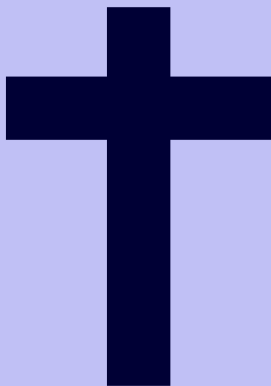

Nəkukuə Ikinan

The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nafe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416

Contents

Matiu	1
Mak	88
Luk	139
Jon	229
Wok Me	295
Rom	380
Fas Korin	421
Seken Korin	460
Kalesia	486
Efesas	500
Filipae	514
Kolosi	524
Fas Tesalonaeka	533
Seken Tesalonaeka	542
Fas Timoti	547
Seken Timoti	559
Taetas	567
Filimon	572
Hipru	574
Jemes	604
Fas Pita	615
Seken Pita	627
Fas Jon	634
Seken Jon	644
Nampa Tri Jon	646
Jut	648
Revelesen	652

Matiu

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Matiu rımərai raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən mamini mə iəmə i kani mə Mesaea sə profet kupwən me həməni mə truvehe ruvəuvehe raka. Mesaea nəha in nəha Iesu sə ruvehe mə truvehimiru nəkur Isrel mine nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Matiu in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu in rımərai nəkukuə i. Matiu rımərai raka nəkukuə i kurirə nəkur Rom housi testesi nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem ia nuk 70. Mak mine Luk irau mwi kımərai nəkukuə sə raməgkiari ia nımıruien səvəi Iesu. Mətə nəkukuə səvəi Matiu raməgkiari ia narımnari me nepwın səməme hopə ia nəkukuə səvənrau. Matiu raməgkiari pık ia Iesu mə in Mesaea sə nəkukuə səvəi Oltestamen rınaməgkiari irə. Nægkiariien sə Matiu raməgkiari pık irə in i: “Nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə” uə “Nıtətə ia neiai.” Ikəvsini nəgkiariien nəha fwe ia Oltestamen. Ro iamınhi irə mine nərmama həpık rerınraha rırhi mə Matiu rımərai nəkukuə i ramevən tı nəkur Isrel. Matiu rımərai ia nəkukuə səvənhi mə Iesu Kristo in iahatən asori. Iesu rahatən kıtaha ia loa səvəi Kumwesən mine nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

Kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo

¹ Kwopi nəgkiariien i rani nəghi kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo. In kwənəkwus səvəi Kig Tevıt mine kwənəkwus səvəi Epraham.

² Epraham in tata səvəi Aesak,

Aesak in tata səvəi Jekop,

Jekop in tata səvəi Juta mine piəvni me,^a

³ Juta in tata səvəi Peres mine Sara. Mama səvənrau nə Tamar.

Peres in tata səvəi Hesron,

Hesron in tata səvəi Ram,

⁴ Ram^b in tata səvəi Aminatap,

Aminatap in tata səvəi Nason,

Nason in tata səvəi Salmon,

⁵ Salmon in tata səvəi Poas. Mama səvəi Poas nə Rehap.

Poas in tata səvəi Opet. Mama səvəi Opet nə Rut.^c

Opet in tata səvəi Jese,

⁶ Jese in tata səvəi Kig Tevıt.

1:1: Jen 22:18, 1Kron 17:11, Luk 3:23-38   **a 1:2:** Juta mine piəvni me irəha pam twelef. Irəha nəha kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel.   **1:3:** Jen 38:29-30, Rut

4:18-22   **b 1:4:** Nəghın riti mwi Aram (1Kron 2:9)   **1:5:** Rut 4:13-17   **c 1:5:**

Əvsini nəkukuə nəha Rut ia Oltestamen   **1:6:** 2Saml 12:24

Kig Tevit in tata sāvai Solomon. Mama sāvai Solomon nā Patsepa pran sāvai Uria kupwān.

⁷ Solomon in tata sāvai Rehoboam,

Rehoboam in tata sāvai Apia,

Apia in tata sāvai Asa.^d

⁸ Asa in tata sāvai Jehosafat,

Jhosafat in tata sāvai Joram,

Joram i tata sāvai Usia,

⁹ Usia in tata sāvai Jotam,

Jotam in tata sāvai Ahas,

Ahas in tata sāvai Hesehia,

¹⁰ Hesehia in tata sāvai Manase,

Manase in tata sāvai Amon,

Amon in tata sāvai Josaea,

¹¹ Josaea in tata sāvai Jekonaea mine piāvni me. Ia nāpin naha kinārhi irapw nākur Isrel hāier mhāvūvān ia tənā Pāpilon.

¹² Ia nāpin naha nākur Isrel hāmāier irā mhāvūvān ia tənā Pāpilon, Jekonaea in tata sāvai Sealtiel,

Sealtiel in tata sāvai Serupapel,

¹³ Serupapel in tata sāvai Apiut,

Apiut in tata sāvai Eliakim,

Eliakim in tata sāvai Asop,

¹⁴ Asop in tata sāvai Jatok,

Jatok in tata sāvai Akim,

Akim in tata sāvai Eliut,

¹⁵ Eliut in tata sāvai Eleasar,

Eleasar in tata sāvai Matan,

Matan in tata sāvai Jekop,

¹⁶ Jekop in tata sāvai Josef.

Josef nā in iārman sāvai Meri. Meri nā in pran nā mama sāvai Iesu. Iesu nā kani nāghin nā Kristo.

¹⁷ Ro iamīnhi irā fwe Epraham meste pehe Kig Tevit tata me irāha pam fotin. Fwe Kig Tevit meste pehe kinārhi irapw nākur Isrel hāier mhāvūvān ia tənā Pāpilon tata me irāha pam fotin. Fwe ia nāpin naha nākur Isrel hāmāier irā mhāvūvān ia tənā Pāpilon meste pehe Kristo rātui tata me irāha pam fotin.

Iesu Kristo rātui

¹⁸ In i nāgkiariien sē rani Iesu Kristo mā rināfo mātui. Mama sāvānhi nāghin nā Meri. Fwe kupwān kāsīsāg in mā tresi pen iārman riti nāghin nā Josef. Nāpin irau krouāpwāh narā pāriien ihi, Meri rātoni mā rino tīpwīn ia nāgse Nānimwīn Ik-inan. ¹⁹ Josef in iārmama riti sē noien sāvānhi ratukwatukw,

d **1:7:** Nāghin riti mwi mā Asaf **1:11:** 2King 24:14-15, 2Kron 36:10, Jer 27:20
1:12: Esra 3:2 **1:18:** Luk 1:27,35

rəp wəh nokeikeiien mə Meri trauris ia nəmri nərmama. Ro pen nətərigien səvənhi mə trəp wəh afafa a in.

²⁰ Mətə nəp in Josef ramətərig mə tro iam inhi, agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe ia nəməkrəhəien, m in i mə, “Josef, kwənəkwus səvəi Kig Tevit. Tikuvehi Meri mə pran səim, məp wəh nehek irien. Iəkunouih i nəha ia t ipw in ruvehe ia nəgse Nənimw in Ikinan. ²¹ Meri trərəhi t in i iərman, tikaməkeikei misegi pen nəgh in nə mə Iesu,^e t i nəri nə mə in truvehim iru nərmama me səvənhi, muvehi raka nərəhəien me səvənraha.”

²² Narimnari me pam i həier pehe iam inhi mə nəgkiariien i truvehe mukuə sə Iərimənu r iməni irapw ia tərhu i profet riti səvənhi fwe kupwən. ²³ In r iməni mə, “Həregi ro. Prən i r ireirei ih i iərman tro t ipw in, mərəhi t in i iərman. Nənə irəha tuhəsegi pen nəgh in nə mə Emanuel.” (N ipwrai nəhag nəha in i mə Kumwesən ramarə tukutaha.)

²⁴ Nəp in Josef rətui ia napriien səvənhi, ro nəfe agelo nəha səvəi Iərimənu r iməni pen tukwe in, muvehi Meri mə pran səvənhi, ²⁵ mətə ripkapri pəri mhə irau min meste rərəhi t in i iərman. Nənə Josef risegi pen nəgh in nə mə Iesu.

2

Nəmə həukurən amasan noien səvəi kəməhau me

¹ Nəp in Iesu rinətui raka ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia, ia nəp in nəha Kig Herot ramərimənu, nərmama me nepw in səməme həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuku pen fwe meri rautə ikin, mhəuvehe ia Jerusalem, ² mamhəres mə, “Iəkunouih i nəha ripkətui a i, in kig səvəi nəkur Isrel, in pəku? Kimaha iahənətoni kəməhau səvənhi fwe ia kwopun meri rautə ikin, nənə iahaməuvehe mə taheiwaiu ia nənimen, mhəuvei pen nisaiien sək imaha min.”

³ Nəp in Kig Herot r iregi nəgkiariien nəha, in m in e nəkur Jerusalem me pam həkərinari mhehek ir. ⁴ Nənə Kig Herot rəkwein pris asori me m in e nahatən me səməme kamhahatən nəkur Isrel ia Loa səvəi Moses, nənə m əres pen irəha i mə, “Iəmə nə kani mə Kristo trətui pəku?”

⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia. Kimaha iahəukurən mə tro iam inhi irə t i nəri nə mə profet riti fwe kupwən r imərai nəgkiariien i mə:

⁶ “Mətə ik Petlehem ia tənə Jutia

ripko mhə ik rukwənu auər a ia rukwənu asori me ia tənə Jutia.

Iərman riti truku pen ia niram, m ərimənu ia nərmama.

1:21: Luk 1:31, 2:21 ^e **1:21:** N ipwrai nəhag nəha mə “Iərimənu rauvehim iru nərmama.” **1:23:** Aes 7:14 **1:25:** Luk 2:7, 21 **2:6:** Maeka 5:2, Jon 7:42

In trətui amasan ti sipsip me səiou nəkur Isrel.' ”

⁷ Ia nəp̄in nəha Kig Herot rəkwein afafa nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuvehe. Rəres pen irəha i nəfe nəp̄in atukwatukw hənətoni kəməhau nəha rutə vi a irə. ⁸ Nəp̄in həni pam, in rərhi pen irəha, mini mə, “Kimiaha tihəuvən fwe Petlehem, mhətui amasan ro iəkunouihi nəha mə in pəku. Nəp̄in hiətoni, tihəuvehe mhəni sas pehe tukw iou i, pwəh iou mwi iakevən meiwaiu ia nənimen, muvei pen nisaiien səiou min.”

⁹ Nəmə me nəha hətərig pam nəgkiariien səvəi Kig Herot, nənə mhəier. Ia suatuk hətətoni kəməhau nəha hənətoni nəp̄in rautə vi a fwe ia kwopun meri rautə ikin rakupwən ia nīrəha, mamevən meste rərer atukwatukw məhiəpw̄in kwopun nəha iəkunouihi ramarə ikin. ¹⁰ Nəp̄in irəha hətətoni kəməhau nəha, rerinraha ragien, hagien pik. ¹¹ Nənə həuvnimwə ia nəkwai nimwə nəha, mhətoni iəkunouihi nəha irau mama səvənhi Meri, mhənimwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min. Ia nəp̄in nəha həsevər ia tənəripw me səvənraha, mhəuvei pen nari amasan me min. Həuvei pen kol mine nise nei mi nə kani mə fragkinsens mine mir. ¹² Nənə ia nəp̄in irə, Kumwesən rinise irəha ia nəməkrəhaien mə tuhəpwəh nīrərigien mhəuvən ti Kig Herot. Ro pen irəha həier, mamhesi pen suatuk əpə, mamhəuvən fwe imwənraha.

Josef mine Meri krouvehi Iesu, rouap, rouevən fwe Ijip

¹³ Nənə nəp̄in nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuvəier raka, agelo riti səvəi Iərimənu rier pen ti Josef ia nəməkrəhaien, m̄ini mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i irau mama səvənhi, mharap, mharevən fwe ia tənə Ijip, mamhararə fwe ikin meste iou takini mə tiharrərig. Ripko mhə tui Kig Herot trətui iəkunouihi i mə trousi əpune.” ¹⁴ Ro iam̄inhi irə Josef rīskəmter ia nəp̄in, mərəhi iəkunouihi i irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia Ijip. ¹⁵ Nənə irəhar hararə fwe ikin meste Kig Herot remhə. Nəri nəha rier pehe iam̄inhi mə nəgkiariien i truvehe mukuə sə Iərimənu rīməni irapw ia tərhui profet riti səvənhi fwe kupwən. In rīməni mə, “Iakəkwein nərik rier ia tənə Ijip muvehe.”

Naruagən me səvəi Kig Herot housi əpune nəkwərhakwərha me

¹⁶ Nəp̄in Kig Herot rətoni mə nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me hənəikuə irə, niemaha rəpi pik in. In rərhi pen naruagən me səvənhi həuvən mhousi əpune nīpwnəti nərman me pam fwe ia Petlehem mine ia kwopun me ipaka səməme nuk səvənraha kəru meiwaiu. In ramesi pen a nəp̄in atukwatukw kəməhau nəha rutə vi a

irə rəmwhen nəmə me nəha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həməni pen tukwe in. ¹⁷ Narimnari me nəha ro nəgkiariien i Profet Jeremaea riməni ruvəuvehe muvəukuə:

¹⁸ “Kamregi pran riti fwe ia Rama

ramasək maməkwein əpwəmwis.

Rejel nə ramasək ti nīpwnətin me,

nənə mīpkokeikei mhə mə iərmama riti trəgkiari vivi min, ti nəri nə mə nīpwnətin me həuvəiwən.”

Josef mine Meri mine Iesu harevən fwe ia Nasaret

¹⁹ Nəpīn Kig Herot remhə, Josef in fwe Ijip, nənə agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe in ia nəməkrəhaien, ²⁰ mīni mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i mine mama səvənhi mharevən fwe ia tənə Isrel. Nərmama me nəha kənamhətui iəkunouihi i mə tuhousi əpune həuvamhə.”

²¹ Ro iamīnhi irə Josef riskəmter irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia tənə Isrel. ²² Mətə nəpīn Josef riregi mə Akeleas ruvehi təmwki tata səvənhi Herot, mamərimənu ia tənə Jutia, in rehekir nevəniēn fwe ikin. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rinise mwī in ia nəməkrəhaien mə trəpwəh nevəniēn fwe ikin, in rier mevən fwe ia tənə Kalili. ²³ Ia kwopun nəha revən mamarə ia taon riti kani mə Nasaret. Nəri nəha rier pehe iamīnhi mo nəgkiariien i profet me həməni fwe kupwən ruvəuvehe muvəukuə. Irəha həgkiari ia Kristo, mhəni mə, “Tukəkwein in mə iəmə Nasaret.”

3

Jon Paptaes raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikin

¹ Nuk me nepwīn ruvehe mukurau, nənə Jon Paptaes ruvehe ia kwopun akwesakwes ikin fwe ia tənə Jutia, maməvisau m nərmama mə, ² “Kimiāha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə nītətə ia neiai^a ruvəuvehe ipaka.” ³ Jon nəha in iəmə Profet Aesea rəgkiari irə fwe kupwən nəpīn rīni mə,

“Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikin, mamīni mə,

‘Kimiāha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkitaha,

mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.’ ”

⁴ Jon ramarkahu ia tinari kino ia nīmwheri kamel, mamətoti ia teki nərimiru, maməni kinhə mine kwənipwət ia sukapak. ⁵ Nərmama me həpik həier ia Jerusalem mine kwopun me ia tənə Jutia mine kwopun me ipaka ti nui aris

2:18: Jer 31:15, Jen 35:19   **2:20:** Eks 4:19   **2:23:** Luk 2:39, Aes 11:1, 53:2, Jon 1:46   **3:2:** Mat 4:17, Mak 1:15   ^a **3:2:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrāi nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”   **3:3:** Aes 40:3   **3:4:** 2King 1:8

Jotan, mamhəuvən ti Jon, ⁶ mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptas ia nirəha ia nui aris Jotan.

⁷ Mətə nəpən Jon rətoni Farisi me mine Satusi me həpik kamhəuvehe mə in tro paptas ia nirəha, in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Ripko mhə tui in trərpwin noien ərəha me səkimiaha. Sin rini pehe tukumiaha i mə tihap raka irə? ⁸ Kimiaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahatən pen mə hiənəpwəh pərhiən noien ərəha me səkimiaha. ⁹ Rərəha tihəni pen tukumiaha me i mə Epraham in kaha səkimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mə Kumwesən rukurən nuvehien kəruətərei me i, mo nipwnəti Epraham me ia nirəha. ¹⁰ In rinərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.

¹¹ Iou iakamo paptas ia kimiaha ia nui ti nəri nə mə hiənəpwəh noien ərəha me səkimiaha. Mətə iərmama nəha rauvehe kurirə ia nirak niskaiien səvənhi rasori məpi raka iou. Iou iapkəmwhen mhə mə takuvehi raka put səvənhi. In tro paptas ia kimiaha ia Nənimwin Ikinan mine ia napw. ¹² Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə, rinəmak raka ia rəgin. Na trirukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mine tekən. Nuni nari me sə ramasan in tripeki pen irəha ia nimwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikin, mətə tekən sə rərəha in trihiaia pen napw irə, napw sə tripkifwə mhə.”

Jon ro paptas ia Iesu

¹³ Ia nəpən nəha Iesu ruku pen ia tənə Kalili, muvehe ia nui aris Jotan mə Jon tro paptas irə. ¹⁴ Mətə Jon raməmwur mamnise in, mamini minuə, “Kwa ik i tiko paptas ia nirak. Rəfo ikuvehe tukw iou mə tako paptas ia niram?”

¹⁵ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikaməkeikei mo paptas ia nirak təkwtəkwuni. Ratukwatukw ti nəri nə mə ia noien nəha krau trauo narimnari me pam sə Kumwesən rokeikei həuvehe mhəukuə.” Ro pen Jon rəsəni, mo paptas irə.

¹⁶ Nəpən Jon rino raka paptas ia Iesu, Iesu rutə pehe ia nui, təkwtəkwuni a kəpuapən rəkwag tukwe, in rətoni Nənimwin səvəi Kumwesən rameiwaiu pehe rosi mak inhəripw, muvehe məkure irə. ¹⁷ Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mini mə, “In i nərik keikei. Rerik ragien tukwe.”

4

Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərahaien

¹ Nənə Nənimwin İkinan riri pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikin. Ia kwopun nəha Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərahaien. ² Iesu rıpkəni mhə nari meste pen nəpın foti ia nəpın mine ia ran. Kurirə ikin nukumhə rınahi pık in. ³ Nənə Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwei ia nərahaien, ruvehe, mini pen ti Iesu i mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhiən, ni pen ti kəruətərei me i mə tuhəuvehe mho nəveginien^a ia nirəha.”

⁴ Mətə Iesu rini mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə İkinan mə, ‘Iərmama tripkimiru mhə ia nəveginien əpa, mətə trimiru ia nəgkiariien pam sə raku pen ia tərhui Kumwesən.’ ”

⁵ Nənə Setan ruvehi Iesu, mevən fwe ia taon ikinan nəha Jerusaleem, mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia təkure nimwə səvəi Kumwesən, ⁶ nənə mini pen tukwe in mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhiən, ivə irapw. Kimərai pen ia Nəkukuə İkinan mə,

‘Kumwesən trini pen ti nagelo me səvənhi mə irəha tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,

mhəuvehi utə ik ia rəginraha,

kamo ikouini nisum ia kəruətərei riti.’ ”

⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə kimərai pen mwi ia Nəkukuə İkinan mə, ‘Tikəpwəh neipweipwiien İərimənu Kumwesən səim.’ ”

⁸ Nənə Setan ruvehi mwi in muvehi mevən fwe ia təkue riti sə rəpwəmwis anan, mahatən irapw nitətə me pam kig me ia tıprənə i kamhərimənu ia nirəha, mahatən irapw mwi nautə amasan me pam ia nitətə me nəha, ⁹ mini pen ti Iesu i mə, “Narimmari me pam nəha takuvei pehe mik trini minuə ikisiai iou, minimwi nukurhum mi ia nənimək.”

¹⁰ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Evən isipwin, Setan! Kimərai pen ia Nəkukuə İkinan mə, ‘Tikinimwi nukurhum mi ia nəmri İərimənu Kumwesən səim, misiai in. In əpa nə tiko nəkwan.’ ”

¹¹ Ia nəpın nəha Setan rəpwəh Iesu mamevən. Nənə Iesu rətoni nagelo me həuvehe, mamho tukwini nari min.

Iesu rınaməvisau ia tənə Kalili

¹² Ia nəpın nəha kəkwtəmhiri Jon Paptəes kuvehi puvnimwə in ia kalapus. Nəpın Iesu riregi, in rəpwəh kwopun nəha, mirərig mevən ia tənə Kalili, ¹³ nənə mier ia taon nəha Nasaret, mevən mamarə ia Kapaneam. Kapaneam in taon riti ipaka ti nui asori Kalili fwe ia tıprənə səvəi Sepulun mine Naftali.

4:1: Hip 2:18, 4:15   4:2: Eks 34:28, Jen 3:1-7   ^a 4:3: Uəbred   4:4: Dut 8:3
4:7: Dut 6:16   4:10: Dut 6:13   4:11: Hip 1:6,14   4:12: Mak 6:17, Luk
3:19-20   4:13: Jon 2:12

14 Nəri nəha rier pehe iaminhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə,

15 “Tənə səvəi Sepulun mine tənə səvəi Naftali, ipaka ti nui asori Kalili fwe ia nıkare nui aris Jotan pen, in i tənə Kalili kwopun nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel kamharə ikin.

16 Nərmama səməme kamharə ia nəpitəvien tuhətoni nukuraanien asori riti. Nərmama səməme kamharə ia təmwkəmwi nemhəien nukuraanien riti trutə məhiəpwin irəha.”

17 Ia nəpın nəha Iesu rinaməvisau, minamini mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə nitətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.”^b

Iesu rəkwein nərmama nepwin mə tuhəkurirə in

18 Nəpın Iesu ramavən ia nıkare nui asori Kalili, in rətoni iərmama kəru, Saemon (iəmə kani mwi nəghin mə Pita) mine piəvni nəghin nə Antru. Krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərmama mi kravi nəmu. 19 Iesu rini pen ti nirau i mə, “Rouvehe roukurirə iou. Pwəh iou tako kimirau iərmama mi sə kravi nərmama.” 20 Təkwətəkwuni a krouəpwəh net me səvənrau roukurirə in.

21 Kurirə ikin Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni iərmama kəru mwi, Jemes mine piəvni nəghin nə Jon. Irau tini Sepeti mi. Krauəkure ia nəkwai nitətə ouihi riti irəhar tətə səvənrau kamharitiri net me səvənrahar. Iesu rəkwein irau, 22 nənə təkwətəkwuni a krouəpwəh nitətə ouihi mine tata səvənrau, rouevən roukurirə in.

Iesu ro nərmama me həpik həuvehe mhəsanin

23 Iesu revən ia kwopun me pam ia tənə Kalili, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau irapw nəgkiariien amasan ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mine səməme nemhəien rouraha nipəri nipwranraha. 24 Ro pen nərmama kamhəni pik nəghi Iesu. Nəgkiariien səvənraha rəuviris mamevən ia kwopun me pam ia tənə Siria. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam səməme kamhemhə, mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Irəha kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə. Nepwin nipwranraha raməmisə. Nepwin nəremhə me kamharə ia nirəha. Nepwin nemhəien nəha nıkəvan ramo irəha. Nepwin nipəri nipwranraha remhə. Nənə Iesu ro irəha həuvehe mhəsanin. 25 Nənə nərmama

4:17: Mat 3:2 **b** **4:17:** Nəpın ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” **4:19:** Luk 5:1-11, Mat 13:47 **4:20:** Mat 19:27 **4:23:** Mak 1:39, Mat 9:3, Wok Me 10:38 **4:24:** Mak 6:55 **4:25:** Mak 3:7-8

həpik kamhəkurirə ia Iesu. Nəpwın həuku pen ia tənə Kalili, nəpwın həuku pen fwe Tekapolis, kwopun taon ten ikin, nəpwın həuku pen ia Jerusalem mine tənə Jutia. Nənə nəpwın həuku pen ia nıkare nui aris Jotan pen mwi.

5

Iesu ramahatən nərmama me ia təkuaɾ

¹ Nəpın Iesu rətoni nərmama me həuvəpik, rutə ia təkuaɾ riti məkure. Nərmama me səvənhi həuvehe tukwe, ² nənə in rinamahatən irəha, minamini mə,

³ “Nərmama səməme hətə sas ia rerinraha mə irəha həmwən ia nərmama nautə səvənraha riwən, rerinraha tragien, ti nəri nə mə nitətə ia neiai^a səvənraha.

⁴ Nərmama səməme kamhəregi rərəha mamhasək, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə Kumwesən truvehi utə nətərigien səvənraha.

⁵ Nərmama səməme həpkəfiutə mhə ia nirəha, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə Kumwesən truvei pen tiprənə i minraha.

⁶ Nərmama səməme hokeikei pik mə tuhətoni noien atukwatukw,

mamhəregi nokeikeien nəha rəmwhen ia iərmama nukumhə ramahi, maməkwaqwa, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə Kumwesən tro irəha həregi həkuvəutə.

⁷ Nərmama səməme kamhapi ti nərmama, rerinraha tragien, ti nəri nə mə Kumwesən trapi mwi ti nirəha.

⁸ Nərmama səməme nətərigien səvənraha rəmher, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə irəha tuhətə Kumwesən.

⁹ Nərmama səməme kamhəmri nəmərinuien, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə tukini irəha mə nipwnəti Kumwesən me.

¹⁰ Nərmama səməme kamometə irəha ti nəri nə mə kamho noien atukwatukw, rerinraha tragien,

ti nəri nə mə nitətə ia neiai səvənraha.

¹¹ Kimiaha i rerimiaha tragien nəpın nərmama tuharis əkenhin ia kimiaha, mhometə kimiaha, mhəni nəgkariien ərəha me səpəmsəpə mine neikuəien me, mhousi kimiaha irə ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. ¹² Kimiaha tihaməkeikei mhəregi ramanan, mhagien pik, ti nəri nə mə nərəkuien səkimiaha rasori fwe ia neiai. Kimiaha hiəukurən

5:3: Aes 57:15 ^a **5:3:** Nəpın rıpik Matiu rani nəgkariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nıpwrai nəgkariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” **5:4:** Aes 61:2-3, Rev 7:17 **5:5:** Sam 37:11 **5:6:** Aes 55:1-2 **5:7:** Jem 2:13 **5:8:** Sam 24:3-4, 51:10, 73:1 **5:9:** 1Jon 3:2-3 **5:10:** Hip 12:4, 1Pit 3:14 **5:11:** 1Tes 4:14, Jem 1:2 **5:12:** 2Kron 36:16, Wok Me 7:52, Hip 11:32-38, Jem 5:10

mə nərmama me hənometə profet kupwən me ia noien a mwi nəha.”

Iesu rəgkiari ia sol mine nukuraanien

13 “Kimiaha nə hiəmwhen ia sol ia tivrənə i. Mətə trini minuə sol nəsienien səvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? Sol nə ripkəmwhen mhə mə tuko nari amasan riti mwi irə. Ramasan mə tukərarki a i, nənə nərmama tuhavən irə.

14 Kimiaha nə hiəmwhen ia nukuraanien ia tivrənə i. Taon riti fwe ia təkure təkueər ko ripkərkwafə mhə. 15 Nərmama me həpkihiai pen mhə napw ia laet mhəuiui ia nari riti, mətə irəha tuhaməkeikei mhəkurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama ia nəkwai nimwə tuhətoni raməhiapw. 16 Rəmwhen a mwi ia kimiaha tihaməkeikei mhə laet səkimiaha ruək asori ia nəmri nərmama pwəh hətoni noien amasan me səkimiaha nənə mhəgnəgini Tata səkimiaha fwe ia neiai.”

Iesu rəgkiari ia Loa səvəi Moses

17 “Rerimiaha trəpwəh nırhien mə iakuvehe mə takərarki Loa səvəi Moses mine nəgkiariien səvəi profet kupwən me. Iapkuvehe mhə mə takərarki nəgkiariien me səvənraha, mətə iakuvehe mə tako nəgkiariien me səvənraha həuvehe mhəkuə. 18 Iakani nıpərhienien tukumiaha i mə loa nəha trıpkıwən mhə meste tivrənə mine neiai trouiwən. Nəgkiariien kwakwa uə nıpəri nəgkiariien kwakwa kimərai pen ia loa nəha trıpkıwən mhə meste narımnari me pam tuhəier irapw. 19 Ro pen iərmama sə trərui loa riti rouihi ia loa me i, mamahatən nərmama me mə tuho mwi iamınhi, tukəkwein in mə iəmə auər a ia nıtətə ia neiai. Mətə iərmama sə tresi pen loa me i, mamahatən nərmama me irə, tukəkwein in mə iəmə asori ia nıtətə ia neiai. 20 Iou iakani pehe tukumiaha i mə noien səkimiaha traməkeikei matukwatukw məpi raka noien səvəi nahatan me səvəi Loa mine noien səvəi Farisi me. Mə rekəm, kimiaha tihəpwəh nuvnımwəien ia nıtətə ia neiai ia nəpın riti.”

Iesu rəgkiari ia noien səvəi niemaha

21 “Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni pen ti kaha kupwən me səkitaha mə, ‘Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama. Trini minuə iərmama riti rousi əpune iərmama riti ratukwatukw mə tuko nərpwinien min.’ 22 Mətə iou iakani pehe tukumiaha i iərmama sə ramo niemaha m piəvni, ratukwatukw mə tuko nərpwinien min. Iərmama sə trini pen ti piəvni mə, ‘Ikamarməri,’ ratukwatukw mə tukuvi irapw in ia nəmri

nəmə asori me. Iərmama sə trəskiari ərəha anan ia piəvni, ratukwatukw mə trevən ia kwopun napw asori rauək ikin.

²³ Ro pen trini minuə ikamərer pen ia nifatə səvəi Kumwesən mə tikuvei pen nari riti min, nənə ia kwopun nəha rerim rirhi mə piam niemaha raməpi in ti nari riti ikino min, ²⁴ tikəpwəh nəri nəha ikuə tikuvei pen m Kumwesən pwəh raməmak ia nīkare nifatə, nənə mevən. Tikaməkeikei mukupwən mevən ti piam rouamasan kimirau min, nənə kurirə ikrərig, muvei pen narimnari me səim ia təkure nifatə ramevən ti Kumwesən.

²⁵ Trini minuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kimirau min tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpin kimirau irauesi pen ihi suatuk rauevən ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin. Rərəha mə iərmama nəha ikino noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus. ²⁶ Iakani nīpərhienien tukw ik i mə tikəpwəh nierien ia kalapus meste ikərəku pen pam faen me səim.”

Iesu rini mə iərman rerin trəpwəh nakresien pran

²⁷ “Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə.’ ²⁸ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i trini minuə iərman riti rətoni pran riti, nənə rerin rakres i, iəmə nəha rinərui raka nəgkiariien nəha ia rerin. ²⁹ Trini minuə nənimem mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Nənimem nīpəri nīpwram a. Trini minuə ikouraha nīpəri nīpwram ramasan pik məpi raka mə tukərarki pen nīpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikin. ³⁰ Nənə trini minuə rəgim mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikərari raka, mərarki. Rəgim nīpəri nīpwram a. Trini minuə ikouraha nīpəri nīpwram ramasan pik məpi raka mə tukərarki pen nīpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikin.”

Iesu rini mə iərman trəpwəh nəpwəhien pran səvənhi

³¹ “Nəgkiariien riti mwi kiməni fwe kupwən in i mə, ‘Iərman sə rokeikei mə trəpwəh pran səvənhi pwəh ruvei pen nimwai nəkukuə riti m pran səvənhi rani mə in rinəpwəh in.’ ³² Mətə iou iakani pehe tukumiaha i trini minuə iərman riti rəpwəh pran səvənhi, pran sə ripko əpnəpen mhə nari irau iərməpə, ramouraha səvənhi pran, mamə in revən mamətui iərməpə riti mə triri in. Trini minuə prən nəha resi pen iərməpə

riti iam̄nhi, in ramo noien ərəha. Iərman nəha in ramesi pen ripko mhə iərman atukwatukw səvənhi. Nənə iərman sə ramiri pran sə iərman səvənhi rinəpwəh in ramo noien ərəha. Pran nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iesu rini mə tikəpwəh nahatən penien nari, muvehi kwəsuaħi

³³ “Nəgkiariien riti mwi kimiaha hiəuvəregi raka kiməni pen ti kaha kupwən me in i mə, ‘Tikəpwəh nuvehien kwəsuaħi ia nəmri Iərimənu meikuə irə, mətə tikaməkeikei mo nəfe ikiməuvehi kwəsuaħi m̄ni mə tiko.’ ³⁴⁻³⁵ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nuvehien kwəsuaħi iam̄nhi. Tikəpwəh nahatən penien neiai uə tiprənə uə Jerusalem muvehi kwəsuaħi ia n̄rəhar, ti nəri nə mə neiai in nə kwopun Kumwesən raməkure ik̄in mamərimənu, tiprənə in nə nəri Kumwesən ramərpwi utə tipage nisun mi irə, nənə Jerusalem in nə taon səvənhi, in Iərimənu Asori. ³⁶ Tikəpwəh nahatən penien kəmkapwə, muvehi kwəsuaħi irə, ti nəri nə mə ko ipko mhə n̄mwai nukwənem riti ruvehe məpsan uə ruvehe mipitəv. ³⁷ Mətə nəgkiariien səim pwəh ro iam̄nhi. Tikini a ‘Ouəh’ uə ‘Rekəm.’ Nəgkiariien sə rəpi raka nəgkiariien mi nəha ruku pen ti Setan.”

Iesu rini mə tikəpwəh nərpw̄inien noien ərəha səvəi nərmama

³⁸ “Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Trini m̄nuə iərmama rouraha nənimek riti tukaməkeikei kouraha mwi nənimen riti. Trini m̄nuə iərmama rouraha rev̄ik riti tukaməkeikei kouraha mwi rev̄in riti.’ ³⁹ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəvisəien kimiaha iərmama rərəha, mhəpwəh nərpw̄inien tai noien ərəha səvənhi iam̄nhi. Trini m̄nuə iərmama riti rəpwi n̄kare n̄kapw̄im mwatuk, ikuvei pen mwi n̄karen mour min. ⁴⁰ Trini m̄nuə iərmama riti ruvi irapw̄ ik ia nəgkiariien asori mə truvei raka səim karkahu, ikuvei pen mwi səim kot min. ⁴¹ Trini m̄nuə iərmama riti raməkeikei mik mə tikəvrani narimnari me səvənhi mavən kilometa kuatia, ikavən kilometa kəru kimirau min. ⁴² Trini m̄nuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen min. Tikəpwəh n̄niseien iərmama sə rokeikei mə truvehi ouihi a səim narimnari me.”

Iesu rini mə tikəkeikei nərmama səməme haməmwəki ik

⁴³ “Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam nənə məmwəki iərmama sə raməmwəki ik.’ ⁴⁴ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki

5:33: Eks 20:7, Lev 19:12, Nam 30:2, Dut 23:21   **5:34-35:** Aes 66:1, Jem 5:12, Mat 23:22, Wok Me 7:49, Sam 48:2, Aes 66:1   **5:37:** Jem 5:12   **5:38:** Eks 21:24, Lev 24:20, Dut 19:21   **5:39:** Lev 19:18, Jon 18:22-23   **5:40:** 1Kor 6:7   **5:43:** Lev 19:18   **5:44:** Eks 23:4-5, Luk 23:34, Wok Me 7:60, Rom 12:14,20

kimiaha, nənə mhəfwaki ti nərmama səməme kamhometə kimiaha. ⁴⁵ Noien nəha trahatən pen mə Tata səkimiaha fwe ia neiai nīpwnətīn me nə kimiaha, ti nəri nə mə in ramo meri səvənhi rautə nukwəsikər raməhiəpwin nərmama ərəha me mine nərmama amasan me. In ramərhi irapw mwi nesən raməfwi nərmama atukwatukw mine nərmama həpkatukwatukw mhə. ⁴⁶ Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini minuə kimiaha hiokeikei a nərmama səməme hokeikei kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nərmama kaməraku pen takis minraha irəha mwi kamho noien nəha! ⁴⁷ Nənə trini minuə kimiaha hiaməgkiari pen m piəvmiaha me a, nəfe noien amasan hiamo mhəpi raka nərmama me nepwin? Nərmama me səməme həreirei Kumwesən irəha mwi kamho noien nəha! ⁴⁸ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhatukwatukw rəmwhen ia Tata səkimiaha fwe ia neiai in ratukwatukw.”

6

Iesu rəgkiari ia nəriari penien nari m nərmama nautə səvənraha riwən

¹ “Kimiaha tihaməsiari nəpīn hiamo noien atukwatukw me səkimiaha, mhəpwəh noien ia nəmri nərmama me mə irəha tuhətoni. Trini minuə hiamo iamīnhi irə, nərəkuien səkimiaha sə truku pen ti Tata səkimiaha fwe ia neiai triwən.

² Nəpīn ikuə tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nukupwənien məse kisipw rəmwhen kəuətkəsua me kamho ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia suatuk me mə nərmama tuhətoni mhəgnəgini irəha. Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha. ³ Mətə nəpīn tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nəsenien rəgim mour rukurən nəfe rəgim mwatuk ramo. ⁴ Ro iamīnhi irə tiko afafa nəriariēn səim, nənə səim Tata sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.”

Iesu rəgkiari ia nəfwakiēn

⁵ “Nənə nəpīn kimiaha tihəfwaki, hiəpwəh noien rəmwhen ia kəuətkəsua me kamho. Irəha kamhərer ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia kwopun me suatuk me həuvehe mamhəvsiek ikin, mamhəfwaki mə nərmama tuhətoni irəha. Irəha hokeikei pik noien nəha, mətə iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha. ⁶ Mətə nəpīn tikəfwaki, ikevən ia nəkwai rum səim mərəpīnhə, məfwaki

m Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə. Nənə Tata səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik. ⁷ Nənə nəp̄in kimiaha tihəfwaki, hiəpwəh n̄niiien nəgkariien me r̄ip̄ik rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho. Irəha rerinraha r̄irhi mə kumwesən me s̄əvənraha tuhəregi irəha t̄i n̄əri nə mə kamhəni nəgkariien me r̄ip̄ik. ⁸ Kimiaha tihəpwəh noien rəmwhen ia n̄irəha t̄i n̄əri nə mə n̄əp̄in kimiaha hiəpkəres mhə ihi Tata sək̄imiaha, in ruvəukurən raka narimnari me sə həiwən t̄əni kimiaha. ⁹ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki iam̄inhi irə:

‘Tata sək̄imaha ia neiai,

Pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.

¹⁰ Pwəh n̄itətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

Pwəh ko nəkwam ia tiprənə rəmwhen kamo nəkwam ia neiai.

¹¹ Tikuvei pehe nəveginien sənəməha rəmwhen s̄əvəi n̄əp̄in ipwet.

¹² Tikenouenou noien ərəha me sək̄imaha rəmwhen kimaha iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha.

¹³ Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin, mətə t̄ikinise Setan mə trəpwəh nourahaien kimaha.’

¹⁴ Tr̄ini minuə kimiaha hienouenou n̄oien ərəha me s̄əvəi nərmama, Tata sək̄imiaha fwe ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me sək̄imiaha. ¹⁵ Mətə tr̄ini minuə kimiaha hiəpwəh nenouenouien noien ərəha me s̄əvəi nərmama, Tata sək̄imiaha trəpwəh mwi nenouenouien noien ərəha me sək̄imiaha.”

Iesu rəgkiari ia nəpwəhien nəveginien t̄i nəfwakiien

¹⁶ “Nənə n̄əp̄in tihəpwəh naniien nari mə tihəfwaki, hiəpwəh noien n̄animemiaha rəpou rəmwhen ia kəuət̄kəsua me kamho. Irəha kamho n̄animenraha ruvehe m̄op̄əiti mə nərmama me tuhətoni mhəukurən mə kamhəpwəh naniien nari. Iakani n̄ip̄ər̄hienien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəvehi raka nərəkuien s̄əvənraha. ¹⁷ Mətə n̄əp̄in ikuə tikəpwəh n̄aniien nari mə tikəfwaki, ikaikuas ia n̄animem, mahakwi oel ia nukwənem. ¹⁸ Nənə nərmama tuhəpwəh n̄ətoniien mə ikəpwəh n̄aniien nari, mətə Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə trətoni. Nənə Tata nəha səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.”

Iesu rəgkiari ia noiteien nautə ia neiai

6:7: Aes 1:15, 1King 18:26-29   **6:8:** Mat 6:32   **6:9:** Jon 17:6   **6:10:** Mat 7:21, 26:39, Luk 22:42   **6:12:** Mat 6:14-15, Mat 18:21-35   **6:13:** Luk 22:40, Jem 1:13, Jon 17:15, 2Tes 3:3, 2Tim 4:18, 1Kron 29:11-13   **6:14:** Mak 11:25-26
6:16: Aes 58:5-9

19 “Kìmiaha tihəpwəh noeiteien nautə səkìmiaha ia tìprənə i. Ia kwopun i uvne me mìnə nopweiièn krauouraha nari. Ia kwopun i rakres me kamheitehi nìmwə, mamhəuvnìmwə, mamhakres. 20 Mətə kìmiaha tìhaməkeikei mhoeite nautə səkìmiaha ia neiai. Ia kwopun nəha uvne me mìnə nopweiièn kroupkouraha mhə nari. Rakres me həpkeitehi mhə nìmwə mə tuhəuvnìmwə mhakres. 21 Iakani iamìnhi irə tì nəri nə mə kwopun nautə səim raməmāk ikìn, nətərigien səim traməmāk mwì ikìn.”

Iesu rəgkiari ia nəmri iərmama

22 “Nəmri iərmama in nə rauvei pen nukuraanien m nìpwran. Ro iamìnhi irə trìnì mìnə nənìmem ramasan, nìpwram pam trukueər ia nukuraanien. 23 Mətə mə nənìmem rərəha, nìpwram pam trukueər ia nəpitəvien. Trìnì mìnə nukuraanien ia rerim ro nəpitəvien irə, ikamarə ia nəpitəvien pərhièn.”

Iesu rəgkiari ia iəmə asori kəru

24 “Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai iəmə asori kəru. Trìnì mìnə ro iamìnhi irə, trokeikei riti, məmwəki riti, uə trisiai riti mìpkisiai mhə riti. Kìmiaha ko hìəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mìnə mane mhə iəmə asori mì irə səkìmiaha mə tìho pəri nəkwanrau.”

Iesu rəgkiari ia nətərig pìkien ia narimnari me səvəi tìprənə i

25 “Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nətərig pìkien tì nìmiruièn səkìmiaha, mamhəres nəfe tihani uə nəfe tihənimwi. Tihəpwəh nətərig pìkien ia nìpwramiaha, mamhəres nəfe tiharkahu i. Nìmiruièn rìpko mhə səvəi nəveginien əpa. Nìpwrai iərmama rìpko mhə səvəi tinari əpa. 26 Hətə ro menu me i ia nìmagouagou. Irəha həpwəh nəpweiièn nari, mhəpwəh nesiièn nukwan, mhəpwəh noeiteien nəveginien ia nìmwə sə kamoeite nəveginien ikìn. Mətə Tata səkìmiaha ia neiai raməkwməni irəha. Nənə ia nənìmen kìmiaha hiamasan pìk mhəpì raka irəha. 27 Sin ia kìmiaha ko ro nìmiruièn səvənhi rəpwəmwìs mwì səvəi nəpìn ouihì a trìnì mìnə ramətərig pìk tukwe? Kìmiaha riti ko rìpko mhə nəri nəha.

28 Ro iamìnhi irə rəfo hiamətərig pìk tì tinari? Hətoni ro tihinari me ia kwopun me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh noien wok, mhəpwəh nìtiriièn tinari. 29 Mətə iakani pehe tukumiaha i Kìg Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pìk, mamarkahu tinari amasan me, mətə tinari səvənhi rìpkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i. 30 Kìmiaha nahatətəien səkìmiaha rìpkiskai mhə. Kumwesən rauvei pen

tinari amasan me m tihinari me, nəri auər a tihinari me kamhəmīru ipwet mətə trakwakwi haukei, mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iamīnha irə, in truvei pehe mwi tinari m kimiaha məpi raka. ³¹ Ro pen tihəpwəh nətərig pikien, mamhəres mə, ‘Tsani nəfe?’ uə ‘Tsənimwi nəfe?’ uə ‘Tsarkahu ia nəfe?’ ³² Nərmama səməme hərərei Kumwesən kamhətui əmisə nəveginien mine tinari. Nənə Tata səkimiaha ia neiai ruvəukurən raka narimnari me i mə tihaməkeikei mhəuvehi. ³³ Mətə kimiaha tihəkupwən mhətui əmisə nītətə sə in ramərimənu irə mine noien atukwatukw me səvənhi, nənə in truvei pehe mwi narimnari me pam i m kimiaha. ³⁴ Ro pen kimiaha tihəpwəh nətərig pikien ti nəfe trakwakwi. Narimnari me səvəi trakwakwi səvəi trakwakwi. Nəsəsauien me səvəi nəpīn kuatia nəmwhen raka.”

7

Iesu rəgkiari ia nəkiriiēn nərmama ti noien ərəha me səvənraha

¹ “Kimiaha tihəpwəh nəkiriiēn nərmama ti noien ərəha me səvənraha kamo Kumwesən rəkiri mwi kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. ² Nəkiriiēn səkimiaha sə hiaməkiri nərmama irə, tukəkiri mwi kimiaha irə. Nərpwīnien səkimiaha sə hiamo m nərmama tukərpwīn pehe mwi m kimiaha.

³ Rəfo ikamətə nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem? ⁴ Trīni minuə nīpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamīni pen ti piam mə, ‘Əseni iou, pwəh iakiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem?’ ⁵ Ik iərmama sə ikamo kəuətkəsua tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nimwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

⁶ Kimiaha tihəpwəh nuvei penien nari sə ro ikinan m kuri me. Rərəha mə kuri me nəha hərari mhahi testesi nīpwrāmīaha. Tihəpwəh nərarki penien nəri amasan nənimen rutə pik revən ti pikə me. Rərəha mə pikə me nəha havən irə ia nisunraha.”

Iesu rīni mə tikəres nari, mətui nari, mikunkun ia təpinhə

⁷ “Trīni minuə hiokeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kimiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə tukəsevər tukumīaha. ⁸ Iərmama sə raməres nari, truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari, trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə, tukəsevər tukwe.

⁹ Sin ia kímiaha nəpɪn iəkunouihɪ səvənhi rəres bred, truvei pen kəruətərei min, ¹⁰ uə rəres nəmu truvei pen snek? Rekəm! ¹¹ Kímiaha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərɪhakwərɪha me səkímiaha. Mə kímiaha i nəkur ərəha hiəukurən noien iamɪnhi, hiaməfətərig ia Tata səkímiaha ia neiai? In truvei pen narimnari amasan me rasori mwi m nərmama səməme kamhəres in tukwe. ¹² Ro pen nəfe noien kímiaha hiəkeikei mə nərmama tuho ia kímiaha, kímiaha mwi tiho ia nɪrəha, ti nəri nə mə in i nɪpwrai nəgkiariien me ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me.”

Iesu rəgkiari ia suatuk kəru

¹³ “Kímiaha tihaməkeikei mhəukurau ia ket ouihɪ. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə ket asori mine suatuk sə rɪməru ramevən ti nemhəien. Nərmama həpɪk kamhəukurau ia ket nəha. ¹⁴ Mətə ket ouihɪ mine suatuk əknekɪn ramevən ti nɪmɪruien. Nərmama houihɪ a kamhətə suatuk nəha.”

Iesu rəgkiari ia noien səvəi profet eikuə me

¹⁵ “Kímiaha tihaməsiari ti profet eikuə me. Irəha tuhəuvehe tukumiaha mhəvi sipsip me ia nɪrəha, mətə rerɪnraha rəmwhen ia kuri əprɪmɪn me. ¹⁶ Kímiaha tihətə irəha, mhəukurən mə irəha profet eikuə me, ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen. Rəfo, ko kesi nukwai krep ia rəhi, uə nukwai niemɪs ia nəkwus sə ro rɪrevɪn me? Rekəm! ¹⁷ Nei amasan raukuə kwənkwaɪ nei amasan, mətə nei ərəha raukuə kwənkwaɪ nei ərəha. ¹⁸ Nei amasan ko rəpwəh nukuəien kwənkwaɪ nei ərəha. Nei ərəha ko rəpwəh nukuəien kwənkwaɪ nei amasan. ¹⁹ Nei me pam səməme həpkukuə mhə kwənkwanraha sə ramasan kamərai əmwesi irəha, kaməarki pen ia napw. ²⁰ Ro pen kímiaha tihətə irəha mhəukurən mə irəha profet eikuə me ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen.

²¹ Nərmama həpɪk kamhəkwein iou mə, ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə rɪpko mhə irəha pam tuhəuvnɪmwə mhə ia nɪtətə ia neiai.^a Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou sə ramarə ia neiai in truvnɪmwə. ²² Ia nəpɪn nəha nərmama həpɪk tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, ia nəghɪm kímaha iahənəvisau m nərmama. Ia nəghɪm kímaha iahənəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. Ia nəghɪm kímaha iahəno nɪmtətɪen asori me rɪpɪk. Rəfo ia kímaha?’ ²³ Mətə iou takɪni pen atukwatukw ti nɪrəha i mə, ‘Iou iapkukurən raka mhə

7:11: Jem 1:17   **7:12:** Mat 22:39-40, Luk 6:31, Rom 13:8-10   **7:13:** Jon 10:7,9   **7:14:** Wok Me 14:22   **7:15:** Mat 24:4,24, Wok Me 20:29, 2Tes 2:1
7:16: Kal 5:19-22, Jem 3:12   **7:19:** Mat 3:10, Luk 3:9, Jon 15:6   **7:20:** Mat 12:33   **7:21:** Luk 6:46, Mat 21:31, Rom 2:13, Jem 1:22,25   ^a **7:21:** Nəpɪn rɪpɪk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɪtətə ia neiai.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”   **7:23:** Sam 6:8, Mat 10:33, 25:41, Mat 13:41-42, 2Tim 2:19

kimiaha ia nāpin riti. Kimiaha nārmama me hiamō noien arāha, hāuvān isipwān tukw iou.’ ”

Iesu rāgkiari ia iārmama mi sā krauvrhākin nimwā

²⁴ “Iārmama sā rīregi nāgkiariien me i sāiou, mamo nāfe iakimāni, in trāmwhen ia iārmama riti rukurān nari muvrhākin nimwā sāvānhi ia tākure kārūāterei. ²⁵ Nāpin nesān rauā, iapiwān raiu, nīmātagi rāsūā ia nimwā nāha, mātā nimwā nāha rāpwāh nīmweiiēn tī nāri nā mā kimāuvrhākin pen ramārer āknekīn ia tākure kārūāterei. ²⁶ Mātā iārmama sā rīregi nāgkiariien me i sāiou, māpwāh noien nāfe iakimāni, in trāmwhen ia iārmama riti rīreirei nari muvrhākin nimwā sāvānhi ia nīpākīr. ²⁷ Nāpin nesān rauā, iapiwān raiu, nīmātagi ruvehe māsuā ia nimwā nāha, nānā nimwā nāha rīmwei. Nāpin rīmwei irā ruvehe mārahā pam.”

²⁸ Nāpin Iesu rīni pam nāgkiariien me i, nārmama me hārkāri asori nari ia nahatānien sāvānhi, ²⁹ tī nāri nā mā in rahatān irāha rāmwhen iārmama sā rauvehi nasoriien ruku pen tī Kumwesān. In ropā ia nahatān me sāvānraha sāmāme kamhahatān Loa.

8

Iesu ro iārmama riti nemhāien skai ro tekīn ruvehe māsanīn

¹ Nāpin Iesu reiwaiu ia tākuār nāha, nārmama hāpik kamhākurirā i. ² Nānā iārmama riti nemhāien skai riti ro tekīn ruvehe tukwe in, mīnimwi nukurhun mi ia nānimen, mīni mā, “Iārimānu. Mā rerim ragien, ko iko iou iakāmher?”

³ Nānā Iesu rosā pen rāgīn, mīrapi in, mīni mā, “Rerik ragien. Tikuvehe māmher.” Tākwtākwuni a nemhāien sāvāi iārmama nāha raraka irā. Nīpwran ruvehe māmher mwi. ⁴ Nānā Iesu rīni pen tukwe in mā, “Tikātui amasan tukwe, māpwāh nīnīien nāfe iakīno mik tī iārmama riti. Mātā tikevān atukwatukw tī pris^a pwāh rātoni nīpwram mā rāmher. Tikuvei pen nāfe m Kumwesān sā Moses rīmāni. Nārmama me tuhātoni hāukurān mā nemhāien i ruvāiwān ia nīpwram.”

Iaruagān riti sāvāi nākur Rom ramahatātā ia Iesu

⁵ Iesu revān mapirapw ia taon nāha Kapaneam. Iaruagān riti sāvāi nākur Rom nāha ikīn in rasori ia naruagān me irāha pam hantret. Ruvehe tī Iesu, māres mā, ⁶ “Iārimānu. Ko ikasitu ia nirak? Iārmama sā ramo tukwini nari miou ramāmak fwe ia nākwai nimwā sāiou, mamregi rārāha anan, ko rīpkavān mhā.”

⁷ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Iou takuvehe mo in ruvehe māsanīn.”

7:29: Mak 1:22, Luk 4:32, Jon 7:46   **8:4:** Lev 14:1-32, Mat 9:30, Mak 7:36, Luk 17:14   ^a **8:4:** Pris me nāha Iesu ramāgkiari ia nīrāha, irāha nīmwpwi Eron me. Fwe kupwān irāha kamho wok ia nimwā sāvāi Kumwesān fwe Jerusalem.   **8:5:** Jon 4:47

⁸ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Iərimənu. Ripko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkəmwhen mhə mə tikuvehe muvniwə ia nimwə səiou. Mətə tikini a nəkwam, nənə pwəh iərmama sə ramo tukwini nari miou ruvehe məsanin. ⁹ Iou mwi iərmama riti sə iakamarə tegin nəmə asori me. Naruagən me nepwin mwi kamharə tegin iou. Nəpin iakini pen ti riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəpin iakini pen ti riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəpin iakini pen ti iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

¹⁰ Nəpin Iesu riregi nəgkiariien nəha, rərkərinari, mini pen ti nərmama səməme kamhəkurirə in mə, “Iakani nipərhiēnien tukumiaha i mə iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi riskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i. ¹¹ Iakani pehe tukumiaha i mə nərmama həpik ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuku pen ia nikaren parei mine nikaren peraha mhəuvehe mhani pəri nari irəha Epraham mine Aesak mine Jekop ia Nitətə ia Neiai.^b ¹² Mətə nəkur Isrel, irəha nipwnəti nitətə nəha, tukərarki irapw irəha həpik fwe iruə ia kwopun rīpitəv ikin. Ia kwopun nəha tuhasək, mhahi tərini revinraha.”

¹³ Nənə Iesu rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mə, “Evən. Iərmama sə ramo tukwini nari mik trəsanin rəmwhen ikini nipərhiēnien mə tako mik.” Təkwətəkwuni a irə iərmama sə ramo tukwini nari m iəmə asori səvəi naruagən me ruvehe məsanin.

Iesu ro mama səvəi Pita ruvehe məsanin

¹⁴ Kurirə ikin Iesu revən muvniwə ia nimwə səvəi Pita, mətoni kaka pran səvəi Pita raməmak maməkwiēi fifa. ¹⁵ Iesu rirapi rəgin, nənə nemhəien raraka irə. Prən nəha riskəmter, minaməpnəpenə nəveginiēn sənəni.

¹⁶ Ia nəpin nəha ia nəruarəv meri ruvəivə irəha həuvehi nərmama həpik nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha mhəuvehe ti Iesu. In rini a nəgkiariien səvənhi, məkoui irapw nənimwin ərəha me irə, mo mwi səməme kamhemhə irəha pam həuvehe mhəsanin. ¹⁷ Narimnari me i həier pehe iamnhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə, “In ruvehi nemhəien me səkītaha mine nəmisəien me səkītaha.”

Iərmama kəru krouokeikei mə troukurirə Iesu

¹⁸ Nəpin Iesu rətoni mə nərmama me həpik hərer kurau kurau irə, rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mhəpi simwin pen fwe ia nikare nui asori.” ¹⁹ Ia nəpin nəha

8:10: Mat 15:28   **8:11:** Sam 107:3, Luk 13:29   **b 8:11:** Nəpin rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”   **8:12:** Mat 22:13, 25:30, Luk 13:28   **8:14:** 1Kor 9:5

iahatən riti səvəi Loa ruvehe mīni pen tukwe in mə, “Iahatən, takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikin.”

²⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənraha nīpəg rarə. Menu me ia nīmagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikin.”

²¹ Nənə iərmama riti mwi sə ramərer ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən mīnimwi raka səiou tata.” ²² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Tikukurirə iou, məpwəh irəha. Pwəh irəha hənīmwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə.”

Iesu rinise nīmətagi asori

²³ Ia nəpīn nəha Iesu rəputə ia nītətə ouihi riti. Nərmama me səvənhi həkukurirə in. ²⁴ Irəha hāier mənāmhəuvən. Ripko mhə tui nīmətagi asori riti rīskəmter ia təkure nui mo peiau peiau me rasori mīnakuər ia nītətə ouihi səvənraha. Mətə Iesu ramapri. ²⁵ Ro pen irəha həuvən, mhəsəpwiri in, mamhəni mə, “Iərimənu! Tikuvehimīru kitaha! Na tsəmwhenīmwi!”

²⁶ Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Rəfo kimiaha hi-amhekīr? Kwa nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə.” Nənə in rīskəmter mīnise nīmətagi mīne nui asori mīni mīnuə troueiwau. Təkwətəkwuni a mwi narimnari me pam həuvehe mhəmərīnu.

²⁷ Nərmama me səvənhi nənimenraha rier. Irəha hənī mə, “Nəfe i iərmama nīmətagi mīne nui krauo nəkwən?”

Iesu rəkoui irapw nəremhə me nepwīn ia iərmama Katara kəru

²⁸ Nəpīn Iesu rier pen ia nīkare nui asori ia tənə səvəi nəmə Katara, iərmama kəru krouier ia kwopun kanīmwi nərmama ikin, rouvehe tukwe in ia suatuk. Nəremhə me kamharə ia nīrau, mamho irau kraousi nərmama. Iərmama riti riwən ko rukurau ia suatuk ia kwopun nəha. ²⁹ Nəpīn irau krouətə Iesu, krouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Tīni Kumwesən, ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Rosi tiko nəmīsəien m kimaha, mətə ripko mhə ihi nəpīn atukwatukw səvənhi uə?”

³⁰ Mətə toue pikə me həpik kamhərku ia kwopun nəha isipwīn kwopti ti nīrəha. ³¹ Nəremhə me nəha hase Iesu, mhəni mə, “Trīni mīnuə ikəkoui irapw kimaha, pwəh ikərhi pen kimaha iahəuvən ia reri pikə me nəha.”

³² Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Həuvən!” Ro pen irəha hāier ia iərmama mī nəha, mhəuvən ia reri pikə

me. Təkwtəkwwuni a mwi pikə me pam haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwhenimw.
³³ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha, mhəni irapw narimnari me pam nəha irəha hənətoni. Irəha həgkiari pik ia nəfe Iesu rino ia iəmə mi nəha nəremhə me hənərə ia nirau. ³⁴ Nərmama me pam ia taon nəha həier mə tuhətə Iesu ia suatuk. Nəpin hətoni, hase in mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

9

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin.

¹ Nənə Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwin mwi ia nui asori, muvehe ia taon səvənhi.^a ² Ia kwopun nəha nərmama nepwin həuvehi iərmama riti mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Iərmama nəha ramapri ia niməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Nəpin Iesu rətoni nahatətəien səvənraha, rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik. Tikəpwəh nehekiriēn. Iakinēnouenou raka noien ərəha me səim.”

³ Nəpin Iesu rini nəgkiariēn nəha nahatən me nepwin səvəi Loa həgkiari minraha me, mhəni mə, “Iəmə i rani ərəha Kumwesən.”

⁴ Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini mə, “Rəfo rerimiahə ramrhi ərəha iou iamini irə? ⁵ Nəgkiariēn mi sə pəku nəha riməru tukw iou ti niniēn: nəgkiariēn i mə, ‘Iakinēnouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariēn i mə, ‘Ərer mavən?’ ⁶ Mətə iakokeikei mə kimiahə tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakəuvehi nasoriēn ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouiēn noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ⁷ Iəmə nəha rərer, mavən, mevən fwe imwəni. ⁸ Nəpin nərmama hətoni nəri nəha, həhekir, nənə həuvehi utə nəghi Kumwesən ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriēn m nərmama mə tuho iamini irə.

Iesu rəkwein Matiu mə trukurirə in

⁹ Nəpin Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, rətoni iərmama riti nəghin nə Matiu raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikin. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Matiu riskəmter mukurirə in.

¹⁰ Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Matiu. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwin mwi həpik həuvehe mamhani pəri nari irəha min mine nərmama me səvənhi. ¹¹ Nəpin Farisi me hətoni, həni pen ti nərmama me səvənhi mə, “Rəfo iahtən

9:1: Mat 4:13   **a 9:1:** Taon nəha Iesu revən ikin nəghin nə Kapaneam.   **9:4:** Mat 12:25, Luk 9:47, Jon 2:25   **9:6:** Jon 17:2, 5:8   **9:11:** Luk 15:2, 19:7

səkimiāha raməni pəri nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi?”

¹² Mətə nəpīn Iesu rīregi, rīni mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhəmhə kamhətui tokta. ¹³ Ramašan mə kīmiāha tihəuvən kahatən kīmiāha ia nīpwrai nəgkiariien i Kumwesən rīməni ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iakəpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhousi əpune nərimīru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nīrəha me.’” Nənə Iesu rarə mīni mwi mə, “Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko rīpkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

¹⁴ Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvehe ti Iesu, mamhəni mə, “Rəfo kīmaha mine Farisi me iahaməpwəh naniiēn nari ti nəfwakiēn, mətə nərmama me səim həpwəh noien iamīnhi irə?”

¹⁵ Mīregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Nərmama ia nəveginien i kamo ti narə viien səvəi iərman mine pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha minraha. Rīpkatukwatukw mhə mə rerīnraha trəpou ia nəpīn nəha. Mətə rīpkuvehe ia nəpīn sə tukuvehi raka iərman sə rīpkarə vi a irau səvənhi pran rīpkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpīn nəha irəha tuhəpwəh naniiēn nari ti nəfwakiēn.

¹⁶ Iərmama riti riwən ko ruvehi nīpəri tinari vi mītiri tukuahag ia ruei tinari ivis. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, tinari vi truvi tərini nənə meitehi asori mwi. ¹⁷ Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui me sə kino ia teki nənī. Trīni mīnuə ro iamīnhi irə, tiki waen tui me tuhəsisī mhəpəruə ti nəri nə mə həuvəskai raka. Waen traris pam, nənə tiki waen me tuhərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me sə hamərməru ihi mə waen vi mine tiki waen vi me irau pəri trouəmak amasan.”^b

Iesu romasan pran riti marə momasan mwi prən ouihī riti

¹⁸ Nəpīn Iesu rani narimnari me nəha ti nīrəha i, təkwtəkwuni a mwi iəmə asori riti səvəi nīmwəfwaki səvəi nəkur Isrel ruvehe tukwe in, mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, mīni mə, “Prənouihī səiou rīpkemhə a i, mətə tiko muvehe, məmrutə rəgim irə, nənə in trīmīru mwi.” ¹⁹ Ro pen Iesu rīskəmter irəha nərmama me səvənhi, mhəkurirə iəmə nəha.

9:13: Mat 12:7, Hos 6:6   **9:14:** Luk 18:12   **9:15:** Jon 3:29   **9:16:** Jon 1:17

b 9:17: Iesu rusipekin ia nīpəri tinari vi mine tinari ivis, marə mīni mwi tiki waen tui me mine tiki waen vi me. Nusipekinien mi nəha nīpwrānrau mə nahatənien vi səvəi Iesu rīpkəsi pen mhə nahatənien tui sə nəkur Isrel kamharə irə.

20 Pran riti fwe ikin ramemhə ia nemhəien səvəi nīpran. Nemhəien nəha rinarə rerin irə muvehi nuk twelef. Təkwtəkwuni nəha rukurirə Iesu, muvehe, mīrapī nusvenhi tinari səvənhi. 21 In ro iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə rerin ramrhi mə, “Rosi ko iakrapī tinari səvənhi, ko iakuvehe məsanin.”

22 Nəpīn rīrapī tinari səvəi Iesu, Iesu ruvsini, mətoni prən nəha, mīni mə, “Prən i. Tikəpwəh nehekīrien. Nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin.” Təkwtəkwuni a prən nəha ruvehe məsanin.

23 Kurirə irə Iesu revən mapirapw ia nimwə səvəi Jaeras, mətoni nərmama səməme kamhāni nīpu səvəi nemhəien mīne nərmama həpīk kamho nurigrigien asori. 24 In rīni mə, “Həier. Prənouihi nəha rīpkemhə mhə, mətə ramapri a.” Irəha həregi haris ia Iesu. 25 Mətə nəpīn həməier irapw irə, in ruvniwə, muvehi rəgi prən ouihi nəha, nənə in rīmīru mərəer. 26 Nənə nəvisaiien səvəi nəri i revən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan iərmama kəru nənimenrau rīfwə

27 Nəpīn Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, iərmama kəru nənimenrau rīfwə kroukurirə in, rouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

28 Nəpīn Iesu ruvniwə ia nəkwai nimwə, iərmama mi nəha nəmrinrau rīfwə krouvehe tukwe in. Nənə Iesu rīni pen ti nirau i mə, “Kīmirau irouni nīpərhienien mə iakukurən noien nəri i uə rekəm?”

Miregi irau krouni mə, “Ouəh, Iərimənu.”

29 Ro pen in rīrapī nəmrinrau, mīni mə, “Itə. Pwəh iako-masan nənimemirau rukurirə pen a nahatətəien səkimirau.”

30 Nənə nənimenrau rətui, irau krouətə nari. Nənə Iesu rīnise pen əknekīn ti nirau i mə, “Kīmirau tirouətui amasan tukwe, rouəpwəh nīnīien nəfe iakino m kīmirau ti iərmama riti.”

31 Mətə irau krouəpwəh in, rouevən rouəvisau nəfe Iesu rīno mīnrau nəgkiariien səvənrau ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan iərmama riti sə iəremhə rarə irə

32 Nəpīn iərmama mi nəha krouərari rauevən, təkwtəkwuni nəha nərmama nepwīn həiri iərmama riti, mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha ko rīpkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. 33 Nəpīn Iesu rəkoui irapw raka iəremhə nəha, iərmama nəha rīnaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə, mamhəni mə, “Kītaha səpkətə raka mhə nari riti iamīnhi ia tənə Isrel.”

34 Mətə Farisi me həni mə, “In rauvehi nīskaiien səvəi

ia remhə sə in rasori ia nəremhə me, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

Iesu rerin rərkwəpir ti nərmama

³⁵ Ia nəpɪn nəha Iesu revən ia taon me mine rukwənu me pam, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau nəgkiariien amasan ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mine səməme nemhəien rouraha nɪpəri nɪpwrənraha. ³⁶ Nəpɪn in rətoni nərmama həpɪk anan, rerin rərkwəpir ti nɪrəha, ti nəri nə mə haməmwur pɪk, mhənəpou. Irəha həmwəhen ia sipsip me nepwɪn iərmama riwən trətə amasan irəha. ³⁷ Ro iamɪnhi irə Iesu rɪni pen ti nərmama me səvənhi mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pɪk, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houhi a. ³⁸ Ro iamɪnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhien, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwɪn mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe.”^C

10

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau

¹ Iesu rəkwein pen nərmama səvənhi twelef həuvehe tukwe. Nənə in ruvei pen nasoriien mɪnrəha. Ia nasoriien nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nənimwɪn ərəha me ia nərmama, mhəukurən mwi nomasanien nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə.

² Aposol me nəha irəha pam twelef nəghɪnrəha me i: Sə rukupwən Saemon (iəmə sə kani mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes tini Sepeti, mine Jon piəvi Jemes, ³ mine Filip, mine Patolomiu, mine Tomas, mine Matiu (iəmə sə kupwən kamərəku pen takis min), mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, ⁴ mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

⁵ Nəmə me nəha twelef Iesu rərhi pen irəha, maməvəhag mɪnrəha, mani mə, “Kimiaha tihəpwəh nevənien ti nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, mhəpwəh mwi nuvnimwəien ia taon riti səvəi nəkur Sameria. ⁶ Mətə kimiaha tihaməkeikei

9:35: Mat 4:23, Mak 1:39   **9:36:** Mat 14:14, Nam 27:17, 1King 22:17, Esik 34:5

9:37: Sek 10:2, Mak 6:34, Luk 10:2   **C 9:38:** Iesu rusipekin ia nəveginien sə

ruvəmruə ia nəmhien. Nusipekinien nəha nɪpwrən mə nərmama həpɪk hənoraka rere mə tuhəuvehe ti Iesu, mətə nərmama səməme tuhasitu ia nɪrəha, mhəri irəha mhəuvehe houhi a.   **10:1:** Mak 6:7, Luk 9:1   **10:5:** Wok Me 13:46   **10:6:** Jer 50:6, Mat 15:24

mhəuvən əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwəhen ia sipsip me hənəruēi. ⁷ Nəpīn kīmiaha hiamesi pen suatuk səkīmiaha mamhəuvən, tihəni irapw iamīnhi irə mə, ‘Nītətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.’^a ⁸ Kīmiaha tihaməkeikei mho nərmama səməme kamhəmhə həuvehe mhəsanīn. Səməme həuvamhə, kīmiaha tiho irəha hətui mwi. Səməme nemhəien skai ro tekinraha, kīmiaha tiho irəha həuvehe mhəmher. Səməme nəremhə me kamharə ia nīrəha, kīmiaha tihəkoui irapw nəremhə me nəha ia nīrəha. Nasoriien i iakauvei pehe m kīmiaha hiəpkuvehi mhə nənimen. Ro pen kīmiaha tihasitu ia nərmama me irə, mhəpwəh nəresien nərəkuien tukwe. ⁹ Kīmiaha tihəpwəh nuvehien kol uə silva uə kapa uə mane riti mwi mhəvai pen ia pəkət me səkīmiaha. ¹⁰ Kīmiaha tiharkahu karkahu kuatia a, mhəuvei pen put, mhəuvehi tənəripw mīne kaskīn səvəi navənien səkīmiaha, mətə tihəpwəh nuvehien sə rəkwaku. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kīmiaha hiəmwəhen ia nərmama kamhowok. Ratukwatukw mə nəkur me nəha tuhəkwməni kīmiaha, mhəuvei pehe nəfe riwən təni kīmiaha.

¹¹ Nəpīn kīmiaha tihəuvən ia taon riti uə rukwənu riti, tihətui iərmama riti sə in rerīn ragien mə truvehi puvnimwə kīmiaha ia nimwə səvənhi, nənə tihamarə ikīn meste nəpīn tihəier irə. ¹² Nəpīn tihəuvnimwə ia nimwə nəha tihəkwein amasan ia nīrəha mhəni mə, ‘Nəmərinuēien ramarə tukumiaha.’ ¹³ Nənə trīni mīnuə nərmama ia nəkwai nimwə nəha rerīnraha ragien mə tuhəuvehi puvnimwə pehe kīmiaha, nəmərinuēien nəha səkīmiaha tramarə ti nīrəha, mətə mə rerīnraha rīpkagien mhə tukumiaha, nəmərinuēien nəha səkīmiaha trīrərig mwi tukumiaha. ¹⁴ Nənə trīni mīnuə nərmama nepwīn həpwəh nəsevəriēn ia rerīnraha tukumiaha uə həpwəh nətəriēgien ia nəgkiariēn me səkīmiaha, nəpīn kīmiaha tihəier ia nimwə səvənraha uə taon səvənraha, tihaməkeikei mhounouini raka nīməkwrur ia nisumiaha, mhatən pen mə irəha hənə noien ərəha. ¹⁵ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə nərpwīnien səvəi nərmama ia taon nəha triskai məpi raka nərpwīnien səvəi tənə Sotom mīne Komora fwe kupwən.”

Iesu rīni mə tukometə nərmama me səvənhi

¹⁶ “Həregi ro. Iakamərhi pen kīmiaha mə tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əprmin me. Ro pen kīmiaha tihaməkeikei mho

10:7: Mat 3:2, 4:17, Luk 10:9,11 ^a **10:7:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkiariēn i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariēn i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

10:8: Wok Me 20:33 **10:9:** Luk 10:4 **10:10:** Nam 18:31, Luk 10:7, 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:12:** Luk 10:5-6 **10:14:** Luk 10:10-12, Wok Me 13:51, 18:6

10:15: Mat 11:24, Jut 7 **10:16:** Luk 10:3, Jon 10:12, Wok Me 20:29, Rom 16:19

rəmwhen ia nərimiru sə rukurən nari mine nərimiru sə noien səvənhi rəmher. ¹⁷ Kimiaha tihaməsiari nərmama me. Irəha tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəkariien səkimiaha. Irəha tuhərisi mwi kimiaha ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. ¹⁸ Tī nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou, irəha tuhəuvehi kimiaha, mhərpwi irapw kimiaha ia nəmri kig me mine ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu. Mətə mə irəha ho iamīnha irə kimiaha tihəuvehi nəpīn riti səkimiaha tihəni irapw nəgkariien səiou irə ia nəmri nraha mine ia nəmri nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁹ Nəpīn nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkariien səkimiaha, tihəpwəh nətərig pīkien mə kimiaha tihəfni irə uə nəfe nəgkariien tihəni. Kimiaha tihəpwəh nətərig pīkien iamīnhi tī nəri nə mə ia nəpīn atukwatukw nəha tihəgkari irə tukuvei pehe m kimiaha nəfe nəgkariien tihəni. ²⁰ Rīpko mhə nəgkariien atukw səkimiaha tihəni, mətə Nənimwīn səvəi Tata səkimiaha trəgkari ia tərhumiaha.

²¹ Iərmama truvei pen piəvni anan ia rəgi nərməpə mə tukousi əpune. Tata me tuho mwi iamīnhi ia tinīnraha me. Nəkwərhakwərha me tuhəskəmter mhəni ərəha səvənraha me tata me mine mama me, mhəuvei pen irəha mə tukousi əpune irəha. ²² Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha tī nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer əknekīn ia nahatətəien səvənhi meste nərəhəien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimīru in. ²³ Nəpīn irəha tuhometə kimiaha ia taon riti, kimiaha tihaməkeikei mhəp mhəuvən ia taon əpə riti. Iakani nīpərhienien tukumiaha i kimiaha tihəpkəuvən pam mhə ia taon me ia tənə Isrel kurirə iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe.

²⁴ Iərmama sə kamahatən in rīpkasori mhə ia ia hatən səvənhi. Iərmama sə ramo tukwini nari rīpkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. ²⁵ Trīni mīnuə iərmama sə kamahatən in ruvehe mīnəmwhen ia ia hatən səvənhi, uə iərmama sə ramo tukwini nari ruvehe mīnəmwhen ia iəmə asori səvənhi, rerīnrau tragien. Iou iəmə asori səkimiaha, mətə irəha həməni ərəha iou mə iou iəremhə asori Pielsepul. Ro iamīnhi irə hiəukurən mə irəha tuhəni ərəha anan mwi kimiaha nərmama me səiou.

²⁶ Ro pen kimiaha tihəpwəh nehekīrien irəha. Narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ²⁷ Nəfe nəgkariien iakani pehe tukumiaha ia nəpitəvien, kimiaha tihaməkeikei

10:17: Mak 13:9-11, Luk 12:11-12, Luk 21:12-15   **10:18:** Wok Me 25:23, 27:24

10:20: Jon 14:26, 1Kor 2:4   **10:21:** Maeka 7:6, Mat 10:35, Mak 13:12, Luk 21:16   **10:22:** Mat 24:9,13, Mak 13:13, Luk 21:17, Jon 5:18-21   **10:23:** Mat 16:28   **10:24:** Luk 6:40, Jon 13:16, 15:20   **10:25:** Mat 9:34, 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15   **10:26:** Mak 4:22, Luk 8:17

mhəni irapw ia nukuraanien. Nəfe nəgkiariien hiamregi kaməsiwən irə, kımiaha tihaməkeikei mhəni irapw ia təkure nimwə me. ²⁸ Kımiaha tihəpwəh nehekiriien nərmama səməme həukurən nousi əpuneien nıpwramiaha, mətə ko həpwəh nousi əpuneien nənimwımiaha. Mətə kımiaha tihaməkeikei mhehekır Kumwesən ti nəri nə mə in rukurən nouraha pəriien nıpwramiaha mine nənimwımiaha ia kwopun napw asori rauək ikın. ²⁹ Rerımiaha rırhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu. Kauvehi kəru ia silin sə rouihi anan kuatia. Mətə mə Tata səkımiaha rıpkəsəni mhə menu me nəha ko riti rəpwəh nımweiien ia tıprənə memhə. ³⁰ Hətə ro nımwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən rınəvsini pam raka irəha. ³¹ Ro iamınhi irə kımiaha tihəpwəh nehekiriien. Ia nənimen kımiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha həpık.

³² İərmama sə trını irapw ia nəmri nərmama mə in iərmama riti səiou, iou mwi takını irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə in iərmama riti səiou. ³³ Mətə iərmama sə trını irapw ia nəmri nərmama mə in rıreirei iou, iou mwi takını irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə iakreirei in.”

Iesu rəgkiari ia nəmərinuuen mine nəvisəien

³⁴ “Rərəha mə rerımiaha ramrhi iou mə iakuvehe mə tako nərmama ia tıprənə i harə ia nəmərinuuen. İapkuvehe mhə mə tako nərmama harə ia nəmərinuuen, mətə iakuvehe mə tako nərmama həuai irəha me, mhəvisə. ³⁵ İakuvehe mə tako ‘iərmama rəvisə irau tata səvənhi,

pran rəvisə irau mama səvənhi,

prısini pran rəvisə irau kaka pran səvənhi.

³⁶ İərmama riti trətəni

mə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi tuhaməmwəki in.’

³⁷ İərmama sə rokeikei pık tata səvənhi uə mama səvənhi məpi raka in rokeikei iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. Nənə iərmama sə rokeikei pık tini iərman uə tini pran məpi raka in rokeikei iou rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou.

³⁸ İərmama sə rıpkuvehi utə mhə nei kamarkuauı səvənhi, məvrani mukurirə iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. ³⁹ İərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nımıruıen səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nımıruıen səvənhi tukw iou truvehi nımıruıen rerin.”

Iesu rəgkiari ia nərəkuien səvəi nəkur atukwatukw me

⁴⁰ “İərmama sə raməsevər ia rerin tukumiaha rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Nənə iərmama sə

raməsevər ia rerin tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe. ⁴¹ Iərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in profet, in truvehi nərəkuien səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi profet. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama atukwatukw, in truvehi nərəkuien səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi iərmama atukwatukw. ⁴² Nənə iərmama sə truvei pen nui əkwie i a m iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama riti səiou, nəri auər a mə in reiwaiu ia nərmama nepwīn səiou, mətə iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə iərmama nəha traməkeikei muvehi nərəkuien səvənhi.”

11

Nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvən mhətə Iesu

¹ Nəpīn Iesu rəvəhag pam m nərmama səvənhi twelef, in rier ia kwopun nəha, mevən ia taon me səvəi nəkur Kalili mə trahatən irəha məvisau mīnraha.

² Ia nəpīn nəha Jon Paptaes raməmak ia kalapus. Nəpīn rīregi narimnari me Iesu Kristo ramo, in rərhi pen nərmama nepwīn səvənhi ³ həuvən mə tuhəres pen Iesu i mə, “Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?”

⁴ Mīregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti Jon nəfe hiəregi mhətoni. ⁵ Nərmama me nəmīnraha rīfwə hətui mhətə nari, nənə səməme nisunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama səməme nemhəien skai ro tekinraha həuvehe mhəmher, nənə səməme nəkwəregīnraha ruvisimw rəkwag həregi nari. Nərmama me nepwīn səməme kupwən həuvamhə, təkwtəkwuni nəha həuvəmīru mwi, nənə nərmama me nautə səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariēn amasan mīnraha. ⁶ Iərmama sə ramətə iou, trīni mīnuə in ripkimwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo, rerin tragien.”

Iesu rəgkiari ia Jon Paptaes

⁷ Nəpīn nərmama me səvəi Jon hənərari mənəm həuvən, Iesu rīnaməgkiari ia Jon, mīnamīni pen ti nərmama me i mə, “Fwe kupwən, kimiaha hiəier ia taon me mīne rukwənu me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikin mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig ripkərer atukwatukw mhə nəpīn mətagi rauini? Rekəm. ⁸ Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rauvei pen tīnari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme kamhəuvei

pen tinari amasan me kamharə ia nimwə me səvəi kig me.
 9 Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh,
 nīpərhiēien. Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti.
 Mətə iakani pehe tukumiaha i mə iəmə i in rasori məpi raka
 profet. 10 In iərmama sə Nəkukua Ikinan raməgkiari irə, nəpīn
 rini mə,

‘Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
 in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.’

11 Iakani nīpərhiēien tukumiaha i mə nərmama me səməme
 nīpran me hərəhi irəha ia tīprənə i riti riwən rasori məpi
 raka Jon Paptaes. Mətə nərmama me pam ia nitətə ia neiai^a
 sə in reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon. 12 Ia
 nəpīn nəha Jon Paptaes rinaməvisau irə ruvehe meste pehe
 ipwet mine, nitətə ia neiai rəuviris mamevən ia niskaiien,
 nənə nərmama skai me kamhəkwtəmhiri.^b 13 Fwe kupwən
 meste pehe nəpīn səvəi Jon, profet me pam mine Loa səvəi
 Moses kamhəni irapw narimnari me sə tuhəuvehe. 14 Nənə
 trīni minuə rerimīaha ragien ti niregiien nəgkiariien i səiou,
 iakani pehe tukumiaha i mə Jon in nə Elaeja sə profet me
 həməni mə truvehe mwi. 15 Iərmama sə nəkwəregīn rarə ti
 niregiien nari traməkeikei mətərig amasan.

16 Takini nəfe nəgkiariien musipekin ia noien səvəi
 nərmama ipwet mine? Irəha həmwhen ia nəkwərhakwərha
 me kamhəkure ia kwopun kamapir ikin, mamhəkwein pen
 ia irəha me nepwīn mə,

17 ‘Kimaha iahani nīpu səvəi nəgienien tukumiaha,
 mətə kimiaha hiəpko mhə tanis.

Iahani nīpu səvəi nemhəien,
 mətə kimiaha hiəpkasək mhə.’

18 Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Jon rīməuvehe, mīpkəni mhə
 nari, məpwəh nənimwiien waen, nənə irəha həni mə, ‘Iəremhə
 rarə irə.’ 19 Iou Iəməti Iərmama iakiməuvehe, maməni nari,
 mamənimwi rəmwhen a ia nirəha, nənə irəha həni mə, ‘Hətə
 ro iəmə nəha, in raməni pik nari, mamənimwi mamakonə i,
 mamavən pəri irəha nərmama səməme kamərəku pen takis
 mīnraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwi!’ Mətə noien
 amasan me səvəi nərmama səməme kamhesi pen nukurəniēn
 səvəi Kumwesən kamhahatən pen mə nukurəniēn nəha ro
 nīpərhiēien.”

11:9: Luk 1:76 **11:10:** Mak 1:2, Jon 3:28 ^a **11:11:** Nəpīn rīpik Matiu rani
 nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən
 ramərimənu irə.” **11:12:** Luk 16:16 ^b **11:12:** Suatuk riti mwi ti nīniēn vas
 12 in i mə: “Ia nəpīn nəha Jon Paptaes rinamostat maməvisau muvehe meste ipwet
 mine nəmə skai me kamhousari mə tuhouraha nitətə ia neiai. Nənə nərmama
 səməme kamhousari əknekin həuvnimwə pen irə.” **11:14:** Mal 4:5, Mat

17:10-13, Mak 9:11-13 **11:18:** Mat 3:4 **11:19:** Mat 9:14

Iesu raməgkiari skai m nərmama nepwin

²⁰ Ia nəpɪn nəha Iesu rɪnaməgkiari skai m nərmama me ia taon me sə in rino nɪmtətien asori me səvənhi rɪpɪk ikɪn, tɪ nəri nə mə ɪrəha həpkəpwəh mhə noien ərəha me səvənraha. ²¹ In rɪni mə, “Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin! Trərəha anan tukumiaha nəkur Petsaeta! Iakino raka nɪmtətien asori me ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Rɪpɪni mɪnuə iakino nɪmtətien me nəha ia taon mi nəha Taea mɪne Saeton, tui raka ko nərmama me ikɪn hənarkahu raka tɪnari ɪvɪs, mhəkure ia nɪmwɾakw, mhəpwəh noien ərəha me səvənraha. ²² Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpɪn nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me ɪrə nərpwinien səkimiaha trɪskai məpɪ raka nərpwinien səvəi nəkur Taea mɪne Saeton. ²³ Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi ɪrapw kimiaha hiəuvən ɪnhəɪpɪw ia Imwei Nəkur Həuvamhə. Iakino raka nɪmtətien asori me ia taon səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Rɪpɪni mɪnuə iakino nɪmtətien me nəha ia taon nəha Sotom fwe kupwən ko ramarə ɪhi meste ɪpwet mɪne. ²⁴ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpɪn nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me ɪrə, nərpwinien səkimiaha trɪskai məpɪ raka nərpwinien səvəi tənə Sotom fwe kupwən.”

Iesu rəgnəgɪni Tata səvənhi

²⁵ Ia nəpɪn nəha Iesu rɪni ɪrapw mə, “Tata səiou ɪəɪmənɪu ia neiai mɪne tɪpɾənə, iakani tanak tukw ik, tɪ nəri nə mə ikɪnərkɪwafə narɪmnari me i. Nərmama səməme həukurən nari mɪne səməme kɪnahatən amasan ɪrəha həpkətɪni mhə. Mətə iko pui pen m nərmama səməme həmwɪhen ia nɪpwnətɪ nəkwərɪhakwərɪha me hətɪni. ²⁶ Ouəh, Tata, nəri nəha ikɪno ramesi pen a nətəɪgɪen amasan səɪm.”

Iesu rəkweɪn nərmama mə tuhəuvehe tukwe

²⁷ Iesu rarə mɪni pen mwi tɪ nərmama me i mə, “Tata səiou rɪnəmɪri pehe raka narɪmnari me pam ia rəgɪk, iou Tɪni. Nənə ɪərmama rɪti rɪwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa. Nənə ɪərmama rɪti rɪwən rukurən səiou Tata, Iou əpa mɪne nərmama me nəha səməme rərɪk ragɪen mə tako pui pen in mɪnraha.

²⁸ Həuvehe tukw iou kimiaha i səməme hɪamo pɪk wok mamhəvrani nari pəmpəm me nənə pwəh iakuvei pehe napwɪsɪen m kimiaha. ²⁹ Kimiaha tɪhəuvehi nəgkiariien

11:21: Jon 3:6   **11:22:** Aes 23, Esik 26-28, Joel 3:4-8, Amos 1:9-10, Sek 9:2-4

11:23: Aes 14:13-15, Jen 19:24-28   **11:24:** Mat 10:15, Luk 10:12   **11:25:** 1Kor 1:26-29   **11:27:** Mat 28:18, Jon 3:35, 17:2, Fil 2:9, Jon 1:18, 10:15   **11:28:** Jer 31:25

11:29: Jer 6:16

me səiou səməme iakamahatən kímiaha irə, mhatipə pen ia nuramiaha rəmwhen ia nəri katipə pen ia nurai kau mə trərar. Pwəh iakahatən kímiaha ia noien me səiou. Iou iamə afafa. Rerik reiwaiu. Nənə kímiaha tihətoni napwisien ia nimiruien səkímiaha. ³⁰ Kímiaha tiho iamínhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə iakamahatən kímiaha irə ríməru, nənə narimnari me sə takuvei pehe m kímiaha mə tihəuvehi həpwəh nípamien.”

12

Iesu in ramərimənu ia Sapat

¹ Ia nəpín nəha, ia Sapat riti, Iesu ramavən maməpi simwín ia nimeí wit me nepwín. Nərmama me səvənhi nukumhə rínamahi irəha, nənə hənəmesi kwənkwai wit mənəmhani. ² Mətə nəpín Farisi me hətóni, həní pen tukwe in mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti rípkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia Sapat.”

³ Miregi Iesu ríni pen ti nírəha i mə, “Rosi kímiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevit ríno fwe kupwən uə? Ia nəpín nəha in míne nərmama me səvənhi nukumhə ramahi irəha, ⁴ Kig Tevit ruvniwə ia nimwə səvəi Kumwesən, məní bred íkinan sə raməmak ia nífətə. Rípkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in míne nərmama me səvənhi tuhani bred nəha, mətə pris me əpa həkurən naníien. ⁵ Uə rosi kímiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Loa səkitaha mə ia Sapat me pris me fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhərui loa səvəi Sapat mətə Kumwesən rətə mə irəha həpwəh noien nari riti rərəha? ⁶ Iakani pehe tukumiaha i nari riti rasori məpi raka nimwə səvəi Kumwesən in i ia kwopun i. ⁷ Kumwesən ríməni mə, ‘Iakəpwəh nokeikeien mə nərmama tuhousi əpune nərimíru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nírəha me.’ Rípinuə kímiaha hiəkurən nípwrái nəgkiariien i ko hiəpwəh nini ərəhaien nərmama me səiou. Irəha həpwəh noien nari riti rərəha. ⁸ Iakani iamínhi irə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

Iesu romasan rəgi iərmama riti

⁹ Iesu rəpwəh kwopun nəha, mevən, muvniwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹⁰ Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgín rərfe. Ko rípkuvi atukw mhə i. Farisi me hərəs pen Iesu i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tukomasan iərmama sə ramemhə uə rekəm?”

Kamhətərig ia Iesu mə trəfni irə. Trini minuə rəsəni, tuhəni ərəha in tukwe.

¹¹ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha, trini minuə sipsip riti səvənhi rivə pen ia ruei tənə ia Sapat trəpwəh raməmak? In traməkeikei məkwətəmhiri, muvehi utə. ¹² Mətə iərmama in ramasan məpi raka sipsip! Ro iamınhi irə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tuko noien amasan ia Sapat.”

¹³ Nənə Iesu rəgkiari m iərmama sə rəgin rərfe, mini mə, “Tiko muvi atukw rəgin.” Iərmama nəha ruvi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi məsanin rəmwhen ia nıkare rəgin. ¹⁴ Mətə Farisi me həier irapw, mhousəsimwin irəha me, mənəmhəni ərəha Iesu, mənəmhətui suatuk mə tuhousi əpune in.

Iesu in iəmə sə Kumwesən ruvərfi raka in

¹⁵ Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, ro pen rier ia kwopun nəha. Nərmama həpik həkurirə in. Səməme kamhəmhə in ro irəha pam həuvehe mhəsanin, ¹⁶ nənə minise pen ti nirəha i mə tuhəpwəh niniien nəghin kamo nərmama həregi həukurən in. ¹⁷ Narimnari me i həier pehe iamınhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rıməni mə, ¹⁸ “Hətə ro iərmama sə ramo tukwini nari miou. İakimərfi raka in.

İakokeikei pik in, rerik ragien tukwe.

Takəmri pen Nənimwin səiou ramarə irə,

nənə in trini irapw noien atukwatukw ti nərmama rıpkə mhə irəha nəkur İsrəl.

¹⁹ In tripkəvisə mhə uə trəpwəh nətəpaharien.

Nərmama tuhəpwəh niregiien rerin ia suatuk me.

²⁰ In truvehi məru nərmama səməme həpkiskai mhə

rəmwhen kauvehi məru kwənkwai nig sə rərkwəpı,

nənə səməme nəgsənraha rınamiwən in truvehi məru irəha

rəmwhen kauvehi məru nukumhəv ia napw sə na trifwə.

Tro iamınhi irə mamevən meste in tro narimnari me pam həuvehe mhatukwatukw.

²¹ Nənə nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur İsrəl tuhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha irə.”

Nərmama kamhəni ərəha Iesu mə iəremhə rarə irə

²² Nəpin riti nərmama nəpwın həiri iərmama riti mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha nənimen rıfwə ko rıpkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. Nənə Iesu ro in ruvehe məsanin. Iərmama nəha rəgkiari, mətə mwi nari. ²³ Nənə nərmama me pam nənimenraha rier. Həni mə,

“Nərmama. Rosi iəmə i in i kwənəkwus səvəi Kig Tevit kitaha sameitenhi uə?”

²⁴ Mətə nəpɪn Farisi me həregi, həni mə, “Rekəm! Iəmə nəha rauvehi nɪskaiien səvəi iəremhə asori nəha Pielsepul, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

²⁵ Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehə mərəha. Trini minuə nərmama ia rukwənu riti uə ia nəkwai nimwə riti həuui irəha me ia kusen kəru, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. ²⁶ Nənə mə nɪpərhiēnien i Setan raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien nəha ramahatən pen mə narəien səvənhi ro kəru. In ramousi atukw a in. Mə ro iamɪnhi irə nitətə sə in ramərimənu irə trəfərer əpwəmwis? ²⁷ Kimiaha hiaməni iou mə iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi Pielsepul. Trini minuə nəgkiariien nəha səkimiaha ro nɪpərhiēnien, rəfo ia nərmama me səkimiaha? Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha tuhəkiri nəgkiariien i səkimiaha. ²⁸ Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia nɪskaiien səvəi Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.

²⁹ Uə iərmama riti trəfo muvniwə, makres narimnari me ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti? In traməkeikei mukupwən məkwətəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi mine nisun mi. Kurirə irə in rukurən nəvənien makres narimnari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.

³⁰ Iərmama sə rɪpkukurirə mhə iou in raman əpə ia nɪrak. Nənə iərmama sə rɪpkasitu mhə ia nɪrak, mamiri pehe nərmama həuvehe tukw iou, in raməkoui kirkiri irəha.

³¹ Ro pen iakani pehe tukumiaha i. Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien me pam səməme nərmama tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwɪnien. Mətə iərmama sə trini ərəha Nənɪmwɪn Ikinan, Kumwesən trɪpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpɪn riti. ³² Iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwɪnien. Mətə iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti muəsi Nənɪmwɪn Ikinan i, Kumwesən trɪpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpɪn riti. Nərpwɪnien səvənhi trarə ia nitətə ipwet mine mine ia nitətə sə trɪpkuvehe.”

Iesu rəgkiari ia kwənkwai nei me

³³ “Nei amasan rukuə nukwai nei amasan, mətə nei ərəha rukuə nukwai nei ərəha. Nei amasan uə nei ərəha tihətə

sas a ia kwənkwanrau. ³⁴ Kimiaha hiəmwhen ia kuse snek me səməme kamhahi əpune iərəmə! Kimiaha nəkur ərəha tihəfo mhəni nəgkiariien amasan? Ko hiəpko mhə, ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramini irapw a nəfe nətərigien rerin rukuər irə. ³⁵ Iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien ərəha. ³⁶ Iakani pehe tukumiaha i ia nəpən nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, in trəres nəgkiariien ərəha me pam sə nərmama me həməni əpnəpen, nənə irəha tuhaməkeikei mhəni pen tukwe in mə hənəfo irə mhəni. ³⁷ Nəgkiariien me səim sə ikamini, Kumwesən trəkiri nəgkiariien me nəha mətə sas ia niram mə ik iərmama atukwatukw uə ik iərmama ərəha.”

Farisi me mine nahatən me səvəi Loa kamhəres nīmətətiən riti
³⁸ Nənə nahatən me nepwin səvəi Loa mine Farisi me hənəni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Kimaha iahokeikei mə tiko nīmətətiən riti pwəh iahətoni ro.”

³⁹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nərmama ipwet mine hiəmətui a nīmətətiən ti nəri nə mə noien səkimiaha rikou. Kimiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nīmətətiən riti mwi m kimiaha, mətə nīmətətiən əpa səvəi Profet Jona. ⁴⁰ Fwe kupwən Profet Jona raməmak ia tipwi nəmu asori nəpən ia ran kahar mine nəpən ia nəpən kahar. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takarə ia reri tiprənə nəpən ia ran kahar mine nəpən ia nəpən kahar. ⁴¹ Ia nəpən nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə nəpən nəmə Nineve hərəgi Profet Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i. ⁴² Ia nəpən nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, prən asori sə rinamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mini mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nīkare tənə fwe isipwin anan muvehe mə triregi nukurəniən səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.

⁴³ Nəpən kinəkoui irapw nənimwin ərəha riti ia iərmama, nənimwin ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikən, mamətui kwopun trapwis ikən. Mətə

mə rɪpkətɔni mɦə, ⁴⁴ trəgkiari iamɪnhi irə mə, “Təkrərɪg mwɪ mevən tɪ nɪmwə fwe səiɔu sə iakɪmæier irə.” Nənə nəpɪn rɪrərɪg muvehe, trətɔni mə nɪmwə nəɦa ro tekɪn, kɪnaies amasan irə, narɪmnari me pam kəmhəmɪmər a ia təmwhəkɪnrəɦa. ⁴⁵ Nənə in trɛvən mɪrɪ mwɪ nənɪmwɪn ərəɦa me sɛfɛn səməmɛ hərəɦa mɦəpɪ rəkə in, mɪrɪ irəɦa mɦəuvehe, mɦəuvnɪmwə mwɪ, nənə mɦarə ia reri iərmama nəɦa. Nənə nɪmɪruien səvəi iərmama nəɦa truvehe mərəɦa anan məpɪ rəkə sə kupwən. Nəri nəɦa iakani truvehe meste nərmama ərəɦa me i ipwet mɪne.”

Mama me səvəi Iesu mɪne piəvni me mɪni kɪtiriməni me

⁴⁶ Nəpɪn Iesu rəməgkiari m nərmama, nərmama nəpɪn hətɔni piəvni me mɪne mama səvənhi kəmhərəf fwe iruə məmɦərəs in mə tuhəgkiari ro mɪn. ⁴⁷ Nənə iərmama riti rɪni pɛn tɪ Iesu i mə, “Ətə ro! Səim mama mɪne piəm me kəmhərəf fwe iruə, məmɦətui ik. Irəɦa həkɛkɛi mə tuhəgkiari mɪk.”

⁴⁸ Mətə Iesu rɪni mə, “Sɪn nəɦa səiɔu mama? Nɪsɪmə nəɦa piək me?” ⁴⁹ In ruini rəgɪn ia nərmama me səvənhi, mɪni mə, “Kɪmɪɦa i mama me səiɔu. Kɪmɪɦa i piək me. ⁵⁰ Iərmama sə rəmɔ nəkwai Tata səiɔu fwe ia nəiəi, in nə piək mɪne kɪtirimək mɪne mama səiɔu.”

13

Iesu rusipekɪn ia iərmama sə rauini nuni nari

¹ Ia nəpɪn nəɦa Iesu rier ia nɪmwə mevən məkure ia nɪkare nui asori. ² Nərmama me həpɪk həuvehe mɦousəsɪmwɪn pɛn irəɦa me tukwe. Ro pɛn Iesu rəputə ia nɪtətə ouɪhi riti fwe pərəɦa məkure irə. Nərmama me pam kəmhərəf pərəi ia nɪpəkɪr. ³ Nənə in rani narɪmnari me rɪpɪk tɪ nɪrəɦa i, məusipekɪn, məmɪni mə, “Hərəgi ro. Nəpɪn riti, iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmɦien səvənhi. ⁴ Nəpɪn rauini nuni nari me, nuni nari me nəpɪn həsas pɛn ia suatuk, nənə mɛnu me həuvehe mɦani pam. ⁵ Nəpɪn həsas pɛn ia təkure kəpwɪer tɪprənə rouɪhi ikɪn. Həuverə akwauakw a tɪ nəri nə mə nuənɦa rɪpkɛiwaiu amasan mɦə ia tɪprənə. ⁶ Mətə nəpɪn mɛrɪ rəkɪwɪrɪ, mənɦi, həkɛi pam tɪ nəri nə mə nuənɦa rouɪhi. ⁷ Nuni nari me nəpɪn həsas pɛn ia tɪprənə sə nəkwus ərəɦa rauvɪrɪs ikɪn. Nəkwus ərəɦa me həuvɪrɪs mɦəuvehe mɦousəmən pam irəɦa. ⁸ Nənə nuni nari me nəpɪn həsas pɛn ia tɪprənə amasan, nənə mɦəukuə. Nəpɪn kwənkwan hantret, nəpɪn kwənkwan sikɪstɪ, nəpɪn kwənkwan totɪ. ⁹ Iərmama sə nəkwərəgɪn rarə tɪ nɪregɪɪn nari traməkɛkɛi mətərɪg amasan.”

10 Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməgkiari m nərmama ia nusipekinien me?”

11 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən narimnari me i ia nitətə ia neiai^a hənəmərkwafə fwe kupwən. Mətə nərməpə me, kipkəsevər mhə ia suatuk ti nirəha mə tuhəukurən narimnari me nəha iamihhi. 12 Ro iamihhi irə ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvei raka pam tukwe. 13 Iou iakaməgkiari minraha ia nusipekinien me ti nəri nə mə kamhətui, mətə həkətə mhə nari. Kamhəregi, mətə həkregi mhə nari mhəukurən. 14 Noien səvənraha ro nəgkiariien i səvəi Profet Aesea ruvəuvehe muvəukuə. Rini mə,

‘Kimiaha tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpin riti tihəpkregi mhə mhəukurən.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpin riti tihəpkətoni mhə mhəukurən.

15 Tro iamihha irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsisəg raka ia nəkwəreginraha mine nənimenraha.

Mətə trinini minuə həpwəh noien iamihha irə,
nəfe nəghin tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha
nənə mhəregi ia nəkwəreginraha,
uə tuhəukurən ia rerinraha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe mhəsanin.’

16 Mətə kimiaha nəmrimiaha ramətə nari, nəkwəregimiaha ramregi nari. Ro iamihhi irə rerimiaha traməkeikei magien.

17 Iakamini nipərhiienien tukumiaha i mə fwe kupwən profet me həpik mine nəkur atukwatukw me həpik hokeikei mə tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə həkətə mhə. Hokeikei mə tuhəregi nəgkiariien me i hiamregi, mətə həkregi mhə.

18 Hətərig iou pwəh iakini irapw nipwrai nusipekinien səvəi iərmama sə rauini nuni nari me. 19 Nuni nari sə rəsas pen ia suatuk rəmwhen ia iərmama sə ramregi nəvisaiien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mətə in rireirei nipwran. Ro pen Setan ruvehe akwauakw, muvehi raka nəgkiariien nəha ia nətərigien səvənhi. 20 Nuni nari sə rəsas pen ia təkure kəpwier rəmwhen ia iərmama sə ramregi nəgkiariien amasan, nənə təkwtəkwuni a ruvehi, magien tukwe. 21 Mətə nəgkiariien

^a 13:11: Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” 13:12: Mat 25:29, Mak 4:25, Luk 8:18, 19:26 13:13: Dut 29:4 13:14: Jon 12:40, Wok Me 28:26-27 13:16: Luk 10:23-24

nəha ripkeiwaiu amasan mhə ia rerin rəmwhen ia nuai nei me. In truvehi nəgkiariien nəha səvəi nəp̄in ouihi a. Nəp̄in nərmama tuho nəmisəien min, uə tuhometə in ti nəgkiariien amasan, traraka akwauakw a irə. ²² Nuni nari sə rəsas pen ia tiprənə nəkwus ərəha rauviris ikin rəmwhen ia iərmama sə riregi nəgkiariien amasan, mətə ramətərig pik ia narimnari me səvəi tiprənə i. Mane rameikuə irə, mavi raka nətərigien səvənhi. Nətərigien me nəha housəman nəgkiariien amasan. Rəpwəh nukuəien. ²³ Mətə nuni nari sə rəsas pen ia tiprənə amasan rəmwhen ia iərmama sə riregi nəgkiariien amasan, mukurən n̄ipwran, mukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Iesu rusipekin ia nurhi ərəha

²⁴ Nənə Iesu rini nusipekinien riti mwi ti nirəha i mə, “Nitətə ia nei ai rəmwhen ia iərmama sə ruini nuni nari amasan me ia nəmhien səvənhi, ²⁵ mətə nəp̄in nərmama me səvənhi kamhapri, iərmama sə raməmwəki in ruvehe, muini pen mwi nuni nurhi ərəha ia nəkwai nəmhien nəha, nənə mier mamevən. ²⁶ Nəp̄in nuni nari amasan me həutə pəhe, mətə nurhi ərəha mwi rutə ia rerinraha.

²⁷ Iəmə asori nəha səvənhi nərmama nepw̄in kamho tukwini nari min. Irəha həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, ‘Iəmə asori. Ikinəpwei nuni nari amasan me ia nəmhien səim. Mətə rəfo nurhi ərəha mwi fwe ikin?’

²⁸ Miregi in rini pen ti nirəha i mə, ‘Kwa iərmama sə raməmwəki iou rino.’

Miregi nərmama səməme kamho tukwini nari min həni pen tukwe in mə, ‘Ro iam̄nhi irə ikokeikei mə kimaha tahəvən mheivi raka nurhi ərəha?’

²⁹ Mətə in rini mə, ‘Rəkəm. Rərəha mə kimiaha hiameivi utə nurhi ərəha, nənə mheivi utə pek̄in sə ramasan me. ³⁰ Pwəh irəha həutə pəri meste nəp̄in nəha tuhəmrūə irə. Ia nəp̄in nəha takini pen ti nərmama me səiou səməme tuhesi kwənkwai nari amasan me nəha mə, Kimiaha tihəkupwən mhousəsimw̄in nurhi ərəha, mhərihi tərini ia kusen me mə tukərarki pen ia napw. Mətə kwənkwai nari amasan me kimiaha tihəpeki, mhəuvehe, mhəmri ia nimwə səiou sə iakamoeite nəveginien ikin.’ ”

Iesu rusipekin ia nuni nei sə rouihi anan

³¹ Iesu rini irapw nusipekinien riti mwi ti nirəha i, mini mə, “Nitətə ia nei ai rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhien səvənhi. ³² Nuni mastat in rouihi anan ia nuni nei me, mətə nəp̄in rutə, rasori məpi raka nəp̄igin me pam, muvehe mo nei irə, menu me ia

nimagouagou hæuvehe mho pen kwætəpag me səvənraha ia rəgin me.”

Iesu rusipekin ia yis

³³ Nənə Iesu rini pen nusipekinien riti mwi ti nirəha i, mini mə, “Nītətə ia neiai rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, mərapi irau flooa rīpik, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsisi.”

³⁴ Iesu rəgkiari m nərmama me ia nusipekinien me a. Nəgkiariien riti mwi riwən rini mahatən irəha irə. ³⁵ Iesu ro iamīnhi irə mə nəgkiariien i profet riti səvəi Kumwesən rīməni fwe kupwən truvehe mukuə. Rini mə, “Takəgkiari ia nusipekinien me, mini irapw narimnari me sə iakinərkwafə i nəpīn nəha iakino tiprənə i meste pehe ipwet mine.”

Nipwrai nusipekinien səvəi nurhi ərəha

³⁶ Iesu rəgkiari pam, məpwəh nərmama me, muvnimwə ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi hæuvehe tukwe, mhəni mə, “Tikəusiəre pui pehe ro nipwrai nusipekinien nəha ikiməni ia nurhi ərəha sə rutə ia nəmhien.”

³⁷ Miregi Iesu rini mə, “Iərmama sə rauini nuni nari amasan me in nə iou, Iəməti Iərmama. ³⁸ Nəmhien in nə tiprənə i. Nuni nari amasan me irəha nə nipwnəti nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nurhi ərəha me irəha nə nipwnəti Setan, iəremhə ərəha. ³⁹ Iərmama sə rəmwəki iəmə asori səvəi nəmhien, muini pen nurhi ərəha in nə Setan. Nəpīn nuni nari amasan me həmrūə irə in nə nəpīn sampam. Nənə nərmama me nəha həuvən mhesi kwənkwan irəha nə nagelo me.

⁴⁰ Rəmwhen mə nərmama housəsīmwin nurhi ərəha, nənə mhəuvani ia napw, ia nəpīn sampam tro mwi iamīnhi irə. ⁴¹ Iou, Iəməti Iərmama, takərhi pen nagelo me səiou, həuvən ia kwopun me səiou sə iakamərimənu ikin. Nənə irəha tuhəpeki raka narimnari me pam səməme kamho nərmama kamhəmwei ia nərəhaien mine nəkur ərəha me pam, ⁴² nənə mhərarki pen irəha ia napw asori. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revīnraha. ⁴³ Nənə nəkur atukwatukw tuhəuvnimwə ia nītətə sə Tata səvənraha ramərimənu irə, nənə mhəiapw rosi meri. Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan.”

Iesu rusipekin ia mane asori sə kinimwi ia tiprənə

⁴⁴ “Nītətə ia neiai rəmwhen ia mane asori kinimwi ia tiprənə riti. Iərmama riti raman mətəni mane nəha, rarə minimwi mwi. Ti nəri nə mə rerin ragien pik, in rəmri pen nəmri nari

ia narimnari me pam sāvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri tīprənə nəha.”

Iesu rusipekin ia kəruətərei amasan riti kani mə pel

⁴⁵ “Nənə riti mwi. Nītətə ia neiai rəmwhen ia iərmama riti sə ramətui kəruətərei amasan me nəha kani mə pel mə trəmri pen nəmri nari ia nirəha, nənə muvehi mane. ⁴⁶ Nəpīn rətoni pel riti nənimen rutə pik, revən məmri pen nəmri nari ia narimnari me pam sāvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri pel nəha.”

Iesu rusipekin ia net

⁴⁷ “Nənə riti mwi. Nītətə ia neiai rəmwhen ia net sə kərarki pen ia nəkwai təsi, ruvehi nəmu me səpəmsəpə. ⁴⁸ Nəpīn net ruvəukuər, nərmama həvi parei, mhəkure, mənəmhuai nəmu me. Sə ramasan me kamhəvai pen ia tənəripw me, mətə sə rərəha me kamhərarki. ⁴⁹ Tro mwi iamīnhi irə ia nəpīn sampam. Nagelo me tuhəuvən, mhəpeki raka nəkur ərəha ia reri nəkur amasan, ⁵⁰ nənə mhərarki pen irəha ia kwopun napw asori rauək ikīn. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revīnraha.”

⁵¹ Iesu rəgkiari pam, nənə mərəs pen nərmama me i sāvənhi mə, “Narimnari me i iakini pehe tukumiaha i hiəregi mhəukurən nīpwrənraha uə rekəm?”

Miregi irəha həni mə “Ouəh. Kimaha iahəukurən.”

⁵² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ro iamīnhi irə iərmama sə kupwən in iahatən sāvəi Loa, mətə kurirə irə kahatən amasan in ia nītətə ia neiai, in rəmwhen ia iəmə asori riti nautə me rīpik fwe ia nəkwai nimwə sāvənhi. In rukurən nuvnimwəien mīpeki raka nautə me sə vi irau nautə me sə tui.”^b

Nəkur imwei Iesu həpwəh nisaiien in

⁵³ Nəpīn Iesu rini irapw pam nusipekinien me i, in rəpwəh kwopun nəha, ⁵⁴ mevən ia Nasaret, imwəni atukwatukw, mīnamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki sāvəi nəkur Isrel. Irəha nənimenraha rier. Həni mə, “Iəmə i ruvehi nukurənien nəha pəku? Raməfo mamə nīmətəien me i? ⁵⁵ Kwa tini Josef i iəmə sə rīməuvrhəkīn nimwə! Sāvənhi mama nə nəghīn nə Meri. Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas, mīne Saemon. ⁵⁶ Kītiriməni me pam hamarə ia rukwənu i kītaha mīnraha. Ro iamīnhi irə iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku?” ⁵⁷ Nənə rerīnraha rīpkagīen mhə ti Iesu. Həpwəh nisaiien in.

13:48: Mat 22:9-10   **13:50:** Mat 13:42, Luk 13:28   **b 13:52:** Iesu rusipekin ia nautə me sə vi mīne nautə me sə tui. Nautə me sə vi rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Niutestamen. Nautə me sə tui rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Oltestamen.   **13:53:** Mat 7:28   **13:54:** Jōn 7:15   **13:55:** Jōn 6:42   **13:57:** Jōn 4:44

Mætə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia kwopun me kamhəšiai profet riti, mətə nəkur imwəni me mine nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi ko həpwəh nisiaiien in.”

⁵⁸ Nənə Iesu ripko mhə nimtətien me ripik ia kwopun nəha, ti nəri nə mə nəkur imwəni me həpwəh niniiien nipərhiienien irə.

14

Jon Paptas remhə

¹ Ia nəpin nəha nərmama kamhəni pik nəghi Iesu. Nəpin Kig Herot riregi nəgkiariien səvənraha, ² rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, “In nəha Jon Paptas. Rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi niskaiien mamə nimtətien me.”

³ Kig Herot rini iaminihi irə ti nəri nə mə fwe kupwən in rəkwtəmhiri Jon, mərihi in, muvehi puvnimwə ia kalapus ti Herotias, pran səvəi piəvni nəghin nə Filip. ⁴ Niemaha raməpi prən nəha ti nəri nə mə Jon rini pen ti Kig Herot i mə, “Ikakres pran səvəi piam noien nəha ripkatukwatukw mhə ia Loa.” ⁵ Kig Herot rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rehekir nərmama ti nəri nə mə irəha həni mə Jon in profet riti.

⁶ Mətə nəpin ko nəveginien asori riti sə rahatən pen nəpin Kig Herot rinətui irə, prən ouihi səvəi Herotias ruvehe motanis ia nənimenraha, mo Kig Herot rerin ragien. ⁷ Ro pen Kig Herot rini nəkwən muvehi kwəsuaahi tukwe mə truvei pen nəfe nəghin prən ouihi i trəres i. ⁸ Ia nəpin nəha mama səvəi prən ouihi rəgkiari min, mini pen nətərigien səvənhi tukwe. Nənə prən ouihi nəha revən mini pen ti Kig Herot i mə, “Tikevən muvehi kənkəpwə Jon Paptas ia tikiplet muvehi muvehe ia kwopun i muvei pehe miou.” ⁹ Nəpin Kig Herot riregi nəresien nəha, rerin rəpou. Mətə ti nəri nə mə riməuvehi kwəsuaahi ia nəmri nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min in rini nəkwən mə tukuvei pen. ¹⁰ In rərhi pen iaruağən riti səvənhi revən ia kalapus, mərai raka kənkəpwə Jon, ¹¹ məmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prən ouihi. Prənouihi nəha ruvehi mevən, muvei pen m mama səvənhi. ¹² Nənə nərmama me səvəi Jon həuvehe, mhəuvehi nipwran, mhəuvən, mhənimwi. Kurirə irə həuvən mhəni pen ti Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me irəha pam faef-taosen

¹³ Nənə nəpin Iesu riregi nəgkiariien i, rəputə ia nitətə ouihi, məpwəh kwopun nəha, mevən in əpa ia kwopun riti nərmama

həiwən ikin. Mətə nərmama me həregi, həier ia taon me, mhavən a, mhəkurirə in. ¹⁴Nəp̄in in ruvarei, rətoni nərmama həp̄ik, nənə rerin rərkwəp̄ir ti nirəha. Nənə in ro nərmama me səvənraha səməme kamhəmhə həuvehe mhəsanin.

¹⁵Nəp̄in rinaməruarəv meri na trivə, nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Rinaməpitəv. Kwopun i nəveginien riwən ikin. Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia rukwənu me pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənənraha.”

¹⁶Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Irəha tuhəuvən ti nəfe? Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha.”

¹⁷Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Nəveginien sənətaha rəpwəh nəmwhenien. Bred krirum mine nəmu kəru a i.”

¹⁸Miregi Iesu rini mə, “Həuvehi irəha mhəuvehe tukw iou.”

¹⁹In rini nəkwən mə nərmama tuhəkure ia nurhi. Ruvehi bred krirum mine nəmu kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi, nənə irəha həpeki pen m nərmama. ²⁰Nərmama pam hani nari t̄ipw̄inraha rəsis̄i. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen n̄ip̄ərp̄əri nəveginien me nəha səhənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw me irəha pam twelef. ²¹Nərmama me nəha həp̄ik hani nari nərman n̄ip̄ran mine nəkwərhakwərha. Kəvsini nərman me əpa ipaka faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

²²Kurirə irə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nitətə ouihi, mhəkupwən mhəpi simw̄in ia nui asori. In tramo mərhi pen nərmama həuvən fwe imwənraha me. ²³Iesu rəsək̄ir raka minraha, mutə ia təkūər riti mə trəfwaki in əpa. Nəp̄in rinəpitəv in əpa ia kwopun nəha, ²⁴mətə nitətə ouihi nərmama me səvənhi kamhəsua i ruvən raka isipw̄in ti tənə nəha. Peiau peiau me kamhəp̄wi ti nəri nə mə irəha kamhəiu mamhəuvən ia nəmri mətəgi mwatuk.

²⁵Ia nəp̄in nəha rinamran Iesu ruvehe ti nirəha, mamavən ia təkure nui. ²⁶Mətə nəp̄in nərmama me səvənhi həti pen mhətoni mə in ravən ia təkure nui, həhek̄ir, mhəni mə, “Kwa iəremhə nəha.” Nənə irəha həkwein əpwəmwis ti nəri nə mə həhek̄ir asori.

²⁷Mətə təkwtək̄wuni a Iesu rəgkiari minraha mini mə, “Kimiaha tihəpwəh n̄ireḡien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehek̄irien.”

²⁸Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Trini minua ik nə tikini nəkwam tukw iou i mə takavən ia təkure nui muvehe tukw ik.”

²⁹ Miregi Iesu rini mə, “Uvehe.” Ro pen Pita reivə irapw ia nəkwai nitətə ouihi, mavən ia təkure nui mevən ti Iesu. ³⁰ Mətə nəp̄in rətoni nimətagi, rehek̄ir, minaməmwhenimw, minaməkwein əpwəmwis mə, “Iərimənu! Uvehimiru iou!”

³¹ Təkwtəkwni a Iesu rosə pen rəgin muvehi Pita, mini pen tukwe in mə, “Ik iərmama nahatətəien səim r̄ipkiskai mhə. Rəfo nətərigien səim ro kəru iam̄inhi irə?”

³² Nəp̄in irau krouəputə ia nitətə ouihi, nimətagi reiwaiu miwən. ³³ Nənə nərmama me səvəi Iesu ia nəkwai nitətə ouihi hən̄imwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min, mhəni mə, “N̄ip̄ərhienien ik T̄ini Kumwesən.”

Iesu ro nəkur Kenesaret səməme kamhemhə həuvehe mhəsən̄in

³⁴ Irəha həpi simwin ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret. ³⁵ Nəp̄in nərmama ia kwopun nəha hətoni mhəukurən mə Iesu nəha, hərhi pen nəgkiariien revən ia rukwənu me pam ia kwopun nəha. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam səməme kamhemhə mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu, ³⁶ mamhəres in mə ko irəha hərapi a nusvenhi tinari səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərapi həuvehe mhəsən̄in.

15

Nərmama me i kamhəsiai Kumwesən ia tərhunraha əpa

¹ Ia nəp̄in nəha Farisi me mine nahatən me səvəi Loa həier ia Jerusalem, mhəuvehe ti Iesu, mhəni mə, ² “Rəfo nərmama me səim kamhərui nitətə səvəi kaha kupwən me? Nəp̄in hani nari, həpkukupwən mhə mhərkwerig.”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamətəfi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə tihesi pen narəien səkimiaha? ⁴ Kumwesən riməni nəkwən mə, ‘Tik̄isiai tata mine mama səim.’ In riməni mwi mə, ‘Tr̄ini minuə iərmama riti rani ərəha tata mine mama səvənhi, tukaməkeikei kousi əpune in.’ ⁵ Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Tr̄ini minuə iərmama riti rini pen ti səvənhi tata mine mama mə, Səiou narimnari me sə trasitu ia kimirau ro ikinan i səvəi Kumwesən, ⁶ ramasan mə in trəpwəh nuvei penien nari riti m səvənhi tata misiai in irə.’ Ia noien nəha kimiaha hiamousi raka nəgkiariien səvəi Kumwesən ia narəien səkimiaha. ⁷ Kimiaha kəuət̄kəsua me. Fwe kupwən, Profet Aesea riməni atukwatukw kimiaha, mini mə,

⁸ ‘Nərmama me i kamhəsiai iou ia tərhunraha, mətə rer̄inraha rəmak isipwin tukw iou.

⁹ Kamhəfwaki auər a miou.

Nəp̄in kamhahatən nərmama,
həni mə kamhahatən nəgkiariien səiou, mətə rekəm.
Kamhahatən nəgkiariien sə ruku pen a ti nərmama.’”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkekik ia nəmri Kumwesən

¹⁰ Nənə Iesu rəkwein nərmama me həuvehe tukwe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihətərig amasan ia nirak, mhəukurən nəfe takini. ¹¹ Ripko mhə nəri sə ruvniwə ia nəkwai iərmama ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə nəri sə ruku pen ia nəkwān mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən.”

¹² Nənə nərmama me səvənhi həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Ikukurən mə nəp̄in Farisi me həregi nəgkiariien nəha niemaha rəpi irəha.”

¹³ Miregi Iesu rini mə, “Nei me pam səməme Tata səiou fwe ia neiai ripkəpwei mhə ti nəp̄in riti keivi utə irəha. ¹⁴ Kimiaha tihəpwəh irəha. Irəha nərmama kamhəiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nəmrinraha rīfwə. Trini minuə iərmama riti nənimen rīfwə mamiri pen iərmama riti mwi nənimen rīfwə ia suatuk sə trouesi, irau pəri trouivə irapw ia ruei tənə.”

¹⁵ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Ni pehe ro tukumaha i nipwrai nusipekinien nəha ikiməni.”

¹⁶ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi? ¹⁷ Hiəpkukurən mhə mə nəfe nari revən ia nəkwai iərmama, ramevən ia tipw̄in, mamier. ¹⁸ Mətə nəri sə ramier ia nəkwai iərmama raku pen ia rerin fwe imwə nənə in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ¹⁹ Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen ia reri iərmama fwe imwə, mamier: nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvai iərməpə, noien sə nərman mine nipran kamhəiri əpnəpen irəha me, nakresien, neikuəien, nini ərəhəien iərmama. ²⁰ Noien me i ramo iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Mətə trini minuə iərmama ripkərkwerig mhə, māməni nari, noien nəha ko ripko mhə in ruvehe məmkekik ia nəmri Kumwesən.”

Pran Kenan riti rini nipərhiēnien ia Iesu

²¹ Nənə Iesu rier, məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ²² Nənə təkwtəkwuni a pran Kenan riti sə ramarə ia kwopun nəha ruvehe, mamasək, mām̄ini mə, “Iərimənu, kwənəkwus səvai Kig Tevit, tikapi tukw iou! Iəremhə ramarə ia prən ouihi səiou, mamō in raməmisə pik!”

²³ Mətə Iesu rəpwəh n̄n̄iien nəgkiariien riti ti prən nəha. Nənə nərmama me səvənhi həuvehe mamhəgkiari min, mhəni

mhənuə, “Ərhi pen prən i ramevən, ti nəri nə mə rakurirə kitaha, mamasək.”

²⁴ Miregi Iesu rini mə, “Kumwesən rərhi pehe iou mə takuvehe əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwəhen ia sipsip me hənəruei.”

²⁵ Mətə prən nəha ruvehe mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, mīni mə, “Iərimənu. Tikasitu ia nirak.”

²⁶ Miregi Iesu rini mə, “Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəveginien sənəi nəkwərəkəwərha mərarki pen i m kuri me.”

²⁷ Miregi prən i rini mə, “Nipərhiēnien, Iərimənu. Mətə kuri me mwi kamhani nīmwəkmwəki nəveginien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iəmə asori səvənraha.”

²⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i ikamahatətə pərhiēn. Pwəh iako mik rəmwəhen sə ikokeikei.” Təkwətəkwuni a mwi prən ouhi səvənhi ruvehe məsanin.

Iesu ro nərmama həpik həuvehe mhəsanin

²⁹ Iesu rier ia kwopun nəha, mavən ia nīkarkare nui asori Kalili, mevən mutə ia təkuər riti məkure fwe ikin. ³⁰ Nənə nərmama həpik həuvehe tukwe, mamhəuvehi nərmama me səməme kamhemhə. Nepwīn nisunraha rərfe. Nepwīn nənimenraha rīfwə. Nepwīn nemhəien rouraha nīpəri nīpwranraha. Nepwīn ho iəpou ko həpwəh nəgkiariēn. Həuvehi mwi nərmama həpik mwi, mhəmri pen irəha ia nisui Iesu, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanin. ³¹ Ia nəpīn nəha nəpou me haməgkiari. Nərmama nemhəien rouraha nīpəri nīpwranraha həuvehe mhəsanin. Nərmama səməme nisunraha rərfe, həvi atukw a nisunraha mamhavən. Nənə nərmama nənimenraha rīfwə hətui mamhətə nari. Nəpīn nərmama me hətoni, nənimenraha rier. Nənə həgnəgini Kumwesən səvəi nəkur Isrel.

Iesu rəkwəni nərmama irəha pam fo-taosen

³² Ia nəpīn nəha Iesu rəkwəin nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Rerik rərkwəpīr ti nərmama me i. Hənərə raka nəpīn kahar kitaha mīnraha, nənə sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iakəpwəh no keikeiēn mə təkərhi pen irəha fwe imwənraha nəpīn nukumhə ramahi irəha. Rərəha mə kamhəuvən nəmrīnraha rīpitəv həmwəi ia suatuk.”

³³ Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Tsəuvehi bred pəku rəmwəhen tsəkwəmənu nərmama me i? Kwa həpik anan. Kitaha samarə ia kwopun nəveginien riwən ikin.”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə?”

Miregi hani mā, “Sefen mine kwopnati nāmu me nepwīn mwi fwe ikin.”

³⁵ Iesu rini nākwan mā nārmama me nāha sənənraha nāveginien riwān tuhākure ia tīprənā. ³⁶ Nənā ruvehi bred nāha sefen mine kwopnati nāmu me, māfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Nəpīn rāfwaki pam, maməkwsen bred me, mauvei pen m nārmama me sāvənhi, hāpeki pen m nārmama me. ³⁷ Nārmama me pam hani nari tīpwīnraha rāsisi. Nəpīn hənani raka nari, hāvai pen nīpārperi bred mine nāmu me hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw sefen. ³⁸ Nārmama me nāha hani nari hāpik anan nārman nīpran mine nəkwerhəkwerha. Kəvsini nārman me əpa irəha pam fo-taosen. ³⁹ Nənā Iesu rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nītətə ouihi riti, mamevən fwe kwopun riti nəghīn nā Makatan.

16

Farisi me kamhəres nīmtətien riti

¹ Ia nəpīn nāha Farisi me mine Satusi me həuvehe, mhəres pen Iesu i mā, “Ko iko ro nīmtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mā ik pərhiēn Kumwesən rərhi pehe ik?”

² Miregi Iesu rini mā, “Nəpīn meri na trivə, kimiaha hiəni mā, ‘Rosi trakwakwi rukwəsikər ti nəri nā mā nīmagouagou rəruerəv.’ ³ Nənā ia nəpnəpīn kimiaha hiəni mā, ‘Rosi nesən trauər ipwet ti nəri nā mā nīmagouagou rəruerəv, məpuə.’ Kimiaha hiəukurən nətəien nīmagouagou, nənā mhəukurən nəfe nari nīmagouagou ramahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nīpwrai nīmtətien me i kamo ipwet mine? ⁴ Kimiaha nārmama ipwet mine hiamətui a nīmtətien ti nəri nā mā noien səkimiaha rikou. Kimiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman sāvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nīmtətien riti mwi m kimiaha, mətə nīmtətien əpa sāvəi Profet Jona.” Iesu rini nəgkiariēn nāha, məpwəh irəha, mamevən.

Nahatənien sāvəi Farisi me mine Satusi me

⁵ Ia nəpīn nāha Iesu revən irəha nārmama me sāvənhi, mhəuvən mhəpi sīmwīn ia nui asori. Nārmama me sāvənhi hənənouenou mā tuhəuvehi bred. Nəpīn irəha həuvareī ia nīkaren pen, ⁶ Iesu rini pen ti nīrəha i mā, “Kīmiaha tihətui amasan, mhəsiari ti yis sāvəi Farisi me mine Satusi me.”

⁷ Miregi irəha hənəməgkiari mīnraha me i mā, “Rosi raməgkiari iamīnhi irə ti nəri nā mā kītaha sənənouenou bred uə?”

⁸ Nənə nəpin Iesu riregi, rini mə, “Kimiaha nahatətəien səkimiaha rīpkiskai mhə. Rəfo hiaməgkiari m kimiaha me mə sənəmiaha bred riwən? ⁹ Kimiaha hiəreirei ihi? Rerimiaha rīpkrhi mhə bred krirum sə iakinəkwməni nərmama faef-taosen irə mine tənəripw kevə hiaməuvehi kurirə? ¹⁰ Rerimiaha rīpkrhi mhə bred sefen sə iakinəkwməni nərmama fo-taosen irə mine tənəripw kevə hiaməuvehi kurirə? ¹¹ Rəfo həreirei nīpwrai nəgkiariien səiou? Iapəkəgkiari mhə ia bred, mətə iakamini mə kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me mine Satusi me.” ¹² Ia nəpin nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəukurən mə Iesu rīpkini mhə mə tuhəsiari ti yis səvəi bred, mətə tuhəsiari ti nahatənien səvəi Farisi me mine Satusi me.

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

¹³ Nəpin Iesu ruvehe ipaka ti taon nəha Sisaria Filipae, rəres pen nərmama me səvənhi mə, “Nərmama kəmhəni iou, İəmətı İərmama, mə iou sin?”

¹⁴ Miregi həni mə, “Nərmama nepwin kəmhəni ik mə Jon Paptaes. Nepwin kəmhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwin mwi kəmhəni ik mə Jeremaea uə profet riti mwi fwe kupwən.”

¹⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?”

¹⁶ Miregi Saemon Pita rini mə, “Ik Kristo. Kumwesən sə ramiru, tini nə ik.”

¹⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Saemon, tini Jon, rerim tragien! Rīpko mhə İərmama riti rahatən ik irə mə tikukurən nəri i, mətə Tata səiou fwe ia neiai rahatən ik irə ikukurən. ¹⁸ Nənə iakani pehe tukw ik i mə ik nə Pita. Nīpwrai nəhag nəha mə kəpwier. Ia təkure kəpwier i takuvrhəkın nakalasia me səiou rəmwhen sə kauvrhəkın pen nimwə irə, nıskaiien səvəi nemhəien ko rīpkouraha mhə irəha. ¹⁹ Takuvei pehe ki me səvəi nıtətə ia neiai^a mik. Nəfe nari ikərihi tərini ia tıprənə i, tukərihi tərini fwe ia neiai. Nəfe nari ikifi raka ia tıprənə i, tukifi raka fwe ia neiai.” ²⁰ Nənə Iesu rinise pen əknekın ti nərmama me səvənhi mə, “Kimiaha tihəpwəh niniien ti İərmama riti mə iou Kristo.”

Iesu rukupwən mini irapw mə in tremhə nənə mətui mwi

²¹ Ia nəpin nəha mamevən, Iesu rinamahatən nərmama me səvənhi mə, “Takaməkeikei mevən fwe Jerusalem. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuho

16:9: Mat 14:17-21   **16:10:** Mat 15:34-38   **16:14:** Mat 14:1-2, Mak 6:14-15, Luk 9:7-8   **16:16:** Jon 6:69   **16:17:** Mat 17:5, Kal 1:15-16   **16:18:** Jon 1:42, Efes 2:20   **16:19:** Mat 18:18, Jon 20:23   ^a **16:19:** Nəpin rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nıtətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”   **16:20:** Mat 17:9, Mak 9:9

nəmisəien me rīpik ia nirak, mhousi əpune iou. Mətə ia nəpīn səro kahar irə takətui mwī.”

²² Ia nəpīn nəha Pita riri raka Iesu ia nīkarenraha, mīnanise pen tukwe in mə, “Iərimənu, pwəh Kumwesən trapi tukw ik, məpwəh nəsenien nərmama tuho noien nəha ia niram ia nəpīn riti.”

²³ Mətə Iesu ruvsini, mīni pen ti Pita i mə, “Setan, evən ia təkutak! Ikaməmwur mə tiko iakapəti mīmwei iamīnhi irə ti nəri nə mə nətərigien səim rīpkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərigien səvəi nərmama.”

Iərmama traməkeikei məvrani nei kamarkuau

²⁴ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi, məvrani mukurirə iou. ²⁵ Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nīmīruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou truvehi nīmīruien rerin. ²⁶ Trīni mīnuə iərmama riti rīpeki pam narimnari me ia tīprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikīn remhə, mətə rīpkuvehi mhə nīmīruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? Uə iərmama truvei pen nəfe mərpwīn tai nīmīruien səvənhi? ²⁷ Iou Iəməti Iərmama takuvehe ia nīskaiien səvəi Tata səiou kīmaha nagelo me səiou. Ia nəpīn nəha takərpwīn noien səvəi nərmama me kuatia kuatia. Nərpwīnien sə takuvei pen mīnraha tresi pen a nəfe nari irəha hənə. ²⁸ Iakani nīpərhienien tukumīaha i nərmama nepwīn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, iakauvehe rəmwhen ia kig mə takərimənu ia nītətə səiou.”

17

Nīpwrai Iesu ruvehe mopə

¹ Nəpīn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mīne Jemes mīne piəvni Jon, hətə parei ia təkue əpwəmwis riti. ² Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nīpwrai Iesu ruvehe mopə. Nənimen rəhiapw rəmwhen ia meri. Tīnari səvənhi ruvehe məpsan rəmwhen ia nukuraanien. ³ Təkwtəkwuni a irəhar harətoni Profet Elaeja mīne Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

⁴ Nənə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Ramasan mə kīmrakar iaharuvehe i. Mə ikokeikei tako tənīmwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.”

⁵ Pita ramægkiari ihi, təkwtəkwwuni a mwi nəpuə əpsan riti ruvehe muvegi irəha. Reri Kumwesən ruku pen ikin, mini mə, “In nəha nərik keikei. Rerik ragien tukwe. Tihətərig in.”

⁶ Nəpin Pita mine Jon mine Jemes harregi nægkiariien nəha, harhekir, mharmwei, mharnimwi irapw nənimenrahar ia tiprənə. ⁷ Mətə Iesu ruvehe mirapi irəhar, mini mə, “Harərer, mharəpwəh nehekiriien.” ⁸ Nənə irəhar harəkwtə, harəpwəh nətoniiien Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

⁹ Nəpin irəha kamheiwaiu pehe ia təkua, Iesu rini pen ti nirəhar i mə, “Kimirəhar tiharəpwəh niniien ti iərmama riti nimitətien nəha hiarnətoni, meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.”

¹⁰ Nənə Pita mine Jemes mine Jon harəres pen in i mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”^a

¹¹ Miregi Iesu rini mə, “Nipərhiienien. Profet Elaeja truvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. ¹² Mətə iou iakani pehe tukumirəhar i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka nənə nərmama me həpkətə sas mhə in, mətə hesi pen nətərigien səvənraha, mho rərəha irə. Iou mwi, Iəməti Iərmama, takaməkeikei mevən ia rəginraha, nənə irəha tuho nəmisəien miou.” ¹³ Ia nəpin nəha Pita mine Jemes mine Jon haruvehe, mharukurən mə Iesu ramægkiari ia Jon Paptas.

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iəkunouihi

¹⁴ Nəpin irəha hərərig pehe mwi ti nərmama me, iərmama riti ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, ¹⁵ mini mə, “Iərimənu. Tikapi tukw iou, masitu ia nərik. Nemhəien i nikəvan ro in. In raməmisə pik. Nəpin ripik ramwei pen ia napw, mamwei pen ia nui. ¹⁶ Iakuvehi in muvehe ti nərmama me səim, mətə irəha ko həpko mhə in ruvehe məsanin.”

¹⁷ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine nahatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpin? Tinesən mine iakapwis kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihi nəha mhəuvehi mhəuvehe.” ¹⁸ Nəpin həuvehi mhəuvehe, Iesu rinise pen ti iəremhə i mə, “Tikier ia iəkunouihi i.” Nənə təkwtəkwwuni a rier, iəkunouihi nəha ruvehe məsanin.

¹⁹ Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe ti Iesu, mhəres pen in əpa mə, “Rəfo kimaha iahəreirei nəkoui irapwien nənimwin ərəha nəha?”

17:5: Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 3:17, Mak 1:11, Luk 3:22, Dut 18:15   **17:9:** Mat 16:20   **17:10:** Mal 4:5   ^a **17:10:** Mal 4.5 Profet Malakae riməni mə Profet Elaeja trukupwən muvehe kurirə irə Kristo ruvehe.   **17:12:** Mat 11:14, 14:10
17:13: Luk 1:17   **17:17:** Dut 32:5,20, Jon 14:9   **17:19:** Mat 10:1

²⁰ Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, “Ti nari na ma nahatataien sakimiaha ripkiskai mha. Iakani niparhienien tukumiaha i trini minua kimiaha hiahatae parhien ia Kumwesan, nari auer a ma nahatataien naha sakimiaha rouihi anan ramwhen ia kwonuni nei naha mastat, matae hiaukuran ninien ti takuar i ma, “Takuar i tikaraka ia kwopun i mevän makure pen fwe,’ nanä trier mevän. Narimnari me pam trimaru tukumiaha.” ²¹ b

²² Napin narmama me savai Iesu housasimwin iraha me ia tanä Kalili, in rini pen ti niraha i ma, “Tripko mha tui kuvei pen iou, lamati Iarmama, ia ragi narmama. ²³ Iraha tuhousi apune iou, nanä Kumwesän tro iakätui mwi ia nemhainen saiou ia napin saro kahar ira.” Nanä narmama me savänhi haregi rəraha anan.

Iesu ruvehi silin ia nakwai namu maraku pen namri takis ira

²⁴ Napin Iesu mine narmama savänhi me hauvehe ia Kapaneam, narmama samame kamhauvehi takis savai nimwa savai Kumwesän hauvehe ti Pita, mhani ma, “Rosi ia hatan sakimiaha ripkaraku mha takis savai nimwa savai Kumwesän ua?”

²⁵ Miregi Pita rini ma, “Ouäh. In ramaraku.”

Napin Pita revän muvniwä, Iesu rukupwän magkiari min, mini ma, “Saemon, ikamafatarig ira? Kig me ia tipranä i kamhakeikei m nefe narmama me ma tuhəraku pen namri takis minraha, tinraha me ua narmapa?”

²⁶ Miregi Pita rini ma, “Narmapa.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, “Ikani niparhienien. Nipwnati kig me hapkaraku mha namri takis, ²⁷ matae pwäh saraku pen rəraha kitaha tso niemaha rəpi narmama me i samame kamhauvehi takis. Tikevän fwe ia nui asori, mosaperaha. Namu sa rukupwän magher ia kwərvinari, tikivi uta, mati pen ia nakwan, nanä tikətoni silin riti. Tikuvehi muvei pen maraku pen takis sakrau minraha.”

18

Iarmama ofo na in rasori ia narmama nepwin

¹ Ia napin naha narmama me savai Iesu hauvehe tukwe in, mhani ma, “Ia nitata ia neiai^a sin rasori mapi raka narmama me nepwin?”

² Nanä Iesu rakwein iakunouihi riti ruvehe, rapwi irapw in ia kurkwanraha, ³ nanä mini ma, “Ikani

17:20: Mat 21:21, Mak 11:23, Luk 17:6, 1Kor 13:2 ^b **17:21:** Nakukua me ripik kimarai pen Niutestamen ira ia nagkiariien savai nakur Kris kupwän kwopi nagkiariien ia vas 21 riwän. **17:22:** Mat 16:21 **17:24:** Eks 30:13, Eks 38:26

18:1: Luk 22:24 ^a **18:1:** Napin ripik Matiu rani nagkiariien i ma “Nitata ia neiai.” Nipwrai nagkiariien i in i “Nitata sa Kumwesän ramarimanu ira.”

nipərhienien tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhərari mhəuvehe mhəmwhen ia nəkwərhakwərha me. Mə hiəpwəh tihəpkuvnimwə mhə ia nitətə ia neiai ia nəp̄in riti. ⁴ Iərmama sə treiwaiu rəmwhen ia iəkunouihi, mipkəfiəutə mhə in, in rasori məpi raka nərmama me nepw̄in ia nitətə ia neiai.

⁵ Iərmama sə trəsevər ia rerin ti iəkunouihi riti sə ro iam̄inhi ia nəghik rəmwhen mə raməsevər mw̄i ia rerin tukwe iou.”

Iesu rəgkiari ia narimnari me səməme tuhəuvehe mho nərmama həmwei

⁶ “Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia nirak, tr̄ini m̄inuə iərmama riti ro riti rimwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpw̄in noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha tr̄iregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nipətəkinuan kosə irapw̄ i ia təmwei təsi. ⁷ Trərəha anan ti nərmama ia t̄iprənə i ti nəri nə mə narimnari me kamhəuvehe tuho irəha həmwei ia nərəhaien. Narimnari me i tuhaməkeikei mhəuvehe, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me i muvehe. ⁸ Mə rəgim uə nisum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka, mərarki. Mə rəgim r̄ip̄ip̄ uə nisim r̄ip̄ip̄ mətə ikuvehi nim̄iruien, ramasan p̄ik tukw̄ ik. Rərəha mə rəgim kəru uə nisum kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw̄ asori rauək rerin ikin. ⁹ Mə nən̄imem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Mə nən̄imem kuatia mətə ikuvehi nim̄iruien, ramasan p̄ik tukw̄ ik. Rərəha mə nən̄imem kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw̄ asori rauək ikin.”

Iesu rusipekin ia sipsip sə rəruei

¹⁰ Nənə Iesu r̄ini mə, “Kimiaha tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh noien nəri auər a ia nəkwərhakwərha me i riti. Iakani pehe tukumiaha i mə fwe ia neiai nagelo me səvənraha kamhətə rerin nəmri Tata səiou sə ramarə fwe ia neiai. ¹¹ Iou, Iəm̄əti Iərmama, iakuvehe mə takuvehim̄iru nərmama səməme kamhəruei.^b

¹² Kimiaha hiaməfətərig irə? Tr̄ini m̄inuə iərmama riti sipsip me səvənhi irəha pam hantret, nənə riti ia nirəha rəruei, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen kamhani nurhi ia təkua, mevən mamətui sə nəha r̄inəruei. ¹³ Nənə tr̄ini m̄inuə rətoni, iakam̄ini nipərhienien tukumiaha i mə rerin ragien p̄ik ti sipsip nəha məpi raka naenti-naen səməme həpkəruei mhə. ¹⁴ Ia noien nəha rəmwhen a mw̄i Tata səkimiaha ia neiai rəpwəh nokeikeien mə nəkwərhakwərha me i riti trəruei.”

Iesu rəgkiari mə tiko nəfe ia piam nəp̄in ro rərəha ia niram

18:5: Mat 10:40, Luk 10:16, Jon 13:20   **18:6:** Luk 17:1-2   **18:8:** Mat 5:29-30

18:10: Hip 1:14   **18:11:** Luk 19:10   ^b **18:11:** Nəkukua me r̄ip̄ik kim̄ərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 11 riwən.

15 “Trini minuə piam ro rərəha ia niram, evən mətoni kimirau əpa. Nənə ikini pen nəfe rino rərəha. Trini minuə rətəriɡ ik, nəɡkiariien səim tro piam rirəriɡ pehe səkimirau min tramasan. 16 Mətə trini minuə rəpwəh nətəriɡien ik, iri iərmama kuatia uə kəru mharevən mwi pwəh irau krouregi rouətoni nəɡkiariien me pam nəha ikini pen ti piam ro nīpərhiien. 17 Trini minuə rerin rəpwəh nətəriɡien irəha, ni irapw ti nakalasia me səvəi nəfwakiiien. Nənə trini minuə rəpwəh mwi nətəriɡien irəha, tiko irə rəmwhen iərmama sə rireirei Kumwesən uə iərmama sə kamərəku pen takis min.

18 Iakani nīpərhiien tukumiaha i nəfe nari tihərihi tərini ia tīprənə i tukərihi tərini fwe ia neiai, nənə nəfe nari tihəfi raka ia tīprənə i tukəfi raka fwe ia neiai.

19 Iakani pehe mwi nīpərhiien tukumiaha i trini minuə kəru ia kimiaha ia tīprənə i krouni simwīn nari riti, rouəres i, Tata səiou ia neiai in tro nəkwānrau, 20 ti nəri nə mə pəku ikin iərmama kəru uə kahar harousəsīmwīn ia nəghik, iakamarə ti nīrəha ia kwopun nəha.”

Iesu rini mə tikaməkeikei menouenou nərəhaien səvəi piam

21 Nənə Pita rutə pehe mīni pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Trini minuə piak ramo noien ərəha miou, nəpīn kevə takenouenou i? Rosi sefen uə?”

22 Miregi Iesu rini mə, “Iou iapkini pehe mhə tukw ik i mə tikenouenou nərəhaien me səvəi piam m sefen, mətə tikenouenou nərəhaien me səvənhi nəpīn me pam.

23 Iakamini iamīnhi irə ti nəri nə mə nītətə ia neiai rəmwhen ia iəmə asori riti sə rokeikei mə nərmama me i kamho tukwini nari min tuhərəku pam kaon me səvənraha sə in rīməuvei pen mīnraha. 24 Nəpīn rəkwein irəha mə tuhəuvehe, həuvehi riti ia nīrəha mhəuvehe. Kaon səvənhi rasori pik anan. 25 Ko ripkərəku mhə. Ro pen iəmə asori səvənhi rini mə tukəmri pen nəmri nari m iəmə i mīne pran səvənhi mīne nīpwənətīn me mīne narimnari me pam səvənhi. In truvehi mane ia nīrəha, mərəku kaon səvəi iəmə nəha.

26 Ia nəpīn nəha iəmə nəha sə ramo tukwini nari m iəmə asori rīnimwi nukurhun mi, mamasək, mīni pen ti iəmə asori səvənhi mə, ‘Tikapi tukw iou, muvei pehe nəpīn miou, nənə takərəku pehe pam mik.’ 27 Nənə iəmə asori rerin rərkwəpīr ti iəmə i ramo tukwini nari min. Ro pen in renouenou kaon səvənhi, mīni mə trəpwəh nərəkuien, məseni in rier mənevən.

28 Mətə nəpīn iəmə nəha rier irapw, rətoni iərmama riti sə ramo tukwini nari irau min. Kaon riti səvənhi ramarə tukwe in. Rouihi pik anan. Nənə in ruvehi iərmama nəha,

18:15: Lev 19:17, Luk 17:3, Kal 6:1
5:13 18:18: Mat 16:19, Jon 20:23
28:20, Jon 14:23 18:22: Luk 17:4

18:16: Dut 19:15, Jon 8:17
18:19: Mak 11:24, Jon 15:7

18:17: 1Kor
18:20: Mat

məkwtəmhiri nīpətəkinuan, mīni mē, ‘Ərəku pehe pam səim kaon.’

²⁹ Nənə iərmama nəha ramo tukwini nari irau min rīmwei irapw, mamasək, mīni pen tukwe in mē, ‘Tikapi tukw iou, muvei pehe nəpīn miou, nənə takərəku pehe pam mik.’

³⁰ Mətə iəmə nəha iəmə asori rīnenouenou kaon səvənhi rəpwəh nokeikeiien. In revən muvehi iərmama nəha muvehi puvnimwə ia kalapus mē trarə meste trərəku pam kaon səvənhi. ³¹ Nəpīn nərmama nəpwīn səməme kamho tukwini nari m iəmə asori hətoni noien nəha, həregi rərəha anan. Həuvən mhəni pen ti iəmə asori səvənraha narimnari me pam iəmə nəha rīno.

³² Ro iamīnhi irə iəmə asori rəkwein iərmama nəha ramo tukwini nari min ruvehe. Rīni pen tukwe in mē, ‘Ik iəmə ərəha. Iakamo tukwini ərəha nari miou. Iakinouenou kaon me pam səim, ti nəri nə mē ikinasək tegin iou. ³³ Mətə rəfo ikəpwəh napīien ti iərmama nəha sə ramo tukwini nari miou kimirau min rəmwhen iou iakinapi tukw ik?’ ³⁴ Ro pen iəmə asori niemaha rəpi. In ruvehi puvnimwə iəmə nəha ia kalapus mē tuko nəmisəien min meste trərəku pam kaon səvənhi.

³⁵ Ia noien nəha rəmwhen a mwī Tata səiou ia neiai tro ia kimiaha kuatia kuatia trīni mīnuə hiəpwəh nenouenouien nərəhaien səvəi piəvmiaha me ia rerīmiaha.”

19

Iesu rīni mē iərman mīne pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

¹ Iesu rīni pam nəgkiariien me nəha, nənə məpwəh tənə Kalili, mier mevən ia tənə Jutia fwe ia nīkare nui arīs Jotan pen. ² Nərmama həpik həkurirə i. Nənə in ro səməme kamhemhə həuvehe mhəsənīn ia kwopun nəha.

³ Nənə Farisi me həuvehe tukwe in mhəres pen nari riti min mē tuhəregi ro Iesu mē trəfni irə. Irəha həni mē, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mē ko iərman riti rəpwəh səvənhi pran uə rekəm?”

⁴ Miregi Iesu rīni mē, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rīni mē fwe ia nukune narəien ‘Kumwesən rīno iərmama kəru riti iərman riti pran,’ ⁵ rarə mīni mwī mē, ‘Ro iamīnhi irə iərman traraka ia tata mīne mama səvənhi, mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia.’ ⁶ Nəgkiariien nəha rīni mē iərman mīne pran səvənhi krouəpwəh ihi noien iərmama kəru i, mətə krouvəuvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia. Ti nəri nə mē

Kumwesən riripin iərman mine pran səvənhi iamınhi irə, ro pen ripkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran, mətefi narəien səvənrau.”

⁷ Miregi Farisi me həni pen ti İesu i mə, “Mə ro iamınhi irə rəfo Moses riməni mə iərman sə rokeikei mə trəpwəh pran səvənhi trirai nımwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in rinəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən?”

⁸ Miregi İesu rini pen ti nirəha i mə, “Moses rinəsəni kimiaha mə tihəpwəh nıpran me səkimiaha ti nəri nə mə kəmkapwəmiaha riskai, mətə fwe ia nukune narəien ripko mhə iamınhi irə. ⁹ İou iakani pehe tukumiaha i iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri pran əpə riti mwi ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri ripko mhə pran atukwatukw səvənhi. Mətə mə pran ramo əpnəpen nari irau iərməpə, iərman səvəi prən nəha rukurən nəpwəhien in.”

¹⁰ Nənə nərmama me səvəi İesu həni pen tukwe in mə, “Trini minuə ro iamınhi irə nəpin iərman rəpwəh pran səvənhi, ramasan mə iərman rəpwəh a niriien pran.”

¹¹ Mətə İesu rini pen ti nirəha i mə, “Ripko mhə nərmama me pam həukurən nuvehien nəgkiariien i səiou mharə irə, mətə səməme əpa Kumwesən rəsevər ia suatuk tukunraha irəha nəha tuhəuvehi mharə irə. ¹² Nərman nepwın tuhəpwəh niriien pran ti nəri nə mə hənətui pehe mwatukw səvənraha rəpou. Ro pen rerınraha riwən ia pran. Nərman nepwın tuhəpwəh niriien pran ti nəri nə mə kərαι irəha rəmwhen kamo ia kau kərman. Ro pen rerınraha riwən ia pran. Nənə nərmama me nepwın mwi tuhəpwəh niriien pran ti nəri nə mə irəha hokeikei nətərigien səvənraha trəmək əpa ia nitətə ia neiai.^a İərmama sə rukurən nuvehien nəgkiariien i səiou traməkeikei muvehi marə irə.”

Pwəh nəkwərəkəkərha me həuvehe ti İesu

¹³ Nəpin riti nərmama nepwın kamhəuvehi nəkwərəkəkərha me səvənraha mamhəuvehe ti İesu mə trəmri utə rəgin mi ia nirəha məfwaki. Nərmama me səvənhi hənise irəha.

¹⁴ Mətə İesu rini mə, “Pwəh nıpwənəti nəkwərəkəkərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nıniseien irəha ti nəri nə mə nitətə ia neiai səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərəkəkərha me i.” ¹⁵ Nənə İesu rəmri utə rəgin mi ia nirəha, məfwaki ti nirəha, nənə məpwəh irəha mamevən.

Iərmama riti nautə səvənhi rasori

19:7: Dut 24:1-4, Mat 5:31   **19:9:** Mat 5:32, 1Kor 7:10-11   **19:10:** 1Kor 7:1-2,7-9   **a 19:12:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nıpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”   **19:14:** Mat 18:2-3

16 Ia nəpɪn nəha iərmama riti ruvehe ti Iesu, mini mə, “Iahatən, nəfe noien amasan takaməkeikei mo mə takuvehi nimiruien rerin?”

17 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməres iou nari riti ia nɪkaren səvəi noien amasan? Kumwesən əpa ramasan. Trini minuə ikuə tikuvehi nimiruien, ikesi pen loa me səvənhi.”

18 Miregi iərmama nəha rini pen tukwe in mə, “Nəfe loa me takesi pen?”

Miregi Iesu rini mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. 19 Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama, nənə mokeikei piəm rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”

20 Miregi iərmama nəha rini pen ti Iesu i mə, “Loa me pam i iakamesi pen. Nəfe mwi nəha ikin takaməkeikei mo?”

21 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Trini minuə ikuə tikuvehe matukwatukw pam, evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpɪn kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə trɪpik fwe ia neiai. Nəpɪn ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

22 Nəpɪn iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, in rəpwəh Iesu, mamevən. Rerɪn rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.

23 Ro iamɪnhi irə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Iakamini nɪpərhiendien tukumiaha i rɪskai ti iərmama nautə səvənhi rasori mə truvnimwə ia nitətə ia neiai. 24 Takini mwi tukumiaha i. Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

25 Nəpɪn nərmama me səvənhi həregi nəgkiariien nəha nənimenraha rier. Həni mə, “Mə rəknekin iamɪnhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

26 Mətə Iesu rətə irəha mini mə, “Nəri nəha rəknekin iərmama ko rɪpko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam riməru ti Kumwesən.”

27 Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Kimaha iahənpwəh pam narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik. Ro iamɪnhi irə kimaha təhəuvehi nəfe?”

28 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakamini nɪpərhiendien tukumiaha i ia nitətə vi sə truvehe narimnari me pam təhəuvehe mhərməvi. Ia nəpɪn nəha iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia jea asori səiou mərimənu. Kimiaha i səməme hiaməkurirə iou ipwet mine təhəkure mwi ia jea me twelef

mhərimənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel. ²⁹ Nənə nərmama me pam səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha ti nəri nə mə irəha nərmama me səiou tuhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kitiriməni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərəkəwərha me səvənhi, uə tiprənə səvənhi, in tru-vehi tain rasori mwi rəmwhen hantret, nənə muvehi mwi nimiruien rerin. ³⁰ Mətə nərmama həpik kamhəkupwən tuhəuvehe mhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə tuhəuvehe mhəkupwən.”

20

Iesu rusipekin ia nərmama səməme kamhowok ia nəmhiēn

¹ “Iakamini iamini irə ti nəri nə mə suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nitətə səvənhi rəmwhen iəmə asori riti nəmhiēn səvənhi rasori. Nəpin riti rier ia nəpnəpin anan mə tripeki nərmama nepwin tuhəmhu səvənhi. ² Rini mə irəha kuatia kuatia tuhəmhu nəpin pekin nənə mhəuvehi silin kuatia kino ia silva.^a Nənə nəpin irəha həseni raka, in rərhi pen irəha həuvən fwe səvənhi nəmhiēn.

³ Nənə ia naen klok ia nəpnəpin, iəmə asori rier mwi, mətoni nərmama nepwin kamhərer ia kwopun kamo maket ikin, mhəpko mhə nari riti. ⁴ In rini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha mwi hiəuvən mhəmhu fwe nəmhiēn səiou, nənə nəfe nərəkuien atukwatukw səkimiaha takuvei pehe m kimiaha.’

⁵ Ro pen irəha həuvən. Ia twelef klok, nənə ia tri klok ia nəruarəv, iəmə asori nəha rirərig mo mwi nəghi nari riti a.

⁶ Nənə ia faef klok ia nəruarəv in rier mwi, mətoni nərmama nepwin kamhərer ihi ia kwopun nəha. Nənə rini pen ti nirəha i mə, ‘Rəfo kimiaha hiamərer ia kwopun i nəpin pekin hiəpko mhə nari riti?’

⁷ Miregi həni pen tukwe in mə, ‘Iərmama riwən rəkwein kimaha ipwet mə tahowok səvənhi.’

Miregi iəmə asori rini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha mwi hiəuvən mhəmhu fwe ia nəmhiēn səiou.’

⁸ Nənə ia nəruarəv iəmə asori səvəi nəmhiēn rini pen ti iərmama səvənhi sə trərəku nərmama mə, ‘Əkwein nərmama me nəha kamhəmhu səiou həuvehe nənə ikuvei pen nərəkuien səvənraha. Tikukupwən ia səməme haməkurirə mhəuvehe men mo sampam ia səməme haməkupwən mhəuvehe.’

⁹ Nənə nəpin nərmama səməme iəmə asori rərhi pen irəha ia faef klok ia nəruarəv həuvehe, irəha kuatia kuatia həuvehi

---

19:29: Hip 10:34   **19:30:** Mat 20:16, Luk 13:30   **20:1:** Mat 21:33   **a 20:2:** Nəghi silin nəha tenarius. Fwe tui tenarius kuatia nərəkuien atukwatukw sə kuvei pen m iərmama sə rowok nəpin pekin ia nəpnəpin meste ia nəruarəv.   **20:8:** Lev 19:13, Dut 24:15

silin riti kino ia silva. ¹⁰ Nəpɪn nərmama səməme iəmə asori rərhi pen irəha ia nəpnəpɪn anan həuvehe, rerɪnraha rirhi mə tuhəuvehi rasori mwi, mətə irəha kuation kuation həuvehi mwi silin riti kino ia silva. ¹¹ Irəha həuvehi, rerɪnraha rɪpkagien mhə. Həni pen ti iəmə asori i ¹² mə, ‘Səməme i həuvehe kurirə həmhə aoa kuation a, mətə kimaha iahəmhə nəpɪn pekɪn ia nukwəsikər asori. Rəfo ikərəkə kimaha rəmnəmwhən a?’

¹³ Mətə iəmə asori rini pen ti nirəha riti mə, ‘Iapko mhə nari riti rərəha ia niram. Ikinəsəni raka mə tikəmhə nəpɪn pekɪn nənə muvehi silin kuation kino ia silva. ¹⁴ Tikuvehi nərəkuien səim muvehi mamevən. Iərmama i ruvehe kurirə rerik ragien ti nuvei penien nərəkuien səvənhi rəmwhən a mwi iakuvei pehe mik. ¹⁵ Ikukurən mə ko iako nəfe iakokeikei mə tako ia mane səiou? Rəfo rerim ramrhi ərəha iou ti namasanien nəha iako minraha?’ ”

¹⁶ Nənə Iesu rini mə, “Ro iamɪnhi irə nərmama səməme həuvehe kupwən tuhəuvehe mhəkuriə, nənə səməme həuvehe kurirə tuhəuvehe mhəkupwən.”

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

¹⁷ Nəpɪn Iesu rautə mamevən fwe ia Jerusalem, riri raka əpa nərmama səvənhi twelef. Ia suatuk rini pen ti nirəha i mə, ¹⁸ “Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə. ¹⁹ Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhɪn ia nirak, mhərisi iou, mhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau. Takemhə, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nəpɪn səro kahar irə.”

Jemes mine Jon krouəres pen nari riti m Iesu

²⁰ Ia nəpɪn nəha pran səvəi Sepeti riri tɪni mi kəru, muvehe ti Iesu, mɪnimwi nukurhun mi ia nənimen, maməres pen nari riti min.

²¹ Nənə Iesu rini pen ti pran i mə, “Ikokeikei nəfe?”

Miregi rini pen tukwe in mə, “Ni mə iəkunouihɪ mi kəru səiou trouəkure riti ia nɪkarem mwatuk riti ia nɪkarem mour nəpɪn tikərɪmənəu ia nɪtətə səim.”

²² Miregi Iesu rini mə, “Kimirau irouəirei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənɪmwi kap i iou takənɪmwi?”

Miregi irau krouni mə, “Kimrau iarouəmwhən.”

²³ Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Nɪpərhiɪnien kimirau tirouənɪmwi kap i səiou, mətə iou ko iəkəpwəh nəseniɪn kimirau irouəkure riti ia nɪkarek mwatuk riti ia nɪkarek

mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha səiou Tata rimərfi raka irau mə trəkure fwe ikin.”

²⁴ Nəpɪn ten mwɪ nərɪmama me səvəi Iesu hərəgi nərəsien nəha səvəi Jemes mɪne Jon, niemaha rəpi irəha. ²⁵ Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe. Rini mə, “Kimiaha hiəuvəkurən raka noien səvəi nərɪmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərɪmənu ia nirəha, kamhəfiəutə ia irəha, mamho nərɪmama kamho nəkwənraha. ²⁶ Mətə kimiaha tihəpwəh noien iamɪnhi irə ia kimiaha me. Trini mɪnuə kimiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha. ²⁷ Trini mɪnuə kimiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkimiaha pam. ²⁸ Kimiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərɪmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari mɪnraha, muvei pen nɪmɪruien səiou trərəkəu suatuk ti nifi rakaien nari ia nərɪmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama kəru

²⁹ Nəpɪn Iesu mɪne nərɪmama me səvənhi həier ia Jeriko, mamhəuvən, nərɪmama həpik kamhəkurirə ia Iesu. ³⁰ Ia kwopun nəha iərmama kəru krouəkure ia nikare suatuk. Nənimenrau rɪfwə. Nəpɪn krouregi mə Iesu rauvehe mə trukurau, krouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Iərɪmənu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³¹ Miregi nərɪmama həkɪari skai mɪnrau mə, “Rouafafa.” Mətə irau krouripɪn rouəkwein əpwəmwis mwɪ, rouni mə, “Iərɪmənu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³² Nənə Iesu rərər, məkwein irau krouvehe, rini mə, “Irouokeikei mə tako nəfe m kimirau?”

³³ Miregi krouni pen tukwe in mə, “Iərɪmənu. Iarouokeikei mə nəmrimrau trouətui pwəh iarouətə nari.” ³⁴ Iesu rerin rəkwpɪr ti nirau. Rɪrapi nənimenrau. Nənə təkwtəkwuni nəha nənimenrau ramsan. Krouətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, irau krouəkurirə i.

21

Nəkur Jerusalem kamhəgnəgini Iesu

¹ Irəha həuvən ipaka ti Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif ia kwopun nəha ipaka ti rukwənu Petfas, nənə Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ² mɪni pen ti nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpɪn tirouapirapw fwe ikin, tirouətə togki riti kɪnəkwi tərini irau tɪni. Tiroufi raka nari ia nirau, rouəsigi irau, rouvehe

tukw iou. ³ Trini minuə iərmama riti rəres kimirau mə iroufi raka nari irə ti nəfe, tirouni mə 'Iərimənu səkitaha raməres togki mi i, mətə tripkəpwəmwis mhə trərhi pehe mwi irau.' ”

⁴ Nəri nəha rier pehe iamihni irə mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə,

⁵ “Kimiaha tihəni pen ti nəkur Saeon mə,
‘Hətə ro kig səkimiaha rauvehe tukumiaha,
mipkəfiətə mhə in, raməkure ia togki,
togki i in kwəti togki a.’ ”

⁶ Iərmama mi nəha səvəi Iesu krouevən, rauo nəfe in riməni pen ti nirau i. ⁷ Krouəsigi togki nəha irau tini, rouəsigi rouvehe, rouəpənə pen karkahu əpwəmwis mi səvənrau ia təkutai togki mi nəha, nənə Iesu rəkure irə. ⁸ Nərmama həpik həpənə pen karkahu əpwəmwis me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwīn mwi hərəi nimwai nei me, mhəpənə pen ia suatuk. ⁹ Nərmama səməme kəmhəkupwən mine səməme kəmhəkurirə ia Iesu kəmhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə, “Səgnəgini iəmə i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit!

Səkwein amasan irə rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!
Kəgnəgini Kumwesən fwe irənhə anan!”

¹⁰ Nəpīn Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, nərmama pam ia taon nəha kəmhəni nəgkiariien me ripik, mamhəres mə, “Nəfe nəha iərmama?”

¹¹ Miregi nərmama səməme kəmhəkurirə in həni mə, “In i profet nəha nəghin nə Iesu. Ruku pen fwe Nasaret ia tənə Kalili.”

Iesu rəkoui irapw nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən

¹² Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui irapw nərmama səməme kəmhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mine səməme kəmhəuvehi nəmri narimnari me. Rəvsini tepol me səvəi nərmama kəmhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha. ¹³ In rini pen ti nirəha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tukani nimwə səiou mə nimwəfwaki,’ mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kəmhərkwafə ikin.”

¹⁴ Ia nəpīn nəha nərmama səməme nənimenraha rifwə mine səməme nisunraha rərfe həuvehe ti Iesu ia nimwə səvəi Kumwesən, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanin. ¹⁵ Mətə pris asori me mine nahatən me səvəi Loa rerinraha ripkagien mhə ia narimnari amasan me sə in ramo. Irəha həregi mwi mə nəkwərəkwarha me ia nimwə səvəi Kumwesən kəmhəkwein əpwəmwis mə, “Səgnəgini iəmə i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit!” Irəha hətəni niemaha rəpi irəha.

16 Nənə həni pen ti Iesu i mə, “Ikregi nəgkiariien nəha kamhəni?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ouəh, iakamregi. Rosi hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukua İkinan rini mə, ‘İkinəpnəpenə raka ia tərhui nəkwərəkəwərha me mine tərhui nəkwərəkəwərha əmtəmetə me mə tuhəgnəgini ik?’ ”

17 Nənə Iesu rəpwəh irəha, mier ia Jerusalem, mevən fwe Petani, mapri ikin.

Iesu rəkweın ərəha ia niemis riti

18 Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpin Iesu rirərig mamevən mwi fwe Jerusalem miregi nukumhə rinahi. 19 Nənə in rəti pen mətoni niemis riti ramərer ia nıkare suatuk. Revən ipaka tukwe mətə nimwan me a. Nukwan riwən. Ro pen in rəgkiari ia nei nə mini mə, “Tikəpwəh mwi nukuəien ia nəpin riti.” Nənə təkwtəkwuni a niemis nə ruvehe maukei.

20 Nəpin nərmama me səvənhi hətoni, həkərinari, mhəni mə, “Niemis nəha rəfımhiə akwauakw iamınhi irə?”

21 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “İakani niyərhienien tukumiaha i trini minuə kimiaha hiahatətə pərhien ia Kumwesən, mhəpwəh nəmkiamkiien, hiəukurən noien rəmwhen iakino ia niemis i. Mətə rıpkə mhə in əpa i. Trini minuə kimiaha hiəni pen ti təkuər i mə, ‘Təkuər i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,’ nənə təkuər nəha tro nəkwamiaha. 22 Trini minuə kimiaha hiahatətə pərhien ia Kumwesən, nəfe nəghın tihəfwaki mhəres i, tihəuvehi.”

Iesu ramo narımnari me nəha ia nəkwai sin

23 Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur İsrəl həuvehe tukwe, mhəni mə, “İkamo narımnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narımnari me i?”

24 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “İou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Trini minuə hiəni atukwatukw tukw iou i, takini pehe tukumiaha i mə iakamo narımnari me i ia nəkwai sin. 25 Fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

Nənə irəha həkkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Iesu trini pehe tukutaha i mə, ‘Ro iamınhi irə rəfo hiəpwəh niniien niyərhienien ia nəgkiariien səvəi Jon?’ 26 Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə irəha həhekir niniien iamınhi, ti nəri nə mə nərmama me həni niyərhienien ia Jon mə in profet pərhien riti.

27 Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei.”

Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Iou mwi ko iakəpwəh niniien tukumiaha i ma iakamo narimnari me i ia nəkwai sin."

Iesu rusipekin ia iərmama riti tini kəru

²⁸ Nəna Iesu rini pen ti niraha i ma, "Kimiaha hiaməfətərig irə? Iərmama riti tini kəru. Nəpin riti revən mini pen ti nəmritaik səvənhi ma, 'Nərik. Ipwet tikevən məmhu ia nəmhien səkrau.'

²⁹ Miregi rini ma, 'Iakəpwəh.' Mətə kurirə irə rərari ia nətərigien səvənhi, mevən.

³⁰ Nəna tata səvənhi revən ti piəvni mini pen nəgkiariien kuatia.

Miregi rini ma, 'Ramasan tata, pwəh iakevən.' Mətə in rəpwəh nevənien.

³¹ Sə pəku ia nirau ro nəkwai tata səvənhi?"

Miregi irəha həni ma, "Nəmritaik."

Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Iakamini nipərhiendien tukumiaha i nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvai suatuk kamhəkupwən ia kimiaha, mamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

³² Iakini iaminihi irə ti nəri nə ma Jon Paptaes riməuvehe tukumiaha mahatən suatuk atukwatukw sə tihesi pen, nəna kimiaha hiəpwəh niniien nipərhiendien irə. Mətə nərmama səməme kamərəku pen takis minraha mine nipran me səvai suatuk həməni nipərhiendien irə. Kurirə irə hiətoni, mətə hiəpwəh nirərigien ia noien ərəha səkimiaha, mamhəni ihi neikuəien irə."

Iesu rusipekin ia nimek krep səvai iəmə asori

³³ "Kimiaha tihətərig iou pwəh iakini irapw nusipekinien riti mwi. Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwən sə tukeivə testesi tipwei krep ikin ti nuvehien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə tukətui ti krep ikin. Nəpin ro sampam irə, rəsəni nərmama nepwin həuvehe mhətui ti nimek krep səvənhi. Irəha tuhəmhə ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nipərin m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nimek krep səvənhi ia rəginraha, mier, mevən ia tənə əpə iti. ³⁴ Nəpin kwənkwai krep rimruə, iəmə asori rərhi pen nərmama me nepwin səməme kamho tukwini nari min həuvən mhətə nəmə hamətui ti nimek krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep me nepwin minraha.

³⁵ Mətə nəmə kamhətui ti krep həkwtəmhiri iotukwininari me səvənhi, mhəuəsi riti, mhəusi əpune riti, nəna mhəkwi riti

ia kəruətərei. ³⁶ Iəmə asori rərari, mərhi pen mwi nərmama nepwɪn mwi kamho tukwini nari min həuvən. Nənə nəmə kamhətui tɪ krep ho mwi nari kuation ia nirəha. ³⁷ Sampam iəmə asori rərhi pen tini, mini mə, 'Irəha tuhəsiai nərɪk.'

³⁸ Mətə nəpɪn nəmə kamhətui tɪ krep hətoni tini iəmə asori, həni pen tɪ nirəha me i mə, 'Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpɪn tata səvənhi tremhə, nimeɪ krep i ruvehe mo səvənhi. Həuvehe, pwəh sousi əpune nənə nimeɪ krep səvənhi truvehe mo səkɪtaha i.' ³⁹ Nənə irəha həkwətəmhirɪ, mhousi əpune, mhərarki irapw ia tanirua. ⁴⁰ Ro iamɪnhi irə nəpɪn iəmə asori səvəɪ nimeɪ krep truvehe, tro nəfe ia nəmə hamətui tɪ nimeɪ krep səvənhi?"

⁴¹ Miregi nəmə asori me həni pen tɪ Iesu i mə, "In trousi əpune nəmə ərəha me nəha ia noien riti rərəha anan, məseni nərməpə me həuvehe mhətui tɪ nimeɪ krep səvənhi. Irəha tuhəsi kwənkwaɪ krep ia nəpɪn atukwatukw səvənhi, mhəuai, mhəuveɪ pen nɪpərɪn min."

⁴² Miregi Iesu rɪni pen tɪ nirəha i mə, "Rosi kɪmiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rɪni mə, 'Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkɪn nɪmwə hənuə rərəha, mhəpwəh,

təkwtəkwi nɪ nəha ruvəuvehe mɪno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwətəmhirɪ əknekɪn pam nɪmwə.

Iərɪmənɪ səkɪtaha rɪno nərɪ i, sətoni nəmrɪtaha rier tukwe?"

⁴³ Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənɪ irə raməmak ia rəgɪmiaha, tukamevən kuvehi raka tukumiaha kuveɪ pen m nərmama nepwɪn səməme tuhəukuə kwənkwan me. ⁴⁴ Iərmama sə trɪmwei pen ia kəruətərei nəha, nɪkəkɪn me trərkwəpɪrəkəwəpɪr. Trɪni mɪnuə kəruətərei nəha rɪmwei pen ia iərmama riti, iərmama nəha trɪpwarɪspwarɪs."

⁴⁵ Nəpɪn prɪs asori me mɪne Farisi me həregɪ nusipekɪnien me nəha Iesu rani, həukurən mə raməgkiari ia nirəha. ⁴⁶ Hokeikeɪ mə tuhəkwtəmhirɪ in, mətə hənhəkɪr nərmama me tɪ nərɪ nə mə irəha kamhəni mə in profet pərhiɪn riti.

22

Iesu rusipekɪn ia nəveginien asori

¹ Nənə Iesu rəgkiari mwi mɪnrəha, musipekɪn mini mə, ² "Suatuk sə Kumwesən ia neɪai ramərɪmənɪ ia nɪtətə səvənhi rəmwhən ia kɪg riti sə ro nəveginien asori səvəɪ tini tɪ nərɪ nə

mə tini riḗkiri a pran səvənhi.^a ³ Rərhi pen nərmmama səməme kamho tukwini nari min həuvən mhəkwein nərmmama səməme in ruvəni pen raka ti nīrəha i mə tuhəuvehe, mətə irəha həpwəh nokeikeien mə tuhəuvehe.

⁴ Ro pen kig rərari mərhi pen nərmmama nepwīn mwi səməme kamho tukwini nari min, rini pen ti nīrəha i mə, 'Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti nərmmama səməme iakuvəni raka ti nīrəha i mə tuhəuvehe mə hətə ro iakinəpnəpenə raka səiou nəveginien. Iakinousi əpune raka kau me səiou mine kwəti kau me səiou həsisi amasan. Narimnari me pam i iakameitenhi a kimiaha. Tihəuvehe ti nəveginien asori səiou sə iakamo səvəi nərīk ti nəri nə mə riḗkiri a pran səvənhi.'

⁵ Mətə irəha ho nəri auər a ia nəgkiariien səvəi kig, mamhəuvən. Riti revən ti səvənhi nəmhiēn. Riti revən ti səvənhi stoa. ⁶ Nərmmama me nəha nepwīn həkwətəmhiri nərmmama səməme kamho tukwini nari m kig, mho naurisien minraha, mhousi əpune irəha. ⁷ Ia nəpīn nəha kig niemaha rəpi. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi, həuvən mhousi əpune nərmmama me nəha səməme hənousi əpune səvənhi me nərmmama, nənə mhəuvani taon səvənraha.

⁸ Kurirə irə kig rini pen ti nərmmama səməme kamho tukwini nari min mə, 'Nəveginien asori səiou sə iakamo ti nərīk sə riḗkiri a pran i iakinəpnəpenə pam tukwe, mətə səməme iakuvəni raka ti nīrəha i mə tuhəuvehe həpwəh nəmwhenien.

⁹ Ro iamīnhi irə, kimiaha tihəuvən fwe suatuk me, mhəni pen ti nərmmama me pam səməme hiətoni irəha mə tuhəuvehe ia nəveginien səiou.' ¹⁰ Nənə nərmmama me nəha kamho tukwini nari m kig həier, mhəuvən ia suatuk me, mhəkwein nərmmama me pam səməme hətəni irəha, nəkur ərəha mine nəkur amasan, həuvehi irəha mhəuvən ti nəveginien asori səvəi kig. Nənə nimwə sə kaməni nari ikīn rukuər ia nərmmama.

¹¹ Mətə nəpīn kig ruvnimwə pehe mə trətəni nərmmama me nəha səməme həuvehe, rətə iərmama riti raməni nari riḗkarkahu mhə tinari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveginien sə ro iamīnhi. ¹² Nənə kig rini pen tukwe in mə, 'Iou riti! Ikəfuvnimwə pehe irə məpwəh narkahuiēn tinari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveginien iamīnhi?' Nənə iərmama nəha riḗreirei mə trini nəfe.

¹³ Nənə kig rini pen ti nərmmama me nəha kamho tukwini nari min mə, 'Hərihi rəgīn mi mine nisun mi, mhərarki irapw iruə ia nəpitəvien. Kwopun nəha nərmmama tuhasək ikīn, mhahi tərini revīnraha.' "

^a **22:2:** Suatuk riti mwi ti niniēn nəgkiariien i ro iamīnhi irə: "Nītətə ia neiai rəmwhen ia kig riti sa ro nəveginien asori səvəi tini ti nəri nə mə tini riḗkiri a pran səvənhi. **22:4:** Mat 21:36 **22:6:** Mat 21:35 **22:13:** Mat 8:12, 25:30, Luk 13:28

14 Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Kaməkwein nərmama həpik mə tuhəuvehe, mətə houihi a Kumwesən ruvərfi raka irəha mə səvənhi me.”

Ratukwatukw mə tukəraku pen takis m Kig Sisa uə rekəm?

15 Ia nəpın nəha Farisi me həuvən, mhəgkiari pəri, mamhəres mə tuhəfo mho Iesu rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. 16 Nəpın həgkiari pam, hərhi pen nərmama nepwın səvənraha ti Iesu həuvən irəha nərmama nepwın səvəi Kig Herot, nənə mhəni mə, “Iahatən. Kimaha iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nıpərhiendien. Ikamahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. Ikəpwəh nehekiriien nərmama, mətə nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a ti nirəha. 17 Ro iamınhi irə tiko mini pehe ro tukumaha i nətərigien səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsəraku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

18 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien ərəha səvənraha, rini mə, “Kimiaha kəuətksuə me. Rəfo hiameipweipwi iou iamınhi irə? 19 Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe, pwəh iakətə ro.” Nənə irəha həuvei pen silin riti min. 20 Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nənımwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?”

21 Miregi həni mə, “Nənımwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ro iamınhi irə narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

22 Nəpın irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier. Nənə həpwəh Iesu mamhəuvən.

Iərimənu in Kumwesən səvəi nərmama səməme kamhəmuru

23 Ia nəpın nəha mwi Satusi me nepwın həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvəmhə ko ripkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, 24 mhəni mə, “Iahatən, Moses rıməni mə, ‘Trini minuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tinınrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha.’ 25 Mətə nərman me nepwın səkitaha, irəha pam sefen. Irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. Nənə piəvi iərman nəha riri. 26 Piəvni sə resi pen in mwi ro iamınhi irə. Nənə piəvni sə ro kahar in mwi ro iamınhi irə mamevən meste sampam. 27 Nərman me nəha sefen hemhə pam. Nənə prən nəha remhə mwi. 28 Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpın nəha Kumwesən tro nərmama hətui mwi ia nemhəien, prən nəha

səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

²⁹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəreirei nīpwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi nīskaiien səvəi Kumwesən. Ro iamīnhi irə mine nahatənien səkimiaha rīpkatukwatukw mhə. ³⁰ Nəpīn nərmana tuhətui mwi ia nemhəien, nərman tuhəpwəh niriien nīpran, nīpran tuhəpwəh nesi penien nərman. Mətə irəha tuhəmwhen ia nagelo me ia neiai. ³¹ Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama ko rīpkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i Kumwesən rīmāni pehe tukumiaha i uə? Rīmāni mə, ³² ‘Iou Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop.’ In rīpko mhə Kumwesən səvəi nərmana me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmana me səməme kamhəmiru.”

³³ Nəpīn nərmana me həregi nəgkiariien nəha Iesu ramahatən nərmana me irə, nənimenraha rier.

Nəfe loa in rasori ia loa me nepwīn?

³⁴ Mətə nəpīn Farisi me həregi mə Iesu rəsisəg tərhuī Satusi me ia nəgkiariien səvənhi, irəha housəsīmwin irəha me. ³⁵ Irəha riti in iahatən səvəi Loa rəres pen nari riti min mə triregi ro Iesu mə trəfni irə. In rini mə, ³⁶ “Iahatən. Nəfe loa ia Loa səvəi Moses in rasori?”

³⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “‘Tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nīmīruīen me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim.’ ³⁸ Loa nəha in rasori makupwən ia loa me. ³⁹ Nənə loa səro kəru irə rakurirə pen loa nəha rəmwhen irə. Rini mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.’ ⁴⁰ Nəgkiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me həgher pen ia loa mi nəha.”

Kristo in tini sin?

⁴¹ Farisi me housəsīmwin irəha me, nənə Iesu rəres pen irəha i ⁴² mə, “Kimiaha hiaməfətərig irə mə Kristo in tini sin?”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “In tini Kig Tevit ti nəri nə mə truku pen ia kwənəkwus səvənhi.”

⁴³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə rəfo nəha Kig Tevit rīnəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi? Ia nəpīn nəha Nənimwin Ikinan rīnarə irə Kig Tevit rīmāni mə,

⁴⁴ ‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə, Əkure ia nīkarek mwatuk

mesite tako nǝrmama sǝmǝme hamǝmwǝki ik hǝuvehe,
tikǝrpwi utǝ tipage nisum mi ia nirǝha.'

45 Mǝ Kig Tektiv rǝnǝkwein Kristo mǝ Iǝrimǝnu sǝvǝnhi rǝfo
kimiaha hiamǝni mǝ in tini Kig Tektiv?"^b 46 Nǝpin Iesu rǝres
nǝresien nǝha, iǝrmama riti riwǝn ko rǝripwen pen min.
Ia nǝpin nǝha mamevǝn, nǝrmama pam hǝhekǝr nǝresien
nǝresien me min.

23

Iesu rǝgkiari skai m Farisi me mine nahatǝn me sǝvǝi Loa

1 Iesu rǝgkiari m nǝrmama me mine nǝrmama me sǝvǝnhi,
mini mǝ, 2 "Nahatǝn me sǝvǝi Loa mine Farisi me kamhǝkure
ia tǝmwki Moses. 3 Ro iamǝnhi irǝ kimiaha tihamǝkeikei
mhǝsiai irǝha, mho nǝfe nǝghǝn irǝha hǝni pehe tukumiaha i.
Mǝtǝ tihǝpwǝh noien rǝmwhen ia nirǝha. Irǝha kamhǝvisau,
mǝtǝ hǝpkǝ mhǝ nǝfe kamhǝni. 4 Kamhǝkeikei m nǝrmama
me mǝ tuhesi pen loa skai me sǝmǝme hamwhen ia katipǝ
sǝ ripam, mǝtǝ irǝha hǝpkuvei pen mhǝ nǝkwai rǝginraha riti
mhasitu ia nirǝha ti natipǝien.

5 Kamho noien amasan me pam sǝvǝnraha mǝ nǝrmama
tuhǝtoni hǝgnǝgini irǝha. Kwǝti tǝnǝripw me i kimǝvai pen
nǝgkiariien sǝvǝi Kumwesǝn irǝ, nǝrmama kamhǝrihi tǝrini
pen ia nipwǝnanraha mine rǝginraha, nahatǝn me sǝvǝi
Loa kamhǝkwusi sǝvǝnraha sǝ pwinari, mho mwi nusvenhi
karkahu me sǝvǝnraha hǝpwǝmwis. 6 Ia nǝvegǝnien asori me
irǝha hokeikei mǝ tuhǝkure ia kwopun kamsiai nǝrmama me
ikin. Ia nǝkwai nimwǝfwaki me sǝvǝi nǝkur Isrel hokeikei mǝ
tuhǝkure ia kwopun amasan me. 7 Ia kwopun kamo maket
me ikin hokeikei mǝ nǝrmama tuhǝkwein irǝha ia nisaiien,
mhokeikei nǝpin nǝrmama hǝkwein irǝha mǝ, 'Iahatǝn.'

8 Mǝtǝ kimiaha tihǝpwǝh nǝseniien nǝrmama hǝkwein
kimiaha mǝ 'Iahatǝn,' ti nǝri nǝ mǝ iahatǝn sǝkimiaha kuatia
a, nǝnǝ kimiaha piǝvmiaha me. 9 Nǝnǝ tihǝpwǝh nǝkweinien
iǝrmama riti ia tiprǝnǝ i mǝ 'Tata,' ti nǝri nǝ mǝ Tata sǝkimiaha
kuatia a. In ramarǝ fwe ia neiai. 10 Nǝnǝ tihǝpwǝh nǝseniien
nǝrmama hǝkwein kimiaha mǝ 'Iǝrimǝnu,' ti nǝri nǝ mǝ
sǝkimiaha Iǝrimǝnu kuatia a. In i iou, Kristo. 11 Iǝrmama
sǝ rokeikei mǝ trasori ia kimiaha in tramǝkeikei muvehe mo

b 22:45: Nǝkur Isrel me fwe kupwǝn hǝuvǝukurǝn raka mǝ profet me sǝvǝi
Kumwesǝn hamǝni mǝ iǝrmama riti truku pen ia kwǝnǝkwus sǝvǝi Kig Tektiv
mǝrimǝnu ia nirǝha. Iǝmǝ nǝha kani nǝghǝn mǝ 'Kristo' uǝ 'Mesaea' uǝ 'Tini Tektiv.'
Ia kwǝti nǝgkiariien i, Iesu rokeikei mǝ nǝmǝ asori me tuhǝtǝ sas Kristo mǝ in
ripko mhǝ tini Kig Tektiv ǝpa, mǝtǝ in Tini Kumwesǝn. Sǝtoni mhǝukurǝn mǝ in Tini
Kumwesǝn ti nǝri nǝ mǝ Kig Tektiv rǝkwein in mǝ Iǝrimǝnu sǝvǝnhi. **23:3:** Mal
2:7-8 **23:5:** Mat 6:1, Eks 13:9, Dut 6:8, Nam 15:38-39 **23:6:** Mat 6:5, Luk 14:7
23:11: Mat 20:26, Mak 9:35, Luk 22:26

iərmama sə ramo tukwini nari m kɪmiaha. ¹² Mətə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in. Iərmama sə rauvehi irapw in Kumwesən truvehi utə in.

¹³ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətksuə me. Hiaməsisəg ia təpinhə ia nitətə ia neiai^a ia nəmri nərmama. Kimiaha hiəpwəh nuvnmwəien ia nitətə nəha, nənə hiaməsisəg mwī nərmama səməme hokeikei mə tuhəuvnmwə irə. ¹⁴ b

¹⁵ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətksuə me. Hiəsua ia nitətə me mhəpi simwin ia təsi mine tənə mhəuvən isipwin mə tihəvi iərmama kuatia ruvehe mukurirə ia kɪmiaha. Nənə nəpin in ruvehe mukurirə ia kɪmiaha, hio ruvehe mərəha anan məpi raka kɪmiaha. Nipwnəti kwopun napw asori rauək ikin irəha nə kɪmiaha.

¹⁶ Trərəha anan tukumiaha. Kimiaha nərmama hiaməiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rifwə. Hiaməni mə ‘Trini minuə iərmama riti rahatən nimwə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsua hi irə, nəgkiariien nəha ro nəri auər a. Mətə trini minuə rahatən kol ia nəkwai nimwə nəha, muvehi kwəsua hi irə, in traməkeikei mo nəfe in ramini.’

¹⁷ Kimiaha hiəreirei nari. Nənimemiaha rifwə. Sə pəku nəha ro ikinan məpi raka, kol nəha uə nimwəfwaki sə ro kol ruvehe mo ikinan i? ¹⁸ Nənə kɪmiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rahatən nifatə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsua hi irə, nəgkiariien nəha ro nəri auər a. Mətə trini minuə rahatən nari riti sə kinəmri utə ia təkure nifatə nəha, in traməkeikei mo nəfe in ramini.’ ¹⁹ Kimiaha nənimemiaha rifwə. Sə pəku nəha ro ikinan məpi raka, nəri sə raməmak utə ia təkure nifatə uə nifatə səvəi Kumwesən sə ro nəri nəha ruvehe mo ikinan i? ²⁰ Ro iamɪnhi irə iərmama sə ramahatən nifatə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsua hi irə, in ramahatən nifatə nəha mine narimnari me pam səməme kamhəmak ia təkuren kauvei pen m Kumwesən, mauvehi kwəsua hi ia nirəha. ²¹ Nənə iərmama sə ramahatən nimwə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsua hi irə, in ramahatən nimwə nəha mine Kumwesən sə ramarə fwe ia nəkwan, mauvehi kwəsua hi ia nirau. ²² Nənə iərmama sə ramahatən neiai,

23:12: Job 22:29, Prov 29:23, Esik 21:26, Luk 14:11, 18:14 **a** **23:13:** Nəpin ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i

“Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” **b** **23:14:** Ia Niutestamen me nepwin kimərai tui anan ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien səvəi vas 14 riwən. Mətə ia Niutestamen me nepwin sə kimərai kurirə nəgkiariien ia vas 14 raməmak ia nirəha. Kamhəni mə, “Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətksuə me. Hiameikuə ia nipran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwī nəfwakiien əpwəmwis me mə nərmama tuhətoni həsiai kɪmiaha tukwe. Kumwesən trərpwin noien ərəha me səkimiaha məpi raka nərmama nepwin.”

23:16: Mat 15:14 **23:22:** Aes 66:1, Mat 5:34

mauvehi kwəsuahi irə, ramahatən Kumwesən mine jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mauvehi kwəsuahi ia nirau.

²³ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiaməuai narimnari me səkimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iamihhi irə ia nəri ouihhi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənenouenou nəgkiariien me həpam mwi. Kimərai pen ia Loa səvəi Kumwesən mə iərmama traməkəikei mo noien atukwatukw, mamapi ti iərmama, nənə mamahatətə ia Kumwesən. Ramasan mə kimiaha hiamo nəgkiariien asori me nəha, mhəpwəh nenouenouien mwi nəgkiariien ouihhi me.

²⁴ Kimiaha nərmama hiaməiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rifwə. Nəpin hiənimwi nui, hiəpeki raka manman irə, mətə hiəpkətə mhə nərimiru nəha kamel raməmak irə, nənə hiətigai.

²⁵ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Noien səkimiaha rəmwhen ia kap mine tikinari kaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwən rəmkemik. Fwe imwə rerimiaha rukuər ia nərhəaien mine nakresien. Hiamətərig əpa tukumiaha me. ²⁶ Ik Farisi, nənimem rifwə pərhien. Kupwən maikuas ia nəkwai kap mine plet kurirə ikəpərhi tekən iruə rəmher.

²⁷ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Kimiaha hiəmwhen ia nipəgi kəruətərei sə kərkwafə pen iərmama sə remhə ikən kəfəri iruə rəpsan. Nəpin nərmama hətəni iruə, rerinraha rirhi mə ramasan, mətə fwe imwə rukuər ia nikəkri iərmama mine nipwran sə rimərir məmkemik. ²⁸ Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəpin nərmama hətə nipwramiaha iruə, rerinraha rirhi mə kimiaha hiatukwatukw, mətə fwe imwə rerimiaha rukuər ia neikuəien mine noien ərəha me.

²⁹ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me mine nəmə atukwatukw me, mamhərukwi utə tihinari me ia nirəha. ³⁰ Kimiaha hiaməni mə, 'Ripkini minuə samarə ia nəpin kupwən səvəi kaha me, ko səpwəh noien rəmwhen irəha hənə, mhəusi əpune profet me.' ³¹ Ia nəgkiariien nəha kimiaha hiaməni pui atukw a kimiaha mə nipərhienien i nimwipwi nərmama me nəha səməme hənəusi əpune profet kupwən me irəha nə kimiaha. ³² Ramasan mə kimiaha tihəripin noien ərəha me nəha kaha kupwən me səkimiaha hənə stat mho, mho sampam irə.

³³ Kimiaha snek me, hiāmwhen ia nipwnāti snek me kamhahi apune iarmama! Tihəfo mhap mə Kumwesən trəpwəh nərpwiniēn noien ərəha me səkimiaha ia kwopun napw asori rauək ikin? ³⁴ Ti nəri nə mə kimiaha hiāmo noien me nəha, iou takərhi pehe profet me, mine nərmama sāməme həukurən nari, mine nahatən me həuvehe tukumiaha. Kimiaha tihousi apune nepwin, mhərui tərini pen nepwin ia nei kamarkuauī, mhousi nepwin ia nəkwai nimwəfwaki me səkimiaha, mhərīpwi irəha ia taon me. ³⁵ Takərhi pehe irəha tukumiaha iamīnhi irə mə kimiaha nərmama ipwet mine tihəuvehi nərpwiniēn ti nite nəkur atukwatukw me pam sə rinaiu ia tīprənə i rostat ia nite Epel, iəmə sə rīpko mhə nərəhaiēn riti, muvehe meste nite Sekaraea tini Perekia sə kimiaha hiənousi apune ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nifatə mine kwopun sə ro ikinan. ³⁶ Iakani nīpərhiēniēn tukumiaha i narimnari me pam i treste kimiaha nərmama ipwet mine.”

Iesu rasək ti nəkur Jerusalem

³⁷ “Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi apune profet me, maməkwi apune nərmama sāməme Kumwesən ramərhi pehe irəha tukw ik. Nəpīn rīpīk iakokeikei mə takousəsīmwīn nipwnātīm me rəmwhen ia rinhi menu ramo ia tini me mauīu irəha ia tərəgīn mi. Mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeiēn. ³⁸ Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha Kumwesən trəpwəh nimwə səkimiaha^C ro tekīn a. ³⁹ Iakamīni pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh mwi nətoniēn iou meste tihəni mə, ‘Səgnəgīni iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha.’ ”

24

Iesu rini irapw mə tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Iesu rier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən. Ia nəpīn nəha nərmama me səvənhi həuvehe mhahatən pen nimwə nəha mine nimwə me nəha kiməuvrhəkīn pen mwi irə mə in trətoni. ² Nənə Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Kimiaha hiāmətə nimwə me i? Iakani nīpərhiēniēn tukumiaha i mə tukamevən tukousi testesi pam, kəruətəri riti ko rəpwəh nərər əknekiniēn ia riti.”

Nuveheien səvəi Iərimənu mine nəpīn sampam

23:33: Mat 3:7, 12:34, Luk 3:7   **23:34:** 1Tes 2:15, Mat 10:23   **23:35:** Jen 4:8, Hip 11:4, 2Kron 24:20-21   **23:37:** Wok Me 7:59, 1Tes 2:15   **23:38:** 1King 9:7-8, Jer 12:7, 22:5   **C 23:38:** Rosi nəgkiariēn i mə ‘Nimwə səkimiaha’ raməgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe tui anan nimwəfwaki nəha ramərər fwe Jerusalem. **23:39:** Sam 118:26, Mat 21:9   **24:2:** Luk 19:44

³ Kurirə irə Iesu raməkure ia Təkuər Olif, nənə nərmama me səvənhi həuvehe tukwe. Nəpɪn irəha min əpa həres pen in i mə, “Tiko mini ro tukumaha i mə narimnari me i tuhəuvehe tinesən? Nəfe nɪmtətien truvehe mahatən pen mə nuveheien səim mine nəpɪn sampam krouvəuvehe ipaka?”

⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kimiaha. ⁵ Nərmama həpik tuhəuvehe ia nəghik, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia nərmama həpik. ⁶ Kimiaha tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien me mə ‘naruagənien riti fwe’ uə ‘naruagənien trutə.’ Tihətui amasan rərəha hiəhekɪr, ti nəri nə mə nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə ripko mhə ihi nəpɪn sampam. ⁷ Iakamini iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama ia kwənəkʷus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkʷus əpə. Nərmama səvəi kig riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə. Nukumhə trahi nərmama. Kwopun me nepwɪn nɪmwɪnɪmwien trɪkiu. ⁸ Mətə narimnari me pam i rəmwhen a ia pran sə rɪnamregi təkutan rɪnaməmɪsə ti nərəhiien iəkunouɪhi.

⁹ Ia nəpɪn nəha tukuvei pen kimiaha ia rəgi nərmama mə irəha tuho nəmɪsəien m kimiaha, mhousi əpune kimiaha. Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. ¹⁰ Nərmama həpik nahatətəien səvənraha trimwei. Irəha tuhəsəni pen irəha me ia rəgi nəmə ərəha me, mhəmwəki irəha me. ¹¹ Profet eikuə me həpik tuhəskəmter, mheikuə ia nərmama me həpik. ¹² Nənə ti nəri nə mə noien ərəha truvehe masori, nərmama həpik nokeikeiien səvənraha truvehe məkwieɪ. ¹³ Mətə iərmama sə trərer əknekin ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimɪru in. ¹⁴ Tukini irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhaməkeikei mhəregi kurirə irə nəpɪn sampam truvehe.”

Iesu raməgkiari ia nərəhaien sə treste nəkur Jerusalem

¹⁵ “Kimiaha tihətəni nəri nəha Profet Taniel rɪməni kani mə ‘Nəri sə rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.’ Tramərer ia kwopun ikinan fwe ia nəkwai nɪmwə səvəi Kumwesən. Nəpɪn kimiaha tihətəni, iərmama sə raməvsini nəkukuə i traməkeikei mukurən nɪpwrən. ¹⁶ Nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhərkwafə ia təkuər me. ¹⁷ Trini mɪnuə iərmama riti ramapwɪs ia təkure nɪmwə səvənhi, traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvnɪmwəien mə truvehi nari riti sə rəmāk ia nəkwai nɪmwə

24:5: Mat 24:23-24, Wok Me 5:36-37, 1Jon 2:18   **24:7:** 2Kron 15:6, Aes 19:2

24:9: Mat 10:22, Jon 15:18   **24:11:** Mat 24:5,24, 1Jon 4:1   **24:13:** Mat 10:22

24:14: Mat 10:18, 28:19   **24:15:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11   **24:17:** Luk

səvənhi. ¹⁸ Nənə trini minuə iərmama riti raməmhu ia nəmhiən səvənhi, traməkeikei map akwauakw, məpwəh nīrərigien mevən imwəni mə truvehi səvənhi tīnari. ¹⁹ Trərəha anan ti nīpran me səməme tuhəpəmpəm mine səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərəkəwərha əmtəmetə me ia nəpīn nəha. ²⁰ Tihəfwaki mə nəpīn nəha tihap irə trəpwəh nuveheien ia nəpīn səvəi nəkwieien uə ia Sapat riti, ²¹ ti nəri nə mə nəpīn nəha nəpīn səvəi nərəhaien. Nərəhaien nəha trasori məpi raka nərəhaien me pam səməme həuvəuvehe raka fwe nukune narəien mesite pehe ipwet mine. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka. ²² Ko nərəhaien nəha ravən əpwəmwis, nərmama me hemhə pam. Mətə Iərimənu tro nəpīn sə nərəhaien nəha travən irə rukwakwa. In tro iamīnhi irə mə truvehimiru nərmama me səvənhi səməme in ruvərfi raka irəha. ²³ Ia nəpīn nəha, trini minuə iərmama riti rini pehe tukumiaha i mə, 'Hətə ro, Kristo i' uə 'Hətə ro, Kristo nəha,' kīmiaha tihəpwəh nīnīien nīpərhiēnien irə. ²⁴ Nərmama tuhəskəmter. Nəpwīn tuhəni mə irəha Kristo, mətə neikuəien. Nəpwīn tuhəni mə irəha profet, mətə neikuəien. Tuho nīmtətien asori me mine narimnari me nərmama tuhətoni mhərkəri asori nari irə. Irəha tuhəmwur mə tuheikuə ia nərmama səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha, trini minuə irəha həukurən noien. ²⁵ Hətə ro. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i.

²⁶ Ro iamīnhi irə trini minuə nərmama me nəpwīn həni pehe tukumiaha i mə, 'Hətə ro. Kristo in fwe ia kwopun akwesakwes ikin,' tihəpwəh nəvənien fwe ikin. Trini minuə həni mə, 'Hətə ro. In i ia nəkwai nimwə,' tihəpwəh nīnīien nīpərhiēnien irə. ²⁷ Nəpīn rouapir irə nərmama hətoni nəhiapwien səvənhi fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamīnhi irə. ²⁸ Ia kwopun pəku nīpwrai nəri remhə ikin menu me nəha kamhāni nīpwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsīmwin irəha me, mhāni."

Iəməti Iərmama truvehe mwi

²⁹ "Nəpīn nərəhaien nəha trukurau pam, təkwtəkwuni a mwi meri truvehe nīpitəv, məkwə trəpwəh nəhiapwien, kəməhau me ia nīmagouagou tuhəsasəsas, narimnari me ia nīmagouagou həskai pik, Kumwesən trīkiukiu ia nīrəha. ³⁰ Ia nəpīn nəha nīmtətien səiou Iəməti Iərmama trier irapw ia nīmagouagou. Nənə nərmama ia kwənəkwus me pam ia təkure tīprənə i tuhəregi rərəha mhasək tukwe. Irəha tuhətoni

24:21: Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14   **24:23:** Mat 24:5,11   **24:24:** Dut 13:1-3, 2Tes 2:8-9, Rev 13:13-14   **24:26:** Luk 17:23-24   **24:27:** Mat 24:37-39   **24:28:** Luk 17:37   **24:29:** Esik 32:7, Joel 2:10,31, 2Tes 3:10   **24:30:** Rev 6:12-13, Sek 12:10, Rev 1:7, Dan 7:13

iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə fwe ia nimagouagou iakauvehe ia niskaiien mine nukuraanien asori. ³¹ Ia nəpɪn nəha kisipw riti trasək asori, nənə takərhi raka nagelo me səiou, həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tiprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakimərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.”

Iesu rusipekin ia nei niemis

³² “Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpɪn rinarkwi pen tukun sə rimərməru minaməpɪrɪrɪ, kimiaha hiəukurən mə nəpɪn səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. ³³ Rəmwhen a mwi, nəpɪn kimiaha tihətoni narimnari me i, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe. ³⁴ Iakani nɪpərhiēnien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmɪru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe. ³⁵ Neiai mine tiprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Iərmama riti riwən rukurən nəfe nəpɪn Iərimənu truvehe irə

³⁶ “Mətə nəpɪn səvəi nəri nəha uə aoa səvənhi iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, Tini Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou əpa rukurən. ³⁷ Nəpɪn nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpɪn səvəi Noa. ³⁸ Nəpɪn nesən asori rəpwəh ihi nauəriēn, nərmama me kamhəvegin, mamhənimwi. Nərman me kamhəiri nɪpran. Nɪpran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvnimwə ia nitətə asori səvənhi. ³⁹ Irəha həreirei mə tuhemhə meste nesən asori rauər, nənə iapiwən raiu mɪpeki raka irəha həmwhenimw. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamɪnha irə. ⁴⁰ Ia nəpɪn nəha iərman kəru trouəmhu ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. ⁴¹ Pran kəru trouvənari ia kwopun kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.

⁴² Ro iamɪnhi irə kimiaha tihamətui a mhəpwəh napriien ti nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpɪn Iərimənu səkimiaha truvehe irə. ⁴³ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri. Trini minuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpɪn iərmama riti truvehe muvnimwə ia nəkwai nimwə səvənhi makres, in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəseniēn iərmama riti reitehi nimwə səvənhi muvnimwə makres. ⁴⁴ Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə

24:31: Aes 27:13, 1Kor 15:52, 1Tes 4:16   **24:34:** Mat 16:28   **24:35:** Mat 5:18

24:36: Wok Me 1:7, 1Tes 5:1-2   **24:37:** Jen 6:5-8   **24:39:** Jen 7:21-23, 2Tes

3:6   **24:42:** Mat 25:13   **24:43:** Luk 12:39-40, Rev 16:15

ti nəri nə mə iou, Iəmæti Iərmama, takuvehe ia nəpɪn riti tihakiraka iou.

⁴⁵ Iotukwininari sə rukurən nari, mamə nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpɪn me pam, iəmə asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia nimwə səvənhi mə trəkwməni nərmama me səvənhi ia nəpɪn atukwatukw kamhani nari irə. ⁴⁶ Trini minuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe mətoni mə ramo wok me iamɪnha irə, iotukwininari nəha rerɪn tragien. ⁴⁷ Iakani nɪpərhiendien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. ⁴⁸ Mətə mə iotukwininari nəha rerɪn rɪnamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, ⁴⁹ nənə rɪnamousi nərman mɪne nɪpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, mamənimwi, mamakonə irəha nərmama kamhənimwi pik, ⁵⁰ iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpɪn riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rɪreirei. ⁵¹ Nənə iəmə asori səvənhi trərpwɪn noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha kəuatkəsua me. Ia kwopun nəha irəha tuhasək, mhahi tərini revɪnraha.”

25

Iesu rusipekin ia nɪprən ouihi me irəha pam ten

¹ “Nəpɪn nəha nɪtətə ia neiaia^a truvehe irə trəmwhen ia nɪprən ouihi me irəha pam ten. Həuvehi laet me səvənraha mhəuvən mə tuhətoni iərman sə triri vi a pran səvənhi. Iərman nəha triri prən nəha krouevən fwe imwəni rouarə pəri. ² Prən ouihi me nəha krirum həreirei nari. Krirum həukurən nari. ³ Nəpɪn səməme həreirei nari həuvehi laet me səvənraha, həpwəh nuvehien oel laet rauək irə irəha minraha. ⁴ Mətə səməme həukurən nari həuvehi laet me səvənraha, mhəuvehi mwi tikinari me nepwɪn həukuər ia oel laet rauək irə. ⁵ Nənə ti nəri nə mə iərman sə rɪpkiri a pran səvənhi ramo tɪpwə irəha həregi napriien ruvehi irəha hapri.

⁶ Mətə ia kurkwai nəpɪn iərmama riti rəkwein, mɪni mə, ‘Iərman sə rɪpkiri a pran səvənhi rauvehe! Həuvehe mhətoni!’

⁷ Ia nəpɪn nəha nɪprən ouihi me nəha ten hətui, mhəpərhi laet me səvənraha. ⁸ Nənə səməme həreirei nari həni pen ti səməme həukurən nari mə, ‘Həuvei pehe səkimiaha riti oel laet rauək irə. Laet me səkimaha hənəməfwə.’

⁹ Mətə səməme həukurən nari həni mə, ‘Rekəm. Oel i laet rauək irə trɪpkəmwhen mhə tukutaha pam. Həuvən fwe ia stoa me mhəuvehi nəmri səkimiaha me nepwɪn.’

^{24:47}: Mat 25:21, 23   ^{24:51}: Mat 8:12   ^{25:1}: Rev 19:7, Luk 12:35   ^a ^{25:1}: Nəpɪn rɪpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɪtətə ia neiaia.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

¹⁰ Nəpɪn irəha kamhəuvən mə tuhəuvehi nəmri oel laet rauək irə, iərman sə rɪpkiri a pran səvənhi rapirapw. Nɪprən ouihi me nəha krirum səməme hənəpnəpenə, həuvnimwə irəha min ia nəkwai nimwə sə tukəni nəveginien asori ikin. Nənə nərmama həsisəg ia təpinhə.

¹¹ Kurirə irə nɪprən ouihi me nəha səməme həkəpnəpenə mhə hərərig mwɪ, mhəuvehe, mamhəkwein mə, 'Iərɪmənʉ, Iərɪmənʉ, əsevər ia təpinhə tukumaha.'

¹² Mətə iərman sə rɪpkiri a pran səvənhi rɪni mə, 'Iakamini nɪpərhiendien tukumiaha i iakreirei kimiaha.'

¹³ Nənə Iesu rɪni mə, "Ro iamɪnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpɪn uə aoa Iərɪmənʉ səkimiaha truvehe irə."

Iesu rusipekin ia nərmama kamhətui ti mane səvəi iəmə asori

¹⁴ "Nuveheien səvənhi trəmwhen iərmama riti sə rauvehi navəniien əpwəmwɪs səvənhi. Kurirə rier imwəni rəkwein nərmama səməme kamhə tukwini nari min həuvehe. Nənə rəmri pen mane səvənhi ia rəginraha mə tuhətui amasan tukwe. ¹⁵ Ia riti ruvei pen tənəripw me krirum mane rukuər irə, nənə tənəripw kəru m riti, nənə tənəripw kuation m riti. Ruvei pen kuation kuation minraha rəmwhen in rukurən mə trətui amasan tukwe. Kurirə irə in rier mamevən. ¹⁶ Iərmama sə ruvehi tənəripw krirum revən atukwatukw mowok irə, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw krirum mwɪ. ¹⁷ Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kəru ro mwɪ iamɪnhi, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw kəru mwɪ. ¹⁸ Mətə iərmama sə ruvehi tənəripw kuation revən meri tɪprənə, minimwi mane səvəi iəmə asori səvənhi.

¹⁹ Nəpɪn əpwəmwɪs rukurau, iəmə asori səvəi nərmama me nəha rirərig muvehe, nənə mokeikei mə trəskun mane me nəha rɪməuvei pen minraha. ²⁰ Nənə iərmama sə rɪməuvehi tənəripw krirum ruvehe mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mɪni mə, 'Iəmə asori, fwe kupwən ikiməuvei pehe tənəripw krirum miou mane rukuər ia nɪrəha. Ətə ro, iakinowok irə rəkwhi mwɪ masori iakuvai pen ia tənəripw krirum mwɪ.'

²¹ Nənə iəmə asori səvənhi rɪni pen tukwe in mə, 'Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpɪn me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgim, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rɪpik. Uvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.'

²² Nənə iərmama sə rɪməuvehi tənəripw kəru in mwɪ ruvehe mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mɪni mə, 'Iəmə asori, fwe

kupwən ikiməuvehi pehe tənəripw kəru miou mane rukuər ia nirau. Ətə ro, iakinowok irə rəkwəhi mwi masori iakuvai pen ia tənəripw kəru mwi.'

²³ Nənə iəmə asori səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpın me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgim, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rıpık. Uvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.'

²⁴ Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kuatia in mwi ruvehe mərer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mını mə, 'Iəmə asori. Iakukurən mə ik iərmama riti noien səim rıskai. Ik ikapeki nəvegınien ia nəmhien sə ipkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun ipkəpwei mhə nuni nari ikın. ²⁵ Ro iamınhi irə, iakihekır, mevən, mınimwi tənəripw səim sə mane rukuər irə ia tıprənə. Ətə ro in i mane səim.'

²⁶ Mətə iəmə asori səvənhi rini pen tukwe in mə, 'Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou, mamarpaha. Ikuvəukurən raka mə iakapeki nəvegınien ia nəmhien sə iapkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun iapkəpwei mhə nuni nari ikın. ²⁷ Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien mane səiou fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mıpkuvehi ihi mane səiou mıne sə rəkwaku pag rəkwəhi.'

²⁸ Nənə iəmə asori rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, 'Həuvei raka tənəripw tukwe, mhəuvei pen m iərmama sə rıməuvehi tənəripw ten. ²⁹ Iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen mwi rasori mwi min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe. ³⁰ Mətə iərmama i sə ramo tukwini ərəha nari miou hərəarki irapw i iruə ia nəpitəvien. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revınraha.' "

Iesu rəgkiari ia sipsip me mıne nəni me

³¹ "Nəpın nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə ia nukuraanien asori kimaha nagelo me, takəkure ia jea səiou mərimənu. ³² Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhousəsımwın pehe irəha me ia nənimek, nənə iou takuai irəha rəmwhen iərmama sə ramətui ti sipsip me muai sipsip me mıne nəni me. ³³ Takuai pen sipsip me ia nıkarek mwatuk, mətə nəni me ia nıkarek mour.

³⁴ Nənə iou kig səvənraha takini pen ti nərmama me nəha ia nıkarek mwatuk mə, 'Həuvehe kimiaha i səməme Tata

səiou raməkwein amasan ia kímiaha. Nəpín típrənə namiwən ihi, in rínəpnəpenə raka kwopun səkímiaha ia nitətə sə in ramərimənu irə. Həuvehe mharə irə. ³⁵ Nəpín nukumhə rahi iou hiəuvei pehe nəveginien miou. Nənə nəpín iakakwakwa hiəuvei pehe nui miou. Nəpín iakamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis, hiəuvehi puwnimwə iou ia nəkwai nimwə me səkímiaha me. ³⁶ Nəpín tinari səiou riwən, hiarkahu pehe miou. Nəpín iakamemhə, hiəuvehe mhəti pehe iou. Nəpín iakamarə ia kalapus, hiəuvehe tukw iou.'

³⁷ Miregi nəkur atukwatukw me nəha tuhəni pehe tukw iou i mə, 'Iərimənu. Mətə nəfe nəpín nəha kímaha iahənətoni nukumhə rahi ik, nənə iahəuvei pehe nəveginien mik, uə ikakwakwa nənə iahəuvei pehe nui mik?' ³⁸ Nəfe nəpín kímaha iahətoni ikamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis riti, nənə iahəuvehi puwnimwə ik ia nimwə me səkímaha me, uə səim tinari riwən, nənə iaharkahu pehe mik? ³⁹ Nəfe nəpín kímaha iahətoni ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə iahəuvehe mhəti pehe ik?'

⁴⁰ Miregi iou kig səvənraha takini pen ti nirəha i mə, 'Iakamini nípərhiénien tukumiaha i nəpín kímiaha hənə noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər a ia piak me, hiəno noien nəha ia nirak.'

⁴¹ Kurirə irə iou takini pen ti nərmama me nəha ia níkarek mour mə, 'Kímiaha i Kumwesən raməkwein ərəha ia kímiaha haraka ia nənimək mhəuvən ia napw sə rauək rerin. Kinəse napw nəha ti Setan mine nagelo me səvənhi. ⁴² Nəpín nukumhə rahi iou kímiaha hiəpwəh nuvei peheien nəveginien miou. Nəpín iakakwakwa hiəpwəh nuvei peheien nui miou. ⁴³ Nəpín iakamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis riti, hiəpwəh nuvehi puwnimwəien iou ia nəkwai nimwə me səkímiaha me. Nəpín tinari səiou riwən, hiəpwəh narkahu peheien miou. Nəpín iakamemhə uə iakamarə ia kalapus, hiəpwəh nəti peheien iou.'

⁴⁴ Miregi irəha mwi tuhəni pehe tukw iou i mə, 'Iərimənu, mətə nəfe nəpín nəha kímaha iahənətoni nukumhə rahi ik, uə ikakwakwa uə ikamavən rəmwhen ia iərmama pwispwis, uə tinari səim riwən, uə ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə kímaha iahəpwəh nasituien ia niram?'

⁴⁵ Miregi iou takini pen ti nirəha i mə, 'Iakani nípərhiénien tukumiaha i nəpín kímiaha hiəpwəh noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər ia piak me, hiənpwəh noien nəha ia nirak.'

⁴⁶ Nənə nərmama me nəha tuhəuvən ia kwopun Kumwesən trərpwin rerin noien ərəha me səvənraha ikin. Mətə nərmama atukwatukw tuhəuvən mhəuvehi nimiruien rerin.”

26

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəuvən afafa mhəkwtəmhiri Iesu

¹ Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, in rəgkiari m nərmama me səvənhi, mini mə, ² “Kimiaha hiəukurən mə nəpin kəru mwi tuko Pasova. Ia nəpin nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama me mə irəha tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau.”

³ Ia nəpin nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel housəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə səvəi pris asori anan. Nəghin nə Kaeafas. ⁴ Nənə hərai sun mə tuhəuvən afafa, mhəkwtəmhiri Iesu, mhousi əpune. ⁵ Mətə həni mə, “Pwəh kitaha səpwəh nəkwtəmhiriiien Iesu ia nəpin səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe.”

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

⁶ Nəpin Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tekın.) ⁷ Nənə pran riti ruvehe ti Iesu mauvehi potel riti kino ia kəruətərei riti kani mə alapasta.^a Fwe ia nəkwai potel nəha senta riti nənimen rutə pik. Prən nəha rətəgi pen senta nəha ia nukwəne Iesu nəpin raməkure ia kwopun kaməni nari ikin.

⁸ Nənə nəpin nərmama me səvəi Iesu hətoni, niemaha rəpi irəha. Həni mə, “Rəfo ramouraha senta iamınhi? ⁹ Ripkəmri pen a nəmri nari irə, ko ruvehi mane asori irə, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.”

¹⁰ Mətə nəpin Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamo iamınhi irə ia prən i? In ramo noien amasan riti miou. ¹¹ Nərmama nautə səvənraha riwən tuhamarə kimiaha mınraha ia nəpin me, mətə iou tapkarə mhə kitaha m kimiaha nəpin me. ¹² Rəfo prən i rətəgi pehe senta i ia nipwrak? In ro mə trəpnəpenə ia nipwrak mə tukinimwi. ¹³ Iakamini nipərhiendien tukumiaha i kwopun pəku ia tənəmtənə me tukini irapw nəgkiariien amasan səiou ikin tukini irapw nəfe prən i rino miou mə nərmama rerinraha tramrhi.”

Jutas tro noien ərəha

25:46: Dan 12:2, Jon 5:29   **26:2:** Eks 12:1-27, Mat 20:18   **26:7:** Luk 7:37-38

^a **26:7:** Alapasta kəruətərei riti nənimen rutə pik. Fwe kupwən nərmama həuvehi mhəvi pen senta irə.   **26:11:** Dut 15:11

¹⁴ Nərmama me səvəi Iesu irəha pam twelef, riti ia nirəha nəghin nə Jutas Iskariot. Revən ti pris asori me, ¹⁵ mini mə, “Trini minuə iakuvei pehe Iesu ia rəgimiahaha, kimiahaha tihəuvei pehe nəfe miou?” Irəha hərəku in silin me kino ia silva irəha pam toti. ¹⁶ Ia nəpın atukwatukw nəha Jutas rinamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu mine nərmama me səvənhi hani pəri nəveginien səvəi Pasova

¹⁷ Neste atukwatukw nəpın nəha tuhani bred sə yis riwən irə. Nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhəni mə, “Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kimaha tahəpnəpenə nəveginien səvəi Pasova ikin, nənə ik tikəni?”

¹⁸ Miregi Iesu rini mə, “Həuvən fwe Jerusalem, mhətoni iərmama riti fwe ikin, mhəni pen tukwe in mə, ‘Iahatən səkitaha rini mə nəpın səiou ruvəuvehe ipaka. Tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha nərmama me səiou ia nəkwai nimwə səim.’ ” ¹⁹ Nərmama me səvəi Iesu həuvən mho nəfe riməni pen ti nirəha i, mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

²⁰ Ia nəruarəv Iesu mine twelef nərmama me səvənhi kamhəkure ²¹ mamhani pəri nari. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakamini nipərhiēnien tukumiahaha i mə kimiahaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou.”

²² Nəpın irəha hərəgi nəgkiariien nəha, rerinraha rəpou. Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, “Iərimənu, sin nəha ikani? Iou?”

²³ Miregi Iesu rini mə, “Iakani iərmama sə rameitesi bred ia tikiplet kuatia kimrau min. In truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou. ²⁴ Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ik-inan, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou. Ramasan pik mə ripkəpwəh a nətuuien.”

²⁵ Nənə Jutas, iərmama sə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama kamhəmwəki in, rini mə, “Iahatən, sin nəha ikani? Iou?”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik nə ikani.”

²⁶ Nəpın nəha kamhani nari irə, Iesu ruvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, muvei pen m nərmama me səvənhi, mini mə, “Tihəuvehi, mhani. In i nipwrak.”

²⁷ Kurirə irə in ruvehi kap waen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə muvei pen minraha, mini mə, “Kimiahaha pam tihənimwi. ²⁸ In i nitek sə trərihi tərini əknekın nəgkiariien vi səvəi Kumwesən. Traiu ti nərmama

həpik mə Kumwesən trəpwəh nərpwiniēn noien ərəha me səvənraha. ²⁹ Iakani pehe tukumiaha i tapkənimwi mhə mwi waen i meste nəpīn nəha takənimwi waen vi kitaha m kimiaha ia nitətə sə Tata səiou ramərimənu irə.”

³⁰ Nənə irəha hani nīpu riti, mho sampam irə, mhəier mhəuvən ia Təkuər Olif.

Pita trini m kahar mə in rireirei Iesu

³¹ Ia kwopun nəha Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Ipwet ia nəpīn kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rini mə,

‘Iou takousi iərmama sə ramətui ti sipsip,

nənə sipsip me səvənhi tuhaiu kirkiri.’

³² Mətə in trə iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə.” ³³ Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə rīpkə mhə iou.”

³⁴ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nīpərhienien tukw ik i ipwet ia nəpīn, kurirə rəiə rakaka, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.”

³⁵ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Trini minuə həni mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh niniēn mə iakreirei ik.” Nənə nərmama me pam səvənhi həni nəgkiariēn kuatia.

Iesu raməfwaki ia Ketsemane

³⁶ Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketsemane. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihaməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən kwərha məfwaki.” ³⁷ Nənə in riri Pita mine tini Sepeti kəru irəhar harevən irəha min. Ia nəpīn nəha in rinamregi rərəha, rerin rəpou pik. ³⁸ Nənə rini pen ti nirəhar i mə, “Rerik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i, pwəh kitaha m kimirəhar tsəpwəh napriēn.”

³⁹ Nənə Iesu revən ouihi a mwi mīmwei ia tīprənə məfwaki, mini mə, “Tata səiou. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiēn. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei.”

⁴⁰ Nənə Iesu rəfwaki pam, mīrərig pehe mətoni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in rini pen ti Pita i mə, “Rəfo, ko hiəpkətui mhə nəpīn ouihi a uə?

⁴¹ Kimirəhar tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nimweiēn

ia nərəhaien. Nipərhienien rerimiahaha ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiahaha rəpou.”^b

⁴² Nənə Iesu revən səro kəru irə, məfwaki, mini mə, “Tata səiou. Trini minuə kap i ko ripkiwən mhə meste iakənimwi, tako rəmwhen sə ikokeikei.”

⁴³ Nənə Iesu rirərig pehe mwi mətə irəhar harnapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. ⁴⁴ Ro iamınhi irə in rəpwəh mwi irəhar, mevən səro kahar irə, məfwaki, mini a mwi nəgkiariien kuatia.

⁴⁵ Kurirə irə ruvehe mwi ti nərmama me səvənhi, mini pen ti nirəhar i mə, “Rəfo, hiamarapri, mamharuvehi ihi napwisien səkimiahaha? Həregi ro. Nəpin nəha ruvəuvehe. İərmama riti truvei pen iou, İəməti İərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. ⁴⁶ Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trini pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhiri in

⁴⁷ Nəpin Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama həpik. Nəpwın kamhəuvehi nau. Nəpwın kamhəuvehi nipəri nei. Pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur İsel hənərhi pen irəha. ⁴⁸ Jutas rınəgkiari raka mınraha mə, “İərmama sə takakei min, iəmə nə in nə. Kimiahaha tihəkwtəmhiri.” ⁴⁹ Nənə Jutas ruvehe, mevən atukwatukw ti Iesu, mini mə, “Ramasan tukw ik, iahatən.” Nənə rakei min.

⁵⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “İou riti. Tiko mo nəfe ikiməuvehe tukwe.” Nənə nərmama me həuvehe mhəmri pen rəginraha ia Iesu, mhəkwtəmhiri. ⁵¹ Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nıkare nifregin.

⁵² Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Uvehi nau səim mivai pen ia təmwhekin, ti nəri nə mə nərmama me səməme kamhəuvehi nau mə tuharuagən irə tukərai əpune irəha ia nau. ⁵³ Kimiahaha hiaməfətərig irə mə ko iapkəkweın mhə Tata səiou nənə təkwtəkwuni a irə in trərhi pehe nagelo me taosen m taosen həuvehe mhasitu ia nirak? ⁵⁴ Mətə trini minuə iako iamınhi irə nəgkiariien i sə Nəkukuə İkinan rani mə kimiahaha tihəkwtəmhiri iou iamınhi irə trəfuvehe mukuə irə?”

⁵⁵ İa nəpin nəha Iesu rini pen ti nərmama me i mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mine nipərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iamınhi irə? Nətərigien səkimiahaha

b **26:41:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien i in i mə, “Nipərhienien Nənimwın rerin ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiahaha rəpou.” **26:44:** 2Kor 12:8

26:46: Jon 14:31 **26:51:** Jon 18:26 **26:52:** Jen 9:6, Rev 13:10 **26:55:**

Luk 19:47, 21:37

rinuə iou rakres riti uə? Ia nərīneiv m neis mine iakamarə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwətəmhirīien iou ia nəpīn nəha? ⁵⁶ Mətə narimnari me i hiamo haməier pehe iamīnhi irə mə nəgkiariien me nəha profet kupwən me hāmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan tuhəuvehe mhəukuə.” Nəpīn nərīmama me i həkwtəmhirī Iesu, nərīmama me səvənhi həpwəh in mhap.

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan mine nəmə asori me

⁵⁷ Nərīmama me nəha səməme həkwtəmhirī Iesu həri in mhəuvən ti Kaeafas. Kaeafas in pris asori anan. Nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənəusəsimwīn raka irəha me ia nimwə səvənhi. ⁵⁸ Pita rakurirə ia Iesu, mamavən isipwīn tukwe meste nari fwe nīkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnimwə, məkure irəha iotukwīnari me, mə trətōni mə tukəfo irə ia Iesu. ⁵⁹ Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərīmama nepwīn mə tuheikuə, mhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə rīmāni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune in tukwe. ⁶⁰ Nəri auər a mə nərīmama həpīk həkəmter mamheikuə ia nəfe hənətōni Iesu rino uə həməregi in rīmāni, mətə nəmə asori me həpkətə mhə nari riti. Mətə irəha kamhəmwur mamhəuvən meste iərīmama kəru krouvehe, ⁶¹ rouni mə, “Iəmə i rīmāni iamīnhi irə mə, ‘Iou iakukurən nourahaien nimwə səvəi Kumwesən, marə muvrhəkin mwi ia nəpīn kahar.’”

⁶² Nənə pris asori anan rərer, mīni pen ti Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikīni? Rəfo ia nəgkiariien nəha irau krouni rauuəsi ik irə?” ⁶³ Mətə Iesu rəpnāpen. Nənə pris asori anan rīni pen tukwe in mə, “Iakəres pehe ik i ia nəghi Kumwesən sə ramīru. Ni pehe ro tukumaha i. Ik Kristo, Tini Kumwesən, uə rekəm?”

⁶⁴ Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Ik ikīni, mətə iakani pehe tukumiaha i mə nəha təkwtəkwuni mine mamevən tihətōni iou, Iəməti Iərīmama, takaməkure ia nīkare Kumwesən mwatuk sə in nīskaiien səvənhi rasori. Tihətōni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nīmagouagou.”

⁶⁵ Nənə nəpīn pris asori anan rīregi, reitehi tīnari səvənhi, mīni mə, “Kītaha tsətui iərīmama riti mwi tro pui iəmə i ti nəfe? Kīmīaha hiəuvəregi raka mə in rīni ərəha Kumwesən. ⁶⁶ Nətərigien səkimīaha mə tsəfo irə?” Mīregi irəha həni mə, “In traməkeikei memhə.”

⁶⁷ Nənə hərgəvəsi pen nənīmen, mamhəuəsi in. Nepwīn həpwi in, ⁶⁸ mamhəni mə, “Mə ik Kristo pərīhien, ni pehe ro

tukumaha i nægkiariien sə ruku pen ti Nənimwɪn mə sin ruəsi ik!”

Pita rini mə in rireirei Iesu

⁶⁹ Ia nəpɪn nəha Pita fwe inhəripw ia nɪkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe ipaka tukwe, mini mə, “Ik mwi ikinamavən pəri kimirau Iesu iəmə Kalili.”

⁷⁰ Mətə ia nəmrɪnraha pam Pita rini mə, “Rekəm. Iou iakreirei nəfe i ikamini.”

⁷¹ Pita rəpwəh nɪkare nimwə nəha mier mevən ipaka ti təpinhə asori riti sə nərmama kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə pran riti mwi sə ramo tukwini nari rətə in, mini pen ti nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, “Iəmə i rinamavən pəri irau Iesu iəmə Nasaret.”

⁷² Miregi Pita rini mwi mə, “Rekəm. Iakani pehe tukw ik i kwəsuhɪ anan mə iou iakreirei iəmə nəha ikani.”

⁷³ Nəpɪn ouihɪ a rukurau, nənə nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha həuvehe, mhəni pen ti Pita i mə, “Nɪpərhienien. Ik riti ia nɪrəha ti nəri nə mə ik iəmə Kalili.”

⁷⁴ Miregi Pita rini mə, “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwɪn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuhɪ anan mə iou iakreirei iəmə nəha kimiaha hiaməni.”

Pita rini iamɪnhɪ irə, nənə təkwtəkwuni a rəiə rakaka.

⁷⁵ Nənə Pita rerɪn rirhi nægkiariien səvəi Iesu. Rɪməni mə, “Kurirə rəiə rakaka, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.” Pita rerɪn rirhi. Nənə rier mevən mɪrapi nasəkien.

27

Jutas remhə

¹ Ia nəpnəpɪn pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel irəha pam hərai sun mə tuhousi əpune Iesu. ² Irəha həiri in, mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat. Paelat nəha in iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha.

³ Nəpɪn Jutas iəmə i sə rɪməuvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki, in rətoni mə irəha həni mə Iesu traməkeikei memhə, in rərari ia nətərigien səvənhi, muvehi silin me nəha kino ia silva irəha pam toti, muvehi muvehe, muvei pen m pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, ⁴ mini mə, “Iakino noien ərəha i, muvei pehe iərmama sə in ratukwatukw a ia rəgimiaha mə tihousi əpune in.”

Miregi irəha həni mə, “Rəfo ikuvehe masək tegɪn kimaha? Səim atukw a nə noien.”

⁵ Nənə Jutas rərarki irapw silin me kino ia silva fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mier mevən, mɪrukwi utə atukw a in ia kwənəkwus.

⁶ Mætə pris asori me həuvehi silin me nəha kīno ia silva, mhəni mə, “Ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə kitaha tsousəsīmwin mane i irəha mane səvai nimwəfwaki ti nəri nə mə mane i kuvei pen mə tukuvehi nəmri iərmama i mə tukousi əpune.” ⁷ Ro iamīnhi irə irəha hərai sun mhəuvehi mane nəha, mhəuvehi nəmri tiprənə riti. Fwe kupwən kani tiprənə nəha mə Tiprənə sə kamo tekinari me irə. Irəha həuvehi nəmri tiprənə nəha mə tukinimwi nərmama pwispwis me ikin. ⁸ Ro pen ipwet mine kamsegi pen ihi nəghi tiprənə nəha mə Tiprənə sə netə rinaiu ikin. ⁹ Ia nəpīn nəha nəgkiariien səvai Profet Jeremaea ruvəuvehe muvəukuə. In riməni mə, “Irəha həuvehi silin me kīno ia silva irəha pam toti.

In nə mane sə nəkur Isrel me nepwin həni mə tuhəuvei pen ti nuvehien nəmri iərmama nəha.

¹⁰ Irəha həuvei pen mane nəha mhəuvehi nəmri tiprənə sə kamo tekinari me irə rəmwhen ia Iərimənu rini pehe tukw iou i mə tako.”

Iesu rərer ia nəmri Paelat

¹¹ Nəpīn Iesu ramərer ia nəmri Paelat, Paelat rəres pen in mə, “Ik kig səvai nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini mə, “Ik ikani.”

¹² Ia nəpīn nəha pris asori me mine nəmə asori me səvai nəkur Isrel həskəmter, mamhəni ərəha Iesu, mətə Iesu rəpwəh niniien nəgkiariien riti ti nirəha i. ¹³ Ro pen Paelat rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməpnəpen? Ipkregi mhə nəgkiariien me ripik nəha kamhəni ərəha ik irə?” ¹⁴ Mətə Iesu ripkini mhə nəgkiariien riti tukwe in, mipkərpwin mhə nəgkiariien riti sə irəha kamhəni. Nənə Paelat rətoni məkəri asori nari irə.

Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgi naruağən me mə tuhousi əpune

¹⁵ Ia nuk me pam nəpīn kamo nəveginien asori nəha Pasova irə, iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha rukurən nuvehi rakaien iərmama riti ia kalapus sə nəkur Isrel həməres i, nənə məsəni in rier mamevən. ¹⁶ Ia nəpīn nəha iərmama riti fwe ia nəkwai kalapus nərmama pam həukurən in nəghin nə Parapas. ¹⁷ Ro iamīnhi irə nəpīn nərmama housəsīmwin irəha me, Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiokeikei mə takəsəni sin rier ia kalapus mamevən, Parapas uə Iesu sə kani mə Kristo?” ¹⁸ Paelat rəres pen irəha iamīnhi irə ti nəri nə mə in rukurən mə nəmə asori me səvai nəkur Isrel həməuvei pen Iesu ia rəgin ti nəmwəkien səvənraha.

¹⁹ Nari riti mwi, nəpīn in raməkure ia kwopun sə raməkiri nəgkiariien ikin, pran səvənhi rərhi pen nəgkiariien riti revən tukwe mini mə, “Tikəpwəh noien nari riti ia iəmə atukwatukw

nəha. Ia nəpin riran pehe ipwet iakəməkrəha irə. Nənə təkwtəkwuni iakregi rərəha tukwe.”

²⁰ Mətə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəkeikei m nərmama mə tuhəres Paelat i mə trəsəni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə trousi əpune Iesu.

²¹ Nənə Paelat rəres pen mwi irəha i mə, “Iəmənmi i sə pəku kimiaha hiokēikei mə takəsəni rier ia kalapus mamevən?”

Miregi irəha həni mə, “Parapas.”

²² Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Ro iamīnhi irə takəfo ia Iesu sə kani mə Kristo?”

Miregi irəha pam həni mə, “Pwəh hərui tərini pen in ia nei kamarkuau.”

²³ Miregi Paelat rini mə, “Ti nəfe? Nəfe nəha nərəhāien in rino?”

Mətə irəha həni asori mwi mə, “Pwəh hərui tərini pen in ia nei kamarkuau.”

²⁴ Nəpin Paelat rətoni mə ko ripko mhə rerinraha rəpwuən, mətə hənəmo nurigrigien asori, in ruvehi nui, maikuas ia rəgin mi ia nəmrinraha pam, mīni mə, “Iou iakiwən ia nēmhāien səvəi iəmə i. Niten riwən ia nirak. Ramarə a ia kimiaha.”

²⁵ Miregi nərmama me pam həni mə, “Pwəh niten rəmak pehe a ia kimiaha mine nəkwərhakwəha me səkimaha.”

²⁶ Nənə Paelat ro nəkwənrāha, məsəni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə rini nəkwən mə tukərisi Iesu. Nəpin naruagən me səvənhi hərīsi pam in, Paelat ruvei pen in ia rəginraha mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me haris əkenhīn ia Iesu

²⁷ Naruagən me səvəi Paelat həiri Iesu mhəuvnimwə ia nimwə asori səvəi Paelat nəghīn nə Praetoriam. Irəha həkwein irəha me nepwīn ia kusen səvənraha həuvehe mhousəsīmwin irəha me ipaka ti Iesu, ²⁸ mhəuvehi raka karkahu səvənhi, mharkahu pen karkahu əruerəv min rəmwhen ia karkahu səvəi kig. ²⁹ Həuvehi rəhi, mhəuvnhi kəfəfau səvəi kig irə, mhəfəfau pen ia kənkəpwə, mhəuvei pen mwi rīgi nei riti ia rəgin mwatuk rəmwhen ia nəri sə kig rauvehi rahatən pen nasoriien səvəi kig. Hənīmwi nukurhunraha ia nənimen, mamharis əkenhīn irə, mamhəni mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha iahəsiai ik!” ³⁰ Irəha hərgəvəsi in, mhəuvehi raka rīgi nei nəha ia rəgin, mhousi kənkəpwə irə. ³¹ Nəpin hənaris əkenhīn raka irə, həuvehi raka karkahu əruerəv nə mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in mhəuvən mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

³² Nəpɪn naruagən me nəha hənaməier, hətoni iəmə Saerin riti nəghɪn nə Saemon. Irəha həkeikei min mə trəvrani nei kamarkuau i səvəi Iesu. ³³ Irəha həuvən ia kwopun riti nəghɪn nə Kolkota (nɪpwrai nahag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama). Ia kwopun nəha irəha ³⁴ həuvei pen waen m Iesu mə trənimwi. Kəvti pen nɪmwai nari riti rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə nəpɪn Iesu rəpwasi əghan, rəpwəh nokeikeien mə trənimwi. ³⁵ Nəpɪn irəha həru i tərini pen raka in ia nei kamarkuau, həuai kirkiri tɪnari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən pen mə sin truvehi nəfe tɪnari səvənhi. ³⁶ Nənə həkure ia kwopun nəha, mamhətui tukwe. ³⁷ Ia kənkəpwə irənhə irə irəha həru i pen nəkukuə riti kɪmərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *Iesu I Kig Səvəi Nəkur Isrel*

³⁸ Ia nəpɪn nəha həuvehi rakres mi kəru, mhəru i tərini pen mwi irau ia nei kamarkuau, riti ia nɪkare Iesu mwatuk, riti ia nɪkaren mour. ³⁹ Nənə nərmama səməme kamhəukurau ia suatuk kamhounouini kənkəpwənraha me, mamhəni ərəha Iesu, ⁴⁰ mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nɪmwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəpɪn kahar. Itə, uvehimɪru ik! Trini mɪnuə ik Tini Kumwesən pərhiən, araka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe.”

⁴¹ Ia noien a mwi nəha pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haris əkenhɪn irə, mamhəni mə, ⁴² “In rɪməuvehimɪru raka nərmama həpɪk, mətə ko rɪpkuvehimɪru atukw mhə in. Mə in kig səvəi nəkur Isrel pərhiən, ramasan mə raraka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe, pwəh kitaha sətəni mhəni nɪpərhiənien irə. ⁴³ Iəmə i rahatətə ia Kumwesən mɪni mə in Tini Kumwesən. Pwəh sətəni ro mə Kumwesən rərɪn rəgɪen tukwe truvehimɪru in təkwtəkwni.” ⁴⁴ Iərmama mi nəha sə krauakres kɪnəru i tərini pen irau ia nei kamarkuau irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in rəmwhən nepwɪn həməni.

Iesu remhə

⁴⁵ Ia kurkwai nəpɪn ia ran nəpɪtəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. ⁴⁶ Nənə rarɪpwi tri klok ia nəruarəv Iesu rəkwe in əpwəmwis, mɪni mɪnuə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nɪpwrai nəgkiariien nəha in i mə “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nɪrak iamɪnhi?”

⁴⁷ Nərmama me nepwɪn səməme kamhərər mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, “Iəmə i raməkwe in Profet Elaeja.”

48 Nənə təkwtəkwni a riti ia nirəha raiu muvehi nīpəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, nīpiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi. 49 Mətə in me nepwin həni mə, “Pəpim ro pwəh sətoni mə Profet Elaeja truvehē muvehimiru iəmə i uə rekəm.”

50 Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mwi, məseni pen nīmīruien səvənhi, memhə.

51 Təkwtəkwni a mwi tinari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nīmwə səvəi Kumwesən reitehi nīpərin kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. Nənə tīprənə rikiu, meitehi kəruətərei me. 52 Nīpəgi kəruətərei me nepwin sə kīnərkwafə nīpwrai nərmama ikin həuvehe mhəkwağ, nənə Kumwesən ro nərmama me səvənhi həpik hətui mwi ia nemhəien səvənraha. 53 Kurirə irə nəpīn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi irəha həier irapw ia nīpəgi kəruətərei me səvənraha, mhəuvən ia taon ikinan nə Jerusalem, nərmama həpik hətoni irəha.

54 Iaruagən riti nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. In mine naruagən me nepwin səvənhi kamhətui ti Iesu. Nəpīn irəha hətoni nīmwnīmwiēn nəha mine narimnari me nəha sə həməier pehe, həhekir asori, mhəni mə, “Nīpərhienien iəmə i in Tini Kumwesən.”

55 Nənə nīpran me həpik ia kwopun nəha kamhərer isipwin kwopti ti Iesu mamhəspau irə. Nīpran me nəha həməier ia tənə Kalili, mamhəkurirə ia Iesu, mamhasitu irə. 56 Meri Maktala, mine Meri mama səvəi Jemes mine Josef, mine mama səvəi tīni Sepeti mi kamharərer irəha mīnraha.

Josefrərkwafə nīpwrai Iesu

57 Iəmə Aramatia riti nəha ikin nəghin nə Josef. Nautə səvənhi rasori. In mwi iərmama riti səvəi Iesu. Ia nəruarəv 58 revən ti Paelat, məres pen mə kə Paelat rəsēni in ruvehi nīpwrai Iesu. Ro pen Paelat rini nəkwān mə tukuvehi pen mīn. 59 Josef revən muvehi nīpwrai Iesu, muvegi ia tinari əmher riti kīno ia linen, 60 nənə məmri pen ia nīpəgi kəruətərei riti səvənhi sə in rīnərai ərori raka. Nəpīn rīnəmri raka, rəsəkwasəkwa kəruətərei asori riti mərəpīnhə pen kwəruə irə, nənə mamevən. 61 Meri Maktala, mine Meri mama səvəi Jemes mine Josef krauəkure fwe ikin, rouəti pen nīpəgi kəruətərei nəha kīnərkwafə nīpwrai Iesu ikin.

Naruagən me nepwin həsisəğ əknekin nīpəgi kəruətərei

62 Kīni rakwakwi irə, nəpīn kaməpnəpenə irə ti Sapat, pris asori me mine Farisi me həuvən mhousəsimwin irəha me ia nəmri Paelat, 63 həni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Rerimaha

ramrhi nægkiariien riti sávai iámə nəha rameikuə. Nəpɪn ramɪru ihi, rɪməni mə nəpɪn kahar trukurau nənə in trətui mwi ia nemhəien sávənhi. ⁶⁴ Ro iamɪnhi irə tikərhi pen nərmama me nepwɪn səim pwəh həuvən mhəsisəg əknekɪn ia nɪpəg sə kɪnərkwafə nɪpwran ikɪn meste nəpɪn kahar haruvehe mharukurau. Rərəha nərmama me sávənhi həuvən, mhakres nɪpwran, mhəni pen ti nərmama mə in rɪnətui mwi ia nemhəien sávənhi. Tuko ro iamɪnhi irə neikuəien nəha sávənraha trərəha məpi raka sə fwe kupwən.”

⁶⁵ Miregi Paelat rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Iakəsəni naruaɡən me nepwɪn səiou. Tiho mhəiri irəha mhəuvən mhəsisəg əknekɪn ia nɪpəgi kəruətərei nəha.” ⁶⁶ Ro pen irəha həuvən mhəmri pen nari riti ia kəruətərei sə ramərer tukuahag ia nɪpəg nəha mə iərmama riti rɪkiu irə irəha tuhətoni mhəkurən. Nənə naruaɡən me nepwɪn kamhərer tukuahag tukwe.

28

Iesu rətui mwi ia nəmhien sávənhi

¹ Nəpɪn Sapat ruvəkurau, ipaka rɪnamran ia Sante, Meri Maktala mine Meri mama sávai Jemes krouevən mə trouətə nɪpəgi kəruətərei kɪnəmri pen nɪpwrai Iesu irə.

² Nənə təkwtəkwni a irə, nɪmwnɪmwien asori rɪkiu, ti nəri nə mə agelo riti sávai Iərimənu rier ia neiai meiwaiu pehe, məsəkwnu raka kəruətərei nəha kɪnəsəg pen ia nɪpəg, nənə məkure utə irə. ³ Nɪpwran ramser rəmwhən ia nouapɪrien. Tɪnari sávənhi rəpsan anan. ⁴ Nəpɪn naruaɡən me nəha səməme kamhərer tukuahag ti nɪpəg hətoni agelo nəha, həhekɪr mhətəmnɪmwɪn, həuvehe mhəmwhən ia nərmama həuvamhə.

⁵ Mətə agelo nəha rɪni pen ti prən mi nəha mə, “Rouəpwəh nehekɪrien. Iakukurən mə irouətui Iesu sə kɪnərui tərini pen ia nei kamarkuau. ⁶ In rɪwən i. In rɪnətui mwi ia nemhəien sávənhi rəmwhən mə in rɪməni. Rouvehe, rouətə kwopun nɪpwran rɪnamapri ikɪn, ⁷ nənə rouevən akwauakw rouni pen ti nərmama me sávənhi mə in rɪnətui mwi ia nemhəien sávənhi, nənə təkwtəkwni in rakupwən ia kimiaha mamevən ia tənə Kalili. Kimiaha tihətoni in fwe ikɪn. Irouregi iakuvəni raka narɪmnari me i tukumirau i.”

⁸ Nənə irau krouəpwəh akwauakw nɪpəg, rouhekɪr, mətə rerɪnrau ragien pɪk mwi. Krouaiu, rouevən mə trouni nəri nəha ti nərmama me sávai Iesu. ⁹ Nənə təkwtəkwni a Iesu rier irapw ti nɪrau, mɪni mə, “Ramasan tukumirau!” Nənə irau krouvehe tukwe, rounɪmwi nukurhunrau ia nənimen, rouəkwtəmhirɪ nɪsun mi, rousiai in. ¹⁰ Nənə Iesu rɪni pen ti

nirau i mæ, “Rouæpwæh nehekirien, rouevæn, rouni pen ti piak me mæ iræha tuhæuvæn fwe tæna Kalili. Ia kwopun næha iræha tuhætæ iou.”

Nægkiariien sævæi naruagæn me

¹¹ Næpin irau krouærig, tækwækwuni a mwi, naruagæn me nepwin sæmæme hænæmærer tukuahag nipæg hæuvæn fwe taon, nænæ mhæni pen narimnari me næha ti pris asori me. ¹² Nænæ pris asori me hoeite nænæ asori me sævæi nækur Isrel mamhærai sun iræha minraha. Nænæ næpin hæuværai sun raka, hæuvei pen mane asori m naruagæn me næha, ¹³ mhæni mæ, “Kimiæha tihæni irapw ti nærmama me mæ næpin kimiæha hiamapri ia næpin nærmama me sævæi Iesu hæuvehe mhakres nipwran. ¹⁴ Nænæ trini minuæ Pælat riregi nægkiariien næha, kimæha tahægkiari min mæ in træpwæh nourahæien kimiæha.” ¹⁵ Ro iamînhi iræ naruagæn me hæuvehi mane, mhæuvæn, mho næfe pris asori me hænæni pen ti niræha i. Nænæ nægkiariien næha ruviris ia tæna Isrel. Kamini ihi ipwet mine.

Nægkiariien sampam Iesu ruvei pen m nærmama me sævænhi

¹⁶ Ia næpin næha nærmama me sævæi Iesu iræha pam eleven hæuvæn fwe tæna Kalili ia tækuær riti sæ Iesu rimæni pen ti niræha i kupwæn. ¹⁷ Næpin iræha hætoni in, hænimwi nukurhunraha ia nænimen, mhæsiæi in. Mætæ nepwin hæreirei amasan ia rerinraha mæ Iesu pærhien i. ¹⁸ Nænæ Iesu ruvehe, mini pen ti niræha i mæ, “Kumwesæn ruvei pehe nasoriien miou iakamærimænu ia narimnari me pam ia neiaï mine tîprænæ. ¹⁹ Ro pen kimiæha tihamækeikei mhæuvæn mhævi nærmama ia tænæmtænæ me pam pwæh iræha hæuvehe mho nærmama me sæiou ia niræha. Kimiæha tihamækeikei mho paptæes ia niræha ia næghi Tata mine Tini mine Nænimwin Ikinan, ²⁰ mamhahætæn iræha mæ iræha tuhamækeikei mho nægkiariien me pam sæ iakinahætæn kimiæha iræ. Nænæ hæregi ro næri i. Iou takamaræ rerin tukumiæha meste næpin sampam.”

Mak

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Mak in rıməkupwən mirai narimnari me ia nimiruien səvəi Iesu. Nətərigien səvəi nərmmama mə Mak in iərmama riti sə rinakurirə ia Pol mine Panapas nəpın krouəvisau irapw nəgkiariien amasan ia kwopun me. Mak in raməgkiari pik ia narəien səvəi Iesu Kristo. Matiu, Mak, Luk, Jon, irəha pam haməgkiari ia narəien səvəi Iesu Kristo, mətə nəkukuə səvəi Mak rukwakwa mamrai kwərhakwərha nəgkiariien iərmama rəvsini mukurən. Mak raməgkiari ia wok səvəi Iesu Kristo maməgkiari mwi ia nımtətien me səməme in rino. Mak ramahatən mə Iesu rəmwhen ia iərmama sə ramo wok mauvehi nasoriien. Ikəvsini nəkukuə səvəi Mak nıpərın kahar, nıpərın kuatia raməgkiari ia nəfe kino ia Kristo ia nəfwakiien sampam ia nimiruien səvənhi ia təkure tıprənə i, maməgkiari irə mamə sampam ia nemhəien səvənhi mine nəpın rınətui mwi ia nemhəien.

Nukune nəgkiariien amasan

¹ Nukune nəgkiariien amasan sə raməvisau Iesu Kristo, Tini Kumwesən.

² Kımərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Profet Aesea fwe kupwən. Nəgkiariien nəha rani iamınhi irə mə, “Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou, in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.”

³ “Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikın mamini mə, ‘Kımiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi İərimənu səkitaha, mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.’ ”

⁴ Ro iamınhi irə Jon rier irapw ia kwopun akwesakwes ikın, maməvisau irapw ti nərmmama mə, “Kımiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha, mho paptəes, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkimiaha.”

⁵ Nərmmama pam ia tənə Jutia mine Jerusalem həuvən ti Jon, mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptəes ia nırəha ia nui aris Jotan. ⁶ Jon ramarkahu ia tınari kino ia nımwheri kamel, mamətoti ia teki nərimıru, maməni kinhə mine kwənıpwət ia sukapak. ⁷ Ramini irapw mə, “Kurirə ia nırak, iərmama riti fwe rauvehe. Niskaiien səvənhi rasori məpi raka iou. İapkəmwhen mhə mə takərpəsuk mifi raka

nəkwus ia səvənhi put. ⁸ Iou iakamo paptaes ia kímiaha ia nui, mətə in truvehē mo paptaes ia kímiaha ia Nənimwīn Ikinan.”

Jon ro paptaes ia Iesu

⁹ Ia nəpīn nəha Iesu ruku pen fwe ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, muvehē, nənə Jon ro paptaes irə ia nui aris Jotan. ¹⁰ Nəpīn atukwatukw Iesu rutə pehe ia nui, rətoni kəpuapen rəkwaḡ, Nənimwīn Ikinan rosi mak inhəriḡw reiwaiu pehe məkure irə. ¹¹ Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai mīni mə, “Ik nərik keikei. Rerik raḡien tukw ik.”

Setan raməmwur mə tro Iesu rīmwei ia nərəhaien

¹² Jon rino raka paptaes ia Iesu. Nənə Nənimwīn Ikinan rərhi pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikin. ¹³ Rarə ikin meste nəpīn foti. Ia nəpīn nəha Setan raməmwur mə tro Iesu rīmwei ia nərəhaien. Iesu ramarə irəha nəri əprmin me. Nagelo me hamo tukwini nari min.

Iesu rīnaməvisau irapw nəḡkiariien amasan səvəi Kumwesən

¹⁴ Kəkwtəmhiri Jon, kuvehi puvnimwə ia kalapus. Kurirə ikin Iesu ruvehē ia tənə Kalili, maməvisau irapw nəḡkiariien amasan səvəi Kumwesən, mamini mə, ¹⁵ “Təkwtəkwuni rino nəpīn atukwatukw. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka. Tihərərīg ia noien ərəha me səkimiaha, mhəni nīpərhiēnien ia nəḡkiariien amasan səiου.”

¹⁶ Nəpīn Iesu ramavən ia nīkare nui asori Kalili, rətoni Saemon irau piəvni nəḡhin nə Antru krauerukw net ia nui. Irau krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərmama mi kravi nəmu. ¹⁷ Iesu rini pen ti nirau i mə, “Rouvehē roukurirə iou, pwəh tako kimirau tirouvehē iərmama mi sə kravi nərmama.” ¹⁸ Nənə təkwtəkwuni a krouəpwəh net səvənrau roukurirə in.

¹⁹ Kurirə ikin Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni tini Sepeti Jemes mine piəvni nəḡhin nə Jon. Krauəkure ia nəkwai nitətə ouihi riti rautiri net me. ²⁰ Iesu rətoni irau, məkwein irau. Nənə krouəpwəh səvənrau tata Sepeti raməkure ia nəkwai nitətə ouihi irəha nərmama səməme ramərəku irəha ti noien wok səvənhi, rouevən roukurirə Iesu.

Iesu rəkoui irapw nənimwīn ərəha ia iərmama riti

²¹ Iesu mine nərmama me səvənhi həuyən ia taon riti nəḡhin nə Kapaneam. Ia Sapat Iesu ruvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel mamahatən nərmama me. ²² Irəha həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə mə in ramahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi nasoriien ruku pen ti Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvəi Loa.

1:11: Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, Mak 9:7   **1:13:** Sam 91:11-13   **1:14:** Mak 6:17   **1:15:** Mat 3:2, Kal 4:4   **1:17:** Mat 13:47, Luk 5:1-11   **1:21:** Mat 4:13
1:22: Mat 7:28-29

²³ Nənə təkwtəkwuni a iərmama riti sə nənimwīn ərəha ramarə irə ruvniwə pehe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha, ²⁴ məkwēin əpwəmwīs, mīni mə, “Iesu, ik iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

²⁵ Mətə Iesu rīnise nənimwīn ərəha, mīni mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” ²⁶ Nənə nənimwīn ərəha rəkweīn əpwəmwīs, mikiukiū ia nīpwrān, mier.

²⁷ Kurirə irə nərmama me nənimenraha rier. Haməres irəha me i mə, “Nəfe nəha? Nahatənien vi riti uə? Iəmə i rauvehi nasoriien, mamīni nəkwān tī nənimwīn ərəha me, nənə irəha ho.” ²⁸ Təkwtəkwuni a mwī nəgkiariien kamīni ia Iesu rier mevən ia kwopun me pam ia tənə Kalili.

Iesu ro nərmama həpik nemhəien rarə ia nīrəha həuvehe mhəsanin

²⁹ Iesu rier irapw ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel irəha Jemes mīne Jon mīne Saemon mīne Antru. Irəha həuvən atukwatukw mhəuvnimwə ia nəkwai nimwə səvəi Saemon mīne Antru. ³⁰ Nəpīn hapirapw fwe ikin, nərmama həvisau pen m Iesu mə kaka pran səvəi Saemon ramapri, maməkwiēi fifa. ³¹ Ro iamīnhi irə Iesu revən mətoni, muvehi rəgi prən nəha, mīvi utə. Təkwtəkwuni a mwī nemhəien raraka ia prən nəha. Rəsanin mevən misui raka nəveginien muvei pen mīnraha.

³² Raməruarəv meri ruvəivə. Nənə nərmama me həuvehi pam nərmama səməme nemhəien rarə ia nīrəha mīne səməme nəremhə me kamharə ia nīrəha həuvehi irəha mhəuvehe tī Iesu. ³³ Nərmama pam ia rukwənu səvəi Saemon housəsimwīn pen irəha ia kwəruə ia nimwə səvənhi. ³⁴ Nənə Iesu ro nərmama həpik nemhəien səpəmsəpə rarə ia nīrəha həuvehe mhəsanin. In rəkoui irapw nəremhə me həpik ia nərmama, mətə rīnise nəremhə me nəha mə tuhəpwəh nəgkiariien tī nəri nə mə irəha həukurən mə in sin.

³⁵ Ia nəpnəpīn anan, rapitəv ihi, Iesu rətui mevən fwe ia kwopun riti sə nərmama həiwən ikin, maməfwaki fwe ikin. ³⁶ Nənə Saemon mīne in me nepwīn kamhətui in. ³⁷ Nəpīn hətoni Iesu, həni pen tukwe in mə, “Iesu, nərmama pam fwe kamhətui ik.”

³⁸ Miregi Iesu rīni pen tī nīrəha i mə, “Pwəh səuvən mwī ia rukwənu me nəha ipaka tukutaha. Takəvisau mwī mīnraha, tī nəri nə mə səiou atukwatukw nəha wok iakiməuvehe tukwe.” ³⁹ Nənə Iesu revən mukurau ia tənə Kalili, maməvisau ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməkoui irapw nəremhə me ia nərmama.

Iesu romasan iarmama riti sə nemhəien skai raməmak ia tekīn

⁴⁰ Iarmama riti nemhəien skai riti raməmak ia tekīn. In ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mini pen tukwe in mə, “Mə rerim ragien ko iko iakəmher?”

⁴¹ Nənə Iesu rerin rərkwəpir tukwe. In rosə pen rəgin, mirapi in, mini mə, “Rerik ragien. Tikuvehe məmher.”

⁴² Nənə təkwtəkwuni a nemhəien raraka irə. Iesu ro nipwran ruvehe məmher mwi, ⁴³⁻⁴⁴ mərhi pen i, minise pen tukwe in mə, “Tikətui amasan tukwe, məpwəh niniien nəfe iakino mik ti iarmama riti, mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh rətoni nipwram mə rinəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses riməni. Nərmama tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nipwram.” ⁴⁵ Mətə nəpin iarmama nəha rəpwəh Iesu mier, rinani irapw nəfe Iesu rino min ti nərmama me. Nəgkiariien səvənhi ruviris ro pen riskai ti Iesu mə travən mevən mwi ia rukwənu riti mwi. Mətə ramavən a ia kwopun me nərmama həiwən ikin. Nərmama pam ia kwopun me kəmhəuvehe tukwe.

2

Iesu romasan iarmama riti nisun mi krouemhə

¹ Nəpin me nepwīn rukurau, nənə Iesu rirərig pehe mwi ia Kapaneam. Nərmama me həregi kaməvisau mə in fwe ia nəkwai nimwə. ² Ro iamīnhi irə irəha həuvən mhousəsimwīn pen irəha me tukwe. Nəkwai nimwə rukuər ia nərmama. Kwopun səvəi nəkureien riwən fwe imwə mine ia kwəruə. Iesu raməvisau irapw nəgkiariien amasan minraha. ³ Ia nəpin nəha nərmama kefə həuvehi iarmama riti mhəuvehe ti Iesu. Iarmama nəha nisun mi krouemhə. Ko ripkavən mhə. ⁴ Həuvehi pehe, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka ti Iesu ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro iamīnhi irə irəha həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti ratukwatukw ia kwopun nəha Iesu raməkure ikin. Ho pam ruə, həuvehi irapw niməhan sə iarmama nisun mi krouemhə ramapri irə reiwaiu. ⁵ Nəpin Iesu rətoni nahatətəien səvənraha, rini pen ti iarmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik, iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

⁶ Nahatən me nepwīn səvəi Loa kəmhəkure fwe ikin, rerinraha ramrhi mə, ⁷ “Rəfo iəmə nəha raməgkiari iamīnha irə mine? Nəgkiariien nəha rərəha. Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”

⁸ Təkwtəkwuni a Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Rəfo rerimīaha ramrhi iamīnhi?”

⁹ Nəgkiariien mi sə pəku nəha riməru tukw iou ti niniien

ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, 'Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,' uə nəgkiariien i mə, 'Ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən?' ¹⁰ Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tīprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me." ¹¹ Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, "Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən fwe imwam." ¹² Təkwtəkwuni a rərer, muvehi niməhan səvənhi ia nəmri nərmama, mavən mamevən. Nənə irəha nənimenraha rier. Həgnəgini Kumwesən mə, "Səpkətə raka mhə nari riti iamīnhi irə ia nəpīn riti!"

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

¹³ Iesu revən mwi mamavən ia nīkare nui asori Kalili. Nərmama həpik həuvehe tukwe, nənə in ramahatən irəha. ¹⁴ Ia nəpīn nəha ramavən mətōni Livae tīni Alfeas raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikīn. Iesu rini pen tukwe in mə, "Kurirə iou." Nənə Levi riskəmter mukurirə in.

¹⁵ Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Livae. Nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həpik kamhāni pəri nari irəha mīn mīne nərmama me səvənhi. (Rə iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həpik kamhəkurirə ia Iesu.) ¹⁶ Nənə nahatən me səvəi Loā, irəha mwi Farisi me, həuvehe mhətōni Iesu raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi. Irəha həres nərmama me səvənhi mə, "Rəfo in raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi?"

¹⁷ Nəpīn Iesu riregi nəgkiariien səvənraha, rini pen ti nirəha i mə, "Nərmama həsanīn tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhəmhə kamhətui tokta. Iou iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me."

Noien vi ko rīpkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

¹⁸ Nəpīn riti nərmama me səvəi Jon Paptāes irəha Farisi me kamhəpwəh nanīien nari ti nəfwakiien. Nərmama nepwīn həuvehe mhəres Iesu i mə, "Rəfo nərmama me səvəi Jon mīne Farisi me kamhəpwəh nanīien nari ti nəfwakiien, mətə səim nərmama me həpko mhə?"

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Nərmama ia nəveginien i kamo ti narə viien səvəi iərman mīne pran tuhaməkēikei mhāni nari, mamhāgien, ti nəri nə mə iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha mīnraha.

Ripkatukwatukw mhə mə irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien ia nəpin nəha. ²⁰ Mətə tripkuvehe ia nəpin sə tripkuvehi raka iərman sə ripkarə vi a irau pran səvənhi tripkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpin nəha irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien.

²¹ Iərmama riti riwən ko ruvehi nipəri tinari vi mitiri tukuahag ia ruei tinari ivis. Trini minuə ro iamınhi irə, nipəri tinari vi truvehe mikimkim, meitehi tinari ivis mo ruen rasori. ²² Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui sə kino ia teki nani. Trini minuə ro iamınhi irə, waen vi trəse tiki waen tui rəsis məpəruə. Nənə tiki waen tui mine waen vi irau pəri krouərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me.”

Iesu in Iərimənu səvəi Sapat

²³ Nəpin riti ia Sapat Iesu ramavən maməpi simwin ia nimeit wit me nepwin. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in, mamhesi kwənkwai wit, mamhani. ²⁴ Ro iamınhi irə Farisi me hani pen ti Iesu i mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia sapat. Rəfo kamho iamınha irə?”

²⁵⁻²⁶ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwən uə? Ia nəpin nəha Apiatar rauvehi wok irə səvəi pris asori anan, Kig Tevit mine nərmama me səvənhi nəveginien riwən ti nirəha, nukumhə rinahi irəha. Nənə Kig Tevit ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həkurən naniien. Mətə Kig Tevit rəni, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani.”

²⁷ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kino Sapat ti iərmama. Kipko mhə iərmama ti Sapat. ²⁸ Ro pen iou, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

3

Iesu romasan rəgi iərmama riti

¹ Iesu revən muvnimwə mwi ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgin rərfe ko ripkivi atukw mhə i. ² Nəmə asori me kamhətə Iesu mə trəfo irə mine. Trini minuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe. ³ Iesu rini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Ərer ia kurkwai nərmama.”

⁴ Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəha?”

Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune?" Iesu rəres pen irəha i, mətə həpwəh nəgkiariien.

⁵ In rəti ərari mamətə irəha. Niemaha rəpi. Rerın rəpou ti nəri nə mə kənkəpwənrəha rīskai. Nənə in rīni pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, "Tiko muvi atukw rəgim." Iərmama nəha ruvi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ⁶ Nənə Farisi me həier irapw, mhəuvən akwauakw ti nərmama me səvəi Kig Herot. Irəha housəsımwin irəha me mhəni ərəha Iesu, mamhətui suatuk mə tuhousi əpune in.

Nərmama həpik kamhəkurirə ia Iesu

⁷ Iesu rier irəha nərmama me səvənhi, mevən fwe ia nui asori Kalili. Nəkur Kalili həpik həkurirə i. ⁸ Nərmama həpik mwi nəha ikin nəpın həregi narimnari me nəha Iesu ramo həuvehe mhətoni in. Nəpwın həuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem, nəpwın həuku pen ia tənə Itumia, nəpwın həuku pen ia nui aris Joten pen, nəpwın mwi həuku pen ia kwopun me nəha ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ⁹ Ti nəri nə mə nərmama me nəha həpik anan, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi minuə tuhəpnəpenə ia nītətə ouihi riti pwəh in rəkure irə kamo nərmama həsigəsigi in. ¹⁰ In rini iamınhi irə mine ti nəri nə mə in rīnomasan raka nərmama həpik mo pen səməme kamhemhə kamhəuvehe ipaka tukwe mə tuhərapı in. ¹¹ Nənə ia nəpın me, nəpın nənimwin ərəha me səməme kamharə ia nərmama kamhətoni in, kamhənimwi nukurhunraha ia nənimen, mamhəkwein asori, mamhəni mə, "Ik Tini Kumwesən." ¹² Mətə Iesu ranise pen əknekin ti nırəha i mə tuhəpwəh nəkwein əpwəmwisien nəghin iamınhi kamo nərmama həregi həukurən in.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

¹³ Iesu rutə ia təkue riti, məkwein nərmama me səvənhi səməme in rokeikei mə irəha tuhəuvehe tukwe, nənə irəha həuvehe. ¹⁴ In rərpwi rəgin ia nırəha pam twelef, misegi pen nəghinraha mə aposol me.^a Irəha tuhamarə pəri irəha Iesu. In trərhi pen irəha həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan. ¹⁵ In truvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. ¹⁶ Nəghi aposol me nəha ro iamınhi irə: Saemon (iəmə Iesu risegi pen nəghin sə vi mə Pita). ¹⁷ Nənə Jemes mine piəvni nəghin nə Jon (irau tini Sepeti mi. Iesu risegi pen nəghinrau sə vi mə Poanejes. Nipwrai nəgkiariien nəha in nə mə tini karuəruə mi). ¹⁸ Nənə Antru, mine Filip, mine Patolomiu, mine Matiu, mine Tomas,

3:5: Jon 11:33   **3:6:** Mat 22:15-16   **3:8:** Mat 4:25   **3:9:** Mak 4:1, Luk 5:1-3   **3:10:** Mat 14:36   **3:11:** Luk 4:41   **3:12:** Mak 1:34   ^a **3:14:** "Aposol" Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə, "Iərmama sə kamərhi."   **3:16:** Jon 1:42   **3:17:** Luk 9:54

mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom).^b ¹⁹ Nənə Jutas Iskariot (iəmə sə ruvehi pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in).

Nahatən me səvəi Loa həni ərəha Iesu

²⁰ Kurirə irə Iesu revən muvniwə ia nimwə riti. Nərmama me həuvehe mwi tukwe. Irəha həpik. Ro pen Iesu mine nərmama me səvənhi nəpən səvənraha riwən ti nəniiēn nari. ²¹ Nəpən nəkur imwəni me həregi nəfe Iesu ramo, həuvən mə tuhəuvehi raka in, mhəni mə, “In ramarməri.”

²² Ia nəpən nəha nahatən me nepwən səvəi Loa həuku pen fwe ia Jerusalem, mhəni ərəha Iesu, mhəni mə, “Pielsepul ramarə ia iəmə nəha. Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me ia niskaiēn səvəi iəremhə sə in rasori ia nəremhə me.”

²³ Irəha həni ərəha Iesu iamənhi irə ro pen Iesu rəkwein pen irəha həuvehe. Rəgkiari mənraha, mīni nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Rəfo irə? Ko Setan rəkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama uə rekəm?^c ²⁴ Trini minuə iēni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə iēni nəha ramərimənu irə ko ripkərer əpwəmwis mhə. ²⁵ Trini minuə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə riti həuai narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. ²⁶ Nənə trini minuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien səvəi Setan ko ripkərer əpwəmwis mhə. Trəsas miwən. ²⁷ Iərmama riti riwən ko revən ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti, makres narimnari me səvənhi. In traməkeikei mukupwən məkwətəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi mine nisun mi. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narimnari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.

²⁸ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i. Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaiēn me pam səməme nīpwnəti nərmama me tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwənien. ²⁹ Mətə iərmama sə trini ərəha Nənīmwin Ikinan, Kumwesən trīpkenouenou mhə nərəhaiēn səvənhi ia nəpən riti. Nərpwənien səvənhi trarə rerin.”

³⁰ Iesu rini nəgkiariēn nəha ti nəri nə mə nahatən me səvəi Loa haməni mə, “Nənīmwin ərəha ramarə irə.”

³¹ Ia nəpən nəha piəvi Iesu me mine mama səvənhi həuvehe mamhərer fwe iruə, mhərhi pen nəgkiariēn ti Iesu mə tru-vehe. ³² Nərmama həpik kamhəkure kurkurau ia Iesu. Irəha

b 3:18: Nəmə me nəha səməme kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom rerinraha ripkagien mhə mə nəkur Rom kamhərimənu ia nəkur Isrel. Ro pen kamharuagən, mamhousi nəkur Rom tukwe. **3:21:** Jon 10:20 **3:22:** Mat 9:34, 10:25 **c 3:23:** Nəgkiariēn səvəi nəkur Kris kupwən rini mə, “Rəfo, ko Setan rəkoui irapw Setan?” **3:31:** Mak 6:3, Jon 2:12, Wok Me 1:14

həni pen tukwe in mə, “Ətə ro! Səim fwe mama mine piam me kamhərer fwe iruə mamhəres ik.”

³³ Miregi Iesu rini mə, “Sin nəha səiou mama? Nisimə nəha piak me?” ³⁴ In rəti ərari mamətə səməme kamhəkure kurkurau i, mini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i səiou mama me. Kimiaha i piak me. ³⁵ Nərmama səməme kamho nəkwai Kumwesən, irəha həmwhen ia mama me mine piak me səiou.”

4

Iesu nusipekin ia İərmama sə rauini nuni nari ia nəmhien

¹ Iesu rinamahatən mwi nərmama ia nikare nui asori. Nərmama me həpik həuvehe mhousəsimwin pen irəha me tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nitətə ouihi riti fwe peraha, məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nikare nui asori. ² Iesu ramahatən irəha narimnari me rəpik ia nusipekinien me. Nəpin ramahatən irəha, rani mə, ³ “Tihəregi ro! İərmama riti revən mə truini nuni nari ia nəmhien səvənhi. ⁴ Nəpin rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwin həsas pen ia suatuk. Menu me həuvehe mhani pam. ⁵ Nuni nari me nepwin həsas pen ia təkure kəpwier sə tiprənə rouihi ikin. Həutə akwauakw ti nəri nə mə nuanraha ripkeiwaiu amasan mhə ia tiprənə. ⁶ Nuanraha rouihi. Ro pen nəpin meri rəkwiri, mənhi, haukei pam. ⁷ Nuni nari me nepwin həsas pen ia tiprənə sə nəkwus ərəha rautə irə. Nəkwus ərəha me nəha həuviris mhəuvehe mhousəman pam. Ro pen nuni nari me həpkukuə mhə. ⁸ Nuni nari me nepwin həsas pen ia tiprənə amasan, mhəutə amasan, mhəukuə. Nepwin kwənkwan toti, nepwin kwənkwan sikisti, nepwin kwənkwan hantret.”

⁹ Iesu rini mə, “İərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiien nari traməkeikei mətərig amasan.”

Nərmama me səvəi Iesu həres nipwrai nusipekinien me

¹⁰ Nəpin Iesu əpa, nərmama səvənhi twelef həuvehe irəha nərmama me nepwin mwi səməme kamharə ipaka ti Iesu, mhəres pen mə rəfo in ramahatən nərmama ia nusipekinien me. ¹¹ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə mə in rəfo irə. Mətə nərmama iruə me, iakamahatən irəha ia nusipekinien me a, ¹² mə irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən. Irəha tuhəregi, mətə tuhəpwəh niregiien mhəukurən. Ro iamənhi irə ko irəha həpwəh niregiien mhəuvehe ti Kumwesən minuə in trenouenou noien ərəha me səvənraha.”

Iesu rini irapw nipwrai nusipekinien

¹³ Iesu ræres pen nærmama me sævənhi mæ, “Ræfo? Kìmiaha hiæreirei nìpwrai nusipekìnien sævài iærmama sæ rauini nuni nari? Ro iamìnhi irə tihæfo mhækurən mwi nusipekìnien me nepwìn mwi? ¹⁴ Iærmama sæ rauini nuni nari rəmwhen ia iærmama sæ raməvisau irapw nægkiariien amasan. ¹⁵ Nærmama nepwìn həmwhen ia nuni nari sæ həsas pen ia suatuk. Nəpìn hamətərig iærmama raməvisau irapw nægkiariien amasan, təkwtəkwi a mwi Setan ruvehe muvehi raka nægkiariien nəha hamregi. ¹⁶ Nærmama nepwìn həmwhen ia nuni nari sæ həsas pen ia təkure kəpwier. Nəpìn hamregi nægkiariien amasan, həuvehi, mhagien tukwe. ¹⁷ Mətə nægkiariien nəha rìpkeiwaiu amasan mhə ia rerìnraha rəmwhen ia nuai nei me. Irəha tuhəuvehi nægkiariien nəha sævài nəpìn ouihi a. Nəpìn nærmama tuho nəmìsəien mìnraha, uə tuhometə irəha tì nægkiariien amasan, tuharaka akwauakw a irə. ¹⁸ Nærmama nepwìn həmwhen ia nuni nari sæ həsas pen ia tìprənə nəkwus ərəha rautə irə. Həregi nægkiariien amasan, ¹⁹ mətə hamətərig pìk ia narimnari me sævài tìprənə i. Mane rameikuə ia nìrəha, mavi raka nətərigien sævənraha. Hokeikei mæ tuhəuvehi nautə me nepwìn mwi. Nətərigien me nəha həuvnimwə ia rerìnraha mhousəman nægkiariien amasan rəpwəh nukuəien. ²⁰ Mətə nærmama nepwìn mwi həmwhen ia nuni nari sæ həsas pen ia tìprənə amasan. Irəha həregi nægkiariien amasan, mhəuvehi, mhəukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Laet sə kousəman

²¹ Iesu rini pen tì nìrəha i mæ, “Trìni mìnua iærmama riti ruvehi laet, muvnimwə pehe, ko rəuiui ia nari riti uə rukurei pen ia kwopun afafa ikìn? Rekəm! Traməkeikei mukurei pen ia nəri kakurei pen laet irə. ²² Narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tuhaməkeikei mhəuvehe ia nukuraanien. ²³ Kìmiaha nærmama nəkwəregimìaaha rarə tì nìregiien nari, tihətərig amasan.”

²⁴ Iesu rarə mìnì pen mwi tì nìrəha i mæ, “Tihətərig amasan ia nəfe hiamregi. Nəfe nari hiəuvehi pen tukuvehi pehe rəmwhen rìrərig mwi tukumìaaha nənə kuvehi pehe sə rəkwaqu. ²⁵ Ro iamìnhi irə tì nəri nə mæ iærmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaqu min. Mətə iærmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.”

Iesu rusipekìn ia nuni nari sə rutə

²⁶ Iesu rini mā, “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia iərmama riti sə ruini nuni nari rəsas pen ia tīprənə. ²⁷ Ruini pam nuni nari, mevən mapri. Mapri ia nəpīn meste rīran. Revən mamavən. Nənə nuni nari rīruəruə mutə. Mətə iərmama nəha rīreirei mā rəfo mo iamīnhi irə. ²⁸ Tīprənə a ro nuni nari rutə, merīp tukun, mīfi tihin, mo kwənkwan. ²⁹ Mətə nəpīn kwənkwan rīmruə, iərmama nəha revən mesi, ti nəri nə mā nəpīn atukwatukw nəha səvənhi.”

Iesu rusipekin ia nuni nari sə rouihi

³⁰ Iesu rini mā, “Tsəfni ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə? Rəfo irə? Nəfe nəha nəgkiariien tsəni mhəusipekin irə? ³¹ Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Nəpīn kinīmwi pen ia tīprənə, nuni mastat rouihi anan ia nuni nei me. ³² Mətə nəpīn kinīmwi pen pam, rutə masori məpi raka nəpīgīn me pam. Rəgrəgīn rasori. Menu me ia nīmagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha irə, mhəkure afafa irə.”

³³ Iesu rini irapw nusipekinien me rīpik mwi həmwhen ia səməme i, mamahatən nərmama me ia nəgkiariien amasan, mīni pen atukwatukw rəmwhen mā irəha tuhəregi mhəkurən. ³⁴ Iesu rəpwəh nīniien nəgkiariien əpə iti mwi ti nīrəha, nusipekinien me a. Mətə kurirə ikin, nəpīn Iesu mīne nərmama me səvənhi irəha əpa, rini irapw pam nīpwrai nəgkiariien.

Iesu rinise nīmətagi asori ia nui asori Kalili

³⁵ Ia nəpīn nəha rīnaməruarəv, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mā, “Pwəh səpi sīmwin pen fwe ia nīkare nui.” ³⁶ Nənə irəha həpwəh nərmama me, mhəputə ia nəkwai nītətə ouihi sə Iesu raməkure irə, mamhəuvən. Nītətə ouihi me nepwin mwi kamhəkurirə irəha. ³⁷ Ia nəpīn nəha nīmətagi asori riti rīskəmter. Peiau peiau raməpwi nītətə ouihi mamati pen mīnakuə. ³⁸ Iesu raməsauə mamapri fwe ia kurirə ia nītətə ouihi. Nərmama me səvənhi həsəpwiri in mhəni pen tukwe in mā, “Iahatən, ətə ro! Na tsəmwhenīmwi! Iko nəri auər a ia kītaha mik uə?”

³⁹ Iesu rərer mīnise nīmətagi, məgkiari m nui mā, “Tikei-waiu, məmərinu.” Nīmətagi reiwaiu. Nui rəmərinu. Narim-nari me pam həuvehe mhəmərinu. ⁴⁰ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mā, “Rəfo hiamhekīr iamīnhi irə? Kīmīaha hīəpkahatətə mhə ihi ia nīrak uə?”

⁴¹ Mətə irəha həkəkīr pīk, mhəres pen irəha me i mā, “Nəfe nəha iərmama? Nīmətagi mīne nui krauo nəkwān!”

5

Iesu rəkoui irapw nənīmwin ərəha ia iəmə Karasa riti

¹ Irəha həier pen ia nīkare nui asori ia tənə səvəi nəmə Karasa. ² Nəpīn nītətə ouihi ruvehe mərəer, Iesu ruvarei, nənə iərmama riti ruku pen ia kwopun kanīmwi nərmama ikin mier pehe tukwe. Nənīmwin ərəha ramarə irə. ³ Iərmama nəha ramarə ia kwopun kanīmwi nərmama ikin. Iərmama riti mwi riwən nīskaiien səvənhi rəmwhen mə trəkwtəmhiri iərmama nəha mərihi mwi in. Jen rəpwəh nəmwhenien. ⁴ Nəpīn rīpik hənərihi raka rəgin mi mine nisun mi ia jen, mətə rəvi əmwsəmwesi jen sə rəkwtəmhiri rəgin, mousi testesi jen sə rəkwtəmhiri nisun. ⁵ Ia nəpīn mine ia ran ramavən ia kwopun kanīmwi nərmama ikin mine ia təkure təkuer me, maməkwein əpwəmwis, maməkwi testesi atukw a in ia kəruətərei.

⁶ Nəpīn iərmama nəha rəti pen mətəni Iesu isipwin kwopti ramavən mauvehe, raiu muvehe minīmwi nukurhun mi ia nənimen, ⁷ maməgkiari asori, mamini mə, “Iesu. Kumwesən sə rasori anan tīni nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Ia nəghi Kumwesən iakase ik tikəpwəh noien nəmisiəien miou.” ⁸ In raməgkiari iamīnhi irə ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mə, “Ik, nənīmwin ərəha, tikier ia iərmama i.” ⁹ Iesu rəres pen in i mə, “Nəghim sin?”

Miregi rini mə, “Iou nəghik Nəkuər ti nəri nə mə kimaha iahəpik.” ¹⁰ In ramase Iesu, maməgkiari asori mə trəpwəh nərhiien irəha həuvən isipwin.

¹¹ Mətə toue pikə me həpik anan kamhərku ia kwopun nəha. ¹² Nənīmwin ərəha me nəha hamase Iesu i mə, “Tikərhi pen kimaha iahəuvən ia pikə me. Pwəh iahəuvnimwə ia rerinraha.” ¹³ Iesu rəsəni irəha. Ro pen nənīmwin ərəha me həier ia iərmama nəha mhəuvnimwə ia reri pikə me. Pikə me, ipaka irəha pam 2000, haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, məmwhenimw.

¹⁴ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha mine ia rukwənu me, mhəni irapw nəfe hənətəni. Nəpīn nərmama me həregi, həuvən mə tuhəspau i mə rəfo irə. ¹⁵ Irəha həuvehe ti Iesu, mhəti pen mhətəni iərmama sə nənīmwin ərəha me həpik hənərə irə. Rarkahu, maməkure, nətərigien səvənhi rinəmak amasan. Irəha hətəni həhekir. ¹⁶ Nənə səməme hənətəni həni irapw ti nirəha i nəfe kīno ia iərmama nəha mine pikə me. ¹⁷ Nənə irəha hənəmasə Iesu mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

¹⁸ Nəpīn Iesu rinaməputə ia nītətə ouihi, iərmama sə nəremhə me hənərə irə raməres in mə trəsəni in pwəh revən

irau min. ¹⁹ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikevən fwe imwam, mətoni ik me nepwın, məvisau mınraha narimnari me İarımənu rino mik, mını mə rerin rəkwəpır tukw ik.” ²⁰ Nənə iərmama nəha revən fwe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikin, maməvisau narimnari me nəha Iesu rino min. Nərmama pam həregi, hamərkərinari irə.

Prənouihi riti sə remhə mine pran riti sə nemhəien rinəmak tui irə

²¹ Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwın mwi ia nui asori Kalili, muvarei ia nıkaren pen. Nəpin rauvarei ihi, nərmama həpik həuvehe mhousəsımwın pen irəha me tukwe. ²² Nənə iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel ruvehe. Nəghin nə Jaeras. Nəpin rətə Iesu, ruvehe mınımwi nukurhun mi ia nənimen, ²³ mamase in mə, “Prənouihi səiou na tremhə. Tikuvehe məmrutə ro rəgim ia nıpwran pwəh ruvehe məsanin, mımıru.” ²⁴ Nənə Iesu rukurirə in rouevən.

Nərmama həpik həukuraukurau irə, mamhəkurirə i. ²⁵ Pran riti fwe ikin ramemhə ia nemhəien səvəi nıpran. Nemhəien nəha rinarə rerin irə muvehi nuk twelef. ²⁶ Ruvavən raka ti tokta me həpik, miregi nəmisəien me səpəmsəpə ia rəginraha, mouraha pam mane səvənhi ia nemhəien, mətə nemhəien səvənhi rəpwəh neiwaiuien. Ruvehe mamasori. ²⁷ In ruvəregi raka nərmama kamhəvisau Iesu. Ro pen ruvehe ia reri nəkuər səməme kamhəkurirə ia Iesu, mırapi tinari səvənhi. ²⁸ Rerın ramrhi mə, “Rosi ko iakrapi tinari səvənhi, nemhəien səiou triwən.” ²⁹ Nəpin rırapi tinari səvəi Iesu, təkwtəkwuni a mwi nımwəpw rama. Prən nəha rıregi mə nıpwran rinəsanin.

³⁰ Ia nəpin nəha Iesu rıregi mə nəgsen rier irə mevən mo nari riti. Rəti kurirə ia reri nərmama, maməres mə, “Sin rırapi tinari səiou?”

³¹ Miregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “İkətə nərmama me i həpik kamhousəsımwın pehe ipaka tukw ik. Rəfo ikaməres mə sin rırapi ik?”

³² Mətə Iesu rəti ərari mamətui mə sin rırapi in. ³³ Pran sə rırapi Iesu rukurən nəfe Iesu rino min. Ro iamınhi irə ruvehe mınımwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mehekır mətəmnımwın, mını irapw pam nıpərhienien səvənhi. ³⁴ Iesu rıregi, mını pen ti prən i mə, “Nərik, nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin. Nəmərinuien ramarə tukw ik. Evən! Nemhəien səim ruvəiwən.”

³⁵ Nəpin Iesu raməgkiari ihi, nərmama nepwın həuku pen ia nimwə səvəi iəmə asori nəha Jaeras, mhəuvehe, mhəni mə,

“Səim prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikini pen ti iahatən i mə in trəpwəh pehe.”

³⁶ Mətə Iesu ro nəri auər a ia nəfe irəha haməni, mini pen ti Jaeras i mə, “Tikəpwəh nehekiriən, mini a nīpərhiēniēn ia nīrak.”

³⁷ Ia nəpīn nəha Iesu rīnise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nukurirəien in. Mətə rəsēni a Pita, Jemes, mīne Jon piəvi Jemes. ³⁸ Nəpīn irəha həuvən mhəpirapw ia nīm wə səvəi Jaeras, Iesu rəti pen mətə kamho nurigrigien asori. Nərmama kamhəpi mamhasək əpwəmwis. ³⁹ Mətə Iesu ruvni mwə ia nəkwai nīm wə mərəs pen irəha i mə, “Rəfo hiaməurigrig mamhasək? Prənouihi nəha rīpkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁴⁰ Irəha hərəgi, haris ia Iesu. Mətə in rərhi irapw irəha həuvən fwe iruə, miri tata mīne mama səvəi prən ouihi irəhar nərmama kahar səvənhi həuvən fwe ia kwopun prən ouihi raməmak ikin. ⁴¹ Nənə in ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini pen tukwe in mə, “Talita kum.” Nīpwrai nəgkiriēn nəha rīni iamīnhi irə mə, “Prənouihi, iakini pehe tukw ik i mə ərer.”

⁴² Təkwtək wuni a prən ouihi rīskəmter mavən. (Prənouihi nəha nuk səvənhi twelef.) Nəpīn nərmama hətōni nəfe Iesu rīno, nənimenraha rier pik. ⁴³ Mətə Iesu rīnise pen ti nīrəha i mə, “Tihəpwəh nəvisaiēn noien i m nərmama. Həuvei pen nəvegīniēn riti min pwəh rəni.”

6

Nəmə Nasaret həpwəh nisaiiēn Iesu

¹ Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən fwe imwəni. Nərmama me səvənhi irəha mwi həkuri rə in mhəuvən fwe ikin. ² Nəpīn Sapat ruvehe, Iesu rīnamahatən nərmama ia nəkwai nīm wəfwaki səvəi nəkur Isrel. Nərmama həpik səməme kamhətərig Iesu həkərinari irə, mamhərəs mə,

“Iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku? Muvehi nukurəniēn nəha pəku? Raməfo irə mamō nīm tətien asori me? ³ Kwa kapenta i tīni Meri! Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas mīne Saemon. Kitiriməni me hamarə ia rukwənu i kitaha mīnraha.” Irəha reri nraha rīpkagien mhə ti Iesu. Həpwəh nisaiiēn in.

⁴ Ro iamīnhi irə Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Nərmama ia kwopun me kamhəsi ai profet riti, mətə ia imwəni atukwatukw, nəkur imwəni me mīne nərmama səməme kamharə ia nəkwai nīm wə səvənhi ko həpwəh nisaiiēn in.” ⁵ Nənə Iesu rīpko mhə nīm tətien rīpik fwe imwəni. Ro kəru uə kahar a, məmru tə rəgin mi ia nərmama səməme nemhəien rarə ia

nirəha, mo irəha həuvehe mhəsanin. ⁶ In ramərkərinari ia nəkur imwəni me ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nipərhiendien irə.

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan

Iesu ramevən ia rukwənu me mamahatən nərmama me. ⁷ Ia nəpən nəha in rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe. Nənə in rinamərhi pen irəha kəru kəru ia kwopun me, muvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha tuhəkoui irapw nənimwəin ərəha me ia nərmama.

⁸⁻⁹ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəpwəh nuvehien narimnari me səvəi suatuk, nəveginien uə tənəripw uə mane. Tiharkahu ia karkahu kuatia a, mhəuvehi pen put, mhəuvehi kaskin a, mhəuvehi mamhəuvən. ¹⁰ Nəpən hiəuvən ia kwopun riti, mhəuvnimwə ia nəkwai nimwə, tiharə ia nimwə nəha meste tihəier. ¹¹ Trini minuə fwe ia kwopun riti nərmama həpkəsəni mhə kimiaha, həpkokeikei mhə mə tuhəregi nəgkiariien səkimiaha, nəpən kimiaha hiəpwəh imwənrəha, tihounouini raka niməkwrur ia nisumiaha. Noien nəha hio ro nimtətien minraha, mamahatən pen mə hənə noien ərəha.”

¹² Iesu rini pen pam nənə irəha həuvən mamhəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənrəha. ¹³ Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me həpik ia nərmama, mamhətəgi pen oel ia kənkəpwə nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mho irəha həuvehe mhəsanin.

Kinəfo Jon Paptəes remhə

¹⁴ Kig Herot riregi narimnari me səməme Iesu ramo ti nəri nə mə nərmama kamhəni pik nəghi Iesu. Nepwəin kamhəni mə, “In Jon Paptəes. Rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi niskaiien mamə nimtətien me.”

¹⁵ Nepwəin kamhəni mə, “In Profet Elaeja.” Nepwəin mwi kamhəni mə, “In profet riti rəmwhen ia profet kupwən me.”

¹⁶ Mətə nəpən Kig Herot riregi, rini mə, “Jon sə iakinərai raka kənkəpwə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

¹⁷⁻¹⁸ Kig Herot rini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən in rakres Herotias pran səvəi piəvni nəghin nə Filip. Mətə Jon rini pen tukwe in mə, “Ikakres pran səvəi piam noien nəha ripkatukwatukw mhə ia Loa.” Nənə ti prən nəha Kig Herot rini nəkwən kərihi tərini Jon kuvehi puvnimwə ia kalapus. ¹⁹ Nəpən Jon raməmak fwe ia kalapus, Herotias raməmwəki afafa a in, mamokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekin tukwe ti noien. ²⁰ Kig Herot rehekir Jon, mukurən

mə in iəmə ikinan riti sə noien səvənhi ratukwatukw. In ramətui amasan ti Jon mə iərmama riti trəpwəh nourahaien. Nipərhiendien nəp̄in Kig Herot r̄iregi Jon raməgkiari, nətərigien səvənhi rəvsausini pik, mətə rerin ragien mə tr̄iregi.

²¹ Herotias rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rəknekin. Mətə in rətoni suatuk tukwe ia nəp̄in Kig Herot r̄inətui irə. Ia nəp̄in nəha Kig Herot ro nəveginien asori riti sənəi nəmə asori me səməme kamharə ipaka tukwe in mine nəmə asori me səvəi naruagən me mine nəmə asori me ia tənə Kalili. ²² Nəp̄in irəha kamhani pəri nari, prən ouih̄i səvəi Herotias ruvehe mamotanis ia nəmr̄inraha. Kig Herot mine nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min hətoni rer̄inraha ragien tukwe. Ro iam̄inhi irə Kig Herot r̄ini pen ti prən ouih̄i nəha mə, “Ikokeikei nəfe ikəres i. Iou takuvei pehe mik.” ²³ Kig Herot r̄ini nəkwān muvehi kwəsuahe tukwe, m̄ini mə, “Nəfe ikəres, takuvei pehe. N̄itətə səiou iakamərimənu irə ikuə takərp̄ifi ia n̄ip̄arin kəru, muvei pehe riti mik, takaməkeikei mo.”

²⁴ Kurirə irə prən ouih̄i nəha revən m̄ini pen ti səvənhi mama mə, “Mama, takəres nəfe?”

Miregi r̄ini mə, “Evən m̄eres kənkəpwə Jon Paptas.”

²⁵ Ro iam̄inhi irə prən ouih̄i nəha raiu akwauakw mevən ti Kig Herot, m̄ini pen tukwe in mə, “Iakokeikei mə təkwtəkwuni tikuvei pehe kənkəpwə Jon Paptas ia tikiplet.”

²⁶ Kig Herot rerin rəpou pik tukwe. Mətə ti nəri nə mə r̄iməuvehi kwəsuahe ia nəmri nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha min, rəpwəh nokeikeiien mə trətəfi nəgkiariien səvənhi sə r̄iməni pen ti prən ouih̄i i. ²⁷ Təkwtəkwuni a in rərhi pen iaruaagən riti m̄ini pen tukwe mə trevən muvehi kənkəpwə Jon muvehi muvehe. Iaruagən nəha revən fwe ia kalapus, m̄arai raka kənkəpwə Jon, ²⁸ m̄əmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prən ouih̄i. Prənouih̄i nəha ruvehi mevən, muvei pen m səvənhi mama. ²⁹ Nəp̄in nərmama me səvəi Jon həregi, həuvehe mhəuvehi n̄ip̄wrai Jon, mhəuvən mhəmri pen ia n̄ip̄əg sə kan̄imwi iərmama ikin.

Iesu rəkwməni nərmama me həpik ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosən

³⁰ Aposol me hərərig pehe m̄wi ti Iesu, mhəni pen tukwe in narimnari me həno mine nəgkiariien me səməme hənahatən nərmama me irə. ³¹ Nənə Iesu r̄ini pen ti n̄irəha i mə, “Həuvehe k̄imiaha əpa. Pwəh səuvən ia kwopun riti nərmama həiwən ikin, mhəpw̄is ouih̄i a.” In r̄ini iam̄inhi irə ti nəri nə mə nərmama həpik kamhəuvehe tukwe mamhəuvən. Ro pen nəp̄in səvənraha riwən ti nəniien nari.

³² Irəha həputə ia nitətə ouihi riti, irəha əpa, mamhəuvən fwe ia kwopun riti nərmama həiwən ikin. ³³ Nərmama həpik hənətə Iesu mine nərmama me səvənhi həputə ia nitətə ouihi, mamhəuvən. Həuvəkurən raka kwopun kamhəuvən ikin. Ro pen irəha haraka ia rukwənu me səvənraha, mhaiu akwauakw mhəkuru parei mhəkupwən mhəuvən fwe ikin. ³⁴ Nəpən Iesu ruvarei, mətoni nərmama həpik, nənə rerin rəkwəpər ti nirəha, ti nəri nə mə irəha həmwən ia sipsip me nepwən iərmama riwən trətə amasan irəha. Nənə Iesu rinamahatən irəha ia narimnari me rəpik.

³⁵ Nəpən meri rakakini, nərmama me səvənhi həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Kwopun i nəveginien riwən ikin. Rinaməruarəv. ³⁶ Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia nəmhien me mine rukwənu me kwərha ipaka pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənəraha.”

³⁷ Mətə Iesu rini mə, “Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha.”

Miregi həni pen tukwe in mə, “Rəfo? Ikokeikei mə təhəuvən mhəuvehi nəmri bred ia silin kino ia silfa irəha pam tuhantret, mhəkwməni irəha i?”

³⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə? Həuvən mhətoni ro.”

Nənə irəha həuvən mhətoni mhəni mə, “Sənəməha bred krirum mine nəmu kəru.”

³⁹⁻⁴⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəuvən mhəni pen ti nərmama me i mə tuhəuai irəha me, nepwən fifti, nepwən hantret, pwəh həkure ia nurhi əmrəmerə.” Nənə nərmama həuai irəha me mhəkure. ⁴¹ Nənə Iesu ruvehi bred krirum mine kwəti nəmu kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me, mərə məkwsen mwı kwəti nəmu mi nəha kəru həpeki pen m nərmama me pam. ⁴² Nərmama pam hani nari tıpwinraha rəsisi. ⁴³ Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nıpərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrimər rukuər ia tənəripw twelef. ⁴⁴ Nərmama me nəha hənani nari həpik, ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

⁴⁵ Təkwtəkwuni a mwı Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nitətə ouihi, mhəkupwən, mhəpi simwən ia nui asori Kalili, mhəuvarei mhəuvən fwe ia rukwənu nəha Petsaeta. In tramo mərhi pen nərmama me həuvən fwe imwənraha me. ⁴⁶ Nəpən Iesu rəsəkır raka minraha, mutə ia təkueər riti mə trəfwaki.

⁴⁷ Raməfwaki meste rīnapitəv. Nəpīn nəha rīnapitəv irə, nərmama me fwe ia nəkwai nītətə ouihi kamhāiu ihi ia kurkwai nui asori. Iesu in əpa fwe parei. ⁴⁸ In rəti peraha, mətōni irəha kamharkut ti nəsuəien ti nəri nə mə kamhāiu mamhəuvən ia nəmri mətāgi mwatuk. Ia nəpīn nəha rīnamran, Iesu ruvehe ti nīrəha, mamavən ia təkure nui, mokeikei mə trevən mukurau ia nīkarenraha. ⁴⁹ Nəpīn nərmama me səvənhi həti pen mhətōni Iesu ravən ia təkure nui asori, rerīnraha ramrhi mə in iəremhə riti. Hamasək əpwəmwis. ⁵⁰ Irəha pam hətōni, həhekīr asori.

Mətə təkwtəkwwuni a Iesu rəgkiari mīnraha, mīni mə, “Kīmīaha tihəpwəh nīregiien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekīrien.” ⁵¹ Iesu revən ti nīrəha, məputə ia nītətə ouihi. Ia nəpīn nəha nīmətāgi reiwaiu miwən. Nənə nərmama me səvənhi nənimenraha rier pīk, ⁵² ti nəri nə mə hərəirei nīpwrai nīmətāien Iesu sə rīno ia bred krirum, mətə nətərigiien səvənraha rīskai pīk.

Iesu ro nəkur Kenesaret həuvehe mhəsani

⁵³ Irəha həpi simwīn ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret. ⁵⁴ Nəpīn hənəkwi tərini raka nītətə ouihi səvənraha mhəier, nərmama hətōni, mhəukurən amtia mə Iesu nəha. ⁵⁵ Ro pen irəha haiu mhəuvən ia kwopun me pam, mhəuvehi nərmama me səməme nemhəien rarə ia nīrəha, mhəuvehi ia nīməhan me səvənraha, mhəuvehi mhəuvehe ti kwopun pəku hərəgi mə Iesu ramarə ikīn. ⁵⁶ Ia kwopun pam Iesu revən ikīn, ia taon me, uə ia rukwənu asori me, uə ia rukwənu ouihi me, nərmama me həmri nərmama me səməme nemhəien rarə ia nīrəha ia kwopun asori me səvənraha me, mamhəres Iesu mə ko irəha hərəpi a nusvenhi tinari səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərəpi nusvenhi tinari səvənhi həuvehe mhəsani.

7

Nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me kamhəni ərəha Iesu

¹ Farisi me nepwīn mīne nahatən me nepwīn səvəi Loa səməme həuku pen fwe ia Jerusalem housəsīmwīn pen irəha me ti Iesu, ² mhətōni səvənhi nərmama me nepwīn kamhərui nītətə səvəi kaha kupwən me səvənraha, mamhani nəveginien ia rəginraha, mətə həpkukupwən mhə mhərkwerig. ³ (Farisi me mīne nəkur Isrel me pam kamhesi pen nītətə səvəi kaha kupwən me səvənraha. Trini mīnuə həpwəh nərkwerigien ia rəginraha, ko həpwəh naniien nari. ⁴ Nəpīn irəha həuku pen fwe maket, mhəuvehe ia rukwənu, tuhaməkeikei mhəkupwən mhərkwerig. Mə həpwəh, ko həpwəh naniien

nari. Natuakəmien me nepwɪn mwi həpɪk kamhesi pen. Kamhəuvehi tikikap me mɪne tikinari ouihi me mɪne tikinari asori me səməme kino ia pras, mhakiətənimw irəha ia nui mə tuho həmher ia nəmri Kumwesən.)

⁵ Farisi me mɪne nahatən me səvai Loa həres pen Iesu i mə, “Rəfo səim nərmama me həpwəh nesi penien nitətə səvai kaha kupwən me? Hamani nari, mətə həkukupwən mhə mhərkwerig.”

⁶ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Fwe kupwən, Profet Aesea riməni atukwatukw kimiaha kəuətəkəsua me. Rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

‘Nərmama me i kamhəgnəgini iou ia tərhunraha,
mətə nətərigien səvənraha rəmak isipwɪn tukw iou.

⁷ Irəha kamhəfwaki auər a miou.

Nəpɪn kamhahatən nərmama, həni mə kamhahatən
nəgkiariien səiou, mətə rekəm.

Kamhahatən a nəgkiariien sə ruku pen ti nərmama.’

⁸ Kimiaha hiənəpwəh raka nəgkiariien me səvai Kumwesən, nənə təkwtəkɰuni mɪne hiaməsi pen a natuakəmien me səvai nərmama.”

⁹ Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəukurən amasan noien səvai nərarkijen Loa səvai Kumwesən mə tihəsi pen narəien səkimiaha. ¹⁰ Tihətərig ro ti Moses. Riməni mə, ‘Tikisiai səim tata mɪne səim mama.’ Rini mwi mə, ‘Trini minuə iərmama riti rani ərəha səvənhi tata mɪne mama, tukaməkeikei kousi əpune in.’ ¹¹ Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rini pen ti səvənhi tata mɪne mama mə, Səiou narimnari me sə trasitu ia kimirau ro korpan’ (uə səvai Kumwesən), ¹² ko ripkasitu mhə mwi ia səvənhi tata mɪne mama, muvei pen nari riti minrau. Hiaməsisəg iərmama nəha. ¹³ Nənə ia noien nəha hiamousi raka nəgkiariien səvai Kumwesən ia narəien səkimiaha kinahatən kimiaha irə. Narimnari me ripik hiamo iamɪnhi.”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən

¹⁴ Iesu rəkwein mwi nərmama me həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha pam tihətərig amasan ia nirak, mhəukurən nəfe takini. ¹⁵ Nari riti riwən iərmama rəni ko ro in ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən. Mətə narimnari me səməme həuku pen ia rerɪn fwe imwə mamhəier irəha nə kamho in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ¹⁶ Kimiaha nərmama nəkwəregimiahə rarə ti niregiiien nari, tihətərig amasan.”

¹⁷ Nəpɪn nəha Iesu riskəmter məpwəh nərmama me nəha, muvniwə fwe ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi kamhəres pen in mə trini nipwrai nusipekinien sə riməni.

¹⁸ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi? Hiəpkukurən mhə mə nəfe nəghin ruku pen fwe iruə muvniwə ia iərmama ko ripko mhə in rəmkemik ia nəmri Kumwesən ¹⁹ ti nəri nə mə ripkuvniwə mhə ia rerin, mətə ramevən ia tipwin mamier.” (Ia nəgkiariien nəha, Iesu rini irapw mə nəveginien me pam ramasan ti nənien.)

²⁰ Iesu rarə mini mwi mə, “Nari sə ruku pen ia reri iərmama fwe imwə mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ²¹ Iakani iamini irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamier. Nərman mine ni pran kamhəri ənapen irəha me, nakresien, nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə, ²² iərmama raməpwtig ti nautə səvənhi, nəmthaien nari, neikuəien, noien sə ro naurisien, nəmwəkien, nini ərəhaien iərmama, nəfiutəien, narməriien. ²³ Noien ərəha me i kamhəuku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamhəier, mamho iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən.”

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia prən ouihi səvəi pran Fonisia

²⁴ Iesu rier məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon nəha Taea. Revən mamarə ia nimwə riti, məpwəh nokeikeien mə nərmama tuhəukurən in mə ramarə ia kwopun nəha. Mətə ko ripkərkwafə mhə ti nirəha. ²⁵⁻²⁶ Nənə pran riti fwe ikin, səvənhi prən ouihi nənimwin ərəha ramarə irə. Prən nəha ripko mhə prən Isrel,^a mətə rinətui fwe ia Fonisia ia tənə Siria. Nəpin riregi mə Iesu in ia kwopun nəha, ruvehe tukwe, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mamasək tegin in mə, “Tikasitu ia nirak, məkoui irapw iəremhə ia səiou prən ouihi.”

²⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Pwəh nəkwərhakwərha həkupwən mhani nari tipwinraha rəsis. Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəveginien sənəi nəkwərhakwərha, mərarki pen i m kuri me.”

²⁸ Miregi prən nəha rini pen tukwe in mə, “Iərimənu, ni pərhiēien, mətə kuri me fwe ia ruei tepol, irəha mwi kamhani nimwəkmwəki nəveginien sənəi nəkwərhakwərha.”

²⁹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ti nəri nə mə ikini iamini irə, ik tikrərig mamevən. Iəremhə ruvəier raka ia prən ouihi səim.”

³⁰ Nənə prən nəha rirərig pen fwe imwəni mətə səvənhi prən ouihi ramapri amasan ia niməhan səvənhi. Iəremhə naraka irə.

Iesu romasan iəpou riti

^a 7:25-26: Pran nəha rəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris, mamesi pen kastom səvənraha.

³¹ Iesu rəpwəh kwopun səvəi Taea mevən ia taon riti nəghin nə Saeton, məpwəh muvehe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikin, məpi simwin pehe ia nui asori Kalili. ³² Ia kwopun nəha nərmama nepwin həuvehi iəpou riti sə ripkəgkiari mhə nəkwəregin ruvisimw, mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu, mhəres pen mə trəmtrutə rəgin irə.

³³ Nənə Iesu riri raka əpa iəpou nəha, rouevən isipwin ti nərmama, muvei pen nukwai rəgin ia ruei nəkwəregi iəpou, mərgavis pen ia rəgin, mirapi nərəmi iəpou irə. ³⁴ Nənə məkwətə ia neiai, meiahag əfi, mini pen ti iəpou i mə, “Efata!” Nipwrai nəgkiariien nəha “Efata,” in i mə “Əkwag!” ³⁵ Iesu rini iamınhi irə mine nəkwəregi iəpou nəha rəkwag. Rerın ruvehe raməgkiari amasan.

³⁶ Nənə Iesu rinise pen əknekın ti nirəha i mə tuhəpwəh nəvisauien nəfe in rino ia iəpou nəha. Mətə nəpin rinise əknekın irəha, həməha mhəni mwi. ³⁷ Nənimenraha rier pik ti Iesu. Həni mə, “Eh! Narimnari me i iəmə i ramo rirai raka pam! Nərmama səməme nəkwəreginraha ruvisimw, mine nərmama səməme həkəgkiari mhə, in ramomasan irəha.”

8

Iesu rəkwməni nərmama irəha pam fo-taosen

¹ Ia nəpin nəha nərmama həkik həuvehe mwi ti Iesu. Sənənraha nəveginien ruvəiwən. Iesu rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, ² “Rerik rəkwəpir ti nərmama me i. Hənərə raka nəpin kahar kitaha minraha nənə sənənraha nəveginien ruvəiwən. ³ Irəha nepwin həuku pen fwe isipwin. Trini minuə həkani mhə nari, iakərhi pen irəha fwe imwənraha, nəmrinraha tripitəv həmwei ia suatuk.”

⁴ Miregi nərmama me səvənhi həres pen mə, “Kitaha tsəfo irə mhəuvehi sənənraha bred? Samarə ia kwopun nəveginien riwən ikin.”

⁵ Miregi Iesu rəres pen irəha i mə, “Sənəmiaha bred kevə?”

Miregi həni mə, “Sefen.”

⁶ Iesu rini nəkwən mə nərmama me nəha sənənraha nəveginien riwən tihəkure ia tiprənə. Irəha həkure, nənə in ruvehi bred me nəha sefen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Nəpin rəfwaki pam, maməkwsen bred me, mauvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me. Nənə həkpeki pen minraha. ⁷ Nərmama me səvənhi sənənraha kwopnəti nəmu me nepwin mwi fwe ikin. Iesu rəfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, mini pen ti nirəha i mə, “Nəmu me i mwi tihəkpeki pen minraha.” ⁸ Nənə nərmama

me pam hani nari tipwınraha rāsisi. Həvai pen nipərpəri bred mine nəmu me hənəpwəh ramrımər rukuər ia tənəripw sefen. ⁹⁻¹⁰ Nərmama me nəha Iesu rəkwməni irəha ipaka fo-taosən. Nəpın Iesu rəkwməni pam irəha, rərhi pen irəha kamhəuvən imwənraha me. Kurirə irə rəputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi mamhəuvən fwe ia kwopun riti nəghin nə Talmanuta.

Farisi me hokeikei mə tuhətoni nımtətien riti

¹¹ Farisi me həuvehe mamhəres Iesu mə, “Ko iko ro nımtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhiən Kumwesən rərhi pehe ik?”

¹² Iesu rıregi, mıregi rərəha fwe imwə ia rerin, mini mə, “Nımtətien əfo nəha nərmama ipwet mine kamhətui? İakani nipərhiənien tukumiaha i mə nərmama ipwet mine ro iamınhi Kumwesən trəpwəh nuvei penien nımtətien riti mınraha.” ¹³ İa nəpın nəha Iesu rəpwəh irəha, məputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi, mhəier, mamhəuvən ia nıkare nui.

¹⁴ Nərmama me səvəi Iesu hənənouenou mə tuhəuvehi bred. Sənənraha bred kuation a ia nəkwai nitətə ouihi. ¹⁵ Nənə Iesu rəvəhag mınraha, mini mə, “Tihətui amasan, mamhəsiari ti yis səvəi Farisi me mine yis səvəi Kig Herot.”

¹⁶ Mıregi nərmama me səvənhi hənəməgkiari mınraha me i mə, “Sənətaha bred riwən.”

¹⁷ Nəpın Iesu rıregi, rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo hiaməgkiari m kımiaha me mə sənəmiaha bred riwən? Rosi hiəpkətə raka mhə ihi mhəreirei? Rosi kəmkapwəmiaha riskai? ¹⁸ Nənımēmiaha nə, mətə rəfo hiəpkətə mhə nari? Nəkwəregimiaha nə, mətə rəfo hiəpkregi mhə nari? Rosi rerimiahə rıpkərhi mhə ¹⁹ nəpın iakınəkwsen bred krirum məkwməni nərman faef-taosən irə? İa nəpın nəha kımiaha hiəuvehi tənəripw kevə rukuər ia nipərpəri nəveginien hənəpwəh ramrımər?”

Mıregi həni pen tukwe in mə, “Twelef.”

²⁰ Nənə Iesu rəres pen mə, “Nəpın iakınəkwməni nərmama fo-taosən ia bred sefen, kımiaha hiəuvehi tənəripw kevə rukuər ia nipərpəri nəveginien hənəpwəh ramrımər?”

Mıregi həni pen tukwe in mə, “Sefen.”

²¹ Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Hiamreirei ihi?”

Iesu romasan iərmama riti nənımen rıfwə

²² İrəha həuvehe ia taon nəha Petsaeta. Nərmama nepwın fwe ikin həiri iərman riti nənımen rıfwə mhəuvehe ti Iesu, mhəres Iesu mə Iesu trəmrutə rəgin irə. ²³ Nənə Iesu ruvehi

8:11: Mat 12:38   **8:12:** Luk 11:29   **8:15:** Luk 12:1   **8:17:** Mak 6:52

8:18: Jer 5:21, Mak 4:12, Wok Me 28:26   **8:19:** Mak 6:41-44   **8:20:** Mak 8:6-9

rəgin, miri in rouaraka ia rukwənu. Nənə Iesu rərgəvəsi nənimen məmrutə rəgin irə, məres in i mə, “Ikamətə nari?”

²⁴ Miregi iərmama nəha nənimen rifwə rəti ərari mini mə, “Ikamətə nərmama me, mətə iapkətə amasan mhə irəha. Iakamətə irəha həmwən a ia nei me kamhavən.”

²⁵ Ro iamihni irə Iesu rarə məmri pen mwi rəgin ia nənimen. Iərmama nəha rəməha mətui. Nənə nənimen ruvehe mamasan mətə amasan narimnari. ²⁶ Nənə Iesu rərhi pen in, mini mə, “Tikevən atukwatukw fwe imwam, məpwəh nəvənien fwe ia rukwənu nəha křiməuku pen ikin.”

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

²⁷ Iesu mine səvənhi nərmama me həuvən ia rukwənu me ia tənə riti nəghin nə Sisaria Filipae.^a Nəpin kamhəuvən ia suatuk, Iesu rəres pen səvənhi nərmama me i mə, “Nərmama kamhəni iou mə iou sin?”

²⁸ Miregi həni pen tukwe in mə, “Nərmama nepwın kamhəni ik mə Jon Paptaes. Nepwın kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwın mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti səvəi Kumwesən.”

²⁹ Nənə Iesu rəres pen irəha mə, “Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?”

Miregi Pita rini mə, “Ik Kristo.”

³⁰ Nənə Iesu rinise pen ti nirəha i mə tuhəpwəh niniien ti iərmama riti mə in Kristo.

³¹ Ia nəpin nəha rinamahatən irəha mə, “Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me ripik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha tuhəpwəh iou, mhousi əpune iou. Takemhə, nənə, nəpin səro kahar irə iakətui mwi.”

³² Iesu rini irapw nəgkiariien nəha, ro nukurənien i. Mətə Pita riri raka Iesu ia nikarenraha, minanise pen tukwe in mə, “Tikəpwəh niniien nəgkiariien nəha ikani.”

³³ Mətə Iesu ruvsini, mətoni nərmama me səvənhi kamhərer. Nənə rinise pen ti Pita i, mini mə, “Setan, evən ia təkutak! Nətərigien səim ripkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərigien səvəi nərmama.”

Iərmama sə rakurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuau

³⁴ Iesu rəkwein nərmama me pam həuvehe irəha nərmama me səvənhi. In rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou, traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi, məvrani mukurirə iou. ³⁵ Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama

8:26: Mak 7:36   ^a **8:27:** Kani kwopun nəha mə “Sisaria Filipae,” ti nəri nə mə Sisaria in taon asori riti ia tənə Kig Filip ramərimənu ikin.   **8:28:** Mak 6:15

8:29: Jon 6:68-69, Mak 9:9   **8:34:** Mat 10:38-39

sə traraka ia nimiruien səvənhi tukw iou mine nəgkariien amasan səiou truvehi nimiruien rerin. ³⁶ Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia tīprənə i, mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə marfai ia nimiruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? ³⁷ Iərmama truvei pen nəfe mərpwīn tai nimiruien səvənhi? ³⁸ Nərmama ipwet mine noien səvənraha rəraha. Irəha hənəpwəh Kumwesən rəmwhen ia pran riti sə rīnəpwəh iərman səvənhi, mamesi pen iərman əpə mwi. Trini minuə iərmama riti rauris ia nəmrinraha ti niniiēn mə in iərmama riti səiou, rauris mwi ti nəvisaiuen nəgkariien səiou minraha, iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpīn nəha takuvehe ia niskaiien səvəi tata səiou kimaha nagelo ikinan me, takauris ti niniiēn mə iərmama nəha in iərmama riti səiou.”

9

Nipwrai Iesu ruvehe mopə

¹ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhiēnien tukumiaha i mə nərmama nepwīn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni niskaiien səvəi Kumwesən rier pehe irau nitətə sə in ramərimənu irə.”

² Nəpīn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mine Jemes mine Jon, hətə parei ia təkueə əpwəmwis riti. Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nipwrai Iesu ruvehe mopə. ³ Səvənhi tinari ruvehe məpsan mamser pik. Iərmama sə ramaikuas tinari ia tīprənə i ko ripkaikuas mhə rəpsan rəmwhen ia tinari səvənhi. ⁴ Nənə irəhar harətoni Profet Elaeja mine Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

⁵ Nənə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən, ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənimwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.” ⁶ (Pita rini iamīnhi irə ti nəri nə mə irəhar harhekīr pik. Rireirei mə trəfni irə.)

⁷ Nənə nəpuə riti ruvehe muvegi irəha. Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə mini mə, “In nəha nərik keikei. Tihətərig in.”

⁸ Təkwtəkwuni a mwi, Pita, Jemes, mine Jon harəti ərari mharəpwəh nətoniēn Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

⁹ Nəpīn kamheiwaiu pehe ia təkueə, Iesu rīnise pen ti nirəhar i mə, “Nəfe hiarīnətoni kimirəhar tiharəpwəh niniiēn ti iərmama riti meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.” ¹⁰ Ro iamīnhi irə mine harəpwəh nini irapwien nəfe harīnətoni, mətə kamharəres irəhar me i mə, “Nəfe nipwrai nəgkariien nəha Iesu rīməni pehe tukutahar i mə in trətui mwi ia nemhəien səvənhi?”

¹¹ Nənə irəhar harəres Iesu mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”

¹² Miregi Iesu rini pen ti nirəhar i mə, “Nipərhiendien, Profet Elaeja trukupwən muvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. Mətə rəfo kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan iaminihi irə mə iou, İəməti İərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me ripik? Tuho ia nirak rəmwhen ia iou iəmə rərəha riti. ¹³ Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka.^a Nənə nərmama me hesi pen nətərigien səvənraha mho rərəha irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani.”

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iəkunouihi riti

¹⁴ Iesu irəha Pita, Jemes, mine Jon hərərig pehe mwi ti nərmama me səvəi Iesu, mhətoni nərmama həpik kamhərer kurkurau ia nərmama me səvəi Iesu. Nahatən me səvəi Loa mine nərmama me kamhəvisə minraha me. ¹⁵ Nəpin nərmama me hətə Iesu, hərəkərinari, mhaiu mhəuvən mhəgkiari pen min.

¹⁶ Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Kimiha nahatən me səvəi Loa hiaməgkiari ia nəfe?”

¹⁷ Mətə riti ia nərmama me nəha rini pen tukwe in mə, “İahatən, iou iakuvehi səiou iəkunouihi muvehe tukw ik. Nənimwin ərəha riti ramarə irə, mamə rerin riwən ko ripkəgkiari mhə. ¹⁸ Kwopun pəku səiou iəkunouihi revən ikin, nəpin nənimwin ərəha ruvehi in, ruvehi mouini ia tiprənə. Nisəkwan ramaiu ia tərhun. Ramahi revin. Nipwran rakinkin. İakinəres raka nərmama me səim mə tuhəkoui irapw nənimwin ərəha nəha, mətə həni mə ko həpko mhə.”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiha nəkur ipwet mine səkimiaha nahatətəien riwən. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpin? Tinesən mine iakapwis kimiha? Kimiha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihi nəha mhəuvehi mhəuvehe.”

²⁰ Nənə irəha həuvən mhəuvehi in mhəuvehe ti Iesu. Nəpin nənimwin ərəha rətə Iesu, təkwtəkwuni a ro iəkunouihi rimwei ia tiprənə, mərkəkəkir, məsəkwwusəkwu. Nisəkwan ramaiu ia tərhun.

²¹ Nənə Iesu rəres pen səvənhi tata i mə, “İəkunouihi i ruvehi nemhəien i nuk kevə?”

Miregi səvənhi tata rini mə, “Nemhəien i riməuvehi ia nouihien səvənhi. ²² Nəpin ripik nənimwin ərəha i ro iəkunouihi rimwei pen ia napw uə ia nui mə tremhə. Mətə mə ikukurən noien nari riti, tikapi tukumrau, masitu ia kimrau.”

²³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikini nəgkiariien nəha mətə mə ikukurən noien? Trini minuə iərmama riti

rahatətə pərhiēn ia nirak, iakukurən noien narimnari me pam min.”

²⁴ Nənə təkwtəkwiuni a mwi tata səvəi iəkunouihi nəha rasək əpwəmwis, mini mə, “Iakahatətə ia niram, mətə nahatətəien səiou rīpkiskai mhə. Tikasitu ia nirak!”

²⁵ Ia nəpīn nəha nərmama həpik kamhəiu mamhəuvehe. Nəpīn Iesu rətoni irəha, rinise pen ti nənimwīn ərəha, mini mə, “Ik nənimwīn ərəha sə ikamo iərmama tərhun ruvisimw mine nəkwəregīn ruvisimw, iou iakani pehe tukw ik i mə tikier ia iəkunouihi i məpwəh nuvniwə peheien mwi irə.”

²⁶ Nənə nənimwīn ərəha rīkiukiu pik ia iəkunouihi, məkwein əpwəmwis, mier. Mətə nīpwrai iəkunouihi nəha ruvehe məpouəpou pam. Ro pen nərmama həpik həni mə, “Eh, ruvamhə!” ²⁷ Mətə Iesu ruvehi rəgīn, mivi utə, rərer.

²⁸ Kurirə irə Iesu revən muvniwə ia nəkwai nimwə. Nəpīn nərmama me səvənhi me irəha min əpa, həres pen in mə, “Rəfo kīmaha iahəreirei nəkoui irapwien nənimwīn ərəha nəha?”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nənimwīn ərəha sə ro me iamīnha irə, nari riti riwən ko rəkoui irapw irəha, mətə nəfwakiien əpa.”

Iesu rini irapw mwi mə in tremhə

³⁰ Irəha həpwəh kwopun nəha mhəuvən mhəpi simwīn ia tənə Kalili. Iesu rīpkokeikei mhə mə nərmama tuhəukurən kwopun me nəha ramarə ikin, ³¹ ti nəri nə mə ramahatən nərmama me səvənhi, mamini pen ti nirəha i mə, “Tripkə mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama. Irəha tuhousi əpune iou. Takemhə, nənə, nəpīn səro kahar irə iakətui mwi ia nemhəien səiou.” ³² Mətə nərmama me səvənhi həreirei nīpwrai nəgkiariien i in rani. Həhekir ti nəresien in.

Iərmama rasori məpi raka

³³ Irəha həuvehe ia Kapaneam. Nəpīn həuvniwə ia nəkwai nimwə riti, Iesu rəres pen nərmama me səvənhi mə, “Saməuvehe kīmīaha hiaməgkiari ia nəfe?” ³⁴ Mətə irəha həpwəh nəgkiariien, ti nəri nə mə kamhəuvehe mamhəgkiari mə sin ia nirəha in rasori.

³⁵ Nənə Iesu rəkure, məkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə rokeikei mə trakupwən ia nərmama me pam, traməkeikei muvehe mukurirə, mamō in iərmama sə ramo tukwini nari m nərmama me pam.”

³⁶ Nənə Iesu ruvehi iəkunouihi riti mərpwi ia kurkwan ia nirəha, mərəhi utə, marə mini pen mwi ti nirəha i mə, ³⁷ “Iərmama sə trəsevər ia rerin ti iəkunouihi riti sə ro

iaminhi ia naghik ramwhen ma ramasevar mwi ia rerin tukwe iou. Iarmama sa ramasevar ia rerin tukw iou ramwhen ma ramasevar mwi ia rerin ti Kumwesan sa rinarhi pehe iou iakuvehe.”

³⁸ Jon rini pen ti Iesu i ma, “Tahatan, kimaha iahatoni iarmama riti ramakoui irapw naremha me ia naghim. Iahamamwur ma tahnise in ti nari na ma ripko mha in kimaha riti.”

³⁹ Matə Iesu rini ma, “Kimiaha tihapwəh niniseien in. Iarmama sa ramo nimtətien ia naghik, ko rapwəh nini ərəha akwauakwien iou. ⁴⁰ Iarmama sa rapwəh nini ərəhaien kitaha in kitaha riti. ⁴¹ Iakani nipərhiendien tukumiaha i. Kimiaha nə narmama me səiou, iou Kristo. Trini minua iarmama riti ruvei pehe nui m kimiaha ia naghik ma tihənimwi, in traməkeikei muvehi nərəkuien səvəhi.”

Tikətui amasan ti nahatətəien səim

⁴² “Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia nirak, trini minua iarmama riti ro riti rimwei ia nərəhaien, Kumwesan trərpwin noien ərəha səvəhi. Iarmama nəha triregi rərəha məpi raka kərihi pen kərətərei asori ia nipətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi. ⁴³ Mə rəgim ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə rəgim ripip matə ikuvehi nimiruien, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə rəgim kəru matə tikevən fwe ia kwopun napw asori rauək rerin ikin. ⁴⁴⁻⁴⁵ Mə nisum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə nisum ripip matə ikuvehi nimiruien, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə nisum mi kəru matə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək rerin ikin. ⁴⁶⁻⁴⁷ Mə nənimem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka. Mə nənimem kuatia a matə ikuvnimwə pen ia nitətə sə Kumwesan ramərimənu irə, ramasan pik tukw ik. Rərəha mə nənimem kəru, matə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikin. ⁴⁸ Ia kwopun nəha ‘irə səməme hamani irəha həpwəh nemhəien.

Napw rapwəh nifwəien.’

⁴⁹ Napw trətəgətəg pen ia narmama me pam ramwhen ia sol sə kamətəgi pen ia nəveginien.

⁵⁰ Sol in nari amasan. Matə trini minua sol nəsienien səvəhi ruvəiwən, tihəfo mho rəsien mwi? Pwəh sol raməmak pen ia rerimaha. Nənə hiamarə ia nəmərinuien.”

10

Iesu rahatən mə iərman mine pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

¹ Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən ia tənə Jutia fwe ia nıkare nui aris Jotan pen. Nərmama həpık həuvehe mwi mhousəsimwın pen irəha me tukwe. In rahatən irəha rosi sə ramo ia nəpın me.

² Nənə Farisi me nepwın həuvehe mhəres pen nari riti min mə tuhəregi ro Iesu mə trəfni irə. Irəha həni mə, “Ratuk-watukw ia Loa səkitaha mə ko iərman riti rəpwəh səvənhi pran uə rekəm?”

³ Miregi Iesu rəres pen irəha i mə, “Nəfe nəgkiariien Moses rıməni pehe tukumiaha i fwe kupwən?”

⁴ Miregi həni mə “Moses rınəsəni mə iərman riti rukurən nıraiien nimwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in rınəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən.”

⁵ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Moses rımərai nəgkiariien nəha m kimiaha ti nəri nə mə kəmkapwəmiaha riskai. ⁶ Mətə Nəkukuə Ikinan rini mə fwe ia nukune narəien, ‘Kumwesən rino iərmana kəru riti iərman riti pran.’ ⁷ ‘Ro iamınhi irə iərman traraka ia tata mine mama səvənhi mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə ⁸ irau trouvehe rouəmwhen ia nipwrai iərmana kuaia.’ Nəgkiariien nəha rini mə iərman mine pran səvənhi krouəpwəh ihi noien iərmana kəru i, mətə krouvəuvehe rouəmwhen ia nipwrai iərmana kuaia. ⁹ Ti nəri nə mə Kumwesən rıripın iərman mine pran səvənhi iamınhi irə, ro pen rıpkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran, mətəfi narəien səvənrau.”

¹⁰ Nəpın Iesu mine nərmama me səvənhi həuvnimwə mwi ia nəkwai nimwə, irəha həres mwi nəgkiariien i min. ¹¹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri prən əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi pran. Prən nəha in ramiri rıpkə mhə pran atukwatukw səvənhi. ¹² Rəmwhen a mwi pran sə rəpwəh səvənhi iərman mesi pen iərman əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi iərman. Iərman nəha in ramesi pen rıpkə mhə iərman atukwatukw səvənhi.”

Iesu rəkwəin amasan ia nəkwərhakwərha

¹³ Nəpın riti nərmama me kamhəuvehi nəkwərhakwərha me səvənraha, mamhəuvehe ti Iesu mə trapı irəha. Nənə nərmama me səvəi Iesu hənise irəha. ¹⁴ Mətə nəpın Iesu rətoni, niemaha rəpi. In rini pen ti nirəha i mə, “Pwəh nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nıniseien irəha. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i. ¹⁵ Iakani nipərhiēnien tukumiaha i mə iərmana traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouihi, muvehi nitətə sə Kumwesən

10:4: Dut 24:1-4, Mat 5:31   **10:5:** Jen 1:27, 5:2   **10:7:** Jen 2:24, Efes 5:31

10:11: Mat 5:32   **10:15:** Mat 18:3

ramərimənu irə. Mə ripko mhə tripkuvnimwə mhə ia nitətə nəha ia nəp̄in riti.”¹⁶ Nənə Iesu rərəhi pehe nəkwərhakwərha me, məmrutə rəgin mi ia nirəha, məkwein amasan ia nirəha.

Iərmama riti səvənhi nautə rasori rokeikei mə truvehi nimiruien rerin

¹⁷ Iesu rinamesi pen mwi suatuk səvənhi mamevən. Nənə iərmama riti raiu muvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, məres pen in i mə, “Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nimiruien rerin?”

¹⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ¹⁹ Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rini mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien, məpwəh neikuəien mə tikakres. Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama.”

²⁰ Miregi iərmama nəha rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən, loa me pam i iakesi pen fwe ia nouihien səiou meste pehe ipwet mine.”

²¹ Iesu rətə iərmama nəha, rerin rokeikei in. Ro iam̄nhi irə rini pen tukwe in mə, “Nari kuatia rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəp̄in kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə tripīk fwe ia neiai. Nəp̄in ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

²² Nəp̄in iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, nənimen risiu. Rəpwəh Iesu mamevən. Rerin rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.

²³ Ia nəp̄in nəha Iesu rəti ərari mətoni nərmama me səvənhi, mini pen ti nirəha i mə, “Rəknekin ti nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

²⁴ Nərmama me səvəi Iesu həkəri asori nari ia nəgkiariien səvənhi. Mətə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, “Nəkwərhakwərha səiou me, rəknekin ti nuvnimwəien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²⁵ Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

²⁶ Nəp̄in nərmama me səvəi Iesu həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier. Kamhəres irəha me i mə, “Mə rəknekin iam̄nhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

²⁷ Iesu rətə irəha mini mə, “Nəri nəha rəknekin iərmama ko ripko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam riməru ti Kumwesən.”

28 Ia nəpɪn nəha Pita riskəmter mɪni pen tɪ Iesu i mə, “Ətə ro. Kɪmaha ia hənəpwəh pam narimnari me səkɪmaha mamhəkurirə ik.”

29 Miregi Iesu rini mə, “Iakani nɪpərhiendien tukumiaha i mə nərmama me səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha tukwe iou mə tuhəuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou, irəha pam tuhəuvehi tain. Trini mɪnuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kitiriməni me, uə mama mɪne tata səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, uə tiprənə səvənhi, 30 ia nitətə ipwet mɪne truvehi mwi tain hantret, nimwə me, mɪne piəvni me, mɪne kitiriməni me, mɪne mama me, mɪne nəkwərhakwərha me, mɪne tiprənə. Tukəmwəki mwi in, ko nəmisəien min tɪ nəgkiariien amasan səiou. Nənə ia nitətə fwe truvehe in truvehi nɪmɪruien rerin. 31 Mətə nərmama həpik səməme kamhəkupwən tuhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə tuhəkupwən.”

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

32 Irəha kamhesi pen suatuk mamhəutə pen fwe ia Jerusalem. Iesu rakupwən irəha kamhəkurirə. Səvənhi nərmama me həkərinari. Nərmama səməme kamhəkurirə ia nirəha kamhəhekir. Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi twelef mɪnani pen tɪ nirəha i nəfe tuho irə, 33 mɪni mə, “Hətə ro, kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə. Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərməpə ripko mhə irəha nəkur Isrel. 34 Irəha tuharis əkenhin ia nirak, mhərgəvəsi iou, mhərisi iou, mhəusi əpune iou. Ia nəpɪn sə ro kahar irə takətui mwi ia nemhəien səiou.”

Jemes mɪne Jon krouəres pen nari riti m Iesu

35 Jemes mɪne Jon, tini Sepeti mi, irau krouvehe tɪ Iesu rouni pen tukwe in mə, “Iahatən, kɪmrau tarouəres ik ia nari riti. Iarouokeikei mə tikəsəni kɪmrau.”

36 Miregi Iesu rini mə, “Nəfe irouokeikei mə tako m kimirau?”

37 Miregi krouni mə, “Əseni kɪmrau pwəh riti rəkure ia nɪkarem mwatuk riti ia nɪkarem mour nəpɪn tikuvehi nasori-ien səim, mamərimənu ia nərmama.”

38 Mətə Iesu rini pen tɪ nirau i mə, “Kimirau irouərei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənɪmwi kap i iou takənɪmwi? Uə ko kakiətənɪmw mwi kimirau ia paptəes i sə tukakiətənɪmw iou irə?”

39 Miregi krouni mə, “Kɪmrau iarouəmwhen.”

Miregi Iesu rini pen ti nirau i mā, “Kap i iou takənīmwi, kimirau mwi tirouənīmwi. Tukakiətənīmw kimirau mwi ia paptas i tukakiətənīmw iou irə. ⁴⁰ Mətə iou ko iakəpwəh nəsənien kimirau irouəkure riti ia nīkarek mwatuk riti ia nīkarek mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha kīmərfi raka irau mə trouəkure fwe ikin.”

⁴¹ Nəpin ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəsien nəha səvəi Jemes mīne Jon, niemaha rəpi irəha. ⁴² Ro iamīnhi irə Iesu rəkwein irəha həuvehe. Rini pen ti nirəha i mā, “Kīmīaha hiəuvəukurən raka noien səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiūtə irəha, mamho nərmama kamho nəkwanraha. ⁴³ Mətə kīmīaha tihəpwəh noien iamīnha irə ia kīmīaha me. Trini minuə kīmīaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kīmīaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kīmīaha. ⁴⁴ Trini minuə kīmīaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kīmīaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkīmīaha pam. ⁴⁵ Kīmīaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari mīnraha, muvei pen nīmīruien səiou trərəku suatuk ti nifi rakaien nari ia nərmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama riti nəghin nə Partimeas

⁴⁶ Iesu mīne nərmama me səvənhi həuvehe mhəpirapw ia taon nəha Jeriko. Nəpin həier, nərmama həpik kamhəkurirə in. Partimeas, tīni Timeas, raməkure ia nīkare suatuk mamase mane m nərmama. Partimeas nənimen rīfwə. ⁴⁷ Nəpin riregi mə Iesu iəmə Nasaret rīnəuvehe, rīnaməkwein əpwəmwis, mīnamini mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁸ Nərmama həpik hənise pen tukwe in, mhəni mə, “Afafa, məpwəh nəgkiariien!”

Mətə Partimeas raripin maməkwein əpwəmwis mwi, mamini mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁹ Ia nəpin nəha Iesu rərər, mīni pen ti nirəha i mā, “Həkwein iərmama nəha ruvehe.”

Irəha həkwein iərmama sə nənimen rīfwə, mhəni pen tukwe in mə, “Agien, mīskəmter! Iesu raməkwein ik mə tikevən tukwe.” ⁵⁰ Nənə iərmama nəha nənimen rīfwə ruvehi raka səvənhi karkahu əpwəmwis məpwəh, mīskəmter akwauakw, mevən ti Iesu.

⁵¹ Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi iærmama naha nanimen rifwə rini pen tukwe in mə, “Iahatən, iakokeikei mə nanimək trətui pwəh iakətə nari.”

⁵² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ramasan. Ikukurən nevəniēn. Nahatətəien səim rinomasan raka nanimem.” Nənə təkwtəkwwuni naha nanimen rinamasan minətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, iærmama naha rukurirə i.

11

Iesu rapirapw fwe Jerusalem nærmama haməgnəgini in

¹ Irəha həuvən ipaka ti Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif^a ia kwopun naha ipaka ti rukwənu mi naha Petfas mine Petani. Ia nəpin naha Iesu rərhi pen iærmama kəru səvənhi, ² mīni pen ti nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia rukwənu naha samarəti pen i. Nəpin tirouapirapw fwe ikin, tirouətə kwəti togki riti kinəkwi tərini, iærmama ripkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsigi rouvehe. ³ Trini minuə iærmama riti rəres kimirau i mə, ‘Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?’ tirouni pen mə, ‘Iərimənu səkitaha raməres kwəti togki i, mətə tripkəpwəmwis mhə trərhi pehe mwi i.’” ⁴ Ia nəpin naha krauevən rouətoni kwəti togki naha kinəkwi tərini pen ipaka ti kwəruə ia nimwə riti ramərer ia suatuk. Nəpin kroufi raka nari irə, ⁵ nærmama nepwin səməme kamhərer ipaka ti nirau ia kwopun naha hənī mə, “Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?” ⁶ Mətə krouni pen nəfe Iesu rīməni pen ti nirau i. Nəpin nærmama me naha həregi, həsəni irau krouevən. ⁷ Irau krouəsigi kwəti togki naha rouvehe ti Iesu, rouəpənə pen karkahu əpwəmwis mi səvənrau ia təkuren. Nənə Iesu rəkure irə. ⁸ Nærmama həpik həpənə karkahu əpwəmwis me səvənraha ia suatuk. Nærmama nepwin mwi həpənə pen nimwai nei me sə hənərai ia nimeī nari. ⁹ Nærmama səməme kamhəkupwən mine səməme kamhəkurirə ia Iesu, kamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə, “Səgnəgini Kumwesən!

Səkwein amasan ia iærmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

¹⁰ Səkwein amasan ia kig i rauvehe mə truvehi təmwheki kaha səkitaha Kig Tevit mərimənu ia kitaha!

Kəgnəgini Kumwesən ia neiāi irənhə anan!”

¹¹ Nənə Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, mevən ia nimwə səvəi Kumwesən, maməspau narimnari me fwe ikin. Mətə raməruarəv ro pen Iesu rəpwəh mirərig mevən fwe ia Petani irəha twelef nærmama me səvənhi.

Iesu rini pen ti nei riti mə tripkukuə mhə mwi

¹² Rakwakwi irə irəha hæier ia Petani. Iesu riregi nukumhə rinahi. ¹³ Rəti pen mətoni niemis^b riti ramərer. Nīmwan ripik. Iesu revən mə trətə mə nukwan fwe ikin uə riwən. Revən ipaka tukwe, mətə nīmwan me a. Nukwan riwən ti nəri nə mə ripko mhə nəp̄in atukwatukw sə nei nəha trukua irə. ¹⁴ Ro iam̄inhi irə Iesu rini pen ti nei nəha mə, “Iərmama riti trəpwəh mwi nəniien nukwam ia nəp̄in riti.” Nəp̄in Iesu rini nəgkiariien nəha, nərmama me səvənhi həregi.

Iesu rəkoui irapw nərmama me ia nīmwa səvai Kumwesən

¹⁵ Iesu mine nərmama me səvənhi hæier pehe ia Jerusalem. Nənə Iesu revən ia nīmwa səvai Kumwesən, minaməkoui irapw nərmama me səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mine səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me.^c Rəvsini tepol me səvai nərmama me kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvai nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha, ¹⁶ minise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nuvehiien narimnari me mhəpi simwin ia kwopun nəha nīmwa səvai Kumwesən ramərer ikin. ¹⁷ Nənə Iesu rinamahatən irəha mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

‘Tukani nīmwa səiou

mə nīmwəfwaki səvai nərmama me ia tənəmtənə me.’

Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhərkwafə ikin.”

¹⁸ Nəp̄in pris asori me mine nahatən me səvai Loa həregi nəgkiariien səvai Iesu, kənamhətui suatuk mə tuhousi əpune. Irəha kamhəhek̄ir Iesu ti nəri nə mə nərmama me pam nənimenraha rier ti nahatənien səvənhi.

¹⁹ Nənə nəruarəv irə Iesu mine nərmama me səvənhi haraka ia Jerusalem, mamhəuvən.

²⁰ Rakwakwi irə ia nəpnəp̄in irəha həukurau ia kwopun niemis ramərer ikin, mhətə mə nei nəha ruvəmhiə fwe irənhə meste nuan me inhəripw. ²¹ Nənə Pita rerin rirhi nəgkiariien səvai Iesu. Rini pen tukwe in mə, “Iahatən, ətə ro nei nəha ikinəkwein ərəha irə, ruvehe muvīmhiə pam.”

²² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihahatətə ia Kumwesən. ²³ Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i tr̄ini minuə iərmama riti rini pen ti təkuaer i mə, ‘Təkuaer i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,’ mə nətərigien səvai iərmama nəha rəpwəh nəmkiamkiien, mətə rahatətə əknek̄in ia nəfe r̄iməni mə tro, Kumwesən tro nəkwān. ²⁴ Ro iam̄inhi irə iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i mə nəp̄in tihəfwaki, nəfe nəgh̄in tihəres i, tihahatətə mə hiəuvəuvehi raka, nənə Kumwesən truvei pehe

11:13: Luk 13:6 **b** **11:13:** Fiktri **11:14:** Mak 11:20 **c** **11:15:** Nərmama ia maket nəha kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me səvai nəfwakiien. **11:18:** Mak 14:1 **11:20:** Mak 11:14 **11:23:** Mat 17:20 **11:24:** Mat 7:7

m kímiaha. ²⁵⁻²⁶ Nənə nəp̄in tihərer mhəfwaki, tr̄ini minuə iərmama riti r̄ino noien ərəha ia kímiaha, tihenouenou i. Tiho iam̄inhi irə mə Tata səkímiaha ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me səkímiaha.”

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəres mə sin rəsəni wok sə Iesu ramo

²⁷ Irəha həuvehe mwi ia Jerusalem. Nəp̄in Iesu ramavən ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ik̄in, pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe tukwe, ²⁸ mhəres pen in mə, “Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik̄ mə tiko narimnari me i?”

²⁹ Miregi Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kímiaha nəresien riti. Tr̄ini minuə hiəni atukwatukw tukw iou i, tak̄ini pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin. ³⁰ Tiho mhəni ro tukw iou i mə fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptas ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

³¹ Nənə irəha hək̄iari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptas ia nərmama, Iesu tr̄ini pehe mə, ‘Ro iam̄inhi irə rəfo hiəpwəh n̄inien n̄ipər̄hienien ia nəgk̄iariien səvəi Jon?’ ³² Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə irəha hək̄ekir ti n̄inien iam̄inhi irə ti nəri nə mə nərmama me hahatətə ia Jon mə in profet pər̄hien riti.

³³ Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kímaha iahəreirei.”

Miregi Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh n̄inien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

12

Iesu rusipek̄in ia nəmə ərəha me nepw̄in səməme kamhətui ti n̄imek̄i krep riti

¹ Ia nəp̄in nəha Iesu rinaməgk̄iari m̄inraha m̄inani nusipek̄inien me, m̄inani mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwən sə tukeivə testesi tipwei krep ik̄in ti nuvehien n̄isen, mo mwi nəpai rəpwəmwis mutə tukətui ti krep ik̄in. Nəp̄in ro sampam irə, rəsəni nərmama nepw̄in həuvehe mhətui ti n̄imek̄i krep səvənhi. Irəha tuhəmhū ik̄in, mhəsi kwənkwaik̄ krep, mhəuai, mhəuvei pen n̄ipər̄in m̄ iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen n̄imek̄i krep səvənhi ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti. ² Nəp̄in kwənkwaik̄ krep rimruə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə kamhətui ti n̄imek̄i krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwaik̄ krep nepw̄in səpwəni

min. ³ Mətə irəha həkwtəmhiri iəmə nəha, mhousi, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ⁴ Iəmə asori rərari, mərhi pen iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Nənə irəha housi kənkəpwə, mho naurisien min. ⁵ Iəmə asori rərari mərhi pen riti mwi revən. Nənə irəha housi əpune. Irəha ho noien nəha ia nepwın mwi həpik. Həuəsi nepwın, mhousi əpune nepwın.

⁶ Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m iəmə asori həuvəiwən pam, mətə tini anan kuatia sə rokeikei pik. Iəmə asori rərhi pen i ti nəmə kamhətui ti krep, mini mə, 'Irəha tuhəsiai nərik.'

⁷ Mətə nəpın nəmə kamhətui ti krep hətoni tini iəmə asori, həni pen ti nirəha me i mə, 'Kwa tini iəmə asori nəha. Nəpın tata səvənhi tremhə, nime i krep i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nime i krep səvənhi truvehe mo səkitaha i.'

⁸ Nənə irəha həkwtəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irəpw ia tanirua.

⁹ Iəmə asori səvəi nime i krep, trəfo nəha? Truvehe mousi əpune nəmə me nəha məseni pen nime i krep səvənhi ia rəgi nərməpə. ¹⁰ Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan uə?

'Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwni nəha ruvəuvehe mino kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwtəmhiri əknekın pam nimwə.

¹¹ Iərimənu səkitaha rino nəri i, sətoni nəmrıtaha rier tukwe.' "

¹² Nənə nəmə asori me hənuə tuhəkwtəmhiri Iesu, ti nəri nə mə həregi mə in rini nusipekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekir nərmama, mhəpwəh Iesu, mamhəuvən.

Ratukwatukw mə iərmama trərəku takis revən ti Kig Sisa uə rekəm?

¹³ Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkwtəmhiri Iesu. Ro pen hərhi pen Farisi me nepwın mine nərmama nepwın səvəi Kig Herot mə tuhəuvən mhəres Iesu narimnari me nepwın, mho in rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. ¹⁴⁻¹⁵ Nənə irəha həuvehe mhəni pen ti Iesu i mə, "Tahatən, iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nıpərhienien. Ikəpwəh nehəkiriien nərmama. Nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a ti nirəha, mahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhəsi pen. Tiko mini ro tukumaha i mə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tahəuvehi pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?"

Mətə Iesu ruvəukurən raka rərınraha mə hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Nənə rini pen ti nirəha i

mə, “Rəfo hiameipweipwi iou iam̄inhi irə? Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe pwəh iakətə ro.” ¹⁶ Nənə irəha həuvei pen silin riti min. Nənə Iesu rəres pen mə, “Nən̄imwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?”

Miregi həni mə, “Nən̄imwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa.”

¹⁷ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

Irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nən̄imenraha rier.

Satusi me həres Iesu nəresien riti

¹⁸ Satusi me nepwin həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko ripkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, mhəni mə, ¹⁹ “Tahatən, Moses r̄imərai pen ia Loa səkitaha mə trini minuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tin̄inrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwər̄hakwər̄ha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha. ²⁰ Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, krouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, nənə iərman nəha remhə, məpwəh səvənhi pran. ²¹ Nənə piəvni səro kəru irə riri prən nəha, memhə mwi, məpwəh prən nəha, mətə tin̄inrau riwən. Nənə piəvni səro kahar irə ro mwi iam̄inhi irə ²² meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam, nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, memhə mwi. ²³ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpin nəha Kumwesən tro nər̄mama hətui mwi ia nemhəien, pran nəha səvəi sin, ti nəri nə mə nər̄man me nəha sefen irəha pam həməiri in?”

²⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəreirei n̄ipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi n̄iskaiien səvəi Kumwesən. Ro iam̄inhi irə mine nahatənien səkimiaha ripkatukwatukw mhə. ²⁵ Nəpin nər̄mama tuhətui mwi ia nemhəien, nər̄man tuhəpwəh n̄iriien n̄ipran, n̄ipran tuhəpwəh nesi penien nər̄man. Mətə irəha tuhəmwhen nagelo me ia neiai. ²⁶ Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama ko ripkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien nəha ia Nəkukuə Ikinan Moses r̄imərai rani nei nəha napw rauək irə mətə ripkahi əmwesi mhə? Ia kwopwi nəgkiariien nəha, Kumwesən r̄iməni pen ti Moses i mə, ‘Iou Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop.’ ²⁷ In ripko mhə Kumwesən səvəi nər̄mama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nər̄mama me səməme kamhəm̄iru. Kimiaha nahatənien səkimiaha ripkatukwatukw anan mhə.”

Nāfe nāha loa rasori ia loa me?

²⁸ Iahatən riti sāvai Loa ruvehe miregi irəha kamhəres irəha me i. Nəpīn riregi mə Iesu rini pen atukwatukw ti nirəha i, in rəres pen Iesu i mə, “Nāfe nāha loa rasori ia loa me?”

²⁹ Miregi Iesu rini mə, “Loa sə rasori in nāha Moses riməni mə, ‘Kimiāha nəkur Isrel! Tihətərig amasan! Iərimənu Kumwesən səkitaha in əpa kuatia. ³⁰ Nənə tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim, mokeikei in ia niskaiien me pam səim.’ ³¹ Nənə loa səro kəru irə in i mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.’ Loa riti mwi riwən rasori mwi məpi raka loa mi nāha.”

³² Miregi iahatən sāvai Loa rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nəgkiariien səim ratukwatukw. Ikani niperhienien mə Iərimənu in kuatia. Kumwesən riti mwi riwən, mətə in əpa. ³³ Iərmama traməkeikei mokeikei in ia rerin me pam, mokeikei in ia nətərigien me pam sāvənhi, mokeikei in ia niskaiien me pam sāvənhi. In traməkeikei mokeikei piəvni rəmwhen rokeikei atukw a in. Noien nāha ramasan məpi raka iərmama rousi əpune nərimiru me, muvani nīpwrənraha ia nifətə, muvei pen m Kumwesən.”

³⁴ Nəpīn Iesu rətə mə iahatən sāvai Loa raməni pen nəgkiariien sə ratukwatukw min, rini pen tukwe in mə, “Ik ipaka ti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” Kurirə irə nərmama pam həhekir Iesu. Riti mwi riwən rəres pen nəresien min.

Kristo in tini sin?

³⁵ Nəpīn Iesu ramahatən nərmama ia nimwə sāvai Kumwesən, rəres pen irəha i mə, “Rəfo nahatən me sāvai Loa haməni mə Kristo in tini Kig Tevit? ³⁶ Kig Tevit atukwatukw, nəpīn Nənimwīn Ikinan rinarə irə, riməni irapw mə, ‘Kumwesən^a rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkurei ia nikarek mwatuk
mesite tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.’

³⁷ Ia nəgkiariien nāha Kig Tevit atukwatukw rinəkwein Kristo mə Iərimənu sāvənhi. Mə ro iamīnhi irə rəfo irəha kamhəni mə in tini Kig Tevit?”

Nəkuər nāha rerinraha ragien mə tuhətərig ia Iesu.

³⁸ Nəpīn Iesu ramahatən irəha i, manī mə, “Kimiāha tihaməkeikei mhəsiari ti nahatən me sāvai Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwis me mamhan.

12:28: Luk 10:25-28   **12:29:** Dut 6:4-5   **12:31:** Lev 19:18   **12:33:** Dut 4:35, Aes 45:21, 1Saml 15:22, Hos 6:6   ^a **12:36:** Nəgkiariien sāvai nəkur Kris riməni iamīnhi irə mə, “Iərimənu rini pen ti Iərimənu səiou.”

Ia kwopun kamo maket me ikin hokeikei mə nərmmama tuhəkwein irəha ia nīsiaiien. ³⁹ Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikin. ⁴⁰ Irəha kamhəpeki raka nautə səvəi nīpran me səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. Kamhəfwaki ia nəfwakiiien əpwəmwis me mə nərmmama tuhəsiai irəha. Kumwesən trərpwin noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

Pran riti sə ruvei pen mane səvənhi sampam m Kumwesən

⁴¹ Iesu raməkure ipaka ti kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikin, maməspau nərmmama me kamherukw pen mane me səvənraha. Nərmmama me səməme nautə səvənraha rasori həpik herukw pen mane asori. ⁴² Mətə pran riti fwe ikin. Səvənhi iərman remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihi mi kəru.

⁴³ Nəpīn Iesu rətoni, rəkwein nərmmama me səvənhi həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhiienien tukumiaha i mə prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in, nautə səvənhi riwən, in rerukw pen mane rasori məpi raka nərmmama me pam nəha səməme kamherukw pen mane m Kumwesən. ⁴⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmmama me nəha nautə səvənraha rasori. Həuvehi raka nīpərin a mhəuvei pen m Kumwesən. Mətə prən nəha nautə səvənhi riwən ruvei pen mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə.”

13

Iesu rini irapw mə tukamevən tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Nəpīn Iesu rīnamier ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin, iərmmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iahatən. Ətə ro nimwə səvəi Kumwesən. Kino ia kəruətərei asori me. Nimwə me i hamasan pik.”

² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikətə nimwə asori me i? Tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərer əknekinien ia riti.”

³ Nəpīn Iesu raməkure ia Təkuər Olif, maməti əpwəmwis pen ia nimwə səvəi Kumwesən, Pita mīne Jemes mīne Jon mīne Antru həres afafa in mə, ⁴ “Tiko mīni ro tukumaha i mə narimnari me nəha truvehe tinesən? Nəfe nīmətətien truvehe mahatən pen mə nəpīn səvəi narimnari me nəha ruvəuvehe ipaka?”

⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha tihaməsiari kamo iərmmama riti reikuə ia kīmīaha. ⁶ Nərmmama həpik tuhəuvehe ia nəghik, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia

nərmama həpik. ⁷ Nəpən tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien mə 'naruagənien riti fwe' uə 'naruagənien trutə,' tihəpwəh nehekiriən. Nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə rīpko mhə ihi nəpən sampam. ⁸ Nərmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kig riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə. Kwopun me nepwīn nīmwnīmwiən trīkiu. Nukumhə trahi nərmama. Mətə narimnari me i rəmwhen a ia pran sə rinamregi təkutan rinaməmīsə ti nərəhiien iakunouihi.

⁹ Kimiaha tihəmətə amasan ia kimiaha me. Nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkimiaha. Fwe ia nəkwai nīmwfəwaki me səvəi nəkur Isrel tuhərisi kimiaha. Tihərer ia nəmri kig me mine ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. Tihərer ia nəmri nraha mhəvisau irəpw nəgkiariien amasan səiou minraha. ¹⁰ Nəgkiariien amasan səiou traməkeikei mukupwən mevən ti nərmama pam ia tənəmtənə me kurirə irə nəpən sampam truvehe. ¹¹ Nəpən nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkimiaha, kurirə hiəgkiari, tihəpwəh nətərig pikien ia nəfe tihəni. Mətə ia nəpən səkimiaha tihəgkiari irə, tihəskəmter, mhəgkiari, ti nəri nə mə rīpko mhə kimiaha atukwatukw tihəgkiari, mətə Nənimwīn İkinan truvei pehe nəgkiariien m kimiaha hiəgkiari.

¹² Ia nəpən nəha iərmama truvei pen piəvni anan ia rəgi nərməpə mə tukousi əpune. Tata me tuho mwī iamīnhi ia tinīnraha me. Nəkwərəkəwərha me tuhəskəmter mhəni ərəha səvənraha me tata mine mama, mhəuvei pen irəha mə tukousi əpune irəha. ¹³ Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer əknekīn ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe mhəkurau pam, Kumwesən truehimīru in."

Nərəhaien asori ia Jerusalem

¹⁴ "Kimiaha tihətoni nəri Profet Taniel rīməni kani mə 'Nəri sə rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.' Tramərer ia kwopun sə rīpkatukwatukw mhə mə trərer ikin.^a Ia nəpən nəha tihətoni, (iərmama sə raməvsini nəkukuə i traməkeikei mukurən nīpwran), nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhərkəwəfə ia təkue me. ¹⁵ Trīni minuə iərmama riti raməpwīs ia təkure nīmwə səvənhi, traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvnīmwəien mə truehi nari riti. ¹⁶ Trīni minuə iərmama riti raməmhū ia nəmhien

13:8: Aes 19:2, 2Kron 15:6   **13:9:** Mat 10:17-20   **13:11:** Luk 12:11-12

13:12: Mat 10:21   **13:13:** Mat 10:22, Jon 15:21   **13:14:** Dan 9:27, 11:31,

Dan 12:11   ^a **13:14:** Trərer ia kwopun ikinan anan ia nīmwə səvəi Kumwesən.

13:15: Luk 17:31

səvənhi, traməkeikei map akwauakw, məpwəh nīrərigien mevən imwəni mə truvehi səvənhi tīnari. ¹⁷ Trərəha anan ti nīpran me səməme tuhəpəmpəm mīne səməme tuhaməuvei kənunu m nəkwərhakwərha əmtəmetə me ia nəpīn nəha ¹⁸ Tihəfwaki mə nəpīn nəha trəpwəh nuveheien ia nəpīn səvai nəkwieien, ¹⁹ ti nəri nə mə nəpīn nəha nəpīn səvai nərəhaien. Nərəhaien nəha trasori məpi raka nərəhaien me pam səməme həuvəuvehe raka fwe nukune narəien^b mesite pehe ipwet mīne. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka. ²⁰ Ko nərəhaien nəha ravən əpwəmwis, nərmama me hemhə pam. Mətə Iərimənu tro nəpīn sə nərəhaien nəha travən irə rukwakwa. In tro iamīnhi irə mə truvehimīru nərmama me səvənhi səməme ruvərfi raka irəha. ²¹ Ia nəpīn nəha, trīni mīnuə iərmama riti rīni pehe tukumiaha i mə, 'Hətə ro Kristo i' uə 'Hətə ro Kristo nəha,' kīmiaha tihəpwəh nīnīien nīpərhiēnien irə. ²² Nərmama tuhəskəmter. Nepwīn tuhəni mə irəha Kristo, mətə neikuəien. Nepwīn tuhəni mə irəha profet, mətə neikuəien. Tuho nīmtətien me mīne narimnari me nərmama tuhətoni mhərkərinari irə. Irəha tuhəmwur mə tuheikuə ia nərmama səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha, trīni mīnuə irəha həukurən noien. ²³ Mətə kīmiaha tihəməsiari. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i."

Kristo truvehe mwi

²⁴ Iesu riripīn mīni mə, "Mətə nəpīn nərəhaien nəha truvehe mukurau pam,

'meri truvehe mīpitəv,

məkwə trəpwəh nəhiapwien,

²⁵ kəməhau me ia nīmagouagou tuhəsasəsas,

narimnari me ia nīmagouagou həskai pik, Kumwesən trīkiukiū ia nīrəha.'

²⁶ Kurirə irə nərmama tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə iakauvehe ia nīskaiēn asori mīne nukuraanien asori.

²⁷ Ia nəpīn nəha takərhi raka nagelo me səiou həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarēi, mhəuvən ia kwopun me pam ia tīprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakīmərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.

²⁸ Həregi ro nusipekīnien səvai nei nəha niemis. Nəpīn rīnarkwi pen tukun sə rīmərməru mīnaməpīrpi, kīmiaha hiəukurən mə nəpīn səvai nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka.

²⁹ Rəmwhen a mwi, nəpīn kīmiaha tihətoni narimnari me i hənəmāier pehe, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia

13:17: Luk 23:29   **13:19:** Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14   **b 13:19:** Uə fwe kupwən ia nəpīn nəha Kumwesən rīno neiai mīne tīprənə mīne narimnari me pam.

13:22: Dut 13:1-3, Rev 13:13   **13:24:** Rev 8:12   **13:27:** Mat 13:41

nimwə mə takuvnimwə pehe. ³⁰ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmīru təkwtəkwwuni mīne tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i hāier pehe. ³¹ Neiai mīne tīprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.

³² Mətə nəpīn səvəi nəri nəha, uə aoa səvənhi, iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mīne iou mwi, Tini Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou, in əpa rukurən. ³³ Kimiaha tihaməsiari, ti nəri nə mə hiəreirei mə nəpīn nəha truvehe tinesən. ³⁴ Rəmwhen a ia iərmama riti ravən əpwəmwis, məseni pen narimnari me səvənhi ia rəgi nərmama me səməme kamho tukwini nari min. Irəha pam səvənraha wok rarə. Nənə nəpīn iərmama nəha ramier irə rini pen ti iərmama sə raməkure ia kwəruə ia nimwə səvənhi mə, 'Tikamətui amasan ti səiou narimnari me, məpwəh napriien.'

³⁵ Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei mə iəmə asori səvəi nimwə truvehe tinesən. Truvehe ia nəruarəv uə ia nəpīn uə ia nəpīn rəiə rakaka irə uə ia nəpnəpīn. ³⁶ Rərəha mə ruvehe akwauakw mətoni hiamapri. ³⁷ Nəfe iakamīni pehe tukumiaha i, iakamīni pen ti nərmama me pam mə, 'Hətui amasan, mhəpwəh napriien!'

14

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui suatuk ti nousi əpuneien Iesu

¹ Nəpīn kəru mwi nəkur Isrel ho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə.^a Pris asori me mīne nahatən me səvəi Loa kamhətui suatuk riti mə tuhəvən afafa, məkwətəmhiri Iesu, mhousi əpune. ² Irəha kamhəni mə, "Pwəh kitaha səpwəh nəkwətəmhiriiēn Iesu ia nəpīn səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe."

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

³ Nəpīn Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon. (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tekīn.) Iesu raməkure maməni nari. Pran riti ruvehe mauvehi potel riti kīno ia kəruətərei riti nəghīn nə alapasta. Fwe ia nəkwai potel nəha senta sə kīno ia nat

13:34: Mat 25:14   **13:35:** Luk 12:38   **14:1:** Mak 11:18   ^a **14:1:** Iərimənu rīmāni pen ti nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə. Tuho ia nuk nuk me mə rerīnraha trīrhi nəpīn Iərimənu rīmāivə ueni nimwə səvənraha ia tənə Ijip, məpwəh nousi əpuneien nəmritāik səvənraha: Eks 12:1-19   **14:3:** Luk 7:37-38

atukwatukw.^b Nənimen rutə pik. Prən nəha rətəfi tərhui potel nəha, mətəgi pen ia nukwəne Iesu.

⁴ Mətə nərmama nepwin niemaha rəpi irəha, kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Rəfo ramouraha senta ianhi? ⁵ Ramasan mə ripkəmri pen a nəmri nari ia senta nəha pwəh iərmama riti ruvehi. Rukurən nuvehien mane asori muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.” Nənə kamhəski prən nəha.

⁶ Mətə Iesu rini mə, “Tihəpwəh nəskiiən prən i! Rəfo hiamo iamihni irə? In ramo noien amasan riti miou. ⁷ Nərmama me şəməme nautə səvənraha riwən tuhamarə kimiaha minraha ia nəpin me. Nəpin hiənuə tihəsiu ia nirəha, hiəukurən nasituien. Mətə iou tapkarə mhə kitaha m kimiaha nəpin me. ⁸ Prən i rino nari riti rəmwhen irə mə tro. Rukupwən mətəgi pehe senta maməpnəpenə ia nipwrak mə tukinimwi. ⁹ Iakani nipərhiēnien tukumiaha i mə nərmama tuhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou ia kwopun me ia tiprənə i, mhəvisau irapw nəfe prən i rino miou mə nərmama rerinraha tramrhi.”

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in

¹⁰ Jutas Iskariot, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, revən ti pris asori me mə trəgkiari minraha. Revən mini mə, “Takuvei pehe Iesu m kimiaha.” ¹¹ Nəpin pris asori me həregi nəgkiariien səvənhi, rerinraha ragien tukwe. Həni mə tuhəuvei pen mane min. Nənə Jutas rinamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iərmama kəru səvəi Iesu krouəpnəpenə ti nəveginien kaməni bred sə yis riwən irə

¹² Neste atukwatukw nəpin nəha tuhəni bred sə yis riwən irə. (Ia nəpin asori nəha, nərmama kamhousi əpune sipsip me səvəi Pasova.) Nərmama me səvəi Iesu hərəs pen Iesu i mə, “Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kimaha tahəuvən mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova ikin, nənə, ik tikəni?”

¹³ Nənə Iesu rərhi pen iərmama mi kəru səvənhi mini pen ti nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia Jerusalem. Iərman riti trəpi raka kimirau ia suatuk, mauvehi tikinari riti nui rukuər irə. Iroukurirə pen in. ¹⁴ Nəpin revən muvnmwə ia nəkwai nimwə, iroukurirə i, rauevən, rouni pen ti iəmə asori səvəi nimwə nəha mə, ‘Iahatən səkitaha rani mə, nimwə əfo nəha tahəni pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha səiou me nərmama me ikin?’ ¹⁵ Nənə in triri kimirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha mahatən rum asori riti. Narimnari me pam

b 14:3: Nat in nei riti. Nipekin rapein amasan. Rutə ia tənə səvəi nəmə Intia isipwin ti tənə səvəi nəkur Isrel. Ro pen nənimen rutə pik. **14:7:** Dut 15:11

14:8: Jon 19:40 **14:12:** Eks 12:6, 14:20

hənəmak raka fwe ikin. Ia rum nəha kimirau tirouəpnəpenə tukutaha.”

¹⁶ Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouier, rouevən fwe ia Jerusalem, rouətə narimnari me pam rosi a Iesu riməni pen ti nirau i. Nənə krouəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

Jutas truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in

¹⁷ Ia nəruarəv Iesu ruvehe irəha twelef nərmama me səvənhi. ¹⁸ Nəpin kamhani pəri nari irə, Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki iou. Kimiaha riti raməni pəri nari kimrau min.”

¹⁹ Nəpin irəha həregi nəgkiariien nəha, rerinraha rəpou. Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, “Sin nəha ikani? Iou?”

²⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani kimiaha riti ia twelef nərmama me i səiou. Iərmama sə rameitesi bred ia tikiplet kuatia kimrau min. ²¹ Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nərmama me səməme kamhəmwəki iou. Ramasan pik mə ripkəpwəh a nətuiien.”

Nəpin sampam Iesu rəni nari irəha nərmama me səvənhi

²² Nəpin nəha kamhani nari irə, Iesu ruvehi bred məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə məkwsen muvei pen m səvənhi me nərmama me, mini pen ti nirəha i mə, “Tihəuvehi. In i nīpwrak.”

²³ Kurirə irə in ruvehi kap waen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe. Məfwaki pam, nənə muvei pen minraha irəha pam hənimwi waen ia tikikap nəha.

²⁴ Nəpin Iesu rauvei pen minraha, in rini mə, “In i nitek sə trərihi tərini əknekən nəgkiariien vi səvəi Kumwesən. Traiu ti nərmama həpik. ²⁵ Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə tapkənimwi mhə mwi waen meste takənimwi waen vi ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

²⁶ Nənə irəha hani nīpu riti, mho sampam irə, mhəier mhəuvən ia Təkuər Olif.

Iesu rini mə tukamevən nərmama me səvənhi tuhap kirkiri mhəpwəh in

²⁷ Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Tukamevən kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rini mə, ‘Iou takousi iərmama sə ramətui ti sipsip, sipsip me tuhaiu kirkiri.’

²⁸ Mətə in tro iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə.”

²⁹ Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə ripko mhə iou.”

³⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nipərhienien tukw ik i ipwet ia nəpin, kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.”

³¹ Mətə Pita rəgkiari asori mə, “Trini minuə həni mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh ninien mə iakreirei ik.” Nənə irəha pam həni nəgkiariien kuatia.

Iesu revən fwe ia Ketsemane, maməfwaki fwe ikin

³² Irəha həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketsemane. Iesu rini pen ti səvənhi me nərmama me i mə, “Kimiaha tihaməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən məfwaki.” ³³ Nənə in riri Pita, Jemes, mine Jon harevən irəha min. Ia nəpin nəha in rinamregi rərəha, rerin rəpou pik. ³⁴ Nənə rini pen ti nirəhar i mə, “Rerik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i mharəpwəh napriien.”

³⁵ Nənə Iesu revən ouihi a mwi, mīmwei ia tiprənə, məfwaki, maməres suatuk riti mwi mə nəpin nəha trukurau irə. ³⁶ In rini mə, “Tata keikei, narimnari me pam riməru tukw ik. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei.”

³⁷ Nənə Iesu rəfwaki pam, mirərig pehe mətəni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in rini pen ti Pita i mə, “Eh, Saemon, rəfo ikamapri, ko ipkətui mhə nəpin ouihi a uə? ³⁸ Tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nimweiien ia nərəhaien. Nipərhienien, rerimiaha ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiaha rəpou.”

³⁹ Nənə Iesu rirərig mevən məfwaki mwi, mini a nəgkiariien sə riməni kupwən. ⁴⁰ Nənə mirərig pehe mwi mətə irəhar kamharapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. Nənə harfi nəmrinrahar, mətə harreirei mə tuharni pen nəfe tukwe in.

⁴¹ Nənə Iesu revən səro kahar irə muvehe mini pen ti nirəhar i mə, “Hiamarapri, mamharuvehi ihi napwəisien səkimiahar? Nəmwhen. Nəpin nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. ⁴² Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trini pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nærmama sæmæme kamhæmwæki Iesu hæuvehe mhækwætæmhiri in

⁴³ Næpîn Iesu ramægkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nærmama me sævai Iesu, ruvehe iræha nærmama me hæpik. Pris asori me mine nahatæn me sævai Loa mine næmæ asori me sævai nækur Isrel hænærhi pen iræha. Nepwîn kamhæuvehi nau. Nepwîn kamhæuvehi nîpæri nei.

⁴⁴ Jutas rinægkiari raka minraha mæ, "Iærmama sæ takakei min, iæmæ næ in næ. Kimiaha tihækwætæmhiri, mhæiri raka mhæuvæn, mhætui amasan mæ træpwæh napien." ⁴⁵ Nænæ næpîn Jutas ruvehe ia kwopun næha, revæn atukwatukw ti Iesu, mini mæ, "Iahatæn!" Nænæ makei min. ⁴⁶ Jutas rakei min, nænæ nærmama me hæuvehe mhækwætæmhiri. ⁴⁷ Mætæ iærmama riti sæ ramærer ipaka ti Iesu reivi raka nau sævænhi, mærai iærmama riti sæ ramo tukwini nari m pris asori anan, mærai raka nîkare nîfregin.

⁴⁸ Nænæ Iesu rini pen ti niræha i mæ, "Ræfo hiæuvehi nau me mine nîpærpæri nei me mhæuvehe mæ tihækwætæmhiri iou iamînhi iræ? Nætærigien sækimiahaha rinuæ iou rakres riti uæ? ⁴⁹ Ia nærineiv m neis mine iakamaræ kitaha m kimiaha fwe ia nimwæ sævai Kumwesæn, mamahatæn nærmama. Ræfo hiæpwæh nækwætæmhiriien iou ia næpîn næha? Mætæ hiamo iamînhi iræ mæ nægkiariien sæ Nækukuæ Ikinan rimæni truvehe mukuæ." ⁵⁰ Iræha hækwætæmhiri Iesu. Nænæ nærmama me pam sævænhi hæpwæh in mhap.

⁵¹ Tæmaruæ riti rakuriræ Iesu. Rauvegi a nîpwran ia ravaravar. Nærmama me hæuvehe mhækwætæmhiri. ⁵² Mætæ resi raka ravaravar ia nîpwran maiu auær a map.

Iesu rærer ia næmri næmæ asori me sævai nækur Isrel

⁵³ Nærmama me hæiri Iesu mhæuvæn ti pris asori anan. Pris asori me mine næmæ asori me sævai nækur Isrel, mine nahatæn me sævai Loa, hænousæsîmwîn pen pam raka iræha me tukwe. ⁵⁴ Næpîn hæiri pen Iesu mamhæuvæn, Pita rakuriræ ia Iesu mamavæn isipwîn tukwe meste nari fwe ia nîkare nimwæ sævai pris asori anan. Nænæ muvnimwæ mamækure iræha iotukwininari me, mamærhiæpw ia napw.

⁵⁵ Nænæ pris asori me mine næmæ asori me sævai nækur Isrel kamhætui nærmama nepwîn mæ tuhæni irapw næri æræha riti sæ Iesu rino uæ rimæni. Næmæ asori me hokeikei mæ tuhæregi pwæh housi æpune Iesu tukwe. Mætæ iræha hæpkætæ mhæ nari riti. ⁵⁶ Ræknekîn ti niræha ti næri næ mæ nærmama hæpik hæskæmter mamheikuæ ia næfe hænætoni Iesu rino uæ hæmæregi in rimæni, mætæ nægkiariien sævænraha ripkuvehe mhæ mo kuatia.

⁵⁷ Nænæ nærmama nepwîn hæskæmter mamheikuæ ia Iesu mamhæni mæ, ⁵⁸ "Kimaha iahæregi iæmæ i rimæni mæ, 'Iou

takouraha nimwə i səvəi Kumwesən sə nərmama həno ia rəginraha. Nəp̄in kahar rukurau takuvrhək̄in riti mwi nərmama tuhəpwəh noien ia rəginraha.”⁵⁹ Həni iam̄inhi irə, mətə nəgkiariien mwi səvənraha r̄ipko mhə kuatia.

⁶⁰ Nənə pris asori anan rərer ia kurkwan ia nirəha mares pen Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia nəgkiariien nəha irəha kamhəni mamhousi ik irə?”⁶¹ Mətə Iesu rəpnəpen, məpwəh nəgkiariien.

Nənə pris asori anan rəres pen mwi mə, “Rəfo? Ik Kristo? Kumwesən sə kam̄ini vivi in t̄ini nə ik?”

⁶² Miregi Iesu r̄ini mə, “Iou i. Tukamevən kimiaha tihətoni iou, Iəm̄əti Iərmama, takaməkure ia n̄ikare Kumwesən mwatuk sə in n̄iskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia n̄imagouagou.”

⁶³ Nənə nəp̄in pris asori anan r̄iregi, reitehi karkahu səvənhi, m̄ini mə, “Kitaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəm̄ə i ti nəfe?”⁶⁴ Hiəuvəregi raka mə in r̄ini ərəha Kumwesən. Nətərigien səkimiaha mə tsəfo irə?”

Nənə irəha pam həni mə Iesu traməkēkei memhə.⁶⁵ Nəpw̄in həkəmter mhərgəvəsi pen in. Nəpw̄in housəman nənimen, mamhəuəsi in, mamhəni mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimw̄in mə sin ruəsi ik!” Nənə naruağən me səvəi pris asori anan irəha mwi həuvehi mhəpw̄i.

Pita r̄ini mə in r̄ireirei Iesu

⁶⁶ Pita in fwe inhəripw ia n̄ikare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe.⁶⁷ Nəp̄in rətoni Pita ramərhiəpw ia napw, rəti əter irə, m̄ini mə, “Ik mwi ik̄inamavən pəri kimirau Iesu iəm̄ə Nasaret.”

⁶⁸ Miregi Pita r̄ini mə, “Rəkəm. Iou iakreirei iəm̄ə nəha, m̄ireirei nəfe i ikam̄ini.” Nənə Pita rəpwəh n̄ikare nimwə səvəi pris asori anan mevən ipaka ti kwəruə asori riti sə nərmama kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə rəiə riti rakaka.

⁶⁹ Nənə pran sə ramo tukwini nari ruvehe m̄inam̄ini mwi ti nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pita i mə, “Iəm̄ə i in riti ia nirəha.”

⁷⁰ Mətə Pita r̄ini mwi mə, “Rəkəm. R̄ipko mhə iou riti ia nirəha.”

Nənə hərer ouih̄i a mwi. Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe in həni pen mwi mə, “N̄ipər̄hienien, ik riti ia nirəha ti nəri nə mə ik iəm̄ə Kalili.”

⁷¹ Miregi Pita r̄ini mə “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpw̄in noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuh̄i anan mə iou iakreirei iəm̄ə nəha kimiaha hiaməni.”

⁷² Pita r̄ini iam̄inhi irə nənə təkwtək̄wuni a rəiə rakaka səro kəru irə. Nənə Pita rer̄in r̄ir̄hi nəgkiariien sə Iesu r̄iməni pen

tukwe in mæ, “Kuriræ ræiæ rakaka særo kæru iræ, tikini m kahar mæ ikreirei iou.” Pita rerin rirhi. Nænæ rerin rærkwæpîr, rasæk.

15

Iesu rærer ia næmri Paelat

¹ Ia næpnæpîn pris asori me mine næmæ asori me sævæi nækur Isrel mine nahatæn me sævæi Loa mine nærmama pam ia nækureien sævænraha hæræi sun nægkiariien sævænraha, mhærihi Iesu, mhæiri mhæuvæn, mhæmri pen in ia rægi Paelat.

² Nænæ Paelat ræres pen Iesu i mæ, “Ik kig sævæi nækur Isrel?”

Miregi Iesu rini mæ, “Ik ikani.”

³ Ia næpîn næha pris asori me kabhæni æræha Iesu ia narimnari me ripik. ⁴ Ro pen Paelat ræres pen mwi ti Iesu i mæ, “Nægkiariien riti riwæn tikini pen ti niræha i? Regi ro narimnari me ripik kabhæni æræha ik iræ.”

⁵ Mætæ Iesu ræpwæh nægkiariien. Nænæ Paelat rærkærinari iræ.

⁶ Noien riti næha ikîn Paelat ramo ia nuk me pam ia næpîn sævæi nævegînien asori næha Pasova. Ramæseni iærmama riti sæ nækur Isrel hæmæni rier ia kalapus mamevæn. ⁷ Ia næpîn næha iærmama riti ramæmak fwe ia kalapus næghîn næ Parapas. Kimæuvehi puvnimwæ in ia kalapus iræha nærmama me nepwîn ti næri næ mæ hænousi æpune iærmama ia næpîn sævæi naruagænien riti. ⁸ Ro iamînhi iræ nærmama hæpik hæuvehe ti Paelat mænæmhæres pen mæ træseni iærmama riti rier ia kalapus ræmwhen sæ ramo minraha ia nuk me.

⁹ Miregi Paelat rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha hiokeikei mæ takæseni kig sævæi nækur Isrel rier ia kalapus?” ¹⁰ Paelat ræres pen iræha iamînhi iræ ti næri næ mæ in rukuræn mæ pris asori me hæmæuvei pen Iesu ia rægin ti næmwækien sævænraha. ¹¹ Nænæ Paelat ræres pen iræha, mætæ pris asori me hærer kukurau mamhærhiærhi nærmama, mamhæni pen ti niræha i mæ tuhæres pen Paelat i mæ træpwæh narakaïen ia Iesu mætæ traraka ia Parapas.

¹² Ro iamînhi iræ Paelat rægkiari mwi minraha mini mæ, “Trini minuæ iakæseni Parapas rier ia kalapus, ræfo ia iærmama sæ hiamæni mæ in kig sævæi nækur Isrel?”

¹³ Miregi iræha hækwæin æpwæmwis mwi mæ, “Ærui tærini pen in ia nei kamarkuauil!”

¹⁴ Miregi Paelat rini pen ti niræha i mæ, “Ti næfe? Næfe næha næræhaien in rino?”

Mætæ hæni asori mwi mæ, “Ærui tærini pen in ia nei kamarkuauil!”

¹⁵ Nærmama me hæpik nænæ Paelat rokeikei mæ tro rerinraha ræpwuæn. Ro pen ræseni Parapas rier ia kalapus mamevæn.

Nənə Paelat rini pen ti naruagən me mə tuhərisi Iesu. Hərisi pam nənə Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgɪnrəha mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me haris əkenhin ia Iesu

¹⁶ Naruagən me həiri Iesu mhəier mhəuvən ia nəkwai nimwə asori səvəi Paelat. (Nimwə nəha nəghin nə Praetorium.) Nəpin hapirapw fwe ikin, həkwein irəha me nepwin ia kusen səvənraha həuvehe, ¹⁷ mharkahu pen karkahu əruerəv riti m Iesu rəmwhen ia karkahu səvəi kig. Həuvehi rəhi mhəuvnhi kəfəfau irə səvəi kig, mhəfəfau pen ia kənkəpwə. ¹⁸ Hənaməkwein pen irə mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha iahəsiai ik!” ¹⁹ Irəha həuəsi kənkəpwə ia rɪgi nei, mhərgəvəsi in, mhənimwi nukurhunraha ia nənimen mamhəuvnhi nisiaiien irə. ²⁰ Nəpin hənaris əkenhin raka irə, həuvehi raka karkahu əruerəv irə, mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in mhəier mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

²¹ Irəha həiri Iesu, mamhəuvən. Ia suatuk naruagən me hətoni iəmə Saerin riti. Nəghin nə Saemon. In tata səvəi Aleksanta mine Rufas. Ruku pen fwe ia rukwənu mauvehe i ia taon. Naruagən me həkeikei min mə trəvrani nei kamarkuau səvəi Iesu. ²² Həiri Iesu mhəuvən ia kwopun riti nəghin nə Kolkota (Nipwrai nəhag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama) ²³ Irəha həuvei pen waen min kəvti pen nimwai nari riti rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə Iesu rəpwəh nənimwiien.

²⁴ Irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mharə mhəuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən pen mə sin truvehi nəfe tinari səvənhi.

²⁵ Hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau ia naen klok ia nəpnəpin. ²⁶ Nəkukuə kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe rini mə:

IN I KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL

²⁷ Nəpin hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, hərui tərini pen mwi rakres mi kəru ia nei kamarkuau, riti ia nɪkare Iesu mwatuk riti ia nɪkaren mour. ²⁸ a ²⁹ Nənə nərmama səməme həukurau pehe ia suatuk, kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhin irə, mamhounouini kənkəpwənraha me, mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəpin kahar. ³⁰ Ita, uvehimiru ik, maraka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe!”

15:21: Rom 16:13   **15:24:** Sam 22:18   a **15:28:** Niutestamen me nepwin kimərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən həni nəgkiariien riti mwi ia kwopun i rini mə, “Ia noien nəha nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukua sə rani mə, ‘Irəha həvsini in mə in riti mwi ramərui Loa.’”   **15:29:** Sam 22:7, Sam 109:25, Mak 14:58

³¹ Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha mwi kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhin irə, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “In ruvəuvehimiru raka nərmama həpik, mətə ko rīpkuvehimiru atukw mhə in.” ³² Həni mə, “In Kristo. In kig səvəi nəkur Isrel. Ramasan mə raraka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe pwəh kitaha sətoni mhəni nīpərhienien irə.” Iərman mi nəha kəru kinərui tərini pen irau ia nei kamarkuau irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in.

Iesu remhə

³³ Ia kurkwai nəpīn ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. ³⁴ Nənə ia tri klok ia nərvarəv Iesu rasək əpwəmwis mini mə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nīpwrai nəgkiariien nəha, in i mə, “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iamīnhi?”

³⁵ Nərmama nepwīn səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, “Həregi ro, iəmə i raməkwein Profet Elaeja.” ³⁶ Nənə riti ia nirəha raiu muvehi nīpəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mīpiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi, mini mə, “Pəpim ro pwəh sətoni mə Profet Elaeja truvehe muvehi raka iəmə i ia nei kamarkuau uə rekəm.”

³⁷ Mətə Iesu rasək əpwəmwis, muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.

³⁸ Ia nəpīn nəha tinari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nīpərin kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. ³⁹ Iəmə asori riti səvəi naruagən me ramərer maməti pen mətoni Iesu. Nəpīn rətoni Iesu ruvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə iamīnhi irə, rini mə, “Nīpərhienien iəmə i in Tini Kumwesən.”

⁴⁰ Nīpran me nepwīn kamhərer isipwīn kwopti ti Iesu mamhəspau irə. Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama səvəi Jemes mine Joses, irəha minraha. ⁴¹ Nəpīn Iesu rinamavən fwe ia tənə Kalili nīpran mirəhar nəha kamhəkurirə i, mamhasitu irə. Nīpran me nepwīn mwi həpik, nəpīn Iesu ruvehe ia Jerusalem, irəha mwi həkurirə in mhəuvehe.

Josefrinimwi Iesu

⁴² Fraete, nəpīn kaməpnəpenə irə ti Sapat, ti nəri nə mə nəruarəv meri rinamivə, ⁴³ Josef iəmə Aramatia revən mə trəres Paelat mə ko Paelat rəsəni in ruvehi nīpwrai Iesu. (Josef in mwi raməkure irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpīn housəsīmwin irəha me. Nərmama kamhəsiai in. Josef rameitenhi mə trətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu

irə truvehe.) Josef rətəgase ia Paelat, mevən mæres nīpwrai Iesu. ⁴⁴ Nəpīn Josef ræres pen Paelat ti nīpwrai Iesu, Paelat rəkərinari, mireirei mə Iesu ruvamhə pərhiēn uə rekəm. Ro iamīnhi irə rəkwein pen iəmə asori səvəi naruagən me mæres pen tukwe in mə, “Nīpərhiēnien Iesu ruvamhə raka?”

⁴⁵ Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Nīpərhiēnien Iesu ruvamhə raka.”

Nəpīn Paelat riregi, rəseni Josef mə, “Ikukurən nevəniēn muvehi raka nīpwrān.”

⁴⁶ Josef revən muvehi nəmri tinari kani mə linen, muvehi raka nīpwrai Iesu ia nei kamarkuauī, muvegi irə. Muvegi pam, muvehi mevən, məmri pen ia nīpəgi kəruətērei riti kīnərai ərori raka, nənə məsəkʷusəkʷu kəruətērei asori riti mərəpīnhə pen kʷəruə irə. ⁴⁷ Ia nəpīn nəha Meri Maktala mine Meri mama səvəi Joses krouətə kwopun nəha kəmri pen Iesu ikin.

16

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Rinaməruarəv, nəpīn Sapat rino sampam, Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama səvəi Jemes, haruvehi nəmri nīmwai nari me nepwīn sə nīpekīnraha rapein amasan, mə tuharevən mharəmri pen ia nīpwrai Iesu. ² Ia Sante, ia nəpnəpīn anan, irəhar hənəmarevən fwe ia nīpəg. ³ Ia suatuk kamharəres irəhar me i mə, “Sin nəha trasitu ia kitahar, məpəkīr raka kəruətērei nəha ramo tukuahag kʷəruə ia nīpəg?”

⁴ Mətə nəpīn harapirapw fwe ikin, harəti pen mharətoni kəruətērei asori nəha kīnəpəkīr raka raka i. ⁵ Nənə harevən ia nəkwai nīpəg, mharətoni iərmama riti raməkure ia nīkarenrahar mwatuk, mamarkahu ia karkahu sə rəpwəmwis məpsan. Irəhar harətoni, nənimenrahar rier.

⁶ Mətə iərmama nəha rini pen ti nīrəhar i mə, “Nəmrimirəhar trəpwəh nierien. Hiamarətui Iesu, iəmə Nasaret sə kīnəruī tərini pen ia nei kamarkuauī. In riwən i. Rinətui raka ia nemhəien səvənhi. Harətoni ro kwopun kīnəmri pen nīpwrān raməmāk ikin. ⁷ Mətə tiharevən mharni pen ti nərmama me səvənhi mine Pita mə Iesu trukupwən ia kīmiaha mənevən fwe ia tənə Kalili. Kīmiaha tihətoni in fwe ikin rəmwhen rīməni tukumiaha i.”

⁸ Nənə nīprən mirəhar nəha harhekīr pīk, mharətəmnīmwin, mharier, mharap ia nīpəg. Mətə harəpwəh nəvisaiēn nəfe kīmāni pen ti nīrəhar i, ti nəri nə mə harhekīr.

Meri Maktala rətoni Iesu

⁹ Sante ia nəpnəpīn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi,

mukupwən mier irapw ti Meri Maktala, pran sə fwe kupwən Iesu rinəkoui irapw nəremhə me irə irəha pam sefen. ¹⁰ Meri revən mətə nərmama me səməme kamharə pəri irəha Iesu kupwən. Kamhəkure ti Iesu, mamhasək tukwe. Meri ruvehe mini pen ti nirəha i mə “Iakinətə Iesu.” ¹¹ Nəpɪn həregi mə Iesu rinətui mwi ia nemhəien səvənhi, mhəregi mwi mə Meri rətoni, nənə həpkini mhə nɪpərhiēnien irə.

¹² Kurirə irə kəru ia nirəha krouier ia taon rouavən ia suatuk. Nənə Iesu rier irapw ti nirau. Krouətə nɪpwrən ropə iti. ¹³ Iərman mi nəha krouerɪg rouevən ti nərmama me səvəi Iesu, rouəvisau minraha, mətə irəha həpwəh nɪniēn nɪpərhiēnien ia nəgkiariēn səvənrau.

¹⁴ Kurirə irə nərmama me nəha səvəi Iesu irəha eleven kamhəkure mamhani pəri nari. Ia nəpɪn nəha Iesu rier irapw ti nirəha, maməski irəha ti nəri nə mə kəkəpwənraha riskai. Nahatətəien səvənraha riwən. Hənəpwəh nɪniēn nɪpərhiēnien ia nəgkiariēn səvəi Meri, mhəpwəh mwi nɪniēn nɪpərhiēnien ia iərmama səməmi nəha krɪnouətəni Iesu mə rinətui pərhiēn mwi ia nemhəien səvənhi.

¹⁵ Iesu rini pen ti nirəha me i mə, “Həuvən ia kwopun me pam ia tɪprənə i, mhəvisau irapw nəgkiariēn amasan səiou m nərmama me pam. ¹⁶ Iərmama sə trini nɪpərhiēnien ia nəgkiariēn amasan səiou, ko pəptaes irə, Kumwesən truvehimiru in. Mətə iərmama sə trəpwəh nɪniēn nɪpərhiēnien ia nəgkiariēn amasan səiou, Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me səvənhi. ¹⁷ Nərmama səməme kamhahətətə ia nɪrak tuho nɪmtətien me i. Irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama ia nəghɪk. Irəha tuhəgkiari ia nəgkiariēn səvəi nəkur əpə. ¹⁸ Irəha tuhəuvehi snek me səməme kamhahi əpune nərmama. Trini minuə irəha hənɪmwi nari riti kəvti pen nɪmwai nari sə ramousi əpune iərmama, ko rɪpkuəsi mhə irəha. Irəha tuhərapɪ nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha mho irəha həuvehe mhəsənɪn.”

¹⁹ Nəpɪn Iesu Iərimənu rinəgkiari pen pam minraha, kuvehi utə in revən fwe ia neiai, məkure ia nɪkare Kumwesən mwatuk. ²⁰ Nənə nərmama me səvənhi həuvən mhəvisau ia kwopun me pam. Nəpɪn kamhəvisau irə, Iərimənu ramarə ti nirəha, mamə nɪmtətien me mə nərmama tuhətəni, mhəni nɪpərhiēnien ia nəgkiariēn amasan səvənhi.

Luk

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Matiu, Mak, Luk, Jon irəha pam haməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu Kristo, mətə Luk nəkukuə səvənhi rəpwəmwis. In mwi rīmərari nəkukuə nəha kani mə Wok Me. Luk in tokta riti kinahatən amasan in rukurən pik nari. In rīmərari nəkukuə i rerin ramrhi nəkur Kris mine nətəien səvənraha. Luk rokeikei mə nərmama tuhəukurən amasan nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo ro nīpərhiēnien. Fwe nukune nəkukuə səvənhi Luk raməgkiari ia nətuiien səvəi Iesu Kristo. In rini raka sə nəha marə mini mwi nimiruien səvəi Iesu meste nemhəien səvənhi. Luk rokeikei mə kitaha tsəukurən mə Iesu Kristo rokeikei nərmama me pam. Luk raməgkiari pik ia nīpran me səməme hənətoni Iesu. In mwi raməgkiari ia nəkwərhakwərha me səməme hənətoni Iesu. Ia nusipekinien me səvənhi in rirai məgkiari pik ia nərmama nautə səvənraha riwən kamometə irəha. Luk 19:10 ramini mə, Iesu Kristo in iərmama pərhiēn riti sə rīməuvehe fwe kupwən mə trətui nərmama me səməme hənəruei muvei pen nimiruien vi minraha. Luk raməgkiari pik ia nagienien. Tikətoni nagienien nəha ia nīpu səvəi Meri, mətoni mwi ia nagelo me səməme hənəmagien ia nəpīn Iesu rinamətui irə. Tikətoni mwi nagienien nəha ia nərmama me səvəi Kristo səməme hənəmrərig pen fwe Jerusalem mamhəgien asori ti nəri nə mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro nukurənien i mə Luk rokeikei mə trini irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mahatən mə Kristo ruvehe ia təkure tīprənə i nəkur ərəha kamharə irə. In ruvehe mo irəha həgien, mamheitenhi nəri amasan riti truvehe nəpīn kurirə, in truvehimiru irəha.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ Nərmama həpik hənousari raka ti nīrai penien ia nəkukuə narimnari me nəha Iesu rino fwe kupwən nəpīn ramavən kimaha min. ² Irəha həmərari pen nəgkiariien me nəha nərmama həukurən amasan irə həmənī pehe tukumaha i. Fwe ia nukune wok səvənhi, nərmama me nəha həukurən amasan irə hənətoni Iesu ia nənimenraha, nənə mamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi. ³ Iou mwi iakinəskun pam raka narimnari me i mukurən amasan kinəfo irə fwe ia nukunen muvehe. Nənə təkwtəkwuni, iəmə asori Teofilas, iakregi ramasan mə pwəh iakrai pen ia nəkukuə riti mik. ⁴ Iakamo iamīnhi irə minuə tikukurən amasan nəgkiariien sə kinahatən ik irə. In ro nīpərhiēnien.

Agelo riti rini irapw mə Jon Paptaes trətui

⁵ Ia nəpin nəha Herot ramərimənu ia tənə Jutia pris riti nəghin nə Sekaraea. In pris riti ia təmwen səvənraha kani mə Pris me səvəi Apia. Səvənhi iərmama in pran riti sə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Eron. Nəghin nə Elisapet. ⁶ Irau pəri noien səvənrau ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. Ia nəpin me krauesi pen atukwatukw pam nəfe nəghin Loa səvəi Iərimənu rani. ⁷ Mətə tininrau riwən. Elisapet riṣkəkəwəhakwen mhə. In niṣrənemə. Sekaraea nərgħarə.

⁸ Nəpin riti Sekaraea irəha təmwen səvənhi kamhowok səvəi pris me ia nəmri Kumwesən ia nimwə səvənhi. ⁹ Nənə irəha hesi pen noien səvəi pris me mhəuini nari riti sə ramahatən nari. Trahatən pen mə sin trevən fwe ia nəkwai nimwə səvəi Iərimənu muvani nimwəkmwəki nari niṣekin rapein amasan ia təkure nifatə. Həuini pen nəri nəha nənə rahatən pen Sekaraea. ¹⁰ Ia nəpin atukwatukw sə kauvani nimwəkmwəki nari niṣekin rapein amasan irə nərmama me kamhəfwaki fwe iruə.

¹¹ Nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pehe mamərer ia nikare nifatə mwatuk ia nəri kauvani nimwəkmwəki nari niṣekin rapein amasan irə. ¹² Nəpin Sekaraea rətoni agelo nəha, rehekir pik mətəmmiwīn. ¹³ Mətə agelo riti pen tukwe in mə, “Sekaraea tikəpwəh nehekiriēn. Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiēn səim. Səim iərmama Elisapet trərhī tinimirau riti iərman. Nənə tikisegi pen nəghin nə mə Jon. ¹⁴ Tikregi ramasan mamagien tukwe. Nəpin trətui, nərmama həṣik mwi rerinraha tragien tukwe. ¹⁵ In truvehē mo iəmə asori ia nəmri Kumwesən. In triṣkənīmwi mhə waen uə nənimwiēn skai. Nəpin in ramarə ihi ia tiṣwi mama səvənhi rerin ruvəkuər raka ia Nənimwīn Ikinan. ¹⁶ In tro nəkur Isrel me həṣik hərərig mhəuvehe ti Iərimənu Kumwesən səvənraha. ¹⁷ In trakupwən ia Iərimənu. Nətərigien səvənhi mine niskaiēn səvənhi trəmwhen ia nətərigien mine niskaiēn səvəi Profet Elaeja. In tro tata me hərərig ia rerinraha mə rerinraha triṣhi mwi niṣwnətinraha me. Nərmama səməme hamərui nəkwai Kumwesən in tro irəha hərərig mhəuvehe mhesi pen nətərigien səvəi nərmama hatukwatukw. Ro iamīnhi irə in tro nərmama həpnəpenə ti nuvehēien səvəi Iərimənu.”

¹⁸ Miregi Sekaraea rini pen ti agelo i mə, “Takəfo mukurən mə nəri nəha tro iamīnhi irə? Kwa iou iakinərgħarə səiou iərmama niṣrənemə.”

¹⁹ Miregi agelo rini pen tukwe in mə, “Iou i Kapriel. Iakamərer ia nəmri Kumwesən. In rərhi pehe iou mə taku-

vehe mægkiari pehe mik məvisau nəri amasan mik. ²⁰ Mətə ti nəri nə mə ipkɪni mhə nɪpərɪhienien ia nəgkiariien səiou, ətə ro, rerim triwən. Tipkægkiari mhə mesite nəri iakiməni pehe tukw ik i trier pehe. Trukuə ia nəpɪn atukwatukw səvənhi.”

²¹ Ia nəpɪn nəha, fwe iruə, nərmama kamheitenhi Sekaraea. Hərkərinari mə in rəmak tui ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. ²² Nəpɪn rier irapw iruə, ko rɪpkægkiari mhə minraha, mətə ramægkiari a ia rəgin. Hənətə həuvəkurən minuə in rinətə nari riti rəmwhen ia nəməkrəhaien fwe nəkwai nimwəfwaki.

²³ Nəpɪn nəha Sekaraea ramowok pris irə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən ruvehe mukurau, nənə in rɪrərɪg mevən fwe imwəni. ²⁴ Kurirə irə rɪpkə mhə tui, nənə səvənhi iərmama Elisapet ro tipwɪn. Nəpɪn rino tipwɪn, raməmak afafa ia nəkwai nimwə səvənhi mesite pen məkwə krirum səvənhi, mamini mə, ²⁵ “Iərimənu rino nəri miou. Nəpɪn rəti irapw mətə iakamauris ia nəmri nərmama ti nəri nə mə səiou iəkunouih i riwən, rerin ragien ruvehi raka naurisien nəha ia nirak.”

Agelo riti rini irapw minuə Iesu trətui

²⁶ Elisapet rino tipwɪn marə məkwə sikis. Ia nəpɪn nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti nəghɪn nə Kapriel revən mə trətoni prənvɪ riti fwe ia taon riti ia tənə Kalili nəghɪn nə Nasaret. ²⁷ Prənvɪ nəha ramreirei ihɪ iərman. Kɪnəsisəg raka in minuə tresi pen iərman riti nəghɪn nə Josef. Josef in kwənəkwus riti səvəi Kig Tevit. Prənvɪ nəha nəghɪn nə Meri. ²⁸ Agelo nəha rier pen tukwe in, mini mə, “Meri. Tiko magien. Iərimənu ramasan tukw ik mamarə tukw ik.”

²⁹ Mətə Meri nətərɪgien səvənhi rəvsausini pɪk ti nəgkiariien nəha mamətərɪg mə rəfo agelo rini pen tukwe in iamɪnhi. ³⁰ Nənə agelo nəha rini pen tukwe in mə, “Meri tikəpwəh nehekɪrien. Kumwesən ramasan tukw ik. ³¹ Regi ro! Tiko tipwɪm, mərəhi nərim riti iərman. Tikisegi pen nəghɪn nə mə Iesu. ³² In truvehe mo in iəmə asori. Tukəkwein in mə tini Kumwesən, Kumwesən sə rasori anan. Iərimənu Kumwesən səkimiaha truvehi pen nitətə səvəi rɪpwɪni Kig Tevit min. ³³ In trərimənu ia nuk nuk me ia nərmama me səməme həuku pen ia kwənəkwus səvəi Jekop. Nitətə səvənhi tripkɪwən mhə.”

³⁴ Miregi Meri rini pen ti agelo i mə, “Trəfo mo iamɪnhi. Iou prənvɪ. Iakreirei iərman?”

³⁵ Miregi agelo rini pen tukwe in mə, “Nənɪmwɪn Ikinan truvehe ia niram. Kumwesən sə rasori anan nɪskaiien səvənhi trəuiui ik. Ro iamɪnhi irə tukəkwein pen iəkunouihɪ ikinan nəha tikərəhi minuə in Tini Kumwesən. ³⁶ Nənə regi ro. Ik riti fwe Elisapet nɪprənemə, mətə in mwɪ rino tipwɪn trərəhi tini

riti iærman. Kani in mə pran sə ripkəkəwəhakwen mhə, mətə ruvəuvehe mīpəmpəm marə məkwə sikis. ³⁷ Narimnari me pam rīmərū ti Kumwesən.”

Meri revən mətoni Elisapet

³⁸ Miregi Meri rini mə, “Iou pran sə iakamo tukwini nari m Iərimənu səiou. Pwəh rukuə ia nirak rəmwhen ia sə ikiməni.” Nənə agelo nəha rəpwəh in mamevən.

³⁹ Ia nəpīn nəha, ripko mhə tui, Meri rier mevən akwauakw fwe ia rukwənu riti ia təkure tənə ia Jutia, ⁴⁰ mevən ia nəkwai nimwə səvəi Sekarəea, maməgkiari pen m Elisapet. ⁴¹ Nəpīn Elisapet riregi Meri raməgkiari, tīni rakurisei asori ia tīpwīn. Nənə Elisapet rerīn ruvehe mukuər ia Nənīmwin Ikinan. ⁴² Nənə in rəkwein əpwəmwīs mīni mə, “Meri Kumwesən ramasan tukw ik məpi raka pam nīpran me. Ramasan mwi ti nərim sə tikərəhi. ⁴³ Mama səvəi Iərimənu səiou ruvehe mətə iou. Rəfo ko nəri amasan ia nirak iamīnhi? ⁴⁴ Regi ro, nəpīn ikapirapw məkwein iou, iakregi rerim, iəkunouihi ia tīpwīk rakurisei asori ia nəgīenien. ⁴⁵ Rerim tragien ti nəri nə mə ikiməni mə nīpərhiēnien trukūə irə ia nəfe Iərimənu rīməni pehe tukw ik i.”

Meri rəgnəgini Kumwesən

⁴⁶ Miregi Meri rini mə,

“Ia nīmīruien pam səiou iakauvehi utə nəghi Iərimənu səiou.

⁴⁷ Rerik rəgīen pīk ti Kumwesən səiou sə rauvehimīru iou.

⁴⁸ Iou pran auər a sə iakamo tukwini nari min,

mətə rerīn ramrhi iou.

Təkwtəkwni mīne mamevən nərmama pam tuhəni iou

mə iou pran sə rerik ramagien,

⁴⁹ ti nəri nə mə Kumwesən i sə rīskai pīk rīno narimnari asori me miou.

Nəghīn ro ikinan.

⁵⁰ Napiien səvənhi ramarə ti nərmama me pam səməme

kamhəsiai in,

mamarə mwi ti nīpwnətīnraha me mīne nīmwpīwīnraha me mamevən.

⁵¹ In ramo nīmətīen me ia rəgīn əsanin,

maməkoui irapw nərmama səməme kamhəfiutə ia rerīnraha.

⁵² In rauvehi irapw kig asori me ia kwopun kamhəkure ikīn

mamhərimənu,

marə mauvehi utə mwi nəmə auər a me.

53 In rauvei pen nǎveginien amasan m nǎrmama sǎmǎme nukumhǎ ramahi irǎha.
Hani tipwinraha rǎsisi.

Mǎtǎ sǎmǎme nautǎ sǎvǎnraha rasori in ramǎrhi irapw irǎha, mipkuvei pen mhǎ nari riti minraha.

54 In ramasitu ia kitaha nǎkur Isrel.

Kitaha nǎrmama me sǎvǎnhi samo tukwini nari min.

In ramo iaminihi irǎ ti nǎri nǎ mǎ rerin ramrhi napiiien sǎvǎnhi
55 rosi in rimǎni pen ti kaha kupwǎn me sǎkitaha.

In rimǎni pen ti Epraham mǎ in trapi Epraham mine nǎrmama me ia kwǎnǎkwus sǎvǎnhi ia nuk nuk me.”

56 Meri rarǎ irau Elisapet meste mǎkwǎ kahar rukurau, nǎnǎ kurirǎ irǎ rirǎrig mevǎn fwe imwǎni.

Jon Paptaes rǎtui

57 Rineste nǎpin sǎvǎi Elisapet trǎrǎhi tini irǎ. Rǎrǎhi tini iǎrman. 58 Nǎrmama me ipaka tukwe mine nipǎrin me hǎregi mǎ Kumwesǎn rinapi asori in. Hǎuvehe mhǎtǎ in mamhagien pǎri.

59 Nǎpin iǎkunouihi sǎvǎnhi reste nǎpin eit, hǎuvehi mhǎuvehe mǎ tukuvehi ninhum min. Nǎtǎrigien sǎvǎnraha mǎ tuhǎsegi pen nǎghin nǎ Sekaraea, nǎpwinhi tata sǎvǎnhi.

60 Mǎtǎ sǎvǎnhi mama rini mǎ, “Rekǎm. Tsǎsegi pen nǎghin nǎ mǎ Jon”

61 Miregi irǎha hǎni pen tukwe in mǎ, “Mǎtǎ rǎfo? Nahag nǎha riwǎn ia kwǎnǎkwus sǎim.”

62 Nǎnǎ irǎha hǎgkiari pen m tata sǎvǎnhi ia rǎginraha, mhǎres nǎfe nahag in rokeikei mǎ tuhǎsegi pen ia iǎkunouihi.

63 Sekaraea rǎres nǎri kamrai pen nari irǎ. Kuvehi pen min. Nǎnǎ rirai pen ianhi mǎ, “Nǎghin nǎ Jon.” Nǎnǎ irǎha pam hǎrkǎrinari irǎ. 64 Ia nǎpin nǎha Sekaraea rerin rinarǎ mwi. Nǎnǎ in rinamǎgnǎgini Kumwesǎn. 65 Nǎrmama me ia nǎkarkare rukwǎnu hǎregi hǎhekir. Nǎgkiariien nǎha ruviris ia kwopun me pam ia tǎkure tǎnǎ ia Jutia. 66 Nǎrmama me pam sǎmǎme hǎregi nǎgkiariien nǎha hamǎtǎrig irǎ mǎ,

“Iǎkunouihi nǎha trǎfo irǎ? Mǎtǎ in nǎ nǎskaiien sǎvǎi Iǎrimǎnu ramarǎ irǎ.”

Sekaraea rini irapw nǎgkiariien sǎ ruku pen ti Nǎnimwin Ikinan

67 Ia nǎpin nǎha Nǎnimwin Ikinan ruvehe mukuǎr ia reri Sekaraea, tata sǎvǎi Jon, muvei pen nǎgkiariien min. Nǎnǎ Sekaraea rini mǎ,

68 “Pwǎh sǎgnǎgini Iǎrimǎnu Kumwesǎn sǎkitaha nǎkur Isrel.

In ruvehe masitu ia kitaha narmama me savnhi meivnari ia kitaha.

- 69 In ruvehi utə iamə skai riti sə truvehimiru kitaha.
Iamə skai nəha in kwənəkwus riti savəi Kig Tevit sə rinamo tukwini nari m Kumwesən fwe kupwən.
- 70 Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien me səməme Kumwesən riməni pehe tukutaha i ia tərhui profet ikinan me savnhi fwe kupwən.
- 71 In riməni mə truvehimiru kitaha,
muvehi raka kitaha ia rəgi narmama me pam səməme kamhometə kitaha, mamhəmwəki kitaha.
- 72 In riməni mə trapi kaha kupwən me səkitaha,
məpwəh nenouenouien nəgkiariien ikinan savnhi.
- 73 Promes nəha in riməuvei pen m kaha kupwən səkitaha Epraham,
mauvehi kwəsuaahi tukwe.
- 74 In riməni mə nəpin ruvehi raka kitaha ia rəgi narmama səməme haməmwəki kitaha,
in trəsəni kitaha tso tukwini nari min, mhəpwəh nehekiriien.
- 75 Kitaha tsəmher mhatukwatukw ia nənimen ia nəpin me pam ia nimiruien səkitaha.
- 76 Nənə ik, nərik, tukini mə Kumwesən sə rasori anan, profet riti savnhi nə ik,
ti nəri nə mə tikukupwən məpərhi suatuk me savəi Iərimənu səkitaha, nənə in trukurirə.
- 77 Tikini irapw ti narmama me savnhi mə Kumwesən truvehimiru irəha,
məpwəh nərpwinien noien ərəha me savənraha.
- 78 Kumwesən səkitaha in ramasan pik, mamapi kitaha.
Ia napiien nəha savnhi in trərhi pehe Kristo ruku pen fwe ia neiai,
muvehe tukutaha rəmwəhen ia meri rautə ia nəpnəpin.
- 79 In ruvei pen nukuraanien m narmama səməme kamhəkure ia nəpitəvien mine təmwkəmwi nemhəien.
In triri nisutaha ia suatuk savəi nəmərinuien.”
- 80 Nənə iəkunouihi nəha rapwinari, mauvehe miskai ia nənimwin. Ia nəpin me ramarə fwe ia kwopun akwesakwes ikin meste nəpin nəha in rier irapw ia nəmri nəkur Isrel.

2

Iesu rətui

1:69: Sam 18:2   **1:71:** Sam 106:10   **1:72:** Jen 17:7, Lev 26:42, Sam 105:8-9, Sam 106:45   **1:73:** Jen 22:16-17, Maeka 7:20   **1:75:** Taet 2:12-14   **1:76:** Aes 40:3, Mal 3:1, Mat 3:3   **1:77:** Jer 31:34   **1:78:** Aes 60:1-2   **1:79:** Aes 9:2, 58:8, Mat 4:16   **1:80:** Luk 2:40, Mat 3:1

¹ Nəpɪn Jon rɪnətui raka, Kig Sisa Okastas, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənəmtənə me, rini nəkwən minuə nərmama me ia kwopun me tuhaməkeikei mhərərɪg pen fwe imwənraha atukwatukw minuə tukəvsini irəha. ² Noien nəha kɪməkupwən ko ia nəpɪn nəha Kwaerɪnias ramərimənu ia tənə Siria. ³ Nərmama me pam hərərɪg mamhəuvən imwənraha me minuə tuhəuvehi pen nəghɪnraha. ⁴ Josef rier ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, mevən ia tənə Jutia ia taon səvəi Kig Tevit fwe kupwən kani mə Petlehem, mamevən fwe ikɪn tɪ nəri nə mə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit. ⁵ Krauevən irau Meri minuə tukuvehi nəghɪnrau. Josef rɪnəsɪsəg raka Meri. Meri rino tɪpwɪn. ⁶ Nəpɪn irau krouarə ikɪn, Meri rɪneste nəpɪn atukwatukw səvənhi mə trərəhi iəkunouihi irə. ⁷ Rərəhi tɪni iərman, nəmrɪtaik. Rərəhi, muvegi ia tɪnari, məmri pen ia nɪtətə kaməkwməni nərimɪru me irə. In ro iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə nimwə nəha nərmama kamhərəkə pen mamhapri ikɪn ruvəukuər.

⁸ Ia kwopun nəha nərmama nepwɪn sə kamhətui tɪ sip-sip kamhəmək ia nɪkare taon nəha iruə, mamhətui tɪ sipsip me səvənraha ia nəpɪn. ⁹ Agelo riti səvəi Iərɪmənu reiwaiu pehe mərer ia nɪkarenraha. Nukuraanien səvəi Iərɪmənu rəhiəpwɪn irəha. Nənə irəha həhekɪr pɪk. ¹⁰ Mətə agelo nəha rini pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmɪaha tihəpwəh nehekɪrien. Həregi ro! Iou takəvisau nəgkiariien amasan anan m kɪmɪaha. Nərmama pam tuhagien asori tukwe. ¹¹ Ipwet ia taon səvəi Kig Tevit kupwən kwətɪ iəkunouihi riti rɪnətui. In Kristo, Iərɪmənu səkitaha. Kumwesən ruvərɪ raka in mə truvehe tukumɪaha muvehimɪru kɪmɪaha. ¹² Nəri tro nɪmtətien m kɪmɪaha. Tihəuvən mhətɪni kwətɪ iəkunouihi kuvegi ia tɪnari raməmək ia nɪtətə kaməkwməni nərimɪru me irə.”

¹³ Agelo nəha rəgkiari pam, nənə təkwtəkɪwuni a mwɪ irə nagelo me həpɪk həkukə pen fwe ia neiai mhərər irəha min, mamhəgnəgɪni Kumwesən mamhani nɪpu mə,

¹⁴ “Kaməgnəgɪni Kumwesən fwe irənhə anan.

Ia tɪprənə i nəmərɪnuɪen trarə tɪ nərmama me səməme Kumwesən rerɪn ragien tɪ nɪrəha.”

¹⁵ Nəpɪn nagelo me həpwəh irəha mhərərɪg pen fwe ia neiai, nərmama me nəha səməme kamhətui tɪ sipsip me hənɪ pen tɪ nɪrəha me i mə, “Pwəh səuvən fwe Petlehem mhətə ro nəri Iərɪmənu rɪməni pehe tukutaha i.”

¹⁶ Nənə irəha havən akwauakw mhəuvən mhətɪni Meri mɪne Josef mɪne kwətɪ iəkunouihi sə ramapri ia nɪtətə kaməkwməni nərimɪru me irə. ¹⁷ Nəpɪn hətɪni iəkunouihi nəha, hənɪ irapw nəfe agelo rɪməni pen tɪ nɪrəha i. ¹⁸ Nənə nərmama me pam səməme hamregi həkərɪnari

ia nægkiariien sævənraha. ¹⁹ Mətə Meri rəkwtəmhiri pam narimnari me nəha ia rerin mamətərig tukwe. ²⁰ Nənə nərmama me nəha səməme kamhətui ti sipsip hamərərig mamhəgnəgini Kumwesən mamhəuvehi utə nəghin ti narimnari me nəha hənətoni mhəregi rosi kiməni pen ti nirəha i.

Kuvehi ninhum m Iesu

²¹ Nəpin sə ro eit irə kuvehi ninhum m iəkunouihi nəha, ksegi pen nəghin nə mə Iesu, nəhag sə agelo riməkupwən muvei pen m Meri nəpin ripko mhə ihi tipwin.

²² Nənə rino nəpin sə Josef mine Meri tro narimnari me nəha Loa səvəi Moses rini mə tro irau krouvehe rouəmher mwī ti nəfwakiiēn. Ia nəpin nəha krouərəhi Iesu, rouevən fwe ia Jerusalem mə trouvei pen m Iərimənu. ²³ Noien nəha ramesi pen nægkiariien i kimərāi pen ia Loa səvəi Iərimənu. Rini mə, “Nəmritaik me pam nərman me tukəkwein irəha mə nəkwərhakwərha ikinan me səvəi Iərimənu.” ²⁴ Irau krouevən mwī mə trouvei pen nərimiru riti tukousi əpune kuvei pen m Iərimənu. Noien nəha ramesi pen nægkiariien i sə raməmak ia Loa səvənhi. Rini mə, “Nərmama me iaminihi tuhəuvei pen mak kəru uə kwəti menu kəru.”

Simeon rətoni Iesu məgnəgini Kumwesən tukwe

²⁵ Iərmama riti ia Jerusalem nəghin nə Simeon. In iəməfwaki riti. Noien səvənhi ratukwatukw. In rameitēnhi nəpin nəha iəmə nəha kani mə Kristo truvehe irə, nənə muvehimiru nəkur Isrel. Nənimwin Ikinan rarə ia Simeon. ²⁶ Nənimwin Ikinan nəha rinahatən raka in mə ko in ripkemhə mhə meste trətoni Kristo nəha Kumwesən riməni mə trərhi pehe i. ²⁷ Nənimwin Ikinan riri pen Simeon revən ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Nəpin Josef mine Meri krouərəhi iəkunouihi nəha Iesu, rouuvnimwə pehe mə tro narimnari me nəha Loa səvəi Iərimənu rini, ²⁸ Simeon rərəhi pehe Iesu ia rəgin mi, məgnəgini Kumwesən tukwe, mini mə, ²⁹ “Iərimənu. Ikinə nægkiariien səim ruvəuvehe muvəukuə.

Iou iərmama sə iakamo tukwini nari mik.

Təkwtəkwi nəha iakukurən nemhəien,

mətə nəmərinuiēn trarə tukw iou.

³⁰ Nənimək rinətoni suatuk səim sə tikuvehimiru nərmama me irə.

³¹ Ikinəpnəpenə raka suatuk i ia nəmri nərmama ia kwopun me pam.

³² Iəkunouihi i truvei pen nukuraanien mine nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

2:19: Luk 2:51   **2:21:** Luk 1:31,59   **2:22:** Lev 12:1-8   **2:23:** Eks 13:2,12,15

2:24: Lev 12:8   **2:25:** Aes 40:1, 49:13   **2:30:** Aes 52:10, Luk 3:6, Taet 2:11

2:32: Aes 42:6, 49:6, Aes 52:10

Irəha tuhətə nari, mhəgnəgini səim nərmama me nəkur Isrel tukwe.”

³³ Nəpin Josef mine Meri krouregi nəgkiariien nəha Simeon rani ia iəkunouihi səvənrau, krouərkərinari irə. ³⁴ Nənə Simeon rəkwein amasan mwi ia nirau, mīni pen ti Meri mama səvəi iəkunouihi nəha mə, “Regi ro! Kumwesən ruvərfi raka iəkunouihi i mə tro nəkur Isrel həpik həmwei, nənə marə mo mwi həpik hərer. In trəmwhen ia nīmtətien riti. Nərmama həpik tuhəni ərəha in, ³⁵ nənə mho nərmama hətoni nətərigien me səvənraha sə kamhərkwafə ia rerinraha. Nənə ik mwi tikregi nəmisiəien fwe ia rerim rəmwhen kəpi ik ia nau.”

Ana rətoni Iesu məgnəgini Kumwesən tukwe

³⁶⁻³⁷ Pran riti nəha ikin nəghin nə Ana. In profet riti. Tata səvənhi nəghin nə Fanuel. In kwənəkwus riti səvəi Aser fwe kupwən.^a Nəpin Ana rinaməprən vi ihi, in rerə, mamarə irau səvənhi iərman nuk sefen. Kurirə irə iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nənə prən nəha rarə iamīnhi muvehe meste in rinəprənemə. Nuk səvənhi eiti foa. Ia nəpin me Ana ripkier mhə ia nəkwai nīm wə səvəi Kumwesən. Mətə ia nəpin mine ia ran ramsiai Kumwesən, maməpwəh nəveginien, maməfwaki. ³⁸ Nəpin Simeon raməgkiari ia iəkunouihi nəha, təkwtək wuni a mwi Ana rier pehe, mīnani tanak ti Kumwesən, mīnaməgkiari ia iəkunouihi nəha m nərmama səməme kamheitenhi Kristo mə truvehe meivinari ia Jerusalem.

Josef mine Meri krouərəig rouevən fwe Nasaret

³⁹ Nəpin Josef mine Meri krino pam narimnari me nəha Loa səvəi Iərimənu rini, krouərəig rouevən fwe tənə Kalili ia taon səvənrau Nasaret. ⁴⁰ Nənə iəkunouihi nəha rapwinari. Nipwran ruvehe mamskai. Nukurənien səvənhi rautə pehe. Ia nəpin me Kumwesən raməkwein amasan irə.

Iesu rimətəmaruə mevən fwe Jerusalem

⁴¹ Ia nuk me pam tata mine mama səvəi Iesu krauesi pen narəien səvəi nəkur Isrel, rauevən fwe Jerusalem nəpin kamho nəveginien asori nəha Pasova. ⁴² Nəpin Iesu səvənhi nuk twelef, həutə pen fwe ikin rəmwhen kamho ia nuk me pam. ⁴³ Nəpin həno pam nəveginien asori nəha, nərmama me kamhərərig mamhəuvən fwe imwənraha me, mətə təmaruə nəha Iesu ramo a fwe Jerusalem. Səvənhi tata mine mama kroureirei. ⁴⁴ Rerinrau ramrhi mə ramavən irəha nərmama səməme kamhərərig mamhəuvən fwe

2:34: Aes 8:14, Mat 21:42, 1Kor 1:23, 1Tes 2:8   **2:36-37:** 1Tim 5:5   **a 2:36-37:** Aser in kwənəkwus riti səvəi nəkur Isrel.   **2:38:** Aes 52:9   **2:39:** Mat 2:23
2:40: Luk 1:80, 2:52   **2:41:** Eks 12:24-27, Eks 23:14-17, Dut 16:1-8   **2:43:** Eks 12:18

imwənraha. Ia nəpɪn pekɪn kamhəuvən iamɪnhi, nənə irau krɪnauətui in ia kwənəkʷus səvənrau mɪne nərɪmama səməme krouukurən amasan irəha. ⁴⁵ Nəpɪn krouəpwəh nətəien Iesu, krouerɪg, rouevən fwe Jerusalem, rouətui in. ⁴⁶ Nəpɪn kahar rukurau, nənə krouətə in fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Raməkure ia kurkwai nahatən me səvəi nəkur Isrel, mamətərig irəha, maməres irəha nəresien me nepwɪn. ⁴⁷ Nərɪmama me pam səməme kamhətərig in, nənimenraha rier ti nəri nə mə Iesu ramərai pen amasan nɪpwrai nəgkiariien mɪnraha, mukurən amasan nari. ⁴⁸ Nəpɪn tata mɪne mama səvənhi krouətə in, irau mwi nənimenrau rier. Nənə mama səvənhi rini pen tukwe in mə, “Nərɪk, rəfo iko iamɪnhi irə ia kimrau? Ətə ro! Kimrau tata səim iarouətui əmisə ik, rouhekɪr pɪk.”

⁴⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Rəfo kimirau irouətui iou? Rosi iroureirei mə takaməkeikei marə ia nəkwai nimwə səvəi Tata səiou?”^b ⁵⁰ Mətə irau kroureirei nɪpwrai nəgkiariien nəha Iesu rani pen ti nirau i.

⁵¹ Kurirə irə Iesu reiwaiu mevən fwe ia Nasaret irəhar mɪnrau, mamsiai irau. Ia nəpɪn me mama səvənhi rerɪn ramrhi narimnari me nəha, mamətərig tukwe. ⁵² Nənə Iesu nɪpwran mɪne nukurənien səvənhi krouvehe rouasori. Kumwesən mɪne nərɪmama kamhəkwe in amasan irə.

3

Jon Paptas raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn

¹ Taepirias Sisa, kɪg səvəi nəkur Rom, rɪnərɪmənɪ raka nuk fɪftɪn. Ia nəpɪn nəha Ponjes Paelat in iəmə Rom sə ramərɪmənɪ ia tənə Jutia. Herot in iəmə Rom sə ramərɪmənɪ ia tənə Kalili. Pɪəvi Herot nəghɪn nə Filip in iəmə Rom sə ramərɪmənɪ ia kwopun mi nəha kəru Ituria mɪne Trakonae-tas. Lisantias in iəmə Rom sə ramərɪmənɪ ia Apilin. ² Anas mɪne Kaeafas irau iəmə Isrel mi sə krauvehi wok səvəi pris asori anan ia Jerusalem. Nəpɪn irau krouvehi wok nəha, Kumwesən rəgkiari m Jon tɪni Sekarəea ia kwopun akwesakwes ikɪn. ³ Nənə Jon revən ia kwopun me pam ipaka ti nui aris Jotan, mamɪni irapw ti nərɪmama mə, “Kɪmɪaha tɪhaməkeikei mħərərig ia noien ərəha me səkɪmɪaha, mħo paptas, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwɪnien noien ərəha me səkɪmɪaha.”

⁴ Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia nəkukuə səvəi Profet Aesea. Rini mə,

“Tərmama riti raməkwe in əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikɪn mamɪni mə,

---

2:49: Jon 2:16 **b 2:49:** Suatuk riti mwi ti nɪnɪien nəgkiariien i in i mə “Rosi kimirau iroureirei mə takaməkeikei mamə wok səvəi Tata səiou.” **2:51:** Luk 2:19 **2:52:** 1Saml 2:26, Prov 3:4, Luk 1:80 **3:2:** Luk 1:80 **3:3:** Wok Me 13:24, 19:4

'Kimiaha tihamækeikei mhæpærhi suatuk sævai Iærimænu sækitaha,

mhæmri atukwatukw suatuk ouihi me sævænhî.

⁵ Nækwætænæ me pam tukærhavæn iræha.

Tækuær me mine nahakw me tukuvehi irapw pam iræha.

Suatuk ikou me tuko iræha hæuvehe mhatukwatukw.

Suatuk me kamhapætiapæti tukeipeni iræha pwæh hæuvehe mhæpwiæ,

⁶ nænæ nærmama me pam tuhætæ suatuk sæ Kumwesæn truvehimiru nærmama me iræ.' ”

⁷ Nærmama hæpik hæuvæn ti Jon mæ tro paptæes ia niræha. In rani pen ti niræha i mæ, “Kimiaha hiæmwhen ia snek me kamhahi æpune nærmama. Kumwesæn niemaha ræpi. Ripko mhæ tui in trærpwîn noien æræha me sækimiaha. Sin rini pehe tukumiaha i mæ tihap raka iræ? ⁸ Kimiaha tihamækeikei mho noien amasan me trahatæn pen mæ kimiaha hiænæpwæh pærhien noien æræha me sækimiaha. Ræræha kimiaha tihæni pen tukumiaha me i mæ Epraham in kaha sækimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mæ Kumwesæn rukuræn nuvehiiën kæruterei me i, mo nipwnæti Epraham me ia niræha. ⁹ In rinærpwi pen raka paha sævænhî ia nuai nei me na trærai. Nei me pam sæmæme hæpkukuæ mhæ nukwai nei amasan in trærai æmwesi, mousæ pen iræha ia napw.”

¹⁰ Nærmama me næha hæres pen Jon i mæ, “Næfe næha kimaha taho?”

¹¹ Miregi Jon rini pen ti niræha i mæ, “Iærmama karkahu sævænhî kæru tramækeikei muvehi pen riti m iærmama karkahu sævænhî riwæn. Iærmama næveginien sænæni rasori tramækeikei mo mwi iamînhi masitu ia iærmama næveginien sænæni riwæn.”

¹² Ia næpîn næha nærmama nepwîn sæmæme kamæræku pen takis minraha iræha mwi hæuvehe mæ Jon tro paptæes ia niræha. Iræha hæni pen tukwe in mæ, “Iahatæn, næfe næha kimaha taho?”

¹³ Miregi Jon rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha tihæpwæh nuvehiiën mane ræpi raka sæ kimæni mæ tihæuvehi.” ¹⁴ Naruagæn me nepwîn iræha mwi hæres pen Jon i mæ, “Nænæ kimaha, kimaha taho næfe?”

Miregi Jon rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha tihæpwæh nækeikeiiën m nærmama mheikuæ ia niræha mæ tiho næmisæien minraha trîni minuæ hæpkuvei pehe mhæ mane m kimiaha. Rerimiaha tramækeikei magien ti nærækuien sækimiaha.”

¹⁵ Ia næpîn næha nærmama me kamheitenhi mæ Jon tro nari riti. Nærmama me pam rerînraha rarhi mæ rosi Jon in Kristo, iæmæ næha Kumwesæn rimæni mæ trærhi pehe i. ¹⁶ Mætæ Jon

rini pen ti nirəha i mə, “Iou iakamo paptas ia kimiaha ia nui, mətə iərmama səvənhi niskaiien rasori məpi raka iou, in nə rauvehe kurirə ia nirak. Iou iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia səvənhi put. In tro paptas ia kimiaha ia Nənimwɪn Ikinan mine ia napw. ¹⁷ Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə rɪnəmāk raka ia rəgɪn, na trɪrukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mine tekɪn. In trɪpeki nuni nari me sə ramasan mevən ia nɪmwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikin, mətə tekɪn sə rərəha in trɪhiaɪ pen napw irə, napw sə trɪpkɪfwə mhə.” ¹⁸ Ia nəgkiariien me rɪpɪk mwi Jon raməvisau irapw nəgkiariien amasan m nərmama, mamousari mə tro irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha.

¹⁹ Mətə ia nəpɪn nəha Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, rakres pran səvəi piəvni. Prən nəha nəghɪn nə Herotias. Jon rəgkiari m Herot, mɪni mə noien nəha mine noien me rɪpɪk mwi Herot rɪno hərəha. ²⁰ Nənə Herot rarə makutan pen mwi nərəhaien riti mwi ia nərəhaien me nəha səvənhi, muvehi puvnimwə Jon ia kalapus.

Jon ro paptas ia Iesu

²¹ Nəpɪn Jon ramo paptas ihi ia nərmama, ro paptas mwi Iesu. Ia nəpɪn nəha Iesu raməfwaki, mətoni kəpuapen rəkwaɔ, ²² Nənimwɪn Ikinan rosi mak inhəripw reiwaiu pehe məkure irə, nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mɪni mə, “Ik nərik keikei. Rerik ragien tukw ik.”

Kaha me səvəi Iesu Kristo

²³ Nəpɪn Iesu rɪnamostat wok səvənhi, wok səvəi nəvisaiien, nuk səvənhi rəmwhen ia toti. Nərmama me rerɪnraha ramrhi mə in tɪni Josef.

Josef in tɪni Heli.^a

²⁴ Heli in tɪni Matat. Matat in tɪni Livae.

Livae in tɪni Melki. Melki in tɪni Janae.

Janae in tɪni Josef. ²⁵ Josef in tɪni Matatias.

Matatias in tɪni Amos. Amos in tɪni Neham.

Neham in tɪni Esli. Esli in tɪni Nangae.

²⁶ Nangae in tɪni Mahat. Mahat in tɪni Matatias.

Matatias in tɪni Semein. Semein in tɪni Josek.

3:19: Mat 14:3-4, Mak 6:17-18   **3:22:** Jon 1:32, Mat 17:5, Luk 9:35   **3:23:** Luk 4:22, Jon 6:42   ^a **3:23:** Sətoni mə Mati u in mwi rɪmərəi pen kwənəkwas səvəi Iesu ia nəkukuə səvənhi (Mat 1:1-17), mətə kwənəkwas nəha Mati rɪmərəi ropə ia kwənəkwas i Luk rɪmərəi. Kwənəkwas mi nəha kroupkəmwhen mhə ti nəri nə mə Mati rostat ia Epraham mauvehe mamesi pen kwənəkwas səvəi Kig Tevit mine tɪni nəghɪn nə Solomon, mətə Luk rostat ia Iesu mamrəriɔ mamesi pen kwənəkwas səvəi Kig Tevit mine tɪni nəghɪn nə Natan. Rosi Luk in rani kwənəkwas səvəi Meri, mətə Mati u in rani kwənəkwas səvəi Josef. Mə nɪpərhiennien Luk rani kwənəkwas səvəi Meri, suatuk riti mwi ti nɪniien kwəti nəgkiariien ia vas 23 in i mə: “Nərmama me rerɪnraha ramrhi mə in tɪni Josef, mətə rekəm. In tɪni Meri. Tata səvəi Meri in Heli.”

Josek in t̄ini Jota. ²⁷ Jota in t̄ini Joanan.
 Joanan in t̄ini Resa. Resa in t̄ini Serupapel.
 Serupapel in t̄ini Sealtiel. Sealtiel in t̄ini Neri.
²⁸ Neri in t̄ini Melki. Melki in t̄ini Ati.
 Ati in t̄ini Kosam. Kosam in t̄ini Elmatam.
 Elmatam in t̄ini Ere. ²⁹ Ere in t̄ini Josua.
 Josua in t̄ini Elieser. Elieser in t̄ini Jorim.
 Jorim in t̄ini Matat. Matat in t̄ini Livae.
³⁰ Livae in t̄ini Simeon. Simeon in t̄ini Juta.
 Juta in t̄ini Josef. Josef in t̄ini Jonam.
 Jonam in t̄ini Eliakim. ³¹ Eliakim in t̄ini Melea.
 Melea in t̄ini Mena. Mena in t̄ini Matataha.
 Matataha in t̄ini Natan. Natan in t̄ini Kig Tevit.
³² Kig Tevit in t̄ini Jese. Jese in t̄ini Opet.
 Opet in t̄ini Poas. Poas in t̄ini Salmon.
 Salmon in t̄ini Nason. ³³ Nason in t̄ini Aminatap.
 Aminatap in t̄ini Atmin. Atmin in t̄ini Arni.
 Arni in t̄ini Hesron. Hesron in t̄ini Peres.
 Peres in t̄ini Juta. ³⁴ Juta in t̄ini Jekop.
 Jekop in t̄ini Aesak. Aesak in t̄ini Epraham.
 Epraham in t̄ini Tera. Tera in t̄ini Nehor.
³⁵ Nehor in t̄ini Serug. Serug in t̄ini Rehu.
 Rehu in t̄ini Pelek. Pelek in t̄ini Epar.
 Epar in t̄ini Sela. ³⁶ Sela in t̄ini Kaenan.
 Kaenan in t̄ini Apaksat. Apaksat in t̄ini Sem.
 Sem in t̄ini Noa. Noa in t̄ini Lamek.
³⁷ Lamek in t̄ini Metusela. Metusela in t̄ini Inok.
 Inok in t̄ini Jaret. Jaret in t̄ini Mahalalel.
 Mahalalel in t̄ini Kenan. ³⁸ Kenan in t̄ini Enos.
 Enos in t̄ini Set. Set in t̄ini Atam.
 Atam in t̄ini Kumwesən.

4

Setan rəmwur mə tro Iesu rimwei ia nərəhaien

¹ Nəp̄in Iesu rəpwəh nui aris Jotan mə tr̄ir̄er̄ig mevən ia tənə Kalili, rerin rukuər ia Nənimw̄in Ikinan. Nənimw̄in nəha riri pen in revən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. ² Ia kwopun nəha Setan rəmwur nəp̄in foti mə tro Iesu rimwei ia nərəhaien. Ia nəp̄in nəha Iesu rəpwəh nəniien nari. Nəp̄in foti me nəha həuvehe mhəukurau pam, nənə in r̄iregi nukumhə rinahi.

³ Nənə Setan r̄ini pen tukwe in mə, “Tr̄ini minuə ik Tini Kumwesən pər̄hien, ni pen t̄i kəpwier i mə truvehe mo nəveginien irə.”

⁴ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iərmama trəpwəh nimiruien ia nəveginien əpa.’ ”

⁵ Ia nəpın nəha Setan ruvehi Iesu mutə mahatən nitətə me pam kig me kamhərimənu ia nirəha ia təkure tiprənə i, ⁶ nənə mini pen tukwe in mə, “Takuvei pehe nasoriien mik ikərimənu ia nitətə me pam nəha. Nautə amasan me pam ia nirəha tuho səim ia nirəha. Nautə me nəha hənəmak raka ia rəgik. Iakukurən nuvei penien m sin nəghin iakokeikei mə takuvei pen min. ⁷ Ro iamınhi irə trini minuə ikisiai iou, minimwi nukurhum mi ia nənimek, narimnari me pam nəha tuhəuvehe mho səim irə.”

⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikisiai Iərimənu Kumwesən səim, minimwi nukurhum mi ia nənimen. In əpa nə tiko nəkwan.’ ”

⁹ Ia nəpın nəha Setan ruvehi Iesu mevən fwe ia Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia təkure nimwə səvəi Kumwesən, nənə mini pen tukwe in mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhiən, ivə irapw ia kwopun i. ¹⁰ Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə,

‘Kumwesən trini pen ti nagelo me səvənhii mə irəha tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,

¹¹ mhəuvehi utə ik ia rəginraha, kamo ikouini nisum ia kəruətərei riti.’ ”

¹² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəkukuə Ikinan rani mə, ‘Tikəpwəh neipweipwien Iərimənu Kumwesən səim.’ ”

¹³ Setan rəmousari iamınhi irə mə tro Iesu rimwei ia nərəhaien me nəha. Nəpın ro sampam, rəpwəh Iesu mamevən mə ti nəpın riti ruvehe mwi tukwe.

Iesu rinaməvisau ia tənə Kalili

¹⁴ Kurirə irə Iesu rirərig, mevən ia tənə Kalili, niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan rarə irə. Nəgkiariien sə raməvisau in ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha. ¹⁵ Nənə in ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Nərmama me pam kamhəuvehi utə nəghin.

Nəkur Nasaret həpkisiai mhə Iesu

¹⁶ Nənə Iesu ruvehe ia Nasaret, kwopun nəha in riməpwinari ikin. Ia Sapat in ruvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel rəmwhen ramo ia Sapat me pam, mərər mə trəvsini irapw Nəkukuə Ikinan. ¹⁷ Nənə iərmama riti ruvehi nimwai nəkukuə nəha kinərfe kirai pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea irə, muvehi muvei pen m Iesu. Nənə Iesu ruvehi mivi atukw i, mətui məttoni kwopun kimərai pen nəgkiariien i rini iamınhi irə minuə:

¹⁸ “Nənimwin səvəi Iərimənu ramarə ia nirak,

tī nəri nə mə in ruvərfi raka iou mə takaməkeikei mini irapw nəgkiariien amasan tī nərmama nautə səvənraha riwən.

In rərhi pehe iou iakuvehe mə takini irapw iamini irə mə, 'Kimiāha səməme hiamarə ia kalapus takeivinari ia kimiāha,

nənə səməme nənimemiaha rīfwə tako kimiāha hiətui mhətə nari.'

In rərhi pehe iou iakuvehe mə takeivinari ia nərmama səməme kamometə irəha,

¹⁹ nənə mini irapw

mə nuk nəha lərimənu truvehimiru nərmama me səvənhi irə ruvəuvehe."

²⁰ Nəpīn Iesu rəvsini irapw pam nəgkiariien nəha, rəsisəg nəkukuə, muvei pen mine iərmama sə ramətui tī nəkukuə me, nənə məkure. Nərmama me pam ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimenraha revən tukwe. ²¹ Nənə Iesu rini pen tī nirəha i mə, "Nəgkiariien i ia Nəkukuə İkinan kimiāha hiamregi ipwet i ruvəuvehe muvəukuə."

²² Nərmama me pam nəha haməni amasan Iesu. Irəha hamərkərinari ia nəgkiariien amasan me səməme kamhəuku pen ia tərhun. Mətə kurirə həni mə, "Rosi a mə tini Josef nəha uə?"

²³ Miregi Iesu rini pen tī nirəha i mə, "İakregi kimiāha hiokeikei mə tihəni pehe tukw iou i nəgkiariien i kani rerin mə: 'Tokta. Tikukupwən muvehimiru atukw a ik pwəh kimiāha iahəni nīpərhienien ia niram.' Rosi nəgkiariien riti mwi kimiāha tihəni pehe tukw iou i in i mə, 'Nimtətien me nəha kimiāha iahamregi ikino fwe ia taon nəha Kapaneam, ramasan mə iko mwi ia kwopun i imwam.' "

²⁴ Iesu rarə mini mwi mə, "İakani nīpərhienien tukumiaha i profet riti nəkur imwəni me ko həpkisai mə in. ²⁵ Mətə pərhien iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən ia nəpīn səvəi Profet Elaeja nīpran me həpik səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha kamharə ia tənə Isrel. Nesən rīpkauər mə nuk kahar məkwə sikis nukumhə asori ruvehe mahi nərmama pam ia tənə nəha ²⁶ mətə Kumwesən rīpkərhi pen mə Elaeja mə trasitu ia nirəha riti. In rərhi pen in revən əpa fwe ia rukwənu nəha Jerefat ia tənə Saeton mə trasitu ia pran riti sə iərman səvənhi remhə məpwəh in. ²⁷ Kurirə irə ia nəpīn səvəi Profet Elisa nərmama həpik səməme nemhəien skai ro tekīnraha kamharə ia tənə Isrel. Mətə Elisa rīpko mə irəha riti ruvehe məmher. In ro Neman əpa iəmə Siria ruvehe məmher."

28 Nəp̄in nərmama me ia nəkwai nimwəfwaki həregi nəgkiariien me nəha, irəha pam niemaha rəpi irəha. 29 Həskəmter, mhəkwtəmhiri Iesu, mhəsua in, mhəier ia taon səvənraha, mhəuvən ia n̄ipəsegi təkuaer sə həno taon səvənraha ikin mə tuhəsua irapw i. 30 Mətə Iesu ravən amasan a ia kurkwanraha, mamevən.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iərmama riti

31 Iesu reiwaiu mevən ia Kapaneam taon riti ia tənə Kalili, nənə ia Sapat ramahatən nərmama. 32 Irəha həkəri asori nari ia nahatəniən səvənhi, ti nəri nə mə nəgkiariien səvənhi n̄iskaiien səvəi Kumwesən ramarə irə.

33 Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimwin ərəha ramarə irə. Iərmama nəha rəkwein əpwəmwis mini mə, 34 “Iesu iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

35 Mətə Iesu rinise nənimwin ərəha nəha, mini mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” Iəremhə ro iərmama nəha rimwei ia kurkwanraha, mier irə, məpwəh nourahaien in.

36 Nərmama me nənimenraha rier. Həni pen ti nirəha me i mə, “Nəfe i nəgkiariien? Iəmə i rauvehi nasoriien mine n̄iskaiien sə ruku pen ti Kumwesən, məgkiari m nənimwin ərəha me mə tuhəier ia iərmama, nənə irəha həier.” 37 Kurirə nəgkiariien kani ia Iesu rier mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan nərmama həpik səməme kamhemhə

38 Iesu rərer, mier ia nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi Saemon. Kaka pran səvəi Saemon ramemhə, maməkwiei fifa. Nənə irəha həgkiari pen m Iesu tukwe. 39 Iesu revən mərer pen ipaka ti prən nəha ia kwopun ramapri ikin, minise nemhəien, nənə nemhəien raraka irə. Təkwtəkwuni a prən nəha riskəmter, minasui raka nəveginiən sənənraha.

40 Nəp̄in meri ruvəivə, nərmama pam kamhəuvehi irəha me nepwin səməme nemhəien me səpəmsəpə kamharə ia nirəha, həuvehi irəha, mhəuvehe ti Iesu. Nənə Iesu rəmrutə rəgin mi ia nirəha kuatia kuatia, mo irəha pam həuvehe mhəsanin. 41 Nəremhə me mwi həier ia nərmama həpik, mamhəkwein əpwəmwis mə, “Ik Tini Kumwesən!” Mətə Iesu rinise irəha mə tuhəpwəh nəgkiariien, ti nəri nə mə irəha həukurən in mə in Kristo.

Iesu raməvisau fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel

⁴² Nəpɪn rɪnamran, Iesu rier mevən ia kwopun riti sə nərmama həiwən ikɪn. Nənə nərmama kamhətui in. Nəpɪn hətoni, hokeikei mə tuhənise in mə trəpwəh nəpwəhien irəha. ⁴³ Mətə in rini pen ti nirəha i mə, “Takaməkeikei mevən ia taon me nepwɪn mwi, məvisau irapw nəgkiariien amasan sə raməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. In i wok Kumwesən rɪnərhi pehe iou tukwe.” ⁴⁴ Ro pen Iesu revən maməvisau ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel ia tənə Jutia.

5

Iesu rəkwein nərmama nepwɪn mə tuhəkurirə in

¹ Nəpɪn riti, nəpɪn Iesu ramərer ia nɪkare nui asori nəha Kenesaret, nərmama həpɪk housəsɪmwɪn pen irəha ipaka tukwe mə tuhətərig nəgkiariien səvəi Kumwesən. ² Nənə Iesu rətoni nitətə ouihi kəru krouəmək ia nɪkare nui. Nərmama səvəi nɪviiən nəmu me hənəpwəh irau, mamhaikuas ia net me səvənraha. ³ Nitətə ouihi mi nəha riti səvəi Saemon. Iesu rəputə irə, mares pen Saemon mə trarhɪr i pwəh ruveraha ouihi kwopti. Nənə Iesu rəkure ia nəkwai nitətə ouihi nəha, minamahatən nərmama.

⁴ Nəpɪn rəgkiari pam, mini pen ti Saemon i mə, “Kɪmiaha tihəsua mhəuvən ia kwopun əmwhenimw, merukw irapw net me səkɪmiaha, mhəvi nəmu me nepwɪn.”

⁵ Miregi Saemon rini mə, “Iərimənu. Kɪmaha iahəmwur meste riran mhəpkuvi mhə nəmu riti. Mətə ti nəri nə mə ikani pwəh iakevən mwi mherukw irapw net me səkɪmaha.”

⁶ Nəpɪn irəha həuvən mho iamɪnha irə, nəmu me həuvən pɪk ia net me səvənraha. Ti nəri nə mə nəmu me həpɪk anan net me səvənraha hənəmək w əmsəmweris. ⁷ Irəha həkwein nərmama səməme kamhəvi pəri nəmu me irəha minraha fwe ia nitətə ouihi əpə mə tuhəuvehe mhasitu. Irəha həuvehe, harki pen nəmu me ia nitətə ouihi mi səvənraha rukuər. Ipaka nitətə ouihi mi krouəmwhenimw.

⁸ Nəpɪn Saemon Pita rətoni, rɪnimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini mə, “Iərimənu. Evən isipwɪn tukw iou. Iou iəmə ərəha i.” ⁹ Pita rəgkiari iamɪnhi irə ti nəri nə mə in mine nərmama me ia nəkwai nitətə ouihi səvənhi hətə nəmu me nəha həvi, mhətoni həpɪk anan. Nənimenraha rier. ¹⁰ Nənə Jemes mine Jon, tini Sepeti mi sə kamharəvi pəri nəmu irəhar Saemon, nəmrɪnrau mwi rier.

Mətə Iesu rini pen ti Saemon i mə, “Tikəpwəh nehekɪriən. Ik iərmama səvəi nɪviiən nəmu, mətə təkwtək wuni nəha mamevən tikuvi nərmama.” ¹¹ Nənə irəha həvi parei nitətə

ouihi mi naha, mhəpwəh pam narimnari me səvənraha, mhəkuriə Iesu.

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tekın ruvehe məsanin
 12 Nəpin riti Iesu revən ia taon riti. Iərmama riti ruvehe nemhəien skai ramo tekın mamouraha nıpwran me pam. Nəpin rətoni Iesu, rımwei mınimwi irapw nənimen ia tıprənə, mamase in mə, “Iərimənu. Mə rerim ragien, ko iko iou ikəmher?”

13 Nənə Iesu rosə pen rəgin, mırapi in, mini mə, “Rerik ragien. Tiko məmher.” Təkwtəkwni a nəmhien raraka ia iərmama naha.

14 Nənə Iesu rinise in, mini mə, “Tikəpwəh niniien nəfe iakino mik ti iərmama riti, mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh in rətoni nıpwram mə rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rıməni. Nərmama me tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nıpwram.”

15 Mətə nəgkiariien sə raməvisau Iesu rier mevən mwi ia kwopun me. Nənə nərmama həpik anan həuvehe ia kwopun kuatia mə tuhətərig in, mhəuvehe mwi mə truvehi raka nemhəien me səvənraha, mo irəha həuvehe mhəsanin. 16 Mətə ia nəpin me Iesu ramier mamevən ia kwopun me nərmama həiwən ikin maməfwaki.

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin
 17 Nəpin riti Iesu ramahatən nərmama me. Farisi me mine nahatən me səvəi Loa kamhəkure mamhətərig in. Irəha həməier ia Jerusalem mine rukwənu me ia tənə Kalili mine tənə Jutia mhəuvehe. Niskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia Iesu, nənə in ramo nərmama səməme nemhəien ramarə ia nirəha həuvehe mhəsanin. 18 Ia nəpin naha nərmama nepwin həuvehi iərmama riti ramapri ia nıməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Hokeikei mə tuhəuvehi, mhəuvnimwə, mhəmri pen in ia nəmri Iesu, 19 mətə həpkətə mhə suatuk riti ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro pen irəha həputə ia təkure nimwə, mho rui nimwə riti, mhəuvehi irapw iərmama naha irau nıməhan sə in ramapri irə, kroueiwau rouəmak ia nəmri Iesu ia kurkwanraha.

20 Nəpin Iesu rətə nahatətəien səvənraha, in rini mə, “Iərman. Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

21 Nəpin nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həregi nəgkiariien naha, hənəmərəs irəha me i mə, “Sin i iərmama i rani ərəha Kumwesən iamınhi? Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”

22 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Rəfo rerimiahə ramrhi iamınhi?”
 23 Nəgkiariien mi sə pəku naha rıməru tukw iou ti niniien

ti iærmama i nisun mi krouemhæ: nægkiariien i mæ, 'Iakinenouenou raka noien æræha me sæim,' uæ nægkiariien i mæ, 'Ærer mavæn?' ²⁴ Mætæ iakokeikei mæ kimiaha tihækuræn mæ iou, Iæmæti Iærmama, iakauvehi nasoriien ia tipræn i. Iakukuræn nenouenouiien noien æræha me." Nænæ Iesu rini pen ti iærmama sæ nisun mi krouemhæ mæ, "Iakani pehe tukw ik i mæ ærer, muvehi nimæhan sæim, mavæn mamevæn fwe imwam." ²⁵ Tækwtækwuni a iærmama næha rærer ia næmrinraha, muvehi nimæhan sævænhi, mamevæn fwe imwæni, mamægnægini Kumwesæn. ²⁶ Nærmama me pam hætoni, hæhekir. Nænimenraha rier. Hæuvehi utæ næghi Kumwesæn, mamhæni mæ, "Kwa kitaha i sænætoni narimnari me nepwîn ipwet rusæpæ."

Iesu rækwein Livæ mæ trukuriræ in

²⁷ Kuriræ iræ Iesu rier mætoni iærmama riti sæ kamæræku pen takis min. Næghin næ Livæ. Ramækure ia nimwæ kamæræku pen takis ikin. Iesu rini pen tukwe in mæ, "Kuriræ iou." ²⁸ Nænæ in ræpwæh narimnari me pam sævænhi, miskæmter, mukuriræ in.

²⁹ Kuriræ iræ Livæ ro næveginien asori ia nækwai nimwæ sævænhi sænæi Iesu. Nærmama kamæræku pen takis minraha mine nærmama nepwîn mwi hæpik kamhani pæri nari iræha minrau. ³⁰ Nænæ Farisi me mine nepwîn mwi ia niræha nahatæn me sævæi Loa rerinraha ripkagien mhæ. Hæni pen ti nærmama me sævæi Iesu i mæ, "Ræfo kimiaha hiamani nari kimiaha nærmama kamæræku pen takis minraha mine nærmama æræha me nepwîn mwi?"

³¹ Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, "Nærmama hæsanin tuhætui tokta ti næfe? Mætæ nærmama kamhemhæ kamhætui tokta. ³² Iou iapkuvehe mhæ mæ takækwein nærmama atukwatukw me, mætæ iakuvehe mæ takækwein nærmama æræha me, mæ iræha tuhæræig ia noien æræha me sævænraha."

Noien vi ko ripkuvehe mhæ mo kuation irau noien ivis

³³ Nænæ iræha hæni pen ti Iesu i mæ, "Næpin ripik nærmama me sævæi Jon Paptaes hæpwæh naniiien nari ti næfwakiiien. Nærmama me sævæi Farisi me iræha mwi kamho iamînhi. Mætæ ræfo sæim me nærmama me kamhævegin mamhænimwi?"

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, "Nærmama ia næveginien kamo ti naræ viien sævæi iærman mine pran tuhamækeikei mhani nari, mamhagien, ti næri næ mæ iærman sæ ripkaræ vi a irau pran sævænhi ramaræ iræha minraha. Ripkatukwatukw mhæ mæ tihækeikei minraha mæ tuhæpwæh naniiien nari ia næpin næha. ³⁵ Mætæ tripkuvehe ia næpin sæ tukuvehi raka iærman sæ ripkaræ vi a irau pran sævænhi

tripkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpɪn nəha irəha tuhəpwəh naniien nari.”

³⁶ Iesu rini mwi nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama riti riwən ko reitehi raka nipəri tinari vi mitiri tukuahag ia rui tinari ivis. Trini minuə ro iamɪnhi irə, trouraha tinari vi səvənhi, nənə nipəri tinari vi ko ripkripin amasan mhə ia tinari ivis səvənhi. ³⁷ Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui me sə kino ia teki nənɪ. Trini minuə ro iamɪnhi irə, waen vi trəse tiki waen tui me həsisɪ mhəpəruə. Nənə tiki waen tui me mine waen vi irau pəri trouərəha. ³⁸ Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me. ³⁹ Nənə iərmama riti mwi riwən nəpɪn rinənimwi raka waen tui rokeikei mə trənimwi waen vi, ti nəri nə mə in rini mə, ‘Sə tui ramasan pik.’ ”

6

Iesu in Iərimənu səvəi Sapat

¹ Nəpɪn riti ia Sapat Iesu ravən maməpi sɪmwɪn ia nimeɪ wit me nepwɪn, nənə nərmama me səvənhi kamhesi raka tipwe wit me, mamhəveri raka tekinraha ia rəginraha, mamhani kwənunɪn me. ² Mətə Farisi me nepwɪn hənɪ mə, “Rəfo kimiaha hiamo noien riti ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia Sapat?”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə Ikinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwən uə? Nəpɪn nukumhə ramahi in mine nərmama me səvənhi, ⁴ ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Ripkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həukurən naniien. Mətə Kig Tevit rənɪ, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani” ⁵ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

Iərmama riti rəgin rərfe

⁶ Ia Sapat riti mwi Iesu ruvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mamahatən nərmama. Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgin rərfe. ⁷ Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhətə amasan Iesu mə tuhətoni mə trəfo irə mine. Trini minuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe. ⁸ Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Uvehe, mərər ia kurkwai nərmama.” Iərmama nəha ruvehe, mərər ia kurkwanraha.

⁹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuə takəres kimiaha nari riti. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tuko

noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune in?"

¹⁰ Nəp̄in Iesu rəti ərari mətə pam raka irəha, mini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, "Tiko mivi atukw rəgin." Nənə in rivi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ¹¹ Mətə nərmama me nəha niemaha rəpi pik irəha. Hənaməgkiari minraha me, mamhəres mə tuhəfo ia Iesu.

Aposol me səvai Iesu Kristo

¹² Ia nəp̄in nəha Iesu rier mutə ia təkuər riti mə trəfwaki. In rəfwaki m Kumwesən nəp̄in pek̄in ia nəp̄in. ¹³ Nəp̄in rinamran, rəkwein nərmama me səvənhi, nənə mər̄pwi rəgin ia nepw̄in irəha pam twelef, misegi pen nəghinraha mə aposol me. ¹⁴ Nəghinraha me i: Saemon (iəmə sə Iesu risegi pen nəghin sə vi mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Tomas, mine Jemes tini Alfeas, mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), ¹⁶ mine Jutas tini Jemes, mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

Iesu ramahatən nərmama, mamomasan səməme kamhemhə

¹⁷ Nənə Iesu mine nərmama me nəha səvənhi heiwaiu pehe ia təkuər, mamhərer ia kwopun rətəni ikin irəha nərmama həpik mwi səvənhi mine nərmama həpik mwi səməme haməuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem mine ia nikare təsi ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ¹⁸ Irəha nəha həuvehe mə tuhətərig Iesu, mhəuvehe mwi mə in tro irəha səməme nemhəien rarə ia nirəha həuvehe mhəsanin. Nənə səməme nənimw̄in ərəha me kamhouraha irəha, Iesu romasan irəha. ¹⁹ Nərmama me pam hamousari mə tuhərapi in ti nəri nə mə nəgsen raku pen irə, mamə irəha pam həuvehe mhəsanin.

Iesu rəkwein amasan ia nərmama nepw̄in, məkwein ərəha mwi ia nepw̄in

²⁰ Nənə Iesu rəti pen mamətə nərmama me səvənhi, mini mə, "Kimiaha səməme nautə səkimiaha riwən rerimiaha tragien, ti nəri nə mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səkimiaha.

²¹ Kimiaha səməme nukumhə ramahi kimiaha ipwet mine rerimiaha tragien,

ti nəri nə mə tipwimiahaha trəsisi.

Kimiaha səməme hiamasək ipwet mine rerimiaha tragien,

ti nəri nə mə kimiaha tiharis.

²² Rerimiaha tragien nəp̄in nərmama tuhaməmwəki kimiaha,

uə tuhəpkəsəni mhə kīmiaha mə kīmiaha tihəuvehe mho
 kuatia kīmiaha mīnraha,
 uə tuhəni ərəha kīmiaha, mhəni nəghīmiaha mə kīmiaha
 nəremhə me,
 ti nəri nə mə kīmiaha nərmama me səiou, Iou Iəməti
 Iərmama.

23 Ia nəpīn nəha kīmiaha tihagien, mho tanis. Nəəkuien
 səkīmiaha rasori fwe ia neiai. Kaha kupwən me səvənraha
 həno iamīnha irə ia profet me.

24 Mətə kīmiaha səməme nautə səkīmiaha rasori trərəha anan
 tukumiaha,
 ti nəri nə mə kīmiaha hiəuvəuvehi raka nīmīruien
 səkīmiaha sə rīməru.

25 Kīmiaha səməme tipwīmiaha raməsisī ipwet mīne trərəha
 anan tukumiaha,
 ti nəri nə mə nukumhə trahi kīmiaha.

Kīmiaha səməme hiamaris ipwet mīne trərəha anan tukumi-
 aha,

ti nəri nə mə kīmiaha tihəregi rərəha mhasək.

26 Trərəha anan tukumiaha nəpīn nərmama me pam kamhəni
 amasan kīmiaha.

Kaha kupwən me səvənraha həno iamīnha irə ia profet
 eikuə me.”

*Iesu rīni mə nərmama səvənhi tuhaməkeikei mhokeikei
 nərməpə me*

27 “Mətə iou iakani pehe tukumiaha i səməme hiamətərig
 ia nīrak mə kīmiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama
 səməme haməmhwəki kīmiaha, nənə mho noien amasan m
 nərmama səməme kamho noien ərəha m kīmiaha. 28 Kīmiaha
 tihaməkeikei mhəkwein amasan ia nərmama səməme
 kamhəkwein ərəha ia kīmiaha, nənə mhəfwaki ti nərmama
 səməme kamhometə kīmiaha. 29 Trīni mīnuə iərmama riti
 rəpwi nīkare nīkapwīm, tikuvei pen mwi nīkaren mīn. Trīni
 mīnuə iərmama riti ruvehi raka səim kot, ramasan mə ikuvei
 pen mwi karkahu səim mīn. 30 Trīni mīnuə iərmama riti rəres
 ik nari riti, ikuvei pen mīn. Trīni mīnuə iərmama riti ripeki
 raka narimnari me səim, tikəpwəh nəresien in mə tripeki
 pehe mwi. 31 Nəfe noien kīmiaha hiokeikei mə nərmama
 tuho ia kīmiaha, kīmiaha mwi tiho ia nīrəha.

32 Trīni mīnuə kīmiaha hiokeikei a nərmama me səməme
 hokeikei kīmiaha, Kumwesən trəgnəgīni kīmiaha ti nəfe?
 Nəkur ərəha me irəha mwi hokeikei nərmama me səməme
 hokeikei irəha! 33 Trīni mīnuə kīmiaha hio noien amasan
 mīne nərmama səməme ho noien amasan m kīmiaha,
 Kumwesən trəgnəgīni kīmiaha ti nəfe? Nəkur ərəha me irəha
 mwi kamho iamīnha irə. 34 Trīni mīnuə kīmiaha hiəuvei pen
 mane m iərmama riti sə hiətīgite irə mə trərpwīn pehe mwi

m kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamhəuvei pen mane me mınraha me mə tukərpwın pen tai mane atukwatukw mınraha me.
³⁵ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, mho noien amasan mınraha, mhəuvei pen mane mınraha, mhəpwəh nətərigien mə tihəuvehi nari riti rəmwhen ia tain. Kimiaha tiho iamınhi irə nənə nərəkuien səkimiaha trasori. Tukini mə Kumwesən sə rasori anan nıpwənətin me nə kimiaha ti nəri nə mə in ramo noien amasan m nərmama səməme həkini mhə tanak tukwe mine nərmama ərəha me. ³⁶ Kimiaha tihaməkeikei mhəpi nərmama rəmwhen ia Tata səkimiaha ramapi irəha.”

Nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha

³⁷ “Kimiaha tihəpwəh nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha, nənə Kumwesən trəpwəh nəkiriien kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. Tihəpwəh nəripwinien noien ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trəpwəh nəripwinien noien ərəha me səkimiaha. Tihenouenou noien ərəha me səvəi nərmama, nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkimiaha. ³⁸ Kimiaha tihaməkeikei mhəriari pen narimnari me m nərmama, nənə Kumwesən trəriari pehe narimnari me m kimiaha. In truvei pehe rasori pik ia rəgimiaha rəmwhen ia iərmama rarigin pen ia tənəripw, mikiukiu irə meste ruvehe mukuər məsas. Trini mınuə kimiaha hiəriari pen asori, Kumwesən trəriari pehe rasori m kimiaha. Mətə mə kimiaha hiəriari pen ouihi, in trəriari pehe m kimiaha rouihi.”

Noien atukwatukw

³⁹ İesu rini mwi nusipekinien riti ti nırəha i mə, “Rəfo, ko iərmama riti sə nənimen rıfwə ramiri pen iərmama riti mwi nənimen rıfwə ia suatuk sə trouesi? Tuko ro iamınhi irə irau pəri krouivə irapw ia ruei tənə. ⁴⁰ İərmama sə kamahatən in rıpkasori mhə ia iahatən səvənhi. Mətə mə kamahatən in keste rukurən pam nari, in trəmwhen ia iahatən səvənhi.

⁴¹ Rəfo ikamətə nımwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nıpəri nei asori sə raməmak ia nənimen? ⁴² Trini mınuə nıpəri nei asori raməmak ia nənimen, rəfo iakamini pen ti piam mə, ‘Piak, əseni iou pwəh iakiskəri raka nımwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimen?’ İk iərmama sə ikamo kəuətkəsüə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nıpəri nei asori sə raməmak ia nənimen, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nımwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

⁴³ Nei amasan riti riwən rukuə kwənkwai nei ərəha. Rəmwhen a mwi nei ərəha rəpwəh nukuəien kwənkwai nei

amasan. ⁴⁴ Nərmama hətə sas ia nei me ia kwənkwanraha. Kipkesi raka mhə kwənkwai niemis ia rəhi, uə kwənkwai krep ia nəkwus ərəha. ⁴⁵ Rəmwhen a mwi iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien ərəha. Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramini irapw a nəfe nətərigien rerin rukuər irə.”

Iərmama kəru sə krauvrhəkin nimwə

⁴⁶ “Rəfo kimiaha hiaməkwein iou mə ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə hiəpwəh noien nəfe iakini pehe tukumiaha i? ⁴⁷ Iərmama sə ruvehe tukw iou, miregi nəgkiariien me səiou, mamə nəfe iakiməni, pwəh iakini irapw noien səvənhi tukumiaha. ⁴⁸ In rəmwhen ia iərmama sə rauvrhəkin nimwə səvənhi. In reri ruə rəmwhenimw, məmri nəri sə nimwə trərer pen irə ia kəruətərei. Nəpin nesən asori rauər, iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha mətə ko rīpkikiukiū mhə irə, ti nəri nə mə iərmama nəha rīməuvrhəkin amasan nimwə nəha. ⁴⁹ Mətə iərmama sə riregi nəgkiariien səiou, məpwəh noien narimnari me iakiməni, rəmwhen iərmama sə ruvrhəkin nimwə səvənhi ia təkure tiprənə, mətə rīpkəmri pen mhə nari sə raməkwtəmhiri əknekīn nisui nimwə. Nəpin iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha, təkwtəkwiuni a nimwə nəha rīmwei. Nənə nəpin rīmwei irə, ruvehe mərəha pam.”

7

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom rahatətə pərhiēn ia Iesu

¹ Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha ti nərmama, revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. ² Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikin in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Səvənhi fwe iərmama sə ramo tukwini nari min. In rokeikei pik iərmama nəha, mətə ramemhə na tremhə. ³ Nəpin iaruagən nəha riregi kani mə Iesu ruvəuvehe, rərhi pen nəmə asori me nepwin səvəi nəkur Isrel həuvən mə tuhəres in mə ko ruvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari min rəsanin. ⁴ Nəpin irəha həuvehe ti Iesu, kamhase in, mamhəni mə, “Ramasan mə tikasitu ia iəmə nəha ⁵ ti nəri nə mə in rokeikei pik kitaha nəkur Isrel. Iəmə nəha in nəha rīməuvei pehe mane masitu ia kimaha iahəuvrhəkin nimwəfwaki səkimaha ia kwopun i.” ⁶ Nənə Iesu rukurirə irəha.

Nəpin ruvehe ipaka ti nimwə nəha, iaruagən nəha sə in rasori ia naruagən me irəha pam hantret rərhi pen in me nepwin həuvən, mhəni pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Tikəpwəh nəmwurien iamihhi. Rīpko mhə iou iəmə amasan riti. Iapəkəmwhen mhə mə tikuvehe, muvniwə ia nimwə səiou.

⁷ Ro iam̄nhi irə iou iakregi mə ko iou iapkuvehe mhə tukw ik. Mətə tikini a nəkʷam pʷəh səiou iotukwininari ruvehe məsanin. ⁸ Iou mwi iərmama riti iakamarə tegin nəmə asori me. Naruagən me nepw̄in mwi kamharə tegin iou. Nəp̄in iakini pen ti riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəp̄in iakini pen ti riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəp̄in iakini pen ti iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

⁹ Nəp̄in Iesu riregi nəgkiariien nəha, rərkərinari ia iəmə nəha, muvsini mətoni nərmama səməme kamhəkurirə in, mini mə, “Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i mə iou iapkətə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi riskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i.” ¹⁰ Nənə nəp̄in nərmama me nəha iaruagən nəha rərhi pen irəha hərərig mhəpirapw ia nimwə səvənhi, hətoni iərmama sə ramo tukwini nari min rinəsanin.

Iesu rəsuaṗwiri iəkunouihi riti sə ruvamhə

¹¹ Kurirə irə nəp̄in ouihi a rukurau Iesu revən fwe ia taon riti nəghin nə Naen. Nərmama səvənhi me mine nərmama nepw̄in mwi həp̄ik həkurirə in. ¹² Nəp̄in Iesu ruvehe ipaka ti kʷəruə asori səvəi taon nəha, rətoni nərmama kamhəier irə, mamhəuvehi iəkunouihi riti sə remhə, mamhəuvən mə tuhənimwi. Mama səvəi iəkunouihi nəha tini riti mwi riwən. Səvənhi iərman ruvamhə raka, məpʷəh in. Nərmama həp̄ik ia taon nəha kamhəkurirə prən nəha. ¹³ Nəp̄in Iərimənu səkitaha rətə prən nəha, rerin rərkʷəp̄ir tukwe. Nənə in rini mə, “Prən i, tikəpʷəh nasəkien.”

¹⁴ Nənə Iesu revən ipaka, m̄irapi n̄ikoukau səvəi iəkunouihi nəha. Nərmama səməme kamhəuvehi hərəer. Nənə Iesu rini mə, “Iəkunouihi i! Iakini pehe tukw ik i mə tiko mərəer!” ¹⁵ Nənə iəkunouihi nəha sə remhə riskəmter, məkure, minaməgkiari. Nənə Iesu ruvehi in, muvei pen m mama səvənhi.

¹⁶ Nərmama me pam hətoni həhek̄ir, mhəgnəgini Kumwesən, mhəni mə, “Profet asori riti ruvəier pehe tukutaha.” Nənə irəha həni mwi mə, “Kumwesən ruvəuvehe raka mə truvehimiru nərmama me səvənhi.” ¹⁷ Nənə nəgkiariien sə raməvisau nəri nəha Iesu rino ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə Jutia mine kwopun me nepw̄in mwi ipaka ti tənə nəha.

Jon Paptaes rərhi pen nərmama nepw̄in həuvən mhətoni Iesu

¹⁸ Nərmama me səvəi Jon Paptaes həvisau pen narimnari me pam i min. Nəp̄in Jon riregi, ¹⁹ rəkwein səvənhi iərmama kəru krouvehe tukwe. Nənə in rərhi pen irau krouevən ti Iərimənu səkitaha mə trouəres in mə, “Ik i in i profet kupwən

me kambahani ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?”

²⁰ Nəpən iəmə mi nəha krouvehe ti Iesu, krouni mə, “Jon Paptaes rərhi pehe kimrau iarouvehe mə trouəres ik mə, ‘Ik i in i profet kupwən me kambahani ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?’ ”

²¹ Ia nəpən nəha Iesu raməkoui irapw nemhəien me səpəmsəpə mine nənimwən ərəha me ia nərmama həpik, mamə irəha həuvehe mhəsanin. Nərmama həpik nənimenraha rifwə in ro irəha hətui mhətə nari. ²² Nənə in rini pen ti iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau mə, “Kimirau tirouevən rouni pen ti Jon i nəfe irouregi rouətoni. Nərmama me nəmrinraha rifwə hətui mhətə nari, səməme nisunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama nemhəien skai ro tekinraha həuvehe mhəmher, səməme nəkwəreginraha ruvisimw rəkwag həregi nari. Nərmama me nepwən səməme kupwən həuvamhə, təkwətəkwuni nəha həuvəmīru mwi. Nənə nərmama nautə səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariien amasan mīnraha. ²³ Iərmama sə ramətə iou trini minuə in ripkimwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo rerin tragien.”

²⁴ Nəpən iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau krourərig rouevən, Iesu rinaməgkiari ia Jon, mīnamini pen ti nərmama me i mə, “Fwe kupwən kimiaha hiəier ia taon me mine rukwənu me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikin mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig ripkərer atukwatukw mhə nəpən mətəgi rauini? Rekəm. ²⁵ Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rauvei pen tinari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme kambahəvei pen tinari amasan me, mamharə ia narəien sə riməru, irəha fwe ia nimwə me səvəi kig me. ²⁶ Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh, nīpərhiēien. Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti. Mətə iakani pehe tukumiaha i iəmə i in rasori məpi raka profet. ²⁷ In iərmama sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə nəpən rini mə,

‘Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou, in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.’

²⁸ Iakani nīpərhiēien tukumiaha i mə nərmama me sə nīpran me hərəhi irəha ia tīprənə i riti riwən rasori məpi raka Jon. Mətə nərmama me pam ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə sə in reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon.”

²⁹ Nəpən nərmama əpnəpen me mine nərmama səməme kamərəkū pen takis mīnraha həregi nəgkiariien i, həni mə Kumwesən in ratukwatukw. Irəha həni iamīnhi irə ti nəri nə

mə Jon rino raka paptas ia nirəha. ³⁰ Mətə Farisi me mine nahatən me səvəi Loa hənəpwəh nəsənien mə Jon tro paptas ia nirəha. Ro iamīnhi irə irəha hənəpwəh suatuk sə Kumwesən rīmāni mə irəha tuhesi pen.

³¹ Iesu rarə mīni mwī mə, “Takini nəfe nəgkariien mahatən pen noien səvəi nərmama ipwet mine? Noien səvənraha rəfo?”

³² Irəha hāmwhen ia nəkwərhakwərha kamhəkure ia kwopun kamapir ikin, mamhəkwein pen ia irəha me nepwīn mə, ‘Kīmaha iahani nīpu səvəi nəgīenien tukumiaha, mətə kīmīaha hiəpko mhə tanis.

Iahani nīpu səvəi nemhəien, mətə kīmīaha hiəpkasək mhə.’

³³ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Jon Paptas rīməuvehe, mīpkəni mhə nari, məpwəh nənimwiien waen, nənə kīmīaha hiamāni mə, ‘Iəremhə rarə irə.’ ³⁴ Iou, Iəməti Iərmama, iakīməuvehe, mamāni nari, mamənimwi rəmwhen a ia kīmīaha, nənə kīmīaha hiamāni mə, ‘Hətə ro iəmə nəha, in ramāni pik nari, mamənimwi mamakonə i, mamavən pəri irəha nərmama səməme kaməraku pen takis mīnraha mine nərmama ərəha me nepwīn mwī!’ ³⁵ Mətə nərmama səməme kamhesi pen nukurənien səvəi Kumwesən kamho noien amasan me. Noien amasan me nəha kamhahatən pen mə nukurənien nəha ro nīpərhiēnien.”

Prən ərəha riti

³⁶ Nəpīn riti Farisi riti rəres Iesu mə truvehe māni nari irau min. Ro pen Iesu revən muvniwə ia nimwə səvəi Farisi nəha, məkure mə trəni nari. ³⁷ Ia taon nəha pran riti sə ramo noien ərəha. Nəpīn rīregi mə Iesu ramāni nari fwe nəkwai nimwə səvəi Farisi nəha, ruvehi senta mevən fwe ikin. Senta nəha raməmak ia nəkwai potel riti kino ia kərūətəri nəghīn nə alapasta. ³⁸ Prən nəha revən mərəer ia təkutai Iesu ipaka ti nisun mi, mamasək. Nise nənimen rətəg pen ia nisui Iesu mi krouəpwtig. Nənə reiwaiu muvei pen nīmwai nukwənen, mīrai raka i, makei m nisun mi, mahakwi nisun mi ia senta.

³⁹ Nəpīn Farisi nəha sə rəkwein Iesu mə trəni pəri nari irau min rətə prən nəha, rerin ramrhi mə, “Kamo iəmə nəha in profet pərhiēn, ko rukurən mə nəfe nəha pran ramrapi in. Kwa pran sə ramo noien ərəha.”

⁴⁰ Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Saemon, iou iakuə takini nari riti tukw ik i.”

Miregi Saemon rini mə, “Ni pehe ro iahatən.”

⁴¹ Miregi Iesu rini mə, “Iəmə asori riti ruvei pen mane m iərmama kəru mə ti nəpīn riti krouərpwīn pen min. Kaon səvəi riti silin kino ia silva irəha pam faef hantret. Nənə kaon səvəi

riti silin kɪno ia silva irəha pam fifti. ⁴² Iərmama mi nəha riskai ti nirau ti nərpwɪn penien min. Ro pen iəmə asori rərai raka kaon səvənrau mɪni mə irau trouəpwəh nərpwɪnien. Tuko ro iamɪnha irə sin nəha ia iərmama mi nəha trokeikei pik iəmə asori nəha?”

⁴³ Miregi Saemon rini mə, “Rosi sə nəha sə kaon səvənhi rasori nənə iəmə asori rərai raka.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəkiriien səim ratukwatukw.”

⁴⁴ Nənə in ruvsini, məti pen mətə prən nəha, mɪni pen ti Saemon i mə, “Ikətə prən i? Nəpɪn iakiməuvnimwə pehe ia nimwə səim, ipkaikuas mhə ia nisuk mi ia nui, mətə prən i raikuas ia nisuk mi ia nise nənimen, mɪrai raka ia nimwai nukwənen. ⁴⁵ Ik ipkakei mhə miou, mətə nəpɪn iakuvnimwə pehe, prən i rɪnamakei m nisuk mi, məpwəh napwisien. ⁴⁶ Ik ipkahakwi mhə nukwənek ia oel, mətə prən i rahakwi nisuk mi ia senta. ⁴⁷ Ro iamɪnhi irə iakani pehe tukw ik i mə noien ərəha me rɪpɪk prən i rɪno iou iakɪnenouenou raka. Ro pen in rokeikei pik iou. Mətə iərmama sə rɪpko pik mhə noien ərəha trɪni mɪnuə iakenouenou noien ərəha me nəha səvənhi iərmama nəha ko in rɪpkokeikei pik mhə iou tukwe.”

⁴⁸ Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Iakɪnenouenou raka noien ərəha me səim.”

⁴⁹ Nənə nərmama me nəha səməme kamhani pəri nari irəha min, kənamhəni pen ti nirəha me i mə, “Sin i iərmama i rukurən nenouenouien noien ərəha me iamɪnhi?”

⁵⁰ Mətə Iesu rini pen ti prən i mə, “Nahatətəien səim ruvəuvehimɪru ik. Evən. Nəmərɪnuien trarə tukw ik.”

8

Nipran səməme kamhasitu ia Iesu

¹ Kurirə irə nəpɪn ouihi a rukurau, Iesu ramevən ia taon me mine rukwənu me, mamɪni irapw nəgkariien amasan sə raməvisau nitətə sə Kumwesən ramərɪmənu irə. Nərmama səvənhi twelef ² mine nipran me nepwɪn mwi kamhəkurirə in. Fwe kupwən Iesu rɪnomasan nipran me nəha, məkoui irapw nənɪmwɪn ərəha me ia nepwɪn, muvehi raka nemhəien me ia nepwɪn. Nəghɪnraha me i: Meri sə kaməkwein mwi nəghɪn nə mə Maktala, pran nəha Iesu rɪnəkou i irapw nəremhə sefen irə; ³ nənə Joana, pran səvəi Jusa, iəmə asori riti sə ramowok ipaka ti Herot; nənə Susana, mine nipran me həpɪk mwi səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me ia mane me səvənraha, mamhəuvei pen m Iesu mine nərmama me səvənhi mə trasitu ia nirəha.

Iərmama sə ruini nuni nari me ia nəmhien səvənhi

⁴ Nərmama həpik anan həier ia taon me pam ia kwopun nəha, mhəuvehe ti Iesu. Nəpin hənousəsımwin raka irəha me, in rini nusipekinien riti ti nirəha i minuə, ⁵ “Iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmhien səvənhi. Nəpin rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwin həsas pen ia suatuk, nənə nərmama havən ia nirəha, menu me ia nımagouagou həuvehe mhani pam. ⁶ Nənə nuni nari me nepwin həsas pen ia təkure kəpwier tıprənə rouihi ikin. Həuverə mətə ti nəri nə mə nui riwən haukei pam. ⁷ Nənə nuni nari me nepwin həsas pen ia tıprənə nəkwus ərəha rauviris ikin. Nənə nəkwus ərəha me həuviris mhəuvehe mhousəman pam irəha. ⁸ Nənə nuni nari me nepwin həsas pen ia tıprənə amasan, mhəutə, mhəukuə kwənkwan hantret.”

Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, rəkwein əpwəmwis, mini mə, “Iərmama sə nəkwəregin rarə ti niregiiien nari traməkeikei mətərig amasan.”

Iesu rini irapw nıpwrai nusipekinien nəha

⁹ Nəpin nərmama me səvəi Iesu həres pen in mə nəfe nıpwrai nusipekinien nəha, ¹⁰ in rini mə, “Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən narınnari me i ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə hənamərkwafə fwe kupwən. Mətə nərməpə me kamhəregi iakaməgkiari ia narınnari me nəha iakausipekin a irə. Iakamo iamınhi irə mə
'irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən.

Irəha tuhəregi, mətə tuhəpkregi mhə mhəukurən.’

¹¹ Nənə nıpwrai nusipekinien i iakiməni ro iamınhi irə. Nuni nari in nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. ¹² Səməme həsas pen ia suatuk həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəpin həuvəregi raka Setan ruvehe, muvehi raka nəgkiariien nəha ia nətərigien səvənraha, kamo irəha həni nıpərhiienien irə nənə Kumwesən ruvehimiru irəha. ¹³ Nənə səməme həsas pen ia təkure kəpwier tıprənə rouihi ikin həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mhəuvehi, mhəgien tukwe. Mətə nəgkiariien nəha rıpkewaiu amasan mhə ia rerınraha rəmwən ia nuai nei me. Irəha tuhəni nıpərhiienien irə nəpin ouihi a. Nəpin narınnari me tuhəuvehe mho nəmisəien mınraha mə tro mətə sas ia nahatətəien səvənraha, irəha həmwəi. ¹⁴ Nənə səməme həsas pen ia tıprənə nəkwus ərəha rauviris ikin həmwən ia nərmama səməme həregi nəgkiariien nəha, mətə nəpin irəha kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, kamhətərig pik ti narınnari me səvəi tıprənə i rəmwən ia mane mine nəfe m nəfe mwi irəha

hokeikei mə tuhəuvehi mhəregi ramasan irə ia nimiruien səvənraha. Nətərigien me nəha həuviris ia rerinraha, həuvehe, mhousəman nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə nəgkiariien nəha rəpwəh nukuəien. ¹⁵ Mətə səməme həsas pen ia tiprənə amasan irəha nəha həmwəhen ia nərmama səməme həregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mhəkwtəmhiri ia rerinraha sə ratukwatukw mamasan. Irəha həkwtəmhiri əknekən mamhəuvən nənə mhəukuə.”

Iesu rəgkiari ia laet sə kousəman

¹⁶ “Iərmama riti riwən ko rihiai pen napw ia laet məuiui ia nari riti uə rukurei pen kwopun afafa ikin. Mətə traməkeikei mukurei utə i ia nari sə kakurei utə laet irə mə nərmama tuhətoni raməhiapw nəpən həuvnimwə pehe. ¹⁷ Rəmwəhen a mwi narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ¹⁸ Ro iamnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhətərig amasan ia nəfe hiamregi ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.”

Mama səvəi Iesu mine piəvi Iesu me

¹⁹ Ia nəpən nəha piəvi Iesu me mine mama səvənhi həuvehe mə tuhətə in, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka tukwe ti nəri nə mə nərmama me həpik. ²⁰ Ro pen nərmama me həni pen ti Iesu i mə, “Səim mama mine piəm me kamhərer fwe iruə. Irəha hokeikei mə tuhətə ik.”

²¹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəfe rani irəha nə səiou mama mine piak me.”

Iesu rinise nimətagi asori

²² Nəpən riti Iesu rəputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi, rini pen ti nirəha i mə, “Pwəh səuvən mhəpi simwən pen fwe ia nikare nui asori.” Ro pen həvi nivən, mənəmhəuvən. ²³ Nəpən kamhaiu ia nitətə ouihi mamhəuvən, Iesu revən mapri. Nimətagi asori reiwaiu ia nəkwai nui asori nəha, nitətə ouihi səvənraha rinakuər ia nui, na tuhəmwəhenimw.

²⁴ Nərmama me səvəi Iesu həuvən, mhəsəpwiri in, mhəni mə, “Iərimənu. Iərimənu. Na tsəmwəhenimw!”

Iesu rərer minise nimətagi mine peiau peiau asori me, nənə heiwaiu mhəiwən. Narimnari me həuvehe mhəmərinu. ²⁵ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nahətətəien pəku səkimiaha?”

Mətə irəha həhekir. Nənimenraha rier. Kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Nəfe nəha iərmama? Raməgkiari m nīmətaqi mine nui krauo nəkwān!”

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iəmə Karasa riti

²⁶ Irəha həier ia tənə Kalili, mhaiu ia nitətə ouihi nəha, mhəpi simwīn ia nui asori, mhəuvən ia tənə səvəi nəmə Karasa. ²⁷ Nəpīn Iesu ruvarei, iərmama riti ia taon riti fwe ikin ruvehe tukwe. Iərmama nəha nəremhə me kamharə irə. Nəpīn ripik ripkarkahu mhə tinari, mipkapri mhə mwi ia nəkwai nīmwə səvənhi, mətə ramarə ia kwopun kanīmwi nərmama ikin. ²⁸ Nəpīn iərmama nəha rətə Iesu, rasək əpwəmwis, muvehe mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, məkkiari asori mīni mə, “Iesu, Kumwesən sə rasori anan tīni nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Iakase ik tikəpwəh noien nəmīsəien miou.” ²⁹ Nənīmwiən ərəha nəha raməkkiari iamīnhi irə, ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mīnuə trier ia iərmama nəha. (Nəpīn me ripik nənīmwiən ərəha nəha rīnəkwtəmhirī iərmama nəha. Nərmama hənərihi rəgīn mi mīne nisun mi ia jen me, mhərer tukuahag in, mətə in rəvi əmwesi jen me, iəremhə rəkoui pen in revən ia kwopun akwesakwes ikin.)

³⁰ Nənə Iesu rəres in mə, “Nəghim sin?”

Miregi rīni mə, “Iou nəghik Nəkuər.” In rīni iamīnhi irə ti nəri nə mə nəremhə me həpik həməuvnimwə ia reri iərmama nəha. ³¹ Nənə nəremhə me nəha hase Iesu mə trəpwəh nərhī penien irəha həuvən ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən.

³² Mətə toue pikə me həpik kamhərku ia kwopun nəha. Nəremhə me hase Iesu mə trəsəni irəha həuvnimwə ia rerīnraha. Ro pen Iesu rəsəni irəha. ³³ Nənə nəremhə me həier ia iərmama nəha, mhəuvnimwə ia reri pikə me. Pikə me haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwhenimw.

³⁴ Nəpīn nərmama səməme kamhətui ti pikə me hətoni, hap, mhəni irapw ia taon səvənraha mīne rukwənu me. ³⁵ Nənə nərmama me həier mhəuvən mə tuhəspau i mə rəfo. Nəpīn həuvehe ti Iesu həti pen mhətoni iərmama nəha nəremhə me həməier irə, rarkahu, maməkure irapw ia nisui Iesu, nətərigien səvənhi rīnəmāk amasan. Irəha hətoni həhekir. ³⁶ Nənə səməme hənətoni nəri nəha, həni irapw ti nərmama me i mə iərmama nəha rīnəfo muvehe məsanīn. ³⁷ Nənə nəkur Karasa səməme kamharə ipaka ti kwopun nəha hərəs Iesu mə trəpwəh irəha mamevən ti nəri nə mə həhekir pik anan. Ro iamīnhi irə in rəputə ia nitətə ouihi mə trirərig.

³⁸ Iərmama sə nəremhə me həməier irə rase in mə trəsəni in pwəh revən irau min. Mətə Iesu rərhi pen i ramevən, mīni mə, ³⁹ “Tikrərig mevən fwe imwam, mīni irapw narimnari me i Kumwesən rīno mik.” Nənə iərmama nəha revən ia kwopun

me pam fwe ia taon səvənhi, mamini irapw narimnari me nəha Iesu rino min.

Pran sə rirapi tinari səvai Iesu mine prən ouihi səvai Jaeras

⁴⁰ Nəpın Iesu rirərig pehe mwi ia nikare nui asori, nərmama me həuvən tukwe. Rerınraha ragien ti nəri nə mə kamheitenhi in. ⁴¹ İərmama riti fwe ikin nəghın nə Jaeras. In iəmə asori riti səvai nimwəfwaki səvai nəkur İşrel. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mamase in mə truvehe ia nimwə səvənhi, ⁴² ti nəri nə mə prən ouihi səvənhi ramemhə na tremhə. Prənouihi nəha səvənhi in əpa kuatia. Nuk səvənhi ipaka reste twelef.

Nəpın Iesu ravən mamevən, nərmama həpik həukuraukurau irə. ⁴³ Pran riti nəha ikin ruvehe ramemhə ia nemhəien səvai nıpran. Nemhəien nəha rınarə rerin irə muvehi nuk twelef. In rınouraha pam mane səvənhi ia tokta me, mətə iərmama riti riwən ko ro in rəsanin. ⁴⁴ Prən nəha rukurirə Iesu, muvehe, mirapi nusvenhi tinari səvənhi. Təkwtəkwni a mwi nimwapw rama, nemhəien səvənhi ro sampam.

⁴⁵ Nənə Iesu rini mə, “Sin nəha rirapi iou?”

Miregi nərmama pam həni mə ripko mhə irəha. Nənə Pita rini mə, “İərimənu. Nərmama həpik kamhərer kurkurau ik, mamhəsigiəsigi ik.”

⁴⁶ Mətə Iesu rini mə, “Rekəm. İakukurən mə iərmama riti rirapi iou. İakregi nəgsek rier ia nirak, mevən mo nari riti.”

⁴⁷ Nənə nəpın prən nəha rətoni mə ko in ripkərkwafə mhə, ruvehe mamətəmnimwin, minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini irapw ia nəmri nərmama me pam mə in rirapi Iesu ti nəfe mine rınəfo məsanin akwauakw. ⁴⁸ Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Nərik, nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin. Evən. Nəmərinuien trarə tukw ik.”

⁴⁹ Nəpın Iesu raməgkiari ihi, iərmama riti ruku pen ia nimwə səvai iəmə asori nəha Jaeras, muvehe mini mə, “Səim prən ouihi ruvamhə raka. Ramasan mə ikini pen ti iahtən i mə in trəpwəh pehe.”

⁵⁰ Mətə nəpın Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini pen ti Jaeras i mə, “Tikəpwəh nehekiriien, mini a nıpərhienien ia nirak, nənə prən ouihi səim trəsanin.”

⁵¹ Nəpın Iesu rapirapw ia nimwə səvai Jaeras, ripkəsəni mhə nərmama me pam mə tuhəuvnimwə irəha min, mətə rəsəni əpa Pita mine Jon mine Jemes mine tata mine mama səvai prən ouihi nəha. ⁵² Nərmama me pam kamhasək mamhəkwein əpwəmwis ti prən ouihi nəha, mətə Iesu rini mə, “Rəfo kimiaha hıamasək? Prənouihi nəha ripkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁵³ Irəha həregi haris ia Iesu. Irəha həukurən mə prən ouihi nəha ruvamhə raka. ⁵⁴ Mətə Iesu ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini mə, “Prənouihi, ərer.” ⁵⁵ Nənə nimiruien səvənhi ruvehe. Təkwtəkwuni a mwi riskəmter. Nənə Iesu rini mə tukuvei pen nəveginien min pwəh rəni. ⁵⁶ Tata mine mama səvəi prən ouihi nəha nənimenrau rier, mətə Iesu riniise pen ti nirau i mə trouəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe in rino.

9

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef mə tuhəuvən mhəvisau

¹ Iesu rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe mhousəsimwin irəha me. Nənə in ruvei pen niskaiien minraha. Ia niskaiien nəha irəha həukurən nifi rakaiien nemhəien me ia nərmama. Nənə in ruvei pen mwi nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nəremhə me pam. ² Nəpin Iesu ruvei pen pam, rərhi pen irəha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə mho nərmama səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin. ³ In rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nuvehien narimnari me səvəi suatuk səkimiaha rəmwhen ia kaskin, uə tənəripw, uə nəveginien, uə mane. Kimiaha tiharkahu ia karkahu kuatia a. ⁴ Nəpin tihəuvən ia kwopun riti, nənə mhəuvnimwə ia nimwə riti, nimwə nə in nə tiharə irə meste hiəier ia kwopun nəha. ⁵ Trini minuə hiəuvən ia taon riti, mətə nərmama me ikin həpkəsevər mhə ia rerinraha tukumiaha, nəpin hiəier ia taon səvənraha, tihounouini raka niməkwrur ia nisumiaha ti nahatən penien mə irəha həno noien ərəha.” ⁶ Nənə nərmama me twelef səvəi Iesu həier, mhəuvən ia rukwənu me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan, mamho nərmama səməme kamhemhə ia kwopun me pam həuvehe mhəsanin.

Herot raməgkiari ia Iesu

⁷ Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, riregi narimnari me nəha Iesu ramo. Ia nəpin nəha nətərigien səvənhi rəvsausini ti nəri nə mə nərmama me nepwin kamhəni mə Jon Paptaes rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁸ Nənə nərmama me nepwin kamhəni mə Profet Elaeja ruvəier pehe mwi. Nənə nərmama me nepwin mwi kamhəni mə profet kupwən riti rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁹ Nənə Herot rini mə, “Jon iakinərai raka kənkəpwə. Mətə sin mwi iərmama i iakamregi nəvisaiien irə?” Ro iamınhi raməmwur mə trətə Iesu.

Iesu rākwmāni nārmama me hāpik kāvsiini nārman me əpa irəha pam faef-taosen

¹⁰ Nəpīn aposol me hārərig mhəuvehe mwi ti Iesu, hāni pen tukwe in narimnari me pam sāməme hənə. Nənə in riri raka əpa irəha, mharaka ia nārmama mhəuvən ia taon riti nəghin nə Petsaeta. ¹¹ Nəpīn nārmama me hāregi mə Iesu ramevən fwe ikin, kāmhəkuriṛə pen in. Nəpīn Iesu rətoni irəha, rerin ragien. In rəkwein irəha həuvehe, nənə rəgkiari mīnraha ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mo sāməme nemhāien ramarə ia nirəha həuvehe mhəsānīn.

¹² Rīnaməruarəv meri na trivə. Nārmama sāvənhi twelef həuvehe, mhāni pen tukwe in mə, “Ramasan mə tikərhi pen nārmama me i həuvən ia rukwənu me mīne nāmhiēn me kwərha ipaka pwəh hətui kwopun me sāvəi napriēn mīne nəveginien ti nəri nə mə kwopun i narimnari me hāiwən ikin.”

¹³ Mətə Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha nə tihəuvei pen nəveginien mīnraha.”

Miregi hāni mə, “Kīmaha iahəuvehi a bred krirum mīne nāmu kəru. Rəfo? Ikokeikei mə kīmaha tahəuvən mhəuvehi nāmri nəveginien sənəi nārmama me pam i?” ¹⁴ (Irəha hāni iamīnhi ti nəri nə mə nəpīn hāvsiini a nārman me ia nirəha mətə ipaka faef-taosen.)

Nənə Iesu rīni pen ti sāvənhi nārmama me i mə, “Kīmīaha tihəuvən mho irəha həuai irəha me mhəkure əpəməpə me fifti ia tāmwen kuatia.” ¹⁵ Nənə irəha həuvən mho nārmama me həkure rəmwhen Iesu rīmāni. ¹⁶ Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum mīne nāmu i kəru, məkwətə ia nīmagouagou, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, mauvei pen m sāvənhi nārmama me mə irəha tuhəpeki pen m nārmama me. ¹⁷ Nārmama me pam hāni nari tipwīnraha rəsisi. Nənə nārmama me sāvəi Iesu hāvai pen nīpərpəri nəveginien me nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw irəha pam twelef.

Pita rīni irapw mə Iesu in Kristo

¹⁸ Nəpīn riti Iesu in əpa raməfwaki irəha sāvənhi me nārmama. Nənə rīni pen ti nirəha i mə, “Nārmama kāmhāni iou mə iou sin?”

¹⁹ Miregi hāni mə, “Nārmama nepwīn kāmhāni ik mə Jon Paptāes. Mətə nepwīn kāmhāni ik mə Profet Elaeja. Nepwīn mwi kāmhāni ik mə profet kupwən riti sə rīnətui mwi ia nemhāien sāvənhi.”

²⁰ Miregi Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Mətə kīmīaha hiamāni mə iou sin?”

Miregi Pita rīni mə, “Ik Kristo sə Kumwesən rīmāni mə trərhi pehe ik ikuvehe.”

21 Nənə Iesu rinise pen əknekın tı nırəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh niniien nəgkiariien i tı iərmama riti.” 22 Nənə in riripin nəgkiariien səvənhi mini mə, “Iou Iəməti Iərmama takaməkeikei miregi nəmisiəien me ripik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuhəuvei pehe təkutanraha miou. Tukousi əpune iou, nənə nəpin sə ro kahar irə iakətui mwı.”

Iərmama sə trukurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuauı

23 Nənə Iesu rini pen tı nərmama me pam mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətəriğien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuauı səvənhi ia nəpin me, məvrani mukurirə iou. 24 Iərmama sə rokeikei mə trəkwətəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nimiruien səvənhi tukw iou truvehi nimiruien rerin. 25 Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia tıprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə, mətə ripkuvehi mhə nimiruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? 26 Iərmama sə trauris ia nəmri nərmama tı niniien mə in iərmama riti səiou, mauris mwı tı nəvisaiuen nəgkiariien me səiou minraha, Iou mwı Iəməti Iərmama, ia nəpin nəha takuvehe ia niskaiien səiou mine ia niskaiien səvəi tata səiou mine nagelo ikinan me, takauris tı niniien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou. 27 Mətə iakani nıpərhiəien tukumi-aha i nərmama nəpwın kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rier pehe.”

Nıpwrai Iesu ruvehe mopə

28 Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, ipaka nəpin eit ruvehe mukurau, nənə in riri Pita mine Jemes mine Jon mutə parei ia təkue riti mə trəfwaki. 29 Nəpin raməfwaki, nənimen ruvehe mopə. Tınari səvənhi ruvehe məpsan mamser. 30 Təkwətəkwuni a iərmama kəru krauəgkiari irəhar min. İrau nə Moses mine Profet Eləja. 31 Krouier pehe ia nukuraanien asori, rauni narimnari me ia nıkaren səvəi nemhəien səvənhi sə trıpkə mhə tui in revən mo sampam irə fwe ia Jerusalem. 32 İa nəpin nəha Pita mine James mine Jon haremhə napriien. Mətə nəpin harətui, harətoni nıpwrai Iesu ramser iərmama kəru nəha krouərer irəhar min. 33 Nənə nəpin irau krınouəpwəh Iesu rauevən, Pita rini pen tukwe in mə, “İərimənu. Ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənımwə kahar, riti səım, riti səvəi Moses,

riti sāvai Profet Elaeja.” (Mətə Pita raməgkiari əpnapən, niṗkukurən amasan mhə nəfe rani.)

³⁴ Nəṗin in raməgkiari ihi, nəpuə riti rinauvehe minamousəman irəhar. Irəhar harətoni mə nəpuə nəha truvegi irəhar. Harətoni harhekir. ³⁵ Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə nəha, mini mə, “In nəha nərik sə iakuvərifi raka in. Kimiaha tihətərig in.” ³⁶ Nəṗin Kumwesən rəgkiari pam, harəti pen mharətoni Iesu əpa ramərer. Kurirə ia nəṗin nəha irəhar harəpnapən, mharəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe harənətoni.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iəkunouih i riti

³⁷ Kini rakwakwi irə, nəṗin irəha həneiwaiu raka ia təkuaer nəha, nərmama həṗik həuvehe ti Iesu. ³⁸ Nənə iərmama riti sə ramərer ia reri nərmama me nəha rəkwein əpwəmwis, mini mə, “Iahatən. Iakase ik. Tiko muvehe mətə ro nərik. In kwənkwan kuatia. ³⁹ Ia nəṗin me nənimwin ərəha riti raməkwtəmhiri in, mamə in ramərkərinari mamasək əpwəmwis, mamərkəkəkər, nisəkwan ramaiu. Nənimwin ərəha nəha ro pik nəmisəien min, ko riṗkaraka akwauakw mhə irə. ⁴⁰ Iakinəres raka səim nərmama me mə irəha tuhəkoui irapw i, mətə ko həṗko mhə.”

⁴¹ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine nahatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə kitaha miou meste nəfe nəṗin? Tineisən mine iakapwis kimiaha? Tiko miri nərim muvehe i.”

⁴² Nəṗin iəkunouih i nəha ramavən ihi mauvehe, iəremhə ruvehi in mouini irapw ia tiprənə, mamə in ramərkəkəkər. Mətə Iesu rinise pen ti nənimwin ərəha, mo iəmə ouih i nəha ruvehe məsanin. Nəṗin rinəsanin raka Iesu ruvehi in muvei pen m sāvənhi tata. ⁴³ Nənə nərmama pam səməme hətoni nəri asori nəha Iesu rino ia niskaiien sāvai Kumwesən nənimenraha rier.

Mətə nəṗin irəha pam kamhərkəri ihi nari ia narimnari me nəha in ramo, Iesu rini pen ti sāvənhi nərmama me i mə, ⁴⁴ “Pwəh nəgkiariien me i həuvnimwə amasan ia nəkwəregimiahə. Triṗko mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama.” ⁴⁵ Mətə irəha həregi nəgkiariien i həreirei niṗwran. Kumwesən rərkwafə i mə ko irəha həṗkətoni mhə. Nənə həhekir ti nəresien Iesu mə nəfe niṗwrai nəgkiariien i.

Nərmama sāvai Iesu tuhaməkeikei mhəuvehi irapw irəha

⁴⁶ Ia nəṗin nəha nərmama me sāvai Iesu hənaməvisə minraha me mə sin ia nirəha in rasori. ⁴⁷ Mətə Iesu rukurən nətərigien sāvənraha. Ro pen in ruvehi iəkunouih i riti,

mərpwi ia nikaren, ⁴⁸ nənə mini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə trəsevər ia rerin ti iəkunouihī i ia nəghik, raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Iərmama sə raməsevər ia rerin tukwe iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe. Iakani iamihī irə ti nəri nə mə iərmama sə truvehi irapw in ia kimiaha in nə iərmama sə rasori ia kimiaha.”

⁴⁹ Miregi Jon rini mə, “Iahatən, kimaha iahətoni iərmama riti raməkoui irapw nəremhə me ia nəghim. Iahaməmwur mə tahənise in ti nəri nə mə ripko mhə in kimaha riti.”

⁵⁰ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimiaha tihəpwəh nəniseien in. Iərmama sə ripkini ərəha mhə kimiaha in kimiaha riti.”

Nəkur Sameria həpwəh nokeikeien Iesu mə truvehe imwənraha

⁵¹ Rinauvehe ipaka ti nəpin nəha Kumwesən truvehi Iesu mutə mevən ia neiai. Iesu nətərigien səvənhi ruvehe miskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵² Nənə in rərhi pen nərmama nepwin mə tuhəkupwən irə. Irəha həuvən mhəier pen ia rukwənu riti səvəi nəkur Sameria mə tuhəpnəpenə ia narimnari me kurirə Iesu ruvehe. ⁵³ Mətə nərmama ia kwopun nəha həpkəsəni mhə Iesu mə truvehe imwənraha ti nəri nə mə irəha həuvəukurən raka nətərigien səvənhi riskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵⁴ Nəpin iərmama mi kəru səvənhi mi Jemes mine Jon krouətə noien nəha, krouni mə, “Iərimənu. Ikokeikei mə kimrau trouəkwein napw pwəh ruku pen fwe ia neiai meiwaiu pehe mahi əmwesi irəha?”^a ⁵⁵ Mətə Iesu ruvsini in minise pen əknekən ti nirau i. ⁵⁶ Nənə irəha həuvən mwi ia rukwənu əpə riti.

Nərmama nepwin hokeikei mə tuhəkurirə Iesu

⁵⁷ Nəpin riti Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk mamhəuvən. Nənə iərmama riti rini pen tukwe in mə, “Takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikin.”

⁵⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənraha nīpəg rarə. Menu me ia nimagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikin.”

⁵⁹ Nənə Iesu rini pen ti iərmama riti mwi mə, “Kurirə iou.”

Mətə iərmama nəha rini mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.”

⁶⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Pwəh irəha hənimwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə.

9:48: Mat 10:40   **9:50:** Mat 12:30, Luk 11:23   **9:51:** Mak 10:32   **9:53:** Jon 4:9   **9:54:** 2King 1:9-16   ^a **9:54:** Nəkur Isrel mine nəkur Sameria həmwəki irəha me. Əvsini mwi Jon 4:9.

Mətə ik tiko muvehe, mevən məvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

⁶¹ Nənə iərmama riti mwi rini mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakevən məsəkir raka m nəkur imwak me.”

⁶² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Trini minuə iərmama rauvehi kəkur i kau ravi, minamostat minamərar, maməti kurirə, rīpko mhə in iəmə amasan riti sə truvehi wok ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

10

Iesu rərhi pen nərmama me sefenti-tu mə tuhəuvən mhəvisau

¹ Kurirə irə Iərimənu səkitaha rərpwi rəgin ia nərmama me nepwin mwi irəha pam sefenti-tu, mərhi pen irəha mə tuhəkupwən irə, mhəuvən kəru kəru ia taon me mine rukwənu me pam sə in mwi trukurirə pen irəha mevən ikin.

² In rini pen ti nirəha i mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhiən rasori pik, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houhi a. Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhiən, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwin mwi həuvən fwe ia nəmhiən səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe.

³ Kimiaha tihəuvən, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Iakamərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əprmin me. ⁴ Tihəpwəh nuvehien tənəripw sə kawai pen mane irə, uə tənəripw sə kawai pen nəveginien irə, uə put səkimiaha. Tihəpwəh napwisien ia suatuk, mhəgkiari kimiaha iərmama riti.

⁵ Nəfe nimwə tihəuvnimwə irə, tihəkupwən mhəni mə, ‘Nəməriniuen ramarə ia nimwə i.’ ⁶ Trini minuə iərmama səvəi nimwə nəha rokeikei nəməriniuen nəha, nəməriniuen səkimiaha trəuiui in. Mətə mə rekəm, trirərig mwi tukumiaha.

⁷ Kimiaha tihamarə rerin ia nimwə kuation, mhəpwəh nevən əpnəpenien ia nimwə me. Nəfe nari irəha tuhəuvei pehe m kimaha, tihəuvehi mhani mhənimwi. Tiho iamīnha irə ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia nərmama kamhowok. Ratukwatukw mə irəha tuhərəku pehe narimnari me nəha m kimiaha.

⁸ Trini minuə kimiaha hiəuvən ia taon riti, nənə nərmama me ikin həuvehi puvnimwə kimiaha ia nimwə me səvənraha, tihani nəfe nəveginien sə tuhəuvei pehe m kimiaha. ⁹ Nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, tiho irəha həuvehe mhəsanin. Tihəni pen ti nirəha i mə, ‘Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha.’ ¹⁰ Mətə trini minuə kimiaha hiəuvən ia taon

riti, nənə nərmama me ikin həpwəh nəsevərien ia rerinraha tukumiaha, tihəuvən, mhərer ia kurkwai suatuk me, mhəni irapw iamihni irə mə, ¹¹ ‘Niməkwrur ia taon i səkimiaha i raməmak ia nisumaha, kimaha tahahakwi raka ti nəri nə mə kimiaha hiəno noien ərəha. Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha, mətə kimiaha hiənəpwəh.’
¹² Iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpwinien səvəi nərmama ia taon nəha triskai məpi raka nərpwinien səvəi nəkur Sotom.”

Iesu raməgkiari skai m nərmama nepwin

¹³ “Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin! Trərəha anan tukumiaha nəkur Petsaeta! Iakino raka nimtətien asori me ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə iakino nimtətien me nəha ia taon mi nəha Taea mine Saeton, tui raka ko nərmama me ikin hənarkahu raka tinari ivis, mhəkure ia nimwrakw, mhəpwəh noien ərəha me səvənraha. ¹⁴ Mətə ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpwinien səkimiaha triskai məpi raka nərpwinien səvəi nəkur Taea mine Saeton. ¹⁵ Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi irapw kimiaha hiəuvən inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə.”

¹⁶ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Iərmama sə ramətərig ia nəgkiariien səkimiaha rəmwhen mə ramətərig mwi ia nəgkiariien səiou. Iərmama sə rauvei pen təkutan m kimiaha rəmwhen mə rauvei pehe mwi təkutan miou. Nənə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou rəmwhen mə rauvei pen mwi təkutan m Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe.”

Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərig mhəuvehe mwi ti Iesu

¹⁷ Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərig mwi mhəuvehe ti Iesu, mamhagien, mamhəni mə, “Iərimənu. Nəremhə me irəha mwi ho nəkwamaha nəpin iahəgkiari minraha ia nəghim.”

¹⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakinətoni kərarki irapw Setan rier ia neiai meiwaiu pehe rəmwhen ia nouapirien. ¹⁹ Həregi ro. Iakuvəuvei pehe raka nasoriien m kimiaha. Kimiaha hiəukurən neivəien ia snek me mine mimi me sə kamhəpi mamho nəmisəien m nərmama. Iakiməuvehi utə kimiaha hiasori ia niskaiien me pam səvəi Setan. Nari riti riwən tro nəmisəien m kimiaha. ²⁰ Nəri nəha ro nipərhiienien.

10:11: Wok Me 13:51, 18:6   **10:12:** Jen 19:24-25, Mat 10:15, 11:24   **10:13:** Mat 11:21-23   **10:16:** Mat 10:40, Luk 9:48, Jon 5:23   **10:18:** Jon 12:31, Rev 12:8-9   **10:19:** Sam 91:13, Mak 16:18   **10:20:** Mat 7:22, Eks 32:32, Fil 4:3, Rev 3:5

Mətə rərəha kimiaha hiamagian ti nəri nə mə nəremhə me kamho nəkwamiaha. Kimiaha tihaməkeikei mħagian ti nəri nə mə Kumwesən ruvərai pen raka nəghimiaha fwe ia neiai.”

Iesu rerin ragien

²¹ Ia nəpin a mwi nəha Iesu rerin ruvehe mukuər ia nagienien səvəi Nənimwin Ikinan, nənə in rini mə, “Tata səiou İərimənu ia neiai mine tiprənə iakani tanak tukw ik ti nəri nə mə İkinərkwafə narimnari me i. Nərmama səməme həkurən nari mine səməme kinahətən amasan irəha həpkətoni mhə. Mətə iko pui pen m nərmama səməme həmwhen ia nipwnəti nəkwərhakwərha me hətoni. Ouəh, Tata. Nəri nəha ikino ramesi pen a nətərigien amasan səim.

²² Tata səiou rinəmri pehe raka narimnari me pam ia tipage rəgik, iou tini. Nənə İərmama riti riwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa. Nənə İərmama riti riwən rukurən səiou Tata. Iou əpa mine nərmama me nəha səməme rerik ragien mə tako pui pen in minraha.”

²³ Iesu ruvsini in, məkıari pen əpa m səvənhi nərmama me, mini mə, “Rerimiaha tragien ti nəri nə mə kimiaha hiamətə narimnari me i ia nərmimiaha. ²⁴ İakani pehe tukumiaha i mə fwe kupwən profet me həpik mine kig me həpik hokeikei mə tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə həpkətə mhə. Hokeikei mə tuhəregi nəgkariien me i hiamregi, mətə həpkregi mhə.”

Iesu rusipekin ia İəmə Sameria rasitu ia İəmə Isrel

²⁵ Ia nəpin nəha, İahatən riti səvəi Loa rokeikei mə triregi atukwatukw ro Iesu mə trəfni irə. Ro pen riskəmter, mini mə, “İahatən. Takəfo irə muvehi nimiruien rerin?”

²⁶ Miregi Iesu rini mə, “Nəkukuə İkinan rani nəfe? Nəpin ikəvsini Loa nəha miregi rıməfni irə?”

²⁷ Miregi İahatən səvəi Loa rini mə, “Tikaməkeikei mokeikei İərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia niskaiien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim, nənə tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”

²⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəgkariien səim ratukwatukw. Trini minuə iko narimnari me i Nəkukuə İkinan rani, tikuvehi nimiruien irə.”

²⁹ Mətə İahatən səvəi Loa rokeikei mə treikuə irə mə in İəmə atukwatukw. Ro pen rini pen ti Iesu i mə, “Sin nə piak?”

³⁰ Miregi Iesu rini mə, “İərmama riti rier ia Jerusalem mameiwaiu mamevən ia Jeriko. Nərmama nepwin sə kamhakres həkwtəmħiri, mhəpeki raka mane mine tinari səvənhi, mhousi in, mhəp raka irə, mhəpwəh raməmak ipaka

remhə. ³¹ Ia nəpɪn nəha pris riti ramesi pen suatuk nəha, mətoni iəmə nəha, rukurau irə ia nɪkare suatuk mamevən. ³² Kurirə irə kwənəkʷus riti səvəi Livae sə ramasitu ia pris me ro mwi iamɪnhi, muvehe ia kwopun nəha, mətoni iəmə nəha, mukurau mwi irə ia nɪkare suatuk mamevən. ³³ Mətə iəmə Sameria riti in mwi ramesi pen suatuk nəha, ruvehe ia kwopun nəha iəmə nəha raməmək ikin. Nəpɪn rətoni iəmə nəha, rerin rərkwəpɪr tukwe. ³⁴ In revən ipaka tukwe maikuas ia nɪmwapw me səvənhi ia oel mine waen, nənə muvegi tərini nɪmwapw me, mərəhi utə iəmə nəha mukurei pen in ia təkure togki səvənhi, nənə muvehi mevən ia nɪmwə sə kaməraku pen kamapri ikin, mamətui amasan tukwe. ³⁵ Kini rakwakwi irə, ruvehi irapw silin kəru kɪno ia silva, muvei pen m iərmama nəha sə kaməraku pen mɪn kamapri ia nɪmwə səvənhi, mɪni mə, “Tikətui amasan tɪ iəmə i. Trini mɪnuə ikouraha mane me nəpɪn səim məpi raka səməmi iakauvei pehe mik, nəpɪn takrərɪg muvehe, takərpwɪn pehe mik.”

³⁶ Nənə Iesu rəres mə, “Ikaməfətərɪg irə? Sin ia nɪrəhar i ro rəmwhen ia in piəvi iəmə nəha nərmama səməme kamhakres həkwətəmhirɪ?”

³⁷ Miregi ia hatən səvəi Loa rɪni mə, “Sə nəha rɪnapi tukwe masitu irə.”

Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Ik tikevən mo mwi iamɪnhi.”

Iesu ruvɪnmwə ia nɪmwə səvəi Marta mine Meri

³⁸ Nəpɪn Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, həier pen ia rukwənu riti. Pran riti fwe ikin nəghɪn nə Marta rəsevər ia nɪmwə səvənhi mə Iesu truvɪnmwə irə. ³⁹ Prən nəha piəvni riti nəghɪn nə Meri. Nəpɪn Iərimənu səkitaha ruvɪnmwə pehe, Meri revən məkure ipaka tukwe, mamətərɪg nəgkiariien səvənhi sə ramahatən nərmama me irə. ⁴⁰ Mətə Marta ko rɪpkəkure mhə mhətərɪg i tɪ nəri nə mə rasui raka pik nəveginien sənəi nərmama. Nənə in revən tɪ Iesu, mɪni mə, “Iərimənu. Rəfo? Ratukwatukw mə piak rəpwəh iou, iou əpa iakasui raka nəveginien sənəi nərmama me? Ni pen tukwe in mə traməkeikei masitu ia nɪrak.”

⁴¹ Mətə Iərimənu səkitaha rɪni pen tukwe in mə, “Marta, Marta! Ikamətərɪg tɪ narimnari me rɪpik. Rerim ko rɪpkapwɪs mhə. ⁴² Mətə nari kuatia a kɪmiaha tihaməkeikei mhə. Tihətərɪg ia nəgkiariien səiou. In nə ramasan pik, Meri ramo. Ro pen iou takəpwəh nɪniseien in.”

11

Iesu rahatən nərmama səvənhi mə tuhəfəfwaki irə

1 Nəpɪn riti Iesu raməfwaki ia kwopun riti, məfwaki pam, nənə iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Tikahatən ro kimaha tahəfəfwaki irə rəmwhen ia Jon rinahatən nərmama me səvənhi irə.”

2 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpɪn kimiaha tihəfwaki, tihəni iamɪnhi irə mə, ‘Tata, pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i. Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

3 Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpɪn ipwet.

4 Tikenouenou noien ərəha me səkimaha ti nəri nə mə kimaha mwi iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha. Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhien ikin.’ ”

5 Nənə Iesu rarə mɪni pen mwi ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha trevən ti in riti ia kurkwai nəpɪn ia nəpɪn, nənə mɪni pen tukwe in mə, ‘Iou riti. Uvei pehe ro bred kahar. 6 Piak riti ruku pen isipwɪn muvehe təkwətəkwuni, mətə nəveginien sənək riwən mə takuvei pen min?’

7 Iəmə nəha ia nəkwai nimwə trəgkiari mə, ‘Tikəpwəh nomətəien iou. Iakinəpɪnhə raka. Kimaha nəkwərhakwərha me səiou iahənəpri raka. Ko iakəpwəh niskəmterien muvei pehe nari riti mik.’ ”

8 Nənə Iesu rini mə, “Nipərhiendien iəmə nəha rini mɪnuə ko in rɪpkɪskəmter mhə muvei pen nari riti min. Mətə iakani pehe tukumiaha i in triskəmter muvei pen nəfe nari iərmama nəha raməres i. In trɪpko mhə iamɪnhi irə ti nəri nə mə raməkwein iərmama nəha mə in riti, mətə in tro ti nəri nə mə iərmama nəha rəres in, məpwəh naurisien.

9 Iakani pehe tukumiaha i trɪni mɪnuə kimiaha hiokeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kimiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpɪnhə, nənə tukəsevər tukumiaha. 10 Iərmama sə raməres nari truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpɪnhə tukəsevər tukwe.

11 Sin ia kimiaha tata me nəpɪn iəkunouihi səvənhi rəres nəmu, trəpwəh nuvei penien nəmu, mətə truvei pen snek min? 12-13 Uə trini mɪnuə rəres kwənəre menu, truvei pen mimi sə trəpi mo nəmisəien min? Rekəm! Kimiaha tihəməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me səkimiaha. Mə kimiaha nəkur ərəha hiəkurən noien iamɪnhi irə, hiaməfətərig ia Tata səkimiaha ia neiai? In truvei pen Nənɪmwɪn Ikinan rasori mwi m nərmama səməme kəmhəres in tukwe.”

Iesu mine Pielsepul

¹⁴ Nəp̄in riti Iesu raməkoui irapw iəremhə riti sə ramarə ia iərmama riti. Iərmama nəha ko ripkəgkiari mhə, mətə nəp̄in iəremhə ruvəier irə, rinaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə. ¹⁵ Mətə irəha me nepw̄in həni mə, “Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Pielsepul, iəremhə sə in rasori ia nəremhə me.” ¹⁶ Nərmama nepw̄in mwi kamhəres pen Iesu i mə, “Ko iko ro n̄imtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhiēn Kumwesən rərhi pehe ik?”

¹⁷ Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, nənə rini pen ti nirəha i mə, “Tr̄ini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, n̄itətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Tr̄ini minuə nərmama səməme kamharə ia nəkwai n̄imwə riti həuai narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. ¹⁸ Tr̄ini minuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, n̄itətə sə in ramərimənu irə trəfərəp̄əpwəm̄wis? Trəsas miwən. Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə k̄imiahā hiaməni iou mə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Pielsepul. ¹⁹ Tr̄ini minuə nəgkiariien nəha sək̄imiahā ro n̄ipərhiēnien, rəfo ia nərmama me sək̄imiahā? Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha həkiri nəgkiariien i sək̄imiahā. ²⁰ Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə n̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiahā.

²¹ Nəp̄in iəmə skai riti rauvehi narimnari me səvəi naruagənien ia rəḡin, mamərəer tukuahag ia n̄imwə səvənhi, nautə me səvənhi iərmama riti ko ripkuvehe mhə makres i. ²² Mətə tr̄ini minuə iəmə riti niskaiien səvənhi rasori mwi irə ruvehe, in traruagən irau min ruvehi irapw in, m̄ipeki raka narimnari me səvənhi sə ramərəer irə mamaruagən. Nənə kurirə irə, in truai narimnari me sə in r̄iməpeki raka ia rəḡi iəmə skai nəha, m̄ipeki pen m̄ine in me nepw̄in.

²³ Iərmama sə ripkukurirə mhə iou in raman əpə ia nirak. Nənə iərmama sə ripkasitu mhə ia nirak, m̄ipeki nərmama mhəuvehe tukw iou, in raməkoui k̄irkiri irəha.”

Iesu raməgkiari ia nənimw̄in ərəha

²⁴ “Nəp̄in k̄inəkoui irapw nənimw̄in ərəha riti ia iərmama, nənimw̄in ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikin, mamətui kwopun trapwis ikin. Nəp̄in ripkətoni mhə, trəgkiari iam̄nhi irə mə, ‘Təkrərig mwi mevən

ti nimwə fwe səiou sə iakiməier irə.’²⁵ Nənə nəpɪn rirərig muvehe, trətoni mə nimwə nəha kinaies amasan irə, narimnari me pam kamhəmrɪmər a ia təmwhekɪnraha.²⁶ Nənə in trevən miri mwi nənimwɪn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnimwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nimiruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi raka sə kupwən.”

Iərmama sə ramo nəkwai Kumwesən triregi ramasan

²⁷ Nəpɪn Iesu rani irapw narimnari me nəha, pran riti ia reri nərmama rəkwein əpwəmwis, mini pen ti Iesu i mə, “Pran sə rərəhi ik, muvei pen kənunu mik, rukurən nagienien.”

²⁸ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəkwən həkurən nagienien mwi mhəpi raka.”

Nərmama hokeikei mə Iesu tro nɪmtətien riti

²⁹ Nəpɪn nərmama me həuvehe mənəmhəpɪk, Iesu rini mə, “Nərmama ipwet mine irəha nəkur ərəha. Kamhətui a nɪmtətien. Kumwesən trəpwəh nuvei penien nɪmtətien riti mwi mɪnraha, mətə nɪmtətien əpa səvəi Profet Jona.³⁰ Fwe kupwən Profet Jona ruvehe mo nɪmtətien irə mine nəkur Nineve. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takuvehe mo nɪmtətien ia nirak mine nərmama ipwet mine.³¹ Ia nəpɪn nəha Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me irə, prən asori sə rinamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mini mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nɪkare tənə fwe isipwɪn anan muvehe mə triregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.³² Ia nəpɪn nəha Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me irə, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mine, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn nəmə Nineve həregi Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i.”

Iesu raməgkiari ia nənime iərmama

³³ “Iərmama riti riwən ko rihiai pen napw ia laet mukurei pen ia kwopun afafa ikɪn uə rəuiui ia nari riti, mətə trukurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama səməme həuvnimwə pehe tuhətoni raməhiəpwɪn nari.³⁴ Nənimem nə rauvei pehe nukuraanien m nɪpwram. Nəpɪn nənimem rəsənɪn, nɪpwram pam rukuər ia nukuraanien. Mətə nəpɪn nənimem rərəha, nɪpwram pam rukuər ia nəpitəvien.³⁵ Ro

iaminhi irə tikaməkeikei mhəskun amasan nukuraanien nəha ia rerim mə rɪpko mhə nəpitəvien irə. ³⁶ Mə nɪpwram pam rukuər ia nukuraanien sə nəpitəvien riti riwən irə, trəhiapw amasan rəmwhen ia laet sə raməhiapw mauvei pehe nukuraanien mik.”

Iesu rəgkiari ia Farisi me mine nahatən me səvəi Loa

³⁷ Nəpɪn Iesu raməgkiari ihi, Farisi riti rəres pen in mə trevən ia nimwə səvənhi, mənɪ pəri nari irau min. Ro pen Iesu revən muvɪnimwə məkure mə trəni nari. ³⁸ Nənə Farisi nəha rərəkərinari nəpɪn rətoni mə Iesu rɪpkukupwən mhə mərkwəriɡ kurirə rəni nari.

³⁹ Nənə Iərɪmənɪ səkitaha rini pen tukwe in mə, “Kɪmiaha Farisi me noien səkɪmiaha rəmwhen ia tikikap mine tikinari kamaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwən rəmkemik. Fwe imwə rərɪmiaha rukuər ia nakresien mine nərəhaien. ⁴⁰ Kɪmiaha me i hiəreirei nari. Hiaməfətəriɡ irə mə Kumwesən sə rino nəri iruə rɪpko mhə mwi sə fwe imwə? ⁴¹ Mətə ramasan mə kɪmiaha hiəuvehi nəveɡinien mine nui sə krouəmak ia nəkwai tikikap me mine tikiari me səkɪmiaha, mhəuvehi mhəuvei pen m nərɪmama nautə səvənraha riwən. Nənə tihətoni narimnari me pam tuhəmher tukumiaha.

⁴² Mətə trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə kɪmiaha hiaməuai narimnari me pam səkɪmiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iaminhi irə ia nəri ouihɪ rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rərəɡi pen ia nəveɡinien. Mətə hiənənouenou noien atukwatukw səvəi nəkiriien iərɪmama, mhənənouenou mwi noien səvəi nokeikeien Kumwesən. Ramasan mə kɪmiaha hio noien mi nəha, mhəpwəh nənouenouien mwi sə nəha hiamo ia nəri ouihɪ.

⁴³ Trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hiəkeikei mə tihəkure ia kwopun amasan me. Ia kwopun kamomaket me ikin hiəkeikei mə nərɪmama tuhəkwein kɪmiaha ia nɪsɪaiien.

⁴⁴ Trərəha anan tukumaha ti nəri nə mə kɪmiaha hiəmwhen ia kref me kɪpko mhə mak ia nɪrəha, nənə nərɪmama hərəirei mamhavən utə ia nɪrəha.”^a

⁴⁵ Ia nəpɪn nəha iahatən riti səvəi Loa rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nəpɪn ikani nəgkiariien me nəha, ikani ərəha mwi kɪmaha.”

⁴⁶ Mireɡi Iesu rini mə, “Trərəha anan mwi tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə hiaməkeikei m nərɪmama me mə tuhesi pen loa skai me səməme həmwhen ia katipə

11:37: Luk 7:36, 14:1   **11:39:** Mat 15:2   **a 11:44:** Ia narəien səvəi nəkur Isrel, trini minuə iərɪmama riti rɪrapi nɪpwrai iərɪmama sə remhə in truvehe məmkemik ia nɪkaren səvəi nəfwakiien səvənraha. Ro pen irəha tuhaməkeikei mheri amasan təmwheki kref me mə nərɪmama tuhəpwəh navən pekiniien ia nɪrəha.” Əvsini mwi Nam 19:16.

sə ripam. Mətə kimiaha ko hiəpkuvei pen mhə nukwai rəgimiaha riti mhasitu ia nirəha ti natipəien. ⁴⁷ Trərəha anan tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me səməme kaha kupwən me səkimiaha hənousi əpune irəha. ⁴⁸ Ia noien nəha kimiaha hiamō pui atukw a kimiaha mə rerimiaha ragien ia narimnari me nəha kaha kupwən me səkimiaha hənō. Irəha hənousi əpune profet me, nənə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvənraha. ⁴⁹ Ro iamīnhi irə Kumwesən sə rukurən pam nari rini mə, 'Iou takərhi pen profet me mine aposol me həuvən ti nirəha. Irəha tuhousi əpune nepwīn, mhometə nepwīn.' ⁵⁰ In tro iamīnhi irə mine mə nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwīnien ti nite profet me pam sə rinostat maiu ia nukune narəien muvehe. ⁵¹ Nite Epel muvehe meste nite Sekarəea sə kinousi əpune in ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nifatə mine kwopun sə ro ikinan, iakani nīpərhienien tukumiaha i nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwīnien ti nitenraha pam.

⁵² Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə kimiaha hiərkwafə ki sə raməsevər ia təpinhə ia nimwə nəha nukurənien raməmak ia nəkwān. Kimiaha hiəpkuvnimwə mhə, nənə mamhənise mwi səməme hokeikei mə tuhəuvnimwə."

⁵³ Nəpīn Iesu rier ia kwopun nəha mamevən, nahatən me səvəi Loa mine Farisi me hərəgi niemaha rinaməpi pik irəha. Hənamərəs Iesu nəresien me ia narimnari me ripik. ⁵⁴ Irəha hamərər mwatuk mə tuhəkwtəmhiri in trīni minuə rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi.

12

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti noien səvəi Farisi me

¹ Ia nəpīn nəha nərmama həpik həmwəhen ia taosen m taosen həuvehe mhousəsīmwin irəha me. Kwopun rouihi. Hameivə pen ia nisunraha me. Nənə Iesu rukupwən məkīari pen m nərmama me səvənhi, mīni mə, "Kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me. Yis nəha in nə noien səvəi kəuətəkəsua.

² Narimnari me pam səməme kamhərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme kamhəmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ³ Ro pen nəfe nəgkiariien kimiaha hīni ia nəpitəvien nərmama tuhəregi ia nukuraanien. Nəfe nəgkiariien kimiaha hīsivən irə ia kwopun afafa tukini irapw ia təkure nimwə me."

Nərmama tuhaməkeikei mhehekīr Kumwesən

⁴ "Iou me nepwīn, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh nehəkīrien nərmama səməme həukurən nousi

əpuneien nīpwramiaha mətə kurirə irə ko həpko mhə nari riti mwi. ⁵ Mətə takini pehe tukumiaha i sin nəha tihaməkeikei mhehekir i. Tihaməkeikei mhehekir Kumwesən ti nəri nə mə nəpin in rinousi əpune raka iərmama, rauvehi nasorien ti nosə penien in ia kwopun napw asori rauək ikin. Ouəh, nīpərhienien, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhehekir in. ⁶ Rerimiahā rirhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu. Kauvehi krirum ia silin sə rouihi anan kəru, mətə kwəti menu me nəha Kumwesən ko ripkenouenou mhə riti. ⁷ Hətə ro nīmwai nukwənemiahā, mətə Kumwesən rinəvsini pam raka irəha. Ro iaminihi irə kimiaha tihəpwəh nehekirien. Ia nənimen kimiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha həpik.”

Iesu rəgkiari ia naurisien mine nehekirien

⁸ “Iakani pehe tukumiaha i. Iərmama sə trini irapw ia nəmri nərmama me mə in iərmama riti səiou, Iou mwi Iəməti Iərmama takini irapw ia nəmri nagelo me səvəi Kumwesən mə in iərmama riti səiou. ⁹ Mətə iərmama sə trini irapw ia nəmri nərmama me mə in rireirei iou, iou mwi takini irapw ia nəmri nagelo me səvəi Kumwesən mə iakreirei in. ¹⁰ Iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwinien. Mətə iərmama sə trini nəgkiariien ərəha riti, muəsi Nənīmwin Ikinan irə, Kumwesən trīpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpin riti. Nərpwinien səvənhi trarə rerin.

¹¹ Nərmama tuhəvehi kimiaha, mhərpwi irapw kimiaha ia nəmri nəmə asori me səvəi nīmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu mine səməme kamhəvehi nasorien mə irəha tuhəkiri nəgkiariien me səkimiaha. Ia nəpin nəha kimiaha tihəpwəh nətərig pikien mə tihəfo mhosəripin nəgkiariien səvənraha uə tihəni nəfe nəgkiariien ti nirəha i. ¹² Tihəpwəh nətərig pikien irə, ti nəri nə mə nəpin atukwatukw nəha səkimiaha sə tihəgkiari irə, Nənīmwin Ikinan trahātən kimiaha ia nəfe nəgkiariien tihəni.”

Iesu raməgkiari ia nautə səvəi tīprənə i

¹³ Iərmama riti ia reri nərmama me nəha rini pen ti Iesu i mə, “Iahātən. Tata səiou ruvəmhə raka. Ni pen ti piak i mə pwəh kimrau iarouwai pəri narimnari me nəha tata rinəmri mə səkimrau.”

¹⁴ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərman. Sin mə takəmri amasan nəvisəien səkimirau? Ripko mhə wok səiou nə.” ¹⁵ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihətui amasan,

mhəpwəh nəsenien noien i kímiaha hiokēikei mə tihəuvehi nautə me rīpik. Nukune nīmīruien səvəi iərmama rīpko mhə in nə nautə asori səvənhi.”

¹⁶ Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama riti nautə səvənhi rasori. Nəveginien rasori pīk ia nəmhien səvənhi. ¹⁷ Rerīn rirhi mīnuə ‘Takəfo i? Kwopun riti mwi səiou takəmri amasan nəveginien sənək ikin riwən.’

¹⁸ Iərmama nəha ramətərig tukwe, nənə mīni mə, ‘Ah, iakukurən nəfe tako. Takeitehi nimwə me səiou, nənə muvrhəkin tain me rasori mwi. Ia nimwə me nəha takəmri pen nəveginien me sənək mīne narimnari amasan me pam səiou.’

¹⁹ Nəpīn iərmama nəha rino pam, in rəgkiari iamīnhi irə mīni mə, ‘Səiou narimnari amasan me sə iakiməfate i ruvəpīk. Takīmīru irə nuk rīpik. Ramasan mə takapwis, məvegin, mənīmwi, magien.’

²⁰ Mətə Kumwesən rini pen tukwe in mə, ‘Ik iərmama ikreirei nari. Ipwet ia nəpīn tako ik ikemhə. Nənə tukəfo ia narimnari me nəha ikinəpnəpenə irə? Sin truvehi?’

²¹ Noien nəha rəmwhen mwi iərmama sə ramoeite nautə me səvənhi mə səvənhi əpa, mətə ia nəmri Kumwesən in iəmə auər a.”

²² Nənə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Ro iamīnhi irə iakani pehe tukumiaha i kímiaha tihəpwəh nətərig pīkien ti nīmīruien səkímiaha mamhəres nəfe tihani. Tihəpwəh nətərig pīkien ia nīpwramiaha mamhəres nəfe ti-harkahu i. ²³ Nīmīruien rīpko mhə səvəi nəveginien əpa. Nīpwrai iərmama rīpko mhə səvəi tīnari əpa. ²⁴ Hətoni ro menu me ia nīmagouagou. Həpwəh nəpweien nari, mhəpwəh nesien nukwan. Nimwə səvənraha sə kamhoeite nəveginien ikin riwən. Mətə Kumwesən raməkwməni irəha. Nənə ia nənimen kímiaha hiamasan pīk mhəpi raka menu me.

²⁵ Sin ia kímiaha ko ro nīmīruien səvənhi rəpwəmwis mwi səvəi nəpīn ouihī a trīni mīnuə ramətərig pīk tukwe? ²⁶ Mə riskai tukumiaha ti noien nəri nəha rouihī, rəfo hiamətərig pīk ti narimnari me nepwīn mwi?

²⁷ Hətoni ro tihinari me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh noien wok, mhəpwəh nītirien tīnari. Mətə iakani pehe tukumiaha i Kig Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pīk, mətə tīnari səvənhi rīpkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i. ²⁸ Kímiaha nahatətəien səkímiaha rīpkiskai mhə. Kumwesən rauvei pen tīnari amasan me m tihinari me, nəri auər a tihinari me kamhəmīru ipwet mətə trakwakwi haukei, mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iamīnha irə, in truvei pehe mwi tīnari m kímiaha

məpi raka. ²⁹ Kimiaha tihəpwəh nətui əmisəien nəfe tihani uə nəfe tihənimwi. Kimiaha tihəpwəh nətəriɡ pikien tukwe, ³⁰ ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me ia təkure tıprənə i kamhətui əmisə narimnari me nəha, nənə Tata səkimiaha ruvəukurən raka narimnari me nəha mə kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi. ³¹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhətui əmisə nitətə sə in ramərimənu irə, nənə in trəriari pehe mwi narimnari me nəha m kimiaha.

³² Kimiaha i sipsip me səiou hiəpkəpik mhə. Tihəpwəh nehekieren. Tata səkimiaha rerin ragien ti nuvei peheien nitətə sə in ramərimənu irə m kimiaha. ³³ Tihəmri pen nəmri nari ia narimnari me səkimiaha, mhəuvehi mane ia nirəha, nənə mhəuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Tihəkusi tənəripw me sə tuhəpkiməriir mhə ia nəpın riti mhəvai pen nautə səkimiaha ia nirəha. Tihəfate pen nautə səkimiaha fwe ia neiai. Ia kwopun nəha nautə səkimiaha ko ripkiwən mhə ia nəpın riti ti nəri nə mə iərmama səvai nakresien riwən uvne me həpkouraha mhə narimnari. ³⁴ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kwopun nautə səkimiaha raməmak ikin, nətəriɡien səkimiaha traməmak mwi ikin.”

Iesu raməɡkiari ia nuveheien səvənhi

³⁵ “Kimiaha tihaməkeikei mharkahu tinari səvai wok, nənə mhəhiai pen napw ia laet me səkimiaha pwəh rauək rerin. ³⁶ Ho rəmwhen ia nərmama səməme kamheitenhi iəmə asori səvənraha mə trier ia nəveginien asori səvai iərman sə kiri pen vi a pran səvənhi, muvehe ia rukwənu səvənhi. Nəpın in ruvehe, mikunkun təpinhə, təkwtəkwuni a irəha tuhəsevər ia təpinhə tukwe. ³⁷ Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerinraha tragien. Iakani nıpərhiendien tukumiaha i iəmə asori nəha trarkahu tinari səvənhi səvai wok, nənə mını pen ti nirəha mə tuhəkure mhani nari. Nənə in trisui raka nəveginien, muvei pen minraha. ³⁸ Trini minuə iəmə asori nəha ruvehe ia kurkwai nəpın, uə ia nəpın rəiə rakaka irə, mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerinraha tragien. ³⁹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trini minuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpın iərmama riti truvehe, muvnimwə ia nəkwai nimwə səvənhi, makres, in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəsenien iərmama riti reitehi nimwə səvənhi, muvnimwə, makres. ⁴⁰ Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpın riti tihakiraka iou.”

12:32: Luk 22:29, Rev 1:6   **12:33:** Luk 18:22   **12:35:** Eks 12:11, Mat 25:1-13

12:36: 1Pit 1:13, Mak 13:33-36   **12:37:** Jon 13:4   **12:39:** Mat 24:43-44, 1Tes

41 Miregi Pita rini mā, “Iarimānu. Ikani nusipekinien naha mamægkiari pehe m kimaha əpa uə ikamægkiari pen mine narmama me pam?”

42 Miregi Iarimānu səkītaha rini mā, “Totukwininari sə rukurən nari, mamō nəkawai iāmā asori səvənhi ia nəpīn me, iāmā asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia səvənhi iotukwininari me pam mā trəkwmāni irəha ia nəpīn atukwatukw kamhani nari irə. 43 Trīni mīnuə iāmā asori səvəi iotukwininari naha ruvehe, mətōni mā ramo wok me iamīnha irə, iotukwininari naha rerīn tragien. 44 Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i iāmā asori naha truvehi utə iotukwininari naha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. 45 Mətə mā iotukwininari naha rerīn rīnamrhi mā iāmā asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, nənə rīnamousi nərman mīne nīpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha mīn, maməvegin, mamənimwi, mamakonə, 46 iāmā asori səvənhi truvehe ia nəpīn riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rīreirei. Iāmā asori səvənhi trərpwīn noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha narmama səməme həkīni mhə nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi.

47 Iotukwininari sə ruvəukurən raka nəkawai iāmā asori səvənhi, mətə rīpkəpnəpenə mhə, uə rīpkesi pen mhə nəkwan, tukərīsi pīk in. 48 Mətə iotukwininari sə rīreirei nəkawai iāmā asori səvənhi, nənə mo nari riti ratukwatukw mā tukərīsi in tukwe, tukərīsi məru a in. Iərmama sə Kumwesən ruvei pen narimnari me rīpīk mīn traməkēkei mo narimnari me rīpīk. Nənə iərmama sə narmama həmri pen narimnari me rīpīk ia rəgin, tuhəres pen in narimnari me rīpīk mwi.”

Nəgkiariien səvəi Iesu tro narmama həuai irəha me

49 Nənə Iesu rini mā, “Iou iakuvehe mā takərarki pehe napw ia tīprənə i. Iakuə ko napw naha ruvəuək raka, mətə rīpkuək mhə ihi. 50 Səiou riti naha paptas tukaməkēkei kakiətənimw iou irə. Nənə təkwtəkwuni iakamregi rərəha pīk anan meste tuko sampam irə. 51 Nətərigien səkimiaha rəfo? Hiənuə iakuvehe mā tako narmama ia tīprənə i harə ia nəmərīnuien? Iakani pehe tukumiaha i mā iapkuvehe mhə mā tako narmama harə ia nəmərīnuien, mətə iakuvehe mā tako narmama həuai irəha me. 52 Təkwtəkwuni mamevən trīni mīnuə narmama krirum kamharə ia nəkawai nimwə kuatia, irəha tuhəuai irəha me. Kahar tuharəmwəki kəru. Kəru trouəmwəki kahar. 53 Irəha tuhəuai irəha me. Tata trəmwəki tīni iərman, tīni iərman trəmwəki tata səvənhi. Mama trəmwəki tīni pran, tīni pran trəmwəki mama səvənhi.

Kaka pran trəmwəki prisini pran, prisini pran trəmwəki kaka pran səvənhi.”

Nimtətien me nəha Iesu ramo

⁵⁴ Iesu rini nəgkiariien riti mwi ti nərmama me mə, “Nəpɪn kɪmiaha hiətɔni nəpuə riti rutə ia nukunhi təsi, təkwtəkɔwuni a hiəni mə, ‘Kwa nesən trauər.’ Nənə nesən rauər. ⁵⁵ Nənə nəpɪn kɪmiaha hiətɔni nimətəgi natogə riskəmter, hiəni mə, ‘Kwa nukwəsikər travən.’ Nənə nukwəsikər ravən. ⁵⁶ Kɪmiaha kəuətəkəsua me! Hiəukurən nətəien tɪprənə mine niməgouagou, nənə mhəukurən nəfe nari irau krouahatən pen. Mətə rəfo hiəreirei nɪpwrai nimtətien me i kamo ipwet mine?”

Iesu rəgkiari ia nəvisəien

⁵⁷ “Kɪmiaha tihaməkeikei mhəkiri suatuk me, mhəni mə sə pəku nəha ratukwatukw. ⁵⁸ Trini minua iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kɪmirau min tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpɪn ipkevən mhə ihi ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikɪn. Rərəha iərmama nəha ikino noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus. ⁵⁹ Iakani nɪpərhiəniən tukw ik i tikəpwəh nierien meste ikərəku pen pam faen me səim.”

13

Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səvənraha

¹ Ia nəpɪn a mwi nəha, nərmama nepwɪn həuvehe mhəvisau pen m Iesu mə Paelat rɪnɔusi əpune nəmə Kalili me nepwɪn nəpɪn irəha kamhəvi nite nərimiru me ia nifatə səvəi Kumwesən. ² Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha hiaməfətərig ia nəmə Kalili me nəha? Irəha hərəha anan mhəpi raka nəmə Kalili me nepwɪn ti nəri nə mə irəha hemhə iamɪnha irə? ³ Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kɪmiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkɪmiaha. Mə hiəpwəh noien, kɪmiaha pam tihemhə rəmwhen ia nirəha. ⁴ Uə kɪmiaha hiaməfətərig ia nərmama me nəha eitɪn nimwə riti rəpwəmwɪs mutə rɪmwei, məkure tərini irəha, hemhə? Irəha hərəha anan mhəpi raka irəha me nepwɪn səməme kamharə fwe Jerusalem? ⁵ Rekəm! Mətə iakani pehe tukumiaha i kɪmiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me səkɪmiaha. Mə hiəpwəh noien, kɪmiaha pam tihemhə rəmwhen ia nirəha.”

Iesu rusipekin ia niemis riti ripkukuə mhə

⁶ Nənə Iesu rini nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama riti rəpwei niemis riti ia nəmhiən səvənhi. Nənə ia nəpən riti ruvehe mamətui nukwan, mətə ripkətə mhə riti. ⁷ Ro pen rini pen ti iərmama sə raməmhu səvənhi mə, ‘Ətə ro. Nuk kahar nəha təkwtəkwuni iakuvehe mamətui kwənkwaɪ niemis i, mətə iapkətə mhə riti. Ərai əmwesi! Ramərer auər a ia tiprənə i.’

⁸ Miregi iərmama sə raməmhu səvənhi rini mə, ‘Iəmə asori. Əpwəh rərer nuk riti mwi. Pwəh iakeri nukunen mukuraukuru, nənə mərki pen nimwinahak sə trasitu irə mutə amasan. ⁹ Trini minuə rərer nuk riti mwi mukuə, ramasan. Mətə mə ripkukuə mhə, ikukurən nərαι əmwesien.’ ”

Iesu ro pran riti təkutan rikou ruvehe məsanin ia Sapat

¹⁰ Nəpən riti ia Sapat Iesu ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹¹ Pran riti nəha ikin nənimwin ərəha rinərə raka irə ia nuk eitin mamə təkutan rikou. Prən nəha rəmakəmak a, ko ripkərer atukwatukw mhə. ¹² Nəpən Iesu rətoni, rəkwein pen prən nəha, mini pen tukwe in mə, “Prən i. Takifi raka nemhəien səim ia niram.” ¹³ Nənə Iesu rəmri pen rəgin mi irə, nənə təkwtəkwuni a təkutai prən nəha ruvehe matukwatukw. Nənə in rəgnəgini Kumwesən.

¹⁴ Mətə iəmə asori səvəi nimwəfwaki niemaha rəpi ti nəri nə mə Iesu romasan prən nəha ia Sapat. In rini pen ti nərmama i mə, “Nəpən sikis nəha ratukwatukw mə tuko wok irə. Həuvehe ia nəpən me nəha pwəh in romasan nipwramiaha. Mətə ia Sapat kimiaha tihəpwəh nuveheien.”

¹⁵ Miregi Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, “Kimiaha kəuətkəsua me. Sin ia kimiaha rəpwəh nifiien səvənhi kau uə togki ia Sapat, misigi, mevən ti nui? Kimiaha pam hiamə nəri i! ¹⁶ Nənə rəfo ia prən i Setan rirukwi nuk eitin? In kwənəkwus riti səvəi Epraham. Ko iapkifi mhə nemhəien i irə ia Sapat?”

¹⁷ Nəpən Iesu rini nəgkariien nəha, nərmama pam səməme kamhətə ərəha in həregi hauris. Mətə səməme həpkətə ərəha mhə in rerinraha rəgien ti narimnari asori me sə in ramo.

Nusipekinien səvəi kwənuni nei nəha mastat

¹⁸ Nənə Iesu rini mə, “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia nəfe nari? Takini nəfe nəgkariien mahatən pen irə? ¹⁹ Rəmwhen ia nuni nei mastat sə rouihi anan ia nuni nei me. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhiən səvənhi, nənə rutə, muvehe mo nei irə, nənə menu me ia nimagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha ia rəgin me.”

Nusipekinien səvəi yis

²⁰ Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə? ²¹ Rəmwhen ia yis sə pran riti ruvehi, muvehi mərəpi irau flooa me rīpik, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsisi.”

Iesu rəgkiari ia kwəruə sə rouihi

²² Iesu ravən makurau ia taon me mine rukwənu me, mamahatən nərmama, mamesi pen suatuk səvənhi mamevən mə treste nari fwe Jerusalem. ²³ Nənə iərmama riti rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Nərmama me nəha Kumwesən truvehimiru irəha tuhəpik uə tuhəuahi a?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i minuə, ²⁴ “Kimiaha tihaməkeikei mhousari mhəuvnimwə ia kwəruə ouihi. Iakani pehe tukumiaha i nərmama həpik tuhousari ti nuvnimwəien, mətə tuhəpwəh nuvnimwəien. ²⁵ Iəmə asori səvəi nimwə nəha triskəmter, məsisəg ia təpinhə ia nimwə səvənhi.

Ia nəpin nəha kimiaha tihərer iruə, mamhəruui təpinhə, mamhəni mə, ‘Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.’

Miregi in trini pehe tukumiaha i mə, ‘Kimiaha hiəuku pəku? Iakreirei kimiaha.’

²⁶ Miregi kimiaha tihəni mə, ‘Kimaha i səməme sənəvegin, mhənənimwi pəri kitaha mik. Ikinərəer ia suatuk me səkimaha, mamahatən nərmama.’

²⁷ Mətə in trini iamihhi mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i iakreirei kimiaha mə hiəuku pəku. Kimiaha pam i nərmama hiamo noien ərəha, həuvən isipwīn tukw iou.’

²⁸ Ia kwopun nəha kimiaha tihasək mhahi tərini revimiahā nəpin tihətoni Epraham mine Aesak mine Jekop mine profet kupwən me kamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mətə kinərarki irapw kimiaha iruə. ²⁹ Nənə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuku pesu, mhəuku prehi, mhəuku peraha, mhəuku parei, mhəuvehe mhəkure mhani pəri nari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ³⁰ Nənə hərəgi ro. Nərmama nepwīn kamhəkurirə tuhəuvehe mhəkupwən, nənə nepwīn haməkupwən tuhəuvehe mhəkurirə.”

Iesu ramaşək ti Jerusalem

³¹ Ia nəpin a mwi nəha Farisi me nepwīn həuvehe mhəni pen ti Iesu i mə, “Araka ia kwopun i mamevən. Herot rokeikei mə trousi əpune ik.”

³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvən mhəni pen ti kuri əprmin nəha Herot mə iakani ianhi mə, ‘Regi ro! Iakaməkoui irapw nəremhə me ia nərmama, mafi raka nemhəien me ia nirəha. Tako iamihhi irə ipwet

mine trakwakwi. Nənə tineis iako sampam ia wok səiou. ³³Takaməkeikei mesi pen suatuk səiou mamevən ipwet, trakwakwi, mine tineis, ti nəri nə mə ko kipkousi əpune mhə profet riti ia kwopun əpə iti, mətə traməkeikei memhə fwe ia Jerusalem əpa.’

³⁴Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet me maməkwi əpune nərmama səməme Kumwesən ramərhi pehe irəha tukw ik! Nəpən rīpik iakokeikei mə takousəsīmwin nīpwnətīm me rəmwhen ia rinhi menu ramo ia tīni me mauiui irəha ia tərəgīn mi. Mətə kīmīaha hīəpwəh nokeikeiien. ³⁵Hətə ro. Təkwtəkwni nəha Kumwesən trəpwəh nimwə səkīmīaha. Nənə iakani pehe tukumīaha i mə kīmīaha tihəpwəh mwi nətoniien iou meste tihəni mə, ‘Səgnəgīni iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkītaha.’ ”

14

Iesu romasan iərmama riti rəgīn mi mine nisun mi krouəsisi

¹Ia Sapat riti Iesu revən mə trəni nari ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori riti səvəi Farisi me. Irəha kamhətə amasan in mə trəfo irə. ²Iərmama riti nəha ikīn nemhəien ramarə irə, mamə rəgīn mi mine nisun mi krouəsisi. ³Nəpən Iesu rətōni, rəres pen nahatən me səvəi Loa mine Farisi me i mə, “Rəfo? Ratukwatukw ia loa səkītaha mə ia Sapat tuko iərmama sə nemhəien rarə irə ruvehe məsanin uə rekəm?” ⁴Mətə irəha həpwəh nīniien nəgkiariien riti. Ia nəpən nəha Iesu ruvehi iərmama nəha, mə nīpwrən ruvehe məsanin, rərhi pen in ramevən.

⁵Kurirə irə Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Sin ia kīmīaha trini minuə ia Sapat səvənhi iəkunouihi uə kau rīmwei pen ia ruei tənə tripkevən akwauakw mhə mivi utə in?” ⁶Mətə riskai ti nirəha ko irəha həpwəh nīniien nəgkiariien riti ti nəresien nəha.

Iərmama trəpwəh nəfīautəien in

⁷Ia nəpən nəha, Iesu rətə nərmama nepwin səməme iəmə asori səvəi nimwə nəha rəkwein irəha mə tuhāni pəri nari həuvən mhəkure ia kwopun nəha kamsiai nərmama ikīn. Nənə Iesu rīni nusipekīnien riti ti nirəha i mə, ⁸“Trini minuə iərmama riti rəkwein ik mə tikevən mənī nari ia nəvegīnien asori sə kamo ti iərman sə kiri pen vi a pran səvənhi, tikəpwəh nəkureien ia kwopun kamsiai nərmama me ikīn. Rərəha iərmama riti sə rasori ia niram ruvehe, ⁹nənə iərmama sə rīnəkwein kīmīrau pəri truvehe, mīni pehe tukw ik i mə, ‘Araka, pwəh iərmama i rəkure ia kwopun i.’ Nənə ik tikauris ti nəri nə mə tikaməkeikei mevən məkure ia kwopun

i inhəripw anan. ¹⁰ Mətə trini minuə iərmama riti rəkwein ik iamihī, tikevən məkure ia kwopun sə inhəripw anan. Nənə iərmama sə rinəkwein ik truvehe mini pehe tukw ik i mə, 'Iou riti. Uvehe məkure ia kwopun i irənhə.' Ia noien nəha in truvehi utə ik ia nəmri nərmama me pam səməme kamhani pəri nari kimiaha minraha. ¹¹ Iakani iamihī irə ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, nənə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in."

¹² Nənə Iesu rini pen ti iərmama i rinəkwein in mə trəni nari ia nəkwai nimwə səvənhi mə, "Trini minuə iko nəveginien asori riti ia rukwəsikər uə ia nəpīn, tikəpwəh nəkweinien ik me nepwīn uə piām me uə nərmama ia kwənəkwas səim uə nərmama səməme kamharə ipaka tukw ik nautə səvənraha rasori mə irəha tuhəuvehe mhani nari. Mə iko iamihī irə irəha tuhəkwein mwi ik mə tikevən məni pəri nari kimiaha minraha. Nənə ia noien nəha irəha tuhərpwīn tai noien ikino minraha. ¹³ Mətə nəpīn tiko nəveginien asori, tikəkwein nərmama nautə səvənraha riwən, mine nərmama səməme nīpəri nīpwanraha remhə, mine səməme nisunraha rərfe, mine səməme nənimenraha rīfwə mə irəha tuhəuvehe mhani pəri nari. ¹⁴ Nənə Kumwesən trəkwein amasan ia niram ti nəri nə mə irəha ko həkərpwīn pehe mhə tai noien sə ikino minraha. Mətə ia nəpīn sampam, nəpīn nəkur atukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, Kumwesən trərpwīn pehe mik."

Nusipekinien səvəi nəveginien asori

¹⁵ Iərmama riti sə raməni pəri nari irəha Iesu riregi nəgkiariien nəha, mini pen tukwe in mə, "Iərmama sə truvn-īmwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə məni nari rerīn tragien."

¹⁶ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, "Nəpīn riti iərmama riti rokeikei mə tro nəveginien asori riti, nənə mukupwən məkwein nərmama hək mə tuhəuvehe tukwe. ¹⁷ Ia nəpīn səvəi nəveginien asori nəha, in rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən ti nīrəha səməme in rinəkwein irəha mə tuhəuvehe, mini pen ti nīrəha mə, 'Həuvehe, iakinəpnəpenə pam narimnari.'

¹⁸ Mətə irəha pam həni mə ko həkvehe mhə. Iərmama sə rukupwən məkkiari rini pen tukwe in mə, 'Sore. Ko iapkuvehe mhə. Iapkuvehi a nəmri tīprənə riti. Takaməkeikei mevən mətoni.'

¹⁹ Riti mwi rini mə, 'Sore. Mətə iou iapkuvehi a nəmri kau me irəha pam ten. Takaməkeikei mevən məskun irəha. Ko iou iapkuvehe mhə.'

²⁰ Riti mwi rini mæ, 'Kiri pehe a pran sæiou i. Ro iamĩnhi iræ ko iapkuvehe mhæ.'

²¹ Ia næþin næha iærmama sæ ramo tukwini nari rirærig, mevæn ti iæmæ asori sævænhi, mævisau pen nægkariien me næha min. Nænæ iæmæ asori niemaha ræpi. In rini pen ti iærmama næha ramo tukwini nari min mæ, 'Evæn akwauakw ia suatuk me mine kwopun me ia taon i, miri nærmama nautæ sævænraha riwæn, mine nærmama sæmæme niþæri niþwranraha remhæ, mine sæmæme nænimenraha rifwæ, mine sæmæme nisunraha ræfe, miri iræha mhæuvehe.'

²² Ro pen iotukwininari næha revæn, mirærig, mini mæ, 'Iæmæ asori. Næfe ikimæni iakinu, mætæ nimwæ sæim riþkukuær mhæ.'

²³ Miregi iæmæ asori sævæi iotukwini nari næha rini pen tukwe in mæ, 'Evæn ia suatuk me mine kwopun me iruæ ia taon, mækeikei m nærmama mæ tuhæuvnimæ pehe pwæh nimwæ sæiou rukuær amasan. ²⁴ Iakani pehe tukw ik i nærmama me næha sæmæme iakinækwein iræha fwe kupwæn iræha riti ko riþkæni mhæ næveginien sæiou.' "

Noien sævæi nukuriræien Iesu

²⁵ Næþin riti nærmama hæþik kamhækuriræ Iesu. Nænæ in ruvsini mini pen ti niræha i minuæ, ²⁶ "Trini minuæ iærmama riti ruvehe tukw iou in tramækeikei mokeikei iou mæpi raka tata sævænhi mine mama sævænhi, mine pran sævænhi, mine niþwnætĩn me, mine piævni me, mine kitirimæni me, mine nimiruien atukw sævænhi. Trini minuæ in riþkokeikei mhæ iou iamĩnhi, ko riþkuvehe mhæ mo in iærmama riti sæiou. ²⁷ Iærmama sæ riþkævrani mhæ nei kamarkuaui sævænhi muvehe mukuriræ iou, ko in riþkuvehe mhæ mo in iærmama riti sæiou.

²⁸ Sin ia kimiaha rokeikei mæ tro nimwæ riti ræpwæmwis mutæ, mætæ riþkukupwæn mhæ mækure, mævsini næmri narinnari me sæ tro nimwæ iræ mæ mane sævænhi ræmwhen uæ rekæm? ²⁹ Trini minuæ iærmama riþko mhæ iamĩnhi iræ, næþin ro sampam ia nisui nimwæ næha, ko riþko pam mhæ nimwæ, nænæ nærmama me pam tuhætæ haris ækenhin iræ, ³⁰ mhæni mæ, 'Hætæ ro iærmama næha. Rino pam nisui nimwæ, mætæ ko riþko pam mhæ.'

³¹ Uæ næfe kig rokeikei mæ trevæn maruagæn irau kig riti, mætæ riþkukupwæn mhæ mækure, mætærig tukwe mæ in ræmwhen ko riri pen sævænhi naruagæn me iræha pam ten taosen hæuvæn mharuagæn iræha kig sæ ramiri pehe sævænhi me iræha pam twenti taosen? ³² Trini minuæ kig næha rætoni mæ in ræpwæh næmwhenien, næþin kig næha sævænhi naruagæn me iræha pam twenti taosen rauvehe ihi fwe isipwin, in trærhi pen

nərmama nepwɪn səvənhi həuvən mə tuhəres mə trəfo nəha məmri nəmərɪnuen. ³³ Ia noien nəha rəmwhen a mwi kɪmiaha tihəməkəkei mhəkupwən mhətərig tukwe. Trini minuə kɪmiaha riti rerin rɪpkagien mhə mə traraka ia narimnari me pam səvənhi, ko in rɪpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou.”

Iesu rəgkiari ia sol sə nəsienien səvənhi ruvəiwən

³⁴ “Sol nəri ramasan. Mətə trini minuə sol nəsienien səvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? ³⁵ Rɪpkamasan mhə ti tɪprənə uə ti nihi kau sə tukərapi ia tɪprənə kəmhu irə. Ramasan a mə tukərarki a i. Iərmama sə nəkwəregin rarə ti nɪregien nari traməkəkei mətərig amasan.”

15

Iesu rusipekin ia iərmama sə rətə wau ia səvənhi sipsip

¹ Ia nəpɪn nəha nərmama səməmə kaməraku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwɪn mwi həuvehe mə tuhətərig ia Iesu. ² Nəpɪn Fərisi me mine nahatən me səvəi Loa hətoni, həni ərəha Iesu, mhəni mə, “Iəmə i raməsəni nəkur ərəha me həuvehe tukwe in. Raməni pəri nari irəha minraha.”

³ Ro pen Iesu rini nusipekinien riti ti nɪrəha i mə, ⁴ “Trini minuə kɪmiaha riti səvənhi sipsip me irəha pam hantret, mətə rətə wau ia riti, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen fwe ia kwopun kamhani nurhi ikin, mevən mətui sipsip sə rɪnəruei meste trətoni. ⁵ Nənə nəpɪn rətoni, truvehi utə məmri pen ia nuran mi, mamagien, ⁶ mevən fwe imwəni, moeite in me nepwɪn mine nərmama səməmə kamharə ipaka tukwe, mini pen ti nɪrəha i mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakinətəni sipsip səiou sə rɪnəruei.’ ⁷ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i trini minuə iərmama ərəha riti rɪrərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi, nagienien fwe ia neiai trasori məpi raka nagienien sə kamregi ti nərmama atukwatukw me nəha irəha pam neanti-naen səməmə tuhəpkrərig mhə ia nətərigien səvənraha ti nəri nə mə noien ərəha me səvənraha riwən.”

Iesu rusipekin ia pran sə rətə wau silin səvənhi

⁸ Nənə Iesu rini mə, “Uə trini minuə pran səvənhi silin irəha pam ten, rətə wau ia riti, trəfo pen irə? Trɪhiai pen napw ia laet, maies ia nəkwai nimwə, məmətui silin nəha meste trətoni. ⁹ Nənə nəpɪn rətoni, trəkwein in me nepwɪn mine nərmama səməmə kamharə ipaka tukwe, mini mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakinətəni silin sə iakinətə wau irə.’ ¹⁰ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i nagelo me

səvəi Kumwesən kamhagian nəp̄in iərmama ərəha riti rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi.”

Iesu rusipekin ia tamaruə sə rəruei

¹¹ Nənə Iesu rini mə, “Iərmama riti t̄ini kəru iərman mi. ¹² Nəp̄in riti t̄ini sə rouihi rini pen t̄i səvənhi tata i mə, ‘Tata. Uai narimnari me səim muvei pehe səiou nəha təkwtəkwuni.’ Nənə tata səvənhi ruai narimnari me səvənhi ia nənimen kəru riti səvəi t̄ini sə rasori riti səvəi t̄ini sə rouihi.

¹³ R̄ipko mhə tui t̄ini sə rouihi roueite səvənhi narimnari me, ruvehi mane irə, mier, məpwəh imwəni, mevən marə ia tənə riti isipw̄in. Nənə ia kwopun nəha in rouraha mane səvənhi ia noien ərəha me ¹⁴ meste mane səvənhi riwən. Nəp̄in səvənhi mane ruvəiwən pam, nukumhə r̄inamavən ia tənə nəha. Nukumhə r̄inamahi. Sənəni nəveginien riwən. ¹⁵ Ro pen in revən mamowok səvəi iərmama riti ia tənə nəha. Nənə iərmama nəha rərhi pen in revən mə trəkwməni p̄ikə me səvənhi. ¹⁶ Nəp̄in in raməkwməni p̄ikə me nəha, nukumhə rahi p̄ik anan, mətə iərmama riti r̄ipkuvei pen mhə nari riti min. Nənə rer̄in r̄irhi mə, ‘Rosi ko iakəni n̄ipəri nəveginien riti sənəi p̄ikə me i takregi ramasan.’

¹⁷ Mətə nəp̄in nətərigien amasan səvənhi rirərig muvehe, in rini mə, ‘Nərmama me nəha tata səiou ramərəku pen m̄inraha t̄i no tukwiniien nari min irəha pam nəveginien sənənraha rasori məpi raka irəha, mətə iou iakamarə ia kwopun i nukumhə ramahi iou na takemhə. ¹⁸ Takier ia kwopun i, m̄irərig, mevən t̄i səiou tata, m̄ini pen tukwe in m̄inuə, Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən m̄ine ia nənimem. ¹⁹ Təkwtəkwuni nəha iap̄kəmwhen mhə mə tikəkwein nər̄im ia nirak. Tiko iou iakəmwhen iərmama riti sə ikamərəku pen min t̄i no tukwiniien nari mik.’ ²⁰ Ro iam̄nhi irə tamaruə nəha r̄iskəmter, m̄irərig, m̄inamevən t̄i tata səvənhi. Mətə nəp̄in rauvehe ihi fwe isipw̄in, tata səvənhi rətoni, nənə rer̄in rək̄wəp̄ir tukwe. Raiu, mevən, mərəhi pehe, makei min.

²¹ Nənə t̄ini rini pen tukwe in mə, ‘Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən m̄ine ia nənimem. Təkwtəkwuni nəha iap̄kəmwhen mhə mə tikəkwein nər̄im ia nirak.’

²² Mətə tata səvənhi rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min m̄ini mə, ‘Həuvən akwauakw, mhəuvehi karkahu əpwəm̄wis riti sə ramasan p̄ik məpi raka karkahu əpwəm̄wis me nepw̄in, nənə mharkahu pen i min, mhəuvei pen rig ia nukwai rəgin, mhəuvei pen put ia nisun mi, ²³ nənə mhəuvən mhəuvehi kau nəha n̄ipwran rəsisi amasan

mhəuvehe, mhousi əpune. Pwəh sani mhagien pəri ²⁴ ti nəri nə mə iəkunouih i səiou rəmwhen mə ruvəmhə raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmīru mwi. In rīnəruei, mətə təkwtəkwuni nəha iakinətoni mwi.' Nənə irəha kənamhagien pəri.

²⁵ Ia nəpīn nəha tīni sə rasori in fwe ia nəmhien. Nəpīn rīrərig mauvehe ia rukwənu, muvehe ipaka ti nimwə, rīregi nərmama kamhāni nīpu, mamho tanis. ²⁶ Nənə rəkwein iərmama riti sə ramo tukwini nari m tata səvənhi, mərəs mə, 'Nəfe i hiamo?'

²⁷ Miregi iərmama nəha rīni pen tukwe in mə, 'Piam ruvəuvehe. Nənə tata səim ruəsi kau nəha nīpwrān rəsisi amasan ti nəri nə mə piam rīrərig muvehe məsanin a.'

²⁸ Ro iamīnhi irə tīni sə rasori niemaha rəpi, rəpwəh nuvnimwəien ia nəkwai nimwə. Tata səvənhi rier, mərəs in mə truvnimwə, ²⁹ mətə in rīni pen ti səvənhi tata i mə, 'Ətə ro! Nuk me rīpik iakamo tukwini pehe nari mik ia kwopun i, mīpkərui mhə nəkwam. Mətə ipkuvei pehe mhə nari riti miou rəmwhen ia kwəti nənī mə tako nəveginien irə mhagien pəri kīmaha iou me nepwīn. ³⁰ Mətə nəpīn nərim nəha sə rīnouraha narimnari me səim ti nərəkuien nīprān ia suatuk rīrərig muvehe ia rukwənu, ikousi əpune kau nəha nīpwrān rəsisi amasan mamō nəveginien irə səvənhi.'

³¹ Miregi tata səvənhi rīni pen tukwe in mə, 'Nərīk. Nəpīn me pam krau mik krauarə. Narimnari me pam səiou səim. ³² Mətə ratukwatukw mə tso nəveginien i, mhagien, ti nəri nə mə piam in rəmwhen mə ruvəmhə raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmīru mwi. Rīnəruei, mətə təkwtəkwuni nəha sənətoni mwi.'

16

Iesu rəgkiari ia iərmama sə ramətui ərəha ti nautə səvəi iəmā asori səvənhi

¹ Iesu rīni pen ti nərmama me səvənhi mə, "Iərmama riti nautə səvənhi rāsori. Səvənhi riti fwe iotukwininari ramətui ti nautə səvənhi, mətə kamīni ərəha in mə ramouraha nautə nəha. ² Ro iamīnhi irə iərmama sə nautə səvənhi rāsori rəkwein iəmə nəha ruvehe, rərəs pen in mə, 'Nəfe nəgkiariien me i iakamregi kamīni ia niram? Uvei pehe nəkukuə sə ikimərai pen səim wok irə. Təkwtəkwuni nəha tiko sampam ia wok.'

³ Miregi iotukwininari sə ramətui ti nautə səvəi iəmā asori nəha rerin rīrhi mə, 'Səiou iəmā asori trərarki irapw iou ia wok səiou. Mətə nīskaiien səiou rəpwəh nəmwhenien mə takeri tīprənə muvehi mane irə. Iakamauris ti naseien mane ti nərmama. Tako nəfe nəha təkwtəkwuni? ⁴ Ah, iakukurən nəfe tako! Nərmama me nəha səməme həpkərpwīn pehe mhə ihi

kaon me sǝvǝnraha sǝ iǝmǝ asori sǝiou rimǝuvei pen minraha, tako rerinraha ragien. Trini minuǝ iako iaminihi irǝ, nǝpin iǝmǝ asori sǝiou trǝrarki iou, irǝha tuhǝuvehi puvnimwǝ iou ia nǝkwai nimwǝ me sǝvǝnraha.’⁵ Ia nǝpin nǝha in rǝkwein nǝrmama me nǝha sǝmǝme hǝpkǝrpwin pehe mhǝ ihi kaon sǝvǝnraha hǝuvehe kuatia kuatia tukwe in. Sǝ rukupwǝn mevǝn, rǝres in mǝ, ‘Ikimǝuvehi nǝfe narimnari me sǝvǝi iǝmǝ asori sǝiou, mǝtǝ ipkuvehi mhǝ ihi nǝnimen?’

⁶ Miregi iǝrmama nǝha rini mǝ, ‘Tram me irǝha pam hantret hǝukuǝr ia oel kamǝvǝnari irǝ.’

Miregi iǝmǝ nǝha rini mǝ, ‘In i nimwai nǝkukuǝ sǝvǝi kaon sǝim. Tikuvehi, mǝkure akwauakw, mirai pen mǝ fifti tram a.’

⁷ Iǝmǝ nǝha rarǝ mini pen ti riti mwi mǝ, ‘Nǝnǝ ik ikimǝuvehi nǝfe mǝtǝ ipkuvehi mhǝ ihi nǝnimen?’

Miregi iǝrmama nǝha rini mǝ, ‘Pak flaoa irǝha pam wan taosen.’

Miregi iǝmǝ nǝha rini mǝ, ‘In i nimwai nǝkukuǝ sǝvǝi kaon sǝim. Tikuvehi mirai pen mǝ pak me irǝha pam eit hantret a.’

⁸ Iotukwininari sǝ ramǝtui ti nautǝ sǝvǝi iǝmǝ asori nǝha ramo noien riti sǝ ripkatukwatukw mhǝ. Mǝtǝ kurirǝ irǝ iǝmǝ asori sǝvǝnhi ruvehe mini vivi in ti nǝri nǝ mǝ in rukurǝn nari. Nǝri nǝha ramahatǝn pen mǝ nǝrmama ia tiprǝnǝ i hǝukurǝn amasan nari ti noien pisnes irǝha nǝrmama sǝvǝnraha. Irǝha hǝukurǝn amasan mhǝpi raka nipwnǝti nukuraanien me.

⁹ Nǝnǝ iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihamǝkeikei mh-asitu amasan ia nǝrmama ia nautǝ me sǝvǝi tiprǝnǝ i mǝ irǝha tuhǝuvehe mhǝ kimiaha me nepwin ia nirǝha. Nǝnǝ nǝpin nautǝ me nǝha tuhǝiwǝn, Kumwesǝn truvehi puvnimwǝ kimiaha ia nimwǝ me sǝmǝme tuhǝpkiwǝn mhǝ ia nǝpin riti.

¹⁰ Iǝrmama sǝ ramǝtui amasan ti nǝri ouihi a trǝtui amasan mwi ti nǝri asori. Nǝnǝ iǝrmama sǝ ripkǝtui amasan mhǝ ti nǝri ouihi tripkǝtui amasan mhǝ mwi ti nǝri asori. ¹¹ Trini minuǝ kimiaha hiǝpkǝtui amasan mhǝ ti nautǝ sǝvǝi tiprǝnǝ i, sin trǝmri pehe nautǝ sǝ ro nipǝrhienien irǝ ia rǝgimiaha mǝ tihǝtui amasan tukwe? ¹² Nǝnǝ trini minuǝ kimiaha hiǝpkǝtui amasan mhǝ ti narimnari me sǝvǝi iǝrmǝpǝ, sin truvei pehe narimnari me m kimiaha mǝ tihǝuvehi mhǝ sǝkimiaha irǝ?

¹³ Iǝrmama riti riwǝn ramo tukwini nari ko ro nǝkwai iǝmǝ asori kǝru. Trini minuǝ ro iaminihi irǝ, trokeikei riti mǝmwǝki riti, uǝ trisiai riti mipkisiai mhǝ riti. Kimiaha ko hiǝpkuvehi pǝri mhǝ Kumwesǝn mine mane mhǝ iǝmǝ asori mi irǝ sǝkimiaha mǝ tiho pǝri nǝkwanrau.”

Nǝgkiariien me nepwin sǝvǝi Iesu

¹⁴ Nǝpin Farisi me hǝregi nǝgkiariien me nǝha haris ia Iesu

ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mane. ¹⁵ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha Farisi me hiameikuə ia nəmri nərmama mə kimiaha nəmə atukwatukw, mətə Kumwesən rukurən rerimiaha. Nəfe nari nərmama kamhəfiəutə irəha me tukwe, mətə ia nəmri Kumwesən rərəha anan.

¹⁶ Kinəvisau irapw Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me səvəi profet kupwən me meste pehe Jon Paptaes. Kurirə irə kinaməvisau irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nənə nərmama me pam kamhəmwur mə tuhəuvnimwə ia nitətə nəha. ¹⁷ Rəknekīn mə neiai mine tīprənə krouvehe rouiwən. Mətə rəknekīn pik mə nukwai nəkukuə ouihi riti sə kimərai pen ia Loa ruvehe miwən.

¹⁸ Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri pran əpə riti mwi ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri ripko mhə səvənhi atukwatukw pran. Nənə iərman sə riri pran sə iərman səvənhi rinəpwəh ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iərmama kəru riti nautə səvənhi rasori riti nautə səvənhi riwən

¹⁹ Nənə Iesu rini mə, “Iərmama riti nautə səvənhi rasori ramarkahu tinari me nənimenraha rəknekīn.^a Ia nəpīn me raməni amasan nari, mamagien. ²⁰ Ia kwəruə ia rukwənu səvənhi nərmama kamhəkure pen iərmama riti nəghin nə Lasaros. Nautə səvənhi riwən. Nīmwapw me həpik ia nipwran. ²¹ Iəmə nə rokeikei pik mə traməni nīmwəkmwəki nəveginien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iərmama nəha nautə səvənhi rasori. Kuri me mwi kamhəuvehe, mamhəpwasi nīmwapw me səvənhi.

²² Nəpīn iərmama nəha nautə səvənhi riwən remhə, nagelo me həuvehi nənimwin, mhəuvehi mhəuvən, mhəmri pen ia nikare Epraham. Iərmama nəha nautə səvənhi rasori in mwi remhə, kinimwi in. ²³ Fwe Imwei Nəkur Həuvamhə in ramregi nəmisəien asori, məkwətə, mətoni Epraham fwe isipwin kwopti Lasaros ia nikaren. ²⁴ Nənə in rəkwein əpwəmwis mini mə, ‘Tata Epraham. Tikapi iou, mərhi pen Lasaros pwəh revən meitesi nukwai rəgin ia nui, nənə muvehe mīrapi nəramik irə mə trəkwiei. Iakamregi nəmisəien asori ia napw i.’

²⁵ Mətə Epraham rini mə, ‘Nərik. Rerim tramrhi narəien səim nəpīn ikamiru ihi. Ik ikiməuvehi narimnari amasan me, mətə Lasaros riməuvehi narimnari ərəha me. Nənə təkwtəkwuni nəha in ramregi ramasan ia kwopun i, mətə ik ikamregi nəmisəien asori. ²⁶ Nari riti mwi ko iapkasitu mhə

16:15: Mat 23:28, Luk 18:9-14, Prov 6:16-17   **16:16:** Mat 11:12-13   **16:17:**

Mat 5:18   ^a **16:19:** Tinari me nəha nənimenraha rəknekīn kino ia linen. Nepwin

həruerəv rəmwhen ia tinari səvəi kig.   **16:21:** Mat 15:27

ia niram ti nəri nə mə Kumwesən rīnəmri təpuapəg asori riti ro tukuahag kitaha m kimiaha. Kimaha riti ko rīpkier mhə ia kwopun i muvehe mətə kimiaha. Kimiaha riti ko rīpkier mhə ia kwopun nə muvehe mətə kimaha.'

²⁷ Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Ro iamīnhi irə iakamase ik tata mə tikərhi pen Lasaros revən fwe ia nimwə səvəi tata səiou. ²⁸ Piak me fwe ikin irəha pam krirum, pwəh rini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəsiari, kamo irəha mwi həuvehe ia kwopun i, kwopun səvəi nəmisəien asori.'

²⁹ Mətə Epraham rini mə, 'Moses mine profet kupwən me həuvəni raka mə nərmama tuhaməkeikei mhəsiari ti kwopun nəha. Ramasan mə pwəh piam me hətərig ia nəgkiariien me səvənraha.'

³⁰ Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, 'Rekəm, Tata Epraham, sə nəha rīpkəmwhen mhə. Mətə mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mevən ti nirəha, irəha tuhəpwəh noien ərəha me səvənraha.'

³¹ Miregi Epraham rini pen tukwe in mə, 'Trini minuə irəha həpwəh nətərigien ia nəgkiariien səvəi Moses mine profet kupwən me, tuko iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mətə ko həkini mhə nīpərhiien ia nəgkiariien səvənhi.'

17

Narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien

¹ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Nīpərhiien narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me nəha mier pehe. ² Trini minuə in ro nəkwərhakwərha me i riti rīmwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha triregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nīpətəkinuan, kosə irəpw i ia təmwei təsi. ³ Kimiaha tihaməkeikei mhatuakəm amasan tukumiaha. Trini minuə piam ro noien ərəha ia niram, tikinise pen tukwe in mə rəpwəh. Mə rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh, tikenouenou i. ⁴ Trini minuə ia nəpīn kuatia ro noien ərəha ia niram m sefen mətə ia noien me nəha ramo rirərig mwi irə mini pehe tukw ik i mə, 'Noien i iakamo rərəha. Pwəh iakəpwəh,' nənə tikaməkeikei menouenou noien ərəha səvənhi.'

Nahatətəien

⁵ Nənə aposol me səvəi Iərimənu səkītaha həni mə, “Iərimənu. Tiko mwi nahatətəien səkīmaha ruvehe miskai mwi.”

⁶ Miregi Iərimənu səkītaha rini mə, “Trini minuə nahatətəien səkīmīaha rouihi a rəmwhen ia nuni nei nəha mastat sə rouihi anan ia nuni nei me, hiəukurən niniien ti nei asori i mə ‘Tiko meivi utə atukw a nuam me, mevən mərəer ia təmwei təsi,’ nənə tro nəkwamīaha.”

Noien səvəi iərmama sə ramo tukwini pen nari m iəmə asori səvənhi

⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kīmīaha hiaməfətərig irə? Trini minuə iəmə asori riti rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mə trərar ia nəmhien uə ramətui ti sipisip me, nəpīn iərmama nəha ruku pen fwe ia nəmhien muvehe, ko səvənhi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Itə. Təkwtəkwuni tikuvehe krauəni pəri nari?’ ⁸ Rekəm! Mətə iəmə asori səvənhi trəgkiari pen min mini mə, ‘Itə. Evən məpnəpenə sənək riti nəveginien, nənə mevən markahu amasan səim muvehe. Nəpīn iakaməvegin, mamənimwi, tikamo tukwini pehe nari miou. Nəpīn ikino pam, nənə ikukurən nənien nəveginien sənəm.’ ⁹ ? Nəpīn iərmama iamīnhi ro nəkwai iəmə asori səvənhi, kīmīaha hiəukurən mə iəmə asori nəha rini pen tanak tukwe in uə rekəm? Rekəm! ¹⁰ Kīmīaha nə hiamwhen ia nərmama səməme hiamo tukwini nari m Kumwesən. Nəpīn tiho pam narimnari me nəha in rīməni mə tiho, tihaməkeikei mhəni mə, ‘Kwa kīmaha i nərmama me səməme iahamo tukwini nari. Kīmaha iahəno a nəfe ratukwatukw mə taho.’ ”

Nərmama ten nemhəien skai ramo tekīnraha həuvehe Iesu romasan irəha

¹¹ Iesu ramevən fwe ia Jerusalem, makurau ia nimwrhenhi tənə mi nəha Sameria mine Kalili. ¹² Nəpīn rier pen ia rukwənu riti, nərmama ten nemhəien skai ro tekīnraha həuvehe tukwe, mhərəer isipwin kwopti, ¹³ mənəmhəkwein əpwəmwis mə, “Iesu Iərimənu! Api tukumaha!”

¹⁴ Nəpīn Iesu rətə irəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha tiho mhəuvən ti pris me pwəh irəha hətə nīpwramīaha.” Nəpīn irəha kamhəuvən ia suatuk, nīpwrānraha ruvehe məmher.

¹⁵ Nənə irəha riti rətə mə nīpwrān rīnəsānin, rīrərig mwi, maməkwein əpwəmwis, maməgnəgini Kumwesən. ¹⁶ Iəmə nəha in iəmə Sameria. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini tanak tukwe.

¹⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kīmīaha nəha nīpwramīaha ruvehe minəmher rosi kīmīaha pam ten uə? Mətə nərmama naen mwi pəku? ¹⁸ Rəfo iəmə i rīpko mhə in iəmə Isrel in əpa rīrərig

17:5: Mak 9:24   **17:6:** Mat 17:20, 21:21   **17:11:** Luk 9:51-52, Luk 13:22

17:13: Lev 13:45-46   **17:14:** Lev 14:2-3, Luk 5:14

məgnəgini Kumwesən?" ¹⁹ Nənə Iesu rini pen ti iəmə i mə, "Tiko mərəer mamevən. Nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin."

Tinesən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe?

²⁰ Farisi me nepwin həres pen Iesu i mə, "Tinesən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe?" Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, "Nəpin nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə truvehe irə, nərmama tuhəpkətoni mhə nimtətien me. ²¹ Irəha tuhəpkini mhə mə, 'Hətə ro, in i!' uə 'In nəha!' Irəha tuhəpwəh niniien iaminha irə ti nəri nə mə həregi ro nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rinarə raka ia kurkwamiaha."

²² Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Nəpin nəha rauvehe kimiaha tihokeikei pik mə tihətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpin riti səiou, mətə tihəpkətoni mhə. ²³ Nərmama nepwin tuhəni pehe tukumiaha i mə, 'Hətə ro in nəha' uə 'Hətə ro in i.' Mətə kimiaha tihəpwəh nierien, mhəpwəh nukurirəien irəha. ²⁴ Nəpin rouapir irə nərmama hətoni nəhiarpwien səvənhi ia nimagouagou fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəməti Iərmama, nəpin səiou sə takuvehe irə tro mwi iamnhi. ²⁵ Mətə takaməkeikei mukupwən miregi nəmisəien me ripik. Nərmama ipwet mine tuhəni ərəha iou, mhəuvei pehe təkutanraha miou.

²⁶ Nəpin iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpin səvəi Noa. ²⁷ Nərmama me kamhəvegin, mamhənimwi. Nərman me kamhəiri nīpran. Nīpran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvnimwə ia nitətə asori səvənhi, nənə nui asori ruvehe, məuiui irəha, irəha pam həmwhenimw.

²⁸ Trəmwhen mwi nəpin səvəi Lot. Nərmama kamhəvegin, mamhənimwi, mamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me, mamhəuvehi nənimenraha, mamhəmhu, mamho nimwə me. ²⁹ Mətə nəpin nəha Lot rier ia Sotom irə, napw mine təpisi krouukrutə fwe ia nimagouagou, roueiwaiu pehe rouahi əmwesi irəha pam.

³⁰ Nəpin nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen a mwi. ³¹ Ia nəpin nəha, trini minuə iərmama riti ramapwis ia təkure nimwə səvənhi traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvnimwəien mə truvehi nari riti ia nəkwai nimwə. Trini minuə iərmama riti raməmhu ia nəmhien səvənhi traməkeikei mo rəmwhen a mwi, map akwauakw, məpwəh nīrərigien mevən fwe imwəni. ³² Rerimiahaha tramrhi pran səvəi Lot. ³³ Iərmama sə rəmwur mə trəkwətəmhiri nimiruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə raraka ia nimiruien

səvənhi truvehi nimiruien rerin. ³⁴ Iakani pehe tukumi-aha i ia nəpın nəha ia nəpın iərmama kəru trouapri pəri ia nıməhan kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. ³⁵ Pran kəru trouvənari pəri, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.” ³⁶ a ³⁷ Miregi nərmama me səvəi Iesu həni pen tukwe in mə, “Pəku, Iərimənu?”

Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Ia kwopun pəku nıpwrai nəri remhə ikın menu me nəha kamhani nıpwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsimwin irəha me, mhani.”

18

Pran riti rəres pen iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien mə trasitu irə

¹ Nəpın riti Iesu rokeikei mə trahatən nərmama me səvənhi mə irəha tuhaməkeikei mhəfwaki ia nəpın me, mhəpwəh nəpouien i. Ro pen in rini nusipekinien riti ti nirəha i ² mə, “Ia rukwənu riti iəmə asori riti sə raməkiri nəgkiariien. In rəpwəh nehekiriien Kumwesən, məpwəh mwi nisaiien nərmama. ³ Ia rukwənu nəha pran riti iərman səvənhi remhə məpwəh in. Ia nəpın me rauvehe ti iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, mamini pen tukwe in mə, ‘Asitu ia nirak, minise iərmama i ramini ərəha iou.’

⁴ Tui kwopti iəmə asori nəha rıpkə mhə nari riti, mətə kurirə irə ramətərig mə, ‘Nıpərhienien iapkihekır mhə Kumwesən, məpwəh mwi nisaiien nərmama, ⁵ mətə ti nəri nə mə prən i ramometə iou iamınhi irə, takasitu irə, minise iərmama nəha ramini ərəha in. Mə iapko mhə prən i trauvehe ia nəpın me, takəpou i.’”

⁶ Nənə Iərimənu səkitaha rini mə, “Kimiaha tihətərig ro nəgkiariien səvəi iəmə asori nəha. In iəmə rərəha, mətə rini mə trasitu ia prən nəha. ⁷ Nənə kimiaha hiaməfətərig ia Kumwesən? Trəfo ia nərmama me nəha in ruvərfi raka irəha mə səvənhi səməme kamhasək pen tukwe in ia ran mine ia nəpın? Ko in ro tanpen ia nirəha, məpwəh nəmri atukwatukwien nəfe kamhasək pen in tukwe? ⁸ Iakani pehe tukumiaha i mə in trasitu akwauakw ia nirəha, məmri atukwatukw nəfe kamhasək pen in tukwe. Nəgkiariien i iakani ro nıpərhienien. Mətə rəfo? Nəpın iou, Iəməti Iərmama, takrərig pehe mwi ia tıprənə i, takətoni nərmama həpik kamhahatətə ia nirak uə rekəm?”

Iesu rusipekin ia Farisi riti mine iərmama riti sə kamərəku pen takis min

ā **17:36:** Nəkukuə me rıpkə kimərari pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 36 riwən. Mətə nepwin həni iamınhi irə mə, “Iərman kəru trouəmhə fwe ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. **17:37:** Job 39:30 **18:1:** Rom 12:12, Kol 4:2, 1Tes 5:17 **18:5:** Luk 11:7-8

⁹ Ia nəpɪn nəha Iesu rɪni mwi nusipekinien riti mwi ti nərmama nepwɪn səməme rerɪnraha ramrhi minuə irəha hatukwatukw, mamhətə ərəha nərməpə. ¹⁰ In rɪni mə, “Iərmama kəru krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə trouəfwaki. Riti Farisi. Riti iərmama sə kamərəku pen takis min. ¹¹ Nənə Farisi rərer əpə məfwaki iamɪnhi irə mə, ‘Kumwesən. Iakini tanak tukw ik ti nəri nə mə iou iapkəmwhen mhə ia nərmama nepwɪn. Irəha kamhakres, mamho noien ikou, mamhəiri nɪpran səvəi nərməpə. Iakini tanak tukw ik ti nəri nə mə iapkəmwhen mhə ia iərmama nəha kamərəku pen takis min. ¹² Ia nəfwakiiien kuatia iakəpwəh nəniien nari m kəru ti nəfwakiiien. Iakuai narimnari me pam sə iakapeki irəha pam ten sə ro kuatia irə səim.’

¹³ Mətə iərmama nəha kamərəku pen takis min, ramərer isipwɪn kwopti. Ko ripkəkəwətə mhə ia nimagouagou, mətə rerɪn rəpou. In ramərpwərpwi a kwənpwenhɪn tukwe, mamɪni mə, ‘Kumwesən, tikapi iou. Iou iəmə ərəha.’”

¹⁴ Nənə Iesu rɪni mə, “Iakani pehe tukumiaha i nəpɪn irau kroueiwaiu rouevən fwe rukwənu, iərmama sə kamərəku pen takis min in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə Farisi ripkatukwatukw mhə, ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, mətə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in.”

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

¹⁵ Nəpɪn riti nərmama nepwɪn kamhərəhi kwəti nəkwərhakwərha me mamhəuvehe ti Iesu mə in trɪrapi irəha, məkwein amasan ia nɪrəha. Nəpɪn nərmama me səvənhi hətəni, hənise irəha. ¹⁶ Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe, mɪni mə, “Pwəh nɪpwnətɪ nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nɪniseien irəha ti nəri nə mə nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərhakwərha me i. ¹⁷ Iakani nɪpərhiienien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouhi, muvehi nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə ripko mhə trɪpkuvnimwə mhə ia nɪtətə nəha.”

Iərmama nautə səvənhi rasori rokeikei mə truvehi nimiruien rerɪn

¹⁸ Iəmə asori riti səvəi nəkur Isrel rəres Iesu i mə, “Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nimiruien rerɪn?”

¹⁹ Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ²⁰ Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rɪni mə, ‘Tikəpwəh nakresien pran, məpwəh nousi

əpuneien iərmama, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. Tikaməkeikei mīsiai səim tata mīne mama.’ ”

²¹ Miregi iərmama nəha rīni mə, “Loa me pam i iakamesi pen fwe ia nouhiien səiou muvehe meste pehe ipwet mīne.”

²² Nəpīn Iesu riregi nəgkiariien i, rīni pen tukwe in mə, “Nari kuation rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpīn kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə trīpik fwe ia neiai. Nəpīn ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

²³ Mətə nəpīn iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, rerin ruvehe mərou pik, ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori anan. ²⁴ Nəpīn Iesu rətoni mə rerin rərou pik iamīnhi, rīni mə, “Rəknekin ti nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²⁵ Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə tru-vnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

²⁶ Nəpīn Iesu rīni irapw nəgkiariien nəha, nərmama səməme kamhəregi həni mə, “Mə rəknekin iamīnhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

²⁷ Mətə Iesu rīni mə, “Nəfe nari rəknekin nərmama ko həpko mhə mətə riməru ti Kumwesən.”

²⁸ Nənə Pita rīni mə, “Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik.”

²⁹ Miregi Iesu rīni pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhiienien tukumiaha i mə nərmama me pam səməme həpwəh narimnari me səvənraha ti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə tuhəuvehi tain. Trīni mīnuə iərmama riti rəpwəh nimwə səvənhi, uə pran səvənhi, uə piəvni me, uə tata mīne mama səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, ³⁰ ia nitətə ipwet mīne in truvehi tain rasori mwī, nənə ia nitətə sə rauvehe in truvehi nimiruien rerin.”

Iesu rīni irapw ti nərmama me səvənhi mə in traməkeikei memhə

³¹ Ia nəpīn nəha Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi twelef, mīni pen ti nirəha i mə, “Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha nəgkiariien me pam səməme kamhəgkiari ia nīrak Iəməti Iərmama ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me tuhəuvehe mhəukuə.

³² Tukuvei pen iou ia rəgi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhīn ia nīrak, mhə naurisien miou, mhərgəvəsi iou, ³³ mhərisi iou, nənə mhousi əpune iou. Ia nəpīn sə ro kahar irə takətui mwī ia nemhəien səiou.”

³⁴ Mətə nərmama me səvənhi həreirei narimnari me i. Nəgkiariien i rərkwafə ti nirəha. Həpkuvehi amasan mhə nīpwran.

Iesu ro iərmama riti nənimen rifwə rətui mətə nari

³⁵ Nəpīn Iesu rinamevən ipaka ti taon nəha Jeriko, iərmama riti nənimen rifwə raməkure ia nīkare suatuk, mamase mane. ³⁶ Nəpīn riregi nərmama me həpik kamhəuvehe mamhəukurau ia suatuk, rəres mə, “Nəfe i?” ³⁷ Miregi həni pen tukwe in mə, “Iesu iəmə Nasaret i ruvehe makurau.”

³⁸ Ia nəpīn nəha iərmama nəha rīnaməkwein əpwəmwis mə, “Iesu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

³⁹ Nənə nərmama səməme kamhərer kupwən hənise in, mamhəni mə, “Afafa a, məpwəh nəgkiariien!” Mətə in raripīn maməkwein əpwəmwis mwi mamīni mə, “Iesu, kwənəkwas səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁰ Nənə Iesu rərer, mīni pen ti nərmama me mə irəha tuhəiri iərmama nəha mhəuvehe tukwe in. Nənə nəpīn iərmama nəha ruvehe ipaka, Iesu rəres pen in mīnuə, ⁴¹ “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi rīni mə, “Iərimənu. Iakokeikei mə takətui mətə nari.”

⁴² Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Itə. Tikətui mətə nari. Nahatətəien səim rīnomasan raka nənīmem.” ⁴³ Nənə təkwtəkwni nəha rətui mīnamətə nari, nənə mukurirə ia Iesu, muvehi utə nəghi Kumwesən. Nərmama me pam hətoni həgnəgīni Kumwesən.

19

Iesu mīne Sakias

¹ Iesu rier pen ia taon nəha Jeriko, mamevən mə trəpi simwīn. ² Ia taon nəha iərmama riti nəghīn nə Sakias. In iəmə asori riti ia nirəha nərmama kamərəku pen takis mīnrəha. Nautə səvənhi rasori. ³ In ramarkut mə trətə Iesu mə in nəfe iərmama. Mətə nərmama həpik kamhərer tukuahag in. Ko rīpkətoni mhə ti nəri nə mə in rukwakwa. ⁴ Ro pen raiu mukupwən ia nirəha, məputə ia nei riti kani mə sikamo mə trətə Iesu ia kwopun nəha trukurau ikin.

⁵ Nəpīn Iesu ruvehe muvehi tegin kwopun nəha, rəkwtə, mīni pen tukwe in mə, “Sakias. Eiwaiu akwauakw. Takaməkeikei muvnmwə ia nimwə səim ipwet.” ⁶ Nənə Sakias reiwaiu akwauakw a miri Iesu rouevən fwe ia nimwə səvənhi. Rerīn ramagīen.

⁷ Mətə nəpīn nərmama hətoni, kamhəni ərəha Iesu mhəni mə, “In revən mamapwis ia nəkwai nimwə səvəi iəmə rərəha riti.”

⁸ Fwe ia nəkawai nimwə Sakias riskəmter, mini pen ti Iərimənu səkitaha mə, “Iərimənu. Regi ro! Takuai nautə səiou ia nənimen kəru, muvei pen riti m nərmama nautə səvənraha riwən. Trini minuə iakinakres m iərmama riti, takərpwin pen min m kefə.”

⁹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ipwet nimiruien vi ruvəuvehe ti nərmama ia nəkawai nimwə i ti nəri nə mə iəmə i in mwi kwənəkwas riti səvəi Epraham. ¹⁰ In nə iou, Iəməti Iərmama, iakiməuvehe tukwe mə takətui nərmama səməme hənəruēi, nənə muvei pen nimiruien vi minraha.”

Iesu rusipekin ia silin me kino ia kol

¹¹ Nəpin nərmama kamhətərig ia nəgkiariien me nəha, Iesu rarə mini mwi nusipekinien riti ti nirəha i ti nəri nə mə in ruvəuvehe ipaka ti Jerusalem rerinraha ramrhi mə rosi in truvehe mo kig irə minamərimənu ia nitətə səvəi Kumwesən takwtəkwuni. ¹² Ro iamihhi irə Iesu rini mə, “Iəmə asori riti revən ia tənə riti isipwin mə kig riti fwe ikin truvei pen nasoriien min. Nənə in trirərig mərimənu ia nəkur imwəni. ¹³ Kurirə iəmə asori nəha rier, rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min irəha pam ten, muvei pen silin kino ia kol kuatia kuatia minraha, nənə mini pen ti nirəha i mə, ‘Kimiaha tihəuvehi mane me i mhowok irə meste takrərig pehe mwi.’

¹⁴ Mətə nəkur imwəni me həmwəki iəmə asori nəha, mhərhi pen nərmama nepwin həkurirə in, mhəuvən mhəni pen ti kig sə truvei pen nasoriien min mə, ‘Kimaha iahəpwəh nokeikei-ien mə iəmə i trərimənu ia kimaha.’

¹⁵ Mətə kig nəha rəpwəh ninipehiiēn irəha, muvei pen nasoriien m iəmə asori nəha. Nənə nəpin iəmə asori nəha rirərig pehe imwəni, rini nəkwan minuə tukəkwein nərmama me nəha kamho tukwini nari min səməme in riməuvei pen mane me minraha mə tuhəuvehe tukwe. In rokeikei mə trukurən mane me in riməuvei pen minraha hənəwok irə mhəuvehi nəfe mane mwi rasori mwi.

¹⁶ Sə rukupwən muvehe mərəer ia nənimen mini mə, ‘Iəmə Asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol rukwəhi mwi silin me kino ia kol irəha pam ten.’

¹⁷ Miregi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Səim wok raman. Ik iərmama sə ikamo tukwini amasan nari miou. Ikinətui amasan ti nəri ouihhi. Ro pen takuvei pehe nasoriien mik ikərimənu ia taon me irəha pam ten.’

¹⁸ Nənə sə resi pen ruvehe, mini mə, ‘Iəmə asori. Silin i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol rukwəhi mwi silin me kino ia kol irəha pam krirum.’

¹⁹ Miregi iāmā asori rini pen tukwe in mā, 'Ik tikərimənu ia taon me irəha pam krirum.'

²⁰ Nənə riti mwi ruvehe, mini mā, 'Iāmā Asori. Silin i in i ikiməuvehi pehe miou kino ia kol. Iakehekir ik, məkəwfə i ia kwəti tinari, ²¹ ti nəri nə mā ik iərmama riti noien səim riskai. Ikauehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə ipkəpwei mhə.'

²² Mətə iāmā asori rini pen tukwe in mā, 'Ik iāmā ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou. Nəgkiariien atukw səim ro pui ik. Ik ikuvəkurən raka mā iou iərmama riti noien səiou riskai. Iakauehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə iapkəpwei mhə.'

²³ Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien səiou mane fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mīpkuvehi ihi mane səiou mine sə rəkəwaku pag rukwəhi.'

²⁴ Nənə iāmā asori rini pen ti səməme kamhərer ia kwopun nəha mā, 'Həuvehi raka silin nəha kino ia kol ia rəgin mhəuvei pen m iərmama sə rauvehi silin me kino ia kol irəha pam ten.'

²⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mā, 'Iāmā Asori! Mətə in ruvəuvehi raka ten.'

²⁶ Miregi iāmā asori rini mā, 'Iakani pehe tukumiaha i iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkəwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvei raka pam tukwe. ²⁷ Mətə nərmama me nəha səməme həmwəki iou, mhəpwəh nokeikeiien mā takərimənu ia nirəha, həuvehi irəha mhəuvehe ia nənimek, nənə mhousi əpune irəha.' "

Iesu revən ia Jerusalem

²⁸ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mərari, mautə mamevən fwe ia Jerusalem. In rakupwən nərmama me kamhəkurirə. ²⁹ Nəpīn rier pen ia təkəwər nəha nəghin nə Təkəwər Olif ipaka ti rukwənu mi nəha Petfas mine Petani, rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ³⁰ mini mā, "Kimirau tirouevən ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpīn tirouapirapw fwe ikīn, tirouətə kwəti togki riti kinəkwi tərini, iərmama rīpkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsigi rouvehe ia kwopun i. ³¹ Trini minuə iərmama riti rəres kimirau mā, 'Rəfo iroufi raka nari irə?' tirouni pen tukwe in mā, 'Iərimənu səkitaha raməres i.' "

³² Ro iamīnhi irə, iərmama mi nəha Iesu rərhi pen irau, krouevən rouətoni narimnari me pam rosi in rīmāni pen ti nirau i. ³³ Nəpīn kroufi raka nari ia kwəti togki nəha, iərmama səvənhi nəha kwəti togki rini pen ti nirau i mā, "Rəfo iroufi raka nari irə?"

³⁴ Miregi krouni mā, “Iarimānu səkītaha ramāres i.”

³⁵ Nānā krouəsigi kwəti togki nāha rouvehe ti Iesu, rouəpənā pen kot mi sāvənrau ia təkuren, nānā rouasitu ia Iesu rəputə məkure irə. ³⁶ Nəpīn in rəkure ia kwəti togki nāha mamevən, nərmama həpənā pen kot me sāvənraha ia suatuk. ³⁷ Nəpīn Iesu rameiwaiu ia Təkuər Olif, minamevən ipaka ti Jesrusalem, nərmama me pam sāvənhi həpik anan, hənamagian, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəgnəgini Kumwesən ti nīmətətien asori me hənətoni, ³⁸ mamhəni mā, “Səgnəgini kig i rauvehe ia nəghi Iarimānu səkītaha!

Nəməriniuen fwe ia neiāi.

Kauvehi utə nəghi Kumwesən fwe irənhə anan!”

³⁹ Ia nəpīn nāha Farisi me nepwin ia reri nərmama həni pen ti Iesu i mā, “Iahatən. Nise əknekin səim me nərmama mā tuhafafa.”

⁴⁰ Miregi Iesu rini mā, “Iakani pehe tukumiaha i. Trini minuə irəha hafafa, kəruətərei me i tuhəkwein əpwəmwis.”

Iesu ramapi ti Jerusalem

⁴¹ Nəpīn Iesu ruvehe ipaka ti taon nāha Jerusalem mətəni, ramapi ti nərmama me ikin, ⁴² mini mā, “Rosi ko ramo kimiaha hiəkurən ipwet i narimnari me sə trəmri nəməriniuen, mətə təkwtəkuni mine kamhərkwafə ko kimiaha hiəpkətəni mhə. ⁴³ Mətə nəpīn nāha rauvehe nərmama səməme haməmwəki kimiaha tuhəuvehe mheikurkurau ia kimiaha. Naruagən me sāvənraha tuheri tiprənə mhərkurau ia taon səkimiaha mhəkure tukuahag ia kimiaha. ⁴⁴ Irəha tuhousi testesi nimwə me səkimiaha, mharə mhousi əpune pam mwi kimiaha ia kwopun i. Ko irəha həpkəpwəh mhə kəpwier riti raməkure əknekin ia riti, ti nəri nə mā Kumwesən ruvəuvehe raka mā truvehimiru kimiaha, mətə kimiaha hiəpkətə sas mhə ia nəpīn nāha.”

Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən

⁴⁵ Nānā Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mā tukuvehi nənimen, ⁴⁶ mini pen ti nirəha i mā, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan minuə ‘Nimwə səiou tro nimwəfwaki irə.’ Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun rakres me kamhərkwafə ikin.”

⁴⁷ Ia nəpīn me Iesu ramevən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmā asori me nepwin mwi səvəi nəkur Isrel hokeikei mā tuhousi əpune in. ⁴⁸ Mətə riskai ti nirəha. Ko

həpkətoni mhə suatuk riti ti noien ti nəri nə mə nərmama me pam hokeikei pik mə tuhətərig ia nəgkiariien me səvənhi.

20

Nəmə asori me həres Iesu mə sin rīməuvei pen nasoriien min

¹ Nəpən riti, Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, maməvisau nəgkiariien amasan minraha, nənə pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe, ² mhəni pen tukwe in mə, “Ni pehe tukumaha i. Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Həni pehe tukw iou i. ⁴ Fwe kupwən sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

⁵ Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon Iesu trini pehe tukutaha i mə ‘Ro iamənhi irə rəfo kimiaha hiəpwəh niniien nipərhiien ia nəgkiariien səvəi Jon?’ ⁶ Mətə tuko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon, nərmama me pam i tuhəkwi əpune kitaha ia kəruətərei me, ti nəri nə mə irəha kamhəni nipərhiien ia Jon mə in profet riti.”

⁷ Ro pen irəha həni pen ti Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei mə sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama.”

⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh niniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

Iesu rusipekin ia iəmə asori riti mine nimei krep səvənhi

⁹ Iesu rinaməgkiari m nərmama mini irapw nusipekinien riti ti nirəha i, mini mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, məpwei pam, nənə məseni nərmama nepwən həuvehe mhətui ti nimei krep səvənhi. Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nipərən m iəmə asori. Iəmə asori rəmri nimei krep səvənhi ia rəginraha, mier mevən ia tənə əpə iti marə kini tui fwe ikin.

¹⁰ Nəpən kwənkwai krep rīmruə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə hamətui ti nimei krep səvənhi mə tuhəuvei pen nukwai krep me nepwən min. Mətə nəmə kamhətui ti krep həuəsi iəmə nəha, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ¹¹ Nənə iəmə asori rərhi pen mwi iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Mətə ho rəmwhen a mwi irə, mhəuəsi in, mho naurisien min, mhərhi pen in rirərig, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ¹² Nənə iəmə asori rərari mərhi pen sə ro kahar

irə revən. Sə nəha mwi həuəsi in nīpwran me rəpəruəpəruə, mhərarki irapw i.

¹³ Ia nəpīn nəha iəmə asori səvəi nīmei krep rīni mə, ‘Takəfo i? Ramasan mə pwəh iakərhi pen nərīk keikei. Irəha tuhətoni, mhəsiai in.’

¹⁴ Mətə nəpīn nəmə me nəha hətoni tīni iəmə asori rauvehe, həni pen tī nīrəha me i mə, ‘Kwa tīni iəmə asori nəha. Nəpīn tata səvənhi tremhə, nəmhien i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nəmhien səvənhi truvehe mo səkitaha i.’

¹⁵ Nənə irəha həkwətəmhirī, mhousi əpune, mhərarki irapw ia tanīruə.

Ro iamīnhi irə iəmə asori səvəi nīmei krep trəfo ia nəmə me nəha? ¹⁶ In truvehe, mousi əpune irəha, nənə məseni pen nīmei krep səvənhi ia rəgi nərīməpə.”

Nəpīn nərīmama me hərəgi nəgkiariien nəha, həni mə, “Rəkəm. Ko rīpko mhə iamīnhi.”

¹⁷ Mətə Iesu rəti pen mətə irəha mīni mə, “Mə trīpko mhə iamīnhi nəfe nīpwrai nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan?

‘Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nīm wə hənuə rərəha, mhəpwəh,

təkwtək wuni nəha ruvəuvehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me,

məkwtəmhirī əknekīn pam nīm wə.

¹⁸ Iərmama sə trīmwei pen ia kəruətərei nəha,

nīkək rīn me trərkwəpīrəkwəpīr.

Trīni mīnuə kəruətərei nəha rīmwei pen ia iərmama rīti,

iərmama nəha trīpwarīspwarīs.’ ”

Nəresien ia nīkaren səvəi nəmri takīs

¹⁹ Nahatən me səvəi Loa mīne pris asori me hənuə tuhəkwtəmhirī a Iesu ia nəpīn nəha tī nəri nə mə hərəgi mə in rīni nusīpekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekīr a nərīmama.

²⁰ Ro pen irəha kamhətə amasan in, mhərhi pen nərīmama nepwīn sə kamhətə afafa nari həuvən mə tuheikuə ia Iesu mhəres pen nəresien me nepwīn mīn. Nəmə asori me hokeikei mə Iesu trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nəkwətəmhirīien in tukwe, nənə mhəuvei pen in ia rəgi iəmə Rom sə rauvehi nasoriien mamərīmənu ia kwopun nəha. ²¹ Nəmə me nəha sə kamhətə afafa nari həuvən mhəres pen Iesu i mə, “Iahatən. Kīmaha iahəukurən mə nəgkiariien me səim sə ikamahatən nərīmama me irə ratukwatukw. Ipkopəiti mhə ia nərīmama me nepwīn, mətə ikamahatən pərhiēn suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərīmama tuhəsi pen. ²² Ro iamīnhi irə tiko mīni pehe ro tukumaha i

nətərigien səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsərəku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

²³ Mətə Iesu ruvəukurən raka mə irəha kamheikuə a, mamhəres nəresien nəha mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Ro pen in rini pen ti nirəha i minua, ²⁴ “Həuvei pehe silin riti pwəh iakətə ro. Nənəmwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?”

Miregi irəha həni mə, “Nənəmwi Kig Sisa mine nəghi Kig Sisa.”

²⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ianhi irə, narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

²⁶ Nənə irəha ko həpkəkwtəmhiri mhə Iesu ia nəmri nərmana ti nəri nə mə rīpkəfwəkour mhə ia nəgkiariien səvənhi. Mətə həkərinari ia nəgkiariien səvənhi, nənə mhəuvehe mhəpnəpen.

Nəresien ia nīkaren səvəi nərmana səməme həuvamhə

²⁷ Satusi me nerpwin həuvehe ti Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko rīpkətui mhə mwi.)

²⁸ Irəha həuvehe mhəres in nəresien riti, mhəni mə, “Ia hatən. Moses rīmərai pen ia Loa səkitaha mə trini minua iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tininrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərthakwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha. ²⁹ Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. ³⁰ Piəvni sə resi pen in mwi ro mwi iamīnhi irə. ³¹ Nənə piəvni sə ro kahar, mamevən meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhəmhə pam. ³² Nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihi riti, memhə mwi. ³³ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpin nəha Kumwesən tro nərmana hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ia nitətə ipwet mine nərman kamhəiri nīpran, nīpran kamhesi pen nərman.

³⁵ Mətə ia nitətə vi sə truvehe, nərman mine nīpran me tuhəpwəh noien iamīnha irə. Nərman mine nīpran səməme Kumwesən trətə irəha mə hatukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mharə ia nitətə vi nəha. ³⁶ Irəha tuhəpwəh nemhəien mwi ti nəri nə mə irəha həmwən ia nagelo me. Irəha nīpwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə in ro irəha hətui mwi ia nemhəien. ³⁷ Mətə Moses in mwi rinahatən mə nərmana səməme həuvamhə tuhətui mwi. Ia kwopi nəgkiariien sə raməgkiari ia nei nəha napw rauək irə mətə rīpkahi əmwesi mhə, Moses rinəkwein Iərimənu mīni mə in

Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop. ³⁸ Nəgkiariien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ripko mhə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme kamhəmīru. Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə ia nənimen nərmama me pam kamhəmīru.”

³⁹ Ia nəpīn nəha nahatən me nepwīn səvəi Loa həni mə, “Ia-hatən. Nəgkiariien səim ratukwatukw.” ⁴⁰ Irəha həni iamīnhi irə ti nəri nə mə Satusi me hənauris, ko həpwəh nəresien nari riti mwi min.

Kristo in tīni sin?

⁴¹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kamini mə Kristo in tīni Kig Tevit? ⁴² Kig Tevit atukwatukw rīməni ia Nəkukua Ol Sam mə,

‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,
Əkure ia nīkarek mwatuk,

⁴³ meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tīpage nisum mi ia nirəha.’

⁴⁴ Ia nəgkiariien nəha Kig Tevit rīnəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi. Mə ro iamīnhi irə rəfo kamini mə in tīni Kig Tevit?”

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa

⁴⁵ Nəpīn nərmama me pam kamhətərig irə, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mīnuə, ⁴⁶ “Kīmīaha tīhaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa. Irəha hokeikei mə tuhərkahu ia karkahu əpwəmwis me, mamhan. Ia kwopun kamomaket me ikin hokeikei mə nərmama tuhəkwein irəha ia nisaiien. Ia nəkwai nīmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikin. ⁴⁷ Irəha kamheikuə ia nīpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwi nəfwakīien əpwəmwis me mə nərmama tuhətoni həsiai irəha tukwe. Kumwesən trərpwīn noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

21

Pran riti ruvei pen səvənhi mane sampam m Kumwesən

¹ Iesu rəti pen mətoni nərmama nautə səvənraha rasori kamherukw pen mane me səvənraha ia kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikin. ² Ia nəpīn nəha pran riti ruvehe. Prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihī mi kəru.

Iesu rətoni, ³ mīni mə, “Iakani nīpərhienien tukumīaha i prən i nautə səvənhi riwən iərman səvənhi remhə məpwəh in

rerukw pen mane rasori mæpi raka nærmama me pam naha.
⁴ Iakani iamihhi iræ ti næri næ mæ nærmama me naha nautæ sævænraha rasori. Hæuvehi raka nipærin a mhæuvei pen m Kumwesæn. Mætæ præni i nautæ sævænhi riwæn ruvei pen mane me pam sævænhi sæ truvehi næveginien iræ.”

Iesu rægkiari ia nimwæ sævæi Kumwesæn

⁵ Nærmama nepwin sævæi Iesu kambahægkiari ia nimwæ sævæi Kumwesæn, mamhæni mæ ramasan pik ti næri næ mæ kino ia kæruterei amasan me mine narimnari amasan me kimæuvei pen m Kumwesæn. Nænæ Iesu rini mæ, ⁶ “Narimnari me i kimiaha hiamætoni, tukamevæn tukousi testesi pam, kæruterei riti ko ræpwæh nærer æknekiniien ia riti.”

⁷ Miregi iræha hæres pen in mæ, “Iahatæn. Narimnari me i tuhæuvehe tinesæn? Næfe nimtætien truvehe mahatæn pen mæ næpin sævæi narimnari me i ruvæuvehe ipaka?”

⁸ Miregi Iesu rini mæ, “Kimiaha tihamæsiari kamo iærmama riti reikuæ ia kimiaha. Nærmama hæpik tuhæuvehe ia næghik, mhæni mæ iræha Kristo, mhæni mwi mæ næpin sævæi narimnari me i ruvæuvehe ipaka. Mætæ kimiaha tihæpwæh nukuriræien ia niræha. ⁹ Kimiaha tihæregi nærmama tuhævisau ia naruagæniien me sëmæme nærmama kamho ia niræha me, mamho mwi ia nærmama sëmæme kambahærimænu. Næpin tihæregi, tihæpwæh nehekiriien, ti næri næ mæ næri naha tramækeikei mukupwæn muvehe, mætæ ripko mhæ ihi næpin sampam.”

¹⁰ Iesu raræ mini pen mwi ti niræha i mæ, “Nærmama ia kwænækwus riti tuhæskæmter mharuagæn iræha nærmama ia kwænækwus æpæ. Nærmama sævæi kig riti tuhæskæmter mharuagæn iræha nærmama sævæi kig æpæ. ¹¹ Nimwnimwien asori me tuhækiu. Ia kwopun me nepwin nukumhæ trahi nærmama. Nemhæien skai me tuhæuvehe mhouraha nærmama. Nænæ narimnari me nærmama tuhætoni hæhekiri i mine nimtætien asori me tuhæuku pen ia nimagouagou.”

¹² Mætæ næpin narimnari me naha hæpkuvehe mhæ ihi, nærmama tuhækwætæmhiri kimiaha ia rægînraha, mhometæ kimiaha. Iræha tuhæuvei pen kimiaha ia rægi næmæ asori me ia nækwai nimwæfwaki me sævæi nækur Isrel. Ti næri næ mæ kimiaha nærmama me sæiou, næmæ asori me naha tuhæuvehi puwnimwæ kimiaha ia kalapus, nænæ mhærpwi irapw kimiaha ia næmri kig me mine næmri nærmama sëmæme kambahærimænu.

¹³ In i næpin sækimiaha tihæni irapw nægkiariien amasan sæiou iræ. ¹⁴ Ro iamihhi iræ mine kimiaha tihæpwæh nætærig pikien ia næfe nægkiariien sækimiaha tihæni pen ti niræha i.

¹⁵ Iou takuvei pehe nægkiariien mine nukuræniien m kimiaha.

Nərmama me nəha səməme kamhəmwəki kímiaha tuhəregi nəgkariien me səkímiaha, irəha riti ko rípkousi raka mhə, uə trini neikuəien irə. ¹⁶ Tata me mine mama me səkímiaha me, mine piəvmiaha me, mine nərmama ia kwənəkwus me səkímiaha me, mine kímiaha me nepwín tuhəuvei pen kímiaha ia rəgi nərmama səməme haməmwəki kímiaha. Nənə irəha tuhousi əpune kímiaha nepwín. ¹⁷ Nərmama me pam tuhəmwəki kímiaha ti nəri nə mə kímiaha nərmama me səiou. ¹⁸ Mətə nimwai nukwənemiaha nə ia kəmkapwəmiaha kuatia ia nirəha trípkiwən mhə. ¹⁹ Kímiaha tihaməkeikei mhərer əknekín ia nahatətəien səkímiaha. Ia noien i tihəuvehi nimiruien.”

Naruagən me səvəi nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha Jerusalem

²⁰ “Mətə nəpín kímiaha tihətoni naruagən me həpík həuvehe mheikurkurau ia Jerusalem, tihaməkeikei mhəukurən mə trípko mhə tui nənə irəha tuhouraha pam kwopun i. ²¹ Ia nəpín nəha, nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhəuvən ia təkue me. Səməme kamharə ia nəkwai taon i tuhaməkeikei mhəier. Nənə səməme kamharə iruə tuhəpwəh nuvniwə peheien mwi irə. ²² Nəpín nəha in nəpín sə Kumwesən trərpwín noien ərəha me irə, mo nəgkariien me pam səməme kímərai pen ia Nəkukuə Ikinan həuvehe mhəukuə. ²³ Trərəha anan ti nípnan me səməme tuhəpəmpəm mine səməme tuhəuvei pen kənunu m nəkwərhakwərha əmtəmetə me ia nəpín nəha, ti nəri nə mə nəmisəien asori treste tìprənə i. Niemaha səvəi Kumwesən trəuiui nərmama me ia kwopun i. ²⁴ Tukəpi əpune nepwín ia nau, nənə kəkwtəmhiri nepwín kuvehi irəha həuvən mho slef me ia nirəha ia tənəmtənə me. Nənə nərmama rípkou mhə irəha nəkur Isrel tuhəvən testesi Jerusalem, mhərimənu ia nəkur me ikín meste nəpín səvəi nərmama rípkou mhə irəha nəkur Isrel tro sampam.”

Iəməti Iərmama truvehe mwi

²⁵ “Nənə nímətəien me tuhəuku pen ia meri, məkwə, mine kəməhau me. Ia təkure tìprənə i nərmama ia tənəmtənə me tuhəhekír, mhəreirei ti nəri nə mə təsi ramərkwəpahar pík, mamou peiau peiau asori me. ²⁶ Nərmama tuhətoni nəfe truvehe meste tìprənə i, nənə həhekír pík, mhemhə rasi tukwe. Narimnari me ia nimagouagou həkai pík, Kumwesən trikiukiú ia nirəha. ²⁷ Ia nəpín nəha irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia reri nəpuə riti, iakəuvehe ia nískaiien

21:16: Mat 10:21-22   **21:18:** 1Saml 14:45, Luk 12:7   **21:19:** Hip 10:36

21:22: Dut 32:35, Jer 5:29, 46:10, Hos 9:7

21:23: 1Kor 7:26

21:24: Esra

9:7, Sam 79:1, Aes 63:18, Rom 11:25, Rev 11:2

21:25: Sam 46:2-3, Sam 65:7-8

21:27: Dan 7:13, Mat 26:64, Rev 1:7

mine nukuraanien asori. ²⁸ Nəpɪn kɪmɪaɦa tɪhətɔni narɪmnari me nəɦa hənəmæier peɦe, tɪhərər atukwatukw, mhəkwtətə, tɪ nəri nə mə nəpɪn səkɪmɪaɦa sə takeɪvɪnari nari ia kɪmɪaɦa ruvəuveɦe ipaka.”

Iesu rusipekɪn ia nei niemis

²⁹ Nənə Iesu rɪni nusipekɪnien riti tɪ nɪrəɦa i mə, “Hətə ro nei niemis mine nei me pam. ³⁰ Nəpɪn hənəmæpɪrɪpɪr kɪmɪaɦa hɪətɔni mhəkurən mə nəpɪn səvəi nəpnəpanien ruvəuveɦe ipaka. ³¹ Rəmwhen a mwɪ, nəpɪn kɪmɪaɦa tɪhətɔni narɪmnari me i hənəmæier peɦe, tɪhəkurən mə nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuveɦe ipaka.

³² Iakani nɪpərɦienien tukumɪaɦa i mə nərmama səməme kəmhəmɪru təkwtəkɪwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narɪmnari me pam i həier peɦe. ³³ Neiai mine tɪprənə trɔuɪwən, mətə nəgkɪariien me səiɔu tuhəpkɪwən mhə.”

Nərmama tuhaməkeikei mhətui amasan mhəpwəh napriien

³⁴ Nənə Iesu rɪni mə, “Mətə kɪmɪaɦa tɪhaməkeikei mhəsiari, mhəpwəh nɔurəɦaien nəpɪn səkɪmɪaɦa ia nɔien lafet me, uə ia nənimwiiien nənimwiiien skai mhakɔnə irə, uə ia nətərig pɪkɪen ia narəien səkɪmɪaɦa ia tɪprənə i. Rərəɦa nəpɪn nəɦa səiɔu truveɦe məsgatukw ia kɪmɪaɦa rəmwhen kwənkru ruəsi kɪmɪaɦa. ³⁵ Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə nəpɪn nəɦa treste nərmama pam ia təkure tɪprənə i. ³⁶ Mətə ia nəpɪn me kɪmɪaɦa tɪhaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien. Tɪhəfwaki mə nəpɪn narɪmnari me nəɦa truveɦe irə nɪskaiien səkɪmɪaɦa trəmwhen tɪ narakaiien irə, nənə mhərər ia nənimek, Iou Iəməti Iərmama.”

³⁷ Ia nəpɪn me pam Iesu raməhatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, mətə ia nəpɪn rier ia taon, mevən mapri ia Təkuər Olif. ³⁸ Nənə ia nəpnəpɪn anan nərmama me həuveɦe mwɪ tukwe fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə tuhətərig in.

22

Nəmə asori me hərəi sun mə tuhəkwtəmɦiri Iesu

¹ Nəveginien asori nəɦa nəkur Isrel kəmhani bred sə yis riwən irə ruvəuveɦe ipaka. Nəveginien asori nəɦa nəghɪn nə Pasova. ² Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa kəmhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa mhousi əpune Iesu tɪ nəri nə mə kəmhhekɪr nərmama. ³ Ia nəpɪn nəɦa Setan ruvnimwə ia reri Jutas, iəmə nəɦa kani mwɪ in mə Iskariot, in riti ia nərmama me twelef səvəi Iesu. ⁴ Nənə Jutas rəpwəh irəɦa mevən tɪ pris asori me mine nəmə asori me səvəi naruagən

me sə kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən, mægkiari minraha mini mə rukurən nətuiien suatuk riti ti nuvei penien Iesu ia rəginraha. ⁵ Nəpən irəha həregi, rerinraha ragien. Həni simwən mə tuhəuvei pen mane min. ⁶ Ro pen Jutas rəsəni, nənə minamətui nəpən riti nərmama həiwən irə mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu raməpnəpenə mə trəni nəveginien səvəi Pasova

⁷ Nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə ruvəuvehe. Ia nəpən nəha kamhousi əpune kwəti sipsip me səvəi Pasova. ⁸ Ro pen Iesu rərhi pen Pita mine Jon, mini mə, “Rouevən, rouəpnəpenə ia nəveginien səvəi Pasova sənətaha, pwəh sani.”

⁹ Miregi krouni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə kimrau trouəpnəpenə irə pəku?”

¹⁰ Miregi in rini pen ti nirau i mə, “Rouregi ro. Nəpən kimirau tirouier pen fwe ia taon, iərman riti trəpi raka kimirau ia suatuk, mauvehi tikiari riti nui rukuər irə. Iroukurirə pen in rouuvnimwə ia nimwə nəha in truvnimwə irə, ¹¹ nənə rouni pen ti iəmə asori səvəi nimwə nəha mə, ‘Iahatən səkītaha rani pehe tukw ik i mə nimwə əfo nəha tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kimaha səiou me nərmama me ikin?’ ¹² Nənə in triri kimirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha mahatən rum asori riti. Narimnari me pam hənəmək raka fwe ikin. Ia rum nəha kimirau tirouəpnəpenə tukutaha.”

¹³ Nənə irau krouevən rouətə narimnari me pam rosi Iesu riməni pen ti nirau i. Nənə krouəpnəpenə ia nəveginien səvəi Pasova.

Iesu raməni nari irəha nərmama me səvənhi

¹⁴ Nəpən səvəi nəniien nari ruvəuvehe. Iesu rəkure ia kwopun kaməni nari ikin irəha aposol me səvənhi. ¹⁵ Ia nəpən nəha in rini pen ti nirəha i mə, “Iakinokeikei pik mə kurirə ko nəmisəien miou, takukupwən məni nəveginien i səvəi Pasova kitaha m kimiaha. ¹⁶ Iakani pehe tukumiaha i iou tapkəni mhə mwi nəveginien səvəi Pasova meste nipwrai nəveginien i truvehe mukuə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

¹⁷ Nənə Iesu ruvehi kap waen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə mini mə, “Kimiaha pam tuhəuvehi nəri, mhənimwi. ¹⁸ Iakani pehe tukumiaha i ipwet mine mamevən tapkənimwi mhə mwi waen meste nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə truvehe.”

¹⁹ Kurirə irə in ruvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, muvei pen minraha, mini mə, “In i nipwrak sə takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihaməkeikei mamho iamənhi irə mə rerimiahə ramrhi iou.”

²⁰ Rəmwhen a mwi nəp̄in irəha hənani raka nari, Iesu ruvehi kap waen, mini mə, “Kap i in i nəgkiariien vi səvai Kumwesən. Nitek sə traiu tukumiaha trər̄ihi tər̄ini əknek̄in nəgkiariien nəha. ²¹ Mətə hərəgi ro. Iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nər̄mama səməme kamhəm̄wəki iou raməkure kimrau min. ²² Iou, Iəm̄əti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhen kimər̄fi mə tuko ia nirak, mətə trər̄əha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi nər̄mama səməme kamhəm̄wəki iou.” ²³ Nəp̄in Iesu r̄ini nəgkiariien nəha, irəha hənəm̄əres irəha me i mə sin nəha ia nirəha tro iam̄nha irə mine.

Nər̄mama me səvai Iesu hərəs irəha me mə sin ia nirəha in rasori

²⁴ Ia nəp̄in nəha nər̄mama me səvai Iesu hənəm̄əvisə minraha me, mamhərəs irəha me i mə sin ia nirəha in rasori. ²⁵ Nənə Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Kig me səvai nər̄mama me r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel kamhər̄imənu ia nirəha. Səməme hasori ia nirəha kani irəha mə Nər̄mama səvai Nasituien. ²⁶ Mətə kimiaha tihəpwəh noien iam̄nha irə ia kimiaha me, rekəm. Iərmama nəha ia kimiaha in rasori traməkeikei muvehe məmwhen iərmama nəha ia kimiaha nuk səvənhi rouihi. Nənə iərmama nəha ia kimiaha in ramiri pen kimiaha ia suatuk sə tihesi, traməkeikei muvehe məmwhen iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha. ²⁷ Sin nəha in rasori, iəm̄ə asori sə raməkure məməni nari uə səvənhi iotukwininari sə rasui raka nəveginien sənəni? Kimiaha hiəukurən mə iəm̄ə asori sə raməkure məməni nari in rasori. Mətə ia rer̄im̄iaha iou iakamo rəmwhen iotukwininari sə rasui raka nəveginien sənəm̄iaha.

²⁸ Kimiaha i hiəpkap raka mhə ia nirak nəp̄in iakinarə ia nəsasauien me səiou. ²⁹ Ro pen rəmwhen ia Tata səiou r̄iməuvei pehe nasoriien miou mə takər̄imənu, iou mwi takuvei pehe nasoriien m kimiaha mə tihər̄imənu. ³⁰ Ia nitətə səiou sə takər̄imənu irə, kimiaha tihəkure ia tepol səiou, mhəvegin, mhən̄im̄wi, nənə mhəkure ia jea me, mhər̄imənu ia kwənək̄wus me twelef səvai nəkur Isrel.”

Iesu r̄ini mə Saemon Pita tr̄ini m kahar mə in r̄ir̄eir̄ei Iesu

³¹ “Saemon, Saemon. Regi ro! Setan r̄inərəs raka Kumwesən i mə trəsəni pen kimiaha ia rəgin. In rokeikei mə truai kimiaha rəmwhen iərmama ruai nuni wit mine tek̄in. ³² Mətə iakinəfwaki raka tukw ik mə nahatətəien səim trəpwəh nimweiiēn. Nənə nəp̄in tikr̄ərig muvehe mwi tukw iou, tikaməkeikei mo nahatətəien səvai piam me ruvehe m̄iskai.”

22:21: Sam 41:9, Jon 13:21-22   **22:24:** Luk 9:46   **22:25:** Mat 20:25-27, Mak 10:42-45   **22:26:** Mat 23:11, Mak 9:35   **22:27:** Jon 13:12-15   **22:29:** Luk 12:32   **22:30:** Mat 19:28   **22:31:** 2Kor 2:11   **22:32:** Jon 17:11,15,20, Sam 51:13

³³ Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Iakamərer mwatuk mə takuvnimwə ia kalapus krau mik, uə takemhə krau mik.”

³⁴ Miregi Iesu rini mə, “Pita. Iakani pehe tukw ik i ia nəp̄in a i rəiə trəpwəh nakakaien meste tikini m kahar mə ikreirei iou.”

Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə

³⁵ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Fwe kupwən, nəp̄in iakinərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəvisau, hio rəmwhen iakiməni, hiəpwəh nuvehien tənəripw sə hiaməvai pen mane uə tinari irə mine put me səkimiaha. Nənə rəfo? Nari riti riməiwən təni kimiaha?”

Miregi irəha həni mə, “Rekəm. Nari riti riwən.”

³⁶ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə təkwtəkwuni trini minuə iərmama riti səvənhi fwe tənəripw sə ravai pen mane uə tinari irə, pwəh ruvehi. Nənə trini minuə iərmama riti səvənhi nau səvəi naruagənien riwən, pwəh rəmri pen nəmri nari ia kot səvənhi, muvehi riti irə. ³⁷ Iakani pehe tukumiaha i nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə ia nirak. Rini minuə ‘Kəvsini pen in irəha nərmama səməme kamhərui loa.’ Nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia nirak, rinakuə nəha təkwtəkwuni.”

³⁸ Miregi irəha həni mə, “Iərimənu. Ətə ro! Nau kəru i səvəi naruagənien.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəmwhen.”

Iesu raməfwaki ia Təkuər Olif

³⁹ Iesu rier ia taon, mevən ia Təkuər Olif rəmwhen ramo ia nəruarəv me pam. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in.

⁴⁰ Nəp̄in in rapirapw ia kwopun nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kimiha tihəfwaki mə tihəpwəh nimweiiien ia nərəhaien.”

⁴¹ Nənə in rəpwəh irəha mevən isipw̄in kwopti, minimwi nukurhun mi, məfwaki, ⁴² mini mə, “Tata. Trini minuə ratukwatukw ia nətərigien səim, tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, tiko rəmwhen sə ikokeikei.” ⁴³ Ia nəp̄in nəha agelo riti ruku pen ia neiai mier irapw ti Iesu mo in riskai mwi. ⁴⁴ Nənə ti nəri nə mə Iesu riregi rərəha anan, rəfwaki əmisə mwi. Niseseien səvənhi ruvehe məmwhen ia netə sə rəmərəməri pen ia tiprənə.

⁴⁵ Nəp̄in in rəfwaki pam, miskəmter, mevən mwi ti nərmama me səvənhi, mətoni mə hənəpri ti nəri nə mə rerinraha rəpou. ⁴⁶ In rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiha

hiamapri? Hətui, mhəfwaki mə tihəpwəh nımweiiien ia nərəhaien.”

Nərmama həkwtəmhiri Iesu

⁴⁷ Nəpın Iesu raməgkiari ihi, nərmama həpik həuvehe. İəmə nəha, nəghin nə Jutas, riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ramiri irəha. In ruvehe ipaka ti Iesu mə trakei min, ⁴⁸ mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Jutas. Rəfo? İkuə tiko pui iou, İəməti İərmama, ia nakeiiien?”

⁴⁹ Nəpın nərmama səməme kamhərer ipaka ti Iesu hətoni nəfe trukurirə mier pehe, həni mə, “İərimənu. Kimaha tahəfo? Tahərai irəha ia nau me səkimaha me uə rekəm?” ⁵⁰ Nənə irəha riti rərai iərmama sə ramo tukwini nari m pris asori anan mərəi raka nıkare nifregin mwatuk.

⁵¹ Mətə Iesu rini mə, “Nəmwhen nə!” Nənə mırapi nifregin, momasan.

⁵² Iesu rəgkiari m pris asori me, mine naruağən me nəha kamhətui ti nımwə səvəi Kumwesən, mine nəmə asori me səvəi nəkur İsel səməme həuvehe mə tuhəkwtəmhiri in. In rini mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mine nıpərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iamınhi irə? Nətərigien səkimiaha rinuə iou rakres riti uə? ⁵³ Nərineiv m neis mine kitaha miou samarə ia nəkwai nımwə səvəi Kumwesən. Rəfo hiəpwəh nəkwtəmhiriien iou ia rəgimiahaha ia nəpın nəha? Mətə in i nəpın səkimiaha, nəpın niskaiien səvəi nəpitəvien trərimənu ia kimiaha.”

Pita rini mə in rıreirei Iesu

⁵⁴ İa nəpın nəha nərmama me nəha həkwtəmhiri Iesu, mhəiri mhəuvən ia nımwə səvəi pris asori anan. Pita rakurirə, mətə rəpwəh nəvənien ipaka. ⁵⁵ Nəpın irəha həkwwumen pam napw riti ia nıkare nımwə nəha, mhəkure pəri, Pita raməkure irəha mınraha. ⁵⁶ Nənə pran riti sə ramo tukwini nari rətoni in raməkure ipaka ti napw. Ramətə amasan in, nənə mını mə, “İəmə i in mwı rınamavən pəri irau Iesu.”

⁵⁷ Mətə Pita rini mə, “Rekəm, prən i. İakreirei iəmə nəha.”

⁵⁸ Nəpın ouihi a rukurau, nənə iərmama riti mwı rətoni in mını mə, “İk riti mwı ia nırəha.”

Mətə Pita rini mə, “İəmə i, rıpkə mhə iou.”

⁵⁹ Nəpın ouihi a rəmwhen ia aoa riti rukurau, nənə iərmama riti mwı rəgkiari skai, mını mə, “Nıpərhiienien i. İəmə i in mwı rınamavən pəri irau Iesu. Kwa in mwı iəmə Kalili nəha.”

⁶⁰ Mətə Pita rini mə, “İəmə i, iakreirei nəfe i iakaməgkiari irə.” Təkwtəkwuni a mwı, nəpın raməgkiari ihi, rəiə rakaka. ⁶¹ Nənə İərimənu səkitaha ruvsini, məti pen mətə Pita. Nənə Pita rerin rırhi nəgkiariien i səvəi İərimənu səkitaha. Rıməni

pen tukwe in mə, “Ia nəp̄in a i kurirə rəiə rakaka, tikini m kahar mə ikreirei iou.” ⁶² Nənə Pita rier mevən iruə mirapi nasəkien.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

⁶³ Ia nəp̄in nəha nəmə me nəha səməme kamhərer tukuahag Iesu, kamhəuəsi in, mamharis əkenhin irə. ⁶⁴ Irəha housəman mwi nənimen, nənə mamhəres in mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimw̄in mə sin ruəsi ik!” ⁶⁵ Nənə həni mwi nəgkiariien me ripik mwi, mamhəni ərəha in irə.

⁶⁶ Nəp̄in ruvəran nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa housəsimw̄in irəha me. Nənə nərmama me həiri Iesu, mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmrinraha. Nənə nəmə asori me i həni mə, ⁶⁷ “Trini minuə ik Kristo, ni pehe tukumaha i.”

Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ko iakini pehe tuku-miaha i, ko kimiaha hiəpkini mhə nipərhiēnien irə. ⁶⁸ Ko iakəres nəresien riti m kimiaha, ko hiəpkosəripin pehe mhə miou. ⁶⁹ Mətə nəha təkwtəkwuni mine mamevən iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia nikare Kumwesən mwatuk sə in niskaiien səvənhi rasori.”

⁷⁰ Miregi irəha pam həni mə, “Ro iam̄inhi irə ik Tini Kumwesən?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Hiaməni mə iou i in i.”

⁷¹ Miregi həni mə, “Kitaha tsətui mwi iərmama riti mwi mə trini pui in ti nəfe? Səuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Ruku pen atukwatukw ia tərhun.”

23

Iesu rərer ia nəmri Paelat

¹ Ia nəp̄in nəha nərmama pam ia kusen nəha həskəmter, mhəiri Iesu, mhəuvən, mhərer ia nəmri Paelat. ² Nəp̄in kamhərer ia nəmri Paelat, həni ərəha Iesu i mə, “Kimaha iahətoni iəmə i ramiri əpə iti kimaha nəkur Isrel, mam̄inise kimaha mə tahəpwəh nərəku penien nəmri takis m Kig Sisa. In rani mwi mə in Kristo, iərmama sə trərimənu ia kimaha.”

³ Miregi Paelat rəres Iesu i mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik ikani.”

⁴ Nənə Paelat rini pen ti pris asori me mine nərmama me pam nəha mə, “Iakətə iam̄inhi irə mə nərəhaien riwən ia iəmə i.”

⁵ Mətə irəha həgkiari skai, mhəni mə, “Mətə iəmə i ramahatən nərmama me pam ia tənə Jutia, mamō irəha haməvisə minraha me. In rino stat fwe ia tənə Kalili muvehe meste nari ia kwopun i.”

Iesu rarer ia nāmri Herot

⁶ Nāpīn Paelat rīregi nāgkiariien naha, rāres mā, “Iāmā i in iāmā Kalili uā rekām?” ⁷ Nānā nāpīn Paelat rīregi mā Iesu ruku pen ia kwopun naha Herot ramārimānu ikin, rārhi pen in revān tukwe, ti nāri nā mā ia nāpīn naha Herot mwi fwe Jerusalem.

⁸ Nāpīn Herot rātā Iesu, rerin ragien pīk. Tui kwopti rokeikei mā trātōni, ti nāri nā mā ramregi kani nāghin, nānā mokeikei mwi mā trātōni Iesu ro nīmtātien riti. ⁹ Ro pen Herot rāres Iesu nāresien me rīpīk, mātā Iesu rīpkini mhā nāgkiariien riti. ¹⁰ Ia nāpīn naha pris asori me mīne nahatān me sāvāi Loa hāskāmter, mamhāgkiari skai, mamhāni ērāha Iesu. ¹¹ Herot mīne naruagān me sāvānhi kamhātā ērāha in, mamharis ākenhin irā. Nānā Herot rīni nākwan mā irāha tuharkahu pen karkahu amasan riti min. Nāpīn hānarkahu pen raka min, Herot rārhi pen in rīrārīg mevān ti Paelat. ¹² Ia nāpīn naha Herot mīne Paelat krouvehe rouākwein irau me mā iou riti. Mātā kupwān krouāmwāki irau me.

Paelat rāsēni pen Iesu ia rāgi naruagān me

¹³ Paelat rousāsīmwin pris asori me mīne nāmā asori me sāvāi nākur Isrel ¹⁴ mīni pen ti nīrāha i mā, “Kīmīaha hīāmāuvehi iāmā i, mhāuvehe, mhārpwi ia nānimek, mamhāni mā ramiri raka nārmama ia suatuk atukwatukw. Iakinākiri raka noien sāvānhi ia nāmrimīaha, mātā iapkātōni mhā nari riti ro rārāha rāmwhen nāgkiariien me naha kīmīaha hīāmāni, mamhāuāsi in irā. ¹⁵ Herot mwi rīpkātōni mhā nari riti ro rārāha. Ro pen rārhi pehe in rīrārīg mwi muvehe tukutaha. Hātā ro! Iāmā i rīpko mhā nari riti sē rāmwhen mā tukousi āpune in tukwe. ¹⁶ Ro iamīnhi irā takārisi in, nānā māseni in rier ia kalapus mamevān.” ^{17 a}

¹⁸ Mātā nārmama me naha irāha pām hākwein āpwāmwis mā, “Uvehi irapw iāmā nā māseni Parapas rier ia kalapus tukumaha.” ¹⁹ (Iāmā naha Parapas ramāmak ia kalapus ti nāri nā mā rīmārkwumen naruagānien riti ia taon naha Jerusalem, nānā mousi āpune mwi iārmama.)

²⁰ Paelat rarā māgkiari mwi mīnraha ti nāri nā mā rokeikei mā trāsēni Iesu rier ia kalapus mamevān. ²¹ Mātā irāha kamhākwein āpwāmwis mā, “Ērui tārini pen in ia nei kamarkuauī! Ērui tārini pen in ia nei kamarkuauī!”

²² Nānā Paelat rarā māgkiari sē ro kahar irā, mīni pen ti nīrāha i mā, “Tī nāfe? Nāfe nārāhaien in rīno? Iakinātā raka in mā rīpko mhā noien ērāha riti sē rāmwhen mā tukousi āpune

23:7: Luk 3:1   **23:8:** Luk 9:9   **a 23:17:** Nākukuā me rīpīk kīmārai pen Nīutestamen irā ia nāgkiariien sāvāi nākur Kris kupwān kwopi nāgkiariien ia vas 17 rīwān.

in tukwe. Ro iam̄inhi irə takərisi in, nənə, məseni in rier ia kalapus mamevən.”

²³ Mətə irəha haməmwur, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə tukaməkeikei kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau. Irəha həkwein əpwəmwis iam̄inha irə mamhəuvən meste ²⁴ Paelat rini mə tro nəkwənraha. ²⁵ Iəmə nəha Parapas sə kiməuvehi puvnimwə in ia kalapus ti naruagənien mine nousi əpuneien iərmama Paelat rəseni in rier ia kalapus mamevən, mətə ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə irəha tuho irə rəmwhen ia nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

²⁶ Naruagən me nəha həiri Iesu, mhəier ia taon, mhətoni iəmə Saerin riti nəghin nə Saemon. Ruku pen ia kwopun riti iruə mauvehe ia taon. Irəha həkwtəmhiri in, mhəmri pen nei kamarkuau səvəi Iesu ia nuran, nənə mhəkeikei min mə trəvrani mukurirə Iesu. ²⁷ Nərmama me həpik kamhəkurirə Iesu. Nipran me həpik irəha minraha kamhəpi, mamhasək asori tukwe. ²⁸ Mətə Iesu ruvsini, mətə pen mətə irəha, mini mə, “Niprən Jerusalem me. Kimiaha tihəpwəh nasəkien tukw iou, mətə tihasək tukumiaha me mine nipwnətimiaha me. ²⁹ Nəp̄in riti sə rauvehe trərəha anan. Tukini iam̄inhi irə mə nipran me səməme həpkəkəwəhakwen mhə, mhəpkuvei pen raka mhə kənunu m iəkunouih, irəha həkurən nagienien. ³⁰ Ia nəp̄in nəha nərmama tuhəni pen ti təkue me mə ‘Həkure tərini kimaha’ mine nəpatu me ‘Housəman kimaha.’ ³¹ Mə nərmama kamho narimnari me i nəp̄in nei ramerə ihi tukəfo irə nəp̄in nei ruvehe mīmhiə?”

³² Nənə naruagən me kamhəiri iəmə ərəha mi kəru, mhəier mə tuhousi əpune irau irəhar Iesu. ³³ Irəha həuvehe ia kwopun nəha kani mə Kerhə səvəi Iərmama. Ia kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mw̄i iəmə ərəha mi nəha ia nei kamarkuau, riti ia n̄ikare Iesu mwatuk, riti ia n̄ikaren mour. ³⁴ Nənə Iesu rini mə, “Tata. Tikəpwəh nərpwinien tai noien ərəha səvənraha ti nəri nə mə hərəirei nəfe i kamho.” Nənə irəha həuai kirkiri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən pen sin truvehi nəfe tinari səvənhi.

³⁵ Nərmama ia kwopun nəha kamhərer mamhəspau ia Iesu, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamharis əkenhin irə, mamhəni mhənuə, “In riməuvehimiru nərmama me həpik. Trini minuə in Kristo pərhien sə Kumwesən ruvərfi raka in, ramasan mə ruvehimiru atukw a in.”

36 Naruagən me irəha mwi kamharis əkenhin irə, mamhəuvehe ipaka tukwe, mamhəmwur mə tuhəuvei pen waen sə rəfiə min, 37 mamhəni mə, “Trini minuə ik kig səvəi nəkur Isrel pərhiən, uvehimiru atukw ik!”

38 Ia kənkəpwə irənhə irə nəkukuə riti kimərai mə Iesu trəmhə ti nəfe. Rini mə: *In I KiG Səvəi Nəkur Isrel*

39 İəmə ərəha mi nəha sə krouəgher ia kwopun nəha riti rini ərəha Iesu i, mini mə, “Ik Kristo uə rekəm? Uvehimiru atukw ik mine kimrau!” 40 Mətə in riti rinise in, mini mə, “Rosi ipkehekir mhə Kumwesən uə? Kwa kiməuvei pehe nərpwinien mik rəmwhen a mwi irə. 41 Ratukwatukw a mə kamousi əpune krau iamihhi. In i tai noien ərəha səkrau. Mətə İəmə i rəpko mhə nari riti rərəha.”

42 Nənə İəmə nəha rarə mini mwi mə, “Iesu. Rerim tramrhi iou nəpın tikərimənu ia nitətə səim.”

43 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “İakani nıpərhiənien tukw ik i. İpwet tikarə krau mik ia kwopun amasan nəha Parataes.”

Iesu remhə

44-45 İpaka ti kurkwai nəpın ia ran nukuraanien səvəi meri riwən. Nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. Ia nəpın nəha tinari sə rəgher tukuahag rum sə ro ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nıpərın kəru. 46 Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mini mə, “Tata. İakəmri pehe nənimwik ia rəgim.” Rini nəgkiariien nəha, nənə muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.

47 İaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Nəpın rətoni Iesu mə rinəfemhə irə, rəgnəgini Kumwesən, mini mə, “Nıpərhiənien. İəmə i in İəmə atukwatukw.” 48 Nənə nərmama me pam səməme hənousəsımwin irəha me fwe ikin ti nəspauien ia nəri nəha kino ia Iesu, nəpın hətoni, hərərig pen imwənraha, mhəregi rərəha, mamhərui kwənpwenhinraha tukwe. 49 Nərmama me pam səməme həukurən Iesu, mine nıpıran me nəha səməme hənəməkürirə in fwe ia tənə Kalili, kamhərer isipwin, mamhəspau ia narimnari me nəha.

Josef rərkwafə nıpwrari Iesu ia nıpəgi kəruətərei

50-51 İərmama riti nəghin nə Josef. İmwəni nə Aramatia taon riti səvəi nəkur Isrel. Josef in raməkure irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpın housəsımwin irəha me. Noien səvənhi ramasan matukwatukw. Nəpın nəmə asori me hənərai simwin mə tukousi əpune Iesu, Josef rəpkəsəni mhə.

Ia nāpin me in rameitenhi mā trātoni nitātā sē Kumwesān ramārimānu irā ruvehe. ⁵² Josef revān tī Paelat, māres mā ko rāsēni in ruvehi nīpwrai Iesu. ⁵³ Nāpin Paelat rāsēni, Josef revān, muvehi raka nīpwrai Iesu ia nei kamarkuauī, nānā muvegi ia tinari kani mā linen, mevān māmri pen ia nīpāgi kārūāterei sē kinārai ārori raka, kipkāmri pen raka mhā nīpwrai iārmama riti ikin. ⁵⁴ In i nāpin kamāpnāpenā irā tī Sapat, Sapat ruvāuvehe ipaka.

⁵⁵ Nīpran me nāha sāmāme hāmāier ia tānā Kalili, mhākuriā Iesu mhāuvehe, irāha hākuriā Josef i, nānā mhātoni nīpāgi kārūāterei nāha mīne Josef rāfāmri pen nīpwrai Iesu irā. ⁵⁶ Nāpin hātoni pām, hārārig, mhāpnāpenā nīmwai nari me nepwīn sē nīpekīnraha rapein amasan, mhāpnāpenā mwi senta me nepwīn. Nānā ia Sapat hapwis rāmwhen sē Loa rimāni.

24

Iesu rātui mwi ia nemhāien sāvānhi

¹ Ia Sante, nāpnāpin anan, nīpran me nāha hāuvehi nīmwai nari me sāmāme hāpnāpenā raka ia nīrāha nīpekīnraha rapein amasan, mhāuvehi mhāuvān ia nīpāgi kārūāterei nāha kinārkwafā nīpwrai Iesu ikin, ² nānā mhātoni kārūāterei asori nāha kināpīnhā pen ia tārhui nīpāg kināsākwusākwu raka i. ³ Mātā nāpin hasu puvnīm wā ia nīpāg, hāpkātoni mhā nīpwrai Iesu Iārimānu sākītaha. ⁴ Nārī nāha rō nātārigien sāvānraha rāvsausīni pik. Nāpin kamhārer mamhātārig tukwe, tākwātākwuni a mwi iārmama kārū krouier irapw tī nīrāha. Tinari sāvānrau ramāhiapw. ⁵ Irāha hātoni hāhekīr mhānīmwi irapw nānimenraha ia tīprānā. Nānā iārmama mī nāha krouni pen tī nīrāha i mā, “Rāfo kīmīaha hiamātui iārmama sē rīmīru ia kwopun i kamārkwafā nīpwrai nārmama sē hemhā ikin? ⁶ In riwān i, mātā in rīnātui mwi. Rerīmīaha tramrhi nāgkīariien i in rīmāni pehe tukumīaha i nāpin rīnamarā ihī fwe ia tānā Kalili. ⁷ In rīmāni mā, ‘Irāha tuhamākeikei mhāuvei pen iou, Iāmāti Iārmama, ia rāgi nāmā ārāha me. Nānā nāmā ārāha me nāha tuhārui tārini pen iou ia nei kamarkuauī. Takemhā, mātā nāpin sē rō kahar irā takātui mwi.’” ⁸ Nānā nīpran me nāha rerīnraha rīrhi mwi nāgkīariien nāha sāvānhi.

⁹ Hārārig ia nīpāg, mhāuvān, mhātoni eleven nārmama me sāvāi Iesu mīne nepwīn mwi, hāni pen narimnari me i tī nīrāha. ¹⁰ Nīpran me nāha sāmāme hāni irapw narimnari me i tī aposol me sāvāi Iesu irāha nāha Meri Maktala, mīne

Joana, mine Meri mama sāvai Jemes, mine nipran me nepwin mwi iraha minrahar. ¹¹ Mətə aposol me rerinraha rirhi mə rosi nægkiariien nəha sāvənraha ro nəri auər a irə. Irəha həpkini mhə nipərhiendien irə. ¹² Mətə Pita riskəmter, maiu, mevən ia nipəgi kəruətərei nəha kinərkwafə nipwrai Iesu ikin, mərpsuk, məti puvnimwə, mətoni tinari me nəha linen sə kiməvegi nipwrai Iesu irə ramrimər, mətə nari riti mwi riwən. Nənə in rəpwəh kwopun nəha mamevən məkərinari ia nəfe rinətoni.

Iərmama kəru sāvai Iesu krauesi pen suatuk rauevən fwe Emeas

¹³ Ia nəpən a mwi nəha iərmama kəru sāvai Iesu krauevən ia rukwənu riti nəghin nə Emeas. Rukwənu nəha ipaka ti Jerusalem kavən rəmwhen ia kilometa irəha pam eleven. ¹⁴ Irau krauəgkiari pəri ia narimnari me nəha kino. ¹⁵ Nəpən nəha krauəgkiari pəri irə, Iesu ruvehe ipaka, mamavən irəhar minrau, ¹⁶ mətə nari riti ruvegi nətərigien sāvənrau, kroureirei mə Iesu nəha.

¹⁷ Nənə Iesu rini pen ti nirau i mə, “Nəfe i irauavən rauni pen tukumirau me i?”

Nənə krouərər, nənimenrau ripkagien mhə. ¹⁸ Irau riti, nəghin nə Kleopas, rini pen tukwe in mə, “Rosi ik əpa ia nərmama me səmame kamhavən fwe ia Jerusalem ikreirei narimnari me nəha kino nərineiy m neis mine?”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirau i mə, “Nəfe narimnari?”

Miregi krouni pen tukwe in mə, “Narimnari me nəha kino ia Iesu, iəmə Nasaret. Iəmə nəha in profet riti. Ia nəmri Kumwesən mine ia nəmri nərmama narimnari me sə in rino mine nægkiariien sāvənhi ro nənimwin miskai. ²⁰ Pris asori me mine nəmə asori me səkitaha həməuvei pen in ia rəgi nəkur Rom mə irəha tuhəni mə in traməkeikei memhə. Nənə irəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. ²¹ Mətə kimaha iahənəmri pen əknekin nətərigien səkimaha irə mə in iərmama sə treivinari ia kitaha nəkur Isrel. Narimnari me nəha kino, mətə nari riti mwi, ipwet i nəpən sə ro kahar irə. ²² Riti mwi, nipran nepwin ia təmwen səkimaha ho nəmrimaha rier. Ia nəpnəpən anan həuvən fwe ia nipəg sə kinərkwafə iəmə nəha ikin, ²³ mətə həpkətoni mhə nipwran. Nəpən irəha hərərig pehe, həni mwi mə hənətoni agelo mi kəru krouier pehe ti nirəha, krouni minuə in rinətui mwi ia nemhəien sāvənhi. ²⁴ Nərmama nepwin ia təmwen səkimaha həuvən fwe ia nipəgi kəruətərei nəha, nənə mhətoni rəmwhen atukwatukw mə nipran me nəha həməni, mətə həpkətoni mhə nipwrai iəmə nəha.”

24:15: Mat 18:20   **24:19:** Mat 21:11   **24:21:** Luk 2:38, 19:11, Wok Me 1:6

24:22: Luk 24:1-11   **24:24:** Jon 20:3-10

²⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirau i mā, “Kwa rosi kimiaha hiāreirei nāgkiariien me pam sə profet kupwən me hāmāni. Rəfo kimiaha hiamō tanpen ia rerimīaha, mhəpwəh nini akwauakwien nīpərhienien irə? ²⁶ Kumwesən ruvəni raka mā iāmə nəha kani mā Kristo traməkeikei miregi nāmisiēien me nəha kurirə revən muvehi nasoriien səvənhi.” ²⁷ Nənə Iesu rəusiəre pui pen amasan ti nirau i nīpwrai nāgkiariien me pam sə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan sāməme haməgkiari ia in. Ia nāgkiariien səvənhi rəgkiari ia nəkukuə səvəi Moses muvehe meste nəkukuə me səvəi profet me. ²⁸ Nəpīn irəhar haruvehe ipaka ti rukwənu nəha irau krauevən ikīn, Iesu ramo rəmwhen mā in trəpwəh irau mavən mamevən. ²⁹ Mətə irau krouəkeikei min, rouni mā, “Samaro pəpim kitahar mik. Rīnaməruarəv. Rīpko mhə tui meri rivə.” Ro pen Iesu ruvnimwə irəhar mīnrau mā tuamharo pəpim.

³⁰ Nəpīn in rəkure mā trəni pəri nari irəhar mīnrau, ruvehi bred, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, muvei pen mīnrau. ³¹ Ia nəpīn nəha nətərigien səvənrau rəsevər, krīnauətə rīnaukurən mā Iesu nəha. Nənə təkwtəkwuni a mwi in riwən ia nəmīnrau. ³² Nənə irau krouni pen tukunrau me i mā, “Pərhien. Nəpīn raməgkiari pehe m krau ia suatuk, maməusiəre pui pehe nīpwrai nāgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, nāgkiariien səvənhi ramasan pīk, mamō rerirau ramāgien.”

³³ Nənə ia nəpīn nəha krouəskəmter, rouərīg rouevən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha krouətə nərmama me eleven səvəi Iesu mīne nərmama nepwīn mwi irəha mīnraha hənousəsīmwin raka irəha me, ³⁴ mamhəni mā, “Nīpərhienien. Iərīmənu səkītaha rīnətui mwi. In ruvəier irapw raka ti Saemon.” ³⁵ Nənə iāmə mi nəha krouni irapw nəfe krīnouətōni ia suatuk, rouni mwi krīnəfo rouətōni sas ia Iesu nəpīn in raməkwsen bred.

Iesu rier irapw ti nərmama səvənhi

³⁶ Nəpīn irau krauegkiari ihi ia nari m nari me nəha, təkwtəkwuni a mwi hətōni Iesu ramərer ia kurkwānraha, mīni pen ti nirəha i mā, “Nəmərīnuien trarə tukumīaha.”

³⁷ Mətə irəha həkərīnari irə, mhehekīr. Rerīnraha rīrhi mā kamhətōni nənīmwi iārmama riti. ³⁸ Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mā, “Rəfo hiamhekīr iamīnhi irə? Rəfo nəresien me kamhəutə ia rerimīaha mamho kimiaha hiəpwəh nīniien nīpərhienien ia nirak? ³⁹ Hətōni ro rəgīk mi mīne nīsuk mi. Kwa iou i. Hərapī iou, mhəregi, mhəkūrən mā nusak i

24:26: Luk 9:22, 24:44   **24:27:** Sam 22:1-21, Aes 53, Jon 13:31, Wok Me 3:13

24:30: Luk 22:19   **24:34:** 1Kor 15:4-5   **24:36:** 1Kor 15:5   **24:37:** Mat 14:26

mine nikækrik i. Mætə nənimwi iərmama nusan mine nikækkrin riwəñ.

⁴⁰ Iesu rini nægkiariien nəha, misəni irapw rəgin mi mine nisun mi ti nirəha hətoni. ⁴¹ Nəpin hətoni nəmrinraha rier. Rerindraha ragien. Mætə nahatətəien səvənraha ramərməru ihi. Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha i nəveginien uə rekəm?” ⁴² Nənə irəha həuvei pen nipəri nəmu afə riti min.

⁴³ In ruvehi məni ia nəmrinraha.

⁴⁴ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Narimnari me i kamhesi pen nægkiariien me səiou sə iakiməni pehe tukumiaha i fwe kupwəñ nəpin iakinamarə pəri ihi kitaha m kimiaha. Iakiməni minuə nægkiariien me pam nəha kimərai pen ia Loa səvai Moses mine nəkukuə me səvai profet kupwəñ me mine Ol Sam səməme kamhəgkiari ia nirak tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə.”

⁴⁵ Nənə in rəsevər ia nətərigien səvənraha mə irəha tuhəukurən nipwrai nægkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, ⁴⁶ rini pen ti nirəha i mə, “Nægkiariien me nəha kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan həni iamihhi mə iou Kristo takaməkeikei mukupwəñ miregi nəmisəien, memhə, nənə ia nəpin sə ro kahar irə iakətui mwi. ⁴⁷ Tukəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me, mhahatətə ia nirak, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvənraha. Tukukupwəñ kəvisau irapw nægkiariien i ia Jerusalem kurirə revən ti nərmama ia tənəmtənə me pam. ⁴⁸ Kimiaha nəha hiənətoni narimnari me i ia nənimemiaha. ⁴⁹ Həregi ro! Iou takərhi pehe Nənimwin Ikinan reiwaiu pehe tukumiaha rəmwhen ia Tata səiou rino raka promes irə. Mætə kimiaha tihəpwəh nierien ia taon i meste niskaiien nəha trukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Kumwesən trarkahu pehe m kimiaha.”

Iesu rutə mevən fwe ia neiai

⁵⁰ Nənə Iesu riri irəha mhəier mhəuvən mheste nari fwe rukwənu nəha Petani. Ia kwopun nəha in ruvehi utə rəgin mi, məkwein amasan ia nirəha. ⁵¹ Nəpin raməkwein amasan ia nirəha, raraka ia nirəha, nənə kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ⁵² Irəha hənimwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min. Nəpin hərərig mhəuvən fwe ia Jerusalem, rerindraha ragien pik. ⁵³ Ia nəpin me kamhəuvən ia nimwə səvai Kumwesən, mamhəgnəgini in.

24:41: Jon 21:5   **24:44:** Luk 9:22   **24:45:** Luk 24:27   **24:47:** 1Tim 3:16

24:48: Jon 15:27, Wok Me 1:8   **24:49:** Jon 14:16, 15:26, Jon 16:7, Wok Me 1:4

24:52: Jon 14:28, 16:22

Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rımərai nəkukuə sə ro kefə irə raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Jon in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. Iesu rokeikei p̄ik in. Jon rımərai nəkukuə i ia nuk 90-100. In rokeikei mə kitaha nərmama tsəvsini nəkukuə i pwəh ro nukurəniēn i tukutaha mə Iesu in Kristo, Tini Kumwesən. Jon rokeikei mə kitaha tsəni n̄ipərhiēniēn irə, nənə mhəuvehi n̄im̄iruiēn ia nəghi Iesu (Jon 20:31). Jon raməgkiari ia n̄im̄iruiēn mine wok səvəi Iesu Kristo. Mətə nəkukuə səvənhi ropə ia nəkukuə səvəi Matiu, Mak, mine Luk. Ia nəkukuə səvənhi Jon rini irapw n̄imtətien krirum səməme Matiu, Mak, mine Luk həpwəh nəgkiariien irə. Mətə ia nəkukuə Matiu, Mak, mine Luk haməgkiari ia n̄imtətien kəru a səməmi Jon raməgkiari mwi irə. Nəkukuə i nusipekinien me səvəi Iesu riwən irə, mətə raməgkiari p̄ik ia navəniēn səvəi Iesu irəha in me nepw̄in. Jon rımərai nəkukuə i mə kitaha tsaməkeikei mhəukurən n̄imtətien me səməme Iesu Kristo rino. N̄imtətien me nəha hamo pui mə Iesu Kristo in Kumwesən in rauvehi n̄iskaiēn asori me. N̄ipərhiēniēn Jon ramahatən mə Iesu Kristo in Tini Kumwesən, mətə in ramahatən mwi mə Iesu in iərmama rəmwhen ia kitaha nəp̄in nepw̄in rerin rəpou, nəp̄in nepw̄in t̄ipw̄in rəpou, mamō mwi nokeikeiēn.

Nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvehe mo iərmama i n̄ipw̄ran rəmwhen ia n̄ipw̄rataha

¹ Fwe tui, nəp̄in t̄iprənə ramiwən ihi, Nəgkiariien səvəi Kumwesən rinarə raka.^a Nəgkiariien nəha ramarə irau Kumwesən. Nəgkiariien nəha in Kumwesən. ² In rinarə raka irau Kumwesən fwe tui nəp̄in t̄iprənə ramiwən ihi. ³ Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Narimnari me pam səməme kamharə riti riwən r̄ipkuku pen mhə irə marə. ⁴ Nəgkiariien nəha in nukune n̄im̄iruiēn. N̄im̄iruiēn nəha in nukuraaniēn sə raməhiəpw̄in nərmama. ⁵ Nukuraaniēn nəha raməhiəpw̄ ia nəpitəvien, nəpitəvien ko r̄ipkousəman mhə.

⁶ Iərman riti Kumwesən rərhi pehe i nəghin nə Jon. ⁷ In ruvehe mə trərer irapw məgkiari ia nukuraaniēn nəha pwəh nərmama həregi nəgkiariien səvənhi, nənə mhəni n̄ipərhiēniēn irə. ⁸ R̄ipko mhə Jon in nukuraaniēn nəha, mətə

1:1: Jon 17:5, 1Jon 1:1-2, Rev 19:13   **a 1:1:** Uə “Nəgkiariien rinarə raka.”   **1:3:** 1Kor 8:6, Kol 1:16-17, Hip 1:2   **1:4:** Jon 5:26   **1:5:** Jon 3:19   **1:6:** Mat 3:1, Luk 1:13-17,76   **1:8:** Jon 1:20

ruvehe mə trərer irapw mægkiari irə,⁹ mini mə nukuraanien pərhiēn sə raməhiəpwin nərmama me pam na truvehe ia tīprənə i.

¹⁰ Nīpərhiēnien nukuraanien nəha ruvehe ia tīprənə i. In nəha Nægkiariien nəha tīprənə i mine nərmama me pam həuku pen irə mharə, mətə nəpin rier pehe irə irəha həreirei mə in sin. ¹¹ In ruvehe imwəni atukwatukw, mətə nəkur imwəni me həpkəsevər mhə ia rerinraha tukwe. ¹² Mətə nərmama me səməme həsevər ia rerinraha tukwe, in ruvei pen nasoriien minraha mə irəha nīpwnəti Kumwesən me. In ruvei pen nasoriien nəha m nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhiēnien ia nəghin. ¹³ Mətə nəpin həuvehe mhə nīpwnəti Kumwesən me ia nirəha, irəha həpkətui pehe mhə ia nite tata mine mama, uə ia nokeikeiēn səvəi nīpwrānrau, uə ia nətərigiēn səvəi iərman riti, rekəm. Kumwesən əpa ruvei pen nimiruiēn vi minraha ro irəha həuvehe nīpwnətin me.

¹⁴ Nægkiariien səvəi Kumwesən^b ruvehe mo iərmama i nīpwrān rəmwhēn ia nīpwrataha rarə ouihī a kimaha min. Kimaha iahənətoni nasoriien səvənhi, nasoriien sə in rauvehi ti nəri nə mə in Tini Kumwesən anan kuatia. Iahənətoni mə rerin rukuər ia namasanien mine nīpərhiēnien.

¹⁵ Jon rərer irapw mægkiari irə, məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iəmə i in i iəmə sə iakinægkiari irə nəpin iakini mə, ‘Iəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpin iapkətui pehe mhə ihī, mətə in rinərə raka.’” ¹⁶ Nənə ti nəri nə mə rerin rukuər ia namasanien mine nīpərhiēnien, nəpin me kitaha pam saməuvehi narimnari amasan me raku pen tukwe. ¹⁷ Loa sə Kumwesən ruvei pehe ruku pen ti Moses, mətə namasanien mine nīpərhiēnien ruku pen ti Iesu Kristo. ¹⁸ Iərmama riti rīpkətoni raka mhə Kumwesən, mətə Tini Kumwesən anan kuatia in Kumwesən. Ia nəpin me in ipaka ti Tata səvənhi. In rino pui pehe Tata səvənhi m kitaha.

Nægkiariien səvəi Jon Paptas

¹⁹ Nægkiariien səvəi Jon ro iaminhī irə. Nəpin riti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hərhi pen pris me nepwin mine Livaet me nepwin həier ia Jerusalem mhəuvən mə tuhəres pen in mə, “Ik sin?” ²⁰ Nənə Jon rīpkəpnāpen mhə, mətə rægkiari, mo nukurəniēn i, mini mə, “Rīpko mhə iou Kristo.”^c

1:9: Jon 8:12, 1Jon 2:8   **1:10:** Jon 1:3, 17:25   **1:12:** Kal 3:26   **1:13:** Jon 3:3-6, Jem 1:18, 1Pit 1:23   **1:14:** Aes 60:1-2, Kal 4:4, Fil 2:7, Hip 2:14, Luk 9:32,

Jon 2:11   **b** **1:14:** Uə “Nægkiariien ruvehe mo iərmama i nīpwrān rəmwhēn ia nīpwrataha.”   **1:15:** Jon 1:27,30, Mat 3:11   **1:16:** Kol 2:10   **1:17:** Eks 34:28, Rom 6:14, 10:4   **1:18:** Eks 33:20, Jon 6:46, 1Tim 6:16, 1Jon 4:12, Mat 11:27

1:20: Jon 3:28   **c** **1:20:** Nəhag nəha “Kristo” ramægkiari ia iəmə nəha profet kupwən me həməni mə truvehe muvehimīru nərmama.

²¹ Miregi irəha həres pen in mə, “Ik Elaeja?”

Miregi in rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou Elaeja.”

Miregi irəha həni mə, “Ik profet nəha kiməni mə truvehe?”

Miregi in rini mə, “Rekəm.”

²² Ro iamınhi irə irəha həni pen tukwe in mə, “Ik sin? Kimaha tahaməkeikei mhəuvei pen nəgkiariien m səməme hənərhi pehe kimaha. Ikəfni irə ia niram?”

²³ Miregi Jon rini mə, “Iou iəmə i kamregi rerik ia kwopun akwesakwes ikin. Iakaməkwein əpwəmwis mə, ‘Kimiaha tihaməkeikei mhəpərhi^d suatuk səvəi İərimənu səkitaha.’ Noien i iakamo ramesi pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea kupwən.”

²⁴ Nərmama me i səməme kinərhi pehe irəha nepwin Farisi me. ²⁵ Irəha həres pen Jon i mə, “Rəfo ikamo paptas ia nərmama, mətə ripko mhə ik Kristo uə Elaeja uə profet nəha Nəkukuə İkinan rani mə truvehe?”

²⁶ Miregi Jon rini pen ti nırəha i mə, “Iakamo paptas ia kimiaha ia nui, mətə iərmama riti ramərer kurkwan ia kimiaha hiəreirei. ²⁷ Iou iakiməkupwən muvehe, iəmə nəha in trukurirə. Iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia put səvənihi.”

²⁸ Nərimnari me i həier pehe ia rukwənu Petani fwe nıkare nui aris Jotan pen, kwopun Jon ramo paptas ikin.

Kwəti sipsip səvəi Kumwesən

²⁹ Kini rakwakwi irə Jon rətoni İesu ravən mauvehe. Nəpin rətoni, rini mə, “Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən. In truvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tiprənə i. ³⁰ İəmə i in i iakaməgkiari irə nəpin iakiməni mə, ‘İəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nırak, ti nəri nə mə nəpin iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.’ ³¹ Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə iakiməuvehe, mamə paptas ia nui mə takətə sas in, nənə mahatən nəkur İsrəl irə pwəh irəha hətoni mhəukurən.”

³² Nənə Jon rarə mini irapw mwi mə, “Iou iakinətoni Nənimwin İkinan ruku pen fwe ia neiai meiwaiu rəmwhen ia mak inhəripw muvehe məkure irə. ³³ Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə İəmə sə rinərhi pehe iou mə tako paptas ia nui rini pehe tukw iou i mə, ‘Ik tikətoni Nənimwin İkinan reiwaiu məkure ia iərmama riti. İərmama nəha in nəha tro paptas ia Nənimwin İkinan.’ ³⁴ Iou Jon iakinətoni nəri i, nənə mani minuə iəmə i in Tini Kumwesən.”

1:21: Dut 18:15,18, Mat 11:14, Jon 6:14, 7:40   **1:23:** Aes 40:3   **d 1:23:** Uə “Kimiaha tihaməkeikei mhəmri atukwatukw suatuk səvəi İərimənu səkitaha.”

1:25: Mat 21:25, Jon 1:33   **1:27:** Jon 1:15, Wok Me 13:25   **1:28:** Mat 3:6, Jon 10:40   **1:29:** Aes 53:6-7, Jon 1:40, 1Pit 1:18-19   **1:30:** Jon 1:15   **1:32:** Mat 3:16   **1:33:** Luk 3:2-3   **1:34:** Mat 3:17, 17:5, Mat 27:54

Iesu rinamækwein narmama me sǽvǽnhi

³⁵ Kĩni rakwakwi irǽ, Jon ramǽrer ia kwopun a mwĩ nǽ irǽhar iǽrmama kǽru sǽvǽnhi. ³⁶ Nǽpĩn rǽti pen mǽtoni Iesu ramavǽn makurau, rĩni mǽ, “Hǽtǽ ro in i kwǽti sipsip sǽvǽi Kumwesǽn.”

³⁷ Iǽrmama mi nǽha sǽvǽi Jon krouregi in rĩni nǽgkiariien nǽha, nǽnǽ kraukurirǽ ia Iesu. ³⁸ Iesu ruvsini mǽtoni irau kraukurirǽ in, nǽnǽ rĩni pen ti nirau i mǽ, “Kĩmirau irouǽtui nǽfe?”

Mĩregi krouni pen tukwe in mǽ, “Rapai, ikamarǽ pǽku?” (Nǽgkiariien nǽha “Rapai” nĩpwran mǽ Iahatǽn.)

³⁹ Mĩregi in rĩni pen ti nirau i mǽ, “Rouvehe rouǽtoni.” Ro pen irau krouevǽn, rouǽtoni kwopun in ramarǽ ikĩn. Nǽnǽ irau krouarǽ irǽhar min ia nǽpĩn nǽha ti nǽri nǽ mǽ rinamǽruarǽv ipaka meri rivǽ.

⁴⁰ Irau riti rĩregi Jon rǽgkiari nǽnǽ rukurirǽ ia Iesu in nǽ Antru, piǽvi Saemon Pita. ⁴¹ Nǽri sǽ rukupwǽn mo in revǽn mǽtoni piǽvni Saemon, nǽnǽ mĩni pen tukwe in mǽ, “Kĩmaha iahǽtoni Mesaea.” (Mesaea nĩpwran mǽ Kristo.)^e ⁴² Nǽnǽ in riri Saemon mevǽn ti Iesu. Iesu rǽti pen mǽtoni Saemon, mĩni mǽ, “Ik Saemon, tĩni Jon. Tukǽkwein ik mǽ Kefas.” (Kefas nĩpwran mǽ Pita.)

Iesu rǽkwein Filip mĩne Nataniel

⁴³ Kĩni rakwakwi irǽ, Iesu rokeikei mǽ trevǽn ia tǽnǽ Kalili. In rǽtui Filip, mǽtoni, mĩni pen tukwe in mǽ, “Kurirǽ iou.”

⁴⁴ Filip nǽha in iǽmǽ Petsaeta, imwei Antru mĩne Pita. ⁴⁵ Nǽnǽ Filip rǽtui Nataniel, mǽtoni, mĩni pen tukwe in mǽ, “Kĩmaha iahǽtoni iǽmǽ i Moses rĩmǽrai ia nǽkukuǽ sǽvǽi Loa mĩne profet me mwĩ hǽmǽrai mamhǽgkiari irǽ. In iǽmǽ Nasaret, tĩni Josef. Nǽghĩn nǽ Iesu.”

⁴⁶ Mĩregi Nataniel rĩni pen tukwe in mǽ, “Ko nari amasan riti ruku pen ia Nasaret uǽ?”

Mĩregi Filip rĩni pen tukwe in mǽ, “Uvehe mǽtoni.”

⁴⁷ Nǽpĩn Iesu rǽtoni Nataniel ravǽn muvehe, in rǽgkiari irǽ, mĩni mǽ, “Hǽtǽ ro. Iǽmǽ Isrel pǽrhien i. Neikuǽien riwǽn irǽ.”

⁴⁸ Mĩregi Nataniel rĩni pen tukwe in mǽ, “Ikǽfukurǽn iou?”

Mĩregi Iesu rĩni mǽ, “Nǽpĩn ikamǽkure tegĩn niemĩs, Filip rǽpwǽh ihi nǽkweinien ik, iakinǽtǽ raka ik.”

1:36: Jon 1:29   **1:40:** Mat 4:18-20   **1:41:** 1Saml 2:10, Sam 2:2, Jon 4:25
^e **1:41:** Nǽgkiariien mi nǽha “Mesaea” mĩne “Kristo” krouǽmnǽmwhen a. Mesaea nǽgkiariien Hipru. Kristo nǽgkiariien Krik. Nǽhag mi nǽha krouǽgkiari ia iǽmǽ nǽha profet kupwǽn me hǽmǽni mǽ Kumwesǽn trǽhi pehe i ruvehe muvehimĩru narmama.   **1:42:** Mat 16:18, Mak 3:16   **1:43:** Mat 8:22, Mak 2:14   **1:45:** Dut 18:18, Aes 7:14, 9:6, Jer 23:5, Esik 34:23   **1:46:** Jon 7:41,52   **1:48:** Sam 32:2

49 Miregi Nataniel rini pen tukwe in mə, “Iahatən. Ik Tini Kumwesən pərhiēn. Ik pərhiēn kig səvəi nəkur Isrel.”

50 Miregi Iesu rini mə, “Rəfo? Ikini nīpərhiēnien ia nīrak ti nəri nə mə iakini nəgkiariēn i mə ‘Iakinətə raka ik ikaməkure tegin niēmis’? Ik tikətoni narimnari me nepwīn mwi hasori ia səməme nəha.” 51 Iesu rarə mīni pen mwi tukwe in mə, “Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i kimiaha tihətoni kəpuapen trəkwaḡ nənə nagelo me səvəi Kumwesən tuhaməutə mamhei-waiu ia Iəməti Iərmama.”

2

Nəkur Kena həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi mhagien irəha mīnrau

1 Kīni neis irə nərmama nepwīn ia rukwənu Kena ia tənə Kalili həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, mharə mho mwi nəveginien asori riti mamhagien pəri irəha mīnrau. Mama səvəi Iesu irəha mīnraha. 2 Kīnəkwein Iesu mīne nərmama me səvənhi mə irəha mwi tuhəuvən mhani pəri nari irəha mīnraha. 3 Nəpīn waen ruvəiwən, mama səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Sənmwīnraha waen ruvəiwən.”

4 Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ikəfo mani pehe nəri i tukw iou? Nəpīn səiou rīpkuvehe mhə ihi.”

5 Miregi mama səvənhi rini pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari mə, “Kīmiaha tihaməkēkei mho nəfe nəḡhīn in trīni pehe tukumiaha i.”

6 Ia kwopun nəha nəri kamərəmin pen nui irə irəha pam sikis kīno ia kəruətərei. Irəha kuatia kuatia rukurən nuvehiēn eiti uə hantret twenti lita. Nui nəha səvəi nəkur Isrel kamhərkwērig irə.)

7 Iesu rini pen ti nərmama me nəha kamho tukwini nari mə, “Kīmiaha tihərəmin pen nui ia nəri kamərəmin pen nui ia nīrəha.” Irəha hərəmin meste pehe rukuər.

8 Nənə Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Nəha təkwtəkwuni kīmiaha tihəkwhi raka nepwīn, mhəuvehi mhəuvən mhəuvei pen m iəmə asori səvəi nəveginien asori.” Ro pen irəha həuvehi mhəuvən. 9 Nəpīn iəmə asori səvəi nəveginien asori rənīmwi əghan nui nəha, nui sə Iesu rino ruvehe mo waen i, in rīreirei mə waen ruku pəku. (Mətə iotukwīnari me səməme həkwhi raka nui irəha həkurən.) Ro iamīnhi irə iəmə asori səvəi nəveginien nəha rəkwein iərman sə rīpkarə vi a irau pran səvənhi ruvehe, 10 rini pen tukwe in mə, “Samarə kamo nəveginien asori iamīnhi kukupwən kukwhi raka waen sə ramasan pik kauvei pen m nərmama. Nənə nəpīn nərmama me hənīmwi asori kwopti, kukwhi raka sə

ripkamasan pik mhə kauvei pen minraha hənimwi. Mətə ik ikəpwəh nukwəhi rakaien waen sə ramasan pik meste nəha təkwtəkwi.

¹¹ In i nimtətien sə Iesu rukupwən mo ia rukwənu Kena ia tənə Kalili. Ia nimtətien nəha in rahatən pen nasoriien səvənhi. Nənə nərmama me səvənhi həni nīpərhiēnien irə.

Iesu rəkoui irapw nərmama səməme kamho maket ia nimwə səvəi Kumwesən

¹² Kurirə irə Iesu rewaiu pen fwe taon Kapaneam irəha mama səvənhi mine piəvni me mine nərmama me səvənhi. Nənə irəha harə nəpīn ouihī a fwe ikīn.

¹³ Nəveginien asori səvəi nəkur Isrel kani mə Pasova rinauvehe ipaka. Iesu rutə pen fwe Jerusalem, ¹⁴ mətoni nərmama nəpwin ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən kamhəmri pen nəmri nari ia kau me mine sipsip me mine menu me. Nəpwin kamhəkure mamhəvriwei mane. In rətōni irəha, ¹⁵ ruvehi nəkwus me, mo kwənkirkir irə, məkoui irapw irəha pam mine sipsip me mine kau me həier irapw ia nimwə nəha. In rətəgi irapw mane səvəi nərmama kamhəvriwei i, muvsini tepol me səvənraha. ¹⁶ Nənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia menu me, in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiāha tihəuvehi nəri me i mharaka, mhəpwəh noien nimwə səvəi Tata səiou ro kwopun kauvehi nəmri nari ikīn.”

¹⁷ Ia nəpīn nəha nərmama me səvənhi rerinraha rirhi nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Iakokeikei pik nimwə səim. Nokeikeiien nəha rauək rəmwhen ia napw ia rerik.”

¹⁸ Ro pen nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Sin rīməuvei pehe nasoriien mik mə tiko narimnari me i? Nəfe nəha nimtətien tiko m kimaha pwəh iahətoni mhəukurən?”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Housi testesi nimwə i səvəi Kumwesən, nənə ia nəpīn səro kahar irə takuvehi utə mwi.”

²⁰ Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni mə, “Kwa nimwə i səvəi Kumwesən kuvrhəkīn nuk irəha pam foti-sikis. Tikəfo muvehi utə mwi ia nəpīn kahar?” ²¹ Mətə nimwə nəha səvəi Kumwesən Iesu raməgkiari irə in nə nīpwrān. ²² Ro iamīnhi irə nəpīn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nərmama me səvənhi rerinraha rirhi mə in rīməni nəgkiariien i, nənə irəha həni nīpərhiēnien ia Nəkukuə Ikinan mine nəgkiariien nəha Iesu rīməni.

²³ Nəp̄in Iesu in fwe Jerusalem ti nəveginien asori nəha kani mə Pasova, nərmama həp̄ik hətoni n̄imtətien me nəha in ramo, mhəni n̄ipərhiēnien ia nəgh̄in. ²⁴ Mətə Iesu r̄ip̄kini mhə n̄ipərhiēnien ia n̄irəha, mhəpwəh n̄ini pamien rerin ti n̄irəha i, ti nəri nə mə in ruvəukurən raka nərmama me pam. ²⁵ In r̄ip̄kətui mhə iərmama riti tro pui pen nətərigien səvəi iərmama min, ti nəri nə mə in ruvəukurən raka nəfe ramarə ia reri iərmama.

3

Nikotimas revən ia nəp̄in maməgkiari m Iesu

¹ Iəmə asori riti səvəi nəkur Isrel nəgh̄in nə Nikotimas. In Farisi riti. ² Iəmə i ruvehe ti Iesu ia nəp̄in, min̄i pen tukwe in mə, “Iahatən. Kimaha iahəukurən mə ik iahatən riti sə Kumwesən rərhi pehe ik. Iərmama riti riwən ko ro n̄imtətien me i səməme ikamo tr̄ini minuə Kumwesən r̄ipkarə mhə tukwe.”

³ Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Iakani n̄ipərhiēnien tukw ik i tr̄ini minuə iərmama k̄ip̄kukwəhi mhə mwi in, ko in r̄ip̄kətə mhə n̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

⁴ Miregi Nikotimas r̄ini pen tukwe in mə, “Tukəfa kukwəhi mwi iərmama sə ruvəpw̄inari raka? Ko in revən mwi ia t̄ip̄wi mama səvənhi mə tukukwəhi mwi in uə rekəm?”

⁵ Miregi Iesu r̄ini mə, “Iakani n̄ipərhiēnien tukw ik i tr̄ini minuə iərmama kəpwəh nukwəhiēn in ia nui minə Nənimw̄in, ko in r̄ip̄kuvnimwə mhə ia n̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ⁶ Nəri sə iərmama rukwəhi in iərmama. Nəri sə Nənimw̄in rukwəhi in nənimw̄in. ⁷ Tikəpwəh nərkəriēn nari mə iak̄ini pehe tukw ik i mə ‘Tukaməkeikei kukwəhi mwi ik.’ ⁸ N̄imətagi ravən mamevən ia kwopun pəku rokeikei mə trevən ik̄in. Kimiaha hiamregi rameikweikwi n̄imwai nari, mətə hiəreirei mə ruku pəku mauvəku. Nərmama me pam səməme Nənimw̄in rukwəhi irəha ho mwi iam̄inhi.”

⁹ Miregi Nikotimas r̄ini pen tukwe in mə, “Tukəfo narimnari me i ruvehe mo iam̄inha irə?”

¹⁰ Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Ik iahatən səvəi nəkur Isrel. Rəfo ikreirei narimnari me i? ¹¹ Iakani n̄ipərhiēnien tukw ik i kimaha iahaməni nəfe iahəukurən, mamhəgkiari ia nəfe iahənətoni ia nəmr̄imaha, mətə kimiaha hiəp̄kini mhə n̄ipərhiēnien ia nəgkiariēn səkimaha. ¹² Iak̄inəgkiari raka ia narimnari me ia t̄ip̄rənə i, mətə kimiaha hiəp̄kini mhə n̄ipərhiēnien ia nəgkiariēn səiou. Ro iam̄inhi irə tihəfo mhəni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariēn səiou tr̄ini minuə iakəgkiari ia

narimmari me ia neiai? ¹³ Iərmama riti riwən ruvətə raka mevən ia neiai. Iəməti Iərmama in əpa ruku pen ia neiai meiwaiu. ¹⁴ Fwe kupwən Moses ruvehi utə snek riti kəno ia aean nə pras ia kwopun akwesakwes ikin. Rəmwhen a mwi tukaməkeikei kuvehi utə Iəməti Iərmama ¹⁵ mə iərmama sə rani nīpərhienien irə truvehi nīmīruien rerin.

¹⁶ Kumwesən rokeikei pik nərmama ia tīprənə i, məriari pehe Tini anan kuatia mə nərmama me pam səməme tuhəni nīpərhienien irə tuhəpkemhə mhə, mətə tuhəuvehi nīmīruien rerin. ¹⁷ Kumwesən rīpkərhi pehe mhə Tini ruvehe ia tīprənə i mə trərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama, mətə in rərhi pehe Tini mə truvehimīru irəha. ¹⁸ Iərmama sə rani nīpərhienien ia Tini Kumwesən, Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səvənhi. Mətə iərmama sə rīpkini mhə nīpərhienien irə, Kumwesən ruvəni raka mə in trərpwīn noien ərəha me səvənhi ti nəri nə mə iərmama nəha rīpkini mhə nīpərhienien ia Tini anan kuatia. ¹⁹ Kumwesən ruvəni raka mə in truvei pen nərpwīnien m nərmama ti noien i iakani. Nukuraanien ruvəuvehe raka ia tīprənə i, mətə nərmama həpkokeikei mhə nukuraanien, mhokeikei a nəpitəvien, ti nəri nə mə noien me səvənraha hərəha. ²⁰ Iərmama sə ramo noien ərəha me rəmwəki nukuraanien. Ko in rīpkuvehe mhə irə kamo nukuraanien nəha rəhiəpwīn noien me səvənhi. ²¹ Mətə iərmama sə ramo nīpərhienien ruvehe ia nukuraanien mə tro nukurəni in i mə noien me səvənhi in ramo ti nəri nə mə ramsiai Kumwesən.”^a

Jon Paptas rəgkiari mwi ia Iesu

²² Kurirə ia nəri nəha, Iesu mīne nərmama me səvənhi həuvən ia tənə Jutia. In ramarə ikin irəha mīnraha, mamō paptas ia nərmama. ²³ Jon mwi ramo paptas ia nərmama fwe Aenon kwopun riti ipaka ti Salim, ti nəri nə mə nui me həpik fwe ikin. Nərmama me kamhəuvehe tukwe, nənə in ramo paptas ia nīrəha. ²⁴ (Ia nəpīn nəha kīpkuvehi puvnimwə mhə ihi Jon ia kalapus.)

²⁵ Nəpīn riti nərmama nēpwīn səvəi Jon mīne iəmə Isrel riti hənəməvisə mīnraha me ti nəresien riti mə tuhəfərkwerīg irə. ²⁶ Nənə irəha həuvehe ti Jon, mhəni pen tukwe in mə, “Iahatən. Rerim ramrhi iəmə nəha fwe kupwən kīmirau mīn ia nīkare nui aris Jotan pen, iəmə sə ikinərə irapw məgkiari irə? Ətə

3:13: Prov 30:4, Rom 10:6   **3:14:** Nam 21:9, Jon 8:28, 12:32   **3:15:** Jon 20:31   **3:16:** Jon 3:36, 10:28, Rom 5:8, 8:32, 1Jon 4:9-10   **3:17:** Luk 19:10, Jon 5:22, 12:47, Wok Me 17:31   **3:18:** Jon 3:36, 5:24   **3:19:** Jon 1:5,9, 8:12
3:20: Efes 5:11-13   **a 3:21:** Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien ia vas 21 in i mə: “Mətə iərmama sə ramo nīpərhienien ruvehe ia nukuraanien mə nukuraanien trəhiəpwīn kətoni mə noien me sə in ramo, mətə Kumwesən rinasitu irə mə tro.”
3:22: Jon 4:1-2   **3:24:** Mat 4:12   **3:26:** Jon 1:26-34

ro. In ramo paptaes ia nərmama. Nərmama pam kamhəuvən tukwe.”

²⁷ Miregi Jon rini mə, “Iərmama ko rɪpkuvehi atukw mhə nari riti, mətə nəfe nari in ruvehi Kumwesən traməkeikei muvei pen min. ²⁸ Kimiaha i hiəuvəregi raka iou iakiməni iamɪnhi irə mə, ‘Rɪpko mhə iou Kristo, mətə Kumwesən rərhi pehe iou mə takukupwən ia Kristo muvehe.’ ²⁹ Nəpɪn kiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, prən nəha səvəi sin? Kwa səvəi iərman nəha! Mətə nəpɪn kamo nəveginien asori səvəi narə viien səvənrau, in riti ramərer ipaka, mamregi iərman nəha raməgkiari, rerɪn ragien pɪk tukwe. Ro iamɪnhi irə təkwtəkwuni iakamregi rerik ramagien pɪk. ³⁰ Iərman nəha traməkeikei mutə masori, mətə iou takaməkeikei meiwaiu mouihi.

³¹ Iəmə sə ruku pen fwe irənhə rasori ia nərmama me pam. Iəmə sə ruku pen ia tiprənə in səvəi tiprənə, nənə raməgkiari ia narimnari me səvəi tiprənə. Mətə iəmə sə ruku pen ia neiai rasori ia nərmama me pam. ³² In rani irapw nəfe rɪnətoni miregi, mətə iərmama riti riwən rini nɪpərhiəniəni ia nəgkiariəni səvənhi. ³³ Mətə iərmama sə rini nɪpərhiəniəni ia nəgkiariəni səvənhi ramahatən pen mə nəgkiariəni nəha Kumwesən rini ro nɪpərhiəniəni. ³⁴ Iəmə sə Kumwesən rɪnərhi pehe i rani irapw nəgkiariəni me səvəi Kumwesən, tɪ nəri nə mə Kumwesən rauvei pen Nənimwɪn Ikinan min rasori pɪk. ³⁵ Tata Kumwesən in rokeikei Tini, mɪnəmri pen raka narimnari me pam ia rəgɪn. ³⁶ Iərmama sə rani nɪpərhiəniəni ia Tini Kumwesən nimiruiəni rerɪn rɪnarə raka irə. Mətə iərmama sə rɪpko mhə nəkwai Tini Kumwesən, in trɪpkətə mhə nimiruiəni ia nəpɪn riti, mətə niemaha səvəi Kumwesən raməmak rerɪn irə.”

4

Iesu raməgkiari m pran Sameria

¹ Kəvisau pen m Farisi me mə Iesu ravi nərmama həpɪk həuvehe mho nərmama me səvənhi, nənə in ramo paptaes ia nɪrəha. Nərmama me nəha həpɪk mhəpɪ raka səməme Jon ravi irəha, mamə paptaes ia nɪrəha. ² (Mətə nɪpərhiəniəni rɪpko mhə Iesu atukwatukw ramo paptaes ia nɪrəha, mətə nərmama səvənhi me a kamho.) ³ Nəpɪn Iesu rukurən mə Farisi me həuvəregi raka nəgkiariəni nəha, in rəpwəh tənə Jutia, mɪnamevən mwi ia tənə Kalili.

3:27: Jon 19:11, 1Kor 4:7, Hip 5:4   **3:28:** Jon 1:20,23, Mat 11:10   **3:29:** Mat 9:15   **3:31:** Jon 8:23, 1Jon 4:5   **3:32:** Jon 3:11   **3:34:** Jon 1:32   **3:35:** Mat 11:27, Jon 5:20, 10:17   **3:36:** Jon 3:16-18, 1Jon 5:12, Luk 3:7   **4:1:** Jon 3:22,26

⁴ Ia suatuk sāvənhi Iesu rīregi mā traməkeikei māpi simwīn ia tənə Sameria. ⁵ Ro iamīnhi irə in ruvehe ia taon riti ia Sameria nəghin nə Saeka. Taon nəha ipaka ti kwopwi tīprənə Jekop rīməuvei pen m tīni nəghin nə Josef. ⁶ Wel sə Jekop rīneri fwe kupwən in nəha ia kwopun nəha. Nənə Iesu rīregi rəpou pik ti navənien sāvənhi, revən, maməkure ia nīkare wel nəha. Ipaka ti kurkwai nəpīn ia ran.

⁷ Nənə prən Sameria riti ruvehe mā trukwəhi nui. Iesu rīni pen tukwe in mə, “Vei pehe nui riti miou iakənimwi.”

⁸ (Nərmama me sāvai Iesu həuvavən fwe taon mə tuhəuvehi nəmri nəveginien.)

⁹ Miregi prən Sameria i rīni pen tukwe in mə, “Ik iəmə Isrel. Iou prən Sameria. Rəfo ikaməres pehe nui miou?” (Prən i rīni iamīnhi irə ti nəri nə mə nəkur Isrel mine nəkur Sameria ko həpkənimwi mhə nui ia kap kuatia.)

¹⁰ Iesu rīni pen ti prən i mə, “Ikreirei nəfe nari Kumwesən rokeikei mā truvei pehe mik. Ikreirei mwi iou sə iakani pehe tukw ik i minuə ‘Vei pehe nui riti miou iakənimwi.’ Kamo ikukurən ko ikəres iou nənə iakuvei pehe nuimiru mik.”

¹¹ Miregi prən i rīni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Teki nəri tikukwəhi nui irə riwən. Wel i rəmwhenimw. Nənə tikuvehi pəku nuimiru nəha? ¹² Rəfo? Ik iəmə asori māpi raka kaha kupwən səkītaha Jekop? In rīməuvei pehe wel i m kītaha, minamənimwi nui irə. Nīpwnətīn me mine kau me sāvənhi irəha mwi hənəmənimwi.”

¹³ Miregi Iesu rīni pen ti prən i mə, “Iərmama sə rənīmwi nui i trakwakwa mwi, ¹⁴ mətə iərmama sə trənīmwi nui takuvei pen min trīpkəkəkwa mhə mwi ia nəpīn riti. Nui sə takuvei pen min trakwərkwər ia reri iərmama nəha rəmwhen ia nəmri nui riti mauvei pen nimiruien rerin min.”

¹⁵ Miregi prən i rīni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Uvei pehe nui nəha miou pwəh iapkakwakwa mhə mwi, məpwəh nuveheien ia kwopun i mukwəhi nui!”

¹⁶ Miregi Iesu rīni pen ti prən i mə, “Evən, məkwein səim iərman, rouvehe mwi ia kwopun i.”

¹⁷ Miregi prən i rīni pen tukwe in mə, “Səiou iərman riwən.”

Miregi Iesu rīni mə, “Ikani atukwatukw mə səim iərman riwən. ¹⁸ Ikīnesi pen raka nərman irəha pam krirum, nənə sə nəha ikamesi pen ipwet mine rīpko mhə iərman atukwatukw səim. Nəri i ikīni ro nīpərhienien.”

¹⁹ Prən i rīni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Iakətə ik mə ik profet riti. ²⁰ Kaha kupwən me səkīmaha nəkur Sameria kamhəfwaki pen m Kumwesən ia təkūər i, mətə kīmīaha nəkur

4:5: Luk 9:52, Jen 33:19, Jos 24:32   **4:9:** Esra 4:1-5, Esra 9:1-10:44, Luk 9:52-53

4:10: Jon 4:26   **4:11:** Jon 7:37-38, Rev 21:6   **4:12:** Jon 8:53   **4:14:** Jon 6:35   **4:19:** Jon 7:40, 9:17, 1Kor 14:24-25   **4:20:** Dut 12:5-14, Sam 122:1-5

Isrel hiaməni mə Jerusalem kwopun atukwatukw nərmama tuhaməkeikei mhəfwaki pen m Kumwesən ikin.”

²¹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ni nīpərhienien ia nəgkiariien səiou. Nəpīn nəha rauvehe kimiaha tihəpwəh nəfwakiien m Tata Kumwesən ia təkuaer i mine fwe Jerusalem.

²² Kimiaha hiaməfwaki mhəreirei Kumwesən, mətə kimaha iahaməfwaki mhəukurən amasan in, ti nəri nə mə suatuk Kumwesən rauvehimīru nərmama irə ruku pen ia kimaha nəkur Isrel. ²³ Nəpīn riti nəha rauvehe, mətə ruvəuvehe raka. Ia nəpīn nəha nərmama səməme kamhəfwaki pərhien

tuhəfwaki m Tata Kumwesən ia nənimwīn mine nīpərhienien, ti nəri nə mə Tata Kumwesən ramətui nərmama səməme kamho iamīnhi mə irəha tuhəfwaki pen min. ²⁴ Kumwesən in nənimwīn, nənə nərmama me səməme kamhəfwaki pen min tuhaməkeikei mhəfwaki ia nənimwīn mine nīpərhienien.”

²⁵ Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iakukurən mə Mesaea truvehe (iamə sə kaməkweīn in mə Kristo). Nəpīn in truvehe, in trini pehe narimnari me pam tukutaha.”

²⁶ Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Kwa iou i iou iakaməgkiari mik.”

Nərmama me səvəi Iesu hərərig pehe mwi mhətoni in

²⁷ Təkwtəkwuni a mwi nərmama me səvəi Iesu hərərig mwi, mhətoni Iesu raməgkiari m prən riti. Hətoni həkərinari irə, mətə irəha riti rīpkini mhə mə, “Takamətui nəfe?” uə “Ikaməgkiari kimirau prən i ti nəfe?”

²⁸ Ro iamīnhi irə prən nəha rəpwəh teki nəri rakwəhi nui irə, mevən ia taon, mīni pen ti nərmama me fwe ikin mīnuə,

²⁹ “Həuvehe, mhətoni iərmama riti sə rini pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakino. Rosi iamə i in Kristo uə?” ³⁰ Nənə irəha həier ia taon, mamhəuvehe ti Iesu. ³¹ Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu kamhəni pen tukwe in mə, “Iahatən,

əni nari.”

³² Mətə in rini pen ti nīrəha i mə, “Sənak nəveginien sə takəni kimiaha hiəreirei.”

³³ Ro iamīnhi irə nərmama me səvənhi həni pen ti nīrəha me i mə, “Rəfo? Iərmama riti ruvəuvei pen raka nəveginien min uə?”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Sənak nəveginien in i. Takaməkeikei mo nəkwai Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, mo sampam ia wok səvənhi. ³⁵ Kimiaha hiəukurən nəgkiariien i kamīni rerin mə, ‘Məkwa kefə mwi nəha ikin kesi raka nukwai wit sə rīmrūə ia nəmhien.’ Mətə iakani pehe tukumiaha i həti pen ro wit ia nəmhien me. Nīmwanraha me

4:22: 2King 17:29-41, Aes 2:3, Rom 9:4-5

4:24: 2Kor 3:17, Rom 12:1, Fil 3:3

4:25: Jon 1:41

4:26: Mak 14:61-62, Jon 9:37

4:34: Jon 6:38, 17:4

4:35:

Luk 10:2

həuvəmhiə. Rino nəpɪn sə tukesi nukwanraha. ³⁶ Iərmama sə ramesi nukwai wit, in ruvəuvehi raka nəəkuien səvənhi, mamousəsɪmwɪn nukwai wit me mə tuhəuvehi nɪmɪruɪen rerin. Ia noien nəha iərmama sə raməpwei wit mine iərmama sə ramesi nukwan irau trouagien pəri. ³⁷ Nəgkiariien i kamini ro nɪpərhiɪen irə mə, 'Iərmama əpə rəpwei wit, nənə iərməpə ramesi nukwan.' ³⁸ Iou iakərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhesi nukwai wit me. Ripko mhə kimiaha hiənəpwei wit me nəha. Nərməpə hənəpwei, nənə təkwtəkwuni kimiaha tihəkuriə ia nirəha, mho pam nəfe irəha hənostat mho."

Nəkur Sameria həpik həni nɪpərhiɪen ia Iesu

³⁹ Nəkur Sameria həpik həni nɪpərhiɪen ia Iesu ti nəri nə mə həregi prən i rini ianhi irə mə, "In rini pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakino." ⁴⁰ Ro iamɪnhi irə, nəpɪn nəkur Sameria me nəha həuvehe tukwe, həres pen Iesu mə trarə irəha mɪnraha. Nənə in rarə ikin nəpɪn kəru. ⁴¹ Kurirə irə nəkur Sameria həpik mwi həni nɪpərhiɪen ia Iesu ti nəri nə mə həregi nəgkiariien səvənhi.

⁴² Irəha həni pen ti prən nəha mə, "Kupwən kimaha iahaməni nɪpərhiɪen ia iəmə i ti nəri nə mə iahəregi nəgkiariien səim. Mətə təkwtəkwuni kimaha iahaməni nɪpərhiɪen irə ti nəri nə mə iahəregi atukwatukw nəgkiariien səvənhi, nənə kimaha iahəukurən mə nɪpərhiɪen in iərmama sə rauvehimɪru nərmama ia tənəmtənə me."

Iesu ro iəkunouihi riti səvəi iəmə asori riti ruvehe məsanɪn

⁴³ Kɪni neis irə Iesu rəpwəh kwopun nəha, mamevən ia tənə Kalili, ⁴⁴ ti nəri nə mə fwe kupwən in atukwatukw rɪməni mə, "Profet riti nəkur imwəni me ko həpkisiai mhə in." ⁴⁵ Ro iamɪnhi irə, nəpɪn in rapirapw ia tənə Kalili, nəkur Kalili me həsevər ia rerinraha tukwe ti nəri nə mə irəha mwi həmavən fwe Jerusalem ia nəpɪn səvəi nəveginien asori Pasova. Irəha hənətoni narimnari me pam in rino ia kwopun nəha.

⁴⁶ Ro iamɪnhi irə Iesu rapirapw ia tənə Kalili, mevən mwi ia rukwənu Kena, kwopun nəha in rino nui ruvehe mo waen irə. Iəmə asori riti tɪni ramemhə mamapri fwe taon Kapaneam. ⁴⁷ Nəpɪn iəmə i rɪregi mə Iesu ruku pen ia tənə Jutia muvəuvehe raka ia tənə Kalili, revən tukwe mɪni mə, "Səiou iəkunouihi ramemhə na tremhə. Ko ikeiwaiu pehe ia Kapaneam mo in ruvehe məsanɪn?"

⁴⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Kimiaha hiokeikei mə tako nɪmtətien me mine narimnari me tihəkərinari irə. Mə hiəpkətoni mhə tihəpwəh nɪniien nɪpərhiɪen ia nirak."

⁴⁹ Miregi iəmə asori nəha rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Tikuvehe akwauakw. Tripkō mhə tui nərik remhə.”

⁵⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən. Nərim tripkemhə mhə.”

Iəmə nəha rini nīpərhienien ia nəgkariien nəha Iesu riməni pen tukwe in, nənə mīrərig mamevən. ⁵¹ Nəpin rameiwaiu pen imwəni, iotukwininari me səvənhi həuvehe, mhəvisau pen min mə tini ramiru. ⁵² Ro iamīnhi irə in rəres pen irəha i nəfe taem tini rinəsənin irə.

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Nərineiv ia wan klok ia nəruarəv nemhəien raraka irə.”

⁵³ Tata səvəi iəkunouihī nəha rukurən mə ia nəpin atukwatukw nəha Iesu riməni pen tukwe in mə, “Nərim tripkemhə mhə.” Ro iamīnhi irə in mine nərmama pam səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi həni nīpərhienien ia Iesu.

⁵⁴ In i nīmtətien sə ro kəru irə Iesu rino nəpin rier ia tənə Jutia muvehe ia tənə Kalili.

5

Fwe nui Petsata Iesu ro iərmama riti sə ramemhə ruvehe məsanin.

¹ Kurirə irə nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel ruvehe nənə Iesu rutə pen fwe Jerusalem. ² Nui riti fwe ia Jerusalem rametimw rerin ipaka ti kwəruə nəha kani mə Kwəruə Səvəi Sipsip Me. Ia nəgkariien Hipru kani nui nəha mə Petsata. Ia nīkarkare nui nəha kino nari krirum ia kəpwier həmwən ia tənimwə me. ³ Nərmama kamhemhə həpik kamhəmak tegin tənimwə me nəha. Nepwīn nənimenraha rifwə. Nepwīn nisunraha rərfe. Nepwīn nīpəri nīpwrānraha remhə. Irəha kamheitenhi nui nəha trikū. ⁴ Nəpin nepwīn agelo riti səvəi Iərimənu reiwaiu ia reri nui nəha mo rikū. Nənə iərmama sə rukupwən meiwaiu ia reri nui nəfe nemhəien ro in raraka irə. Nənə in ruvehe məsanin.

⁵ Iərmama riti nəha ikīn nemhəien səvənhi narə irə nuk totieit. ⁶ Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha raməmak ia kwopun nəha, mukurən mə rinəmak tui, in rini pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tikuvehe məsanin?”

⁷ Iəmə sə ramemhə rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Sin truvehi iou meiwaiu ia nui nəpin nui rikūkiu irə? Iərmama riti riwən. Nənə nəpin iakuə takevən, mətə iərməpə iti rukupwən ia nirak meiwaiu ia nui.”

⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ərer, muvehi səim nīməhan, mavən.” ⁹ Nənə təkwtəkwwuni a mwi iəmə nəha ruvehe məsanin, muvehi nīməhan səvənhi, mavən. Nəpin nəha ia Sapat. ¹⁰ Ro iamīnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur

4:50: Mat 8:13, Mak 7:29   4:53: Wok Me 16:14-15,31   4:54: Jon 2:11,23

5:8: Mat 9:6   5:10: Jon 9:14, Neh 13:19, Jer 17:21, Luk 13:14

Isrel hāni pen ti iāmā i Iesu rīno in rāsānīn mā, “Ipwet i Sapat. Rəpwəh natukwatukwien ia Loa səkītaha mā tikuvehi səim nīməhan.”

¹¹ Miregi in rīni pen ti nīrəha i mā, “Mətə iāmə sə rīno iou iakəsānīn, in rīni pehe tukw iou i mā takuvehi nīməhan səiou mavən.”

¹² Miregi irəha hāni pen tukwe in mā, “Sin nə iāmə rīni pehe tukw ik i mā tikuvehi nīməhan səim mavən?”

¹³ Mətə iāmə nəha rīreirei mā sin nəha rīno in ruvehe məsānīn. In rīreirei ti nəri nə mā Iesu rukurau akwauakw a, nərmama həpīk anan ia kwopun nəha.

¹⁴ Kurirə irə Iesu rətui iāmə nəha mətoni ia nīmwə səvəi Kumwesən, mīni pen tukwe in mā, “Ətə ro, ikinəsānīn! Tikevən maraka ia noien ərəha, kamo nərəhāien riti rasori məpi raka sə kupwən ruvehi ik.” ¹⁵ Iāmə nəha rier mevən mīni pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mā Iesu nəha rīno in ruvehe məsānīn.

Nīmīruien kauvehi ruku pen ia Tīni Kumwesən

¹⁶ Nənə ti nəri nə mā Iesu ramo narimnari me nəha ia Sapat, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhāni ərəha in. ¹⁷ Mətə Iesu rīni pen ti nīrəha i mā, “Səiou Tata ramowok ia nəpīn me. Ro pen iou mwi takaməkeikei mowok.” ¹⁸ Nəgkiariien nəha ro nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəmwur pīk mā tuhousi əpune Iesu, ti nəri nə mā in rīpkərui mhə Loa səvəi Sapat əpa, mətə rīni mwi Kumwesən mā Tata səvənhi, mamo in rəmwhen a mwi Kumwesən.

¹⁹ Ro iamīnhi irə Iesu rīni pen ti nīrəha i mā, “Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i Tīni Kumwesən ko rəpwəh no atukwien nari riti, mətə rukurən noien əpa nəfe nari rətə Tata səvənhi ramo. Nəfe nəghīn Tata Kumwesən ramo, nəri nəha Tīni mwi ramo. ²⁰ Iakīni iamīnhi irə ti nəri nə mā Tata Kumwesən rokeikei pīk Tīni, maməsēni Tīni rətōni narimnari me pam sə in ramo. Nənə in trəsēni Tīni rətōni narimnari me nepwīn hasori mwi mā kīmiaha tihətōni mhərkərinari irə. ²¹ Tata Kumwesən ramo nərmama səməme həuvamhə hətui mwi. In rauvei pen nīmīruien mīnraha. Rəmwhen a mwi Tīni rukurən nuvei penien nīmīruien m nərmama səməme rerīn ragien mā truvei pen mīnraha. ²² Tata Kumwesən rəpwəh nəkirīien noien səvəi iərmama riti, mətə wok səvəi nəkirīien noien səvəi iərmama, in rīnəmri pen pam ia rəgi Tīni ²³ mā nərmama me pam tuhəsiai Tīni rəmwhen kamhəsiai Tata səvənhi. Iərmama sə rīpkīsiai mhə Tīni Kumwesən, rīpkīsiai mhə Tata səvənhi sə rīnərhi pehe in ruvehe.

5:14: Jon 8:11   **5:16:** Mat 12:14   **5:17:** Jon 9:4   **5:18:** Mat 26:4, Jon 7:1,30, Jon 10:30,33   **5:19:** Jon 5:30, 8:28   **5:20:** Jon 3:35   **5:21:** Rom 4:17, Efes 2:5, Jon 11:25   **5:22:** Jon 3:17, 5:27, Jon 9:39, Wok Me 10:42   **5:23:** Fil 2:10-11, 1Jon 2:23

²⁴ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i. Iərmama sə ramregi nəgkiariien səiou, mamini nīpərhiēnien ia Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, nīmīruien rerin rīnarə raka irə. Ia nəpīn nəha tukərpwīn noien ərəha me irə, tīpkini mhə mə iərmama nəha traməkeikei memhə. Mətə in rīnaraka raka ia nemhəien muvəuvehe ti nīmīruien. ²⁵ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i. Nəpīn riti nəha rauvehe, ruvəuvehe, nəpīn sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən irə, nənə səməme kamhəregi tuhəmīru mwi. ²⁶ Tata Kumwesən in nukune nīmīruien. Ro pen in rīnəsēni Tini mə Tini mwi in nukune nīmīruien. ²⁷ Tata Kumwesən rīməuvei pen nasoriien m Tini mīni mə trəkiri noien səvəi nərmama, mərpwīn pen mīnraha. In rauvehi nasoriien iamīnha irə ti nəri nə mə Tini nə in nə Iəməti Iərmama.

²⁸ Nənimemiaha trəpwəh nieriēn ia nəgkiariien i. Nəpīn riti nəha rauvehe nəpīn sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən, ²⁹ nənə mharaka ia kwopun kīmānīmwi irəha ikīn. Səməme kənamhə noien amāšan tuhətui mwi mhəuvehi nīmīruien. Səməme kənamhə noien ərəha tuhətui mwi tukərpwīn noien ərəha me səvənraha. ³⁰ Iou ko iakəpwəh no atukwien nari riti. Iakaməkiri noien səvəi nərmama mamesi pen a nəfe iakamregi. Nənə nəkiriēn səiou ratukwatukw ti nəri nə mə iapkəmwur mhə ti nəfe iakokeikei, mətə iakaməmwur ti nəfe Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe rokeikei. ³¹ Trīni mīnuə iakərer irapw mægkiari atukw ia nīrak nəgkiariien səiou ko kipkini mhə nīpərhiēnien irə.”

Nəri sə ramahatən pen mə Iesu in nəfe iərmama

³² “Mətə riti nəha ramərer irapw mægkiari ia nīrak. Iakukurən mə nəgkiariien səvənhi ro nīpərhiēnien.

³³ Fwe kupwən kīmīaha hiərhi pen nərmama nēpwīn həuvən ti Jon. In rərer irapw mægkiari ia nīrak mə nīpərhiēnien i iou nəfe iərmama. ³⁴ Iapkəgkiari mhə iamīnhi irə mīne ti nəri nə mə iakamətīgite ia iərmama riti mə trīni irapw mə iou sin, rekəm. Mətə iakamīni Jon mə kīmīaha tihəni nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi nənə mhəuvehi nīmīruien. ³⁵ Jon nəha rəmwhen ia nari riti rauək, mukuraan. Rerīmīaha rīnāgien ti nukuraanien səvənhi nəpīn ouīhi a.

³⁶ Mətə nari riti nəha ikīn ramīni irapw iou mə iou sin riskai mwi məpi raka nəgkiariien səvəi Jon. In nə wok me sə Tata Kumwesən rīnəsēni iou mə tako. Wok me i iakamo kamhəni irapw iou mə nīpərhiēnien Tata Kumwesən rīnərhi pehe iou iakuvehe.

5:24: Jon 3:15-18, Jon 8:51, 1Jon 3:14   **5:25:** Mat 8:22, Efes 2:5-6   **5:27:** Jon 1:4, 5:22   **5:29:** Dan 12:2, Mat 16:27, Jon 6:40, Wok Me 24:15   **5:30:** Jon 5:19, 6:38   **5:31:** Jon 8:13-14   **5:32:** Jon 5:36-37, 1Jon 5:9   **5:34:** Jon 1:19-34, Jon 3:27-30   **5:36:** Jon 3:2, Jon 10:25,38, Jon 14:11

³⁷ Nənə Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe, in mwi ramərer irapw, maməgkiari ia nirak mə iou sin. Mətə kimiaha hiəpkregi raka mhə rerin, mhəpkətə raka mhə mwi nənimen. ³⁸ Nəgkiariien səvənhi ripkarə mhə ia rerimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkini mhə nipərhiēnien ia iərmama sə in rinərhi pehe i. ³⁹ Kimiaha hiaməvsini pik Nəkukuə Ikinan. Rerimiaha ramrhi mə ia nəgkiariien me nəha tihəuvehi nimiruien rerin. Mətə nəgkiariien me nəha kwa həkkiari ia nirak, ⁴⁰ mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeien mə tihəuvehe tukw iou mhəuvehi nimiruien.

⁴¹ Iakəpwəh noien nəri anan ia nəgnəginien səvəi nərmama, ⁴² mətə iakukurən kimiaha. Nokeikeien səvəi Kumwesən riwən ia rerimiaha. ⁴³ Iou iakiməuvehe ia nəghi Tata səiou, mətə kimiaha hiəpkəsevər mhə ia rerimiaha tukw iou. Mətə mə iərməpə riti truvehe ia nəghin əpa kimiaha tihəsevər ia rerimiaha tukwe. ⁴⁴ Kimiaha tihəfo mhəni nipərhiēnien ia nirak? Rəknekin ti nəri nə mə kimiaha hiəkeikei mə tihəuvehi nəgnəginien səkimiaha me, mətə hiəpkəmwur mhə mho nari riti mə Kumwesən i Kumwesən pərhiēn trəgnəgini kimiaha tukwe.

⁴⁵ Rerimiaha trəpwəh nirihiēn mə iou takini irapw noien ərəha me səkimiaha ia nəmri Tata Kumwesən. Iərmama riti nəha ikin in trini irapw noien ərəha me səkimiaha. In nəha Moses sə hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiaha irə. ⁴⁶ Ripinuə kimiaha hiaməni nipərhiēnien ia Moses, tihəni mwi nipərhiēnien ia nirak, ti nəri nə mə in rimərai nəgkiariien me kəmhəkkiari ia nirak. ⁴⁷ Mətə kimiaha hiəpkini mhə nipərhiēnien ia nəgkiariien me səvənhi sə in rimərai. Ro iamihhi irə tihəfo mhəni nipərhiēnien ia nəgkiariien me səiou?”

6

Iesu rəkwməni nərman me irəha pam faef-taosən

¹ Kurirə ia narimnari me nəha, Iesu rəpi simwin ia nui asori fwe Kalili, muvarei ia nikaren pen. Nui nəha nəghin riti mwi mə Nui Asori Səvəi Taepirias. ² Nərmama həpik kəmhəkurirə in ti nəri nə mə irəha hənətoni nimtətien me nəha ramo ia nərmama kəmhəmhə. ³ Nənə Iesu rutə ia təkūər riti maməkure ikin irəha nərmama me səvənhi. ⁴ (Ia nəpin nəha, nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel nəghin nə Pasova ruvəuvehe ipaka.)

⁵ Iesu rəti pen mamətə mə nərmama həpik kəmhəuvehe mə tuhətə in. Ro pen rini pen ti Filip i mə, “Tsəuvehi

nəmri nəveginien pəku p̄wəh nərmama me i hani?" ⁶ (Iesu ruvəukurən raka nəfe in tro, mətə rini nəgkariien nəha mə trətōni mə Filip trəfni irə.)

⁷ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, "Trini minuə kuvehi nəmri nəveginien ia silin kīno ia silva irəha pam tu-hantret, mətə rəpwəh ihi nəmwhenien. Irəha kuatia kuatia tuhani ouihi a."

⁸ Iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Antru piəvi Saemon Pita. In rini pen ti Iesu i mə, ⁹ "Təmaruə riti ia kwopun i sənəni bred krirum kīno ia pale mine nəmu kəru. Mətə sə nəha ripkəmwhen mhə ti nərmama me i. Irəha həpik anan."

¹⁰ Miregi Iesu rini mə, "Kimiaha tiho nərmama me həkure." Ia kwopun nəha nurhi ripik ikin. Nərmama həkure. Nəpin kəvsini nərman əpa irəha pam ipaka faef-taosen. ¹¹ Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, muvei pen m nərmama me nəha səməme kamhəkure. Ro mwi iamīnhi irə ia nəmu mi nəha kəru. Irəha hani reste irəha.

¹² Nəpin hənani raka nari tipwīnraha rəsisī, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, "Kimiaha tihəvən mhəuvehi nīpərpəri nəveginien sə hənani mhəpwəh. Rərəha souraha nīpərin." ¹³ Ro iamīnhi irə irəha həvən mhəuvehi nīpərpəri bred krirum kīno ia pale nərmama hənani mhəpwəh, mhəvai pen ia tənəripw me irəha pam twelef.

¹⁴ Nəpin nərmama me hətōni nīmətien nəha Iesu rino, həni mə, "Nīpərhienien iəmə i in i profet nəha kīmāni mə truvehe ia tiprənə i." ¹⁵ Iesu rukurən mə irəha hokeikei mə tuhəuvehe mhəkwtəmhiri in, mho in mə iəmə asori sə trərimənu ia nīrəha. Ro iamīnhi irə in rəpwəh irəha, mevən in əpa fwe ia təkūər.

Iesu ravən ia təkure nui asori

¹⁶ Nəpin rinaməruarəv, nərmama me səvənhi heiwaiu mhəvən ia nui asori Kalili, ¹⁷ mhəputə ia nītətə ouihi, mhəier, mənəmhəpi simwīn ia nui asori, mənəvən fwe taon nəha Kapaneam. Rinəpitəv, mətə Iesu rəpwəh ihi nuveheien ti nīrəha. ¹⁸ Nui asori ruvehe minaməsəsau ti nəri nə mə nīmətəgi asori riti riskəmter. ¹⁹ Nəpin irəha həsua mhəvən isipwīn kwopti rəmwhen ia kilometa krirum uə sikis, hətōni Iesu ravən ia təkure nui, mauvehe ipaka ti nītətə ouihi səvənraha. Irəha hətōni həkəkir. ²⁰ Mətə in rini pen ti nīrəha i mə, "Kimiaha tihəpwəh nehekīrien. Iou a i." ²¹ Ro iamīnhi irə rerīnraha ragien həuvehi in mhəuvehi utə ia nəkwai nītətə ouihi səvənraha. Nənə təkwtəkwuni a mwi nītətə ouihi səvənraha ruvarei ia tənə nəha kamhəvən ikin.

²² Kini rakwakwi irə, nərmama nepwɪn kamharə ihi ia nɪkare nui asori ipaka ti kwopun nəha nərmama me səvəi Iesu həmæier ikin. Nərmama me nəha hətoni mə nərineiv nɪtətə ouihi kuatia a ramərer ia kwopun nəha. Irəha həukurən mə Iesu rɪnapkəputə mhə irə irəha nərmama me səvənhi, mətə nərmama me səvənhi irəha əpa hənəsua mamhəuvən. ²³ Nɪtətə ouihi me nepwɪn həier ia taon Tiperias, mhəuvehe ipaka ti kwopun nəha Iərimənu səkitaha rɪməni vivi Kumwesən ti bred, nənə nərmama hani. ²⁴ Ro iamɪnhi irə nəpɪn nərmama hətoni mə Iesu mɪne nərmama me səvənhi həiwən ia kwopun nəha, həputə ia nɪtətə ouihi me nəha, mhəuvən fwe Kapaneam, mamhətui Iesu.

Iesu in nəveginien kauvehi nimiruien irə

²⁵ Nəpɪn irəha hətoni in ia nɪkare nui asori, həni pen tukwe in mə, “Iahatən. Ikiməuvehe nesən ia kwopun i?”

²⁶ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiamətui iou ti nəfe? Ti nəri nə mə hɪənətə nɪmtətien me nepwɪn? Rekəm! Mətə iakani nɪpərɪhienien tukumiaha i mə kimiaha hiamətui iou ti nəri nə mə hɪənani bred tɪpwɪmiaha rəsisi. ²⁷ Tihəpwəh nəmwurien mə tihəuvehi nəveginien sə ramərɪr mətə tihəmwur mə tihəuvehi nəveginien sə raməmak rerɪn mauvei pehe nimiruien rerɪn. Nəveginien nəha Iəməti Iərmama truvei pehe m kimiaha. Iəməti Iərmama in nəha Tata Kumwesən rɪnəmri pen raka mak səvənhi irə.”

²⁸ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Kimaha tahaməkeikei mhəfo irə, mho narimnari me nəha Kumwesən rokeikei?”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “In i nəri Kumwesən rokeikei. Kimiaha tihəni nɪpərɪhienien ia iəmə sə in rɪnərɪi pehe i.”

³⁰ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ro iamɪnhi irə tiko nəfe nɪmtətien pwəh kimaha iahətoni, nənə mhəni nɪpərɪhienien ia niram? Nəfe nari tiko? ³¹ Kaha kupwən me səkitaha hənani nəveginien nəha mana fwe kwopun akwesakwes ikin. Nəgkiariien riti kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan ramɪni iamɪnhi irə mə, ‘In ruvei pen mɪnraha nəveginien sə ruku pen ia neiai mə tuhani.’ ”

³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nɪpərɪhienien tukumiaha i. Ripko mhə Moses ruvei pehe m kimiaha nəveginien sə ruku pen ia neiai, mətə Tata səiou rauvei pehe m kimiaha nəveginien pərɪhien sə ruku pen ia neiai. ³³ Nəveginien i Kumwesən rauvei pehe m kimiaha in i iəmə

rukruṭə ia neiai meiwaiu pehe. In rauvei pehe nimiruien m narmama ia tiprənə i.”

³⁴ Miregi irəha hani pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Tikuvei pehe nəveginien nəha m kimaha ia nəpin me.”

³⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou nəveginien sə kauvehi nimiruien irə. Iərmama sə rauvehe tukw iou nukumhə tripkahi mhə in, nənə iərmama sə rani nipərhiēnien ia nirak tripkəkəkwakwa mhə mwi ia nəpin riti. ³⁶ Mətə iakuvəni pehe raka tukumiaha i mə kimiaha hiənətə raka iou, mətə hiəpkini mhə nipərhiēnien ia nirak. ³⁷ Nərmama me pam səməme Tata Kumwesən rauvei pehe miou tuhəuvehe tukw iou. Nənə iərmama sə ruvehe tukw iou tapkəkoui irapw mhə in ia nəpin riti. ³⁸ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iou iapkukruṭə mhə ia neiai meiwaiu pehe mə tako narimnari me sə iou əpa iakokeikei, mətə iakukruṭə ia neiai meiwaiu pehe mə tako narimnari me Iəmə sə rinərhi pehe iou rokeikei. ³⁹ Nənə in i nəri Iəmə sə rinərhi pehe iou rokeikei. Nərmama me pam səməme in ruvei pehe miou takəpwəh nətə waiien ia nirəha riti, mətə ia nəpin sampam tako irəha pam hətui mwi ia nemhəien. ⁴⁰ Nipərhiēnien nəri i in i Tata səiou rokeikei. Nərmama me pam səməme hətə Tini, mhəni nipərhiēnien irə, tuhəuvehi nimiruien rerin. Ia nəpin sampam tako irəha hətui mwi ia nemhəien.”

⁴¹ Miregi nəkur Isrel kamhəgkiari afafa minraha me, mamhəni ərəha Iesu ti nəri nə mə in rəgkiari mīni iamīnhi irə mə, “Iou nəveginien sə rukruṭə ia neiai meiwaiu pehe.”

⁴² Irəha hani mə, “Rosi Iesu əpa nəha tini Josef uə? Kitaha səukurən tata mīne mama səvənhi. Ro iamīnhi irə rəfo in ramini təkwəkəwuni minuə ‘Iou iakiməukruuṭə ia neiai meiwaiu pehe?’ ”

⁴³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəpwəh nəgkiari afafaien m kimiaha me iamīnhi irə. ⁴⁴ Iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou, mətə Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou traməkeikei mivi in ruvehe tukw iou, nənə ia nəpin sampam tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁴⁵ Kimərai pen ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me mə, ‘Irəha pam nə Kumwesən trahətən irəha.’ Ro iamīnhi irə nərmama me səməme kamhətərig ia Tata Kumwesən mamhəuvehi nukurəniēn tuhəuvehe tukw iou. ⁴⁶ Nəgkiariēn nəha nipwran ripko mhə mə iərmama riti rinətə raka Tata Kumwesən, rekəm. Iərmama əpa sə ruku pen ia Kumwesən, in nə rinətə Tata Kumwesən. ⁴⁷ Iakani nipərhiēnien tukumiaha i. Iərmama sə rani nipərhiēnien ia

6:34: Jon 4:15   **6:35:** Jon 4:14, Jon 6:48-58   **6:36:** Jon 20:29   **6:37:** Jon 17:6-8, Mat 11:28
6:38: Mat 26:39, Jon 4:34   **6:39:** Jon 10:28-29, Jon 17:12
6:40: Jon 11:24   **6:42:** Mat 13:55   **6:44:** Jon 6:65   **6:45:** Aes 54:13
6:46: Jon 1:18   **6:47:** Jon 3:15-16

nirak nimiruien rerin rinarə raka irə. ⁴⁸ Iou nəveginien kauvehi nimiruien irə. ⁴⁹ Kaha me səkimiaha hənani nəveginien nəha mana fwe ia kwopun akwesakwes ikin, nənə mhemhə. ⁵⁰ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mə iərmama ko rəni nənə məpwəh nemhəien. ⁵¹ Iou nəveginien sə ramiru rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Trini minuə iərmama riti rəni nəveginien i in trimiru rerin. Nənə nəveginien sə takuvei pen mə nərmama ia tīprənə i tuhəuvehi nimiruien in i nīpwrak.”

⁵² Iesu rini nəgkariien nəha, nənə nəkur Isrel me hənəməvisə minraha me, mhəni mə, “Iəmə nəha trəfo muvei pehe nīpwrən m kitaha sani?”

⁵³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Kimiaha tihəməkeikei mhani nīpwrai Iəməti Iərmama, mhənimwi niten. Mə kimiaha hiəpwəh, nimiruien riwən ia kimiaha. ⁵⁴ Iərmama sə raməni nīpwrak mamənimwi nitek, nimiruien rerin rinarə raka irə, nənə ia nəpən sampa iou tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁵⁵ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nīpwrak in nəveginien pərhien mīne nitek in nənimwien pərhien. ⁵⁶ Iərmama sə raməni nīpwrak, mamənimwi nitek, rəpwit əknekīn ia nirak iakəpwit əknekīn irə. ⁵⁷ Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe in ramiru. Iou iakauvehi nimiruien ruku pen irə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama sə kəkwməni in ia nīpwrak mīne nitek truvehi nimiruien ruku pen ia nirak. ⁵⁸ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Ropə ia mana nəha kaha kupwən me hənani, mhemhə. Iərmama sə raməni nəveginien i trimiru rerin.” ⁵⁹ Iesu rini nəgkariien me nəha ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel nəpən ramahatən nərmama me fwe Kapaneam.

Nərmama həpik həpwəh Iesu mhavən kirkiri

⁶⁰ Nərmama kamhəkuriə ia Iesu həpik həregi nəgkariien nəha həni mə, “Nəgkariien nəha riskai. Sin ko rətərig irə?”

⁶¹ Mətə Iesu ruvəukurən atukw raka ia rerin mə nərmama me səvənhi rerinraha rīpkagien mhə ti nəgkariien nəha, kamhəsīwənəsīwən tukwe. Ro pen in rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo? Rosi nəgkariien i ro kimiaha hiəmwei ia nahatətəien səkimiaha? ⁶² Mə nəgkariien nəha riskai tukumiaha, tihəfətərig irə mə hiətəni Iəməti Iərmama rutə mwi ia kwopun rīnamarə ikin kupwən? ⁶³ Nənimwin Ikinan əpa rauvei pehe nimiruien. Nīpwrai iərmama ko rīpko mhə nəri nəha. Nəgkariien me i iakiməni pehe tukumiaha i ho nənimwin mhəuvei pehe nimiruien. ⁶⁴ Mətə kimiaha nepwin

hiəpkini mhə nɪpərhienien ia nirak.” (Iesu rini ianhi ti nəri nə mə ruvəukurən raka fwe kupwən nisimə nəha ia nirəha tuhəpwəh niniien nɪpərhienien irə mine sin nəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.) ⁶⁵ Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Kimiaha nɛpwɪn hiəpkini mhə nɪpərhienien ia nirak. Ro pen iakiməni pehe tukumiaha i mə iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou trini minuə Tata Kumwesən ripkəsəni mhə in.”

⁶⁶ Nəpɪn Iesu rini pam nəgkiariien nəha nərmama me səvənhi həpɪk həpwəh in mhərərig, mhəpwəh mwi nukurirəien in. ⁶⁷ Ro pen Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me twelef mə, “Kimiaha mwi hiokeikei mə tihəpwəh iou mamhəuvən?”

⁶⁸ Miregi Saemon Pita rini pen tukwe in mə, “Tərimənu. Kimaha tihəuvən ti sin? Ik əpa ikauvehi nəgkiariien sə rauvei pehe nimiruien rerin. ⁶⁹ Kimaha iahəuvəuvehe raka mhəni nɪpərhienien ia niram, mhəuvəukurən raka mə ik nə Iəmə Ikinan səvəi Kumwesən.”

⁷⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i twelef nərmama me səiou, iakinərpwi rəgik ia kimiaha, mətə kimiaha riti in iəremhə.” ⁷¹ In raməgkiari ia Jutas tɪni Saemon Iskariot, ti nəri nə mə Jutas riti ia twelef nərmama səvəi Iesu truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.

7

Iesu revən ia nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamho tənɪmwə me irə

¹ Kurirə irə Iesu ramavən mamərkurau ia tənə Kalili, məpwəh nokeikeien mə trevən ia tənə Jutia, ti nəri nə mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in mə tuhousi əpune.

² Ipaka ti nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Nəveginien səvəi Tənɪmwə Me. ³ Ro pen piəvi Iesu me həni pen tukwe in mə, “Tikier ia kwopun i, mevən ia tənə Jutia, mə səim me nərmama me irəha mwi tuhətoni narimnari me i sə ikamo.

⁴ Trini minuə iərmama riti rokeikei mə nərmama tuhəukurən in, ko in ripkərkwafə mhə narimnari me sə in ramo. Ikamo narimnari me i, ramasan mə iko ia nəmri nərmama pam ia tɪprənə i pwəh hətə ik.” ⁵ (Piəvi Iesu me həni iamɪnhi irə ti nəri nə mə irəha mwi həpkini mhə nɪpərhienien irə.)

⁶ Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpɪn səiou ripkuvehe mhə ihi, mətə nəpɪn səkimiaha rauvehe ia nəpɪn me. ⁷ Nərmama ia tɪprənə i ko həpkəmwəki mhə kimiaha, mətə irəha kamhəmwəki iou, ti nəri nə mə iakaməgkiari ia nirəha, mamini mə noien me səvənraha hərəha. ⁸ Ramasan

6:65: Jon 6:44   **6:69:** Mat 14:33, 16:16, Mak 1:24, Jon 1:49   **7:1:** Jon 5:18

7:2: Lev 23:34   **7:5:** Mat 13:55, Wok Me 1:14   **7:6:** Jon 2:4   **7:7:** Jon 15:18

mə kímiaha hiəutə mhəuvən ia nəveginien asori. Mətə iou tapkevən mhə ia nəveginien asori nəha, ti nəri nə mə nəpɪn səiou rɪpkuvehe mhə ihi.”⁹ Iesu rɪni pam nəgkiariien i, nənə mamə a ia tənə Kalili.

¹⁰ Mətə nəpɪn piəvni me həuvəutə raka mhəuvavən ia nəveginien asori, in mwɪ rutə mevən, mɪpkavən irapw mhə mətə ravən afafa. ¹¹ Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in ia nəveginien asori, mamhəni mə, “In pəku?”

¹² Nənə nərmama kamhəsiwən mamhəgkiari pik ia Iesu. Nəpwɪn həni mə, “In iəmə amasan.” Nəpwɪn mwɪ həni mə, “Rekəm. In rameikuə ia nərmama.” ¹³ Mətə iərmama riti riwən rɪni irapw Iesu ia nəmri nərmama, ti nəri nə mə irəha həhekɪr nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

Iesu fwe ia nəveginien asori ramahatən nərmama me

¹⁴ Nəpɪn nəha kamo nəveginien asori irə ruvehi nəfwakiiien riti. Ia kurkwai nəfwakiiien nəha Iesu rutə mevən ia nimwə səvəi Kumwesən, minamahatən nərmama me. ¹⁵ Ro iamɪnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkərinari, mhəni mə, “Rəfo iəmə i rukurən amasan narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan mətə kɪpkahatən raka mhə in?”

¹⁶ Miregi Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə rɪpko mhə nəgkiariien səiou, mətə nəgkiariien səvəi iəmə sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe. ¹⁷ Trɪni minuə iərmama riti rokeikei mə tro nəkwai Kumwesən, in trətə sas nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə mə ruku pen ti Kumwesən uə iakani irapw nəgkiariien atukw səiou. ¹⁸ Iərmama sə rani irapw nəgkiariien atukw səvənhi raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghɪn. Mətə iərmama sə raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghi iəmə sə rɪnərhi pehe in, in nəha iərmama sə rani nɪpərhiienien. Ia reri iərmama nəha neikuəien riwən. ¹⁹ Moses rɪməuvei pehe Loa m kímiaha uə rekəm? Ouəh nɪpərhiienien, mətə kímiaha riti riwən ramesi pen Loa nəha. Rəfo hiaməmwur mə tihousi əpune iou?”

²⁰ Miregi nərmama me həni mə, “Iəremhə riti ramarə ia niram! Sin raməmwur mə trousi əpune ik?”

²¹ Miregi Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Iakino nɪmtətien kuatia a kímiaha pam hiamərkərinari irə. ²² Moses rɪməni pen tukumiaha mə nəpɪn iəkunouihɪ riti iərman səkímiaha ruvehi nəpɪn səvənhi eit kuvehi ninhum min. Nənə ti loa nəha nəri auər a mə nəpɪn eit rəmāk pen ia Sapat kímiaha tihaməuvehi ninhum m nəkwərhakwərha me səkímiaha. (Nɪpərhiienien rɪpko mhə Moses rɪməkupwən mo noien nəha, mətə kaha

7:11: Jon 11:56   **7:13:** Jon 9:22, 12:42, Jon 19:38, 20:19   **7:15:** Mat 13:54, Luk 2:47   **7:16:** Jon 12:49, 14:10   **7:18:** Jon 5:44, 8:50   **7:19:** Wok Me 7:53, Rom 2:21-24   **7:20:** Jon 8:48,52, Jon 10:20   **7:21:** Jon 5:16   **7:22:** Lev 12:3, Jen 17:9-13

kupwən me haməkupwən mho.) ²³ Mə kimiaha hiaməuvehi ninhum m iəkunouihi ia Sapat kamo hiərui loa səvəi Moses, rəfo niemaha raməpi kimiaha ti nəri nə mə ia Sapat iakino iərman riti nipwran me pam ruvehe məsanin? ²⁴ Kimiaha tihəpwəh nəkiriiən nari ia noien i sə hiamətoni əpa, mətə tihaməkeikei mhəkiri nari ia noien sə ratukwatukw.”

Iesu in Kristo sə Kumwesən riməni mə trərhi pehe i uə rekəm?

²⁵ Ro iamihhi irə nəkur Jerusalem me nepwın həni mə, “Rosi iəmə i in i nəmə asori me kamhəmwur mə tuhousi əpune uə? ²⁶ Hətoni ro in raməgkiari ia nəmri nərmama me pam, mətə irəha həpkinise mhə in. Rosi nəmə asori me həukurən pərhien mə iəmə i in Kristo uə? ²⁷ Mətə kitaha səukurən kwopun sə iəmə i ruku pen ikin. Nəpin iəmə nəha Kristo trier pehe, iərmama riti tripkukurən mhə kwopun ruku pen ikin.”

²⁸ Ro iamihhi irə nəpin Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, in rəkwein əpwəmwis, mini mə, “Rerimiahə ramrhi mə hiəukurən iou, mhəukurən mwi kwopun iakuku pen ikin, mətə kimiaha hiəreirei. Iou iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou. Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe in pərhien. Kimiaha hiəreirei in. ²⁹ Iou iakukurən in, ti nəri nə mə iakuku pen irə, nənə in rərhi pehe iou iakuvehe.”

³⁰ Ro iamihhi irə nəmə asori me kamhəmwur mə tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhiri in ti nəri nə mə nəpin səvənhi ripkuvehe mhə ihi. ³¹ Mətə nərmama həpik ia kwopun nəha həni nipərhienien ia Iesu, mamhəni mə, “Nəpin iəmə nəha Kristo trier pehe, in trəpwəh noien nimtətien me ripik mwi məpi raka səməme iəmə i rino.”

³² Farisi me hərəgi nərmama me kamhəsivən mamhəni narimnari me i ia Iesu. Ro pen irəha mine pris asori me hərhi pen iotukwininari me nepwın həuvən mə tuhəkwtəmhiri in.

³³ Ia nəpin nəha Iesu rini mə, “Takarə nəpin ouihi a kitaha m kimiaha nənə mevən ti Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe. ³⁴ Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh nətoniiən iou, ti nəri nə mə kwopun takarə ikin ko kimiaha hiəpkəuvən mhə ikin.”

³⁵ Ro iamihhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həgkiari minraha me, mamhəni mə, “In nəha təkwtəkwuni iəmə i trevən pəku səpwəh nətoniiən in? Rosi trevən ia tənəmtənə me ia kwopun me nəha nəkur Isrel kamharə ikin irəha nəkur Kris, mahatən nəkur Kris uə? ³⁶ In rini iamihhi irə mə, ‘Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh nətoniiən iou. Kwopun takarə ikin ko kimiaha hiəpkəuvən mhə ikin.’ ?Nəgkiariien nəha nipwran rəfo irə?”

7:23: Jon 5:8-10,16   **7:24:** Lev 19:15, Aes 11:3-4, Jon 8:15   **7:25:** Jon 5:18

7:27: Jon 7:41, 9:29   **7:28:** Mat 11:27, Jon 8:55   **7:30:** Jon 7:44, 8:20, Jon 13:1

7:31: Jon 2:23, 8:30, Jon 10:42, 11:45, Jon 12:11,42   **7:33:** Jon 13:33   **7:34:**

Jon 8:21, 13:36, Jon 17:24

³⁷ Nəpɪn sampam səvəi nəvegɪnien asori nəha, in nə nəpɪn sə rasori ia nəpɪn me nəpwin, Iesu riskəmter, məkwein əpwəmwis, mɪni mə, “Trini minuə kimiaha riti rəkwaqwa, uvehe tukw iou, mənɪmwi. ³⁸ Iərmama sə rani nɪpərhiɪnien ia nirak, Nəkukuə Ikinan ruvəni raka iamɪnhi irə minuə nui sə rauvei pen nɪmɪruɪen trier fwe ia rerɪn maiu rəmwhen ia nui aris me.” ³⁹ Iesu rini nəgkiariien i maməgkiari ia Nənɪmwin Ikinan. In i Nənɪmwin sə nərmama səməme kəmhəni nɪpərhiɪnien ia Iesu tuhəuvehi. Mətə ia nəpɪn nəha kəpwəh ihi nuvei penien Nənɪmwin nəha mɪnrəha, ti nəri nə mə kɪpkuvehi utə mhə ihi Iesu rɪrərɪg pen fwe ia neiai.

⁴⁰ Nəpɪn irəha həregi nəgkiariien me nəha, nərmama nəpwin həni mə, “Nɪpərhiɪnien iəmə i in profet nəha kɪməni mə truvehe.”

⁴¹ Nəpwin həni mə, “In i Kristo.” Mətə nəpwin həni mə, “Rəkəm. Iəmə nəha Kristo trɪpkuku pen mhə ia tənə Kalili. ⁴² Nəkukuə Ikinan rini mə Kristo truku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit. In trətui ia Petlehem, rukwənu səvəi Kig Tevit ia tənə Jutia.” ⁴³ Ro iamɪnhi irə nərmama me nəha həuai irəha me ti Iesu. ⁴⁴ Nəpwin hokeikei mə tuhəkwtəmhirin in, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhirin.

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpkɪni mhə nɪpərhiɪnien ia Iesu

⁴⁵ Ia nəpɪn nəha iotukwininari me nəha hərərɪg mhəuvehe ti pris asori me mɪne Farisi me, nənə nəmə asori me i həres pen irəha i mə, “Rəfo kimiaha hiəpwəh nuvehien Iesu mhəuvehi mhəuvehe?”

⁴⁶ Miregi iotukwininari me həni mə, “Kɪmaha ia həpkregi raka mhə iərmama riti raməgkiari rəmwhen ia iəmə nəha.”

⁴⁷ Miregi Farisi me həni pen ti nirəha i mə, “Rosi in reikuə ia kimiaha, mo kimiaha mwi hiəruei uə? ⁴⁸ Rəfo? Kimiaha hiətoni iəmə asori riti səkitaha uə Farisi riti rini nɪpərhiɪnien irə? Rəkəm! ⁴⁹ Mətə nərmama me nəha səməme kəmhəkurirə in həreirei Loa səvəi Moses. Ro pen Kumwesən raməkwein ərəha ia nirəha.”

⁵⁰ Nikotimas, iəmə sə rɪmavən mətə Iesu fwe kupwən, in riti ia Farisi me i. In rini pen ti nirəha i mə, ⁵¹ “Loa səkitaha raməfni irə? Ko kitaha səkiri iərmama riti mə noien səvənhi rərha mətə səpkukupwən mhə mhəregi nəgkiariien səvənhi, mhətui nəfe noien in ramo?”

7:37: Lev 23:36, Aes 55:1, Jon 4:10,14   **7:38:** Aes 58:11, Sek 14:8   **7:39:** Jon 16:7, 20:22, Wok Me 2:4   **7:40:** Jon 6:14   **7:41:** Jon 1:46, 4:29   **7:42:** Sam 89:3-4, Maeka 5:2, Mat 2:5-6   **7:43:** Jon 9:16   **7:44:** Jon 7:30   **7:45:** Jon 7:32   **7:46:** Mak 1:22   **7:48:** Jon 12:42   **7:50:** Jon 3:1-2   **7:51:** Dut 1:16

⁵² Miregi irəha həni mə, “Rosi ik mwi ik iəmə Kalili uə? Əvsini Nəkukuə İkinan mətoni ro mə profet riti tripkutə mhə fwe tənə Kalili.”

⁵³ Nərmama havən kirkiri, mamhəuvən fwe imwənraha me.

8

¹ Mətə Iesu revən ia Təkuər Olif.

Pran sə ramo əpnəpen nari irau iərman riti rıpkə mhə iərman səvənhi

² Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpin in rirərig mevən ia nimwə səvəi Kumwesən. Nərmama me pam həuvehe tukwe, nənə in rəkure, minamahatən irəha. ³ İa nəpin nəha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həuvehi pran riti sə kətə pui in ramo əpnəpen nari irau iərman riti rıpkə mhə səvənhi. İrəha həuvehi mhəuvehe mhərpwi irapw in ia nəmri nərmama me pam, ⁴ nənə mhəni pen ti İesu i mə, “İahatən. Kətə pui prən i ramo əpnəpen nari irau iərman riti rıpkə mhə səvənhi. ⁵ İa Loa səkitaha Moses rıməni minuə kitaha tsaməkeikei mhəkwi əpune nıpran me səməme kamho iamınhi irə. Mətə ik mə tso nəfe ia pran i?” ⁶ İrəha həni nəgkiariien nəha mə tuhəregi mə İesu trəfni irə. Hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nini ərəhaien in tukwe.

Mətə İesu rərpəsuk minamrai pen nəkukuə ia tıprənə ia nukwai rəgin. ⁷ Mətə irəha kamhəmwur a mamhəres in. Ro iamınhi irə in riskəmter, mini pen ti nırəha i mə, “Sin ia kimiaha nərəhaien səvənhi riwən? Pwəh in rukupwən mərarki pen kəruətərei ia prən i.” ⁸ Nənə in rərpəsuk mwi minamrai nəkukuə ia tıprənə ia nukwai rəgin.

⁹ Nənə nəpin irəha həregi nəgkiariien nəha, havən mamhəuvən kuatia kuatia. Nərgarə me həkupwən ntəmaruə me həkurirə, mhəpwəh İesu əpa mine prən nəha ramərer. ¹⁰ İesu riskəmter, mini pen ti prən i mə, “Prən i. İrəha isə? Riti rıpkini mhə mə tikemhə?”

¹¹ Miregi prən i rini mə, “Rekəm, iəmə asori. Riti rıpkini mhə.”

Miregi İesu rini mə, “İou mwi iakəpwəh niniien mə tikemhə, mətə tiko məmevən məpwəh nərəhaien.”

İesu in nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə

¹² İesu rəgkiari mwi m Farisi me mini mə, “İou nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə i. İərmama sə rakurirə iou trəpwəh navənien ia nəpitəvien, mətə trətoni nukuraanien sə kauvehi nimiruien irə.”

¹³ Miregi Farisi me hāni pen ti Iesu i mā, “Ikamārer irapw maməgkiari atukw ia niram iamīnhi irə, mətə nīpəri nəgkiariien səim riwən tukw ik, ro pen nəgkiariien səim ko kīpkini mhə nīpərhienien irə!”

¹⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mā, “Pərhien iakamārer irapw maməgkiari atukw ia nirak, mətə nəgkiariien səiou ko kīni nīpərhienien irə, ti nəri nə mā iakukurən kwopun iakuku pen ikīn mīne kwopun iakamevən ikīn. Mətə kīmiaha hiəreirei kwopun iakuku pen ikīn uə kwopun iakamevən ikīn. ¹⁵ Kīmiaha hiaməkiri nari ia nətəriɡien səvəi iərmama a, mətə iou iapkəkiri mhə iərmama riti. ¹⁶ Mətə trīni mīnuə iakəkiri iərmama riti, nəkiriien səiou ro nīpərhienien ti nəri nə mā rīpko mhə iou əpa iakaməkiri in, mətə iou mīne Tata sə rīnərhi pehe iou iakuvehe. ¹⁷ Hiəukurən nəgkiariien i kīmərāi pen ia Loa səkīmiaha rini iamīnhi irə mā, ‘Iərmama kəru krouərer irapw rouni nəgkiariien kuatia tukini nīpərhienien irə.’ ¹⁸ Təkwtəkwuni nəha iou mīne Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe kīmrau iarouərer irapw rouəgkiari ia nīrak rouni nəgkiariien kuatia.”

¹⁹ Miregi irəha hāni pen ti Iesu i mā, “Səim isə Tata?”

Miregi Iesu rini mā, “Kīmiaha hiəuvəreirei iou, mhəuvəreirei mwi Tata səiou. Kamo hiəpkukurən iou, ko hiəukurən mwi Tata səiou.” ²⁰ Iesu rīmāni nəgkiariien me i nəpīn in ramahātən nərmama fwe ia nimwə səvəi Kumwesən ia kwopun kamerukw pen mane səvəi nəfwakiien ikīn, mətə iərmama riti rəpwəh nəkwtəmhiriiēn in ti nəri nə mā nəpīn səvənhi tukəkwtəmhiri in irə rīpkuvehe mhə ihi.

²¹ Ro iamīnhi irə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mā, “Iou takəpwəh kīmiaha mamevən. Kīmiaha tihətui iou mhemhə kīmiaha noien ərəha me səkīmiaha. Kīmiaha tihəpkəuvən mhə ia kwopun nəha iakamevən ikīn.”

²² Ro iamīnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hāni mā, “Nəgkiariien nəha in rani mā kwopun nəha ramevən ikīn, kītaha tsəpkəuvən mhə ikīn, nīpwran rəfo irə? Rosi in trousi əpune atukw a in uə?”

²³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mā, “Kīmiaha imwəmiaha inhəripw. Iou imwak irənhə. Kīmiaha nərmama səvəi tīprənə i. Iou rīpko mhə iou iərmama səvəi tīprənə i. ²⁴ Iakuvəni raka tukumiaha i mā kīmiaha tihemhə kīmiaha noien ərəha me səkīmiaha. Iakīmāni iamīnha irə ti nəri nə kīmiaha tīhaməkēkēi mhəni nīpərhienien ia nīrak mā iou i in i. Mə hiəpwəh tihemhə kīmiaha noien ərəha me səkīmiaha.”

8:14: Jon 5:31-32, Jon 7:28, 9:29   **8:15:** Jon 7:24, 12:47   **8:16:** Jon 5:30, 8:29

8:17: Dut 17:6, 19:15   **8:18:** 1Jon 5:9   **8:19:** Jon 14:7   **8:20:** Jon 7:30

8:21: Jon 7:34,36, Jon 13:33   **8:22:** Jon 7:35   **8:23:** Jon 3:31

²⁵ Miregi irəha həres pen in mə, “Ik sin nə?”

Miregi İesu rini pen ti nirəha i mə, “İou iərmama i iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən meste pehe ipwet. ²⁶ Səiou me nəgkiariien me rıpik iakukurən niniien ia kimiaha. Narimnari me rıpik hiəno iakukurən nəkiriiien mə hərəha. Mətə İəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe nəgkiariien səvənhi ro nıpərhiienien, nənə iou iakani irapw ti nərmama ia tıprənə i nəfe nəgkiariien iakregi in rıməni pehe tukw iou i.”

²⁷ Mətə irəha həreirei mə İesu raməgkiari ia Tata Kumwesən. ²⁸ Ro iamınhi irə İesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpın kimiaha tihəuvehi utə raka iou, İəməti İərmama, tihəukurən mə iou i in i. Kimiaha tihəukurən mwi mə iapko əpa raka mhə nari riti, mətə iakəgkiari mamesi pen a nəfe Tata Kumwesən rahatən iou irə. ²⁹ İəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe in ramarə kimrau min. In rıpkəpwəh mhə iou iakamavən əpa, ti nəri nə mə nəpın me pam iakamo narimnari me səməme rerin ramagien tukwe.” ³⁰ Nəpın İesu rani nəgkiariien me nəha nərmama həpik həni nıpərhiienien irə.

Nıpwənəti Epraham me

³¹ Ro iamınhi irə İesu rini pen ti nəkur Isrel me i səməme həni nıpərhiienien irə mə, “Trini minuə kimiaha hiamrıpın mamho nəgkiariien səiou, kimiaha atukwatukw nə nərmama me səiou. ³² Nənə kimiaha tihəukurən nəgkiariien sə ro nıpərhiienien, nəgkiariien pərhiien i trifi nari ia kimiaha.”

³³ Miregi irəha həni pen ti İesu i mə, “Kimaha kwənəkwus me səvəi Epraham. İərmama riti rıpko raka mhə slef ia kimaha. Rəfo ikini nəgkiariien i mə nəgkiariien pərhiien trifi nari ia kimaha?”

³⁴ Miregi İesu rini pen ti nirəha i mə, “İakani nıpərhiienien tukumiaha i iərmama sə ramo noien ərəha, noien ərəha səvənhi ramərimənu irə mamoslef irə. ³⁵ Slef riti in ko rəpwəh narə rerinien ia nəkwai nimwə səvəi İəmə asori səvənhi, mətə tini əpa rukurən narə rerinien ikın. ³⁶ Ro iamınhi irə trini minuə Tini Kumwesən rifi nari ia kimiaha, in trifi pərhiien nari ia kimiaha. ³⁷ İakukurən mə kimiaha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə hiaməmwur mə tihousi əpune iou ti nəri nə mə kimiaha hiəpwəh nokeikeiien mə tihəregi nəgkiariien səiou. ³⁸ İou iakaməgkiari ia nəfe iakinətoni kimrau Tata səiou, mətə kimiaha hiamo nəfe hiamregi tata səkimiaha rıməni pehe tukumiaha.”

³⁹ Miregi irəha həni pen ti İesu i mə, “Səkimaha tata Epraham.”

Miregi Iesu rini pen ti niraha i mā, “Trini minuə kimiaha nīpwnəti Epraham pərhien me, tihamo nāfe noien in rinamo fwe kupwən. ⁴⁰ Iou i iəmā sə iakani irapw tukumiaha nəgkariien pərhien sə iakregi ruku pen ti Kumwesən. Mətə təkwtəkwuni kimiaha hiaməmwur mə tihousi əpune iou. Epraham ripko mhə noien i. ⁴¹ Kimiaha hiamo a nāfe noien tata səkimiaha rino.”

Miregi iraha hani pen ti Iesu i mā, “Ripko mhə kimaha iakun iərmwīn me. Kumwesən in əpa tata səkimaha.”

Nīpwnəti Setan me

⁴² Miregi Iesu rini pen ti niraha i mā, “Trini minuə Kumwesən in tata pərhien səkimiaha, kimiaha tihokeikei iou ti nəri nə mā iou iakuku pen irə muvehe ia kwopun i. Iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou, mətə in rinərhi pehe iou iakuvehe. ⁴³ Rəfo kimiaha hiəreirei nīpwrai nəgkariien i iakani? Hiəreirei ti nəri nə mā kimiaha hiəpkokeikei anan mhə mə tihətərig ia nəgkariien səiou. ⁴⁴ Kimiaha nīpwnəti Setan me. Hiokeikei mə tihamo a nəkwai tata səkimiaha. Fwe kupwən muvehe meste pehe ipwet mine in iərmama sə ramousi əpune nərmama. In raməmwəki nīpərhienien ti nəri nə mā nīpərhienien riwən irə. Nəpīn in rameikuə, in ramesi pen a noien səvənhi, ti nəri nə mā in iərmama səvəi neikuəien, in nukune neikuəien me pam. ⁴⁵ Mətə iou iakani a nəgkariien pərhien ro pen kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak. ⁴⁶ Sin ia kimiaha rukurən no puīen noien ərəha riti iakino? Trini minuə iakani a nəgkariien pərhien me rəfo kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak? ⁴⁷ Iərmama sə ruku pen ia Kumwesən, in ramətərig ia nəgkariien səvəi Kumwesən. Mətə kimiaha hiəpkuku pen mhə ia Kumwesən ro pen hiəpkətərig mhə nəgkariien səvənhi.”

Epraham ripkətui pehe mhə ihi mətə Iesu rinərə raka

⁴⁸ Miregi nəkur Isrel hani pen tukwe in mā, “Kimaha iahaməni atukwatukw ik iəmā Sameria iəremhə ramarə ia niram uə rekəm?”

⁴⁹ Miregi Iesu rini mā, “Iəremhə riwən ia nirak. Iou iakamsiai tata səiou, mətə kimiaha hiəpkisiai mhə iou. ⁵⁰ Iou iapkəmwur mhə mə nərmama tuhəuvehi utə nəghik. Riti nəha ikin in raməmwur tukwe. In Iəmā sə raməkiri nərmama. ⁵¹ Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo nəgkariien səiou tripkemhə mhə ia nəpīn riti.”

⁵² Miregi nəkur Isrel hani pen tukwe in mā, “Təkwtəkwuni nəha kimaha iahəukurən mə iəremhə riti ramarə ia niram!

Epraham ruvamhə, profet me həuvamhə mwi, mətə ik ikani mə iərmama sə ramo nəgkiariien səim tripkemhə mhə ia nəp̄in riti. ⁵³ Rəfo? Ik ikasori məpi raka tata səkitaha Epraham fwe ruvamhə raka? Profet kupwən me irəha mwi həuvamhə raka! Ikuə ik nəfe iərmama?”

⁵⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə iakuvehi utə atukw a iou nisaiien sə kuvei pehe miou ro nəri auər a i. Mətə Tata səiou in nə Iəmə sə rauvehi utə iou. Kimiaha hiaməkwein in mə Kumwesən səkimiaha, ⁵⁵ mətə kimiaha hiəuṽəreirei in. Iou iakukurən in. Trini minuə iakini mə iakreirei in, iou iəmə iakameikuə rəmwhen ia kimiaha. Mətə iou iakukurən in, mamə nəgkiariien səvənhi. ⁵⁶ Tata səkimiaha Epraham rinagien pik nəp̄in rīməregi mə trətoni nəp̄in sə takuvehe irə. In rətoni nənə rerin ragien.”

⁵⁷ Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Nuk səim ripkeste mhə ihi fifti! Ikəfo mətətoni Epraham?”

⁵⁸ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhiendien tukumiaha i nəp̄in Epraham ripkətui pehe mhə ihi, iou iakinərə raka.” ⁵⁹ Iesu rini nəgkiariien nəha ro pen irəha həpeki kəruətərei me mə tuhəkwi in irə, mətə Iesu rərkwafə mier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən.

9

Iesu romasan iərmama riti nənimen rifwə

¹ Nəp̄in riti Iesu rukurau mətətoni iərmama riti nəp̄in rinətui pehe irə nənimen rifwə. ² Nənə nərmama me səvəi Iesu həres pen Iesu i mə, “Iahatən. Sin rino nərəhaien ro iəmə i rinətui pehe nənimen rifwə, in uə səvənhi tata mine mama?”

³ Miregi Iesu rini mə, “Ripko mhə nərəhaien səvəi iəmə i uə nərəhaien səvəi tata mine mama səvənhi, mətə in rinətui pehe nənimen rifwə mə Kumwesən rukurən noien nərmama hətoni niskaiien səvənhi nəp̄in tromasan in. ⁴ Nəp̄in ia ran kitaha tsaməkeikei mho wok me səvəi Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe. Nəpitəvien rauvehe. Iərmama riti ko ripko mhə wok ia nəp̄in nəha. ⁵ Nəp̄in iakamarə ia tiprənə, iou nukuraanien sə raməhiəpw̄in nərmama ia tiprənə.”

⁶ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mərgəvəsi tiprənə, mo nəmtigei ia nisəkwan, nənə muvehi nəmtigei nəha, mahakwi pen ia nəmri iəmə nəha, ⁷ mini pen tukwe in mə, “Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem.” Nəhag nəha Saeloam nipwran mə “Kərhi pen.” Ro pen iəmə nəha revən, maikuas raka nəmtigei ia nənimen, mirərig muvehe mamətə nari.

⁸ Nənə nəkur imwəni me mine səməme hənətoni in ramase mane fwe kupwən kamhəni mə, “Rosi iəmə nəha in nəha fwe kupwən raməkure mamase mane uə rekəm?”

⁹ Irəha nepwın kamhəni mə, “Kwa in nə!”

Mətə nepwın həni mə, “Rekəm. Ripko mhə in, mətə iərmama riti rəmwhen irə.”

Mətə iəmə nəha rini mə, “Kwa iou i iəmə nəha hiaməni!”

¹⁰ Ro pen irəha həni pen tukwe in mə, “Kinəfo irə nənimem rətui?”

¹¹ Miregi iəmə nəha rini mə, “Iəmə nəha nəghin nə Iesu ro nəmtigei, mahakwi pehe ia nənimek, mīni pehe tukw iou i mə, ‘Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem.’ Ro pen iakevən maikuas raka, nənə mətə nari.”

¹² Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iəmə nəha in pəku?”

Miregi iəmə nəha rini mə, “Iakreirei.”

Farisi me hares iəmə nəha mə kinəfo irə nənimen rinamasan

¹³ Irəha həiri iəmə nəha fwe kupwən nənimen rifwə mhəuvən ti Farisi me. ¹⁴ (Sapat riti nəha Iesu rino nəmtigei mo nəmri iərmama nəha rətui.) ¹⁵ Ro iamınhi irə Farisi me kənamhəres pen mwi iəmə nəha mə, “Ikinəfo mətə nari?”

Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “In rahakwi pehe nəmtigei ia nənimek, iakaikuas raka irə, nənə təkwtəkwuni iakətə nari.”

¹⁶ Miregi Farisi me nepwın kamhəgiari ia Iesu, mamhəni mə, “Iəmə i ripko mhə Kumwesən rərhi pehe in ti nəri nə mə in ripkisiai mhə Sapat.” Mətə Farisi me nepwın mwi kamhəni mə, “Rəfo? Ko iəmə ərəha riti ro nımtətien me iamınhi? Rekəm!” Nənə irəha həuai irəha me ti nəgkiariien nəha.

¹⁷ Ro iamınhi irə irəha həni pen mwi ti iəmə nəha nənimen rifwə fwe kupwən mə, “Ikaməfni irə ia iəmə nəha rino nənimem rətui? In nəfe iərmama?”

Miregi iəmə nəha rini mə, “In profet riti.”

¹⁸ Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeien mə tuhəni nıpərhiien ia iəmə nəha mə fwe kupwən nənimen rifwə, mətə təkwtəkwuni nəha ramətə nari. Ro pen həkwein tata mine mama səvənhi, ¹⁹ mhəres pen irau i mə, “Rəfo? In i tinimirau? Ko kimirau ırouni mə nıpərhiien nəpın rinətui pehe irə nənimen rifwə? Nənə mə ro nıpərhiien rəfo in ramətə nari təkwtəkwuni?”

²⁰ Miregi tata mine mama səvənhi krouni mə, “Kimrau iaroukuran mə tinimrau i. Iaroukuran mwi mə nəpın rinətui pehe irə nənimen rifwə. ²¹ Mətə təkwtəkwuni in ramətə nari kimrau iaroureirei mə rəfo irə. Iaroureirei mwi mə sin rino nənimen rətui. Ramasan mə kimiaha hiəres pen in i. In ruvəpwinari raka. Pwəh in rini nəgkiariien səvənhi.” ²² (Tata

mine mama sāvənhi krouni nægkiariien me naha ti nari na mā krouhekir nāmā asori me sāvai nəkur Isrel. Irəha hənərai sun raka minuə iərmama sə trini irapw mā Iesu in Kristo, tuhəkoui irapw in, mhəpwəh nəsəniien mwi in ruvniwə pehe ia nimwəfwaki sāvənraha.)²³ Nəri naha ro irau krouni ianhi mā, “In ruvəpwinari raka. Ramasan mā kimiaha hiəres pen in i.”

²⁴ Ro iaminihi irə irəha həkwein pen mwi iāmā naha fwe kupwən nənimen rīfwə nənə mhəni pen tukwe in mā, “Tikuvehi utə nəghi Kumwesən, mini nīpərhienien. Kimaha iahəukurən mā iāmā i in iāmā ərəha.”

²⁵ Miregi in rini mā, “Iou iakreirei mā iāmā naha in iāmā ərəha uə rekəm. Mətə nəri kuatia iou iakukurən. Kupwən nənimek rīfwə, mətə təkwtəkwuni naha iakamətə nari.”

²⁶ Miregi irəha həni pen tukwe in mā, “In rino nəfe ia niram? Məfo irə mo nənimem rətui?”

²⁷ Miregi in rini mā, “Iakuvəni pehe raka tukumiaha i, mətə kimiaha hiəpkregi mhə. Rəfo hiokeikei mā tihəregi mwi? Rosi kimiaha mwi hiokeikei mā tihəuvehe mho kimiaha nərmama me sāvənhi uə?”

²⁸ Miregi irəha həni ərəha iāmā naha, mhəni mā, “Ik iərmama riti sāvənhi, mətə kimaha nərmama me sāvai Moses.²⁹ Kimaha iahəukurən mā Kumwesən rinəgkiari m Moses, mətə iāmā i kimaha iahəreirei mā in ruku pəku.”

³⁰ Miregi iāmā naha rini mā, “Kwa nəri i ro nari riti. Kimiaha hiəreirei mā iāmā i ruku pəku, mətə in rino nənimek rətui.

³¹ Kitaha səukurən mā Kumwesən rīpkregi mhə nəfwakiien me sāvai nəkur ərəha me, mətə trini minuə iərmama riti ramsiai Kumwesən, mamō nəkwan, Kumwesən ramregi nəfwakiien me sāvənhi. ³² Fwe kupwən kino tiprənə meste pehe ipwet kīpkregi raka mhə mā iərmama riti ro nəmri iərmama sə nənimen rīfwə rətui. ³³ Mə iāmā i rīpkuku pen mhə ti Kumwesən in ko rīpko mhə nari riti.”

³⁴ Miregi irəha həni pen tukwe in mā, “Kwa ik iāmā ərəha fwe nəpīn ikīnətui pehe irə meste pehe ipwet. Ikuə tikəfo? Tika-hatən kimaha uə?” Nənə irəha həkoui irapw in ia nimwəfwaki, mhəpwəh nəsəniien mwi in ruvniwə pehe.

Iesu ruvehe ia tiprənā i mā truai nərmama

³⁵ Kini pen ti Iesu i mā irəha həkoui irapw iāmā naha iaminihi. Ro pen in revən mətui iāmā naha, mətōni, mini pen tukwe in mā, “Ikini nīpərhienien ia Iəməti Iərmama uə rekəm?”

³⁶ Miregi iāmā naha rini mā, “Iāmā asori. Ni pehe ro tukw iou i mā sin nə Iəməti Iərmama pwəh iakini nīpərhienien irə.”

³⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikınətə raka in. Iou i sə iakaməgkiari mik, iou Iəməti Iərmama.”

³⁸ Miregi iəmə nəha rini mə, “Iərimənu. Iakini nıpərhiendien ia niram.” Nənə in rini mwı nukurhun mi ia nəmri Iesu, misiai in.

³⁹ Iesu rini mə, “Iou iakuvehe ia tıprənə i mə takəkiri nərmama. Səməme nənimenraha rıfwə tuhətui mhətə nari, mətə səməme hamətə nari nənimenraha truvehe mıfwə.”

⁴⁰ Farisi me nepwın ipaka ti Iesu həregi nəgkiariien nəha, nənə mhəni pen tukwe in mə, “Kımaha mwı nənimemaha rıfwə uə rekəm?”

⁴¹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ko nəmrımiaha rıfwə ko nərhəien səkimiaha riwən. Mətə ti nəri nə mə takwtəkwuni kımiaha hıaməni mə hıamətə nari nərhəien səkimiaha raməmak ihi ia kımiaha.”

10

Iəmə sə ramətui ti sipsip me səvənhi

¹ “Iakani nıpərhiendien tukumiaha i. Iərmama sə rıpkukurau mhə ia kwəruə muvniwə ia koupə səvəi sipsip me, mətə rəputə ia kwopun əpə iti mati pen ia nəkwai koupə nəha, iərmama nəha in iərmama sə ramakres, mamousi iərmama. ² Mətə iərmama sə rukurau ia kwəruə muvniwə ia koupə, in iərmama sə ramətui ti sipsip me. ³ Iərmama sə ramərer ia kwəruə raməsevər ia təpinhə ti iərmama nəha. Sipsip me kamhəregi rerin. In raməkwein nəghi sipsip me səvənhi kuatia kuatia, nənə miri irəha mhəier. ⁴ Nəpin in riri səvənhi sipsip me pam mhəier, makupwən ia nirəha, nənə sipsip me kamhəkurirə in, ti nəri nə mə həukurən rerin. ⁵ Iərməpə riti sipsip me tuhəpwəh nukurirəien in, mətə tuhap raka irə ti nəri nə mə həreirei rerin.” ⁶ Iesu rini nusipekinien i ti nirəha, mətə irəha həreirei nəfe nəha rani.

⁷ Ro pen Iesu rini pen mwı ti nirəha i mə, “Iakani nıpərhiendien tukumiaha i. Iou kwəruə səvəi sipsip me.

⁸ Irəha pam səməme haməkupwən ia nirak mhəuvehe irəha nərmama səməme kənamhakres, mamhousi iərmama, mətə sipsip me həpkətərig mhə irəha. ⁹ Iou kwəruə. Trini minuə iərmama riti ruvniwə pehe ia nirak, in trarə amasan, mukurən nuvniwə peheien, mitei irapw, mətui nəveginien sənəni. ¹⁰ Iərmama nəha ramakres rauvehe a mə trakres, mousi əpune sipsip me, mouraha irəha. Mətə iou iakuvehe mə irəha tuhəuvehi nımıruien nənə mhəuvehi asori.

¹¹ Iou iərmama sə iakamətui amasan ti sipsip me. Iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me rerin ragien a mə tremhə ti

sipsip me sāvānhi. ¹² Mātə iərmama sə kamərəku pen min mə trətui ti sipsip me rīpko mhə in iərmama pərhien sə ramətui ti sipsip me ti nəri nə mə sipsip me nəha sāvai iərməpə. Nəpīn iərmama nəha rətə kuri əprmin riti rauvehe, rəpwəh sipsip me maiu map. Nənə kuri əprmin nəha ruvehe muvehi nepwīn, mīrīpwi kirkiri nepwīn. ¹³ Iərmama nəha raiu map ti nəri nə mə in iərmama riti kamərəku a in. In ro nəri auər a ia sipsip me nəha.

¹⁴ Iou iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me. Iou iakukurən sipsip me səiou, sipsip me səiou həukurən mwi iou. ¹⁵ Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata Kumwesən rukurən iou, iou mwi iakukurən Tata Kumwesən, nənə iou rerik ragien a mə takemhə ti sipsip me səiou. ¹⁶ Səiou me nepwīn sipsip me həiwən ia koupə i. Takaməkeikei mipeki pehe mwi irəha, nənə irəha tuhəregi rerik. Ro iamīnhi irə sipsip me nəha tuhəuvehe mho touen kuatia. Iərmama kuatia tramətui ti nirəha. ¹⁷ Tata Kumwesən rokeikei pik iou ti nəri nə mə rerik ragien a mə takemhə ti nirəha. Takemhə ti nirəha, nənə marə muvehi mwi nīmīruien səiou rirərig. ¹⁸ Rīpko mhə iərmama riti truvehi raka nīmīruien səiou, mātə iou atukw takəsēni pen nīmīruien səiou rəmwhen sə iakoikeikei. Iakauvehi nasoriien ti nəsēniien nīmīruien səiou, mauvehi mwi nasoriien ti nuvehiien mwi nīmīruien səiou rirərig. In i nəri Tata səiou rīmāni tukw iou i mə takaməkeikei mo.”

¹⁹ Iesu rīni pam nəgkiariien me nəha nənə nəmə asori me sāvai nəkur Isrel həuai mwi irəha me tukwe. ²⁰ Irəha həpik həni mə, “Iəmə nəha iəremhə ramarə irə. In ramarməri. Rəfo kīmiaha hiamətərig in?”

²¹ Mātə irəha nepwīn həni mə, “Rekəm. Iərmama sə iəremhə riti ramarə irə ko rīpkəgkiari mhə iamīnhi. Ko iəremhə riti ro iərmama nənimen rīfwə rətui mātə nari?”

Nəmə asori me sāvai nəkur Isrel hənua tuhəkwi əpune Iesu ia kəruətərei

²² Nəpīn nəha ruvəuvehe nəkur Isrel kamho nəveginien asori nəha kani mə Nəveginien sāvai Tetekesen. Kamho nəveginien nəha fwe Jerusalem ia nəpīn sāvai nəkwieiiien. ²³ Iesu ramavən ia kwopun riti ia nimwə sāvai Kumwesən kani mə Vrandā sāvai Solomōn. ²⁴ Nənə nəmə asori me sāvai nəkur Isrel həuvehe mheikurkurau irə, mhəni pen tukwe in mə, “Kīmaha tahameitenhi ik mīnesən? Trīni mīnuə ik Kristo sə Kumwesən rīmāni mə trərhi pehe i, ni pehe tukumaha i, məpwəh nərkwafəien.”

²⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuvəni raka tuku-miaha i, mətə kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak. Narimnari me nəha səməme iakamo ia nəghi Tata səiou kamhahatən pen mə iou sin. ²⁶ Mətə kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak ti nəri nə mə rīpko mhə kimiaha sipsip me səiou. ²⁷ Sipsip me səiou kamhəregi rerik. Iou iakukurən irəha, nənə irəha kamhəkurirə iou. ²⁸ Iakauvei pen nimiruien rerin minraha. Irəha tuhəpkemhə mhə ia nəpīn riti. Iərmama riti riwən truvehi raka irəha ia rəgik. ²⁹ Tata səiou sə ruvei pehe irəha miou, niskaiien səvənhi rəpi raka nərmama me pam. Iərmama riti riwən ko ruvehi raka irəha ia rəgīn. ³⁰ Iou mine Tata səiou kimrau kuatia.”

³¹ Ia nəpīn nəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpeki mwi kəruətərei me mə tuhəkwi əpune in. ³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakino raka noien amasan me rīpik ia nərmimiaha Tata Kumwesən ruvei pehe mə tako. Sə rəfo nəha mə tihəkwi əpune iou tukwe?”

³³ Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha tahəpkəkwi əpune mhə ik ti noien amasan riti sə ikino, mətə kimaha tahəkwi əpune ik ti nəri nə mə ikani ərəha Kumwesən. Ik iərmama a, mətə ikani mə ik Kumwesən.”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i kimərai pen ia Loa səkimiaha uə? Rini iamīnhi irə minuə ‘Iakini minuə kimiaha nə kumwesən me.’ ³⁵⁻³⁶ Kitaha səukurən mə nəfe Nəkukuə Ikinan rani ko kipkətəfi mhə. Ro iamīnhi irə mə Kumwesən rinəkwein nərmama me nəha səməme in riməuvei pen nəgkiariien səvənhi minraha minuə ‘kumwesən me,’ rəfo kimiaha hiaməni ərəha iou? Iou iərmama i Kumwesən ruvərfi raka iou, mərhi pehe iou iakuvehe ia tīprənə i, mətə kimiaha hiaməni mə iakani ərəha in, ti nəri nə mə iakini mə, ‘Iou Tini Kumwesən.’ ³⁷ Mə iou iapko mhə narimnari me səiou Tata rokeikei mə tako rərəha mə kimiaha hiəni nīpərhienien ia nirak. ³⁸ Mətə mə iakamo narimnari me nəha, pərhien hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak, mətə tihaməkeikei mhəni nīpərhienien ia narimnari me nəha sə iakamo. Ia noien i kimiaha tihəukurən, mhəukurən amasan mə Tata Kumwesən in i ia nirak iou nə irə.”

³⁹ Irəha haməmwur mwi mə tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə in ramkeies raka ia rəgīnraha, ⁴⁰ mavən məpi simwin mwi ia nui aris Jotan, mevən ia kwopun nəha Jon ramo paptəes ikin fwe kupwən, mamarə ia kwopun nəha. ⁴¹ Nərmama

10:25: Jon 4:26, 5:36, Jon 10:38   **10:26:** Jon 6:64, 8:45   **10:27:** Jon 8:47, 10:3
10:28: Jon 3:16, 6:39, Jon 18:9   **10:31:** Jon 8:59   **10:33:** Lev 24:16, Mat 26:65, Jon 5:18
10:34: Sam 82:6   **10:35-36:** Mat 5:18   **10:38:** Jon 14:10-11
10:39: Luk 4:30, Jon 8:59   **10:40:** Jon 1:28

həpik həuvehe tukwe, mhəni mə, “Jon ripko nımtətien riti, mətə nəgkiariien me pam səməme in rıməni ia iəmə i ho nıpərhiendien.” ⁴²Ro pen nərmama həpik ia kwopun nəha həni nıpərhiendien ia Iesu.

11

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ İərmama riti ramemhə nəghin nə Lasaros. İmwəni fwe Petani. Petani in rukwənu səvəi Meri mıne piəvi Meri nəghin nə Marta. ² Meri nəha in pran sə rınətəgi pen senta ia nisui İərimənu səkitaha, mahakwi raka ia nımwai nukwənen. Lasaros nəha in kitiriməni. ³ Lasaros ramemhə iamınhi irə ro pen kitiriməni mi nəha krouərhi pen nəgkiariien riti revən ti Iesu, rouni mə, “İərimənu. İk riti sə ikokeikei pik ramemhə.”

⁴ Mətə nəpin Iesu rıregi nəgkiariien nəha, rini mə, “Nemhəien i ko ripko mhə Lasaros remhə anan. Ramarə irə mə nərmama tuhətoni nasoriien səvəi Kumwesən. Nemhəien i in suatuk sə Kumwesən truvehi utə nəghi Tini irə.”

⁵ Iesu rokeikei pik Marta mıne piəvni Meri mıne kitirimənrəu Lasaros. ⁶ Ro iamınhi irə nəpin in rıregi mə Lasaros ramemhə, in rarə mwi nəpin kəru mwi ia kwopun nəha in ramarə ikin.

⁷ Nəpin nəha kəru rukurəu nənə in rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mwi fwe tənə Jutia.”

⁸ Mıregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “İa-hatən. Təkwtəkwuni a kwərha nəmə asori me ia Jutia hokeikei mə tuhəkwi əpune ik ia kəruətərei me. Mətə ikokeikei mə tikrərig mevən mwi fwe ikin?”

⁹ Mıregi Iesu rini mə, “Kımiaha hiəukurən mə aoa twelef ia ran. Trini mınuə iərmama riti ramavən ia ran, tripkapəti mhə ti nəri nə mə in ramətə nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tiprənə i. ¹⁰ Mətə trini mınuə iərmama riti ramavən ia nəpin in trapəti ti nəri nə mə nukuraanien nəha riwən irə.”

¹¹ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, maripin mani pen ti nırəha i mə, “Kitaha riti Lasaros ramapri, mətə iakınamevən takəsəwpwiri in.”

¹² Mıregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “İərimənu. Trini mınuə in ramapri in truvehe məsanin.” ¹³ (Iesu rəgkiari ia Lasaros mə ruvamhə, mətə rerınraha ramrhi mə nıpwrai nəgkiariien səvənhi mə in ramapri a.)

¹⁴ Ro pen Iesu rini pen atukwatukw ti nırəha i mə, “Lasaros ruvamhə. ¹⁵ Nənə nəpin rerik rırhi kımiaha, iakagien mə iou iapkarə mhə ia kwopun nəha nəpin remhə irə. Nəri nəha

trasitu ia kimiaha mo kimiaha hiəni nīpərhienien ia nirak. Mətə pwəh səuvən tukwe.”

¹⁶ Ro iamīnhi irə Tomas nəha kani in mə “Mwirmwir,” rini pen ti nərmama me nəha irəha min kamhəkurirə ia Iesu mə, “Ramasan. Pwəh kitaha pam səuvən mhemhə kitaha min.”

Iesu rəgkiari vivi m Marta mine Meri

¹⁷ Nənə Iesu rapirapw ia Petani mətoni Lasaros rinəmak nəpīn kefə raka ia nīpəgi kəruəterei. ¹⁸ Rukwənu nəha Petani ipaka ti Jerusalem, kavən rəmwhen ia kilometa kahar. ¹⁹ Nəkur Isrel me həpik həməuvehe ti Marta mine Meri mə tuhəgkiari vivi mīnrau ti nəri nə mə kitirimənrəu ruvəmhə. ²⁰ Ro iamīnhi irə nəpīn Marta riregi mə Iesu rauvehe, in revən mətə in. Mətə Meri raməkure a ia nəkwai nimwə.

²¹ Marta rini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kitirimak rəpwəh nemhəien. ²² Mətə iou iakukurən mə təkwtəkwuni nəfe nəghin tikəres Kumwesən tukwe, in truvei pehe mik.”

²³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kitirimam trətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

²⁴ Miregi Marta rini pen tukwe in mə, “Iou iakukurən mə in trətui mwi ia nəpīn sampam, nəpīn nərmama tuhətui mwi ia nemhəien.”

²⁵ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou iərmama i iakamo nərmama səməme həuvəmhə hətui mwi ia nemhəien. Iou nīmīruien. Iərmama sə rani nīpərhienien ia nirak nəri auər a mə remhə mətə trimīru. ²⁶ Nənə iərmama sə ramīru, mani nīpərhienien ia nirak, tripkemhə mhə ia nəpīn riti. Ikini nīpərhienien ia nəgkiariien i?”

²⁷ Miregi Marta rini pen tukwe in mə, “Ouəh, Iərimənu. Iakani nīpərhienien mə ik iəmə i kani mə Kristo. Ik Tini Kumwesən. Ik iəmə i profet kupwən me həməni mə tikuvehe ia tiprənə i.”

²⁸ Marta rini nəgkiariien nəha, nənə mərari mevən mə trəkwein piəvni Meri. In revən məkkiari afafa min, mīni mə, “Iahatən səkrau in i ruvəuvehe, maməres ik.” ²⁹ Nənə nəpīn Meri riregi nəgkiariien nəha, riskəmter akwauakw, mevən ti Iesu. ³⁰ Iesu rīpkuvehe mhə ihi ia rukwənu nəha, mətə ramərer ihi ia kwopun nəha Marta rinətoni in ikin. ³¹ Nəkur Isrel me nəha səməme kamhəkure irəha Meri ia nəkwai nimwə mamhəgkiari vivi min, hətoni Meri riskəmter akwauakw mier irapw iruə. Ro pen irəha həkurirə in. Rerīnraha ramrhi mə rosi in ramevən mə trasək ia kwopun kinərkwafə nīpwrai kitiriməni ikin.

³² Nəpɪn Meri ruvehe ia kwopun nəha Iesu ramərer ikin, mətoni, in rɪnɪmwi nukurhun mi ia nənimen, mɪni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kitirimak rəpwəh nemhəien.”

³³ Ia nəpɪn nəha Meri ramaşək. Nəkur Isrel me nəha səməme həuvehe irəha min irəha mwi kamhasək. Iesu rətoni rerin rərkwəpɪr, meiahag əfi tukwe, ³⁴ mɪni mə, “Kimiaha hiənərkwafə nɪpwran pəku?”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Uvehe mətoni.”

³⁵ Iesu rasək.

³⁶ Ro pen nəkur Isrel me həni mə, “Hətoni ro. Rosi in rokeikei pik anan Lasaros.”

³⁷ Mətə irəha nepwɪn həni mə, “Iəmə i rɪnomasan raka iərmama riti nənimen rɪfwə. Rəfo in rɪpkomasan mhə mwi Lasaros mə trəpwəh nemhəien?”

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien

³⁸ Ro iamɪnhi irə Iesu rɪregi mwi rərəha anan. In ruvehe ia kwopun kɪnərkwafə nɪpwrai Lasaros ikin. Kɪnərkwafə nɪpwran ia nɪpəgi kəruətərei riti. Nənə kəruətərei riti mwi ramərer tukuahag tərhuɪ nɪpəg nəha. ³⁹ Iesu rɪni mə, “Həuvehi raka kəruətərei nəha.”

Mətə Marta, kitiriməi iəmə nəha sə ruvamhə, rɪni pen tukwe in mə, “Iərimənu. In ruvəpein raka. In i nəpɪn sə ro kefə səvənhɪ.”

⁴⁰ Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Rosi ikinenouenou nəfe iakiməni pehe tukw ik uə? Trɪni mɪnuə ikɪni nɪpərhiɪnien ia nirak, tikətə nasoriɪen səvəi Kumwesən.”

⁴¹ Ro iamɪnhi irə irəha həuvehi raka kəruətərei nəha. Nənə Iesu rəkwtətə, mɪni mə, “Tata. Iakani tanak tukw ik tɪ nəri nə mə ikuvəregi raka iou. ⁴² Iakukurən mə ikamregi iou ia nəpɪn me pam, mətə iakani nəgkiariɪen i mə trasitu ia nərmama me i kamhərer kuraukurau. Iakuə irəha tuhəni nɪpərhiɪnien mə ikinərhi pehe iou.”

⁴³ Nəpɪn Iesu rɪni pam nəgkiariɪen me nəha, rəkwein əpwəmwis, mɪni mə, “Lasaros! Ier irapw!” ⁴⁴ Nənə iəmə nəha sə ruvamhə rier irapw. Tɪnari me nəha sə kɪnərkwi rəgɪn mi mɪne nɪsun mi irə mɪne sə nəha kɪnərkwi nənimen irə kamhəmak ihɪ ia nɪpwran. Nənə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Həfi raka tɪnari irə, pwəh ravən.”

Nəmə asori me hərai sun mə tuhousi əpune Iesu

⁴⁵ Nəkur Isrel me nəha səməme həməuvehe mhəti pehe Meri irəha həpɪk hətoni nəfe Iesu rɪno, nənə mhəni nɪpərhiɪnien ia Iesu. ⁴⁶ Mətə irəha nepwɪn həuvən tɪ Farisi me, mhəni pen

næfe Iesu rino. ⁴⁷ Ro iamînhi irə pris asori me mine Farisi me housəsimwîn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mhəni mə, “Kitaha tsəfo i? Kwa iəmə i ramo nîmtətien me rîpîk. ⁴⁸ Trîni minuə kitaha səsəni in ramo iamînhi irə marîpin, nərmama me pam tuhəni nîpərhienien irə. Nənə nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha nîmwəfwaki səkîtaha mine nərmama me səkîtaha.”

⁴⁹ Mətə irəha riti nəghîn nə Kaeafas in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha. In rîni pen ti nîrəha i mə, “Kîmiaha hiəreirei nari. ⁵⁰ Rəfo kîmiaha hiəpkətə mhə mhəukurən? Ko iərmama kuatia remhə ti nəkur Isrel ramasan məpi raka kousi əpune kitaha nəkur Isrel me pam.”

⁵¹ Kaeafas rîpkîni atukw mhə nəgkiariien i, mətə in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha, mani irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwîn Ikinan. Nəri nəha rîpkier pehe mhə ihi, mətə in rukupwən mîni irapw mə Iesu tremhə ti nəkur Isrel. ⁵² Mətə in tripkemhə mhə ti nîrəha əpa nəkur Isrel, in tremhə mwî ti nîpwnəti Kumwesən me səməme kamharə kîrkîri ia tənəmtənə me, nənə mousəsimwîn irəha ia kusen kuatia. ⁵³ Ia nəpîn nəha nəmə asori me nəha hənəmrai sun mə tuhousi əpune Iesu.

⁵⁴ Ro iamînhi irə Iesu rəpwəh navən irapwien ia nəmri nəkur Isrel ia tənə Jutia, mətə in rəpwəh tənə səvənraha mevən ia taon riti nəghîn nə Efrem. Taon nəha ipaka ti kwopun akwesakwes ikin. Iesu ramarə ikin irəha nərmama me səvənhi.

⁵⁵ Nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghîn nə Pasova ruvəuvehe ipaka. Ro pen nərmama həpîk həier ia kwopun me mhəutə pen fwe Jerusalem mə tuho irəha həmher ia nəmri Kumwesən kurirə Pasova ruvehe. ⁵⁶ Irəha kamhərer ia nîmwə səvəi Kumwesən, mamhətui Iesu, mamhəgkiari mînraha me, mamhəni mə, “Kîmiaha hiaməfətərig irə? Rosi ko in rîpkuvehe mhə ia nəveginien asori uə?” ⁵⁷ Irəha həni ianhi ti nəri nə mə pris asori me mine Farisi me həuvəni raka nəkwanraha mə trîni minuə iərmama riti rukurən kwopun Iesu ramarə ikin traməkeikei mîni pen ti nîrəha i nənə irəha tuhəuvən mhəkwtəmhirî in.

12

Meri rətəgi pen senta ia nisui Iesu

¹ Nəpîn sikis a mwî nəveginien asori nəha Pasova ruvehe. Ro pen Iesu revən ia Petani, imwei Lasaros. Lasaros nə iəmə sə Iesu rînəsuaṗwîri in ia nemhəien. ² Irəha həpnəpenə nəveginien riti sənəi Iesu fwe ikin. Marta rasui raka

11:50: Jon 18:14   **11:51:** Jen 50:20   **11:52:** Jon 10:16, 17:21, 1Jon 2:2

11:53: Jon 5:18   **11:54:** Jon 7:1   **11:55:** 2Kron 30:17, Wok Me 21:26   **11:56:** Jon 7:11   **12:1:** Jon 11:1,43   **12:2:** Luk 10:40

nəveginien. Lasaros in mwi riti ia nərmama me nəha səməme kamhani pəri nari irəha min. ³ Ia nəpın nəha Meri ruvehi nıpəri senta kino ia nat atukwatukw nənimen rutə pik. In ruvehi mətəgi pen ia nisui Iesu mi, nənə minamrai nisun mi ia nimwai nukwənen. Nəkwai nimwə ruvehe mukuər ia nıpeki senta.

⁴ Mətə iərmama riti səvəi Iesu, nəghin nə Jutas Iskariot, iəmə nəha rıpkə mhə tui truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in, in rini mə, ⁵ “Rəfo kıpəkəmri pen mhə nəmri nari ia senta nəha? Kukurən nuvehien silin me kino ia silva irəha pam tri hantret, kuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.” ⁶ Jutas rıpkini mhə nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rokeikei mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən. Mətə in rini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rauvehi tənəripw irəha kamhəvai pen mane irə, nənə nəpın nepwın ramakres afafa nıpərin səvənhi.

⁷ Mətə Iesu rini mə, “Əpwəh nəskiiien prən i. In rino nəri i rerin ramrhi nəpın tukinimwi iou irə. ⁸ Nərmama nautə səvənraha riwən tiharə kimiaha minraha nəpın me, mətə iou tapkarə pəri mhə kitaha m kimiaha nəpın me.”

⁹ Nəkur Isrel me həpik həregi mə Iesu in ia kwopun nəha, həregi həuvən tukwe. Irəha həpkəuvən mhə mə tuhətoni Iesu əpa, mətə həuvən mə tuhətoni mwi Lasaros. Lasaros nə in iəmə sə Iesu rinəsuepwiri in ia nemhəien. ¹⁰ Pris asori me hərai sun mə tuhousi əpune Lasaros mwi, ¹¹ ti nəri nə mə nəkur Isrel me həpik, nəpın hətoni mə in ruvəmıru mwi, həni nıpərhienien ia Iesu, nənə mhəpwəh nukurirəien nəmə asori me səvənraha.

Iesu revən mapirapw fwe ia Jerusalem nərmama həgnəgini in

¹² Kini rakwakwi irə, nərmama me nəha səməme həuvən ti nəveginien asori nəha Pasova həregi mə Iesu rauvehe ia Jerusalem. Nərmama me nəha həpik. ¹³ Həuvehi nimwai nəmwir mhəuvehi mhəier ia taon mhəuvən mhətə in rauvehe ia suatuk, kamhəkwein əpwəmwis mə,
“Səgnəgini Kumwesən!

Səkwein amasan ia iəmə i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

Səkwein amasan irə, in kig səvəi nəkur Isrel!”

¹⁴ Iesu rətə kwəti togki riti nənə rəkure irə. Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. Rini iamınhi irə minuə,

¹⁵ “Nəkur Saeon^a tihəpwəh nehekiriien.

Hətə ro kig səkimiaha rauvehe,

12:3: Luk 7:37-38   **12:4:** Jon 18:3   **12:5:** Mat 19:21   **12:7:** Jon 19:40

12:8: Dut 15:11   **12:9:** Jon 11:43-44   **12:11:** Jon 11:45   **12:13:** Mat 27:42,

Jon 1:49   **a** **12:15:** Nəgkiariien i ‘Saeon’ nəghi Jerusalem.

maməkure ia kwəti togki riti.”

¹⁶ Ia nəp̄in nəha nərmama me səvəi Iesu həreirei n̄ipwrai narimnari me i. Mətə kurirə irə, kuvehi utə raka Iesu revən fwe ia neiai, rerinraha r̄irhi mə kimərai pen narimnari me i ia Nəkukua İkinan raməgkiari irə. Rerinraha r̄irhi mwi mə nərmama me həno narimnari me i irə.

¹⁷ Iesu rino Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nərmama me nəha səməme kamhərer irəha min ia nəp̄in nəha in r̄inəkwein Lasaros irə mə trier ia n̄ipəgi kəruətərei irəha kamhərip̄in mamhəni irapw nəfe irəha hənətoni. ¹⁸ Nərmama həp̄ik hənuə tuhətoni Iesu ti nəri nə mə irəha kamhəregi mə in rino n̄imtətien nəha. ¹⁹ Ro iam̄inhi irə Farisi me kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Hətoni ro, kitaha ko səpko anan mhə nari riti! Təkwtəkwni nəha nərmama me pam kamhəkurirə in!”

Iesu rini irapw mə traməkeikei memhə

²⁰ Nəkur Kris me nepw̄in nəha ik̄in kamhəfwaki irəha nərmama me nəha səməme həməutə pen fwe Jerusalem ti nəveḡinien asori. ²¹ Nəkur Kris me nəha həuvehe ti Filip. (Filip imwəni fwe Petsaeta ia tənə Kalili.) Həuvehe mhəni pen tukwe in mə, “İəmə asori. Kimaha iahokeikei mə tahətoni Iesu.” ²² Ro iam̄inhi irə Filip revən m̄ini pen ti Antru, nənə rouevən rouni pen ti Iesu.

²³ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Təkwtəkwni nəha nəp̄in sə Kumwesən truvehi utə nəghi İəməti İərmama irə ruvəuvehe. ²⁴ İakani n̄ipərhienien tukumiaha i. Nuni nari riti ko r̄ipkukua mhə kwənkwan tr̄ini m̄inuə r̄ipkukupwən mhə m̄imwei irapw ia tiprənə memhə. Mətə mə remhə trukua kwənkwan r̄ip̄ik. ²⁵ İərmama sə rokeikei p̄ik n̄im̄iruien səvənhi trarfai irə, mətə İərmama sə rəm̄wəki n̄im̄iruien səvənhi ia tiprənə i in trəkwtəm̄hiri n̄im̄iruien səvənhi mamevən muvehi n̄im̄iruien rerin. ²⁶ İərmama sə ramo tukwini nari miou traməkeikei mukurirə iou. Nənə kwopun pəku iakamarə ik̄in İərmama sə ramo tukwini nari miou in mwi trarə ik̄in. İərmama sə ramo tukwini nari miou Tata Kumwesən tr̄isiai in.

²⁷ Təkwtəkwni nəha iakregi rərəha anan. Nənə takəfni mwi irə? Ko iak̄ini mə “Tata uvehi raka nəmisəien sə rauvehe tukw iou”? Rekəm, kwa in nə iak̄iməuvehe tukwe mə nəp̄in i treste iou iam̄inhi irə. ²⁸ Tata uvehi utə nəghim!”

Təkwtəkwni a mwi kregi nəgkiariien riti ruku pen ia neiai muvehe. Nəgkiariien nəha rini mə, “İou iakuvəuvehi utə raka nəghik, nənə təkwtəkwni nəha takuvehi utə mwi.”

²⁹ Nərmama səməmə kamhərer ipaka tukwe həregi həni mə, “Kwa karuəruə!” Nəpwin həni mə, “Agelo riti rəgkiari pen min.”

³⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “nəgkiariien nəha rīpkuvehe mhə mə iou takregi. Mətə ruvehe mə kimiaha tihəregi. ³¹ Təkwtəkwuni nəha rino nəpin sə Kumwesən trəpwin noien ərəha me kamo ia tīprənə i. Təkwtəkwuni nəha in trəkoui irapw Setan sə ramərimənu ia tīprənə i. ³² Nənə iou, nəpin kuvehi utə iou iakaraka ia tīprənə, takvi pehe nərmama pam həuvehe tukw iou.” ³³ Iesu rini nəgkiariien i mani əuenhən mə trəfemhə irə.

³⁴ Ro pen nərmama həni pen tukwe in mə, “Kimaha iahəuvəregi raka ia Loa səkitaha mə nəpin Kristo truvehe in tramarə rerin. Rəfo ikani mə tukuvehi utə İəməti İərmama? Sin nəha İəməti İərmama nəha?”

³⁵ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nukuraanien sə raməhiəpwin kimiaha trarə nəpin ouih i a mwi kimiaha min. Havən nəpin nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, kamo nəpitəvien ruvehe mousəman kimiaha. İərmama sə ramavən ia nəpitəvien rīreirei kwopun ramevən ikin. ³⁶ Nəpin nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, tihəni nīpərhienien irə. Ia suatuk nəha kimiaha tihəuvehe mho nīpwnəti nukuraanien ia kimiaha.” Nəpin Iesu rini pam nəgkiariien me i, in rəpwəh irəha, mevən məkəwafə.

Nəkur Isrel həpwəh niniien nīpərhienien ia Iesu

³⁷ Iesu rino əuə a nīmətətien me rīpik ia nəmri nəkur Isrel mətə irəha həpkini mhə nīpərhienien irə. ³⁸ Noien i rier pehe iamih i mə nəgkiariien i Profet Aesea rīməni fwe kupwən truvehe mukuə irə. In rīməni iamih i irə minuə, “İərimənu. Sin rini nīpərhienien ia nəgkiariien səkimaha?

İərimənu ro pui nīskaiien səvənhi m sin?”

³⁹ Ro iamih i irə irəha ko həpkini mhə nīpərhienien ia Iesu ti nəri nə mə Profet Aesea rīməni mwi minuə,

⁴⁰ “Kumwesən rino nənimənraha rīfwə,
nənə məsisəg ia nətərigien səvənraha.

In rino iamih i kamo irəha hətə nari ia nənimənraha,
mhəkurən nari ia rerinraha,
mhərərig,
nənə tako irəha həuvehe mhəsən in.”

⁴¹ Profet Aesea rīməni nəgkiariien me i ti nəri nə mə in rīnətoni nasoriien səvəi Iesu, nənə məgkiari irə.

⁴² Mətə pərhien nəmə asori me həpik kwopti irəha mwi həni nīpərhienien ia Iesu. Mətə ti nəri nə mə kamhəhekir Farisi me, həpwəh nīni irapwien. Irəha həpwəh nokeikeien mə Farisi me tuhərhi irapw irəha ia nimwəfwaki səvənraha. ⁴³ Nəmə asori me i hokeikei mə nərmama tuhaməmwur ia nəgnəginien irəha. Irəha hokeikei sə nəha məpi raka mə Kumwesən trəgnəgini irəha.

⁴⁴ Ia nəpīn nəha Iesu rəkwein əpwəmwis, mīni mə, “Iərmama sə rani nīpərhienien ia nirak, rīpkini əpa mhə nīpərhienien ia nirak, mətə rani nīpərhienien ia Iəmə sə rīnərhi pehe iou. ⁴⁵ Nənə iərmama sə ramətə iou, ramətə mwi Iəmə sə rīnərhi pehe iou. ⁴⁶ Iou iakiməuwehe ia tīprənə i iakəmwhen ia nukuraanien. Ro iamīnhi irə, iərmama sə rani nīpərhienien ia nirak tīpkarə mhə ia nəpītəvien.

⁴⁷ Iərmama sə ramregi nəgkiariien me səiou, məpwəh noien nəfe iakani, tapkərpwīn mhə noien ərəha səvənhi. Iou iapkuvehe mhə ia tīprənə i mə takərpwīn noien ərəha səvəi nərmama, mətə iakuvehe mə takuvehimīru irəha. ⁴⁸ Mətə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou, məpwəh mwi nīnien nīpərhienien ia nəgkiariien me səiou, nari riti nəha ikīn tukərpwīn pen min tukwe. Ia nəpīn sampam tukərpwīn pen min ti nəri nə mə rīni nəri auər a ia nəgkiariien səiou sə iakiməni. ⁴⁹ Tro iamīnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien me i səiou rīpkuku pehe mhə ia nirak a. Mətə Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, in nə rīməni pehe nəkwan tukw iou i mə nəfe noien səvəi nəgkiariien takesi pen mīne nəfe nəgkiariien takīni. ⁵⁰ Nənə iakukurən mə nəgkiariien i səvənhi in nə nukune nīmīruien rerīn. Ro iamīnhi irə nəfe iakani, mani makurirə a nəfe nəgkiariien Tata Kumwesən rīməni pehe tukw iou i.”

13

Iesu raikwas ia nisui nərmama me səvənhi

¹ Trakwakwi tuko nəveginien asori nəha Pasova. Iesu rukurən mə nəpīn səvənhi ruvəuwehe ipaka na trəpwəh tīprənə i mevən ti Tata Kumwesən. Nəpīn me in ramokeikei nərmama me səvənhi səməme kamharə ia tīprənə i, mamokeikei irəha nəpīn me meste pehe nəpīn in tremhə irə.

² Ia nəruarəv Iesu mīne nərmama me səvənhi kamhani pəri nari. Setan rīnəmri pen raka nətərigien riti ia reri Jutas Iskar-iot, tīni Saemon, mə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme

haməmwəki in. ³ Iesu rukurən mə Tata Kumwesən ruvəuvei pen raka narimnari me pam ia rəgin. In rukurən mwi mə fwe kupwən in rəpwəh Kumwesən muvehe, nənə təkwtəkwuni in trirərig mevən mwi ti Kumwesən. ⁴ Ro iamīnhi irə in riskəmter ia kwopun nəha kamhani pəri nari ikīn, muvehi raka karkahu səvənhi, nənə muvehi tinari riti mwi kamərai raka nəpwtigien irə, mətoti. ⁵ Mətoti pam, mivi pen nui ia nari kamaikuas ia nisui iərmama irə, nənə minamaikuas ia nisui nərmama me səvənhi, nənə mamrai raka nəpwtigien ia tinari sə in rīnətoti irə.

⁶ Nəpīn in ruvehe ti Saemon Pita, Pita rīni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ikuə tikaikuas mwi ia nisuk mi?”

⁷ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Nəri i iakamo ikreirei təkwtəkwuni, mətə kurirə ikīn tikukurən.”

⁸ Miregi Pita rīni pen tukwe in mə, “Rekəm. Ko iakəpwəh nəsenien ik ikaikuas ia nisuk mi ia nəpīn riti.”

Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Mə iapkaikuas mhə ia niram, tukəpwəh nīnien mwi mə ik iərmama riti səiou.”

⁹ Miregi Saemon Pita rīni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Mə ro iamīnhi irə, tikəpwəh naikuas əpaien ia nisuk mi, mətə tikaikuas mwi ia tīpage rəgik mi mīne nukwənek.”

¹⁰ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Iərmama sə rīnaru raka traru mwi ti nəfe? Nīpwran rīnəmher pam raka, mətə nisun mi əpa traməkeikei maikuas mwi ia nirau. Kīmīaha hiənəmher raka, mətə rīpko mhə kīmīaha pam.” ¹¹ Iesu ruvəukurən raka sin ia nirəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in. Ro pen in rīni ianhi mə, “Rīpko mhə kīmīaha pam hiəmher.”

¹² Nəpīn Iesu raikuas pam ia nisunraha, rarkahu mwi karkahu səvənhi, mevən mwi məkure ia təmwhekin, nənə mīni pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha hiəukurən nīpwrai nəri i iako m kīmīaha? ¹³ Kīmīaha hiəməkwein iou mə ‘Iahatən’ mīne ‘Iərimənu.’ Nənə hiəməni atukwatukw a, ti nəri nə mə nīpərhiēnien iou Iahatən səkīmīaha mīne Iərimənu səkīmīaha. ¹⁴ Ro iamīnhi irə mə iou iakīnaikuas ia nisumīaha iamīnhi, ramasan mə kīmīaha mwi tīhaikuas ia nisumīaha me. ¹⁵ Iou iako noien i mahatən kīmīaha irə mə kīmīaha tīho rəmwhen iou iakīno m kīmīaha. ¹⁶ Iakani nīpərhiēnien tukumīaha i. Iərmama sə ramo tukwini nari rīpkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. Iərmama sə kamərhi in ti nuvehiēn nəgkiariēn in rīpkasori mhə ia iərmama sə ramərhi in. ¹⁷ Təkwtəkwuni nəha kīmīaha hiəukurən amasan narimnari me i, ro iamīnhi irə trīni mīnuə hio iamīnha irə, kīmīaha rerimīaha tragien.”

13:3: Jon 3:35, 16:28   **13:10:** Jon 15:3, Jon 6:64,70-71   **13:13:** Mat 23:8,10

13:14: Mat 20:28, Luk 22:27   **13:15:** Fil 2:5, Kol 3:13, 1Pit 2:21   **13:16:** Mat 10:24   **13:17:** Mat 7:24, Jem 1:25

Iesu rini irapw mə tukuvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in

¹⁸ “Iou iapkəgkiari mhə ia kimiaha pam. Iakukurən amasan səməme iakinərpwi rəgik ia nirəha. Mətə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə. Rini mə, ‘Iərmama sə kupwən iarouəni nari kimrau min, mətə təkwtəkwuni nəha in ruvəuvehe minəmwəki iou.’

¹⁹ Iou iakani irapw nəri i tukumiaha təkwtəkwuni, nəpən rəpwəh ihi nier peheien. Mətə nəpən trier pehe irə, nənə kimiaha tihəni nīpərhienien ia nirak mə iou i in i. ²⁰ Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti səiou sə takərhi pen i rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerin tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe.”

²¹ Nəpən Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, riregi rərəha fwe ia rerin, mīni irapw mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki iou.”

²² Nənə nərmama me səvənhi həti pen mhətoni irəha me, mhəreirei mə Iesu rani sin. ²³ Irəha riti Iesu rokeikei pīk, in raməkure ipaka ti Iesu. ²⁴ Ro pen Saemon Pita ruini pen kənkəpwə min mə trəres ro Iesu mə iərmama sin nəha in rani.

²⁵ Ro iamīnhi irə iərmama nəha rəkure pəpən ipaka ti Iesu, mərəs in mə, “Iərimənu, sin nəha ikani?”

²⁶ Miregi Iesu rini mə, “Iərmama sə takəkwsen bred meitesi ia nise nari muvei pen min, iərmama nəha i nəha.” Nənə in ruvehi nīpəri bred riti, meitesi ia nise nari, muvei pen m Jutas tini Saemon Iskariot. ²⁷ Nənə Jutas ruvehi bred, təkwtəkwuni a mwi Setan ruvnimwə ia rerin.

Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəfe nəha ikuə tiko, iko akwauakw.” ²⁸ Iesu rini nəgkiariien nəha ti Jutas, mətə nərmama me nəha kamhəni pəri nari irəha min həreirei mə rini pen ti nəfe. ²⁹ Nəpwīn rerinraha rirhi mə rosi Iesu rīməni pen tukwe in mə trevən muvehi nəmri nəveginien riti uə trevən muvei pen mane nəpwīn m nərmama nautə səvənraha riwən. Rerinraha rirhi iamīnhi ti nəri nə mə Jutas ramətui ti tənəripw sə irəha kamhəvai pen mane me səvənraha irə. ³⁰ Ro iamīnhi irə nəpən Jutas ruvehi raka bred, rərər, mier akwauakw a. Ia nəpən nəha ruvəpitəv.

Saemon Pita trini mə rireirei Iesu

³¹ Nəpən Jutas ruvəier raka, Iesu rini mə, “Təkwtəkwuni nəha rino nəpən sə tukuvehi utə nəghi Iəməti Iərmama irə, nənə

na in truvehi utə nəghi Kumwesən. ³² Trini minuə in ruvehi utə nəghi Kumwesən, Kumwesən in mwi truvehi utə in revən marə irau min. In tro təkwtəkwuni a mwi.

³³ Nipwnətik me. Ko iapkarə əpwəmwis mhə kitaha m kimiaha. Kimiaha tihəpkətui iou, mətə takini pehe mwi nəgkiariien kuatia a m kimiaha nəha təkwtəkwuni sə iakiməni pen m nəmə asori me səvəi nəkur Isrel fwe kupwən. Iakiməni pen ti nirəha i mə, 'Kimiaha ko hiəpkəuvən mhə nəha kwopun iakamevən ikin.'

³⁴ Nəgkiariien vi riti takuvei pehe m kimiaha təkwtəkwuni mə tiho. Kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Rəmwhen iou iakokeikei kimiaha ia noien a mwi nəha kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. ³⁵ Trini minuə kimiaha hiokeikei kimiaha me iamini irə, nərmama me pam tuhəukurən mə kimiaha nərmama me səiou."

³⁶ Nənə Saemon Pita rəres pen in mə, "Iərimənu, tikevən pəku?"

Miregi Iesu rini mə, "Kwopun pəku iakamevən ikin nəha təkwtəkwuni, ko ipkukurirə mhə iou mətə kurirə irə tipkukurirə iou."

³⁷ Miregi Pita rini mə, "Iərimənu takəpwəh nukurirəien ik nəha təkwtəkwuni ti nəfe? Iou rerik ragien a mə takemhə tukw ik."

³⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, "Ikini mə rerim ragien a mə tikemhə tukw iou? Iakani nipərhienien tukw ik i kurirə rəiə rakaka tikini m kahar mə ikreirei iou."

14

Iesu raməgkiari vivi m nərmama me səvənh

¹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i minuə, "Rerimiaha rəpwəh nəpouien. Kimiaha tihaməkeikei mhəni nipərhienien ia Kumwesən, mhəni mwi nipərhienien ia nirak. ² Ia nəkwai nimwə səvəi Tata səiou nəkwən ripik. Iakinamevən takəpnəpenə ia kwopun riti səkimiaha. Nəgkiariien i ro nipərhienien. Mə neikuəien ko iakəpwəh niniien tukumiaha. ³ Takevən məpnəpenə ia kwopun riti səkimiaha, məpnəpenə pam nənə mirərig pehe mwi mipeki pehe kimiaha ia nirak mə kimiaha tiharə ia kwopun iakamarə ikin. ⁴ Kwopun nəha iakamevən ikin kimiaha hiəuvəukurən raka suatuk səvənh."

Iesu in suatuk ti nevəniēn ti Tata Kumwesən

⁵ Miregi Tomas rini pen tukwe in mə, "Iərimənu. Kimaha iahəreirei kwopun nəha ikamevən ikin. Tahəfukurən suatuk ramevən ia kwopun nəha?"

⁶ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou suatuk. Iou nīpərhiēnien. Iou nīmīruien. Iərmama riti ko rīpkēvən atukw mhə ti Tata Kumwesən trīni mīnuə iou iapkuvehi mhə in mevən. ⁷Trīni mīnuə kīmīaha hiəukurən iou, tihəukurən mwi səiou Tata. Təkwtəkwni mamevən hiəuvəukurən raka in, mhənətoni raka in.”

⁸ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kīmaha iahətoni. Nəri nə in nə kīmaha iahokeikei.”

⁹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Filip, iakinərə tui kitaha m kīmīaha, mətə ikamreirei ihi iou? Iərmama sə ramətoni iou, ramətoni Tata səiou. Rəfo ikini mə ‘Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kīmaha iahətoni?’ ¹⁰ Kwa iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak. Ipkini mhə nīpərhiēnien irə uə? Nəgkiariien me i səməme iakani pehe tukumīaha i rīpko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə Tata Kumwesən ia nirak ramo wok me səvənhi. ¹¹ Ro iamīnhi irə kīmīaha tihaməkeikei mhəni nīpərhiēnien ia nirak nəpīn iakini iamīnhi irə mīnuə ‘Iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak.’ Mə rekəm tihaməkeikei mhəni nīpərhiēnien ia nirak ti nəri nə mə hiamətoni wok me i iakamo. ¹² Iakani nīpərhiēnien tukumīaha i iərmama sə rani nīpərhiēnien ia nirak, in mwi tro wok me i iakamo. Ouəh pərhiēn in tro wok asori me məpi raka wok me i iakamo ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən. ¹³ Nəfe nari kīmīaha tihəres ia nəghik, iou tako mə wok me i Tini Kumwesən ramo truvehi utə nəghi Tata səvənhi. ¹⁴ Trīni mīnuə hiəres nari riti miou ia nəghik, iou tako.”

Iesu rini mə traməkeikei mərhi pehe Nənimwīn Ikinan

¹⁵ “Trīni mīnuə kīmīaha hiokeikei iou, tihaməkeikei mho nəgkiariien me səiou. ¹⁶ Nənə takəres Tata Kumwesən, nənə in truvei pehe Iasitu riti mwi m kīmīaha in trarə rerīn kīmīaha min. ¹⁷ Iasitu nə in nə Nənimwīn nə nukune nīpərhiēnien. Nərmama səvəi tīprənə i ko həpkuvehi mhə Nənimwīn nə ti nəri nə mə irəha həpkətoni mhə, mhəreirei in. Mətə kīmīaha hiəukurən in, ti nəri nə mə in ramarə kīmīaha min nənə tīpkarə ia rerīmīaha. ¹⁸ Iou tapkəpwəh mhə kīmīaha rəmwhen ia nəkwərhakwərha kemhə təni irəha. Takrərig mwi tukumīaha. ¹⁹ Tīpko mhə tui nərmama səvəi tīprənə i tuhəpkətoni mhə iou, mətə kīmīaha tihətoni iou. Nənə ti nəri nə mə iou iakamīru, kīmīaha mwi tihəmīru. ²⁰ Tro nəpīn səvəi narimnari me i, nənə kīmīaha tihəukurən mə iou nə ia Tata

14:6: Jon 11:25, Rom 5:1-2, Hip 10:20   **14:7:** Jon 8:19   **14:9:** Jon 12:45, Kol 1:15, Hip 1:3   **14:10:** Jon 12:49, 14:24   **14:11:** Jon 10:38, 14:20   **14:12:** Mak 16:19-20   **14:13:** Mat 7:7, Jon 15:16   **14:15:** Jon 15:10, 1Jon 5:3   **14:16:** Jon 14:26, 15:26, Jon 16:7   **14:17:** Mat 10:20, Jon 16:13, Rom 8:26   **14:18:** Jon 14:3
14:19: Jon 16:16   **14:20:** Jon 17:21-23

səiου, kɪmiaha i ia nirak, nənə iou nə ia kɪmiaha. ²¹ Iərmama sə ruvəregi raka nəgkiariien me səiου, trɪni minuə ramo nəgkiariien me nəha, in nəha iərmama sə rokeikei pərhien iou. Iərmama sə rokeikei pərhien iou iamɪnhi irə, səiου Tata trokeikei in, nənə iou mwi takokeikei in, mo pui pen iou min.”

²² Miregi Jutas (ripko mhə Jutas Iskaritot) rəres pen Iesu i mə, “Iərimənu. Tikəfo mo pui ik m kɪmaha əpa, mətə tikəpwəh no puien ik m nərmama səvəi tɪprənə?”

²³ Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Trɪni minuə iərmama riti rokeikei iou, in tro nəgkiariien səiου, nənə səiου Tata trokeikei in, kɪmrau Tata səiου tarouvehe tukwe, iarauo rukwənu səkɪmrau mhararə kɪmrahar min. ²⁴ Iərmama sə rəpwəh nokeikeiien iou, in trəpwəh noien nəgkiariien me səiου. Nəgkiariien i sə hiamregi ripko mhə nəgkiariien atukw səiου, mətə in i nəgkiariien səvəi Tata Kumwesən sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe.

²⁵ Narimnari me i iakani irapw tukumiaha i nəpɪn iakamarə ihi kɪtaha m kɪmiaha. ²⁶ Mətə Nənimwɪn Ikinan i in Iasitu sə Tata Kumwesən trərhi pehe i ia nəghɪk, in trahatən kɪmiaha ia narimnari me pam. In tro rerɪmiaha ramrhi narimnari me i iakani pehe tukumiaha mə kɪmiaha tihəpwəh nenouenouien irə. ²⁷ Na takəpwəh kɪmiaha, mətə iakəmri nəmərɪnuien tramarə tukumiaha. Nəmərɪnuien i səiου sə iakauvei pehe ripkəmwhen mhə ia nəmərɪnuien sə nərmama səvəi tɪprənə i tuhəuvei pehe. Rerɪmiaha rəpwəh nəpouien, məpwəh nehekɪrien.

²⁸ Kɪmiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səiου. Iakɪmənɪ pehe tukumiaha i mə, ‘Iou tapkəpwəh kɪmiaha, mətə kurirə takrərig pehe tukumiaha.’ Trɪni minuə hiokeikei pərhien iou, nənə rerɪmiaha tragien a mə tihətoni iou iakamevən ti Tata Kumwesən, ti nəri nə mə in rasori məpi raka iou. ²⁹ Iou iakani pehe raka narimnari me i tukumiaha nəha təkwtəkwwuni kurirə həier pehe, ro iamɪnhi nəpɪn həier pehe tihəni nɪpərhienien ia nirak. ³⁰ Ko iapəkəgkiari əpwəmwɪs mhə m kɪmiaha nəha təkwtəkwwuni ti nəri nə mə Setan i iərimənu səvəi tɪprənə i rinauvehe. In ripkasori mhə ia nirak, ³¹ mətə nərmama səvəi tɪprənə i tuhaməkeikei mhəukurən mə iakokeikei Tata Kumwesən ro pen iakamesi pen atukwatukw nəfe nəgkiariien sə in rɪmənɪ pehe tukw iou i mə tako. Həuvehe pwəh saraka ia kwopun i.”

14:21: Jon 15:10, 16:27   **14:22:** Wok Me 10:41-42   **14:23:** Mat 18:20, Jon 13:34, 2Kor 6:16, Efes 3:17   **14:24:** Jon 7:16   **14:26:** Jon 14:16   **14:27:** Jon 14:1, 16:33, Fil 4:7   **14:28:** Jon 14:3, 16:28, Jon 20:17, Luk 24:52   **14:29:** Jon 13:19   **14:30:** Jon 12:31, 16:11, Efes 2:2   **14:31:** Jon 10:18, 12:49, Mat 26:46

15

Nukune nei pərhien mine rəgrəgin me

¹ “Iou iakəmwhen ia nukune nei nəha krep sə ro nīpərhiēnien i. Səiou Tata in rəmwhen ia iərmama sə raməpərhi nei nəha. ²Rəgi nei me pam səməme həpkukuə mhə in ramərai raka irəha. Rəgi nei me pam səməme kamhəukuə in raməpərhi amasan mə trukua kwənkwan rīpik mwi. ³Kimiaha hiəmwhen ia rīgi nei nəha, nənə iakinəpərhi raka kimiaha ia nəgkiariien me səməme iakani pehe tukumiaha. ⁴Tihəpwit əknekīn ia nirak, nənə iou takəpwit əknekīn ia kimiaha. Rīgi nei ko rəpwəh nukuəien trīni mīnuə rīpkərer əknekīn mhə ia nīpren. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nīmīruien səkimiaha ko rīpkukuə mhə kwənkwan trīni mīnuə hiəpwəh nəpwit əknekīnien ia nirak.

⁵ Iou i, iou nukune nei nəha krep. Kimiaha nə rəgrəgin me. Iərmama sə rəpwit əknekīn ia nirak, nənə iakəpwit əknekīn irə, iərmama i in trukua kwənkwan me rīpik. Mətə kimiaha ko hiəpko mhə nari riti trīni mīnuə hiəpkəpwit əknekīn mhə ia nirak. ⁶ Iərmama sə rīpkəpwit əknekīn mhə ia nirak in rəmwhen ia rīgi nei riti sə kīnərai raka ruvīmhiə. Rīgi nei me səməme həuvəmhiə iamīnhi, tukipeki irəha kərki pen irəha ia napw. ⁷ Trīni mīnuə hiəpwit əknekīn ia nirak, nənə nəgkiariien me səiou ramarə ia rerīmiaha, nəfe hiokeikei, hiəukurən nəresien, nənə tuko m kimiaha. ⁸ Nīmīruien səkimiaha traməkeikei mukuə kwənkwan me rīpik. Nərmama me tuhətoni mhəukurən mə pərhiēn kimiaha i nərmama me səiou. Ia noien nəha tihəuvehi utə nəghi Tata səiou.

⁹ Iakokeikei kimiaha rəmwhen Tata Kumwesən rokeikei iou. Həpwit əknekīn ia nokeikeiien səiou. ¹⁰ Trīni mīnuə hiəmo nəgkiariien me səiou, nənə tihəpwit əknekīn ia nokeikeiien səiou, rəmwhen iou iakino nəgkiariien me səvəi Tata səiou maməpwit əknekīn ia nokeikeiien səvənhi. ¹¹ Iakani irapw narimnari me i tukumiaha mə rerīmiaha traməgien rəmwhen iou rerik raməgien, nənə nagienien i səkimiaha trasori pīk. ¹² Nəgkiariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tihə ro iamīnhi irə; Hokeikei kimiaha me rəmwhen iou iakokeikei kimiaha. ¹³ Samarə iərmama riti rəsēni kousi əpune in mə nemhəien səvənhi truvehimīru in me nepwīn hiəukurən mə nokeikeiien riti mwi riwən rasori məpi raka nokeikeiien nəha. ¹⁴ Trīni mīnuə hiamō narimnari me i iakani pehe tukumiaha, ramahatən mə iou me nepwīn

15:2: Mat 3:10   15:3: Jon 13:10   15:4: Jon 6:56   15:5: Jon 15:16, 2Kor 3:5   15:6: Mat 7:19, 13:42   15:7: Mat 7:7   15:8: Mat 5:16   15:10: Jon 14:15, 1Jon 2:5   15:11: Jon 17:13   15:12: Jon 13:34   15:13: Jon 10:11, 1Jon 3:16   15:14: Mat 12:50

nə kímiaha. ¹⁵ Iou tapkəkwein mhə mwi kímiaha mə iotukwininari me səiou ti nəri nə mə iotukwininari ríreirei narimnari me səməme iəmə asori səvənhi ramo. Mətə təkwtəkwni nəha takəkwein kímiaha mə iou me nepwín ti nəri nə mə narimnari me pam səməme iakiməregi səiou Tata ramini iakuvəni pehe raka tukumiaha. ¹⁶ Kímiaha hiəpkukupwən mhə mhərpwi rəgímiaha ia nirak, mətə iou iakukupwən mərpwi rəgik ia kímiaha, muvehi utə kímiaha mə tihəuvən nímíruien səkímiaha trukua rəmwhen ia nei, nənə kwənkwiamiaha trarə. Ro iamínhi irə trini minuə hiəres nari riti m Tata Kumwesən ia nəghik, nənə in truvei pehe m kímiaha. ¹⁷ Nəgkiariien səiou sə iakani pehe tukumiaha i mə tiho ro iamínhi irə: Hokeikei kímiaha me.”

Nərmama səvai tivrənə tuhəmwəki nərmama me səvai Iesu

¹⁸ “Trini minuə nərmama səvai tivrənə i kamhəmwəki kímiaha, rerímiaha trirhi mə fwe kupwən irəha hənəməmwəki mwi iou. ¹⁹ Trini minuə kímiaha nərmama səvai tivrənə i, irəha tuhokeikei kímiaha ti nəri nə mə kímiaha nərmama me səvənraha. Mətə ripko mhə kímiaha nərmama səvai tivrənə i. Iou iakinərpwi rəgik ia kímiaha mə kímiaha tiharaka ia nərmama səvai tivrənə i. Ro iamínhi irə nərmama səvai tivrənə i kamhəmwəki kímiaha. ²⁰ Rerímiaha trirhi nəgkiariien i iakuvəni raka tukumiaha i mə, ‘Iərmama sə ramo tukwini nari ripkasori mhə ia iəmə asori səvənhi.’ Irəha hənometə iou, ro iamínhi irə hiəukurən mə tuhometə mwi kímiaha. Irəha hənəpwəh noien nəgkiariien me səiou, ro iamínhi irə hiəukurən mə tuhəpwəh mwi noien nəgkiariien me səkímiaha. ²¹ Nərmama me səvai tivrənə i tuho narimnari me i ia kímiaha ti nəri nə mə kímiaha i nərmama me səiou. Irəha tuhometə kímiaha ti nəri nə mə həreirei Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe. ²² Trini minuə iakəpwəh nuveheien məgkiari mənraha, nərhəaien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwni nəha iakuvəuvehe raka, ko həpkərkwafə mhə noien ərhə səvənraha. ²³ Iərmama sə raməmwəki iou, in raməmwəki mwi səiou Tata. ²⁴ Iakino narimnari me i ia nənimenraha, narimnari me sə iərməpə riti ko ripko mhə. Trini minuə iapko mhə iamínhi nərhəaien səvənraha triwən. Mətə təkwtəkwni irəha hənətə raka iou, mamhəmwəki kímrau Tata səiou. ²⁵ Mətə nəgkiariien i kímərai pen ia Loa səvənraha traməkeikei muvehe mukuə. Rini iamínhi irə mə, ‘Iou iapko mhə nari riti ia nirəha, mətə irəha həmwəki iou.’

²⁶ Iasitu riti nəha ikín Tata Kumwesən truvei pehe iou takərhi pehe i tukumiaha. Iasitu nəha in nə Nənimwín nə nukune nípərhiénien sə ramier ia Tata Kumwesən. Nəpín

15:17: Jon 13:34

15:18: Mat 10:22, 1Jon 3:13

15:19: 1Jon 4:5, Jon 17:14

15:20: Jon 13:16

15:21: Mat 5:11, Mak 13:13

15:23: Luk 10:16

15:24:

Jon 9:41, 14:11

15:26: Jon 14:26

truvehe, trärer irapw mægkiari ia nirak. ²⁷ Nənə kimiaha mwi tihaməkeikei mhärer irapw mhægkiari ia nirak, ti nəri nə kitaha miou sənarə fwe ia nukune wok səiou muvehe meste pehe təkwtəkwuni.”

16

¹ “Iakani pehe narimnari me i tukumiaha mə nahatətəien səkimiaha trəpwəh nimweiiien. ² Irəha tuhəpkərhi irapw kimiaha ia nimwəfwaki me səvənraha. Pərhiən nəpən nəha ikin rauvehe, nəpən nərmmama tuhousi əpune kimiaha rerinraha rirhi mə kamho wok amasan riti səvəi Kumwesən. ³ Irəha tuho noien me nəha ti nəri nə mə hərəirei Tata səiou mhərəirei mwi iou. ⁴ Mətə iou iakukupwən min i pehe narimnari me i tukumiaha mə nəpən tuko narimnari me i ia kimiaha nənə rerimiaha trirhi mə iakuvəni pehe raka tukumiaha. Iou iapkini pehe mhə narimnari me i tukumiaha fwe kupwən ti nəri nə mə iakinamarə kitaha m kimiaha.”

Narimnari me Nənimwīn Ikinan truvehe mo

⁵ “Təkwtəkwuni nəha iakinamevən ti ləmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe, mətə kimiaha riti ripkəres mhə iou mə, ‘Ikamevən pəku?’ ⁶ Ti nəri nə mə iakani pehe narimnari me i tukumiaha, rerimiaha rəmisə pik. ⁷ Mətə iakani nipərhiēnien tukumiaha i ramasan pik tukumiaha mə takevən. Trini minuə iapkevən mhə, nənə Iasitu tripkuvehe mhə tukumiaha. Mətə trini minuə iakevən, nənə takərhi pehe in ruvehe tukumiaha. ⁸ Nənə nəpən in truvehe, tro pui nərmmama səvəi tīprənə i hətə sas narimnari me ia nīkaren səvəi noien ərəha, noien atukwatukw, mine nərpwīnien noien ərəha. ⁹ In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nīkaren səvəi noien ərəha ti nəri nə mə irəha həpwəh niniiēn nipərhiēnien ia nirak. ¹⁰ In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nīkaren səvəi noien atukwatukw, ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən, nənə kimiaha tihəpkətə mhə mwi iou. ¹¹ In tro pui irəha hətə sas narimnari me ia nīkaren səvəi nərpwīnien noien ərəha ti nəri nə mə Setan sə ramərīmənu ia tīprənə i, Kumwesən ruvəni raka mə trərpwīn noien ərəha səvənhi.

¹² Narimnari me ripik mwi nəha ikin takini pehe tukumiaha. Mətə ko hiəpkregi pam mhə nəha təkwtəkwuni. ¹³ Nəpən Nənimwīn i in nukune nipərhiēnien truvehe, in triri pen kimiaha ia nipərhiēnien me pam. In ko ripkini atukw a mhə nəgkiariēn səvənhi, mətə nəfe nəgkiariēn in riregi in trini. Nənə in trini irapw tukumiaha narimnari me səməme tuhəpkuvehe. ¹⁴ In truveh i nəfe səiou iakuvei pen min, nənə

mini irapw tukumiaha i. Ia noien naha in truvehi utə nəghik.
 15 Narimnari me pam səvəi Tata Kumwesən, irəha narimnari me səiou. Ro pen iakani nəgkiariien i mə, 'In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mani irapw tukumiaha i.'
 16 Triṣko mhə tui hiəpwəh nətoniien iou, kurirə irə triṣko mhə tui nənə hiətoni mwi iou."

17 Iesu rini nəgkiariien naha nənə nərmama nepwin səvənhi kamhəres irəha me i mə, "Nəgkiariien naha niṣwran rəfo irə? In rini pehe tukutaha i mə triṣko mhə tui səpwəh nətoniien in, kurirə irə triṣko mhə tui nənə sətoni mwi in. In rini mwi mə, 'ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən.' " 18 Ro iaminihi irə irəha kamhəni mə, "Nəgkiariien i 'triṣko mhə tui,' niṣwran rəfo irə? Kitaha səreirei nəfe naha in raməgkiari irə."

19 Iesu ruvəukurən raka mə irəha hokeikei mə tuhəres in nari riti, ro pen in rini pen ti nirəha i mə, "Rəfo? Iou iakiməni mə, 'Triṣko mhə tui hiəpwəh nətoniien iou, kurirə irə triṣko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.' ?Hiaməres kimiaha me ti niṣwrai nəgkiariien i? 20 Iakani niṣərhienien tukumiaha i mə kimiaha tihəregi rərəha mhasək, mətə nərmama səvəi tiṣrənə i tuhagien. Kimiaha tihəregi rərəha anan, mətə nəmisəien səkimiaha truvsini pehe ia nagienien. 21 Nəṣin pran sə riṣəmpəm nəṣin səvənhi rukwakwa mə trərhi tini, in triregi rərəha ti nəri nə mə rino nəṣin səvənhi mə triregi nəmisəien ia niṣwran. Mətə kurirə nəṣin tini rinətui, nənə in renouenou ia nəmisəien naha. In rerin ramagien ṣik, ti nəri nə mə tini rinətui pehe ia tiṣrənə i. 22 Noien naha rəmwhen a ia kimiaha. Təkwtəkwwuni naha rerimiahaha rəmisə, mətə kurirə irə iou takətoni mwi kimiaha, nənə rerimiahaha tragien. Iərmama riti ko riṣko mhə mwi rerimiahaha rəpou. 23 Ia nəṣin naha sə truvehe, tihəpkəres mhə mwi nari riti miou. Iakani niṣərhienien tukumiaha i trini minuə hiəres Tata Kumwesən nari riti ia nəghik, in truvei pehe m kimiaha. 24 Meste pehe təkwtəkwwuni hiəpkəres mhə Tata Kumwesən nari riti ia nəghik. Ramasan mə hiəres. In truvei pehe nəfe nari hiaməres i mə rerimiahaha tragien.

25 Iou iakani narimnari me i tukumiaha ia nusipekinien me. Mətə nəṣin naha ikin sə truvehe iou takəpwəh mwi nəgkiariien m kimiaha ia nusipekinien me, mətə takəgkiari ia Tata Kumwesən m kimiaha ia noien riti sə kimiaha tihəukurən amasan in. 26 Ia nəṣin naha kimiaha tihəres ia nəghik. Həregi ro nəgkiariien i sə iakani pehe tukumiaha. Iapkini mhə iaminihi irə mə iou takəgkiari m Tata Kumwesən məres tukwini səkimiaha. 27 Rekəm. Kwa Tata Kumwesən in rokeikei kimiaha ti nəri nə mə kimiaha

hiokeikei iou, nənə mamhəni nīpərhiēnien mə iakuku pen tukwe in. ²⁸ Pərhiēn iakuku pen tī Tata Kumwesən muvehe ia tīprənə i. Nənə təkwtəkwwuni takəpwəh tīprənə i mīrərig mevən tī Tata Kumwesən.”

²⁹ Mīregi nərmama me səvənhi hənī mə, “Təkwtəkwwuni ipkusipekin mhə. Ikani atukwatukw a tukumaha.

³⁰ Təkwtəkwwuni kimaha iahəukurən mə ik ikukurən pam narimnari me. Iərmama riti trəres pehe nəresien riti tukw ik tī nəfe? Kurirə in rəres ik i, mətə ikuvəukurən raka nətərigien səvənhi. Nəri i ro kimaha iahəni nīpərhiēnien mə ikuku pen tī Kumwesən.”

³¹ Mīregi Iesu rini pen tī nirəha mə, “Kīmiaha hiəni nīpərhiēnien ia nirak nəha təkwtəkwwuni? ³² Həregi ro, nəpin nəha rauvehe, ruvəuvehe raka, nəpin sə nərmama tuhərpwi kīmiaha irə, hiaiū kirkiri pam, mhəuvən kuatia kuatia imwəmiaha me, mhəpwəh əpa iou. Mətə ko iapkavən əpa mhə tī nəri nə mə kimrau səiou Tata.

³³ Iakuvəni raka narimnari me i tukumiaha mə in i ia nirak tihəuvehi nəməriniēn. Ia tīprənə i tuko nəmīsəien m kīmiaha, mətə tihəpwəh nehekiriēn, iou iakuvəuvehi irapw raka niskaiēn səvəi tīprənə i.”

17

Iesu raməfwaki tī in atukw

¹ Iesu rini pam nəgkiriēn me i, məkwətə ia nimagouagou, mini mə,

“Tata, nəpin səiou ruvəuvehe raka. Uvehi utə nəghi nərim mə in mwi truvehi utə nəghim. ² Ikiməuvehi pen nasoriēn min mə trərimənu ia nərmama me pam, nənə muvei pen nimiruiēn rerin m səməme ik ikiməuvehi pen irəha min.

³ Nənə nimiruiēn rerin i nīpwrən mə nərmama tuhəukurən ik Kumwesən əpa pərhiēn, mhəukurən mwi Iesu Kristo sə ikinərhi pehe i. ⁴ Iou iakuvəuvehi utə raka nəghim ia tīprənə i, mo pam wok sə ikuvei pehe miou mə tako. ⁵ Nənə təkwtəkwwuni, Tata, uvehi utə iou iakuvehe marə krau mik. Uvei pehe nasoriēn miou rəmwhen ia sə iakinəuvehi kupwən krau mik nəpin tīprənə ramiwən ihi.

Iesu raməfwaki tī nərmama me səvənhi

⁶ Nərmama me i səməme hənaraka ia nərmama səvəi tīprənə, ikuvei pehe irəha miou, iou iakino pui pen raka nəghim minraha. Kupwən irəha səim. Ikuvei pehe irəha miou, nənə irəha hənə nəgkiriēn səim. ⁷ Təkwtəkwwuni nəha, irəha həukurən mə narimnari me pam səməme ikuvei pehe

miou kamhæuku pehe tukw ik. ⁸ Nægkiariien me sëmæme ikimæni pehe tukw iou i, iou iakuvæni pen raka ti niræha, nænæ iræha hæuvehi. Iræha hæukuræn mæ iakimæuku pehe pærhien tukw ik, nænæ hæni nîpærhienien mæ ik ikinærhi pehe iou. ⁹ Iou iakamæfwaki ti niræha. Iapkæfwaki mhæ ti nærmama me sævæi tîprænæ, mætæ iakamæfwaki ti nærmama me næha sëmæme ikimæuvehi pehe iræha miou, ti næri næ mæ iræha nærmama me sæim. ¹⁰ Nærmama me sæiou iræha pam næ sæim. Nærmama me sæim iræha pam næ sæiou. Nænæ iræha hæuvæuvehe raka mamhæuvehi utæ næghik. ¹¹ Triþko mhæ tui iakæpwæh naræien ia tîprænæ i, mauvehe tukw ik, mætæ nærmama me i tuhamaræ ia tîprænæ i. Tata Ikinan, tikætui amasan ti niræha ia næghim, næhag sæ ikimæsegi pehe miou. Tiko iamînhi iræ mæ iræha tuhæuvehe mho kuatia ræmwhen krau krauo kuatia. ¹² Næþin iakinamaræ kimaha mînraha iakamætui amasan ti niræha ia næghim, næhag sæ ikimæsegi pehe miou. Iou iakinærer tukuahag ti niræha, nænæ iræha riti ræpwæh nærueiien. Iærmama kuatia a ia niræha ræuei, in næha iærmama sæ tukouraha in mæ nægkiariien ia Nækukuæ Ikinan truvehe mukuæ.

¹³ Tækwætækwuni iakinauvehe tukw ik, mætæ iakamini nægkiariien me i næþin iakamaræ ihi ia tîprænæ mæ iræha mwî rerînraha tragien ræmwhen ia iou rerik ramagien. ¹⁴ Iou iakuvæuvei pen raka nægkiariien sæim mînraha. Ro iamînhi iræ nærmama sævæi tîprænæ kamhæmwæki iræha, ti næri næ mæ riþko mhæ iræha nærmama sævæi tîprænæ ræmwhen a ia iou riþko mhæ iou iærmama sævæi tîprænæ. ¹⁵ Iapkæres mhæ ik mæ tikuvehi raka iræha ia tîprænæ i, mætæ iakokeikei mæ tikærapinhæ iæremhæ æræha næha Setan mæ in træpwæh nevænien mouraha iræha. ¹⁶ Riþko mhæ iræha nærmama sævæi tîprænæ ræmwhen a ia iou riþko mhæ iou iærmama sævæi tîprænæ. ¹⁷ Tiko nægkiariien sæim kani mæ nîpærhienien ræpærhi iræha pwæh hæuvehe mhæmher, mho nærmama ikinan sæim. ¹⁸ Ik ikinærhi pehe iou iakuvehe ia tîprænæ i. Ia noien næha iakærhi pen iræha hæuvæn ia tænæmtænæ me. ¹⁹ Iakuvei pehe nîmiruien pam sæiou mik mæ takasitu ia nærmama me i. Iakuæ iræha mwî tuhæuvehe mhæmher, mho nærmama ikinan pærhien sæim.”

Iesu ramæfwaki ti nærmama me sëmæme tuhæni nîpærhienien iræ

²⁰ “Iapkæfwaki æpa mhæ ti nærmama me i, mætæ iakamæfwaki mwî ti nærmama sëmæme tuhæregi nævisaiuen sævænraha, nænæ hæregi hæni nîpærhienien ia nirak tukwe. ²¹ Tata

17:8: Jon 16:30   **17:9:** Jon 6:37,44   **17:10:** Jon 16:15   **17:11:** Jon 10:30,
17:21   **17:12:** Jon 6:39, 13:18, Jon 18:9   **17:13:** Jon 15:11   **17:14:** Jon 15:19
17:15: Mat 6:13, 2Tes 3:3, 1Jon 5:18   **17:18:** Jon 20:21   **17:19:** Hip 10:10
17:21: Jon 4:11, Kal 3:28

iakəfwaki mə irəha pam tuhəuvehe mho kuation rəmwhen a ia krau, ik ia nirak iou ia niram. Iakəfwaki mə irəha tuhəuvehe mho kuation a kitaha mik mə nərmama səvəi tiprənə tuhəni nīpərhiēnien mə ik ikinərhi pehe iou. ²² Nasorien i sə ikiməuvehi pehe miou iakauvei pen minraha mə irəha tuhəuvehe mho kuation rəmwhen krau kuation ²³ iou ia nirəha ik ia nirak. Iakuə irəha tuhəuvehe mho kuation ia narimnari me pam mə nərmama me səvəi tiprənə tuhətoni mhəukurən mə ik ikinərhi pehe iou, mhəukurən mwi mə ikokeikei nərmama me i səiou rəmwhen ikokeikei iou.

²⁴ Tata iakokeikei mə nərmama me i səməme ikiməuvehi pehe miou irəha mwi tuharə kimaha minraha ia kwopun iakamevən ikin. Iakokeikei mə irəha tuhətoni nasorien səiou sə ikiməuvehi pehe miou ti nəri nə mə ikinokeikei iou nəpīn tiprənə ramiwən ihi.

²⁵ Tata noien səim ratukwatukw. Nīpərhiēnien nərmama səvəi tiprənə i hərəirei ik, mətə iou iakukurən ik. Nənə nərmama me i səiou həukurən mə ik ikinərhi pehe iou. ²⁶ Iou iakino pui pen nəghim minraha, nənə takaripin mamō pui pen nəghim iamīnhi irə mə nokeikeien i sə ikinokeikei iou irə tramarə ia nirəha, nənə iou mwi ia nirəha.”

18

Kəkwətəmhiri Iesu

¹ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mier irəha nərmama me səvənhi, mhəuvən mhəpi simwin ia nəkwətənə nəha nəghin nə Ketron. Nəkwai nīmai riti nəha ikin. Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən pen fwe ia rerin.

² Jutas, iəmə nəha ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kāmhwəki in, in mwi rukurən kwopun nəha, ti nəri nə mə nəpīn me rīpik Iesu mine nərmama me səvənhi hənamousəsīmwin irəha me ikin. ³ Ro iamīnhi irə Jutas riri naruağən me nepwin səvəi nəkur Rom mine nərmama me nepwin səməme pris asori me mine Farisi me hərhi pen irəha. In riri irəha həuvən ia nəkwai nīmai nəha, mhəuvehi kwənhiə me mine nuksepək mine narimnari me səvəi naruağēnien.

⁴ Iesu ruvəukurən raka narimnari me pam sə tuko irə. Ro pen raraka ia nərmama me səvənhi mevən, mīni pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiamətui sin?”

⁵ Miregi irəha həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i.” (Jutas iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama me i kāmhwəki in kāmherer irəha minraha.) ⁶ Nəpīn Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou i in i,” irəha havən təkutanraha mhəmwei irapw ia tiprənə.

⁷ Nənə Iesu ræres mwi irəha mə, “Kimiaha hiamətui sin?”
Miregi həni mə, “Iesu iəmə Nasaret.”

⁸ Miregi Iesu rini mə, “Iakuvəni raka tukumiaha i mə iou i in i. Mətə mə hiamətui iou, ramasan mə hiəpwəh nərmama me i səiou me pwəh hərəriḡ mhəuvən imwənraha me.” ⁹ In rini iamīnhi irə mə nəḡkiariien i sə in rīməni kupwən truvehē mukuə. “Tata. Iapkətə wau mhə ia nirəha riti sə ikiməuvehi pehe miou.”

¹⁰ Saemon Pita səvənhi riti nau səvəi naruagənien. In reivi nau nəha, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nifregin mwatuk. (Iotukwininari nəha nəḡhin nə Malkas.)

¹¹ Mətə Iesu rini pen ti Pita i mə, “Ərpwi pen nau səim ia təmwhekīn. Iou takaməkeikei miregi nəmisəien i rəmwəhen ia kap riti sə Tata Kumwesən ruvei pehe miou mə takənīmwi.”

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan nəḡhin nə Anas

¹² Nənə naruagən me səvəi nəkur Rom mine nəmə asori me səvənraha mine iotukwininari me səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkwtəmhiri Iesu, mhərihi tərini, ¹³ mhəkupwən mhəri in mhəuvən ti Anas. Irəha həiri pen in ti Anas ti nəri nə mə Anas in kaka səvəi Kaeafas, iəmə sə rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha. ¹⁴ Kaeafas in iəmə nəha rīməni pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel minuə ko iərmama kuatia remhə ti nəkur Isrel ramasan məpi raka kousi əpune nərmama həpik.

Saemon Pita rini mə in ririrei Iesu

¹⁵ Saemon Pita rukurirə Iesu. Iərmama riti mwi səvəi Iesu rukurirə mwi. Pris asori anan rukurən iəmə nəha mo pen kəsēni in rukurirə ia Iesu rouuvnimwə pehe ia nikare nimwə səvəi pris asori anan. ¹⁶ Mətə Pita ramərer a fwe iruə ia kwəruə. Ro iamīnhi irə iərmama nəha səvəi Iesu pris asori anan rukurən in rier mwi mevən iruə, məḡkiari m pran sə ramərer tukuahag ia kwəruə mə trəsēni Pita pwəh ruvnimwə pehe.

¹⁷ Prən sə ramərer tukuahag ia kwəruə rini pen ti Pita i mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi Pita rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

¹⁸ Nəpin nə nəpin səvəi nəkwieiiēn. Ro pen slef me mine iotukwininari me hərkwumen napw, mamhərer kurauku-rau irə, mamhərhiəpw. Pita revən mərər irəha mīnraha, mamərhiəpw mwi.

Pris asori ræres Iesu nəresien me nepwin

¹⁹ Nənə pris asori anan raməres Iesu nəresien me nepwɪn ia nɪkaren səvəi nərmama me səvənhi mɪne nəgkiariien sə in ramahatən irəha irə.

²⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou iakiməni irapw nəgkiariien me səiou ia nəmri nərmama me pam. Ia nəpɪn me iakamahatən irəha ia nəkwai nimwəfwaki me mɪne ia nimwə səvəi Kumwesən, kwopun mi nəha nəkur Isrel me kamhousəsɪmwɪn irəha me ikin. Iapkini mhə nəgkiariien səiou ia kwopun afafa. ²¹ Rəfo ikaməres pehe miou? Ramasam mə tikəres pen səməme nəha sə həuvəregi raka iou mə nəfe iakiməni pen ti nɪrəha i. Irəha həukurən nəfe iakiməni.”

²² Nəpɪn Iesu rini nəgkiariien me i, iotukwininari riti səvəi pris asori anan ramərer ipaka tukwe rəpwi nənimen, mɪni mə, “Rəfo ikaməgkiari skai mɪne pris asori anan iamɪnhi?”

²³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mə nəgkiariien i iakini rɪpkatukwatukw mhə, ni irapw kwopun nəha iakəfwəkour ikin. Mətə mə nəgkiariien i iakini ratukwatukw a ikəpwi iou ti nəfe?” ²⁴ Nənə Anas rərhi pen Iesu revən ti pris asori anan Kaeafas. Kɪpkifi raka mhə nəkwus sə kɪnərɪhi tərini rəgɪn mi irə.

Pita rini mwi mə in rɪrɪrei Iesu

²⁵ Saemon Pita ramərer ihi ia nɪkare napw mamərhiəpɔw. Ro iamɪnhi irə irəha həni pen tukwe in mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi in rini mə, “Rekəm. Rɪpko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

²⁶ Nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari m pris asori anan irəha anan riti ia kwənəkwus sə Pita rərɪi raka nɪfregɪn rəres mə, “Iakɪnətɔni ik kɪmirau iəmə nəha ia nɪmei nəmhien uə rekəm?”

²⁷ Miregi Pita rini mwi mə, “Rekəm. Rɪpko mhə iou.” Təkwtəkɔwuni a mwi rəiə rakaka.

Iesu rərer ia nəmri Paelat

²⁸ Ia nəpnəpɪn anan, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həiri Iesu, mhəier ia nimwə səvəi Kaeafas, mhəuvən ia nimwə səvəi Paelat. (Paelat in iəmə Rɔm sə ramərɪmənɔ ia tənə Jutia. Nimwə səvənhi nəghɪn nə mə Praetoream.) Irəha atukwatukw həpkuvnimwə mhə kamo həuvehe mhəmkekɪk ia nɪkaren səvəi nəfwakiiien səvənraha, nənə mhəpwəh naniiien nəvegɪnien nəha Pasova. ²⁹ Ro iamɪnhi irə Paelat rier irapw iruə mə trətə irəha, mɪni mə, “Nəfe i noien ərəha iəmə i ro kɪmiaha hiamərpwi tukwe?”

³⁰ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Rɪpkamo iəmə i rɪpko mhə noien ərəha riti, ko kɪmiaha iahəpkuvehi mhə in mhəuvehe tukw ik.”

³¹ Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Ramasam mə kimiaha atukwatukw a hiəuvehi iəmə i, mhəkiri noien səvənhi pwəh resi pen loa səkimiaha.”

Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Mətə kinise kimaha ko iahəpkousi əpune iərmama riti.” ³² Nəri i rier pehe iamınhi mə nəgkiariien Iesu ruvəni raka truvehē mukuə, nəgkiariien sə raməgkiari ia nemhəien səvənhi mə trəfemhə irə.

³³ Ro iamınhi irə Paelat rirərig muvnimwə mwi ia nimwə səvənhi, məkwein Iesu, mini pen tukwe in mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

³⁴ Miregi Iesu rini mə, “Ik atukw ikani ianhi uə nərməpə kamhəni iou mamhəni pehe tukw ik i?”

³⁵ Miregi Paelat rini mə, “Ripko mhə iou iəmə Isrel riti. Nəkur imwam me a mine pris asori me həuvei pehe ik ia rəgik. Nəfe noien ərəha ikino?”

³⁶ Miregi Iesu rini mə, “Nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me səvəi kig me ia tīprənə i. Ko nitətə sə iakamərimənu irə rəmwhen ia nitətə me səvəi kig me ia tīprənə i, iotukwininari me səiou ko hənaruagən raka mhəpwəh nəsenien iou mə takevən ia rəgi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Mətə nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me səvəi kig me ia tīprənə i.”

³⁷ Miregi Paelat rini pen tukwe in mə, “Ro ianhi ik kig riti?”

Miregi Iesu rini mə, “Ik ikani mə iou kig riti. Iakinətui pehe ia tīprənə i ti nəri kuatia, mə takini irapw nəgkiariien sə ro nīpərhiēnien. Iərmama sə ramərer ia nīpərhiēnien ramətərig nəgkiariien səiou.”

³⁸ Miregi Paelat rini pen tukwe in mə, “Nəfe nə nīpərhiēnien?” Nənə nəpin Paelat rini pam nəgkiariien i, rirərig mevən mwi mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel fwe iruə, mini pen ti nirəha i mə, “Iapkətə mhə nari riti in ro rərəha. ³⁹ Mətə noien riti səkimiaha hiamo ia Pasova me pam. Hiaməni pehe tukw iou i nəghi iərmama riti sə raməmak ia kalapus, nənə iakəsəni in rier irapw mamevən. Ro iamınhi irə kimiaha hiokeikei mə takəsəni iəmə i in kig səkimiaha nəkur Isrel rier mamevən?”

⁴⁰ Miregi irəha həkwein əpwəmwis mwi mə, “Rekəm! Kimaha iahəpwəh nokeikeien iəmə nəha! Kimaha iahokeikei Parapas!” (Parapas in iəmə ramakres, mamousi iərmama.)

19

¹ Ia nəpin nəha Paelat ruvehi Iesu mini nəkwan mə naruagən me səvənhi tuhərisi in. ² Ro pen irəha həuvehi

in mhārisi, nānā mhāuvehi rāhi mhāuvnhi kāfāfau sāvai kig irā, mhāfāfau pen ia kānkapwā, nānā mhāuvehi mwi karkahu riti rāruerāv māpwāmwis māmwhen ia karkahu sāvai kig, mharkahu pen min, ³ mhāuvehe ipaka tukwe, mamhāni mā, “Ik kig sāvai nākur Isrel kīmaha iahāsiai ik!” Irāha hāni ianhi, nānā mhāpwi in.

⁴ Paelat rirārig revān mwi iruā, mīni pen ti nirāha i mā, “Hātā ro. Iakauvehi in mauvehe tākwtākwuni mā tihātōni in mhāukurān mā iapkātā mhā nari riti ro rārāha.” ⁵ Ro iamīnhi irā Iesu rier irapw pehe iruā, māfāfau ia rāhi nāha kuvnhi kāfāfau sāvai kig irā, markahu karkahu nāha rāpwāmwis kala sāvānhi rāmwhen ia tihinatis. Nānā Paelat rini pen ti nirāha i mā, “Hātā ro! Iāmā i in i!”

⁶ Nāpin pris asori me mīne iotukwininari me sāvānraha hātōni Iesu, hākwein āpwāmwis mā, “Ōrui tārini pen in ia nei kamarkuauī! Ōrui tārini pen in ia nei kamarkuauī!”

Miregi Paelat rini pen ti nirāha i mā, “Kīmīaha āpa tihāuvehi in mhārui tārini pen ia nei kamarkuauī. Kwa iou iapkātā mhā nari riti ro rārāha.”

⁷ Miregi nāmā asori me sāvai nākur Isrel hāni pen tukwe in mā, “Sākīmaha riti loa. Loa nāha rani mā iāmā i tramākeikei memhā ti nāri nā mā rini mā in Tini Kumwesān.”

⁸ Nāpin Paelat riregi nāgkīariien i, riregi rehekīr pik mwi. ⁹ Ro pen rirārig muvnmwā mwi ia nimwā sāvānhi, mīni pen ti Iesu i mā, “Ik iāmā pāku?” Mātā Iesu rāpnāpen. ¹⁰ Ro pen Paelat rini pen tukwe in mā, “Rāfo ipkāgkīari mhā miou? Rosi ikreirei mā iakauvehi nāsoriien iakukurān nāsēniien ikier mamevān, nānā iakauvehi mwi nāsoriien iakukurān nāniien mā tukārui tārini pen ik ia nei kamarkuauī?”

¹¹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mā, “Ko ipkasori mhā ia nirak iamīnhi trīni mīnuā Kumwesān ripkuvei pehe mhā nāsoriien nāha mik. Ro iamīnhi irā iāmā nāha rīmāuvei pehe iou ia rāgīm nārāhaien sē in rino rārāha māpi raka nārāhaien i ikamo.”

¹² Ia nāpin nāha mamevān Paelat ramāmwur mā trāsēni Iesu rier mamevān, mātā nāmā asori me sāvai nākur Isrel kamhākwein āpwāmwis mā, “Trini mīnuā ikāsēni iāmā i rier mamevān, Kig Sisa^a ko ripkīni mhā mā in riti nā ik. Iārmama sē rini mā in kig riti ramārui nākwai Kig Sisa.”

¹³ Ro iamīnhi irā nāpin Paelat riregi nāgkīariien me nāha, riri Iesu mier irapw iruā, mākure ia kwopun ramākiri nāgkīariien ikin. Kani kwopun nāha mā Kwopun keipeni kārūātereī me ikin. Nānā nāgkīariien Hipru rani mā Kapata.

19:3: Jon 18:22   **19:4:** Jon 18:38   **19:6:** Jon 18:31   **19:7:** Lev 24:16, Jon 5:18   **19:9:** Mat 26:62-63, Mat 27:12, Luk 23:9   **19:11:** Jon 10:18, Wok Me 2:23, Rom 13:1   **19:12:** Luk 23:2, Wok Me 17:7   **a 19:12:** Sisa in kig sāvai nākur Rom ramārimānu ia tēnāmtānā me.

¹⁴ Ro kurkwai nāpin ia ran ia nāpin nāha kaməpnəpenə narimnari me irə səvəi nəveginien asori nāha Pasova. Paelat rini pen ti nāmə asori me səvəi nəkur Isrel mə, “Hətə ro in i kig səkimiaha.”

¹⁵ Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Uvehi raka iamə! Uvehi raka iamə! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiha hiokeikei mə takərui tərini pen kig səkimiaha ia nei kamarkuau?”

Miregi pris asori me həni mə, “Sisa əpa in kig səkimaha. Kig riti mwi riwən.”

¹⁶ Ro pen Paelat ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə tuhərui tərini pen in ia nei kamarkuau.

Kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

¹⁷ Nənə irəha həuvehi Iesu, mhəier ia taon, raməvrani nei kamarkuau səvənhi, mamevən meste kwopun nāha kani mə Kerhə ia Iərmama. Ia nəgkiariien Hipru rani mə Kolkota. ¹⁸ Ia kwopun nāha irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mwi iərmama kəru ia nei kamarkuau irəhar min, riti ia nīkaren mwatuk, riti ia nīkaren mour, Iesu ia kurkwānrau.

¹⁹ Paelat rirai nəgkiariien riti, mīni nəkwān mə tuhərui pen ia nei kamarkuau səvəi Iesu. Nəgkiariien nāha rini iamīnhi irə mə:

IESU, IƏMƏ NASARET, KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL.

²⁰ Nəkur Isrel me həpik həvsini nəgkiariien nāha ti nəri nə mə kwopun nāha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau ikīn ipaka ti taon. Kimərai pen nəgkiariien nāha ia nəgkiariien mirəhar i Hipru mīne Latin mīne Krik.^b ²¹ Ro iamīnhi irə pris asori me səvəi nəkur Isrel həni pen ti Paelat i mə, “Tikəpwəh nīrai penien mə ‘Kig səvəi Nəkur Isrel.’ Mətə tikaməkeikei mirai pen mə, ‘Iamə i rini mə in Kig səvəi Nəkur Isrel.’ ”

²² Miregi Paelat rini mə, “Rekəm. Nəfe iakimərai pen iakimərai pen.”

²³ Nāpin naruagən me hənərui tərini pen raka Iesu ia nei kamarkuau, həuvehi tinari me səvənhi, mhəuai ia kusen kefə. Kusen riti səvəi iarugən riti. Irəha həuvehi mwi karkahu əpwəmwis səvənhi, mətə iərmama sə rīmətiri karkahu nāha rīpkripin mhə tinari me. Rīmətiri fwe irənhə meiwaiu meste inhəripw ia tinari kuatia.

²⁴ Ro iamīnhi irə naruagən me həni pen ti nirəha me i mə, “Pwəh səpwəh neitehien, mətə pwəh səuini pen kəpwier me pwəh rahatən mə sin truvehi səvənhi.” Noien nāha rier pehe mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə, nəgkiariien sə rini iamīnhi irə mīnuə,

^b 19:20: Hipru nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Latin nəgkiariien səvəi nəkur Rom. Krik nəgkiariien səvəi nəkur Kris.

“Irəha həuui tınari me səiou ia nirəha me,
nənə mhəuini pen kəpwier me ti karkahu səiou.”

In i narimnari me nəha naruagən me nəha həno.

²⁵ Mama səvəi Iesu, mine piəvi mama səvənhi, mine Meri pran səvəi Klopas, mine Meri Maktala, irəha kamhərer ipaka ti nei kamarkuau i səvəi Iesu. ²⁶ Iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, in mwi ramərer ipaka. Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha mine mama səvənhi, rini pen ti mama səvənhi mə, “Prən i. Iəmə i in i nərim.” ²⁷ Nənə rini pen ti iərmama səvənhi mə, “Prən i in i mama səim.” Ro iamınhi irə ia nəpin atukwatukw nəha mamevən iərmama nəha səvəi Iesu ramətui amasan ti prən nəha rəmwhen ia in mama səvənhi.

Iesu remhə

²⁸ Iesu rini pam nəgkiariien i, mukurən mə narimnari me pam səməme in ruvehe mə tro, rino pam. Nənə mə tro nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə, in rini mə, “Iakinəkwakwa.” ²⁹ Nari riti raməkure ikın rukuər ia waen sə rəfiə. Ro pen irəha heitesi pen koten riti ia waen nəha, mhəpiri pen ia rəgi nei riti kani mə hisop, nənə mhəuvehi utə pen ia tərhui Iesu. ³⁰ Nəpin Iesu ruvətimwi raka waen nəha, rini mə, “Narimnari me pam iakino pam.” Nənə in rərpəsuk, məseni pen nimiruien səvənhi, memhə.

³¹ Nəpin nəha kaməpnəpenə irə narimnari me səvəi nəveginiien asori nəha Pasova. Trakwakwi irə Sapat riti sə rasori musəpə ia Sapat me nepwin. Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien mə nipwrai nəmə me nəha kahar tuamharəgher ia nei kamarkuau ia nəpin nəha. Ro pen həuvən mhəres Paelat mə trətəfi nisunraha mə irəhar tuharemhə akwauakw nənə irəha həukurən nuvehi rakaien nipwranraha. ³² Ro iamınhi irə naruagən me nepwin həuvən mhətəfi nisui iəmə mi nəha kəru kərui tərini pen irau ia nei kamarkuau irəhar Iesu. Hətəfi sə rukupwən məgher, nənə mhətəfi mwi sə rukurirə i. ³³ Mətə nəpin irəha həuvehe ti Iesu, mhətoni mə ruvəmhə raka, həpwəh nətefiien nisun mi. ³⁴ Mətə iaruagən riti ia nirəha rəpi nıkau irə ia nitei, nənə təkwtəkwuni a mwi netə mine nui krouier. ³⁵ Iərmama riti nəha ikın rinətə narimnari me nəha ia nənimen. In rinəgkiari raka irə, mə kimiaha mwi hiəukurən niniiien nipərhiienien irə. Nəgkiariien səvənhi ro nipərhiienien. Nənə in rukurən mə in rani nəgkiariien sə ro nipərhiienien. ³⁶ Kino narimnari me nəha mə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə. Rini mə, “Tukəpwəh nətefiien nıkəkrin riti.” ³⁷ Nənə nəgkiariien

riti mwi ia Nækukuə Ikinan rini mə, “Irəha tuhəti pen mhətoni iəmə nəha hənəpi in ia nitei.”

Kərkwafə nīpwrai Iesu

³⁸ Kino pam narimnari me nəha nənə iəmə Aramatia riti nəghin nə Josef revən məres Paelat mə trəsəni in ruvehi raka nīpwrai Iesu. Josef in iərmama riti səvəi Iesu, mətə ramərkwafə in ti nəri nə mə ramhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Paelat rəsəni, ro pen Josef revən muvehi raka nīpwrai Iesu. ³⁹ Nikotimas, iəmə sə rīmavən mətə Iesu ia nəpīn, in mwi revən irau Josef, mauvehi kuse nari penpen mi nəha mīr mīne alos.^C Kuse nəri nəha in rauvehi nīpamien səvənhi ipaka ti toti kilo. ⁴⁰ Irau krouvehi nīpwrai Iesu rouvegi ia tīnari kani mə linen irəhar nari penpen mi nəha mīr mīne alos. Noien nəha ramesi pen nəfe nəkur Isrel kamho ia iərmama remhə. ⁴¹ Nənə nəmhien riti ipaka ti kwopun nəha kīnərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau ikin. Ia reri nəmhien nəha nīpəgi kəruətərei riti sə vi kīpkərkwafə raka mhə nīpwrai iərmama remhə irə. ⁴² Nəpīn nəha nəpīn nəkur Isrel kamhəpnəpenə ti Sapat irə. Nənə ti nəri nə mə nīpəgi kəruətərei nəha ipaka, irau krouəmri pen nīpwrai Iesu irə.

20

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Sante ia nəpnəpīn anan rapitpitəv ihi, Meri Maktala revən ia nīpəgi kəruətərei kīnərkwafə nīpwrai Iesu ikin, mətəni mə kəruətərei sə ramərer tukuahag tərui nīpəg nəha kīnəpəkir raka raka i. ² Ro pen Meri raiu mevən ti Saemon Pita mīne iərmama riti mwi səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pīk in, nənə mīni pen ti nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nīpwrai Iərimənu səkitaha ia nīpəgi kəruətərei, nənə kīmaha iahəreirei mə həmri pen in pəku.”

³ Ro iamīnhi irə Pita rier irau in riti nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu, krauaiu rauevən fwe ia nīpəg. ⁴ Irau krauaiu pərpəri rauevən, mətə iəmə nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu rəvtənhi Pita, mukupwən mier pen fwe ia nīpəg, ⁵ mərpəsuk, mətəi puvnimwə, mətəni tīnari me nəha linen kamhəmak, mətə in rīpkuvnimwə mhə. ⁶ Nənə Saemon Pita rukurirə in muvehe, muvnimwə ia nīpəg, mətəni tīnari me nəha linen kamhəmak. ⁷ In rətəni mwi tīnari nəha kīməvegi kənkəpwə Iesu irə rīpkəmak pəri mhə irəha tīnari me nəha linen, mətə kīnərfə kəmri ia kwopun əpə. ⁸ Nənə iərmama nəha

19:38: Jon 7:13   **19:39:** Jon 3:1-2   **C 19:39:** Mīr mīne alos kaməmri pen ia nīpwrai iərmama remhə. Nīpekīnrau rapein amasan.   **20:2:** Jon 13:23   **20:7:** Jon 11:44

səvəi Iesu, sə rukupwəñ mier pen fwe ia nípəg, in mwi ru-
vniwə mətoni narimnari me nəha, nənə mini nípərhiendien
irə. ⁹ (Mətə meste pehe nəpən nəha irau kroureirei ihi nípwrαι
nəgkiariien me nəha ia Nəkukuə Ikinan səməme kamhəni mə
Iesu traməkeikei mətui mwi ia nemhəien səvəñhi.)

Meri Maktala rətoni Iesu

¹⁰ Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouərīg rauevən fwe
imwəñrau. ¹¹ Mətə Meri ramərer iruə ia nípəgi kəruətərei ma-
masək. In ramasək ihi, mərpwəsuk, məti puvnimwə ia nípəg,
¹² mətoni agelo mi kəru tinarī səvəñrau rəpsan krauəkure ia
kwopun nípwrαι Iesu rīnaməmak ikīn, riti ia kənkəpwə riti ia
nīsuñ.

¹³ Nənə irau krouni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək ti
nəfe?”

Miregi Meri rīni pen ti nirau i mə, “Irəha həuvehi raka
nípwrαι Iərimənu səiou, nənə iakreirei mə hənəmri pen in
pəku.” ¹⁴ Meri rīni pam nəgkiariien i, muvsini in, mətoni Iesu
ramərer ia kwopun nəha, mətə rīreirei mə Iesu nəha.

¹⁵ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək ti
nəfe? Ikamətui sin?”

Mətə Meri rərīn rīrhi mə iəmə nə iəmə sə ramətui ti nəmhien
nəha. Ro pen rīni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Trīni minuə
ik ikiməuvehi raka nípwrən, ni pehe tukw iou i kwopun nəha
ikīnəmri pen ikīn, nənə iou takevən muvehi raka.”

¹⁶ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Meri.”

Meri ruvsini in, məgkiari pen min ia nəgkiariien Hipru,
mini mə, “Raponi.” (Raponi nípwrən mə Iahatən.)

¹⁷ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Tikəpwəh nəgherien
ia nirak. Iapkutə mhə ihi mevən ti Tata Kumwesən. Mətə
tikevən mətə piak me, mini pen ti nirəha i mə iakani iamīnhi
irə mə, ‘Iakautə mamevən ti Tata səiou mine Tata səkimiaha.
Iakamevən ti Kumwesən səiou mine Kumwesən səkimiaha.’ ”

¹⁸ Ro pen Meri Maktala revən, mini irapw ti nərmama me
səvəi Iesu mə, “Iakinətə Iərimənu səkitaha,” marə mini mwi
narimnari me i Iesu rīmāni pen tukwe.

Nərmama me səvəi Iesu hətoni in

¹⁹ Nəpən nəha Sante. Ia nəruarəv nərmama me səvəi Iesu
housəsīmwin irəha me ia nəkwai nimwə riti, mhərəpinhə
əknekīn ia təpinhə me ti nəri nə mə həhekīr nəmə asori me
səvəi nəkur Isrel. Ia nəpən nəha Iesu ruvehe mərəer ia kurk-
wanraha, mini pen ti nirəha i mə, “Nəmərīnuien tramarə
tukumiaha.” ²⁰ In rīni pam nəgkiariien i, nənə mahatən
təmwki nil ia rəgīn mi mine təmwki nitei ia nīkau irə. Nəpən

nərmama me səvənhi hətoni İərimənu səvənraha, rerinraha rəgien.

²¹ Nənə İesu rini pen mwi ti nirəha i mə, “Nəməriniuen tramarə tukumiaha. Tata Kumwesən rərhi pehe iou iakuvehe. Ia noien nəha iou mwi iakamərhi pen kimiaha tihəvən.”

²² Nəpən in rini pam nəgkiariien i, reiahag pen ia nirəha, mini pen ti nirəha i mə, “Həuvehi Nənimwın İkinan. ²³ Trini minuə kimiaha hiəni pen ti iərmama riti mə ‘Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səim,’ nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien. Rəmwhen a mwi trini minuə kimiaha hiəni pen ti iərmama riti mə, ‘Kumwesən trərpwin noien ərəha me səim,’ nənə Kumwesən trərpwin pen min.”

İesu mine Tomas

²⁴ Ia nəpən nəha Tomas, riti ia nərmama me twelef səvəi İesu, kani mwi in mə “Mwirmwir” riwən irəha minraha nəpən İesu riməuvehe irə. ²⁵ Ro pen nərmama me səvəi İesu səməme hənətoni in həni pen ti Tomas i mə, “Kimaha iahənətə İərimənu səkitaha.”

Mətə Tomas rini pen ti nirəha i mə, “Takaməkeikei mətoni təmwki nil ia rəgin mi, mirapi ruei nil mi nəha ia nəkwai rəgik. Təmwki nitei ia nıkau irə takaməkeikei mirapi ia rəgik. Mə iapko mhə iamınhi ko iapkini mhə nıpərhiienien irə.”

²⁶ Nəfwakiiien riti ruvehe mukurau, nərmama me səvəi İesu həuvnimwə mwi ia nimwə nəha, Tomas irəha minraha. Nəri auər a hərəpinhə əknekin ia təpinhə me, mətə İesu ruvehe mərer ia kurkwənraha, mini mə, “Nəməriniuen tramarə tukumiaha.” ²⁷ Marə mini pen ti Tomas i mə, “Osə pehe nəkwai rəgim, mirapi rəgik mi. Osə pehe rəgim, mirapi nıkau ia nırak. Tikaməkeikei mini nıpərhiienien, məpwəh niniien mwi mə neikuəien.”

²⁸ Miregi Tomas rini mə, “İərimənu səiou mine Kumwesən səiou.”

²⁹ Miregi İesu rini pen tukwe in mə, “İkani nıpərhiienien ia nırak ti nəri nə mə ikətə iou. Nərmama me nəha səməme həpkətə mhə iou, mətə kəmhəni nıpərhiienien ia nırak, rerinraha tragien.”

Rəfo Jon rimərai nəkukuə i?

³⁰ İesu rino nımtətien me rıpik mwi ia nəmri nərmama me səvənhi iapkraı pen mhə irəha ia nəkukuə i. ³¹ Mətə səməme i iakimərai pen ia nəkukuə i iakraı pen mə kimiaha tihəni nıpərhiienien ia İesu mə in nə Kristo, Tini Kumwesən. İakuə kimiaha tihəni nıpərhiienien irə, nənə mhəuvehi nımıruien ia nəghin.

21

Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama nepwɪn səvənhi

¹ Kurirə ikin Iesu rier irapw mwi ia nəmri nərmama me səvənhi ia nɪkare nui asori Taepirias. In rier irapw ia nəmrinraha iamɪnhi irə: ² Nəpɪn riti Saemon Pita, mɪne Tomas sə kani in mə “Mwirmwir,” mɪne Nataniel sə ruku pen ia Kena ia tənə Kalili, mɪne tɪni Sepeti mi, mɪne iərmama kəru mwi səvəi Iesu housəsimwɪn irəha me ia kwopun kuatia. ³ Nənə Saemon Pita rini pen ti nirəha i mə, “Iakamevən takvi nəmu me.”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Itə. Pwəh kitaha pam səuvən.” Ro pen irəha heiwaiu mhəputə ia nɪtətə ouihi riti, mhəuvən mhəvi net meste riran, mətə həkuvɪ mhə nəmu riti.

⁴ Nəpɪn rɪnamran Iesu ramərer ia nɪkare nui asori, mətə nərmama me səvənhi hərəirei mə Iesu nəha.

⁵ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəkwerhəkwerha me, nəmu riti nə hiəvi uə?”

Miregi həni mə, “Rekam.”

⁶ Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Herukw ro net səkimiaha ia nɪkare nɪtətə ouihi mwatuk, nənə tihətoni nepwɪn.” Ro iamɪnhi irə irəha herukw irapw net, mhəuvəreirei nivi utəien mwi ti nəri nə mə nəmu me həuvəkuər ia nəkwai net.

⁷ Nənə iərmama səvəi Iesu, sə nəha Iesu rokeikei pik in, rini pen ti Pita i mə, “Kwa Iərimənu nəha səkitaha.” Ia nəpɪn nəha Saemon Pita rɪməpeki raka tɪnari me səvənhi maməvi nəmu me, mətə nəpɪn riregi mə Iərimənu nəha, in ruvei pen mwi tɪnari me səvənhi, məruərau irapw ia nui, meiai muvarei. ⁸ Nərmama səvəi Iesu ia nəkwai nɪtətə ouihi həsuə a mhəuvarei, mhəvkəkini net sə nəmu me həukuər irə. Ripko mhə irəha isipwɪn ti nɪkare nui, mətə həsuə a rəmwhen ia hantret meta. ⁹ Nəpɪn həuvarei irə hətoni bred mɪne nəmu me ramrɪmər pen ia nukumheəv ia napw.

¹⁰ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həpeki nəmu me nepwɪn sə hiəpkuvɪ a i, mhəpeki mhəuvehe.”

¹¹ Ro iamɪnhi irə Saemon Pita rəputə ia nɪtətə ouihi, muvi parei net rukuər ia nəmu asori me irəha pam wan hantret fifti tri. Nəri auər a mə nəmu me həpik iamɪnhi, mətə net ripkəpəruəpəruə mhə. ¹² Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvehe mhani nari.” Ia nəpɪn nəha nərmama me səvənhi həhekɪr. Irəha riti riwən rəres in mə, “Ik sin i?” Irəha həuvəukurən raka mə in nə Iərimənu səvənraha. ¹³ Nənə Iesu ruvehe, muvehi bred, muvei pen mɪnraha, marə mo mwi iamɪnhi ia nəmu me. ¹⁴ In i nəpɪn sə ro kahar irə Iesu rier irapw ia nəmri nərmama me səvənhi nəpɪn rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi.

Iesu mine Saemon Pita

¹⁵ Nəpɪn irəha hənani raka nari, Iesu rini pen ti Saemon Pita i mə, “Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou məpi raka irəha i uə rekəm?”

Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Ouəh, Iərimənu, ikukurən mə iakokeikei pərhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Əkwməni kwəti sipsip me səiou.”

¹⁶ Nənə Iesu rəres mwi sə ro kəru irə, mini mə, “Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou uə rekəm?”

Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Ouəh, Iərimənu, ikukurən mə iakokeikei pərhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ətui amasan ti sipsip me səiou.”

¹⁷ Nənə Iesu rəres mwi sə ro kahar irə, mini mə, “Saemon, tini Jon, ikokeikei pərhien iou uə rekəm?”

Pita riregi rərəha ti nəri nə mə Iesu rəres sə ro kahar irə minuə “Ikokeikei pərhien iou uə rekəm?” Ro pen rini pen tukwe in mə, “Iərimənu, ikukurən narimmari me pam, mukurən mwi mə iakokeikei pərhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Əkwməni sipsip me səiou. ¹⁸ Iakani nɪpərhienien tukw ik i fwe kupwən nəpɪn ikinamouihi irə ikinamarkahu atukw səim, mamavən ia kwopun pəku ikokeikei, mətə nəpɪn tikərgharə, tikus atukw rəgim mi, nənə iərmama əpə iti trarkahu pehe mik, muvehi ik ikevən ia kwopun sə ipkokeikei mhə mə tikevən ikin.” ¹⁹ (Iesu rini nəgkiariien i mahatən nəfe nemhəien Pita tremhə irə muvehi utə nəghi Kumwesən.) Nəpɪn rini pam, mini pen ti Pita i mə, “Kurirə iou.”

²⁰ Ia nəpɪn nəha Pita rəti kurirə, mətəni iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, rakurirə ia nirau. Iərmama nə in nə iərmama sə fwe kupwən raməkure ipaka ti Iesu nəpɪn kamhani pəri nari irə, nənə məres pen in mə, “Iərimənu, sin nə truvei pen ik ia rəgi nərmama səməme haməmwəki ik?”

²¹ Nəpɪn Pita rətoni iəmə nəha rakurirə ia nirau, rini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu mətə rəfo ia iəmə nəha?”

²² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikəres iəmə nəha miou? Trini minuə iakokeikei mə in trimiru mamevən meste nəpɪn sə takuvehe irə, səkimrau min əpa. Mətə ik tikukurirə iou.” ²³ Ro iamɪnhi irə nəgkiariien riti rəuvirɪs ia piəvtaha me mə iərmama nəha səvəi Iesu tripkemhə mhə. Mətə Iesu rɪpkini pen mhə ti Pita i minuə “Iəmə nəha tripkemhə mhə.” In rini mə, “Rəfo ikəres iəmə nəha miou? Trini minuə iakokeikei mə in

21:15: Mat 26:33, Jon 1:42   **21:16:** Wok Me 20:28   **21:17:** Jon 13:38, 16:30

21:19: Mat 16:24-25, Mak 1:17, 2Pit 1:14   **21:20:** Jon 13:23-25   **21:22:** Mat 16:28

trimiru mamevən meste nəpın sə takuvehe irə, səkimrau min əpa.”

²⁴ Iərmama nəha səvəi Iesu in a mwi nəha rani irapw narimnari me i, mamrai nəgkiariien me i. Nənə kitaha səukurən mə nəgkiariien səvənhi ro nıpərhiien.

²⁵ Nənə narimnari me rıpık mwi nəha ikın Iesu rino. Tuko kirai pen pam irəha ia nəkukuə, rosi ko təkure tıprənə i rıpkəmwhen mhə mə trəkwtəmhiri nəkukuə me pam.

Wok Me

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Wok me in nəkukuə səro kəru irə sə Luk rımərai. Luk rımərai nəkukuə i revən ti in riti nəghin nə Teofilas. Ia nəkukuə i kitaha sətoni nukune nəfwakiien səvəi Iesu Kristo mine rinəfuvehe mevən ia tənəmtənə me. Nəkukuə i raməgkiari ia wok səvəi Pita mine Pol, irau aposol mi səvəi Iesu Kristo. Pita in aposol riti sə ramətui amasan ti nakalasia me fwe Jerusalem nəpın nəfwakiien rıməuvehe vi a. Pol in aposol riti sə Kumwesən rərhi pen i revən ia tənəmtənə me. Wok me nəghin riti mwi mə Wok Me Səvəi Nənimwın Ikinan. Kani nəhag nəha ti nəri nə mə nəkukuə i raməgkiari ia nuveheien mine wok səvəi Nənimwın Ikinan. Wok me rani irapw nəgkiariien sə nakalasia me fwe kupwən hənəməvisau irə. Wok me raməgkiari ia nəkur Isrel mine həfo mhəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Rani mwi mə Kumwesən rəfo mərhi pen aposol me həuvən ti nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha həni nıpərhiēnien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Wok me raməgkiari mwi ia nəkur Rom səməme hənəmərımənu ia kwopun me fwe kupwən. Rani mə irəha həfo mhəmwəki nakalasia me səvəi Iesu.

Iesu revən fwe ia neiai

¹ Iou riti Teofilas:

Ia nəkukuə kupwən səiou sə iakuvərai raka mik iakuvəni raka narimnari me pam Iesu ramo mine nəgkiariien me pam ramahatən nərmama me irə fwe kupwən. Iakiməni fwe ia nukune wok səvənhi muvehe ² meste nəpın nəha in raməvəhag m aposol me səvənhi səməme in rinərpwi rəgin ia nırəha. In raməvəhag mınraha, mauvei pen nəgkiariien riti rauku pen ti Nənimwın Ikinan. Nəpın ruvei pen pam, kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ³ Nəpın Iesu ruvəregi raka nəmisəien səvənhi, rarə mwi nəpın foti. Ia nəpın me nəha ramier irapw ti aposol me nəha. Nəpın rıpk ramərer ia nəmrınraha, mamə irəha hamətoni mə ruvəmıru pərhiēn. Irəha kamhətə in, nənə in rani narimnari me ia nıkaren səvəi nıtətə sə Kumwesən ramərımənu irə.

⁴ Nəpın riti raməni pəri nari irəha mınraha, nənə mını pen ti nırəha i mə, “Tihəpwəh nierien ia Jerusalem, mətə tihameitenhi Nənimwın Ikinan sə Tata səiou rino raka promes mə truvei pehe m kimiaha. Hiəuvəregi raka iou iakaməgkiari

irə fwe kupwən, mamini mə, ⁵ ‘Jon rino paptas ia nui, mətə ripko mhə tui Kumwesən tro paptas ia kimiaha ia Nənimwın İkinan.’ ”

⁶ Nənə nəpın riti mwi, nəpın aposol me housəsimwın irəha me, kamhəres pen İesu i mə, “İərimənu, tikərimənu ia nəkur İsrəl nəha təkwtəkwuni rəmwhen ia kig kupwən me səvənraha uə rekəm?”

⁷ Mətə İesu rini pen ti nirəha i mə, “Tata səiou rauvehi nasoriien minəmri raka nəpın me pam. Ripko mhə səkimiaha tihəukurən mə tinesən nəpın me nəha tuhəier irapw. ⁸ Mətə nəpın Nənimwın İkinan truvehe ia kimiaha, tihəuvehi niskaiien. Nənə tihaməkeikei mhəuvən, mhəvisau irapw iou fwe Jerusalem, mine ia kwopun me pam fwe ia tənə Jutia mine Sameria, mhəuvən mheste tənəmtənə me pam.”

⁹ Nəpın İesu rini pam nəgkariien me nəha, kuvehi utə in rautə. Nərmama me səvənhi kamhəti pen mamhətoni in meste nəpuə riti rousəman. Kurirə irə həkətətoni mhə mwi in.

¹⁰ Nəpın İesu rautə mamevən, irəha kamhəkwtə ihi ia nimagouagou, nənə təkwtəkwuni a iəmə mi kəru səvənrau tinari rəpsan krouier irapw ti nirəha, rouərer ia nikarenraha, ¹¹ rouni mə, “Nəmə Kalili! Rəfo hiamərer ia kwopun i, mamhəti utə ia nimagouagou? İesu i sə kuvehi raka tukumiaha, kuvehi utə revən fwe ia neiai, in truvehe rəmwhen a mwi hianətoni rautə ia nimagouagou mamevən.”

Matias truvehi təmwki Jutas

¹² Kurirə ikin aposol me həier ia təkuaer nəha kani mə Təkuaer Olif mhəəriğ mamhəuvən fwe Jerusalem. (Təkuaer nəha Olif raməkure ipaka ti Jerusalem rəmwhen ia wan kilometa.)

¹³ Nəpın irəha həier pen fwe taon, mhəutə pen fwe ia rum nəha irənhə kwopun kamharə ikin. Nəghinraha me i: Pita, Jon, Jemes, Antru, Filip, Tomas, Patolomiu, Matiu, Jemes tini Alfeas, Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas tini Jemes. ¹⁴ İa nəpın me nərmama me nəha nətəriğien səvənraha kuatia. Kamhousəsimwın irəha me, mamhəfwaki. Meri, mama səvəi İesu, mine piəvi İesu me, mine niəpran səməme kamhəni niəpərhienien ia İesu irəha minraha.

¹⁵ Nəpın me nepwın həukurau, nənə piəvtaha me housəsimwın irəha me ia kwopun kuatia. (İrəha pam ipaka ti wan hantret twenti.) Nənə Pita riskəmter ia rerinraha mini mə, ¹⁶ “Nərman, piak me, fwe kupwən Nənimwın İkinan ruvei pen nəgkariien səvənhi m Kig Tevit mə trukupwən mini irapw

Jutas, iəmə sə rīməiri nərmama me həuvən mhəkwtəmhiri Iesu. Nəgkiariien nəha ruvəuvehe muvəukuə raka, ti nəri nə mə nəgkiariien me pam kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə. ¹⁷ Jutas nəha fwe kupwən Iesu rinərpwi rəgin irə mə truvehe mo aposol riti səvənhi kimaha min.”

¹⁸ (Iəmə nəha rino noien ərəha, muvehi mane irə, muvehi mevən muvehi nəmri tīprənə i. Fwe ia tīprənə nəha in rīmwei irapw, tīpwīn rəpəruə, nəninhə irə rier. ¹⁹ Nərmama səməme kamharə fwe Jerusalem həregi nəvisaiuen səvənhi, nənə həuvei pen nəghi kwopun nəha ia nəgkiariien səvənraha mə Akeltama. Nīpwrai nəgkiariien nəha in i mə Tīprənə sə Netə Rinaiu Ikin.)

²⁰ Pita riripin nəgkiariien mini mə, “Nəgkiariien i sə kimərai pen ia nəkukuə nəha Ol Sam raməgkiari ia Jutas. Rini mə, ‘Pwəh səvənhi rukwənu ruvehe məkun.

Iərmama trəpwəh narəien ikin.’

Kimərai pen mwi mə,

‘Pwəh iərmama riti mwi ruvehi təmwhekin,

mo səvənhi wok.’

²¹⁻²² Ro iamīnhi irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi utə iərmama riti truvehi təmwki Jutas. Kimaha min tahəvisau irapw mə iahənətoni ia nəmrimaha mə Iesu rinətui mwi pərhien ia nemhəien səvənhi. Pwəh səuvehi utə iərman riti sə rinakurirə ia kimaha ia nəpīn me pam nəha Iesu Iərimənu səkitaha rinamavən kimaha min. Rinostat mukurirə ia kimaha ia nəpīn nəha Jon rinamo paptəes ia nərmama muvehe meste nəpīn nəha kuvehi utə Iesu revən fwe ia neiai.”

²³ Pita rini pen pam, nənə irəha həni irapw nəghi iərmama kəru. Nəghinrau Josef mine Matias (Josef nəha kaməkwein mwi in mə Pasapas mine Jastas.) ²⁴ Nənə irəha həfwaki, mhəni mə, “Iərimənu, ikukurən nətərigien səvəi nərmama me pam. Tiko mahatən ro m kimaha i mə iərman mi sə pəku nəha ikokeikei mə ²⁵ truvehe mo in aposol, muvehi təmwki Jutas, iəmə sə rinəpwəh wok nəha mə trevən ia kwopun atukwatukw səvənhi.” ²⁶ Nənə irəha həuini nəri sə ramahatən pen nari mə sin nəha truvehi wok nəha. Nənə nəri nəha rahatən pen mə Matias. Nənə həvsini pen in irəha aposol me eleven.

2

Nəpīn asori nəha Pentekos

¹ Nəpīn asori nəha Pentekos^a ruvəuvehe. Ia nəpīn nəha nərmama pam səvəi Iesu housəsimwīn irəha me ia kwopun kuatia. ² Təkwtəkwuni a həregi nari riti rəmwhen ia nimətagi

1:18: Mat 27:3-10   **1:21-22:** Jon 15:27   **1:24:** Jon 2:25   **2:1:** Lev 23:15-21, Dut 16:9-11   ^a **2:1:** Wok Me 2:1; 20:16, Fas Korin 16:8, Lev 23:15-21, Dut 16:9-12, Nam 28:26-31.

asori ruku pen ia nimagouagou muvnimwə masori ia nimwə nəha kamhəkure ikin. ³ Hətə nərami napw me həivə kirkiri, mhəuvən, mhərer ia kənkəpwənraha kuation kuation. ⁴ Irəha pam rerinraha ruvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan. Nənə Nənimwin nəha ruvei pen nəgkiariien minraha hənəmægkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə.

⁵ Ia nəpin nəha nəkur Isrel me həpik kamharə fwe Jerusalem. Irəha nəha nəməfwaki me həməuku pen fwe ia tənəmtənə me mhəuvehe. ⁶ Nəpin həregi narimnari me nəha, housəsimwin pen irəha me ipaka tukwe. Irəha hamərkərinari ti nəri nə mə nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə sə hənətui pen irə, irəha kamhəregi nərmama me səvəi Iesu kamhəgkiari ia nəgkiariien me nəha. ⁷ Nənimenraha rier. Həreirei, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “Hətə ro. Nərmama me nəha kamhəgkiari irəha pam nəkur Kalili. ⁸ Mətə rəfo kitaha saməregi kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkitaha me səpəmsəpə sə sənətui pehe irə? ⁹ Kitaha i nəmə Patia, mine nəmə Metia, mine nəmə Elam. Kitaha nepwin samarə ia Mesopotemia, mine Jutia, mine Kapatosia, mine Pontas, mine Esia, ¹⁰⁻¹¹ mine Frijia, mine Pamfilia, mine Ijip, mine Krit, mine Arepia, mine tənə nəha Lipia ipaka ti Saerin. Kitaha nepwin həuku pen fwe ia Rom. Kitaha nepwin nəkur Isrel atukwatukw, nənə kitaha nepwin ripko mhə kitaha nəkur Isrel, mətə samarə ia narəien səvənraha. Mətə kitaha pam saməregi nərmama me nəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me səkitaha me, mamhəni irapw wok asori me Kumwesən rino.” ¹² Nənə irəha nənimenraha rier. Həreirei, mamhəres pen irəha me i mə, “Nəri nəha nipwran rəfo irə?”

¹³ Mətə irəha me nepwin haris, mhəni mə, “Nərmama me nəha kamhənimwi waen, mamhakonə irə!”

Nəvisaiuen səvəi Pita

¹⁴ Mətə Pita riskəmter irəha Eleven Aposol me, mægkiari asori, mini pen ti nirəha i minua, “Nəmə Jutia mine kimiaha pam nərmama hiamarə ia Jerusalem, tiho mhətərig ro iou, pwəh iakini pehe nipwrai nəri nəha tukumiaha i. ¹⁵ Hiaməni mə nərmama me i hakonə ia waen, mətə rekəm. Irəha həpwəh nakonəien. Kwa naen klok a i ia nəpnəpin. ¹⁶ Nəri nəha hiamətoni ramesi pen nəgkiariien i Joel Profet riməni fwe kupwən:

¹⁷ Kumwesən rini mə, “Tramevən ipaka ti nəpin sampam, iou takərhi irapw nənimwin səiou trevən ti nərmama me pam.

Nipwnätimiahā me nərman mine nipran tuhəni irapw
nəgkiariien sə ruku pen ti Nənimwin səiou.

Ntəmaruə me səkimiahā me tuhətə vison me.

Nərgħarə me səkimiahā me tuhəməkrəha.

18 Ia nəpin nəha nərmana me səiou kani irəha mə iotukwini-
nari me,

nəri auər a mə irəha nərman uə nipran,

mətə takərhi irapw Nənimwin səiou trevən ti nirəha,

nənə irəha tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti

Nənimwin səiou.

19 Tako narimnari me fwe irənhə ia niməgouagou.

Nərmana tuhətoni, mhərkərinari irə.

Ia təkure tənə tako nimtətien me:

netə, mine napw, mine nise napw.

20 Meri truvehē mipitəv.

Məkwə truvehē mərueərəv məmwhen ia netə.

Kurirə irə nəpin səvəi Iərimənu truvehē.

Nəpin nəha trasori mopə ia nəpin me pam.

21 Ia nəpin nəha nərmana me pam səməme tuhəkwein ia
Iərimənu

in truvehimiru irəha.'

22 Nəmə Isrel tiho ro mhəregi nəgkiariien me i. Iesu nəha
iəmə Nasaret Kumwesən rinahātən atukwatukw m kimiahā
i mə in pərhiən rərhi pehe i ruvehē tukumiahā. Nəpin Iesu
rinamavən ia rerimiahā fwe kupwən, Kumwesən rauvei pen
niskaiien min, ramo nimtətien me mine narimnari asori me
hiāmətoni hiāmərkərinari irə rəmwhen hiəuvəukurəni raka.

23 Nəpin Kumwesən ruvei pen Iesu ia rəgimiahā, in ro iamihni
irə mamesi pen a nətərigien səvənhi mine nəfe in ruvəukurən
raka fwe kupwən mə tro. Nənə kimiahā hiouisi əpune Iesu ia
noien nəha hiəno irə. Hiāmri pen in ia rəgi nəmə ərəha me,
nənə hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. 24 Mətə Kumwesən
rifi Iesu ia nəmisəien səvəi nemhəien, mo in rətui mwi. In rino
iamihni irə ti nəri nə mə nemhəien ko rīpkəkwtəmhiri mhə
Iesu. 25 Rəmwhen ia nəgkiariien i Kig Tevit rīməni irə minuə:

'Iakamətə ik krau mik Iərimənu səiou ia nəpin me.

Ikamarə ipaka tukw iou.

Nari riti riwən tro iou iakətəmnimwin.

26 Ro iamihni irə rerik rəgien pik.

Tərhuək raməgnəgini ik Iərimənu səiou.

Nipwrak mwi trarə amasan, məpwəh nehekərien,

27 ti nəri nə mə nəpin takemhə

tikəpwəh nəpwəhien iou iakarə Imwei Nəkur Həuvamhə.

Tikəpwəh nəsenien nipwrai iəmə ikinan səim rīmərir.

28 Ikinahātən raka iou ia suatuk me səvəi nimiruien.

Tiko iou krau mik krauarə rerik ramagien.’

²⁹ Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə Kig Tevit, kaha kupwən səkitaha, in rīpkəgkiari atukw a mhə irə. In ruvamhə. Kuvənimwi raka. Səvənhi kref raməmak ihi. Fwe tui meste pehe ipwet mine samətoni. ³⁰ Mətə in profet riti. Rukurən amasan mə Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi mini pen tukwe in minuə ti nəpīn riti in ro kwənəkwas riti səvənhi ruvehi təmwhekin mərīmənu. ³¹ Kig Tevit rīməkupwən mətoni Kristo^b nəha mə trətui mwi ia nemhəien səvənhi. In nəha Kig Tevit rəgkiari irə ia Ol Sam nəpīn rini minuə ‘Kumwesən trəpwəh nəpwəhien in ramarə Imwei Nəkur Həuvamhə. Nīpwran trīpkimərīr mhə.’

³² Iesu nəha, Kumwesən rīnəsuaəpwiri in ia nemhəien səvənhi. Kimaha i iahənətoni, mamhəni irapw mə ro nīpərhiēnien.

³³ Kumwesən, tata səvəi Iesu, ruvehi utə in mukurei pen in ia nīkaren mwatuk. In ruvei pen Nənimwīn Ikinan min rəmwhen rino raka promes fwe kupwən mə tro. Iesu ruvehi Nənimwīn nəha, mərhi pehe i. Nəri nəha hiamətə, mamhəregi Nənimwīn Ikinan nəha. ³⁴ Kig Tevit rəpwəh nutəien fwe ia neiai, mətə in atukwatukw nəha rəgkiari ia Kristo, mini mə, ‘Kumwesən rini pen ti lərīmənu səiou mə,

Əkure ia nīkarek mwatuk

³⁵ meste tako nərmmama səməme haməmwəki ik həuvehe, tikərpwi utə tīpage nisum mi ia nīrəha.’

³⁶ Ro iamīnhi irə kīmiaha pam nəkur Isrel tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu nəha hīnərui tərini pen ia nei kamarkuauī, in nəha təkwtəkwuni Kumwesən ro in ruvehe mo lərīmənu mine Kristo.”

³⁷ Nəpīn nərmmama me nəha həregi nəgkiariien səvəi Pita, rerinraha rəpou pīk. Həres pen Pita mine aposol me i mə, “Piak me, təkwtəkwuni nəha tahəfo nəha?”

³⁸ Mīregi Pita rini pen ti nīrəha i mə, “Kīmiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkīmiaha mhəuvehe pwəh iaho paptaes ia kīmiaha ia nəghi Iesu Kristo. Tiho iamīnhi irə mine nənə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səkīmiaha. Kīmiaha tihəuvehi Nənimwīn Ikinan. ³⁹ Promes nəha raməmak tukumiaha, maməmak mwi ti nərimiaha me, mine nərmmama səməme kamharə isīpwīn. Raməmak

2:29: 1King 2:10, Wok Me 13:36   **2:30:** 2Saml 7:12, Sam 89:3-4, Sam 132:11

2:31: Sam 16:10   **b 2:31:** Nəgkiariien i ‘Kristo’ nəgkiariien riti səvəi nəkur

Kris kupwən. Nīpwran mə iamə kətəgi pen oel ia nukwənen. Fwe kupwən nəpīn tuhəmtər kig riti, hətəgi pen oel ia nukwənen. Ətoni ro Fas Samuel 10:1 mine Fas Samuel 16:13. Nənə profet kupwən me hāməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit, nənə in truvehe mo kig irə. Nəkur Isrel kamheitenhi iamə nəha truvehe. Kani nəghīn nə mə ‘Kristo.’ Ətoni ro ikin Seken Samuel 7:12.

2:32: Wok Me 1:8   **2:33:** Wok Me 1:4, 7:55-56   **2:36:** Wok Me 5:30-31

2:37: Luk 3:10,12, Wok Me 16:30   **2:38:** Luk 24:47, Wok Me 3:19   **2:39:** Aes 57:19

ti nər̄mama me pam səm̄ame Iər̄imənu Kumwesən sək̄itaha trək̄wein ia nirə̄ha.”

⁴⁰ Pita r̄ini irapw nək̄kariien me r̄ip̄ik mwi ti nirə̄ha i, mamək̄eikei m̄inraha, mam̄ini mə, “Nər̄mama ipwet m̄ine hamo noien ikou. Tiharaka ia nirə̄ha ti nəri nə mə Kumwesən trər̄pw̄in noien ə̄rə̄ha me səvənraha.” ⁴¹ Ia nəp̄in nəha nər̄mama me həp̄ik həmwhen ia 3000 h̄ani n̄ipər̄hienien ia nək̄kariien səv̄ai Pita, mhəuvehe, ko paptaes ia nirə̄ha.

Nar̄aien səv̄ai nər̄mama me səm̄ame kamhəni n̄ipər̄hienien ia Iesu

⁴² Ia nəp̄in me irə̄ha kamhousəsimw̄in irə̄ha me, mamhət̄er̄ig nək̄kariien sə aposol me kamhahatən irə̄ha irə̄. Kamhək̄wsen bred, mamhəni pəri nari, mamhəfwaki pəri. ⁴³ Nər̄mama me pam kamhəhek̄ir, ti nəri nə mə Kumwesən rauvei pen n̄iskaiien m̄ aposol me səv̄ai Iesu. Ia n̄iskaiien nəha irə̄ha kamho n̄imtət̄ien me r̄ip̄ik m̄ine nar̄imnari me nər̄mama kamhət̄oni hamək̄er̄inari irə̄. ⁴⁴ Nər̄mama me pam səm̄ame kamhəni n̄ipər̄hienien ia Iesu, kamharə pəri ia kwopun kuatia, mamhəuai nar̄imnari me səvənraha m̄inraha me. ⁴⁵ Irə̄ha kamhəmri pen nəmri nari ia səvənraha t̄iprənə m̄ine nautə me mamhəuvehi mane irə̄. Nəp̄in nari riti riwən ti nirə̄ha riti, kamhəuai mane nəha, mamhəuvei pen m̄ iər̄mama nəha. ⁴⁶ Ia nəp̄in me kamhavən pəri, mamhəuvən fwe ia nimwə səv̄ai Kumwesən. Fwe ia nək̄wai nimwə me səvənraha, kamhək̄wsen bred, mamhəni pəri nari. Rer̄inraha ragien. ⁴⁷ Kamhəgnəḡini Kumwesən. Nəp̄in nər̄mama me hət̄oni irə̄ha, kamhəs̄iai irə̄ha. Ia nəp̄in me Iər̄imənu rauvehim̄iru nər̄mama me nepw̄in mwi, nənə həuvehe mho kuatia irə̄ha m̄inraha.

3

Pita romasan iər̄mama riti n̄isun mi krouemhə

¹ Ia nəp̄in riti, tri klok ia nər̄uarəv, nəp̄in səv̄ai nəfwakiien ruvəuvehe. Pita m̄ine Jon krouutə pen fwe ia nimwə səv̄ai Kumwesən. ² Iər̄mama riti fwe ik̄in. Nəp̄in rinətui pehe n̄isun mi krouemhə ko r̄ip̄kavən mhə. Ia nəp̄in me in me nepw̄in həuvehi mhək̄ure pen i ia n̄ikare nimwə səv̄ai Kumwesən ipaka ti təp̄inhə nəha kani mə Təp̄inhə sə Ramasan. Nəp̄in nər̄mama me kamhəuvehe mə tuhəuvnimwə, iər̄mama nəha ramase mane m̄inraha. ³ Pita m̄ine Jon krouvehe ipaka mə trouuvnimwə ia nimwə səv̄ai Kumwesən. Nəp̄in iər̄mama nəha rət̄oni, rase mane m̄inrau. ⁴ Pita m̄ine Jon krouət̄i

pen rouætə in. Pita rini mə, “Tiko məti pehe mətə kimrau.”
⁵ Iərmama nəha rəti pen mətə irau. Rerin ramrhi mə rosi
 trouvei pen nari riti min.

⁶ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Səiou silva mine kol
 riwən, mətə nəfe iakauvehi takuvei pehe mik. Ia nəghi Iesu
 Kristo, iəmə Nasaret, tiko mərəer mavən.” ⁷ Pita ruvehi rəgin
 mwatuk miwi utə. Təkwtəkwuni a iərmama nəha nisun mi
 krouvehe rouskai. ⁸ Riskəmtər mavən, mukurirə ia Pita mine
 Jon, mharuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Ramavən,
 maməruərau utə, maməgnəgini Kumwesən. ⁹ Nərmama me
 pam həti pen mhətə iərmama nəha ramavən maməgnəgini
 Kumwesən. ¹⁰ Hətə həukurən mə iərmama nəha in nəha
 raməkure rerin mamase mane fwe ia nikare nimwə səvəi
 Kumwesən ipaka ti Təpinhə sə Ramasan. Irəha həkərinari irə.
 Nənimenraha rier ti nəfe kino irə.

Pita raməvisau fwe ia nimwə səvəi Kumwesən

¹¹ Iərmama nəha raməgher pen ia Pita mine Jon. Nərmama
 pam haiu mhəuvehe ti nirəhar fwe ia kwopun nəha kani mə
 Vrandə səvəi Solomon. Nənimenraha rier. ¹² Nəpin Pita rətə
 nərmama me nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Nəmə Isrel. Rəfo
 hiaməkərinari ia iərmama i? Hiaməti pehe mamhətə kimrau
 ti nəfe? Hiaməfətərig irə? Ko kimrau iaromasan iərmama
 i ia səkimrau atukw niskaiien uə ti nəri nə mə kimrau iəmə
 ikinan mi? Rekəm! ¹³ Kumwesən səvəi Epraham mine Aesak
 mine Jekop, Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha, in
 ruvehi utə nəghi Iesu, iəmə sə ramo tukwini nari min. Iesu
 nəha hiəuvei pen ia rəgi nəkur Rom. Nəpin Paelat rini mə
 trəsəni Iesu rier irapw ia kalapus, hiərer ia nənime Paelat,
 mamhəni mə hiəpwəh nokeikeiien mə tro iamihhi irə. ¹⁴ Iesu
 nəha in iəmə atukwatukw mine iəmə ikinan, mətə kimiaha
 hiənəpwəh in, mhəres pen Paelat i mə trəpkəsəni mhə in rier
 irapw ia kalapus mətə trəsəni a iərmama sə rinousi əpune
 iərmama rier irapw. ¹⁵ Ia noien nəha hiənousi əpune Iəmə
 sə in Nukune Nimiruien. Mətə Kumwesən rino in rətui mwi
 ia nemhəien. Kimaha iahənətoni nəri nəha, mamhəni irapw
 mə ro nīpərhienien. ¹⁶ Nəgse nəghi Iesu nəha in nəha rino
 nisui iəmə i krouvehe rouskai. Hiamətoni iəmə i, mhəukurən
 in. In rini nīpərhienien ia nəghi Iesu, mo pen ramərəer ia
 nəmrimiaha nīpwrən rinəsənin pam.

¹⁷ Piak me iakukurən mə ia nəpin nəha hiənousi əpune
 Iesu, kimiaha mine nəmə asori me səkimiaha hiəreirei nəfe
 nəha hiamo. ¹⁸ Mətə ia noien nəha hiəno irə Kumwesən

rino nægkiariien me sávənhi sə in rīməuvei pen m profet kupwən me sávənhi həuvəuvehe mhəuvəukuə. Profet me nəha haməkupwən mhəni irapw mə Kristo sávənhi traməkeikei miregi nəmisiəien. ¹⁹ Ro iamınhi irə kimiaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha pwəh Kumwesən raikuas raka nərəhaien me səkimiaha. ²⁰ Trini minuə hio iamınha irə, nəpin səvəi napwisien truku pen ia nəmri Kumwesən. In trərhi pehe Kristo sə kiməni irapw fwe kupwən mə truvehe tukumiaha. Kristo nəha iakanı in Iesu. ²¹ In traməkeikei marə fwe ia neiai meste Kumwesən tro narimnari me həuvehe mho sə vi rəmwhen ia profet ikinan me sávənhi fwe kupwən həməni. ²² Moses rıməni mə, 'Iərimənu Kumwesən səkimiaha truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiha riti. Tihaməkeikei mhətərig ia narimnari me pam profet nəha trini pehe tukumiaha i. ²³ Trini minuə iərmama riti rəpwəh nətərigien ia profet nəha, Kumwesən truvehi raka in, məpwəh nəvsini penien in ia nərmama me sávənhi.'

²⁴ Samuel mine profet me pam səməme hənəkurirə pen i mhəuvehe həməni narimnari me i kamo ipwet mine. ²⁵ Nəkur Isrel, kimiaha nə nıpwənəti profet kupwən me. Kimiaha nə nıpwənəti kaha kupwən me. Promes nəha Kumwesən rıməuvei pen mınraha in nə promes səkimiaha. In rıməni pen ti Epraham i mə, 'Iərmama riti truku pen ia kwənəkwas səim. Namasanien səiou truku pen irə, mevən ti nərmama me pam ia tənəmtənə me.' ²⁶ Nəpin Kumwesən ruvehi utə Tini, in rukupwən mərhi pehe i tukumiaha nəkur Isrel mə trakwein amasan m kimiaha, mo hiəpwəh nərəhaien me səkimiaha."

4

Pita mine Jon krouərer ia nəmri nəmə asori me

¹ Nəpin Pita mine Jon krauəgkiari ihi m nərmama, pris me mine Satusi me^a həuvehe irəha iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən. ² Niemaha rəpi irəha ti nəri nə mə Pita mine Jon krauahatən nərmama me, rauni mə Iesu rınətui mwi ia nemhəien sávənhi. Ia nægkiariien nəha krauahatən pen mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. ³ Nəmə asori me nəha həkwtəmhiri irau, mətə ti nəri nə mə rinaməruarəv, hosə pen irau ia kalapus mə trouəmak fwe ikin roueste trakwakwi. ⁴ Mətə nərmama me səməme həməregi nægkiariien sávənrau, həpik ia nirəha

3:19: Wok Me 2:38   **3:22:** Dut 18:15,18-19, Wok Me 7:37   **3:25:** Jen 22:18, Kal 3:8   **3:26:** Wok Me 13:46   **4:1:** Luk 22:4,52   ^a **4:1:** Əvsini mwi Mak 12:18. Satusi me həni mə iərmama sə ruvamhə ko rıpkətui mhə mwi ia nemhəien sávənhi.   **4:2:** Wok Me 23:8   **4:3:** Wok Me 3:1   **4:4:** Wok Me 2:41

həni nɪpərhiɛniɛn ia Iɛsu. Kəvsini nərman me əpa səməme həni nɪpərhiɛniɛn ia Iɛsu, irəha pam ipaka faef-taosen.

⁵ Kɪni rakwakwi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine elta me mine nahatən me səvəi Loa housəsɪmwɪn irəha me fwe Jerusalem. ⁶ Irəha housəsɪmwɪn irəha me irəha pris asori anan nəghɪn nə Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksanta, mine sin sin mwi irəha kwənəkʷus səvəi pris asori anan. ⁷ Irəha həuvehi Pita mine Jon, mhərpwi irapw irau ia kurkwənraha, mhəres pen irau i mə, “Sin ruvei pehe nɪskaiɛn m kɪmirau uə irauo nəri i ia nəghi sin?”

⁸ Ia nəpɪn nəha Pita rerɪn ruvehe mukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan, rini pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmiaha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine elta me. ⁹ Təkwtəkʷuni hiaməres pehe kɪmrau i ia nəmasaniɛn sə iarouo m iərmama i nɪsun mi krouemhə. Hiaməres mə iarouəfo irə ro in ruvehe məsanɪn. ¹⁰ Ramasan. Kɪmiaha pam i tihaməkeikei mhəukurən. Nəkur Isrel me pam mwi tuhaməkeikei mhəukurən. Iəmə i ramərer ia nəmrɪmiaha nɪsun mi krouskai, ti nəri nə mə iaromasan in ia nəghi Iɛsu Kristo, iəmə Nasaret. Hɪənərui tərini pen in ia nei kamarkuau, remhə, mətə Kumwesən rɪno in rətui mwi ia nemhəiɛn səvənhɪ. ¹¹ Iɛsu in iəmə nəha Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamɪni mə,

‘Kəruətərei nəha kɪmiaha nəmə hiamuvrhəkɪn nɪmwə hɪənuə rərəha, mhəpwəh,

təkwtəkʷuni nəha ruvəuvehe mɪno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me,

məkwtəmhirɪ əknekɪn pam nɪmwə.’”

¹² Pita rɪrɪpɪn nəgkiariɛn mɪni mə, “Iɛsu əpa rauvehi nɪskaiɛn ti nuvehimɪruɛn kɪtaha. Ia tənəmtənə me pam, iərmama riti mwi riwən Kumwesən rərhi pehe i mɪni mə tsaməkeikei mhahatətə ia nəghɪn mə in truvehimɪru kɪtaha.”

¹³ Nəpɪn nəmə asori me hətoni mə Pita mine Jon krouəpwəh nehekɪriɛn ia nəmrɪnraha, həkərɪnari irə. Hənətə sas mə irau iəmə auər a mɪ. Krouəpwəh nevəniɛn ia kwopun sə kaukurən nari ikɪn. Irəha hamətərig tukwe, mhəukurən mə irau nəha krɪnamavən pəri irəha Iɛsu fwe kupwən. ¹⁴ Mətə ko həpwəh nɪniɛn nəgkiariɛn riti, ti nəri nə mə hətoni iəmə nəha krɪnomasan nɪsun mi ramərer ia nɪkarenrau. ¹⁵ Ia nəpɪn nəha nəmə asori me həni mə irəhar tuharevən fwe iruə. Nəpɪn harier irə, kamhəgkiari mɪnraha me mə, ¹⁶ “Tso nəfe ia iəmənmi nəha? Nəkur Jerusalem me pam həukurən mə krɪno nɪmtətɪɛn asori nəha. Ko kɪtaha səpwəh nɪniɛn mə neikuəiɛn. ¹⁷ Mətə rərəha mə nəgkiariɛn nəha truvɪrɪs mevən mwi ti nərmama me. Pwəh sənise pen əknekɪn ti nɪrau i mə trouəpwəh mwi nɪniɛn nəghi Iɛsu i ti iərmama riti mwi.”

18 Irəha həkwein irəhar haruvnimwə pehe mwi. Həni pen ti Pita mine Jon mə trouəpwəh mwi niniien uə nahatəniien nərmama me ia nəghi Iesu.

19 Miregi Pita mine Jon krouni mə, “Kimiaha əpa ti-haməkeikei mhəkiri mə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kimrau taro nəkwən uə nəkwamiaha. 20 Mətə kimaha ko iahəpwəh nəkwumwi təriniien tərhumaha. Tahaməkeikei mhəvisau irapw nəfe iahənətə mhəregi.”

21 Nənə nəmə asori me hənise əknekin pen ti nirau i, mhərhi pen irau krauevən, mhəpkətə mhə suatuk riti ti nousiien irau. Rəknekin ti nirəha ti nəri nə mə nərmama me haməgnəgini Kumwesən ti nəfe irau krino ia iəmə nəha nisun mi krouemhə. 22 Iəmə nəha krinomasan in ia nəghi Iesu nuk səvənhi rəpi raka foti.

Nərmama me səvəi Iesu həfwaki

23 Nəpin Pita mine Jon krouier, krouevən rouətə nərmama me səvəi Iesu, nənə rouəvisau narimnari me pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməni pen ti nirau i.

24 Nəpin irəha həregi, housəsimwin irəha me mhəfwaki pəri m Kumwesən, mhəni mə, “Iərimənu Asori ikino neiai mine tiprənə mine təsi mine narimnari me pam ia nirəhar. 25 Fwe kupwən, nəgkiariien səim sə ruku pen ia Nənimwin Ikinan, rier ia nipəgi nəkwai iərmama səim sə ro tukwini nari mik, kaha səkimaha Kig Tevit, mini mə,

‘Rəfo nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel niemaha raməpi irəha?

Rəfo nərmama me ia tiprənə i haməkure ti nətərigien səvənraha, mətə hamo teki nari?

26 Kig me ia tiprənə i həpnəpenə ti naruagenien.

Nəmə asori me pam housəsimwin irəha me, mamhəni ərəha Iərimənu,

mamhəni ərəha mwi Kristo səvənhi.’

27 Kumwesən, nəgkiariien nəha ro nipərhiienien. Ia taon i Jerusalem, Kig Herot mine Ponjes Paelat hənəusəsimwin pəri irəha nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel mine nəkur Isrel. Irəha hənəusəsimwin irəha me, mhəmwəki Iesu iəmə ikinan səim sə ramo tukwini nari mik. 28 Irəha həno narimnari me nəha mamhesi pen atukwatukw nəfe ikiməni mə tuko ia nətərigien səim. 29 Mətə Iərimənu, təkwtəkwuni tikregi ro nəgkiariien skai me nəha nəmə asori me həməni pehe tukumaha i. Kimaha iahase ik mə tikasitu ia kimaha. Kimaha i nərmama iahamo tukwini nari mik. Pwəh iahəvisau irapw nəgkiariien səim, mhəpwəh nehekiriien. 30 Osə pehe rəgim əsanin, momasan nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha.

Ia nāghi Iesu, iāmā ikinan sə ramo tukwini nari mik, pwəh kīmaha iaho nīm̄tətien me mine narimnari me nərmama tuhətoni, həkərinari irə.”

³¹ Nəp̄in həfwaki pam, Kumwesən rikiukiū ia kwopun nəha kamhəkure ikin. Rer̄inraha ruvehe mukuər ia Nən̄imw̄in Ikinan. Nənə həuvən mhəni irapw nāgkiariien səvəi Kumwesən, mhəpwəh nehekieren.

Nərmama me səvəi Iesu hasitu ia nirəha me

³² Ia nəp̄in nəha nərmama səməme kamhəni n̄ipər̄hienien ia Iesu, rer̄inraha mine nətərigien səvənraha ro a kuatia. Riti ia nirəha riwən raməpwtig ti nautə me səvənhi, m̄ini mə səvənhi əpa. Mətə həuai narimnari me mhəuvehi rəmwhen ia nirəha me. ³³ Aposol me kamhəvisau irapw skai mə Iesu Iər̄imənu rinətui pər̄hien mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə Kumwesən ramasitu asori ia nirəha ia namasanien səvənhi. ³⁴ Nərmama me səvəi Iesu riti ia nirəha riwən r̄ini mə nari riwən təni tukwe, ti nəri nə mə sin sin ia nirəha səvənraha t̄iprənə uə nimwə rarə həmri pen nəmri nari irə. Nəp̄in kuvehi nənimen, həuvehi mane, ³⁵ mhəuvən, mhəfate pen ia nisui aposol me. Nənə aposol me həuai, mhəuvei pen m nərmama səməme nari riwən ti nirəha.

³⁶ Iərmama riti nəha ikin nāghin nə Josef. In iāmā Isrel sə ruku pen ia kwənək̄wus səvəi Livae. Rinətui ia tənə əmweris nəha Saepras. Aposol me həsegi pen nāghin sə vi mə Panapas. N̄ip̄wrai nāgkiariien nəha in i mə Iāmə sə Ramərpwi Əknek̄in Nərmama. ³⁷ Josef i rəmri pen nəmri nari ia t̄iprənə səvənhi. Nəp̄in kuvehi nənimen, ruvehi mane, mevən, m̄ifate pen ia nisui aposol me.

5

Ananaeas mine pran səvənhi Safaera

¹ Mətə iərmama riti nāghin nə Ananaeas mine pran səvənhi Safaera krouəmri pen nəmri nari ia səvənrau t̄iprənə. ² Nəp̄in kuvehi nənimen, krouvehi mane, rouni pəri mə trouvehi raka n̄ipər̄in səvənrau. Kurirə irə Ananaeas ruvehi n̄ipər̄in a, mevən, m̄ifate pen ia nisui aposol me, mameikuə mə mane me pam nəha rauvei pen.

³ Pita rini mə, “Ananaeas, rəfo ikəsēni Setan ruvehe mukuər ia rer̄im, mamō ikameikuə ia Nən̄imw̄in Ikinan? Nəmri t̄iprənə sə kuvei pehe mik, rəfo ikək̄wtəm̄hiri n̄ipər̄in səim? ⁴ Nəp̄in ikəpwəh nəmri penien ihi nəmri nari irə, t̄iprənə ramo ihi səim irə. Nəp̄in ikuvehi mane, ia nəp̄in nəha mwi mane nəha ramo ihi səim irə. Mətə rəfo rer̄im r̄ir̄hi mə tiko noien i? Ikəpwəh neikuəien ia nirak, mətə ikeikuə ia Kumwesən.”

5-6 Nəpɪn Ananaeas rɪregi nəgkiariien nəha, təkwtəkɥuni a mwi rɪmwei memhə. Ntəmaruə me nepwɪn həskəmter, mhəvegi nɪpwran, mhəuvehi mhəier, mhəuvən mhənɪmwi. Nərmama me həregi həhekɪr.

7 Nəpɪn aoa kahar rukurau, pran səvəi Ananaeas ruvnimwə pehe, mətə rəpwəh nukurənien mə səvənhi iərman ruvamhə.

8 Pita rɪni pen tukwe in mə, “Tiko mɪni pehe ro tukw iou i mə nəmri tɪprənə sə kuvei pehe m kɪmirau, in pam i?”

Mɪregi Safaera rɪni mə, “Ouəh, nəmri tɪprənə ihi nəha?”

9 Mətə Pita rɪni pen tukwe in mə, “Rəfo kɪmirau iərman səim irouni pəri mə tɪrouni mə mane me pam i? Ikukurən mə ko ikeikuə ia Nənɪmwɪn səvəi Iərɪmənə? Ətə ro! Nərmama səməme hamənɪmwi səim iərman, irəha fwe ia kwəruə. Tuhəuvehi mwi ik, mhəuvən fwe iruə.”

10 Təkwtəkɥuni a Safaera rɪmwei ia nisui Pita memhə. Nəpɪn ntəmaruə me həuvnimwə pehe, hətə raməmək muvamhə. Nənə həuvehi, mhəier, mhənɪmwi ia nɪkare səvənhi iərman. 11 Nakalasia me mɪne nərmama səməme həregi nəri nəha, irəha pam həhekɪr asori.

Aposol me kamho nɪmtətien me

12 Ia nəpɪn nəha aposol me kamhavən ia reri nərmama me, mamho nɪmtətien me rɪpɪk mɪne narɪmnari me rɪpɪk nərmama hətoni mhərkərinari irə. Ia nəpɪn me nərmama səməme kamhəni nɪpərɪhienien ia Iesu kamhousəsɪmwɪn irəha me ia vranda səvəi Solomon ia nɪmwə səvəi Kumwesən.

13 Nəpɪn nərmama əpnəpen a hətoni irəha, həgnəgɪni irəha, mətə həpwəh nəvənien ipaka, ti nəri nə mə həhekɪr. 14 Mətə nərman me həpɪk mɪne nɪpran me həpɪk kamhəuvehe ti Iesu Iərɪmənə, mamhəni nɪpərɪhienien irə.

15 Aposol me kamho nɪmtətien me rɪpɪk ia Jerusalem. Ro pen nərmama me kamhəuvehi nərmama səməme nemhəien rarə ia nɪrəha, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia suatuk, mhəmri pen irəha ia təkure nɪkoukau me mɪne kafete me. Irəha kamho iamɪnhi irə mɪnuə Pita ruvehe mukurau mətə nənɪmwɪn a trukurau pen ia nɪrəha, nənə irəha həuvehe mhəsənɪn.

16 Nərmama me fwe ia rukwənu me ipaka ti Jerusalem, irəha mwi kamhəuvehi nərmama me səvənraha səməme nemhəien rarə ia nɪrəha mɪne səməme nənɪmwɪn ərəha me kamharə ia nɪrəha, kamhəuvehi irəha, mhəuvehe, nənə aposol me ho irəha pam həuvehe mhəsənɪn.

Nəmə asori me kamhometə aposol me

17 Ia nəpɪn nəha pris asori anan mɪne Satusi me nepwɪn housəsɪmwɪn pəri irəha me. Rerɪnrəha ramrɪhi ərəha aposol me səvəi Iesu. 18 Mo pen həkwtəmɪhiri irəha, mhəuvehi

puvnimwə irəha ia kalapus. ¹⁹ Mətə ia nəpɪn irə agelo riti səvəi Iərimənu ruvehe məsevər ia təpɪnhə me səvəi nimwə nəha, miri irapw aposol me, mɪni pen tɪ nɪrəha i mə, ²⁰ “Tihəuvən mhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni irapw tɪ nərmama me nəgkiariien me pam ia nɪkaren səvəi nɪmɪruien vi i.”

²¹ Ia nəpɪn rɪnamran həuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mamhahatən nərmama rosi agelo rɪməni pen tukunraha i.

Nəpɪn pris asori anan mɪne in me nepwɪn həuvehe, housəsɪmwɪn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Nəmə asori me nəha hərhi pen nərmama nepwɪn mə tuhəuvən fwe kalapus, mhəuvehi aposol me, mhəuvehi mhəuvehe. ²² Mətə nəpɪn nərmama me nəha kərhi pen irəha həuvən ia kalapus, həpwəh nətoniien aposol me. Nənə hərərig, mhəni pen tɪ nəmə asori me i mə, ²³ “Kɪmaha iahəuvən mhətoni kalapus rəsɪsəg əknekɪn. Nərmama səməme kamhətui tɪ kwopun nəha kamhərer tukuahag pam ia kwəruə me. Mətə nəpɪn həsevər ia təpɪnhə, kɪmaha iahəuvnimwə, mətə nərmama me nəha həiwən.”

²⁴ Nəpɪn pris asori me mɪne iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui tɪ nimwə səvəi Kumwesən həregi nəgkiariien nəha, nətərigien səvənraha rəvsausini pɪk tɪ aposol me. Həreirei mə nəfe ro irəha.

²⁵ Ia nəpɪn nəha iərmama riti ruvnimwə pehe, mɪni pen tɪ nɪrəha i mə “Nəmə me nəha hiənəsisəg tukuahag ia nɪrəha, irəha fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhahatən nərmama me.” ²⁶ Nənə iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui tɪ nimwə səvəi Kumwesən rɪskəmter, miri naruagən me nepwɪn səvənhi, mhəuvən, mhəkwtəmhiri aposol me, mhəiri irəha mhəuvehe. Mətə həpwəh nousiien irəha, tɪ nəri nə mə həhekɪr nərmama me. Kamo nərmama me həkwɪ irəha ia kəruətərei.

²⁷ Irəha həuvehi aposol me mhəuvehe, mhərpwi irapw irəha ia nəmri nəmə asori me. Nənə pris asori anan rəgkiari mɪnraha, ²⁸ mɪni mə, “Iahəuvəni pehe raka nəgkiariien skai tukumiaha i mə tihəpwəh rə nahatənien nərmama ia nəghi iəmə nəha. Mətə hiənəruɪ nəkwamaha. Hətə ro. Təkwtəkwni nəha nərmama me pam ia Jerusalem həuvəregi raka nəgkiariien səkimiaha. Rəfo mə tihərukwi pehe nemhəien səvəi iəmə nəha ia kɪmaha.”

²⁹ Mətə Pita mɪne aposol me həni pen tɪ nəmə asori me i mə, “Kɪmaha tahaməkeikei mho nəkwai Kumwesən, rɪpko mhə nəkwai nərmama. ³⁰ Kɪmiaha hiənousi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə, mhərukwi utə ia nei kamarkuau. Mətə Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkɪtaha rɪno rətui mwɪ

ia nemhæien sævænhi. ³¹ Kumwesæn i ruvæuvehi utæ raka in mukurei pen in ia nikaren mwatuk mæ in iæmæ sæ triri nærmama mîne iæmæ sæ truvehimiru nærmama. Kumwesæn ro iamînha iræ mæ truvei pehe næpin m kitaha nækur Isrel. Trini minuæ særærig ia noien æræha me sækitaha, Kumwesæn trenouenou noien æræha me sækitaha, mæpwæh næripwinien. ³² Kimaha iahænætæ narimnari me næha, mamhævisau irapw mæ ro nîpærhienien. Nænîmwîn Ikinan sæ Kumwesæn rauvei pen m nærmama sæmæme hamo nækwæn in mwi ramærer kimaha min.”

³³ Næpin næmæ asori me hæregi nægkiariien sævæi aposol me niemaha ræpi iræha. Hænuæ tuhousi æpune iræha. ³⁴ Mætæ iæmæ asori riti næha ikin ia rerînraha næghîn næ Kamaliel. In Farisi riti. In iahatæn riti sæ ramahatæn Loa sævæi Moses. Nærmama pam kamhæsiai in. In riskæmter, mini pen ti naruagæn me mæ, “Tihø mhæuvehi næmæ i mhæier. Pwæh kimaha iahægkiari ouihi a.” ³⁵ Næpin aposol me hæier iræ, Kamaliel rægkiari pen m næmæ asori me i mæ, “Næmæ Isrel, tihætærig amasan ti næfe hiamø ia næmæ me i. ³⁶ Rerimiahaha trirhi Teutas fwe kupwæn.^a Rini mæ in iærmama riti. Nærmama hæpik, ipaka ti 400, hæuvæn mhækuriræ i. Mætæ kousi æpune iæmæ næha. Nærmama sæmæme kamho nækwæn havæn kirkiri. Kusen sævænraha ræsas miwæn. ³⁷ Kuriræ ikin, ia næpin sæ kamævsini nærmama me iræ, Jutas iæmæ Kalilib rærer mivi nærmama hæpik hæuvæn mhækuriræ i. Mætæ in mwi kousi æpune. Nærmama sæmæme kamho nækwæn havæn kirkiri. ³⁸ Ro iamînhi iræ iakuæ takini pehe tukumiahaha i mæ, næmæ me i hamærer ia næmrîtaha ipwet, ramasan mæ tihæpwæh iræha, mhæfi raka rægimiahaha ia niræha. Trini minuæ næri næha hamo ruku pen ti iærmama, træsas miwæn. ³⁹ Mætæ trini minuæ Kumwesæn ramærer kuriræ ia niræha, ko hiæpwæh niniseien iræha. Tihætærig amasan ti næfe hiamø ia næmæ me i. Kitaha særeirei, mætæ ræræha mæ tihætæ sas kuriræ mæ hiamousari m Kumwesæn.”

⁴⁰ Ro iamînhi iræ næmæ asori me ho rosi Kamaliel rimæni pen ti niræha i. Hækwein mwi aposol me hæuvnimwæ pehe, mhærisi iræha, mhænise pen æknekîn ti niræha mæ tuhæpwæh nævisauien mwi m nærmama ia næghi Iesu, nænæ mhæfi raka rægînraha ia niræha.

⁴¹ Aposol me hæier ia næmri næmæ asori me sævæi nækur Isrel, mamhagien, ti næri næ mæ Kumwesæn rætæ iræha mæ

5:31: Wok Me 2:33-34, Efes 1:20, Hip 2:10, 12:2   **5:32:** Wok Me 1:8   **5:33:** Wok Me 7:54   **5:34:** Wok Me 22:3   **5:36:** Wok Me 21:38   ^a **5:36:** Teutas in iærmama riti rimæiri nærmama me sævænhi mæ tuhæuvæn mharuagæn iræha nækur Rom. Ræpwæh nokeikeiien mæ nækur Rom tuhærimænu ia nækur Isrel.   **5:37:** Luk 2:1-2   **b** **5:37:** Jutas in iæmæ Kalili riti. Fwe kupwæn rimæiri nærmama me sævænhi hæuvæn mharuagæn iræha nækur Rom.   **5:40:** Wok Me 4:18   **5:41:** Mat 5:10-12, 1Tes 4:13

həmwhen ko naurisien minraha ti nəghi Iesu. ⁴² Nənə ia nəpın me kamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəuvən mwi ia nimwə me, mamhəripın, mamhahatən nərmama me, mamhəvisau minraha mə Iesu in Kristo.

6

Nasituien me irəha pam sefen

¹ Nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəpik mwi. Ia nəpın nəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həvisə irəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien Hipru. Nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həni mə ia nəpın me, nəpın kauvei pen mane mine nəveginien m nərmama me trasiu ia nirəha, kəpkuvei pen mhə m nıpran me səvənraha səməme nərman me səvənraha həuvamhə. ² Ro iamınhi irə, aposol me twelef həkwein pen nərmama me səvəi Iesu mə irəha pam tuhəuvehe. Nəpın həuvehe, aposol me həni pen ti nirəha i mə, “Kimaha iahaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Ripkatukwatukw mhə mə tahəpwəh wok nəha mhəuvehe mhəsui raka nəveginien. ³ Ro pen piəvmaha me, kimiaha tihərpwi rəgimiahə ia nərman me sefen ia kimiaha nəghınraha ramanan, rerınraha rukuər ia Nənimwın İkinan, nukurənien səvənraha rəpwəmwis. Kimaha tahəuvehi utə irəha mə tuhəsui raka nəveginien. ⁴ Mətə wok səkimaha tahaməfwaki, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ia nəpın me.”

⁵ Nərmama me pam səvəi Iesu rerınraha rəgien ti nəgkiariien nəha səvəi aposol me. Hərpwi rəginraha ia Stifen, iərman riti nahatətəien səvənhi riskai, rerın rukuər ia Nənimwın İkinan. Hərpwi mwi rəginraha ia Filip, mine Prokoras, mine Nikanor, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikolas, iəmə Antiok. Ripko mhə in iəmə Isrel, mətə ramarə ia narəien səvənraha. ⁶ Irəha həiri nərman me nəha sefen, mhəuvehe, mhərer ia nəmri aposol me. Aposol me həmrutə rəginraha ia nirəha, məfwaki minraha.

⁷ Ia nəpın nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rəuviris mamevən. Nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem həuvehe mhəpik mwi. Pris me nepwın həuvehi nahatənien səvəi Iesu, mhahatətə irə. Pris me nəha həpik kwopti.

Nəkur Isrel həkwtəmhiri Stifen

⁸ Stifen in iərmama riti Kumwesən rəuvei pen niskaiien min, mamasitu irə ia namasanien səvənhi. Nəpın riti Stifen ramavən ia reri nərmama, mamə nimtətien asori me mine

narimnari me nærmama hætoni, hamærkæri asori nari iræ.
 9 Mætæ nærmama me nepwîn næha ikin. Iræha nærmama sævai nimwæfwaki riti sævai nækur Isrel kani mæ Nimwæfwaki Sævai Nærmama Me Kinifi Raka Nari ia Niræha.^a Nepwîn hæuku pen fwe Saerin mine Aleksantria. Nepwîn mwi hæuku pen fwe Silisia mine Esia. Iræha hæskæmter mamhousari m Stifen. 10 Mætæ ræknekîn ti niræha. Ko hæpkousi tæri ni mhæ nægkariien sævæhi, ti næri næ mæ Nænimwîn Ikinan rauvei pen nukurænien min.

11 Ro iamînhi iræ hææku pen nærmama nepwîn mæ tuheikuæ iræ. Nærmama me næha hæskæmter, mhæni mæ, “Kimaha iahæregi iæmæ i ramægkiari æræha ia Moses mine Kumwesæn.”

12 Næpîn nærmama me mine næmæ asori me sævænraha mine nahatæn me sævai Loa hæregi nægkariien næha, niemaha ræpi iræha. Hæuvæn ti Stifen, mhækwætæmhirî, mhæuvehi mhæuvæn, mhærpwi irapw in ia næmri næmæ asori me sævai nækur Isrel. 13 Iræha hærpwi irapw nærmama nepwîn mæ tuheikuæ ia Stifen. Nærmama me næha hæni mæ, “Ia næpîn me iæmæ i ramîni æræha kwopun ikinan i mine Loa sævai Moses. 14 Iahæregi rini mæ Iesu næha iæmæ Nasaret in trousi testesi nimwæ sævai Kumwesæn, mæranki naræien sæ Moses rimæuvei pehe m kitaha, mæmri sæpæ riti.”

15 Næmæ asori me pam sævai nækur Isrel hamækure ia nousæsîmwînien sævænraha, mamhæti pen mamhætæ Stifen, mhætoni mæ nænimen ræmwhen ia næmri agelo riti.

7

Nævisaiien sævai Stifen

1 Ia næpîn næha pris asori anan rîni pen ti Stifen i mæ, “Ræfo iræ? Nægkariien i ro nîpærhienien?”

2 Mîregi Stifen rîni mæ, “Piak me mine tata me, hæregi ro. Fwe kupwæn, næpîn kaha kupwæn sækitaha Epraham rîpkevæn mhæ ihi fwe Haran, Kumwesæn asori rier irapw tukwe fwe Mesopotemia, 3 mîni pen tukwe in mæ, “Tikier ia tænæ imwam mine nækur imwam, mier mevæn fwe ia tîprænæ takahatæn ik iræ.”

4 Epraham rier ia tænæ Koltia,^a mevæn maræ fwe ia taon næha Haran. Næpîn sævæhi tata remhæ, Kumwesæn ræruî irapw mwi in ruvehe maræ ia tîprænæ i sæ hiamaræ iræ ipwet mine. 5 Mætæ ia næpîn næha Kumwesæn rîpkuvei pen mhæ tîprænæ riti ia kwopun i mæ tro sævæhi iræ. Rîpkuvei

6:9: 2Tim 1:15 ^a 6:9: Nærmama me næha sæmæme kamefwaki ia nimwæfwaki næha iræha nækur Isrel. Fwe kupwæn kamoslef ia niræha, nænæ kinifi raka nari ia niræha. Hæpko mhæ mwi slef ia niræha. 6:10: Luk 21:15 6:11: Mat 26:59-61

6:13: Jer 26:11 7:2: Jen 11:31 7:3: Jen 12:1 7:4: Jen 11:31-12:5

^a 7:4: Koltia næghîn riti mwi Papilon. 7:5: Jen 12:7, 15:18, Jen 17:8, Dut 2:5

pen anan mhə kwənpərin riti min. Mətə rino promes a mə tripkuvei pen min mine nimwipwini me səməme tuhətui kurirə. Nəpin Kumwesən riməni promes nəha, tini Epraham ramiwən ihi. ⁶ Nəgkiariien sə Kumwesən riməni pen ti Epraham i ro iamini irə: 'Nimwipwim me tuhəuvən mharə ia tiprənə səvəi nərməpə. Nəkur ia kwopun nəha tuhəuvehi pen wok skai minraha, mhometə irəha meste nuk fo hantret.' ⁷ Kumwesən rarə mini mwi mə, 'Mətə iou takərpwin noien ərəha səvəi nəkur me nəha nimwipwim me tuhowok skai minraha. Kurirə irə nimwipwim me tuhəier ia tənə nəha, mhəuvehe, mhəfwaki pehe miou ia kwopun i.' ⁸ Ia nəpin nəha Kumwesən rini mə Epraham mine kwənəkwus me səvənhi tukaməkeikei kuvehi ninhum minraha. Noien nəha rahatən pen promes nəha Kumwesən riməuvei pen m Epraham. Kurirə irə tini Epraham rətui, nəghin nə Aesak. Nəpin ruvehi nəpin eit səvənhi, səvənhi tata ruvehi ninhum min. Nənə Aesak rərəhi Jekop. Nənə Jekop rərəhi nərman me irəha pam twelef. Irəha me nəha kaha kupwən me səkitaha.

⁹ Kaha kupwən me nəha səkitaha, rerinraha ramrhi ərəha piəvnraha Josef. Həuvehi pen in ia rəgi nərmama me nepwin, mhəuvehi mane irə. Nərmama me nəha həuvehi Josef, mhəuvən fwe Ijip. Ia kwopun nəha Josef ramowok slef, mətə Kumwesən ramarə tukwe, ¹⁰ mauvehi raka in ia nipəmpəmien me pam səvənhi. Nəpin Josef revən mərəer ia nəmri Fero, kig səvəi nəkur Ijip, Kumwesən ruvei pen namasanien mine nukurənien min. Ro pen Fero ruvei pen nasorien m Josef. Nənə Josef ruvehe mo in iəmə asori ramətui amasan ti nəkur Ijip, nənə mamətui amasan mwi ti narimnari me sə kamo ia nəkwai nimwə səvəi Kig Fero.

¹¹ Kurirə ikin nəpin səvəi nukumhə ruvehe muvehi pam nəkur Ijip mine nəkur Kenan, mamə nərmama həmisə pik. Kaha kupwən me səkitaha hənəmətui sənənraha nəveginien, mətə ruvəivən. ¹² Nəpin Jekop riregi nəvisaiien mə nəveginien fwe Ijip, rərhi pen kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvən fwe ikin. Ro səvi ti nirəha ti nevənien ia kwopun nəha. ¹³ Nəpin irəha həuvən səro kəru irə, nənə Josef rini pui in ti piəvni me, nənə Kig Fero ruvehe mukurən nərmama ia kwənəkwus səvəi Josef. ¹⁴ Kurirə irə Josef rərhi pen nəgkiariien revən ti səvənhi tata Jekop irəha nərmama me pam ia kwənəkwus səvənhi mə tuhəuvehe fwe Ijip. Irəha pam sefenti-faef nərmama. ¹⁵ Nəpin Jekop riregi nəgkiariien nəha, reiwaiu mevən fwe Ijip. Kurirə ikin in mine kaha kupwən me səkitaha hemhə

7:6: Jen 15:13-14, Eks 12:40   **7:7:** Eks 3:12   **7:8:** Jen 17:9-14, Jen 21:4   **7:9:** Jen 37:11,28, Jen 39:1-3, Jen 39:21-23   **7:10:** Jen 41:37-44, Sam 105:21   **7:11:** Jen 41:54   **7:12:** Jen 42:1-5   **7:13:** Jen 45:1-4,16   **7:14:** Jen 45:9-11, Jen 46:27   **7:15:** Jen 46:1-7, Jen 49:33

fwe ikin. ¹⁶ Nənə həuvehi nīpwrānraha mhərərīg mhəuvən fwe taon nəha Sekem, mhənimwi irəha fwe ikin ia nīpəg riti sə Epraham rīməuvehi nənimen ti nīpwnəti iəmə asori riti nəghin nə Hamor.

¹⁷ Ruvəuvehe ipaka ti nəpīn nəha Kumwesən truvei pen tīprənə m kaha kupwən me səkitaha rəmwhen rino promes m Epraham fwe kupwən. Ia nəpīn nəha nərmama me səkitaha fwe Ijip həuvehe mhasori mhəpik. ¹⁸ Nənə kīg əpə ruvehe mərīmənu ia nəkur Ijip, mətə rīnapkukurən mhə Josef. ¹⁹ In reikuə ia kaha kupwən me səkitaha, mamərhiərhi irəha mə tuhərui irapw nəkwərhakwərha me sə həpkətui a i mə tuhemhə.

²⁰ Ia nəpīn atukwatukw nəha Moses rətui. In ramasan pik ia nəmri Kumwesən. Səvənhi tata mine mama krouətui amasan tukwe ia nəkwai nīmwə səvənrau meste in ruvehi məkwə kahar. ²¹ Nəpīn irau krouəmri irapw iruə, prən ouihī səvəi Kig Fero rətoni, mərəhi səvənhi, mətui amasan tukwe rəmwhen mə in tīni anan. ²² Kīnahatən Moses ia nukurənien me pam səvəi nəkur Ijip. Səvənhi nəgkiariien mine wok krouəsən.

²³ Nəpīn Moses reste nuk foti, rerin rirhi mə trevən mətōni piəvni me nəkur Isrel. ²⁴ In revən mətōni iəmə Ijip riti ramousi piəvni riti, mətə rīpkatukwatukw mə tro irə iamīnha irə. Ro pen Moses revən mə trasitu ia piəvni, mərpwīn pen noien səvəi iəmə Ijip ramo. Rousi iəmə Ijip nəha, mousi əpune. ²⁵ Moses rerin rirhi mə piəvni me tuhətōni mhəkurən mə Kumwesən ramərhi pen in mə truvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Mətə irəha həpkətə sas mhə irə. ²⁶ Kīni rakwakwi irə Moses revən mwi mətōni iəmə Isrel kəru krouousi irau me. In revən mə trəmri nəmərīnuien ti nīrau i, mīni mə, 'Iəmənmi kīmirau piəvmīrau me a. Rəfo irouousi kīmirau me?'

²⁷ Mətə iəmə sə ramousi ərəha anan piəvni rəsua raka Moses, mīni mə, 'Sin rīməuvehi utə ik mə tikərīmənu ia kīmaha məkiri noien səkīmaha? ²⁸ Rosi ikuə tikousi əpune iou rəmwhen ikinousi əpune iəmə Ijip nərineiv?' ²⁹ Nəpīn Moses rīregi nəgkiariien nəha, rap fwe Ijip, mevən mo in iərmama pwīspwīs ia tənə Mitia. Ia kwopun nəha tīni kəru krouətui, iərman mī.

³⁰ Kurirə irə nuk foti rukurau, nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pen ti Moses i fwe ia kwopun akwesakwes ikin, ipaka ti təkūər Sinae, mamərər ia nei riti napw rauək irə, mətə rīpkahi əmwesi mhə. ³¹ Moses rətoni nei nəha rəkərīnari irə. Nənə nəpīn revən ipaka tukwe mə trəspau irə, reri Iərīmənu ruvehe, mīni mə, ³² 'Iou Kumwesən səvəi

kaha kupwən me səim. Kumwesən səvəi Epraham mine Aesak mine Jekop.' Moses riregi, mətə rehekir mətəmnimwin, məpwəh nəti penien mətōni.

³³ Nənə Iərimənu rini pen tukwe in mə, 'Uvehi raka səim put, ti nəri nə mə tiprənə nə iakamərer ikin ro ikinan i. ³⁴ Iou iakinətə raka nərmama me səiou fwe Ijip. Kamometə irəha. Iakuvəregi raka nasəkien səvənraha. Nənə iou iakeiwaiu irapw pehe i mə takuvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Tiko muvehe, təkwtəkwuni takərhi pen ik ikevən fwe Ijip.'

³⁵ In nəha Moses sə kupwən nəkur Isrel həpwəh nokeikei-ien in, mhəni pen tukwe in mə, 'Sin rīməuvehi utə ik mə tikərimənu ia kimaha məkiri noien səkimaha?' Mətə Moses nəha in nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti səvənhi rier pen tukwe ia kwəti nei, mərhi pen in revən mə trərimənu ia nəkur Isrel, muvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. ³⁶ Moses nəha riri irəha mhəier ia Ijip, mhəuvən fwe ia Təsi Əruverəv, mhəuvən mharə nuk foti fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Nənə ia kwopun me nəha ramo nīmətien me mine narimnari me nərmama hətoni hamərkərinari irə.

³⁷ Moses nəha in nəha rīməni pen ti nəkur Isrel i mə, 'Kumwesən truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiaha riti.'^b ³⁸ Moses nəha in nəha ramarə irəha nəkur Isrel nəpin kamhavən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. In ramarə irəha kaha kupwən me səkitaha nəpin agelo nəha rəgkiari min ia Təkuər Sinae. Kumwesən ruvei pen nəgkiariien sə ramiru m Moses mə ruvei pehe m kitaha.

³⁹ Mətə kaha kupwən me səkitaha həpwəh nokeikeiien mə tuho nəkwai Moses. Həsua karen in. Nənə rerinraha rinamrhi Ijip. Hokeikei mə tuhərərīg mhəuvən fwe ikin. ⁴⁰ Ro pen həni pen ti Eron i mə, 'Tiko kumwesən me nepwin, pwəh həiri kitaha, ti nəri nə mə səreirei mə Moses nəha rīməri raka kitaha ia tənə Ijip ruvəwəku.' ⁴¹ Ia nəpin nəha irəha ho nənimwi kau riti. Nəpin həno pam, həpeki pehe nərimiru me mə tuhousi əpune irəha mhəuvei pen m nənimwi kau nəha. Irəha haməgnəgini nəri nəha həno ia rəginraha. ⁴² Ro iaminh i irə Kumwesən ruvehi pen təkutan minraha, məpwəh irəha həuvən mhəfwaki pen m meri, məkwə, mine kəməhau me. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərari pen ia nəkukuə səvəi profet me rani:

'Nəkur Isrel. Ia nəpin nəha hianarə nuk foti fwe kwopun akwesakwes ikin,

7:36: Eks 7:3, 14:21, Nam 14:33   **7:37:** Wok Me 3:22   **b 7:37:** Profet nəha Moses rīməni mə tripkuvehe in nəha Iesu. Əvsini mwi Dut 18:15.   **7:38:** Eks 19:3, Dut 5:5, 9:10, Wok Me 7:53   **7:39:** Nam 14:3   **7:40:** Eks 32:1,23   **7:41:** Eks 32:2-6   **7:42:** Jer 19:13

nərimiru me səməme hiamousi əpune, mamhəmri utə ia
təkure nifatə, hiəuvei pehe miou uə rekəm?

Rekəm. Hiəpwəh nuvei peheien miou.

⁴³ Mətə hiaməuvehi nimwə tapolen səvəi kumwesən nəha
Molek,

mine kəməhau səvəi kumwesən nəha səkimiaha Refan.

Irau mi nəha kumwesən eikuə mi sə hiəno ia rəgimiaha
mə tihaməfwaki pen minrau.

Kimiaha hiamo iamini ro pen takuvehi raka kimiaha ia
tiprənə səkimiaha hiəuvən ia nikare Pabilon.'

⁴⁴ Fwe ia kwopun akwesakwes ikin, Kumwesən riməni pen
ti Moses i mə traməkeikei mo nimwə tapolen riti. Moses ro,
mesi pen atukwatukw rəmwhen ia Kumwesən rino rətoni.
Kurirə ikin kaha kupwən me səkitaha həuvehi nimwə tapolen
nəha mamhəuvən. ⁴⁵ Nəpin Josua riri kaha kupwən me
səkitaha mə tuhəuvehe mhəuvehi raka tiprənə ia rəgi nəmə
Kenan, həuvehi nimwə tapolen nəha, mhəuvehi mhəuvehe.
Irəha kənamhəuvehe ia Kenan, Kumwesən raməkoui irapw
nəmə ikin. Nimwə Tapolen nəha raməmak iamini meste
nəpin səvəi Kig Tevit. ⁴⁶ Kig Tevit nəha Kumwesən rerin ragien
tukwe. In rini pen ti Kumwesən i mə, 'Ik Kumwesən səvəi
Jekop. Ko ikəsəni iou iako nimwə riti sə tikamarə irə?' ⁴⁷ Mətə
Kumwesən rəpwəh nəsenien. Kig Tevit ripko mhə nimwə riti
səvəi Kumwesən. Solomon ro.

⁴⁸ Mətə kitaha səukurən mə Kum wesən sə rasori anan, in
ripkarə mhə ia nəkwai nimwə me səməme nərmama həno ia
rəginraha. Rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea riməni mə,
⁴⁹ 'Neiai in jea səiou sə iakaməkure irə mamərimənu.

Tiprənə in nəri sə iakamərpwi utə tipage nisuk mi irə.

Kimiaha ko hio nimwə riti mə takarə irə?

Kimiaha ko hio kwopun riti mə takapwis ikin?

⁵⁰ Həni ro, sin rino narimnari me pam i?

Iou əpa Kumwesən iakino.' "

⁵¹ Stifen rini pen ti nəmə asori me i mə, "Kimiaha i
kəmkapwəmiaha riskai. Nətərigien səkimiaha rəpitəv
hiəmwhen ia nərmama səməme həreirei Iərimənu. Hiəpkregi
mhə nəgkiariien səvəhi. Hiamo rəmwhen kaha kupwən
me səkimiaha. Ia nəpin me hiamənise nəfe nari Nənimwin
Ikinan rani pehe tukumiaha i. ⁵² Rəfo? Profet riti nəha ikin
kaha kupwən me səkimiaha həpkometə mhə in? Rekəm!
Həmwəki pam irəha, mhousi əpune səməme haməkupwən
mhəni irapw mə Iəmə Atukwatukw riti truvehe. Nənə nəpin
Iəmə Atukwatukw nəha ruvehe, kimiaha hiəuvei pen in ia

rəgi nəmə Rom. Ia noien nəha hiouisi əpune in. ⁵³ Kimiaha hiəuvəuvehī raka Loa səvəi Kumwesən sə nagelo me həuvei pehe fwe kupwən, mətə hiamərui Loa nəha ia nəpin me.”

Kəkwi əpune Stifen ia kəruətərei

⁵⁴ Nəpin nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həregi Stifen raməgkiari, niemaha rəpi pik irəha. Kamhahi tərini revinraha tukwe. ⁵⁵ Mətə Stifen rerin ruvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan. Rəkwətə ia nimagouagou, mətəni nukuraanien asori ruku pen ia kwopun Kumwesən ramarə ikin, mətəni mwi Iesu ramərer ia nikare Kumwesən mwatuk. ⁵⁶ Stifen rini mə, “Hətəni ro. Kəpuapən reitehi. Iakamətə Iəməti Iərmama fwe ia neiai ramərer ia nikare Kumwesən mwatuk.”

⁵⁷ Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hasək əpwəmwis, mho tukuahag nəkwəreginraha. Irəha pam haiu, mhəuvən mə tuhəkwtəmhiri Stifen. ⁵⁸ Irəha həkwətəmhiri Stifen, mhəuvehi, mhəier ia Jerusalem, mənəmhəkwi in ia kəruətərei mə tremhə. Nərmama səməme haməuəsi Stifen həpeki raka karkahu əpwəmwis me səvənraha, mhəfate pen ia nisui iərmama riti nəghin nə Sol.

⁵⁹ Nəpin kamhəkwi Stifen, raməfwaki mini mə, “Iesu Iərimənu, tikuvehi nənimwik.” ⁶⁰ Kurirə irə rinimwi nukurhun mi, məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iərimənu, tikəpwəh nərpwinien noien ərəha i irəha kamho ia nirak.” Nəpin rini iaminihi irə, in remhə.

8

1-2 Sol rerin ragien a mə irəha housi əpune Stifen iaminihi. Nəpin Stifen ruvəmhə raka, nəmə əfwaki me nepwin hənimwi nipwran mhasək asori tukwe.

Kinamometə nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem

Ia nəpin nəha nərmama me nepwin həskəmter, mənəmhometə asori nakalasia me fwe Jerusalem. Ro pen nakalasia me pam hap kirkiri mhəuvən fwe ia kwopun me ia tənə Jutia mine Sameria. Aposol me əpa kamharə fwe Jerusalem. ³ Sol mwi ramousari mə trouaha nakalasia me, mauvniwə ia niwə me kuatia kuatia, maməkwtəmhiri nərman mine nipran, mauvehi puwniwə irəha ia kalapus.

Filip raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu fwe Sameria

7:53: Wok Me 7:38, Kal 3:19, Hip 2:2   **7:54:** Wok Me 5:33   **7:55:** Mat 22:44, Wok Me 2:33-34, Wok Me 5:31   **7:56:** Kol 3:1   **7:58:** Wok Me 22:20   **7:59:** Sam 31:5, Luk 23:46   **7:60:** Luk 23:34   **8:1-2:** Wok Me 7:58, 8:4, Wok Me 11:19
8:3: Wok Me 9:1,13, 22:4, Wok Me 26:9-11

⁴ Mətə irəha nəha hənap kirkiri, mamhəuvən ia kwopun me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu. ⁵ Filip reiwaiu pehe ia taon riti fwe Sameria, maməvisau irapw Iesu Kristo m nərmama me fwe ikin. ⁶ Nərmama pam kamhətərig amasan ti nəfe Filip rani, ti nəri nə mə raməgkiari mamə nimtətien me. ⁷ Nərmama həpik nənimwīn ərəha me həier ia nirəha, mamhasək əpwəmwīs. Nərmama həpik mwi nisunraha me hemhə, ko həpkavən mhə, həuvehe mhəsanin. ⁸ Ro pen nəkur ia taon nəha rerinraha ragien asori.

⁹ Mətə iərmama riti nəghin nə Saemon, rinərə tui kwopti ia taon nəha, mamə nimtətien me ia niskaiien səvəi nəremhə me, mamə nəkur Sameria nənimenraha ramier. Saemon rani mə in iəmə asori. ¹⁰ Nəkur Sameria me pam kamhətərig ia nəgkiariien səvənhi. Nəkwərhakwərha me men meste nəmə asori me kamhəni mə, “Iəmə i rauvehi niskaiien səvəi kumwesən nəha kani mə kumwesən asori.” ¹¹ Irəha kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Saemon, ti nəri nə mə nəpin ripik ramo nimtətien me ia niskaiien səvəi nəremhə me, mamə nənimenraha ramier. ¹² Mətə nəpin Filip raməvisau irapw Iesu Kristo mine nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nərman me mine nipran me həni nipərhiienien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə ko paptas ia nirəha. ¹³ Saemon in mwi rini nipərhiienien ia nəgkiariien səvəi Filip. Nəpin kino raka paptas irə, Saemon rukurirə ia Filip, mamətoni nimtətien me mine narimnari asori me Filip ramo ia niskaiien səvəi Kumwesən. Nəpin rətoni, nənimen rier.

¹⁴ Kurirə irə, nəpin aposol me fwe Jerusalem həregi mə nəkur Sameria həuvəni raka nipərhiienien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, hərhi pen Pita mine Jon mə trouevən rouətə irəha. ¹⁵ Irau kroueiwaiu pen fwe Sameria, rouəfwaki ti nirəha mə irəha tuhəuvehi Nənimwīn Ikinan, ti nəri nə mə ¹⁶ Nənimwīn Ikinan ripkeiwaiu mhə ihi ia nirəha. Mətə kino paptas əpa ia nirəha ia nəghi Iesu Iərimənu. ¹⁷ Nəpin Pita mine Jon krouəmrutə rəginrau ia nukwənenraha, həuvehi Nənimwīn Ikinan.

¹⁸ Saemon rətoni mə aposol mi nəha krouəmrutə rəginrau ia nukwənenraha, nənə Kumwesən ruvei pen Nənimwīn Ikinan minraha. Ia nəpin nəha rətoni, Saemon ruvehi mane mə truvei pen minrau, ¹⁹ mīni mə, “Rouvei pehe mwi nasoriien nəha miou. Iakokeikei mə takəmrutə rəgik ia nukwəne nərmama pwəh irəha həuvehi Nənimwīn Ikinan.”

²⁰ Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Pwəh kimirau mane səim irouen ia napw, ti nəri nə mə ikuə tikuvehi nəmri nəri sə Kumwesən rauvei pen auər a m nərmama.

²¹ Ikiwən ia wok i səkimaha, ti nəri nə mə nətərigien səim ripkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən. ²² Tikəpwəh noien ərəha i ikamo, məfwaki m Iərimənu, mərəs mə ko in renouenou nərəhaien səim, məpwəh nərpwinien nətərigien ərəha i ikuə tiko. ²³ Iakini iaminihi irə, ti nəri nə mə iakətə mə rerim ramakres pik. Nərəhaien rinərkwi ik.”

²⁴ Miregi Saemon rini mə, “Kimirau tirouəfwaki miou, rouəres Iərimənu mə narimnari me i irauni tuhəpwəh nesteien iou.”

²⁵ Kurirə ikin Pita mine Jon krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu ia taon nəha, rouni mə ro nipərhiendien i. Nəpin krouni sampam, krouərig rauevən fwe Jerusalem. Ia suatuk krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me ia rukwənu me ia tənə Sameria.

Filip mine iəmə Itiopia riti

²⁶ Ia nəpin nəha agelo riti səvəi Iərimənu rini pen ti Filip i mə, “Tikərer, mevən fwe prehi^a meste suatuk sə raku pen ia Jerusalem meiwaiu pen fwe Kasa.” (Suatuk nəha ruku-rau ia kwopun akwesakwes ikin.) ²⁷ Filip rərer mamevən, mətōni iəmə Itiopia^b riti. Iəmə nəha in Yunik^c riti. In iəmə asori. Ramətui amasan ti mane səvəi Kantis, prən asori sə ramərimənu ia nəkur Itiopia. Iəmə nəha ruvavən raka fwe Jerusalem məfwaki m Kumwesən, ²⁸ nənə mirərig mamevən fwe imwəni. In raməkure ia kat riti hos ravi, maməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rimərai. ²⁹ Nənə Nənimwīn Ikinan rini pen ti Filip i mə, “Tiko mevən ipaka ti kat nəha hos ravi.”

³⁰ Ro pen Filip raiu mevən ipaka tukwe, miregi iəmə nəha raməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rimərai. Nənə rəres pen in i mə, “Ikaməvsini nəkukuə nəha, mukurən nipwran uə rekəm?”

³¹ Miregi iəmə nəha rini mə, “Iou takəfukurən nipwran? Iərmama riti riwən mə trəusiəre pui pehe miou.” Rini pen ti Filip i mə trəputə məkure irau min.

³² Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan iəmə Itiopia nəha raməvsini in i mə:

“Ho irə rəmwhen ia in sipsip riti, mhəiri, mhəuvən mə tuhousi əpune.

Rəmwhen ia kwəti sipsip sə kaməkihi raka nimwherin ramərer mamətərig a,
in mwi rəpwəh nəgkiariien.

³³ Ho naurisien min, mhəuvei pen nərpwinien riti sə ripkatukwatukw mhə.

8:21: Sam 78:37   **8:23:** Hip 12:15   **a 8:26:** Uə “mevən fwe ia saot.”

8:27: Aes 56:3-7   **b 8:27:** Itiopia tənə riti fwe Afrika.   **c 8:27:** Nipwrai nəgkiariien nəha “Yunik,” in i mə “Iəmə sə kinərai raka nənən.” Fwe kupwən kamo noien nəha ia nərman me səməme hamowok ipaka ti pran asori riti sə ramərimənu ia nərmama.   **8:31:** Jon 16:13

Iərmama riti riwən trægkiari ia tini me,
ti nəri nə mə housi əpune in, nīmīruien səvənhi ruk-
wakwa a ia tīprənə i.”

³⁴ Iəmə Itiopia nəha rini pen ti Filip i mə, “Ni pehe ro tukw
iou i mə sin nəha profet i raməgkiari irə? In raməgkiari atukw
a irə uə raməgkiari ia iərməpə?” ³⁵ Nənə Filip rinaməgkiari.
Ro stat ia nəgkiariien nəha iəmə Itiopia raməvsini ia Nəkukuə
Ikinan, Filip raməvisau nəgkiariien amasan səvəi Iesu min.

³⁶ Irau krauesi suatuk nəha, rauevən, roueste kwopun riti
nui ikin. Iəmə Itiopia rini mə, “Ətə ro, nui nəha. Ko iako
paptas uə nari riti nəha ro tukuahag iou?”

³⁷ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Trini minuə ikahatətə
pərhien ia Iesu, ikukurən noien paptas.”

Miregi iəmə nəha rini mə, “Iakani nīpərhienien ia Iesu mə in
Tini Kumwesən.”^d

³⁸ Ia nəpīn nəha iəmə Itiopia rini mə kat səvənhi sə hos ravi
trərer. Irau Filip kroueiwaiu irapw ia nui. Filip ro paptas irə.
³⁹ Nəpīn irau krouutə pehe ia nui, Nənīmwin səvəi Iərimənu
ruvehi raka Filip. Iəmə Itiopia rəpwəh mwi nətonien, mətə
ramesi pen suatuk səvənhi mamevən mamagien. ⁴⁰ Mətə Filip
rətoni mə in ramərer fwe taon nəha Astot. Kurirə ikin in revən
ia rukwənu me, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi
Iesu meste nari fwe taon nəha Sisaria.

9

Sol rini nīpərhienien ia Iesu

¹ Ia nəpīn nəha Sol raməgkiari skai ihi, mamini mə trousi
əpune nərmama me səvəi Iərimənu. Riskəmter, mevən ti pris
asori anan, ² mərəs pen in mə trirai nəkukuə me nepwin
həuyən ti nīmwfwakī me səvəi nəkur Isrel fwe Tamaskes.
Trini minuə Sol rətoni nərmama me nepwin fwe ikin kamhesi
pen Suatuk səvəi Iesu, nərman uə nīpran, nəkukuə me nəha
tuhəni sas pen mə Sol rauvehi nasoriien ti nəkwətəmhiriiien
irəha, mīpeki pen irəha fwe Jerusalem. ³ Sol rauvehe ipaka
ti Tamaskes. Ia nəpīn nəha nukuraanien riti ruku pen ia
nīmagouagou, məhiəpwin kurau kurau irə. ⁴ Sol rīmwei irapw
ia tīprənə, miregi reri iərmama riti raməgkiari mamini mə,
“Sol, Sol, rəfo ikamometə Iou?”

⁵ Miregi Sol rəres mə, “Iəmə asori, ik sin i?”

Miregi rini mə, “Iou i Iesu sə ikamometə. ⁶ Mətə tikərer,
mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin trini pehe tukw
ik i nəfe nari tikaməkeikei mo.”

8:36: Wok Me 10:47 **d** **8:37:** Ia Niutestamen me nepwin səməme kimərai tui ia
nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien me nəha ia vas 37 riwən. **8:39:** 1King
18:12 **8:40:** Wok Me 21:8 **9:1:** Wok Me 8:3 **9:5:** Wok Me 5:39, 1Kor 15:8

⁷ Nərmama səməme kamhəkurirə ia Sol kamhərer kwənamrig. Irəha hamregi reri iərmama riti, mətə həpwəh nətoniien nipwran. ⁸ Sol riskəmter, mətui, mətə rəpwəh nətoniien nari. Ro pen irəha həuvehi rəgin, mhəiri, mhəuvən fwe Tamaskes. ⁹ Sol rəpwəh nətoniien nari meste nəpin kahar, mipkəni mhə nari, mipkənimwi mhə nari riti.

¹⁰ Iərmama riti səvəi Iesu ramarə ia Tamaskes nəghin nə Ananaeas. Iərimənu rini pen tukwe in ia vison riti mə, “Ananaeas.”

Miregi rini mə, “Iou fa, Iərimənu.”

¹¹ Miregi Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tikərer mevən fwe ia nimwə səvəi Jutas. Nimwə nəha ramərer ia suatuk nəha kani mə Suatuk Atukwatukw. Tikevən fwe ikin mares iəmə Tasas riti nəghin nə Sol. In raməfwaki, ¹² minətə vison riti. Ia vison nəha rətoni iərmama riti nəghin nə Ananaeas ruvniwə pehe, məmrutə rəgin mi irə mə trətə mwi nari.”

¹³ Miregi Ananaeas rini mə, “Mətə Iərimənu, nərmama həpik hənəvisau raka iərmama nəha miou, mhəni irapw noien ərəha me ramo ia nərmama me səim fwe Jerusalem. ¹⁴ Pris asori me həuvei pen nasoriien min mə truvehe ia kwopun i məkwətəmhiri nərmama səməme kamhəfwaki pehe mik.”

¹⁵ Mətə Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən, iakinərpwi raka rəgik irə. In trini irapw nəghik ti nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel, mine kig me, mine nəkur Isrel mwi. ¹⁶ Iou tako in rətoni mə traməkeikei miregi nəmisəien asori ti nəghik.”

¹⁷ Ia nəpin nəha Ananaeas revən, muvniwə ia nimwə nəha, məmri pen rəgin mi ia Sol, mīni mə, “Sol, piak, Iesu Iərimənu sə rīməier pehe tukw ik ia suatuk nəha ikesi pen mauvehe, in i rərhi pehe iou mə takomasan nənimem. Nənə rerim truvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan.” ¹⁸ Ananaeas rini iamīnhi irə, nənə təkwətəkwuni a nari riti rəmwhen ia rirevi nəmu raraka fwe ia nənime Sol mi. Sol rətə mwi nari, miskəmter, ko paptəes irə. ¹⁹ Nənə rəni nari, miregi niskaiien səvənhi ruvehe mwi, nənə mamarə nəpin me nepwīn fwe Tamaskes irəha nərmama me səvəi Iesu.

Sol fwe Tamaskes mine Jerusalem

²⁰ Sol revən atukwatukw muvniwə ia nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, məməvisau irapw Iesu, məmīni mə, “In Tini Kumwesən.” ²¹ Nəpin nərmama me həregi, irəha pam həkərinari ia Sol, mhəni mə, “Kwa iəmə i ramouraha nərmama me fwe Jerusalem səməme kamhəkwein nəghī Iesu

i. Nənə ruvehe ia kwopun i mə trəkwtəmhiri irəha muvi irəha həuvən ti pris asori me. Mətə təkwtəkwuni rinəfo nəha?”

²² Mətə Sol ruvehe miskai pik, mamə nərmama me hətoni mə nīpərhienien Iesu in Kristo. Ro pen nəkur Isrel me fwe Tamaskes səməme həpkini mhə nīpərhienien ia Iesu ko həpkini mhə nəgkiariien riti.

²³ Nəpīn rīpik rukurau, nənə nəkur Isrel hərai sun mə tuhousi əpune Sol. ²⁴ Mətə Sol rīregi nətərigien səvənraha. Ia nəpīn mine ia ran, irəha kamhərer mwatuk ia kwəruə me səvəi taon, mamheitenhi in mə tuhousi əpune. ²⁵ Mətə nəpīn riti ia nəpīn, nərmama nepwīn səməme kamhəkurirə ia Sol, həvai pen Sol ia tənəripw, mhəuvehi irapw ia nīkare nəpai sə rukurau kurau ia Tamaskes.

²⁶ Sol revən fwe Jerusalem. Nəpīn rapirapw fwe ikin, raməmwur mə tuhousəsimwīn pəri irəha nərmama me səvəi Iesu. Mətə irəha pam kamhəhekir i, mhəpwəh nīnīen nīpərhienien irə mə in iərmama riti səvəi Iesu. ²⁷ Mətə Panapas ruvehe, miri in rouen rouətə aposol me. Nənə Panapas rini pen ti nīrəha i mə, “Sol i rinətə Iərimənu ia suatuk, rinəgkiari min. Fwe Tamaskes, Sol raməvisau irapw nəghi Iesu, məpwəh nehekīrien.”

²⁸ Ro pen Sol ramarə irəha mīnraha, mamavən fwe ia Jerusalem, maməvisau ia nəghi Iərimənu səkitaha, məpwəh nehekīrien. ²⁹ Nəpīn riti Sol raməgkiari irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nəgkiariien Kris, mamhousari mīnraha me. Mətə hənūə tuhousi əpune in. ³⁰ Nəpīn piəvtaha me həregi, həuvehi Sol, mheiwaiu mhəuvən fwe ia təsi ia taon nəha Sisaria, mhərhi pen i ramevən fwe taon nəha Tasas.

³¹ Ia nəpīn nəha nakalasia me pam fwe tənə Jutia, mine tənə Kalili, mine tənə Sameria hamarə ia nəmərīnuen. Iərmama riti riwən ramometə irəha. Nənīmwīn Ikinan ramasitu ia nīrəha, mamərpwi əknekīn irəha. Nəpīn irəha kamhavən, mamhəsiai Iərimənu səvənraha, in ramo irəha kamhəpik mwi.

Aeneas mine Tokas

³² Pita ramevən ia kwopun me maməti pen nakalasia me. Ia nəpīn nəha reiwaiu pehe mwi fwe ia taon nəha Lita mə trəti pen nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikin. ³³ Iərmama riti ia taon nəha nəghīn nə Aeneas. Nuk eit ramapri a ia kafete. Nīsun mi krouemhə ko rīpkavən mhə. ³⁴ Pita rini pen tukwe in mə, “Aeneas, Iesu Kristo tro amasan nīpwram. Ərer, mərfə səim kafete.” Təkwtəkwuni a Aeneas rərer. ³⁵ Nərmama me

pam fwe Lita mine Saron hətōni iāmə nəha hərərig mhəuvehe ti İərimənu.

³⁶ İa taon nəha Jopa, pran riti ramahatətə ia İesu. Nəghin nə Tapita. Nipwrai nəhag nəha ia nəgkiariien Kris in i mə Tokas. İa nəpin me pran nəha ramo wok amasan, mamasitu ia nərmmama səməme nautə səvənraha riwən. ³⁷ İa nəpin riti, in ruvehi nemhəien riti, memhə. İrəha haikuas ia nipwran, mhəmri pen ia nəkwai nimwə səvənhi ia rum riti fwe irənhə. ³⁸ Taon nəha Jopa ipaka ti taon nəha Lita. Nəpin nərmmama me səvəi İesu fwe Jopa hərəgi Pita mə in fwe Lita, hərhi pen iərmama kəru mə trouevən rouni pen tukwe in mə tiruvehe akwauakw, mətoni ro irəha.

³⁹ Ro iamınhi irə Pita rərer, mukurirə ia nirau i. Nəpin harapirapw fwe imwei Tokas, həiri in mhəuvən fwe ia rum nəha irənhə. Nipran səməme nərman me səvənraha həuvamhə kamhərer kuraukurau Pita mamhasək, mamhasansani karkahu me mine tinari me Tokas rımətiri ia nəpin ramarə İhi irəha mınraha.

⁴⁰ Pita rini pen ti nirəha i mə tuhəuvən fwe iruə. Nəpin həier irə, in rinimwi nukurhun mi məfwaki, muvsini, məti pen mətoni nipwrai pran nəha, mini mə, “Tapita, tiko mərər!” Tapita rifi nənimen. Nəpin rətoni Pita, riskəmter, məkure. ⁴¹ Pita ruvehi rəgin, mivi utə rərer. Kurirə irə Pita rəkwein pen nərmmama me səvəi Kumwesən mine nipran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə həuvehe. İrəha hətōni mə Tapita ruvəmıru. ⁴² Kurirə irə kaməvisau nəri nəha ia kwopun me pam ia Jopa. Nərmmama həpik həni nipərhiienien ia İərimənu. ⁴³ Nənə Pita rarə əpwəmwis ia Jopa irau iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. İərmama nəha nəghin nə Saemon.

10

Kumwesən rəgkiari m Konilias

¹ İərmama riti, nəghin nə Konilias, ramarə fwe Sisaria. In iaruağən riti səvəi Rom. In rasori ia naruağən me irəha pam hantret. Kani irəha mə Naruağən me səvəi Itali. ² Konilias in iəməfwaki riti. In mine nərmmama pam ia nəkwai nimwə səvənhi kamhəsiai Kumwesən. Konilias rauvei pen mane asori m nəkur İsrel trasitu ia nirəha. İa nəpin me raməfwaki m Kumwesən səvənraha. ³ Nəpin riti, ipaka ti tri klok ia nəruarəv, Konilias rətoni vison riti. İa vison nəha agelo riti səvəi Kumwesən ruvnimwə pehe, mini mə, “Konilias.”

⁴ Konilias rəti pen mətoni agelo nəha, mehekir, mini mə, “İəmə asori, rəfo?”

Miregi agelo rini mā, “Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim, mətoni narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. Rerin ramrhi ik. ⁵ Təkwətəkwuni tikərhi pen nərmama me nepwīn həuvən fwe taon nəha Jopa pwəh həiri iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mā Pita mhəiri mhəuvehe. ⁶ In ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Nəghin nə Saemon. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.”

⁷ Nəpin agelo rəpwəh in mamevən, Konilias rəkwein iərmama kəru sə krauo tukwini nari min, məkwein mwi iaruagən riti ia nirəha səməme kamho nəkwən. Iaruagən nəha in mwi iəməfwaki riti. Irəhar haruvehe ⁸ nənə Konilias rini irapw narimnari me pam mīnrahar, mərhi pen irəhar, harevən fwe Jopa.

Pita rətoni vison riti

⁹ Kīni rakwakwi irə, ia kurkwai nəpin ia ran, nəpin irəhar haruvehe ipaka ti taon nəha Jopa, Pita rutə pen fwe təkure nimwə mā trəfwaki. ¹⁰ Riregi nukumhə rinahi, mokeikei mə trəni nari. Nəpin irəha kamhəuvani ihi nəveginien sənəni, in rətoni vison riti. ¹¹ Ia vison nəha rətoni kəpuapen reitehi, nənə, nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi rameiwaiu irapw pehe ia tīprənə. ¹² Ia nəkwai tapolen nəha, nərimiru me səpəmsəpə mīne snek me mīne menu me i kamhəivə ia nimagouagou. ¹³ Pita riregi reri iərmama riti rini mā, “Pita, tiko mərəx, mousi əpune nəri nə riti, məni.”

¹⁴ Mətə Pita rini mā, “Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikiməni mā tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkemik ia nənimem.”

¹⁵ Miregi reri iərmama nəha rəgkiari mwi min mā, “Nəfe Kumwesən riməni mā rəmher, tikəpwəh nīniien mā rəmkemik.”

¹⁶ Nəgkiariien nəha ruvehe ti Pita m kahar, nənə tapolen nəha kuvehi utə revən fwe ia neiai.

¹⁷ Kurirə ikin Pita ramətərig mā trəfukurən nipwrai vison nəha in rinətoni. Iərmama kahar Konilias rərhi pen irəhar, harətui, mharənətə raka nimwə səvəi Saemon, mamharərəx ia kwəruə səvənhi fwe iruə. ¹⁸ Irəhar harəkwein pen, mharərəs mā, “Iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mā Pita ramarə ia kwopun i uə rekəm?”

¹⁹ Pita rerin ramrhi ihi vison nəha rinətoni mamətərig tukwe. Ia nəpin nəha Nənimwīn Ikinan rini pen tukwe in mā, “Ətə ro. Iərmama kahar fwe kamharətui ik. ²⁰ Tikərəx,

10:6: Wok Me 9:43   **10:11:** Wok Me 11:5-17   **10:14:** Lev 11:1-47, Esik 4:14

10:15: Mak 7:15,19   **10:19:** Wok Me 11:12, 13:2

meiwaiu, mevən kimiaha minrahar. Tikəpwəh nehekiriēn, ti nəri nə mə iou iakərhi pehe irəhar haruvehe.”

²¹ Ro iamīnhi irə Pita reiwaiu, mevən ti iamənmirəhar nəha, mīni mə, “Iou i iərmama nə hiamarətui. Hiaruvehe ti nəfe?”

²² Miregi harni pen tukwe in mə, “Konilias, iamə asori riti səvəi naruagən me, rərhi pehe kimrahar. In iamə atukwatukw sə ramsiai Kumwesən. Nəkur Isrel me pam həgnəgini in mə in iamə amasan riti. Agelo ikinan riti səvəi Kumwesən rini pen ti Konilias i mə trəkwein pehe ik mə tikevən fwe nimwə səvənhi pwəh in riregi nəgkariēn səim.”

²³ Miregi Pita rini pen ti nirəhar i mə “Kimirəhar tiharuvn-imwə pehe pwəh sapri. Trakwakwi a saməuvən.”

Pita revən mətoni Konilias məvisau nəgkariēn amasan min

Kini rakwakwi irə, Pita rətui ia nəpnəpīn, mhəier irəha minrahar. Piəvtaha me nepwīn səməme kamharə fwe Jopa həkurirə in. ²⁴ Nənə rakwakwi mwi irə, həuvən mhəpirapw fwe ia Sisaria. Konilias rameitenhi irəha. In rinoeite raka nərmama ia kwənəkwas səvənhi mīne in me nepwīn fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ²⁵ Nəpīn Pita ruvehe ipaka ti nimwə səvəi Konilias, Konilias ruvehe, mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, mamsiai in. ²⁶ Mətə Pita rivi utə, mīni mə, “Ərer, iou iakəmwhen a ia niram.”

²⁷ Irau krouəgkiari, rouuvnimwə. Nəpīn Pita rəti pen mətoni nərmama həpik hənəusəsīmwin raka irəha me, ²⁸ in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i hiəuvəukurən raka mə Loa səkimaha nəkur Isrel raməsisəg əknekīn kimaha. Ko iahəpkuvnimwə mhə ia nəkwai nimwə me səvəi nərmama me rīpkə mhə irəha nəkur Isrel uə mamhavən pəri kimaha minraha. Mətə Kumwesən ro iakətoni mə ko iakəpwəh niniēn mə iərmama riti in rəmkemik ia nənimen. ²⁹ Ro pen nəpīn hiəkwein iou mə takuvehe, iakuvehe a, məpwəh niniēn nari riti. Nənə təkwtəkwuni iakuə takəres kimiaha i mə hiəkwein pehe iou ti nəfe?”

³⁰ Miregi Konilias rini mə, “Irəkahar ia nəruarəv, rəmwhen təkwtəkwuni, iakaməfwaki ia nəkwai nimwə səiou. Nənə iakətə iərmama riti ramərer ia nənimək. Tinari səvənhi rəpsan. ³¹ Rini pehe tukw iou i mə, ‘Konilias, Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiēn me səim. Rerīn ramrhi narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³² Tikərhi pen nərmama nepwīn həuvən fwe taon nəha Jopa mə tuhəres iərmama riti nəghin nə Saemon Pita. Ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin mwi nə Saemon. In iamə sə ramo narimnari me ia teki kau. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.’ ³³ Agelo nəha rini iamīnhi, ro pen təkwtəkwuni a irə iakərhi

pehe nər̄mama me nər̄pw̄in tukw̄ ik. Ik iko noien amasan muvehe tukumaha i. Təkwtək̄wuni k̄imaha pam iahaməkure ia kwopun i ia nəmri Kumwesən, mamheitenhi mə tahəregi nəfe nəgkiariien in ruvei pehe mik mə tikini pehe tukumaha i.”

³⁴ Ia nər̄p̄in nəha Pita rinaməgkiari m̄ini m̄inuə, “Iakətə pər̄hien mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nər̄mama me pam. ³⁵ Tr̄ini m̄inuə iərmama riti ramsiai in, mammo noien amasan, Kumwesən trəkwein amasan irə. Nəri auər a mə iəmə nəha in iəmə Isrel uə in iərməpə. ³⁶⁻³⁷ Kimiaha hiəukurən nəgkiariien nəha Kumwesən rinər̄hi pen ti nəkur Isrel. Raməvisau nəgkiariien amasan səvəi nəmər̄inuien kauvehi raku pen ti Iesu Kristo sə in Iərimənu səvəi narimnari me pam. K̄inostat k̄ini irapw̄ nəgkiariien amasan nəha ia tənə Kalili fwe kupwən nər̄p̄in Jon rinəvisau raka mə nər̄mama tuhaməkeikei mho paptas. K̄ini irapw̄ fwe ia kwopun me pam ia tənə Jutia. ³⁸ Kimiaha hiəukurən mwi navəniən səvəi Iesu, iəmə Nasaret. Fwe kupwən, Kumwesən ruvei pen Nənimw̄in Ikinan m̄ine n̄iskaiien min. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən ramarə tukwe, Iesu ramevən ia kwopun me, mammo noien amasan. Nər̄mama səməme kamharə ia rəgi Setan, in rapeki raka irəha, mamomasan irəha.

³⁹ K̄imaha i iahənətoni narimnari me nəha Iesu r̄ino fwe tənə səvəi nəkur Isrel m̄ine ia Jerusalem. Irəha hər̄ui tər̄ini pen in ia nei kamarkuau, remhə. ⁴⁰ Mətə ia nər̄p̄in səro kahar irə, Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kurirə irə Iesu rier irapw̄ ti nər̄mama. ⁴¹ In ripkier irapw̄ mhə ti nər̄mama me pam, mətə rier irapw̄ tukumaha i səməme Kumwesən rinər̄p̄wi rəgin ia k̄imaha m̄ini mə tahətoni. Nər̄p̄in Iesu rinətui mwi ia nemhəien səvənhi, k̄imaha iahani pəri nari, mhən̄imwi pəri k̄imaha min. ⁴² In rini pehe tukumaha i mə tahaməkeikei mhəvisau m nər̄mama, mhəni irapw̄ mə Kumwesən ruvəuvehi utə raka in. Iesu nəha in nəha iərmama sə trəkiri noien me səvəi nər̄mama me pam, nər̄mama kamhəm̄iru m̄ine səməme həuvamhə. ⁴³ Profet kupwən me pam həgkiari ia Iesu nəha, mamhəni mə nər̄mama səməme kamhahətətə irə, ti nəri nə mə kamhəni n̄ipər̄hienien ia nəgh̄in, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, məpwəh nər̄p̄winien.”

⁴⁴ Nər̄p̄in Pita raməgkiari ihi, Nənimw̄in Ikinan reiwaiu ia nər̄mama me pam nəha kamhətərig ia nəgkiariien səvənhi.

10:34: 1Saml 16:7, Rom 2:11, Kal 2:6 **10:35:** Jon 9:31 **10:36-37:** Sam 107:20, Aes 52:7, Rev 17:14, Mat 4:12-17 **10:38:** Mat 3:16, Luk 4:17-20 **10:40:** 1Kor 15:4-7 **10:41:** Jon 14:19,22-24, Jon 15:27, Wok Me 1:8, Luk 24:42-43 **10:42:** Wok Me 17:31, 2Tim 4:1, 1Tes 4:5 **10:43:** Aes 33:24, Aes 53:5-6, Jer 31:34, Dan 9:24 **10:44:** Wok Me 11:15, 15:8

45 Nækur Isrel me naha kambahani niparhienien ia Iesu hamæuku pen fwe Jopa iraha Pita hamærkærinari ti nari nã mã Kumwesãn rærhi irapw Nãnimwĩn Ikinan, muvei pen mwi m nærmama me naha ripko mhã iraha nækur Isrel. 46 Hamærkæri asori nari ia niraha ti nari nã mã kambahæregi iraha kambahægkiari ia nægkiariien me sãpãmsãpã, mamhægñægini Kumwesãn ti narimnari amasan me sã rino.

Ia næpin naha Pita rini mã, 47 “Ko iærmama riti ræsisæg nærmama me naha mini mã tuhæpwæh noien paptæs ia nui? Iraha hæuvæuehi raka Nãnimwĩn Ikinan ræmwhen mwi ia kitaha.” 48 Ro iamĩnhi irã Pita rini nækwãn mã tukamækeikei ko paptæs ia niraha ia næghi Iesu Kristo. Næpin kino raka paptæs ia niraha, hæres pen Pita mã trarã pãpĩm iraha mĩnraha.

11

Pita ramægkiari m nakalasia me fwe Jerusalem

1 Aposol me mine piævtaha me fwe ia tãnã Jutia hæregi mã nærmama me ripko mhã iraha nækur Isrel, iraha mwi hæuvæni niparhienien ia nægkiariien sãvãi Kumwesãn. 2 Ia næpin naha Pita rutã pen fwe Jerusalem. Nækur Isrel me nepwĩn fwe ikin kambahani niparhienien ia Iesu, mamhãni mwi mã nærmama me i ripko mhã iraha nækur Isrel tuhamækeikei mhæuvæn kuvehi ninhum mĩnraha ti Loa sãvãi Mõses. Nækur Isrel me i hæski Pita, 3 mhãni pen tukwe mã, “Ræfo ikuvnĩmwã mãni pãri nari kimiaha nærmama me naha kãpwæh nuvehien ninhum mĩnraha?”

4 Pita riskãmtæ, mini pen ti niraha i narimnari me sã kino. In rini fwe nukunen muvehe, mini mã, 5 “Kupwãn, iakamæfwaki fwe taon naha Jopa. Nãnã iakætoni vison riti. Nari riti ræmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefã sãvænhĩ ruku pen ia neiai meiwaiu irapw pehe ipaka tukw iou. 6 Iakæti pen mãtã amasan ia nækwãn mãtoni nærimĩru me sã hæpou mine sã kambahækir mine snek me mine menu me sã kambahæivã ia nĩmagouagou. 7 Nãnã iakregi reri iærmama riti rini pehe tukw iou i mã, ‘Pita, tikærer, mousi æpune nari nã riti, mãni.’

8 Mãtã iakini mã, ‘Rekãm, Iærimãnu! Iou iapkæni mhã ihĩ nari riti ikimãni mã tukæpwæh næniien, uã nari riti sã ræmkemik ia nænimem.’

9 Miregi reri iærmama naha ruku pen fwe ia neiai, mini mwi mã, ‘Næfe nari Kumwesãn rimãni mã ræmher, tikæpwæh mwi niniien mã ræmkemik.’ 10 Nægkiariien naha ruvehe tukw iou m kahar. Nãnã kuvehi utã tapolen naha revãn mwi fwe ia neiai.

11 Tækwtækwuni a irã, iærmama kahar haruvehe mharapirapw ia nĩmwã naha iakamarã irã. Iærmama riti fwe Sisaria

rinərhi pehe irəhar haruvehe tukw iou. ¹² Nənə Nənimwīn Ikinan rini pehe tukw iou i mə, ‘Tikevən kimiaha mīnrahar, məpwəh nehekīrien.’ Ro pen iakevən. Piəvtaha me i sikis irəha mwi həkurirə ia nirak. Iahəuvən, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti fwe Sisaria. Nəghin nə Konilias. ¹³ Nənə in rini pehe tukumaha i mə rinətə agelo riti ramərer ia nəkwai nimwə səvənhi, mani pen tukwe in mə, ‘Tikərhi pen nərmama nepwīn həuvən fwe taon nəha Jopa mhəiri iərmama riti nəghin nə Saemon Pita mhəiri mhəuvehe. ¹⁴ In trini pehe nəgkiariien riti tukw ik. Nəgkiariien nəha truvehimīru ik mīne nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim.’

¹⁵ Nənə ia nəpīn nəha iakinaməgkiari irə, Nənimwīn Ikinan reiwaiu ia nirəha, mo rəmwhen rino ia kitaha fwe kupwən. ¹⁶ Ia nəpīn nəha rerik rirhi nəgkiariien səvəi Iərimənu. In rīməni mə ‘Jon rino paptas ia nui, mətə Kumwesən tro paptas ia kimiaha ia Nənimwīn Ikinan.’ ¹⁷ Fwe kupwən, nəpīn kitaha i nəkur Isrel səni nīpərhienien ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, Kumwesən ruvei pehe Nənimwīn Ikinan m kitaha. Nənə sətoni ruvei pen rəmwhen a mwi m nərmama me nəha rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iamīnhi irə iou nəfe iərmama mə takərer məsisəg Kumwesən?”

¹⁸ Pita rəgkiari pam. Nənə nəpīn hərəgi nəgkiariien nəha, həpwəh mwi nəgkiariien, mətə kamhəgnəgini Kumwesən mə, “Nəri nəha Kumwesən rino raka suatuk səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi ko hərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mhəuvehi nīmīruien.”

Nakalasia me fwe Antiok

¹⁹ Nərmama me səvəi Iesu səməme hənəp kīrkiri fwe kupwən, ti nəri nə mə kousi əpune Stifen nənə kənamometə mwi irəha, hap mhəuvən isipwīn mheste nari fwe Fonisia, mīne Saepras, mīne Antiok, mamhəvisau irəpw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nəkur Isrel əpa. ²⁰ Mətə nepwīn, nəkur Saepras mīne Saerin, həuvehe ia Antiok, mamhəvisau irəpw Iesu Iərimənu m nəkur Kris mwi. ²¹ Niskaiien səvəi Iərimənu ramarə mwi ti nirəha. Ro iamīnhi irə nərmama həpik hənī nīpərhienien ia nəgkiariien səvənraha, mhərari, mhəuvehe ti Iərimənu.

²² Nəpīn kəvisau pen m nakalasia me fwe Jerusalem mə nərmama me nepwīn fwe Antiok həuvəni nīpərhienien ia Iərimənu, hərhi pen Panapas ramevən fwe ikin. ²³ Nəpīn Panapas rier pen fwe Antiok, mətəni namasanien səvəi Kumwesən ramarə pərhien ti nirəha, rerin ragien. In

11:12: Wok Me 10:23,45

11:14: Wok Me 16:31

11:15: Wok Me 2:4

11:16: Wok Me 1:5

11:18: Wok Me 13:48, 14:27

11:19: Wok Me 8:1-4

11:21: Wok Me 2:41

11:22: Wok Me 4:36

11:23: Wok Me 13:43

rərpwi əknekɪn irəha mamɪni mə, “Kimiaha pam tihaməkeikei mhəkwtəmhirɪ əknekɪn Iərɪmənu. Nətərɪgɪen səkimiaha trəpwəh nɪmweiiɛn.” ²⁴ Panapas in iəmə amasan riti. Rerɪn rukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan. Nahatətəɪen səvənhi riskai. In rɪvi nərmmama həpɪk həuvehe tɪ Iərɪmənu.

²⁵ Kurirə irə rier mevən fwe Tasas mə trətui Sol. ²⁶ Nəpɪn rətɔni, riri Sol rourərɪg rouvehe mwi ia Antiok. Meste nuk kuatia irau krouarə irəha nakalasia me fwe ikɪn, rouahatən nərmmama me həpɪk. Fwe ia Antiok kiməkupwən kɪsegi pen nəhag nəha “Kristin me” m nərmmama me səvəi Iesu.

²⁷ Ia nəpɪn nəha profet me nepwɪn həuku pen fwe Jerusalem, mheiwaiu pehe Antiok. ²⁸ Irəha riti nəghɪn nə Akapus riskəmter. Nənɪmwɪn Ikinan ruvei pen nəgkiariien min mə trukupwən mɪni irapw mə rɪpko mhə tui nukumhə asori riti trahi nərmmama pam ia tɪprənə i. (Nukumhə nəha ruvehe ia nəpɪn nəha Klotias ramərɪmənu ia nɪtətə səvəi nəkur Rom.) ²⁹ Akapus rɪni irapw nəgkiariien nəha ro pen piəvtaha me fwe Antiok rerɪnraha ramrhi mə tuhəuvei pen mane me nepwɪn rəmwhen tɪ nɪrəha kuatia kuatia, mhərhi pen i revən trasitu ia nərmmama me səvəi Iesu səməme kamharə fwe ia tənə Jutia. ³⁰ Nənə ho. Həuvei pen mane ia rəgi Sol mɪne Panapas mə irau trouvehi, rouevən rouvei pen m elta me səvəi nəfwakiien fwe Jerusalem.

12

Kig Herot rousi əpune Jemes

¹ Ia nəpɪn nəha Kig Herot^a rɪnamometə nakalasia me nepwɪn, ² mɪni pen tɪ nərmmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəmhirɪ Jemes piəvi Jon. Irəha həuvən mhəkwtəmhirɪ, mhərɪə əpune in ia nau. ³ Nəpɪn Herot rətɔni mə nəkur Isrel^b rerɪnraha ragien tɪ noien nəha, in revən, mərhi pen nərmmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəmhirɪ mwi Pita. Nometəɪen nəha kɪno ia nəpɪn atukwatukw səvəi Pasova mɪne nəveginien asori nəha nəkur Isrel hani bred sə yis riwən irə. ⁴ Nəpɪn həkwtəmhirɪ Pita, həuvehi puvnimwə ia kalapus. Herot ruvehi pen in ia rəgi naruagən me kusen kefə. Naruagən me kefə ia kusen kuatia. Rerɪn rɪrhi mə nəveginien asori tro sampam, nənə in rɪvi irapw Pita ia nəmri nərmmama. ⁵ Pita raməmāk ia kalapus, mətə nakalasia me kamhəfwaki m Kumwesən tukwe, mhəpkapwɪs mhə.

11:24: Wok Me 2:41, 6:5   **11:25:** Wok Me 9:30   **11:26:** 1Tes 4:16   **11:27:** Wok Me 13:1, 15:32   **11:28:** Wok Me 21:10   **11:30:** Wok Me 12:25   **a 12:1:** Herot i mwipwi Herot nəha rɪnɔusi əpune nəkwərhakwərha me nəpɪn Iesu rətui irə.   **12:3:** Wok Me 4:3   **b 12:3:** Ro stat ia Wok Me sə rasori twelef mamevən nəpɪn rɪpɪk nəgkiariien i “nəkur Isrel” raməgkiari ia nəkur Isrel səməme həpkɪni mhə nɪpərhiɛnien ia Iesu.   **12:5:** Jem 5:16

Agelo riti riri raka Pita ia kalapus

⁶ Herot rerin ramrhi mə trakwakwi rivi irapw Pita ia nəmri nərmama. Ia nəpin nəha, ia nəpin, Pita ramapri ia kurkwai iaruagən mi kəru. Kərihi tərini in ia jen kəru. Iaruagən mi kəru krouərer ia təpinhə səvəi kalapus rouətui ti nərmama me fwe imwə mə riti trəpwəh napien. ⁷ Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Iərimənu rier irapw. Nipwran rəhiapw məhiəpwın rum nəha Pita ramapri ikin. Agelo nəha rousi nikare Pita, məsuəpwiri in, mini mə, “Əskəmter akwauakw!” Ia nəpin nəha jen rier raka ia rəgi Pita.

⁸ Nənə agelo rini pen tukwe in mə, “Ətoti, muvehi pen səim put.” Pita rətoti, muvehi pen səvənhi put. Nənə agelo rini pen tukwe in mə, “Arkahu ia səim karkahu əpwəmwis, mukurirə iou.” ⁹ Pita rier irapw ia rum səvənhi mukurirə agelo nəha, mipkukurən mhə mə nəfe nəha agelo ramo irə ro nipərhiənen, mətə rerin rirhi mə raməməkrəha. ¹⁰ Irau krouəpi raka iaruagən sə ramərer kupwən mamətui ti nərmama me mə riti trəpwəh napien, rouəpi raka mwi iaruagən sə resi pen, roueste təpinhə sampam kino ia aean. Nərmama me kamhəukurau irə mamhəuvən fwe taon. Təpinhə nəha rəsevər atukw a ti nirau i, nənə irau krouier irapw, rouevən roueste suatuk riti. Təkwtəkwuni a agelo rəpwəh Pita mamevən.

¹¹ Ia nəpin nəha Pita rətə mukurən nəfe kino min, mini mə, “Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə nipərhiənen. Iərimənu rərhi irapw pehe agelo səvənhi, muvehi raka iou ia rəgi Herot mine ia narimnari me sə nəkur Isrel rerinraha ramrhi mə tuko ia nirak.”

¹² Nəpin Pita rukurən, revən ia nimwə səvəi Meri, mama səvəi Jon sə nəghin riti mwi nə Mak. Nərmama həpik hənəusəsımwın raka irəha me fwe ikin, mamhəfwaki. ¹³ Pita revən mikunkun ia təpinhə ia kwəruə fwe iruə. Rota, pran riti sə ramasitu, mamə tukwini nari fwe ia nəkwai nimwə səvəi Meri, in riregi, mevən ipaka ti təpinhə mamətərig. ¹⁴ Nəpin riregi reri Pita, rukurən mə Pita nəha. Nənə rerin ragien pik. Rota rəpwəh nəsevəriən ia təpinhə, mətə raiu a, mirərig, mevən fwe nəkwai nimwə, mini pen ti nirəha i mə, “Pita i ramərer iruə.”

¹⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ikamenin.” Mətə Rota rini mə, “Rekəm, iakani pərhiən.” Miregi həni mə, “Rosi agelo nəha səvənhi uə?”

¹⁶ Mətə Pita rakunkun ihi ia təpinhə. Nənə irəha həuvən, mhəsevər ia təpinhə. Nəpin hətoni Pita, nənimenraha rier. ¹⁷ Ia nəpin nəha Pita ruvehi utə rəgin miripwi tete irəha mə

tuhafafa. Kurirə irə rini irapw Iərimənu rinəfuvehi raka in ia kalapus, marə mīni mwi mə, “Kīmiaha tihaməkeikei mhəvisau pen narimnari me i m Jemes^C mine piəvtaha me.” Nənə Pita rier, mevən ia kwopun əpə riti.

¹⁸ Kīni rakwakwi irə, ia nəpnəpin, naruagən me fwe ia kalapus kamhəhekir, mhəreirei mə Pita ruvəku. ¹⁹ Nəpin Herot ramətui amasan Pita, mətōni mə riwən, rəres pen naruagən me səməme kamhərer tukuahag nərmama me fwe ia kalapus mə Pita ruvəwəku, mətə irəha həreirei. Ro pen Herot rini nəkwən mə tukousi əpune irəha. Kurirə ikīn in rier ia tənə Jutia, meiwaiu pen fwe taon nəha Sisaria, mamarə fwe ikīn.

Herot remhə

²⁰ Ia nəpin nəha Herot niemaha raməpi pik ti nəkur Taea mine Saeton. Ro pen nəkur asori me səvəi taon mi nəha housəsīmwin irəha me ia kwopun kuatia. Irəha həkupwən mhətoni Plastus, iərmama riti sə ramətui ti nimwə asori səvəi Kig Herot. Irəha həres pen in i mə trasitu ia nirəha. Nəpin hənəres raka nasituien səvənhi, irəha min həuvən mhətoni Herot, mhəres pen in mə trəmri nəməriniuen, ti nəri nə mə nəkur Taea mine Saeton haməkwməni nərmama me fwe ia tənə səvənraha ia nəveginien sə rautə ia tənə səvəi Herot i.

²¹ Nənə Herot rəmri nəpin riti səvənhi trəgkiari irə. Ia nəpin nəha rarkahu tinari səvəi kig, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikīn, maməgkiari mīnraha. ²² Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Reri kumwesən riti nəha. Ripko mhə reri iərmama.” ²³ Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Kumwesən rousi Herot, ti nəri nə mə Herot ripkuvehi utə mhə nəghi Kumwesən. Nənə irər me hani nənihə irə, remhə.

²⁴ Ia nəpin nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən raupiris mamevən. Nərmama həpik mwi hani nipərhiien irə.

²⁵ Panapas mine Sol krino sampam ia wok sə kinərhi pen irau tukwe. Kurirə irə krouier ia Jerusalem, rourərig, rouevən fwe Antiok. Jon sə nəghin riti mwi nə Mak irəhar mīnrau.

13

Kumwesən rərpwi rəgin ia Panapas mine Sol mə irau trouwok səvənhi

¹ Nakalasia me fwe Antiok, nepwin profet me mine nepwin nahatən me: Panapas, mine Sol, mine Simeon (Simeon in iəmə pitəv), mine Lusias (iəmə Saerin), mine Manaen (in riməpwinari pəri irau Herot Antipas, iəmə asori sə ramərimənu ia tənə Kalili). ² Ia nəpin riti, irəha həpkani

^C **12:17:** Jemes i in Jemes piəvi Iesu. **12:18:** Wok Me 5:22-24 **12:20:** 1King 5:11, Esik 27:17 **12:23:** Dan 5:20 **12:24:** Aes 55:11, Wok Me 6:7, 19:20 **12:25:** Wok Me 11:29-30, Wok Me 12:12, 15:37 **13:1:** Wok Me 11:27 **13:2:** Wok Me 9:15

mhə nari, mamhəfwaki m Iərimənu. Nənə Nənimwīn Ikinan rini pen ti nirəha i mə, “Tihəmri əpə Panapas mine Sol. Iakinəkwein irau mə trouwok riti səiου.”

³ Ro iamīnhi irə irəha həpwəh mwi naniien nari, mhəmruṭə rəginraha ia nirau, mhəfwaki mīnrau, mhərhi pen irau mə trouevən rouowok.

Panapas mine Sol fwe Saepras

⁴ Nəpīn Nənimwīn Ikinan rīnərhi pen raka Panapas mine Sol, irau kroueiwaiu pen fwe taon nəha Selusia. Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti rouevən fwe ia tənə əmweris nəha Saepras. ⁵ Nəpīn krouapirapw fwe taon nəha Salamis, krouevən rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Jonmak ramarə irəhar mīnrau, mamasitu ia nirau.

⁶ Irəhar harevən mharəpi simwīn ia tənə əmweris nəha, mharier pen ia taon nəha Pafos. Ia kwopun nəha harətoni kleva riti nəghīn nə Parjisas. In iəmə Isrel riti. Ramini mə in profet, mətə neikuəien. ⁷ Kleva nəha ramowok irau Sejas Polas, iəmə Rom riti sə ramərimənu ia tənə əmweris nəha Saepras, mukurən mwi nari. Nəpīn riti Sejas Polas rəkwein Panapas mine Sol, in rokeikei mə triregi nəgkiariien səvəi Kumwesən. ⁸ Mətə Parjisas sə nəghīn riti mwi mə Elimas (nīpwrai nəhag nəha kleva) in ramərai raka nəgkiariien səvənrau, mamousari mə truvsini nətərigien səvəi iəmə asori nəha mə trəpwəh nīniien nīpərhiien ia Iesu. ⁹ Mətə Sol (kani mwi in mə Pol) rerin ruvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan. In rəti pen mətətoni kleva nəha, ¹⁰ mīni mə, “Ik tini Setan. Ik iəmə ikəmwəki narimnari amasan me pam. Rerim rukuər ia neikuəien mine nifeifeiien ərəha me. Nəpīn me pam ikamo suatuk atukwatukw səvəi Iərimənu, ramikou. ¹¹ Ətə ro! Təkwtəkwuni nəha rəgi Iərimənu raməmak ia niram. Nənimem trīfwə. Tikəpwəh mwi nətoniien nīranien rəpwəmwis kwopti.” Təkwtəkwuni a nari riti rəmwhen nise napw rīpitəv muvehe muvegi nənimen. Parjisas raman, mamətui iərmama riti truvehi rəgin miri in. ¹² Nəpīn iəmə asori nəha Sejas rətoni, nənimen rier ti nəgkiariien səvəi Iərimənu sə krīnouahatən in irə. Nənə in rini nīpərhiien irə.

Pol mine in me nepwīn həuvən fwe Antiok ia Pisitia

¹³ Ia nəpīn nəha Pol mine in me nepwīn həputə ia nitətə riti fwe Pafos, mhəier, mhəuvən fwe Peka, taon riti ia profens nəha Pamfilia. Ia kwopun nəha Jonmak rəpwəh irəha mīrərig mevən fwe Jerusalem. ¹⁴ Irəha həier fwe Peka, mhavən,

mhəuvən fwe taon nəha Antiok ia profens nəha Pisitia. Ia Sapat həuvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mhəkure. ¹⁵ Iərmama riti rəvsini irapw nəgkiariien me nepwin ia Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me. Nəpin iərmama nəha rəvsini pam, nəmə asori me səvəi nimwəfwaki nəha hərhi pen nəgkiariien revən ti Pol mine in me nepwin mini mə, “Piəvmaha me, trini minuə nəgkiariien riti hiənuə tihəni irapw mhasitu ia nərmama, həni irapw.”

¹⁶ Ro iamihni irə Pol riskəmter, muvehi utə rəgin, mini mə: “Kimiaha nəkur Isrel mine kimiaha ripko mhə kimiaha nəkur Isrel mətə hiaməsiəi Kumwesən səkimaha. Kimiaha pam tihətərig iou. ¹⁷ Fwe kupwən Kumwesən səkimaha nəkur Isrel rinərpwi rəgin ia kaha kupwən me səkimaha. Nəpin nəkwərthakwərha me səvənraha həuvən mamharə fwe ia tənə Ijip, ro irəha həuvehe mhəpik. Ia niskaiien səvənhi, in riri raka irəha. ¹⁸ Ia nuk foti, in ramarə irəha minraha fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Irəha kamho noien ərəha, mətə in ripkəpwəh mhə irəha ¹⁹ Kurirə irə in rousi əpune nərmama me nəha kamharə ia tənə Kenan. Nərmama me nəha haməuku pen ia kwənəkwus me irəha pam sefen. Nəpin Kumwesən rousi əpune irəha mo sampam, in ruvei pen tənə səvənraha m kaha kupwən me səkimaha. Nənə ro səvənraha i. ²⁰ Narimnari me nəha ruvehi nuk me irəha pam ipaka ti fo hantret fifti mine.

Kurirə ikin Kumwesən ruvehi utə nərmama me nəha kani irəha mə ‘Jaj me.’ Irəha həiri kaha kupwən me səkimaha, mhəuvehe mheste nəpin səvəi Samuel Profet. ²¹ Ia nəpin nəha kaha kupwən me səkimaha hərəs pen Kumwesən mə ko rəsəni kig riti rərimənu ia nirəha. Nənə Kumwesən ruvei pen Sol, tini Kis, minraha. Sol nə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. In ramərimənu ia nirəha meste nuk foti. ²² Kurirə ikin Kumwesən ruvehi raka Sol nəha, nənə muvehi utə Tevit mə truvehe mo kig səvənraha. Kumwesən rəgkiari irə, mini mə, ‘Iakinətə raka mə Tevit, tini Jese, in iərmama riti sə rerik rokeikei. In tro pam nəfe iakini pen tukwe.’

²³ Rəmwhen mə Kumwesən rino raka promes kupwən mə tro, in rərhi pehe iərmama riti ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit mə truvehe muvehimiru nəkur Isrel. Iərmama nəha Iesu. ²⁴ Ia nəpin nəha Iesu rəpwəh ihi noien wok səvənhi, Jon raməvisau irapw m nəkur Isrel me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mho paptəes. ²⁵ Nəpin Jon

13:15: Wok Me 15:21   **13:16:** Wok Me 12:17   **13:17:** Eks 1:7, 6:6, Eks 12:51

13:18: Eks 16:35, Nam 14:34, Dut 1:31   **13:19:** Dut 7:1, Jos 14:1   **13:20:** Jaj

2:16, 1Saml 3:20   **13:21:** 1Saml 8:5,19, 1Saml 10:20-24   **13:22:** 1Saml 13:14,

1Saml 16:13, Sam 89:20   **13:23:** 2Saml 7:12-16, Aes 11:1   **13:24:** Mat 3:1-2

13:25: Jon 1:20,27

ruvehe ipaka ti noien sampam ia wok sāvānhi, ramini mā, 'Rerimiahā ramrhi iou mā iou sin? Ripko mhā iou iārmama sē hiameitenhi. Mātē tihētārig iou. Iārmama riti nāha rauvehe kurirā ia nirak. Iapkwānwhen mhā mā takifi raka put ia nisun.'

²⁶ Nārman, piak me, kitaha sāmāme sāmāuku pen ia kwānākwus sāvāi Epraham, mine kimiaha iesa ripko mhā kimiaha nākur Isrel, mātē hiamāsiāi Kumwesān sākimaha, tukutaha i, Kumwesān rārhi pehe nāgkiariien i sē rauvehimīru nārmama. ²⁷ Nāpin Iesu ruvehe, nārmama sāmāme kamharā fwe Jerusalem mine nāmā asori me sāvānraha hāpkētā sas mhā in, mhāreirei mwi nīpwrai nāgkiariien sāvāi profet kupwān me kamāvisau irapw ia Sapat me pam. Ro iamīnhi irā irāha ho nāgkiariien me nāha hāuvehe mhāukuā. Hākiri Iesu mā tramākeikei memhā. ²⁸ Irāha hāpkētā mhā noien ārāha riti rino rāmwhen mā tukousi āpune in tukwe, mātē kamhāmwur ihi a, mhāres pen Paelat mā trāsēni pen Iesu ia rāgi nārmama me sāvānhi mā tuhousi āpune. ²⁹ Nāpin ho pam nāfe Nākukuā Ikinan rīmāni mā tuko irā, hāuvehi raka nīpwrān ia nei kamarkuāui, mhāmri pen ia nīpāgi kāruātereī riti. ³⁰ Mātē Kumwesān rino in rātui mwi ia nemhāien. ³¹ Nāpin Iesu rātui mwi, rier irapw ti nārmama sāmāme hānamākurirā in fwe ia tēnā Kalili meste Jerusalem. Irāha hātā in ia nāpin ripik. Tākwākūwuni irāha kamhāvisau irapw Iesu m nākur Isrel.

³² Kimaha iahāuvehe ia kwopun i, mamhāvisau irapw nāgkiariien amasan i m kimiaha. Nāfe Kumwesān rino raka promes ti sākītaha kaha kupwān me mā in tro, ³³ rino m kitaha i nīpwnāti kaha kupwān me. In rino Iesu rātui mwi ia nemhāien. Rāmwhen mwi nāgkiariien i kīmārai pen ia Ol Sam sē rasori kāru rani:

'Ik nārīk.

Ipwet iakuvehe mo iou tata sāim.'

³⁴ Kumwesān ruvāni raka ia Nākukuā Ikinan mā tro Iesu rātui mwi ia nemhāien. Nānā in trīpkēmhā mhā mwi. Nīpwrān trīpkīmārīr mhā. Kumwesān rini iamīnhi irā mīnuā:

'Nīpārhiēniēn takuvei pehe nari amasan anan me mik sāmāme iakīno raka promes m Kig Tevīt kupwān.'

³⁵ Nānā Kig Tevīt rīmārai pen nāgkiariien riti mwi ia Nākukuā Ikinan. Rīmāni mā,

'Tikāpwāh nāsēniēn nīpwrai iāmā ikinan sāim rīmārīr.'

³⁶ Nāpin Kig Tevīt ramīru ihi, ramo nākwai Kumwesān. Kurirā irā remhā. Kinīmwi ia kwopun kanīmwi kaha me sāvānhi ikīn. Nīpwrān rīmārīr. ³⁷ Mātē Iesu, iāmā nāha

13:26: Wok Me 13:16   **13:27:** Jon 16:3, Wok Me 3:17   **13:28:** Mat 27:22-23

13:29: Mat 27:59-60   **13:30:** Wok Me 2:24   **13:31:** Wok Me 1:3,8   **13:32:**

Wok Me 13:23   **13:35:** Wok Me 2:27   **13:36:** Wok Me 2:29

Kumwesən rīnəsūəpwiri in ia nemhāien, nīpwrān rīpkīmārīr mhā.

³⁸ Ro iamīnhi irā, piak me, tihaməkeikei mhəukurən nāfe i iakamīni irapw tukumiaha i. Iesu i rukurən nuvehi rakaien nərəhāien me səkīmīaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwīnien. Loa səvəi Moses ko rīpkifi raka mhə nərəhāien me pam səkīmīaha. ³⁹ Mətə nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu, in trifi raka nərəhāien me pam səvənraha. ⁴⁰ Kimīaha tihaməkeikei mhəsiari, mamhətərig amasan ia nəgkiariien i, kamo nəgkiariien i profet me hāmāni treste kimīaha.

⁴¹ Hətə amasan kimīaha nəmə hīamaris əkenhīn ia nīrak.

Ia nəpīn səkīmīaha tako nari riti.

Trīni mīnuə iərmama riti rīni amasan nəri tukumiaha, kimīaha tihəpwəh nīnīien nīpərhiēnien irā.

Tihərkərinari irā, mhemhə.’ ”

Nərmama me rerīnraha ragien mə tuhəregi nəgkiariien amasan

⁴²⁻⁴³ Nəkur Isrel həfwaki pam fwe ia nəkwai nīmwəfwaki səvənraha. Nəpīn Pol mīne Panapas krouier irapw, hərəs pen irau i mə ko krouvehe mwi ia nīkare Sapat, rouni irapw mwi nəgkiariien nəha ti nīrəha. Nəkur Isrel həpīk mīne nərmama me həpīk səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel, irəha kamhəkūrirə ia Pol mīne Panapas. Nənə irau krouəgkiari mīnraha rauni mə, “Kimīaha tihaməkeikei mhəuvehi namasanien səvəi Kumwesən, mharə irə, mamhəuvən.”

⁴⁴ Ia nīkare Sapat irə ipaka nərmama me pam ia taon nəha housəsīmwin irəha me mə tuhəregi nəgkiariien səvəi Iərimənu. ⁴⁵ Nərmama me nəha həpīk. Nəpīn nəkur Isrel hətoni, rerīnraha rīrhi ərəha Pol. Nəpīn in rəgkiari, irəha kamhəni səpə, mamhəni ərəha in.

⁴⁶ Mətə Pol mīne Panapas krouəpwəh nehekīrien. Irau krouni mə, “Kīmrau iarouəkeikei roukupwən rouni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha i nəkur Isrel. Mətə rəfo? Hīəpkokeikei mhə mə tihəuvehi nīmīruien rerin? Hətə ro! Ti nəri nə mə hīamərarki karen nəgkiariien səkīmrau iamīnhi, kīmrau trouəpwəh kimīaha, rouevən rouni irapw nəgkiariien i ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁷ Iərimənu ruvəni pehe raka tukumaha i mə tahaməkeikei mho iamīnhi. In rīmāni mīnuə:

‘Tako ik ikəmwhen ia nukuraanien,

məhīəpwīn nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.

Tikini pen ti nǝrmama me ia tǝnǝmtǝnǝ me mǝ takuvehimiru irǝha.' ”

⁴⁸ Nǝpǝn nǝrmama me nǝha rǝpko mhǝ irǝha nǝkur Isrel hǝregi nǝgkiariien nǝha, rerǝnraha ragien. Hǝni mǝ nǝgkiariien sǝvǝi Iǝrimǝnu ramasan pǝk. Nǝnǝ sin sin ia nirǝha Kumwesǝn rǝnǝrpwi raka rǝgin ia nirǝha mǝ tuhǝuvehi nimiruien rerǝn, irǝha hǝni nǝpǝrhienien ia Iesu.

⁴⁹ Ia nǝpǝn nǝha nǝgkiariien sǝvǝi Iǝrimǝnu rauviris mamevǝn ia kwopun me ipaka ti taon nǝha. ⁵⁰ Mǝtǝ nǝkur Isrel hǝuvǝn ti nǝpran asori me nepwǝn sǝmǝme kamharǝ ia narǝien sǝvǝi nǝkur Isrel mine nǝmǝ asori me sǝvǝi taon nǝha, mhǝvi irǝha mǝ tuhometǝ Pol mine Panapas. Nǝkur asori me nǝha hǝrhi irapw irau ia tǝnǝ sǝvǝnraha. ⁵¹ Mǝtǝ irau krounouini raka nimǝkwrur ia nisunrau, rouahatǝn pen mǝ nǝrmama me ia taon nǝha hǝno noien ǝrǝha. Kurirǝ ikin krauevǝn fwe taon nǝha Ikoniam. ⁵² Nǝnǝ nǝrmama me sǝvǝi Iesu fwe Antiok rerǝnraha ragien mukuǝr ia Nǝnimwǝn Ikinan.

14

Pol mine Panapas fwe Ikoniam

¹ Fwe taon nǝha Ikoniam Pol mine Panapas irau pǝri krouuvnimwǝ ia nimwǝfwaki sǝvǝi nǝkur Isrel rouǝvisau. Nǝvisaiien sǝvǝnrau ramasan pǝk. Ro pen nǝrmama hǝpǝk, nǝkur Isrel mine nǝkur Kris mwi, hǝni nǝpǝrhienien ia Iesu. ² Mǝtǝ nǝkur Isrel sǝmǝme hǝpkini mhǝ nǝpǝrhienien ia nǝgkiariien sǝvǝnrau ho nǝrmama me rǝpko mhǝ irǝha nǝkur Isrel niemaha rǝpi irǝha ti piǝvtaha me. ³ Ro pen Pol mine Panapas krouarǝ ǝpwǝmwis fwe ikin, rouǝvisau irapw Iesu Iǝrimǝnu rouǝpwǝh nehikirien. Ia nǝpǝn nǝha Iesu Iǝrimǝnu rauvei pen niskaiien minrau, krauo nimtǝtien me mine narimnari me nǝrmama me hǝtoni mhǝrkǝrinari irǝ. Nǝpǝn nǝrmama me hǝtoni, mhǝtǝ sas ia nǝgkiariien sǝvǝnrau sǝ ramǝvisau irapw namasanien sǝvǝi Iesu mǝ ro nǝpǝrhienien. ⁴ Nǝrmama ia taon nǝha hǝuai irǝha ia kusen kǝru. Nepwǝn hǝrer irǝha nǝkur Isrel sǝmǝme hǝpwǝh ninien nǝpǝrhienien ia Iesu. Nepwǝn hǝrer irǝha aposol mi nǝha.

⁵ Ia nǝpǝn nǝha nǝkur Isrel nepwǝn mine nǝrmama nepwǝn rǝpko mhǝ irǝha nǝkur Isrel mine nǝmǝ asori me sǝvǝnraha kamhǝni mǝ tuhouraha irau, mhǝkwi ǝpune irau. ⁶⁻⁷ Mǝtǝ irau krouregi, rouap, rouevǝn fwe Listra mine Tepe, taon mi kǝru fwe ia profens nǝha Likaonia. Fwe ia taon mi nǝha mine

ia rukwənu me ipaka ti nirau, Pol mine Panapas krouəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu.

Pol mine Panapas fwe Listra

⁸ Fwe Listra, iərmama riti raməkure. Nəpin rinətui irə, nisun mi krouemhə. Ko ripkavən mhə. ⁹ Iərmama nəha ramətərig ia nəgkiariien səvəi Pol. Nənə Pol rəti pen mamətə in, mukurən mə iərmama nəha ramahatətə ia Iesu mə Iesu niskaiien səvənhi rəmwhen mə tromasan nisun mi. ¹⁰ Ro pen Pol rəgkiari asori mini mə, “Tiko miskəmter, mərəer ia nisun mi.” Təkwətəkwuni a iərmama nəha riskəmter, mavən.

¹¹ Nəpin nərmama me hənətoni nəfe Pol rino, həkwein əpwəmwis ia nəgkiariien səvəi nəkur Likaonia, mhəni mə, “Kwa, kumwesən me hənəiwaiu irapw pehe tukutaha, mhəmwhen ia nərmama me.” ¹² Irəha həkwein Panapas mə Sus, kumwesən riti səvənraha. Nənə ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariien, həkwein pen in mə Heremes, kumwesən riti mwi səvənraha. ¹³ Nimwəfwaki səvəi kumwesən nəha Sus, ramərəer iruə ia taon nəha. Pris riti sə ramowok fwe ikin, ruvehi kau me nepwin mine tihi nei me nepwin, muvehi muvehe ti kwəruə səvəi taon nəha. Rokeikei mə in mine nərmama me tuhousi əpune kau me nəha mhə pen nisaiien mhəfwaki pen m Panapas mine Pol.

¹⁴ Mətə nəpin aposol mi nəha krouregi nəgkiariien nəha, kroueitehi tinari səvənrau, rouaiu, rouevən fwe ia kurkwai nərmama, rouəkwein əpwəmwis, rouni mə, ¹⁵ “Nərman me, rəfo hiamo iaməhi irə? Kimrau iarouəmwhen a ia kimiaha. Iarouvehe mə trouəvisau irapw nəgkiariien amasan m kimiaha mə kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh kumwesən eikuə me, mhərərig mhəuvehe ti Kumwesən sə ramiru. In əpa rino neiai, mine tiprənə, mine təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nirəhar. ¹⁶ Fwe kupwən, in rinəsəni nərmama me ia tənəmtənə me mə hamesi pen a suatuk me səvənraha mamhəuvən. ¹⁷ Mətə ia nəpin me in ramo hiamətoni noien amasan səvənhi. In ramərhi irapw pehe nesən, mamə nəmhien ro nipwran ia nəpin atukwatukw səvənhi. In rauvei pehe nəveginien m kimiaha, mamə rerimiahā ramagian.” ¹⁸ Pol mine Panapas krouni nəgkiariien nəha, mətə ipaka ko kroupkənisə mhə nərmama me mə tuhəpwəh nousi əpuneien kau me nəha ti nəfwakiiien minrau.

¹⁹ Mətə nəkur Isrel me nepwin həkuku pen fwe Ikoniam mine Antiok ia profens nəha Pisitia, mhəuvehe ti Listra,

mhævi nærmama hæþik hæuvæn mhækwtæmhiri Pol, mhækwi ia kæruterei, mhævkækini, mhæuvæn fwe iruæ ia taon, mhæpwæh. Rerînraha rirhi mæ ruvamhæ. ²⁰ Mætæ næþin nærmama me sævai Iesu hæuvehe mhærer kuraukurau iræ, Pol riskæmter, mevæn mwi ia taon. Kini rakwakwi iræ, irau Panapas krouier, rouevæn fwe taon næha Tepe.

Pol mine Panapas krouærīg rouevæn fwe Antiok ia profens næha Siria

²¹ Pol mine Panapas krouævisau irapw nægkiariien amasan fwe ia Tepe, ravi nærmama hæþik hæuvehe mho iræha nærmama me sævai Iesu. Kuriræ ikin krouærīg rouevæn fwe Listra, mine Ikoniam, mine Antiok ia profens næha Pisitia. ²² Ia kwopun me næha irau krauo nætærīgien sævai nærmama me sævai Iesu ruvehe miskai mwi. Krouævæhag minraha mæ tuhærer æknekin ia nahatætæien sævænraha, rauni mæ, “Samækeikei mhækurau ia næmisæien me rīþik kuriræ sæuvnimwæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.” ²³ Ia kwopun me pam krouvehi utæ elta me mæ tuhætui amasan ti nakalasia me. Næþin krouvehi utæ iræha, krouæpwæh næniien nari, rouæfwaki, rouæmri pen iræha ia rægi Iærimænu sævænraha sæ kamhahatætæ iræ. ²⁴ Irau krouæpi simwin ia profens næha Pisitia, roueiwaiu pehe ia profens næha Pamfilia, ²⁵ rouevæn ia taon næha Peka, rouævisau irapw nægkiariien amasan fwe ikin. Næþin krouævisau irapw pam, kroueiwaiu rouevæn fwe taon næha Atalia.

²⁶ Ia kwopun næha krouæputæ ia nitætæ riti, rouier, rouevæn fwe Antiok ia profens Siria. Kwopun næha kupwæn nærmama me hænæfwaki ti nirau, mhæmri pen irau ia rægi Kumwesæn, mamhase in mæ namasanien sævænhi tramaræ ti nirau, maræ mwi ti wok sæ krino pam. ²⁷ Irau krouæpirapw fwe ikin, rouoeite nakalasia me, rouni pen ti niræha i narimnari me Kumwesæn rino iræhar minrau, rouni mæ in rinæsevær ia tæpinhæ mæ nærmama rīþko mhæ iræha nækur Isrel hæuvehe mhahatætæ ia Iesu. ²⁸ Nænæ krouaræ æpwæmwis mwi kwopti ia kwopun næha iræha nærmama me sævai Iesu.

15

Næmæ asori me sævai næfwækien housæsimwin iræha me fwe ia Jerusalem

¹ Mætæ nækur Isrel me nepwin hæier fwe tæna Jutia mheiwaiu pehe ia Antiok. Iræha kamhahatæn nærmama me sævai Iesu sæmæme rīþko mhæ iræha nækur Isrel mæ,

“Kímiaha tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kímiaha rəmwhen ia Loa səvəi Moses rani. Mə hiəpwəh, Kumwesən trīpkuvehimīru mhə kímiaha.”² Pol mine Panapas kraousari irəha mīnraha mamhəgkiari pīk ti nəgkiariien nəha. Kurirə ikīn, nakalasia me fwe Antiok hərpwi rəgīnraha ia Pol mine Panapas mine nərmama me nepwīn mwi, mhəni mə irəha tuhəutə pen fwe ia Jerusalem mhətoni aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien ti nəgkiariien nəha.³ Nəpīn nakalasia me hərhi pen irəha, irəha hənəməuvən fwe Jerusalem. Ia rukwənu me ia nīkare suatuk fwe ia tənə Fonisia mine tənə Sameria kamhəni sas pen mə nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi həuvəni nīpərhiēnien ia Iesu. Nəgkiariien nəha ro piəvtaha me rerīnraha ragien.⁴ Kurirə irə, nəpīn irəha həier pen fwe Jerusalem, aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien mine nakalasia me hətoni irəha rerīnraha ragien. Nənə Pol mine Panapas mine səməme hənəkurirə ia nirau həni pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rīno mīnraha.

⁵ Mətə Farisi me nepwīn səməme kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu həskəmter, mhəni mə, “Nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mīnraha. Kímiaha tihaməkeikei mhəni pen ti nirəha i mə tuhəkurirə ia Loa səvəi Moses.”

⁶ Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien housəsīmwin irəha me, mamhəgkiari ti nəresien nəha. ⁷ Nəpīn həgkiari əpwəmwīs, Pita rīskəmter, mīni pen ti nirəha i mə, “Piak me, kímiaha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən Kumwesən rərpwi rəgīn ia nirak ia kusen səkītaha, muvei pehe nəpīn miou iakevən mīnəvisau raka m nərmama me nepwīn rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəpīn irəha həregi nəgkiariien amasan səvəi Iesu ruku pen ia tərhuuk, həni nīpərhiēnien irə. ⁸ Nənə Kumwesən sə rukurən amasan nətərigien səvəi nərmama rahatən amasan tukutaha i mīnuə rerīn ragien ti nuvehien irəha, mo irəha nərmama me səvəhi. In ruvei pen Nənīmwin Ikinan mīnraha rəmwhen a mwi rīməuvei pehe m kitaha i fwe kupwən. ⁹ In rīpkopəiti mhə ia nirəha, mətə raikuas ia rerīnraha, ti nəri nə mə irəha həni nīpərhiēnien ia Iesu rəmwhen rīno m kitaha i. ¹⁰ Rəfo hiənuə tiho Kumwesən niemaha rəpi? Hiokeikei mə tsəmri pen Loa səvəi Moses ia nurai nərmama me səvəi Iesu səməme rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə Loa nəha rəmwhen ia katipə sə rīpam. Kitaha i nəkur Isrel mine kaha kupwən me səkītaha ko səpkəvrani mhə. ¹¹ Mətə kitaha saməni nīpərhiēnien ia nəgkiariien i. Iesu

15:2: Wok Me 11:30, Kal 2:1

15:4: Wok Me 14:27

15:7: Wok Me 10:1-43

15:8: Wok Me 10:44, 11:15

15:9: Wok Me 10:34-35

15:10: Mat 11:30, Kal

3:10, 5:1

15:11: Kal 2:16, Efes 2:5-8

Iərimənu səkitaha truvehimiru kitaha ia namasanien səvənhi rəmwhen a mwi in tro ia nirəha.”

¹² Pita rəgkiari pam. Kurirə irə nərmama me ia nəkureien nəha həkure afafa, mamhətərig Pol mine Panapas. Irau krauni amasan ti nirəha i nəfe Kumwesən rino nəpin irau krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Krouni mə in rīməuvei pen niskaiien minrau, krauo nīmtətien me mine narimnari me nərmama me hətoni, mhərkərinari irə.

¹³ Nəpin irau krouəgkiari pam, Jemes rərəer mini mə, “Piak me, tihətərig iou. ¹⁴ Saemon ruvəni amasan raka tukutaha i mə rəfo fwe kupwən Kumwesən revən ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tripeki raka nepwin mə irəha nərmama me səvənhi. ¹⁵ Profet kupwən me həməni mə in tro iamīnha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan, rani mə,

¹⁶ ‘Kurirə ia nəri, iou takrərig

muvehi utə nītətə səvəi Kig Tevit sə rīməmwei.

Nītətə sə in rinamərimənu irə kineitehi rəmwhen ia nimwə, iou takuvrhəkin mwi, momasan.

¹⁷⁻¹⁸ Tako iamīnhi mīnuə nərmama ia tənəmtənə me tuhəuvehe tukw iou.

Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel,

irəha pam səməme iakinəkwein raka irəha, tuhəuvehe.

In i nəgkiariien səiou. Iou Iərimənu. Iako nərmama həuvəukurən raka narimnari me i fwe kupwən.’”

¹⁹ Nənə Jemes rini mə, “Ro iamīnhi irə nəkiriien səiou mə nərmama me nəha rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamhərərig mamhəuvehe ti Kumwesən, rərəha mə kitaha tso rəknekīn ti nirəha. ²⁰ Mətə pwəh sərari nəkukuə riti revən ti nirəha. Ia nəkukuə nəha tsəni pen ti nirəha i mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien i rəmkemik sə kiməuvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman. Irəha tuhəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nənə irəha tuhəpwəh naniien netə.

²¹ Natuakəmien me nəha rīnəmwhen, ti nəri nə mə fwe tui muvehe meste pehe ipwet mine, ia Sapat me pam nərmama me kamhəvsini Loa səvəi Moses ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ia taon me pam kamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi.”

Nəkukuə sə revən ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel

²² Aposol me, mine elta me sāvai nāfwakiiēn, mine nakalasia me pam fwe Jerusalem hāni simwīn mā tuhārpwi rāginraha ia nārmama nepwīn ia nirāha, mhārhi pen irāha hāuvān irāha Pol mine Panapas fwe Antiok. Hārpwi rāginraha ia Saelas mine Jutas (nāghin riti mwi nā Pasapas). Iāmānmi nāha, piāvtaha me kamhāsiai pik irau. ²³ Irāha hāuvei pen nākukuā nāha mīnrau mā trouvehi rouevān. Nākukuā nāha rīni mā:

Aposol me mine elta me sāvai nāfwakiiēn, piāvmiaha me fwe Jerusalem.

Iahārhi pehe nākukuā i tukumiaha piāvmaha me sāmame rīpko mhā kimiaha nākur Isrel, hiamarā fwe Antiok mine Siria, mine Silisia.

Iahamāni ramasan tukumiaha.

²⁴ Kimaha iahāregi mā nārmama nepwīn hāmāier ia kimaha, mhāuvehe tukumiaha, mho kimiaha hiāregi rārāha ti nāgkiariien sāvānraha.

Irāha ho nātāriēn sākimiaha rāvsausīni pik, mātā kimaha iahāpkuvei pen mhā nāgkiariien riti mā tuhāuvehe mhāni pehe tukumiaha i.

²⁵ Ro pen kimaha iahousāsīmwin kimaha me mhāni simwīn mā tahārpwi rāginmaha ia iārmama kāru, mhārhi pehe i tukumiaha.

Irau trouvehe tukumiaha irāha Panapas mine Pol, iāmānmi nāha sokeikei pik irau. ²⁶ Ipaka krouemhā ti wok sāvai Iesu Kristo, Iārimānu sākītaha.

²⁷ Iāmānmi nāha iahamārhi pehe irau tukumiaha irau i Jutas mine Saelas.

Irau trouvehe rouni nāgkiariien kuatia rāmwhen ia nāgkiariien i iahamrai.

²⁸ Rerimaha ragien ti nesi penien nātāriēn i Nānimwin Ikinan rinahatān kimaha irā.

In rīni mā kimaha tahāpwāh nāmrutāien nāri sā rīpam ia nuramiaha, mātā natuakāmien me a i:

²⁹ Kimiaha tihāpwāh nāniēn nāveginien sā kimāuvei pen m nānimwi nari me sāmame kamāfwaki pen mīnraha.

Kimiaha nārman tihāpwāh niri āpnāpenien nīpran.

Kimiaha nīpran tihāpwāh nesi pen āpnāpenien nārman.

Kimiaha tihāpwāh nāniēn nārimīru riti sā kātiri nīpātākinuan remhā mātā netā ramāmak ihi ia nusan.

Tihāpwāh nāniēn netā.

Trīni mīnuā hīātui amasan tukumiaha, mhāpwāh nāruiēn natuakāmien me i, tihāregi ramasan.

In i nāgkiariien sākimaha sampam.

³⁰ Nəmə asori me i hārhi pen irau heiwaiu irəha Pol mine Panapas mhəuvən fwe Antiok. Nəpin hapirapw fwe ikin, hoeite nakalasia me, mhəuvei pen nəkukuə minraha. ³¹ Irəha həvsini nəkukuə nəha, rerinraha ragien ti nasituien səvənhi. ³² Jutas mine Saelas irau profet mi. Krouəvəhag m piəvtaha me ia nəgkiariien me ripik, rouərpwi əknekin irəha. ³³ Irau krouarə əpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Kurirə ikin piəvtaha me fwe Antiok hase Kumwesən mə nəməriniuen səvənhi tramarə ti nirau. Nənə həsəkir minrau, mhərhi pen irau krouərīg rouevən fwe Jerusalem rouətə nərmama me səməme hənərhi irau. ³⁴ a ³⁵ Mətə Pol mine Panapas irau krouarə pəpim fwe Antiok. Irəha nərmama me nepwin mwi kamhahatən nərmama me, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu.

Pol mine Panapas krouəpwəh irau me

³⁶ Nəpin nepwin rukurau, Pol rini pen ti Panapas i mə, “Pwəh krau krouərīg pen mwi, rouətə piəvtaha me fwe ia taon me pam nəha krouəvisau raka nəgkiariien səvəi Iərimənu minraha, rouətoni ro irəha mə kamhəfarə irə.” ³⁷ Nənə Panapas rokeikei mə Jon sə nəghin riti mwi nə Mak trukurirə ia nirau, ³⁸ mətə Pol rəpwəh nokeikeiien, ti nəri nə mə fwe kupwən Jonmak ripkarə mhə irəhar minrau meste wok səvənrahar rino sampam. Mətə fwe Pamfilia rəpwəh irau mirərīg. ³⁹ Nənə Pol mine Panapas krouousari minrau me, rouəpwəh irau me. Panapas ruvehi Mak, rouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən fwe Saepras. ⁴⁰ Mətə Pol rərpwi rəgin ia Saelas mə trukurirə in. Kurirə irə piəvtaha me həmri pen irau ia rəgi Iərimənu, mhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau i. Nənə Pol rier irau Saelas, ⁴¹ mevən ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia, mamərpwi əknekin nakalasia me.

16

Timoti rukurirə Pol mine Saelas

¹ Ia nəpin nəha Pol revən fwe taon mi nəha Tepe mine Listra. Ia Listra iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Timoti. Mama səvənhi in prən Isrel. In mwi rani nīpərhienien ia Iesu. Mətə tata səvəi Timoti in iəmə Kris. ² Piəvtaha me fwe Listra mine Ikoniam kamhəni Timoti mə in iəmə amasan riti. ³ Pol rokeikei mə Timoti trukurirə in rouier rauevən.

15:32: Wok Me 11:27, 13:1, Wok Me 14:22 **a** **15:34:** Niutestamen me nepwin sə kupwən kimərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris rani iaminihi ia vas toti-fo mə, “Mətə Saelas rətə mə ramasan mə pwəh ramo pəpim ia kwopun nəha Antiok.” **15:37:** Wok Me 12:12,25 **15:38:** Wok Me 13:13, Kol 4:10 **15:40:** Wok Me 4:36, 13:4, Wok Me 14:26 **16:1:** Wok Me 14:6, 2Tim 1:5 **16:2:** Fil 2:19-22 **16:3:** Kal 2:3-5

Ro pen in ruvehi ninhum m Timoti ti nəri nə mə nəkur Isrel fwe ikin həukurən mə tata səvəi Timoti in iəmə Kris riti. ⁴ Nəpın Pol mine in me nepwın həier pen fwe ia taon me, haməvisau irapw m nərmama me səvəi İesu natuakəmien me nəha aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien fwe Jerusalem həməni. Kamhahatən nakalasia me mə irəha tuhaməkeikei mhesi pen. ⁵ Ia noien nəha nakalasia me pam ia kwopun me fwe ikin nahatətəien səvənraha ruvehe miskai. Ia nəpın me irəha həuvehe mhəpik mwi.

Pol rətoni nəməkrəhaien riti

⁶ Pol mine in me nepwın həuvən mhəpi simwın ia profens mi nəha Frijia mine Kalesia, ti nəri nə mə Nənimwın İkinan rinise irəha mə tuhəpwəh nevənien mhəvisau nəgkiariien amasan fwe ia profens nəha Esia. ⁷ Nəpın irəha həuvehe ipaka ti profens nəha Misia, həmwur mə tuhəuvən fwe ia profens nəha Pitinia. Mətə Nənimwın səvəi İesu ripkəsəni mhə irəha. ⁸ Ro pen həukurau ia profens nəha Misia, mhei-waiu mhəuvehe ia taon nəha Troas. ⁹ Ia nəpın Pol rətə nəməkrəhaien riti. İəmə Masetonia riti ramərə, mamase in mə, “Tikuvehe ro i ia Masetonia, masitu ia kimaha.” ¹⁰ Nəpın Pol rinətə pam nəməkrəhaien nəha, təkwtəkwuni a mwi kimaha iahənaməpnəpenə mə təhəier, mhəuvən fwe Masetonia, ti nəri nə mə iahəregi mə Kumwesən raməkwein kimaha mə təhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi İesu m nərmama me fwe ikin.

Litia rini nıpərhiēnien ia İesu

¹¹ Kimaha iahəputə ia nitətə riti, mhəier ia Troas, mhaiu atukwatukw mhəuvən fwe tənə əmweris nəha Samotres. Kini rakwakwi irə iahaiu mhəuvən fwe ia taon nəha Neapolis. ¹² İahəier ia kwopun nəha mhavən mhəuvən fwe Filipae, taon asori riti ia tıprənə səvəi Masetonia profens. Nərmama me ia taon nəha irəha sitisin me səvəi Rom. Kimaha iahapırapw fwe Filipae, mharə ikin nəpın rıpik.

¹³ Nəpın riti ia Sapat iahəier irapw ia kwəruə asori səvəi taon nəha, mhəuvən ia nıkare nui aris ia kwopun riti iahəukurən mə nərmama kamhəfwaki ikin. İahəuvən, mhəkure, mamhəvisau pen İesu m nıpran me səməme hənəusəsımwın raka irəha me fwe ikin. ¹⁴ Pran riti sə ramətərig ia kimaha nəghın nə Litia. Ruku pen ia taon nəha Tuatira. Səvənhi fwe stoa kauvehi nəmri tınari sə kala səvənhi tihinatis. Ia nəpın me Litia raməfwaki m Kumwesən. İərimənu rəsevər ia nətərigien səvəi prən i, rini nıpərhiēnien ia nəfe Pol rani. ¹⁵ Nəpın kino raka paptəes ia Litia irəha nərmama me pam ia nəkwai nımwə səvənhi, Litia rini pehe

tukumaha i mə, “Mə hiəukurən mə iakamahatətə pərhiēn ia Iərimənu, ramasan p̄wəh hiəuvehe mharə ia nəkwai nimwə səiou.” In raməkeikei pehe m kimaha, nənə iahəuvən.

Kuvehi puvnimwə Pol mine Saelas ia kalapus fwe Filipae.

¹⁶ Nəp̄in riti iahaməuvən fwe kwopun nəha kaməfwaki ikin, mhəpi raka pran riti kamo slef irə. Nənimwin ərəha ramarə irə, mamə prən nəha ramətoni narimnari me səməme kamhərkwafə. Prən nəha rauvehi mane asori səvəi nəmə asori me səvənhi, ti nəri nə mə nərmama kamhərəku in ti ninien narimnari me səməme tuhəpkuvehe. ¹⁷ Kimaha Pol iahamavən. Prən nəha rakurirə kimaha, maməkwēin əpwəmwis, mamini mə, “Nərmama me i kamho tukwini nari m Kumwesən Asori, mamhəni irapw tukumiaha i mə tihəfo in ruvehimiru kimiaha.” ¹⁸ Ia nəp̄in me ripik prən nəha ramo iaminihi. Pol r̄iregi rinəpou irə, ruvsini, mək̄iari pen m nənimwin ərəha mə, “Ia nəghi Iesu Kristo iakani pehe tukw ik i mə tikier ia prən i.” Təkwtəkwuni a nənimwin ərəha rier.

¹⁹ Nəp̄in nəmə asori me səvəi prən nəha hənəmətoni mə tuhəpwəh nuvehien mwi mane ia prən nəha, həkwtəmhiri Pol mine Saelas, mhəvi irau, mhəuvən ti nəmə asori me fwe ia kurkwai taon nəha. ²⁰ Irəha həvi irapw irau ia nəmri iəmə asori mi səvəi Rom, mhəni pen ti iəmə asori mi nəha mə, “Iəmənmi irau iəmə Isrel mi. Kraurukwumen nərəhaien ia taon i səkitaha, ²¹ rauni irapw narəien me nepwin ripkatukwatukw mhə tukutaha i nəkur Rom mə tsəuvehi uə tsarə irə, ti nəri nə mə kamhərui loa səkitaha.”

²² Nərmama me ia kwopun nəha irəha mwi həkəmter, mamhəni ərəha irau. Ro iaminihi irə iəmə asori mi nəha səvəi Rom krouni pen ti naruagən me nepwin mə tuhəuvehi raka tinari səvənrau, mhousi irau. ²³ Nənə housi pik irau. Kurirə irə həuvehi puvnimwə irau ia kalapus, mhəni pen ti iərmama sə ramətui ti kalapus mə, “Tikətui amasan ti iəmənmi.” ²⁴ Nəp̄in iərmama sə ramətui ti kalapus r̄iregi nəgk̄iariien nəha, ruvehi irau, mevən fwe ia rum riti fwe imwə ia nəkwai kalapus, muvehi pen nisunrau nei asori rəkure tərini.

Kumwesən ruvehi raka Pol mine Saelas ia kalapus

²⁵ Ia kurkwai nəp̄in, Pol mine Saelas krouəfwaki, rouəni n̄ipu me, rouəgnəgini Kumwesən. Nərmama me fwe ia kalapus kamhətərig ia nirau. ²⁶ Təkwtəkwuni a nimwnimwien asori ruvehe. Kalapus rikiukiu pik. Təpinhə me pam həuvehe mhəkwaḡ. Jen me pam səməme kamhəkwtəmhiri nərmama me həsas. ²⁷ Ia nəp̄in nəha nimwnimwien rikiu irə, iərmama sə

ramətui ti kalapus rətui, mətə təpinhə me pam həkwag. Rerin rirhi mə nərmama me ia kalapus hənəp. Ro pen reivi raka nau səvənhi mə trəpi əpune atukw a in. ²⁸ Mətə Pol rəkwein asori, mini mə, “Tikəpwəh nousi əpune atukwien ik. Kimaha pam a i.”

²⁹ Iərmama sə ramətui ti kalapus rəres laet me nepwin, maiu, mevən, minimwi nukurhun mi ia nəmri Pol mine Saelas, mehekir mətəmmimwin. ³⁰ Kurirə irə riskəmter, miri raka irau mharevən fwe iruə, məres pen irau i mə, “Iəmə asori mi, takaməkeikei məfo irə mə Kumwesən ruvehimiru iou?”

³¹ Miregi krouni mə, “Tikaməkeikei mini nipərhiēnien ia Iesu Iərimənu, nənə Kumwesən truvehimiru ik mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səim.” ³² Nənə irau krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu revən tukwe mine nərmama me pam fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ³³ Ia nəpin nəha nəpin anan, mətə iərmama nəha ruvehi irau, maikuas ia təmwki nousiēn ia nipwranrau. Kurirə irə in mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi ko paptas ia nirəha. ³⁴ Nəpin kino pam paptas ia nirəha, iərmama nəha riri Pol mine Saelas, harutə pen ia nimwə səvənhi. In ruvei pen nəveginien minrau. In mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi rerinraha ragien pik, ti nəri nə mə təkwtəkwuni nəha hənəhatətə ia Kumwesən.

³⁵ Nəpin nəha ruvəran iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi polis me nepwin, rouni mə, “Pwəh iəmənmi nə krouier ia kalapus.” ³⁶ Iərmama sə ramətui ti kalapus rəvisau pen nəgkiariien səvənrau m Pol, mini mə, “Iəmə asori mi səvəi Rom krouərhi nəgkiariien riti mə takəsəni kimirau irouier. Ro pen tirouier rauevən. Pwəh nəməriniēn ramarə tukumirau.”

³⁷ Mətə Pol rini pen ti polis me i mə, “Nəfe nəha? Kimrau sitisin mi səvəi Rom. Iəmə asori mi səvəi Rom kroupkətə mhə nari riti iarouo rərəha. Mətə hənousi raka kimrau ia nəmri nərmama me, mhəuvehi puvnimwə kimrau ia kalapus. Mətə təkwtəkwuni irau krouokeikei mə trouvehi raka kimrau iarouevən afafa. Rekəm! Pwəh irau əpa krouvehe, rouvehi raka kimrau.”

³⁸ Polis me nəha həuvən mhəni pen ti iəmə asori mi nəha səvəi Rom nəfe Pol riməni. Nəpin irau krouregi mə Pol mine Saelas irau sitisin mi səvəi Rom, krouhekir.

³⁹ Irau krouevən rouni pen sore ti Pol mine Saelas. Kurirə irə krouiri irapw irau fwe ia kalapus, rouni pen ti nirau i mə trouəpwəh taon səvənraha rauevən. ⁴⁰ Ro iaminihi irə Pol mine Saelas krouier irapw ia kalapus, rouevən fwe ia nimwə səvəi Litia. Nəpin krouətə piəvtaha me fwe ikin, krouəvəhag minraha. Kurirə irə krouier.

17

Pol mine Saelas krouevan fwe Tesalonaeka

¹ Ia nāpīn nāha Pol mine Saelas krouāpi simwīn ia taon kēru nāha Amfipolis mine Apolonia, rouevan fwe taon nāha Tesalonaeka. Ia kwopun nāha nimwāfwaki riti sāvai nākur Isrel ramārer. ² Pol ruvnmwā rāmwhen ramo ia nāpīn me. Ia Sapat kahar ramāgkiari irāha mīnraha. In ramahatān vas me ia Nākukuā Ikinan, mamāusiāre pui pen nīpwrān, ³ mamīni amāsan tī nīrāha i mīnuā Nākukuā Ikinan rani pārhiēn mā Kristo tramākeikei mīregi nāmīsāien ia nīpwrān, memhā, marā mātui mwi. Pol rīni mā, “Iesu nāha iakani pehe tukumiaha i in nā Kristo.” ⁴ Nākur Isrel me nepwīn mine nīpran asori me hāpik mine nākur Kris hāpik sāmame kamhāfwaki m Kumwesān irāha hāregi mā nāgkiariēn nāha ro nīpārhiēniēn. Nānā hāuvehe mhākuriā Pol mine Saelas.

⁵ Mātā nākur Isrel me nepwīn rerīnraha ramrhi arāha irau. Hāuvān fwe ia maket mhāiri nārmama nepwīn kēnkarpwānraha riskai. Irāha hāuvehe mhāpik, mhousāsimwīn irāha me, mamho nurigrigien asori ia taon nāha. Hāuvān mheitehi raka tāpīnhā ia nimwā sāvai iārmama riti nāghīn nā Jeson, mamhātui Pol mine Saelas mā tuhāvi irāpw irau ia nāmri nārmama. ⁶ Nāpīn hāpkātā mhā irau, hākwtāmhiri Jeson mine piāvtaha me nepwīn mwi, mhāvi irāpw irāha, mhāuvān mhārer ia nāmri nāmā asori me sāvai taon nāha. Irāha hākwein asori, mhāni mā, “Iāmānmi nāha Pol mine Saelas krauo pik nārāhaiēn ia kwopun me, rouvāuvehe mwi ia taon i sākītaha. ⁷ Jeson i rīmāuvehi irau krouevān ia nimwā sāvānhi. Mātā irau krouārui loa me sāvai Kig Sisa, rauni mā kig riti mwi nāha ikin nāghīn nā Iesu.” ⁸ Nāpīn nāmā asori me mine nārmama me hāregi nāgkiariēn nāha, niemaha rāpi irāha. ⁹ Nāmā asori me hāni mā Jeson mine in me nepwīn tuhamākeikei mhāuvei pen mane mīnraha. Nānā nāpīn hāuvei pen pam mane, nāmā asori me hāfi raka rāginraha ia nīrāha.

Pol mine Saelas krouevan fwe Perea

¹⁰ Ia nāpīn nāha ruvāpitāv, piāvtaha me hārhi pen Pol mine Saelas krouevān fwe taon nāha Perea. Nāpīn krouevān rouapirāpw fwe ikin, krouvnmwā ia nimwāfwaki sāvai nākur Isrel. ¹¹ Nākur Isrel fwe Perea irāha hamāsan mhāpi raka nākur Isrel fwe Tesalonaeka, tī nāri nā mā rerīnraha ragien tī nīregiēn nāgkiariēn sāvai Pol mine Saelas. Ia nāpīn me kamhāvsini amāsan Nākukuā Ikinan mā tuhātōni mā nāgkiariēn sāvānrau ro nīpārhiēniēn uā rekām. ¹² Ro pen

17:1: 1Tes 1:1,2   17:3: Luk 24:26, Wok Me 3:18, 9:22   17:4: Wok Me 13:50

17:6: Wok Me 16:20   17:7: Luk 23:2, Jon 19:12   17:11: Jon 5:39

həpik ia nirəha həni nīpərhiēnien ia Iesu. Nīpran Kris me i irəha nīprən asori me həpik həni nīpərhiēnien. Nəmə Kris mwi həpik.

¹³ Mətə nəpīn nəkur Isrel fwe Tesalonaeka həregi mə Pol revən mwi fwe Perea, mamīni irapw nəgkiariēn səvəi Kumwesən fwe ikīn, həuvən mwi fwe Perea, mamhərhiərhi nərmama me mə tuhəni ərəha Pol mīne Saelas. ¹⁴ Ro pen piəvtaha me ia Perea hərhi irapw akwauakw Pol ramevən fwe ia təsi. Mətə Saelas mīne Timoti krauarə a fwe ia Perea. ¹⁵ Nənə nərmama nepwīn həkurirə Pol, mhəuvən irəha mīn meste nari fwe taon nəha Atens. Nəpīn nəha hənāmṛərig irə, Pol rīni pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha tihəuvən mhəni pen ti Saelas mīne Timoti mə trouvehe akwauakw rouətə iou.”

Pol fwe Atens

¹⁶ Nəpīn Pol rameitenhi ihi Saelas mīne Timoti fwe Atens, rerin rəpou, ti nəri nə mə ramətə taon nəha rukuər ia nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen mīnraha. ¹⁷ Ro pen ia Sapat me in raumnīmwə ia nīmwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari m nəkur Isrel mīne nəməfwaki me nepwīn mwi, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Ia nəpīn me ramevən fwe kwopun kamo maket ikīn, maməgkiari irəha nərmama əpnāpen me, mamousari mə truvi mwi irəha. ¹⁸ Nəpīn riti Pol raməgkiari m nahatən me nepwīn kani irəha mə Epikuriēn me mīne Stoik me. Nəpīn irəha həregi nəgkiariēn səvənhi, kamhousari irəha mīn. Nepwīn kamhəni mə, “Nəfe i iarməri i ramīni?” Nepwīn mwi kamhəni mə, “Rosi raməgkiari ia kumwesən me kitaha səreirei.” Irəha həni nəgkiariēn nəha ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariēn amasan səvəi Iesu, mamīni mə in rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ¹⁹ Irəha həiri Pol, mhəuvən ti nəmə asori me nəha kamhəkiri nəgkiariēn kani nousəsīmwinien səvənraha mə Areopakus. Nəmə asori me nəha həni pen ti Pol i mə, “Kīmaha iahokeikei mə tahəukurən nəfe nəha nəgkiariēn vi ikamahatən. ²⁰ Narīmni me nepwīn ikamīni kīmaha iahəregi ropəiti. Ro pen iahokeikei mə tahəukurən nīpwrai nəgkiariēn me nəha səim.” ²¹ Irəha həni nəgkiariēn nəha ti nəri nə mə nəpīn me nəmə Atens mīne nərməpə səməme kamharə fwe ikīn, hokeikei mə tuhaməkure a, mamhətərig ia nəgkiariēn vi, mamhəgkiari ti nīpwrān.

²² Ia nəpīn nəha Pol rərer ia nəmri nəmə asori me nəha kani nousəsīmwinien səvənraha mə Areopakus, mīni mə, “Nəmə Atens, iakinətə raka mə kīmīaha hīaməskai pik ti nəfwakiēn m kumwesən me səpəmsəpə. ²³ Nəpīn iakamavən ia taon i səkīmīaha, maməspau ia nənīmwi nari me səməme

hiaməfwaki pen minraha, iakətə mwi nifatə riti. Kimərai pen nəgkiariien riti ia nīkaren rani mə:

NĪFATƏ I SƏVƏI KUMWESƏN NƏHA IAHƏREIREI IN

Kumwesən nəha hiaməfwaki pen min mətə hiəreirei, təkwtəkwni nəha takəvisau pehe m kīmiaha i.

²⁴ Kumwesən sə rino tiprənə i mine narimnari me pam irə, in ramərimənu ia neiai mine tiprənə, mīpkarə mhə ia nimwəfwaki me səməme nərmama ho ia rəginraha.

²⁵ Nərmama me həpko tukwini pen mhə nari min ia rəginraha rəmwhen kamo ia iərmama sə raməres nari. Rekəm! In əpa rauvei pen nimiruien mine neiahagien mine narimnari me pam m nərmama me.

²⁶ Fwe ia nukune narəien, in rino iərmama kuatia a mə nərmama me pam tuhəuku pen irə, mhəuvən, mharə ia tənəmtənə me ia təkure tiprənə i. In əpa riməkupwən məmri mak səvəi tiprənə səvənraha, mini mwi mə tuharə ikin meste tinesən.

²⁷ Kumwesən rino iamīnhi irə mə irəha tuho rəmwhen iərmama nənimen rifwə. Tuhamərapərap nari, nənə mhərapī in. Mətə pərhiēn, Kumwesən rīpkarə mhə isipwīn tukutaha.

²⁸ Rəmwhen ia iərmama riti kupwən rīmāni mə, ‘In nukune nimiruien səkītaha, mine nukune navənien səkītaha, mine nukune narimnari me pam samo.’ Rəmwhen mwi ia nəgkiariien i nərmama me nepwīn səkīmiaha səməme kamhərai nīpu me həmāni mə, ‘Kitaha mwi nīpwnətīn me.’

²⁹ Trīni minuə nīpərhiēnien i kitaha i nīpwnətī Kumwesən me, ratukwatukw mə ko səni Kumwesən in rəmwhen ia nənīmwi nari sə reri iərmama ramrhi, nənə ro ia nukurənien səvənhi ia kol mine silva mine kəruətērei? Rekəm!

³⁰ Fwe kupwən, nəpīn nərmama həreirei Kumwesən, Kumwesən raməti karen. Mətə təkwtəkwni, in ramīni pen ti nərmama ia kwopun me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha.

³¹ Irəha tuhaməkeikei mho iamīnhi irə, ti nəri nə mə in rīnəmri raka nəpīn riti. Ia nəpīn nəha iərmama riti sə in rīnərpwi raka rəgin irə trəkiri ia natukwatukwien nərmama me pam ia tiprənə i ti noien me səvənraha. Kumwesən rīnahatən raka nərmama me pam sin nəha iərmama nəha, ti nəri nə mə rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

³² Nəpīn nəmə Atens həregi nəgkiariien nəha mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien, nepwīn haris irə. Mətə nepwīn hənī pen ti Pol i mə, “Kīmaha iahokeikei mə tahəregi mwi nəgkiariien səim.”

³³ Nənə Pol rəpwəh irəha mamevən. ³⁴ Mətə nərman me nepwīn həkurirə i, mamhəni nīpərhiēnien ia Iesu. Nərman me nəha riti nəghīn nə Taionusios. In iəmə asori riti sə

17:24: 1King 8:27, Wok Me 7:48
32:8, Aes 55:6, Sam 145:18, Jer 23:23
Me 19:26

17:25: Sam 50:12, Aes 42:5

17:27: Dut

17:29: Aes 40:18-20, Aes 44:10-17, Wok

17:30: Wok Me 14:16

17:31: Sam 9:8, 96:13, Wok Me 10:42

raməkure irəha nəmə asori me ia nousəsımwinien nəha kani mə Areopakus. Pran riti nəghin nə Tamaris mine nərmama me nepwin mwi həkurirə ia Pol, mamhəni nīpərhienien ia Iesu.

18

Pol revən fwe Korin

¹ Pol rəgkiari pam fwe Atens, mier, mevən fwe taon nəha Korin. ² Ia kwopun nəha revən mətoni iəmə Isrel riti nəghin nə Akwila. Akwila rinətui fwe profens nəha Pontas. Fwe kupwən, in mine pran səvənhi Prisila krauarə fwe ia tənə Itali ia taon nəha Rom, mətə ti nəri nə mə Klotias, iəmə asori səvəi nəkur Rom, rini mə nəkur Isrel me pam tuhaməkeikei mhəier ia Rom, irau krouier, nənə rouvehe ia Korin. Irau krauarə nəpīn ouihi a ia Korin, nənə Pol ruvehe mətə irau. ³ Nənə ti nəri nə mə wok səvənhi sərauvehī mane irə rəmwhen a mwi wok səvənrau, ramarə irəhar minrau, mamharo pəri wok. Irəhar haro nimwə tapolen me. ⁴ Nənə ia Sapat me pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, Pol raməgkiari pīk, mamousari mə trivi nəkur Isrel mine nəkur Kris mə tuhəuvehe mhəni nīpərhienien ia Iesu.

⁵ Saelas mine Timoti krouier ia Masetonia, roueiwau pehe ia Korin. Ia nəpīn nəha Pol rəpwəh noien nimwə tapolen me, maməvisau irapw a nəgkiariien amasan ia nəpīn me pam, mamini irapw ti nəkur Isrel mə Iesu in Kristo. ⁶ Mətə irəha həni ərəha Pol, mhəpkini mhə nīpərhienien ia nəgkiariien səvənhi. Nəpīn ho iamīnhi, Pol rounouini raka niməkwrur ia səvənhi karkahu, mīni pen ti nīrəha i mə, “Trini mīnuə Kumwesən rərpwin noien ərəha səkimiaha, ramarə ia kimiaha əpa. Iou iakiwən ia kimiaha. Təkwtəkwwuni nəha mamevən takevən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.”

⁷ Ro pen Pol rəpwəh irəha, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin nə Titias Jastas. Rīpko mhə Titias in iəmə Isrel, mətə raməfwaki m Kumwesən. Nimwə səvənhi ipaka ti nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ⁸ Iəmə asori səvəi nimwəfwaki nəha nəghin nə Krispas. In mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvənhi həni nīpərhienien ia Iərimənu. Nəkur Korin həpik kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Pol, mhəni nīpərhienien ia Iesu, nənə ko paptas ia nīrəha.

⁹⁻¹⁰ Ia nəpīn riti ia nəpīn, Iərimənu rəgkiari pen m Pol ia nəməkrahien riti, mīni mə, “Takamarə tukw ik. Tikəpwəh nehekīrien, mətə tikaməmwur, mamini irapw nəgkiariien səiou, məpwəh napwisien. Iərmama riti riwən trouraha ik, ti nəri

nə mə səiou me nərmama həpik ia taon i.” ¹¹ Ro pen Pol rarə ia kwopun nəha meste nuk kwatia məkwə sikis, mamahatən nərmama ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

Pol rərər ia nəmri Kalio

¹² Nəpən Kalio ramərimənu ia tənə Akaea, nəkur Isrel housəsımwin irəha me, mhəkwtəmhiri Pol, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia kwopun Kalio raməkiri nəgkiariien ikən. ¹³ Irəha həni mə, “Iəmə i ramousari mə truvi nərmama həuvehe mhəfwaki pen m Kumwesən ia noien riti sə raməruī loa səkimaha.”

¹⁴ Mətə nəpən Pol rinaməkwag mə trəgkiari, Kalio rini pen ti nəkur Isrel i mə, “Kimiāha nəkur Isrel, trini minuə iərmama riti ro nari riti ripkatukwatukw mhə, mərui loa səvəi nəkur Rom, takaməkeikei mamətərig ia kimiāha. ¹⁵ Mətə ti nəri nə mə hiamousari ti nəgkiariien me mine nahag me ia loa səkimīaha, ramarə a ia kimiāha. Tihəmri amasan. Iakəpwəh nokeikei-ien mə takəkiri narimnari me sə ro iamīnha irə.” ¹⁶ Nənə Kalio rəkoui irapw irəha həier ia kwopun nəha in raməkiri nəgkiariien ikən. ¹⁷ Nəpən həuvən fwe iruə, nərmama me fwe iruə həkwtəmhiri Sostenes, iəmə asori səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha hənamousi in ipaka ti kwopun nəha Kalio raməkiri nəgkiariien ikən, mətə Kalio ro nəri auər a ia narimnari me nəha kamho.

Pol rirərig pen fwe Antiok ia profens nəha Siria

¹⁸ Pol rarə nəpən rīpik fwe Korin irəha piəvtaha me, nənə rəpwəh irəha, meiwaiu pehe ia taon nəha Kegkria. Ia kwopun nəha in rərāi nukwənen, mahatən pen mə natuakəmien riti səvənhi sə rīməuvehi kwəsuaahi tukwe ia nəmri Kumwesən rino sampam. Kurirə irə in rəputə ia nitətə riti irəhar Akwila mine Prisila, mharier, mharevən fwe Siria. ¹⁹⁻²¹ Nəpən irəhar harapirapw fwe Efesas, Pol revən ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari mīnraha, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Irəha hərəs pen in mə tuharə kwopti irəha min, mətə Pol rīpkəsēni mhə. Nəpən nəha rinaməpwəh irəha irə, rini pen ti nīrəha i mə, “Mə ratukwatukw ia nətərigien səvəi Kumwesən, iou takrərig pehe mwī tukumi-aha.” Nənə rəputə ia nitətə riti mier fwe Efesas, məpwəh Akwila mine Prisila irau krouarə fwe ikən.

²² Pol rier fwe Efesas meiwaiu pehe ia taon nəha Sisaria, muvarei mutə pen fwe Jerusalem. Nəpən rinətə raka nakala-sia me fwe ikən, reiwaiu pen fwe Antiok. ²³ Pol rarə nəpən nepwin fwe ikən, nənə mier mevən ia kwopun me fwe ia profens mi nəha Kalesia mine Frijia, mamərpwi əknekīn nərmama me səvəi Iesu.

Apolos fwe Efesas mine Korin

²⁴ Ia nāpīn nāha iāmā Isrel riti ruvehe ia Efesas nāghin nā Apolos. Rīnātui fwe taon riti kani mā Aleksantria. In iārmama riti sāvai nāghiarīien, mukurān amasan nāfe Nākukuā Ikinan rani. ²⁵ Nārmama nepwīn hānahatān raka in ia Suatuk sāvai Iesu Iārimānu. Ia nāpīn me in rīregi rāsānīn tī nāvīsaiuīen. Nānā nāpīn ramahatān nārmama me, nāghiarīien sāvānhi ia nīkaren sāvai Iesu ratukwatukw a, mātā in rukurān a paptaes nāha Jon rīno fwe kupwān. ²⁶ Nāpīn Apolos ruvehe ia Efesas, rīnamāvisau ia nākwai nimwāfwaki sāvai nākur Isrel māpwāh nehekīrien. Mātā nāpīn Prisila mīne Akwila krouregi nāghiarīien sāvānhi, krouiri in, rouevān fwe nimwā sāvānrau. Nānā krouni pen amasan Suatuk sāvai Kumwesān tukwe mā in trukurān amasan mwī.

²⁷ Kurirā ikin Apolos rokeikei mā trevān fwe profens Akaea. Ia nāpīn nāha piāvtaha me fwe Efesas hasitu irā, mhārāi nākukuā riti, mhārhi pen i revān tī nārmama me sāvai Iesu fwe Akaea. Hāni pen tī nīrāha i mā tuhāuvehi Apolos revān fwe rukwānu me sāvānraha. Nāpīn Apolos rapirapw fwe ikin, ramasitu asori ia nārmama sāmāme namasānien sāvai Kumwesān rīno irāha hāni nīpārhiēnien ia Iesu. ²⁸ Apolos ramasitu asori ia nīrāha, tī nārī nā mā ia nāmri nārmama me in ramousi tārīni nāghiarīien sāvai nākur Isrel, mamahatān ia Nākukuā Ikinan mā Iesu in Kristo.

19*Pol revān fwe Efesas*

¹ Nāpīn Apolos ramarā ihi ia Korin, Pol rukurāu parei meiwaiu pehe ia Efesas, mātā nārmama me nepwīn sāvai Iesu fwe ikin. ² In rāres pen irāha i mā, “Rāfo? Fwe kupwān, nāpīn hāni nīpārhiēnien ia Iesu, hiāuvehi Nānimwīn Ikinan uā rekām?”

Miregi hāni mā, “Rekām. Kīmaha iahāpkregi raka mhā mā Nānimwīn Ikinan rarā.”

³ Miregi Pol rīni mā, “Ro iamīnhi nāfe nāha paptaes kīmīaha hiāuvehi?”

Miregi hāni mā, “Kīmaha iahāuvehi paptaes sāvai Jon.”

⁴ Miregi Pol rīni mā, “Paptaes nāha Jon rīno sāvai nārmama sāmāme hāuvārārig ia noien ārāha me sāvānraha. Mātā Jon rīni irapw mā nārmama me tuhamākeikei mhāni nīpārhiēnien ia iārmama sē trīpkukurirā i muvehe. Iārmama nāha Jon rāghiarī irā in nāha Iesu.” ⁵ Nārmama me nāha hāregi nāghiarīien nāha, ko paptaes ia nīrāha ia nāghi Iesu Iārimānu.

⁶ Nəpɪn Pol rəmruətə rəgɪn mi ia nɪrəha, Nənɪmwɪn Ikinan ruvehe ia nɪrəha, nənə kənamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mənəmhəni irəpw nəgkiariien sə raku pen ti Nənɪmwɪn Ikinan. ⁷ Nərmama me nəha rosi irəha pam twelef.

⁸ Ia taon nəha Efesas, Pol raumnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ia məkwə kahar, ia Sapat me pam, rani irəpw nəgkiariien amasan fwe ikin, məpwəh nehekiriien. In raməvisau, mamousari mə trivi irəha həuvehe mhəni nɪpərhiienien ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

⁹ Mətə nərmama nepwɪn kənkəpwənrəha riskai. Həpwəh nɪniien nɪpərhiienien ia nəgkiariien səvənhi, mamhəni ərəha suatuk səvəi Iesu ia nəmri nərmama me fwe nəkwai nimwəfwaki. Ro pen Pol rəpwəh irəha, muvehi nərmama me səvəi Iesu, mamhəuvən irəha min. Ia nəpɪn me pam ramahatən nərmama me fwe ia nəkwai skur riti kani mə Skur səvəi Tiranas. ¹⁰ Pol ramahatən nərmama me iamɪnhi irə meste nuk kəru. Ro pen nərmama me pam fwe profens Esia, nəkur Isrel mine nəkur Kris, həregi nəgkiariien səvəi Iərimənu.

¹¹ Ia nəpɪn me rɪpɪk Kumwesən rauvei pen nɪskaiien m Pol, nənə Pol ramo nɪmtətien me nepwɪn ropəiti. ¹² Nərmama me həpeki raka nɪpəri tɪnari me sə Pol rirai raka nɪseseien irə uə tɪnari me sə rɪnarkahu raka i, həuvehi, mhəuvən mhəmri pen ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nɪrəha. Nənə nemhəien me səvənrəha haraka ia nɪrəha. Nənɪmwɪn ərəha me həier ia nɪrəha.

Tini Skeva me

¹³⁻¹⁴ Nəmə Isrel me nepwɪn irəha pam sefen. Irəha nɪpwnəti pris asori anan riti səvəi nəkur Isrel nəghɪn nə Skeva. Ia nəpɪn me kamhəuvən ia kwopun me, mamhəkoui irəpw nənimwɪn ərəha me ia nərmama. Nəpɪn riti hənəuə tuhəkoui irəpw irəha ia nəghɪ Iesu Iərimənu. Ro iamɪnhi irə həuvən mhərəer ia nəmri iərmama riti nənimwɪn ərəha rarə irə, həni pen ti nənimwɪn ərəha i mə, “Kimaha iahəni pehe tukw ik i ia nəghɪ Iesu, iəmə nəha Pol raməvisau i, tikier ia iərmama i.”

¹⁵ Mətə nənimwɪn ərəha rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Iakukurən Iesu, mukurən mwɪ Pol. Mətə kimiaha nɪsɪməme i?” ¹⁶ Nənə iəmə nəha nənimwɪn ərəha ramarə irə rivə pen ia nɪrəha. Nəgsen rasori məpi raka nəgsenrəha pam. Ramousi irəha. Nənə irəha hap raka ia nimwə nəha. Tɪnari səvənrəha ruvəiwən. Nɪpwrənraha rəpəruəpəruə.

¹⁷ Nəkur Isrel me pam mine nəkur Kris me pam səməme kamharə ia Efesas həregi nəvisəuiien səvəi noien nəha. Nəpɪn həregi, həhekɪr asori. Nənə nərmama me həuvehi utə

nəghi Iesu Iərimənu rutə mwi. ¹⁸ Nərmama səməme həni nīpərhienien ia Iesu həpik həuvehē mamhəni pui noien ərəha me səvənraha ia nəmri nərmama me. ¹⁹ Nəpwīn ia nīrəha səməme hənamo nahak fwe kupwən həpeki nəkukuə me səvənraha səvəi nahak, mhəpeki mhəuvehē, mhəuvani ia nəmri nərmama me pam. Nənə nərmama me həvsini nəmri nəkukuə me nəha, mhətə mə rutə pik. ²⁰ Ro iamīnhi irə nəgkiariien səvəi Iərimənu riskai pik muviris mamevən.

Nurigrigien asori fwe Efesas

²¹ Kurirə ia narimnari me nəha, Pol rerin ramrhi mə trəpi simwīn ia profens mi nəha Masetonia mine Akaea, mevən fwe Jerusalem. In rini mə, “Nəpīn takevən raka fwe Jerusalem, takaməkeikei mətoni mwi Rom.” ²² In rərhi pen Timoti mine Erastas, iəmə mi sə krouasitu irə, krouevən fwe Masetonia. Mətə in rarə ouihi a mwi fwe ia Esia.

²³ Ia nəpīn nəha krukwoman naruagənien riti fwe Efesas ti Suatuk səvəi Iesu. ²⁴ Iərmama riti nəghin nə Temetrius. In iərmama sə ramo narimnari me ia silva. Ia nəpīn me ramo nimwə ouihi me ia silva, mauvnhi nimwəfwaki səvəi kumwesən eikuə riti. In pran kani mə Atemis. Temetrius mine nərmama me səməme kamhowok irəha min kamhəmri pen nəmri nari ia nimwə ouihi me nəha, mamhəuvehē mane asori me irə. ²⁵ Nəpīn riti Temetrius roeite nərmama me pam səməme kamho narimnari me ia silva. In rini pen ti nīrəha i mə, “Nərman, hiəuvəukurən raka mə kitaha saməuvehē mane asori ia wok i səkitaha. ²⁶ Kimiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səvəi iəmə nəha Pol, mhənətə raka narimnari me nəha in ramo. Ripko mhə ia taon əpa i Efesas, mətə ipaka rukurau pam ia profens i Esia, in ravi nərmama me həpik həpwəh nətərigien səvənraha, mhəkurirə in. In rani mə nənīmwi kumwesən me i nərmama kamho ia rəginraha ripko mhə irəha kumwesən pərhien me. ²⁷ Kitaha tsaməkeikei mhəsiari kamo Pol ro nərmama həni ərəha wok i səkitaha. Rukurən noien mwi nərmama hətə ərəha nimwəfwaki səvəi kumwesən asori səkitaha Atemis. Nənə pəpim nəpīn riti rukurən nuvehē rakaien nəhag nəha Atemis, mo ruvehē mo nəri auər a i. Mətə nərmama me pam ia Esia mine ia kwopun me pam ia tiprənə i kamhəfwaki m pran i.”

²⁸ Nəpīn nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi pik irəha. Həskəmter, mənəmhəkwein asori, mə, “Səgnəgini Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.” ²⁹ Nərəhaien nəha raiu mevən meste kwopun pam ia taon nəha. Nərmama me haiu, mhəuvən, mhəkwtəmhiri Kaius

mine Aristakas, iəmә Masetonia mi nəha kamharavən pəri irəhar Pol. Həkwtəmhiri irau, mhəvi irau, mhəuvən fwe kwopun asori riti kamrai sun nəgkiariien ikin. ³⁰ Pol rokeikei mə trevən ia reri nərmama mægkiari, mətә nərmama me səvai Iesu həpkәseni mhә. ³¹ Nəmə asori me nepwin mwi səvai Esia, səməme hәukurən amasan Pol, hərhi pen nəgkiariien min, mamhase in mə trəpwəh nevəniēn fwe kwopun nəha kamrai sun ikin.

³² Fwe nəkwai kwopun nəha kamrai sun ikin, nurigrigien asori. Nərmama kamhəkwein əpwəmwis. Nepwin kamhəni nəgkiariien riti, nepwin kamhəni əpә. Irəha həpik hərəirei mə hənousəsimwin irəha me ti nəfe. ³³ Ia nəpın nəha nəkur Isrel hərui irapw iərmama riti nəghin nə Aleksanta. Nərmama nepwin hətoni, həni pen tukwe in mə trəgkiari. Nəpın Aleksanta riskəmter ia nəmri nərmama me pam, ruvehi utə rəgin, mokeikei mə trini irapw nəgkiariien səvai nəkur Isrel. ³⁴ Mətә nəpın nərmama me hətә sas Aleksanta mə in iəmә Isrel, irəha pam kamhəkwein əpwəmwis, rerinraha kuatia a, mamhəni mə, “Səgnəgini Atemis, kumwesən səvai nəkur Efesas. Səgnəgini Atemis, kumwesən səvai nəkur Efesas.” Irəha kamhəkwein əpwəmwis iamınhi mhəuvehi aoa kəru.

³⁵ Kurirә irә iəmә asori riti səvai Efesas riskəmter minise irəha. Nəpın həuvehe mhafafa, in rini mə, “Nəmə Efesas, nərmama me pam hәukurən mə nimwəfwaki səvai kumwesən asori nəha Atemis ramərer ia taon i səkitaha. Kitaha i nəkur Efesas samətui amasan tukwe. Samətui amasan mwi ti kəpwier ikinan nəha riməukrutә ia nimagouagou meiwaiu pehe. ³⁶ Iərmama riti riwən ko ripkini mhә mə iakameikuә. Ro iamınhi irә kimiaha tihaməkeikei mhafafa, mhəpwəh noien nari riti kurirә tihəmisә irә. ³⁷ Kimiaha hiəməuvehi iəmənmi nəha, mhəuvehe ia kwopun i. Mətә irau kroupkakres mhә nari riti ia nimwəfwaki riti səkitaha, rouəpwəh nini ərəhaien Atemis, prən nəha in kumwesən səkitaha. ³⁸ Trini minuә Temetrius mine nərmama səməme kamhowok irəha min hənətә nəri ərəha riti iərmama riti rino, pwəh həuvən fwe nimwә me nəha kaməkiri nəgkiariien ikin. Nimwә me nəha kamhəkwaq a. Nəmə asori me səməme kamhəkiri nəgkiariien irəha fwe ikin. ³⁹ Mətә trini minuә hiokeikei nari riti mwi, tihaməkeikei mheitenhi nəpın nəha nəmə asori me kamhousəsimwin irəha me irә. Ia nəpın nəha tihəmri amasan. ⁴⁰ Kitaha tsaməsiari, kamo tukini mə samərui loa ipwet, mamhərukwomen nərəhaien asori. Nənә tsəfni ia nəmri nəmə asori me? Nəgkiariien səkitaha riwən tsəni mə səfo mamho nurigrigien asori i.” ⁴¹ Nəpın iəmә asori nəha rini pam nəgkiariien nəha, rərhi pen nərmama me kamhəuvən.

20

Pol revən fwe profens mi naha Masetonia mine Akaea

¹ Nəpīn nurigrigien asori naha rinei waiu, Pol rəkwein nərmama me səvəi Iesu həuvehe rəvəhag mīnraha. Nəpīn rəvəhag pam mīnraha, rəsəkīr mīnraha, mier, mamevən fwe Masetonia. ² In ramevən ia kwopun me ia profens naha, mamīni nəgkiariien me rīpīk, maməvəhag m nərmama me səvəi Iesu fwe ikin. Kurirə irə in ruvehe ia profens naha Akaea. ³ Pol ruvehi məkwə kahar fwe ikin. Nəpīn rinaməpnəpenə mə trəputə ia nitətə riti, mevən fwe profens naha Siria, in rīregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune in ia nəkwai nitətə naha. Ro pen in rəpwəh, mīni mə in travən a məpi simwīn ia profens naha Masetonia ti nīrərigien mevən fwe Siria. ⁴ Nərmama nepwīn mwi həkurirə in: Sopata, tini Piras iəmə Perea; mīne Aristakas irau Sekantas, iəmə Tesalonaeka mi; mīne Kaius iəmə Tepe, irau Timoti; mīne iəmə Esia kəru naha Tikikas mīne Trofimas. ⁵ Irəha naha həkupwən mhəuvən mamheitenhi kimaha fwe Troas. ⁶ Nəpīn nəveginien asori naha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə rukurau, kimaha iahəputə ia nitətə riti mhəier ia Filipae. Nəpīn krirum rukurau, nənə iahəuvən mheste irəha fwe Troas, mamharə fwe ikin mhəuvehi nəfwakiien kuatia.

Pol ramo navəniien səvənhi sampam fwe Troas

⁷ Ia Sapat riti, ia nəpīn, kimaha iahousəsimwīn kimaha me mə tahəkwsen bred. Pol ramahatən nərmama me. Ti nəri nə mə trakwakwi rəpwəh irəha, rəgkiari əpwəmwis meste kurkwai nəpīn. ⁸ Kimaha iahousəsimwīn kimaha me ia nəkwai nimwə ia kwopun riti fwe irənhə. Ia kwopun naha laet me rīpīk rauək. ⁹ Təmaruə riti naha ikin. Nəghīn nə Iutikas. Raməkure utə ia ruei winto. Nəpīn Pol raməgkiari pīk mamevən, napriien ruvehi təmaruə naha. Ravi kəviəmu, mīmwei irapw fwe ia stori kahar, meiwaiu mouini. Nərmama me hei waiu mə tuhəuvehi utə, mətə ruvamhə. ¹⁰ Mətə Pol rei waiu irapw, mīnimwi nukurhun mi ia nikaren, mərəui əmwesi, mīni mə, “Tihəpwəh nīregiien rərəha, in ruvəmīru mwi.” ¹¹ Kurirə ikin, nəpīn Pol rutə mevən mwi fwe irənhə, rəkwsen bred, maməni pəri nari irəha mīnraha. In rəgkiari mwi meste rinamran, məpwəh irəha mamevən. ¹² Nənə irəha həiri təmaruə naha Iutikas, mamhəuvən fwe ia rukwənu. Rerīnraha ragien mə in ruvəmīru mwi.

Irəha həier ia Troas mhəuvən fwe Maelitas

13 Pol rokeikei mā travən a, mukurau parei, mevən fwe taon nəha Asos. Ro iamīnhi irə in rərhi pen kīmaha iahəputə ia nitətə, mhəkupwən irə, mhəuvən, mamheitenhi in fwe ikin. 14 Nəpīn in rier pehe tukumaha fwe Asos, rəputə ia nitətə kīmaha min, nənə iahəuvən fwe taon nəha Mitulen. 15 Kīni rakwakwi irə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvehe, mhaiu iruə ia tənə əmweris nəha Kios. Nəpīn kuation rukurau, iahəuvehe ia tənə əmweris nəha Samos. Nəpīn kuation mwī rukurau, iahəuvehe ia taon nəha Maelitas. 16 Kīmaha iahaiu iamīnhi irə ti nəri nə mā Pol rīmāni mā tahəukurau iruə mhəpwəh nuwareiien fwe Efesas. Rəpwəh nokeikeiien mā trouraha nəpīn səvənhi fwe profens nəha Esia, ti nəri nə mā in ramevən akwauakw mā trukupwən mapirapw fwe Jerusalem kurirə nəpīn asori nəha Pentekos.

Pol rəvhag m elta me səvəi nəfwakiiien fwe Efesas

17 Nəpīn kīmaha iahəuvarei fwe Maelitas, Pol rərhi pen nəgkiariien revən fwe Efesas, mares elta me səvəi nəfwakiiien mā tuhəuvehe mhətə in. 18 Irəha həuvehe, nənə Pol rīni pen ti nirəha i mā, “Kīmaha hiəuvəukurən raka mā iakinəfarə irə kitaha m kīmaha fwe iakīməuvehe ia Esia meste iakəpwəh kīmaha mamevən. 19 Iakamo wok səvəi Iərimənu, mīpkəfiəutə mhə iou. Ia nəpīn me nise nənimek ramaiu tukumiaha. Ia nəpīn me iakamregi ramərəha, ti nəri nə mā nəkur Isrel hənua tuhousi əpune iou. 20 Kīmaha hiəukurən mā iapkərkwafə mhə ia nəgkiariien me nepwīn sə tuhasitu ia kīmaha. Mətə nəpīn iakaməvisau uə iakamahatən kīmaha ia nəmri nərmama me uə ia nəkwai nimwə me səkīmaha, iakani irapw pam tukumiaha. 21 Iakaməvisau pen pəri m nəkur Isrel mīne nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel mā irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, nənə mhahatətə ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

22 Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakamevən fwe Jerusalem, ti nəri nə mā Nənimwīn Ikinan raməkeikei miou. Iou iakreirei nəfe treste iou ia kwopun nəha. 23 Mətə in a i iakukurən. Ia taon me pam sə iakamevən ikin, Nənimwīn Ikinan ramahatən amasan iou, mamīni mā tukousi iou, kuvehi puvnimwə iou ia kalapus. 24 Mətə iou iakətoni mā nimiruien səiou ro nəri auər a tukw iou. Iapkətərig pik mhə i. Iakokeikei a mā takeste nusvenhi suatuk səiou, mo sampam ia wok nəha Iesu Iərimənu ruvei pehe miou. In rīni mā takaməkeikei mīni irapw ti nərmama nəgkiariien i sə raməvisau namasanien səvəi Kumwesən.

²⁵ Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə kimiaha pam i səməme iakuvəukurau raka ia nīmwrhenimiahā, mavisau nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə m kimiaha, tihəpkətə mhə mwi nənimek ia nəpīn riti. ²⁶ Ro pen ia nəpīn i ipwet iakani irapw tukumiahā i mə trīni mīnuə Kumwesən rərpwīn noien ərəha me səkīmiaha, ramarə ia kimiaha. Iou iakiwən ia kimiaha, ²⁷ ti nəri nə mə iapkərkwafə mhə nari riti tukumiahā. Iakuvəni irapw pam narimnari me Kumwesən rokeikei. ²⁸ Kimiaha tihaməkeikei mhətə amasan kimiaha me, mamhətə amasan mwi sipsip me pam səməme Nənimwīn Ikinan rīnəmri pehe ia rəgīmiaha. Tihaməkeikei mhəiri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə in rīnərəku raka irəha ia niten. ²⁹ Iakuvəukurən raka mə nəpīn takaraka ia kimiaha, nərmama me nepwīn hāmwhen ia kuri əprmin me tuhəuvehe ia rərimiahā, mhəripwi kimiaha nərmama me səvəi Iesu, rəmwhen mə kimiaha sipsip me. ³⁰ Nənə kimiaha i nərmama nepwīn tuhəskəmter, mheikuə mə tuhəvi raka nərmama me səvəi Iesu, həuvən mhəkuriə ia nīrəha. ³¹ Ro iamīnhi irə, kimiaha tihaməkeikei mhəsiari. Rərimiahā tramrhi mə nuk kahar iakəpwəh nəpwīsien, mətə ia nəpīn mīne ia ran iakamahatən kimiaha kuatia kuatia. Nise nənimek ramaiu tukumiahā.

³² Təkwtəkwuni nəha iakaməmri pen kimiaha ia rəgi Kumwesən. Rərimiahā traməkeikei mamrhi nəgkiariien sə raməvisau namasanien səvənhi. Nəgkiariien nəha riskai, mukurən nərpwi əknekīnien kimiaha, muvei pehe narimnari amasan me səməme Kumwesən rīməni mə truvei pen m nərmama me səvənhi. ³³ Rerik rīpkakres mhə mane uə tinari səvəi iərmama riti. ³⁴ Kimiaha hiəuvəukurən raka mə iou iakinowok ia rəgik mə takuvehi narimnari me səvəi narəien səiou mīne səvəi iou me nepwīn. ³⁵ Ia noien me pam səiou, iakamahatən kimiaha mə kitaha tsaməkeikei mhəmwur iamīnhi irə, mamhasitu ia nərmama həpkiskai mhə. Reritaha traməkeikei mamrhi nəgkiariien i səvəi Iesu Iərimənu. In rīməni mə, 'Nəriariien nari ramasan pik məpi raka nuvehien a nari.'

³⁶ Nəpīn Pol rəgkiari pam, rīnimwi nukurhun mi, məfwaki irəha mīnraha. ³⁷ Irəha pam hasək, mhəkwtəmhirī Pol, mhakei min. ³⁸ Rerīnraha rəpou pik ti nəgkiariien nəha rīməni mə tuhəpkətoni mhə mwi nənimen. Nənə havən pəri irəha min, mhəuvən ramevən ia nitətə.

20:26: Wok Me 18:6   **20:28:** 1Tim 4:16, 1Tes 5:2-4   **20:29:** Mat 7:15, Jon 10:12   **20:30:** 1Jon 2:19   **20:31:** Mak 13:37, Wok Me 19:8,10, 1Tes 2:11
20:32: Wok Me 26:18   **20:33:** 1Saml 12:3, 1Kor 9:11-12   **20:34:** Wok Me 18:3, 1Tes 2:9   **20:35:** Mat 10:8   **20:36:** Wok Me 21:5   **20:38:** Wok Me 20:25

21

Pol revæn fwe Jerusalem

¹ Kimaha iahəsəkir raka minraha, mhəputə ia nitətə, mhəier, nənə mhəuvən atukwatukw ia tənə əmweris nəha Kos. Kini rakwakwi irə, iahəuvən ia tənə əmweris nəha Roj. Nənə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvən ia taon nəha Patara. ² Ia kwopun nəha iahətoni nitətə riti rinamevən fwe tənə Fonisia. Nənə iahəputə irə, mhəier, ³ mhəuvən mheste iahəti pen mhətoni tənə əmweris nəha Saepras. Nənə iahəukurau ia nikaren saot, mhəuvən fwe profens nəha Siria, nənə mhei-waiu pehe ia taon nəha Taea. Nitətə səkimaha rərer ia kwopun nəha, ti nəri nə mə tukpeki parei kago səvənhi fwe ikin. ⁴ Kimaha iahəuvarei, mhəuvən mamhətui nərmana me səvəi Iesu. Mhətoni irəha, nənə Nənimwın Ikinan ro irəha həttoni nəfe tuko ia Pol fwe Jerusalem. Ro pen irəha hənı pen ti Pol i mə trəpwəh nevənien. Iaharə fwe Taea kimaha minraha meste nəfwakiiən kuatia. ⁵ Nəpın səkimaha sampam tahəier irə iahəuvehi suatuk səkimaha mamhəuvən, nərman me pam irəha nıpran me səvənraha mine nəkwərhakwərha me səvənraha havən kimaha minraha. Iahəier ia taon, mhəuvən fwe nıpəkır. Nənə ia kwopun nəha, iahənımwı nukurhumaha mhəfwaki. ⁶ Nəpın iahəsəkir raka m kimaha me, iahəputə ia nitətə, mhəier. Nənə irəha hərərig mhəuvən fwe imwənraha.

⁷ Nitətə səkimaha rier ia Taea, maiu, muvehe ia taon nəha Toleme. Nənə iahəuvarei, mhəuvən mhətoni piəvtaha me fwe ikin, mharə kimaha minraha nəpın pekın. ⁸ Kini rakwakwi irə, iahəputə mwı ia nitətə, mhəier, mhəuvehe ia taon nəha Sisaria. Iahəuvarei, mhəuvnımwə ia nımwə səvəi Filip, iərmana riti sə raməvisau irapw nəgkiariien amasan. In riti ia nərman me nəha irəha pam sefen. Fwe kupwən aposol me hənərpwi rəginraha ia nırəha mə tuhasitu ia nırəha.^a Iaharə kimaha mın. ⁹ Səvənhi prən ouıhi me kefə. Həpkesi pen mhə ihi iərman. Ia nəpın me kamhənı irapw nəgkiariien sə raku pen ti Nənimwın Ikinan.

¹⁰ Kimaha iaharə mheste nəpın kahar uə kefə ia kwopun nəha, profet riti nəghın nə Akapus ruku pen fwe Jutia meiwaiu pehe ¹¹ mətə kimaha. Nənə in ruvehi kətoti səvəi Pol, mərihi atukw a rəgin mi mine nisun mi irə, nənə mını mə, “Nənimwın Ikinan rani mə, ‘Nəkur Isrel fwe Jerusalem tuhərihi iamınhi iərmana sə səvənhi i kətoti, nənə mhəuvehi pen in ia rəgi nərmana rıpkə mhə irəha nəkur Isrel.’ ”

¹² Nəpın iahəregi nəgkiariien nəha, kimaha mine nərmana ia kwopun nəha iahasək, mamhəres Pol mə trəpwəh nutə

21:4: Wok Me 20:23   **21:6:** Wok Me 20:36   **21:8:** Wok Me 6:5, 8:40   **a 21:8:** Wok Me 6:5   **21:9:** Wok Me 2:17   **21:10:** Wok Me 11:28   **21:11:** Jon 21:18, Wok Me 20:23, 21:33   **21:12:** Mat 16:22

penien fwe Jerusalem. ¹³ Mətə Pol rini mə, “Rəfo hiamasək iamini irə, mamho rerik ramərkwəpər? Iakinəpnəpenə raka mə tukərihi iou iamini. Mətə ripko mhə in əpa nəha. Trini minuə kousi əpune iou fwe Jerusalem ti nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, iakinəpnəpenə raka.” ¹⁴ Nənə nəpin iahətə mə ko iahəpkinise mhə in, iahəpwəh, nənə mhəni mə, “Pwəh tuko rəmwhen Iərimənu rokeikei.”

¹⁵ Kimaha iaharə rəpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Nənə kurirə irə iahəpnəpenə narimnari me səkimaha, nənə mhəier mhəutə pen fwe Jerusalem. ¹⁶ Nərmama nepwin səvəi Iesu fwe Sisaria həuvən kimaha minraha, mhəiri pen kimaha iahəuvən fwe nimwə səvəi Minason. In iəmə Saepras riti. Riməuvehe mo in iərmama riti səvəi Iesu fwe tui. Kimaha iahapri fwe nəkwai nimwə səvənhi.

¹⁷ Nəpin kimaha iahəuvehe ia Jerusalem, piəvtaha me hətə kimaha. Rerindraha ragien. ¹⁸ Kini rakwakwi irə, Pol ruvniwə kimaha min mevən mətə Jemes. Elta me səvəi nəfwakiien irəha mwi fwe ikin. ¹⁹ Pol rini ramasan ti nirəha i, marə mini mwi narimnari me kuatia kuatia sə Kumwesən rino ia nəpin nəha Pol rinamowok fwe kwopun me səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

²⁰ Nəpin irəha həregi, həgnəgini Kumwesən, nənə mhəni pen ti Pol i mə, “Piəvmaha, ikinətə raka mə nəkur Isrel me taosen m taosen həuvəni raka nipərhiendien ia Iesu. Nənə irəha pam həskai ti Loa səvəi Moses. ²¹ Irəha həvəregi raka nərmama kamhəni ik mə ikamevən ia kwopun me səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, mamahatən nəkur Isrel me pam ia kwopun me nəha mə tuhəpwəh Loa səvəi Moses. Irəha həregi mə ikamini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehien ninhum m nəkwərhakwərha me səvənraha uə nesi penien narəien səkitaha nəkur Isrel. ²² Irəha tuhəregi mə ikuvəuvehe raka ia kwopun i. Ro iamini irə, kitaha tsəfo irəha? ²³ Tiko nəri kimaha tahəni pehe tukw ik i. Nərman kefə ia kwopun i. Fwe kupwən həuvehi kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mamhatuakəm tukwe. ²⁴ Tikuvehi nəmə me i, mo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien kimaha minraha hiəmher ia nəmri Kumwesən, muvehi tukwini nəmri narimnari me səvənraha, mo pam, nənə irəha tuhərai nukwənenraha rahatən pen mə natuakəmien səvənraha həno pam. Ia noien nəha nərmama me tuhətoni mhəukurən mə nəgkariien me nəha kamini ia niram ro neikuəien i. Ikamesi pen ihi Loa səvəi Moses. ²⁵ Mətə nərmama me nəha kamhəni nipərhiendien ia Iesu, səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, kimaha iahənərhi pen

raka nəkukuə riti minraha, mhəni pen nəkwhamaha ti nirəha i. Iahəni mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Tuhəpwəh naniien netə. Tuhəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri nipətəkinuan remhə, mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nipran. Nipran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman.”

²⁶ Kini rakwakwi irə, Pol ruvehi nərman me nəha kefə, mevən, minamo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien irəha minraha həmher ia nəmri Kumwesən. In ruvniwə ia niwə səvəi Kumwesən, mini sas pen ti pris me mə nəpin sefen trukurau, nənə in mine nərman me nəha kefə tuhəmher. Ia nəpin nəha nərman me nəha kefə tuhəuvei pen nərimiru me səvənraha kuatia kuatia mə tukousi əpune kuvei pen m Kumwesən.

Nərmama me həkwtəmhiri Pol

²⁷ Ipaka nəpin me nəha sefen həukurau pam. Nənə nəkur Isrel me nepwin səməme həuku pen fwe ia Esia hətoni Pol ia niwə səvəi Kumwesən. Nənə nəpin hətoni, həkwtəmhiri in, mamhərhiərhi nərmama me, ²⁸ mamhəkwein əpwəmwis mə, “Nəmə Isrel, hasitu! Iəmə i in i ramahatən nərmama ia kwopun me, mamini ərəha kitaha nəkur Isrel, mamini ərəha mwi loa səkitaha mine kwopun i. Təkwtəkwuni nəha riri nəkur Kris me nepwin həuvniwə pehe i ia nəkwai niwə səvəi Kumwesən. Ia noien nəha in ramo kwopun ikinan i ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.” ²⁹ (Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən hətoni iəmə Efesas nəha Trofimas ramavən irau Pol fwe ia taon. Rerənraha rirhi mə Pol riri in muvniwə pehe ia nəkwai niwə səvəi Kumwesən.)

³⁰ Nəgkiariien nəha ro nəkur Jerusalem hərə, mhaiu mhəuvehe. Irəha həkwtəmhiri Pol, mhəvi, mhəier irapw ia niwə səvəi Kumwesən. Təkwtəkwuni a pris me hərəpinhə. ³¹ Nərmama me nəha kamhousi Pol mə tuhousi əpune. Ia nəpin nəha nəgkiariien rutə mevən ti iaruağən səvəi Rom sə in rasori ia naruagən me irəha taosen. In riregi mə nərmama me pam ia Jerusalem kamho nurigrigien asori. ³² Təkwtəkwuni a riri naruagən me nepwin səvənhi mine nəmə asori me səvənraha haiu mheiwaiu ti nərmama me. Nəpin nərmama me hətoni iəmə asori nəha mine naruagən me səvənhi, irəha həpwəh nousiien Pol.

³³ Iəmə asori səvəi naruagən me revən ti Pol, mini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəkwtəmhiri in, mhərihi ia jen kəru. Nənə in rəres pen nərmama me i mə, “Nəfe i iərmama?”

Rino nāfe?” ³⁴ Nərmama ia nakuər nəha nepwin kamhəni nəgkiariien riti, nepwin kamhəni səpə. Mətə rəknekīn ti iəmə asori səvəi naruagən me ko ripkreği atukwatukw mhə nari riti ti nəri nə mə nurigrigien rasori. Ro iaminhi irə in rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. ³⁵ Nəpīn Pol reste kwopun nəha kavən kautə ikin, naruagən me həvrani in mamhəutə. Irəha ho iaminha irə, ti nəri nə mə nərmama me niemaha raməpi pik irəha. ³⁶ Kamhəkurirə ia Pol mine naruagən me, mamhəkwein əpwəmwis mə, “Housi əpune iəmə nəha.”

³⁷ Ipaka naruagən me həuvehi Pol mhəuvnimwə ia nimwə səvənraha, nənə Pol rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me i mə, “Ko iakəgkiari ro mik?”

Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Kwa ikukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris. ³⁸ Rosi ik iəmə Ijip nəha fwe kupwən ikrukwumen naruagənien riti kimiaha nəkur Rom, miri nərman me səməme kamhousi əpune iərmama, irəha pam fo-taosən, hiəuvən fwe kwopun akwesakwes ikin?”

³⁹ Miregi Pol rini mə, “Rekəm. Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe profens nəha Silisia ia taon nəha Tasas. Iou sitisen riti səvəi taon asori nəha. Iakase ik mə ko ikəsəni ro iou iakəgkiari m nərmama me nəha.”

⁴⁰ Iəmə asori səvəi naruagən me rəsəni Pol. Nənə Pol rərər nəha kavən kautə ikin, muvehi utə rəgīn, miripwi tete nərmama me. Nəpīn irəha həuvehe mhafafa, rəgkiari minraha ia nəgkiariien Hipru, mini mə,

22

Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi ti nəkur Isrel

¹ “Tata me mine piak me, hətərig ro iou, pwəh iakini irapw nəgkiariien səiou tukumiaha i.” ² Nəpīn irəha həregi Pol raməgkiari minraha ia Hipru, nəgkiariien ihi səvənraha, həuvehe mhafafa mwi.

Nənə in rinamini mə, ³ “Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe Silisia, ia taon nəha Tasas, mətə iakiməpwinari ia taon i Jerusalem mo skur ia skur səvəi iahatən nəha Kamaliel. In rinahatən iou ia loa səvəi kaha kupwən me səkitaha mə takesi pen atukwatukw. Ia nəpīn nəha iakiskai mə tako narimnari me səməme Kumwesən rokeikei rəmwhen ia kimiaha i ipwet mine. ⁴ Fwe kupwən, iakamometə nərmama me nəha səməme kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu. Iakaməkwtəmhiri irəha, nəri auər a mə nərman uə nīpran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus mə tukousi əpune irəha. ⁵ Pris asori anan mine nəmə

asori me səkitaha nəkur Isrel tuhəni mə iakani pərhiən. Nəp̄in riti iakiməuvehi nəkukuə me səvənraha həmərai m piəvtaha me fwe Tamaskes. Iakier, mamevən ia kwopun nəha mə takəkwətəmhiri nərmama me səvəi Iesu, mərihi irəha ia jen, miri irəha mirərig, muvehe mwi ia Jerusalem mə tukousi irəha.

⁶ Ia nəp̄in nəha iakinəuvehe ipaka ti Tamaskes, ipaka kurkwai nəp̄in ia ran, təkwətəkwuni a nukuraanien asori ruku pen ia niməgouagou, məhiəp̄win iou. ⁷ Iakimwei irapw ia tiprənə, miregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə, 'Sol, Sol, rəfo ikamometə iou?'

⁸ Miregi iakini mə, 'Iəmə asori, ik sin i?'

Miregi rini pehe tukw iou i mə, 'Iou Iesu, iəmə Nasaret sə ikamometə.' ⁹ Nərmama kimaha minraha hətoni nukuraanien nəha, mətə həpkregi amasan mhə nəfe nəha reri iərmama nəha rani pehe tukw iou i.

¹⁰ Nənə iakəres pen in i mə, 'Iərimənu, takəfo nəha təkwətəkwuni?'

Miregi Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, 'Tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikin trini pehe tukw ik i narimnari me pam i Kumwesən ruvərfi raka mə tiko.' ¹¹ Ia nəp̄in nəha ko iapkətə mhə nari, ti nəri nə mə nukuraanien sə raməhiəp̄win iou raməhiəp̄w pik. Ro pen nərmama kimaha minraha həuvehi rəgik, mhəiri iou, mhəuvən fwe Tamaskes.

¹² Ia kwopun nəha iərmama riti nəghin nə Ananaeas. In iəməfwaki riti ramsiai Loa səkitaha. Nəkur Isrel me pam səməme kamharə fwe Tamaskes kamhəni amasan in. ¹³ In ruvehe mərer ipaka tukw iou, mini pehe tukw iou i mə, 'Sol, piak, tiko mətə nari.' Təkwətəkwuni a mwi irə, iakətə nari, məti pen mətoni in.

¹⁴ Nənə in rini mə, 'Kumwesən i səvəi kaha kupwən me səkitaha rinərpwi raka rəgin ia niram, mini mə tikaməkeikei mukurən narimnari me sə in rokeikei, mətoni Iəmə Atukwatukw nəha səvənhi, nənə miregi rerin atukwatukw rəgkiari. ¹⁵ Ro iaminihi irə, ik tikuvehe mo iərmama riti səvənhi. Tikaməkeikei məvisau irapw m nərmama me pam narimnari me sə ikinətoni miregi. ¹⁶ Təkwətəkwuni nəha, ikameitenhi nəfe? Əskəmter, mo paptas. Tikəfwaki m Iesu, pwəh in raikuas raka nərəhaien me səim.'

¹⁷ Nəp̄in iakrərig muvehe mwi ia Jerusalem, iakevən maməfwaki ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə iakətoni vison riti. ¹⁸ Ia vison nəha iakətə Iərimənu raməgkiari pehe miou mə, 'Tikap akwauakw, mier ia Jerusalem. Nərmama me i tuhəpkregi mhə nəgkiariien səim nəp̄in ikəvisau irapw iou minraha.'

¹⁹ Miregi iakini mā, 'Iarimānu, irāha hāukurān amasan iou mā fwe kupwān iakamevān fwe nākwai nimwāfwaki me pam sāvai nākur Isrel, mamākwātāmhiri nārmama sāmame kāmhāni nīpārhiēnien ia niram. Iakamouisi irāha, mauvehi puvnimwā irāha ia kalapus. ²⁰ Stifen, iārmama sē ramāvisau irapw ik, nāpīn nīten rīnaiu irā, iou mwi iakamārer ia kwopun nāha, mamātui tī karkahu me sāvai nārmama sāmame kāmhākwi āpune in. Rerik ragien a tī nāfe nāha kāmho.'

²¹ Mātē Iarimānu rīni pehe tukw iou i mā, 'Tiko mier. Takārhi pen ik ikevān tī nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel.'

²² Nārmama me kāmhātārig amasan ia Pol, mātē nāpīn hāregi nāgkiariien nāha, hāgkiari asori, mhāni mā, "Hāuvehi raka iāmā nā, mhousi āpune! Tihāpwāh nāpwāhien in rīmīru!"

²³ Irāha kāmhākwein āpwāmwis, mamhārarki āpnāpen tinari me sāvānrāha mamhārarki utā nīmākwur. ²⁴ Ro iamīnhi irā iāmā asori sāvai nāruagān me rīni pen tī nāruagān me sāvānhi mā tuhāuvehi Pol, mhāuvehi mhāuvnimwā ia nimwā sāvai nāruagān me. In rīni mā tuhamākeikei mhārisi in pwāh rīni irapw mā rāfo nārmama me kāmhākwein āpwāmwis pen irā iamīnhi irā. ²⁵ Nāruagān me hārihi tārini Pol mā tuhārisi. Iāruagān riti sē ramārer ipaka in rasori ia nāruagān me irāha hantret. Pol rīni pen tukwe in mā, "Noien i hīamo ratukwatukw ia loa sāvai nākur Rom uā rekām? Hīānuā tihārisi sitisin riti sāvai Rom, mātē kīpkātē raka mhā nari riti rārāha rīno."

²⁶ Nāpīn iāruagān nāha rīregi nāgkiariien nāha, revān tī iāmā asori sāvānhi, mīni pen tukwe in mā, "Nāfe nāha ikamo? Iāmā nāha in sitisin riti sāvai Rom."

²⁷ Ro pen iāmā asori sāvai nāruagān me revān ipaka tī Pol, mīni pen tukwe in mā, "Ni amasan ro tukw iou i mā pārhiēn ik sitisin riti sāvai Rom?"

Miregi Pol rīni mā, "Oūāh."

²⁸ Miregi iāmā asori sāvai nāruagān me rīni mā, "Rāfo? Iou iakināraku mane asori mā takuvehe mo iou sitisin sāvai Rom."

Miregi Pol rīni mā, "Mātē nāpīn iakinātui irā iou sitisin sāvai Rom."

²⁹ Ia nāpīn a mwi nā nāruagān me sāmame hānārer ipaka mā tuhārisi Pol, irāha hāhekīr, mharaka irā. Nānā iāmā asori sāvānrāha, in mwi rehekīr, tī nārī nā mā rātē mā Pol in sitisin riti sāvai Rom, mātē rīnārīhi tārini in ia jen.

Pol rārer ia nāmri nāmā asori me sāvai nākur Isrel

³⁰ Mātē iāmā asori sāvai nāruagān me rokeikei mā trīregi atukwatukw nāgkiariien nāha mā nākur Isrel kāmhāni ārāha

Pol ti nāfe. Kini rakwakwi irə rərhi pen nəgkiariien revən ti pris asori me mine nāmə asori me səvəi nəkur Isrel mə tuhaməkeikei mhousəsīmwin irəha me. Kurirə irə rini pen ti naruağən me səvənhi mə tuhəfi raka rəğinraha ia Pol. Nənə ruvehi Pol, mevən, rərer ia nəmri nāmə asori me səvəi nəkur Isrel.

23

¹ Ia nəpin nəha Pol rəti pen mətoni nāmə asori me səvəi nəkur Isrel, mini mə, “Piak me, fwe kupwən meste pehe ipwet mine iakamarə, mamousari mə rerik tramasan məmher ia nəmri Kumwesən.” ² Nəpin Pol rini iaminihi, pris asori anan Ananaeas rini pen ti nərmama səməme kəmhərer ipaka ti Pol mə riti trəpwī tərhun. ³ Riti ia nirəha ro, nənə Pol rini pen ti pris asori anan i mə, “Kumwesən trəpwī ik. Ikəmwhen ia nīkare nimwə kuvrhəkin ia prikis. Kahakwi amasan iruə ia prasta, mətə fwe imwə rīmərməru. Rəfo ikaməkure mə tikəkiri iou ti nətoniien mə iakamesi pen Loa səvəi Moses uə rekəm, mətə ikamərui loa nəha, mamini mə riti trəpwī iou?”

⁴ Miregi nərmama ipaka ti Pol həni mə, “Rəfo ikaməski pris asori anan səvəi Kumwesən?”

⁵ Miregi Pol rini mə, “Piak me, sori. Iapkukurən mhə mə in pris asori anan. Kimərai pen ia Nəkukua Ikinan mə ‘Tikəpwəh nini ərəhaien iəmə asori səkimiāha.’”

⁶ Pol ruvəukurən raka mə nərmama ia nousəsīmwinien nəha səvəi nāmə asori me səvəi nəkur Isrel nepwin Satusi me mine nepwin Farisi me. Ro iaminihi irə rəgkiari asori ia kwopun nəha, mini mə, “Piak me, iou Farisi riti. Tata səiou mine kaha me səiou irəha mwi Farisi me. Iakamərer ia nəmriāmiāha ipwet mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iou iakaməmri pen əknekīn nətərigien səiou ia nəgkiariien nəha səkītaha ramini mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien.” ⁷ Nəpin Pol rini iaminihi, nousəsīmwinien səvənraha reitehi. Farisi me mine Satusi me hənəməski irəha me. ⁸ (Irəha kəmhəski irəha me ti nəri nə mə Satusi me kəmhəni mə nərmama səməme həuvamhə tuhəpwəh nətuīien mwi. Kəmhəni mwi mə nagelo me mine nənīmwi nərmama me həiwən. Mətə Farisi me kəmhəni nīpərhienien ia nirəha pam.)

⁹ Nāmə asori me ia nousəsīmwinien nəha nəgkiariien səvənraha rutə pik. Nahatən me nepwin səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həkəmter, məmhəni irapw skai mə, “Kīmaha iahətoni mə noien ərəha riwən ia iəmə i. Rosi nənīmwin riti uə agelo riti rəgkiari min uə?” ¹⁰ Nəvisəien səvənraha ruvehe masori. Hənəmousi irəha me. Nəpin iəmə asori səvəi

naruagən me rətoni, rehekir mə irəha tuhousi Pol mheitehi nīpwrən. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi heiwaiu irapw mhəuvehi raka Pol ia rəginraha, mhəuvehi mhəuvən fwe nəkwai nimwə səvəi naruagən me.

¹¹ Nənə ia nəpīn Iərimənu rier pen ti Pol, mīni mə, “Tikəpwəh nehekiriēn. Ik ikuvəni irapw raka iou ia Jerusalem. Tikaməkeikei mīni irapw mwī iou fwe Rom iamīnhi.”

Nəkur Isrel me nepwīn hərəi sun mə tuhousi əpune Pol

¹² Kīni rakwakwi irə nəkur Isrel me nepwīn housəsīmwin irəha me, mhərəi sun mə tuhousi əpune Pol. Həuvehi kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniēn nari, mhəpwəh nənimwiēn nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. ¹³ Nərmama me nəha hərəi sun iamīnhi irəha həpi raka foti. ¹⁴ Irəha həuvən ti pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, hənī pen ti nīrəha i mə, “Kimaha iahəuvəuvehi raka kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tahəpwəh naniēn nari mheste tahousi əpune raka Pol. ¹⁵ Ro pen kimiaha mīne nəmə asori me səməmə kamhəkure ia nousəsīmwinien səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel tihərhi pen nəgkiriēn revən ti iəmə asori səvəi naruagən me. Tihəres pen in mə triri Pol meiwaiu pehe mwī tukumiaha. Tiheikuə irə mə hiokeikei mə tihəregi mwī Pol rəgkiri. Nənə kimaha tahərer mwatuk tukwe mə tahousi əpune in ia suatuk.”

¹⁶ Mətə kənkwəniēn Pol rīregi nəfe tuho irə. Ro pen revən, muvniwə ia nimwə səvəi naruagən me, mīni pui pen ti Pol i.

¹⁷ Pol rəkwein iaruagən riti sə in rasori ia naruagən me irəha hantret, mīni pen tukwe in mə, “Ko ikuvehi iəkunouihī i mevən ti iəmə asori səim. Nəgkiriēn riti nəha trīni pen tukwe in.”

¹⁸ Ro iamīnhi irə ruvehi in mevən ti səvənhi iəmə asori, mīni mə, “Pol, iəmə nəha fwe ia kalapus, rəkwein iou, mərəs iou mə takuvehi iəkunouihī i muvehe tukw ik, nəgkiriēn riti nəha trīni pehe tukw ik i.”

¹⁹ Nənə iəmə asori səvəi naruagən me ruvehi rəgi iəkunouihī nəha, miri raka, mərəs pen in əpa mə, “Nəfe nəha ikuə tikini pehe tukw iou i?”

²⁰ Miregi rini mə, “Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvərai sun raka mə trakwakwi hərəs ik mə ko ikiri Pol, meiwaiu, mevən fwe ia nousəsīmwinien səvənraha. Irəha tuheikuə ia niram mə irəha hokeikei mə tuhəregi Pol rəgkiri mwī.

²¹ Mətə tikəpwəh nəseniēn irəha, ti nəri nə mə nərman me səvənraha həpi raka foti tuhərkwafə ia suatuk mamheitenhi in. Nərman me nəha həuvəuvehi raka kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniēn nari, mhəpwəh nənimwiēn

nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. Nənə təkwtəkwuni nəha hənəpnəpenə raka, mamheitenhi a nəgkiariien səim mə tikəfni irə.”

²² Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Tikəpwəh niniien ti iərmama riti mə ikuvəni pehe raka nəgkiariien nəha tukw iou i.” Nənə in rərhi pen kənkwəniien Pol ramevən.

Kərhi pen Pol revən ti iəmə asori nəha Filiks

²³ Ia nəpən nəha iəmə asori səvəi naruagən me rəkwein iaruagən mi kəru səvənhi, mīni pen ti nirau i mə, “Tirouevən rouni pen ti naruagən me irəha pam fo-hantret-sefenti mə tuhəpnəpenə ti nevəniien fwe Sisaria. Tuhəier ia naen klok ia nəpən. Hantret kəru tuhavən. Sefenti tuhəkure ia hos me. Hantret kəru tuhəuvehi nitei. ²⁴ Pwəh hənəpnəpenə mwi ia hos me nepwin səvəi Pol trəkure ia nirəha. Kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi in ia namasanien, mhəuvən ti Filiks, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia.” ²⁵ Nənə iəmə asori səvəi naruagən me rirai nəkukuə riti, mīni iamīnhi irə mīnuə:

²⁶ “Filiks, ik iəmə asori pərhiien. Iou, Klotias Lisias, iakrai nəkukuə i ruvehe tukw ik. ²⁷ Kupwən, nəkur Isrel həkwtəmhiri iəmə i, mamhousi in. Ipaka housi əpune, mətə kimaha naruagən me səiou iahəuvehe mhəuvehi raka in ia rəginraha. Kurirə ikīn, iakregi mə in sitisin riti səvəi Rom. ²⁸ Nənə iakokeikei mə takukurən amasan hənī ərəha in ti nəfe noien. Ro pen iakiri in, mevən ia nəkureien səvəi nəmə asori me səvənraha. ²⁹ Nənə iakətoni mə in rīpko mhə nari riti rərəha mə tukousi əpune in tukwe uə trəmāk ia kalapus tukwe. Mətə irəha hənī ərəha a in ti nəresien me nepwin ia loa səvənraha. ³⁰ Kurirə ikīn, iakregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune iəmə i. Nəpən iakregi, iakərhi pehe akwauakw in mə truvehe tukw ik. Iakini pen ti nərmama səməme kamhəni ərəha in mə irəha mwi tuhaməkeikei mhəuvehe tukw ik, mhəni irapw ia nənimem nəfe nəha noien iəmə i rino rerinraha rīpkagien mhə tukwe. In i nəgkiariien səiou sampam.”

³¹ Kurirə irə naruagən me ho nəkwai iəmə asori səvənraha, mhəuvehi Pol ia nəpən, mhəuvehi mhəuvən mheste nari fwe kwopun nəha Antipatris. ³² Kīni rakwakwi irə, irəha səməme kamhavən a, hərərig mamhəuvən fwe nimwə səvəi naruagən me. Naruagən me səməme kamhəkure ia hos me, irəha əpa həuvehi Pol mamhəuvən. ³³ Nəpən irəha hapirapw fwe Sisaria, mhəuvən ti Filiks, mhəuvei pen nəkukuə nəha iəmə asori səvənraha rīmərai, mhəmri pen mwi Pol ia rəgi Filiks.

³⁴ Filiks rəvsini nəkukuə nəha, marə mərəs pen Pol i mə, “Ik iəmə pəku?”

Miregi Pol rini mə, “Imwak fwe profens nəha Silisia.”

Miregi Filiks ³⁵ rini mə, “Nəpɪn nərmama səməme kamhəni ərəha ik tuhəuvehe, iou takregi ik tikini irapw nəgkiariien səim.” Nənə Filiks rini pen ti səvənhi naruagən me mə tuhəuvehi puvnimwə Pol ia nimwə asori sə Herot rino fwe kupwən,^a nənə mhərer tukuahag.

24

Nəkur Isrel hərer ia nəmri Filiks, mhəni ərəha Pol

¹ Nəpɪn krirum rukurau, nənə pris asori anan Ananaeas reiwaiu pehe ia Sisaria irəha nəmə asori me nepwɪn səvəi nəkur Isrel mine iərmama riti səvəi nəgkiariien nəghɪn nə Tetalas. Irəha həuvehe mə tuhərer ia nəmri Filiks, mhəni irapw nəfe nəha Pol rino rerɪnraha rɪpkagien mhə tukwe. ² Kəkwein Pol ruvnimwə pehe, nənə Tetalas rani irapw nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ti Filiks i, mamɪni mə, “Ti nəri nə mə ikamərimənu amasan ia kɪmaha, iahamarə əpwəmwis ia nəmərɪnuien. Ikinəmri amasan narimnari me rɪpɪk mo narəien səkɪmaha nəkur Isrel ruvehe mamasan mwi. ³ Iəmə asori Filiks, ia nəpɪn me rerɪmaha ragien ti narimnari me nəha ikamo, iahaməni tanak tukw ik. ⁴ Iou iapkokeikei mhə mə takouraha nəpɪn səim, mətə iakase ik mə tikapi kɪmaha, mətərig ro ia nəgkiariien kwakwa səkɪmaha. ⁵ Kɪmaha iahətoni mə iəmə i, in iəmə ərəha riti. Ia kwopun me pam rarukwumen nərəhaien, mamə nəkur Isrel kamhəski irəha me. In iəmə asori riti səvəi nərmama me nəha hənati irapw ia nəfwakiien atukwatukw səkɪmaha, mamhesi pen iəmə Nasaret nəha. ⁶⁻⁷ Nəpɪn riti in raməmwur mə trərui loa səkɪmaha, mo nimwəfwaki səkɪmaha ruvehe məmkemɪk ia nəmri Kumwesən, nənə iahəkwtəmhiri in tukwe. ⁸ Trɪni minuə ikərəs pen iəmə i, ikukurən niregɪien raməgkiari ia narimnari me pam i iahaməni irə.” ⁹ Nənə nəkur Isrel hasitu ia Tetalas, mhəni mə narimnari me nəha Tetalas rani ro nɪpərhiienien.

¹⁰ Ia nəpɪn nəha Filiks ranuanu pen m Pol mə trəgkiari. Nənə Pol rini mə, “Iou iakukurən amasan mə nuk rɪpɪk ik iəmə asori sə iakaməkiri nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ia kwopun i. Ro pen rerɪk ragien mə takɪni irapw nəgkiariien səiou ia nənimem. ¹¹ Ikukurən nətəien mə rɪpkəpi raka

^a **23:35:** Herot sə rousi əpune nəkwərhakwərha me nəpɪn Iesu rətui irə, ruvamhə raka. Mətə Herot nəha in nəha rino nimwə asori riti fwe Sisaria. Nənə nəpɪn Pol revən fwe ikɪn, nimwə nəha rəmwhen ia nimwə səvəi Provens. Kavmen ramowok fwe ikɪn. Nɪpəri nimwə nəha rəmwhen mwi ia kalapus. **24:5:** Wok Me 17:6
24:6-7: Wok Me 21:28-30 **24:11:** Wok Me 21:17

mhə ihi nəp̄in twelef iou iakiməutə pen fwe Jerusalem mə takəfwaki. ¹² Ia nəp̄in nəha nəkur Isrel həpkətoni mhə iou iakamousari m iərmama riti. Həpkətoni mhə iou iakarukwumen nərahien riti ia nimwə səvəi Kumwesən uə ia nimwəfwaki me səvənraha uə ia kwopun me fwe ia taon. ¹³ Nəgkiariien me i kəmhəni ia nirak təkwtəkwuni rəknekin ti nīrəha mə tuho ikətoni mə nīpərhienien. ¹⁴ Mətə nəri takini pehe tukw ik i ro nīpərhienien. Iou iərmama riti iakamərer pen ia kuse nəfwakiien i kani mə Suatuk səvəi Iesu. Ia suatuk nəha iakaməfwaki pen m Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkimaha. Irəha i kəmhəni mə suatuk nəha suatuk ikou. Mətə iou iakani nīpərhienien ia nəgkiariien me pam kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me. ¹⁵ Iakaməmri pen əknekin nətərigien səiou ia Kumwesən mameitenhi rəmwhen mwi ia nəmə me i mə ti nəp̄in riti in ro nərmama səməme həuvamhə hətui mwi, nəkur amasan mine nəkur ərəha. ¹⁶ Mo pen ia nəp̄in me iakamousari məpwəh noien nari riti sə tro iakregi fwe ia rerik mə iakino nərahien ia nəmri Kumwesən uə ia nəmri nərmama. ¹⁷ Ia nuk me nepw̄in iapkevən mhə fwe ia Jerusalem. Kurirə irə iakevən ikin mə takuvei pen narimnari me nepw̄in m Kumwesən, nənə muvei pen mwi mane trasitu ia nərmama me səiou nəkur Isrel. ¹⁸ Iakevən fwe nimwə səvəi Kumwesən mə tako narimnari me nəha. Nəp̄in iakevən mo pam nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien iou iakəmher ia nəmri Kumwesən, nəkur Isrel me nepw̄in hətə iou. Nərmama me həpwəh nīpikien kimaha mīnraha, nurigrigien asori riwən. ¹⁹ Mətə nəkur Isrel me nepw̄in səməme həuku pen fwe Esia, irəha mwi fwe nəkwai nimwə nəha. Trini mīnuə irəha hənətə iou iakino noien ərəha ramasan pwəh həuvehe mhərer ia nənimem, mhəni irapw. ²⁰ Mə rekəm pwəh nəmə me i həni irapw tukw ik i nəfe iakino ripkatukwatukw mhə hənətoni ia nəp̄in nəha iakamərer ia nəmri nəmə asori me səvənraha. ²¹ Mətə niemaha rəpi irəha ti nəgkiariien kuatia a i iakiməni. Nəp̄in iakamərer ia nəmr̄inraha, iakəgkiari asori, mīni mə, 'Ipwet, iakamərer ia nəmr̄imīaha mə tihəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nəmə iakani pərhien mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi.' "

²² Filiks rukurən amasan suatuk nəha səvəi Iesu. Ro pen ro sampam ia nəgkiariien, mīni mə, "Nəp̄in Lisias, iəmə asori səvəi naruagən me, truku pen fwe Jerusalem meiwaiu pehe i, iakini irapw nətərigien səiou ia nəgkiariien me i səkimīaha."

²³ Nənə Feliks rini pen ti iarugən riti səvənhi mə, "Tikətui

amasan ti iærmama i, mætə ikukurən nuvehi rakaien jen ia rəgin, mæseni in pwəh ravən auər a kwopti. Trini minuə in me nepwin hæuvehe mə tuhasitu irə, tikəpwəh nïniseien irəha.”

Pol rəgkiari m Filiks mine Trusila

²⁴ Nəpin nepwin rukurau, Feliks ruvehe irau pran səvənhi nəghin nə Trusila. In prən Isrel. Filiks rərhi pen nəgkiariien mə Pol truvehe. Nənə in riregi Pol rəgkiari ia nahatətəien ia Iesu Kristo. ²⁵ Mætə nəpin Pol raməgkiari ia noien atuk-watukw, mine noien sə iærmama rəsisəg noien ərəha ia nimiruien səvənhi, mine nəpin sə rauvehe Kumwesən trəkiri nærmama ti noien me səvənraha, Filiks rehekir, mini pen ti Pol i mə, “Təkwtəkwwuni nəmwhen. Tiko mevən. Ti nəpin riti, səiou wok riwən, iakəkwein mwi ik.” ²⁶ Ia nəpin mwi nəha, Filiks ramətərig mə rosi Pol truvei pen mane min mə trəsəni in rier ia kalapus mamevən. Ro pen raməkwein Pol ia nəpin me, maməgkiari irau min.

²⁷ Nuk kəru rukurau, nənə Filiks rəpwəh wok sə rauvehi, mætə rəpwəh Pol raməmak ia kalapus, ti nəri nə mə rokeikei mə tro nəkur Isrel hərəgi ramasan tukwe. Nənə Posias Festas ruvehi təmwheki Filiks.

25

Pol rinuə trevən mərəer ia nəmri Kig Sisa

¹ Nəpin Festas ruvehe ia profens səvənhi, muvehi nəpin kahar fwe Sisaria, nənə mier mutə pen fwe Jerusalem. ² Ia kwopun nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol, mamhəres Festas i mə ³ trasitu ia nirəha mərhi Pol rutə pehe ia Jerusalem. Irəha hənərai sun raka mə tuhərkwafə ia suatuk, mhousi əpune in. ⁴ Mætə Festas rini mə, “Pol fwe Sisaria ia kalapus. Ripko mhə tui, iou iakrərig mevən fwe ikin. ⁵ Ramasan mə nəmə asori me ia kimiaha heiwaiu mhəuvən fwe Sisaria kimaha minraha. Nənə mə iəmə nəha rino nari riti rərəha, pwəh irəha həni pehe tukw iou i.”

⁶ Festas rarə nəpin eit uə ten irəha minraha. Kurirə ikin reiwaiu pen fwe Sisaria. Kini rakwakwi irə in revən məkure ia kwopun sə kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mini pen ti naruagən me mə tuhəuvehi Pol mhəuvehe. ⁷ Nəpin Pol ruvehe, nəkur Isrel səməme həier ia Jerusalem mheiwaiu pehe, mhərer kuraukurau irə, mənəmhəni irəpw narimnari me ripik rərəha anan Pol rino, mætə rəknekin ti nirəha mə tuho Festas rətə mə nipərhiēnien.

⁸ Ia nəpɪn nəha Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi, mɪni mə, “Iapko mhə nari riti rərəha məruɪ loa səvəi nəkur Isrel uə loa səvəi nimwə səvəi Kumwesən, uə loa səvəi Kig Sisa.”

⁹ Mətə Festas rokeikei mə tro nəkur Isrel rerinraha ragien tukwe. Ro pen rini pen ti Pol i mə, “Rəfo? Rerim ragien mə tikutə pen fwe Jerusalem, nənə ia kwopun nəha tikərer ia nənimək mə takəkiri nəgkiariien səim mɪne nəgkiariien me i kəmhəni ərəha ik irə?”

¹⁰ Miregi Pol rini mə, “Kwopun i iakamərer ikin, Kig Sisa rɪməni mə tikəkiri nəgkiariien səvəi sitisin me səvəi Rom ikin. Ratukwatukw mə tikəkiri nəgkiariien səiou ia kwopun i. Ikuvəukurən amasan raka mə iapko mhə nari ərəha riti, mouraha nəkur Isrel i. ¹¹ Mə pərhiən iou iəmə ərəha riti sə iakino narimnari me nepwɪn loa səvəi nəkur Rom rani mə takemhə tukwe, ramasan. Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka iou ia nemhəien. Mətə mə nəgkiariien səvənraha kəmhəni ia nirak ro neikuəien i, iərmama riti riwən ko ruvei pen iou ia rəginraha. Iou iakokeikei mə takevən mərer ia nəmri Kig Sisa pwəh in riregi nəgkiariien səiou.”

¹² Nənə Festas rəgkiari irəha nərmama me səvənhi. Nəpɪn həgkiari pam, rini pen ti Pol i mə, “Ikini mə ikokeikei mə tikətoni Kig Sisa ti nəgkiariien səim. Ramasan, takərhi pen ik, tikevən mətoni Kig Sisa.”

Pol rərer ia nəmri Akripa

¹³ Nəpɪn nepwɪn rukurau, Kig Akripa mɪne kɪtiriməni Pernis krouvehe ia Sisaria rouevən rouətə Festas. ¹⁴ Krouarə ia kwopun nəha nəpɪn rɪpik. Ia nəpɪn nəha Festas rini irapw ti Kig Akripa narimnari me kɪno ia Pol, mɪni mə, “Iərmama riti ia kwopun i nəpɪn Filiks ramevən, məpwəh rəmak ia kalapus. ¹⁵ Nəpɪn iakevən fwe Jerusalem, pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe məmhəni ərəha in, məmhəres iou mə takousi əpune. ¹⁶ Mətə iakini pen ti nirəha i mə narəien səvəi nəkur Rom ropə. Trini mɪnuə kɪni iərmama riti mə rɪnəruɪ loa, ko iapkəsəni akwauakw mhə in mə tukousi əpune. Takaməkeikei mukupwən mousəsɪmwɪn in mɪne nərmama səməme kəmhəni ərəha in ia kwopun kuatɪa. Iərmama nəha traməkeikei muvehi nəpɪn səvənhi pwəh in trini irapw nəgkiariien səvənhi ia nɪkaren səvəi nəgkiariien me nəha nərmama kəmhəni ərəha in irə.

¹⁷ Ro iamɪnhi irə, nəpɪn irəha həuvehe i, iapko mhə tanpen irə, mətə rakwakwi irə iakevən məkure ia kwopun kəməkiri nəgkiariien ikin, nənə mɪni pen ti naruagən me mə tuhəuvən mhəuvehi iəmə nəha mhəuvehi mhəuvehe. ¹⁸ Nəpɪn nərmama səməme kəmhəni ərəha Pol həskəmter, nətərigien səiou mə

irəha tuhəni irapw narimnari me nepwīn sə rərəha anan in rino. Mətə həpko mhə iamīnhi. ¹⁹ Irəha həskəmter, mamhousari irəha min ti nəresien me nepwīn ia nīkaren səvəi nəfwakiien səvənraha, mamhousari mwi ti iərmama riti nəghin nə Iesu. Ruvamhə, mətə Pol rīni mə rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ²⁰ Nəpīn iakregi nəgkiariien me nəha, iakuvəreirei mə takəfətoni nīpərhiēnien irə. Ro pen iakəres pen iəmə i mə 'Rerim ragien mə tikevən fwe Jerusalem, nənə takəkiri nəgkiariien səim mine nəgkiariien səvənraha fwe ikin?' ²¹ Mətə Pol rīni mə rekəm. In rokeikei mə tramo a ia kalapus pwəh Kig Sisa rīregi nəgkiariien səvənhi, məkiri. Ro pen iakīni pen ti nərmama me səiou mə tuhətui amasan tukwe fwe ia kalapus meste takərhi pen revən ti Kig Sisa."

²² Nəpīn Festas rīni pen pam, Akripa rīni pen tukwe in mə, "Iou mwi iakokeikei mə takregi iəmə nəha rəgkiari."

Miregi Festas rīni mə, "Ramasan, pwəh trakwakwi ikregi."

²³ Kīni rakwakwi irə, nukupwəniēn asori riri Akripa mine Pernis mine nəmə asori me səvəi naruagən me mine nəmə asori me səvəi taon nəha həuvnimwə ia nəkwai nimwə sə kamregi nəgkiariien ikin. Nənə Festas rīni pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvehi Pol mhəuvnimwə pehe. ²⁴ Nəpīn Pol ruvnimwə pehe, Festas rīni mə, "Kig Akripa mine kitaha pam ia kwopun i. Hiətə iəmə i. Nəkur Isrel me pam fwe Jerusalem kamhəni pehe tukw iou i, mamhəni asori mə takaməkeikei mousi əpune. Nənə kurirə ho mwi iamīnhi ia kwopun i Sisaria. ²⁵ Mətə iapkətə mhə nari riti rīno rərəha mə tukousi əpune in tukwe. Nənə ti nəri nə mə rīnokeikei mə trevən fwe Rom pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkiariien səvənhi, iakuə takərhi pen i revən, ²⁶ mətə iou iakreirei mə takrai pen nəfe ia nəkukuə ia nīkaren səvəi iəmə i, mərhi pen i, revən ti Kig Sisa. Ro pen iakuvehi iəmə i, muvehe, mərpwi irapw in ia nənimem, Kig Akripa, mine ia nəmrīmiaha pam. Iakuə nəpīn səregi, mhəkiri pam nəgkiariien səvənhi, tihəuvei pehe nətərigien riti miou pwəh iakrai pen ia nəkukuə. ²⁷ Trīni mīnuə iakərhi pen iərmama riti sə raməmak ia kalapus revən ti iəmə asori səkitaha, mətə iapkrai pen atukwatukw mhə nəfe nəha loa in rīnərui, tukw iou iakregi rīpkatukwatukw mhə."

26

Akripa rəsēni Pol mə trəgkiari

¹ Akripa rīni pen ti Pol i mə, "Iakəsēni ik, ikīni nəgkiariien səim." Nənə Pol ruvehi utə rəgīn mīnani irapw nəgkiariien səvənhi, mīnamīni mə, ² "Kig Akripa. Iakamərer ia nənimem

ipwet mə takini irapw nəgkiariien səiou ti nəgkiariien me pam i nəkur Isrel kəhəni ərəha iou irə. Rerik ragien, ³ ti nəri nə mə ik ikukurən amasan narəien səvəi nəkur Isrel mine nousariien me səvənraha. Ro pen iakase ik tiko nətərigien səim rəpwəmwis, mətərig ia nirak.

⁴ Nəkur Isrel me pam həukurən amasan narəien səiou. Nəpin iakinamouih, iakamarə kimaha minraha fwe imwak ikin. Kurirə ikin iakamavən kimaha minraha fwe ia Jerusalem. ⁵ Irəha həuvəukurən raka iou fwe kupwən. Mə rerinraha ragien ti niniien, tuhəni iou mə pərhiien iakinərə ia narəien səvəi Farisi me. Farisi me həskai ti Loa səvəi Moses mhəpi raka təmwei nəfwakiien me nepwin səkimaha nəkur Isrel. ⁶ Nənə təkwtəkwuni iakamərer ia kwopun i mə tikəkiri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekən nətərigien səiou ia promes nəha Kumwesən riməni pen ti kaha kupwən me səkimaha. ⁷ Promes nəha kwənəkwus me twelef səkimaha kəhəmri pen əknekən nətərigien səvənraha irə, mamhəfwaki skai ia nəpin mine ia ran, mamheitenhi mə tuhəvehi. Promes əpa nəha, Kig Akripa, ti nəri nə mə iakaməmri pen əknekən nətərigien səiou irə, nəkur Isrel me i kəhəni ərəha iou. ⁸ Kimiaha i, Kumwesən rukurən noien nərmama səməme həuvəmhə hətui mwi. Rəfo rəknekən tukumiaha ti niniien nipərhiienien irə?

⁹ Fwe kupwən, iou mwi rerik ramrhi mə takaməkeikei mo narimnari me nepwin, mouraha nəghi Iesu, iəmə Nasaret. ¹⁰ In nəha noien səiou sə iakinamo fwe ia Jerusalem. Pris asori me həməuvei pehe nasoriien miou, nənə iakəkwtəmhiri nərmama səvəi Iesu həpik, muvehi puvnimwə irəha ia kalapus. Nəpin kəhəni mə tukousi əpune irəha, iou mwi iakini mə ratukwatukw, pwəh housi əpune. ¹¹ Nəpin ripik iakamousi irəha fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, mamousari mə tako irəha həni ərəha Iesu. Iakaməmwəki pik irəha. Ro pen iakamevən mwi fwe ia taon me isipwin mə takometə irəha.

¹² Nəpin riti pris asori me həuvei pehe nasoriien miou, mhərhi pen iou mə takevən fwe Tamaskes. ¹³ Kig Akripa, fwe ia suatuk, ia kurkwai nəpin ia ran, iakətə nukuraanien ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwin iou mine nərmama me səməme haməkurirə ia nirak. Raməhiapw pik məpi raka meri. ¹⁴ Ia nəpin nəha kimaha pam iahəmwei ia tīprənə, nənə iakregi reri iərmama riti rəgkiari pehe miou ia nəgkiariien Hipru, mini mə, 'Sol, Sol, rəfo ikamometə iou? Ikamo a nəmisəien mik. Ikəmwhen ia kau nəha nəpin iəmə asori səvənhi raməpi ia nei əhiə, ramerukw kurirə nisun, nei əhiə raməpi.'

¹⁵ Miregi iakini mə, 'Iəmə asori, ik sin i?'

Miregi Iarimānu rini mā, 'Iou i Iesu sē ikamometā. ¹⁶ Mētā tiko miskāmter, mārer ia nisum mi. Iou iakier pehe tukw ik i iamīnhi irā minuē takuvehi utā ik, ikuvehe mo iarmama sē ramo tukwini nari miou. Tikamākeikei mīni irapw ti narmama me narimnari me sē iako ikātoni ipwet mīne narimnari me sē tako ikātoni. ¹⁷ Takuvehi raka ik ia rāgi nākur Isrel mīne ia rāgi narmama ripko mhā irāha nākur Isrel. Iakamārhi pen ik ti nirāha i. ¹⁸ Tikamākeikei mevān mo nānimenraha rukuraan. Pwāh hāpwāh nāpitāvien, mhārari, mhāuvehe ti nukuraanien. Pwāh hāpwāh niskaiien sāvai Setan, mhārari, mhāuvehe ti Kumwesān. Nānā Kumwesān trenouenou noien arāha me sāvānraha, nānā irāha tuhāuvehi kwopun riti sāvānraha irāha narmama me i Kumwesān ramāmri apā irāha mā irāha nākur ikinan me sāvānhi, ti nari nā mā kamhahatātā ia nirak.'

¹⁹ Ro iamīnhi irā, Kig Akripa, iakāpwāh nāruiien vison nāha ruku pen ia neiai. ²⁰ Mētā iakukupwān fwe Tamaskes, nānā fwe Jerusalem, mīne ia kwopun me nepwīn mwi fwe ia tānā Jutia, mīne ia tānā me sāvai narmama ripko mhā irāha nākur Isrel. Iakāvisau irapw mā narmama me tuhamākeikei mhārārig ia noien arāha me sāvānraha, mhāuvehe ti Kumwesān, mho noien amasan me sāmāme tuhahatān pen mā irāha hāuvārārig pārhien ia rerinraha. ²¹ Nānā ti noien nāha iakamo, nākur Isrel me i hākwāmhirī iou fwe ia nimwā sāvai Kumwesān, mamhousari mā tuhousi apune iou. ²² Mētā Kumwesān ramasitu ia nirak ia nāpīn me. Ro pen iakamārer ia kwopun i ia nāmrimiaha ipwet, mamāvisau m nāmā asori me mīne nāmā auār a me. Nāgkiariien i iakani ripko mhā nāgkiariien apā riti, mētā iakani a narimnari me sāmāme profet me mīne Moses hāmāni kupwān mā tuko. ²³ Irāha hāmāni mā Kristo tramākeikei miregi nāmīsāien, memhā, mukupwān ia narmama me pam mātui mwi ia nemhāien, nānā māvisau irapw nāgkiariien amasan sē trāhiāpwīn nākur Isrel mīne narmama ripko mhā irāha nākur Isrel."

²⁴ Nāpīn Pol rani irapw nāgkiariien sāvānhi iamīnhi irā, Festas rāgkiari asori, mīni mā, "Pol ikamarmāri. Nukurānien me ripik kinahatān ik irā hamo ik ikamarmāri."

²⁵ Mētā Pol rini mā, "Festas, iāmā asori, iakāpwāh narmāriien. Nāgkiariien me i iakani ho nīpārhiēnien anan. ²⁶ Kig Akripa, ikukurān narimnari me i. Ro pen iakukurān nāgkiariien mik, māpwāh nehekīrien. Ia nātāien sāiou rosi ikinātā pam raka narimnari me i, ti nari nā mā hāpkier irapw mhā ia kwopun afafa. ²⁷ Kig Akripa, rāfo? Ikamīni

26:18: Aes 35:5, Aes 42:7,16, Efes 2:2, Kol 1:13, Wok Me 20:32 **26:20:** Mat 3:8

26:21: Wok Me 21:30-31 **26:23:** Luk 24:44-47, 1Kor 15:20 **26:26:** Jon

nīpārhiēnien ia profet me sāvai nākur Isrel? Iakukurən mā ikani nīpārhiēnien ia nirəha.”

²⁸ Miregi Akripa rini pen ti Pol i mā, “Ikukurən mā ia nāpin ouihi kwərha ko ikuvi iou iakuvehe mo iou Kristin?”

²⁹ Miregi Pol rini mā, “Iakəpwəh nəfwaki penien m Kumwesən tukw ik əpa, mətə tukumiaha pam i hiamətərig ia səiou nəgkiariien ipwet. Iakaməres mā nāpin ouihi uə nāpin əpwəmwis, kimiaha pam tihəuvehe mhəmwhen ia nirak. Jen me i a sə kinərihi iou irə, iakəpwəh nokeikeien mā tukərihi kimiaha irə.”

³⁰ Ia nāpin nəha Kig Akripa mine Festas mine Pernis mine nərmama səməme kamhəkure irəha minraha həkəmter, ³¹ mhəier. Nāpin həier pam, həni pen ti nirəha me i mā, “Iəmə nəha ripko mhə nari riti sə tukousi əpune in tukwe uə tukuvehi puvnimwə in ia kalapus tukwe.” ³² Nənə Akripa rini pen ti Festas i mā, “Ripkəpwəh a nəresien mā Kig Sisa trəkiri nəgkiariien sāvənhi, səsēni rier irapw ia kalapus mamevən.”

27

Nəmə Asori me hərhi Pol mā trevən fwe Rom

¹ Nəmə asori me həni mā kimaha tahəputə ia nitətə riti, mhəuvən fwe Itali. Irəha həuvehi Pol mine nərmama nepwin səməme kamhəmak ia kalapus, mhəuvehi mhəuvei pen ia rəgi iaruağən riti nəghin nə Julias. In rasori ia naruağən me irəha hantret. Kani irəha mā Naruağən me sāvai Kig Sisa. ² Nitətə riti sə ruku pen fwe Antramitiam muvehe minamevən fwe kwopun me fwe Esia. Iahəputə irə mhəier. Iəmə Masetonia riti sə ruku pen ia taon nəha Tesalonaeka ruvehe kimaha min. Nəghin nə Aristakas. ³ Kini rakwakwi irə iahapirapw fwe taon nəha Saeton. Julias rerin rəpou ti Pol, məseni in ruvarei mətōni in me nepwin. Nənə irəha hasitu irə. ⁴ Nāpin iahəputə mwi ia nitətə səkimaha mhəier ia kwopun nəha, iahaiu tegin nikare tənə əmweris nəha Saepnas, ti nəri nə mā nimətagi raməpwi nitətə. ⁵ Iahəpi simwin ia təsi nəha iruə ia profens mi nəha Silisia mine Pamfilia. Kurirə ikin iaheiwaiu pehe ia taon nəha Maera ia profens nəha Lisia mhəuvarei. ⁶ Ia kwopun nəha iəmə asori sāvai naruağən me rətoni nitətə riti sə ruku pen fwe Aleksantria minamevən fwe Itali. Nənə ruvei pen kimaha irə.

⁷ Nitətə nəha ramaiu məru. Nāpin ripik rukurau, nənə iahaməmwur mhapirapw iruə ia taon nəha Nitas. Mətə ia kwopun nəha nimətagi riskai. Ko nitətə ripkərer mhə. Ro pen iahaiu tegin tənə əmweris nəha Krit, mhəkurau ia poen

nəha Salmone. ⁸ Iahəmwur, mhaiu, mhesi pen nīkare Krit, mhəuvehe ia kwopun riti kani mə Pasis Amasan ipaka ti taon nəha Lasea. ⁹ Ia naiuien səkimaha iahənouraha raka nəpīn rīpīk. Rīpko mhə nəpīn amasan ti nīrīpīn penien naiuien səkimaha mamhəuvən, ti nəri nə mə nəpīn asori səvəi nəkur Isrel kani mə Nəpīn Kauvehi Raka Nərahaien Irə^aruvəukurau raka. Nəpīn səvəi nīmətāgi ruvəuvehe ipaka. Ro iamīnhi irə Pol rəgkiari pen m nərmama, mīni mə, ¹⁰ “Nərman, trīni mīnuə saməsua mamhəuvən, iakətə mə narimnari me rīpīk trəmwhenimw. Rīpko mhə kago əpa mīne nītətə, mətə tukouraha mwi nīmīruien me səkitaha.” ¹¹ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rīpkətəriḡ mhə ia nəgkiariien səvəi Pol, mətə ramətəriḡ ia kapten səvəi nītətə mīne iəmə i səvənhi nəha nītətə. ¹² Nənə ti nəri nə mə rəknekīn ti nītətə me mə tuhərer ia pasis nəha ia nəpīn səvəi nəkwieiiēn, nərmama me həpīk ia nītətə səkimaha hokeikei mə tahəier ia kwopun nəha, mharkut mə ko iaheste Finiks, pasis riti mwi fwe Krit sə raməti pen saotwes mīne notwes. Həni mə pwəh nītətə səkimaha rərer afafa fwe ikin meste nəpīn səvəi nəkwieiiēn rukurau.

Nīmətāgi asori rousi nītətə

¹³ Nəpīn mətāgi natogə rərer, mavən ouihi a, kru me səvəi nītətə səkimaha həregi mə rosi ko haiu mheste Finiks. Ro pen həuvehi utə aean sə hənəsə irapw i raməkwtəmhirī nītətə. Nənə iahəier, mhaiu parei a, mamhesi pen nīkare tənə əmweris nəha Krit. ¹⁴ Mətə rīpko mhə tui, mətāgi asori riti kani mə Nīpərapu rīskəmter muku parei, ¹⁵ muəsi nītətə, məkəkīni nīpəsēgin. Iaharkut mə tahəkəkīni nītətə, raiu atukwatukw, mətə rəknekīn. Ro pen iahəpwəh, mhəmāk pen ia nīmətāgi, mamhəuvən. ¹⁶ Iahəuvən ipaka ti tənə əmweris ouihi nəha Kaota, mhaiu tegin. Ia kwopun nəha kru me həmwur mhəuvehi utə kwəti bot səvəi nītətə. ¹⁷ Nəpīn həuvəuvehi utə raka kwəti bot nəha mhəmri amasan, hosə irapw nəkwus rukurau irapw ia nītətə mutə pehe ia nīkaren. Həvi tərini mə trəkwtəmhirī nīpwrai nītətə. Kurirə ikin həhekīr mə nīmətāgi trouini ərori pen nītətə ia nīmaha fwe ia kwopun riti kani mə Sirtis. Ro pen həvi əse nivən, mhəmāk pen ia nīmətāgi mamhəuvən. ¹⁸ Nīmətāgi nəha rasori pīk, mauəsi pīk kīmaha. Ro pen rakwakwi irə kru me hənāmərarki irapw kago me. ¹⁹ Kīni neis irə, həuvehi nore nītətə me ia rəginraha, mhərarki irapw. ²⁰ Ia nəpīn me rīpīk, iahəpkətə mhə meri ia ran mīne kəməhau me ia nəpīn. Mətāgi nəha ramavən a, mamousi kīmaha. Ro pen iahəregi mə na tahēmə pam.

²¹ Ia nəpɪn nəha tui kwɔpti, kɪmaha pam iahəpkani mhə nari. Nənə Pol rərer ia nəmri maha mini mə, “Nərman, hiəpkətərig iou. Səpkəpwəh a nəputəien ia nitətə i, mhəier ia Krit, ko ramasan. Ko narimnari me həkərəha mhə, mhəmwhenimw iamɪnhi. ²² Mətə təkwtəkwwuni iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nehekɪrien. Kimiaha riti tripkouraha mhə nimiruien səvənhi, mətə nitətə a trəmwhenimw. ²³ Kumwesən sə iakaməfwaki min in səvənhi iou. Nərineiv ia nəpɪn agelo riti səvənhi rier pehe tukw iou, ²⁴ mini mə, ‘Pol tikəpwəh nehekɪrien. Tikaməkeikei mərəer ia nəmri Kig Sisa fwe Rom. Ətə ro. Kumwesən ramasan tukw ik. Truehimiru ik kimiaha nərmama me pam ia nitətə i.’ ²⁵ Ro iamɪnhi irə, nərman, tihəpwəh nehekɪrien. Iakahatətə ia Kumwesən səiou. In truehimiru kitaha pam i rəmwhen atukwatukw agelo nəha səvənhi riməni pehe tukw iou i. ²⁶ Mətə tsaməkeikei mhaiu mhəuvehi pekɪn nimaha ia tənə əmweris riti.”

²⁷ Nimətəgi asori nəha rousi kɪmaha, məpwi irapw kɪmaha ia nəkwai təsi nəha kani mə Təsi Atrias.^b Nəpɪn səro fotin irə, ia kurkwai nəpɪn, kru me rerinraha rirhi mə rosi iahənamuvehe ipaka ti tənə riti. ²⁸ Ro pen irəha hosə irapw kwənəkwus riti let raməgher pen ia nusvenhin, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia toti sefen meta. Həfwini ouihi a, mhosə irapw mwi, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia twenti eit meta. ²⁹ Irəha həhekɪr mə kamo nitətə səkimaha rouini ərori pen ia nimaha riti. Ro iamɪnhi irə həuvən fwe kurirə ia nitətə, mhosə irapw aean kefə tuhəvi tərini nitətə, mamhəfwaki mə triran akwauakw. ³⁰ Ia nəpɪn nəha kru me hokeikei mə tuhəivə raka ia nitətə mhəp. Harhir irapw kwəti bot ia təsi, mamheikuə mə tuhəuvən fwe nɪpəsegi nitətə, mhosə irapw aean me nepwin mwi tuhəvi tərini nitətə. ³¹ Mətə Pol rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mine naruagən me səvənhi mə, “Nəmə me nəha tuhamo a ia nəkwai nitətə. Kamo Kumwesən tripkuehimiru mhə kimiaha.” ³² Ro iamɪnhi irə naruagən me həuvən mhərai əmwesi nəkwus me səvəi kwəti bot, mharaka irə ramevən.

³³ Ipaka rinamran, Pol raməkeikei minraha mə tuhani nari, mamini mə, “Ipwet səneste nəpɪn fotin, mətə kimiaha hiəpkani mhə ihi nari. ³⁴ Ro iamɪnhi irə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhani nari, pwəh rasitu ia kimiaha. Kimiaha riti tripkemhə mhə.” ³⁵ Pol rini iamɪnhi irə, nənə mərəer ia nəmrinraha, muvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, minaməni. ³⁶ Nənə irəha hətoni,

^{27:22:} Wok Me 27:10,31^{27:24:} Wok Me 23:11^{27:26:} Wok Me 28:1^b ^{27:27:} Təsi Atrias nəghin riti mwi Təsi Metiterenian.^{27:31:} Wok Me 27:22^{27:34:} Mat 10:30^{27:35:} Mat 15:36, 1Tim 4:4-5

hənaməpwəh nehəkəriən. Irəha pam mwi hənamani nari.
³⁷ (Kīmaha pam tu-hantret-sefenti-sikis nərmama ia nəkwai
 nitətə nəha.) ³⁸ Nəpīn hani nari nəmwhən, həuvehi pak flaoa
 me fwe ia nəkwai nitətə, mhərarki irapw fwe ia təmwei təsi mə
 tuho nitətə rərūvərevə.

³⁹ Nəpīn rīnamran, kru me həti pen mhətoni tənə riti.
 Həreirei mə nəfe nəha tənə, mətə hətə pasis riti nīpəkīr fwe
 ikīn. Nənə hənuə ko həuvehi nitətə, mhəuvarei fwe ikīn. ⁴⁰ Ro
 pen hərai əmwesi raka nəkwus ia aean me səməme kāmhəvi
 tərini nitətə, hāmwhənīm. Həfi raka kwənəkūwus ia nivēiə mi
 sə krouəkəkīni nitətə. Həvi nivən fwe ia nīpəsēgi nitətə, rutə
 mə nīmətāgi trəkure irə. Nənə iahənamuvən mə tahəuvarei.
⁴¹ Mətə iahəuvən ia kwopun rəkwtə ikīn, mhəuvehi pekīn
 nīmaha. Nīpəsēgi nitətə rəkəkīr pen əknekīn ia nīmaha. Kurirə
 irə təsi rīnaməpwi ərori.

⁴² Ia nəpīn nəha naruagən me kāmhərai sun mə tuhousi
 əpune nərmama me səməme hamarə ia kalapus. Kamo heiai
 mhəuvarei mhap. ⁴³ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me
 rokeikei mə truvehimīru Pol. Ro pen rīnise nətərigiən səvəi
 naruagən me, marə mīni pen tī nərmama səməme həkūrən
 neiaiiən mə tuhəivə irapw, mheiai, mhəuvarei. ⁴⁴ Səməme
 heiai mhəreirei, irəha tuhəkūrirə, mheiai pen ia nīpərpəri
 timpa mīne nore nitətə me nepwīn.

28

Pol fwe Molta

¹ Nəpīn kīmaha iahəuvarei amasan a, iahəregi mə tənə
 nəha nəghīn nə Molta. ² Nəkūr Molta hamasitu asori ia
 kīmaha. Irəha həse napw, mamhəni pehe tukumaha pam
 i mə tahəuvən mhərhiəpw irə, tī nəri nə mə nesən ramauər,
 nəkwieiiən rasori. ³ Ia nəpīn nəha Pol ruvehi kuse nei mhīə,
 mousə pen ia napw. Snek riti sə ramahi əpune iərmama
 rīregi nəpnəpaniən, rier irapw fwe ia kuse nei nəha, mahi
 rəgi Pol. ⁴ Nəpīn nəkūr Molta hətoni snek nəha raməgher
 pen ia rəgin, həni pen tī nīrəha me i mə, “Hətə ro. Rosi iəmə
 nəha in iəmə sə ramousi əpune iərmama. Pərhiən in rousari
 mukurau ia təsi asori, mətə kumwesən me ko həkəsēni mhə
 in rīmīru.” ⁵ Mətə Pol rouniətukus pen snek nəha ia napw,
 mīregi ramasan a. ⁶ Nəkūr Molta kāmhərer mamheitenhi mə
 rəgi Pol trəsisi uə Pol trīmwei memhə təkwtəkūwuni. Hərer
 əpwəmwīs mamheitenhi, mətə həkətə mhə nari riti sə rərəha
 ro Pol. Ro pen irəha harə mhərari ia nətərigiən səvənraha,
 mhəni mwi mə, “Kumwesən riti nəha!”

⁷ Kwopun naha iahəuvarei ikin ipaka ti tīprənə səvəi iarmama riti nəghin nə Puplias. In iəmə asori səvəi narmama me ia tənə əmweris naha Molta. In ramasan tukumaha, miri kimaha mevən fwe imwəni, mamətui amasan tukumaha meste nəpin kahar. ⁸ Ia nəpin naha tata səvəi Puplias ramapri a ia niməhan səvənhi, miregi rərəha, maməkwiē fifa, ma-maiu netə. Mətə Pol ruvniwə pehe, məmrutə rəgin mi irə, məfwaki, in ruvehe məsanin. ⁹ Kurirə irə nəkur Molta me pam səməme nemhəien rarə ia nirəha, irəha mwi həuvehe ti Pol, nənə in rə irəha həuvehe mhəsanin. ¹⁰ Irəha həsiai kimaha, mhəuvei pehe narimnari me ripik m kimaha. Nəpin iahənaməpnəpenə irə mə tahəputə ia nitətə riti mhəier ia kwopun naha, nəfe nəghin riwən tənə kimaha, nəkur Molta həuvehi, mhəmri pen ia nəkwai nitətə.

Pol rier ia Molta mevən fwe Rom

¹¹ Kimaha iahəuvehi məkwə kahar fwe Molta. Kurirə irə iahəputə ia nitətə riti sə rinərkwafə fwe ikin meste nəpin səvəi nəkwieien ruvehe mukurau. Nitətə naha ruku pen fwe Aleksantria. Kiməsegi pen nəghin nə mə Kasto mine Polakis kumwesən kəru irau mwirmwir mi. ¹² Iahəputə ia nitətə naha mhəier mhəuvən mhəpirapw fwe taon naha Saerakus, nənə mhəuvehi nəpin kahar fwe ikin. ¹³ Nənə mhəier mwi, mhəuvən mhəpirapw fwe taon naha Rejjam. Kini rakwakwi irə, mətagi uritogə riskəmter, nənə iahəripin mamhəuvən. Nəpin kəru rukurau, nənə iahəpirapw ia taon naha Puteoli. ¹⁴ Ia kwopun naha kimaha iahətoni piəvitaha me nepwin. Həres pehe kimaha i mə tuharə kimaha minraha səvəi nəfwakieien kuatia. Kurirə irə iahəvən mənamhəuvən fwe ia Rom. ¹⁵ Piəvtaha me fwe Rom, nəpin həregi mə kimaha iahənamuvehe, həier, mhəuvehe tukumaha, mheste maket səvəi Apias mine kwopun naha kino nimwə kahar ikin kamərəku pen kamapri irə. Nəpin Pol rətoni irəha, rini tanak ti Kumwesən. Rerin ragien. ¹⁶ Iahəuvən mhəpirapw fwe Rom, nənə kəsəni Pol ramarə in əpa irau iaruagən kuatia sə ramətui tukwe.

¹⁷ Nəpin kahar rukurau, Pol rəkwein nəmə asori me səvəi nəkur Isrel me fwe Rom mə tuhəuvehe. Irəha həuvehe, mhəusəsimwin irəha me, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə, “Piak me, iou iapko mhə nari riti, mouraha kitaha nəkur Isrel, uə iapko mhə nari riti, mouraha narəien səkitaha sə kaha kupwən me həməuvei pehe. Mətə irəha fwe Jerusalem həkwətəmhiri iou, mhəuvei pen iou ia rəgi nəkur Rom. ¹⁸ Nəpin nəkur Rom me naha hənəres raka iou nəresien me ripik, hənuə tuhəfi raka rəginraha ia nirak, ti nəri nə mə həpkətə mhə nari

riti iakino rərəha tuhousi əpune iou tukwe. ¹⁹ Mətə nəkur Isrel həni mə rekəm. Nənə iakregi mə noien nəha səvənraha raməkeikei miou. Iakəres pen iamə asori səvəi nəkur Rom mə ko in rəsəni iou iakuvehe i pwəh Kig Sisa rəkiri nəgkariien səiou. Iakəres pen iamīnhi, mətə səiou riti nəgkariien riwən takini muəsi nəkur imwak me i. ²⁰ Kīno iamīnhi irə ia nirak. Ro pen iakəres mə takətə kīmiaha ipwet, mægkiari m kīmiaha. Iakuə takini sas pehe tukumiaha i mə hənərihi iou ia jen i ti Kristo, iamə nəha kītaha nəkur Isrel saməmri pen əknekīn nətərigien səkitaha irə mə truvehe.”

²¹ Pol rini pen pam, nənə irəha həni pen tukwe in mə, “Kīmaha iahəpkuvehi mhə nəkukuə me nepwīn sə nəkur Jutia hāmərāi, mhərhi pehe i ti nīniiēn ik. Piəvtaha me nepwīn həiwən həuku pen fwe ikin, mhəuvehe, mhəvisau pehe ik uə hāməni ərəha ik. ²² Mətə kīmaha iahokeikei mə tahəregi nətərigien səim, ti nəri nə mə iahəukurən mə ia kwopun me pam kāmhəni ərəha kuse nəfwakiiēn nəha kāmīni mə Suatuk səvəi Iesu.” ²³ Ro iamīnhi irə irəha Pol həkhwəpīn. Nənə ia nəpīn nəha nəkur Isrel həpīk həuvehe ti Pol ia nīmwə nəha ramarə ikin. Nənə in rægkiari mīnraha nəpīn pekīn. In raməvsini Loa səvəi Moses mīne nəkukuə me səvəi profet kupwən me, mamægkiari ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamousari mə tro irəha hətoni mə pərhiēn Iesu in Kristo. ²⁴ Irəha me nepwīn həni nīpərhiēnien ia nəfe Pol rani, mətə nepwīn həkīni mhə nīpərhiēnien irə. ²⁵ Nənə ti nəri nə mə nətərigien səvənraha rīpkuvehe mhə mo kuatia, irəha həpwəh mənāmhəuvən. Nægkariien sampam Pol rini pen ti nīrəha i, in i mə, “Nægkariien sə Nənimwīn Ikinan rīməuvei pen m Profet Aesea fwe kupwən mə trīni irapw ti kaha kupwən me səkīmiaha in ratukwatukw a. ²⁶ Kumwesən rīməni pen ti profet i minuə:

‘Evən mīni irapw ti nərmama me i,

mə iou Kumwesən iakāmīni mə,

Tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpīn riti tihəpkregi sas mhə.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpīn riti tihəpkətə sas mhə.

²⁷ Tro iamīnhi irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsīsəg raka ia nəkwəregīnraha mīne nənīmenraha.

Mətə trīni mīnuə həpwəh noien iamīnha irə,

nəfe nəghīn tuhəukurən nətoniiēn ia nənīmenraha

nənə mhəregi ia nəkwəregīnraha,

uə tuhəukurən ia rerīnraha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe
mhəsanin.’”

²⁸ Pol rarə mini mwi mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən
nəri. Kumwesən rauvehimiru nərmama me səməme kamhəni
nipərhiēnien ia Iesu. Nəgkiariien sə raməvisau irapw i ru-
vavən raka ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Irəha
tuhətərig irə.”

²⁹⁻³⁰ Pol rarə fwe ikin nuk kəru ia nimwə riti sə ramərəku
pen, mamapri irə, maməsevər ia nimwə səvənhi ti nərmama
me pam səməme haməuvehe tukwe. ³¹ In raməvisau irapw
nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamahatən nərmama
ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha.
Nəpin Pol raməgkiari, in ripkhekir mhə. Iərmama riti riwən
rinise in.

Rom

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Navəniən səvənhi səro kahar irə rino sampam nənə in rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Rom ia nuk 56 uə 57. Ia navəniən səvəi Pol in rokeikei mə trukupwən mevən fwe Jerusalem nənə mevən mwī fwe taon Rom mine tənə Spen. In rirai nəkukuə i mə irəha tuhəpnəpenə ti nuveheien səvənhi. Nægkiariien asori ia nəkukuə i in i natukwatukwien. Pol ramahatən ia nəkukuə i mə: 1) iərmama riti riwən ratukwatukw; 2) Iesu Kristo əpa in ratukwatukw, məmher; 3) trini minuə səni nīpərhiēniēn ia Iesu Kristo, in truvehi raka kitaha ia nīskaiēn səvəi nərəhaiēn, nənə muvei pehe nīmīruēn vi m kitaha, nənə mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən; 4) kitaha nakalasia me tsaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan sə Kumwesən rokeikei.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ Iou Pol. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Kumwesən rinəkwein iou mə aposol, nənə məmri karen iou mə iou iərmama takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi. ² Nægkiariien amasan i, in ruvəni raka tui ia nəgkiariien me səvəi profet me səvənhi səməme kamharə ia Nəkukuə Ikinan. ³⁻⁴ Nægkiariien amasan nəha raməgkiari ia Tini, in nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In riməuvehe iərmama riti riməuku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit. In rimamhə nənə Kumwesən rahatən mə in Tini atukwatukw nəpīn ro in rətui mwī ia nemhəien səvənhi ia nīskaiēn səvəi Nənimwīn Ikinan. ⁵ Ia Kristo, Kumwesən ro ramasan m kimaha, muvehi pehe wok amasan m kimaha mə kimaha aposol me. Riməuvei pehe wok i m kimaha mə tahəkwein ia nərmama ia tənəmtənə me pam mə tuhəni nīpərhiēniēn irə, mho nəkwan. Nənə nəpīn irəha kamho iamīnha irə, mamhəuvehi utə nəghi Iesu.

⁶ Wok i rineste kimiaha mwī. Kimiaha nərmama Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə kimiaha səvəi Iesu Kristo. ⁷ Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam fwe taon nəha Rom. Kumwesən rokeikei kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. Pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuēn m kimiaha.

1:1: Wok Me 9:15, 13:2, Kal 1:15   **1:2:** Rom 16:25-26   **1:3-4:** Mat 22:42,

Wok Me 13:33, Rom 9:5, 2Tim 2:8   **1:5:** Wok Me 26:16-18, Rom 15:18, Kal 2:7-9

1:7: Nam 6:25-26, 1Kor 1:2, 2Kor 1:1, Efes 1:2

Pol rokeikei mā trevān mātoni nārmama me sāvai Iesu Kristo ia taon nāha Rom

⁸ Kurirā iakāgkiari iakuə ia nāghi Iesu Kristo takini vivi Kumwesān səiou tukumiaha pam ti nəri nə mā nārmama ia tənəmtənə me pam kamhəregi nəvisauien ia nahatətəien səkimiaha. ⁹ Kumwesān sə iakamo tukwini nari min ia rerik pam ti nini irapwien nāgkiariien amasan sāvai Tini, in rinətə raka noien səiou mukurən mā ia nāpin me pam iakani kimiaha ¹⁰ ia nəfwakiien me səiou. Iakaməres mā trini minuə nətərigien pərhiēn sāvai Kumwesān, in trəsevər ia suatuk riti pwəh iakuvehe mātoni kimiaha rəmwhēn iakineitenhi tui mā tako.

¹¹ Iakokeikei pik mā takuvehe mātoni kimiaha muvehi pehe nasituien riti sāvai Nənimwīn Ikinan pwəh rərpwi əknekīn mwi kimiaha. ¹² Nipwrai nāgkiariien i mā nahatətəien səkimiaha rukurən nasituien ia nīrak nənə səiou mwi rukurən nasituien ia kimiaha. ¹³ Piak me ramasan mā tihəukurən mā nāpin ripik rerik ramrhi mā takuvehe mətī pehe ia kimiaha, mətə nāpin me pam narimnari me ripik raməsisəg iou ti nuveheien. Iakokeikei mā wok səiou trukūə mo kwənkwan ia nimiruiēn səkimiaha rəmwhēn ia nimiruiēn sāvai nārmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel ia kwopun me.

¹⁴ Iou iərmama riti sə takaməkeikei məvisau irapw nāgkiariien amasan sāvai Kumwesān m nārmama me pam, nārmama səməme həukurən nāgkiariien sāvai nəkur Kris minē noien sāvənraha, minē nārmama səməme irəha həreirei, minē səməme irəha həukurən amasan nari, minē səməme həpwəh nukurən amasanien nari. ¹⁵ Ro iamīnhi irə iakokeikei pik mā takəvisau irapw mwi nāgkiariien amasan sāvai Kumwesān m kimiaha fwe taon nāha Rom.

¹⁶ Iakaməgkiari iamīnhi irə iou iapkauris anan mhə ti nāgkiariien amasan nāha ti nəri nə mā nāgkiariien amasan nāha in niskaiien sāvai Kumwesān ti nuvehimiruiēn nārmama me pam səməme kamhəni nipərhiēnien irə, riməkupwən muvehe ti nəkur Isrel, kurirə revən ti nārmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁷ Ia nāgkiariien amasan sāvənhi, Kumwesān ramo nārmama kamhətoni suatuk sə in rinəmri irəha tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nāha in nahatətəien fwe nukunen mamevən meste nəkrəkwerin sampam.^a Rəmwhēn ia nāgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mā,

“Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesān ia nahatətəien sāvənhi,

1:8: 1Tes 1:8   **1:9:** Efes 1:16, Fil 1:8, 1Tes 2:5,10   **1:10:** Wok Me 19:21, Rom 15:23,32   **1:13:** Wok Me 19:21, Jon 15:16   **1:16:** Sam 119:46, Mak 8:38, 1Kor 1:18-24, Wok Me 13:46   **1:17:** Rom 3:21-22, Hab 2:4   ^a **1:17:** Suatuk riti mwi ti ninien nāgkiariien i ia vas 17 in i mā, “Ia nāgkiariien amasan sāvənhi Kumwesān ramo nārmama kamhətoni natukwatukwien sāvənhi sə raku pen ti nahatətəien mamevən ia nahatətəien.”

in truvehi nimiruien.”

Kumwesən niemaha raməpi ti noien ərəha me səvəi nərmama

¹⁸ Kumwesən fwe ia neiai ramo nərmama kamhətoni mə niemaha raməpi pik in. In ramərpwin noien ərəha me pam səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwən mamhərer tukuahag ia nıpərhienien səvənhi ia noien ərəha me səvənraha. ¹⁹ In ramərpwin noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə irəha həukurən nətoni atukwatukwien narimnari me pam səməme nərmama həukurən nətoniien Kumwesən irə. Kamho iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən atukw rinahatan atukwatukw irəha irə. ²⁰ Fwe nukune narəien muvehe meste pehe ipwet mine nərmama me pam həukurən nətoniien ia nənimenraha narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tıprənə, nənə ro iamınhi irə nəri auər a mə irəha ko həpkətoni mhə Kumwesən ia nənimenraha, mətə həukurən nətoniien ia narimnari me nəha mə nıskaiien səvənhi ramevən a mıpkə mhə sampam mine nıpərhienien mə in Kumwesən. Ro iamınhi irə nəgkiariien riti riwən ko irəha həni.

²¹ Irəha həuvəukurən raka Kumwesən, mətə həpwəh nuvehi utəien nəghın mə in Kumwesən, nənə mhəpwəh nıniien tanak tukwe in. Mətə rerınraha ruvehe mıpkərhi amasan mhə nari, nənə nətərigien səvənraha ruvehe mıreirei nari rəmwhen mə kamharə ia nəpitəvien. ²² Irəha kamhəni mə həukurən nari, mətə irəha həreirei nari, ²³ mhənəpwəh nəfwakiien m Kumwesən asori sə tıpkemhə mhə ia nəpın riti, nənə mhəvən mhəfwaki pen m nənimwi nari me səməme həmwhen ia iərmama sə tremhə, uə menu me, uə nərimıru me səməme kamhavən uə kamhərkou.

²⁴ Ro iamınhi irə Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerınraha rokeikei pik mə tuho. Ro pen irəha kamho ia nırəha me noien me ia nıpwrənraha sə ro a naurisien. ²⁵ Irəha hənəpwəh nıpərhienien səvəi Kumwesən, mhəkwtəmhiri neikuəien, nənə mamhəfwaki pen m narimnari me səməme Kumwesən rino ia neiai mine tıprənə, mamho tukwini nari mınraha, mətə həpwəh nəfwakiien m Kumwesən sə rino neiai mine tıprənə, mhəpwəh no tukwiniiien nari min. In nə Kumwesən sə kaməgnəgini rerin in. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

²⁶ Ti noien nəha irəha kamho, Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerınraha rokeikei pik mə tuho sə ro a naurisien. Ro iamınhi irə nıpran me nepwin səvənraha kamhəpwəh noien i

1:18: Efes 5:6, Kol 3:6, 2Tes 2:12   **1:19:** Wok Me 14:15-17, Wok Me 17:24-28

1:20: Job 12:7-9, Sam 19:1, Hip 11:3   **1:21:** Efes 4:17-18   **1:22:** Jer 10:14,

1Kor 1:20   **1:23:** Dut 4:15-19, Sam 106:20   **1:24:** Wok Me 14:16   **1:25:** Jer

13:25, Jer 16:19, Rom 9:5

ratukwatukw, noien sə pran ramesi pen iərman səvənhi, nənə mhəuvən mamho noien i rīpkatukwatukw mhə, noien sə pran ramiri pran. ²⁷ Ia noien a mwi nəha, nərman me nepwīn səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə iərman ramiri pran səvənhi, nənə mhəuvən rerīnraha ramevən pik ia nirəha me. Nərman kamho noien me nepwīn ia nirəha me sə ro a naurisien. Mətə Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwīnien mīnraha resi pen atukwatukw noien ərəha me səvənraha.

²⁸ Tī nəri nə mə nərmama həpkokeikei mhə mə tuhəukurən Kumwesən, in rəpwəh irəha, məseni irəha mə irəha tuhamesi pen a nətərigien ikou me səvənraha, mamho noien me həpwəh nəmwhenien. ²⁹ Rerīnraha rukuər ia noien ərəha mīne noien ourour me pam. Irəha kamhəpwīg tī nautə səvənraha, mamhəmwəki nərmama. Rerīnraha rukuər ia nakresien, nousi əpuneien iərmama, nəvisəien, neikuəien, mīne nətuiien suatuk tī nourahaiien iərmama. Irəha kamhəni nīkare nərmama, ³⁰ mamhouraha nəghi nərmama ia neikuəien me. Irəha kamhəmwəki Kumwesən. Irəha kamhəkwaq raka ia nəgkiariien, mamhəfiəutə ia nirəha, mamhərpwi irəha ia nəpīn me. Irəha kamhətui suatuk tī noien noien ərəha me səməme nərmama həpwəh ihi nukurənien. Irəha kamhərui nəkwai tata mīne mama. ³¹ Ia rerīnraha irəha hərəirei nari. Irəha kamhətəfi nəgkiariien me səvənraha. Nəkeikeiien səvənraha riwən tī iərmama. Irəha həpwəh nətərigien nasəkien səvəi nərmama tī nasituiien ia nirəha. ³² Irəha həuvəukurən raka mə nəgkiariien atukwatukw səvəi Kumwesən rani mə nərmama səməme kamho noien me i iamīnha irə tuhaməkeikei mhemhə, mətə irəha kamhəmwur pen ia noien me nəha. Rīpko mhə noien əpa nəha irəha kamho, mətə kamhəsəni mwi nərmama me səməme kamho noien me nəha mə ramasan a.

2

Kumwesən ramərpwīn noien ərəha səvəi nərmama ia noien atukwatukw

¹ Ro pen nəri auər a mə ik nəfe iərmama, ikamo noien riti rəpwəh nəmwhenien nəpīn ikaməkiri noien səvəi iərməpə. Trīni mīnuə ikīni pen tī iərmama riti mə səvənhi noien rərəha, mətə ia nəgkiariien nəha ikani ikamousi atukw a ik. Ik nə iərmama sə ikaməkiri noien səvənhi, mətə ik mwi ikamo noien ərəha rəmwhen irə. ² Kitaha səukurən mə Kumwesən ramo noien sə ratukwatukw a nəpīn ramərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama sə ro me iamīnha irə. ³ Ik sə ikaməkiri noien səvəi nərməpə, nətərigien səim rəfo? Mə ik mwi ikamo noien ərəha me nəha irəha kamho, nəpīn Kumwesən trəkiri

noien ərəha me səim ko ikap raka irə? Rekəm! ⁴ Uə rosi ikamətə ərəha noien i sə Kumwesən ramo ia niram uə? In ramo ramasan pik tukw ik, nənə məpwəh nəmwəki akwauak-wien ik, nətərigien səvənhi rəpwəmwis tukw ik. Ikukurən uə rekəm mə ramo noien amasan me mik mə noien nəha triri pen ik ikevən məpwəh noien ərəha me səim mırərig ia rerim?

⁵ Mətə ti nəri nə mə kəmkapwə riskai, ikəpwəh narakaien ia noien ərəha me səim mırərig ia rerim. Nənə ro iamınhi irə ikamoeite niemaha sə tukuvei pehe mik ia nəpın səvai niemaha. Ia nəpın nəha Kumwesən tro nərmama hətoni nəkiriien səvənhi sə ratukwatukw, ⁶ ti nəri nə mə in trərəku nərmama kuatia kuatia resi pen nəfe noien me həno. ⁷ Nərmama me səməme kamhərer əknekın ti noien noien amasan ia nəpın me mə tuhəuvehi nəgnəginiiien, mine nisaiien, mine nimiruien i nemhəien riwən irə, Kumwesən truvei pen nimiruien rerin minraha. ⁸ Mətə nərmama me səməme kamho a nari rerinraha rokeikei, nənə, mamhəuvei pen təkutanraha m nıpərhienien, mamhesi pen a noien ərəha me, Kumwesən truvei pen niemaha asori səvənhi minraha. ⁹ Nərmama me pam səməme kamho noien ərəha, Kumwesən tro nəmisəien minraha, mo nəknekinien minraha, trukupwən ia nəkur Isrel kurirə nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ Mətə nərmama me pam səməme kamho noien amasan, Kumwesən truvei pen nəgnəginiiien, mine nisaiien, mine nəmərinuien minraha, trukupwən ia nəkur Isrel, kurirə nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. ¹¹ Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Kumwesən tro rəmnəmwhen pam ia nərmama me pam.

¹² In trərpwin noien ərəha me səvai nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel nəri auər a həpkuvehi mhə Loa səvai Moses. Nənə nəkur Isrel me kamhəuvehi Loa nəha, Kumwesən trəkiri noien me səvənraha ia nəgkiariien səvai Loa nəha, nənə mərpwin noien ərəha me səvənraha irə. ¹³ Ro iamınhi irə ti nəri nə mə rıpkə mhə nərmama səməme kamhəregi Loa nəha irəha nə hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə nərmama me səməme kamho nəri Loa nəha rani, irəha nəha Kumwesən trini irapw mə irəha hatukwatukw. ¹⁴ Nıpərhienien nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel irəha həpwəh nuvehien Loa səvai Moses, mətə nəpın me nepwin irəha kamhesi pen a nətərigien səvənraha, mamho nəri sə ratukwatukw rəmwhen a ia Loa nəha rani. Irəha həmwhen ia loa riti ramiri atukw a irəha, nəri auər a irəha həpkuvehi mhə Loa nəha. ¹⁵ Noien səvənraha ramahatən pen mə nıpwrai Loa nəha ikin kimərai pen raməmak ia rerinraha ti nəri nə mə nəpın

nepwin irəha həregi pen fwe ia rerinraha mə həno noien ərəha, nəpin nepwin mwi mə həno noien amasan. ¹⁶ Irəha tuhəregi pen nəri me i iaminha irə fwe ia rerinraha ia nəpin nəha Kumwesən trəsəni Iesu Kristo irə mə trəkiri nətərigien me səvəi nərmama, nətərigien me səməmə kamhərkwafə. Nəgkiariien i ramesi pen nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i.

Nəkur Isrel mine Loa səvəi Moses

¹⁷ Mətə mə ik iərmama riti nə ikani mə ik iəmə Isrel rəfo ia niram? Ik ikətigitə ia Loa səvəi Moses, maməfiəutə ik mə ik ikukurən Kumwesən, nənə in rukurən ik. ¹⁸ Ik ikani mə ikuvəukurən raka nəfə Kumwesən rokeikei mə tiko, nənə, mukurən suatuk sə ratukwatukw amasan ti nəri nə mə Loa nəha rinahatən ik irə. ¹⁹ Ikani mə ik iərmama ikamiri nərmama me səməmə nənimenraha rifwə, nənə maməhiəpwin suatuk səvəi nərmama səməmə kamhavən ia kwopun ripitəv ikin, ²⁰ nənə mamahatən nərmama me səməmə həreirei nari mine nəkwərhakwərha me. Ik ikani iaminhi irə ti nəri nə mə ikauvehi Loa sə nukurənien mine nipərhiəniəni me pam kamharə irə. ²¹ Ik ikamahatən nərmama əpə me, mətə rəfo ipkahatən atukw a mhə ik? Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien, mətə ikamakres uə rekəm? ²² Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamakres pran səvəi iərməpə uə rekəm? Ikaməmwəki nənimwi nari me səməmə kaməfwaki pen minraha, mətə ikamakres ia narimnari me ia nimwəfwaki me səvəi nənimwi nari me nəha uə rekəm? ²³ Ikaməfiəutə ik ia Loa səvəi Moses, mətə ikamərui Loa nəha mamouraha nəghi Kumwesən uə rekəm? ²⁴ Ouəh, ikamo noien ərəha me pam nəha. Iakani iaminhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni ərəha nəghi Kumwesən ti noien ərəha me səkimiaha.”

²⁵ Ik iəmə Isrel, trini minuə ikamesi pen Loa səvəi Moses, noien nəha kino ia niram kuvehi ninhum mik ti Loa nəha rukurən nasituien ia niram. Mətə mə ikamərui Loa nəha, nənə rəmwhen a mə kəpwəh nuvehiiən ninhum mik. ²⁶ Ia noien a mwi nəha, iərmama riti ripko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiiən ninhum min, mətə ramesi pen narimnari me səməmə Loa nəha rani, Kumwesən trətoni mə kuvəuvehi raka ninhum min, nənə in iərmama səvənhi. ²⁷ Iərmama sə ripko mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiiən ninhum min, mətə ramesi pen Loa nəha, in trəkiri ik mə noien səim rərəha. Ro iaminhi irə ti nəri nə mə nəri auər a mə ik ikauvehi Loa sə

2:16: 2Tim 2:8   **2:17:** Jem 2:19   **2:20:** 2Tim 3:5,15, Mat 15:14, Luk 18:9

2:21: Sam 50:16-21, Mat 23:3-4   **2:24:** Aes 52:5, Esik 36:20   **2:25:** Jer 4:4,

9:25   **2:26:** Kal 5:6

kimərai, nənə kuvehi ninhum mik, mətə ikamərui Loa nəha. ²⁸ Iərmama i in iəmə Isrel ia nīpwran iruə rīpko mhə in iəmə Isrel pərhiēn, nənə, noien pərhiēn səvəi nuvehiēn ninhum m iərmama rīpko mhə in nari riti sə kamo ia nīpwrai iərmama iruə. ²⁹ Mətə iərmama i in iəmə Isrel pərhiēn ia rerin in iəmə Isrel. Nənə noien pərhiēn səvəi nuvehiēn ninhum m iərmama, in nari riti raməmak ia reri iərmama Nənimwīn Ikinan ramo, mətə rīpko mhə Loa ramo. Nənə rīpko mhə nərmama kamhəgnəgini iərmama nəha, mətə Kumwesən əpa raməgnəgini in.

3

Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpīn me

¹ Mə ro iamīnhi irə, rəfo noien nəha ramasan mə iərmama riti in iəmə Isrel? Uə rəfo noien nəha ramasan mə kuvehi ninhum mīn? ² Trīni mīnuə iərmama riti in iəmə Isrel ramasan pīk anan. Nəri sə ramasan mukupwən, nəkur Isrel irəha nə nərmama Kumwesən rīnəmri pen nəgkiariēn səvənhi ia rəginraha mə tuhətui amasan tukwe.

³ Nīpərhiēnien irəha me nepwīn həpwəh nīnīēn nīpərhiēnien ia nəgkiariēn nəha, mətə noien nəha irəha hənə, mhəpwəh nīnīēn nīpərhiēnien ia nəgkiariēn səvənhi, ko rīpkinise mhə ia Kumwesən mə trəpwəh noien nəgkiariēn səvənhi. ⁴ Rekəm! Nəri auər a nərmama me pam ia tiprənə kamheikuə, mətə Kumwesən rīpkeikuə mhə. Rəmwhen ia nəgkiariēn i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia Kumwesən mani mīnuə:

“Nəpīn ikaməgkiari, nəgkiariēn səim trahātən mə ik ikatukwatukw.

Nəpīn nərmama tuhəkiri noien me səim, mhəni mə ikino noien ərəha me, mətə ik tikəsisəg ia tərhunraha.”

⁵ Mətə mə noien ərəha səkītaha ramahātən pen mə Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəpīn me nənə kītaha tsəfni irə? Rīpkatukwatukw mhə trīni mīnuə Kumwesən ruvei pehe niemaha m kītaha? Iakaməres iamīnha irə mamesi pen nətərigien səvəi nərmama nepwīn. ⁶ Mətə nətərigien nəha rīpkatukwatukw mhə. Trīni mīnuə nətərigien nəha ro nīpərhiēnien, nənə Kumwesən trəfəkiri nərmama ia tiprənə ti noien me səvənraha? ⁷ Mətə rəfo iərmama riti rini mə, “Trīni mīnuə iakeikuə, nənə neikuəien səiou rahatən pen mə Kumwesən rani a nīpərhiēnien, nənə nərmama kamhəuvehi utə nəghīn tukwe, rəfo Kumwesən raməkiri ihi mə iou səiou noien rərəha?” ⁸ Nənə rəfo iərmama riti rini mə, “Ramasan mə kītaha tsamo a noien ərəha pwəh rukua

ia namasanien.” Nipərhienien, nərmama nepwin kamhəni ərəha nəghimaha, mamheikuə mə kimaha iahaməgkiari iaminha irə. Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənraha, nənə, ratukwatukw a mə in tro.

Iərmama riti riwən ratukwatukw

⁹ Ro pen, rəfo? Kimaha nəkur Isrel iahatukwatukw ia nəmri Kumwesən mhəpi raka nərmama nepwin? Rekəm! Iakuvəni raka mə niskaiien səvəi noien ərəha ramərimənu ia nərmama me pam, nəkur Isrel mine nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama riti riwən ratukwatukw, kwatia anan riwən.

¹¹ Iərmama riti riwən rukurən nari.

Iərmama riti riwən ramətui ia Kumwesən.

¹² Nərmama me pam anan kamhəuvei pen təkutanraha m Kumwesən, irəha pam həpkamasan mhə ti nari riti.

Iərmama riti riwən anan ramo noien amasan, kwatia anan riwən.”

¹³ “Rukwinau ia nirəha rəmwhen ia nipəgi kəruətəri raməkwağ sə kinərkwağə pen nipwrai iərmama remhə ikin, ia nəpin me kamhəni nəgkiariien ia nəraminraha, mamheikuə ia nərmama.”

“Ia tərhunraha pirapw nisəkwai snek, snek sə ramahi əpune iərmama”

¹⁴ “Nipəgi nəkwanraha rukuər ia nəkunanien iərmama mine nəgkiariien əfiə.”

¹⁵ “Nisunraha me kamhaiu akwauakw ti nousi əpuneien iərmama.

¹⁶ Ia kwopun me pam kamhəuvən ikin, irəha kamhouraha narimnari, mamho nərmama kamhəregi rərəha.

¹⁷ Irəha həreirei anan suatuk səvəi nəməriniuēn.”

¹⁸ “Irəha həpwəh nehekiriēn Kumwesən.”

¹⁹ Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme Loa səvəi Moses rani narimnari me nəha səvəi nərmama me nəha Kumwesən riməuvei pen Loa nəha minraha. Loa nəha raməgkiari minraha, maməsisəğ ia tərhunraha pam, mamə nərmama pam ia təkure tiprənə hətoni mə noien səvənraha rərəha ia nəmri Kumwesən. ²⁰ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iərmama riti sə tratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa riwən, mətə ia Loa kitaha pam səukurən mə kitaha samo noien ərəha.

Nərmama səməme kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən

²¹ Mətə təkwtəkwuni Kumwesən rino raka nərmama kamhətoni suatuk sə in rinəmri tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha rīpko mhə in i tuhesi pen Loa səvəi Moses. Mətə nəgkiariien me ia Loa nəha mine nəgkiariien me səvəi profet me fwe kupwən kamhəgkiari ia suatuk nəha mə ro nīpərhiienien. ²² Suatuk nəha in i nərmama tuhahatətə ia Iesu Kristo. Nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhiienien irə Kumwesən ramo irəha hatukwatukw ia nənimen. Nəri auər a mə irəha nəfe nərmama ti nəri nə mə irəha pam həmnəmwhen a. ²³ Nərmama me pam həno noien ərəha nənə mharfai ia suatuk atukwatukw səvəi Kumwesən sə ramasan mamser, ²⁴ mətə ia namasanien səvənhi Kumwesən ramasitu ia nīrəha, mamə irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə Iesu Kristo rīnəraku suatuk səvənraha, meivi nari ia nīrəha ia nemhəien səvənhi. ²⁵ Kumwesən rərhi pehe Kristo ruvehe niten raiu ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə Kumwesən ruvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama nəpīn irəha hahatətə ia Kristo mə in rīmamhə ti nīrəha. Kumwesən rino suatuk nəha mə trahatən mə noien səvənhi ratukwatukw ti nəri nə mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis in rəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səvəi nərmama səməme həno fwe kupwən. ²⁶ Kumwesən ro iamīnha irə ipwet mine mə trahatən mə in ratukwatukw, nənə in ramīni nərmama me pam səməme kamhahatətə ia Iesu mə irəha hatukwatukw ia nənimen.

²⁷ Ro iamīnhi irə nəfe mwi nəha ikin kitaha səukurən nəfiəutəien kitaha tukwe? Nari riti mwi riwən! Ti nəfe? Ti nəri nə mə kitaha səpkatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səkitaha, mətə kitaha satukwatukw ia nənimen ia nahatətəien səkitaha. ²⁸ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha saməni nīpərhiienien ia nəgkiariien i mə iərmama sə ramahatətə ia Iesu in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə rīpko mhə ia nesi penien Loa. ²⁹ Uə rəfo? Kumwesən in Kumwesən səvəi nəkur Isrel əpa? Rosi in mwi Kumwesən səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel uə? Ouəh, in mwi Kumwesən səvənraha, ³⁰ ti nəri nə mə Kumwesən kuatia a. Nənə in trini irapw mə nərmama me i kamhahatətə ia Iesu Kristo irəha hatukwatukw ia nənimen. Noien nəha tro rəmwhen a mwi ia nəkur Isrel mine nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ³¹ Rəfo nəha təkwtəkwuni ia Loa nəha? Nahatətəien nəha ramo Loa nəha in nəri auər a? Rekəm! Mətə nəpīn samahatətə

ia Kumwesən, samesi pen atukwatukw suatuk pərhien səvəi Loa.

4

Epraham ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi

¹ Epraham kaha kupwən səkimaha nəkur Isrel, kitaha tsəgkiari irə mhəfni irə? In rinətoni nəfe nari ia nimiruien səvənhi? ² In rətoni mə Kumwesən riməni mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə ripko mhə ia noien me səvəi Epraham. Trini minuə Epraham ratukwatukw ia noien me səvənhi, nənə in rukurən nəfiəutəien in tukwe. Mətə ia nəmri Kumwesən Epraham ko ripkəfiəutə mhə in tukwe. ³ Nəkukuə Ikinan rani nəfe? “Epraham rini nipərhiēien ia Kumwesən, nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.”

⁴ Iərmama sə ramo wok ti nərəkuien, nərəkuien nəha səvənhi ripko mhə nari riti sə kuvei pen auər a min, mətə nərəkuien nəha sə kuvei pen min in rino wok tukwe. ⁵ Mətə iərmama sə rəpwəh noien wok ti nərəkuien, mətə ramətīgite ia Kumwesən sə rani nəkur ərəha mə irəha hatukwatukw ia nənimen, rəmwhen mə Kumwesən ruvei pen auər a nari riti min. Ti nəri nə mə iərmama nəha ramahatətə iamīnhi, Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen. ⁶ Kig Tevit fwe kupwən, in mwi rinəgkiari ia noien nəha nəpīn rinəkwein amasan ia iərmama sə Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə ripko mhə ia noien me sə iərmama nəha ramo. ⁷ In riməni mə,

“Nərmama me i səməme Kumwesən rinenouenou noien ərəha
me səvənraha,
nənə minousəman nərəhaien me səvənraha
irəha rerinraha tragien.

⁸ Iərmama i sə Kumwesən tripkəvsini mhə noien ərəha me səvənhi,
in rerin tragien.”

⁹ Nəgkiariien nəha Kig Tevit rinəkwein amasan m nərmama irə, in səvəi nəkur Isrel me a, uə nəgkiariien nəha səvəi nərmama me mwi i ripko mhə irəha nəkur Isrel? Ouəh, səvəi nərmama me mwi ripko mhə irəha nəkur Isrel. Kitaha saməni nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan sə rani mə, “Epraham rini nipərhiēien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ¹⁰ Mətə Kumwesən riməni nesən mə Epraham in ratukwatukw, nəpīn kuvəvehi raka ninhum min, uə ia nəpīn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min? Kumwesən riməkupwən mini raka iamīnha irə kurirə kuvehi ninhum min. ¹¹ Nənə

kuvehi ninhum m Epraham ti nāfe? Ro iaminha irə rahatən pen mə Epraham rinatukwatukw raka ia nāmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi nəpīn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min. Ro iamīnhi irə in tata səvəi nərmama me pam səməme kəpwəh ihi nuvehien ninhum mīnraha mətə kamhəni nīpərhienien ia Kristo, nənə ia suatuk nəha həuvehe nərmama Kumwesən ramətə irəha mə hatukwatukw ia nənimen. ¹² Nənə in tata səvəi nərmama nepwīn mwi səməme kuvəuvehi raka ninhum mīnraha, nərmama me nəha irəha nəkur Isrel. Mətə rīpko mhə səvənraha tata ti nəri nə mə kiməuvehi ninhum mīnraha, mətə ti nəri nə mə irəha kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien. Fwe kupwən tata səvənraha Epraham ramesi pen suatuk nəha nəpīn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min.

¹³ Kumwesən rino promes m Epraham mine kwənəkwus me səvənhi mə ti nəpīn riti tīprənə i truvehe mo səvənraha irə. Promes nəha rīpkuvehe mhə ti Epraham ti nəri nə mə Epraham ramesi pen Loa, mətə ruvehe tukwe ti nəri nə mə in rahatətə nənə Kumwesən rīni mə in ratukwatukw ia nənimen. ¹⁴ Trīni minuə promes nəha ruvehe mo nīpərhienien irə ti nərmama səməme kamhesi pen Loa, nərmama tuhahatətə ti nāfe? Nahatətəien in nari riti ro a tekīn a, nənə promes nəha ruvehe mo nəri auər a irə. ¹⁵ Loa ravi pehe niemaha səvəi Kumwesən, mətə mə loa riwən ko iərmama rəpwəh nətefiien loa.

¹⁶ Ro iamīnhi irə promes nəha ruvehe ti Epraham ia suatuk səvəi nahatətəien mə promes nəha truvehe ia namasanien sə Kumwesən raməriari pehe irə m kitaha nənə mo nari riti sə nīpwnəti Epraham me pam tuhəuvehi səvənraha, rīpko mhə nīpwnəti Epraham əpa i Kumwesən rīməuvei pen Loa mīnraha, mətə nīpwnəti Epraham me i səməme kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien səvəi Epraham ti nəri nə mə in tata səkitaha pam. ¹⁷ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iakino ik tata səvəi kwənəkwus me həpik.” In tata səkitaha ia nāmri Kumwesən i Epraham rīməni nīpərhienien irə, Kumwesən sə rauvei pen nīmīruien m nərmama səməme həuvamhə, nənə in rukurən noien narīnnari me səməme həiwən həuvehe mharə.

¹⁸ Kumwesən rino promes m Epraham mə in truvehe tata səvəi kwənəkwus me həpik, nənə nīmwpīwīni me tuhəpik mhəpi raka kəməhau me. Nənə Epraham rəmri pen əknekin nətərigien səvənhi ia Kumwesən mahatətə əknekin irə mə nəgkiariien səvənhi ro nīpərhienien. Nəri auər a rəknekin mə promes nəha truvehe mo nīpərhienien irə, ¹⁹ mətə nahatətəien səvəi Epraham rəpwəh neiwaiuien nəpīn in rətoni

nipwran mə rınərgħarə mınəmwhen mə tremhə ti nəri nə mə nuk səvənhi wan hantret, uə nəpın in rətoni Sera mukurən mə rınəprənemə ko rıpkərəhi mhə iəkunouihi. ²⁰ Epraham rəpwəh nəmkiəmkiien ti promes nəha Kumwesən rıməuvei pen min, mətə ruvehe miskai ia nahatətəien səvənhi nənə maməgnəgini Kumwesən. ²¹ In rukurən amasan ia rerin mə Kumwesən rauvehi niskaiien ti noien promes səvənhi ruvehe mo nipərhiienien. ²² Nənə ti nəri nə mə Epraham rahatətə ia Kumwesən iamınhi, Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ²³ Nəgkiariien i sə rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen,” kınapkrari mhə səvəi Epraham əpa, ²⁴ mətə kimərai mwi mə səkitaha nərmama səməme Kumwesən ramətə kitaha mə kitaha satukwatukw ia nənimen. Kitaha nərmama saməni nipərhiienien ia Kumwesən sə rino Iesu lərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ²⁵ Kınəsəni pehe Iesu ruvehe memhə ti noien ərəha me səkitaha, nənə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien mə in tro suatuk mə kitaha satukwatukw ia nənimen.

5

Nəməriniuen mine nagienien

¹ Nənə ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhənətukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səkitaha, ro pen təkwtəkwi kitaha min samarə ia nəmərinuien, nəmərinuien i lərimənu səkitaha Iesu Kristo rınəmri. ² Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu Kristo, in ripeki puvnimwə pehe kitaha ia namasanien i kitaha samərer irə təkwtəkwi mine. Nənə ia nəpın me kitaha samagien, mamhəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən, mamheitenhi mə nasoriien səvənhi trier pehe tukutaha. ³ Nənə nari riti mwi, kitaha saməregi nəmisəien me, reritaha ramagien a tukwe, ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nəmisəien ramo kitaha samərer əknekin. ⁴ Nənə nərər əknekinien iamınha irə ramo Kumwesən rerin ramagien tukutaha. Nənə mə rerin ramagien tukutaha, noien nəha ramo kitaha saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. ⁵ Nənə mə nətərigien səkitaha raməmak əknekin ia Kumwesən, reritaha ko rıpkərou mhə, ti nəri nə mə Nənimwın Ikinan sə Kumwesən rıməuvei pehe m kitaha rərəmın pehe nokeikeiien səvəi Kumwesən ia reritaha.

⁶ Fwe kupwən, nəpın niskaiien səkitaha ramiwən ihi, nənə ia nəpın atukwatukw səvənhi Kristo remhə ti nəkur ərəha me. ⁷ Rəknekin anan mə iərmama riti trəsəni nimiruien səvənhi memhə ti iərmama riti mwi nəri auər a mə iərmama nəha in

4:22: Jen 15:6   4:24: Rom 15:4, 1Pit 1:21   4:25: Aes 53:4-5, 1Kor 15:17
 5:1: Rom 3:24,28, Rom 4:24   5:2: Efes 2:18, 3:12   5:3: Jem 1:2-3, 1Tes 1:5-7
 5:5: Sam 22:5, 25:20, Hip 6:18-19

tremhæ tukwe in iærmama atukwatukw. Mætə rosi iærmama riti rukuræn næseni penien nimiruien sævənhi memhæ ti iærmama riti mwi sə noien sævənhi ramasan anan ti nærmama. ⁸Mætə Kumwesən rahatən nokeikeien asori sævənhi m kitaha ia Kristo. Nəpɪn kitaha samo ihi noien ərəha, nənə in ruvehe memhæ tukutaha.

⁹ Nənə ti nəri nə mə təkwtəkwuni mine kitaha sənatumwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nite Kristo, ro a nukurənien irə mə Kumwesən niemaha tripkəpi mhə mwi tukutaha, mætə Iesu Kristo truvehimiru kitaha. ¹⁰ Fwe kupwən nəpɪn kitaha saməmwəki ihi Kumwesən, in ro suatuk ia nemhəien səvəi Tini mə kitaha tsəuvehe in me nepwɪn. Ro pen təkwtəkwuni səuvəuvehe in me nepwɪn ro a nukurənien irə mə in truvehimiru kitaha ia nimiruien səvəi Tini. ¹¹ Nənə rɪpkə mhə nəri əpa nəha, mætə nari riti mwi, ia nəpɪn me kitaha samagien ti nəfe Kumwesən rino. In rɪnəriari pehe namasanien i saməuvehi rauku pen ti Iərimənu səkɪtaha Iesu Kristo. Namasanien nəha ramo mə in me nepwɪn i kitaha.

Atam ruvei pehe nemhəien, mætə Kristo ruvei pehe nimiruien

¹² Fwe tui anan, noien ərəha rɪməuvehe ia tɪprənə i rɪməuku pen ti iærmama kuatia nə Atam. Nənə ti nəri nə mə iærmama nəha rino noien ərəha, in remhə. Nənə ro pen kwənkwai noien nəha nærmama me pam tuhaməkeikei memhə ti nəri nə mə irəha pam kamho noien ərəha. ¹³ Nɪpərɪhienien nærmama ia tɪprənə i kamho noien ərəha kurirə Kumwesən rɪpkuvei pehe Loa səvəi Moses, mætə Kumwesən rəpwəh nəvsini penien noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mə Loa ramiwən ihi. ¹⁴ Mætə nemhəien ramərimənu ihi ia nəpɪn nəha. Fwe Atam meste pehe Moses nærmama me pam hemhə, nəri auər a mə irəha nepwɪn noien ərəha me səvənraha həpkəmwhen mhə ia noien ərəha səvəi Atam. Atam in iærmama riti kamətə pen Iesu Kristo irə sə truvehe kurirə irə.

¹⁵ Mætə nəri sə Kumwesən rɪnəriari pehe auər a i m nærmama ropə iti ia noien ərəha səvəi Atam. Noien ərəha səvəi iærmama kuatia i Atam ruvei pehe nemhəien ti nærmama həpɪk, nənə nəri i ro nari asori. Mætə nəri asori sə rəpi raka, in i namasanien səvəi Kumwesən mine nəri sə rɪnəriari pehe auər a i m nærmama həpɪk, nənə nəri nəha rɪməuvehe ia namasanien səvəi iærmama kuatia a in i Iesu Kristo. ¹⁶ Nənə nəri sə Kumwesən rɪnəriari pehe auər a i m nærmama in ropə iti ia kwənkwai noien ərəha səvəi iærmama kuatia a nəha Atam. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə Atam rino noien ərəha kuatia, nənə Kumwesən rəkiri in ti noien səvənhi, mini mə nærmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Mætə kurirə, nəpɪn nærmama həpɪk ho noien ərəha rɪpɪk nənə Kumwesən rəriari pehe

auər a nəri amasan m kitaha, mo mə kitaha tsatukwatukw ia nənimen nənə mhəuvehi nimiruien. ¹⁷ Nipərhiendien mə noien ərəha səvəi iərmama kuation a Atam rino nemhəien ramərimənu ia nərmama me pam, nənə nəri i ro nari asori. Mətə Iesu Kristo rino nari riti rasori məpi raka. Nərmama me pam səməme kamhəuvehi namasanien asori səvəi Kumwesən sərinəriari pehe auər a i m nərmama, in i namasanien səramo irəha hatukwatukw ia nənimen, irəha tuhəuvehi nimiruien mharə irə mamhərimənu ti nəri i Iesu Kristo rino.

¹⁸ Ro iamihni irə sətoni mə noien ərəha kuation a səvəi Atam rino mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen a mwi noien atukwatukw kuation a səvəi Kristo rino suatuk mə nərmama tuhəukurən mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə natukwatukwien nəha ramo mə nərmama pam həukurən nuvehien nimiruien. ¹⁹ Iərmama kuation rinərui nəkwai Kumwesən, nənə noien nəha ro nərmama həpik həuvehe nəkur ərəha. Rəmwhen a mwi iərmama kuation rino nəkwai Kumwesən nənə noien nəha tro nərmama həpik həuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

²⁰ Kumwesən riməuvei pehe Loa səvəi Moses mə noien ərəha truvehe masori, nənə mə nərmama tuhəukurən noien ərəha me səvənraha. Mətə nəpin noien ərəha riməuvehe masori, nənə namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori məpi raka mwi, ²¹ mə rəmwhen ia noien ərəha rinamərimənu ia nərmama me pam mavi pehe nemhəien ia nirəha fwe kupwən, ipwet mine namasanien səvəi Kumwesən rukurən nərimənuien, mamo nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, nənə irəha həuvehi nimiruien rerin ruku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

6

Ia nikaren səvəi noien ərəha nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvamhə raka

¹ Ro pen kitaha tsəfni irə? Ramasan mə kitaha tsaməmwur pen a ia noien ərəha pwəh namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori mwi ia kitaha? ² Rekəm! Ia nikaren səvəi noien ərəha kitaha səuvamhə raka. Tsəfo mhəuvən mharə mwi irə? ³ Hiəukurən uə rekəm? Kitaha pam səməme kino paptas ia kitaha ti nuveheien mho kuation ia Iesu Kristo, ia paptas nəha səuvehe mho kuation kitaha min ia nemhəien səvənhi. ⁴ Ro pen ia nəpin nəha kino paptas ia kitaha, rəmwhen mə kitaha səuvamhə kitaha Kristo, nənə kinimwi kitaha min, mə rəmwhen Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi ia niskaiien səvəi Tata səvənhi, kitaha mwi səukurən nuvehien nimiruien vi, mharə irə, mamhavən.

⁵ Ro iam̄nhi ir̄a ti n̄ari n̄a m̄a s̄am̄auehe m̄ho k̄uatia k̄itaha min ia nemh̄aien s̄av̄nhi, n̄an̄a ts̄auehe m̄wi m̄ho k̄uatia k̄itaha min ia noien s̄a Kumwes̄an r̄ino in r̄atui m̄wi ia nemh̄aien s̄av̄nhi. ⁶ K̄itaha s̄aukur̄an m̄a n̄ap̄in k̄in̄arui t̄arini pen K̄risto ia nei kamarkuaui, k̄arui t̄arini pen ir̄aha n̄im̄iruien akuas me s̄ak̄itaha m̄a trouraha noien akuas ia n̄ipw̄rataha s̄a rokeikei p̄ik noien ar̄aha. N̄an̄a r̄ino m̄a noien ar̄aha tr̄apw̄ah m̄wi n̄arim̄anuien ia k̄itaha, ⁷ ti n̄ari n̄a m̄a iarmama s̄a remh̄a, n̄iskaiien s̄av̄ai noien ar̄aha ripk̄arim̄anu mh̄a m̄wi ir̄a.

⁸ M̄at̄a m̄a k̄itaha s̄amamh̄a k̄itaha K̄risto, sam̄ani n̄ip̄arhienien ir̄a m̄a ts̄am̄iru m̄wi k̄itaha min. ⁹ K̄itaha s̄aukur̄an m̄a Kumwes̄an r̄ino K̄risto r̄atui m̄wi ia nemh̄aien s̄av̄nhi. Ro pen K̄risto tr̄ipk̄emh̄a mh̄a m̄wi ia n̄ap̄in riti. Nemh̄aien ko ripk̄arim̄anu mh̄a m̄wi ir̄a. ¹⁰ In remh̄a m̄ k̄uatia a m̄a tr̄at̄efi n̄iskaiien s̄av̄ai noien ar̄aha, m̄at̄a ipw̄et mine in ram̄iru ir̄au Kumwes̄an.

¹¹ Ia noien a m̄wi n̄aha rer̄im̄iaha tram̄akeikei mam̄rhi m̄a ia n̄ikaren s̄av̄ai noien ar̄aha k̄im̄iaha hīaouvamh̄a raka, m̄at̄a ia n̄ikaren s̄av̄ai Kumwes̄an k̄im̄iaha h̄iam̄am̄iru ti n̄ari n̄a m̄a hīaouv̄auehe mh̄ano k̄uatia k̄im̄iaha Iesu K̄risto. ¹² Ro pen noien ar̄aha tr̄apw̄ah n̄arim̄anuien ia n̄ipw̄ramiaha me s̄am̄ame tuh̄emh̄a. K̄im̄iaha tih̄apw̄ah noien noien ar̄aha me n̄aha n̄ipw̄ramiaha me h̄okeikei p̄ik. ¹³ Tih̄apw̄ah n̄aseni penien n̄ipw̄ramiaha me h̄aouv̄an ia r̄agi noien ar̄aha m̄a noien ar̄aha tr̄uvehi mo n̄ar̄ahaien me ia n̄ipw̄ramiaha, m̄at̄a tih̄aseni pen k̄im̄iaha m̄ Kumwes̄an r̄amw̄hen ia n̄armama s̄am̄ame k̄im̄apeki raka ir̄aha ia nemh̄aien mh̄apeki pen ia n̄im̄iruien. Tih̄aseni pen n̄ipw̄ramiaha me ia r̄agin m̄a in tr̄uvehi mo noien atukwatukw ia n̄ipw̄ramiaha. ¹⁴ Noien ar̄aha tr̄apw̄ah n̄arim̄anuien ia k̄im̄iaha ti n̄ari n̄a m̄a hīapkar̄a tegin mh̄a Loa s̄av̄ai Moses m̄at̄a h̄iamar̄a tegin namasanien s̄av̄ai Kumwes̄an.

Noien atukwatukw ram̄arim̄anu ia n̄armama me s̄av̄ai Iesu K̄risto

¹⁵ N̄an̄a r̄afo? Ramasan m̄a k̄itaha ts̄amo a noien ar̄aha ti n̄ari n̄a m̄a s̄apkar̄a tegin mh̄a Loa s̄av̄ai Moses m̄at̄a samar̄a tegin namasanien s̄av̄ai Kumwes̄an? Rek̄am! ¹⁶ Hīaukur̄an ūa rek̄am? Tr̄ini min̄ūa hīaseni pen k̄im̄iaha k̄arkwi t̄arini k̄im̄iaha m̄a tih̄amo n̄akwai iarmama riti, n̄an̄a, k̄im̄iaha n̄a iotukwininari me s̄av̄ai iarmama n̄aha h̄iamo n̄akwan. Suatuk k̄aru ti nesi penien. Ia suatuk riti k̄im̄iaha iotukwininari me s̄av̄ai noien ar̄aha, n̄an̄a suatuk n̄aha ramev̄an ti nemh̄aien. N̄an̄a ia suatuk riti m̄wi k̄im̄iaha iotukwininari me h̄iamo n̄akwai Kumwes̄an, n̄an̄a suatuk n̄aha ramev̄an

6:5: Fil 3:10-11   **6:6:** Kal 5:24   **6:7:** 1Tes 4:1   **6:10:** Hip 9:26-28, 1Pit 3:18

6:11: 2Kor 5:15, Kal 2:19, 1Pit 2:24   **6:12:** Jen 4:7   **6:13:** Rom 12:1, Efes 2:5,

5:14   **6:14:** 1Jon 3:6   **6:15:** Rom 6:1   **6:16:** Jon 8:34, 2Pit 2:19

ti natukwatukwien ia nəmri Kumwesən. ¹⁷ Mətə kitaha səni tanak ti Kumwesən mə nəri auər a fwe kupwən noien ərəha rınərkwi tərini kimiaha hiamə nəkwən, mətə kurirə hio nəgkiariien pərhiən sə kınahatən kimiaha irə ia rerimiahə pam. ¹⁸ Kiməfi raka noien ərəha ia kimiaha, hiəuvəuvehe raka mhəno kimiaha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw.

¹⁹ Iakaməgkiari ia noien riti sə nərmama həukurən, in i noien səvəi iotukwininari mine iəmə asori, ti nəri nə mə nətərigien səkimaha ripkəmwhen mhə ti nukurəniən narimnari me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən hiənəsəni pen nıpwramiahə me kərkwı tərini irəha kamho nəkwai noien əmkemik mine noien ərəha sə rautə mamasori. Mətə ipwet mine tihəsəni pen nıpwramiahə me pwəh kərkwı tərini irəha kamho a noien sə ratukwatukw, nənə kimiaha tihəuvehe mhəmher mho nərmama ikinan me səvəi Kumwesən. ²⁰ Fwe kupwən, noien ərəha rınərkwi tərini kimiaha hiamə nəkwən. Ia nəpın nəha noien atukwatukw ripkərimənu mhə ia kimiaha. ²¹ Namasanien riti riwən hiaməuvehi riməuku pen ti noien ərəha me səməme hiamauris tukwe nəha təkwtəkwni. Kwənkwai noien ərəha me nəha, in nə nemhəien a. ²² Mətə təkwtəkwni, kiməfi raka noien ərəha ia kimiaha. Kimiaha hiəuvəuvehe mhəno raka iotukwininari me səvəi Kumwesən. Namasanien sə hiaməuvehi ruku pen tukwe in nə kimiaha tihəuvehe mhəmher mho nəkur ikinan me səvənhi. Nənə kwənkwai namasanien nəha in nə nimiruien rerin. ²³ Ro iamınha irə ti nəri nə mə nərəkuien səvəi noien ərəha in nə nemhəien, mətə nəri sə Kumwesən raməriari pehe auər a i, in nə nimiruien rerin saməuvehi raku pen ti Iesu Kristo İərimənu səkitaha.

7

Loa ko ripkəkwətəmhiri mhə iərmama sə ruvəmhə raka

¹ Piak me, iakaməgkiari m kimiaha səməme hiəukurən noien səvəi loa. Kimiaha hiəukurən uə rekəm? Loa rərkwı tərini iərmama riti nəpın in ramıru ihi. ² Rəmwhen ia nəri i. Pran riti sə rinerə raka loa rərkwı tərini irau səvənhi iərman nəpın iərman səvənhi ramıru, mətə trıni minuə iərman səvənhi remhə, nənə kifi raka loa nəha irə sə rınərkwi tərini irau səvənhi iərman. ³ Mətə trıni minuə in ramesi pen iərman əpə riti nəpın səvənhi iərman ramıru ihi, kani in mə pran sə rinerə raka kamakres i. Mətə trıni minuə iərman səvənhi remhə, kifi raka loa nəha ia prən nəha. Nənə trıni minuə in ramesi pen iərman əpə, kəpwəh nıniiən in mə pran sə rinerə raka kamakres i.

⁴ Piak me, kimiaha mwi hiəmwhen ia prən nəha nemhəien rifi nari irə. Fwe kupwən iərman səkimiahə in nə Loa səvəi

Moses, mətə ti nəri nə mə kimiaha hiəuvamhə raka ia nīpwrai Kristo, təkwtəkwuni kimiaha hiəukurən nesi penien iərman əpə, iərman əpə nə in nə Kristo sə Kumwesən rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kitaha samesi pen in mə rəmwhen ia nei rukuə kwənkwan kitaha mwi səukurən nukuaien noien amasan me səvəi Kumwesən. ⁵ Fwe kupwən nəpīn kitaha samarə, mamhesi pen a noien ərəha səvəi nīpwrataha, noien ərəha me nəha kitaha sokeikei pik Loa nəha raməsəpwiri irəha kamhərīmānu ia nīpwrataha, mamhəukuə kwənkwan nə nemhəien. ⁶ Ia nəpīn nəha, Loa nəha raməkwtəmhirī kitaha rəmwhen samarə ia kalapus, mətə ipwet mīne nəpwəh nəkwtəmhirīien kitaha, ti nəri nə mə rəmwhen mə kitaha səuvamhə raka. Təkwtəkwuni kitaha samo tukwini nari m Kumwesən, mhəpwəh nesi penien suatuk akuas səvəi Loa nəha kimərai, mətə kitaha samesi pen suatuk vi səvəi Nənimwīn Ikinan.

Loa in ramasan mətə nərmama nīskaiien səvənraha riwən

⁷ Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə Loa səvəi Moses rərəha? Rekəm! Kwa Loa nəha ramahatən iou mə noien ərəha rəfo irə. Mə Loa nəha riwən ko iapkukurən mhə. Trīni mīnuə Loa nəha rīpkini mhə mə, “Rerīm trəpwəh nakresien narimnari me səvəi iərməpə,” nənə ko iapkukurən mhə mə noien nəha rəfo irə. ⁸ Mətə noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa, mə rerik fwe imwə ramakres narimnari me səpəmsəpə səvəi iərməpə. Mətə trīni mīnuə Loa riwən, noien ərəha ro nəri emhə irə. ⁹ Fwe kupwən, iakamreirei ihi Loa nəha, iakamīru a. Mətə nəpīn nəgkiariien səvəi Loa nəha ruvehe, noien ərəha ruvehe mīmīru nənə iou iakemhə. ¹⁰ Nəgkiariien nəha səvəi Loa rīməuvehe mə tro iərmama rīmīru, mətə iou iakətoni mə ro iou iakemhə.

¹¹ Noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa reikuə ia nirak, nənə ia noien nəha rousi əpune iou. ¹² Ro pen Loa in ro ikinan, nənə, nəgkiariien səvənhi ro ikinan, matukwatukw, mamasan. ¹³ Nənə rəfo iərmama riti rīni mə, “Rəfo mə Loa in nəri amasan riti, mətə ro iou iakemhə?” Mətə rekəm, nəgkiariien nəha rīpkatukwatukw mhə! Nəpīn iakukurən nəgkiariien səvəi Loa sə ramasan, noien ərəha sə rerik rokeikei ro iou iakemhə. Nənə təkwtəkwuni iakukurən mə noien ərəha me səiou irəha noien ərəha pərhiēn. Nənə nəpīn iakətoni nəgkiariien səvəi Loa, iakukurən mə noien ərəha rərəha anan.

¹⁴ Kitaha səukurən mə Loa rīməuku pen ti Kumwesən, mətə iou iərmama a, nīskaiien səiou riwən. Iou iakəmwhen a ia

iərmama riti sə noien ərəha rınərki tərini mamərimənu ia nırak. ¹⁵ İou iapkukurən mhə narımnari me səməme iakamo. Nəri amasan me səməme iakokeikei mə tako ipko mhə, mətə iakamo a nəri sə iapkokeikei mhə. ¹⁶ Nənə mə iakamo nəfe iapkokeikei mhə, iakaməseni a mə Loa nəha ramasan. ¹⁷ Ro iamınhi irə rıpkı mhə iou pərhiyen i sə iakamo noien ərəha, mətə noien ərəha sə ramarə ia nırak ramo. ¹⁸ İakukurən mə iou iərmama a, nəri amasan riti riwən ramarə ia nırak. Nəri auər a mə nəpın nepwın iakokeikei mə tako nəri amasan riti, mətə ko iapko mhə. ¹⁹ Nəfe nəghın iakamo rıpkı mhə nəri amasan sə iakokeikei mə tako, mətə iakamo a noien ərəha sə iapkokeikei mhə mə tako. ²⁰ Nənə trıni mınua iako nəfe nəghın sə iapkokeikei mhə mə tako, rıpkı mhə iou pərhiyen i iakamo, mətə noien ərəha sə ramarə ia nırak ramo.

²¹ Ro pen iakamətoni mə ramo iamınhi irə ia nəpın me pam. Nəpın iakokeikei mə tako nəri amasan, mətə iakamo a noien ərəha. ²² İou iakokeikei pık Loa səvəi Kumwesən fwe imwə ia rerik. ²³ Mətə iakamətoni ia nıpwırak noien riti mwı sə ramaruagən irau noien səvəi nətəriğien səiou. Nənə noien nəha rərkwı iou, mamı iou iakamo a nəfe noien ərəha səvəi nıpwırak rokeikei. ²⁴ Eh, iou iəmə iapkregı mhə ramasan! Sin trasıtu ia nırak mə nıpwırak i sə tro iou iakemhə trıpkərimənu mhə ia nırak? ²⁵ İakını tanak tı Kumwesən. İesu Kristo lərimənu səkitaha in tro!

Ro pen noien səiou ro iamınhi irə: İa nətəriğien səiou iakamo nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə ia nıpwırak iakamo nəkwai noien ərəha.

8

Nımıruien vi səvəi Nənimwın İkinan

¹ Mətə təkwtəkwuni nəha, nərmama səməme həməuvehe mhı kuatia irəha İesu Kristo nərpwınien riwən sə Kumwesən tro mınraha tı noien ərəha, ² tı nəri nə mə ia nəpın me Nənimwın İkinan rauvei pen nımıruien mınraha kamhəuvehi raku pen tı İesu Kristo. Noien nəha Nənimwın İkinan ramo rıneivınari ia nırak iakınaraka raka ia nıskaiyen səvəi noien ərəha mıne nemhəien. ³ Loa səvəi Moses rıreirei neivıien nari ia nərmama iamınha irə tı nəri nə mə noien ərəha səvəi nıpwırırnraha ramouraha nəğse Loa nəha. Mətə nəri sə Loa nəha rıreirei noien Kumwesən rıno. In i rınərhi pehe Tını atukwatukw mə tremhə tı noien ərəha. Nənə Tını ruvehe iərmama nıpwırırn rəmwhen ia nıpwırırı nərmama ərəha me, nənə, Kumwesən rərpwın noien ərəha me səvənraha ia nıpwırırı Tını. ⁴ In ro iamınha irə mə nəğkiariyen atukwatukw me ia Loa nəha tuhəuvehe mhı nıpərhiyenien ia kıtaha, kıtaha

nərmama me i samarə mhəpkesi pen mhə noien ərəha səvai nīpwrataha mətə samarə mamhesi pen Nənimwīn Ikinan.

⁵ Nərmama səməme kamharə mamhesi pen noien ərəha səvai nīpwrānraha, narimnari me nəha noien ərəha səvai nīpwrānraha rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha, mətə nərmama səməme kamharə mamhesi pen Nənimwīn Ikinan, narimnari me nəha Nənimwīn Ikinan rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha. ⁶ Trini minuə iərmama riti noien ərəha səvai nīpwrān ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə Nənimwīn Ikinan ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukua kwənkwan in nə nimiruien mine nəmərinuien. ⁷ Trini minuə noien ərəha səvai nīpwrāi iərmama ramərimənu ia nətərigien səvai iərmama, nətərigien səvai iərmama tripkewaiu mhə misiai Loa səvai Kumwesən. Nīpərhienien mə in rirereiri anan noien. ⁸ Nənə nərmama me səməme noien ərəha səvai nīpwrānraha ramərimənu ia nīrəha ko həpko mhə reri Kumwesən ragien.

⁹ Mətə kimiaha i, noien ərəha səvai nīpwrāmīaha rīpkərimənu mhə ia kimiaha iamīnha irə, rekəm. Kimiaha nərmama Nənimwīn səvai Kumwesən ramarə ia rerimīaha, ro pen hiamarə mamho nəkwān. Trini minuə iərmama riti Nənimwīn səvai Kristo rīpkarə mhə ia rerin, iərmama nəha rīpko mhə in iərmama riti səvai Kristo. ¹⁰ Mətə mə Kristo ramarə ia rerimīaha, nəri auər a nīpwrāmīaha traməkeikei memhə ti noien ərəha, mətə nənimwīmīaha ramīru ti noien atukwatukw. ¹¹ Kumwesən rino Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə trini minuə Nənimwīn səvənhi ramarə ia rerimīaha, Kumwesən sə rino Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi, in truvei pehe mwi nimiruien m nīpwrāmīaha me səməme tuhemhə.

¹² Ro pen piak me, nari riti nəha ikin kitaha tsaməkeikei mho. Nəri nəha in itsamarə mamhesi pen a Nənimwīn Ikinan. Rərəha mə tsamarə mamhesi pen noien ərəha səvai nīpwrataha. ¹³ Trini minuə hiamarə mamhesi pen noien ərəha səvai nīpwrāmīaha, tihaməkeikei mhemhə. Mətə trini minuə ia nīskaiien səvai Nənimwīn Ikinan hiamousi əpune noien ərəha me səməme hiamo ia nīpwrāmīaha, nənə tihəmīru. ¹⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama me pam səməme Nənimwīn Ikinan ramiri irəha, irəha nīpwnəti Kumwesən me. ¹⁵ Nənə Nənimwīn Ikinan i Kumwesən ruvəuvei pehe raka m kimiaha in rīpko mhə kimiaha hiəhekir Kumwesən rəmwhen ia nərmama me i kinərkwi tərini irəha kamho nəkwai nəmə asori me səvənraha, mamhəhekir irəha. Mətə Nənimwīn nəha ro kimiaha hiəuvehe nīpwnəti

8:6: Rom 6:21   **8:7:** Mat 12:34, Jon 8:43, 12:39, Jem 4:4   **8:9:** 1Kor 3:16, 12:3

8:10: Kal 2:20, Efes 3:17, 1Tes 4:6   **8:13:** Kal 6:8, Kol 3:5   **8:15:** 2Tim 1:7,

Kumwesən me. Ia niskaiien səvəi Nənimwɪn nəha, kitaha samasək Kumwesən mə, “Rimimaha, Tata!”¹⁶ Nənimwɪn nəha in rani pehe ti nənimwitaha mə nipərhiendien kitaha nipwnəti Kumwesən me.¹⁷ Nənə mə kitaha nipwnəti tata riti, tsaməkeikei mhəuvehi nautə səvəi tata. Nipərhiendien, Kumwesən truvei pehe nautə səvənhi m kitaha, nənə kitaha tsəuvehi pəri nautə nəha kitaha Kristo. Mətə mə kitaha tsəuvehi pəri nautə kitaha Kristo, tsaməkeikei mhəuvehi pəri mwi nəmisəien kitaha min, nənə ro iamınhi irə Kumwesən truvehi utə kitaha, kitaha mwi tsəuvehi nasoriien kitaha Kristo.

Nasoriien sə trier pehe tukətoni ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

¹⁸ Ia nətərigien səiou, nəpɪn reritaha ramrhi nasoriien sə trier pehe tukətə ia kitaha, nənə nəmisəien me i kitaha saməuvehi ipwet mine ho nəri auər a ia nirəha.¹⁹ Təkwtəkwni neiai mine tɪprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhəti pen min mamheitenhi nəpɪn sə tuhətoni nipwnəti Kumwesən me tuhəier pehe irə.²⁰ Iakani iamınha irə ti nəri nə mə neiai mine tɪprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino həuvəuvehe mhəuvəreirei mə Kumwesən rinəmri irəha ti nəfe. Nənə ro iamınha irə ti nəri nə mə rɪpko mhə narimnari me nəha hokeikei mə tuho iamınha irə, mətə ti nəri nə mə Kumwesən in rokeikei iamınha irə. In ro irəha həuvehe mhəreirei mə in rinəmri irəha ti nəfe mə irəha tuhəti pen min mamheitenhi²¹ nəpɪn sə in trifi nari ia nirəha. Ia nəpɪn nəha irəha tuharaka ia noien i rərkwɪ tərini irəha, noien sə ro mə irəha kamhəmərɪr auər a. Nənə nəpɪn Kumwesən trifi raka nari ia nirəha, tuhagien asori irəha nipwnəti Kumwesən me səməme kiməfi mwi nari ia nirəha.

²² Kitaha səukurən mə fwe kupwən anan meste pehe nəha təkwtəkwni, neiai mine tɪprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhasək rəmwhen ia pran riti sə ramregi nəmisəien mə trərəhi tini.²³ Nənə rɪpko mhə narimnari me əpa nəha səməme Kumwesən rino irəha kamhasək iamınha irə. Kitaha i Nənimwɪn Ikinan rıməkupwən mo səvənhi wok ia kitaha, kitaha mwi saməregi nəmisəien nəha reritaha fwe imwə ramasək, sameitenhi Kumwesən mə tresi kitaha səuvehe nipwnətin me. Ia nəpɪn nəha in trifi nari ia nipwrataha.²⁴ Fwe kupwən, ia nəpɪn nəha Kumwesən rıməuvehimɪru kitaha irə, kitaha saməti pen narimnari me nəha mamheitenhi. Trɪni minuə iərmama riti ruvehi nari riti sə in rameitenhi, nənə treitenhi mwi ti nəfe?²⁵ Mətə kitaha

saməti pen nari riti sə səpkətoni mhə ihi, nənə mho nətərigien səkitaha rəpwəmwis mameitenhi mə trier pehe.

²⁶ Ia noien a mwi nəha, Nənimwin Ikinan mwi ramasitu ia kitaha nərmama me i niskaiien səkitaha riwən, ti nəri nə mə kitaha səreirei mə nəfe noien ratukwatukw mə kitaha tsesi pen mhəfwaki, mətə Nənimwin Ikinan nəha in əpa raməgkiari m Kumwesən ia nəpin me tukutaha, mamasək ia nasəkien me ko kīpkregi mhə. ²⁷ Nənə Kumwesən sə ramətə pui reri nərmama, in rukurən nətərigien səvəi Nənimwin Ikinan, ti nəri nə mə Nənimwin nəha raməgkiari m Kumwesən ti nərmama me səvənhi, mamesi pen nəkwai Kumwesən.

Nari riti riwən truvehi raka kitaha ia nokeikeiien səvəi Iesu Kristo

²⁸ Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme kamhəuvehe, Kumwesən ramo kamhəuvehe mə tuho nəri amasan m nərmama hokeikei in, səməme in rinəkwein ia nirəha mesi pen nətərigien səvənhi. ²⁹ Iakani iaminha irə ti nəri nə mə nərmama səməme Kumwesən ruvəukurən raka irəha fwe tui anan, in rəmri əpə irəha mə irəha tuhəuvehe mhəmwhen ia Tini. Kumwesən ro iaminha irə mə Tini truvehe mo nəmritaik ia piəvni me həpik. ³⁰ Nənə səməme in rəmri əpə irəha, in rəkwein irəha. Nənə səməme in rəkwein irəha, in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen. Nənə səməme in rini mə irəha hatukwatukw ia nənimen, in ruvehi utə irəha həuvehi nasoriien.

³¹ Ro pen kitaha tsəfni ia narimnari me i? Kumwesən ramarə tukutaha, nənə iərmama riti riwən riskai məpi raka sə trəmwəki kitaha. ³² In rīpkhekīr mhə ti Tini atukwatukw mə tremhə tukutaha pam, mətə in rinəseni a irə. Nənə in riməuvei pehe Tini m kitaha, nənə in tripkəkwtəmhiri əknekīn mhə mwi narimnari me nepwin mwi səvənhi, in truvei pehe a m kitaha. ³³ Kitaha nərmama me i Kumwesən rimərfi kitaha mə səvənhi, iərmama riti riwən rukurən niniien nəgkiariien me nepwin ia kitaha mə kitaha səno noien ərəha, ti nəri nə mə Kumwesən əpa in ruvəni raka mə kitaha satukwatukw ia nənimen. ³⁴ Iərmama riti riwən rukurən niniien mə kitaha səno noien ərəha tsaməkeikei mhemhə tukwe. Iesu Kristo tripkīni mhə iaminha irə, kwa in remhə tukutaha, nənə kurirə irə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə təkwtəkwuni Kristo in fwe ia nikare Kumwesən mwatuk, raməgkiari tukwini səkitaha m Kumwesən. ³⁵ Nənə iərmama riti riwən rukurən nuvehi rakaiien kitaha ti nokeikeiien səvəi Kristo. Nəri auər a mə səregi nəmisəien, uə sarə ia nəpin əknekīn, uə nərmama homətə kitaha, uə nukumhə rahi, uə nautə səkitaha riwən, uə ipaka semhə, uə nərmama housi

əpune kitaha, mətə narimnari me i ko həpkuvehi raka mhə kitaha ti nokeikeien səvənhi. ³⁶ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ti nəghim, Kumwesən, kamousi əpune kimaha ia nəpın me pam.

Kamətə kimaha iahəmwhen ia sipsip me səməme tukousi əpune irəha.”

³⁷ Nipərhiendien, ia narimnari me pam nəha Kristo sə rokeikei pik kitaha ramo kitaha saməskai mhəpi raka. ³⁸ Iou iakukurən amasan mə nemhəien uə nimiruien, uə nagelo me uə nəremhə me, uə narimnari me səməme haməuvehe nəha təkwtəkwuni uə narimnari me səməme tuhəpkuvehe, uə niskaiien me, ³⁹ uə narimnari me fwe irənhə uə narimnari me fwe inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə, uə narimnari me səməme Kumwesən rino kamharə ia neiai mine tiprənə, ko irəha pam həpkuvehi raka mhə kitaha ti nokeikeien sə Kumwesən ramo m kitaha ti nəri nə mə səməuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo lərimənu səkitaha.

9

Noien sə Kumwesən rarfi nərmama me səvənhi irə

¹ Iakani pərhiien ia nəmri Kristo iapkeikuə mhə. Iakamregi Nənimwın Ikinan fwe ia rerik mə nəgkiariien i iakamini ro nipərhiendien. ² Rerik rərkwəpir məmisə pik ia nəpın me pam ³ ti səiou me nərmama me nəkur Isrel, ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nipərhiendien ia Iesu Kristo. Irəha həmwhen ia piak me ti nəri nə mə ia nipwramaha kimaha kwənəkwus kuatia. Trini minuə ko Kumwesən ruvehi raka iou ia rəgi Kristo, mo suatuk minraha həuvehe mho kuatia irəha min, mətə iou rerik ragien a mə tuko iamınha irə ia nirak. ⁴ Nəkur Isrel me nəha, Kumwesən rinəkwein irəha mə nipwnətin me, mo pui pen nasoriien səvənhi minraha, muvei pen nəgkiariien me səvənhi sə rinərihi tərini əknekın irəha, nənə muvei pen Loa səvənhi minraha, mine nəfwakiien fwe ia nimwə tapolen, mine promes me səvənhi. ⁵ Kaha kupwən me səvənraha irəha nəha Epraham, Aesak, mine Jekop. Nənə ia nipwran Kristo ruku pen ia kwənəkwus səvənraha. In Kumwesən sə rasori ia narimnari me pam. Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

⁶ Nipərhiendien nəkur Isrel me həpik həpkini mhə nipərhiendien ia Iesu Kristo, mətə ia noien nəha ripko mhə mə nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvəmwei. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Isrel ripko mhə irəha pam nəha Isrel pərhiien. ⁷ Nənə nərmama

me naha ia kwənəkwus səvəi Epraham, ripko mhə irəha pam naha nīpwənəti Epraham me. Mətə Kumwesən rīmāni pen ti Epraham i mə, “Kwənəkwus me səim tuhəuku pen ia Aesak.”⁸ Nīpwrai nəgkiariien naha in i mə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse nīpwrai iərmama ripko mhə irəha naha nīpwənəti Kumwesən me, mətə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse promes səvəi Kumwesən kaməvsini irəha mə kwənəkwus me səvəi Epraham.⁹ Ro iamīnha irə ti nəri nə mə in i nəfe Kumwesən rīmāni: “Ia nəpīn atukwatukw naha takrərig pehe mwi irə nənə Sera rīnərəhi raka nərīm riti iərman.”

¹⁰ Mətə ripko mhə in əpa naha. Takəgkiari mwi ia Repeka. In rərəhi mwirmwir Jekop mīne Isau. Tata səvənrau nə Aesak, kaha kupwən səkimaha.¹¹⁻¹² Mətə nəpīn mwirmwir mi naha krouəpwəh ihi nətuiien, nənə rouəpwəh ihi noien nari riti ramasan uə rərəha, Kumwesən ruvəni pen raka ti Repeka i mə, “Nərīm sə rasori tro tukwini nari m nərīm sə rouihi.” Nənə nəgkiariien naha ramahatən amasan mə Kumwesən rarfi nərmama mamesi pen a nətərigien səvənhi maməkwein irəha, mətə ripko mhə ti noien me irəha kamho.¹³ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Jekop iakokeikei, mətə Isau iakəmwəki.”

¹⁴ Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə noien səvəi Kumwesən ripkatukwatukw mhə? Rekəm! Kitaha ko səpkini mhə iamīnha irə.¹⁵ Mətə fwe kupwən Kumwesən nəgkiari m Moses, mīni mə,

“Trini mīnuə iakokeikei mə takapi iərmama riti, takapi in, trini mīnuə iakokeikei mə tako ramasan m iərmama riti, nənə tako ramasan mīn.”

¹⁶ Ro pen sətoni mə noien sə Kumwesən rarfi iərmama irə rəpwəh nesi penien nokeikeiien uə nīseseien səvəi iərmama, mətə ramesi pen a napiien səvəi Kumwesən.¹⁷ Ia Nəkukuə Ikinan, Kumwesən rini pen ti Fero, kig səvəi nəkur Ijip mə,

“Iakiməuvehi utə ik ti nari kuatia a, mə nərmama tuhətoni niskaiien səiou ia niram, nənə mhəni irapw nəghik ia tənəmtənə me pam.”

¹⁸ Ro pen sətoni mə Kumwesən ramesi pen a nətərigien səvənhi. Trini mīnuə rokeikei mə trapi iərmama riti, in trapi. Trini mīnuə rokeikei mə tro iərmama riti kənkəpwə ruvehe miskai, in tro kənkəpwə ruvehe miskai.

¹⁹ Mətə kimiaha riti trini pehe tukw iou i mə: “Mə ro iamīnhi irə, rəfo Kumwesən rani ihi mə noien səkitaha rərəha? Iərmama riti riwən ko rīnise nəkwān.”²⁰ Mətə ik sin i?

Ik iærmama a. Ræfo ikamækwaḡ raka ia næḡkiariien sævai Kumwesən iamīnhi? Rerim trīrhi ro tekinari kīno ia nise tīprənə rærpwu muvehe mīskai. Ko rīni pen ti iærmama rīno mæ, “Ikīnæfo mo iou iamīnhi irə?” Rekəm! ²¹ Iærmama sə ramo tekinari me ia nise tīprənə iamīnhi, in rasori ia nise tīprənə, mukurən nuvehīien nise tīprənə riti mo tekinari kəru irə, riti sævai næpin amasan, nənə riti mwi sævai wok auər a me.

²² Mætə Kumwesən in mwi rīno rəmwhen ia iærmama sə ramo tekinari ia nise tīprənə. In rīno nærmama nepwīn mæ trouaha irəha. Nənə ia næpin me in ramo nətərigien sævənhi raməpwəmwis mameitenhi næpin trərpwīn noien ərəha me sævənraha mæ nærmama tuhətoni niemaha sævənhi. ²³ In tro iamīnha irə mo nærmama hətōni nasoriien sævənhi rasori pīk anan, in truvei pen m nærmama me i rīnapi irəha, səməme in rīmækupwən məpnəpenə ia nīrəha mæ tuhəuvehi nasoriien. ²⁴ Iakaməḡkiari ia kitaha i nærmama səməme in rīnəkwein ia kitaha, rīpko mhə nəkur Isrel əpa mætə nærmama mwi rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ²⁵ Rəmwhen ia næḡkiariien sə Kumwesən rīmāni ia nəkukuə sævai Profet Hosea, rani mæ, “Nærmama me i rīpko mhə irəha nærmama me səiou, takəkwein irəha mæ, ‘Səiou me nærmama.’

Nənə nærmama me i iakinəpwəh nokeikeiien irəha fwe kupwən, takəkwein irəha mæ, ‘Nærmama keikei me səiou.’ ”^a

²⁶ Nənə rani mwi mæ:

“Ia kwopun atukwatukw nəha kimāni pen ti nīrəha i mæ,
‘Rīpko mhə kimīaha nærmama me səiou,’

tukəkwein irəha mæ, ‘Kumwesən sə ramīru nīpwnətīn me nə kimīaha.’ ”

²⁷ Nənə Profet Aesea rəḡkiari ia nəkur Isrel ia næḡkiariien i rani mæ,

“Nəri auər a mæ nəkur Isrel tuhəpīk rəmwhen ia nīpəkīr ia nīkare təsi,
mætə tukuvehimīru a kwənkwan nepwīn,

²⁸ ti nəri nə mæ Iərimənu tro pam akwauakw a nəfe nəḡhīn rīmāni mæ tro ia təkure tīprənə i.”

²⁹ Nənə rəmwhen ia næḡkiariien i Profet Aesea rīmāni fwe kupwən mæ:

“Iərimənu sə rauvehi nīskaiien me pam rīməuvehimīru kitaha me nepwīn nəkur Isrel.

Mə in rīnapko mhə iamīnhi,
ko kitaha səmwhen ia nəkur Sotom
kitaha səuvəuvehe raka mhənəmwhen ia nəkur Komora.”

Nəkur Isrel me həpīk həpkīni mhə nīpərhīenien ia Iesu Kristo

9:21: Jer 18:6   **9:23:** Rom 8:29, Efes 1:3-12   **a 9:25:** Uə “Pran i kəpwəh nokeikeiien in fwe kupwən, takəkwein in mæ, ‘Pran keikei səiou.’ ” Hos 1:6; 2:23

30 Ro pen kitaha tsəfni irə? Nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həpkousari mhə mə tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə ti nəri nə mə irəha həni nīpərhienien ia Iesu Kristo nənə Kumwesən ro irəha hatukwatukw ia nənimen. 31 Mətə nəkur Isrel housari pik ia suatuk səvəi nesi penien Loa mə irəha tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə irəha həpwəh natukwatukwien. 32 Ti nəfe? Ti nəri nə mə irəha kamhousari pik mə tuhatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənraha, mətə həpkesi pen mhə suatuk səvəi nahatətəien. Irəha hənapəti raka ia kəruətərei sə nərmama kamhapəti irə. 33 Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Hətoni ro! Iakaməmri kəruətərei riti fwe Saeon sə nərmama tuhapəti irə, kəpwier sə tro irəha həmwēi, nənə iərmama sə rani nīpərhienien irə, in tripkauris mhə.”

10

1 Piak me, ia rerik iakokeikei pik mə Kumwesən truvehimiru nəkur Isrel, nənə ia nəp̄in me pam iakaməfwaki tukwe. 2 Iakəsəni mə pərhien irəha kamhagien pik ti Kumwesən, mətə noien səvənraha ripkesi pen mhə nukurənien. 3 Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə irəha həpkukurən amasan mhə mə tuhəfo mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. Nənə suatuk səvəi natukwatukwien Kumwesən rīnəmri, in i nahatətəien ia Iesu Kristo, irəha həpkisiai mhə irə, mətə irəha kamhousari mə tuhəmri atukw səvənraha riti, in i nesi penien Loa. 4 Mətə Kristo in rino sampam ia noien səvəi nesi penien Loa mə nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien irə həukurən nuvehejen mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

5 Moses raməgkiari ia natukwatukwien sə raku pen ti Loa ia nəgkiariien i sə in rīmərai mə, “Iərmama sə ramo nəgkiariien me səvəi Loa, in truvehi nīm̄ruien ia nəgkiariien me nəha.” 6 Mətə natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien rani mə, “Rerim̄iaha trəpwəh nīrhien nəgkiariien i mə, ‘Sin trevən fwe irənhə ia neiai’ ” muvehi Kristo meiwaiu pehe? 7 “uə ‘Sin trevən fwe inhəripw ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən’ ” muvehi raka Kristo ia reri nəkur həuvamhə muvehi mutə pehe? 8 Natukwatukwien sə raku pen ti nahatətəien ripkini mhə iam̄nha irə, mətə rani mə, “Nəgkiariien nəha ipaka tukw ik. In fwe ia tərhum mīne ia rerim̄.” In i nəgkiariien i səvəi nahatətəien kīmaha iahaməvisau irapw i. 9 Trini mīnuə ikini irapw ia tərhum mə “Iesu in Iərimənu,” nənə mīni nīpərhienien irə fwe imwə ia rerim̄ mə Kumwesən

rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, nənə Kumwesən truvehimiru ik. ¹⁰ Nəpɪn iərmama riti ruvehi Iesu ia rerin mini nɪpərhiēnien irə, Kumwesən trini irapw in mə in ratukwatukw ia nənimen. Nənə in truvehimiru mwi iərmama sə rani irapw ia tərhun mə Iesu in Iərimənu səvənhi. ¹¹ Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me pam səməme kamhəni nɪpərhiēnien ia iərmama nəha, irəha tuhəpkauris mhə.” ¹² Nəgkiariien nəha səvəi nərmama pam nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rɪpko mhə ik iəmə Isrel. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə Iərimənu kuatia a i ramərimənu ia nərmama me pam, maməriari pen ia namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəkwein in. ¹³ Rəmwhen ia nəgkiariien i Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nərmama me pam səməme kamhəkwein ia nəghi Iərimənu, in truvehimiru irəha.”

¹⁴ Mətə nərmama tuhəfo mhəkwein ia Iərimənu trini minuə həpkini mhə nɪpərhiēnien irə? Nənə tuhəfo mhəni nɪpərhiēnien irə trini minuə həpwəh nɪregiien nəvisaiien sə raməgkiari irə? Nənə tuhəfo mhəregi trini minuə iərmama riti səvəi nəvisaiien riwən? ¹⁵ Nənə nərmama tuhəfo mhəvisau trini minuə Kumwesən rəpwəh nəri penien irəha? Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Ramasan pɪk anan nəpɪn nərmama kamhəuvehe mə tuhəvisau nəgkiariien amasan!”

¹⁶ Mətə rɪpko mhə nəkur Isrel me pam həməni nɪpərhiēnien ia nəgkiariien amasan nəha. Rəmwhen ia nəgkiariien səvəi Profet Aesea rani mə, “Iərimənu, nərmama houhi a həni nɪpərhiēnien ia nəgkiariien səkimaha.” ¹⁷ Ro pen nahatətəien raku pen ia nəri kamregi, nənə nəri kamregi raku pen ia nəgkiariien sə kaməvisau ia Kristo. ¹⁸ Mətə iakaməres mə nəkur Isrel həuvəregi raka nəgkiariien nəha uə rekəm? Ouəh, həuvəregi. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Nərmama me pam həuvəregi raka rerɪnraha, nəgkiariien me səvənraha həuvavən mhəneste tənəmtənə me pam.”

¹⁹ Nənə iakaməres nəresien riti mwi mə nəkur Isrel həuvəukurən raka uə rekəm? Ouəh, həuvəukurən. Moses rɪməkupwən mini irapw nəgkiariien i səvəi Kumwesən mə,

“Iou tako ramasan m nərmama nepwɪn ia tənə əpə iti, kimiaha tihətoni mhəmwəki irəha.

Tako ramasan m nərmama nepwɪn həreirei nari, kimiaha tihətoni niemaha rəpi kimiaha.”

²⁰ Nənə Profet Aesea rini amasan mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə,

“Nərmama səməme həpwəh nətuiien iou, hənətoni iou.

Iakino pui pen iou m narmama samame hapwäh neresien iou.”

²¹ Mätä ia näkur Isrel Kumwesän rani mä,

“Ia näpin mä pam iakavi atukw rägik mä takasitu ia narmama me i samame kamhärui näkwak, mamhani äräha iou.”

11

Näkur Isrel kwänkwan nepwin näha ikin Kumwesän rimärfi iräha

¹ Ro iamihni irä iakamäres mä pärhien Kumwesän rimäuvei pen tükutan m narmama me sävanhi? Rekäm! Hätoni ro iou. Iou iamä Isrel. Iou iakuku pen ia kwänäkwus sävai Epraham mine kwänäkwus sävai Penjamin. ² Kumwesän rinäpwäh nuvei penien tükutan m narmama me sävanhi samame in ruvükurän raka iräha fwe tui anan. Hiäukurän uä rekäm näfe Näkukuä Ikinan rani ia Profet Elaeja ia näpin näha ramägkiari m Kumwesän ti noien äräha me samame näkur Isrel kamho?

³ In rini mä,

“Iärimänu, iräha hänoussi äpune profet me säim, mhousi testesi nifatä me säim.

Iou äpa iakamarä,

nänä iräha hamämwur mwi mä tuhousi äpune iou.”

⁴ Mätä Kumwesän rimäni pen näfe ti Profet Elaeja? In rimäni mä,

“Iakamäkwätämhiri äknekän närman me sefen taosen iräha narmama me säiou.

Iräha häpkänimwi mhä nukurhunraha mhäsiai kumwesän eikuä i Paal.”

⁵ Nänä rämwhen a mwi ipwet mine näkur Isrel kwänkwan nepwin näha ikin samame Kumwesän rimärfi iräha ia namasianien sävanhi. ⁶ In rimärfi iräha ia namasianien sävanhi, mätä ripko mhä mä rirfi iräha ti noien me samame iräha kamho. Trini minuä rirfi iräha ti noien me samame iräha kamho, nänä namasianien sä trärari irä minraha riwän rämwhen mä ramäräku iräha ti wok sävanraha.

⁷ Ro pen, räfo? Näri näha näkur Isrel kamhätui, iräha hapwäh nätonien. Mätä narmama samame Kumwesän rimärfi iräha, iräha hätoni mhäuvehi. Samame näha nepwin samame hapwäh nätonien, Kumwesän ro iräha känkäpwänraha ruvehe miskai. ⁸ Rämwhen ia nägkariien i kimärai pen ia Näkukuä Ikinan rani mä,

“Kumwesän ro nätärigien sävanraha rapri meste pehe ipwet, iräha ko häpkätöni mhä mwi nari riti ia nänimenraha, mhäpwäh mwi näregiien nari riti ia näkwäreginraha.”

⁹ Nənə Kig Tevit rani mə,
 “Pwəh tepol sə irəha kamhani nari irə ruvehe mo kwənkru sə
 trousi tərini irəha
 mine net sə tuhəvsausini pen irəha irə.
 Pwəh ruvehe mo nəri sə tro irəha həmwei,
 mine nəri sə tro irəha həuvehi nərpinien ti noien ərəha
 me səvənraha.
¹⁰ Pwəh nənimenraha rifwə həpwəh mwi nətoniien nari.
 Pwəh irəha həregi rərəha ia nəpin me rəmwhen ia
 iərmama ramikou ti təkutan.”

Rigi nei Kumwesən riripin pen ia nipwren

¹¹ Ro pen iakaməres mə nəkur Isrel hənəpəti mhəmwei ko həpkərer mhə mwi? Rekəm, irəha həukurən nərərien mwi. Mətə ti nəri nə mə irəha ho noien ərəha, Kumwesən rauvehimiru nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tro nəkur Isrel rerinraha revən ia namasanien nəha mə tuhəuvehi səvənraha. ¹² Noien ərəha sə nəkur Isrel həno ro namasanien revən ia tənəmtənə me. Nīmweiiien səvənraha ro namasanien revən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Mə ro iamihhi irə tukəfo nəpin nəkur Isrel me pam tuhərərig mwi ti Kumwesən? Kumwesən tro minraha namasanien rasori mwi.

¹³ Təkwtəkwiuni iakaməgkiari m kimiaha nərmama rīpko mhə kimiaha nəkur Isrel. Iou aposol səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, ro pen iakəgnəgini wok i sə Kumwesən rīməuvei pehe miou. ¹⁴ Iakamo iamihhi irə mə tako iou me nepwin nəkur Isrel rerinraha revən ia namasanien i kamo m kimiaha nənə mhokeikei mə tuhəuvehi səvənraha, nənə ia noien nəha takuvehimiru irəha nepwin. ¹⁵ Mə noien i Kumwesən rino mərarki nəkur Isrel ro nərmama ia tənəmtənə me həuvehe mho in me nepwin, tukəfo nəpin in ripeki pehe mwi nəkur Isrel? Noien nəha trukəfo noien i nərmama tuhətui mwi ia nemhəien. ¹⁶ Trini minuə nərmama həmri karen nikare bred səvəi nəveginien vi mə səvəi Kumwesən, nənə bred pəpwia səvəi Kumwesən. Nənə ia nəgkiariien səvəi nei, trini minuə nukune nei səvəi Kumwesən, rəgrəgin me mwi səvəi Kumwesən.^a

¹⁷ Mətə kətəftəfi raka rəgrəgi nei nəha nepwin, nənə kuvehi kimiaha, kimiaha rəgrəgi nei olif sə rəprmin, kripin pen kimiaha ia təmwhəkənraha mə tihəuvehi pəri namasanien səvəi nukune olif nəha. ¹⁸ Nənə ro iamihhi irə rərəha mə kimiaha hiaməfiəutə ia kimiaha mamhətə ərəha rəgrəgi olif

11:9: Sam 35:8 **11:11:** Wok Me 13:46, Rom 10:19 **11:16:** Nam 15:17-21, Esik 44:30 ^a **11:16:** Nəgkiariien i, nipwran mə trini minuə Ebrahim mine kaha kupwan me səvəi nəkur Isrel irəha nərmama me səvəi Kumwesən, nənə nərmama ia kwənəkwas səvənraha irəha mwi nərmama me səvəi Kumwesən. **11:17:** Efes 2:11-19 **11:18:** Jon 4:22

nəha. Mə hiaməfiətə ia kimiaha iamīnhi, rerimīaha tram-rhi mə nukune nei raməkwməni kimiaha, mətə rīpko mhə kimiaha rəgrəgi nei tihəkwməni nukune nei. ¹⁹ Rosi kimiaha riti trəfiətə in mə, “Kinəteftefi raka rīgi nei me nepwīn kuvehi iou krīpīn iou ia təmwhekinraha.” ²⁰ Nīpərhienien kinəteftefi raka irəha, ti nəri nə mə irəha həpwəh nahatətəien ia Kumwesən, mətə ik ikamərer ia təmwhekinraha ti nəri nə mə iakamahatətə irə. Ro iamīnhi irə tikəpwəh nəfiətəien ik, mətə tikaməkeikei mehekīr. ²¹ Trīni mīnuə Kumwesən rīnəteftefi raka rəgrəgi nei atukwatukw ti nəri nə mə hənəpwəh nahatətəien, in trətəfi raka mwi ik mə ik ikəpwəh nahatətəien.

²² Ro pen sətōni mə Kumwesən rukurən noien ramasan m nərmama, mətə rukurən noien mwi rəknekin mīnraha. In ramo rəknekin m nərmama səməme haməmwei raka, mətə in ramo ramasan tukumīaha. Nənə trīni mīnuə kimiaha hiamesi pen noien amasan səvənhi, in trīrīpīn mamō ramasan tukumīaha. Mətə trīni mīnuə kimiaha hiəpwəh noien iamīnha irə, nənə in trətəfi raka mwi kimiaha. ²³ Nənə trīni mīnuə nəkur Isrel hərərig pehe mwi mhəni nīpərhienien ia Iesu Kristo, nənə Kumwesən trīrīpīn mwi irəha ia nukunen, ti nəri nə mə in rauvehi nīskaiien ti noien iamīnha irə. ²⁴ Nīpwrai nəgkiariien i mə kimiaha nərmama rīpko mhə kimiaha nəkur Isrel hiəmwhen ia rīgi nei əprmin i olif sə Kumwesən rīnərai raka, nənə mīrīpīn pen ia nei nəha olif fwe ia nəmhien səvənhi. Noien nəha rīpko mhə noien atukwatukw riti səvəi nei ti nuvehien rīgi nei əpə riti mīrīpīn pen ia nei əpə riti. Mətə nəkur Isrel həmwhen ia rīgi nei nəha olif fwe ia nəmhien. Nənə təkwətəkwuni rīməru mə Kumwesən trīrīpīn mwi irəha ia nukunenraha atukwatukw.

Kumwesən truvehimīru nəkur Isrel me pam

²⁵ Piak me, nəgkiariien pərhien riti Kumwesən rīnərkwafə i fwe kupwən iakokeikei mə kimiaha tihəukurən, ti nəri nə mə rərəha kimiaha hiaməfiətə ia kimiaha mə hiəukurən nari. Kumwesən rīno nəkur Isrel me nepwīn kənkəpwənraha ruvehe mīskai, mətə noien nəha trəpwəh nəmakien ia nəpīn me. Nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel səməme tuhəuvehe ti Kumwesən tuhaməkeikei mhəuvehe pam, nənə, noien nəha ramo nəkur Isrel kənkəpwənraha rīskai tro sam-pam. ²⁶ Nənə kurirə irə, Kumwesən truvehimīru pam nəkur Isrel. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama sə truvehimīru nərmama truku pen fwe Saeon.

In truvehi raka noien ərəha səvəi kwənəkwus me səvəi Jekop.”

27 “Nənə in i promes səiou tako mınraha
 ia nəpın nəha takuvehi raka noien ərəha me səvənraha.”
 28 Nəkur Isrel hənəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu
 Kristo, nənə ro iamınhi irə irəha həmwhen ia nərmama
 kamhəmwəki Kumwesən. Nəri nəha ro iamınhi irə trasitu
 ia kimiaha nərmama rıpkə mhə kimiaha nəkur Isrel. Mətə ti
 nəri nə mə Kumwesən rımərfi kaha kupwən me səvənraha,
 ro pen in ramokeikei ihi irəha. 29 Ro iamınhi irə ti nəri
 nə mə nəpın Kumwesən ruvərfi raka nərmama, məriari
 auər a narimnari me mınraha, ko rıpkərari mhə mwi ia
 nətərigien səvənhi. 30 Kimiaha i nərmama rıpkə mhə kimiaha
 nəkur Isrel fwe kupwən hiamərui nəkwai Kumwesən, mətə
 təkwtəkwuni Kumwesən rapi kimiaha ti nəri nə mə nəkur
 Isrel hənərui nəkwan. 31 Ia noien a mwi nəha, ti nəri nə
 mə Kumwesən rınapi kimiaha ipwet mine nənə nəkur Isrel
 kamhərui nəkwai Kumwesən, ro pen Kumwesən trapi mwi
 irəha. 32 Nərmama me pam kamhərui nəkwai Kumwesən.
 Rəmwhen mə Kumwesən rərihi irəha kamharə ia kalapus. In
 ro iamınha irə mə in rukurən napiien irəha pam.

Nəgkiariien sampam kəgnəgini Kumwesən irə

33 Hətoni ro, nautə mine nukurənien mine nətərigien səvəi
 Kumwesən harəmwhenimw pık!
 Samətui nəkiriien me səvənhi mine suatuk me səvənhi ko
 səpkətə pam mhə!

34 “Sin rukurən nətə puuien nətərigien səvəi Kumwesən,
 uə sin rukurən nəvəhagien mın?”

35 “Uə sin ruvəuvei pen raka nari riti mın ia nəpın riti
 mə Kumwesən traməkeikei mərpwın pen mın?” İərmama
 riti riwən!

36 Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me
 pam,
 nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə nıskaiien
 səvənhi raməkwtəmhiri irəha,
 narimnari me pam in rino mə səvənhi.
 Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh
 ro iamınhi.

12

Pwəh səuvei pen nımıruien səkitaha m Kumwesən

1 Piak me, ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me
 i ia napiien səvənhi ro pen iakaməres skai m kimiaha mə
 tihəməkeikei mhəuvei pen nıpwramiaha me mın rəmwhen
 ia nari riti sə ramıru mo ikinan i kauvei pen m Kumwesən

ia tākure nifatə rerin ramagien tukwe. In i suatuk atuk-watukw sə tihəfwaki m Kumwesən irə. ²Tihəpwəh nuvehien noien səvəi nərmama ia tīprənə i, mətə pwəh Kumwesən ro nətərigien səkimiaha ruvehe mərməvi hiəsehu ro ia noien akuas səkimiaha. Mə hio iamihə irə hiəukurən nəkiriien noien me, mhətoni mə sə pəku nəha nəkwai Kumwesən, noien sə ramasan, rerin ragien tukwe, matukwatukw pam.

³ Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, iou iakani pehe tukumiaha pam mə rerimiahə trəpwəh nīrhien mə kimiaha iərmama riti. Kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha, mhəkiri mə ik nəfe iərmama pwəh resi pen atukwatukw nahatətəien sə Kumwesən riməuvei pehe mik rasori uə rouihi. ⁴ Nīpwrai iərmama nīpərpərin me həpik, nənə nīpərpərin me nəha səvənraha wok səpəmsəpə. ⁵ Rəmwhen a mwi kitaha səpik, mətə kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia, ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mhə kuatia kitaha Kristo. Kitaha kuatia kuatia saməripin pen ia kitaha me rəmwhen ia nīpərpəri nīpwrai iərmama, ⁶ mamhəuvehi nīskaiien me səpəmsəpə resi pen namasanien sə Kumwesən rinəriari irə m kitaha. Ro iamihə irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi nīskaiien me nəha mhasitu ia kitaha me irə. Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə raku pen ti Kumwesən, pwəh in rini irapw nəgkiariien nəha mesi pen nahatətəien səvənhi. ⁷ Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti no tukwinien nari, pwəh in ro tukwini nari. Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nahatənien, pwəh in rahatən. ⁸ Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nuvehi utəien nətərigien səvəi iərmama, pwəh in ruvehi utə. Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nəriariien nautə, pwəh in rəriari rasori. Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti niriien nakalasia me, pwəh in riri irəha misese tukwe. Trini minuə iərmama riti rauvehi nīskaiien ti nasituien ia nərmama, pwəh in rasitu ia nīrəha ia rerin agien.

Nokeikeiien

⁹ Pwəh nokeikeiien səkimiaha hiamokeikei nərmama irə ro nokeikeiien pərhien. Tihaməkeikei mhəmwəki noien sə rərəha, mhəkwətəmhiri əknekīn noien sə ramasan. ¹⁰ Tihaməkeikei mhəkeikei kimiaha me rəmwhen mə kimiaha piəvmiaha me, mhəsiai kimiaha me. ¹¹ Tihaməkeikei mhə wok səvəi lərimənu səkitaha ia nəpin me pam rəmwhen ia napw rauək ia rerimiahə mhəpwəh nəpouien. ¹² Rerimiahə traməkeikei magien ia nəpin me ti nəri nə mə hiaməmri pen

12:2: Efes 4:23, Efes 5:10,17   **12:3:** 1Kor 12:11, Efes 4:7   **12:4:** 1Kor 12:12
12:5: 1Kor 12:27, Efes 4:25   **12:6:** 1Kor 12:4-11, 1Tes 4:10-11   **12:8:** 2Kor 9:7
12:9: 1Tim 1:5, 1Pit 1:22, Amos 5:15   **12:10:** 2Tes 1:7, Fil 2:3   **12:11:** Wok Me 18:25, Rev 3:15   **12:12:** 1Tes 5:17

əknekīn nətərigien səkimiāha ia Kumwesən. Trīni minuə hiəuvehi nəmisəien, tihaməkeikei mho nətərigien səkimiāha rəpwəmwis, nənə mhəfwaki ia nəpīn me. ¹³ Trīni minuə nərmama nepwīn səvəi Kumwesən səvənraha narimnari riwən, tihaməkeikei masitu ia nirəha, mhətə amasan iəpwispwis me səməme kamhəuvehe imwəmiāha.

¹⁴ Tihəkwein amasan ia nərmama səməme kamhometə kimiāha. Tihəkwein amasan ia nirəha, mhəpwəh nəkwein ərəhaien ia nirəha. ¹⁵ Nəpīn nərmama kamhagien, kimiāha mwi tihagien kimiāha minraha. Nənə nəpīn nərmama rerinraha rəpou, kimiāha mwi tihəsək kimiāha minraha. ¹⁶ Ramasan mə hiamarə nətərigien səkimiāha truvehē mo kuatia. Tihəpwəh nəfiəutəien ia kimiāha, mətə tihəuvehi nətərigien sə reiwaiu. Rerimiāha trəpwəh nīrhien mə kimiāha hiəukurən pīk nari.

¹⁷ Trīni minuə iərmama riti ramo rərəha ia kimiāha, tihəpwəh nərpwīnien noien səvənhi. Tihousari mə tiho noien sə nərmama pam tuhətoni mə ramasan. ¹⁸ Kimiāha tihousari mho narimnari me pam səməme hiəukurən noien mə tiharə ia nəmərinuien ia nəpīn me kimiāha nərmama pam. ¹⁹ Nərmama keikei me, tihəpwəh nərpwīnien noien ərəha səvəi iərmama riti, mətə tihəpwəh a pwəh Kumwesən ruvei pen niemaha səvənhi min. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iou takərpwīn noien ərəha səvəi nərmama, nīpərhiēnien iou tako.” ²⁰ Mətə tiho iamīnhi irə:

“Trīni minuə iərmama riti sə raməmwəki ik nukumhə rahi, tīkaməkeikei məkwməni.

Trīni minuə rəkwakwa, tīkaməkeikei mhəuvei pen nui min rənīmwi.

Ia noien nəha tiko in rauris pīk anan.”

²¹ Tihəpwəh nəsenien noien ərəha mə truvehē irapw nīskaiien səkimiāha, mətə ia noien amasan tihəuvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha.

13

Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu

¹ Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərimənuien ruku pen əpa ti Kumwesən, nənə, nərmama me pam səməme kamhərimənu Kumwesən rīnəmri irəha. ² Ro iamīnhi irə trīni minuə iərmama riti rərui nəkwai nərmama

12:13: Hip 13:2   **12:14:** Mat 5:44, Wok Me 7:60, 1Kor 4:12   **12:15:** Sam 35:13   **12:16:** Rom 15:5, 11:20, Prov 3:7, Aes 5:21   **12:17:** 1Tes 5:15   **12:18:**

Mak 9:50, Hip 12:14   **12:19:** Dut 32:35, Mat 5:39, Rom 13:4, 1Tes 1:6-7, Hip 10:30

12:20: Prov 25:21-22, Mat 5:44   **13:1:** Taet 3:1, Prov 8:15, Jon 19:11

kamhərimənu, in rinəru i nəri sə Kumwesən riməuvehi utə. Nənə nərmama səməme kamho iaminha irə tukərpwin noien ərəha səvənraha. ³ Nərmama səməme kamho noien amasan tuhəhekir nərmama kamhərimənu ti nəfe? Mətə nərmama səməme kamho noien ərəha irəha nəha tuhekir. Ikokeikei mə tikəpwəh nehekiri en ia iərmama sə ramərimənu? Tikaməkeikei mo noien amasan, nənə in trəgnəgini ik tukwe. ⁴ Iakani iamihni irə ti nəri nə mə iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamə nari amasan ramasitu ia niram. Mətə trini minuə ikamo noien ərəha, tikaməkeikei mehekir ti nəri nə mə niskaiien sə in rauvehi ti nərpwinien noien ərəha ro niperhienien. Iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamərpwin noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə noien nəha ramahatən pen niemaha səvəi Kumwesən. ⁵ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəsi ai nərmama səməme kamhərimənu. Tihəpko mhə ti nəri nə mə hiamhekir əpa niemaha səvəi Kumwesən, mətə tiho mwi ti nəri nə mə hiəukurən mə in noien atukwatukw. ⁶ Ro iamihni irə kimiaha hiaməəkəku pen mwi takis me, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhərimənu irəha nərmama kamho tukwini nari m Kumwesən mamə wok səvənhi. ⁷ Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen m nərmama me pam nəfe səvənraha. Iərmama sə rauvehi mane səvəi takis me səpəmsəpə, tihaməkeikei mhəəkəku pen takis me nəha min. Iərmama sə kamsi ai, tihaməkeikei mhəsi ai. Nənə iərmama sə kamo nəkwən, tihaməkeikei mhə nəkwən.

Kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me

⁸ Ripkamasan mhə mə tiho kaon m nərmama nepwin. Mətə nari riti nəha ikin sə rəmwhen ia kaon səkimiaha tihaməkeikei mhə. In i kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Iakani iamihni irə ti nəri nə mə iərmama sə ramokeikei piəvni in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani. ⁹ Loa nəha rani mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama,” “Tikəpwəh nakresien,” “Rerim trəpwəh nakresien narimnari səvəi iərmama riti,” nənə Loa me nepwin mwi nəha ikin. Mətə nəgkariien riti nəha in rəuiui pam irəha, rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piəm rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ¹⁰ Trini minuə iərmama riti rokeikei piəvni, ko ripko mhə nərəhaien min. Ro pen iərmama sə ramokeikei nərmama in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

¹¹ Kimiaha tihaməkeikei mhə iaminha irə ti nəri nə mə hiəukurən nəpin i samarə irə nəha təkwtəkwuni mə rino raka nəpin atukwatukw sə tihətui mhəpwəh mwi naprien.

Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə nəp̄in sə Kumwesən truvehim̄iru kitaha irə ruvəuvehe ipaka, in ipaka mwi m̄əpi raka fwe kupwən nəp̄in səpkuvehe vi a mhəni n̄ipərhiēnien ia Iesu Kristo. ¹² Triṅko mhə tui n̄əpitəvien ro sampam nənə nukuraanien ruvehe. Ro pen pwəh saraka ia noien me səvəi n̄əpitəvien nənə mho noien me səvəi nukuraanien. Noien me nəha h̄əmwhen ia karkahu iərmama rarkahu irə mo tukuahag n̄ipwran ti naruagənien. ¹³ Pwəh kitaha so noien amasan me rəmwhen ia n̄ərmama s̄əməme kamhavən ia nukuraanien. Tsəpwəh noien lafet ərəha me, mhəpwəh n̄ənimwiien n̄ənimwiien skai mhakonə irə, mhəpwəh nakresien n̄ipran, mhəpwəh noien nəfe nəghin n̄ətəriḡien ərəha səkitaha rokeikei, mhəpwəh nəvisəien, nənə reritaha trəpwəh n̄irhi ərəhaien kitaha me. ¹⁴ Mətə tiharkahu Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rəmwhen karkahu səkimiaha, nənə rerimiaha trəpwəh mwi n̄irhiien suatuk me nepw̄in səvəi noien ərəha səvəi n̄ipwramiaha mə tiho nəfe rokeikei.

14

Tukəfo ia iərmama nahatətəien səvənhi r̄ipkiskai mhə

¹ Tr̄ini minuə iərmama riti nahatətəien səvənhi r̄ipkiskai mhə ruvehe tukumiaha, nənə kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiaha tukwe, mətə tihəpwəh nəvisəien kimiaha min ti n̄ətəriḡien me səvənhi. ² Iərmama riti r̄ini n̄ipərhiēnien mə in rukurən n̄əniiēn nəveḡinien me pam, mətə iərmama riti mwi nahatətəien səvənhi r̄ipkiskai mhə in raməni a nəveḡinien ia n̄əmhiēn. ³ Pwəh iərmama sə raməni nəveḡinien me pam rəpwəh n̄ətoni ərəhaiēn iərmama sə r̄ipkəni mhə nəveḡinien me pam. Nənə pwəh iərmama sə in r̄ipkəni mhə nəveḡinien me pam rəpwəh n̄iniēn mə iərmama sə raməni nəveḡinien me pam ramo noien ərəha. In trəpwəh n̄iniēn iam̄inha irə ti nəri nə mə Kumwesən r̄inəsevər raka ia rerin ti iərmama nəha, minəsēni raka in ruvehe tukwe in. ⁴ Ik nəfe iərmama mə tikini mə iərmama sə ramo tukwini nari səvəi iərmama əpə riti mwi r̄ino noien ərəha? Ia n̄əmri Iərimənu a səvənhi in tr̄ərer uə tr̄imwei. Nənə in tr̄ərer ti nəri nə mə Iərimənu səvənhi rukurən noien mə in tr̄ərer.

⁵ Iərmama riti raməkiri mə n̄əp̄in kuatia ropə ia n̄əp̄in me nepw̄in, mətə iərmama riti mwi raməkiri mə n̄əp̄in me pam h̄əmnəmwhen a. Pwəh n̄ərmama kuatia kuatia h̄ətəriḡ ia n̄ətəriḡien me səvənraha mə sə pəku nəha ro n̄ipərhiēnien. ⁶ Iərmama sə rerin ramrhi mə n̄əp̄in kuatia ropə ia n̄əp̄in nepw̄in, in ramo noien nəha mə tr̄isiai Iərimənu səkitaha. Nənə iərmama sə raməni nəveḡinien me pam raməni mə

trisiai Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə in rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. Nənə iərmama sə ripkəni mhə nəveginien me pam in mwi raməpwəh nənien ti nisaiien Iərimənu səkitaha, nənə in mwi rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. ⁷ Iərmama riti ripkərimənu atukw mhə ia nimiruien səvənhi, nəri auər a mə in ramiru uə in remhə. ⁸ Trini minuə kitaha saməmiru, nimiruien səkitaha in səvai Iərimənu səkitaha. Nənə trini minuə kitaha semhə, nemhəien səkitaha in səvai Iərimənu səkitaha. Ro iamīnhi irə trini minuə saməmiru uə səuvamhə, kitaha səvai Iərimənu səkitaha. ⁹ Kristo rimamhə marə mətui mwi ti nəri, mə in truvehə Iərimənu səvai nərmama səməme kamhəmiru mine səməme həuvamhə raka. ¹⁰ Ro pen rəfo ikaməkiri noien səvai piam mə rərəha? Uə ik, rəfo ikamətə ərəha piam? Kitaha pam tsərər ia nəmri Kumwesən, in trəkiri kitaha ti noien me səkitaha. ¹¹ Iakani iamīnhi irə ti nəri mə nə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iou Iərimənu iakamiru, iakani nipərhiēnien

mə nərmama me pam tuhənimwi nukurhunraha ia nənimek, nənə nərmama me pam tuhəni irapw mə iou, iou Kumwesən.”

¹² Nəgkiariien nəha nipwran mə kitaha pam tsaməkeikei mhəni irapw noien me səkitaha ia nəmri Kumwesən.

¹³ Ro iamīnhi irə pwəh kitaha səpwəh mwi nəkiriien noien me səkitaha me mə rərəha mətə pwəh səuvehi nətərigien riti sə rani mə tsəpwəh noien nari riti ia nəpīn riti sə tro piəvtaha riti rapəti mīmwei. ¹⁴ Iou iakukurən amasan mə nəveginien me pam hamasan a ti nənien həkpo mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Iesu Iərimənu səkitaha rasitu ia nirak mo iakuvehe mīni nipərhiēnien ia nəri nəha. Mətə trini minuə iərmama riti rerin rirhi mə nari riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, nəri nəha rəmkemik atukw a tukwe in. ¹⁵ Nəpīn iko piam riti riregi rərəha ti nəveginien me səməme ikaməni ramahatən pen mə ikinəpwəh narəien i sə ikamarə irə mamə nokeikeiēn. Tikəpwəh noien mə nəri ikiməni trouaha piam riti sə Kristo rimamhə tukwe. ¹⁶ Nənə tikəpwəh noien mə nəri ikətəni mə ramasan a tukini ərəha. ¹⁷ Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə ripko mhə in nə nənien nari mine nənimwiēn nari, mətə nītətə nəha in nə natukwatukwien, mine nəməriniēn, mine nagienien sə Nənimwīn Ikinan rauvei pehe. ¹⁸ Iərmama sə ramo tukwini nari m Kristo ia suatuk iamīnha irə Kumwesən rerin ramagien tukwe, nənə nərmama mwi həukurən niniēn mə noien səvənhi ratukwatukw.

14:8: Luk 20:38, Kal 2:20, 1Tes 5:10   **14:10:** Mat 25:31-32, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Fil 2:10-11   **14:12:** Kal 6:5   **14:14:** Wok Me 10:15, Taet 1:15   **14:15:** 1Kor 8:11-13   **14:16:** Taet 2:5

19 Ro pen pwəh sousari ti noien sə raməmri nəməriniuen mine narimnari me səməme tuhasitu ia kitaha ti nuvrhəkinien kitaha me səuvehe mhəutə. ²⁰ Tikəpwəh nəsenien nəveginien sənəm rouraha wok səvəi Kumwesən. Nəveginien me pam hamasan a həpko mhə iərmama riti rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə ripkatukwatukw mhə mə tiko piam rīmwei ti nəniien nari. ²¹ Ro iaminha irə ramasan mə tikəpwəh nəniien nusai nari uə ikəpwəh nənimwiien nənimwiien skai rəmwhen ia waen uə noien nari riti mwi sə tro piam rapəti mīmwei.

²² Nahatətəien səim ti narimnari me nəha ramasan mə tikəkwtəmhiri ramarə a tukw ik mine Kumwesən. Trini minuə iərmama riti ramesi pen noien sə in rukurən mə ramasan a, mipkregi mhə rərəha tukwe, in rerin tragien. ²³ Mətə trini minuə iərmama riti nətərigien səvənhi ramo kəru ti nəveginien riti, nənə in raməni, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən, ti nəri nə mə in raməni nəveginien nəha, mətə rəpwəh nəniien nīpərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro iaminhī irə. Nəfe nəghin iərmama rəpwəh nəniien nīpərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro, trini minuə ramo, ramo noien ərəha ia nəmri Kumwesən.

15

¹ Kitaha nərmama nahatətəien səkitaha riskai tsaməkeikei mhasitu ia nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh niskaiien, mhəvrani nari pəmpəm me səvənraha, nənə mhəpwəh nəvraniien mə reritaha tragien tukwe. ² Mətə pwəh kitaha sousari mə tso piəvtaha me rerinraha ragien, mho ramasan minraha, mhəuvrhəkin irəha həuvehe mhəutə. ³ Iakani iaminhī irə ti nəri nə mə Kristo ripkousari mhə mə tro rerin əpa ragien. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nini ərəhaien me nərmama səpəmsəpə kəmhəni ia niram, həuvehe mhəmak ia nirak.”

⁴ Kitaha səukurən mə nəgkiariien me pam səməme kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan fwe kupwən kimərai pen irəha mə tuhəvəhag m kitaha mə tsəmri pen əknekīn nətərigien səkitaha ia Kumwesən. Kitaha səukurən noien noien nəha ti nəri nə mə samərer əknekīn ia nəpīn me nənə nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan kəmhəuvehi utə nətərigien səkitaha.

⁵ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsərer əknekīn ia nəpīn me, nənə in əpa rauvehi utə nətərigien səkitaha. Nənə təkwtəkwuni iakaməres in mə trasitu ia kimiaha ia nətərigien səkimiaha mə truvehe mo kuatia rəmwhen ia noien səvəi Iesu Kristo. ⁶ Nənə iakaməres iaminha irə mə kimiaha pam

rerimiaha rukurən nuveheien məmwhen ia reri iərmama kuatia a ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

⁷ Ro pen mə piəvtaha riti ruvehe tukumiaha tihəsevər ia rerimiaha tukwe rəmwhen ia Kristo rinəsevər ia rerin tukumiaha nəpin hiəuvən tukwe in. Tiho iaminha irə pwəh nərmama həuvehi utə nəghi Kumwesən. ⁸ Iakani pehe tukumiaha i mə Kristo riməuvehe iərmama sə ro tukwini nari m nəkur Isrel^a mə trahatan mə Kumwesən in nipərhiēnien, nənə mə tro promes me səməme Kumwesən rino m kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel həuvehe mho nipərhiēnien. ⁹ Nənə in riməuvehe mə tro nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvehi utə nəghi Kumwesən ti napiien səvənhi. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ro iamınhi irə takəgnəgini ik ia reri nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, takəni nipu muvehi utə nəghim.”

¹⁰ Nənə in rani mwi mə:

“Kimiaha nərmama me ripko mhə kimiaha nəkur Isrel tihəgien kimiaha nərmama me səvənhi.”

¹¹ Nənə rani mwi mə:

“Kimiaha nərmama me pam i ripko mhə kimiaha nəkur Isrel tihəgnəgini Kumwesən,^b kimiaha pam ia kwənəkwus me pam tihəuvei pen nəgnəginiien min.”

¹² Nənə Profet Aesea rani mwi mə:

“Nuai nei riti trukwesər ia Jese muvehe, mutə, mərimənu ia nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

Nərmama me nəha tuhəmri pen əknekın nətərigien səvənraha irə.”

¹³ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsəmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə. Nənə təkwtəkwuni iakaməres in mə tro rerimiaha ragien məpwuən nəpin kimiaha hiəni nipərhiēnien ia Iesu Kristo. Iakaməres mə in tro iaminha irə mə ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan kimiaha hiəukurən nuveheien mhəskai mwi ti nəmri pen əknekiniēn nətərigien səkimiaha irə.

Pol in aposol riti səvəi Iesu Kristo

¹⁴ Piak me, iou iakukurən amasan mə nimiruiēn səkimiaha rukuər ia namasanien, nənə hiaməuvehi nukurəniēn me pam, nənə hiəmwhen ti nəvəhəgien m kimiaha me.

¹⁵ Nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə i həknekın kwopti, mətə iakətigase mirai pen m kimiaha mə tako a pwəh rerimiaha ramrhi. Ratukwatukw a mə takəgkiari iaminha irə ti nəri

15:7: Rom 14:1   **15:8:** Mat 15:24   ^a **15:8:** Uə nərmama kuvehi ninhum minraha   **15:9:** Wok Me 3:25, Rom 11:30, 2Saml 22:50   ^b **15:11:** Uə Iərimənu **15:12:** Rev 5:5

nə mə Kumwesən rīməuvei pehe namasanien səvənhi miou,
 16 muvehi utə iou irə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo^C
 kərhi pen iou iakamevən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur
 Isrel. Iou iakamowok rəmwhen ia pris riti, maməvisau
 irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən. Rəmwhen ia
 pris rauvei pen narimnari me m Kumwesən ia təkure nifatə,
 iou mwi iakauvei pen nari riti min. Nəri nəha iakauvei pen
 m Kumwesən in i nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə
 iakokeikei mə Nənīmwin İkinan tro irəha həuvehe mhəmher,
 mho İkinan i, nənə Kumwesən rerin tragien ti nuvehien
 irəha.

17 Ti nəri nə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ro pen
 iakukurən nəfiutəien iou ti wok səvəi Kumwesən. 18 Mətə
 rəknekin mə takəgkiari ia nari riti iou atukw iakinu. Takini
 a nəfe Kristo rino ia nirak ti nuviiien nərmama rīpko mhə
 irəha nəkur Isrel həuvehe mho nəkwai Kumwesən. Kristo
 rino wok ia nəgkiariien səiou mine noien me səiou. 19 Nənə in
 rino wok ia niskaiien səvəi nīmətəien me mine narimnari me
 kamətoni kamərkərinari irə. In rino irəha pam ia niskaiien
 səvəi Nənīmwin İkinan. Ro pen iakini irapw pam nəgkiariien
 amasan səvəi Kristo, iakiməkupwən fwe Jerusalem mevən ia
 kwopun me pam meste pen tənə nəha İlirikam. 20 Nənə ia
 nəpın me iakokeikei mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan
 səvəi Kumwesən ia kwopun me nepwin səməme kīpkregi raka
 mhə nəghi Kristo İkin. Iakəpwəh nokeikeiien mə takuvrhəkin
 nari ia təkure nəri sə iərməpə rīnəmri irapw. 21 Mətə rəmwhen
 ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə İkinan rani mə,
 “Nərmama səməme kīpkini irapw mhə iərmama nəha
 minraha, irəha tuhətoni in
 nənə nərmama səməme həpkregi raka mhə, irəha
 tuhəkurən.”

22 Noien i iakamo mamevən ia kwopun me səpəmsəpə nəpın
 rīpik raməsisəg iou ti nuveheien mətoni kīmīaha.

Pol rokeikei mə trətoni nakalasia me fwe taon nəha Rom

23 Mətə təkwtəkwuni wok səiou ia kwopun i rino sampam.
 Ia nuk me rīpik iakokeikei mə takuvehe mətoni kīmīaha. 24 Ro
 iamınhi irə rerik rırhi mə takuvehe mətoni kīmīaha nəpın
 takevən ia tənə i Spen. Nəpın takuvehe tsarə nəpın kwakwa
 a, nənə iakokeikei mə tihasitu ia nirak ia navənien səiou.
 25 Mətə təkwtəkwuni iakamevən fwe Jerusalem mə takasitu
 ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe İkin. 26 Nakalasia me
 fwe ia profens mi nəha Masetonia mine Akaea rerinraha

15:16: Rom 1:5, 12:3, Rom 11:13, Fil 2:17 C 15:16: Uə iərmama sə ramo tukwini
 nari m Iesu Kristo 15:18: 2Kor 3:5 15:20: 2Kor 10:15-16 15:22: Rom
 1:10-13 15:24: 1Kor 16:6 15:25: Wok Me 19:21 15:26: 1Kor 16:1, 2Kor
 8:1, 2Kor 9:2,12, Wok Me 24:17

ragien hæuvei pehe mane me nepwin trasitu ia nærmama me sævai Kumwesən fwe Jerusalem sëməme nautə sævənraha riwən. ²⁷ Rerınraha ragien a ti noien nəha. Nənə nıpərhiendien sævənraha kaon rarə ti nəkur Isrel ti nəri nə mə irəha hæuvehe mamhæuvehi pəri narimnari amasan me sævai nəkur Isrel ramasitu ia nənımwınraha. Ro iamınhi irə ratukwatukw mə nærmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi tuhasitu ia nəkur Isrel, mhæuvei pen narimnari amasan me sævənraha trasitu ia nıpwrənraha. ²⁸ Takuvehi mane i həmæuvei pehe miou mevən muvei pen mınraha. Nənə nəpın iako sampam ia nəri i, iakier mevən ia tənə i Spen, nənə ia navənien səiou takuvehe mətoni kımiaha. ²⁹ Nənə iakukurən mə nuveheien səiou sə takuvehe tukumiaha irə, trukuer ia narimnari amasan me sævai Kristo mə kımiaha tihəregi ramasan.

³⁰ Piak me, ti nəri nə mə kıtaha samahatətə ia Iesu Kristo Iərımənu səkıtaha, nənə Nənımwın Ikinan ramo kıtaha samokeikei kıtaha me, iakaməres kımiaha mə tihəfwaki əknekın m Kumwesən tukw iou rəmwhen iou mwi iakaməfwaki tukwe. ³¹ Tihəfwaki mə Kumwesən truvehi raka iou ia rəgi nəkur Jutia sëməme həkini mhə nıpərhiendien ia Iesu. Nənə tihəfwaki mwi mə nəpın takevən mier pen fwe Jerusalem, nærmama me sævai Kumwesən fwe ikın rerınraha tragien ti nasituien səiou. ³² Nənə ia noien nəha, trini mınuə nəkwai Kumwesən pərhiien, takuvehe mətoni kımiaha ia nagienien, nənə kıtaha pam rerıtaha tragien. ³³ Pwəh Kumwesən i in nukune nəmərınuien tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

16

Pol rani ramasan revən ti nærmama me səpəmsəpə fwe taon nəha Rom

¹ Iou iakani pehe tukumiaha i mə kıtirimətaha Fipi, ramasitu ia wok sævai nəfwakiien fwe Kegkria, in prən amasan riti. ² Ramasan mə tihæuvehi in ruvehe mo kuatia kımiaha mın ia nəghi Iərımənu səkıtaha, noien nəha ratukwatukw mə nærmama me sævai Kumwesən tuho. Trini mınuə nari riti sævənhi riwən, ramasan mə tihasitu irə, ti nəri nə mə in rinasitu ia nærmama həpik, masitu mwi ia nirak.

³ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Prisila mıne Akwila, kımrahar mınrau iamharo pəri wok sævai Iesu Kristo.

⁴ Irau krınouərer irapw mə trouemhə ti nasituien ia nirak. Rıpkə mhə iou əpa, mətə iou mıne nakalasia me pam sëməme rıpkə mhə irəha nəkur Isrel kımaha iahaməni tanak ti nirau.

⁵ Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti nakalasia me sëməme kamhousəsımwın irəha me fwe ia nımwə sævənrau.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti iərmama keikei səiou Epainetas, in rīməkupwən mini nīpərhiēnien ia Kristo fwe ia profens nəha Esia.

⁶ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Meri, in raməmwur pik ti nasituien ia kimiaha.

⁷ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Antronikas mine Junias kimrahar nəkur Isrel kimrahar minrau iamharevən ia kalapus. Aposol me kamhəsiai irau, irau kriməkupwən ia nirak rouni nīpərhiēnien ia Kristo.

⁸ Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Ampliatas keikei səiou.

⁹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Urpanas, kitaha min samo pəri wok səvəi Kristo. Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti Stakis keikei səiou.

¹⁰ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Apeles, in rinahatən pen raka mə in iərmama pərhiēn səvəi Kristo.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Aristopolas mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvəhi.

¹¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Herotion iəmə Isrel riti mwi.

Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Narkisos mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvəhi. ¹² Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Tri-faena mine Trifosa, prən mi nəha krauo wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Persis keikei, pran riti sə ramo pik wok səvəi Iərimənu səkitaha.

¹³ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Rufas, iərmama riti sə raməmwur pik ti noien wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti mama səvəhi. In rino ramasan miou rəmwhen ia mama atukwatukw səiou.

¹⁴ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Asukritas mine Flekon, mine Heremes mine Patropas mine Heremas mine piəvtaha me nepwin səməme kamharə irəha minraha.

¹⁵ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Filolokas, mine Julia mine Nereas irau kitiriməni, mine Olimpās, mine nərmama me nepwin səvəi Kumwesən səməme kamharə irəha minraha.

¹⁶ Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kimiaha me ia nakeiēn sə rəmher. Nakalasia me pam səvəi Kristo kamhəni ramasan tukumiaha.

¹⁷ Piak me, iakaməgkiari skai m kimiaha mə tihaməsiari ti nərmama nepwin nəha ikin. Irəha kamhərukwomen nəvisiēn me, mamhouraha nahatətəiēn səvəi nərmama, mamhahatən nəgkiariēn sə ropə ia nəgkiariēn i kinahatən raka kimiaha irə. Tihəpwəh nevəniēn ipaka ti nirəha, ¹⁸ ti nəri nə mə nərmama səməme kamho iaminha irə, irəha həpko

tukwini mhə nari m Kristo Iərimənu səkitaha, mətə irəha kamho tukwini nari m tipwɪnraha. Nənə ia nəgkiariien əsien me mine nəgkiariien me həpwəh nəmwhenien, irəha kamheikuə ia nərmama me səməme həpkukurən amasan mhə nari. ¹⁹ Nərmama həuvəregi raka nəvisaiuen mə kimiaha hiamo nəkwai Kristo, ro pen rerik ragien pik tukumiaha. Mətə iakokeikei pik mə tihəukurən amasan nari ti noien atukwatukw me, nənə mhəpwəh nevəniien ia noien ərəha me.

²⁰ Kumwesən in nukune nəməriniuen trijko mhə tui in trəsəni kimiaha hieivə tesi Setan ia nisumiaha. Pwəh namasaniien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha.

²¹ Timoti iərmama sə iarauo pəri wok kimrau min rani ramasan tukumiaha.

Nənə Lusias mine Jeson mine Sosipata, irəhar nəkur imwak mirəhar, harni mwɪ ramasan tukumiaha.

²² Iou Tertius i iakmərai tukwini nəgkiariien səvəi Pol ia nəkukuə i iakani ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu səkitaha.

²³ Iəmə i Kaius rani ramasan tukumiaha. Iou Pol, iakamarə ia nimwə səvənhi, nənə nakalasia me kamhousəsimwɪn irəha me ia nimwə səvənhi irəha pam kamhəni ramasan tukumiaha. Erastas i ramərimənu ia mane me səvəi taon nəha mine piəvtaha Kwotas, irau mwɪ krauni ramasan tukumiaha. ²⁴ a

²⁵ Pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən revən fwe irənhə ia nəpɪn me. In əpa rukurən noien kimiaha hiərə əknekɪn ia nahatətəien səkimiaha. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien amasan səiou mine nəvisaiuen ia Iesu Kristo. Ramesi pen mwɪ nəgkiariien səvəi Kumwesən sə nɪpwran rɪnərkwafə fwe tui, ²⁶ mətə təkwtəkwuni mine Kumwesən rino pui nərmama hətoni. In Kumwesən sə ramarə rerin. Profet me səvənhi me fwe kupwən həmərai pen nəgkiariien nəha səvənhi ia nəkukuə me səvənraha. In rini mə nəgkiariien nəha traməkeikei mevən ti nərmama ia tənəmtənə me pam mə irəha tuhahatətə irə mho nəkwən. ²⁷ Kumwesən əpa in Kumwesən, in əpa rukurən nari. Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me ti nəri i Iesu Kristo rino. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

16:19: Rom 1:8, Mat 10:16, 1Kor 14:20   **16:20:** Rom 15:33, Jen 3:15   **16:21:** Wok Me 16:1-2, Wok Me 19:22, 20:4   **16:23:** 1Kor 1:14   **a** **16:24:** Niutestamen me nepwɪn kimərai pen ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nəgkiariien riti ia vas 24 rani iamɪnhi irə minuə: "Pwəh namasaniien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam."   **16:25:** Efes 1:9, 3:5,9, Kol 1:26, Rom 1:5
16:27: 1Tim 1:17, Jut 25

Fas Korin

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i kani mə Fas Korin Pol rımərai revən ti nakalasia me fwe Korin ia nuk 55. Pol ramarə fwe Efesas mərhi pen nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Korin ti nıripwenien nəkukuə səvənraha. Korin raməmak ia nıkare təsi Metitere-nian. In taon asori riti. Səvənhi nautə rasori. Mətə noien səvəi nəkur Korin rərəha. Ia tənəmtənə me pam nərmama həukurən mə Korin in taon ərəha riti. Ti nəri nə mə nakalasia me fwe Korin həuvehe vi a mhahatətə ia İesu Kristo, rəknekin ti nıərəha ti noien noien amasan. İrəha kamho ihi noien ərəha. Nakalasia me fwe Korin haməvisə mınraha me. İrəha nepwın kamho noien ərəha anan. Pol rırai nəkukuə i mægkiari skai mınraha mamahatən irəha mə irəha tuhəfarə irə. In rırai nəgkiariien me nepwın ia nəkukuə i mə trahatən irəha ia narəien səvənraha. Trıni mınuə irəha hesi pen nəgkiariien me nəha nənə tuhəukurən noien amasan mıne noien ərəha.

¹ İou Pol, İou aposol riti səvəi İesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rıno rəmwhen ia sə in rokeikei, məkwein İou mə tako wok i, mıne piəvtaha Sostenes.

² Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, kımiaha nərmama me i İesu Kristo rınəpərhi kımiaha hiəmher, nənə Kumwesən rınəkwein kımiaha mə nəkur İkinan me səvənhi, kımiaha mıne nərmama ia kwopun me pam səməme hiaməfwaki m İesu Kristo İərimənu səkitaha sə in İərimənu səkitaha pam.

³ Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mıne İesu Kristo İərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mıne nəmərinuıen m kımiaha.

Pol rani vivi Kumwesən ti nakalasia me fwe Korin

⁴ İa nəpın me İakani vivi Kumwesən tukumiaha, ti nəri nə mə rınəriari pehe namasanien səvənhi m kımiaha ia İesu Kristo, ⁵ mo hiəuvehe mhəmwhen ia İərmama riti nautə səvənhi rasori. Nautə nəha in nəha nıniien me pam mıne nukurənien me pam hiaməuvehi raku pen ti İesu Kristo. ⁶ Kumwesən rınəriari namasanien nəha m kımiaha İamınha irə ti nəri nə mə kımiaha hiaməni mə nəgkiariien sə raməvisau Kristo ro nıpərhiienien. ⁷ Ro pen kımiaha hiəuvəuvehi raka nıskaiien me pam səməme Nənimwın İkinan rauvehi pehe, hiaməuvehi mamheitenhi nəpın nəha tukətoni İərimənu səkitaha İesu Kristo trier pehe. ⁸ In tro kımiaha hiərer əknekin meste nəpın sampam mə tukəpwəh nətoniien noien ərəha

riti ia kimiaha ia nəpɪn nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehē mwi irə. ⁹ Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpɪn me. In rɪnəkwein kimiaha, mo kimiaha hiəuvehe mho kuatia kimiaha tini, Iesu Kristo, sə in Iərimənu səkitaha.

Nakalasia me fwe Korin kamheitehietehi kusen səvənraha

¹⁰ Piak me, ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha iakaməres skai tukumiaha mə kimiaha pam tihəni a nari kuatia, mhəpwəh noien mə nətərigien riti truvehē meitehi kimiaha. Mətə nəpɪn me nətərigien səkimiaha mine rerimiahā trouvehē rouo kuatia. ¹¹ Iakani iamɪnhi irə, piak me, ti nəri nə mə nəkur imwei Kloe nəpwɪn haməni pehe tukw iou i mə kimiaha hiaməvisə. ¹² Nɪpwrai nəgkiariien sə iakani ro iamɪnhi irə. Kimiaha kuatia kuatia hiaməgkiari. Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Pol.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Apolos.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Pita.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Kristo.”

¹³ Hiənuə ko hieitehietehi Kristo iamɪnha irə? Rəfo? Kɪnəruɪ tərini pen iou Pol ia nei kamarkuauɪ tukumiaha? Uə kɪno baptaes ia kimiaha ia nəghi Pol? ¹⁴ Iou iakamɪni tanak ti Kumwesən mə iapko mhə paptaes ia kimiaha riti, mətə iakɪno a paptaes ia Krispas mine Kaius. ¹⁵ Rerik ragien iamɪnha irə ti nəri nə mə iərmama riti ko rɪpkini mhə mə kɪno baptaes irə ia nəghik. ¹⁶ (Nɪpərhienien iakɪno mwi paptaes ia Stefanas mine nərmama me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Kurirə ia in, iakenouenou mə iakɪno mwi baptaes ia iərmama riti uə rekəm.) ¹⁷ Kimiaha hiəukurən mə Kristo rɪpkərhi pehe mhə iou mə tako paptaes ia nərmama, mətə rərhi pehe iou mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi. Iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha mɪpkəsi pen mhə nukurənien səvəi iərmama kamo nei kamarkuauɪ səvəi Kristo ruvehē niskaiien səvənhi riwən.

Kristo in nukurənien mine niskaiien səvəi Kumwesən

¹⁸ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəvisaiuen Kristo ia nei kamarkuauɪ ro narisien i ti nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə, mətə tukutaha i nərmama səməme Kumwesən rauvehimɪru kitaha, nəvisaiuen nəha in niskaiien səvəi Kumwesən. ¹⁹ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iou takouraha nukurənien səvəi nərmama səməme həukurən amasan nari,

nənə mo nəri auər a ia nukurənien səvəi nahatən me.”

²⁰ Iərmama sə rukurən amasan nari in pəku? Iahatən pəku səvəi Loa? Iərmama sə rarɪpwən nəresien me ia

tiṕrənə i in pəku? Həiwən! Kumwesən rino nukurənien səvəi nərmama ia tiṕrənə i ruvehe mo narisien irə. ²¹ Ro iam̄nhi irə ti nəri nə mə ia nukurənien səvəi Kumwesən in rino mə nərmama səvəi tiṕrənə i tuhəpwəh nukurənien in ia nukurənien səvənraha. Mətə Kumwesən rerin ragien mə truvehimiru nərmama səməme kamhəni nṑpərhienien ia nəgkiariien i kitaha saməvisau irə, nəgkiariien sə nərmama haməni mə ro narisien irə. ²² Nəkur Isrel hokeikei mə tuhətoni nṑmtətien me. Nərmama riṑko mhə irəha nəkur Isrel kamhətui nukurənien, ²³ mətə kitaha saməvisau Kristo kṑnəru i tərini pen in ia nei kamarkuau. Nəgkiariien nəha nəkur Isrel kamhapəti irə mamhəmwei, nənə nərmama riṑko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni mə nəgkiariien nəha ro narisien i. ²⁴ Mətə nərmama səməme Kumwesən rinəkwein irəha, nəkur Isrel nepwṑn mine nərmama nepwṑn riṑko mhə irəha nəkur Isrel, irəha hənətoni mə Kristo in nṑskaiien səvəi Kumwesən mine nukurənien səvəi Kumwesən. ²⁵ Noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni mə ro narisien i rukurən nari məṑi raka nukurənien səvəi nərmama pam. Nənə noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni mə nṑskaiien səvənhi riwən riskai məṑi raka noien səvəi nərmama pam.

²⁶ Piak me, rerimiahaha tramrhi nəṑin Kumwesən rinəkwein kimiahaha irə fwe kupwən. Ia nəṑin nəha kimiahaha hiəṑik hiəṑkukurən mhə nari ia nəmri nərmama. Kimiahaha hiəṑik hiəṑkuvehi mhə nṑskaiien, riṑko mhə kimiahaha hiəṑik nṑpwnəti nəmə asori me nepwṑn. ²⁷ Mətə Kumwesən riṑmərṑi narimnari me səməme nərmama ia təkure tiṕrənə i haməni mə ro narisien i, mə ia noien nəha in tro naurisien m nərmama səməme həkukurən nari. In riṑmərṑi narimnari me səməme nərmama ia təkure tiṕrənə i haməni mə nṑskaiien səvənraha riwən, mə ia noien nəha in tro naurisien m nərmama səməme nṑskaiien səvənraha rarə. ²⁸ In riṑmərṑi narimnari auəṑ a me, mine narimnari me kamətə ərəha irəha, mə ia noien nəha in tro nərmama me kamətə irəha mə irəha nərmama anan me nepwṑn tuhəuvehe mhə nərmama auəṑ a ia nirəha. ²⁹ Kumwesən rino iam̄nhi irə mə iərmama riti riwən trəgkiari ərpwi ia nənimen. ³⁰ Mətə in rino kimiahaha hiəuvehe mhə kua-tia kimiahaha Iesu Kristo. Nənə Kristo in nukurənien səkitaṑa ruku pen ti Kumwesən. In rino kitaha səuvehe mhatuk-watukw ia nəmri Kumwesən. In rino kitaha səuvehe mhə nəkur ikinan me səvənhi. In rinərəku suatuk mṑfi raka nari ia kitaha. ³¹ Ro iam̄nhi irə, rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Pwəh iərmama sə raməgkiari

1:21: Mat 11:25   **1:22:** Mat 12:38, Wok Me 17:28,32   **1:23:** Rom 9:32, 1Kor 2:14   **1:24:** Kol 2:3   **1:25:** 2Kor 13:4   **1:26:** Mat 11:25, Jon 7:48, Jem 2:1-5
1:29: Rom 3:27, Efes 2:9   **1:30:** Jer 23:5-6, Jon 17:19, 2Kor 5:21   **1:31:** Jer 9:24, 2Kor 10:17

ərpwi, trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərimənu səkitaha rino.”

2

¹ Piak me, nəpɪn iakiməuvehe tukumiaha, iakuvehe mini irapw tukumiaha nəgkiariien i Kumwesən rinərkwafə irə fwe kupwən, mətə iapkini irapw mhə nəgkiariien uə nukurənien sə rutə pik, rekəm. ² Nəpɪn iakinamarə kitaha m kimiaha, rerik riskai mə tapkini irapw mhə mwi nari riti, mətə Iesu Kristo a mine nemhəien səvənhi ia nei kamarkuau. ³ Nəpɪn iakiməuvehe mətoni kimiaha, niskaiien səiou riwən anan, mamhekir ia nəpɪn me, mamətəmnimwin. ⁴ Nənə nəgkiariien səiou mine nəvisaiuen səiou, iapkini irapw mhə mesi pen nukurənien səvəi nərmama ti nuvi peheien kimiaha. Mətə nəpɪn iakinəgkiari, hiətoni niskaiien səvəi Kumwesən mine wok səvəi Nənimwin Ikinan. ⁵ Iakino iaminha irə mə nahatətəien səkimiaha trəpwəh nərer penien ia nukurənien səvəi nərmama, mətə trərer pen ia niskaiien səvəi Kumwesən.

Nukurənien sə rauku pen ti Nənimwin səvəi Kumwesən

⁶ Mətə nɪpərhienien, nərmama me i həuvəskai raka ia nimiruien səvənraha, kimaha iahaməvəhag minraha ia nukurənien. Mətə nukurənien nəha ripkuku pehe mhə ti tiprənə i uə ia nəmə asori me səməme kamhərimənu ia tiprənə i. Nəmə asori me nəha tuhəuvehe mho nəmə auər a ia nɪrəha. ⁷ Mətə kimaha iahaməgkiari ia nukurənien səvəi Kumwesən sə rinamərkwafə fwe kupwən nərmama me həpkətoni mhə. Nukurənien nəha Kumwesən rinəmri raka fwe tui anan mə truvehi utə kitaha irə tsəuvehi nasoriien. ⁸ Nərmama səməme kamhərimənu ia tiprənə i irəha pam həpkukurən mhə nəgkiariien nəha. Ko həpkukurən həpkərui tərini pen mhə Iərimənu asori səkitaha ia nei kamarkuau. ⁹ Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama riti riwən rinətə raka ia nənimen,

uə ruvəregi raka ia nəkwəregin,

uə rerin ruvərhi raka

nəfe Kumwesən rinəpnəpənə irə mə truvei pen m nərmama səməme hokeikei in.”

¹⁰ Mətə Kumwesən rino pui pehe narimnari me nəha m kitaha ia Nənimwin səvənhi.

Nənimwin səvənhi rukurən noien iaminha irə ti nəri nə mə in ramətə pui narimnari me pam, mamətə pui mwi nətərigien səvəi Kumwesən sə rəmwhenimw. ¹¹ Narimnari me səməme iərmama rerin ramrhi, nənimwin əpa səvənhi fwe imwə rukurən. Ia noien a mwi nəha, narimnari me nəha səməme

2:1: 1Kor 1:17   **2:2:** Kal 6:14   **2:3:** Wok Me 18:9, 2Kor 10:1   **2:4:** 1Tes 1:5

2:6: Efes 4:13, Fil 3:15   **2:7:** Rom 16:25   **2:8:** Luk 23:34, Jem 2:1   **2:10:**

Mat 13:11   **2:11:** Prov 20:27

Kumwesən rerin ramrhi, Nənimwin əpa səvənhi rukurən. ¹² Nənimwin i kiməuvei pehe m kitaha ripko mhə Nənimwin səvəi tiprənə i, mətə Nənimwin sə raku pen ti Kumwesən. Kiməuvei pehe m kitaha mə tsəukurən nəfe Kumwesən rauvei pehe auər a m kitaha. ¹³ In i nəgkiariien i kimaha iahaməni irapw. Nənə nukurənien səvəi nərmama ripkahatən mhə kimaha ia nəgkiariien me nəha, mətə Nənimwin nəha rinahatən kimaha irə. Nənə iahaməni irapw nəgkiariien pərhiien me səvənhi ia nəgkiariien me səməme in rauvei pehe. ¹⁴ İərmama sə Nənimwin səvəi Kumwesən riwən irə ko ripkuvehi mhə narimnari me Nənimwin nəha raməriari pehe i. In rətoni narimnari me nəha ho a narisien irə. Ko ripkukurən mhə irəha ti nəri nə mə kaukurən narimnari me nəha ia Nənimwin səvəi Kumwesən. ¹⁵ İərmama Nənimwin səvəi Kumwesən ramarə irə raməkiri mamətə sas narimnari me pam, mətə iərmama riti riwən ko rəkiri noien səvəi iərmama nəha. ¹⁶ Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə İkinan rani mə,

“Sin rukurən nətərigien səvəi İərimənu səkitaha mə trahatən in?”

Mətə kitaha saməuvehi nətərigien səvəi Kristo.

3

Kumwesən əpa trəkiri wok səvəi nərmama me səvənhi

¹ Piak me, fwe kupwən, nəpin iakinamarə kitaha m kimiaha, ko iapkəgkiari mhə m kimiaha rəmwhen iakaməgkiari m nərmama Nənimwin səvəi Kumwesən rinarə raka ia nirəha, mətə iakinəgkiari m kimiaha rəmwhen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə, uə kimiaha nəkwərhakwərha me a ia nimiruien vi səkimiaha ia Kristo. ² Nəpin iakinamahatən kimiaha rəmwhen iakauvei pehe a nəveginien mərməru m kimiaha. İapkuvei pehe mhə nəveginien sikai m kimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkəmwhen mhə ti nəniien nəveginien sikai. Nənə nipərhiienien təkwətəkwuni hiəpwəh ihi nəmwhenien ti nəniien nəveginien sikai. ³ Noien səkimiaha rəmwhen a ia noien səvəi nərmama səvəi tiprənə i. Kimiaha hiamətəriğ ərəha ia kimiaha me, mamhəvisə m kimiaha me. Noien nəha hiamo ramahatən pen mə kimiaha nərmama me a, noien səkimiaha rəmwhen a ia nərmama nepwin səvəi tiprənə i. ⁴ Nəpin iərmama riti rini mə, “İou iərmama səvəi Pol,” nənə riti mwi rini mə, “İou iərmama səvəi Apolos,” noien nəha ramahatən pen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə.

2:12: Jon 16:13-14   **2:13:** 1Kor 2:4   **2:14:** Jon 8:47, 14:17, 1Kor 1:23   **2:15:** 1Jon 2:20   **2:16:** Rom 11:34   **3:1:** Jon 16:12   **3:2:** Hip 5:12-13, 1Tes 2:2
3:3: 1Kor 1:10-11, 1Kor 11:18   **3:4:** 1Kor 1:12

⁵ Hætoni ro. Apolos in næfe iærmama? Pol in næfe iærmama? Kîmrau iotukwininari mi a iarînouasitu ia kîmiaha mæ tihæni nîpærhienien ia Iesu. Kîmrau iarauo wok sæ Iærimænu sækîtaha rîmæuvei pehe m kîmrau kuatia kuatia mæ trouo. ⁶ Ræmwhen mæ iou iakînpwei nuni nari, nænæ Apolos in rînæfwi ia nui, mætæ Kumwesæn rîno rutæ. ⁷ Ro iamînhi iræ iærmama sæ ramæpwei nuni nari, uæ iærmama sæ ramæfwi ia nui, in næri auær a, mætæ Kumwesæn in nukune wok næha, ti næri næ mæ in ramo narîmnari hamæmîru mamhæutæ. ⁸ Iærmama sæ ramæpwei nuni nari mîne iærmama sæ ramæfwi ia nui irau krouæmnæmwhen a. Kumwesæn træræku irau mesi pen atukwatukw wok sæ irau kro. ⁹ Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ kîmrau iotukwininari mi sævæi Kumwesæn iarauo pæri wok. Nænæ kîmiaha hiæmwhen ia næmhien sævæi Kumwesæn uæ nîmwæ sævæi Kumwesæn.

¹⁰ Ia namasanien sævæi Kumwesæn sæ rînæriari pehe iræ miou, iako ræmwhen ia iærmama sæ rukuræn amasan nuvrhækinien nîmwæ, mæmri irapw næri skai riti tukuvrhækin pen nîmwæ ia tækuren, nænæ tækwtækwuni iærmæpæ rauvrhækin pen nîmwæ ia tækure næri skai næha iakînmri irapw. Pwæh nærmama hætui amasan mæ kamhæfo mamhæuvrhækin pen nîmwæ iræ. ¹¹ Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ iærmama riti ko rîpkæmri irapw mhæ næri skai riti sæ tukuvrhækin pen nîmwæ iræ ropæ ia næri skai næha kînmri irapw raka. Næri skai næha in næha Iesu Kristo. ¹² Nærmama nepwîn hamæuvehi narîmnari me sæmæme tuhæuvrhækin nîmwæ iræ rærer kîni tui ræmwhen ia æan mi næha kol mîne silva mîne kærwier amasan me sæmæme nænîmenraha ræknekîn. Nærmama me nepwîn mwi hamæuvehi narîmnari me sæmæme ko hæpkærer æpwæmwîs mhæ ræmwhen ia nei mîne nig mîne nîmwai nari. ¹³ Tukætoni wok sævæi nærmama kuatia kuatia ti næri næ mæ næpîn sævæi Kristo tro pui iræha. Ia næpîn næha napw trahi wok sævæi nærmama kuatia kuatia mahatæn pen wok sævænraha mæ ramasan uæ ræræha. ¹⁴ Trîni minuæ napw ræpwæh nahi æmwesiien wok sæ iærmama riti ruvrhækin pen ia tækure næri skai kînmri irapw, iærmama næha truvehi nærækuien riti. ¹⁵ Mætæ trîni minuæ napw rahi æmwesi wok sævæi iærmama riti, iærmama næha trarfai ia nærækuien sævænhi. Mætæ Kumwesæn truvehimîru in ræmwhen ia iærmama riti sæ napw rînahi nîmwæ sævænhi mîne narîmnari me sævænhi nænæ in æpa ramîru.

¹⁶ Hiæukuræn uæ rekæm? Nîmwæ sævæi Kumwesæn in næ kîmiaha. Nænîmwîn Ikinan ramaræ ia kîmiaha. ¹⁷ Trîni minuæ iærmama riti rouraha nîmwæ sævæi Kumwesæn, Kumwesæn trouaha in. Iakani iamînha iræ ti næri næ mæ nîmwæ sævæi Kumwesæn ro ikinan i, nænæ nîmwæ næha in næ kîmiaha.

18 Rəṛəha mə iərmama riti treikuə atukw a irə. Trini minuə kimiaha riti rərən ramrhi mə in rukurən nari nəha təkwtəkwni ia nəmri nərmama, ramasan mə pwəh ruvehe iərmama riti nərmama hərəs irə. Ia suatuk nəha in truvehe mukurən nari. 19 Ro iamınhi irə ti nəri nə mə nukurənien səvəi nərmama ia tiprənə i ro narısien i ia nəmri Kumwesən. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən ramo mə nərmama səməme həukurən nari noien ikou me səvənraha trusi tərini irəha rəmwhen ia kwənkru.”

20 Nəkukuə Ikinan rani mwı mə,

“Iərimənu rukurən mə nətərigien səvəi nərmama səməme həukurən nari ho a nəri auər a ia nirəha.”

21 Ro iamınhi irə tihəpwəh nıniiien mə kimiaha nərmama səvəi iərmama i uə kimiaha nərmama səvəi iərmama nəha mə tihəuvehi utə atukw a kimiaha tukwe. Kumwesən rauvei pehe narimnari me pam mə trasitu ia kimiaha. 22 Pol uə Apolos uə Pita uə təkure tiprənə uə nimiruien uə nemhəien uə nəpın ipwet mine uə nəpın sə tripkuvehe, mətə irəha pam səkimiaha, 23 kimiaha nəha səvəi Kristo, nənə Kristo in səvəi Kumwesən.

4

Aposol me səvəi Kristo

1 Ro iamınhi iərmama riti trəfətə kimaha irə? In trətə kimaha rəmwhen ia kimaha iotukwininari me səvəi Kristo. Nəgkiariien me i səvəi Kumwesən hənamərkafə fwe kupwən, Kumwesən rınəmri pehe nəgkiariien me nəha ia rəgimaha mə tahətui amasan tukwe. 2 Nənə kimiaha hiəukurən nərmama me səməme iəmə asori riti rəmri pen narimnari me səvənhi ia rəginraha hamətui tukwe, irəha tuhaməkeikei mho wok səvənraha ramasan mə nəpın iəmə asori rətoni wok səvənraha nənə rini nıpərhiienien ia nirəha. 3 Mətə tukw iou, ro a nəri oulhi riti trini minuə kimiaha uə nərmama əpə me nepwın hənuə tuhəkiri noien səiou. Iou mwı ko iapkəkiri atukw mhə noien səiou iamınhi irə. 4 Ia nətərigien səiou, iou iakino a sə ramasan, mətə rıpkə mhə iakani mə iakatukwatukw. Iərimənu səkitaha in əpa ratukwatukw ti nəkiriiien noien səiou. 5 Ro iamınhi irə tihəpwəh nəkiri akwauakwien noien səvəi nərmama ia nəpın sə rıpkatukwatukw mhə mə tukəkiri noien səvəi nərmama irə. Tihəfwini meste nəpın Iərimənu səkitaha truvehe irə. In truvehe mipeki irapw narimnari səməme hamərkwafə ia nəpitəvien, mipeki pehe ia nukuraanien, nənə mini irapw nətərigien afafa me səvəi nərmama ia nukuraanien. Ia nəpın nəha Kumwesən

trəgnəgini nərmama kuatia kuatia mesi pen atukwatukw noien amasan me səməme həno.

⁶ Piak me, iakiməni nəgkiariien me i ia kimrau Apolos mə trasitu ia kimiaha. Iakokeikei mə tihəuvehi nukurəniēn ia kimrau nənə mhəukurən nipwrai nəgkiariien i sə rani mə, “Tikamevən məpwəh nəpi rakaiēn nəfe kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan.” Rərəha mə tihərpwi kimiaha ti iərmama riti mamhəni ərəha riti. ⁷ Rəfo? Kimiaha hiasori mhəpi raka nərmama me pam? Rekəm! Kimiaha hiəpkuvehi mhə nari riti sə ruku pehe atukw tukumiaha. Narimnari me pam səməme hiaməuvehi, Kumwesən rauvei pehe auər a m kimiaha. Ro pen ripkəmwhen mhə mə tihaməgkiari ərpwi.

⁸ Rəfo nəha? Rosi kimiaha hiəuvəukuər raka uə? Rosi nautə səkimiaha ruvəuvehe mīnasori raka uə? Rosi kimiaha hiənəvtənhi raka kimaha mhəuvehe mho kig me ia kimiaha uə? Kamo hiamərimənu pərhien kimaha iahokeikei pwəh sərimənu pəri kitaha m kimiaha. ⁹ Kimaha aposol me, mətə iakamətoni mə Kumwesən ruvehi irapw kimaha inhəripw anan. Kimaha iahəmwhen ia nərmama səməme kinəkiri raka irəha mə tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen mə iahamərer ia nəmri nagelo me mine nərmama me pam səvəi tiprənə mə irəha tuhəspau ia noien səvəi nemhəien səkimaha. ¹⁰ Kimaha nərmama səvəi Kristo ro pen nərmama kamharis ia kimaha mə kimaha iahəreirei nari. Mətə rəfo? Rosi kimiaha hiəukurən nari ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha Kristo uə? Kimaha niskaiēn səkimaha riwən. Mətə rəfo? Rosi niskaiēn səkimiaha rarə uə? Nərmama kamhəni ərəha kimaha. Mətə rəfo? Rosi irəha kamhəsiai kimiaha uə? ¹¹ Meste pehe ipwet mine nukumhə ramahi kimaha, kimaha iahaməkwa, mamharkahu ia tinari eit-ehi me, nərmama hamousi kimaha, nimwə səkimaha riwən. ¹² Kimaha iahaməsese mamhowok ia rəgimiaha ti nuvehien nəveginiēn sənəmaha. Nəpin nərmama həni ərəha kimaha, kimaha iahəkwein amasan ia nirəha. Nəpin nərmama hometə kimaha, kimaha iahəsəni a mhərer əknekīn. ¹³ Nəpin nərmama houraha nəghimaha ia neikuəien, mətə kimaha iahəgkiari pen amasan a mīnraha. Meste pehe ipwet mine ia nəmri nərmama kamətə kimaha rəmwhen ia nəri əmkemik me səməme kamərariki mine nipware narimnari me pam ia təkure tiprənə i.

¹⁴ Iapkra i mhə nəgkiariien me i mə tako kimiaha hiauris, rekəm. Kimiaha hiəmwhen ia nipwnətik keikei me səiou ro pen iakaməvəhag m kimiaha. ¹⁵ Nahatən me səkimiaha həpik səməme tuhatən kimiaha ia Kristo. Rosi irəha həmwhen ia tata karen i səkimiaha irəha pam ten taosen, mətə tata

4:6: Rom 12:3   **4:7:** Rom 12:6   **4:8:** Rev 3:17,21   **4:9:** Rom 8:36, Hip 10:33   **4:10:** 1Kor 3:18   **4:11:** 2Kor 11:23-27   **4:12:** Wok Me 18:3, 1Kor 9:14-15, 2Tes 3:8, Sam 109:28, Mat 5:44   **4:13:** Krae 3:45   **4:15:** Kal 4:19

atukwatukw səkimiaha kuatia a, in i iou, ti nəri nə mə iou iakiməuvehe mo tata səkimiaha ia Iesu Kristo nəpɪn iakinaməvisau pehe nəgkiariien amasan səvənhi m kimiaha fwe kupwən. ¹⁶ Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə ramasan mə tihəuvnhi iou. ¹⁷ Ro iamɪnhi irə iakərhi pehe Timoti ruvehe tukumiaha. In nərik keikei riti ia Iərimənu səkitaha. Iou iakukurən nətigiteien irə. In trahatən mwi kimiaha ia suatuk me səiou ia Iesu Kristo, suatuk me nəha iakamahatən nakalasia me irə ia kwopun me pam.

¹⁸ Kimiaha me nepwɪn hiamərpwi kimiaha ti nəri nə mə rerimiaha ramrhi mə tapkuvehe mhə mətoni kimiaha. ¹⁹ Mətə trɪpko mhə tui iakuvehe mətoni kimiaha trɪni mɪnuə Iərimənu səkitaha rəsəni iou. Nənə iou tapkreği mhə nəgkiariien me səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha, mətə takuvehe mətə sas ia nɪskaiien səvənraha. ²⁰ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə rɪpko mhə nɪtətə səvəi nəgkiariien, mətə nɪtətə səvəi nɪskaiien. ²¹ Nənə hiokeikei nəfe? Takuvehe mətoni kimiaha mərɪsi kimiaha uə takuvehe masitu ia kimiaha ia noien məru ti nəri nə mə iakokeikei kimiaha?

5

Kimiaha tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nɪmwɾhenimiahə

¹ Kiməni pehe tukw iou i mə kimiaha riti ramo noien riti rərəha anan. Kɪpkətoni mhə nərmama səməme hərəirei Kumwesən kamho noien ərəha nəha. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərman riti rɪmərɪ prən kurirə səvəi tata səvənhi krauarə pəri nəha təkwtəkɟwuni. ² Nənə kimiaha hiamərpwi kimiaha tukwe mə ramasan a! Mətə rəfo kimiaha hiəpkreği mhə rərəha mhasək tukwe? Iəmə sə rino noien nəha, kimiaha tihaməkeikei mhərhi irapw in ia nɪmwɾhenimiahə. ³ Təkwtəkɟwuni iapkarə mhə kitaha m kimiaha ia nɪpwɾak, mətə ia nənimwɪk iakamarə kitaha m kimiaha. Trɪni mɪnuə iakamarə kitaha m kimiaha, iakuvəni raka ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha nəfe tso ia iəmə nəha. ⁴ Nəpɪn hiouəsəsimwɪn kimiaha me, nənə ia nənimwɪk iou mwi iakamarə kitaha m kimiaha, nənə ia nɪskaiien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha, ⁵ kimiaha tihəmri pen iəmə nəha ia rəği Setan mə tukouraha nɪpwɾan. Tiho iamɪnha irə mə tukuvehimɪru nənimwi iəmə nəha ia nəpɪn nəha Iərimənu səkitaha Iesu truvehe irə.

⁶ Noien sə hiaməgkiari mamhərpwi kimiaha irə rɪpkamasan mhə. Hiəukurən uə rekəm? Yis ouihi raməse bred pəpwə.

⁷ Tihəuvehi raka yis akuas mə kimiaha tihəmwhen ia bred vi sə yis riwən irə. Nipərhiendien kimiaha hiəmwhen ia bred nəha ti nəri nə mə Kristo, kwəti sipsip səkitaha səvai nəveginien asori nəha Pasova, kinousi əpune niten ruvehimiru kitaha. ⁸ Ro pen pwəh kitaha tso nəveginien asori nəha, mhəpwəh nəmwəkiiien kitaha me, mhəpwəh noien ərəha. Noien me nəha həmwhen ia yis akuas. Mətə pwəh so nəveginien asori nəha mho noien sə rəmher matukwatukw rəmwhen ia bred sə yis riwən irə.

⁹ Iakuvərai raka nəkukuə riti m kimiaha, mini mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mine nipran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, ¹⁰ mamhəpwəti ti nautə səvənraha, mamhakres, mamhəfwaki m nənimwi nari me. Ripko mhə nipwrai nəgkiariien nəha səiou mə kimiaha tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərmama me səvai tiprənə i səməme kamho noien ərəha me nəha. Rəknekin ko hiəpkaraka mhə ia nirəha ti nəri nə mə kitaha minraha samarə ko səpkaraka mhə ia təkure tiprənə i. ¹¹ Mətə nəkukuə sə iakimərai m kimiaha, nipwran ro iamini irə mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mine nipran səməme kamhəni mə irəha nəkur əfwaki me, mətə kamhəiri əpnəpen irəha me, mamhəpwəti ti nautə səvənraha, mamhəfwaki m nənimwi nari me, mamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mamhənimwi pik nənimwiien skai mamhakonə irə, mamhakres. Kimiaha tihəpwəh nəkure pəriien kimiaha nərmama me nəha mhani nari kimiaha minraha.

¹²⁻¹³ Ripko mhə səiou nəha wok mə takəkiri noien səvai nərmama iruə me. Kumwesən əpa trəkiri noien səvənraha. Mətə kimiaha nakalasia me kimiaha nərmama me i nəkwai nimwə nəhə tihəməkəiki mhəkiri noien me səkimiaha me. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihərhi irəpw iərmama sə ramo noien ərəha ia nimwrhenimiaha.”

6

Nakalasia me mine nəvisəien me səvənraha

¹ Nəpin kimiaha mi kəru krouəski irau me, nənə ro naurisien mə irau trouvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səməme hərəirei Kumwesən mə tuhəkiri nəgkiariien səvənrau. Irau trouəkəiki rouuvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səvai Kumwesən pwəh irəha həkiri. ² Hiəukurən uə rekəm? Ia nəpin sə tripkuvehe nərmama me səvai Kumwesən tuhəkiri nərmama ia təkure tiprənə i ti noien me səvənraha. Trini minuə kimiaha tuhəkiri nərmama ia təkure tiprənə i rəfo, ko hiəpkəkiri atukw mhə

noien kwərhakwərha me səkimiaha? ³ Hiəukurən uə rekəm? Kitaha tsəkiri nagelo me ti noien me səvənraha. Mə ro iamīnhi irə, noien me səvəi tīprənə i haməru a ti nəkiriien. ⁴ Ro pen rəfo kimiaha hiaməuvən ti nərmana me nəha səməme nakalasia me həkisīai mhə irəha mə irəha tuhəkiri kimiaha ti nəvisəien me səkimiaha sə ro me iamīnha irə? ⁵ Iakani nəgkiariien nəha ramo naurisīen m kimiaha. Rəfo, kimiaha riti riwən sə nukurəniēn səvənhi rəmwhen mə trəmri amasan nəvisəien səvəi piəvtaha mi kəru? ⁶ Mətə piəvtaha mi krouəvisə mīnrau me rouuvehi rouevən ti nərmana səməme həkini mhə nīpərhiēnien ia Kristo mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səvənrau.

⁷ Noien nəha hiaməuvən ti iərmama riti mə trəkiri kimiaha ti nəvisəien me səkimiaha ramahatən pen me hiənarfaī raka ia suatuk səvəi Kumwesən ia nīmīruien səkimiaha. Rəfo, trīni mīnuə iərmama riti ramo rərəha ia niram, ramasan mə tikenouenou a irə. Trīni mīnuə rameikuə ia niram, mamakres mik, ikenouenou a mwi irə. ⁸ Mətə rekəm. Kimiaha piəvmiaha me a, mətə hiamo rərəha ia kimiaha me, mamheikuə ia kimiaha me, mamhakres m kimiaha me.

⁹ Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən. Nərmana səməme həkpatukwatukw mhə irəha ko həkkuvimwə mhə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Nərman mīne nīpran səməme kamhəiri əpnāpen irəha me, mīne nərmana səməme kamhəfwaki m nənīmwi nari me, mīne nərman mīne nīpran səməme kamhakres ia nīrəha me, mīne nərman səməme kamhəiri atukw a irəha me, ¹⁰ mīne rakres me, mīne nərmana səməme kamhəpwitig ti nautə səvənraha, mīne nərmana səməme kamhənīmwi pik nənīmwiēn skai mamhakonə, mīne nərmana səməme kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mīne nərmana səməme kamheikuə mamhakres, irəha ko həkkuvniwə mhə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ¹¹ Fwe kupwən kimiaha me nepwīn hiənamo iamīnha irə. Mətə təkwtəkwi nəha, ia nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mīne ia niskaiēn səvəi Nənīmwiin Ikinan, Kumwesən rīnəpərhi raka kimiaha hiəmher. In rīno hiəuvehe nəkur ikinan me səvənhi, muvəni raka mə kimiaha hiatukwatukw ia nənimen.

Nərman mīne nīpran kamhəiri əpnāpen irəha me rərəha ia nəmri Kumwesən

¹² Kamini mə, “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” nīpərhiēnien, mətə rīpko mhə irəha pam tuhasitu. “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” mətə iou ko iapkəsēni mhə mə nari riti trəkwi iou, mamərimənu ia nīrak. ¹³ Kamini mə, “Nəvegīnien kino səvəi

tīpwi iārmama, nənə tīpwi iārmama kīno səvəi nəvegīnien.” Nīpərhiēnien, mətə Kumwesən trouraha irau pəri. Nīpwrai iārmama komhə kīno mə iārman triri əpnāpen nīpran irə, mətə kīno nīpwrai iārmama mə trəgnəgīni Iərimənu irə, nənə Iərimənu ramarə ti nīpwrai iārmama. ¹⁴ Kumwesən rino Iərimənu səkītaha rətui mwi ia nemhəien, nənə ia nīskaiien səvənhi in tro mwi kītaha sətui mwi. ¹⁵ Hiəukurən uə rekəm? Nīpwrataha irəha nīpəri nīpwrai Kristo. Nənə rerimīaha rirhi mə ko iakuvehi nīpwrak i sə in nīpəri nīpwrai Kristo mevən mo kuatia irə irau pran ia suatuk? Rekəm! Ko rīpko mhə iamīnhi irə mīne. ¹⁶ Hiəukurən uə rekəm? Iārmama sə ramiri pran ia suatuk, irau krouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iārmama kuatia. Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Irau trouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iārmama kuatia.” ¹⁷ Mətə iārmama sə rauvehe mamō kuatia irau Iərimənu səkītaha, in ruvehe mo kuatia irau min ia nənīmwin.

¹⁸ Tiharaka mhəpwəh nəvənien ipaka ti noien i sə iārman ramiri əpnāpen nīpran. Noien ərəha me nəpwīn səməme iārmama ramo, irəha fwe iruə ko həpkuvnīmwə mhə ia nīpwrai iārmama. Mətə iārman sə ramiri əpnāpen nīpran ramo noien ərəha riti ia nīpwrān atukw. ¹⁹ Hiəukurən uə rekəm? Nīpwrāmīaha rəmwhen ia nīmwə riti səvəi Nənīmwin Ikinan fwe ia rerimīaha. Kumwesən ruvei pehe Nənīmwin nəha m kīmīaha. Nənə rīpko mhə səkīmīaha atukw a nə nīpwrāmīaha. ²⁰ Kumwesən rīnərəku raka kīmīaha ia nərəkuien riti rəknekīn. Ro pen tihaməkeikei mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəfe hīamo ia nīpwrāmīaha.

7

Nerəien

¹ Ia nīkaren səvəi nəresien me nəha hīamərāi mhərhi pehe miou. Ramasan mə iārman riti trəpwəh niriien pran. ² Mətə nərman mīne nīpran kamhəiri əpnāpen pīk irəha me ro pen ramasan mə iārman riti traməkeikei miri pran riti səvənhi, nənə pran riti traməkeikei mesi pen iārman riti səvənhi. ³ Iārman traməkeikei mapri irau pran səvənhi trīni mīnuə pran rokeikei, nənə pran traməkeikei mapri irau iārman səvənhi trīni mīnuə iārman rokeikei. ⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə pran rəpwəh nərimənu atukwien ia nīpwrān, mətə iārman səvənhi ramərīmənu irə. Rəmwhen a mwi iārman in rəpwəh nərimənu atukwien ia nīpwrān, mətə pran səvənhi ramərīmənu irə. ⁵ Rīpkamasan mhə mə pran uə iārman rehekīr ti nīpwrān trīni mīnuə riti rokeikei. Mətə trīni mīnuə

irau pəri krouəseni mə trouəpwəh napri pəriien nəpın ouihi a ti nəfwakiien, nənə ramasan a. Mətə irau trouəkeikei rouvehe rouapri pəri mwi kamo rıməru ti Setan mə tro irau kroumwei ia nərəhaien ti nəri nə mə irau kroupkiskai mhə. ⁶ Nəgkiariien nəha iakini mə, “Trouəpwəh napri pəriien nəpın ouihi a ti nəfwakiien,” ramarə a ia kimiaha mə tiho uə tihəpwəh noien, rıpkə mhə loa riti. ⁷ Iakregi mə ko nərmama me pam həmwhen a ia nirak, səiou pran riwən, ramasan, mətə Kumwesən rəpwəh nuvei penien niskaiien m nərmama me pam mə tuharə əpa. Riti rauvehi niskaiien mə tro iamınhi irə, riti mwi mə tro iamınha irə.

⁸ Nərmama səməme həkərə pəri mhə mine səməme nərman uə nıpran me səvənraha həuvamhə raka, iakani mə ramasan mə irəha tuhəpwəh narə pəriien rəmwhen a ia nirak.

⁹ Mətə trini minuə rəknekın ti nıərəha mə tuhavən ia suatuk atukwatukw nənə ramasan mə irəha tuhaməkeikei mharə pəri pwəh iərman rerin rəpwəh nevən pikien ia pran, pran rerin rəpwəh nevən pikien ia iərman.

¹⁰ Nərmama me səməme kamharə pəri, iakani pehe tuku-miaha i, rıpkə mhə nəgkiariien səiou mətə səvəi İərimənu səkitaha, mə pran trəpwəh nəpwəhien iərman səvənhi. ¹¹ Mətə trini minuə pran rəpwəh iərman səvənhi, in trəpwəh mwi narə pəriien irau iərman riti mwi, mətə mə rəfo in trırərig pen a mwi ti iərman səvənhi. Nənə iərman trəpwəh nəpwəhien pran səvənhi.

¹² Trini minuə piəvtaha riti pran səvənhi rıpkahatətə mhə ia Kristo, mətə rəsəni mə trouarə irau iərman nəha, iərman trəpwəh nəpwəhien prən nəha. Nəgkiariien i iakani rıpkə mhə səiou mətə səvəi İərimənu səkitaha. ¹³ Trini minuə pran riti səvənhi iərman rəpwəh nahatətəien ia Kristo, mətə rəsəni mə trouarə irau prən nəha, prən nəha trəpwəh nəpwəhien in.

¹⁴ Kimiaha hiəukurən. Iərman sə rıpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətəien səvəi pran səvənhi rino raka iərman nəha ruvehe məmwhen ia nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən. Nənə pran sə rıpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətəien səvəi iərman səvənhi rino raka prən nəha ruvehe məmwhen ia nari riti kinəmri əpə ro ikinan i səvəi Kumwesən. Mə rıpkə mhə iamınhi irə nəkwərhakwərha me səvənrau tuhəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə təkwtəkwuni irəha həuvəuvehe mhəno ikinan i.

¹⁵ Mətə trini minuə sə nəha rıpkahatətə mhə ia Kristo rokeikei mə irau trouəpwəh irau me, pwəh ro iamınhi irə. Piəvtaha riti uə kıtirimətaha riti nari riti mwi riwən rərihi irau pran uə iərman sə rınəpwəh in iamınha irə. Mətə Kumwesən rınəkwein kıtaha mə tsarə ia nəmərınuien. ¹⁶ İk

pran sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuvehimiru iərman səim uə? Nənə ik iərman sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuvehimiru pran səim uə?

¹⁷ Mətə nəri kuatia i mə pwəh kimiaha kuatia kuatia tihamarə ia narəien sə Iərimənu səkitaha riməuvei pehe m kimiaha fwe kupwən sə hiənamarə irə ia nəpin nəha in rinəkwein ia kimiaha. In i nəvəhagien səiou iakauvei pen m nakalasia me pam. ¹⁸ Kimiaha səməme kuvəuvehi raka ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein ia kimiaha, rərəha mə ipwet mine hiaməmwur mə tihamərkwafə noien nəha kino m kimiaha. Kimiaha səməme kəpwəh nuvehien ninhum m kimiaha fwe kupwən, kurirə Kumwesən rəkwein kimiaha, rərəha mə ipwet mine tihəuvən mə tukuvehi ninhum m kimiaha. ¹⁹ Iakani iaməinhi irə ti nəri nə mə ro nəri auər a irə mə kuvehi ninhum m iərmama uə kəpwəh nuvehien, mətə nəri anan riti in i tsaməkeikei mho nəgkariien me səvəi Kumwesən. ²⁰ Kimiaha kuatia kuatia tihaməkeikei mharə a ia narəien sə hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpin nəha Kumwesən rinəkwein ia kimiaha. ²¹ Trini minuə ik slef riti nəpin Kumwesən rəkwein ik, tikəpwəh nətərig pikien. Mətə trini minuə ikukurən suatuk sə tukifi nari ia niram, ikesi pen. ²² Kimiaha hiəukurən. Trini minuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə in slef, iərmama nəha rəmwhen ia iərmama riti kuvəfi raka raka nari irə in səvəi Iərimənu. Ia noien a mwi nəha, trini minuə Iərimənu rəkwein ia iərmama riti sə ripko mhə in slef, iərmama nəha in slef riti səvəi Kristo. ²³ Kumwesən rinərəku raka kimiaha ia nərəkuien riti nənimen rəknekin. Ro pen tihəpwəh nuveheien mho kimiaha slef me səvəi nərmama. ²⁴ Piak me, nəfe narəien kimiaha kuatia kuatia hiənamarə irə fwe kupwən ia nəpin nəha Kumwesən rinəkwein ia kimiaha, ramasan mə tihamarə a irə kimiaha Kumwesən.

²⁵ Ia nəkaren səvəi nəresien nəha mə rəfo ia nəkur vi me səməme həpkarə pəri mhə ihi, iou iapkuvehi atuk-watukw mhə nəgkariien riti ti Iərimənu səkitaha. Mətə takini nətərigien səiou, nənə ti nəri nə mə Iərimənu səkitaha rinapi pik tukw iou, ro pen hiəukurən ninien nipərhiien ia nəfe takini. ²⁶ Ia nətəien səiou, ti nəri nə mə kitaha samarə ia nəpin əknekin ipwet mine, ramasan mə iərmama riti tramarə a iaməinhi irə mamevən. ²⁷ Ik iərmama sə ikinarə pəri raka kimirau pran, tikəpwəh neitehien narəien səim. Nənə ik iərmama sə ikəpwəh ihi narə pəriien kimirau pran, tikəpwəh nətuiien pran riti səim. ²⁸ Mətə trini minuə ikuə tikarə pəri kimirau pran, ipko mhə noien ərəha. Nənə trini minuə pran vi riti rinuə trarə pəri irau iərman, in ripko mhə noien

ərəha. Mətə nərmmama səməme kamho iamínha irə tuhəregi nəmisəien ia təkure tīprənə i, nənə iakəpwəh nokeikeien mə tihəregi nəmisəien me nəha.

²⁹ Piak me, in i nīpwrai nəgkiariien səiou. Nəpín səvəi tīprənə i ruvəuvehe muvəkwa. Ro pen ipwet mine muvehe mamevən nərman me səvənraha me fwe nīpran me tuhamarə rəmwhen mə nīpran me səvənraha me həiwən. ³⁰ Nərmmama səməme rerinraha rəpou, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerinraha rəpwəh nəpouien. Nərmmama səməme rerinraha ragien, irəha tuhamarə rəmwhen mə rerinraha rəpwəh nagienien. Nərmmama səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me, irəha tuhamarə rəmwhen mə rīpko mhə səvənraha. ³¹ Nərmmama səməme kamho narimnari me səvəi tīprənə i, irəha tuhamarə rəmwhen mə narimnari me nəha rīpko mhə nīmīruien ihi səvənraha. Iakani iamínhi irə ti nəri nə mə tīprənə i səvəi təkwtəkwuni mine rinauvehe triwən.

³² Nənə iakokeikei mə tihəpwəh nətərig pikien ti nari riti səvəi tīprənə i. Iərman səvənhi pran riwən, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi Iərimənu mə trəfo mo reri Iərimənu ragien. ³³ Mətə iərman səvənhi fwe pran in ramətərig pik ti narimnari me səvəi tīprənə mə trəfo mo reri pran səvənhi ragien. ³⁴ Nənə nətərigien səvənhi ro kəru. Rəmwhen a mwi pran səvənhi iərman riwən, uə pran vi, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi Iərimənu mə in trəfo marei ti Iərimənu səkitaha ia nīpwrān mine nənīmwin. Mətə pran səvənhi fwe iərman, in ramətərig pik ti narimnari me səvəi tīprənə mə trəfo mo reri iərman səvənhi ragien. ³⁵ Iapkini pehe mhə nəgkiariien me i mə takərkouani pehe nəkwus ia kimiaha, mətə iakani ti namasanien səkimiaha. Iakokeikei mə tihəra ia noien atukwatukw, mamho tukwini nari m Iərimənu səkitaha, mho a nətərigien səkimiaha irə kuatia.

³⁶ Mətə trini minuə iərman riti mine pran vi riti kimərfi irau mə trouarə pəri, nənə iərman rini mə trouəpwəh pəpim, mətə rerin rirhi mə rīpko mhə noien atukwatukw ia prən nəha, nənə trini minuə prən nəha rarə amasan a meste nuk me nepwin, nənə iərman rerin rirhi mə traməkeikei miri prən nəha, nənə ramasan a, in rukurən niriiien. In rīpko mhə noien

ərəha. Ramasan mə irau trouarə pəri.^a ³⁷ Mətə mə iərman nəha rəpwəh nokeikeien mə trarə pəri irau prən vi nəha kimərfi mə səvənhi, iərmama riti riwən sə raməkeikei min mə trəpwəh niriien prən nəha, mətə in nə nətərigien atukw a səvənhi, iərman nəha in mwi ro noien amasan. ³⁸ Ro iamīnhi irə iərman sə riri pran vi səvənhi, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə ripkiri mhə pran in ramo noien amasan məpi raka.

³⁹ Pran sə rinerə raka kinərkwi tərini irau iərman səvənhi nəpīn iərman səvənhi ramīru. Mətə trīni minuə iərman səvənhi ruvamhə, kifi nari irə rukurən nesi penien iərman riti mwi sə in rokeikei, mətə nari kwatia in traməkeikei mesi pen iərman riti sə ramahatətə ia Iərimənu səkitaha. ⁴⁰ Mətə ia nətərigien səiou trīni minuə in ramarə a iamīnhi irə mine məpwəh nesi penien iərman riti mwi rerin tragien. Rerik rirhi mə Nənimwin səvəi Kumwesən ruvei pehe nətərigien nəha miou.

8

Nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha

¹ Ia nikaren səvəi nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, kitaha səukurən mə kitaha pam saməuvehi nukurənien. Nukurənien in nari riti sə iərmama raməfiutə in tukwe, mətə nokeikeien raurvhəkin iərmama ruvehe mautə. ² Trīni minuə iərmama riti rerin ramrhi mə rukurən pik nari, in ripkukurən anan mhə narimnari me səməme in traməkeikei mukurən. ³ Mətə trīni minuə iərmama riti rokeikei Kumwesən, Kumwesən rukurən in.

⁴ Rəfo ia nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha? Ko sani nəveginien me nəha uə rekəm? Kitaha səukurən mə nənimwi nari sə kaməfwaki pen min ramahatən pen nipwrai nari riti sə ripkimīru mhə. Səukurən mwi mə Kumwesən riti mwi riwən mətə kwatia a. ⁵ Mətə kumwesən eikuə me i kamīni mə kamharə ia neiai mine ia təkure tīprənə i ko kamharə pərhiēn

^a **7:36:** Suatuk riti mwi ti nuvsiniien nəgkiariien i ia vas 36-38 ro iamīnhi irə: “Trīni minuə iərman riti ia nətərigien səvənhi rətə mə ripkatukwatukw mhə mə trəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi səvənhi, nənə mətə mə nuk səvəi prən ouihī vi nəha rinəmwhen raka, nənə iərman nəha riregi rəmwhen mə in trevən merə, ramasan mə tro rəmwhen sə rokeikei, maraka irə pwəh revən merə. Mə ro ianə irə ripko mhə noien ərəha. Mətə iərman sə nətərigien səvənhi riskai, nari riti ripkəkeikei mhə min, rinətərig raka irə fwe ia rerin mə trəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi nəha səvənhi məpwəh nəseniien mə trevən merə, iərmama nəha in mwi ramo noien amasan. Ro iamīnhi irə, iərman sə ruvei pen prən ouihī vi səvənhi mə trevən merə, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rəkwətəmhiri əknekīn prən ouihī vi səvənhi mə trəpwəh nəvənien merə, in ramo noien amasan məpi raka.

7:39: Rom 7:2-3

8:1: Wok Me 15:29

8:2: Kal 6:3

8:3: Kal 4:9

8:4: 1Kor 10:19, Kal 4:8, Dut 4:35,39, Dut 6:4

ko rəfo? Nipərhienien i mə kamini mə “kumwesən me” mine “iərimənu me” irəha həpik, ⁶ mətə tukutaha i, səkitaha Kumwesən kuatia a, Tata Kumwesən. In nukune narimnari me pam. Ro iamini irə nimiruien səkitaha səvənhi. Iərimənu səkitaha kuatia a, Iesu Kristo. Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Ro iamini irə nimiruien səkitaha ruku pen tukwe.

⁷ Mətə nərmama pam həpkukurən amasan mhə nəri nəha. Nərmama nepwin nəha ikin irəha hənəməfwaki pik m nənimwi nari me fwe kupwən. Ro pen ipwet mine nəpin hani nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, rerinraha rirhi mə haməsiai ihi nənimwi nari me nəha. Irəha həregi pen ia nirəha mə həno noien ərəha ti nəri nəmə nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə. ⁸ Mətə nəveginien ko ripkuvehi mhə kitaha səuvehe ipaka ti Kumwesən. Sani uə səpkani mhə ro nəri auər a irə.

⁹ Kuvəfi raka nari ia kimiaha hiəukurən nənien nəveginien me nəha, mətə tihaməkeikei a mhətui amasan tukwe. Rərəha mə noien səkimiaha tro nərmama səməme nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə həmwei ia noien ərəha. ¹⁰ Ik sə ikukurən mə ikukurən nənien nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari sə kaməfwaki pen min. Trini minuə iərmama riti nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə rətoni ikaməni nəveginien me nəha, truvi mwi in rəni rino noien ərəha. ¹¹ Trini minuə iko iaminha irə, nukurənien nəha səim trouaha iərmama i nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə, in piəvtaha riti sə Kristo rimamhə tukwe. ¹² Ia suatuk nəha kimiaha hiamo noien ərəha ia Kristo ti nəri nəmə hiamo noien ərəha ia piəvtaha me. Rəmwhen hiamo noien riti mamhəuəsi irəha irə nəpin nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə. ¹³ Ro iamini irə trini minuə nəveginien riti sə iakaməni ramo piak mə trimwei ia nərəhaien, ramasan mə takəpwəh nənien mwi nəveginien nəha nəpin riti mə in trəpwəh nimweien.

9

Pol raməgiari m nərmama me səməme kamhəkiri noien səvənhi mə rəpwəh nəmwhenien

¹ Iou iərmama riti sə iakukurən noien nəfe iakokeikei uə rekəm? Ouəh! Iou aposol riti uə rekəm? Ouəh! Iou iakinətoni Iesu Iərimənu səkitaha ia nənimek uə rekəm? Ouəh! Kimiaha nə kwənkwai wok me səiou sə iakamo tukwini m Iərimənu səkitaha uə rekəm? Ouəh! ² Rosi nərmama nepwin kamhətoni iou mə ko mhə iou aposol, mətə kimiaha ko hiəpkətə mhə iaminha irə. Nimiruien səkimiaha sə hiaməuvehe mho kuatia

kimiaha Iərimənu səkitaha ramahatən pen mə iou aposol pərhien riti.

³ In i nəgkiariien səiou takini pen ti nərmama me i səməme kamhəkiri noien səiou mə rəpwəh nəmwhenien. ⁴ Kimiaha hiaməni mə rīpkatukwatukw mhə mə tihəuvei pehe nəveginien mine nəri kamənimwi m kimaha ti wok səkimaha, mətə ratukwatukw a mə tihəuvei pehe narimnari me nəha. ⁵ Kimiaha hiaməni mə rīpkatukwatukw mhə mə ia navəniien səkimaha tahəiri nīpran me səkimaha həkurirə ia kimaha rəmwhen ia aposol me nepwīn mwi mine piəvi Iərimənu səkitaha me mine Pita kamho, mətə ratukwatukw a mə kimaha taho iamīnha irə. ⁶ Uə rəfo, rosi rerimiaha rirhi mə iou mine Panapas kimrau əpa trouəkeikei rauo atukw wok ti narəien səkimrau? Nətərigien nəha rīpkatukwatukw mhə.

⁷ Sin ramo iaruagən in mətə rəpwəh nokeikeiien mə tukəraku in irə? Uə sin ramənhu mətə rīpkuvehi mhə nəveginien riti sənəni ia nəmhien nəha? Uə sin raməkwməni nərimiru me mətə rəpwəh ihi nəniien riti? ⁸ Rerimiaha rirhi mə narimnari me səməme iakaməgkiari irə haməuku pen a ia nətərigien səvəi iərmama? Rekəm! Loa rani a nari kuatia. ⁹ Kimərai pen nəgkiariien i ia Loa səvəi Moses rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniiien tərhui kau nəpīn rameivə testesi kwənuni wit mə tekīn trier raka.” Rəfo, Kumwesən rerin ramrhi a kau me, ¹⁰ uə in rini nəgkiariien nəha rerin ramrhi mwi kitaha? Ouəh, kimərai nəgkiariien nəha tuku-taha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama səməme haməkupwən mhənhu ia nəmhien, nənə səməme həkurirə mhavən ia nəmhien nəha, nətərigien səvənraha kuatia a mə tuhəuvehi nəveginien ia nəmhien nəha. ¹¹ Ia wok səkimaha kimaha iahəmwhen ia iərmama riti rīnəpwei nuni nari ia nəmhien. Nəmhien nəha in nə kimiaha. Nəri sə iahənəpwei in nə narimnari me səməme tuhasitu ia nənimwimīa. Ro iamīnhi irə ratukwatukw mə kimiaha tihəuvei pehe narimnari me tuhasitu ia nīpwramaha. Noien nəha rəmwhen ia iərmama sə ramesi kwənkwei nari ia nəmhien sə rīməsese tukwe. ¹² Rosi nərmama əpə me nepwīn həkurən nəresien nəveginien tukumīaha nənə ratukwatukw a ti nəri nə mə irəha kamhasitu ia kimiaha, mamho wok səvəi Kumwesən. Mətə rəfo ia kimaha? Nəresien səkimaha ratukwatukw anan məpi raka irəha.

Mətə kimaha iahəpko mhə ia kimiaha rəmwhen mə kimaha iahəkurən noien. Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə taho nari riti rəsisəg ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ro pen nəfe nari sə rīpam rauvehe tukumaha mətə iahaməvrani.

¹³ Hiäukurən uə rekəm? Nərmama səməme kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən haməuvehi nəveginien sənənraha ia nimwə nəha. Nənə səməme kamhəvi netə ia nifatə, irəha kamhani nīpərpəri nərimiru me i səməme kamhousi əpune irəha mamhəuvei pen m Kumwesən. ¹⁴ Ia suatuk kua-tia İərimənu səkitaha rīməni nəkwən mə nərmama səməme kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi, nərmama me nəha səməme kamhəregi irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen narimnari me səvəi narəien səvənraha.

¹⁵ Mətə iou iapko anan mhə narimnari me nəha ratukwatukw a mə tako. Nənə nəkukuə i iakamrai təkwtəkwuni iapkrai mhə mə takəres nərəkuien sə ro iaminha irə. İakaməgkiari ərpwi kwopti mə iakani irapw nəgkiariien amasan kīpkərəku mhə iou irə. Nənə iakəpwəh nokeikei ananien mə takesi pen suatuk əpə. Nemhəien ramasan məpi raka suatuk əpə. ¹⁶ Trini minuə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, takəgkiari ərpwi ti nəfe? Kīnəmri pehe wok nəha ia rəgik takaməkeikei mo. Aueh nəmisəien asori truvehe tukw iou trini minuə iakəpwəh nəvisau irapwien nəgkiariien amasan nəha! ¹⁷ Trini minuə iou iakimərfi wok i mə tako, nənə ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə. Mətə in Kumwesən sə rīmərfi iou məmri wok i ia rəgik, nənə ro pen takaməkeikei mo. ¹⁸ Nənə nəfe nəha nərəkuien səiou? In i mə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mauvei pen auər a m nərmama irəha həpwəh nərəkuien iou irə. Ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuien irə, mətə iou iakəpwəh.

¹⁹ Nīpərhienien iərmama riti rīpkərimənu mhə ia nirak, mətə iou iakiməuvehi irapw atukw iou mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m nərmama me pam mə takuvi pehe nərmama həpik həuvehe ti Kristo. ²⁰ Nəpīn iakavən kimaha nəkur Isrel, iakuvehe məmwhen ia nīrəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. İrəha kamharə tegin Loa səvəi Moses, ro pen nəpīn iakavən kimaha minraha iakuvehe məmwhen ia nīrəha. Nīpərhienien i iou iapkarə tegin mhə Loa səvəi Moses, mətə iakuvehe məmwhen ia nīrəha mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. ²¹ Nəpīn iakavən kimaha nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, həpkuvehi mhə Loa nəha, iakuvehe məmwhen ia nīrəha. Mətə iakəpwəh nərarkiiien Loa səvəi Kumwesən, rekəm. İakamarə tegin Loa səvəi Kristo. İakamo iamīnhi irə mə takuvi pehe irəha həuvehe ti Kristo. ²² Nəpīn iakavən kimaha nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh nīskaiien, iakuvehe məmwhen ia nīrəha, mə takuvi pehe

9:13: Nam 18:8,31, Dut 18:1-3   **9:14:** Mat 10:10, Luk 10:7, Kal 6:6   **9:15:** Wok Me 18:3   **9:16:** Jer 20:9   **9:17:** 1Kor 4:1   **9:19:** Mat 20:26-27   **9:20:** Wok Me 21:20-26   **9:21:** Kal 2:3   **9:22:** 2Kor 11:29, Rom 11:14

irəha həuvehe ti Kristo. Nərmama me pam noien səvənraha səpəmsəpə, mətə nəpən iakavən kimaha minraha iakuvehe məmwhen ia nirəha, mə ia suatuk me pam takuvi pehe nepwin həuvehe ti Kristo. ²³ Iakamo iamihhi irə ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo, mə iou mwi takuvehi namasanien me səməme həuku pen ia nəgkiariien amasan nəha.

²⁴ Hiəukurən uə rekəm? Ia naiuien, nərmama me pam hamaiu, mətə kuatia a trəvtənhi nərmama me pam kuvei pen nərəkuien min. Nənə ramasan mə tihaiu ia noien səvəi naiuien mə tihəuvehi nərəkuien nəha.

²⁵ Nərmama me pam səməme kamhaiu, ia narimnari me pam kamho tuhaməkeikei mhare i tukwe. Irəha kamho mə tuhəuvehi nərəkuien sə triwən, mətə kitaha samo mə tsəuvehi nərəkuien sə ramarə rerin. ²⁶ Ro iamihhi irə, rəmwhen ia naiuien, iou iapkaiu əpnəpen mhə. Nənə rəmwhen ia iərmama sə ramərui iərmama, iou iaparkuai mhə rəmwhen ia iərmama sə ramərui kwənmahan. ²⁷ Mətə iakamo nəmisəien m nipwrak mə nipwrak truvehe miskai mo rəmwhen sə iakokeikei. Iakamo iamihhi irə kamo nəpən iakinəvisau raka m nərmama mə tuhəuvehe mhəiu ia naiuien nəha, mətə kurirə irə iakərui natuakəmien me səvəi naiuien nəha nənə kərarki iou ia naiuien.

10

Noien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən trəsəupwiri kitaha

¹ Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə nəpən kaha kupwən me səkimaha həməier fwe Ijip, irəha pam havən tegin nəpuə riti. Irəha pam həpi simwin ia təsi əruerəv. ² Ia nəpuə nəha mine təsi Kumwesən ro paptəes ia nirəha pam mə irəha nərmama me səvəi Moses. ³ Irəha pam hani nəveginien kuatia a sə Kumwesən ruvei pen minraha. ⁴ Irəha pam hənimwi nui kuatia a sə Kumwesən ruvei pen minraha. Irəha hamənimwi nui ia kəpwier səvənhi sə rakurirə ia nirəha, nənə kəpwier nəha in Kristo. ⁵ Irəha pam həno iamihha irə, mətə Kumwesən rerin ripkagien mhə ti nirəha həpik, ro pen irəha hemhə əpnəpen a fwe ia kwopun akwesakwes.

⁶ Narimnari me nəha həmwhen ia nimtətien me səməme tuhəsəupwiri kitaha. Rərəha mə kitaha tsokeikei noien ərəha me rəmwhen irəha hənəmo fwe kupwən. ⁷ Rərəha mə kitaha tsəfwaki m nənimwi nari me rəmwhen irəha nepwin hənəmo fwe kupwən. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərari pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me nəha

9:25: Fil 3:14, 2Tim 4:7-8, 2Tim 2:4-5, Jem 1:12, 1Tes 5:4   **9:27:** Rom 8:13, 13:14
10:1: Eks 13:21-22, Eks 14:22-29   **10:1:** Eks 13:20-21, Sam 105:39   **10:3:** Eks 16:35   **10:4:** Eks 17:6, Nam 20:11   **10:4:** Nam 20:2-17   **10:5:** Nam 14:26-30, Hip 3:17, Jud 5   **10:6:** 1Kor 10:11, Nam 11:4,34   **10:7:** Eks 32:6

irəha həkure mhani nari, mhənimwi, kurirə irə həskəmter mamhotanis.”⁸ Rərəha mə kitaha tsəiri əpnəpen nīpran rəmwhən irəha nepwīn hənəmo fwe kupwən, nənə irəha pam twenti-tri-taosen həmamhə ia nəpīn kuatia a.⁹ Rərəha mə kitaha tseipweipwi Iərimənu səkītaha^a rəmwhən irəha me nepwīn hənəmo fwe kupwən, nənə snek me hahi əpune irəha.¹⁰ Rərəha mə kitaha tsəgkiari əgkiari mhəni ərəha Kumwesən rəmwhən irəha me nepwīn hənəmo fwe kupwən, nənə agelo sə ramousi əpune iərmama rousi əpune irəha.

¹¹ Narimnari me nəha həier pehe ia nərmama me nəha fwe kupwən mhəmwhən ia nīmətətien riti tukunraha, mətə kīmərai pen ia nəkukuə mə trəvəhag m kitaha nərmama me i səməme samarə təkwtəkwuni nəpīn sampam rinauvehe ipaka.¹² Ro iamīnhi irə iərmama sə rerin ramrhi mə ramərer əknekīn traməkeikei maməsiari kamo in mwi rimwei ia noien ərəha me nəha.¹³ Narimnari me nəha səməme kamhəuvehe ia nīmīruien səkīmīaha mə tuhətə sas ia nahatətəien səkīmīaha kamhəuvən ti nərmama me pam. Mətə nəpīn me pam Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi, nənə in trīpkəsəni mhə narimnari me nəha həuvehe mhəskai ia nīmīruien səkīmīaha mhəpi raka nīskaiien səkīmīaha. Mətə nəpīn narimnari me nəha tuhəuvehe ia nīmīruien səkīmīaha, Kumwesən tro suatuk riti mə hiəukurən nuvehien nərerien səkīmīaha mə narimnari me nəha tuhəpwəh noien kimīaha hiəmwei ia noien ərəha.

Nakalasia me tuhəpwəh nuveheien mho kuatia irəha nəremhə me

¹⁴ Ro iamīnhi irə nərmama keikei me səiou, tiharaka mhəpwəh nəvənien ipaka mə tihəfwaki m nənimwi nari me.¹⁵ Kimīaha nərmama səməme hiəukurən nari, tihəkiri ro nəgkiariien səiou mə ramasan uə rərəha.¹⁶ Kap amasan nəha saməgnəgini Kumwesən tukwe, nəpīn kitaha sənimwi irə, səuvehe mho kuatia kitaha Kristo ia niten. Bred nəha saməkwsen, nəpīn sani, səuvehe mho kuatia kitaha Kristo ia nīpwran.¹⁷ Kitaha səpik, mətə səmwhən a ia nīpwrai iərmama kuatia, ti nəri nə mə bred kuatia a, nənə kitaha pam sani bred nəha.

¹⁸ Rerimīaha tramrhi ro nəkur Isrel. Irəha kamhəni nusai nərimīru me nəha səməme kīnousi əpune irəha kauvei pen m Kumwesən ia təkure nīfatə. Ro pen irəha həuvehe mho kuatia ia noien nəha ho ia nīfatə.¹⁹ Nīpwrai nəgkiariien səiou rəfo irə? Rīpko mhə nīpwran i mə nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen mīnraha in nari riti

10:8: Nam 25:1-9   **10:9:** Nam 21:5-6   **a 10:9:** Uə “Rərəha mə kitaha tseipweipwi Kristo.”   **10:10:** Nam 16:41-49, Hip 3:11,17   **10:11:** 1Kor 10:6, 1Tes 4:7   **10:13:** 1Kor 1:9   **10:14:** 1Jon 5:21   **10:16:** Mat 26:26-28   **10:17:** Rom 12:5, Efes 4:16   **10:18:** Lev 7:6   **10:19:** 1Kor 8:4

uə nənimwi nari sə kaməfwaki pen min in nari riti, rekəm. ²⁰ Mətə nəgkiariien səiou nīpwran in i mə nəpīn nərmama kamhousi əpune nərimīru me mamhəuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, irəha kamhəuvei pen m nəremhə me mhəpkuvei pen mhə m Kumwesən. Nənə iakəpwəh nokeikeiien mə tihəuvehe mho kuatia kimiaha nəremhə me. ²¹ Kimiaha ko hiəpkənimwi mhə ia kap səvəi Iərimənu səkitaha irau kap səvəi nəremhə me. Kimiaha ko hiəpkəkure mhə mhani nari ia tepol səvəi Iərimənu səkitaha irau tepol səvəi nəremhə me. ²² Rərəha mə kitaha tsəkurirə nəremhə me mho Iərimənu səkitaha niemaha rəpi rəmwhen ia iərman pran səvənhi revən ti iərməpə. Rərəha mə reritaha rirhi mə kitaha səskai mhəpi raka in.

Tiho narimnari me pam mhəuvehi utə nəghi Kumwesən

²³ Kamini mə, “Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien,” nīpərhiēnien, mətə rīpko mhə irəha pam tuhasitu. “Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien,” mətə rīpko mhə irəha pam tuhəuvrhəkin iərmama ruvehe mutə. ²⁴ Rərəha mə kimiaha riti trətui suatuk ti nasituien ia in əpa, mətə traməkeikei mətui mwi suatuk ti nasituien ia nərmama nepwin mwi.

²⁵ Nusai nərimīru me pam səməme kauvehi nənimen ia kwopun kauvehi nəmri nusai nərimīru me ikīn kimiaha hiəukurən naniiēn. Tihani mhəpwəh nəresien tukwe ia nətərigien səkimiaha mə hiamō noien ərəha uə rekəm. ²⁶ Tihəpwəh nəresien tukwe ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tīprənə i mine narimnari me pam irə səvəi Iərimənu səkitaha.”

²⁷ Trīni mīnuə iərmama riti sə rīpkahatətə mhə ia Kristo rəres ik mə tikevən mənī nari kimirau min fwe ia nimwə səvənhi, nənə rerim ragien mə tikevən, ikevən mənī a nəfe nəveginien truvei pehe mik, məpwəh nəresien tukwe ia nətərigien səim mə ikamo noien ərəha uə rekəm. ²⁸ Mətə tikəfo trīni mīnuə kimirau iərmama nəha irauəni pəri nari, nənə in ruvei pehe nusai nərimīru riti mik, mīni pehe tukw ik i ianhi mə, “Nusai nərimīru i kiməuvei pen m nənimwi nari riti sə kaməfwaki pen min”? Trīni mīnuə iərmama nəha rīni pui pehe nəri nəha mik iamīnhi irə, ramasan mə rerim tramrhi iərmama nəha, mamrhi mwi nətərigien səvənhi. ²⁹ Trīni mīnuə nətərigien səvənhi rətə mə ikaməni nusai nərimīru nəha mamsiai nənimwi nari sə kaməfwaki pen min, nənə tikəpwəh nəniiēn, mətə rerim a trukurən mə ramasan a. Rosi iərmama riti trəres iamīnhi irə mə, “Kuvəfi raka raka nari ia nirak,

mætə rəfo nətərigien səvəi iərməpə rəsisəg iou mə takəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei? ³⁰ Trini minuə iakani tanak m Kumwesən ti nəveginien, rəfo kani ərəha iou ti nari riti sə iakuvəni raka tanak m Kumwesən tukwe?”

³¹ Nukune nəgkiariien me pam nəha ro iamini irə. Nəfe tiho, uə nəfe nəveginien tihani, uə nəfe nari tihənimwi, tihaməkeikei mho ia noien sə rauvehi utə nəghi Kumwesən.

³² Tihəpwəh noien mə nəkur Isrel, uə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, uə nakalasia me səvəi Kumwesən ho rəmwhen ia iərmama riti sə rapəti minwei. ³³ Tiho noien nəha rəmwhen ia noien səiou sə iakaməmwur mə tako reri nərmama me pam ragien ia noien me pam səməme iakamo. Iakamo iamini irə ti nəri nə mə iapkətui atukw mhə namasanien səiou, mətə iakamətui namasanien səvəi nərmama həpik mə Kumwesən truvehimiru irəha.

11

¹ Kimiaha tihaməkeikei mhəuvnhi iou rəmwhen ia iou iakauvni Kristo.

Nipran me tuhəfo irə nəpin nakalasia me housəsimwin irəha me ti nəfwakiien

² Iakaməgnəgini kimiaha ti nəri nə mə hiəpkenouenou mhə iou ia nəpin me, nənə mamhəkwtəmhiri noien me səməme iakinahatən kimiaha irə.

³ Mətə iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə kənkəpwə nərman me pam nə in nə Kristo, kənkəpwə pran nə in nə iərman səvənhi, nənə kənkəpwə Kristo nə in nə Kumwesən.

⁴ Trini minuə iərman riti ruvegi kənkəpwə maməfwaki uə mani irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rīməuvei pen min, ramo auris Kristo.

⁵ Mətə pran sə rəpwəh nuvegiien kənkəpwə maməfwaki uə rani irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rīməuvei pen min, in ramo auris iərman səvənhi. Noien nəha rəmwhen mə kinəkihi nukwəne prən nəha ripwiə.

⁶ Trini minuə pran riti rəpwəh nokeikeiien mə ruvegi kənkəpwə iaminiha irə ramasan mə trərai a nukwənen. Mətə ti nəri nə mə ro a naurisien mə pran trəkihi nimwai nukwənen uə tro kipwiə ia kənkəpwə, nənə ramasan mə trauegi a kənkəpwə.

⁷ Rərəha mə iərman riti ruvegi kənkəpwə ti nəri nə mə iərman in rəmwhen ia nənimwi nari riti kamətə pen Kumwesən irə mine noien amasan səvəi Kumwesən irə. Mətə pran kamətə pen noien amasan səvəi iərman irə.

⁸ Ro iaminiha irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən ripkuvehi mhə pran mo iərman irə, mətə in ruvehi iərman mo pran irə.

⁹ Nənə Kumwesən

rəpwəh noien iərman mə in iasitu səvəi pran mətə rino pran mə in iasitu səvəi iərman. ¹⁰ Ro pen pran traməkeikei muvegi kənkəpwə mə nagelo me tuhətoni mə in ramsiai iərman səvəhi.

¹¹ Mətə tukutaha i səməuvehe mho kuatia kitaha Iərimənu səkitaha, pran ko rīpko əpa mhə narimnari, nənə iərman mwi ko rīpko əpa mhə narimnari, irau trouo pəri wok. ¹² Ro iamihhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən ruvehi iərman mo pran irə, mətə təkwtəkwuni iərman rətui pehe ia pran. Nənə narimnari me pam haməuku pen ti Kumwesən. ¹³ Həkiri ro nəri i mə pran sə raməfwaki m Kumwesən, məpwəh nuvegiien kənkəpwə, noien nəha ratukwatukw uə rekəm? ¹⁴ Noien səkitaha nərmama ramahatən kimiaha ia nəri i takini uə rekəm? Iərman sə nukwənen rəpwəmwis ramo auris in, ¹⁵ mətə trini minuə pran riti nukwənen rəpwəmwis, rerin tragien tukwe, ti nəri nə mə Kumwesən rīməuvei pen nīmwai nukwənen min mə trauvegi kənkəpwə. ¹⁶ Mətə trini minuə iərmama riti rokeikei mə trəvisə ia noien nəha iakani, nənə iou takini iamihhi irə mə noien riti mwi riwən nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me hamo, mətə həmnəmwhen a.

Nəveginien ikinan

¹⁷ Ia nəgkiariien me i takini pehe tukumiaha nəha təkwtəkwuni, tapkəgnəgini mhə kimiaha ti nəri nə mə nousəsīmwinien səkimiaha rīpkasitu mhə ia kimiaha mətə ramouraha a kimiaha. ¹⁸ Nəri kīməkupwən kini pehe tukw iou i iakregi mə nəpīn kimiaha nakalasia me hiamousəsīmwin kimiaha me, nənə mamheitehieitehi kimiaha me. Nənə rerik rirhi mə nəgkiariien me nəha nepwin ho nīpərhienien, ¹⁹ ti nəri nə mə tihaməkeikei meitehieitehi kimiaha me nənə tukətə mə nisimə nəha ia kimiaha kamho noien atukwatukw. ²⁰ Nəpīn hiamousəsīmwin kimiaha me mə tihani nəveginien ikinan səvəi Iərimənu səkitaha, rīpko mhə nəveginien nəha hiamani. ²¹ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə kimiaha kuatia kuatia hiaməmwur ia nənien nari. Kimiaha nepwin nukumhə ramahi irəha. Nepwin kamhənimwi nənimwiien skai mamhakonə. ²² Rəfo, rosi nimwə me səkimiaha riwən mə tihəkupwən mhəuvən mhəvegin mhənimwi fwe ikīn uə? Uə rəfo, rosi hiamətə ərəha a nakalasia me səvəi Kumwesən, nənə hiokeikei mə tiho auris nərmama nautə səvənraha riwən uə? Takəfni pehe m kimiaha? Takəgnəgini kimiaha ti noien nəha? Rekəm, ko iapkəgnəgini mhə kimiaha!

²³ Iou iakinahatən raka kimiaha ia nəgkiariien sə Iərimənu səkitaha rīməuvei pehe miou. Iakini mə ia nəpīn kurirə kəsəni pen Iesu Iərimənu səkitaha ia rəgi nərmama səməme

haməmwəki in, in ruvehi bred, ²⁴ məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, mīni mə, “In i nīpwraak sə takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihaməkeikei mamho iamīnhi irə mə rerimīaaha ramrhi iou.” ²⁵ Rəmwhen a mwi nəpīn irəha hani raka nari, in ruvehi kap waen, mīni mə, “Kap i in i nəgkiariien vi səvəi Kumwesən nitek trərihi tərini əknekīn nəgkiariien nəha. Tihamarə mamhəuvən nəpīn tihamənimwi ia kap i tihaməkeikei mamho iamīnhi irə rerimīaaha tramrhi iou.” ²⁶ Ro iamīnhi irə nəpīn hiani bred i, uə hiamənimwi kap waen i, hiaməni irapw nemhəien səvəi Iərimənu səkitaha. Tihamo iamīnhi irə mamhəuvən mheste in truvehe mwi.

²⁷ Ro iamīnhi irə iərmama sə raməni bred uə ramənimwi kap waen i səvəi Iərimənu səkitaha ia noien riti sə rəpwəh natukwatukwien, in ramo noien ərəha, mamə nəri auər a ia nīpwrai Iərimənu səkitaha sə ro ikinan i, mamə mwi nəri auər a ia niten sə ro ikinan i. ²⁸ Ro pen iərmama riti traməkeikei mukupwən məkiri atukw a noien səvənhi kurirə rəni bred nəha, mənīmwi kap waen nəha. ²⁹ In traməkeikei mo iamīnha irə ti nəri nə mə iərmama sə raməni bred nəha, mamənimwi kap waen nəha, mətə ripkətə sas mhə nīpwrai Iərimənu səkitaha, in ravi pehe atukw a nərpwīnien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi. ³⁰ Nəri nəha rino mə təkwtəkwuni nəha kimiaha hiəpik hiaməpou mamhemhə irə, nənə kimiaha nepwīn həuvamhə raka. ³¹ Mətə trīni minuə kitaha səkupwən mhəkiri atukw a noien səkitaha kurirə sani nəvegīnien ikinan, Iərimənu səkitaha ko rəpwəh nərpwīnien noien ərəha səkitaha. ³² Nəpīn Iərimənu səkitaha rərpwīn noien ərəha səkitaha, in ramo mə trəkoui atukwatukw kitaha irə, mə nəpīn trərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama ia tiprənə i, nənə kitaha tsəpkuvehi mhə nərpwīnien nəha kitaha mīnraha.

³³ Ro pen piak me, nəpīn hiouəsəsimīn kimiaha me mə tihani nəvegīnien ikinan, tiheitenhi kimiaha me. ³⁴ Trini minuə kimiaha riti nukumhə rahi, ramasan mə trəni nari fwe imwəni, mə nəpīn hiouəsəsimwīn kimiaha me, Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha səkimiaha.

Narimnari me nepwīn mwi nəha ikin ia noien nəha, mətə takuvei pehe nəgkiariien tukwe nəpīn takuvehe.

12

Niskaiien me səməme Nənimwīn səvəi Kumwesən rauvei pehe

¹ Ia nīkaren səvəi niskaiien me səməme Nənimwīn səvəi Kumwesən rauvei pehe, piak me, iakokeikei mə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən. ² Kimiaha hiəukurən mə fwe

kupwən, nəpīn hiəpkahatətə mhə ihi ia Kristo, nari riti ruvi pen kimiaha mə tihəfwaki m nənīmwi nari me səməme həpkəgkiari mhə, mətə hiaməuvən a. ³ Ro pen iakokeikei mə kimiaha tihəukurən. Iərmama sə Nənīmwin səvəi Kumwesən ramiri in ko ripkīni mhə mə “Iesu in rərəha.” Nənə iərmama sə Nənīmwin Ikinan rəpwəh niriiēn in, ko in rəpwəh nīniiēn mə “Iesu in Iərimənu.”

⁴ Kitaha saməuvehi niskaiien me səpəmsəpə, mətə Nənīmwin i səvəi Kumwesən sə rauvei pehe niskaiien me nəha in kuatia a. ⁵ Kitaha samo tukwini nari ia sətuk me səpəmsəpə, mətə Iərimənu i samo tukwini nari min in kuatia a. ⁶ Kitaha samo wok me ripik səpəmsəpə, mətə Kumwesən kuatia a ramo wok ia nīmīruieēn səvəi nərmama me pam mə irəha tuho pam wok me nəha.

⁷ Nənīmwin səvəi Kumwesən rauvei pehe niskaiien me səvənhi m kitaha kuatia kuatia, mauvei pehe mə niskaiien me nəha tuhasitu ia kitaha pam. ⁸ Iərmama riti, Nənīmwin rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nəgkiariieēn sə nukurənieēn rərə irə. Riti mwi, Nənīmwin kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nətəriēgīeēn amasan. ⁹ Riti mwi, Nənīmwin kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trahatətə əknekīn ia Kumwesən. Riti mwi, Nənīmwin kuatia a rauvei pen niskaiien min ti noieēn nərmama səməme hamemhə həuvehe mhəsānīn. ¹⁰ Riti mwi, Nənīmwin rauvei pen niskaiien min ti noieēn nīmītətīeēn me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənīmwin rauvei pen niskaiien min ti nīni irapwīeēn nəgkiariieēn sə Kumwesən ruvei pehe. Riti mwi, Nənīmwin rauvei pen niskaiien min ti nəkiriieēn nənīmwin me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənīmwin rauvei pen niskaiien min ti nəgkiariieēn ia nəgkiariieēn me səpəmsəpə, nənə mauvei pen m iərmama riti mwi niskaiien ti nīniiēn nīpwrai nəgkiariieēn me nəha. ¹¹ Niskaiien me nəha, irəha pam haməuku pen a ia Nənīmwin kuatia a, nənə in rauvei pehe m kitaha kuatia kuatia mamesi pen a nəfe in rokeikei.

¹² Nīpwrai iərmama kuatia a, mətə nourenouren me ripik. Nənə nəri auər a nourenouren me səpəmsəpə, mətə haməriēpīn ia nīpwrai iərmama kuatia a. Nənə ro iamīnhi irə rəmwhēn a ia Kristo. ¹³ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nənīmwin kuatia a rino paptāes ia kitaha pam ia nīpwrai Kristo kuatia, nəkur Isrel uə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, slef me uə nərmama komhə irəha slef me. Kumwesən rino mə kitaha pam səuvehi Nənīmwin kuatia a rərə ia kitaha rəmwhēn ia nui kamənīmwi.

12:3: 1Jon 4:2-3   **12:4:** Rom 12:6, Efes 4:4   **12:5:** Efes 4:11   **12:7:** 1Kor 14:26   **12:10:** Wok Me 2:4, 1Kor 14:5   **12:11:** Rom 12:3, 1Kor 7:7   **12:12:** 1Kor 10:17   **12:13:** Kal 3:28

¹⁴ Nipwrai iərmama komhə nouren kuatia a, mətə nourenouren me ripik. ¹⁵ Trini minuə nisun rini mə, “Ripko mhə iou rəgin nənə ro pen ripko mhə iou nipəri nipwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nisun komhə in nipəri nipwrai iərmama. ¹⁶ Nənə trini minuə nifregin rini mə, “Ripko mhə iou nənimen nənə ro pen ripko mhə iou nipəri nipwrai iərmama riti,” nəgkiariien nəha ko rəpwəh noien mə nifregin komhə in nipəri nipwrai iərmama. ¹⁷ Trini minuə nipwrai iərmama riti in nənimen me pam, nənə trəfo miregi nari? Nənə trini minuə nipwrai iərmama riti in nifregin me pam, in trəfo miregi nari? ¹⁸ Mətə rekəm, Kumwesən rino nipwrai iərmama nourenouren me rarə rəmwhen in rokeikei. ¹⁹ Trini minuə nourenoure nipwrai iərmama nə kuatia a, nənə nipwran pəku? In riwən. ²⁰ Mətə nipərhiendien nourenouren me ripik, mətə nipwran kuatia a.

²¹ Nənimen ko ripkini pen mhə ti rəgin mə, “Iou iakəpwəh ik, iou iakinəmwhen raka.” Nənə kənkəpwə ko ripkini pen mhə ti nisun mi mə, “Iou iakəpwəh kimirau, iou iakinəmwhen raka.” ²² Ripko mhə iamihhi irə. Nourenoure nipwrataha me səməme reritaha ramrhi mə həpou anan, mətə irəha tuhaməkeikei mharə. ²³ Nənə nourenoure nipwrataha me səməme reritaha ramrhi mə irəha nəri auər a me, samasan pen minraha. Nənə nourenoure nipwrataha me samauris tukwe, səuvən ia tinari tukwe. ²⁴ Mətə nourenoure nipwrataha me səməme həkko mhə naurisien, səpwəh a iamihhi irə. Mətə Kumwesən rinousəsimwin nourenoure nipwrataha me, nənə mauvehi utə səməme samo pen a irəha hasori mhəpi raka nourenoure nipwrataha nepwin. ²⁵ Nənə ia noien nəha, nourenoure nipwrataha me ko həkpwəh neitehieitehien irəha me, mətə irəha tuhətoni amasan pam irəha me. ²⁶ Trini minuə nouren riti ramregi nəmisəien, nənə nouren me pam tuhəregi nəmisəien irəha min. Nənə trini minuə kauvei pen nisaiien m nouren riti nouren me pam tuhagien irəha min.

²⁷ Nipwrai nəgkiariien i mə kimiaha pam nipwrai Kristo, nənə kimiaha kuatia kuatia kimiaha nourenoure nipwran me. ²⁸ Nənə ia nousəsimwinien səvəi nakalasia me Kumwesən rinəmri pen nərmama me ia kwopun me səvənraha. In rinəmri kupwən aposol me, profet me kamhəkurirə pen irəha, nənə nahatən me kamhəkurirə pen mwi irəha. Irəha raka nənə nərmama kamho nimtətien me, nənə nərmama kamhomasan nərmama kamhemhə, nənə nərmama kamhasitu ia nərmama, nənə nərmama kamhəkəkini nakalasia me ia nəfe wok kamho, nənə nərmama kamhəgkiari ia

nægkiariien əpə me. ²⁹ Rīpko mhə irəha pam aposol me, uə profet me, uə nahatən me. Rīpko mhə irəha pam nərmama səvəi noien nīmtətien me, ³⁰ uə kamhəuvehi nīskaiien ti noien nərmama kamhemhə həuvehe mhəsanin. Irəha pam həpkuvehi mhə nīskaiien ti nægkiariien ia nægkiariien əpə me, uə nīskaiien ti nini irapwien nīpwrai nægkiariien əpə me nəha. ³¹ Mətə tihousari əknekīn mə tihəuvehi nīskaiien me nəha Nənimwīn rauvei pehe səməme hasori mhəpi raka nīskaiien me nepwīn.

Mətə təkwtəkwuni takīni pehe suatuk sə ramasan məpi raka.

13

Noien səvəi nokeikeiien

¹ Trīni mīnuə iakaməgkiari ia nægkiariien əpə me səvəi nərmama mīne nagelo me, mətə nokeikeiien riwən ia nīrak, iou iakəmwhen a ia təmtəm riti kauəsi ramierīg asori, uə bel kauəsi ramasək. ² Trīni mīnuə iakauvehi nīskaiien ti nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə iakukurən pam nīpwrai narimnari me səməme kamhərkwafə mīne nukurənien me pam, uə nahatətəien sə iakauvehi rīskai məmwhen mə takuvehi raka təkue me irə, mətə nokeikeiien riwən ia nīrak, iou iakəmwhen a ia nəri auər a. ³ Trīni mīnuə iakīpeki pen pam narimnari me səiou m nərmama me səməme nautə səvənraha riwən, uə iakəsēni nīpwrak mə napw trahi, mətə nokeikeiien riwən ia nīrak, noien nəha iakīno ko rīpkasitu mhə ia nīrak.

⁴ Noien səvəi nokeikeiien ikamo nətərigien səim raməpwəmwis, nənə mamō ramasan m nərmama, ik rerim rəpwəh nīrhi ərəhaien nərmama, uə ipkəgkiari ərpwi mhə, nənə məpwəh nuvehi utəien ik. ⁵ Noien səvəi nokeikeiien ikəpwəh no penien nərmama, mīpkəmwur mhə ti tīpwīm, mīpko akwauakw mhə niemaha, uə ikəpwəh nəkwətəmhirī əknekīnien nərəhaien sə iərmama riti rīno mik ia rerim. ⁶ Rerim rīpkagien mhə ti noien sə rīpkatukwatukw mhə, mətə rerim ramagien a ti nīpərhienien. ⁷ Noien səvəi nokeikeiien ikəvrani nəfe nəghin kamo mik, ia nəpīn me ikani nīpərhienien ia Kumwesən, maməmri pen əknekīn nətərigien səim irə. Nəpīn nərəhaien reste ik, mətə ikamərer əknekīn.

⁸ Noien səvəi nokeikeiien ko rīpkiwən mhə ia nəpīn riti. Mətə noien səvəi nini irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə noien səvəi nægkiariien ia nægkiariien əpə me, uə noien səvəi nukurənien nari, noien mirəhar nəha tuhariwən.

⁹ Ro iam̄nhi irə ti nəri nə mə ipwet mine nukurənien səkitaha ro nipərpərin, nənə nəgkariien me i Kumwesən rauvei pehe saməni irapw ro nipərpərin. ¹⁰ Mətə nəpin sə pekin trier pehe, sə ro nipərpərin triwən. ¹¹ Nəpin iakinamouihi, iakaməgkari rəmwhen ia iakunouihi, nukurənien səiou rəmwhen səvəi iakunouihi, nənə noien səvəi nətərigien səiou rəmwhen səvəi iakunouihi. Mətə nəpin iakuvehe masori, iakəmri noien me səvəi iakunouihi ia təkutak. ¹² Ipwet mine kitaha samətoni rəmwhen saməti pen ia klas sə rakwhakw, mətə ia nəpin nəha tsətoni rəmwhen saməti pen ia nəmritaha atukwatukw. Ipwet mine iakukurən a nipərin, mətə ia nəpin nəha takukurən amasan pam rəmwhen ia Kumwesən rukurən amasan pam iou nəha təkwtəkwuni. ¹³ Nənə təkwtəkwuni noien mirəhar i kahar hamarərer: noien səvəi nahatətəien, noien səvəi neitenhien nəri amasan mə truvehe, mine noien səvəi nokeikeien. Mətə noien sə ramasan pik anan ia nirəhar in i noien səvəi nokeikeien.

14

Nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe mine nəgkariien əpə me

¹ Pwəh nokeikeien nəri hiamousari tukwe ia nimiruien səkimiaha. Niskaiien me səməme Nənimw̄in Ikinan rauvei pehe, ramasan mə rerim̄iaha tramevən ia nirəha, mətə sə ramasan pik anan rerim̄iaha tramevən irə in i n̄ini irapwien nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe. ² Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə iərmama sə raməgkari ia nəgkariien əpə riti, in ripkəgkari mhə m nərmama, mətə raməgkari m Kumwesən. Pərhien iərmama riti riwən sə rukurən nəgkariien sə in rani, mətə ia niskaiien səvəi Nənimw̄in Ikinan, in rani irapw nəgkariien me nepw̄in nipwran rərkwafə. ³ Mətə iərmama sə ram̄ini irapw nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe, in raməgkari m nərmama, nənə mauvrhəkin irəha, mamərpwi əknek̄in irəha, mauvehi utə nətərigien səvənraha. ⁴ Iərmama sə raməgkari ia nəgkariien əpə riti, in ramasitu atukw a irə. Mətə iərmama sə rani irapw nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu ia nakalasia me. ⁵ Iakoikei mə kimiaha pam anan tihəgkari ia nəgkariien əpə me, mətə ramasan pik mə tihəni irapw nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe. Iərmama sə rani irapw nəgkariien sə Kumwesən rauvei pehe, in ramasitu pik ia nakalasia me məpi raka iərmama sə raməgkari ia nəgkariien əpə me. Mətə nipərhienien tr̄ini minuə iərmama riti r̄ini irapw nipwrai nəgkariien əpə nəha, noien nəha trasitu mwi ia nakalasia me.

⁶ Piak me, trini minua iakuvehe matoni kimiaha, nane mamægkiari m kimiaha ia nægkiariien epa me iaminha ira, takæfo masitu ia kimiaha? Hiækuræn ma takamækeikei muvehe mini pui pehe nari vi riti m kimiaha, ua nukurænien riti, ua nægkiariien riti Kumwesæn ruvei pehe, ua nahatænien riti. Ma rekam, ko iapkasitu anan mhæ ia kimiaha. ⁷ Rerimiaha tramrhi ro narimnari me i hæpkimiru mhæ mætæ rerinraha fwe ikin ramwhen ia tærhe nau ua kitar. Trini minua rerinraha ripkatukwatukw mhæ, nane iærmama riti træfo mukuræn næfe nipu kamhani? ⁸ Ua kisipw i kamæse ti næsuaþwirriien nærmama ti naruagænien trini minua rerin rapwæh nasæk amasanien mo nukurænien i m nærmama, nane sin træpnæpenæ ti naruagænien? ⁹ Ramwhen a ia kimiaha. Trini minua hiamægkiari ia nægkiariien sæ nærmama hæreirei, tuhæfo mhækuræn nipwrai nægkiariien sæ hiamæni? Kimiaha hiamægkiari a m kwænmanan, nærmama hæpkukuræn mhæ nipwran. ¹⁰ Pærhien, nægkiariien me ripik ia takure tiprænæ i, nane iræha pam nipwranraha fwe ikin. ¹¹ Mætæ trini minua iapkukuræn mhæ nipwrai nægkiariien sæ iærmama riti rani pehe tukwe iou, iou iæpwispwis tukwe in, nane in iæpwispwis tukw iou. ¹² Ramwhen a ia kimiaha. Rerimiaha ramevæn pik ia niskaiien me sëmæme Nænimwin Ikinan rauvei pehe, nane ro pen tihousari ma tihæuvrhækin nakalasia me ia niskaiien me sëmæme tuhasitu pik ia niræha.

¹³ Ro iaminhhi iræ iærmama sæ ramægkiari ia nægkiariien epa riti, in tramækeikei mæfwaki mæres niskaiien ti nini irapwien nipwran. ¹⁴ Trini minua iakamæfwaki mani irapw nægkiariien epa me, nænimwik fwe imwæ ramæfwaki, mætæ ia nætærigien sæiou iapkukuræn mhæ nipwrai nægkiariien me i iakani. ¹⁵ Ro iaminhhi takæfo iræ? Takæfwaki ia nænimwin, mæfwaki mwi ia nætærigien sæiou. Takani nipu ia nænimwin, mæni mwi nipu ia nætærigien sæiou. ¹⁶ Ma rekam, trini minua ikæfwaki ia nænimwin ia nægkiariien epa mægnægini Kumwesæn, iærmama auer a riti ia kwopun næha, in træfo mini "Ouæh" ia næfwakiien sæim? Ræknekîn ti næri næ ma in rîreirei næri ikani. ¹⁷ Nipærhienien næfwakiien sæim sævæi nîniien tanak m Kumwesæn ramasan pik, mætæ ko ripkasitu anan mhæ ia iærmama næha.

¹⁸ Iakani tanak m Kumwesæn ma iakamægkiari ia nægkiariien epa me mæpi raka kimiaha pam. ¹⁹ Mætæ ia nousæsîmwîniien sævæi nakalasia me, trini minua iakahatæn nærmama ia kwopi nægkiariien me krirum a sëmæme hæukuræn ramasan mæpi raka ma iakini kwopi nægkiariien me ten-taosen ia nægkiariien epa sæ hæreirei.

²⁰ Piak me, rərəha mə tihəmwhen ia nəkwərhakwərha ia nətərigien səkimiaha. Ramasan mə tihəreirei noien ərəha rəmwhen ia nəkwərhakwərha me, mətə ia nətərigien səkimiaha tihaməkeikei mhəmwhen ia nərmama həuvəpwinari raka. ²¹ Kīmərari pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Loa rani mə,

“Iou takəgkiari m nərmama me i.

Nəgkiariien səiou trier ia nərmama səməme kambahni
nəgkiariien əpə me,
mier mwi ia tərhui iəpwispwis me.

Nəri auər a mə takəgkiari mınraha iamınhi irə,

mətə irəha tuhəpkətəriɡ mhə iou.

Iou Iərimənu iakani iamınhi irə.”

²² Ro iamınhi irə sətəni mə niskaiien ti niniien nəgkiariien əpə me ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo. Ripkevən mhə ti nərmama səməme haməni nıpərhiienien irə. Mətə niskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme haməni nıpərhiienien ia Kristo. Ripkevən mhə ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhiienien irə. ²³ Ro iamınhi irə, trini mınuə nərmama iruə me uə səməme həpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo həuvnimwə pehe ia kwopun kımiaha nakalasia me hiamousəsımwın ikın, nənə mhətoni kımiaha pam hiaməgkiari ia nəgkiariien əpə me, rəfo? Irəha tuhəni mə kımiaha hiamarməri. ²⁴ Mətə trini mınuə kımiaha pam hiaməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, nənə iərmama riti sə rıpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo uə iərmama iruə riti ruvnimwə pehe, nəgkiariien səkimiaha pam tro in rukurən mə in iərmama riti sə ramo noien ərəha, nənə in trəkiri noien səvənhi. ²⁵ Nəgkiariien me nəha səkimiaha trini pui nətərigien səvənhi in ramərkwafə irə fwe ia rerin, nənə ro iamınha irə iərmama nəha treiwaiu nənimen trırapi tıprənə, in truvei pen nisaiien səvənhi m Kumwesən, mani irapw mə Kumwesən ramarə pərhiien tuku-miaha.

Tihousəsımwın kımiaha me ti nəfwakiiien, mhəfwaki, mhesi pen suatuk tukwe

²⁶ Ro iamınhi irə, piak me, rəfo? Nəpın hiamousəsımwın kımiaha me ti nəfwakiiien, kımiaha kuatia kuatia, riti rəni nıpu, riti ramahatən, riti rani irapw nari riti Kumwesən rino pui pen min, riti raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, riti mwi rani irapw nıpwrai nəgkiariien nəha. Tihaməkeikei mho narımnari me nəha mhasitu ia kımiaha me irə. ²⁷ Trini mınuə

nərmama me nepwɪn haməgkiari ia nəgkiariien əpə me, ramasan mə iərmama kəru a uə kahar həgkiari. Nəpɪn iərmama riti rəgkiari, in əpa rəgkiari meste ro sampam, kurirə riti rəgkiari. Nənə iərmama riti traməkeikei mɪni irapw nɪpwrai nəgkiariien me nəha. ²⁸ Mətə trɪni mɪnuə iərmama riwən tɪ nɪni irapwien nɪpwrai nəgkiariien me nəha, iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə, in trəpwəh nəgkiari asorieren ia nəmri nakalasia me, in trəgkiari afafa a pwəh irau əpa Kumwesən krouregi.

²⁹ Nərmama səməme kamhəuvehi nɪskaiien tɪ nɪni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, ramasan mə kəru a uə kahar həgkiari, nənə nərmama nepwɪn həkiri amasan nəgkiariien sə haməni. ³⁰ Mətə trɪni mɪnuə iərmama riti sə raməkure kɪmiaha mɪn rɪregi mə Kumwesən ro pui nəgkiariien riti mɪn, nənə iərmama sə raməgkiari trəpwəh nəgkiariien. ³¹ Ro iamɪnhi irə, kɪmiaha pam hiəukurən nɪni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, riti rukupwən məgkiari raka nənə riti. Tiho iamɪnha irə mə nərmama me pam tuhəuvehi nukurənien, nənə trasitu ia nərmama me pam. ³² Kɪmiaha hiəukurən. Nərmama səməme kamhəuvehi nɪskaiien tɪ nɪni irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, irəha hamərimənu atukw a ia nənimwɪnraha me, mhəukurən nəgkiariien, mhəukurən mwɪ nafafaien. ³³ Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə Kumwesən rɪpko mhə in Kumwesən səvəi noien nɪreireien ia nari, mətə in Kumwesən səvəi nəmərinuien.

Rəmwhen ia nakalasia me pam, nəpɪn kamhousəsɪmwɪn irəha me, ³⁴ nɪpran tuhəpwəh nəgkiariien ia nousəsɪmwɪnien me nəha. Rəpwəh natukwatukwien mə tuhəgkiari, mətə tuhaməkeikei mheiwaiu mho nɪsɪaiien rəmwhen Loa səvəi Moses rani. ³⁵ Trɪni mɪnuə hokeikei mə tuhəukurən nari riti, tuhaməkeikei mhəres tɪ səvənraha me nəрман fwe ia rukwənu. Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə ro naurisien mə pran trəgkiari ia nousəsɪmwɪnien səvəi nakalasia me.

³⁶ Rəfo? Rerɪmiaha rɪrhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən rɪməkupwən ia kɪmiaha muvehe? Uə rerɪmiaha rɪrhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən rɪməuvehe a tukumiaha? ³⁷ Trɪni mɪnuə kɪmiaha riti rerɪn rɪrhi mə in profet riti, uə Nənimwɪn Ikinan rɪməuvei pen nɪskaiien riti mɪn, ramasan. Mətə in traməkeikei mukurən mə nəgkiariien i iakamrai m kɪmiaha in nəkwai lərimənu səkitaha. ³⁸ Trɪni mɪnuə rəpwəh nɪniien nɪpərhienien ia nəgkiariien i, tukəpwəh mwɪ nɪniien nɪpərhienien ia nəgkiariien səvənhi.

³⁹ Ro iam̄nhi irə, piak me, niskaiien sə tihokeikei p̄ik, in i n̄ini irapwien n̄ægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Mətə tihəpwəh n̄iniseien niskaiien i sə n̄ərmama haməgkiari ia n̄ægkiariien əpə me. ⁴⁰ Narimnari me pam s̄əməme hiamo, tihaməkeikei mho ia noien sə ratukwatukw mhesi pen suatuk tukwe.

15

Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Piak me, iakokeikei mə tako kimiaha hiəukurən n̄ægkiariien amasan sə iakinəvisau irə m̄ kimiaha fwe kupwən. N̄ægkiariien amasan i kimiaha hiəuvəni raka n̄ipərhiēnien irə mamhərer irə. ² Tr̄ini m̄inuə hiaməkwtəm̄hiri əknek̄in n̄ægkiariien amasan i iakinəvisau raka m̄ kimiaha, Kumwesən truvehim̄iru kimiaha irə. Mətə tr̄ini m̄inuə hiaraka ia n̄ægkiariien amasan i, n̄ənə hiəuvəni auər a n̄ipərhiēnien irə.

³ Narimnari me s̄əməme iakiməregi, iou iakuvəni raka tukumiaha. Iakiməni mə n̄əri sə tihaməkeikei mhəkupwən mhəkukurən in i mə Kristo rimamhə ti noien ərəha me s̄akitaha ramesi pen n̄ægkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan.

⁴ Kimənimwi n̄ənə rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia n̄əp̄in sə ro kahar irə ramesi pen n̄ægkiariien me kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. ⁵ N̄ənə in riməkupwən mier irapw ti Pita, marə mier irapw mwi ti n̄ərmama səvənhi twelef. ⁶ Kurirə irə in rier irapw mwi ti piəvtaha me h̄əp̄ik h̄əpi raka faef hantret ia n̄əp̄in kuatia a. Irəha h̄əp̄ik haməm̄iru ihi, mətə nepw̄in h̄əuvamhə raka. ⁷ N̄əp̄in in rier irapw raka ti n̄irəha, marə mier irapw mwi ti Jemes, n̄ənə mier irapw mwi ti aposol me pam. ⁸ Kurirə ia n̄irəha pam, in rier irapw mwi tukw iou, mətə iou iakəmwhen ia iəkunouihi əmtəmetə riti r̄ipkətui mhə ia n̄əp̄in atukwatukw səvənhi.

⁹ Iakani iam̄nhi irə ti n̄əri nə mə iou inh̄əripw anan ia aposol me pam, n̄ənə iakəpwəh n̄əmwhenien mə n̄ərmama tuhəkwein iou mə iou aposol riti, ti n̄əri nə mə iakinamometə nakalasia me səvəi Kumwesən fwe kupwən. ¹⁰ Mətə Kumwesən rinasitu ia n̄irak ia namasanien səvənhi, mo iakuvehe mo iam̄nhi irə n̄əha təkwtək̄wuni. N̄ənə namasanien səvənhi sə r̄ino miou rəpwəh nuvehe əpnəpenien, mətə rukua kwənkwan. N̄ipərhiēnien, iakino wok m̄əpi raka aposol me pam, mətə r̄ipko mhə ia niskaiien atukw səiου, mətə ia namasanien sə Kumwesən rauvei pehe miou. ¹¹ Ro iam̄nhi irə n̄əri auər a mə iou iakani irapw

nægkiariien amasan i m kímiaha, uə irəha haməni irapw m kímiaha, mətə nægkiariien kuatia a i səkímaha pam iahaməni irapw tukumiaha nənə hiəuvəni raka nípərhiienien irə.

Nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien

¹² Kímiaha hiəukurən mə ia nægkiariien səkímaha, kímaha iahaməni irapw mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien. Mə iahaməvisau iamínha irə, rəfo kímiaha nepwín hiaməni mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi? ¹³ Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, nənə ko Kristo mwi rəpwəh nətuiien ia nemhəien. ¹⁴ Nənə trini minuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, wok i səkímaha sə iahaməni irapw nægkiariien amasan ro nəri auər a irə rəmwhen a mwi ia nahatətəien səkímiaha. ¹⁵ Nari riti mwi, trini minuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, kímaha iahəneikuə ia Kumwesən, ti nəri nə mə iahaməni irapw mə Kumwesən rino Kristo rətui mwi ia nemhəien. Trini minuə nægkiariien nəha ro nípərhiienien mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə Kumwesən ko rəpwəh noien mwi Kristo rətui ia nemhəien. ¹⁶ Trini minuə nərmama səməme həuvamhə raka ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə ko Kristo rípkətui mhə mwi ia nemhəien. ¹⁷ Trini minuə Kristo rípkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə nahatətəien səkímiaha nípwrən riwən, kímiaha hiamarə ihi ia noien ərəha me səkímiaha. ¹⁸ Nənə trini minuə nægkiariien nəha ro nípərhiienien, nərmama səməme haməni nípərhiienien ia Kristo fwe kupwən həuvamhə raka, irəha həuvəiwən ko həpkətui mhə mwi. ¹⁹ Kitaha saməmri pen əknekín nətəriгийн səkítaha ia Kristo, mətə mə noien nəha səvəi nímíruien a i səvəi típrənə, rərəha anan tukutaha məpi raka nərmama me nepwín.

²⁰ Mətə nægkiariien sə ro nípərhiienien ro iamínhi irə. Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rukupwən mətui mwi rəmwhen ia nukwai nei kukupwən kesi. Nərmama səməme həuvamhə raka irəha tuhətui mwi ia nemhəien kurirə. ²¹ Iakani iamínhi irə ti nəri nə mə nemhəien ríməuvehe ia iərmama riti, nənə ia suatuk kuatia a, nətuiien mwi ia nemhəien ríməuvehe ia iərmama riti. ²² Nərmama me pam tuhemhə ti nəri nə mə haməuku pen ia Atam. Ia noien a mwi nəha, nərmama me pam səməme haməuvehe mho kuatia irəha Kristo tuhətui mwi ia nemhəien. ²³ Mətə irəha nəha tuhətui mwi ia nəpín atukwatukw səvənraha. Kristo in ríməkupwən mətui mwi. Nəpín in truvehe mwi irə, nərmama me səvənhi tuhətui mwi. ²⁴ Nənə nəpín sampam truvehe, Kristo trouraha nənimwín me pam səməme kamhəuvehi

nərimənuien mine nasoriien. In trouraha niskaiien me pam. Kurirə irə in raraka ia nitətə sə in ramərimənu irə revən ia rəgi Tata Kumwesən. ²⁵ Ro iamihhi irə ti nəri nə mə Kristo traməkeikei mamərimənu meste Kumwesən trəmri narimnari me pam səməme in raməmwəki irəha kamharə inhəripw ia tipage nisui Kristo mi. ²⁶ Sə trouraha sampam ia nirəha nemhəien. Nənə nemhəien triwən mwi. ²⁷ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə Nəkukə Ikinan rani mə, “Kumwesən rinəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage nisun mi.” Mətə ro nukurəniien i mə nəgkiariien nəha sə rani mə “narimnari me pam,” kirkəvsini pen mhə Kumwesən ia narimnari me nəha. In rinəmri pen narimnari me nəha kamharə inhəripw ia tipage nisui Kristo mi. ²⁸ Narimnari me pam tuheiwaiu Kristo trərimənu ia nirəha. Irəha pam tuheiwaiu raka, nənə Tini Kumwesən truvehi irapw atukw a in, meiwaiu marə tegin nərimənuien səvəi Tata səvənhi sə rinəmri irapw narimnari me pam ia tipage nisun mi. Ro iamihhi irə mine Kumwesən trərimənu ia narimnari me pam.

²⁹ Rəfo ia nərmama səməme kamo paptəes ia nirəha ti nərmama səməme həuvamhə raka? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə raka tuhəpkətui mhə mwi ia nəpən riti, nənə rəfo kamo paptəes ia nərmama ti nirəha? ³⁰ Rəmwhen a ia kimaha. Rəfo iahaməvehi pekin nəpən sikai me ia nimiruien səkimaha ia nəpən me pam? ³¹ Iakani kwəsuahi piak me mə nəpən ripik nərmama haməmwur mə tuhousi əpune iou! Rerik ragien pik tukumiaha ti nəri nə mə hiəməvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Nənə mo pen nəgkiariien i iakani ro nipərhienien. ³² Ia kwopun i Efesas, rəmwhen mə iakaruagən kimaha nəri əprmin me. Mətə rəfo? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, iakinaruagən ti nəfe? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, ramasan mə tihesi pen a nəgkiariien i sə rani mə, “Pwəh sani nari mhənimwi,

ti nəri nə mə trakwakwi semhə.”

³³ Tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Nəgkiariien i kamini ro nipərhienien. “Nəpən nərmama səvənraha noien ramasan havən pəri irəha nərmama səməme noien səvənraha rərəha, səməme noien səvənraha rərəha houraha noien amasan səvənraha.” ³⁴ Hərərig pehe mwi mhəvehi atukwatukw nətərigien səkimiaha sə ratukwatukw, nənə mharaka ia noien ərəha me. Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə kimiaha nepwən hiamreirei ihi Kumwesən, nənə ro naurisien asori m kimiaha.

Nərmama tuhətui mwi ia nemhəien mətə nīpwranraha trəfo irə?

³⁵ Mətə iərmama riti trəres nəresien i mə, “Nərmama səməmə həuvamhə tuhəfo mhətui mwi? Nīpwranraha trəfo irə?” ³⁶ Ik iərmama ikreirei nari, nuni nari sə ikəpwei traməkeikei memhə kurirə ruverə mutə. ³⁷ Nənə nəri sə ikəpwei ropə ia nīpwrān sə trutə. Sə ikəpwei in nə nuni nari, rosi nuni wit uə nuni nari riti mwi. ³⁸ Mətə Kumwesən rauvei pen nīpwrān rəmwhen sə in rokeikei. Nənə nuni nari me kuatia kuatia, in rauvei pen nīpwrānraha me. ³⁹ Rəmwhen a mwi nusai nari rəpwəh nəmnəmwhenien, mətə nusai nari səpəmsəpə. Nusai iərmama ropə ia səi nərimiru me, uə menu me, uə nəmu me. ⁴⁰ Narimnari me ia nīmagouagou ho nīpwrānraha. Rəmwhen a mwi narimnari me ia təkure tīprənə i ho nīpwrānraha. Mətə narimnari me nəha kamətə fwe ia nīmagouagou kamhəser ropə ia nīpwrāi narimnari me nəha kamətə ia təkure tīprənə. ⁴¹ Nukuraanien səvəi meri ropə ia nukuraanien səvəi məkwə mine nəhiapwien səvəi kəməhau me. Nəhiapwien səvəi kəməhau me nepwīn hopə ia səvəi nepwīn mwi.

⁴² Tro mwi iamīnhi irə ia nəpīn nəha nərmama səməmə həuvamhə tuhətui mwi. Iərmama sə kimənīmwi nīpwrān trīmərīr, mətə nəpīn in trətui mwi nīpwrān trīpkīmərīr mhə mwi. ⁴³ Iərmama sə kimənīmwi nīpwrān rīpkamasan mhə, mətə nəpīn in trətui mwi nīpwrān tramasan. Iərmama sə kimənīmwi nīpwrān nīskaiien səvənhi riwən, mətə nəpīn in trətui mwi nīpwrān trīskai. ⁴⁴ Nəpīn kimənīmwi iərmama nīpwrān ro nusan, mətə nəpīn in trətui mwi nīpwrān tro nənīmwin.

Trīni mīnuə nīpwrāi iərmama sə ro nusan, nənə nīpwrāi iərmama sə ro nənīmwin in mwi fwe ikīn. ⁴⁵ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimərāi pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Iki-nan rani mə, “Iərmama sə rīməkupwən, Atam, in rīməuvehe iərmama riti sə ramīru.” Atam sampam, in i Kristo, rīməuvehe mo in nənīmwin i rauvei pehe nīmīruien. ⁴⁶ Mətə rīpkō mhə nīpwrataha i sə ro nənīmwin trukupwən, mətə nīpwrataha sə ro nusan, nənə kurirə irə nīpwrataha sə ro nənīmwin. ⁴⁷ Iərmama sə rīməkupwən in səvəi tīprənə i. Kumwesən rino in ia tīprənə. Mətə iərmama sə rīməkurirə rīməuku pen ia neiai. ⁴⁸ Nərmama me pam səvəi tīprənə, nīpwrānraha rəmwhen ia nīpwrāi iərmama nəha Kumwesən rino ia tīprənə. Nərmama səməmə tuhəvən ia neiai, nīpwrānraha trəmwhen ia nīpwrāi iərmama sə rīməuku pen ia neiai. ⁴⁹ Təkwtəkwuni kitaha səmwhen ia iərmama nəha

sə Kumwesən rino ia tiprənə. Ia noien a mwi nəha kitaha tsəmwhen a mwi ia iərmama nəha sə rīməuku pen fwe ia neiai muvehe.

⁵⁰ Iakani irapw tukumiaha, piak me, nipwrai iərmama sə ro nusan mo niten ko ripkuvnimwə mhə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəmwhen a mwi nəri mərir ko ripkuvehi mhə nəri sə ramarə rerin. ⁵¹⁻⁵² Həregi ro. Nəgkiariien i iakani pehe tukumiaha i nəha təkwtəkwuni in nəgkiariien riti sə rinamərkwafə fwe kupwən. Ripko mhə kitaha pam tsemhə, mətə nəpīn kisipw sampam trasək kitaha pam tsəuvehe mhərməvi. Kurirə iərmama riti rapri m kuatia ia nənimen, mətə nəri nəha rino sampam akwauakw a. Nəpīn kisipw sampam trasək, nənə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi mhəpwəh mwi nemhəien, nənə kitaha tsəuvehe mhərməvi.

⁵³ Nipwrataha sə ro nəri mərir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko ripkimərir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rerin. ⁵⁴ Nipərhiēnien, nipwrataha sə ro nəri mərir i traməkeikei muvehe mo nəri sə ko ripkimərir mhə. Nipwrataha i səvəi nemhəien traməkeikei muvehe mo nəri sə ramarə rerin. Nəpīn nəri nəha truvehe mo sampam, nənə nəgkiariien sə kimərari pen ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mo nipərhiēnien, rani mə, “Nemhəien ruvəiwən. Kuvəuvehi irapw in ia naruagəniēn.”

⁵⁵ “Eh, nemhəien, tikəfo masori ia kimaha?”

Eh, nemhəien, tikəfo mo nəmisəien m kimaha?”

⁵⁶ Nəri sə nemhəien rauvehi niskaiēn səvənhi irə ti noien nəmisəien m iərmama in nə noien ərəha, nənə nəri sə noien ərəha rauvehi niskaiēn səvənhi irə in nə Loa. ⁵⁷ Mətə pwəh səni tanak m Kumwesən sə rauvehi pehe m kitaha noien i saməuvehi raku pen ti Iərimənu səkitaha Iesu Kristo, noien sə ramo kitaha səskai mhəpi raka nemhəien.

⁵⁸ Ro pen piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekīn, mhəpwəh nəseniēn nari riti rikiukiū ia kimiaha. Nəpīn me tihamo wok səvəi Iərimənu səkitaha ia rerimiaha pam, ti nəri nə mə hiəukurən mə wok səvəi Iərimənu səkitaha sə hiamo hiəpko auər a mhə.

16

Mane səvəi nasituiēn ia nərmama me səvəi Kumwesən

¹ Ia nikaren səvəi mane səvəi nasituiēn ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem, tihaməkeikei mho rəmwhen sə iakiməni pen ti nakalasia me fwe ia profens nəha Kalesia.

² Ia Sante me pam, kimiaha pam kuatia kuatia tihaməkeikei

15:50: 1Kor 6:13   15:51-52: Mat 24:31, 1Tes 4:15-17   15:53: 2Kor 5:4

15:54: Aes 25:8   15:56: Rom 6:14, 7:13   15:58: 2Kron 15:7, Rev 14:13

16:1: Rom 15:25-26, 2Kor 8:1-9, Kal 2:10

mhəmri karen mane me nepwın. İərmama sə rauvehi mane asori trəmri karen rıpık. İərmama sə rauvehi mane ouihi trəmri karen ouihi a. Ro iamınhi irə nəpın iakuvehe ko hiəpkəmwur mhə mwi mə tiho pam nəri nəha ia nəpın kuatia. ³ Tihərui irapw kimiaha me nepwın mə tuhəuvehi mane mhəuvən. Nənə nəpın iakuvehe, iakrai nəkukuə mini irapw irəha ti nəkur Jerusalem nənə mərhi pen irəha həpeki mane mhəuvən fwe ikın. ⁴ Trıni minuə iakətoni mə ramasan mə iou mwi takevən, nənə irəha tuhəkuriə iou.

Pol raməres narimnari me nepwın mə nəkur Korin tuhaməkeikei mho

⁵ Kurirə iakuvehe məti pehe kimiaha, takevən raka fwe profens nəha Masetonia, ti nəri nə mə takaməkeikei mukupwən mevən fwe Masetonia. ⁶ Rosi takarə kwopti kitaha m kimiaha mə rəfo sarə a meste nəpın səvəi nəkwieiiən tro sampam. Nənə hiəukurən nasituien ia nirak ia navənien səiou sə iakamevən pen me ikın. ⁷ İapkokeikei mhə mə takuvehe mətoni kimiaha nənə mier mwi, mətə iakokeikei mə takuvehe sarə kwopti trıni minuə İərimənu səkitaha rəsəni iou. ⁸ Mətə takarə a ia kwopun i ia Efesas meste nəpın səvəi Pentekos, ⁹ ti nəri nə mə Kumwesən rınəsevər ia suatuk tukw iou mə tako wok amasan sə trukua kwənkwan rıpık, nəri auər a mə nərmama həpık haməmwur mə tuhəsisəg iou ti noien wok.

¹⁰ Trıni minuə Timoti ruvehe mətoni kimiaha, hio ramasan min, mhəuvei pen nisiiien min, ti nəri nə mə in ramo wok səvəi İərimənu səkitaha rəmwhen a ia nirak. ¹¹ Rərəha mə tihamətoni in rəmwhen mə in iərmama auər a riti. Mətə tihaməkeikei mhasitu irə ia navənien səvənhi nəpın in rırərig muvehe mətoni iou. İou iakameitenhi piəvtaha me irəha Timoti mə tuhəuvehe mhətoni iou.

¹² İa nikaren səvəi piəvtaha Apolos, iakiməni pen tukwe in mə in traməkeikei mukurirə piəvtaha me muvehe mətoni kimiaha. Mətə in rəpwəh nokeikeiiən mə truvehe nəha təkwtəkwuni, mətə in truvehe ia nəpın sə ratukwatukw tukwe.

¹³ Hətui mhəpwəh napriien, nənə mhərər əknekın ia nahatətəien səkimiaha, mhəpwəh nehekiriən, mho mə hiəskai. ¹⁴ Narimnari me pam səməme hiamo, tiho ia nokeikeiiən.

¹⁵ Kimiaha hiəukurən mə Stefanas mine nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi, irəha haməkupwən mhəni nıpərhiienien ia İesu fwe profens nəha Akaea, nənə irəha həmwur pık ti nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən. Piak me, iakuə takıni pehe tukumiaha i mə ¹⁶ tihəuvei

16:5: Wok Me 19:21   **16:6:** Rom 15:24, Taet 3:12   **16:7:** Wok Me 18:21
16:9: Wok Me 19:8-10, 2Kor 2:12, Kol 4:3, Rev 3:8   **16:10:** 1Kor 4:17   **16:11:** 1Tim 4:12
16:12: 1Kor 1:12, 3:6   **16:13:** Sam 31:24, Efes 6:10   **16:15:** Rom 16:5, 1Kor 1:16   **16:16:** 1Tes 5:12

pen nisiiien m nərmama sə ro me iamɪnha irə, mine nərmama me pam səməme kamhowok mamhəsese pəri irəha minraha. ¹⁷ Nəpɪn Stefanas, Fotunatas, mine Akaekas harier pehe rerik ragien, ti nəri nə mə nari auər a mə kimiaha hiəiwən, mətə nəpɪn iakətoni irəhar rəmwhen mə iakinətoni kimiaha. ¹⁸ Irəhar haro iou iakuvehi napwisien ia rerik rəmwhen irəhar haro mwi ia kimiaha. Nərmama me iamɪnha irə, ramasan mə tihəgnəgini irəha pwəh nərmama hətoni mhəukurən irəha.

Nəgkariien sampam

¹⁹ Nakalasia me ia profens fwe Esia haməni ramasan tukumiaha. Akwila mine Prisila krouokeikei pik mə trouni ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu səkitaha irəha nakalasia me səməme hamousəsimwin irəha me ia nimwə səvənrau. ²⁰ Piəvtaha me pam ia kwopun i haməni ramasan tukumiaha. Tihəni ramasan tukumiaha me mhakei m kimiaha me ia nakeiien sə rəmher.

²¹ Iou Pol, iakamrai nəgkariien i səvəi niniien ramasan tukumiaha, mamrai ia rəgik atukwatukw.

²² Trini minuə iərmama riti rəpwəh nokeikeiien Iərimənu səkitaha, pwəh Kumwesən rəkwein ərəha irə. Iərimənu səkitaha, uvehe rə!

²³ Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha ramarə tukumiaha.

²⁴ Pwəh nokeikeiien səiou ramarə tukumiaha pam səməme hiəuvəvehe mhəno kuatia kimiaha Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

Seken Korin

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rımərai nəkukuə i kani mə Seken Korin. In ruvərai raka Fas Korin məkwə nepwın həukurau nənə in rırai mwı sə i mərhi pen i revən. Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi ihi kusen səvənraha, mamho ihi noien ərəha me. Pol revən fwe Korin mətə rarə ouihi a ti nəri nə mə irəha həpkrərig mhə ia noien ərəha me səvənraha. Nənə nəkur əfwaki me nepwın həpkini mhə nıpərhiendien ia Pol mə in aposol pərhiien riti səvəi Kumwesən. Nəpın Pol rəpwəh irəha mevən fwe profens Masetonia, in rerin ragien pik nəpın Taetas ruvehi nəgkiariien amasan muvehe mə nakalasia me fwe Korin hənətə sas ia noien ərəha me səvənraha nənə mhərərıg ia noien ərəha me səvənraha. Nəpın Pol rıregi nəgkiariien nəha, in rırai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nəkur Korin. Ia nıpəri nəkukuə i sə rakupwən Pol rini pen ti nəkur Korin mə rerin ragien ti nəri nə mə irəha hənəpwəh noien ərəha me səvənraha mamho noien amasan sə Kumwesən rokeikei. Ia nıpəri nəkukuə sə rakurirə Pol raməgkiari atukw a ia in mine nərmmama səməme kamhəmwəki in mamhəni ərəha in.

¹ Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwən mə tako, mine piəvtaha Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, mine nərmmama me pam səvəi Kumwesən fwe profens nəha Akaea.

² Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Iesu Kristo İərimənu səkitaha, krouəriari pehe namasanien mine nəmərinuuen m kimiaha.

Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien

³ Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi İərimənu səkitaha Iesu Kristo, in Tata sə in nukune napiien, nənə in Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien me pam. ⁴ In ramasitu ia kimaha ia nəmisəien me pam səkimaha, mə kimaha iahəukurən nasituien ia nərmmama ia nəmisəien me səpəmsəpə səməme irəha haməregi. Nənə kimaha tahasitu ia nırəha ia noien səvəi nasituien sə Kumwesən rino m kimaha. ⁵ Rəmwhen a ia nəmisəien sə Kristo rıməuvehi, nəmisəien nəha rauvehe pik mwı ia nımıruuen səkimaha. Ia noien a mwı nəha, ti nəri nə mə kimaha iahəməuvehe mho kuatia kimaha Kristo, Kumwesən ramasitu pik ia kimaha, nənə noien nəha ramevən mwı ti nərmmama nepwın. ⁶ Trini minuə kimaha iahəmregi nəmisəien, mətə in nə trasitu ia

kimiaha muvehimiru kimiaha. Trini minuə Kumwesən rasiu ia kimaha ramo mə kimaha iahəukurən nasituien ia kimiaha. Nənə kwənkwai nasituien nəha raukuə ia nimiruien səkimiaha, nənə nəpın hiarə ia nəmisəien kuatia a tsarə irə trasitu ia kimiaha mə tihərer əknekin ia nəpın me. ⁷ Kimaha iahənəmri pen əknekin nətərigien səkimaha ia Kumwesən tukumiaha mə tihərer əknekin. Ro iamınhi irə ti nəri nə mə kitaha pam samarə ia narəien kuatia a mə kimiaha tihəregi nəmisəien sə iahamarə irə, nənə ia noien a mwi nəha Kumwesən trasitu ia kimiaha rəmwhen ramasitu ia kimaha.

⁸ Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən amasan nəpın sikai sə iahənarə irə ia profens nəha Esia. Nəpın nəha riskai pik tukumaha, mo rerimaha rırhi mə ko iahəpkimiru mhə mamhəuvən. ⁹ Kimaha iahamregi rəmwhen kinəkiri raka kimaha mə tahemhə. Mətə narimnari me nəha haməuvehe mə kimaha tahəpwəh nətigiteien ia niskaiien atukw səkimaha, mətə tahətigite ia Kumwesən sə ramo nərmama hemhə hətui mwi. ¹⁰ Ia nəpın nəha ipaka kimaha iahemhə, mətə in riməvehimiru kimaha. Nənə in trauehimiru kimaha iamınhi irə mamevən. Iahənəmri pen əknekin nətərigien səkimaha irə mə in truvehimiru mwi kimaha. ¹¹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhasitu ia kimaha mhəfwaki tukumaha. Tiho iamınha irə mə nərmama həpik tuhəni tanak m Kumwesən ti narimnari amasan me səməme in tro m kimaha ti nəri nə mə nərmama həpik hənəfwaki tukumaha.

Pol rərari ia nətərigien səvənhi mine nəfe tro

¹² Nari riti kimaha iahaməgkiari ərpwi irə. Kimaha iahamregi fwe ia rerimaha mə ro nıpərhiēien. In i mə noien səkimaha ia təkure tıprənə iahəno m nərmama nerpwin, mhəno mwi m kimiaha rəpi raka, in noien sə raməmak irapw ia kwopun ukuraan. Iahaməni a nəgkiariēien pərhiēien rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Iahəpkəgkiari mhə ia nukurəniēien səkimaha səvəi tıprənə, mətə iahaməgkiari ia namasanien səvəi Kumwesən. ¹³⁻¹⁴ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə iahəpkrai mhə nəgkiariēien riti sə riskai tukumiaha ti nəvsiniēien, uə ti nukurəniēien nıpwrən. Təkwtəkwuni hiəuvəukurən nətərigien səkimaha kwopti, mətə iakokeikei pik mə nəpın riti tihəukurən pam. Nənə ia noien nəha, nəpın Iesu Iərimənu səkitaha truvehe mwi, kimiaha tihagien tukumaha rəmwhen a mwi mə kimaha iahaməgien tukumiaha.

¹⁵⁻¹⁶ Tı nəri nə mə iakukurən mə hiaməgien tukumaha, nətərigien kupwən səiou mə takevən fwe profens nəha Masetonia, mukupwən muvehe mətoni kimiaha, nənə nəpın takrərig takuvehe mwi mətoni kimiaha. Ro pen tihəuvehi

namasanien m kəru, nənə kurirə irə tihasiu ia nirak ia suatuk səiou ti nevəniēn fwe ia tənə Jutia. ¹⁷ Mətə iakinəpwəh. Ro pen rosi rerimiahā rirhi mē nəpīn iakamətərig mē tako iamīnha irə nətərigien səiou ramaiuaiu? Uə rosi iakəmwhēn a ia nərmama nēpwin sāvai tīprənə kamhəni nəgkiariien mi nəha “Ouəh” mīne “Rekəm” ia nəgkiariien kuatia a?

¹⁸ Kimiahā hiəukurən mē Kumwesən ramo nəgkiariien sāvənhi ia nəpīn mē. Nənə kimahā mwi nəgkiariien səkīmahā tukumiahā rīpko mhə “Ouəh” mīne “Rekəm.” ¹⁹ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mē Tīni Kumwesən i Iesu Kristo sə iahamarəvisau irapw tukumiahā kimrahar Saelas mīne Timoti, rīpko mhə “Ouəh” mīne “Rekəm,” mətə ia Kristo, nəpīn mē pam nəgkiariien səkīmahā in nə “Ouəh.” ²⁰ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mē promes mē pam sāvai Kumwesən həuvehe mhə nīpərhienien i ia Iesu Kristo. Kitahā səuvəuvehe mhəno kuatia kitahā min, ro pen səukurən ninien “Ouəh” ti nuvehi utāien nəghi Kumwesən. ²¹ Kumwesən a ramo kimahā iahamərer əknekīn ia Kristo kitahā m kimiahā. In rīmərfi kitahā, ²² məmri Nənīmwin sāvənhi ia reritahā rahatən pen mē kitahā nərmama mē sāvənhi. Ti nəri nə mē Nənīmwin nəha ramarə ia reritahā, nənə, kitahā səukurən amasan mē Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan mē səməme rīnəmri karen mē səkītahā.

²³ Təkwtəkwni iakaməkwein Kumwesən mē triregi nəgkiariien i səiou. Trini mīnuə iapkīni mhə nīpərhienien, pwəh in rərpwin noien ərəha səiou. Iou iakinapkuvehe mhə fwe Korin ti nəri nə mē iapkokeikei mhə mē takīni nəgkiariien sikai riti tukumiahā. ²⁴ Kimahā iahəpwəh nokeikeien mē tahərimənu ia nahatətāien səkīmiahā, rekəm. Mətə taho wok kitahā m kimiahā ti nagienien səkīmiahā, ti nəri nə mē hiənərer əknekīn raka ia nahatətāien səkīmiahā.

2

¹ Ro pen iakuvəni raka ia rerik mē ko iapkuvehe mhə mwi mətōni kimiahā mō rerimiahā rəmīsə. ² Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mē kimiahā a hiamō rerik ramagien, mətə trini mīnuə iako rerimiahā rəmīsə, nənə iərmama riti riwən sə tro rerik ragien. ³ Nənə iakimərai nəkukuə nəha mē nəpīn iakuvehe mətōni kimiahā tapkregi mhə rerik rəmīsə. Iakəpwəh nokeikeien mē nərmama səməme tuhaməkeikei mhə rerik ragien, tuho rerik rəmīsə. Iou iakuvəukurən raka mē kitahā kuatia a, nənə nəpīn rerik ragien, kimiahā mwi rerimiahā tragien. ⁴ Ro pen nəpīn iakimərai nəkukuə nəha m kimiahā rerik rəmīsə pik tukumiahā, mərkwəpīr, nise nənimek raiu

tukumiaha. Iapkraih mhə nəkukuə nəha mə tro rerimiaha rəmisə, mətə iakimərai mə tihəukurən nokeikeien i səiou rasori tukumiaha.

Nakalasia me fwe Korin tuhaməkeikei mhenouenou noien ərəha sə iərmama nəha rino

⁵ Mətə iərmama nəha rino noien ərəha, in ripko mhə rerik rəmisə, mətə rino mə kimiaha pam rerimiaha rəmisə kwopti. Iakani nəgkiariien i məpwəh nokeikeien mə triskai pik ti iərmama nəha, ⁶ ti nəri nə mə nərpinien nəha kimiaha hiəpik hiəno min ti noien ərəha səvənhi rinəmwhen raka. ⁷ Təkwtəkwni nəha tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha səvənhi nənə mhomasan rerin, mə rerin trəpwəh nəmisə pikien muvehi irapw nətərigien səvənhi. ⁸ Iakaməres kimiaha mə tiho pwəh in rukurən nokeikeien səkimiaha tukwe. ⁹ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə in nə nəri iakimərai nəkukuə nəha tukwe, mə takətoni ro kimiaha mə tiho nəkwak ia narimnari me pam uə rekəm. ¹⁰ Trini minuə hiənenouenou noien ərəha səvəi iərmama riti, iou mwi takenouenou irə. Trini minuə iərmama nəha rino nəri ərəha me nərpin mə iou takaməkeikei menouenou noien səvənhi, mətə iou iakinenouenou raka noien səvənhi ia nəmri Kristo ti nasituien ia kimiaha. ¹¹ Iakamo noien nəha kamo Setan rouraha kitaha ia neikuəien me səvənhi. Iakani iamihhi ti nəri nə mə kitaha səvəukurən raka nətərigien me səvənhi səməme in ramesi pen.

Kumwesən ramo nərmama kamhəukurən Kristo ia aposol me səvənhi

¹² Nəpin iakevən fwe ia taon nəha Troas mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakətoni mə Iərimənu səkitaha rinəsevər ia təpinhə miou mə tako wok fwe ikin. ¹³ Mətə iakamətərig pik mipkapwis mhə, ti nəri nə mə iapkətoni mhə piak Taetas ia kwopun nəha. Nənə iakəsəkir minraha mier mevən fwe ia profens nəha Masetonia.

¹⁴ Mətə iakaməgnəgini Kumwesən ti nəri nə mə ia nəpin me in ramiri kimaha ia Kristo, mamə kimaha iahəmwhen ia nərmama me i kamhəkurirə ia kig riti sə rinaruagən pam, mamrərig pen fwe imwəni. Ia nəpin me Kumwesən ramo nukurənien ia Kristo rauku pen ia kimaha mamevən ia kwopun me. Nərmama kamhəregi nukurənien nəha rəmwhen ia nari riti kamregi nipekin. ¹⁵ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə kimaha iahəmwhen ia nimwəkmwəki nari nipekin rapein amasan Kristo rauvani ti nəgnəginien Kumwesən nise napw irə ramevən ti nərmama səməme Kumwesən rauvehimiru irəha, mamevən mwi ti səməme

kamhəuvən mə tuhemhə. ¹⁶ Səməme kamhəuvən mə tuhemhə hərəgi kimaha iahəmwhen ia nipeki nise napw nəha sə rauku pen ia nemhəien mamevən ti nemhəien. Səməme Kumwesən rauvehimiru irəha hərəgi kimaha iahəmwhen ia nise napw nəha sə rauku pen ia nimiruien mamevən ti nimiruien. Wok nəha wok asori. Sin rukurən noien? ¹⁷ Kimaha iahəpkəmwhen mhə ia nərmama me nəha həpik kamhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ti nuvehiiien a mane, rekəm. Mətə Kumwesən rınərhi pehe kimaha. Ia Kristo kimaha iahəmənı irapw nəgkiariien amasan səvənhi ia nəmri Kumwesən, nənə nəgkiariien səkimaha rauku pen a ia rerimaha sə ratukwatukw.

3

Nəkukuə riti kimərai rani sas ia Pol mine in me nepwin

¹ Rosi rerimiaha rirhi mə iahənaməfiutə mwi kimaha ia nəmrimiaha, mətə ripko mhə iamınhi irə. Nəpın nərmama pwispwis me həuvehe imwəmiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə riti kimiaha me nepwin həmərai ti nini irapwien irəha tukumiaha, ti nəri nə mə hiəreirei irəha. Nənə nəpın həier mhəpwəh kimiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə səkimiaha ti noien kimiaha me nepwin həukurən irəha. Kimiaha hiənuə tiho iamınhi irə ia kimaha? Rekəm! ² Kimiaha atukwatukw hiəmwhen ia nəkukuə səkimaha rani sas ia kimaha. Nəkukuə nəha kimərai pen ia rerimaha, nərmama pam tuhəvsini mhəukurən. ³ Ro nukurənien i tukunraha hətoni mə Kristo əpa rımərai nəkukuə nəha, məmri pehe ia rəgimaha mə tahərhi pen i ramevən. In ripkrai mhə nəkukuə nəha ia nəri kamrai nari irə, mətə rımərai nəkukuə nəha ia Nənimwin i in səvəi Kumwesən sə ramıru. Nənə ripkrai pen mhə ia kəruətərei sə ripwiəpwıə, mətə rımərai pen ia reri nərmama.

⁴ Kimaha iahəpkehekır mhə mə tahəni iamınhi irə, ti nəri nə mə kimaha iahəuvəuvehe mhəno kuatia kimaha Kristo, nənə mamhahatətə əknekın ia Kumwesən. ⁵ Kimaha iahəmwhen ti noien wok i, mətə ko iahəpkini mhə mə nari riti rauku pehe atukw a tukumaha. Kimaha iahəmwhen ti nəri nə mə Kumwesən ramasitu ia kimaha. ⁶ In rino kimaha iahənəmwhen ti noien wok kimaha iotukwininari me səvəi nəgkiariien vi səvənhi sə in rınərhi tərini əknekın. Nəgkiariien vi nəha ripkuku pen mhə ia Loa sə kimərai, mətə rıməuku pen ia Nənimwin səvəi Kumwesən. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Loa sə kimərai ramousi əpune iərmama, mətə Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe nimiruien.

2:16: Luk 2:34, 2Kor 3:5-6   **2:17:** 2Kor 1:12, 1Tes 4:11   **3:1:** 2Kor 5:12, Wok Me 18:27, Rom 16:1   **3:2:** 1Kor 9:2   **3:3:** Eks 24:12, Jer 31:33, Esik 36:26-27
3:4: 2Kor 2:16   **3:6:** Jer 31:31, 1Kor 11:25, Jon 6:63, Rom 7:6

Nægkiariien vi kinərihi tərini əknekin ramser pik anan rinəpi raka Loa

⁷ Fwe kupwən, nəpin Loa sə kimərai pen ia kəruətərei kəru riməuvehe vi a, riməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən. Nukuraanien nəha rəhiəpwın nənime Moses ramser pik. Nəkur Isrel ko həpkəti əter pen mhə ia nənime Moses, nəri auər a mə nukuraanien nəha ia nənimen rinameiwaiu. Noien səvəi Loa nəha ramo mə iərmama remhə, mətə riməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən. ⁸ Mə ro iamınhi irə rəfo ia noien səvəi Nənımwın İkinan? Tukətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pik məpi raka. ⁹ Nægkiariien akuas səvəi Loa sə raməkiri nərmama mə tuhaməkeikei mhemhə kamətə nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser, mətə mə ro iamınhi irə nəgkiariien vi kinərihi tərini əknekin sə ramo nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, tukətoni mwi nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pik məpi raka. ¹⁰ Nipərhiəniəni, nəgkiariien akuas səvəi Loa sə kamətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə, təkwtəkwuni nəha kəpwəh nətoniien nukuraanien nəha irə, ti nəri nə mə nəgkiariien vi kinərihi tərini əknekin ramser pik anan rinəpi raka Loa nəha. ¹¹ Nægkiariien akuas səvəi Loa riməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən, mətə triwən mwi rəmwhen ia nukuraanien sə riməser ia nəmri Moses. Mətə nəgkiariien vi Kumwesən rinərihi tərini əknekin trarə rerin, miser pik məpi raka.

¹² Ti nəri nə mə kimaha iahəukurən amasan nəri nəha mə ro iamınhi irə, ro pen kimaha iahamətigase, ¹³ mhəpkəmwhen mhə ia Moses. In rinousəman nənimen ia tinari əgeigei mə nəkur Isrel tuhəpwəh nətoniien mə nukuraanien sə raməhiəpwın nənimen rinamiwən. ¹⁴ Mətə nətəriɡien səvəi nəkur Isrel me nəha fwe kupwən kinərəpinhə i. Nənə meste pehe nəha ipwet mine nəpin irəha həvsini nəgkiariien akuas səvəi Loa, irəha həpkregi sas mhə nəfe rani, ti nəri nə mə nari riti ramərəpinhə nətəriɡien səvənraha rəmwhen ia tinari əgeigei sə rinousəman nənime Moses. Mətə Kristo əpa rukurən nuvehi rakaiəni nəri nəha ia nətəriɡien səvəi iərmama nəpin iərmama ruvehe mo kuatia irau min. ¹⁵ Ouəh meste pehe nəha ipwet mine, nəpin həvsini Loa səvəi Moses, nari riti raməsisəɡ ia nətəriɡien səvənraha rəmwhen ia tinari əgeigei nəha sə rinousəman nənime Moses fwe kupwən. ¹⁶ Mətə trini minuə iərmama riti ruvsini in muvehe ti İərimənu səkitaha, tinari nəha trier raka. ¹⁷ İərimənu nəha səkitaha in Nənımwın İkinan. Nənə kwopun Nənımwın İkinan ramarə ikin, in rafi nari ia nərmama. ¹⁸ Kitaha pam i səpkuvegi mhə nəmritaha

rəmwhen ia Moses, mətə nəmritaha ramser kamətə nukuraanien səvəi Iərimənu ia kitaha. Ia nəpīn me in rauvsini nimiruien səkītaha mə tsəuvehe mhəmwhen irə sarə ia nukuraanien riti mharə mhəuvən mwi ia riti. Noien i rauku pen ti Iərimənu səkītaha in nə Nənimwīn Ikinan.

4

Kumwesən ruvei pen wok m aposol me

¹ Kumwesən rapī tukumaha nənə muvei pehe wok i m kimaha ro pen tahəpwəh nəpouien i. ² Kimaha iahəuvəuvei pen raka təkutamaha ia noien afafa me mine noien me səməme ho naurisien. Iahəpkavən mhə ia noien səvəi neikuəien, uə iahəpkuvsini mhə nəgkiariien səvəi Kumwesən, rekəm. Mətə kimaha iahaməni irapw nəgkiariien pərhien ia nəmri nərmama me pam mə irəha tuhəkiri noien səkimaha mhəukurən ia rerinraha mə kimaha iahamo noien atukwatukw ia nəmri Kumwesən. ³ Rosi nəgkiariien amasan sə iahaməni irapw ramərkwafə ti nərmama nepwīn, mətə ramərkwafə a ti nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə. ⁴ Irəha ko həpkini mhə nīpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha, ti nəri nə mə Setan i, iəremhə sə ramərimənu ia tiprənə i, rinousəman nətərigien səvənraha, mamō irəha həpwəh nətoniien nukuraanien sə raməhiəpwīn irəha. Nukuraanien nəha rauku pen ia nəgkiariien amasan sə raməvisau nasoriien səvəi Kristo. Kristo nəha in rəmwhen atukwatukw ia Kumwesən. ⁵ Kimaha iahəpkəvisau atukw mhə kimaha, mətə iahaməvisau Iesu Kristo mə in Iərimənu, nənə kimaha nərmama iahamo tukwini nari m kimiaha ia nəghi Iesu. ⁶ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən nəha riməni mə, “Pwəh nukuraanien ruək məhiəpwīn kwopun ripitəv ikin,” in raməhiəpw ia rerimaha, mə kimaha iahəukurən nətoniien nukuraanien səvəi Kumwesən, nənə iahətoni nukuraanien nəha ramser ia nənime Kristo.

Aposol me həpkiskai mhə ia niskaiien atukw səvənraha

⁷ Mətə kimaha iahaməuvehi nəri amasan nəha ia nīpwramaha me i kino ia tiprənə həpkiskai mhə. Ro iamīnhi irə mə trahatən pen mə niskaiien amasan nəha rəpi raka riməuku pen ti Kumwesən, rīpkuku pehe mhə tukumaha. ⁸ Ia nəpīn me kimaha iahamregi rərəha ia narimnari me rīpik, mətə iahəpkimwei mhə. Nəpīn me nepwīn iahəreirei suatuk, mətə iahaməmwur mhəpwəh nəpwəhien. ⁹ Nərmama hamo nərahien m kimaha, mətə Kumwesən rīpkəpwəh mhə kimaha. Hamousi kimaha, mətə həpkouraha mhə kimaha. ¹⁰ Ia nəpīn me rəmwhen mə kimaha iahaməuvehi nemhəien

4:1: 2Kor 3:6   **4:2:** 2Kor 2:17, 1Tes 2:5, 1Kor 1:18   **4:4:** Efes 2:2, Kol 1:15, Hip 1:3   **4:5:** 2Kor 1:24   **4:6:** Jen 1:3, Aes 9:2, 2Kor 3:18   **4:7:** 2Kor 5:1
4:8: 2Kor 1:8, 7:5   **4:10:** 1Kor 15:31

səvəi Iesu ia nīpwramaha, ro iamīnhi irə mə nərmmama həkukurən nətoniien mwī nīmīruien səvəi Iesu ia nīpwramaha. ¹¹ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimaha iahamarə, nəpīn me pam kauvei pen kimaha mə tahemhə ti nəghi Iesu. Ro iamīnhi irə mə nərmmama tuhətoni nīmīruien səvənhi ia nīpwramaha sə tīpkemhə ia nəpīn riti. ¹² Noien nəha nīpwrān mə nemhəien ramowok ia kimaha, mətə nīmīruien ramowok ia kimiaha.

¹³ Nəkukuə İkinan rani mə, “Iakinahatətə ro pen iakani.” Ia noien kuatia a səvəi nahatətəien kimaha mwī iahənahatətə ro pen iahaməni. ¹⁴ Kimaha iahəkukurən amasan mə Kumwesən sə rino İərimənu səkitaha rətui mwī ia nemhəien, in tro kimaha mīne kimiaha, kitaha pam sətui mwī ia nemhəien kitaha Iesu, nənə mərpxi irapw kitaha ia nənimen. ¹⁵ Narimnari me i, kimaha iahamo ramasitu ia kimiaha mə nəpīn namasanien səvəi Kumwesən rivi pehe nərmmama həpik mwī həuvehe ti Kristo, nənə nərmmama həpik mwī tuhəni tanak ti Kumwesən, mhəuvehi utə nəghin irənhə anan.

¹⁶ Narimnari me nəha ho kimaha iahəpwəh nəpouien i. Nəri auər a mə nīpwramaha iruə ramevən mə trərəha, mətə rerimaha fwe imwə Kumwesən ramo mə ramərməvi ia nəpīn me. ¹⁷ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nəmisəien me i saməregi ia təkure tīprənə i irəha nəri auər a, həkparə əpwəmwis mhə, mətə haməpnəpenə ia kitaha ti narəien rerin sə raməhiarpw mamasan pik məpi raka. ¹⁸ Nənə ro iamīnhi irə, nənimemaha həkperer pen mhə ia narimnari me kamətoni, mətə hamərer pen ia narimnari me kīpkətoni mhə. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə narimnari me kamətoni irəha narimnari me səvəi təkwtəkwuni a, tuhəpkiwən, mətə narimnari me kīpkətoni mhə irəha tuharə rerin.

5

Nīpwrataha sə vi fwe ia neiai

¹ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nīpwrataha rəmwhen ia nimwə tapolen samarə irə səvəi nəpīn ouihī a ia tīprənə i. Nənə kitaha səukurən mə trini mīnuə nīpwrataha i ruvehe memhə mərəha, mətə fwe ia neiai nīpwrataha vi fwe ikīn sə rəmwhen ia nimwə riti rīpko mhə iərmama rino mətə Kumwesən a rino nənə in trarə rerin. ² Nəpīn samarə ia nīpwrataha i, saməregi rərəha, mamhəvi kwakwa neiahagien tukwe, mamhokeikei anan mə tsəuvən mharə ia nimwə vi nəha fwe ia neiai. ³ Kitaha tsarkahu nīpwrataha vi nəha rəmwhen ia karkahu, tīpkətə mhə mə samavən auər a. ⁴ Nəpīn

---

4:11: Rom 8:36   4:13: Sam 116:10   4:14: 1Kor 6:14   4:15: 2Kor 1:3-6
 4:16: Efes 3:16   4:17: Rom 8:17-18   4:18: Kol 1:16, Hip 11:1-3   5:1: 2Kor
 4:7, 2Pit 1:13-14   5:2: Rom 8:23   5:4: 1Kor 15:53-54

samarə ihi ia nimwə tapolen i səkitaha ia tīprənə i, saməregi rərəha pīk, mamhəvi neiahagien tukwe, mhəpwəh nokeikei-ien mə tukuvehi raka nīpwrataha i rəmwhen ia karkahu. Mətə sokeikei mə tukarkahu pehe nīpwrataha sə fwe ia neiai mə nīpwrataha i sə ko rīpkarə rerin mhə truvehe mərməvi marə rerin. ⁵ Kumwesən əpa rino kitaha ti narimnari me nəha. In riməuvei pehe Nənimwin Ikinan m kitaha. Ti nəri nə mə Nənimwin nəha ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me səməme rinəmri karen mə səkitaha. ⁶ Ro iamīnhi irə kitaha samətigase ia nəpin me, mamhəukurən mə nəpin samo imwətaha ia nīpwrataha i, səpkarə mhə fwe imwei Iərimənu. ⁷ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha samarə ia nahatətəien, səpkarə mhə ia nəfe samətoni. ⁸ Kitaha samətigase mamhəregi mə ko səpwəh nīpwrataha i mhəuvən mho imwətaha fwe ia neiai kitaha Iərimənu səkitaha sə nəha ramasan pīk məpi raka. ⁹ Ro iamīnhi irə mine nəri auər a mə samarə kitaha min uə səpkarə mhə kitaha min, mətə saməmwur mə rerin tragien tukutaha. ¹⁰ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha pam tsaməkeikei mhərer kupwən ia nəmri Kristo mə in trəkiri noien me səkitaha. Kitaha kuatia kuatia tsəuvehi nərəkuien resi pen noien me səno ia narəien i samarə irə ia nīpwrataha i, noien amasan uə noien ərəha.

Kumwesən rino suatuk ia Kristo mə kitaha səukurən nuveheien mho in me nepwin

¹¹ Nənə təkwtəkwuni kimaha iahəuvəukurən amasan mamhəhekir Iərimənu səkitaha. Ro pen iahaməmwur mə tahəvi pehe nərmama. Kumwesən rukurən amasan kimaha. Rerik rirhi mə kimiaha mwi hiəukurən amasan kimaha. ¹² Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tahəuvehi utə kimaha ia nənimemiaha, mətə tahəuvei pehe nətərigien səkimaha mə rəfo rerimiaha tragien tukumaha. Nənə təkwtəkwuni hiəukurən nīripwenien nəgkiariien səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha ti noien sə nərmama kamhətoni, mətə rerinraha rīpkri mhə nəri sə ramarə ia reri iərmama. ¹³ Trini minuə rerimiaha rirhi mə iahamarməri, mətə kwa iahamo wok səvəi Kumwesən. Nənə trini minuə rerimiaha rirhi mə iahəukurən nari, mətə kwa iahamasitu ia kimiaha. ¹⁴ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nokeikeiien səvəi Kristo ramərimənu ia kimaha. Kimaha iahəukurən amasan mə iərmama kuatia a rimamhə ti nərmama pam, nənə ro pen rəmwhen mə nərmama me pam həuvamhə. ¹⁵ Nənə rimamhə ti nərmama pam mə səməme kamhəmīru tuhəpwəh noien narimnari me səməme irəha a hokeikei, mətə irəha tuhaməkeikei mho noien

5:5: Rom 8:16,23   5:6: Hip 11:13-16   5:7: 1Kor 13:12   5:8: Fil 1:23

5:9: Kol 1:10, 1Tes 4:1   5:10: Pri 12:14, Rom 2:16, 14:10   5:11: 2Kor 4:2

5:12: 2Kor 3:1, 1:14   5:15: 1Tim 2:6, Rom 14:7-8

me sãmame Iesu rokeikei. In rimamhã ti nirãha, nãnã mätui mwi ia nemhãien.

¹⁶ Ro pen ipwet mine kimaha iahãpkãkiri mhã nærmama ia noien sã nærmama sãvãi tãprãnã hamãkiri nærmama irã. Nãpãrhienien kimaha iahãnãkiri Kristo ia noien nãha ia nãpãn riti, mätã tãkwãkwuni iahãpko mhã mwi. ¹⁷ Ro iamãnhi irã trini minuã iãrmama riti ruvehe mo kuatia irau Kristo, in rimãuvehe mo in iãrmama vi. Noien akuas sãvãnhi ruvãiwãn, nãnã noien vi ruvãuvehe. ¹⁸ Narimnari me pam nãha hamãuku pen ti Kumwesãn. In rino suatuk ia Kristo mã kimaha tahãpwãh mwi nãmwãkien in mhãuvehe in me nepwãn. Nãnã in rinãmri pehe wok i ia rãgãmiaha, mã kimaha tahãvi pehe mwi nærmama sãmame hamãmwãki in hãuvehe in me nepwãn. ¹⁹ Nãgkariien sã iahamãvisau i mamhãni mã Kumwesãn rino suatuk ia Kristo mã tro nærmama sãmame hamãmwãki in ia tãprãnã i hãuvehe in me nepwãn, nãnã mãpwãh nãvsiniien noien ãrãha me sãvãnrãha. Nãnã muvei pehe nãgkariien i m kimaha mã tahãni irapw mã Kumwesãn rino raka suatuk ti nærmama hamãmwãki in mã tuhãuvehe in me nepwãn. ²⁰ Ro pen kimaha nærmama sãmame iahãmãgkari tukwini sãvãi Kristo. Rãmwhen mã Kumwesãn ramãkwein nærmama ia nãgkariien sãkimaha. Nãnã iahãmãres kimiaha ia nãghi Kristo mã tihãpwãh nãmwãkiien Kumwesãn nãnã mhãuvehe in me nepwãn. ²¹ Kristo noien ãrãha sãvãnhi riwãn. Mätã ti nasituien ia kitaha, Kumwesãn ro in ruvehe mãmwhen ia noien ãrãha. In ro iamãnhi irã mã ia Kristo kitaha tsãukurãn nuveheien mhãmwhen ia noien atukwatukw sãvãi Kumwesãn.

6

¹ Kimaha iahamo wok pãri kimaha Kumwesãn. Ro pen iahãmãres kimiaha mã nãpãn Kumwesãn ramãriari pehe nãmasanien sãvãnhi m kimiaha, tihãpwãh nuvehiiien rãmwhen ia nãri auer a, ² ti nãri nã mã Kumwesãn rani mã, "Ia nãpãn sãvãi nasituien ia iãrmama, iakregi kimiaha.

Ia nãpãn sãvãi nuvehimãruien iãrmama, iakasitu ia kimiaha."

Hätã ro. Tãkwãkwuni rino nãpãn sãvãi Kumwesãn ti nasituien ia iãrmama. Tãkwãkwuni rino nãpãn sãvãi nuvehimãruien iãrmama.

Pol mine in me nepwãn kamhãregi rãrãha ia narimnari me ripik

³ Kimaha iahãpko mhã nãri riti mã iãrmama riti trãmwei irã, ti nãri nã mã iahãpwãh nokeikeiien mã tukini ãrãha

wok səkimaha. ⁴ Mətə ia narimnari me pam səməme kımaha iahamo iahamahatən pen mə kımaha iotukwini-nari me pərhien səvəi Kumwesən, mamhərer əknekin ia nəpın səvəi nəmisəien, mine nəpın skai me, mine nəpın iahamregi rərəha. ⁵ Nərmama hənousi kımaha, nənə ku-vei pen kımaha ia kalapus, nənə karipwi kımaha mə tuk-ousi kımaha. Iahəno pik wok, mhəpwəh napriien ia nəpın, nukumhə rahi kımaha. ⁶ Ro nukurənien i mə kımaha iotukwininari me pərhien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə iahamo wok noien səkimaha rəmher, kımaha iahəukurən nari, nətərigien səkimaha rəpwəmwis, iahamo ramasan m nərmama, Nənımwin Ikinan rukuər ia rerimaha, kımaha iahokeikei nərmama ia nokeikeiien pərhien, ⁷ mamhəni a nıpərhienien, nənə niskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia kımaha. Kımaha iahamo noien atukwatukw rəmwhen ia narimnari me səvəi naruagənien iahaməuvehi ia rəgimaha mwatuk mine mour. ⁸ Nərmama nepwin haməsiai kımaha, nepwin hamo auris kımaha. Nepwin haməni ərəha kımaha, nepwin haməni amasan kımaha. Nepwin haməni mə kımaha ieikuə me, mətə kımaha iahaməni a nəgkiariien pərhien. ⁹ Kamo m kımaha rəmwhen mə kımaha nərmama kreirei kımaha, mətə kımaha kukurən amasan kımaha. Kamo m kımaha rəmwhen mə iahəuvamhə raka, mətə hətə ro ia-haməmıru ihi. Kamousi kımaha, mətə kirkousi əpune mhə ihi kımaha. ¹⁰ Kımaha iahamregi rərəha, mətə ia nəpın me rerimaha ramagien. Nautə səkimaha riwən, mətə iaho nərmama həpik nautə səvənraha ripik. Nari riti səkimaha riwən, mətə iahaməuvehi narimnari me pam.

¹¹ Nəkur Korin, kımaha iahaməni pehe pam nəgkiariien me m kımiaha mhəpkəpwəh mhə riti. Nənə iahamokeikei kımiaha ia rerimaha pam. ¹² Kımaha iahəpkəsisəg mhə nokeikeiien səkimaha tukumiaha, mətə kımiaha hiaməsisəg səkımiaha tukumaha. ¹³ Təkwtəkwuni nəha iakaməgkiari m kımiaha rəmwhen mə nıpwnətik atukwatukw me nə kımiaha. Ratukwatukw a mə kımiaha mwi tihokeikei kımaha ia rerimaha pam.

Kumwesən sə ramıru nimwə səvənhi nə kitaha

¹⁴ Kımiaha tihəpwəh nuvehien rəgımiaha me kımiaha nərmama səməme həpkini mhə nıpərhienien ia Kristo mho pəri wok. Iakani iamınha irə ti nəri nə mə kımiaha hiəukurən. Noien amasan mine noien ərəha trouəfo rouo pəri nari riti? Uə nukuraanien mine nəpitəvien trouəfo rouavən pəri? ¹⁵ Kristo mine Setan trouəfo rouni nəgkiariien kuatia? Uə

iərmama sə rani nīpərhienien ia Kristo mine iərmama sə rīpkini mhə nīpərhienien irə trouəfo ro nari ia nətərigien kuatia? ¹⁶ Nimwə səvəi Kumwesən tukəfo kəfwaki m nənīmwi nari me ikin? Kumwesən sə ramīru nimwə səvənhi nə kitaha. Rəmwhen Kumwesən rīməni mə,

“Takarə kimaha nərmama me səiou,
nənə mavən kimaha minraha,
iou takuvehe Kumwesən səvənraha,
irəha tuhəuvehe nərmama me səiou.”

¹⁷ Nənə Iərimənu səkitaha rīməni mə,
“Ro iamīnhi irə, tiharaka ia nīrəha,
mhavən isipwīn ti nīrəha,
mhəpwəh nīrapīien nəri sə rəmkekik ia nənimek,
rerik ragien mə takuvehi kimiaha,

¹⁸ iou takuvehe tata səkimiaha,
nənə kimiaha tihəuvehe nīpwnətik me.
Iou Iərimənu sə iakauvehi niskaiien me pam,
iakani nəgkiariien nəha.”

7

¹ Nərmama keikei me səiou, promes me i səkitaha. Ro pen pwəh səpərhi atukw a kitaha, mhəpeki raka narimnari me pam səməme hamo nīpwrataha mine nənīmwitaha həkemik ia nəmri Kumwesən. Pwəh so mə noien səkitaha ratukwatukw pam, mo ikinan i, ti nəri nə mə kitaha samhekir Kumwesən.

Nagienien səvəi Pol

² Tihəsevər ia rerimīaha tukumaha. Kimaha iahəpko mhə rərəha ia iərmama riti. Iahəpkivi pen mhə iərmama riti ia kwopun ərəha ikin. Iahəpkəmwur mhə mə tahəuvehi nari riti səvəi iərmama riti ia noien ikou. ³ Iou iapkini mhə nəgkiariien i, mīni mə hiəno noien ərəha, rekəm. Iakuvəni raka tukumiaha i mə nəri auər a mə tsəmīru pəri uə tsemhə pəri, mətə kimiaha hiamarə ia nətərigien səkimaha ia nəpīn me. ⁴ Iou iakamahatətə əknekin ia kimiaha. Ia nəpīn me rerik ramagien tukumiaha. Ia nəmīsaien me pam səkimaha, kimiaha hiamo rerik raməpwīuən, mamagien pik.

⁵ Nəpīn iahaməuvehe ia profens Masetonia iahəpkapwis mhə, mətə ia nəpīn me nərəhaien rauvehi kimaha, nərmama hənua tuhəvisə m kimaha, nənə kimaha iahekir. ⁶ Mətə Kumwesən sə rauvehi utə nətərigien səvəi iərmama sə rerin rəpou, ruvehi utə nətərigien səkimaha ia nuveheien səvəi Taetas. ⁷ Rīpko mhə nuveheien a səvənhi ruvehi utə nətərigien səkimaha, mətə rerimaha ragien mwi ti nəgkiariien səkimiaha

sə hiəmāni pen tukwe in rīmāuvehi utə mwi nətərigien səvənhi. In rīmāni pehe tukumaha mə hiokeikei pik mə tihətoni iou, nənə mini mə rerimīaha rəpou pik, hiāmərər mwatuk mə tihənise nəgkiariien ərəha me kamini ia nirak. Nəpīn iakregi narimnari me nəha rerik ragien pik.

⁸ Rosi nəkukuə kupwən səiou ro kimīaha hiəregi rərəha, mətə iou iapkreği mhə rərəha tukwe. Mətə kupwən iakregi rərəha tukwe, ti nəri nə mə iakətoni mə nəkukuə nəha rino kimīaha hiəregi rərəha, mətə səvəi nəpīn ouihī a. ⁹ Mətə təkwtəkwuni rerik ramagien, mətə ripko mhə rerik ramagien mə iakino kimīaha hiəregi rərəha, mətə ti nəri nə mə nəpīn hiəregi rərəha, hiərərig ia noien ərəha səkimīaha. Kimīaha hiəpkouraha mhə kimīaha, ti nəri nə mə nəpīn hiəregi rərəha, mətə hiāməti pen ia Kumwesən. ¹⁰ Nəpīn səregi rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei trukue kwənkwan in i kitaha tsəpwəh noien ərəha me səkitaha mhəuvehe Kumwesən ruvehimiru kitaha. Nənə reritaha trəpwəh nəpouien ti noien nəha. Mətə nəpīn səregi rərəha rəmwhen nərmama səvəi tiprənə kamhəregi trukue kwənkwan in i kitaha tsemhə. ¹¹ Kimīaha hiəuvəregi raka rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Nənə hətə ro nəfe raukuə ia kimīaha. Hiamo akwauakw mə tukətoni kimīaha mə nərəhaien riwən ia kimīaha, niemaha raməpi kimīaha ti noien ərəha səvəi iərmama nəha, kimīaha hiāməhekir, mamhokeikei pik mə tihətə iou, rerimīaha raməreuən, mamhərər mwatuk ti nəkouī atukwatukwien iərmama sə ramo noien ərəha. Ia noien me pam səkimīaha hiənahatən mə hiəpko mhə nari riti rərəha ia narimnari me i. ¹² Iakimərai nəkukuə nəha m kimīaha, mətə iapkrai mhə m iərmama i sə rino noien ərəha. Nənə iapkrai mhə mwi m iərmama sə iərmama nəha rino noien ərəha irə, rekəm. Iakimərai mə tihətə sas ia nəmri Kumwesən mə hiāmokeikei pərhien kimaha. ¹³ Ro iamīnhi irə narimnari me pam nəha haməuvehi utə nətərigien səkimaha. Ouəh, nəgkiariien səvəi Taetas ruvehi utə nətərigien səkimaha.

Nari riti mwi, rerimaha ragien pik nəpīn iahətoni nagienien səvənhi, ti nəri nə mə kimīaha hio nətərigien səvənhi rapwis. ¹⁴ Fwe kupwən iakimāni pen tukwe in mə iakamərpwi iou tukumīaha, nənə kimīaha hiəpko mhə iou iakauris. Narimnari me pam səməme iahəmāni tukumīaha ho nīpərhienien. Ia noien a mwi nəha, narimnari me pam ia kimīaha iahəmāni pen ti Taetas i, mamhərpwi kimaha tukwe, ho nīpərhienien. ¹⁵ Taetas rerin ramrhi ihi mə kimīaha pam anan hiəno nəkwan, nənə mhehekir mhətəmnimwin nəpīn hiəsəni in mə truvehe mətəni kimīaha. Nəpīn rerin rirhi narimnari

me naha, nokeikeiien savanhi ramasori pik anan mwi tukumiaha. ¹⁶ Rerik ramagien pik tukumiaha ti nari na ma iakani niparhienien ia kimiaha ma kimiaha hiamonien atukwatukw.

8

Nakalasia me fwe Korin tuho sampam ia wok sa hano vi a ia nuk kurira

¹ Piak me, kimaha iahokeikei ma tihakurən namasanien savai Kumwesən sa ramariari pen irə m nakalasia me fwe profens Masetonia ma irəha həkurən nasituien ia narmama nepwin mwi. ² Irəha hanara ia napin sikai riti raknekin ti nirəha, matə rerinraha ramagien a ia napin me. Nautə savənraha riwən, matə housəsimwin mane asori mhəuvei pen m nakalasia me ia kwopun me. ³ Iakani niparhienien tukumiaha i ma irəha həuvei pen mane savənraha sa ramamak ramwhen a, harə mhəuvei pen asori anan mwi. Rerinraha ragien a ma pwəh ho. ⁴ Irəha hanares kimaha napin ripik ma tahəsəni pwəh irəha hasitu ia wok savai nuvei penien mane m narmama me savai Kumwesən fwe Jerusalem. ⁵ Rerimaha ripkrhi mhə ma irəha tuho rasori iaminha irə, matə hano. Irəha haməkupwən mhəuvei pen nimiruien savənraha m Iərimənu səkitaaha, kurira həuvei pehe mwi nimiruien savənraha m kimaha ia noien sa Kumwesən rokeikei. ⁶ Napin hano vi a wok naha ti nousəsimwinien mane naha, rerimiaha ragien a tukwe. Ti nari na ma Taetas ramiri kimiaha irə, iahaməni pen tukwe in ma tro wok kimiaha min meste wok naha ro sampam. ⁷ Ia narimnari me pam kimiaha hiaməuvehi raməpi raka anan. Ia noien savai nahatətəien, noien savai nəgkiariien, mine noien savai nukurənien, kimiaha hiəuvehi rəpi raka. Kimiaha hiəskai mwi ti nasituien, nənə mhokeikei pik mwi kimaha. Ro iamnhi irə kimaha iahokeikei ma ia nokeikeiien səkimiaha tihəsitə asori mwi ia wok i.

⁸ Iapkini mhə ma tihaməkeikei mho. Matə iakamahatən m kimiaha ma narmama əpə me rerinraha ragien ti nasituien ia wok naha. Nənə təkwtəkwi naha iakuə takətə sas ia nokeikeiien səkimiaha ma ro niparhienien ramwhen ia nokeikeiien savənraha uə rekəm. ⁹ Kimiaha hiəkurən amasan namasanien savai Iesu Kristo Iərimənu səkitaaha sa rinariari pehe irə m kimiaha. Nautə savənhi rasori, matə rino tukumiaha ma nautə savənhi riwən. Nənə ti nari na ma in rino ma nautə savənhi riwən, nənə mo kimiaha nautə səkimiaha rasori.

¹⁰ In i nətərigien səiou sə trasitu ia kimiaha ia narimnari me i. Ramasan mə tiho sampam ia wok sə hiəno vi a ia nuk kurirə. Rerimiaha rıməkupwən mırhi mə tiho wok nəha, nənə kimiaha hiaməkupwən mho. ¹¹ Ramasan mə təkwtəkwuni tihaməmwur ia noien wok nəha mho sampam irə. Ramasan mə tihəskai mwi ti noien sampam irə rəmwhen ia nətərigien səkimiaha rıməskai fwe kupwən ti noien. Nənə ramasan mə tiho ia mane me səkimiaha. ¹² Trini minuə rerimiaha ragien ti nuvei penien, Kumwesən rerin tragien ti nuvehien a narimnari me səməme hiaməuvehi mamhəuvei pen min. In ripkəres mhə narimnari me səməme həiwən tukumiaha.

¹³ Iakəpwəh nokeikeien mə nimiruien səvəi nərmama nepwın triməru ti nəri nə mə haməuvehi mane me səkimiaha, mətə nimiruien səkimiaha triskai ti nəri nə mə hiənasitu ia nirəha, rekəm. Iakokeikei mə trəmnəmwhen a tukumiaha pam. ¹⁴ Təkwtəkwuni, ti nəri nə mə narimnari me səkimiaha ruvəpik, ramasan mə tihasitu ia nərmama nepwın səməme narimnari me səvənraha riwən. Nənə trini minuə nəpın nepwın səkimiaha riwən nənə səvənraha rasori, irəha tuh-asitu mwi ia kimiaha. In i suatuk nərmama tuhəuvehi rəmnəmwhen a. ¹⁵ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama sə rousəsımwın nəveginien ripik, mətə rəmwhen a ripkəpi raka mhə.

Nənə iərmama sə rousəsımwın nəveginien rouihi, mətə rəmwhen a ripkiwən mhə.”

Kərhi pen Taetas revən fwe Korin

¹⁶ Iakani tanak m Kumwesən ti Taetas, ti nəri nə mə Kumwesən rino in rerin rokeikei pik mə trasitu ia kimiaha rəmwhen iakokeikei. ¹⁷ Nənə Taetas rerin ragien mə tro narimnari me nəha səməme iahaməni pen tukwe, mətə nari riti mwi, rerin ragien pik mə trasitu ia kimiaha. Nənə nətərigien a səvənhi mə truvehe mətoni kimiaha. ¹⁸ Nənə tahərhi pehe mwi piəvtaha riti mwi ruvehe irau min. Iərmama nəha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nakalasia me pam haməgnəgini in tukwe. ¹⁹ Ripko mhə nəri əpa nəha, mətə nakalasia me hənərpwi rəginraha ia iərmama nəha mə truvehe kimaha min iahəuvehi mane sə rerimiaha ragien hiəuvei pehe. Kimaha tahəuvehi mane nəha, mhəuvehi mhəuvən, mhəuvei pen m nakalasia me fwe Jerusalem, mhəuvehi utə nəghi Iərimənu səkitaha irə, nənə mamhahatən mə rerimaha ragien pik ti nasituien. ²⁰ Kimaha iahamətui amasan ti mane asori i kamo iərmama riti rini ərəha kimaha mə iahənəfo irə ia mane. ²¹ Ro iamınhi irə ti nəri nə mə kimaha iahaməmwur mə taho nəri atukwatukw,

mætə rīpko mhə ia nəmri Iərīmənu a səkītaha, mætə ia nəmri nərmama me mwi.

²² Nənə tahərhi pehe piəvtaha riti mwi ruvehe irəhar iəmənmi i. Iərmama nəha, kīmaha iahaməmwur mə tahətə sas irə nəpīn rīpik. Nənə ia nəpīn me kīmaha iahətoni mə rerīn ragien pīk mə trasitu. Nənə təkwtəkwuni nəha rerīn ragien pīk mwi mə trasitu ia nirau, ti nəri nə mə in rīni nīpərhienien ia kīmīaha. ²³ Kīmīaha hiəuvəukurən raka Taetas. In ramo wok pəri kīmrau min ti nasituēn ia kīmīaha. Nənə piəvtaha mi səməmi kroukurirə in, irau iəmə mi sə nakalasia me hənərhi irapw irau, nənə irau krauvehi utə nəghi Kristo. ²⁴ Ramasan mə tiho ramasan ia nirəhar pwəh irəhar mine nakalasia me pam hətoni nokeikeiēn səkīmīaha mə ro nəri pərhien riti. Pwəh irəha hətoni mə nəgkiariēn səkīmaha iahaməni mamhəuvehi utə nəghimīaha irə ro nīpərhienien.

9

¹ Trīni mīnuə iapkraī mhə nəkukuə i m kīmīaha, ramasan a ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka wok i səvəi nasituēn ia nakalasia me fwe Jerusalem. ² Iou iakukurən mə hiōkeikei mə tīhasitu. Iakauvehi utə noien amasan səkīmīaha ia nəmri nəkur Masetonia, manī pen ti nirəha mə ia nuk kurirə kīmīaha fwe Akaea hiənərer mwatuk ti nasituēn. Nəpīn hətoni rerīmīaha ragien pīk ti nasituēn, ro mwi irəha həpīk hōkeikei mə tuhasitu mwi. ³ Mætə təkwtəkwuni nəha iakərhi pehe piəvtaha me i mə irəhar tuharuvehe mharətoni kīmīaha mə kīmīaha tihəuvei pen mane me nəha mīnraha rəmwhen iakuvəni raka tukumīaha. Ro iamīnhi irə nəgkiariēn səkīmaha səvəi nuvehi utəien noien amasan səkīmīaha rīpko mhə nəri auər. ⁴ Mætə trīni mīnuə hiəpko mhə, nəpīn iakuvehe kīmaha nəkur Masetonia nepwīn, tuhətoni mə hiəpko mhə ihi. Noien nəha tro kīmaha iahauris ti nəri nə mə iahəuvəuvehi utə raka kīmīaha. Tro kīmīaha hīauris mwi məpi raka. ⁵ Ro pen rerik rīrhi mə takaməkeikei mərəs piəvtaha mirəhar mə irəhar tuharukupwən mharuvehe mharətoni kīmīaha nənə mharo sampam ia wok ti nuvei peheien mane sə hiəuvəni raka mə tihəuvei pen. Mætə iakōkeikei mə mane nəha sə tihəuvei pen ruku pen a ia rerīmīaha mə tihəuvei pen rīpko mhə iərmama riti raməkeikei m kīmīaha mə tihəuvei pen.

Kumwesən ramōkeikei iərmama sə rauvei pen nasituēn m nərmama ia rerīn agien

⁶ Tihəpwəh nenouenouien nəri i. Iərmama sə rəpwei ouihi nuni nari tresi ouihi. Iərmama sə rəpwei rīpik tresi rīpik. ⁷ Kīmīaha kuatia kuatia tīhaməkeikei mhəuvei pen nəfe hīaməni ia rerīmīaha mə tihəuvei pen. Trīni mīnuə

rerim rīpkagien mhə tukwe, rəpwəh namasanien mə tikuvei pen. Trīni mīnuə ikuvei pen ti nəri nə mə iərmama riti raməkeikei mik mə tikuvei pen, rīpkamasan mhə mwi. Iakini iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rokeikei iərmama i rauvei pen ia rerin agien. ⁸ Kumwesən rukurən nəriari peheien namasanien me pam anan m kīmiaha mə ia nəpīn me ia narimnari me pam tihəuvehi narimnari me pam səməme hatukwatukw mə tihaməkeikei mhəuvehi, nənə mhəuvehi rīpik mwi mə tihauai m nərmama. ⁹ Rəmwən ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“In ruai narimnari me səvənhi rīpik m nərmama nautə səvənraha riwən,

nənə noien amasan səvənhi ramarə rerin.”

¹⁰ Kumwesən in rauvei pen nuni nari m iərmama sə raməmhu, mauvei pen nəveginien ti nənīien. Ia suatuk kuatia a in truvei pehe narimnari rīpik m kīmiaha mo rasori mwi mə kīmiaha hiəukurən nasituien ia nərmama nepwīn mwi. In tro kwənkwan rīpik sə ruku pen ia noien atukwatukw səkīmiaha. ¹¹ Ia narimnari me pam ia nīmīruien səkīmiaha, Kumwesən truvei pehe namasanien səvənhi m kīmiaha mə kīmiaha hiəukurən nəriariien ia nəpīn me. Nəpīn kīmaha tahəuvehi nasituien səkīmiaha, mhəuai, mhəuvei pen m nərmama, irəha tuhəni tanak m Kumwesən tukwe.

¹² Wok amasan i sə hiamo trīpkasitu əpa mhə ia nakalasia me səməme narimnari me səvənraha riwən, mətə tro nərmama həpik rerīnraha ragien, nənə həni tanak m Kumwesən tukwe. ¹³ Ti nəri nə mə kīmiaha hiamo wok amasan i, ro pen hiamo pui noien səkīmiaha m nərmama həpik. Irəha tuhəuvehi utə nəghi Kumwesən tukwe ti nəri nə mə kīmiaha hiamo pərhiēn noien səvəi nərmama səməme haməni nīpərhiēnien ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo, rerimīaha ragien hiəuvei pen mane asori səkīmiaha mīnraha mīne nərmama me. ¹⁴ Irəha tuhəfwaki tukumīaha, nənə mhokeikei kīmiaha, ti nəri nə mə hətoni mə Kumwesən rīnəriari pehe namasanien səvənhi m kīmiaha rəpi raka anan mə tihasitu ja nīrəha. ¹⁵ Pwəh səni tanak m Kumwesən ti nəfe in rīməuvei pehe m kītaha ramasan pīk məpi raka.

10

Pol raməgkiari m nərmama nepwīn kamhəni ərəha in

¹ Nərmama nepwīn haməni mə nəpīn kītaha m kīmiaha nətərigien səiou reiwaiu, mətə nəpīn iakier məpwəh kīmiaha, noien sə iakamo m kīmiaha riskai pīk. Mətə iou Pol, iakokeikei mə takini nari riti tukumīaha i. Kristo, in nətərigien

səvənhi reiwaiu. In iərmama riti noien səvənhi ramasan mīməru. Ia noien a mwi nəha ² iakaməres kimiaha mə tiho noien səkimiaha ratukwatukw mə nəpīn iakuvehe, iakəpwəh nəgkiari skaiien m kimiaha. Mətə iakukurən amasan mə takəgkiari skai m nərmama me nepwīn səməme haməni mə iahamesi pen noien səvəi tīprənə i. ³ Nīpərhienien, kimaha iahamarə ia tīprənə i, mətə iahamaruagən, mhəpkesi pen mhə noien kamaruagən irə səvəi tīprənə i. ⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə narimnari me səkimaha iahamərer irə mamharuagən rīpkō mhə narimnari me səvəi tīprənə i, mətə həkai ia nīskaiien səvəi Kumwesən. Ia narimnari me nəha kimaha iahaməuvehi irapw kwopun skai me kamərkwafə ikīn. Iahaməuvehi irapw mwi nəgkiariien eikuə me ⁵ mīne nəgkiariien ərpwi me səməme hamənise nərmama ti nukurənien Kumwesən. Iahamaruagən ia nətərigien me pam səvəi nərmama, mamho irəha həuvehe mho nəkwai Kristo. ⁶ Nəpīn kimiaha tihamo nəkwai Kristo ia narimnari me pam, kimaha tahamərer mwatuk ti nəkouī atukwatukwien kimiaha trīni mīnuə hio mwi noien ərəha me.

⁷ Kimiaha hiaməkiri nari mamhesi pen a nəfe hiamətoni iruə, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trīni mīnuə iərmama riti rukurən pərhien mə in iərmama səvəi Kristo, nənə in trətərig amasan mwi mə kimaha mwi nərmama səvəi Kristo iahəmwhen irə. ⁸ Nəri auər a mə iakaməgkiari mamərpwi iou kwopti ti nasoriien sə Iərimənu səkitaha rīməuvei pehe miou, mətə ko iapkauris mhə tukwe. Rīməuvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkīn kimiaha hiəuvehe mhəutə, mətə rīpkuvei pehe mhə nasoriien nəha miou mə takuvehi irapw kimiaha. ⁹ Iakəpwəh nokeikeiien mə kimiaha tihətə mə iakamrai nəkukuə me i mə kimiaha tihəhekīr. ¹⁰ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama nepwīn haməni iou mə, “Nəkukuə səvənhi rīskai mīpam, mətə nəpīn ramavən kitaha min, rīpkō mhə in iəmə sikai riti, nənə nəgkiariien səvənhi ro nəri auər a irə.” ¹¹ Pwəh nərmama sə ro me iamīnha irə həukurən nəri i. Nəfe kimaha iahamərai ia nəkukuə nəpīn iahamarə isipwīn, tahamo rəmwhen nəpīn samarə pəri.

¹² Rəknekīn tukumaha ko iahəpkərer mhə kimaha nərmama me nəha səməme haməgnəgini atukw a irəha. Rəknekīn mwi tukumaha ko iahəpkətə əmwhen mhə kimaha mīnraha. Nərmama me nəha hamətə əmwhen irəha me mamhəkiri irəha me mə sin in iəmə asori mīne sin rīpkō mhə in iəmə asori. Mətə nəpīn kamho iamīnha irə ramahatən pen mə həpkukurən mhə nari. ¹³ Mətə kimaha tahəpkəgkiari ərpwi mhə məpī raka nari. Kimaha tahəgkiari ərpwi əpa ti wok sə

Kumwesən rīməuvei pehe m kīmaha. Wok i kīmaha iahamo rineste raka mwi kīmiaha. ¹⁴ Ro pen kīmaha iahəukurən nəgkiari ərpwien. Nəpīn iahamo iamīnhi irə, iahəpwəh nəpi rakaien wok səkimaha, ti nəri nə mə kīmaha nə nərmama iahaməkupwən mhəuvehi nəgkiariien amasan səvəi Kristo mhəuvehe tukumiaha. ¹⁵ Kīmaha iahəpkəgkiari ərpwi mhə ti wok sə iərməpə rino, mətə iahaməgkiari ərpwi a ia wok sə Kumwesən rīnəmri pehe m kīmaha. Kīmaha iahokeikei mə nahatətəien səkimiaha truvehē masori, ro pen wok səkimaha ia rerīmiaha truvehē masori mwi, ¹⁶ mo kīmaha iahəukurən nəvisaiuen nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia tənə me ia kwopun səkimiaha mevən evən mwi. Ia noien nəha kīmaha iahəpko mhə wok ia kwopun riti sə iərmama riti rino raka wok ikīn, nənə mhəpkəgkiari ərpwi mhə ti wok səvəi iərməpə. ¹⁷ Mətə Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi,
trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərimənu
səkitaha rino.”

¹⁸ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kīpkəsēni mhə iərmama sə raməgnəgini atukw a in, mətə kaməsēni iərmama sə Iərimənu səkitaha raməgnəgini in.

11

Pol raməgkiari ia nərmama nepwīn komhə irəha aposol pərhien me səvəi Kristo

¹ Iakokeikei mə tihəpwəh nəpouien iou pwəh iakini narməriien səiou kwopti m kīmiaha. Hətərig iou mhəpwəh nəpouien. ² Rerik ramevən pik ia kīmiaha məpwəh nokeikeien mə tihəkurirə iərməpə. Noien nəha səiou raku pen ti Kumwesən. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə iakimərfi kīmiaha mə tihesi pen iərman kuatia a in nə Kristo. Iakino iamīnha irə mə takuvei pen kīmiaha min hiəmwhen ia prən vi riti rəmher ramreirei ihi iərman. ³ Mətə iakamhekīr kīmiaha kamo hiəmwhen ia If, prən nəha sə snek rineikuə irə ia nəgkiariien əsien səvənhi. Iakamhekīr mə kamo iərmama riti rivi pen nətərigien səkimiaha ia kwopun əpə nənə hiəpwəh nokeikeien i ratukwatukw məmher sə hiamo m Kristo. ⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə rerīmiaha ragien a hiaməsēni nərmama nepwīn kamhəuvehe mamhəvisau m kīmiaha Iesu riti sə ropə ia Iesu i kīmaha iahaməni irapw. Rerīmiaha ragien a hiaməsēni irəha kamhəuvei pehe m kīmiaha nənimwīn riti uə nəgkiariien amasan riti sə ropə ia Nənimwīn i mine nəgkiariien amasan i kīmiaha hiəuvəuvehi raka tukumaha.

⁵ Nərmama me nəha kamhəuvehe tukumiaha, kimiaha hiaməni mə irəha “aposol asori me,” mətə ia nətərigien səiou iapkətoni mhə mə irəha hasori mhəpi raka iou. ⁶ Rosi kīpkahatən amasan mhə iou ia nəgkiariien, mətə iakukurən amasan nukune nəgkiariien amasan. Kimaha iahənahatən kimiaha ia nəri nəha ia noien me pam nəpīn rīpīk.

⁷ Nəpīn iakīnani irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kimiaha, iapko mhə mə tihərəku iou tukwe. Iou iakuvehi irapw atukw a iou ti nuvehi utəien kimiaha. Nənə rəfo? Noien nəha in noien ərəha riti? Rekəm! ⁸ Nəpīn iakīnamo wok kitaha m kimiaha, nakalasia me ia kwopun əpə me kamhərəku iou. Ipaka rəmwhen mə iakamakres mīnraha ti nasituien ia kimiaha. ⁹ Nənə nəpīn iakamarə kitaha m kimiaha, nari riti səiou riwən, iapkəres mhə iərmama riti ti nasituien ti nəri nə mə piəvtaha me səməme haməuku pen ia Masetonia haməpeki pehe səiou me narimnari səməme həiwən. Ro pen iapkəres mhə nari riti tukumiaha, nənə mīpkuvei pehe mhə wok sikai m kimiaha ti nətoniien iou, nənə takamo iamīnha irə ia nəpīn me. ¹⁰ Iou iakamərpwi iou ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan kīpkərəku mhə iou irə. Rəmwhen ia nīpərhienien səvəi Kristo ramarə ia nirak, iakani pərhien mə iou tapko əpəiti mhə mwi ia kwopun riti ia profens Akaea. ¹¹ Rəfo iakəpwəh nəresien nari riti tukumiaha? Ti nəri nə mə iapkokeikei mhə kimiaha? Rekəm! Kumwesən rukurən mə iakokeikei kimiaha. ¹² Ia noien i sə iakamo takarīpīn mamō nəha təkwtəkwni mə trīnise nəgkiariien səvəi nərmama me nəha səməme haməfiutə ia nirəha mə irəha aposol me. Iakokeikei mə tako rəknekīn ti nirəha ti nīnīien mə kamho wok ia noien i kimaha iahamo wok irə. ¹³ Nərmama me iamīnha irə, irəha aposol eikuə me. Hameikuə ia nərmama ia wok səvənraha, mamhəuvsini noien səvənraha ti noien mə nərmama tuhətoni mə irəha həmwhen ia aposol me səvəi Kristo. ¹⁴ Mətə nənimetaha trəpwəh nierien ia noien nəha. Nəri auər a mə Setan, mətə rukurən nuvsiniien noien səvənhi ti noien mə nərmama tuhətoni mə in rəmwhen ia agelo riti səvəi nukuraanien. ¹⁵ Ro pen rīpko mhə nari riti sə nənimetaha trīer tukwe trīni mīnuə iotukwininari me səvəi Setan həuvsini noien səvənraha mə tuho nərmama hətoni irəha rəmwhen mə irəha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw. Nəpīn sampam səvənraha tuhəvehi nərpwīnien tresi pen a noien me səvənraha.

Pol raməgkiari ərpwi ti nəmisəien me səvənhi

16 Iaksmwatuk mwi. Pwəh iərmama riti riwən rerin rirhi mə iou iakamarməri. Mətə trini minuə rerimiaha rirhi iaminha irə, nənə hiəsəni iou pwəh iako noien səvəi narməriien kwopti, nənə mægkiari ərpwi kwopti. 17 Nəgkiariien i səiou, Iərimənu səkitaha ripkini pehe mhə miou mə takini. Mətə iakaməgkiari a rəmwhen ia iarməri riti. 18 Nərmama həpik haməfiətə ia nirəha ti noien me səvəi tiprənə, nənə ro iamınhi irə, iou mwi takəgkiari ərpwi. 19 Rerimiaha rirhi mə hiəukurən amasan nari, nənə ro pen hiaməsəni a nərmama me səməme hamarməri. 20 Nəri auər a mə nərmama me nəha həkwi kimiaha mə tiho nəkwanraha, uə hamakres m kimiaha, uə haməuəsi kimiaha rəmwhen ia kwənkru, uə haməuvehi utə irəha ia nənimemiaha, uə haməpwi nənimemiaha, mətə rerimiaha ragien a ti nəseniien irəha ho iamınha irə. 21 Iou iakamauris ti niniien mə kimaha niskaiien səkimaha riwən ko iahəpko mhə noien me nəha ia kimiaha.

Iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti, mətə nəfe nəghin sə nərmama me nəha hokeikei mə tuhəfiətə irəha tukwe, iou mwi takəgkiari ərpwi tukwe. 22 Irəha nəkur Hipru? Iou mwi. Irəha nəkur Isrel? Iou mwi. Irəha kwənəkwas me səvəi Epraham? Iou mwi. 23 Irəha iotukwininari me səvəi Kristo? Iou mwi, mətə iou iakəpi raka irəha. Rosi iakaməgkiari rəmwhen ia iarməri riti, mətə iakino pik wok məpi raka irəha. Nənə kuvei pen iou ia kalapus nəpin ripik rəpi raka irəha. Kərisi iou rəpi raka irəha. Nənə ipaka iakəmhə nəpin ripik. 24 Nəpin krirum nəkur Isrel hərisi iou m toti-naen. 25 Nəpin kahar nəkur Rom həuəsi iou ia kwərgi nei. Nəpin riti kəkwi iou ia kəruətərei. Nəpin kahar iakevən ia nitətə nənə nitətə rəmwhenimw. Nəpin riti iakeiai fwe ia təmwei təsi nəpin pekini riti ia nəpin mine ia ran. 26 Nəpin me pam iakamavən ti noien wok səiou, maməsiari ti iapiwən asori me ia nəkwətənə me, nənə mamarə ia kwopun ərəha ikin imwei rakres me, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nəkur imwak me nəkur Isrel, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, mine ia kwopun ərəha ikin ia taon asori, mine ia kwopun ərəha ikin ia kwopun akwesakwes ikin, mine ia kwopun ərəha ikin fwe ia təsi, mine ia kwopun ərəha ikin imwei nərmama səməme haməni mə iou me nepwin nəha irəha, mətə hameikuə. 27 Iakinowok pik misese, nənə nəpin ripik iapkapri mhə ia nəpin. Nəpin me nepwin nukumhə rahi iou, nənə iakəkwa. Nəpin ripik nəveginien sənək riwən. Nənə nəpin ripik iakaməkure tinari me səiou ripkəmwhen mhə ti nəkwieien. 28 Narimnari nepwin mwi səməme iapkini

mhə, mətə riti ia nirəha in i ia nəpin me rerik ramrhi pik nakalasia me ia kwopun me, iakamregi rəmwhen ia nəri pam riti iakaməvrani. ²⁹ Nəpin iərmama riti ripkiskai mhə, nənə iou mwi iakamregi mə iapkiskai mhə. Nəpin ko iərmama riti rimwei ia nərəhaien, nənə rerik raməmisə pik tukwe.

³⁰ Iou takaməkeikei mægkiari ərpwi, mətə takægkiari ərpwi a ti narimnari me səməme kamhahatən pen mə niskaiien səiou riwən. ³¹ Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Iərimənu səkitaha sə kaməgnəgini in ia nəpin me ia nuk nuk me, in rukurən mə iou iapkeikuə mhə. ³² Fwe taon nəha Tamaskes iəmə asori sə ramarə tegin Kig Aretas rokeikei mə trəkwtəmhiri iou. Rəmri naruagən me səvənhi ia kwəruə asori səvəi taon mə tuhəkwtəmhiri iou mhəuvehi puvnimwə iou ia kalapus. ³³ Mətə kiməvai pen iou ia tənəripw asori riti krukwi pen nəkwus irə kuvei pen ia ruei nəpai riti, nəpai sə ramərer kuraukurau ia taon nəha, karaka mərməru ia nəkwus rei-waiu, nənə iakap iəmə asori nəha rəpwəh nəkwətəmhiriiien iou.

12

Pol raməgkiari ia vison me səməme Kumwesən rinəriari pen min

¹ Takaməkeikei mægkiari ərpwi nəri auər a mə noien nəha ko ripko mhə nari riti ramasan. Mətə takaməkeikei mevən mini vison me nəpwın mine narimnari me nəpwın Iərimənu səkitaha rino pui miou. ² Iakukurən iərman riti sə riməni nıpərhienien ia Kristo.^a Nuk fotin rukurau raka, Kumwesən riməuvehi in mevən fwe irənhə ia neiəi nəha sə ro kahar irə. Iakreirei mə revən ia nıpwrən uə nənimwın rier ia nıpwrən mevən, Kumwesən əpa rukurən. ³ Iakini mwi mə iakreirei mə revən ia nıpwrən uə nənimwın rier ia nıpwrən mevən, Kumwesən əpa rukurən. Mətə iakukurən mə iəmə nəha, ⁴ Kumwesən riməuvehi utə revən fwe kwopun nəha Parataes, nənə in riməregi nəgkiariien afafa me səməme iərmama rireirei niniiien. ⁵ Iou takægkiari ərpwi ti sə ro iamınha irə, mətə tapkægkiari ərpwi mhə tukw iou atukw. Narimnari me səməme kamhahatən pen mə niskaiien səiou riwən, irəha əpa nə takægkiari ərpwi tukwe. ⁶ Mətə rəfo? Trini minuə iakokeikei mə takægkiari ərpwi, komhə iou iərmama riti iakamarməri, ti nəri nə mə nəgkiariien sə iakani ro nıpərhienien. Mətə iapkægkiari ərpwi mhə iamınha irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiiien mə iərmama riti truvehi utə iou irənhə məpi raka nəri sə ratukwatukw. Iakokeikei mə trətoni iou rəmwhen ia nəfe tako uə takini.

11:29: 1Kor 9:22   **11:30:** 2Kor 12:5   **11:31:** 2Kor 1:23   **11:32:** Wok Me 9:23-25   ^a **12:2:** Ia kwopun i Pol raməgkiari ia iərman riti, mətə iərman nə in nə Pol.   **12:5:** 2Kor 11:30   **12:6:** 1Kor 10:8, 1Kor 11:16

⁷ Vison me naha Iarimānu rino pui miou ripik.^b Ti niniseien iou mā takəpwəh nəfiūtāien iou ia vison me naha iakinətoni, kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia tasi nimirhi riti raməpi nipwrak, məmwhen mwi ia iəremhə riti ruku pen ti Setan mamō nəmisāien miou. Kuvei pehe nəri naha miou mā takəpwəh nəfiūtāien iou ia narimnari me naha Iarimānu səkitaha rino pui miou. ⁸ Iakinəres Iarimānu səkitaha m kahar mā truvehi raka nəri naha pwəh rəpwəh noien nəmisāien miou. ⁹ Mətə Iarimānu rini pehe tukw iou i mā, “Namasanien səiou rinəmwhen raka trasitu ia niram. Nəpin niskaiien səim riwən, niskaiien səiou truvehe masori ia niram.” Ro pen rerik ramagien mā takəgkiari ərpwi ia nimiruien səiou sə niskaiien riwən irə, mā niskaiien səvəi Kristo trarə ia nimiruien səiou. ¹⁰ Ro pen iou rerik ramagien a ia nəpouien me, nini ərəhāien me, nəpin skai me, nomətāien me, mine nərəhāien me nepwin mwi səməme kamo ia nirak ti nəri nə mā iou iərmama riti səvəi Kristo. Rerik ramagien a ti nəri nə mā nəpin niskaiien səiou riwən, nənə nəpin naha in naha iakauvehi niskaiien.

Pol raməgkiari skai m nəkur Korin

¹¹ Təkwtəkwuni iakaməgkiari iakəmwhen ia iərmama riti ramarməri, mətə kimiaha hiənəkeikei miou ti noien iamīnhi irə ti nəri nə mā ratukwatukw mā tihəgnəgini iou, mətə hiənəpwəh noien. Rosi iou iəmə auər a, mətə aposol me naha səməme hiaməni mā irəha hasori, iou iapkətoni anan mhə mā irəha hasori anan ia nirak. ¹² Nəpin iakinamarə kitaha m kimiaha, iakamo nīmətāien me səməme kamhahātən mā iou aposol pərhiēn riti. Iakinamo nīmətāien me, mine narimnari me səməme nərmama hətōni nənimenraha rier. Iakinamo narimnari me nepwin mwi ia niskaiien səvəi Kumwesən ia rerimiaha, nənə mo nətərigien səiou rəpwəmwis. ¹³ Noien amasan sə iakino m kimiaha rəmwhen a iakino m nakalasia me pam, mətə nari kuatia ropə in nə iapkəres mhə mane tukumiaha. Mə noien naha rərəha enouenou ia nərəhāien səiou.

¹⁴ Təkwtəkwuni iakamərer mwatuk mā takuvehe mətī pehe kimiaha səro kahar irə. Nənə tapkəres mhə mane tukumiaha, ti nəri nə mā iakəpwəh nokeikeiēn nautə səkimiaha, mətə iakokeikei a kimiaha. Həregi ro. Ripko mhə wok səvəi nəkwərhakwərha me mā tuhəmri karen mane sə trasitu ia tata mine mama səvənraha kurirə. Mətə wok səvəi tata mine mama irau tro iamīnha irə rasitu ia nəkwərhakwərha me səvənrau. ¹⁵ Ro pen rerik ramagien mā takuvei pehe pam narimnari me səiou m kimiaha, nənə muvei pen mwi

12:7: Job 2:6   **b 12:7:** Narimnari me i Pol raməgkiari irə Kumwesən rino pui pen min ia vison me rətoni fwe ia neiai sə ro kahar irə.   **12:9:** Fil 4:11-13
12:11: 2Kor 11:5   **12:12:** Rom 15:19   **12:13:** 2Kor 11:9   **12:14:** 2Kor 13:1   **12:15:** Fil 2:17

nimiriuien səiou tukumiaha. Nokeikeien səiou rasori tukumiaha, mətə səkimiaha rouihi a tukw iou. Noien nəha rəpwəh natukwatukwien! ¹⁶ Kimiaha hiəukurən mə nipərhiendien iou iapkəres mhə mane m kimiaha, mətə rosi kimiaha nepwɪn hiaməni mə iakino noien ikou me, muvehi kimiaha ia neikuəien me rəmwhen ia kwənkru. ¹⁷ Rəfo? Iakakres m kimiaha ia nərmama me nəha iakinərhi pehe irəha həuvehe tukumiaha? Rekəm! ¹⁸ Iakinəres Taetas mə truvehe mətoni kimiaha, nənə mərhi pehe piəvtaha riti irau min. Mətə Taetas nəha in rɪpkakres mhə m kimiaha. Kimiaha hiəukurən mə kimrau min irauavən pəri nətərigien səkimrau mine noien kuatia.

¹⁹ Rosi rerimiaha rirhi mə ia nəgkiariien me pam nəha kimaha iahaməgkiari m kimiaha, mamhənise nəgkiariien ərəha me nepwɪn səməme kamini ia kimaha, mətə rekəm. Ia nəmri Kumwesən kimaha iahaməgkiari, mamhəni rəmwhen sə Kristo rokeikei. Nərmama keikei me, narimnari me pam səməme iahamo, mətə iahamo mə tahəuvrhəkin kimiaha hiəuvehe mhəutə. ²⁰ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iakamhekɪr mə kamo nəpɪn takuvehe, takətoni mə hiopə, hiəpko mhə noien sə iakokeikei. Nənə kimiaha mwi tihətoni mə iakopə, iəpko mhə noien sə hiokeikei. Iakamhekɪr mə takətoni kimiaha nepwɪn hiaməvisə, nepwɪn rerɪnraha ramrhi ərəha irəha me, nepwɪn niemaha raməpi irəha, nepwɪn kamhətəriɡ əpa ti nirəha, nepwɪn kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, nepwɪn kamhəni nikare iərmama, nepwɪn kamhərpwi irəha, mamho əpnəpen noien me. ²¹ Iakamhekɪr mə kamo nəpɪn takuvehe mwi Kumwesən səiou ro iou iakauris ia nəmrimiaha. Nənə rerik trərkwəpɪr iakasək tukumiaha me nepwɪn səməme hənamo noien ərəha fwe kupwən, nənə mhəpwəh nɪrəriɡien ia noien ərəha me səvənraha səməme kamho ia nəpɪn me. Irəha kamho noien me səməme həmkemik, irəha nərman mine nɪpran kamhəiri əpnəpen irəha me, mamho mwi noien ərəha nepwɪn mwi.

13

Nəgkiariien sə Pol rani ti nəsuəpwiriien nakalasia me fwe Korin

¹ In i navəniien səiou səro kahar irə takuvehe mətoni kimiaha. Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nəpɪn iərmama riti rarukwi pen nəgkiariien ia iərmama riti, iərmama kəru uə kahar tuhaməkeikei mhəni nəgkiariien kuatia, nənə nərmama tuhəukurən mə nəgkiariien nəha karukwi pen ia iərmama nəha ro nipərhiendien.”

² Iakokeikei mə takini nəgkiariien riti tukumiaha səməme fwe kupwən hiamo noien ərəha, iakokeikei mə takini mwi tukumiaha pam. Iakuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha kupwən nəpən iakiməuvehe tukumiaha sə ro kəru irə, nənə təkwtəkwuni iakamarə isipwən tukumiaha, mətə iakokeikei mə takini mwi. Trini minuə iakuvehe mətoni mwi kimiaha, mətə kimiaha nepwən hiamo ihi noien ərəha, tako riskai minraha məkoui atukwatukw irəha irə. ³ Tako iamınhi irə ti nəri nə mə hiamətui nari riti sə tako trahatən pen mə nıpərhiendien i Kristo raməgkiari ramier ia nəgkiariien səiou. Nəfe Kristo ramo m kimiaha rıpkəpou mhə tukwe, mətə in ramo kamətə niskaiien səvənhi ia kimiaha. ⁴ Nıpərhiendien, nəpən kinəruı tərini pen in ia nei kamarkuauı, niskaiien səvənhi riwən. Mətə ipwet mine in ramıru ia niskaiien səvəi Kumwesən. Kimaha niskaiien səkimaha riwən rəmwhen mwi ia Kristo fwe kupwən. Mətə nəpən tahəuvehe mhətoni kimiaha, tihətoni mə kimaha iahaməmıru ia niskaiien səvəi Kumwesən rəmwhen a ia Kristo ipwet mine.

⁵ Ramasan mə kimiaha atukw tihətə amasan kimiaha me, mhəkiri noien səkimiaha, mhətə sas mə hiaməkwtəmhirı pərhiendien noien səvəi nahatətəien uə rekəm. Tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu Kristo in fwe ia rerimiaha, mətə mə nahatətəien səkimiaha ro neikuəien i, Kristo in riwən fwe ia rerimiaha. ⁶ Nənə rerik ramrhi mə tihətə sas ia kimaha mə nahatətəien səkimaha rıpkə mhə neikuəien i. ⁷ Mətə kimaha iahaməfwaki m Kumwesən mə kimiaha riti trıpkə mhə nari riti rərəha. Kimaha iahəpkəfwaki mhə iamınhi irə mə tuko kəgnəgini kimaha mə wok səkimaha ramasan, rekəm. Mətə iahokeikei mə kimiaha tiho noien sə ratukwatukw nəri auər a mə ia nətəien səvəi nərmama nepwən həni mə wok səkimaha rərəha. ⁸ Ro iamınhi irə ti nəri nə mə ko iahəpkə mhə nari riti sə rəsisəg nıpərhiendien, mətə iahəukurən a noien nəri sə rauvehi utə nıpərhiendien. ⁹ Nəri auər a mə kamətə kimaha mə niskaiien səkimaha riwən, mətə mə kimiaha hiəskai rerimaha ragien. Ro iamınhi irə iahaməfwaki mə tihəuvehe matukwatukw amasan. ¹⁰ Iakamarə isipwən tukumiaha mırai nəkukuə i mərhi pehe i tukumiaha. Iako iamınha irə mə nəpən takuvehe tapko mhə riskai m kimiaha. Iou aposol riti, Kumwesən ruvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkın kimiaha hiəuvehe mhəutə, mətə in rıpkuvei pehe nasoriien nəha miou mə takouraha kimiaha hiewaiu.

Nəgkiariien sampam

¹¹ Piak me, in i nəgkiariien sampam səiou iakini məsəkir m kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mheipeni suatuk me

səkimīaha, mhəregi nəgkiariien səiou, mho nətərigien səkimīaha pwəh ruvehe mo kuation, mharə ia nəmərīnuien, nənə Kumwesən səvəi nokeikeiien mine nəmərīnuien tramarə tukumīaha.

¹² Həni ramasan tukumīaha me mhakei m kīmīaha me ia nakeiien sə rəmher. ¹³ Nərmama me pam səvəi Kumwesən kamhəni pehe ramasan tukumīaha.

¹⁴ Pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkītaha mine nokeikeiien səvəi Kumwesən mine no pəriien nari səvəi Nənimwīn Ikinan tramarə tukumīaha pam.

Kalesia

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rīmərāi nəkukuə i revən ti nakalasia me ia profens riti səvəi Rom kani mə Kalesia. Nakalasia me ia Kalesia nətərigien səvənraha raməvsausini pik ti nahatən eikuə me nəghinraha mə Juteiaisa me. Nahatən eikuə me nəha həni pen ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə Kumwesən trəpwəh nuvehimīruien irəha. Irəha həni mə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəsi pen loa səvəi nəkur Isrel rəmwhen ia kuvehi ninhum mīnraha, mine nəniiēn nari, mine nousəsīmwinien ia nəpīn səvəi nəveginien asori me səvəi nəkur Isrel. Nahatən eikuə me nəha həni mwī mə Pol rīpkuvehi mhə nasoriiēn səvəi Kumwesən. Ro iamīnhi irə tuhəpwəh nətərigien in. Ia nukune nəkukuə i Pol rīməni pen ti nəkur Kalesia mə nəfe nəgkiariien amasan in raməvisau. In rani mwī mə Kumwesən ruvei pen nasoriiēn min. Ko kīpkuvehimīru mhə kitaha trīni mīnuə samesi pen Loa səvəi Moses. Mətə tukuvehimīru kitaha nəpīn səni nīpərhienien ia Iesu Kristo. Nahatətəien in nəha suatuk ti nuvehien nīmīruien vi. Pol rīni mə tsahatətə ia Iesu Kristo, mhə nokeikeiēn, nənə mharə ia Nənīmwin Ikinan.

¹ Iou Pol. Iou aposol riti. Nərmama me həpkəkwein mhə iou mə takowok i. Iərmama riti rəpwəh nuvehi utəien iou, mətə Iesu Kristo mine səvənhi Tata Kumwesən sə rīno rətui mwī ia nemhəien səvənhi, irau nəha krouvehi utə iou. ² Iou mine piəvmiaha me nepwin kīmaha mīnraha ia kwopun i iahamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe profens nəha Kalesia. ³ Nəfwakiiēn səiou mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuien m kīmiaha. ⁴ Iesu rīnəsēni nīmīruien səvənhi memhə ti noien ərəha me səkitaha. In rīno iamīnha irə mə truvehi raka kitaha ia nitətə ərəha i samarə irə ipwet mine. In remhə mesī pen nəkwai Kumwesən Tata səkitaha. ⁵ Pwəh nəgnəginiiēn revən tukwe ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

Nəgkiariien amasan sə ro nīpərhienien kuatia a

⁶ Iou iakərkərinari ia kīmiaha ti nəri nə mə Kumwesən rīnəkwein kīmiaha mə tihəuvehe mharə tegīn namasanien səvəi Kristo, mətə nəpīn ouīhi a rukurau, nənə kīmiaha hiəuvei pen təkutamiaha min, mamhəuvən ti nəgkiariien amasan riti mwī. ⁷ Iakini iamīnhi irə mətə nəgkiariien amasan riti mwī riwən. Nəgkiariien amasan sə ro nīpərhienien kuatia a.

Mətə nərmmama nepwɪn nəha ikin kamho kimiaha hiamhekir pik. Irəha hokeikei mə tuhəuvsini nəgkiariien amasan səvai Kristo ruvehe nəgkiariien əpə riti. ⁸ Mətə iakani pehe tuku-miaha i trɪni minuə kimaha riti uə agelo riti sə ruku pen ia neiai trəvisau pehe m kimiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha iahənəvisau raka m kimiaha i, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ⁹ Kimaha iahəuveni raka nəgkiariien i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni takini mwi. Trɪni minuə iərmama riti raməvisau m kimiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha hiəuəuuehi raka, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ¹⁰ Kimiaha hiaməfətərig irə? Ipwet mine iakaməmwur mə sin trəkwein amasan ia nirak, iərmama uə Kumwesən? Rerimiahaha ramrhi mə iakaməmwur ti nəfe, mə tako nərmmama rerinraha ragien tukw iou uə? Trɪni minuə iakaməmwur ihi mə tako nərmmama rerinraha ragien tukw iou ripko mhə iou pərhiən iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo.

Pol ramini irapw mə kinəfo irə ruvehe mo aposol riti

¹¹ Piak me, iakokeikei mə kimiaha tihəukurən nəri. Nəgkiariien amasan i iakinəvisau m kimiaha ripko mhə nəvisaiuen səvai iərmama. ¹² Iapkuvehi mhə ruku pen ti iərmama riti. Iərmama riti ripkahatən mhə iou irə. Mətə iakiməuuehi ia nəpɪn nəha Iesu Kristo rier pehe tukw iou. ¹³ Kimiaha hiəuvəregi raka noien səiou sə iakinəfo irə kupwən ia nəpɪn nəha iakinaməfwaki ihi ia nəfwakiiən səvai nəkur Isrel. Iakinamometə pik nakalasia me səvai Kumwesən, mamousari mə takouraha irəha. ¹⁴ Ia nəpɪn nəha iakinauehe mamskai ia nəfwakiiən səvai nəkur Isrel məpi raka iou me nepwɪn ti nəri nə mə iakamousari pik mamesi pen narəien nəha kaha kupwən me səiou həməuuei pehe. ¹⁵ Mətə Kumwesən sə ruvərfi raka iou fwe ia tipwi mama səiou, in rəkwein iou, ti nəri nə mə rerin ramasan tukw iou. ¹⁶ Nəpɪn rəkwein iou irə, rerin ragien ti nəseniien iou iakətə Tini mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi m nərmmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə nəpɪn iakətəni Tini, təkwtəkwuni a iapkevən mhə ti iərmama riti mə trahatən iou. ¹⁷ Iapkevən mhə fwe Jerusalem mə takətəni nərmmama me nəha haməkupwən ia nirak mho irəha aposol me. Mətə iakier mevən fwe tənə nəha Arepia. Kurirə irə iakrərig mwi mevən fwe Tamaskes. ¹⁸ Nəpɪn nuk kahar rukurau, nənə iakutə pen fwe Jerusalem mə takətəni Pita. Iakuvehi nəfwakiiən kəru fwe ikin kimrau min. ¹⁹ Mətə iapkətəni mhə aposol me nepwɪn

mwi, Jemes əpa, piəvi Iərimənu səkitaha. ²⁰ (Nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha ia nəmri Kumwesən iakəpwəh neikuəien irə.) ²¹ Nəpin iakier ia Jerusalem, iakevən fwe ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia. ²² Ia nəpin nəha, nakalasia me səvəi Kristo ia tənə Jutia həpkətə raka mhə iou, mhəreirei ihi iou. ²³ Kamhəregi a nərmama me kamhəvisau iamīnhi mə, “Iəmə i kupwən ramometə kitaha, təkwtəkwuni raməvisau irapw nahatətəien səkitaha sə kupwən rəmousari mə trouraha.” ²⁴ Nənə irəha həgnəgini Kumwesən tukwe iou.

2

Pol revən məgkiari irəha aposol me nepwin fwe Jerusalem

¹ Nəpin nuk fotin rukurau, iakutə pen fwe Jerusalem kımrau Panapas. Iakiri mwi Taetas ruvehe kımrahar min. ² Iakutə pen iamīnhi ti nəri nə mə Kumwesən rınahatən raka iou iakinətoni mə takaməkeikei mevən. Nənə iakevən mətoni nəmə asori me səvəi nakalasia me. Nəpin kımaha əpa, iakini pen amasan ti nırəha i nəgkiariien amasan səiou sə iakamini irapw ti nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Iakamo iamīnhi irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiien mə narimnari me səməme iakamo mine iakino raka, iakamo auər a. ³ Ia nəpin nəha Taetas kımrau min. Nıpərhiēnien in iəmə Kris, mətə irəha həpwəh niniēn mə tukaməkeikei kuvehi ninhum min. ⁴ Mətə noien səvəi nuvehiēn ninhum m iərmama kımaha iahəgkiari irə ti nəri nə mə nərmama me nepwin kamhəkurirə afafa kitaha, mamheikuə mə irəha piəvtaha me. Irəha həuvehe mamhətə afafa kitaha, ti nəri nə mə Iesu Kristo rineivinari ia kitaha. Nənə hokeikei mə tuhətoni mə saməfarə irə. Irəha hənue tuhəsisəg mwi kitaha ia natuakəmien me səvənraha. ⁵ Mətə kımaha iahəpwəh nəseni ananien irəha mə tuhasori ia kımaha, ti nəri nə mə iahokeikei mə nəgkiariien amasan i sə ro nıpərhiēnien trarə amasan tukumiaha mamevən.

⁶ Ia nəpin nəha, nərmama nepwin fwe ikin kani irəha mə nəmə asori me. (Mə irəha hasori mhəfo pen irə, mətə iakəpwəh nətərig penien irə. Iou iakukurən mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen a ia nərmama me pam.) Nəmə asori me nəha həpwəh niniēn nəgkiariien riti mhəripin pen ia nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i. ⁷ Irəha həpkə mhə iamīnhi irə, mətə hətə sas mə Kumwesən rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tipage rəgik mə takəvisau irapw irə ramevən ti nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Noien nəha Kumwesən ro miou rəmwhen a mwi sə rino

raka m Pita. Pita naha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ramevən ti nəkur Isrel. ⁸ Nəmə asori me naha hətə sas mə Kumwesən ramasitu ia kimrau pəri ia wok mi naha iarauo. Ramasitu ia Pita ia wok səvənhi sə in ramo in aposol riti səvəi nəkur Isrel, mamasitu mwi ia nirak ia wok səiou sə iakamo iou aposol riti səvəi nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. ⁹ Nənə Jemes, mine Pita, mine Jon, iəmə mirəhar naha kani irəhar mə pos me səvəi nimwəfwaki, nəpın irəhar harənətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, harosə pehe rəginrahar mwatuk m kimrau Panapas rəmwhen mə kimaha kusen kuatia. Nənə kimaha pam iahəsəni mə tahəuai kimaha me. Kimrau Panapas tarouevən rouəvisau m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha tuhəvən mhəvisau m nəkur Isrel. ¹⁰ Mətə nəgkiariien kuatia a həməni pehe tukumrau i mə rerimrau tramrhi nərmama me nautə səvənraha riwən, iarouasitu ia nirəha. Mətə nəri naha iakinətə raka takaməkeikei mo. Rerik ragien tukwe.

Pol rəgkiari skai m Pita

¹¹ Mətə nəpın Pita ruvehe ia Antiok, iakərer ia nənimen, məgkiari skai min, ti nəri nə mə ramo noien riti rəpwəh nəmwhenien. ¹² Nəpın rıməuvehe vi a ia Antiok, raməni pəri nari irəha piəvtaha me səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel. Mətə kurirə irə Jemes rərhi nərmama nepwın həuvehe. Nəpın hapirapw, Pita rınaməpwəh nəni pəriien nari irəha nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel, nənə minamərer əpə ia nirəha. In ro iamınhi irə ti nəri nə mə rehekır nəkur Isrel me naha səməme kamhəni mə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəvən kuvehi ninhum minraha ti Loa səvəi Moses. ¹³ Nənə piəvtaha me nepwın səməme irəha nəkur Isrel həhekır mwi, mhəkurirə ia Pita ia noien naha ramo. Panapas mwi in rehekır, mukurirə irəha. ¹⁴ Mətə nəpın iakətoni mə irəha həpkesi pen mhə nəgkiariien amasan sə ro nipərhiienien, iakəgkiari skai m Pita ia nəmrınraha pam. Iakini pen tukwe in mə, “Pita. Ik iəmə Isrel, mətə ikinəpwəh raka narəien səvəi nəkur Isrel, mamarə ia narəien səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iamınhi irə rəfo təkwtəkwwuni ikamərhiərhi nərmama me i ripko mhə irəha nəkur Isrel mə tuharə ia narəien səvəi nəkur Isrel? ¹⁵ Ia nətuiien səkrau krınouətui pehe iəmə Isrel mi. Ripko mhə krau iərmama mi səvəi kwənəkwwus əpə riti sə nəkur Isrel kamhəni mə kwənəkwwus səvəi nəkur ərəha me. ¹⁶ Mətə krau krouukurən mə iərmama sə ramesi pen Loa səvəi nəkur Isrel ripkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən, mətə iərmama sə ramahətətə ia Iesu Kristo, in əpa nə ratukwatukw

ia nənimen.^a Nətərigien nəha rino mə kitaha mwi nəkur Isrel səni nīpərhienien ia Iesu Kristo. Kitaha samahatətə ia Kristo ti nəri nə mə noien iamīnha irə tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə səpkətīgite mhə ia nesi penien Loa, ti nəri nə mə iərmama riti riwən ko ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən nəpīn ramesi pen Loa. ¹⁷ Kitaha i nəkur Isrel səuvəuvehe raka ti Iesu mə in tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə mə kitaha sətōni mə kitaha nəkur ərəha rəmwhen ia nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, rəfo irə? Kristo ro kitaha səuvehe nərmama kamho noien ərəha? Rekəm! ¹⁸ Mətə trīni mīnuə iakuvrhəkin mwi Loa nəha sə fwe kupwən iakineitehi, noien nəha iakamo ramahatən pen mə pərhien iou iərmama sə iakamərui Loa. ¹⁹ Ia nīkaren səvəi Loa, iakuvamhə raka. Loa nəha rousi əpune iou. Nənə ti nəri nə mə iakuvamhə raka ia nīkaren səvəi Loa, iakukurən nīmīruien ia nīkaren səvəi Kumwesən. Rəmwhen mə kīnərui tərini pen iou ia nei kamarkuauī kīmrau Kristo. ²⁰ Rīpko mhə iou iakamīru təkwtəkwni, mətə Kristo ramīru ia nīrak. Nīmīruien sə iakamarə irə təkwtəkwni ia tīprənə i, iakamarə irə, mamahatətə ia Tini Kumwesən. In rokeikei iou memhə tukw iou. ²¹ Ko iapkərarki mhə namasanien i səvəi Kumwesən sə ruvei pehe miou. Trīni mīnuə Loa in suatuk iərmama tresi pen ti nuveheien matukwatukw ia nəmri Kumwesən, ro iamīnhi irə Kristo remhə auər a.”

3

Sin ro nifeifeien ro nəkur Kalesia hətə wau ia nəgkiariien pərhien?

¹ Nəkur Kalesia, kīmīaha hiamarməri! Kīnəvisau raka Iesu Kristo m kīmīaha rəmwhen hiənətōni ia nəmrīmīaha mə remhə ia nei kamarkuauī. Mətə nīsīmə nəha hənō nifeifeien mhəuvehi raka kīmīaha? ² Iakuə takəres nəresien riti tukumīaha i. Fwe kupwən, nəpīn hiəuvehe vi a mhəuvehi Nənīmwin Ikinan, hiamō nəfe noien ro Kumwesən ruvei pehe Nənīmwin nəha m kīmīaha? Rosi hiamesi pen Loa səvənhi uə? Kīmīaha hiəukurən mə rīpko mhə iamīnhi. Mətə kīmīaha hiəregi nəgkiariien amasan səvənhi, mhəni nīpərhienien irə, ro pen Kumwesən ruvei pehe Nənīmwin səvənhi m kīmīaha. ³ Rəfo kīmīaha hiamarməri iamīnhi irə? Fwe kupwən, nəpīn hiəuvehe vi a mhahatətə ia Iesu, hiamətīgite ia nīskaiien səvəi Nənīmwin Ikinan. Mətə rəfo nəha təkwtəkwni, ko hiəuvehe mhaturəwatukw ia nīskaiien atukw səkīmīaha? ⁴ Mətə rəfo ia nəmisəien me həpīk hiəuvəregi raka ti Iesu? Hiaməregi auər a uə? ⁵ Kumwesən sə rauvei pehe Nənīmwin Ikinan m

a 2:16: Suatuk riti mwi ti nīniien nəgkiariien nəha ia vas 16 in i mə “Mətə krau kroukurən mə iərmama rīpkaturəwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa, mətə nahatətəsien ia Iesu Kristo ramo in ratukwatukw ia nənimen.” **2:19:** Rom 7:6 **2:20:** Jon 13:1, Kal 1:4

kimiaha, nənə mamō nīm̄tətien me ia nəm̄rimiaha, in ramo noien me nəha ti nəfe? Ti nəri nə mə hiamesi pen Loa? Rekəm! Mətə in ramo noien me nəha ti nəri nə mə nəp̄in hiəregi nəgkiariien amasan səvəi Iesu, hiəni n̄ipər̄hienien irə. ⁶ Rer̄imiaha tramrhi Epraham fwe kupwən. Nəkukuə Ikinan rani mə Epraham “r̄ini n̄ipər̄hienien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iam̄inhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ⁷ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəukurən mə nərmama səməme kamhahatətə, irəha nəha n̄ipwnəti Epraham me. ⁸ Nəkukuə Ikinan ruvəni raka fwe kupwən mə Kumwesən tr̄ini nərmama i r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha hatukwaṭukw ia nənimen ti nəri nə mə kamhahatətə irə. Nəp̄in noien nəha r̄ipkuvehe mhə ihi, Nəkukuə Ikinan r̄inəvisau pen nəgkiariien amasan i m Epraham. Rini mə, “Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehi namasanien səiou truku pen ia kwənəkwus səim.” ⁹ Ro iam̄inhi irə sətōni mə Kumwesən raməkwein amasan ia nərmama səməme kamhahatətə irə rəmwhen raməkwein amasan ia Epraham ti nəri nə mə Epraham ramahatətə irə. ¹⁰ Mətə nərmama me pam səməme kamhət̄igite ia nesi penien Loa mə tro irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, Kumwesən raməkwein ərəha ia n̄irəha. Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i sə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rəuiui irəha. Rini mə, “Kumwesən trəkwein ərəha ia nərmama me pam həpko mhə narimnari me pam kimərai pen ia nəkukuə səvai Loa.” ¹¹ Nənə ruvehe m̄ino nukurənien i ti nərmama mə iərmama riti riwən ko resi pen Loa nənə muvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən. Rino nukurənien i ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi n̄im̄iruien.” ¹² Mətə Loa in ropə ia nahatətəien. Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə Loa rani mə, “Iərmama sə ramo narimnari me pam nəha Loa rani truvehi n̄im̄iruien irə.” ¹³ Mətə Kristo ruvəfi raka nari ia kitaha. Loa nəha ko r̄ipkəkwein ərəha mhə mwi ia kitaha, ti nəri nə mə Iesu r̄iməuvehi təmwkitaha, muvehe mo in iərmama sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tr̄ini m̄inuə kousi əpune iərmama riti n̄ipwran rəgher ia nei, ramahatən pen mə Kumwesən raməkwein ərəha irə.” ¹⁴ Mətə təkwtəkwuni, ti nəri nə mə Iesu Kristo remhə iam̄inhi, namasanien sə Kumwesən r̄iməuvei pen m Epraham ko ruvehe ti nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel. Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu, səukurən nuvehien Nən̄imw̄in nəha Kumwesən ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha.

Promes m̄ine Loa

15 Piak me, iakuə takini noien riti səkitaha nərmama, mahatən nəri nəha iakaməgkiari irə. Nəp̄in iərmama kəru krourai sun nəgkiariien riti nənə rouərihi nipekə tukwe, rəknek̄in ti iərmama riti mə trifi nipekə səvənrau, mərihi atukw a səvənhi riti. 16 Fwe kupwən, Kumwesən rino promes me səvənhi m Epraham mine mwipwini. Kumwesən rəpwəh niniien mə ramo promes me səvənhi m Epraham mine “nimwipwini me.” Nəgkiariien i mə “Nimwipwini me” ramini nərmama həpik. Mətə Kumwesən rini mə ramo promes me səvənhi m Epraham “mine mwipwini.” Nəgkiariien i “mwipwini” ramini iərmama kuatia. Mwipwi Epraham nəha Kumwesən rəgkiari irə in nə Kristo. 17 Nipwrai nəgkiariien səiou ro iam̄inhi: Fwe kupwən, Kumwesən rino promes riti səvənhi m Epraham, marə mini mwi mə nəgkiariien nəha səvənhi traməkeikei mukuə. Nəp̄in nuk fo-hantret-toti ruku-rau, nənə Loa ruvehe. Mətə Loa nəha ko ripkousi ərəgrəgi mhə promes nəha Kumwesən rinəmri raka m Epraham fwe kupwən. 18 Trini minuə kitaha saməuvehi narimnari me sə Kumwesən rauvei pehe ti nəri nə mə samesi pen Loa, noien nəha ramahatən pen mə promes nəha səvəi Kumwesən ruvehe muvəiwən. Nənə ko səpkuvehi mhə narimnari me nəha ruku pen ti promes nəha. Mətə Epraham ruvehi narimnari me nəha Kumwesən riməuvei pen min ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iam̄inhi.

Kumwesən riməuvei pehe Loa ti nəfe?

19 Ro iam̄inhi irə Kumwesən riməuvei pehe Loa ti nəfe? Ti nəri nə mə nərmama kamho noien ərəha me, ro pen in ririp̄in pen Loa ia promes səvənhi, mə Loa traməmak meste mwipwi Epraham sə promes səvənhi rinəgkiari irə truvehe. Nəp̄in Loa ruvehe irə, nagelo me həuvei pen m Moses, nənə kimaha iahəuvehi ia rəgi Moses, iəmə sə ramərer ia nimwrhenhi Kumwesən mine kimaha. 20 Mətə iərmama sə ramərer ia nimwrhenhi iərmama kəru iam̄inha irə mə truvi simwin irau, ripko mhə səvəi iərmama kuatia nə in, mətə Kumwesən in kuatia a.

21 Ro iam̄inhi irə kitaha tsəgkiari ia narimnari me i mhəfni irə? Loa səvəi Kumwesən rərəha mətə promes me səvəi Kumwesən hamasan? Rekəm, kitaha ko səpkini mhə iam̄inhi irə. Trini minuə Kumwesən riməuvei pehe loa riti sə rukurən nuvei peheien nimiruien, kitaha tsesi pen loa nəha nənə mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. 22 Mətə ripko mhə iam̄inhi irə. Nəkukuə Ikinan rani mə noien ərəha rəuiui nərmama me pam, mərihi tərini irəha. Ro iam̄inhi

irə narimnari me pam Kumwesən rino promes mə truvei pehe m kitaha, kitaha səukurən nuvehien ti nəri nə mə səni nīpərhiēnien ia Iesu Kristo. ²³ Fwe kupwən, nəpīn Kristo rīpkuvehe mhə ihi mə tsahatətə irə, kitaha samarə tegin Loa səvəi Moses. Loa nəha raməkwtəmhiri kitaha. Rəmwhen mə samarə ia kalapus mamheitenhi mheste Kristo tripkier pehe tukutaha mə tsahatətə irə. ²⁴ Fwe kupwən, Loa nəha rasori ia kitaha, mamətui tukutaha. Sənamarə tegin Loa nəha meste Kristo ruvehe. Nənə nəpīn Kristo ruvehe, kitaha sahatətə irə mə tsəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. ²⁵ Mətə təkwtəkwuni nəha, ti nəri nə mə Kristo ruvəuvehe raka, nənə samahatətə irə, səpkarə tegin mhə Loa. ²⁶ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha pam nə nīpwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə hiamahatətə ia Iesu Kristo. ²⁷ Kimiaha pam sə hiəno raka paptas mə tihəuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiəuvəuvehi raka Kristo rəmwhen hiamarkahu karkahu. ²⁸ Nənə təkwtəkwuni rīpko mhə kimiaha nepwīn nəkur Isrel mīne nepwīn rīpko mhə nəkur Isrel. Rīpko mhə kimiaha nepwīn nərmama səməme hiamō slef mīne nepwīn hiəpko mhə slef. Rīpko mhə kimiaha nepwīn nīpran mīne nepwīn nərman. Iakini iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha pam kuatia a ia Iesu Kristo. ²⁹ Trīni mīnuə səvəi Kristo nə kimiaha, nīpwnəti Epraham me nə kimiaha. Kimiaha nə nəkwərhakwərha me tihəuvehi narimnari amasan me nəha Kumwesən rino raka promes mə truvei pen m Epraham.

4

Kimiaha nə nīpwnəti Kumwesən me

¹ Nīpwrai nəgkiariēn səiou ro iamīnhi irə. Nəpīn iərmama remhə, nautə me pam səvənhi səvəi tīni. Mətə trīni mīnuə tīni ramouihi ihi, ko in rīpkasori mhə ia nautə me nəha, mətə in rəmwhen a ia slef. ² Nəpīn ramouihi ihi trarə tegin nəmə asori me nepwīn. Irəha tuhətui amasan ti nautə səvənhi meste nəpīn nəha tata səvənhi rīmāni. ³ Rəmwhen a mwi ia kitaha. Nəpīn sənaməkwrhakwərha ihi samarə tegin nənimwīn me i irəha nukune noien me səvəi tiprənə i. Irəha kamhərimənu ia kitaha səmwhen ia slef me. ⁴ Mətə nəpīn atukwatukw nəha Kumwesən rīmāni ruvehe, nənə in rərhi pehe Tīni. Pran riti rərəhi. Rətui pehe, marə tegin Loa səvəi Moses, ⁵ mə in trərəku raka səməme kamharə tegin Loa nəha. Kumwesən ro iamīnhi irə mə tresi kitaha səuvehe mho nīpwnətīn me. ⁶ Ti nəri nə mə nīpwnətīn me i kitaha, rərhi pehe Nənimwīn səvəi Tīni ruvehe mamarə ia reritaha. Ia Nənimwīn nəha kitaha saməkwein

3:23: Kal 4:3

3:24: Rom 10:4

3:26: Jon 1:12

3:27: Rom 6:3, 13:14

3:28: Rom 10:12, 1Kor 12:13

3:29: Rom 4:13

4:3: Kal 3:23, Kol 2:20

4:5:

Kal 3:13

4:6: Rom 8:15-16

Kumwesən mə, “Rimimaha, Tata!” ⁷ Ro iamınhi irə rıpkə mhə kımiaha hıamə ihı slef ia kımiaha, mətə kımiaha nıpwənətı Kumwesən me. Tı nəri nə mə kımiaha nıpwənətı Kumwesən me, ro pen Kumwesən truvei pehe m kımiaha narımnarı me nəha rıməni mə truvei pen m nıpwənətın me.

Pol rerin rəpou ti nəkur Kalesia

⁸ Fwe kupwən, nəpın kımiaha hıamreirei Kumwesən, hıamwhen ia slef me səvəi kumwesən eikuə me. ⁹ Mətə təkwtəkwnı nəha hıəuvəuvehe mhəuvəukurən raka Kumwesən, uə ramasan mwı iakını mə təkwtəkwnı Kumwesən ruvəukurən raka kımiaha. Mətə rəfo hıamrərig mwı tı nənimwın me i irəha nukune narəien kupwən səkımiaha. Irəha nəgsenraha riwən. Ho nəri auər a. Hıokeikei mə tihəmwhen mwı ia slef me səvənraha uə? ¹⁰ Hıaməsıai nəpın ikinan me, mıne məkwə me, mıne nuk me. ¹¹ İakamhekır tukumiaha. Rosı iakınəmwur auər a ia kımiaha uə? ¹²⁻¹³ Pıak me, iakase kımiaha mə tıhaməkeikei mhəuvehi noien səıou. Hətə ro. İakuvəuvehi raka noien səkımiaha. Kımiaha hıəuvəukurən raka mə fwe kupwən iakıməuvehe tukumiaha tı nəri nə mə nemhəien rıtı rarə ia nıpwırak. İa nəpın nəha iakıməkupwən məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi İesu m kımiaha. Mətə kımiaha hıəpkə mhə nəmisəien mıou. ¹⁴ Nıpərhiēien nemhəien səıou riskai, hıamarkut pık irə, mətə hıəpwəh nəmwəkıien iou tukwe, uə hıəpkərhi irapw mhə iou, rekəm. Hıəuvehi puvnımwə pehe iou rəmwhen ia iou agelo rıtı səvəi Kumwesən, uə iou nəha İesu Kristo. ¹⁵ İa nəpın nəha rerımiaha ragien pık. Mətə nəgıēien nəha səkımiaha ruvəwəku? İakani pehe tukumiaha i mə pərhiē fwe kupwən trıni mınuə rıməru tukumiaha, hıəpkukumwiri raka a nənimemiaha mhəuvei pehe mıou iakomasan səıou irə. ¹⁶ Mətə rəfo nəha təkwtəkwnı? Rosı tı nəri nə mə iakamını pehe tukumiaha i nəgkiariien pərhiē hıaməmwəki iou tukwe uə? ¹⁷ Nərmama me nəha kamhəmwur pık tukumiaha, mətə hıəpkə mhə tı nəri amasan rıtı. Irəha hıokeikei mə tuhəvi raka kımiaha mə tıhaməmwur əpa tı nıərəha. ¹⁸ Ramasan mə hıaməmwur tı noien narımnarı me, mətə tıhaməkeikei mhəmwur tı noien amasan. Nəgkiariien nəha ro nıpərhiēien ia nəpın me, nəri auər a mə samarə kıtaha mıou uə səpkarə mhə kıtaha mıou. ¹⁹ Nəkwərhakwərha me səıou. İakregi iakaməmisə pık mwı tukumiaha rəmwhen ia pran təkutan raməmisə mə trərəhi iəkunouıhi. Takregi iamınhi meste kımiaha tıhəuvehi noien atukwatukw səvəi Kristo ia nımıruıē səkımiaha. ²⁰ Ko ramə kıtaha m kımiaha nəha təkwtəkwnı, nənə ko iapəkəgiari

skai mhə m kimiaha. Mətə iou iakamarə isipwɪn, iakreirei mə takəfo masitu ia kimiaha.

Pol rusipekin ia Heka mine Sera

²¹ Kimiaha səməme hiokeikei mə tiharə tegin Loa səvəi Moses, tiho mhəni pehe ro tukw iou i. Hiəuvəregi raka nəfe Loa nəha rani uə rekəm? ²² Kimərai pen iamɪnhi mə Epraham tini kəru iərman. Pran sə in slef rərəhi riti, nənə pran sə ripko mhə in slef rərəhi riti. ²³ Tini slef rətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwɪn a. Mətə tini prən nəha ripko mhə in slef rətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes iamɪnha irə ia prən nəha. ²⁴ Nəgkiariien nəha ro nɪpərhiendien irə, mətə ramasan mə iakusipekin irə. Prən mi nəha kəru krouəmwhen ia nəgkiariien kəru Kumwesən rɪnərɪhi tərini əknekin. Prən nəha Heka rəmwhen ia Loa səvəi Moses sə Kumwesən rɪməuvei pen fwe təkʷər Sinae. Loa nəha ramərəhi nəkwərhakwərha, mətə irəha slef me. ²⁵ Heka rəmwhen ia təkʷər Sinae fwe Arepia, məmwhen mwi ia taon nəha Jerusalem ipwet mine, ti nəri nə mə taon nəha ro slef irə, nənə nəkwərhakwərha me səvənhi irəha mwi slef me. ²⁶ Mətə Jerusalem nəha fwe ia neiai rəmwhen ia prən nəha ripko mhə in slef. Nənə in nə mama səkɪtaha. ²⁷ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Agien, pran sə ipkəkʷəhakwen mhə! Əkwein əpwəmwɪs, magien, pran sə ipkəmɪsə raka mhə ti nərəhiien iəkunouihi! Nəkwərhakwərha me səvəi prən nəha kinəpwəh in, tuhəpɪk mhəpi raka nəkwərhakwərha me səvəi prən sə səvənhi fwe iərman.” ²⁸ Piak me, kimiaha nə nɪpwnəti Kumwesən me. Hiəmwhen ia Aesak, iəkunouihi sə rɪnətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iamɪnhi. ²⁹ Mətə fwe kupwən, iəkunouihi nəha Ismael sə rɪnətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwɪn, ramometə iəkunouihi nəha Aesak sə rɪnətui ia nɪskaiien səvəi Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən. Rəmwhen a mwi ipwet mine. ³⁰ Mətə Nəkukuə Ikinan raməfni irə? Rani mə, “Ərhi irapw prən nəha in slef irau tini, ti nəri nə mə tini slef nəha ko rɪpkɪpeki pəri mhə nautə səvəi tata səvənhi irau tini prən nəha ripko mhə in slef.” ³¹ Ro pen, piak me, ripko mhə kɪtaha nɪpwnəti prən nəha in slef, mətə kɪtaha nɪpwnəti prən nəha ripko mhə in slef.

5

¹ Kristo rɪneivi raka nari ia kɪtaha. In rino noien nəha mə nari riti trəpwəh nəsisəgien mwi kɪtaha. Ro iamɪnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhərər əknekin, mhəpwəh nəseniien

Loa naha rəkwtəmhiri kīmīaha hiəuvehe mwi mho slef ia kīmīaha.

² Həregi ro, iou Pol iakani pehe tukumīaha i, trīni minuə hiəsēni kuvehi ninhum m kīmīaha ti Loa naha, nemhəien səvəi Kristo tripkasitu anan mhə ia kīmīaha. ³ Iakuə takini irapw mwi tukumīaha i. Trīni minuə iərman riti rəsēni kuvehi ninhum min ti Loa naha, in traməkeikei mesi pen pam nəfe Loa naha rani. ⁴ Ik sə ikuə tikesi pen Loa naha mə tikuvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən, kinərai raka ik. Ikinəpwəh noien kuatia kimirau Kristo, minəpwəh namasaniēn səvəi Kumwesən. ⁵ Mətə kitaha i saməmri pen əknekīn nətərigiēn səkītaha ia Kumwesən mə in tro kitaha satukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə samahatətə ia Kristo, Nənimwīn Ikinan ramo kitaha saməskai mə tsameitenhi meste nəri naha trier irapw. ⁶ Nəpīn səuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo, nəri auər a mə iərmama riti kuvehi ninhum min uə kīpkuvehi mhə ninhum min. Mətə nəri asori kitaha tsaməkeikei mhahatətə ia Iesu, nənə mhokeikei Kumwesən mine nərmama me. ⁷ Fwe kupwən, kīmīaha hiamaiu amasan. Sin rərer tukuahag kīmīaha minise kīmīaha mə tihəpwəh nesi penien nəgkiariien sə ro nīpərhienien? ⁸ Noien naha rīpkuku pen mhə ti Kumwesən sə raməkwein kīmīaha. ⁹ Kīmīaha tihaməsiari. “Yis ouihi trəsə bred asori rəsisi.” ¹⁰ Mətə iou iakətīgite ia Iərimənu səkītaha mə nətərigiēn səkīmīaha tripkuvehe mhə mopə ia nətərigiēn səiou. Iərmama naha rameikuə ia kīmīaha, iou iakreirei mə in sin, mətə Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənhi. ¹¹ Piak me, hətərig ro, trīni minuə iakaməvisau ihi mə nərmama rīpkō mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum minraha, rəfo nəkur Isrel kamhometə ihi iou? Trīni minuə iakaməvisau ihi nəgkiariien naha, ko niemaha rīpkəpi mhə irəha. Mətə niemaha raməpi irəha ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nemhəien səvəi Iesu ia nei kamarkuau. ¹² Nərmama me naha səməme kamhəni mə tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kīmīaha ti Loa, iakregi mə ko irəha hərəi raka mwatuk səvənraha, rərik ragien!

¹³ Piak me, Kumwesən rīnəkwein raka kīmīaha, mineivi raka nari ia kīmīaha. Mətə tihəpwəh nīniēn iamīnhi irə mə, “Loa naha rəpwəh nəkwtəmhirīēn iou, ro pen iakukurən noien narimnari me i noien ərəha səvəi nīpwərak rokeikei.” Kīmīaha tihəpwəh nīniēn iamīnhi irə, mətə tihaməkeikei mho tukwini nari m kīmīaha me, ti nəri nə mə hiokeikei kīmīaha me. ¹⁴ Nəgkiariēn riti naha ia Loa səvəi Moses rəuiui loa me pam. In i nəgkiariēn i rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ¹⁵ Mətə trīni minuə

hiamahiahi kimiaha me rəmwhen ia kuri me, tihaməsiari kamo hiouraha pam kimiaha me.

Nənimwin Ikinan mine noien ərəha səvəi nipwrai iərmama

¹⁶ Mətə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəuvehi niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan mharə irə. Nəpin hiamo iamınhi irə tihəpko mhə narimnari me i noien ərəha səvəi nipwramiaha rokeikei. ¹⁷ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nipwrai iərmama rokeikei narimnari me səməme Nənimwin Ikinan rəpwəh nokeikeiien. Rəmwhen a mwi Nənimwin Ikinan rokeikei narimnari me i noien ərəha səvəi nipwrai iərmama rəpwəh nokeikeiien. Noien ərəha səvəi nipwrai iərmama mine Nənimwin Ikinan irau krouəmwəki irau me. Ro pen rəknekin tukumiaha mə tiho narimnari me hiokeikei mə tiho. ¹⁸ Mətə trini minuə Nənimwin Ikinan ramiri kimiaha, Loa nəha ko ripkəkwtəmhiru mhə mwi kimiaha. ¹⁹ Nərmama me i noien ərəha səvəi nipwranraha ramiri irəha rıməru a ti nətoniien. Irəha nərmən mine nipran kamhəiri əpnəpen irəha me. Irəha kamho noien me nepwin həkemik mine nəfe nari nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. ²⁰ Irəha kamhəfwaki m nənimwi nari me, mamho nahak, mamhəmwəki irəha me, mamhəvisə. Rerınraha ramrhi ərəha irəha me. Niemaha raməpi irəha. Irəha kamhəfiəutə ia nirəha me, mamho nərmama həmwəki irəha me mhərai narəien səvənraha. ²¹ Rerınraha ramakres. Irəha kamhənimwi nənimwiien skai mamhakənə irə, mamho lafet ərəha me, mamho mwi narimnari me nepwin iamınhi. Iou takini pehe tukumiaha i nəgkiariien i iakuvəni raka fwe kupwən. Nərmama səməme kamho noien iamınha irə tuhəpwəh nuvniwəien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²² Mətə nərmama səməme Nənimwin Ikinan ramiri irəha həkukə kwənkwanraha sə ramasan me i. Irəha hokeikei nərmama. Rerınraha ragien. Irəha kamharə ia nəmərinuien, mamho nətərigien səvənraha rəpwəmwis. Rerınraha ramasan ti nərmama. Irəha kamho noien amasan. Ia nəpin me irəha kamhəkwtəmhiru əknekin nəgkiariien səvənraha mine nəfe həni mə tuho. ²³ Noien səvənraha ramasan məpou. Irəha kamhəkou atukw a irəha mə tuhəpko mhə noien ərəha. Loa riti riwən raməsisəg kimiaha mə tihəpwəh noien iamınha irə. ²⁴ Nərmama me səvəi Iesu Kristo rəmwhen mə hənəruu tərini pen raka noien ərəha səvəi nipwranraha mine narimnari me nəha noien ərəha nəha rokeikei pik ia nei kamarkuau. ²⁵ Nənimwin Ikinan rauvei pehe nimiruien vi m kitaha. Ro iamınhi irə pwəh səkurirə Nənimwin nəha. ²⁶ Rərəha mə

5:16: Rom 8:4, Kal 5:25

5:17: Rom 7:15-23, 1Tes 2:11

5:18: Rom 6:14,

8:14 5:19: 1Kor 6:9-10

5:22: Efes 5:9

5:23: 1Tim 1:9

5:24: Rom 6:6,

Kol 3:5, 1Tes 2:11

5:25: Rom 8:4

5:26: Fil 2:3

saməfiəutə ia kitaha me, uə samo niemaha m kitaha me, uə reritaha ramakres narimnari me səkitaha me.

6

Kimiaha tihasiu ia kimiaha me

¹ Piak me, trini minuə kimiaha riti rimwei ia nərəhaien, kimiaha səməme hiəuvəskai ia Nənimwin Ikinan tihaməkeikei mhəiri məru in, pwəh rirərig mwi ti suatuk amasan. Mətə tihaməsiari kamo kimiaha mwi tihəregi noien ərəha ruvi nətərigien səkimiaha mo kimiaha hiəmwei.

² Tihasiu ia kimiaha me mhəvrani nari pəmpəm me səkimiaha me. Noien nəha tiho nənə mhesi pen nəkwai Kristo. ³ Rərəha mə iərmama auər a riti rerin tramrhi atukw a in, mamini iamihhi irə mə, “Eh, iou iərmama riti.” Iərmama sə ramo noien nəha rameikuə atukw a irə. ⁴ Iərmama riti traməkeikei mətə sas əpa ia wok səvənhi mə rəmwhen. Mə wok səvənhi ramasan, rukurən nəfiəutə atukwien in ti səvənhi əpa wok. Mətə rərəha raməfiəutə atukw a in ti wok səvəi iərməpə. ⁵ Iakini iamihhi ti nəri nə mə nərmama kuatia kuatia tuhaməkeikei mhətui amasan ti səvənraha wok. ⁶ Iərmama sə kamahatən in ia nəgkariien səvəi Kumwesən, nəpin ruvehi nari amasan riti, ramasan mə ruvehi pen nipərin m iahatən səvənhi.

Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan

⁷ Kimiaha tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Hiəukurən mə ko hiaris ia Kumwesən? Rekəm! Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan. ⁸ Trini minuə iərmama rəpwei noien ərəha sə nipwran rokeikei, noien nəha səvənhi truvei pen nukwan min, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə iərmama rəpwei noien amasan sə Nənimwin Ikinan rokeikei, Nənimwin Ikinan truvei pen nukwan min, in nə nimiruien rerin. ⁹ Kitaha tsaməkeikei mho noien amasan, mhəpwəh nəpouien irə, ti nəri nə mə tsesi nukwai noien nəha samo ia nəpin atukwatukw səvənhi. ¹⁰ Ro iamihhi irə, rino nəpin səvənhi pwəh so noien amasan, mhasitu ia nərmama me pam. Irənhə irə, tsaməkeikei mho iamihhi irə ia nərmama me nəha irəha piəvtaha me mine kitirimətaha me ti nəri nə mə irəha mwi kamhahatətə ia Iesu.

Nəgkariien sampam

¹¹ Hətoni ro nukwai nəkukuə me i həpwinari. Iakrai atukw ia rəgik ia nəkukuə səkimiaha. ¹² Nərmama me nəha səməme kamhərhiərhi kimiaha mə tihəuvən kuvehi ninhum m kimiaha ti Loa səvəi Moses, irəha kamho noien nəha mə nəkur Isrel tuhəgnəgini irəha. Irəha həpwəh nokeikeien

mə nəkur Isrel tuhometə irəha, ro pen həpwəh nəvisaiuen nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. ¹³ Nərmama me nəha səməme kuvəuvehi raka ninhum minraha ti Loa səvəi Moses, irəha mwi həpwəh nesi penien Loa nəha. Mətə hokeikei mə tuhəuvehi ninhum m kimiaha, nənə kurirə irə tuhəfiutə ia nirəha ia nəmri nəkur Isrel ti noien nəha kino ia nipwramiaha. ¹⁴ Mətə iou takəpwəh nəfiutəien ia nirak. Takəfiutə a ia nei kamarkuau səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha. Ia nei kamarkuau nəha iakuvamhə raka minəpwəh raka noien me səvəi tiprənə i. ¹⁵ Ro nəri auər a mə iərman kuvəhi ninhum min uə kipkuvəhi mhə ninhum min, mətə nəri pərhiēn in i mə Kumwesən ro nimiruiēn səvəi iərmama ruvehe mo sə vi irə. ¹⁶ Nərmama me pam səməme kamhəkurirə nəgkiariien nəha pwəh nəmərinuiēn mine napiien trouarə ti nirəha, pwəh trouarə mwi ti Isrel səvəi Kumwesən.

¹⁷ Iakəpwəh nokeikeiēn mə iərmama tro iou iakəmwur mwi. Iakuvəuvehi raka təmwki nousiēn ia nipwrak ti nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Iesu.

¹⁸ Piak me, pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

Efesas

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

İa nuk 60 Pol ramarə ia kalapus fwe taon nəha Rom nuk kəru, nənə mirai nəkukuə i revən ti nakalasia me rukurau ia taon nəha Efesas. Efesas in taon asori riti. Nəgkiariien asori səvəi Pol ia nəkukuə i in i mə nəkur Isrel mine nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tuhəuvehe mhəmwhen nıpwrai iərmama kuation ia Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien sə Kumwesən rınamərkwafə irə fwe kupwən. Pol rini mə səuvehe mhə kuation ia İesu Kristo, ro pen tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Pol ramahatən kitaha mə tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien rəmwhen ia iərman rokeikei səvənhi pran, mine tata mine mama krouokeikei səvənrau iəkunouihı, mine slef trokeikei səvənhi iamə asori. Pol raməgkiari mwi ia nakalasia me. Rıpkə mhə nousəsımwinien əpa səvənraha fwe Efesas, mətə nərmama səməme hahatətə ia İesu Kristo rukurau ia tıprənə i. Pol rini mə İesu rokeikei kitaha rəmwhen kitaha sokeikei nıpwrataha mine rəmwhen ia iərman rokeikei pran səvənhi. İa nəkukuə i rusipekin ia nakalasia me mini mə irəha həmwhen ia nıpwrai Kristo, mhəmwhen ia nimwə riti sə Kumwesən rauvrhəkin, mhəmwhen mwi ia pran səvəi Kristo.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹ İou Pol. İou aposol riti səvəi İesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rino rəmwhen ia sə in rokeikei muvehi utə iou mə tako.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvənhi ia taon nəha Efesas kimiaha hiamahatətə pərhiien ia İesu Kristo.

² Nəfwakiiien səiou mə Kumwesən tata səkitaha mine İesu Kristo İərimənu səkitaha, trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Kumwesən rəkwein amasan ia kitaha səməme səməuvehe mhə kuation kitaha Kristo

³ Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi İərimənu səkitaha İesu Kristo. In rınəkwein amasan ia kitaha nərmama səməme səməuvehe mhə kuation kitaha Kristo, məriari pehe ia nənimwitaha mine narimnari amasan me pam səməme kamhəuku pen ia nitətə ia neiai. ⁴ In ruvərfi raka kitaha fwe tui nəpın tıprənə ramiwən ihı, mə tsəuvehe mhə kuation kitaha Kristo, nənə mhəuvehe mhə nəkur ikinan me səvənhi, tsatukwatukw pam ia nənimen. Ti nəri nə mə in

rokeikei kitaha, ⁵ in rinəmri əpə raka kitaha fwe tui anan, mə kitaha tsəuvehe mho nıpwnətın me ia Iesu Kristo. Noien nəha ramesi pen nətəriğien amasan səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro. ⁶ Kumwesən ro iamınhi irə mə tsaməgnəğini in ti namasanien səvənhi sə ramasan məpi raka. In rəriari pehe auər a namasanien nəha m kitaha saməuvehi raku pen ti Tini keikei. ⁷ Ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha min, niten rıfi nari ia kitaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkitaha. Noien nəha ramesi pen namasanien səvənhi sə rasori pik anan. ⁸ In rətəgi irapw namasanien nəha m kitaha rəpi raka, mo kitaha səukurən mhətə sas ia narimnari me pam. ⁹ In ro pui pehe m kitaha nəfe in rinamərkwafə i fwe kupwən mokeikei mə tro. Nəri nəha ramesi pen nətəriğien amasan səvənhi sə in tro kini nəğhi Kristo irə. ¹⁰ Kumwesən tro nəri nəha ia nəpın atukwatukw səvənhi, mousəsımwın narimnari me pam ia neiai mine ia tiprənə həuvehe Kristo trasori ia nirəha.

¹¹ Kumwesən rımərfi kimaha mwi mə kimaha tahəuvehe nərmama səvənhi, mho kuatia kimaha Kristo. In ro iamınha irə mesi pen nətəriğien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui anan. In Kumwesən sə ramo narimnari me pam mamesi pen nətəriğien səvənhi mine nəfe rokeikei mə tro. ¹² Nənə in rokeikei mə kimaha səməme iahəməukupwən mhəmri pen əknekin nətəriğien səkimaha ia Kristo tahaməkeikei mhəgnəğini in ti nasoriien səvənhi. ¹³ Nənə kimiaha mwi hiəməuvehe mho kuatia kimiaha min nəpın hiəregi nəğkiariien pərhiən, nəğkiariien amasan sə Kumwesən rauvehimiru kimiaha irə. Ti nəri nə mə kimiaha hiəni nıpərhieniən ia Kristo, Kumwesən rəmri pen mak səvənhi ia kimiaha rahatən pen mə kimiaha nərmama me səvənhi. Mak nə in nə Nənimwın İkinan sə Kumwesən rıməni mə truvei pehe. ¹⁴ Ti nəri nə mə Nənimwın İkinan ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me nəha in rinəmri karen mə səkitaha. Kitaha tsəuvehi narimnari amasan me nəha nəpın Kumwesən trifi anan nari ia kitaha. Pwəh səgnəğini in ti nasoriien səvənhi!

Nəfwakiien mine nini viviiən

¹⁵⁻¹⁶ Ro pen, ia nəpın me pam iakani vivi Kumwesən tukumiaha, məpwəh nəpwəhiən, ti nəri nə mə iakuvəregi raka kamini nahatətəien səkimiaha ia İərimənu səkitaha Iesu, mine nokeikeiien səkimiaha sə ramevən ti nərmama me pam səvənhi. Ia nəpın me pam iakani kimiaha ia nəfwakiien me

səiου, ¹⁷ maməres Kumwesən səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo, Tata sə ramasan pik, mə in truvei pehe Nənimwīn səvənhi m kimiaha. Nənimwīn nəha tro kimiaha hiəukurən nari, mo pui Kumwesən m kimiaha mə tihəukurən amasan in. ¹⁸ Iakaməres mə fwe imwə ia rerimīaha nəmrimīaha truku-raan mə tihətə sas nəri nəha Kumwesən rinəkwein kimiaha tukwe mini mə tihəmri pen əknekin nətərigien səkimīaha irə. Tihətə sas mwi ia narimnari amasan me ripik səməme in truvei pen m nərmama me səvənhi, ¹⁹ mine niskaiien səvənhi sə rasori anan ia kitaha nərmama saməni nīpərhienien ia Kristo. Niskaiien nəha rəmwhen ia niskaiien asori səvənhi ²⁰ sə in rino Kristo irə rətui mwi ia nemhəien səvənhi, marə mo mwi in rəkure ia nīkaren mwatuk ia nitətə ia neiai, ²¹ Kwopun Kristo raməkure ikin in fwe irənhə anan məpi raka pam nənimwīn me səməme kamhəuvehi nasoriiien mine nərimənuien, məpi raka pam nəmə skai me mine nərimənu me. Rəmwhen a mwi nəhag sə Kumwesən riməuvei pen min in irənhə anan məpi raka nahag me pam səməme kamini. Ripko mhə nəhag me əpa i səməme kamini ia nəpin i ipwet mine mətə nəhag me nəha mwi səməme tukini ia nəpin sə tripkuvehe. ²² Kumwesən rinəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tīpage nisui Kristo nənə mo in ruvehe masori ia narimnari me pam. Ro iamīnhi irə mə trasitu ia nakalasia me səvənhi. ²³ Nakalasia me nəha irəha nə nīpwrai Kristo, Kristo rukuər ia nīrəha, nənə ia noien a mwi nəha in rukuər ia narimnari me pam.

2

Kumwesən riməuvehimīru kitaha ia namasanien səvənhi

¹ Fwe kupwən kimiaha hiəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiamərui nəkwai Kumwesən, nənə mamho noien ərəha me. ² Fwe kupwən hiamavən mamho noien ərəha me nəha, mamhesi pen suatuk səvəi tīprənə i, mamhəkuriə iəremhə asori sə ramərimənu ia nənimwīn ərəha me ia nimagouagou. In nəha nənimwīn sə ramowok nəha təkwtəkwuni ia reri nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən. ³ Fwe kupwən kitaha pam səmwhen a ia nīrəha. Noien ərəha me reritaha rokeikei pik kamhəiri kitaha samo nəfe nəghin nīpwrataha mine nətərigien səkitaha krouokeikei. Ro pen ia noien səkitaha kitaha səmwhen a ia nərmama me pam səməme hamo niemaha raməpi pik Kumwesən. ⁴ Mətə Kumwesən napiien səvənhi rasori. Nokeikeiien rokeikei kitaha irə rasori pik anan, ⁵ mo in ruvei pehe nīmīruien m

1:17: Kol 1:9   **1:18:** Efes 4:4, Kol 1:12   **1:19:** Kol 1:11   **1:20:** 2Kor 13:4, Kol 2:12, Hip 1:3, Kol 1:16, 2:10   **1:22:** Sam 8:6, Mat 28:18   **1:23:** Efes 4:10,15, Rom 12:5, Kol 1:18   **2:1:** Kol 1:21, 2:13   **2:2:** Kol 3:7, Taet 3:3, Jon 12:31, Efes 5:6, 6:12   **2:3:** Kol 3:6

kitaha nāpīn sāmwhēn ia nārmama hāuvamhā raka ia noien ārāha me, sātui mwi ia nemhāien kitaha Kristo. (Kumwesān rinasitu ia kīmiaha ia namasanien sāvānhi nānā muvehimīru kīmiaha.)⁶ Nānā ia noien nāha sā Kumwesān ro kitaha sāmāuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo, in ruvehi utā kitaha min, sākure kitaha min ia nitātā ia neiai.⁷ In rokeikei mā ia nāpīn me sāmāme kamhāuvehe in trukurān noien nārmama hātoni namasanien i sāvānhi rasori pik anan irau nokeikeien krauvehe tukutaha ia Iesu Kristo.⁸ Kumwesān rinasitu ia kīmiaha ia namasanien sāvānhi, nānā muvehimīru kīmiaha, tī nāri nā mā hiamāni nīpārhiēnien ia Kristo. Narimnari me nāha rīpko mhā kīmiaha atukw hiāno, mātā rāmwhēn ia nari riti sā Kumwesān rīmāuvei pehe auēr a m kīmiaha.⁹ Ro pen ko iārmama riti rīpkāfiūtā atukw mhā in tukwe, tī nāri nā mā rīpko mhā kīmiaha hiāno narimnari me nāha.¹⁰ Ro iamīnhi irā tī nāri nā mā kitaha nārmama Kumwesān rino wok ia nīmīruēn sākītaha, mo kitaha sāuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo mā kitaha tsamo noien amasan me. Kumwesān rīnāpnāpenā raka ia noien amasan me nāha fwe kupwān mā kitaha tsamarā mamho.

Nākur Isrel mīne nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel

¹¹ Ro iamīnhi irā kīmiaha nārmama rīpko mhā kīmiaha nākur Isrel ia nīpwrāmīaha rerīmīaha tramrhi narāien kupwān sākīmīaha. Nākur Isrel kamīni irāha mā nārmama kauvehi ninhum mīnraha irāha kamhāni ārāha kīmiaha tī nāri nā mā kīpkuvehi mhā ninhum m kīmiaha. Nuvehien ninhum nāha iakani kamo ia nīpwrāi iārmama, nārmama kamho ia rāginraha.¹² Kīmiaha rerīmīaha tramrhi mā fwe kupwān kīmiaha hiamarā Kristo rīwān tukumīaha, kīmiaha nākur iruā me, rīpko mhā kīmiaha nākur Isrel, kīmiaha nākur pwispwis me, ko hiāpkuvehi mhā narimnari me sāmāme Kumwesān rino promes fwe kupwān mā truvei pen m nārmama me sāvānhi. Fwe kupwān narāien sākīmīaha ia tākure tīprānā i nari amasan riti rīwān irā sā tihameitenhi mā truvehe, nānā hiāreirei anan Kumwesān.¹³ Fwe kupwān kīmiaha hiamāuvān isīpwīn tī Kumwesān, mātā tākwtākwuni hiamāuvehe mho kuatia kīmiaha Iesu Kristo, nānā mhāuvehe ipaka tī Kumwesān ia nīte Kristo.

¹⁴ Ro iamīnhi irā tī nāri nā mā Kristo in nā nāmārīnūēn sākītaha in rino kitaha nākur Isrel mīne sāmāme rīpko mhā kitaha nākur Isrel sāuvehe mho kuatia. Nāpai kīno ia kārūāterei sā fwe kupwān ro kitaha samāmwāki kitaha me, rārpīfi kitaha sāpkuvehe mhā mho kuatia, Kristo rīnōusi

2:6: Kol 2:12   **2:7:** Efes 1:7   **2:8:** Jon 4:10, Hip 6:4   **2:9:** 1Kor 1:29-31, 2Tim 1:9   **2:10:** Taet 2:14   **2:11:** Efes 5:8   **2:12:** Kol 1:21, Rom 9:4, 1Tes 4:13   **2:13:** Kol 1:20   **2:14:** Aes 9:6, 1Kor 12:13, Kol 2:14

ættestesi nāpai nāha rīmwei ia nemhāien sāvānhi. ¹⁵ In ruvehi raka Loa sāvāi nākur Isrel irāha natuakāmien me irā, mā in rukurān nuvi sīmwinien ia nīpwrān nākur Isrel mine nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel krouvehe iārmama vi riti ia nīrau. Ia noien nāha in rāmri nāmārinuien. ¹⁶ Ia nei kamarkuauī in rousāsīmwin kitaha pāri ia nīpwrān kuatia, mīpeki kitaha sāuvehe ti Kumwesān, mousi āpune noien i samāmwāki kitaha me. ¹⁷ In rīmāuvehe māvisau nāgkiariien amasan sāvāi nāmārinuien revān ti nārmama isīpwin ti Kumwesān, nānā māvisau mwi nāgkiariien nāha revān ti nārmama ipaka tukwe. ¹⁸ Nānā ti nāri nā mā kitaha sāmāuvehe mhō kuatia kitaha min, kitaha nākur Isrel mine sāmāme rīpko mhā kitaha nākur Isrel kitaha pam sākurān nuvnmwāien ia Nānimwin kuatia mhāuvān ti Tata Kumwesān.

¹⁹ Ro iamīnhi irā rīpko mhā kīmīaha nākur iruā me rāmwhēn sā fwe kupwān, rīpko mhā kīmīaha nārmama pwisewis me, mātā kīmīaha hiāuvāuvehe mhāno kuatia kīmīaha nārmama ikinan me sāvāi Kumwesān, kīmīaha nārmama ia nākwai nimwā sāvānhi. ²⁰ Kuvrhākin nimwā nāha ia tākure nāri sā aposol me mine profet me hānāmri irapw. Iesu Kristo in rāmwhēn ia kārūāterei nāha kukupwān kukurei pen ia kona kostat kuvrhākin nimwā irā. ²¹ In ramākwātāmhi pam nimwā nāha, mamo nimwā nāha rautā muvehe mo nimwā ikinan irā sāvāi Iārimānu. ²² Ti nāri nā mā kīmīaha hiāmāuvehe mhō kuatia kīmīaha min, in rauvehi mwi kīmīaha, mauvrhākin pen kīmīaha ia nimwā nāha, mā tihāuvehe mhāmwhēn ia nimwā sā Kumwesān ramarā irā ia Nānimwin.

3

Pol in iārmama sā ramāvisau m nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel

¹ Ro iamīnhi irā, iou Pol, iārmama sāvāi Iesu Kristo sā iakamarā ia kalapus tukumīaha nārmama rīpko mhā kīmīaha nākur Isrel, iakamāfwaki tukumīaha.

² Rosi kīmīaha hiāvāregi raka mā Kumwesān rīno ramasan miou, muvei pehe wok i miou mā takasitu ia kīmīaha.

³ Rāmwhēn ia nāgkiariien sā iakuvrai raka, māgkiari ouīhi a irā, iakani mā Kumwesān rīno pui pehe nari riti miou nari sā fwe kupwān ramākwafā. ⁴ Nāpīn hiāvsini nāgkiariien nāha, nānā tihākurān nīpwrāi nāgkiariien sāiou ia nāgkiariien i ramāgkiari ia Kristo, nāgkiariien sā ramākwafā ⁵ kīpkini irapw mhā ti nīpwnāti nārmama me fwe kupwān, mātā

2:15: 2Kor 5:17, Kol 1:20,22   **2:16:** Sek 9:10   **2:17:** Aes 57:19   **2:18:** Efes 3:12   **2:19:** Efes 3:6, Hip 12:22-23   **2:20:** Mat 16:18, 1Kor 3:11   **2:21:** Efes 4:15-16, Kol 2:19, 1Kor 3:16   **2:22:** 1Tes 2:5   **3:1:** Efes 4:1, Fil 1:7,13, Flm 1,9
3:2: Kol 1:25   **3:3:** Efes 1:9-10, Kol 1:26

təkwtəkwni Kumwesən rino pui nægkiariien nəha m aposol ikinan me mine profet me səvənhi. In rino pui pen minraha ia Nənimwin səvənhi. ⁶ Nægkiariien nəha ro iamınhi irə. Nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvəuvehe mhəno kuatia irəha nəkur Isrel nənə tuhəuvehi pəri nautə amasan me səməme Kumwesən rinəmri karen mə səvəi nərmama me səvənhi. Irəha tuhəuvehi pəri nəfe Kumwesən rino promes irə ia nægkiariien amasan səvənhi truku pen ia Iesu Kristo.

⁷ Iou iasitu riti sə iakaməvisau irapw nægkiariien amasan nəha. Noien nəha ramesi pen namasanien i Kumwesən ruvei pehe auər a miou ia niskaiien səvənhi. ⁸ Nəri auər a mə iou inhəripw anan ia nərmama me pam səvəi Kumwesən, mətə in ruvei pehe namasanien nəha miou mə takəvisau m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel nautə me səvəi Kristo ko səpkətə pam mhə. ⁹ Takaməkeikei mamə nərmama me pam hətə mhəukurən mə Kumwesən rəfo mo nətərigien səvənhi sə fwe kupwən ramərkwafə rier pehe. Ia nuk nuk me fwe kupwən Kumwesən sə rino narimnari me pam rinərkwafə nətərigien nəha. ¹⁰ Kumwesən ro iamınhi irə ti nəri nə mə təkwtəkwni rokeikei mə tro nənimwin me səməme kəmhəuvehi nasorien mine nərimənuien ia niməgouəgou hətoni nukurənien səvənhi. Nukurənien nəha səvənhi sutuk me səvənhi səpəmsəpə. Nənə irəha tuhətoni nukurənien səvənhi nəpin irəha tuhətoni nakalasia me səvənhi. ¹¹ In i ramesi pen nətərigien səvənhi sə rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi, nənə riməuvehe mo nipərhiēnien irə ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. ¹² Ti nəri nə mə kitaha samahətətə irə, kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha min, nənə ro iamınhi irə kitaha səukurən nuveheien mhərer ia nəmri Kumwesən mhəpwəh nehekiriēn. ¹³ Ro pen iakaməres kimiaha mə tihəpwəh noien nətərigien səkimiaha rimwei ia nəmisəien sə iakamarə irə ia kwopun i. Iakamregi nəmisəien tukumiaha, nənə nəmisəien sə iakamarə irə truvehi utə kimiaha.

Pol raməfwaki ti nərmama me səvəi Iesu fwe Efasas

¹⁴ Mətə ia narimnari me nəha səməme iakuvəni raka, iakinimwi nukurhuk mi ia nəmri Tata Kumwesən, ¹⁵ sə in əpa in nukune nahag me səvəi nərmama me pam ia neiai mine təkure tiprənə. ¹⁶ In rauvehi nasorien sə rasori pik. Iakaməres in mə truvei pehe niskaiien m kimiaha tihəuvehi ruku pen ti Nənimwin səvənhi, nənə tro rerimiahə riskai tihərer əknekin. ¹⁷ Iakaməres in mə Kristo tramarə ia rerimiahə ti nəri nə mə kimiaha hiamahətətə irə. Iakaməres in

3:6: Efes 2:13,16-19   **3:7:** Kol 1:23,25   **3:8:** 1Kor 15:9-10, Kal 1:16, Efes 1:7
3:9: Rom 16:25   **3:10:** Rom 11:33, 1Pit 1:12   **3:12:** Jon 14:6, Rom 5:2, Hip 4:16
3:13: Kol 1:24   **3:16:** Kol 1:11   **3:17:** Jon 14:23, Kol 1:23, 2:7

mə tro nimiruien səkimiaha rərer pen ia noien i səvəi Kristo sə ramokeikei nərmama, rəmwhen mə nuai nei raməkwtəmhiri tiprənə, rəmwhen mə nimwə rəpwit pen əknekɪn ia tiprənə sə ramərer ikin. ¹⁸ Ro iamɪnhi irə kimiaha nərmama me pam səvəi Kumwesən tihəukurən amasan nokeikeiien səvəi Kristo, rəmwhenimw pik, məpwəmwis pik, masori pik, mutə pik. ¹⁹ Nokeikeiien nəha səvəi Kristo iərmama ko ripkukurən pam mhə ti nəri nə mə rəpi raka nukurənien səvəi iərmama. Mətə iakaməfwaki mə tihəukurən amasan nokeikeiien nəha mə Kumwesən rukuər ia rərɪmiaha ia noien amasan me pam səvənhi.

²⁰ Təkwtəkɰuni pwəh səuvehi utə nəghi Kumwesən! Ia nɪskaiien səvənhi sə ramo wok ia reritaha, in rukurən noien narimnari rəpi raka anan narimnari me pam səməme reritaha ramrhi uə saməres in tukwe. ²¹ Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe in ia nuk nuk me mɪpko mhə sampam ti namasanien səvənhi kamətə ia nakalasia me mine Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

4

Nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvəuvehe mhəno kuatia

¹ Ro pen iou iərmama sə iakamarə ia kalapus ti Iərimənu səkitaha, iakamase kimiaha mə tihaməkeikei mharə ia narəien sə ratukwatukw rəmwhen sə Kumwesən rinəkwein kimiaha mə tiho. ² Tihamarə mamhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha ia nəpɪn me, mhəpwəh nəfiutəien kimiaha. Ia nəpɪn me pam tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, mhokeikei kimiaha me, nənə, mhəpwəh nəseniiien niemaha rəpi akwauakw kimiaha. ³ Nənimwin Ikinan rino kimiaha hiəuvehe mho kuatia, ro pen tihəmwur mharə ia nəmərɪnuiien nəha sə rukurən noien kimiaha hiəuvehe mho kuatia ia nəpɪn me. ⁴ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nɪpwrai Kristo kuatia a, Nənimwin kuatia a, rəmwhen a mwɪ nəri kuatia a ramasan hiameitenhi mə truvehe sə Kumwesən rinəkwein kimiaha tukwe. ⁵ Nənə Iərimənu kuatia a, nahatətəien kuatia a, paptəes kuatia a, ⁶ Kumwesən səkitaha pam kuatia a, in Tata səkitaha pam. In ramərimənu ia kitaha pam, mamə wok ia nimiruien səkitaha pam, nənə mamarə ia reritaha pam. ⁷ Mətə kitaha kuatia kuatia saməuvehi nɪskaiien me səpəmsəpə ramesi pen namasanien sə Kristo rinəriari irə m kitaha. ⁸ Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nəpɪn in rutə mevən fwe irənhə anan,

nənə miri nərmama səməme ruvehi irapw nɪskaiien səvənraha ia naruagəniien,

3:18: Kol 2:2   **3:19:** Kol 2:10   **3:20:** Kol 1:29   **4:1:** Efes 3:1, Kol 1:10

4:2: Kol 3:12-13   **4:3:** Kol 3:14-15   **4:4:** Rom 12:5, Efes 2:16,18   **4:5:** Jon

10:16   **4:6:** 1Kor 12:6   **4:7:** Rom 12:3,6   **4:8:** Kol 2:15

miri irəha mevən kamho kalapus fwe imwəni,

nənə məriari pen narimnari amasan me m nərmama.”

⁹ Mətə nəgkiariien i sə rani mə, “In rutə,” nīpwrān rani mə in rīneiwaiu pehe ia tīprənə i inhəripw anan. ¹⁰ Iərmama i sə rīneiwaiu pehe, in iərmama kuatia sə rīməutə mwi fwe irənhə anan məpi raka neiai mə in trukuar ia narimnari me pam. ¹¹ Nənə in rīməuvei pen nīskaiien me səpəmsəpə m nərmama mə nepwīn tuhəuvehe mho aposol ia nīrəha, nepwīn tuhəuvehe mho profet ia nīrəha, nepwīn tuhəuvehe mho irəha nərmama səvəi nīni irapwien nəgkiariien amasan, nepwīn tuhəuvehe mho pasta ia nīrəha mīne nahatən me. ¹² Kuvei pen nīskaiien me nəha mīnraha mə irəha tuhasitu mhəpnəpenə ia nərmama me səvəi Kumwesən həkurən noien wok səvənhī. Wok nəha in nəha wok səvəi nuvrhəkinien nīpwrai Kristo. ¹³ Irəha tuho wok irə meste kitaha pam səuvehe mho kuatia ia nahatətəien səkitaha mīne nukurənien səkitaha ramo nukurənien tī Tini Kumwesən, nənə kitaha səmwhen ia iərmama sə ruvəpwinari mhəmwhen a mwi ia Kristo.

¹⁴ Nənə ro iamīnhi irə kitaha tsəpkəmwhen mhə mwi ia nəkwərhakwərha, nahatənien eikuə me səvəi nərmama səməme kamho ikouikou tī nīriien nərmama ia mour ko həkko mhə kitaha səmwhen ia kinu riti sə təsi rauvsiniuvsini nənə nīmətagi raməpwi irapw mamevən. ¹⁵ Mətə kitaha tsaməkeikei mamhəni irapw nəgkiariien pərhiēn, mamhəni irapw ia nokeikeiēn, nənə mhəuvehe mhəpwinari ia narimnari me pam mhəmwhen ia Kristo. Kristo in kənkəpwə, ¹⁶ nənə kitaha səmwhen ia nīpwrān. In ramo kitaha səuvehe mho kuatia mhəmwhen ia nīpwrai iərmama kuvi tərini nīpərpərin me ia kwopun nīkəkriēn me kamhəripin ikin, nənə nəpin nīpərpəri nīpwrān nəha kamho wok me səvənraha kuatia kuatia, nīpwrān pam ruvehe mīpwinari, nənə mamō in atukw ruvehe mamskai mwi ia nokeikeiēn.

Kitaha tsaməkeikei mharə mhəmwhen ia nīpwnəti nukuraanien me

¹⁷ Rō pen ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani pehe skai tukumiaha mə kīmiaha tihəpwəh mwi narāien rəmwhen ia nərmama səməme hərəirei Kumwesən. Irəha kamharə mamhesi pen nətərigien səvənraha sə rō nəri auər a irə. ¹⁸ Nətərigien səvənraha raməmak ia nəpitəvien. Irəha isipwīn tī nīmīruien səvəi Kumwesən tī nəri nə mə kənkəpwənraha rīskai, hərəirei nari. ¹⁹ Irəha hənəpwəh naurīsien, mhəsēni pen atukw a irəha ia noien ərəha mamho noien əmkemik me

səpəmsəpə, ko kɪpkuvi raka mhə irəha irə ti nəri nə mə hokeikei pik.

²⁰ Mətə nəpɪn kinahatən kimiaha ia Kristo, nahatənien nəha ropə anan ia sə nəha! ²¹ Kimiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səvənhi. Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvənhi, nərmama hənahatən raka kimiaha ia nəgkiariien pərhiən sə ruku pen ti Iesu, ²² mhahatən kimiaha mə tihaməkeikei mharaka ia noien akuas me səkimiaha səməme hiənamo ia narəien səkimiaha fwe kupwən. Noien me nəha hiamokeikei pik kamheikuə ia kimiaha mamhouraha kimiaha. ²³ Nimiruien mine nətərigien səkimiaha tuhaməkeikei mhəuvehe mhərməvi mwɪ. ²⁴ Nənə kimiaha tihaməkeikei mharkahu ia nimiruien vi. Nimiruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino mə trəmwhen irə. In rino iərmama nəha mə tratukwatukw pərhiən, məmher.

²⁵ Kimiaha pam tihaməkeikei mhəpwəh noien səvəi neikuəien, nənə mamhəni a nɪpərhiənien m kimiaha me, ti nəri nə mə kitaha pam kuatia ia nɪpwrai Kristo. ²⁶ Trini minuə niemaha raməpi kimiaha, rərəha mə hio noien ərəha riti. Tihəpwəh nuvehien niemaha meste meri rivə, ²⁷ kamo hiəuvei pen kwənmahan m Setan. ²⁸ Iərmama sə ramakres traməkeikei məpwəh noien nəha. In traməkeikei mamsese, mamowok sə ramasan ia rəgin mə in rukurən nasituien ia nərmama nautə səvənraha riwən.

²⁹ Tihəpwəh niniiən nəgkiariien ərəha ia tərhumiaha, mətə tihəni a nəgkiariien amasan sə rukurən nasituien ia nərmama səməme həpou həuvehe mhəskai mwɪ. Nəgkiariien nəha rukurən nasituien ia nərmama səməme kamhəregi. ³⁰ Tihəpwəh noien Nənɪmwɪn Ikinan rɪregi rərəha tukumiaha, ti nəri nə mə Nənɪmwɪn nəha rəmwhen ia mak riti sə Kumwesən rɪnəmri raka ia kimiaha ramahatən pen mə ia nəpɪn sampam in treivinari ia kimiaha. ³¹ Kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh nəgkiariien əfiə me pam, mine niemaha, mine nətəpaharien, mine niniiən nɪkare iərmama irəha nəmwəkiiən me pam. ³² Kimiaha tihaməkeikei mho ramasan m kimiaha me, nənə mho rerimiahaha rɪməru tukumiaha me. Trini minuə kimiaha riti ro rərəha m kimiaha riti mwɪ, tihenouenou irə rəmwhen ia Kumwesən rɪnenouenou ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha Kristo.

5

¹ Ro pen tihousari mə tihəmwhen ia Kumwesən ti nəri nə

4:22: Rom 8:13, Kol 3:9   **4:23:** Rom 12:2   **4:24:** Jen 1:26, Kol 3:10   **4:25:** Kol 3:8-9, Sek 8:16   **4:26:** Sam 4:4, Jem 1:19-20   **4:28:** 1Tes 4:11   **4:29:** Efes 5:4, Kol 3:8, 4:6   **4:30:** Aes 63:10, 1Tes 5:19, Efes 1:13-14   **4:31:** Kol 3:8
4:32: Mat 6:14, Mat 18:22-35, Kol 3:12-13   **5:1:** Mat 5:48

mə kímiaha nípwnətín me in rokeikei pik kímiaha. ² Tihamarə mamho nokeikeien rəmwhen ia Kristo rokeikei kitaha nənə muvehe memhə tukutaha. Nemhəien səvənhi rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən.

³ Ti nəri nə mə kímiaha nərmama me səvəi Kumwesən nənə tihəpwəh anan noien nari riti mə tukini ərəha kímiaha tukwe. Iakani noien ərəha me rəmwhen ia nərman mine nípwan kamhəiri əpnəpen irəha me, mine noien ərəha me pam səməme ro a naurisien, mine noien i iərmama rerin ramakres. ⁴ Ripkamasan mhə mə tihəni nəgkiariien sə ro naurisien ti niniien, uə nəgkiariien ərəha, uə nəfkəmanəien ərəha, uə naien. Nəgkiariien me iamínha irə ripkatukwatukw mhə mə tihəni. Mətə tihəni tanak m Kumwesən ti narimnari səməme in ramo m kímiaha. ⁵ Tihaməkeikei mhəukurən nəri i mə pran uə iərman sə ramo əpnəpen nari, uə iərmama sə ramo noien ərəha sə ro a naurisien, uə iərmama sə rerin ramakres, (iərmama nəha rəmwhen mə raməfwaki pen m nənimwi nari), kwopun riti səvənhi riwən mə trevən muvehi ia nitətə sə Kristo mine Kumwesən krauərimənu irə. ⁶ Tihəpwəh nəseniien mə iərmama riti truvei pen kímiaha ia nəgkiariien eikuə me səvənhi səməme nípərhienien riwən irə. Iakani iamínhi irə ti nəri nə mə noien ərəha me nəha kamho Kumwesən niemaha raməpi, nənə in trərpwín noien ərəha me səvəi nərmama səməme kamhəruí nəkwən. ⁷ Ro iamínhi irə kímiaha tihəpwəh navən pəriien kímiaha nərmama me səməme ho iamínha irə.

⁸ Fwe kupwən kímiaha hiamarə ia nəpitəvien, mətə təkwtəkwuni ti nəri nə mə hiəuvəuvehe ti Iərimənu səkitaha, hiənarə ia nukuraanien. Ro iamínhi kímiaha tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nípwnətí nukuraanien me, ⁹ ti nəri nə mə nukwai nukuraanien kamətoni ia noien me pam səməme hamasan, mhatukwatukw, mho nípərhienien. ¹⁰ Nənə tihousari mhətui ia noien me səməme Iərimənu səkitaha rerin ragien tukwe. ¹¹ Tihəpwəh nukurirəien nərmama me səvəi nəpitəvien mhəpwəh noien noien ərəha kímiaha minraha. Nəri amasan riwən ia noien me nəha. Mətə tihəuvehi noien me nəha mhəuvehe ia nukuraanien. ¹² Nípərhienien ro a naurisien mə tikini narimnari me səməme irəha kamho afafa, ¹³ mətə narimnari me pam nukuraanien raməhiəpwín həuvehe mho nípwrən kamətoni. ¹⁴ Ro iamínhi irə ti nəri nə mə nəpín nukuraanien raməhiəpwín nari riti, nəri nəha ruvehe mo nukuraanien irə. Ro iamínhi irə kani mə,
“Ik sə ikamapri, ikətui rə,

5:2: Rom 14:15, Kal 2:20, Hip 10:10, Eks 29:18   5:3: Kol 3:5   5:4: Efes 4:29
5:5: 1Kor 6:9-10, Kol 3:5   5:6: Kol 2:4,8, Rom 1:18   5:8: Efes 2:11,13, Kol 1:13, 1Tes 2:9, Jon 12:36   5:10: Rom 12:2   5:11: 2Jon 10-11   5:13: Jon 3:20-21   5:14: Aes 26:19, 60:1, Rom 13:11

mətui mwi ia nemhæien sæim,
pwəh Kristo ræhiəpwɪn ik.”

¹⁵ Ro pen tihətui amasan ti naræien sækimiaha mə hiaməfarə irə. Rərəha hiamarə mhəmwhen nərmana hæreirei nari, mətə tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nərmana səməme hækurən nari. ¹⁶ Nənə trini minuə hiətoni suatuk səvəi namananien, hiesi pen ti nəri nə mə ipwet mine samarə ia nəpin ərəha. ¹⁷ Həpwəh nireireien nari, mətə tihəmwur mhækurən nəri sə Iərimənu səkitaaha rokeikei. ¹⁸ Tihəpwəh nakonæien nənimwiien skai rəmwhen ia waen ti nəri nə mə tro kəmkapwəmiaha rətə wau miri pen kimiaha ia noien ərəha. Mətə pwəh Nənimwɪn Ikinan rukuər ia kimiaha. ¹⁹ Tihəgkiari m kimiaha me ia nɪpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nɪpu me səvəi nəfwakien, mine nɪpu me səməme kamhəuku pen ia Nənimwɪn Ikinan. Nənə tihani nɪpu me ia rerimiaha ti nəgnəginiiien Iərimənu. ²⁰ Ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaaha, tihaməni tanak m Tata Kumwesən ti narimnari me pam ia nəpin me.

²¹ Kimiaha tihaməkeikei mhəsiai kimiaha me ti nəri nə mə kimiaha hiaməsiai Kristo.

Nɪpran me mine nərman me səvənraha

²² Kimiaha nɪpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me sækimiaha rəmwhen hiaməsiai Iərimənu səkitaaha. ²³ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə iərman in kənkəpwə rasori ia pran səvənhi rəmwhen ia Kristo in kənkəpwə rasori ia nakalasia me səvənhi. Nakalasia me nəha irəha həmwhen ia nɪpwrai Kristo, nənə in rauvehimiru irəha. ²⁴ Rəmwhen ia nakalasia me kamhəsiai Kristo, pwəh nɪpran mwi kamhəsiai nərman me səvənraha ia narimnari me pam.

²⁵ Kimiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nɪpran me sækimiaha rəmwhen ia Kristo rokeikei nakalasia me səvənhi, nənə məseni nɪmiruien səvənhi ti nɪrəha. ²⁶ In rɪmamhə ti nɪrəha mə trəmri karen irəha mə səvəi Kumwesən, məpərhi irəha ia nui irau nəgkiariien səvənhi. ²⁷ In rɪno iamɪnha irə mə in trukurən nərpuwɪ irəpwien nakalasia me səvənhi ia nənimen, irəha tuhəmwhen ia pran riti tɪnari səvənhi ramasan pɪk, nəmkemikien uə nəri pitəv uə nari riti iamɪnhi riwən, mətə irəha tuhəmher, mhatukwatukw pam. ²⁸ Ia noien a mwi nəha, nərman tuhaməkeikei mhokeikei nɪpran me səvənraha rəmwhen mə irəha kamhokeikei atukw a nɪpwranraha. Iərman sə rokeikei pran səvənhi, in rokeikei atukw a in. ²⁹ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmana riti riwən sə raməmwəki atukw ia nɪpwran, mətə in raməni

5:17: Rom 12:2, Kol 1:9   **5:18:** Luk 21:34   **5:19:** Kol 3:16, Sam 33:2-3   **5:20:** Kol 3:17   **5:21:** 1Tes 5:5   **5:22:** Kol 3:18, 1Tes 3:1   **5:23:** 1Kor 11:3, Efes 1:22   **5:25:** Kol 3:19, 1Tes 3:7, Kal 1:4   **5:26:** Taet 3:5, Hip 10:10   **5:27:** 2Kor 11:2, Kol 1:22

amasan nari mə tro nıpwran ruvehe miskai, nənə mamətui amasan ti nıpwran rəmwhen ia Kristo in ramətui amasan ti nakalasia me səvənhi, ³⁰ ti nəri nə mə kitaha səmwhen ia nıpərpəri nıpwran. ³¹ Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ro iamınhi irə iərman traraka ia tata mine mama səvənhi, mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nıpwrai iərmama kuatia.” ³² Nəgkiariien nəha rani nari riti rasori nıpwran rərkwafə, mətə iou iakani mə raməgkiari ia Kristo mine nakalasia me səvənhi. ³³ Mətə raməgkiari mwi ia kimiaha kuatia kuatia. Ro pen iərman traməkeikei mokeikei pran səvənhi rəmwhen ramokeikei atukw a in, nənə pran traməkeikei misiai iərman səvənhi.

6

Nəkwərhakwərha me irəha tata me mine mama me səvənraha

¹ Kimiaha nəkwərhakwərha me səvəi Iərimənu, tihaməkeikei mho nəkwai tata mine mama me səkimiaha ti nəri nə mə noien i ratukwatukw mə kimiaha tiho. ² “Tikisiai səim tata mine mama.” In i loa kiməkupwən kini irau promes riti. ³ Promes nəha rani mə, “Trini minuə ikamo iamınha irə, narimnari me ia nımıruien səim tuhaiu amasan, nənə nımıruien səim ia tıprənə i trəpwəmwis.” ⁴ Kimiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərhakwərha me səkimiaha niemaha rəpi irəha, mətə tihətoni amasan irəha, mhəkoui amasan irəha, nənə mhahatən irəha ia suatuk səvəi Iərimənu.

Slef me mine nəmə asori me səvənraha

⁵ Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha ia təkure tıprənə i mhehekır mhətəmnımwin, nənə tiho ia rerimiaha pam rəmwhen a mə iəmə asori səkimiaha in Kristo. ⁶ Tihəpwəh noien nəpin kamhətoni a kimiaha rəmwhen ia nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerınraha ragien, mətə tiho nəkwənraha rəmwhen mə kimiaha slef me səvəi Kristo, nənə mamho nəkwai Kumwesən ia rerimiaha pam. ⁷ Tiho wok səkimiaha ia nətərigien amasan rəmwhen a mə Iərimənu in iəmə asori səkimiaha, rıpkə mhə iərmama a riti in iəmə asori səkimiaha. ⁸ Kimiaha hiəukurən mə Iərimənu truvei pen nəəkuien m nərmama me pam ti noien amasan me səməme həno, nəri auər a mə in slef uə rıpkə mhə in slef.

⁹ Nənə kimiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mhətoni amasan mwi slef me səkimiaha iamınha irə, mhəpwəh

5:30: 1Kor 6:15, Efes 1:22-23   **5:31:** Mat 19:5   **5:32:** Rev 19:7   **6:1:** Kol 3:20
6:2: Mat 15:4   **6:3:** Dut 5:16   **6:4:** Kol 3:21, Dut 6:7, 20-25, Sam 78:4, Prov 22:6
6:5: Kol 3:22-23, Taet 2:9-10, 1Tes 2:18   **6:8:** 2Kor 5:10, Kol 3:24-25
6:9: Kol 4:1, Rom 2:11

nægkiari skaiien minraha mə tuho nəkwamiaha, ti nəri nə mə hiəukurən mə iəmə asori səkimiaha minraha kuation a fwe ia neiai, nənə in tro rəmnəmwhen m nərmama me pam.

Narimnari me səvəi naruagənien Kumwesən ripeki pehe m kitaha

¹⁰ Səiou nəgkiariien sampam ro iamini irə. Tihərer əknekən ia İərimənu səkitaha mine niskaiien asori səvənhi. ¹¹ Tihaməkeikei mharkahu narimnari me pam səvəi naruagənien səməme Kumwesən ripeki pehe m kimiaha, mə hiəukurən nərərien mhənise neikuəien me səvəi Setan. ¹² İakani iamini irə ti nəri nə mə kitaha səpkaruagən mhə kitaha nərmama, mətə samaruagən kitaha nənimwin me səməme kamhəuvehi nasoriien mine nərimənuen. İrəha i nənimwin skai me səməme kamhərimənu ia noien me səvəi nəpitəvien ia təkure tiprənə i mine nənimwin ərəha me ia nimagouagou. ¹³ Ro iamini irə kimiaha tihaməkeikei mharkahu ia narimnari me pam səvəi naruagənien səməme Kumwesən ripeki pehe m kimiaha, mə nəpin nərəhaien sə Setan ramo ruvehe hiəukurən nərərien mhənise nərəhaien nəha. Nənə nəpin hiənarugagən pam, tihərer əknekən. ¹⁴ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhərer mwatuk ti naruagənien. Tihəkwətəmhiri əknekən nəgkiariien pərhiən rəmwhen kətoti sə hiərihi tərini kurkwamiaha irə. Tiho noien atukwatukw rəmwhen ia aean sə ramo tukuahag kwənpwenhimiaha. ¹⁵ Tihəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi nəmərinuən rəmwhen ia put skai sə rauvegi nisumiaha. ¹⁶ Tihahatətə ia Kumwesən rəmwhen ia nari sə hiaməuvehi mamhərkwafə pen irə. Ia nəri nəha hiəukurən no tukuahagien nukwai nifagə me napw rauək ia nirəha səməme iəremhə asori ramerukw ia nirəha. ¹⁷ Tihəni nipərhiənien ia Kumwesən mə in rauvehimiru kimiaha rəmwhen ia kəfəfau kino ia aean sə ramo tukuahag kəmkapwəmiaha. Tihəkwətəmhiri nəgkiariien me səvəi Kumwesən rəmwhen ia nau səvəi naruagənien sə Nənimwin İkinan rauvei pehe m kimiaha. ¹⁸ Tihəfwaki ia nəpin me ia niskaiien səvəi Nənimwin İkinan, mamhəfwaki mamhəres narimnari me səpəmsəpə. Tihamo noien nəha, mamhətui a, mhəpwəh nəpouien, nənə mamhəfwaki ti nərmama me pam səvəi Kumwesən.

¹⁹ Tihəfwaki mwi tukw iou mə nəpin iakuə takəgkiari Kumwesən in truvei pehe nəgkiariien miou mə takini irapw nəgkiariien nəha məpwəh nehekiriən. Nənə takini irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo sə rinamərkwafə fwe kupwən. ²⁰ Təkwətəkwuni ti nəri nə mə iakaməvisau irapw

6:10: 1Kor 16:13   **6:11:** Rom 13:12, 2Kor 10:4, Efes 4:14   **6:12:** Jon 14:30, 1Tes 5:8-9   **6:14:** Aes 11:5, 59:17, 1Tes 5:8   **6:15:** Aes 40:9, Neham 1:15, Rom 10:15   **6:17:** 1Tes 5:8, Aes 49:2, Hip 4:12   **6:18:** Luk 18:1, Kol 4:2, 1Tes 5:17
6:19: Wok Me 4:29, Kol 4:3-4, 2Tes 3:1   **6:20:** 2Kor 5:20, Flm 9

nægkiariien amasan nəha ia nəghi Kristo, ro pen iakamarə ia kalapus. Həfwaki ro tukw iou mə takaripin mamini irapw nəgkiariien amasan nəha məpwəh nehekiriien rəmwhen sə ratukwatukw mə tako.

Nægkiariien sampam

²¹ Iou iakokeikei mə kimiaha tihəregi nəgkiariien səiou mine nəfe iakamo ia kwopun i. Ro pen takərhi pehe Tikikas ruvehe. In piəvtaha keikei riti sə kimaha iahəukurən nətigiteien irə, ramasitu mamō tukwini nari m Iərimənu səkitaha. In trini pehe tukumiaha narimnari me pam. ²² Takərhi pehe in tukumiaha ti noien i, mə in tro kimiaha hiəregi ramasan, mini irapw tukumiaha mə kimaha ia-haməfarə irə.

²³ Pwəh Tata Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe nəməriniuen mine nokeikeiien m kimiaha, rauo nahatətəien səkimiaha riskai. ²⁴ Pwəh Kumwesən trəriari pen namasanien səvənhi m nərmama me pam səməme hokeikei Iesu Kristo Iərimənu səkitaha ia nokeikeiien sə tripkiwən mhə.

Filipae

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk i 60, Pol ramarə ia kalapus fwe Rom nənə mīrai nəkukuə me i Filipae, Kolosi, Filimon, mine Efesas. Nəkur Filipae hərəhi pen Epafrotaetas ruvehi nari riti mevən muvei pen m Pol. Nəpīn Epafrotaetas ramarə fwe Rom, in ramemhə pik. Nənə nakalasia me fwe Filipae rerinraha rəpou tukwe. Nəpīn in rəsanin, Pol rərhi pen in ruvehi nəkukuə i mevən fwe Filipae. Pol rokeikei pik nakalasia me fwe Filipae. In raməgkiari mīnraha rəmwhen mə in tata səvənraha. Pol rīni tanak mīnraha ti nōkeikeiien mine nasituien səvənraha. Nəri auər a Pol ramarə fwe ia kalapus, mətə səvənhi nəkukuə raməgkiari pik ia nagienien. Nəpīn ripik nəkukuə i raməgkiari ia “nagienien” mine “nəgnəginiiien.” Pol rīni irapw nətəien səvənhi ia nīkaren səvəi nīmīruien səvəi ipwet mine samarə irə ia təkure tīprənə i. In rīni mə, “Trīni mīnuə iakimīru, nīmīruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trīni mīnuə iakemhə, ramasan pik anan mwi” (1:21). Rəmwhen ia nəkukuə me pam səvənhi, ia nəkukuə i Pol rauvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me, maməvəhag mīnraha mə irəha tuhaməkeikei mharə pwəh nətərigien səvənraha kuatia. Irəha tuhaməkeikei mharə mamho nəkwai Kumwesən.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹ Iou Pol mine Timoti, kīmrau iərmama mi səvəi Iesu Kristo iarauo tukwini nari mīn.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam nərmama me səvəi Iesu Kristo səməme hiamarə ia taon nəha Filipae, mauvehe mwi ti nəmə asori me nəha kamhətui amasan tukumiaha mine tikon me.

² Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuien m kīmiaha.

Pol raməfwaki m Kumwesən ti nəkur Filipae

³ Nəpīn me, nəpīn rerik ramrhi kīmiaha, iakani tanak m Kumwesən tukumiaha. ⁴ Nənə nəpīn me pam, nəpīn iakaməfwaki tukumiaha, iakaməfwaki rerik ramagien ⁵ ti nəri nə mə fwe iakīnərer vi a mani irapw nəgkiariien amasan muvehe meste pehe ipwet mine saməuvehi pəri rəgītaha me tukwe. ⁶ Nənə iakukurən amasan mə Kumwesən sə rīno stat ia noien amasan ia kīmiaha, in traməkeikei mamō noien

nəha mamevən meste tro sampam irə ia nəp̄in sə Iesu Kristo truvehē irə.

⁷ Nəp̄in me rerik ramrhi k̄imiaha, nənə ratukwatukw a mə iakamo iam̄inhi irə, ti nəri nə mə k̄imiaha pam hiamasitu ia nirak ia wok i Kumwesən r̄iməuvei pehe miou ia namasanien s̄əvənhi mə tako. Nənə nəp̄in iakamarə ia kalapus, mine nəp̄in iakamərer irapw ia nəmri nərmama, maməvisau mə nəgkiariien amasan ro n̄ipər̄hienien i, k̄imiaha hiamasitu ia nirak ia wok i. ⁸ Kumwesən rukurən mə nəgkiariien i iakani ro n̄ipər̄hienien. Iakokeikei mə takətoni k̄imiaha ti nəri nə mə iakokeikei p̄ik k̄imiaha rəmwhen a ia Iesu Kristo rokeikei k̄imiaha.

⁹ Nənə in i nəfwakijen s̄əiou mə nokeikeiien s̄ək̄imiaha truvehē masori mwi irəhar nukurənien mine nəkiri amasanien nari tuharuvehe mharasori ia k̄imiaha ¹⁰ mə k̄imiaha hiəukurən nətə sasiēn nəfe noien ramasan p̄ik mə tiho. Nənə ia noien nəha k̄imiaha tihəmher, tukəpwəh nətōnien noien ərəha riti ia k̄imiaha ia nəp̄in sə Kristo truvehē irə, ¹¹ k̄imiaha tihəukuər ia noien atukwatukw me s̄əməme Iesu Kristo r̄ino həukuə ia k̄imiaha, nərmama tuhətoni mhəuvehi utə nəghi Kumwesən mhəgnəgini in tukwe.

Pol in fwe ia kalapus

¹² Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə iakamarə ia kalapus, mətə noien i rinasitu p̄ik mo nəgkiariien amasan s̄əvəi Kristo ruviris mwi mamevən. ¹³ Ro pen naruağən me s̄əməme kamhətui ti nimwə s̄əvəi Kig Sisa mine nərmama həp̄ik mwi həuvəukurən raka mə iakamarə ia kalapus ti nəri nə mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo. ¹⁴ Nārəien s̄əiou ia kalapus ramasitu ia piəvtaha me həp̄ik, mamə irəha hahatətə əknek̄in mwi ia Iərimənu s̄ək̄itaha, nənə mamə nətərigien s̄əvənraha riskai ti nini irapwien nəgkiariien s̄əvəi Kumwesən mhəpwəh nehek̄irien.

¹⁵ N̄ipər̄hienien nepw̄in kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə irəha kamhəmwəki iou nənə mhokeikei mə irəha tuhasori ia nirak. Mətə nepw̄in kamhəni irapw Kristo ia nətərigien amasan. ¹⁶ Nərmama me i nətərigien s̄əvənraha ramasan irəha kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə hokeikei iou, nənə mhəukurən mə k̄inəmri iou iakamarə ia kalapus mə takərer irapw ti nəgkiariien amasan s̄əvəi Kristo mə ro n̄ipər̄hienien i. ¹⁷ Mətə nepw̄in s̄əməme kamhəmwəki iou həp̄k̄ini irapw mhə Kristo ia rer̄inraha pər̄hien. Irəha kamho iam̄inhi irə mamhokeikei mə tuhəuvehi utə atukw a irəha, nənə rer̄inraha ramrhi mə tuho nərəhaien miou nəp̄in iakamarə ia kalapus.

18 Mətə nəri auər a mə kamho ia noien atukwatukw uə rekəm, mətə kamhəni irapw Kristo nənə ro iam̄nhi irə iou rerik ramagien.

Pərhien, nənə takagien mwi ¹⁹ ti nəri nə mə iakukurən amasan mə nəri i tro Kumwesən ruvehim̄iru iou ia nəfwakiien me səkimiaha mine nasituien səvəi Nənimw̄in səvəi Iesu Kristo. ²⁰ Iou iakukurən amasan, maməm̄ri pen əknekin nətərigien səiou ia Kumwesən, mə in trəpwəh nəsenien iou iako nari riti takauris tukwe. Iakokeikei mə ia nəp̄in me takətigase rəmwhen iakamo təkwtək̄wuni, nənə nəri auər a mə tukini mə takim̄iru uə takemhə, mətə noien sə iakamo ia n̄ipwrak truvehi utə nəghi Kristo. ²¹ Trini minuə iakim̄iru, n̄im̄iruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi. ²² Trini minuə iakəpwəh nemhəien, iakukurən noien wok me nepw̄in sə trukuə kwənkwan. Mətə iakreirei mə sə pəku nəha iakokeikei. ²³ Təkwtək̄wuni nəha nətərigien səiou ro kəru. Iakokeikei pik mə takemhə, məpwəh n̄ipwrak, nənə marə kimrau Kristo. Iakregi mə sə nəha ramasan pik məpi raka. ²⁴ Mətə iakətoni mə narimnari me nepw̄in nəha takaməkeikei mo masitu ia kimiaha, ro pen iakukurən amasan mə tapkemhə mhə. ²⁵ Ti nəri nə mə iakukurən mə nəri i ro n̄ipər̄hienien, nənə iakukurən mə takam̄iru a marip̄in mamarə kitaha m kimiaha pam, nənə mamasitu ia kimiaha mə tihəuverə mwi, nənə rerimiaha tragien mwi ia nahatətəien səkitaha. ²⁶ Ro iam̄nhi irə kimiaha tihəukurən nəgnəgini pikien mwi Iesu Kristo tukw iou, ti nəri nə mə takuvehe mwi tukumiaha.

²⁷ Mətə nəri kuatia i mə pwəh narəien səkimiaha hiamarə irə ratukwatukw amasan mesi pen nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Nənə nəri auər a mə takuvehe mətəni kimiaha uə takəpwəh nuveheien, mətə pwəh iakregi mə hiamərer əknekin ia Nənimw̄in kuatia, nətərigien səkimiaha kuatia, hiamousari pəri mə tihasitu ia nərmama mə tuhahatətə ia nəgkiariien amasan, ²⁸ nənə mhəpwəh nehek̄irien ia nərmama səməme haməmwəki kimiaha. Noien nəha tiho ro n̄imtətien i irəha tuhətoni mhəukurən mə tukouraha irəha, mətə tukuehim̄iru kimiaha, nənə nəri i ruku pen ti Kumwesən. ²⁹ Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə kinəsəni pehe m kimiaha mə kimiaha nərmama hiaməni n̄ipər̄hienien ia Kristo mamho tukwini nari min, mətə kinəsəni pehe mə kimiaha mwi tihəuvehi nəmisəien tukwe. ³⁰ Kimiaha hiamregi nəmisəien sə hiənətoni kino miou fwe kupwən, nənə təkwtək̄wuni hiamregi mə kamo ihi nəmisəien nəha miou. Rəmwhen mə kitaha samaruagən pəri ia naruagənien riti.

2

Nətərigien səkitaha traməkeikei məmwhen ia nətərigien səvəi Iesu Kristo

¹ Rerimiahā riskai ia Kristo ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha min uə rekəm? Ouəh! Hiamregi ramasan ia nokeikeiien səvənhi uə rekəm? Ouəh! Nənimwin lkinan ramarə ia kimiaha uə rekəm? Ouəh! Hiamo ramasan m kimiaha me nənə mamhapi tukumiaha me uə rekəm? Ouəh! ² Mə ro iaminih i rə iakokeikei mə tiho rerik pwəh ragien mwi. Kimiaha pam tihaməkeikei mhəuvehe mho kuatia ia nətərigien səkimiaha, mho nokeikeiien m kimiaha me, mho pəri nari ia nətərigien kuatia rəmwhen mə kimiaha iərmama kuatia. ³ Tihəpwəh noien nari riti ia nətərigien səkimiaha əpa, uə mho mhəuvehi utə kimiaha irə, mətə tiheiwaiu nənə mhətərig ia kimiaha me nepwin rəpi raka kimiaha atukw. ⁴ Nənə tihəsitu ia kimiaha me ti nimiruien me səkimiaha. Ripkamasan mhə mə iərmama riti ramətui amasan ti nimiruien əpa səvənhi.

⁵ Nətərigien səkimiaha traməkeikei məmwhen ia nətərigien səvəi Iesu Kristo:

⁶ Nipərhiēnien in Kumwesən pərhiēn,
mətə in ripkəmwur mhə mə trəkwtəmhiri əknekin noien nəha sə in mine Kumwesən krouəmnəmwhen a,

⁷ in rəmri karen nasoriēn səvənhi,
muvehi noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari,
mətui pehe ia tiprənə i nipwran rəmwhen ia nipwrai nərmama.

⁸ Nənə nəpin kamətə in mə ramarə ia narəien səvəi iərmama,
in ruvehi irapw atukw in,
mamo nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam meste memhə, nipərhiēnien remhə ia nei kamarkuau.

⁹ Ro iaminih i rə Kumwesən ruvehi utə in revən fwe irənhə anan,
muvei pen nahag min sə rəpi raka pam nahag me,

¹⁰ mə ia nəghi Iesu narimnari me pam səməme kamhəmīru ia kwopun me pam ia neiai, mine tiprənə, mine Imwei Nəkur Həuvamhə,
tuhənimwi nukurhunraha mhəuvei pen nisiaiēn min,

¹¹ nənə irəha pam tuhəni irapw mə Iesu Kristo in Iərimənu,
nənə noien nəha truvehi utə nəghi Tata Kumwesən.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo kamhəser rəmwhen ia kəməhau me

12 Nərmama keikei me səiou. Nəp̄in iakamarə ihi kitaha m kimiaha, hiamo nəkwak ia nəp̄in me. Nənə təkwtəkwni nəha iakamarə isipw̄in tukumiaha, kimiaha tihəhekir mhətəmn̄imw̄in mamho narimnari me nəha Kumwesən r̄iməuvehim̄iru kimiaha tukwe. 13 Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə in nə Kumwesən fwe ia rer̄imiaha ramo kimiaha hiokeikei noien narimnari me kamhesi pen nət̄er̄igien amasan səv̄anhi.

14 Ia narimnari me pam səməme hiamo, tihəpw̄əh nəgkiari əgkiariien tukwe mhəpw̄əh nəvisəien m kimiaha me tukwe. 15 Ia noien nəha kimiaha n̄ipwn̄əti Kumwesən me tihatuk-watukw, mhəmher, tukəpw̄əh nət̄onien noien ərəha riti səkimiaha nəp̄in hiamarə ia kurkwai nərmama ikou me səməme kamho noien ərəha. Ia rer̄inraha kimiaha hiaməser mhəmwhen ia kəməhau me ia n̄imagouagou, 16 mamhəuvei pen nəgkiariien səv̄ai n̄im̄iruien m̄inraha. Kimiaha tiho iam̄inhi irə mə nəp̄in sə Kristo truvehe irə iou rer̄ik tragien tukumiaha, nənə iakukurən mə iapkaiu auər a mhə uə iapkisese auər a mhə. 17 Nahatət̄əien səkimiaha rəmwhen ia nari riti hiaməuvei pen m Kumwesən kauvani ia təkure n̄ifatə. Trini m̄inuə kousi əpune iou n̄itek raiu rəmwhen ia waen kət̄əgi irapw ia nəri nəha, mətə iou iakokeikei a mamagien kitaha m kimiaha. 18 Nənə ia noien kuatia kimiaha tihəhekeikei mhokeikei a mamhagien kitaha miou.

Timoti mine Epafrotaetas

19 Trini m̄inuə Iesu Iərim̄ənu səkitaha rəsəni, iakokeikei mə tr̄ipko mhə tui iakər̄hi pehe Timoti ruvehe mət̄oni kimiaha mə nəp̄in in r̄ir̄er̄ig muvehe məvisau pehe kimiaha miou, nənə iou mwi rer̄ik tragien. 20 Iərmama riti mwi riwən ia kwopun i nət̄er̄igien səv̄anhi rəmwhen ia səv̄ai Timoti, in rer̄in ramr̄hi p̄ik kimiaha. 21 Nərmama əpə me kamhət̄er̄ig a ia wok me səv̄anraha, mhəpw̄əh nət̄er̄igien ia wok səv̄ai Iesu Kristo. 22 Mətə Timoti noien səv̄anhi ramasan p̄ik. Kimiaha hiəuvəkurən raka mə in ramasitu ia n̄irak ia wok səv̄ai nəgkiariien amasan səv̄ai Kristo rəmwhen iakunouihi ramo wok irau tata səv̄anhi. 23 Ro iam̄inhi irə rer̄ik ramr̄hi mə nəp̄in iakukurən mə nari riti tro iou, iakər̄hi pehe in ruvehe mət̄oni kimiaha. 24 Nənə iakət̄igite ia Iərim̄ənu səkitaha mə tr̄ipko mhə tui iou mwi iakuvehe mət̄oni kimiaha.

25 Mətə rer̄ik ramr̄hi mə takaməkeikei mər̄hi pehe Epafrotaetas r̄ir̄er̄ig muvehe mət̄oni kimiaha. In piak sə kimrau min iarauo pəri wok nənə rauaruagən pəri. Fwe kupwən h̄ianər̄hi pehe in ruvehe muvei pehe narimnari me nepw̄in masitu ia

2:12: Sam 2:11, 1Pit 1:17   **2:13:** Jon 15:5, 1Kor 12:6, 15:10, 2Kor 3:5, 1Tes 2:13

2:17: Rom 15:16, 2Tim 4:6   **2:18:** Fil 3:1, 4:4   **2:21:** 2Tim 4:10   **2:25:** Fil 4:18

nirak irə ia nəghimiahā. ²⁶ In rokeikei pik mə trətoni pam kimiahā. In ramregi rərəhā anan ti nəri nə mə hiəregi mə in ramemhə. ²⁷ Pərhien nemhəien riti riməuvehi ipaka remhə, mətə Kumwesən rāpi in mapi mwi iou nənə momasan in ia nemhəien səvənhi. Mətə trini minuə rimamhə pərhien iou takregi rərəhā pik anan mwi. ²⁸ Ro iamīnhi irə iakokeikei pik mə takərhi pehe in nəpīn hiətoni rerimiahā tragien mwi, nənə iou mwi nətərigien sə iakamregi rərəhā irə tukumiahā truvehe miwən. ²⁹ Ro iamīnhi irə nəpīn in truvehe tukumiahā, kimiahā tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiahā tukwe ia nəghi lərimənu səkitāhā mħagien asori. Nənə tihəuvei pen nisiahien m nərmama sə ro me iamīnha irə, ³⁰ ti nəri nə mə ipaka in remhə ti wok səvəi Kristo. In ripkhekīr mhə ti nimiruien səvənhi ia nəpīn skai me mə trasitu ia nirak nəpīn suatuk səkimiahā riwən ti nasituien.

3

Kitaha saməfiutə kitaha ti Iesu Kristo əpa

¹ Piak me, iakuə takəgkiari ia nari riti mwi. Kimiahā tihaməkeikei mħagien ti lərimənu səkitāhā. Iou iakuvəni raka nəgkiariien me i tukumiahā fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni iakamrai pen mwi ia nəkukuə i. Ripkiskai mhə tukw iou ti noien ti nəri nə mə iakukurən mə trasitu ia kimiahā.

² Kimiahā tihaməkeikei mhəsiari ti nərmama me nəhā irəhā həmwhen ia kuri me. Tihaməkeikei mhəsiari ti nirəhā ti nəri nə mə noien səvənrahā rərəhā. Irəhā kāmhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama ti nahatən penien mə irəhā nərmama me səvəi Kumwesən.^a ³ Mətə kitaha i nərmama pərhien me səvəi Kumwesən səməme Nənimwin səvənhi ramarə ia reritāhā mamo kitaha saməfwaki ia nīpərhienien. Kitaha saməfiutə kitaha ti Iesu Kristo əpa, səpwəh nətigite ananien ia noien me kīno ia nīpwratāhā iruə.

⁴ Nīpərhienien iou iakukurən nəfiutəien iou ti narimnari me iamīnha irə.

Trini minuə iərmama riti nəhā rerin ramrhi mə in rukurən nəfiutəien in ti nīpwran, iou iakukurən nəfiutəien iou məpi raka. ⁵ Kaha me səiou irəhā nəkur Isrel atukwatukw, nənə iakiməuku pen ia kwənəkwws səvəi Penjāmin. Nəpīn iakīnətui muvehi nəpīn eit, nənə kuvehi ninhum miou. Trini minuə kani nəkur Isrel atukwatukw me, kwa iou riti ia nirəhā. Kupwən iou Farisi riti, nənə iakamesi pen amasan Loa səvəi

2:29: 1Kor 16:16,18, 1Tim 5:17   **3:1:** Fil 2:18   **3:2:** Sam 22:16,20, Rev 22:15

a 3:2: Nərmama nepwin nəhā irəhā kāmħəuvehi ninhum m nərmama ripko mhə irəhā nəkur Isrel mə trahatən pen mə irəhā nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə aposol me hāni me rekəm, nahatətəien ia Iesu Kristo in suatuk ro ik ikuvehe iərmama səvəi Kumwesən.   **3:3:** Rom 2:29   **3:4:** 2Kor 11:18,21   **3:5:** Luk 1:59, Rom 11:1, 2Kor 11:22, Wok Me 23:6

Moses. ⁶ Iakinokeikei pik nāfwakiiien sāvānraha mamometā nakalasia me sāvāi Iesu Kristo. Ia nīkaren sāvāi natukwatukwien nāha kauvehi raku pen ti Loa sāvāi Moses kīpkātā mhā noien ārāha riti sāiou.

⁷ Mātā narimnari me pam nāha sāmāme iakinamātigite ia nīrāha fwe kupwān nānā rerik rīrhi mā hamasan pik anan, mātā tākwātākwuni nāha iakātōni mā ho a nāri auēr a me ia nīrāha ti nāri nā mā iakukurān narimnari me Kristo rīno. ⁸ Mātā rīpko mhā sampam ia kwopun nāha. Tākwātākwuni iakātōni mā narimnari me pam ho a nāri auēr a ia nīrāha ti nāri nā mā iakātōni nari riti sē in ramasan pik anan in i mā iakukurān Iesu Kristo Iārīmānu sāiou. Iakināpwāh narimnari me pam nāha ti Iesu. Iakātōni narimnari me pam nāha hāmwhen ia nāri pein. Iakināraka ia nīrāha mā iou iakukurān nuvehiiien Kristo, ⁹ nānā tukātōni iou mā iou iārmama riti sē iakimāuvehe mo kuatia kīmrāu min, iapkatukwatukw mhā ia nāmri Kumwesān ia nīskaiien atukw sāiou ia noien sāvāi nesi penien Loa, mātā iakatukwatukw ia nānimen ti nāri nā mā iakamahatātā ia Kristo. Nārmama sāmāme kamhahatātā iamīnhi Kumwesān ramo irāha hāuvehe mhatukwatukw ia nānimen. ¹⁰ Iakokeikei mā takukurān amasan mwi Kristo mīne nīskaiien sē rīno in rātui mwi ia nemhāien sāvānhi. Nānā iakokeikei mā nāmīsāien me sāvāi Kristo tuko mwi ia nīrak pwāh iakuvehe māmwhen irā ia nemhāien sāvānhi ¹¹ mesi pen suatuk nāha meste Kumwesān tro mwi iou iakātui ia nemhāien.

Naiuien sāvāi Pol

¹² Iou iapkīni mhā mā iakineste raka noien nāha, uā iakinatukwatukw raka, rekām. Mātā ti nāri nā mā Iesu Kristo ro iou iakuvehe mo iou iārmama sāvānhi, iakamousari mā tako noien sāvānhi ruvehe noien sāiou. ¹³ Piak me, tukwe iou, ia nātāien sāiou, iapkuvehi raka mhā narimnari me nāha. Mātā nāri kuatia i iakamo. Iakamenouenou ia narimnari me ia tākutak, iakamāmwur pik mauvehi nīseseien ti nāri sē ramāmak kupwān ia nīrak. ¹⁴ Iakamaiu pen atukwatukw ti kwopun tako sampam ia naiuien sāiou ikīn mā takuvehi nāri amasan riti tukuvei pehe miou. Nāri amasan nāha in i nīmīruien rerīn sē Kumwesān rīnākwein kītaha tukwe mā tsāvān fwe irānhā mhāuvehi ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁵ Nānā kītaha pam nārmama sāmāme sāvāskai raka ia nīmīruien sākītaha tsamākeikei mhāuvehi nātārīgīen me nāha. Mātā trīni mīnuā kīmīaha nepwīn nātārīgīen sākīmīaha ropā, Kumwesān tro pui pehe nāri nāha m kīmīaha hīātōni. ¹⁶ Mātā nāri kuatia i mā pwāh sēkwāmhirī āknekīn nāfe sāvāuvehi raka mhāpwāh narakaien irā.

17 Piak me, kimiaha tihəuvehe mho kuatia mhesi pen təmwiki nisuk sə iakino raka hiətoni, nənə mhətoni amasan səməme kamhesi pen təmwiki nisumaha. 18 Iakuvəni pehe raka nəgkiariien i tukumiaha nəp̄in r̄ip̄ik, nənə təkwtək̄wuni iakani pehe mwi nise nənimek ramaiu. Nərmama həp̄ik nəha irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi kaməvisau nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. 19 Ia nəp̄in sampam tukouraha irəha. Kumwesən səvənraha in nə tipw̄inraha. Irəha kamhəfiəutə irəha ti noien me sə ro a naurisien. Nətərigien səvənraha ramevən a ti narimnari me ia təkure tiprənə i. 20 Mətə kitaha nərmama imwətaha fwe ia neiai. Kitaha sameitenhi iərmama riti truku pen ikin muvehimiru kitaha. Iərmama nəha in i Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. 21 In truvsini n̄ipw̄rataha i sə rəpou, mo rəmwhen ia n̄ipw̄ran sə riskai mamser. In tro iam̄inhi irə ia n̄iskaiien səvənhi sə in ramo narimnari me pam irə səvəi tiprənə i kamhəsiai in mamho nəkwan.

4

1 Ro pen piak keikei me kimiaha tihaməkeikei mhərer əknek̄in iam̄inhi irə ia Iərimənu səkitaha. Kimiaha nərmama keikei me səiou iakamokeikei p̄ik mə takətoni kimiaha. Hiamo rerik ramagien. Iakamregi ramasan tukumiaha rəmwhen ia iərmama sə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisiaiien irə.

Pol raməvəhaq m nəkur Filipae

2 Iuotia mine Sintike, iakaməgkiari vivi m kimirau mə tirouəmwur mə nətərigien səkimirau truvehe mo kuatia ti nəri nə mə kimirau pəri irouahatətə ia Iərimənu səkitaha. 3 Iakaməres ik mwi, iərmama sə ikino pəri wok krau mik,^a tikasitu ia prən mi i, ti nəri nə mə iakino p̄ik wok kimrahar minrau, kr̄inouasitu ia nirak rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo kimaha Klemen mine piak me nepw̄in mwi səməme hənāsitu ia wok, nəgh̄inraha fwe ia nəkukuə səvəi n̄imiruien.

4 Tihagien ia nəp̄in me ti Iərimənu səkitaha. Iakini mwi mə tihagien. 5 Pwəh nərmama hətoni noien səkimiaha mə ramasan məpou. Tripko mhə tui Iərimənu səkitaha r̄irərig pehe mwi. 6 Rer̄imiaha trəpwəh n̄irhi p̄ikien narimnari me. Nəri auər a mə nəri ouih̄i uə nəri asori, mətə narimnari me pam səməme hiokeikei tihəfwaki tukwe. Tihəfwaki mhəres

3:17: 1Kor 4:16, 1Tes 1:7, 1Tes 5:3   **3:18:** 1Kor 1:23, Kal 6:12   **3:19:** Rom 16:18, Rom 8:5-6   **3:20:** Efes 2:6,19   **3:21:** Rom 8:29, 1Kor 15:28, 1Kor 15:43-53
4:1: 1Tes 2:19-20   **4:3:** Sam 69:28, Luk 10:20, Rev 20:12   ^a **4:3:** K̄ipkukurən mhə mə sin nəha iərmama nəha Pol raməgkiari irə kr̄inouwok irau min fwe taon nəha Filipae.   **4:4:** Fil 3:1   **4:5:** Hip 10:25,37, Jem 5:8-9   **4:6:** Mat 6:25-34, Kol 4:2

Kumwesən mhəni tanak tukwe in. ⁷ Nənə Kumwesən tru-vei pehe m kimiaha nəməriniuen sə rasori pik məpi raka nukurəniēn me pam səvəi nərmmama. Nəməriniuen nəha trərīmənu amasan ia rerīmīaaha mine nətərīgīēn səkīmīaaha ti nəri nə mə hiamahatətə ia Iesu Kristo.

⁸ Piak me, nəfe nəghin ro nīpərhiēniēn, nəfe nəghin ro nisīaiēn, nəfe nəghin ratukwatukw, nəfe nəghin rəmher, nəfe nəghin kamini mə ramasan musəpə kamokeikei, trini minuə nari riti nəha ikīn ratukwatukw mə tukəgnəgini irə, tihətərīg ia narimnari me nəha. ⁹ Nəfe nəghin hiəuvəregi mhətoni iakinahatən kimiaha irə ia nəgkiariēn mine noien səiou kimiaha tihaməkeikei mho nənə Kumwesən i in nukune nəməriniuen tramarə tukumiaha.

Pol rəgnəgini nəkur Filipae ti nasituiēn səvənraha

¹⁰ Iərīmənu səkītaha ro iou iakamagiēn pik ti nəri nə mə fwe tui kwopti hiəpkasitu mhə ia nirak, mətə təkwtəkwni nəha rerīmīaaha ramrhi mwi iou. Ripko mhə nīpwrai nəgkiariēn səiou mə kimiaha hiənənouenou iou, mətə suatuk riwən mə tiasitu ia nirak. ¹¹ Iapkinī mhə iamīnhi irə ti nəri nə mə narimnari me səiou riwən, rekəm. Iou iakuvəukurən raka suatuk rerik ramagiēn a ia nəpīn me pam nəri auər a mə narəiēn səiou ramasan uə rərəha. ¹² Iou iakinarə raka ia narəiēn i narimnari me səiou riwən irə mukurən, nənə mukurən raka mwi narəiēn i narimnari me səiou ripik irə məpi raka iou. Nəfe narəiēn iakamarə irə, nəri auər a mə nəveginīēn sənək rasori uə rouihi, uə nautə səiou rasori uə rouihi, mətə iakukurən pam raka narəiēn tukwe mamagiēn a. ¹³ Ti nəri nə mə Kristo rīməuvei pehe nīskaiēn səvənhi miou, nənə iakukurən narəiēn ia narəiēn me pam.^b

¹⁴ Mətə kimiaha hiəno noien amasan nəpīn hiənasitu ia nirak ia nərəhaiēn sə iakinarə irə. ¹⁵ Nīpərhiēniēn, kimiaha nəkur Filipae hiəuvəukurən raka mə nəpīn hiənamregi vi a nəgkiariēn amasan səvəi Kristo, nəpīn iakīmāier ia profens Masetonia, kimiaha əpa hiənasitu ia nirak ia mane. Nakalasia me nepwīn ia kwopun riti mwi hāiwən sə hasitu ia nirak. ¹⁶ Nəpīn iakamarə ia taon nəha Tesalonaeka ripko mhə nəpīn kuatia a hiamərhi pehe mane miou. ¹⁷ Ripko mhə iakamətui mane mə tihəuvei pehe miou, mətə iakokeikei mə nasituiēn i səkīmīaaha trukua kwənkwan, in nə Kumwesən trəgnəgini kimiaha tukwe. ¹⁸ Iakīməuvehi pam narimnari me səməme hiənərhi pehe miou, nənə rəmwhen məpi raka. Nəpīn Epafrotaetas rīməuvehi narimnari me muvehe muvei pehe miou,

4:7: Aes 26:3, Jon 14:27, Kol 3:15

4:8: Rom 12:17

4:9: Rom 16:20, 1Kor

14:33, 1Tes 5:23

4:11: 1Tim 6:6

4:13: 2Kor 12:10, 2Tim 4:17

b 4:13: Uə

“Iakukurən noien narimnari me pam.”

4:15: 2Kor 11:9

4:18: Fil 2:25, Esik

20:41, Efes 5:2

təkwtəkʷuni nəha narimnari me səiou həuvəpik. Narimnari me nəha hiəməuvei pehe miou rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən in ruvehi rerin ramagien tukwe. ¹⁹ Nənə Kumwesən səiou sə nautə səvənhi rasori, mauvehi niskaiien fwe ia neiai, in truvehi pehe m kimiaha nəfe nəghin riwən tənə kimiaha ti nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo.

²⁰ Pwəh nəgnəginien revən ti Kumwesən Tata səkitaha ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iaminihi.

Nəgkariien sampam

²¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti nərmama me pam səvəi Iesu Kristo. Piəvtaha me i kimaha minraha, irəha mwi həni ramasan tukumiaha. ²² Nərmama me pam səvəi Kumwesən ia kwopun i kəmhəni ramasan tukumiaha, nənə nərmama nepwin mwi səməme kəmhəni nipehienien ia Kristo fwe ia nimwə səvəi Kig Sisa kəmhəni ramasan tukumiaha. ²³ Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

Kolosi

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Kolosi in nəkukuə sə ro kahar i Pol rīmərari nəpīn in ramarə ia kalapus fwe Rom ia nəpīn riti ipaka ti nuk 59 uə 60. Epafras revən fwe Rom mīni pen ti Pol mə nahatən eikuə me nepwīn fwe Kolosi kamhahatən nərmama mə nahatətəien səvənraha ia Kristo rīpkəmwhen mhə. Nahatən eikuə me nəha hamahatən irəha mə tuhəfwaki m nagelo me, mhəsi pen natuakəmien me nepwīn, mhəsiai mwi nəpīn ikinan me nepwīn. Pol rīrai nəkukuə i revən ti nīrəha mə tuhaməkeikei mhərər əknekīn, mhəpwəh nətəriḡien ia nahatən eikuə me nəha. Kristo in rasori ia narimnari me pam. Nemhəien səvəi Kristo in əpa ruvehimīru kitaha ti noien ərəha me səkītaha. Iesu rīfi nari ia kitaha tsəpwəh mwi nisīaiien natuakəmien me səvəi iərmama.

¹ Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rīməni nəkwan mə tako, mīne piəvtaha Timoti. ² Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Kolosi.

Kimiaha nə piəvmaha me hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiamahatətə pərhien irə.

Pwəh Kumwesən Tata səkītaha trəriari pehe namasanien mīne nəmərīnuien m kimiaha.

Nəgnəḡinīien mīne nəfwakiien

³ Nəpīn me pam, nəpīn kimaha iahaməfwaki tukumiaha, iahaməni tanak ti Kumwesən i in Tata səvəi Iesu Kristo lərimənu səkītaha. ⁴ Iahaməni tanak tukwe in ti nəri nə mə iahəuvəregi raka mə kimiaha hiamahatətə əknekīn ia Iesu Kristo nənə mamhokeikei pik nərmama me səvəi Kumwesən.

⁵ Nahatətəien mīne nokeikeiien səkīmīaha ro iamīnhi irə ti nəri nə mə hiəukurən amasan ia rərīmīaha mə Kumwesən tru-vei pehe nəfe nari sə rīnəpnəpenə irə m kimiaha fwe ia neiai. Hiəuvəregi raka narimnari me nəha ia nəḡkiariien pərhien, in

i nəḡkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. ⁶ Ia kwopun me pam ia təkure tīprənə nərmama kamhəni irapw nəḡkiariien amasan səvəi Kristo, nənə raukuə mamə kwənkwan mauverə mamə amasan nīmīruien səvəi nərmama me həpik. Rəmwhen a mwi ia kimiaha nəpīn hiamregi mhəukurən nīpərhienien nəha ia namasanien səvəi Kumwesən, nənə rauverə mwi mukuə ia nīmīruien səkīmīaha. ⁷ Epafras rīnahatən kimiaha ia nəḡkiariien nəha. In iərmama riti səkīmīaha iahokeikei pik in, iahamo tukwini pəri nari kimaha min. Kimaha iahəukurən

nətigiteien irə, ramasitu ia wok səvəi Kristo maməgkiari tukwini səkimaha. ⁸ In rīməni pehe tukumaha i mə nokeikeien səkimiaha rasori raku pen ti Nənimwin Ikinan.

⁹ Ro iamīnhi irə nəpīn iahəregi nəvisauien nəha, nənə iahaməfwaki tukumiaha ia nəpīn me pam, mamhəres mə kimiaha tihəuvehe mhəukurən amasan pam nəkwai Kumwesən ia nukurənien sə raku pen ti Nənimwin səvənhi.

¹⁰ Ro iamīnhi irə mine kimiaha tihamarə ia narəien atukwatukw sə ramo lərimənu səkitaha rerin ramagien, mamhəukuə kwənkwiamiaha ia noien amasan me pam, nənə ia nəpīn me nukurənien səkimiaha truvehe masori mwi hiəukurən amasan mwi Kumwesən.

¹¹ Iahaməfwaki mə niskaiien asori səvəi Kumwesən tro kimiaha hiəskai nəpīn nərahaien truvehe, pwəh hiərer əknekīn ia nəpīn me pam, nənə mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, nənə mamho kimiaha hiamagien ¹² mamhəni tanak ti Tata Kumwesən ti nəri nə mə in rino kimiaha mə hiəukurən nuvehi pəriien nautə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. In rīnəmri karen nautə nəha ia kwopun rukuraan ikīn.

¹³ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə in ripekti raka kitaha ia niskaiien səvəi nəpitəvien, mipekti pen kitaha ia nitətə sə Tini keikei ramərimənu irə. ¹⁴ Tini rifi nari ia kitaha, mo mə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkitaha.

Kristo in rasori ia narimnari me pam

¹⁵ Tini Kumwesən in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi sə səpkətoni mhə. In nəmrītaik sə in rasori ia neiai mine tīprənə mine narimnari me pam. ¹⁶ In rasori ti nəri nə mə in rino pam narimnari me nəha, narimnari me səməme samətoni mine səməme səpkətoni mhə, kig me, uə ieni mə, uə nənimwin me səməme kamhəuvehi nasoriien mine nərimənuien.

Narimnari me pam nəha, Tini Kumwesən rino irəha mə səvənhi. ¹⁷ In rīməkupwən marə ia narimnari me pam, nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə niskaiien səvənhi raməkwtəmhiri irəha. ¹⁸ In rasori ia nakalasia me səvənhi irəha həmwhen ia nipwran in kənkəpwə. In nukunen, iərmama sə rīməkupwən mətui mwi ia nemhəien səvənhi, ro pen in ramasan ia narimnari me pam mukupwən.

¹⁹ Kumwesən ramarə pam ia reri Tini mukuər irə. Nənə Kumwesən rerin ragien pwəh ro iamīnhi irə. ²⁰ Rerīn ragien ripekti narimnari me pam ia təkure tīprənə mine ia neiai

1:9: Efes 1:9,16,17, Fil 1:9   **1:10:** Fil 1:27, Efes 2:10   **1:11:** Efes 1:19, 3:16

1:12: Efes 1:11,18   **1:13:** Luk 22:53, Efes 2:2   **1:14:** Efes 1:6,7   **1:15:**

2Kor 4:4, Jon 1:18   **1:16:** Jon 1:3,10   **1:17:** Jon 1:1, 8:58   **1:18:** Efes 1:22-23,

Wok Me 26:23, Rev 1:5   **1:19:** Jon 1:16, Kol 2:9   **1:20:** Efes 1:10, 2:16, Rom

5:1, Efes 1:7, 2:13, 1Jon 2:2

hənəvisə irəha min, muvi simwɪn pehe irəha ia tɪni, nənə məmri nəmərɪnuien ia nɪten sə rɪnaiu ia nei kamarkuau.

²¹ Fwe kupwən kɪmiaha hiamarə isipwɪn tɪ Kumwesən. Hiaməmwəki in tɪ nəri nə mə rerɪmiaha ramrhi ərəha in, nənə mamho noien ərəha me. ²² Mətə təkwtəkɪwuni, tɪ nəri nə mə Tɪni ruvehe iərmama məmwhen ia kɪtaha, memhə, ro pen Kumwesən ro kɪmiaha hiəuvehe in me nepwɪn. In ro iamɪnhi irə mə trərpwi irapw kɪmiaha ia nənimen hiatuk-watukw pam,^a mhəmher, kəpwəh nətoniien noien ərəha riti səkɪmiaha. ²³ Mətə tihaməkeikei mhəmwur pen ia nahatətəien səkɪmiaha, mamhərer əknekin irə, mhəpwəh nikiukiuien, mhəpwəh narakaien ia noien sə hiaməmri pen əknekin nətərigien səkɪmiaha ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəregi raka mɪne nəfe rani. Kɪnəvisau irapw raka nəgkiariien amasan nəha ia kwopun me ia tɪprənə. Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamasitu ia wok nəha.

Pol ramasitu mamsese tɪ nakalasia me səvəi Iesu Kristo

²⁴ Təkwtəkɪwuni rerik ragien a mə kamo nəmɪsəien miou tukumiaha.^b Ia nəmɪsəien me i iakamregi ia nɪpwɪrak, iakamrɪpɪn pen a mamə sampam ia nəmɪsəien me səvəi Kristo səməme in rɪməregi tɪ nɪpwɪran. Nɪpwɪran nə in nə nakalasia me səvənhi. ²⁵ Iou iərmama riti sə iakamasitu ia nakalasia me nəha. Kumwesən rɪnəmri pehe wok i ia rəgik mə takasitu ia kɪmiaha, məvisau irapw pam nəgkiariien səvənhi m kɪmiaha. ²⁶ Nəgkiariien nəha in nəgkiariien riti səvəi Kumwesən rɪnərkɪwafə tɪ nərmama fwe kupwən, mətə təkwtəkɪwuni nəha Kumwesən rɪno pui m nərmama me səvənhi. ²⁷ Kumwesən rokeikei mə tro nərmama me nəha səvənhi hətoni mhəukurən mə nəgkiariien nəha in rɪnərkɪwafə i truvei pen nautə amasan m nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Nautə amasan nəha Kristo ia rerɪmiaha, iəmə sə hiamətɪgite irə truvei pehe nasoriien m kɪmiaha ia neiai.

²⁸ Kristo nəha, kɪmaha iahaməni irapw in, mamhəvəhag m nərmama me pam, mamhahatən nərmama me pam ia nukurənien me pam, mə irəha pam tuhəuvehe mhəmruə ia noien səvəi Kristo, nənə iahərpwi irapw irəha ia nəmri Kumwesən. ²⁹ Ia noien nəha iakaməmwur mamsese tukwe mamesi pen niskaiien asori səvəi Kristo sə ramo wok ia nɪmɪruien səiou.

1:21: Rom 5:10, Efes 2:12, 4:18 **1:22:** Efes 2:14-16, Efes 5:27 **a 1:22:** Uə “kɪmiaha nəkur ikinan me səvənhi.” **1:23:** Efes 3:17, Hip 3:14, Mak 16:15, 1Tim 3:16 **1:24:** Efes 3:13 **b 1:24:** Pol raməmak fwe ia kalapus nəpɪn rɪrai nəkukua i. Kalapus nəha in nəha nəmɪsəien sə Pol raməgkiari irə ia vas 24. **1:25:** Efes 3:2,7-8 **1:26:** Rom 16:25-26, Efes 3:3-5,9-10 **1:27:** Efes 1:18, 1Tim 1:1 **1:28:** Efes 4:13 **1:29:** Efes 3:7,20, Fil 4:13

2

¹ Iakokeikei mə tihəukurən mə iou iakamsese pik tukumiaha nəkur Kolosi, mine nəkur Laotisia, mine nakalasia me pam səməme həpkətoni raka mhə nənimek ia nəp̄in riti. ² Iakokeikei mə takasitu ia nirəha pwəh həregi ramasan fwe ia rerinraha, mhəuvehe mho kuatia mhokeikei irəha me, mhəukurən amasan n̄ipwrai nəgkiariien pərhiēn nənə mhəuvehi namasanien me pam səvəi noien i. Ro iam̄inhi irə irəha tuhəukurən n̄ipwrai nəgkiariien sə Kumwesən rinərkwafə i fwe kupwən. Nəgkiariien nəha in Kristo, ³ iəmə sə Kumwesən rinərkwafə pen nukurənien amasan me pam səvənhi irə. ⁴ Iakaməgkiari iam̄inhi irə m kimiaha ti nəsisəgien ia nəgkiariien eikuə me səvəi nərmama sə rəsien mavi raka nətərigien səkimiaha. ⁵ N̄ipərhiēnien, n̄ipwrak r̄ipkarə mhə kimiaha min, mətə iakamarə kitaha m kimiaha ia nənimw̄ik. Nənə rerik ragien pik ti nəri nə mə iakamətoni mə nətərigien səkimiaha kuatia a, nənə hiamahatətə əknek̄in ia Kristo.

Nərmama me səvəi Kristo nimiruiēn səvənraha ruvəuvehe muvəukuər raka

⁶ Ti nəri nə mə kimiaha hiəməuvehi Iesu Kristo mə in Iərimənu səkimiaha, nənə tihaməkeikei mharə ia narəien kuatia kimiaha min. ⁷ Tihəkw̄təm̄hiri əknek̄in in rəmwhen ia nuai nei raməkw̄təm̄hiri əknek̄in t̄iprənə. Nimiruiēn səkimiaha traməkeikei mərər əknek̄in irə rəmwhen ia nimwə sə ramərər əknek̄in ia t̄iprənə. Nahatətəien səkimiaha traməkeikei miskai ia nəp̄in me pam rəmwhen kinahatən raka kimiaha irə. Nənə ia nəp̄in me pam tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən.

⁸ Nərmama nepw̄in nəha irəha kamhəni mə hokeikei pik nukurənien. Mətə nəgkiariien səvənraha ro neikuəien i, n̄ipwran riwən, ti nəri nə mə ramesi pen a nahatənien səvəi nərmama mine nənimw̄in me i irəha nukune noien me səvəi t̄iprənə i. Nəgkiariien səvənraha r̄ipkesi pen mhə nəvisaiuēn ia Kristo. Tihamətui amasan mə nərmama me nəha tuhəpwəh nərkwiēn kimiaha ia nəgkiariien me səvənraha.

⁹ Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə iərmama nəha Kristo, Kumwesən ramarə pam ia n̄ipwran mukuər irə. ¹⁰ Nənə ti nəri nə mə kimiaha hiəməuvehe mho kuatia kimiaha min nimiruiēn səkimiaha ruvəukuər raka nari riti mwi riwən tihaməkeikei mhətui. Kristo in rasori ia nənimw̄in me pam səməme kamhəuvehi nasoriēn mine nərimənuēn. ¹¹ Nənə ti nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kimiaha min, kuvəuvehi raka ninhum m kimiaha. Mətə nuvehiiēn ninhum nəha iakani r̄ipko mhə sə nəha iərmama riti ro ia rəgin, rekəm. Iakani nuvehiiēn ninhum nəha Kristo r̄ino mərəi raka noien

ərəha səvəi nīpwramiaha. ¹² Nənə nəpin kīno paptāes ia kīmiaha, kīnimwi kīmiaha kīmiaha min. Ia paptāes nəha kīməuvehi utə mwi kīmiaha hiətui mwi ia nemhəien kīmiaha min, ti nəri nə mə hiāmāhatətə ia nīskaiien səvəi Kumwesən. Ia nīskaiien nəha in rīno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi.

Ia nei kamarkuauī Kumwesən rīfi nari ia nərmama me səvənhi

¹³ Kīmiaha nərmama rīpko mhə kīmiaha nəkur Isrel kəpwəh nuvehien ninhum m kīmiaha ia nīpwramiaha, fwe kupwən rəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiənamo noien ərəha me, mətə Kumwesən ruvei pehe nīmīruvien vi m kīmiaha nəpin rīno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rīnenouenou raka noien ərəha me pam səkitaha. ¹⁴ Nəkukuə nəha rərəha ia kitaha kīmərāi pen noien ərəha me irə səkitaha mə tukərpwīn pehe m kitaha, Kumwesən ruvəuvehi raka raka nəkukuə nəha irau nəgkiariien me səvəi Loa səməme kāmhərkwi kitaha, mərui tərini pen ia nei kamarkuauī. Ro pen in rīfi nari ia kitaha. ¹⁵ Ia nei kamarkuauī Kumwesən rətēfi nīskaiien səvəi nənīmwin me səməme kāmhəuvehi nasoriien mīne nərīmənuien. Rəmwhen mə rərihi tərini rəginraha, miri irapw irəha ia nəmri nərmama, māhatən pen mə ruvəuvehi irapw nīskaiien səvənraha ia naruaḡənien.

¹⁶ Ro pen tihəpwəh nəseniien iərmama riti rəkiri noien səkīmiaha ia nīkaren səvəi nəfe hiāmāni uə hiāmənīmwi, uə ia nīkaren səvəi nəfe hiāmo ia nəpin ikinan me, uə nəpin səvəi məkwə vi, uə sapat. ¹⁷ Narimnari me nəha həmwhen a ia nənīmwi nari sə rəpwəh ihi nier peheien, mətə nīpwran in Kristo. ¹⁸ Nərmama nepwīn nəha irəha kāmhəni mə nərmama tuhaməkeikei mhəuvehi irapw nətəriḡien səvənraha nənə mhəfwaki m nagelo me. Irəha kāmhəni nəgkiariien nəha māmhərer ia nəməkrəhaien me səvənraha səməme hənətoni. Kīmiaha tihəpwəh nukurirəien irəha kamo hiarfai ia nəfe nari hiāmāiu tukwe. Nərmama me nəha kāmhəfiūtə ia nīrəha ti nəri nīpwran riwən, māmhəni nəfe ruku pen ti nətəriḡien atukw səvənraha. ¹⁹ Irəha həpkəkwtəmhirī əknekīn mhə Kristo, mətə in rəmwhen ia kənkəpwə iərmama. Kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama nəha kwənəkwus me hərkwi tərini kwopun nīkəkriin me rīrīpīn ikin. Nəpin Kristo raməkwməni kitaha nənə kitaha pam səuverə ia nuverəien sə ruku pen ti Kumwesən.

²⁰ Kīmiaha hiəuvamhə raka kīmiaha Kristo. Hiənaraka raka raka ia nənīmwin me i irəha nukune noien me səvəi tīprənə i. Mə ro iamīnhi irə rəfo kīmiaha hiāmāre ihi rəmwhen

kimiaha narmama me sɔvəi tɪprənə? Rəfo kimiaaha hiaməsiai natuakəmien me i kəmhəni iamɪnhi irə mə, ²¹ “Tikəpwəh nuvehien, məpwəh nəni əghanien, məpwəh nɪrapiien”? ²² Natuakəmien me nəha kəmhəni nəvegɪnien mɪne narimnari me hiani uə hiəuvehi nənə triwən mwi. Kəhəsi pen nətərigien mɪne nahatənien sɔvəi iərmama. ²³ Nɪpərhienien, rosi narmama me nɛpwɪn kəmhətə mə natuakəmien me nəha ho nukurənien i tɪ nəri nə mə ikamesi pen maməmwur mə tikəfwaki skai m Kumwesən, mauvehi irapw nətərigien səim, nɪpwram raməmisə i. Mətə natuakəmien me nəha ko həpkasitu mhə mhəsisəg noien ərəha sɔvəi nɪpwratəha.

3

Narmama me sɔvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mharkahu ia nɪmɪruien vi

¹ Tɪ nəri nə mə Kumwesən rɪno kimiaaha hiətui mwi ia nemhəien kimiaaha Kristo, ro pen təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mhətui narimnari me fwe irənhə ia kwopun nəha Iesu raməkure ikɪn ia nɪkare Kumwesən mwatuk. ² Nətərigien səkɪmiaha traməkeikei məmak ia narimnari me fwe irənhə, mətə trəpwəh nəmakien ia narimnari me ia təkure tɪprənə i. ³ Iakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə kimiaaha hiəuvamhə raka, nɪmɪruien səkɪmiaha kɪnərkwafə pen ia Kumwesən kimiaaha Kristo. ⁴ Nɪmɪruien pərhien səkɪtəha in nə Kristo. Nənə nəpɪn Kristo trɪrərig pehe mwi, Kumwesən tro narmama pam hətoni Kristo mɪne kɪtəha, nənə irəha tuhətoni namasanien mɪne nɪskaiien sɔvənhi.

⁵ Ro pen kimiaaha tihaməkeikei mhəpwəh anan noien ərəha sɔvəi tɪprənə me i: nɪpran mɪne nərman kəmhəiri əpnəpen irəha me, irəha kəmhə noien ərəha sə ro a naurisien, mamhəkeikei pɪk irəha me tɪ noien ərəha, nətərigien sɔvənraha rukuər ia noien ərəha, rerɪnraha ramakres (noien nəha rəmwhen mə kəmhəfwaki pen m nənimwi nari me).

⁶ Noien me nəha kəmhə niemaha raməpi Kumwesən. Trɪpkə mhə tui in ruvehe mərpwɪn noien ərəha me sɔvəi narmama me nəha səməme kəmhərui nəkwən. ⁷ Fwe kupwən kimiaaha mwi hiamərə mamhə noien ərəha me nəha nəpɪn noien ərəha me nəha kəmhərɪmənəu ia kimiaaha. ⁸ Mətə təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mharaka pam ia nɪrəha: niemaha, nətəpaharien, nəmwəkɪien iərmama, nɪnɪien nɪkare iərəmə, mɪne nəgkɪariien əmkemɪk sə raku pen ia tərhuɪ iərəmə.

⁹ Tihəpwəh neikuəien ia kimiaaha me, tɪ nəri nə mə hiənəpwəh raka nɪmɪruien akuas səkɪmiaha mɪne noien ərəha me

səvənhi, ¹⁰ nənə mharkahu ia nimiruien vi. Nimiruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino, mamərməvi ia nətərigien səvənhi mə truvehe məmwhen irə. ¹¹ Ti nəri nə mə kitaha səuvəvehe mhəno nərmama vi me ia kitaha nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə rīpko mhə ik iəmə Isrel, kuvehi ninhum mik uə kīpkuvehi mhə ninhum mik, ikukurən amasan nari uə ipkukurən amasan mhə nari, ik slef uə rīpko mhə ik slef, mətə Kristo in narimnari me pam, mamarə ia reritaha pam.

¹² Kimiaha nərmama Kumwesən rīmərfi kimiaha. Kimiaha nərmama ikinan mine nərmama keikei me səvənhi. Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi pen nimiruien vi nəha səkimiaha rəmwhen ia karkahu səkimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mhəpi ti nərmama, mho ramasan minraha, mhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha, mhəpkəfiutə mhə ia kimiaha, mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, ¹³ mhəpwəh nəsēnien niemaha rəpi akwauakw kimiaha. Trini minuə iərmama riti ro rərəha ia kimiaha riti ramasan mə hienouenou i. Iərimənu səkimiaha rinenouenou noien ərəha me səkimiaha. Ro pen kimiaha mwi tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha me səkimiaha me. ¹⁴ Nənə irənhə ia noien me pam nəha, tiharkahu nokeikeien sə ravi tərini amasan narimnari me pam həuvehe mho kuatia.

¹⁵ Nənə pwəh nəmərīnuien səvəi Kristo rərimənu ia rerimiaha, ti nəri nə mə Kumwesən rīnəkweīn ia kimiaha mə tihəuvehe mhousəsimwīn rəmwhen nīpwrai iərmama kuatia mharə ia nəmərīnuien nəha. Nənə ia nəpīn me kimiaha tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən. ¹⁶ Pwəh nəgkīariien səvəi Kristo ramarə pəpwīə ia rerimiaha, hiamahatən mamhəvəhag m kimiaha me ia nukurənien me pam. Tihani nīpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nīpu me səvəi nəfwakiien, mine nīpu me səməme kamhəuku pen ti Nənimwīn Ikinan, mhəgnəgini Kumwesən mə rerimiaha ragien tukwe. ¹⁷ Narimnari me pam səməme hiamo, mine nəgkīariien me pam səməme hiaməni, tihamo mamhəni ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, mamhəni tanak m Tata Kumwesən tukwe.

Nəvəhagien revən ti nakalasia me ia nimwə me səvənraha

¹⁸ Kimiaha nīpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkimiaha. In nə noien atukwatukw nīpran me kamhahatətə ia Iərimənu tuho.

¹⁹ Kimiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nīpran me səkimiaha, mhəpwəh nomətəien irəha.

3:10: Efes 4:24   **3:11:** Kal 3:28   **3:12:** 1Tes 2:9, Efes 4:2,32   **3:13:** Efes 4:32, 5:2   **3:14:** Rom 13:8-10, 1Kor 13:13, Efes 4:3   **3:15:** Fil 4:7, 1Kor 12:13,27, Efes 4:4   **3:16:** Efes 5:19   **3:17:** 1Kor 10:31, Efes 5:20   **3:18:** Efes 5:22
3:19: Efes 5:25

²⁰ Kìmiaha nək̀wərhakwərha me, tihaməkeikei mho nək̀wai tata mine mama me sək̀imiaha ia narimnari me pam, ti nəri nə mə noien i ramo lərimənu sək̀itaha rerin ramagien.

²¹ Kìmiaha tata me, tihəpwəh noien nək̀wərhakwərha me sək̀imiaha niemaha rəpi irəha, kamo nətərigien səvənraha rimwei.

²² Kìmiaha slef me, tihaməkeikei mho nək̀wai nəmə asori me sək̀imiaha ia tìprənə i ia narimnari me pam, mətə tihəpwəh noien nəpìn kamhətoni a kìmiaha rəmwhen ia nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerinraha ragien, mətə tiho ia rerimiaha pam mhehekir lərimənu sək̀itaha.

²³ Nəfe nəghin hiamo, tiho ia rerimiaha pam rəmwhen hiamo tukwini nari m lərimənu sək̀itaha, rìpko mhə hiamo tukwini nari m nərmama. ²⁴ Kìmiaha hiəukurən mə lərimənu sək̀itaha truvei pehe nərəkuien atukwatukw səvəi narimnari me səməme hiamo. Nərəkuien nəha in rinəmri karen raka mə səvəi nərmama me səvənhi. lərimənu pərhien sə hiamo tukwini nari min in nə Kristo. ²⁵ Mətə iərmama sə ramo rərəha truvehi atukwatukw mwi nərəkuien səvəi noien ərəha səvənhi, ti nəri nə mə kumwesən ramo raməmnəmwhen m nərmama me pam.

4

¹ Kìmiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mho ratukwatukw m slef me sək̀imiaha pwəh rəmnəmwhen a. Tiho iamìnhi irə ti nəri nə mə hiəukurən mə kìmiaha mwi hiamarə tegin iəmə asori riti. Iəmə asori nəha in fwe ia neiai.

Nəvəhagien me nepwin mwi

² Kìmiaha tihaməkeikei mhəfwaki m kumwesən ia nəpìn me. Nəpìn tihəfwaki irə, tihəpwəh napriien, mamhəni tanak m kumwesən. ³ Tihaməfwaki mwi tukumaha mə kumwesən trəsevər ia təpinhə tukumaha pwəh iahəni irapw nəvisaiuen ia Kristo sə fwe kupwən ramərkwafə. Nəgkiariien i in i iakinani irapw nəvə kuvehi puvnimwə iou ia kalapus tukwe. ⁴ Tihəfwaki mə takini irapw nəgkiariien nəha trəmher amasan rəmwhen a mə takaməkeikei mo iamìnhi irə. ⁵ Kìmiaha tihaməkeikei mho nari ia nukurəniien ia nəmri nərmama iruə me mhəpwəh nətə waiuen ia nəpìn riti sək̀imiaha ti nuvi peheien irəha. ⁶ Pwəh nəgkiariien sək̀imiaha ramasan ia nəpìn me məsien rəmwhen ia nəveginien kuvei pen sol irə, nəvə tihaməkeikei mhəukurən amasan mə tihəfo irə mhəripwən nəgkiariien səvənraha kuatia kuatia.

3:20: Efes 6:1   **3:21:** Efes 6:4   **3:22:** Efes 6:5-8   **3:25:** Rom 2:11   **4:1:** Lev 25:43,53, Efes 6:9   **4:2:** Efes 6:18, Fil 4:6   **4:3:** Rom 15:30, Efes 6:19, 1Kor 16:9   **4:4:** Efes 6:20   **4:5:** Efes 5:15-16, 1Tes 4:11-12   **4:6:** Efes 4:29, 1Pit 3:15

Nægkiariien sampam

⁷ Tikikas trəvisau irapw pam noien me səiou ia kwopun i m kimiaha. In piəvtaha keikei riti sə kimaha iahəukurən nətigiteien irə, ramasitu mamō tukwini nari m Iərimənu səkitaha kimaha min. ⁸ Takərhi pehe in tukumiaha ti noien i, mə in tro kimiaha hiəregi ramasan, mini irapw tukumiaha mə iahaməfarə irə. ⁹ In truvehe irau Onesimas, piəvtaha keikei i kimaha iahəukurən nətigiteien irə, in iərmama riti səkimiaha. Irau trouəvisau narimnari me pam ia kwopun i m kimiaha.

¹⁰ Aristakas in ramarə ia kalapus kimrau min, in rani ramasan tukumiaha. Mak, piəvi Panapas sə karen, in mwi rani ramasan tukumiaha. Mak nəha, kimaha iahəuvəni pehe raka tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiaha tukwe trini minuə ruvehe tukumiaha. ¹¹ Nənə Josua Jastas in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia kwənəkwas me səvəi nəkur Isrel səməme kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu, iəmənmirəhar i irəhar əpa kamharowok kimaha minraha ia nikaren səvəi nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə irəhar harnasitu pik ia nirak. ¹² Epafras, iərmama riti səkimiaha sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo, in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia nəpin me rerin ramrhi kimiaha ia nəfwakiien me səvənhi, maməres Kumwesən mə kimiaha tihərer əknekən mhəmruə nənə mhəukurən amasan narimnari me pam səməme Kumwesən rokeikei. ¹³ Iou iakəsəni mə nīpərhiēnien in ramo wok skai ti nasituien ia kimiaha, mine nəkur Laotisia, mine nəkur Hierapolis. ¹⁴ Luk, tokta keikei səkitaha, mine Temas, irau krauni ramasan tukumiaha. ¹⁵ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti piəvtaha me fwe Laotisia, mine prən nəha Nimfa, mine nakalasia me səməme kamhousəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə səvənhi.

¹⁶ Nəpin tihəvsini raka nəkukuə i səiou, nənə tihaməkeikei mhərhi pen i revən ti nəkur Laotisia mə irəha tuhəvsini mwi m nakalasia me fwe ikin. Ia noien a mwi nəha, kimiaha tihaməkeikei mhəvsini mwi nəkukuə səvəi nəkur Laotisia.

¹⁷ Nənə tihaməkeikei mhəni pen ti Akipas mə in traməkeikei mo pam wok sə Iərimənu səkitaha riməuvei pen min.

¹⁸ Iou Pol iakauvehi nəri kamrai nari irə mamrai a ia rəgik nəgkiariien səvəi niniien ramasan m kimiaha. Tihəpwəh nenouenouien jen me i kinərihi iou irə. Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

Fas Tesalonaeka

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə rərpwi vi a nousəsimwīnien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. In rarə fwe ikīn nəfwakiien kahar nənə mier ti nəri nə mə nəkur Isrel həmwəki in, mhometə in. Ia nuk 51 Timoti rərhi pen nəkukuə riti revən ti Pol maməgkiari ia narəien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. Pol ramarə fwe Korin nəpīn in ruvehi nəkukuə səvəi Timoti. In rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nəkur Tesalonaeka ro pen rirai nəkukuə i. Pol rīnaməgnəgini nəkur Tesalonaeka ti nəri nə mə hamərər əknekīn ia nahatətəien səvənraha nəpīn nərmama hamometə irəha. In ramahatən irəha ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mamahatən mwi irəha ia nuveheien səvəi Iesu. Kitaha səreirei mə Iesu truvehe ia nəfe nəpīn. Ro pen tsaməmwur ia noien amasan meste nuveheien səvəi Iesu Kristo.

¹ Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka. Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

Pwəh namasanien mine nəmərīnuien krauarə tukumiaha.

Kini vivi Kumwesən ti nahatətəien səvəi nəkur Tesalonaeka

² Nəpīn me pam iahaməni kimiaha ia nəfwakiien me səkimaha, nənə mamhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam, ³ ti nəri nə mə ia nəmri Kumwesən Tata səkitaha rerimaha ramrhi noien amasan səkimiaha sə ruku pen ia nahatətəien, mine nəmwurien səkimiaha sə ruku pen ia nokeikeien, mine nərerien səkimiaha sə hiamərər əknekīn irə ti nəri nə mə hiamri pen əknekīn nətərigien səkimiaha ia Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

⁴ Piak me, Kumwesən rokeikei kimiaha, nənə muvərfi raka kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Kimaha iahəukurən amasan mə nəri nəha ro nīpərhiēnien ⁵ ti nəri nə mə nəpīn nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw i rīməuvehe tukumiaha fwe kupwən, rīpkuvehe mhə ia nəgkiariien a, mətə ruvehe mwi ia nəgsen, mine Nənimwīn Ikīnan, mine ia suatuk riti sə rahatən pen mə hiamahatətə pərhiēn irə. Nənə nəpīn iahənarə kitaha m kimiaha, hiəukurən mə iahənəfarə irə. Iahəno a narimnari me rasitu ia kimiaha. ⁶ Nənə ia nəpīn nəha hiəuvehe mhəmwhen a ia

kimaha mine Iarimānu səkītaha, ti nəri nə mə nəp̄in kuvei pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən m kimiaha nənə hiəuvehi nərmama ho nəmisəien asori m kimiaha, mətə Nənimw̄in Ikinan ro rerimīaha rāgien a. ⁷ Ia noien nəha hiənahatən su-atuk amasan riti m nərmama me pam səməme kamhahatətə fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea mə tuhesi pen noien səkimīaha. ⁸ Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiənəvisau irapw raka nəgkiariien səvəi Iarimānu kuvəregi ia kwopun me rəmwhen ia kisipw rasək. Ripko mhə fwe Masetonia əpa mine Akaea, mətə nərmama ia kwopun me pam həuvəregi raka kam̄ini mə hiənəfo mhəuvehe mhahatətə ia Kumwesən. Ro iam̄inhi irə kimaha tahəni nəgkiariien riti ti nəfe. ⁹ Nərmama me pam nəha kamhəgkiari ia kitaha, mamhəni mə nəp̄in iahəuvehe mhətə kimiaha fwe kupwən, hiəsevər ia rerimīaha tukumaha, nənə mharaka ia nənimwi nari me səkimīaha səməme hiaməfwaki pen minraha, mhəuvehe mhəkurirə Kumwesən səkimaha. Irəha kamhəni mə ipwet mine hiamo tukwini nari m Kumwesən pərhiēn sə ram̄iru, ¹⁰ mamheitenhi t̄ini sə in rino rətui mwi ia nemhəien. Tini nəha Iesu sə truku pen ia neiai, muvehe, muvehi raka kitaha ti niemaha səvəi Kumwesən ia nəp̄in rauvehe.

2

Wok sə Pol rino fwe Tesalonaeka

¹ Piak me, kimiaha hiəukurən mə nəp̄in iahəuvehe mhətoni kimiaha fwe kupwən, nuveheien səkimaha ripko mhə nəri auər a irə. ² Hiəukurən mə nəp̄in iahamarə ihi fwe Filipae, nərmama ho nəmisəien m kimaha, mhəni ərəha kimaha. Mətə Kumwesən səkītaha rino nətərigien səkimaha riskai iahəuvehe mhəni irapw nəgkiariien amasan səvənhi tukumīaha ia nəmri nərmama həpik səməme həmwəki nəgkiariien nəha. ³ Nənə hiəukurən mə nəgkiariien səkimaha iahənəvisau irapw m kimiaha rier ia tərhumaha ti nəfe? Ti nəri nə mə iahəkwafə nətərigien ərəha riti ia rerimaha, uə iahəmwur mə taheikuə ia kimiaha, uə taho nifeifeien m kimiaha? Rekəm! ⁴ Iahəpwəh noien iam̄inha irə, mətə ia nəp̄in me iahaməni nəgkiariien sə Kumwesən rokeikei, ti nəri nə mə in rinətə raka kimaha mə iahəmwhen, rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia tipage rəgimaha. Ro iam̄inhi irə iahəpkəmwur mhə mə nərmama rerinraha tragien tukumaha, mətə iahaməmwur mə Kumwesən sə ramətə nətərigien səkimaha

rerin tragien tukumaha. ⁵ Rəmwhen kímiaha hiəuvəukurən raka kímaha iahəpkuvehe mhə mhəni nəgkiariien əsien me tukumiaha, uə nəgkiariien sə tahəvi kímiaha irə hiəuvehe mhəuvei pehe mane m kímaha. Kumwesən mwi rukurən mə nəgkiariien i ro nípərhiénien! ⁶ Nənə iahəpkəmwur mhə mə taho nərmama həgnəgini kímaha. Iahəpwəh noien iamínhi irə ia kímiaha uə ia nərmama nepwin mwi.

⁷ Nənə nari riti ti nəri nə mə kímaha aposol me səvəi Kristo iahəukurən ninién mə tihaməkeikei mhəsiai kímaha rəmwhen ia nəmə asori me, mətə iahəpko mhə iamínhi irə. Nəpín iahamarə kitaha m kímiaha fwe kupwən, noien səkímaha ríməru rəmwhen ia mama riti sə ramətui amasan ti nípwnətín me. ⁸ Iahokeikei pik kímiaha, ro pen ia nəpín me nəha rerímaha ragien ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha. Mətə rípko mhə in əpa i, rerímaha ragien a mwi ti nuvei peheien nímíruién səkímiaha m kímiaha ti nəri nə mə iahokeikei pik kímiaha.

⁹ Piak me, rerímiaha ramrhi wok skai sə iahəno uə rekəm? Nəpín iahaməni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən tukumiaha, iahamo wok ia rəgímaha ia nəpín mine ia ran mə tahəpwəh neres peheien nari riti tukumiaha.

¹⁰ Kímiaha mine Kumwesən mwi hiəukurən mə nəgkiariien i ro nípərhiénien! Nəpín iahamarə kitaha m kímiaha nərmama hiamahatətə ia Kumwesən, noien səkímaha ro ikinan, matukwatukw, məmher. ¹¹ Hiəukurən mə iahəno m kímiaha rəmwhen ia tata riti ramo m nípwnətín me. ¹² Iahamərpwi əknekín kímiaha, mamhəuvehi utə nətərigien səkímiaha, nənə mamhəgkiari skai m kímiaha mə tiharə ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. In raməkwein kímiaha mə tihəuvehe ia nəkwai nitətə sə in ramərimənu irə mamhəhiapw.

¹³ Nari riti mwi nəha ikín ia nəpín me pam iahaməni vivi Kumwesən tukwe. Nəpín iahəni pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumiaha, kímiaha hiəregi, mhəuvehi nəgkiariien nəha, mhəni nípərhiénien irə. Hiəpkuvehi mhə nəgkiariien nəha rəmwhen ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə hiəuvehi atukwatukw mhəukurən mə nəgkiariien i in pərhién nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nəgkiariien nəha rauverə ia kímiaha səməme hiaməni nípərhiénien irə. ¹⁴ Piak me, hiəukurən nakalasia me səvəi Kumwesən fwe tənə Jutia kamhəni nípərhiénien ia Iesu Kristo. Kímiaha hiəuvəuvehe mhənəmwhen raka ia nírəha. Iakani iamínhi irə ti nəri nə mə nəmisién me nəha nəkur Isrel həno mınraha nəkur imwəmiaha me həno rəmwhen a mwi ia kímiaha. ¹⁵ Nəkur

Isrel me naha iraha hanousi apune Iesu Iarimenu sakitaha, mine profet kupwan me, nane mhakoui irapw kimaha iahajer. Kumwesan rerin ripkagien anan mha ti niraha. Iraha kamhamwaki narmama me pam, ¹⁶ mamhamwur ma tuhandise kimaha iahapwah nagkiariien m narmama ripko mha iraha nakur Isrel kamo Kumwesan ruvehimiru iraha. Ia noien naha kamhakutan pen noien araha savanraha meste trukuar. Matatakwakwuni naha niemaha savai Kumwesan ruvauvehe mineste iraha.

Pol rokeikei pik ma tratonu mwi nakur Tesalonaeka

¹⁷ Piak me, fwe kupwan kimaha iahapwah kimiaha ia nipwramaha mhauvan isipwin tukumiaha savai napin ouihi, matata natarigien sakimaha ramamak ihi ia kimiaha. Ia napin naha iahamamwur pik ma tahararig mhatonu mwi kimiaha ti nari na ma iahokeikei pik kimiaha. ¹⁸ Iahanokeikei ma tahauvehe mhatonu kimiaha, iou, Pol, iakani parhien ma iakinamwur napin ripik, matata Setan rasisag kimaha. ¹⁹ Nafe naha iahamamri pen aknekun natarigien sakimaha ira, ua nafe naha nagienien sakimaha mine kafafau savai nisaiien sa taharpw kimaha tukwe ia namri Iarimenu sakitaha Iesu napin in truvehe ira? Rosi kimiaha na ua? ²⁰ Ouah niparhienien, kimiaha na narmama iahamarpwi kimaha tukumiaha, nane rerimaha ramagien tukumiaha.

3

¹ Napin kimaha iahauvan isipwin tukumiaha, rerimaha rapou pik ti nari na ma iahareirei ma hiamara amasan ua rekam. Ro iamihhi ira iahani simwin ma iou mine Saelas trauara kimrau apa ia taon naha Atens, ² matata Timoti truvehe matoni kimiaha. In piavtaha riti sa ramo wok savai Kumwesan kimaha min, iahamavisau irapw nagkiariien amasan savai Kristo. Kimaha iaharhi pehe in tukumiaha ma trasitu ia kimiaha muvehi uta natarigien sakimiaha, nane marpwi aknekun kimiaha ia nahatataien sakimiaha, ³ ma namisaien me i kamo m kimiaha tuhapwah noien kimiaha riti rimwei. Hiauukuran raka ma nari in i kimarfi raka ma tuko m kitaha iamihhi ira. ⁴ Napin iahamaru kitaha m kimiaha fwe kupwan iahamani pehe tukumiaha ma tuko namisaien m kitaha. Nane hiauukuran amasan ma ruvauvehe mino niparhienien ira ramwhen iahamani tukumiaha i. ⁵ Ro iamihhi ira napin rerik rapou pik ti nari na ma iakreirei ma hiamara amasan ua rekam nane iakarhi pehe Timoti ma truvehe matoni ro nahatataien sakimiaha ma ramskai ihi ua rekam. Iakamhekir ma ia suatuk

riti Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwēi ia nərəhaien rino raka kimiaha hiəmwēi ia nərəhaien, nənə wok səkimaha tro nəri auər a irə.

Timoti rirərig pehe məvisau nəgkiariien amasan riti m Pol mine Saelas

⁶ Təkwətəkwuni nəha Timoti ruvərərig pehe mwi tukumaha, nənə məvisau pehe m kimaha nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nahatətəien mine nokeikeiien səkimiaha. In rīməni pehe tukumaha i mə rerimiahā ramrhi ihi kimaha ia nagienien, nənə mhokeikei mə tihətoni kimaha rəmwhen a ia kimaha iahokeikei mə təhətoni kimiaha. ⁷ Ro iamīnhi irə, piak me, nəri auər a iahamregi rərəha ia nəmīsəien me i kamo m kimaha, mətə nəgkiariien səvəi nahatətəien səkimiaha rīməuvehi utə nətərigien səkimaha tukumiaha. ⁸ Nəpīn kimaha iahəregi mə kimiaha hiamərer əknekīn ti Iərimənu səkitaha iahəregi mə iahəuvehi mwi nīmīruien. ⁹ Ia nəmri Kumwesən səkitaha rerimaha ramagien tukumiaha. Nagienien nəha rasori pik mamō kimaha iahaməni vivi Kumwesən tukumiaha. ¹⁰ Ia nəpīn me pam ia nəpīn mine ia ran iahaməfwaki skai mə təhətoni mwi kimiaha, mhahatən kimiaha ia nəfe hiəreirei ihi mə nahatətəien səkimiaha triskai mwi.

¹¹ Nənə pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Iərimənu səkitaha, trouo suatuk riti səkimaha ti nuveheien mhətoni kimiaha. ¹² Pwəh Iərimənu səkitaha tro nokeikeiien i hi-amo m kimiaha me mine nərmama me pam ruvehe masori mwi rəmwhen ia nokeikeiien səkimaha rasori tukumiaha. ¹³ Ia noien i in tro rerimiahā riskai. Nənə ia nəpīn nəha Iesu Iərimənu səkitaha truvehe irə irəha nərmama ikinan me səvənhi, tihərer ia nəmri Kumwesən tata səkitaha, mhatuk-watukw, mhəmher.

4

Nəfe nəha noien nəkur əfwaki me tuho Kumwesən rerin ragien ti nirəha

¹ Piak me, takaməkeikei məgkiari ia narimnari nepwīn. Iahənahatən raka kimiaha ia nəfe noien sə tiho mə Kumwesən rerin ragien tukumiaha. Nipərhienien i hiəno raka. Nənə təkwətəkwuni iahaməres kimiaha nənə mamhəres skai ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha mə tihamo a iamīnhi irə mamhəuvən. ² Hiəuvəukurən raka nəvəhagien me nəha səməme iahəuvei pehe m kimiaha fwe kupwən ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha.

³ Nəri in i nəkwaï Kumwesən mə kimiaha tihəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi ia kimiaha. Tihəpwəh nesi penien suatuk səvəi nīpran mine nərman səməme kamhəiri əpnapen irəha me. ⁴ Kurirə kimiaha kuatia kuatia hiəiri pran tihəkupwən mhəukurən noien sə rəmher, mo ikinan, mo nisaiien kamiri pran irə. ⁵ Tihəpwəh niriien pran ia suatuk sə hiaməkurirə a nəfe nīpwramiaha rokeikei pik rəmwhen ia nərmama səməme hərəirei Kumwesən kamhə. ⁶ Ia narimnari me nəha, kimiaha riti trəpwəh noien rərəha ia piəvni makres səvənhi pran uə tini. Iərimənu səkītaha trərpwin noien ərəha səvəi nərmama me nəha səməme kamhə noien nəha rəmwhen iahəuvəni skai raka tukumiaha. ⁷ Kumwesən ripkəkwein mhə kitaha mə tsamesi pen noien sə rəmkekik, mətə noien sə rəmher, mo ikinan i. ⁸ Ro pen iərmama sə ruvei pen təkutan m nəvəhagien i, ripko mhə ruvei pen təkutan m iərmama, mətə ruvei pen təkutan m Kumwesən sə rauvei pehe Nənimwin Ikinan səvənhi m kimiaha.

⁹ Mətə ia nīkaren səvəi nokeikeiien sə hiamo m piəvtaha me kimaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe. Kumwesən rinahatən raka kimiaha mə tihaməkeikei mhəkeikei kimiaha me. ¹⁰ Nənə pərhien hiəkeikei piəvtaha me pam fwe Masetonia. Mətə piak me iahaməres pehe mə tihamo a iamīnhi irə mamhəuvən.

¹¹ Tihaməkeikei mamhəmwur mamharə ia narəien afafa, mamhətui atukw a ti narimnari me səkīmiaha, nənə mamhə wok ia rəgimīaha rəmwhen a iahəuvəni raka tukumiaha i. ¹² Ia noien nəha nərmama iruə me tuhətoni noien sə hiamo ia nəpin me mə ratukwatukw a. Nənə tihəpwəh nətigiteien ia nərməpə me mə tuhəuvei pehe nəfe riwən təni kimiaha.

Nuveheien səvəi Iərimənu səkītaha

¹³ Piak me, kimaha iahəkeikei mə tihaməkeikei mhəukurən kaməfo ia nərmama me i səməme həuvamhə mə tihəpwəh nasəkien ti nirəha rəmwhen ia nərmama səməme nari amasan riti riwən kamheitenhi mə truvehe. ¹⁴ Kitaha saməni nīpərhiēien mə Iesu rīmamhə marə mətui mwī ia nemhəien səvənhi. Ro pen səukurən mə tuko mwī iamīnhi irə ia nərmama me i səməme həməni nīpərhiēien ia Iesu meste hemhə. Kumwesən trīpeki irəha hərərig mwī irəha Iesu. ¹⁵ Nəgkiariēien i iahaməni pehe tukumiaha i təkwtəkwuni in nəgkiariēien səvəi Iərimənu səkītaha. Kitaha i nərmama səməme saməmīru ihi meste nuveheien səvəi Iərimənu səkītaha, kitaha ko səpkukupwən mhə ia nərmama səməme həuvamhə raka. ¹⁶ Iərimənu səkītaha truku pen fwe ia neiai

4:3: 1Tes 5:23, Hip 10:10, 1Pit 1:16   **4:6:** Sam 94:1   **4:7:** 2Tes 2:13-14, 1Pit 1:15-16   **4:8:** Luk 10:16, Esik 36:27, Esik 37:14, 2Kor 1:22   **4:9:** Jon 13:34
4:10: 2Tes 3:4   **4:11:** Efes 4:28, 2Tes 3:8,12   **4:12:** 1Kor 5:12-13, Kol 4:5
4:13: Efes 2:12   **4:14:** Rom 14:9, 1Kor 15:3-4,12   **4:15:** 1Kor 15:51   **4:16:** 1Tes 1:10, 2Tes 1:7, 1Kor 15:52

mameiwaiu pehe. Ia nəpin nəha in trini nəkwān, agelo sə in rasori ia nagelo me trəkwein, kisipw səvəi Kumwesən trasək, nənə nərmama səməme həməni nīpərhiēnien ia Kristo meste hemhə irəha tuhəkupwən mhətui mwi ia nemhəien səvənraha. ¹⁷ Kurirə irə kitaha i səməme saməmīru ihi tukuvehi kitaha sətətə kitaha minraha. Tsətətə i nəpuə me tsətoni Iərimənu səkitaha ia nīmagouagou. Nənə tsarə rerin kitaha Iərimənu səkitaha. ¹⁸ Ro pen tihəni nəgkiariēn me i tukumiaha me mhəuvehi utə nətərigiēn səkimiaha me irə.

5

¹ Mətə piak me, ia nīkaren səvəi nəpin atukwatukw narimnari me nəha tuhəier pehe irə kīmaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe. ² Kīmiaha hiəuvəukurən raka mə nəpin i kani mə Nəpin səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres sə rauvehe ia nəpin. ³ Nəpin nərmama kamhəni mə, “Narimnari me pam həmərinu, nari riti tro nehekiriēn i riwən,” nənə, nərəhaiēn truvehe akwauakw ti nīrəha rəmwhen ia pran sə təkutan rīnaməmīsə ti nərəhiēn tīni. Nənə ko irəha həkəp mhə.

⁴ Mətə piak me, kīmiaha hiəpkarə mhə ia nəpitəvien rəmwhen ia nīrəha. Ripkatukwatukw mhə mə nəpin nəha tro kīmiaha hiərkərinari rəmwhen ia rakres riti. ⁵ Kīmiaha nīpwnəti nukuraanien me mīne nīranien. Ripko mhə kitaha nīpwnəti nəpitəvien me mīne nəpin. ⁶ Ro iamīnhi pwəh səpwəh nəmwhenien ia nərmama me i kamhapri, mətə pwəh samətui a, mhəpwəh noien rəmwhen ia nərmama me i kamhənimwi nənīmwiēn skai mamhakonə irə. ⁷ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama me i kamhapri, irəha kamhapri ia nəpin. Nənə nərmama səməme kamhənimwi nənīmwiēn skai mamhakonə irə, irəha kamho noien nəha ia nəpin. ⁸ Mətə kitaha i nīpwnəti nukuraanien me. Pwəh sətui mhəpwəh nakonəien nənīmwiēn skai. Pwəh səkwətəmhiri noien səvəi nahatətəien mīne nokeikeiēn. Noien nəha rəmwhen ia tīnari kīno ia aean ramo tukuahag kwənpwenhi iərmama ti naruagəniēn. Pwəh səmri pen əknekīn nətərigiēn səkitaha ia Kumwesən mamheitēnhi in mə truvehimīru kitaha. Noien nəha rəmwhen ia kəfəfau kīno ia aean ramo tukuahag kənkəpwə iərmama ti naruagəniēn. ⁹ Kumwesən ripkrfi mhə kitaha mə niemaha səvənhi truvehe tukutaha, mətə rīmərfi kitaha mə Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehimīru kitaha. ¹⁰ In rīmamhə tukutaha mə saməmīru uə səuvamhə raka tsəukurən narəien kitaha min.^a ¹¹ Ro iamīnhi

5:1: Mat 24:36   **5:2:** Mat 24:42-44, 2Tes 3:10, Rev 3:3   **5:3:** Esik 13:10, Mat 24:39, Luk 21:34-35, Jon 16:21-22   **5:5:** Rom 13:12, Efes 5:9   **5:9:** 1Tes 1:10, 2Tes 2:14   **5:10:** Rom 14:8-9, 1Tes 4:14   ^a **5:10:** Suatuk riti mwi ti nīnien nəgkiariēn i ia vas 10 in i mə: “In rīmamhə tukutaha mə saməpri uə samətui tsəukurən narəien kitaha min.”   **5:11:** Jun 20

irə tihəuvehi utə nətərigien səkimiaha me, nənə mhərpwi əknekīn kīmiaha me rəmwhen sə hiamo ipwet mīne.

Nəvəhagien me sampam

¹² Piak me, iahaməres pehe m kīmiaha mə tihəsiai nərmama me nəha kamhəsese kīmiaha mīnraha, səməme Iərimənu səkitaha rīməuvehi utə irəha hasori ia kīmiaha, nənə mamhəvəhag m kīmiaha. ¹³ Tihəsiai amasan irəha mhokeikei irəha ti wok sə kamho. Kīmiaha tihaməkeikei mharə ia nəmərinuien, mhəpwəh nəvisəien m kīmiaha me. ¹⁴ Nənə piak me iahaməni pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəgkiari skai m nərmama səməme kamharpaha. Nərmama səməme rerīnraha rəpou tihəgkiari vivi mīnraha mhəuvehi utə nətərigien səvənraha. Hasitu ia nərmama səməme niskaiien səvənraha riwən. Niemaha trəpwəh nəpi akwauakwien kīmiaha, mətə tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis ti nīrəha pam. ¹⁵ Trīni mīnuə nərmama kamho rərəha ia kīmiaha, mətə tihəpwəh nərpwīnien tai noien səvənraha. Nəpīn me pam tihaməkeikei mhousari mə tiho ramasan m kīmiaha me mīne nərmama me pam.

¹⁶ Rerīmiaha traməkeikei mamagien ia nəpīn me pam, ¹⁷ nənə, mhəgkiari m Kumwesən ia nəfwakīien ia nəpīn me pam. ¹⁸ Nəpīn me pam tihəni tanak ti Kumwesən nəri auər a mə hiamarə ia namasanien uə nərəhaien. Tiho iamīnhi ti nəri nə mə in i nəkwai Kumwesən sə in rokeikei mə kīmiaha nərmama səvəi Iesu Kristo tiho.

¹⁹ Tihəpwəh nīniseien Nənīmwin Ikinan. ²⁰ Tihəpwəh nətə ərəhaien nəgkiariien səvəi iərmama riti sə rīni mə Kumwesən rīməuvei pen nəgkiariien nəha mīn. ²¹ Hətoni amasan nənə mhəkiri amasan narīmīnari me pam, nənə, mhəkwtəmhirī əknekīn nəri amasan, ²² nənə, mhəpwəh narīmīnari me pam səməme hərəha.

²³ Pwəh Kumwesən əpa i Kumwesən səvəi nəmərinuien ro kīmiaha hiəuvehe mhəmher pam. Pwəh in ro nənīmwin me pam səkimiaha, mīne nīmīruien me pam səkimiaha, mīne nīpwramiaha me pam tuhatukwatukw ia nəpīn Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehe irə. ²⁴ Kumwesən rīnəkwein raka kīmiaha, nənə, kīmiaha hiəukurən nətigiteien irə mə in tro narīmīnari me nəha.

²⁵ Piak me, tihəfwaki tukumaha. ²⁶ Tihəni ramasan ti piəvtaha me, mhakei mīnraha ia nakeiien sə rəmher. ²⁷ Ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani skai tukumiaha i mə tihəvsini irapw nəkukuə i m piəvtaha me pam.

5:12: 1Kor 16:18, 1Tim 5:17   **5:14:** 2Tes 3:6,11,15   **5:15:** Prov 20:22, Rom 12:17, 1Tes 3:9   **5:16:** Fil 4:4   **5:17:** Luk 18:1   **5:18:** Efes 5:20   **5:19:** Efes 4:30   **5:20:** 1Kor 14:1,39   **5:23:** 1Kor 1:9, 2Tes 3:3   **5:25:** Kol 4:3, 2Tes 3:1   **5:26:** Rom 16:16

²⁸ Pwəh namanien səvəi lərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

Seken Tesalonaeka

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Seken Tesalonaeka Pol rimərai. In ramarə fwe Korin muvərai raka Fas Tesalonaeka, məkwə me nepwɪn həukurau, nənə in rərhi pen sə i revən. Nərmama nepwɪn həpkukurən amasan mhə nəgkiariien səvəi Pol. Rerɪnraha rirhi mə Iesu truvehe akwauakw. Nənə irəha həpwəh wok səvənraha mheitenhi Iesu. Pol rirai nəkukuə i mə irəha tuhəukurən mə nuveheien səvəi Iesu trəfo irə. In rini mə tuhaməmwur ia noien wok meste Iesu truvehe.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹ Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka.

Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

² Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trouəriari pehe namasanien mine nəmərɪnuien m kimiaha.

Nəgnəginiiien mine nəfwakiiien

³ Piak me, nəpɪn me pam kimaha iahaməregi mə tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam. Ratukwatukw mə tahamo iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn me pam nahatətəien səkimiaha ruvehe mamskai mwi, nənə nəpɪn me pam nokeikeiiien səkimiaha kuatia kuatia hiamo m kimiaha me ruvehe mamasori mwi. ⁴ Ro pen iahaməni irapw ti nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me pam mə rerimaha ragien pik tukumiaha. Kimaha iahaməni iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn me pam hiamərer əknekɪn ia nahatətəien səkimiaha, nəri auər a mə nərmama me kamhometə kimiaha, nənə, mamho nəmisəien me ripik m kimiaha.

⁵ Narimnari me i ramahatən pen mə nəkiriiien səvəi Kumwesən ratukwatukw a nənə rə pen tukətə kimiaha mə hiamwɪn tihəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Kamo nəmisəien m kimiaha nəha təkwtəkwwuni ti nitətə nəha. ⁶ Mətə Kumwesən in ratukwatukw. Nərmama me i kamho nəmisəien m kimiaha, in trərpwɪn pen mwi nəmisəien mɪnraha, ⁷ nənə, muvei pehe napwɪsien m kitaha m kimiaha səməme hiamregi rərəha. Kitaha tsəuvehi napwɪsien nəha nəpɪn tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə irəha nagelo skai

me sāvēnhi ⁸ ia napw sē nāgsen rasori. In trārpwīn noien ērāha me sāvēi nārmama sēmāme hāreirei Kumwesān mīne nārmama sēmāme hāpwāh nesi penien nāgkiariien amasan sāvēi Iesu Iārimānu sākītaha. ⁹ Irāha tuhāuvehi nārpwīnien riti sē trouraha irāha ia nuk nuk me fwe kwopun riti tīpkātē mhā nāmri Iārimānu sākītaha ikīn mīne nukuraanien ia nāsānīnien asori sāvēnhi. ¹⁰ Irāha tuhāuvehi nārpwīnien nāha nāpīn in truvehe irā. Ia nāpīn nāha nārmama ikīnan me sāvēnhi tuhāgnāgīnī in. Nārmama me pam sēmāme hāni nīpārhiēnien irā tuhātōni in, nānā nānīmenraha trier. Kīmīaha mwi tiho mwi iamīnha irā tī nāri nā mā hiāuvāni raka nīpārhiēnien ia nāgkiariien sākīmaha.

¹¹ Nāpīn me pam iahamāfwaki tukumīaha mā Kumwesān sākītaha trāvsīni kīmīaha mā kīmīaha nārmama me sāvēnhi. Iahamāres mā nāfe nātārīgīen amasan uā nāfe noien amasan ruku pen ia nahatātāien hiōkeikei mā tiho, in tro irāha pam hāuvehe mhāukuā ia nīskaiien sāvēnhi. ¹² Ia noien nāha nārmama tuhāuvehi utā nāghi Iesu Iārimānu sākītaha tukumīaha, mhāuvehi utā mwi nāghīmīaha tukwe resi pen namasānien sāvēi Kumwesān sākītaha mīne Iārimānu sākītaha Iesu Kristo.

2

Iārmama kani mā Iāmā sē Ramārui Loa

¹ Piak me, ia nīkaren sāvēi nuveheien sāvēi Iārimānu sākītaha Iesu Kristo mīne nāpīn tukousāsimwīn kitaha irā sāvūn mhātōni in, kīmaha iahamāres kīmīaha ² mā tihāpwāh nehekīr akwauakwīen, mhāpwāh nīregīen rārāha trīni mīnuā hiāregi kani mā nāpīn sāvēi Iārimānu ruvāuvehe raka. Nāri auēr a mā tihāregi nāgkiariien nāha ruku pen tī nānīmwīn riti uā nāvīsaiien riti uā ia nākukuā riti sē kani mā kīmaha iahārhi pehe i tukumīaha. ³ Tihāpwāh nāsēnīien iārmama riti reikuā ia kīmīaha ia suatuk riti iamīnha irā tī nāri nā mā nāpīn nāha trīpkuvehe mhā meste nāpīn nāha kamīni trukupwān muvehe nārmama tuhāskāmter mhāni ērāha Kumwesān, nānā iārmama nāha kani mā Iāmā sē Ramārui Loa tukātōni trier pehe, in nāha iārmama sē tukouraha in. ⁴ Nāpīn trier pehe irā, in trīni ērāha pam narimnari me sēmāme kamāfwaki pen mīnraha mīne narimnari me pam sēmāme kamīni kumwesān ia nīrāha. In truvehi utā atukw a in irānhā ia narimnari me nāha, muvnmwā mākure ia nākwai nīmwā sāvēi Kumwesān, nānā mīni mā in Kumwesān.

⁵ Rāfo? Hīānenouenou mā nāpīn iakīnamarē kitaha m kīmīaha, iakamīni pehe narimnari me i tukumīaha? ⁶ Nānā

hiəuvəukurən raka nəfe ramo tukuahag iərmama nəha təkwtəkwuni mə ia nəp̄in atukwatukw səvənhi tukətoni in trier pehe. ⁷ Ipwet mine nərmama kamhərui afafa raka Loa, mətə iərmama sə ramo tukuahag irəha mə tuhəpwəh noien ia kwopun rukuraan ik̄in, in tro iam̄inhi irə meste Kumwesən ruvehi raka in. ⁸ Ia nəp̄in nəha tukətoni Iəmə sə Ramərui Loa trier pehe. Mətə Iərimənu sək̄itaha Iesu trəse əpune in ia n̄imət̄agi truku pen ia tərhun. Nəp̄in Iesu trier pehe irə nuveheien səvənhi trouraha iərmama nəha. ⁹ Iəmə sə Ramərui Loa truvehe mo narimnari me ia n̄iskaiien səv̄ai Setan. In tro n̄imt̄at̄ien eikuə me, mine narimnari me s̄əməme kamərk̄arinari irə, ¹⁰ mine n̄ifeifeiien me s̄əp̄əms̄əp̄ə s̄əməme h̄əpk̄atukwatukw mh̄ə. Ia noien nəha in treikuə ia nərmama s̄əməme kamhesi pen suatuk səv̄ai nemh̄əien. Kumwesən trouraha irəha ti n̄əri nə mə kamh̄əni mə h̄əpwəh n̄okeikeiien n̄əgkiariien p̄ərhien sə rukurən nuvehim̄iruien irəha. ¹¹ Ti noien nəha səvənraha, Kumwesən trərhi pen n̄ifeifeiien skai riti ti n̄irəha mə tro irəha h̄əni n̄ip̄ərhienien ia neikuəien. ¹² Ro iam̄inhi irə nərmama me pam s̄əməme h̄əpk̄ini mh̄ə n̄ip̄ərhienien ia n̄əgkiariien p̄ərhien, mətə rerinraha ragien ti noien sə r̄ip̄katukwatukw mh̄ə, Kumwesən trərpw̄in noien ərəha me səvənraha.

Nəkur Tesalonaeka tuhaməkeikei mh̄ərer əknek̄in

¹³ Mətə piak me, Iərimənu sək̄itaha rokeikei k̄imiaha. Ia nəp̄in me pam k̄imaha tahaməkeikei mh̄əni vivi Kumwesən tukumiaha ti n̄əri nə mə in r̄imər̄fi k̄imiaha fwe tui mə truvehim̄iru k̄imiaha. Nənə in ruvehim̄iru k̄imiaha ia n̄iskaiien səv̄ai Nən̄imw̄in səvənhi sə ro hiəuvehe mh̄əmher, mh̄o nəkur ikinan me səvənhi, nənə muvehim̄iru k̄imiaha ti n̄əri nə mə k̄imiaha hiəni n̄ip̄ərhienien ia n̄əgkiariien p̄ərhien səvənhi. ¹⁴ Kumwesən r̄inək̄wein ia k̄imiaha ti narimnari me nəha ia n̄əgkiariien amasan sə iaham̄əvisau irapw mə tihəuvehi p̄əri nasoriien sə Iərimənu sək̄itaha Iesu Kristo rauvehi fwe ia neiai. ¹⁵ Ro iam̄inhi irə, piak me, tih̄ərer əknek̄in, mh̄əkwtəm̄hiri əknek̄in n̄əgkiariien me s̄əməme hiəuvəregi raka iahamahatən k̄imiaha irə ia tərhumaha mine ia nəkukuə.

¹⁶ Kumwesən Tata sək̄itaha rokeikei k̄itaha, maməriari pehe n̄amasanien səvənhi m̄ k̄itaha. Ia nəp̄in me pam in rauvehi utə n̄ət̄ərigien sək̄itaha, nənə mam̄o k̄itaha sam̄əregi ramasan ti n̄əri nə mə sam̄m̄ri pen əknek̄in n̄ət̄ərigien sək̄itaha irə. Iakəfwaki pen min mine Iesu Kristo Iərimənu sək̄itaha mam̄əres mə irau ¹⁷ trouvehi utə rerim̄iaha nənə rauo k̄imiaha hiəskai ti noien noien amasan mine n̄in̄iien n̄əgkiariien amasan me pam.

3

Kamæres næfwakiien

¹ Piak me, in i nægkiariien sampam. Tihæfwaki tukumaha mæ nægkiariien sævai Iærimænu sækitaha trevæn akwauakw ia kwopun me pam, nænæ, nærmama tuhæsiai mhesi pen ræmwhen a ia kimiaha hiamæsiai mamhesi pen. ² Tihæfwaki tukumaha mæ Kumwesæn truvehi raka kimaha ti nækur æræha me, ti næri næ mæ komhæ nærmama pam kamhahatætæ ia Kumwesæn. ³ Mætæ kitaha sæukuræn nætigiteien ia Iærimænu sækitaha. In tro kimiaha hiæskai, nænæ mætui amasan tukumiaha ti Setan mæ træpwæh nourahaiien kimiaha. ⁴ Nænæ kimaha iahæukuræn amasan ia næmri Iærimænu sækitaha mæ tækwækwuni næha kimiaha hiamo næfe iahamæni, nænæ, tihamo iamînhi iræ mamhæuvæn. ⁵ Pwæh Iærimænu sækitaha triri rerimiaha ia nokeikeiien sævai Kumwesæn, mo hiærer æknekin ia nærerien sævai Kristo.

Kinise narpahaiien

⁶ Nænæ tækwækwuni piak me, iahæni pehe nækwamaha tukumiaha i ia næghi Iærimænu sækitaha Iesu Kristo mæ tihamækeikei mhærer isipwîn ti piævtaha me sæmæme kamharpaha, mhæpwæh nesi penien nægkiariien sæ iahænævæhag raka m kimiaha iræ. ⁷ Kimiaha hiæuvæukuræn raka mæ tihamo ræmwhen a ia kimaha. Næpîn iahænamaræ kitaha m kimiaha fwe kupwæn, iahæpkarpaha mhæ. ⁸ Kimaha iahæpkani mhæ næveginien sæ iærmama riti ruvei pehe auær a m kimaha. Mætæ ia næpîn mine ia ran iahamæsese mamhowok. Iahæpwæh nokeikeiien mæ tahæuvei pehe wok skai m kimiaha ti nækwæmæniien kimaha. ⁹ Hiæukuræn mæ ramasan a ko iahæres pehe nasituien iamînhi, mætæ iahæpko mhæ. Iahæuvei pehe noien sækimaha m kimiaha ræmwhen ia noien riti sæ tihæuvnhi. ¹⁰ Nænæ næpîn iahænamaræ kitaha m kimiaha, iahæuvei pehe nægkiariien i m kimiaha mæ, “Trini minuæ iærmama ræpwæh noien wok, kæpwæh nuvehi penien næveginien min.”

¹¹ Iahamæni iamînhi iræ ti næri næ mæ iahamregi mæ nærmama nepwîn næha iræha kamharæ kimiaha minraha mamharpaha, mamhægkiari pik, mhæpko mhæ wok. ¹² Ro pen nærmama sæmæme kamho iamînhi iræ, kimaha iahamæni pen ti niræha i, nænæ mamhægkiari skai minraha ia næghi Iærimænu sækitaha Iesu Kristo mæ tuhamækeikei mharæ afafa, mamho wok ti nuvehiiien næveginien sænæraha. ¹³ Nænæ kimiaha piak me tiho noien sæ ratukwatukw mhæpwæh næpouien i.

¹⁴ Trini minuə iərmama riti rəpwəh nesi penien nəgkiariien səkimaha ia nəkukuə i, nənə, tihaməkeikei mho pwəh nərmama həukurən mə in sin. Nənə mhəpwəh nevəniēn ipaka tukwe pwəh rauris ti noien səvəhi. ¹⁵ Mətə tihəpwəh nəmwəkiēn i ti nəri nə mə in piəvmiaha riti, nənə ramasan mə tihərpwi atukwatukw in.

Nəgkiariēn sampam

¹⁶ Pwəh Iərimənu səvəi nəməriniēn in əpa truvei pehe nəməriniēn m kīmiaha ia nəpīn me pam ia noien me pam. Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha pam. ¹⁷ Iou Pol iakamrai nəgkiariēn i ia rəgik mamīni ramasan tukumiaha. Ia nəkukuə me pam iakamrai iamīnhi irə mə tihəukurən nīraiēn səiou. In i nīraiēn səiou iakamrai iamīnhi irə. ¹⁸ Pwəh namašanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam.

Fas Timoti

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə me i Pol rımərai, Fas mine Seken Timoti mine Taetas, kani mə nəkukuə me səvəi pasta me, ti nəri nə mə haməgkiari ia wok mine noien səvəi pasta me. Timoti rınətui fwe Listra. Səvənhi tata iəmə Kris, mətə səvənhi mama pran Isrel. Səvənhi mama ramahatən in ia Nəkukuə Ikinan ia nouhiien səvənhi. Pol ramevən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə Timoti rukurirə in. In ramasitu ia Pol ia wok səvənhi. Nəpın Pol rımərai nəkukuə i, Timoti ramo wok rəmwhen ia iahatən mine iəmə asori səvəi nakalasia me fwe Efesas. Timoti in tamaruə riti, mətə ruvehi wok səvəi niriien nakalasia me. Ro pen Pol rırai nəkukuə i revən tukwe. Ia nəkukuə i Pol ramasitu irə maməvəhag min ia wok səvənhi. Pol raməvəhag min mə traməkeikei məsiari ti nahatən eikuə me mine nahatənien me səvənraha səməme həpwəh natukwatukwien. Pol rokeikei pik Timoti, ro pen ruvei pen nəvəhagien me min mə trəfo irə ti nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kumwesən.

¹ Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. Kumwesən sə rauvehimiru kitaha mine Iesu Kristo sə saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə irau krouni nəkwanrau mə tako.

² Iakamrai nəkukuə i mik, Timoti. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhien. Pwəh Tata Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine napiien mine nəmərinuien mik.

Timoti trinise nahatən eikuə me

³ Fwe kupwən, ia nəpın iakinamevən fwe profens Masetonia, nənə, iakini pehe tukw ik i mə tikamarə pəpım ia taon nəha Efesas. Nərmama nepwın nəha ikin hamarə irəha kamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien atukwatukw. Mətə ik tikinise irəha mə tuhəpwəh noien noien nəha. ⁴ Tikini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nətərig pikien ia kwənagei eikuə me mine nəgkiariien sə rani pik kwənəkwus me səvəi kaha kupwən me. Nəgkiariien me nəha kamhəvi pehe a nəvisəien me. Ko həpkasitu mhə ia iərmama riti mə tro wok səvəi Kumwesən. Wok nəha nərmama səməme kamhahatətə a kamho. ⁵ Tikəvəhag m nərmama me səkitaha mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei irəha me. Pwəh rerınraha rəmher. Pwəh irəha hamo a noien me səməme irəha həukurən mə ramasan. Pwəh irəha hahatətə pərhien ia Kumwesən. ⁶ Nərmama nepwın hənəpwəh noien me i, mhənəti karen,

mhəuvavən ti nəgkiariien sə nīpwran riwən. ⁷ Irəha hokeikei pik nahatənien Loa, mətə həreirei nīpwrai nəfe kamhəni, nəri auər a mə kamhəgkiari skai tukwe mə həukurən.

⁸ Kitaha səukurən mə Loa in ramasan, mətə nərmama tuhaməkeikei mhahatən nərmama irə ia noien atukwatukw səvənhi. ⁹ Kitaha səukurən mwi mə kīpkəmri mhə Loa raməmak ti nəkur atukwatukw me, mətə kəmri Loa raməmak ti nəkur kamhərui loa, mine nəkur kənpəwənraha riskai, mine nəkur həpkahatətə mhə ia Kumwesən, mine nəkur kamho noien ərəha, mine nəkur həpko mhə nəkur ikinan me, mine nəkur həpkəmher mhə, mine nəkur kamhousi əpune tata mine mama səvənraha, mine nəkur kamhousi əpune nərmama. ¹⁰ Kəmri Loa raməmak ti nərman mine nīpran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, mine nərman səməme kamhəiri atukw a irəha me, mine nərmama kamhakres iərmama mə tuhoslef irə, mine ieikuə me, mine nəkur kamheikuə ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin, mine nəkur kamho noien ərəha me nēpwīn mwi. Ouəh, nīpərhienien kəmri Loa raməmak ti nəkur kamho narimnari me pam nəha sə ramərarki nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ratukwatukw. ¹¹ Kumwesən in rasori mukuraan nərmama kamhəgnəgīni in. Nəgkiariien atukwatukw nəha iakani raməmak ia nəgkiariien amasan səvənhi. In rīnəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgik, nənə iakaməvisau irapw i.

Iesu rīnapi Pol

¹² Iesu Kristo Iərimənu səkitaha sə ramo iakiskai ti noien wok səvənhi, iakani tanak tukwe in ti nəri nə mə in rīnəkiri iou mə iakəmwhen, mətigite ia nīrak, məmri iou iakamo tukwini nari min. ¹³ Fwe kupwən, iou iərmama riti sə iakani ərəha nəghīn, nənə mamometə nərmama me səvənhi, məmousi pik irəha. Mətə in rāpi iou ti nəri nə mə iapkini mhə ihi nīpərhienien irə, nənə, mīreirei mə nəfe nəha iakamo. ¹⁴ Iərimənu səkitaha rətəgi irapw namasanien səvənhi ia nīrak rasori pik irəhar nahatətəien mine nokeikeiien sə ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁵ In i nəgkiariien pərhien, nənə, kitaha pam tsaməkeikei mhəni nīpərhienien irə. Iesu Kristo rīməuvehe ia tīprənə i mə truvehimīru nərmama ərəha me. Iou iəmə iakərəha anan məpi raka pam irəha. ¹⁶ Mətə Iesu Kristo rīnapi iou mə iou iakərəha anan rəmwhen ia nīmtətien riti sə ramahatən mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis nīpko mhə sampam ramevən ti nərmama ərəha me, pwəh nərmama nēpwīn hətōni mho rəmwhen sə iakino həni nīpərhienien irə, nənə in truvei pen nīmiruien rerīn mīnraha. ¹⁷ Kumwesən in Iərimənu rerīn. In

ripkemhə mhə. Ko səpkətoni mhə. Nənə in əpa in Kumwesən. Pwəh nisiaien mine nəgnəginiien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

¹⁸ Nəgkiariien i iakani pehe tukw ik i təkwtəkwni, nərik Timoti, rəmwhen a ia nəgkiariien me nəha profet me nepwīn hāmāni ia niram fwe kupwən. Tikuvehi nəgkiariien me i pwəh hasitu ia niram ia naruaɡənien amasan sə ikamaruaɡən irə. ¹⁹ Tikaməkeikei məkwətəmhiri əknekīn nahatətəien səim, məpwəh noien nari riti sə tro ik ikregi fwe ia rerim mə ikino nərhāien. Nərmama nepwīn ho noien me nepwīn sə həukurən mə rərəha, nənə ia noien nəha hənouraha nahatətəien səvənraha rəmwhen ia nitətə sə rəpəruə ia nīmaha. ²⁰ Iəmə mi nəha Hameneus mine Aleksanta irau mwī nəha irəha mīnraha. Iou iakinəsēni raka irau mə krouəmāk ia rəgi Setan pwəh krouukurən mə trouəpwəh nini ərhāien Kumwesən.

2

Nəvəhagien me ia nīkaren səvəi nəfwakiiē

¹ Nəri sə iakokeikei mə takukupwən mīni ro iamīnhi irə. Tikəvəhag m nərmama me səkitaha mə irəha tuhaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ti nərmama me pam, nənə mhəres in mə trasitu ia nīrəha, muvei pen nəfē riwən ti nīrəha. Nənə tuhaməkeikei mhāni mwī tanak ramevən ti Kumwesən ti nīrəha. ² Irəha tuhəfwaki ti kīg me mine nərmama me pam səməme kamhəuvehi nasoriien mə kitaha tsarə ia nəmərinuien mine narəien afafa, mharə irə, mhəsiai Kumwesən, nənə mhəsi pen noien atukwatukw me. ³ Noien i ramasan nənə nəpīn Kumwesən səkitaha sə rauvehimīru kitaha trətōni rerin ragien. ⁴ In rokeikei mə truvehimīru nərmama me pam, nənə mokeikei mə irəha tuhəuvehe mhəukurən nəgkiariien pərhien səvənhi. ⁵ Kumwesən kuatia a ramarə, nənə, Iərmama kuatia a ramərer ia nīmwrhenhi Kumwesən mine nərmama mavi simwīn irəha. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo ⁶ sə rīməuvei pehe atukw a in ia nəpīn atukwatukw ti nərəkuien suatuk səvəi nərmama me pam mə trifi irəha ia noien ərəha me səvənraha. Nənə ramahatən mə Kumwesən rokeikei mə truvehimīru nərmama me pam. ⁷ Nəri in i kuvehi utə iou tukwe aposol mine ia hatən səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan mīnraha sə raməgkiari ia nahatətəien mine nīpərhienien. (Iakani pərhien iapkeikuə mhə.)

⁸ Ro iam̄nhi irə iakokeikei mə ia kwopun me pam nərman me tuhəuvehi utə rəginraha rəmher, mo ikinan i, nənə mhəfwaki m Kumwesən. Irəha tuho iam̄nha irə mhəpwəh niemaha mine nəvisəien.

⁹ Nənə iakokeikei mə nīpran me tuharkahu ia tinari sə ratukwatukw a, rīpko mhə tinari kavi nətərigien səvəi nərman irə, uə tinari kamarkahu i kamərpwi tukwe. Rərəha mə ho nimwai nukwənenraha mə tuhərpwi tukwe uə həuvehi pen marəmarə me kino ia kol mine perel me, uə harkahu tinari nənimen rutə pik. ¹⁰ Irəha tuhaməkeikei mharkahu ia noien amasan me rəmwhen ia karkahu səvənraha, ti nəri nə mə in i noien atukwatukw sə nīpran me səməme kamhəni mə irəha hokeikei Kumwesən tuho.

¹¹ Nəp̄in kamahatən nakalasia me, pwəh nīpran me hafafa mhəpwəh nəgkiariien, mhəsiai nahatən me, mhəuvehi nukurəniēn. ¹² Iou iapkəsēni mhə mə nīpran tuhahatən uə hərimənu ia nərman. Irəha tuhaməkeikei mhafafa, ¹³ ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən rīməkupwən mo Atam kurirə ro If. ¹⁴ Nənə rīpko mhə Atam nə Setan rīməkupwən meikuə irə nənə ro nəkwān, mətə If rino nəkwai Setan nənə mərui nəgkiariien səvəi Kumwesən. ¹⁵ Mətə mə pran raməmwur pen ia nahatətəien, mine nokeikeiēn, mine noien sə rəmher mo ikinan i, nənə in prən afafa, nəp̄in raməmisə ti tini mə trətui, Kumwesən trətui amasan tukwe muvehimīru in.

3

Noien səvəi elta me mine tikon me

¹ In i nəgkiariien pərhiēn. Trini minuə iərmama riti rokeikei mə truvehe iəmā asori sə ramətui ti nakalasia me, nənə, in rinokeikei wok riti sə ramasan. ² Iəmā asori sə rauvehi wok nəha noien səvənhi traməkeikei mo iam̄nhi irə. Kəpwəh nətəien noien ərəha riti irə. In səvənhi pran kuatia a. Rīpko mhə in iərmama sə ramənimwi pik, mətə in nətərigien səvənhi raməmak amasan ia nəp̄in me. In iərmama sə kamsiai in. In iərmama sə raməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmana pwispwis me. In iahatən amasan riti. ³ Iərmama sə ramənimwi pik uə ramousi iərmama ko rīpkuvehi mhə wok i. Mətə iərmama sə noien səvənhi ramasan məpou, rəpwəh nəvisəien, mīpkokeikei pik mhə mane, in rukurən nuvehiiēn wok i. ⁴ In traməkeikei miri amasan nərmana kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi, nənə mo nīpwnətīn me tuhəsiai in mho nəgkiariien səvənhi. ⁵ Trini minuə iərmama riti rīreirei niri amasanien nərmana kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi, nənə, trəfo miri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən? In rīreirei noien. ⁶ Iərmama rahatətə vi a ia Iesu rīpkəmwhen

mhə mə truvehi wok i kamo rərpwi tukwe mīmwei pen ia nərəhaien sə Setan rino nənə Kumwesən rərpwīn noien ərəha səvənhi. ⁷ Rəmwhen a mwi iərmama sə rauvehi wok iamīnhi nərmama me fwe iruə tuhaməkeikei mhəni amasan in kamo in rīmwei pen ia kwənkru səvəi Setan nənə kīni ərəha in.

⁸ Ia noien a mwi nəha tikon me noien səvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nərmama səməme kamsiai irəha. Nəgkiariien səvənraha ripko mhə kəru. Həpkənimwi pik mhə nənīmwiien skai rəmwhen ia waen. Irəha həpkokeikei pik mhə mane. ⁹ Irəha tuhaməkeikei mhəkwtəmhirī noien səvəi nahatətəien Kumwesən rino pui pehe ia nətərigien səvənraha sə rəmher. ¹⁰ Nərmama səməme hokeikei mə tuhəuvehi wok səvəi tikon, nakalasia me tuhaməkeikei mhəkupwən mhətə amasan irəha. Trini mīnuə həpkətə mhə noien ərəha riti ia nīrəha, nənə, irəha həukurən nuvehien wok nəha.

¹¹ Ia noien a mwi nəha nīpran me səvəi tikon me^a noien səvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nīpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nīpran me səvəi nīniien nīkare iərmama uə nīpran me səvəi nənīmwiien, mətə irəha nīpran me səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nīrəha ia narimnari me pam.

¹² Iərmama riti sə rauvehi wok səvəi tikon traməkeikei miri pran kuatia a, nənə, miri amasan nīpwnətīn me mīne nərmama pam kamharə ia nəkwai nīmwə səvənhi. ¹³ Nərmama səməme kamho amasan wok səvəi tikon nəghīnraha tramasan irə, nənə, irəha tuhəpkehekīr anan mhə mhəgkiari ia nahatətəien səvənraha sə ruku pen tī Iesu Kristo.

¹⁴ Təkwtəkwiuni nəha, nəpīn iakamrai nəkukuə i mik, rərīk ramrhi mə tripkō mhə tui iakuvehe mətōni ik. ¹⁵ Mətə trini mīnuə iapkuvehe akwauakw mhə, nənə, nəkukuə i tro nukurənien i mik mə nəfe nəha noien ratukwatukw nərmama me ia nəkwai nīmwə səvəi Kumwesən tuho. Nərmama ia nəkwai nīmwə nəha kani irəha mə nakalasia me səvəi Kumwesən sə ramīru, irəha həmwhen ia pos asori mīne nəri skai kavvrhəkin nīmwə ia təkuren, mamhīrhan nəgkiariien pərhiēn. ¹⁶ Nənə nīpərhiēnien nəgkiariien i kīno pui pehe in nukune nahatətəien səkitaha rani nari riti rasori, mani mə, “In rīməier pehe tukutaha nīpwrān rəmwhen ia nīpwrataha.

Nənīmwiin Ikinan rahatən amasan mə in iəmə atuk-watukw.

3:7: 2Kor 8:21   **3:11:** Taet 2:3   **a 3:11:** Suatuk riti mwi tī nuvsiniien nəgkiariien i ro iamīnhi irə. “Ia noien a mwi nəha, tikon nīpran me noien səvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nīpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nīpran me səvəi nīniien nīkare iərmama uə nīpran me səvəi nənīmwiien, mətə irəha nīpran səməme nərmama həukurən nətigiteien ia nīrəha ia narimnari me pam.”   **3:15:** Efes 2:19-22   **3:16:** Jon 1:14, Mak 16:19

Nagelo me hətöni in.

Kəvisau irapw nəgkiariien səvənhi ia tənəmtənə me.
Nərmama me i ia təkure tiprənə i həni nīpərhiēnien irə.
Kuvehi utə in revən fwe ia neiai.”

4

Pol raməvəhaq m Timoti

¹ Nənīmwin İkinan rani irapw amasan mə tramevən ipaka ti nəpīn sampam nənə nərmama nepwin tuharaka ia nahatətəien səvənraha, mhəuvən mhətərig pīk ia nənīmwin me səməme kamheikuə mine nəgkiariien me səməme nəremhə me kamhahatən. ² Nəgkiariien me nəha ieikuə me nepwin tuhəni irapw. Nətərigien səvəi ieikuə me nəha rīnərəha anan ro pen həkregi sas mhə fwe ia rerīnraha noien ərəha me səməme irəha kamho. ³ Irəha tuhənise iərman ti niriien pran, nənə, mhənise mwi irəha ti nəniien nəveginien me nepwin. Mətə Kumwesən rīno nəveginien me nəha mə tukəni. Nənə nərmama səməme kamhəukurən nəgkiariien pərhiēn, həni nīpərhiēnien irə, həkurən nuvehien, mhəfwaki mhəni vivi Kumwesən tukwe, mhəni. ⁴ Nəveginien me pam Kumwesən rīno ramasan a. Nari riti riwən nərmama tuhəpwəh nəniēn. Nərmama həkurən nəniēn nəveginien me pam trīni mīnuə həfwaki mhəni vivi Kumwesən tukwe. ⁵ Nəgkiariien səvəi Kumwesən mine nəfwakiien iamīnhi krauo nəveginien me pam hamasan a ti nəniēn.

⁶ Trīni mīnuə ikani irapw nəgkiariien i m piəvtaha me, ik iərmana riti sə ikamo tukwinī amasan nari m İesu Kristo. Nənə ramahatən mə ikīmrūə ia nəgkiariien pərhiēn me səvəi nahatətəien səkitaha mine nəgkiariien amasan kamahatən nərmama irə sə ikinesi pen raka. ⁷ Tikəpwəh nətərigien ia kwənagei eikuə me səməme nərmama həkisīiai mhə ia Kumwesən kamhəni. Nəpīn me pam tikaməkeikei mamarkut mamō noien me səməme Kumwesən rokeikei. ⁸ İkkurən trīni mīnuə ikamarkut mə nīpwram trīskai, noien nəha ramasan. Mətə trīni mīnuə ikamarkut nəpīn me pam mə tiko noien me səməme Kumwesən rokeikei, noien nəha ramasan məpi raka. Trasitu ia nīram ia nīmīruien səvəi ipwet mine mine nīmīruien sə truvehe kurirə.

⁹ In i nəgkiariien pərhiēn nənə kitaha pam tsaməkeikei mhəni nīpərhiēnien irə. ¹⁰ Kitaha samarkut mamhəsese ti nəgkiariien i mə sənəmri pen əknekīn raka nətərigien səkitaha ia Kumwesən sə ramīru. In rauvehimīru nərmama pam, mətə

4:1: 2Tim 3:1, 2Tes 3:3, 1Jon 2:18, İut 18   **4:3:** Jen 9:3, Rom 14:6, 1Kor 10:30-31

4:4: Jen 1:31, Wok Me 10:15   **4:7:** 1Tim 1:4, 6:20, 2Tim 2:16   **4:8:** 1Tim 6:6

4:9: 1Tim 1:15   **4:10:** 1Tim 2:3-4

in rauvehimiru pərhien irəha səməme kamhəni nīpərhienien irə.

¹¹ Tikəvəhag m nərmana mahatən narimnari me i. ¹² Pwəh nərmana tuhəpwəh nətə puuien ik ti nəri nə mə ik tamaruə a riti, mətə tikəmwur ia nəpīn me mə ik iərmana riti nəkur əfwaki me həukurən nukurirəien təmwki nisum ia nəgkiariien, ia noien, ia nokeikeien, ia nahatətəien, mine ia noien sə ratukwatukw məmher. ¹³ Tikaməkeikei mo wok i səvəi nəvsiniien Nəkukuə Ikinan m nərmana. Tikəvisau mahatən irəha ia nəgkiariien pərhien. Pwəh ruvehe mo səim wok tramərer kupwən ia nimiruien səim meste takuvehe. ¹⁴ Timoti, Kumwesən riməuvei pehe nasituien səvənhi mik ti noien wok səvənhi. In riməuvei pehe nasituien nəha nəpīn elta me səvəi nəfwakiiien hənəmri utə rəginraha ia niram. Ia nəpīn nəha profet me nepwīn irəha mwi həməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən riməni ia niram. Tikəpwəh nəpwəhien nasituien nəha raməmak auər a.

¹⁵ Tikaməkeikei mo narimnari me nəha iakani. Tikamarə mamə wok me nəha pwəh nərmana pam hətoni nimiruien səim mine wok səim rautə amasan. ¹⁶ Tikətui amasan tukw ik mine nəgkiariien sə ikamahatən nərmana me irə. Nəpīn me pam tiko iamīnhi irə. Trini minuə iko, nənə, tikuvehimiru ik mine nərmana səməme kamhətərig ik.

5

Nīpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

¹ Tikəpwəh nəgkiari skaiien m nərgharə me, mətə tikəgkiari amasan mīnraha rəmwhen mə irəha tata me səim. Tikəgkiari m ntəmaruə me rəmwhen mə irəha piām me, ² məgkiari m nīprənemə me rəmwhen mə irəha mama me səim. Tikəgkiari m nīpran vi me rəmwhen mə irəha kītirimam me. Nəgkiariien sə tikīni pen ti nīrəha i traməkeikei matukwatukw pam məmher.

³ Nīpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha səməme kamharə əpa, nakalasia me tuhaməkeikei mhasitu ia nīrəha. ⁴ Mətə mə nīpwnətī nīpran me nəha fwe uə nīmwipwīnraha me, tikahatən irəha i pwəh həukurən mə nəri sə irəha tuhəkupwən mho mhəsiai Kumwesən irə, in i tuhətui amasan ti nərmana səməme kamharə ia nəkwai nīmwə me səvənraha. Noien nəha rəmwhen mə kamhərpwīn tai nasituien m tata me səvənraha mine mama me mine kaha me. (Noien nəha ramasan ia nəmri Kumwesən mamə rerīn ragien.) ⁵ Mətə pran sə iərman səvənhi remhə məpwəh in əpa anan ramarə, in raməmri pen əknekīn nətərigien səvənhi ia Kumwesən. Ia nəpīn me pam ia nəpīn mine ia ran raməfwaki

m Kumwesən mə trasitu irə. ⁶ Mətə pran sə ro iam̄nhi, trini minuə ramətərig pik ti narimnari me səvəi nipwran ti niregiiən ramasan irə, in ramiru, mətə ia nənimw̄in rəmwhen mə ruvamhə raka. ⁷ Tikuvei pen nəvəhagien me i minraha mə irəha tuhaməkeikei mamho. Pwəh kəpwəh nətoniiən nərhəhien riti ia nirəhə. ⁸ İərmama riti traməkeikei mətui amasan ti nəkur imwəni me, nənə mukupwən mətui amasan ti səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. Mətə trini minuə ripko mhə, ramahatən pen mə in ripkahatətə pərhiən mhə ia Kumwesən. In rərəha məpi raka iərmama sə ripkahatətə mhə.

⁹ Trini minuə pran riti səvənhi iərman remhə məpwəh in, mətə nuk səvənhi ripkeste mhə ihi sikisti, tikəpwəh nırai peniən nəghin ia nəkukuə səvəi nasituien. İkukurən nırai peniən nəghin trini minuə fwe kupwən səvənhi iərman kuatia a, ¹⁰ nənə nəghin ramasan ia noien amasan me səvənhi, rəmwhen mə rinətui amasan ti nipwnətın me mamevən meste həpwınari, maməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmama pwispwis me, mamaikuas ia nisui nərmama me səvəi Kumwesən, mamasitu ia iavən ərəha me. Trini minuə ramo noien amasan me pam iam̄nhi, ikukurən nırai peniən nəghin ia nəkukuə nəha.

¹¹ Mətə tikəpwəh nırai peniən səməme həpkəprənemə mhə. Kurirə trini minuə nətərigiən səvəi nesi peniən mwı iərman ruvehe miskai ia rerınraha məpi raka nətərigiən səvənraha ia Kristo, nənə irəha hənua tuhesi pen mwı nərmən, ¹² nənə tukəkiri irəha minuə hənə noien ərəha mhərui nəgkiariien səvənraha mine nəfə həməni fwe kupwən mə tuho. ¹³ Nənə rərəha mwı ti nəri nə mə tuhəuvehe mhə irəha rarpaha me, mhəuvən ia nimwə riti mhəier mhəuvən ia riti. Nənə tuhəpkuvehe əpa mhə mhə irəha rarpaha me, mətə tuhəuvehe mwı mhə irəha nipran me kamhəni nıkare iərmama, nənə mhəpwəh noien wok, mamhəni nəgkiariien me ripkatukwatukw mhə mə tuhəni. ¹⁴ Ro iam̄nhi irə iakani pen ti nipran me nəha səməme həpkəprənemə mhə mə ramasan tuhesi pen mwı nərmən, mhərəhi nipwnətınraha me, mhətui amasan ti nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə me səvənraha. Nənə trini minuə ho iam̄nha irə, nənə nərmama səməme haməmwəki kitaha ko həpkini mhə nəgkiariien ərəha riti mhəuəsi kitaha irə. ¹⁵ Mətə nipərhieniən nipran me nepw̄in hənəpwəh raka suatuk atukwatukw nənə mamhəkurirə Setan təkwtəkwuni.

¹⁶ Nipran me i səməme kamhəni nipərhieniən ia İesu tuhaməkeikei mhətui amasan ti nipran me i ia kwənəkwus səvənraha səməme nərmən me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. İrəha tuhəpwəh naraka peniən irəha m nakalasia me

mə tuhamətui amasan ti nirəha. Nənə ro iaminihi irə nakalasia me tuhəukurən nasituien ia niṗran me i səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha əpa anan kamharə.

¹⁷ Nəmə asori me səvəi nəfwakiien səməme kamhəiri amasan nakalasia me, nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiai irəha, nənə mhərəkū irəha. Tuhəkupwən mho iaminihi irə ia elta me səməme kamhəsese mamhəvisau mamhahatən. ¹⁸ Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə Nəkukūə Ikinan rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniien tərhuī kau nəṗin rameivə testesi kwənuni wit mə tekin trier raka.” Nənə Nəkukūə Ikinan rani mwī mə, “Iərmama sə ramowok ratukwatukw mə tukərəkū in.” ¹⁹ Tikəpwəh nətəriḡien nəḡkiariien səvəi iərmama kuatia a sə rani mə elta riti səvəi nəfwakiien ramo noien ərəha, mətə mə iərmama kəru uə kahar kamharni, nənə, ikətəriḡ ia səvənrahar nəḡkiariien. ²⁰ Nənə elta me nəha səməme kamho noien ərəha, tikiṅise irəha ia nəmri nərmama pam mə elta me nepwīn mwī tuhəhekīr noien noien ərəha.

²¹ Ia nəmri Kumwesən, Iesu Kristo, nagelo me səməme Kumwesən riṁərṑi raka irəha, iakani pehe tukw ik i mə tikaməkeikei mamesi pen nəḡkiariien me səiου ia noien sə ratukwatukw. Tikəpwəh noien noien əpə iti m iərmama riti, nənə, mə mwī səpə iti m iərmama riti mwī. Mətə tiko rəmnəmwhen ia nirəha pam.

²² Tikəpwəh nəmri utə akwauakwien rəḡim mi ia iərmama riti məfwaki pen min mə truvehi wok səvəi nəfwakiien. Triṅi miṅuə in iərmama riti səvənhi fwe ikin nərəhaien, nənə, səvənhi nərəhaien trarə ia niram rəmwhen mə ik mwī ikiməuvehi nərəhaien səvənhi. Mətə ia nəṗin me pam tikəmher.

²³ (Ripkamasan mhə mə tikamənimwi a nui, mətə ramasan mə tikənimwi ouihī waen kwopti pwəh rasitu ia tiṗwim miṅe nemhəien me sə ramo ik ia nəṗin me.) ²⁴ Noien ərəha me səvəi nərmama nepwīn həuvəier irapw raka, nəri auər a mə nəṗin sə Kumwesən trərpwīn noien ərəha irə ripkuvehe mhə ihi, mətə noien ərəha me səvəi nərmama nepwīn tuhəpkier irapw kurirə. ²⁵ Rəmwhen a mwī noien amasan me səvəi nərmama nepwīn həuvəier irapw raka nənə səməme kamhərkwafə ihi təkwtəkwuni, irəha mwī tuhaməkeikei mhəier irapw.

6

Slef me tuhaməkeikei mhəsiai nəmə asori me səvənraha

¹ Pwəh slef me pam həsiai amasan nəmə asori me səvənraha kamo nərmama nepwīn həni ərəha nəḡhi Kumwesən miṅe nəḡkiariien səkitaha samahatən nərmama irə. ² Slef me

səməme nəmə asori me səvənraha kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu irəha tuhəpwəh noien nəha kamhəni mə, “Ēh, iəmə asori nəha in piəvtaha a riti,” nənə, irəha tuhəpkisiai amasan mhə. Mətə irəha tuhaməkeikei mho pik mwi wok ia rerinraha pərhiēn, ti nəri nə mə səvənraha iəmə asori in iərmama riti sə rani nīpərhiēnien ia Iesu, nənə irəha hokeikei in. Tika-hatən narimnari me i, mini pen ti nərmama mə tuhaməkeikei mamho.

Noien səvəi nokeikei pikien mane

³ Trini minuə iərmama riti ramahatən nərmama, nəgkiariien səvənhi traməkeikei mesi pen nəgkiariien atukwatukw səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha mine nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ro ikinan i. Mə in ramahatən nəgkiariien me nepwin ropə ia nəgkiariien nəha, ⁴ in ramərpwi in, mīpkukurən anan mhə nari. Nətərigien səvənhi ramemhə rokeikei pik nəgkiariien ti nəsiesien me səməme kamhəvi pehe nəmwəkiiēn mine nəvisəien. Noien nəha ro nərmama kamhəni ərəha nəghinraha me, nənə, mamhətərig ərəha ia nīrəha me, ⁵ ia nəpin me pam kamhousari. Noien nəha səvəi nərmama səməme nətərigien səvənraha rərəha. Irəha kamhəruei ia nəgkiariien pərhiēn, mamhəni mə noien nəkwai Kumwesən in suatuk riti səvəi nuvehiiēn mane mine nautə.

⁶ Nīpərhiēnien, trini minuə kitaha samo nəkwai Kumwesən, noien nəha trasitu asori ia kitaha, mətə tsaməkeikei mamhagien a, nəri auər a mə səkitaha nautə rouihi a uə rasori. ⁷ Səukurən mə nəpin sənətui pehe ia tiprənə i, nənə, mhəpkuvehi mə nari riti mhəuvehe. Nənə nəpin tsemhə irə, ko səpkuvehi mhə mwi nari riti mhərərig. ⁸ Mətə trini minuə sənətaha nəveginien mine tinari səkitaha rəmwhen a, nənə kitaha tsagien. ⁹ Nərmama səməme hokeikei pik mə nautə səvənraha trasori, nənə riməru a ti nīrəha mə tuho noien ərəha me rīpik. Rəmwhen ia kwənkru riti rəkure tərini irəha ia təpuapəg səvəi nərəhāien, nənə, irəha hokeikei mə tuho narimnari me rīpik səməme həpkamasan mhə ti nīrəha mamhouraha irəha. Nənə nokeikeiēn səvəi narimnari ərəha me nəha trouraha nīmīruēn səvənraha. ¹⁰ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə noien səvəi nokeikei pikien mane in nukune noien ərəha me səpəmsəpə. Noien nəha ruvəiri raka raka nərmama nepwin ia nahatətəien səkitaha, mo irəha ho noien me rīpik təkwtəkwuni rerinraha raməmisə tukwe rəmwhen mə həpi atukw a irəha ia nau.

Pol raməvəhaq m Timoti

¹¹ Mətə ik iərmama səvəi Kumwesən tikaraka məpwəh nevēnien ipaka ti noien ərəha me nəha. Tikamarə mamō natukwatukwien, mamō nəkwai Kumwesən, mamahatətə ia Kristo, mamō nokeikeien, mamərer əknekin, mamō ik iəmə noien səim ramasan məpou. ¹² Naruagənien amasan səvəi nahatətəien, tikaruagən irə, muvehi əknekin nimiruien rerin sə Kumwesən rinəkwein ik tukwe fwe kupwən nəpən ikiməni irapw amasan nahatətəien səim ia nəmri nərmama həpik. ¹³ Kumwesən in nukune nimiruien. Iesu Kristo in iərmama sə rīməni irapw amasan nəgkiariien pərhien ia nəmri Ponjes Paelat. Ia nənimənrau iakani pehe tukw ik i mə ¹⁴ tikaməkeikei mo nəgkiariien i kuvei pehe mik. Tiko ia su-atuk sə rəmher. Pwəh nərmama həpwəh nətonnien nərəhaien riti ia niram. Tiko iamīnhi irə mamevən meste Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehē mwi. ¹⁵ Nuveheien səvənhi Kumwesən tro rier pehe ia nəpən atukwatukw səvənhi. In Kumwesən sə kaməgnəgini in. In əpa ramərimənu ia narimnari me pam. In Kig sə rasori ia kig me. Nənə in Iərimənu sə rasori ia nərimənu me. ¹⁶ In əpa ripkəmhə mhə mamarə rerin ia kwopun riti rukuraan ikin, nənə, iərmama riti ko ripkevən mhə ipaka. Iərmama riti ripkətoni raka mhə in, nənə, tipkətoni mhə mwi. Pwəh nisiaiien mīne nərimənuvien sə tripkīwən mhə krauevən tukwe in. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

¹⁷ Tikəgkiari m nərmama me nautə səvənraha rasori ia nitətə səvəi ipwet mīne, mīni pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehi utə pikien irəha, mhəpwəh nəmri pen əknekinien nətərigien səvənraha ia nautə, nautə səvəi təkwtəkwuni a mətə trakwakwi riwən. Irəha tuhaməkeikei mhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia Kumwesən sə rauvei pehe narimnari me ripik m kitaha mə reritaha tragien.

¹⁸ Tikini pen ti nirəha i mə tuhaməkeikei mho noien amasan. Pwəh noien amasan me nəha səvənraha hasori mhəmwhen ia nautə səvənraha. Irəha tuhaməkeikei mhasitu mhəriari m nərmama. ¹⁹ Noien nəha rəmwhen mə hənəite nautə me ripik sə trasitu ia nirəha kurirə. Nənə irəha həkurən nuvehien nimiruien i nimiruien pərhien.

²⁰ Timoti, Kumwesən rīnəmri pehe raka nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgim. Tikaməkeikei mətui amasan tukwe, məpwəh nətərigien ia nəgkiariien auər a me səvəi tiprənə i uə nəgkiariien me kani mə nəgkiariien sə kauvehi nukurənen irə, mətə rekəm neikuəien. ²¹ Nərmama nepwīn kamhəkurirə ia nukurənen nəha, nənə, mhənəpwəh nahatətəien səvənraha.

6:11: 2Tim 2:22   **6:12:** 1Kor 9:25-26, 1Tim 1:18, 2Tim 4:7   **6:13:** Jon 18:36-37, Jon 19:11   **6:15:** Dut 10:17, Rev 17:14   **6:16:** Eks 33:20   **6:17:** Sam 62:10, Luk 12:20
6:19: Mat 6:20   **6:20:** 1Tim 4:7, 2Tim 1:14   **6:21:** 1Tim 1:6, 2Tim 2:18

Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

Seken Timoti

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəpın Pol ruvərai raka Fas Timoti mine Taetas kətoni mə kəkwtəmhiri mwi in kuvei puvnimwə ia kalapus. Nənə in rirai Seken Timoti ia kalapus fwe Rom. Pol rukurən mə nəpın səvənhi ruvəkwa kwa mə tremhə ro pen rirai nəkukuə i revən ti Timoti. Pol rəpwəh nokeikeien mə trətoni a Timoti, mətə rokeikei mə trətoni nənə muvehi utə nətərigien səvənhi ti nəri nə mə in rokeikei mə nəpın tremhə Timoti truvehi təmwhəkın ia wok səvənhi. Pol ramahatən Timoti ia nirrien nakalasia me maməvəhag min mə trərer isipwın ti nahatən eikuə me. Pol raməvəhag m Timoti mə Timoti traməkeikei məkwtəmhiri əknekın nəgkiariien sə ro nıpərhiēnien i kamahatən nakalasia me səvəi Kristo irə.

¹ Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwan mə tako. In rərhi pen iou mə takəvisau irapw nımıruien sə in rıməni mə truvei pehe m kitaha ruku pen ti Iesu Kristo.

² Nəkukuə i rauvehe tukw ik, Timoti, nərik keikei.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine napiien mine nəmərınuien mik.

Pol raməvəhag m Timoti

³ Ia nəpın mine ia ran, nəpın iakaməfwaki, rerik ramrhi rerin ik, nənə iakani vivi Kumwesən tukw ik. Iakamo tukwini nari min, mamə a noien me səməme iakukurən mə hatukwatukw ia nənimen rəmwhen ia kaha kupwən me səiou hənəmo. ⁴ Nəpın rerik ramrhi nise nənimem sə rınaiu, iakokeikei pik mə takətoni ik, nənə rerik ragien. ⁵ Rerik ramrhi nahatətəien pərhiēn səim, in nəha nahatətəien sə kaha pran səim Loes mine mama səim Iunis kroukupwən rouahatətə irə, nənə təkwtək wuni iakukurən amasan mə ik mwi ikamahatətə irə. ⁶ Ro iamınhi irə iakuə tako pwəh rerim ramrhi nəri fwe ia rerim ramo ikamskai ti noien wok səvəi Kumwesən. Kumwesən rəriari nəri nəha mik fwe kupwən nəpın iakəmri utə rəgik mi ia niram. Tikaməkeikei meireiri nəri nəha pwəh ruək. ⁷ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rıpkuvei pehe mhə m kitaha nənimwın riti sə ramo kitaha samhekır, mətə in ruvei pehe m kitaha nənimwın riti sə ramo kitaha saməskai, mamhokeikei kitaha me, mamhəkoui atukw kitaha mə tsəpkə mhə noien ərəha.

⁸ Ro iam̄inhi irə tikəpwəh naurisien ti n̄ini irapwien Iərimənu səkitaha, məpwəh naurisien mwi tukw iou, iərmama riti səvənhi sə iakamarə ia kalapus tukwe. Mətə pwəh krau pəri krouregi nəmisəien ti nəgkiariien amasan səvənhi. Kumwesən truvei pehe niskaiien mik mə tiko iam̄inhi. ⁹ In riməuvehimiru kitaha, nənə, məkwein kitaha ia nəkweinien sə ro ikinan i. In ripko mhə iam̄inhi irə ia kitaha ti noien me səkitaha, mətə in ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə resi pen a nətərigien atukw səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui nəp̄in tiprənə ramiwən ihi. Ia nəp̄in nəha in ruvəni raka mə truvei pehe namasanien səvənhi m kitaha truku pen ti Iesu Kristo. ¹⁰ Nənə təkwtəkwuni sətōni namasanien nəha ro m kitaha, ti nəri nə mə ləmə sə rauvehimiru kitaha riməier pehe. Iəmə nəha in nə Iesu Kristo sə rino sampam ia noien iərmama remhə, nənə ia nəgkiariien amasan səvənhi ramo nərmama me hətoni mə tuhəfo mhəuvehi nimiruien rerin. ¹¹ Kumwesən rinərpwi rəgin ia nirak, mini mə iou aposol riti sə takaməkeikei məvisau nəgkiariien amasan nəha, mahatən nərmama me irə. ¹² Nənə ti nəri nə mə iakamo iam̄inhi irə, iakamregi rərəha i ia kalapus. Mətə iapkauris mhə, ti nəri nə mə iakukurən iəmə sə iakani n̄ipərhiēnien irə. In rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgik, nənə iakukurən amasan mə trətui amasan tukwe mamevən meste nəp̄in səvənhi.

¹³ Timoti, tikaməkeikei məkwtəmhiri əknek̄in nəgkiariien me i səməme ikuvəregi raka iakini pehe tukw ik i. Nəgkiariien me nəha hatukwatukw, mamhahatən suatuk sə tikesi pen. Tikaməmwur pen ia noien mi nəha nahatətəien mine nokeikeien sə krauku pen ti Iesu Kristo. ¹⁴ Ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan sə ramarə ia reritaha tikaməkeikei mətui amasan ti nəri amasan sə kəmri pehe ia rəgin.

¹⁵ Ikuvəukurən raka mə nərmama pam fwe profens Esia hənəpwəh iou mhəuvavən. Iəmə mi nəha Fukelas mine Hemo-kenes irəha minraha.

¹⁶ Mətə iakaməfwaki mə Iərimənu səkitaha trapi nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas, ti nəri nə mə nəp̄in ripik in ramomasan iou, nənə mipkauris mhə iou mine jen me kinərihi iou irə. ¹⁷ Mətə nəp̄in rapirapw ia Rom, ramətui əmisə iou mamevən meste mətə iou. ¹⁸ Iakəfwaki mə Kumwesən trəsēni in rətōni Iərimənu səkitaha trapi in ia nəp̄in səvənhi. Nənə ikukurən amasan mə rasitu pik ia nirak fwe ia Efesas.

2

¹ Ro iam̄inhi irə, nərik, ik tikaməkeikei muvehi namasanien i raku pen ti Iesu Kristo pwəh ro ikiskai. ² Nənə nəgkiariien

1:8: Rom 1:16   **1:9:** Efes 2:8-9, Taet 3:5   **1:10:** 1Kor 15:55-57, Hip 2:14

1:11: 1Tim 2:7   **1:13:** 1Tim 1:10, 1Tim 4:6, 6:3, Taet 1:9, 2:1   **1:14:** 1Tim

6:20   **1:16:** 2Tim 4:16   **1:18:** Jut 21

sə ikuvəregi raka iakinahatən kimiaha irə ia nəmri nərmama me həpik, tikaməkeikei məmri pen ia rəgi nəmə me nepwɪn ikukurən nətigiteien ia nirəha mə tuhahatən nepwɪn mwɪ. ³ Tikəmisə krau mik rəmwhen ik iaruagən amasan riti səvəi Iesu Kristo. ⁴ Ikukurən noien səvəi iaruagən. Nəpɪn ramaruagən, ko rəpwəh nuvehien mwɪ wok me nepwɪn, ti nəri nə mə raməmwur mə iəmə asori səvənhi rerin tragien. ⁵ Iərmama səvəi naiuien traməkeikei mesi pen natuakəmien me səvəi naiuien. Mə rəpwəh ko kɪpkəfəfau pen mhə kəfəfau səvəi nisaiien irə. ⁶ Nənə iərmama sə raməmhū pɪk ratukwatukw mə in trukupwən mesi kwənkwai nari sə rutə ia nəmhiən səvənhi. ⁷ Rerim tramrhi nəfə iakamini pehe tukw ik i. Iərimənu səkitaha truvei pehe nukurənien mik, nənə tikukurən narimnari me pam.

⁸ Rerim tramrhi Iesu Kristo. In iəmə sə rinətui mwɪ ia nemhəien səvənhi. In kwənəkʷus səvəi Kɪg Tevit. In i nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw. ⁹ Iou iakamregi nəmisəien ti nəgkiariien amasan i. Kɪnərihi iou ia jen rəmwhen ia iou iəmə iakaməruɪ loa, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ko kɪpkərihi mhə ia jen. ¹⁰ Ro iamɪnhi irə, nəri auər a mə kamo nəmisəien me ia nirak, mətə takaməkeikei mamərər əknekɪn ia nəpɪn me ti nəri nə mə rerik ramrhi nərmama me nəha səməme Kumwesən ruvərɸi raka irəha. Ikokeikei mə irəha mwɪ tuhəuvehi nɪmɪruien vi sə raku pen ti Iesu Kristo, nənə mharə rerin irəha min ia nukuraanien asori səvənhi.

¹¹ In i nəgkiariien pərhiən:

Trini minuə səmamhə kitaha Iesu,

nənə tsaməkeikei mwɪ mhəmɪru pəri kitaha min.

¹² Trini minuə samərər əknekɪn ia nahatətəien səkitaha,

nənə tsaməkeikei mwɪ mhərɪmənu pəri kitaha min.

Trini minuə səni mə səreirei in,

nənə in mwɪ traməkeikei mɪni mə in rɪreirei kitaha.

¹³ Trini minuə kitaha səmwei ia nahatətəien səkitaha,

in traməkwtəmhirɪ ihɪ kitaha,

ti nəri nə mə in ko ripkətəfi mhə nəgkiariien me səvənhi.

Iərmama sə ramo tukwini amasan nari m Kumwesən

¹⁴ Tiko nərmama me səim pwəh rerinraha ramrhi narimnari me i ikani. Tikini pen ti nirəha i ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh nousariien ti nəgkiariien me. Noien nəha ko ripko mhə nari amasan riti, mətə ramouraha a nərmama səməme kamhətərig. ¹⁵ Tikəmwur mə ik iərmama riti səvəi wok sə

nəpɪn Kumwesən ramətə wok səim ko rini mə “Wok səim ramasan.” Nənə tikəpwəh niregiiien ikauris ti wok səim, ti nəri nə mə ikamahatən atukwatukw nəgkiariien sə ro nɪpərhienien. ¹⁶ Mətə nəgkiariien auər a me səvəi tɪprənə i, ik tikəpwəh niniien. Nəgkiariien me nəha tuhəiri pen nərmama həuvən isipwɪn ti Kumwesən. ¹⁷ Nəgkiariien səvəi nərmama səməme kəmhəgkiari iamɪnhi truviris rəmwhen ia nɪmwapw ruvehe masori. Nəgkiariien səvəi iəmə mi nəha Hameneus mine Faelitas ro iamɪnhi. ¹⁸ Irau krɪnouəpwəh raka nəgkiariien pərhien rauni mə nəpɪn sə Kumwesən tro nərmama me pam hətui mwi ia nemhəien ruvəuvehe raka. Ia nəgkiariien nəha səvənrau kraouraha nahatətəien səvəi nərmama me nepwɪn. ¹⁹ Mətə nəri əknekin Kumwesən rɪnəmri kauvrhəkin nɪmwə ia təkuren rəpwəh nikiuiien. Nənə kɪmərəi pen nəgkiariien me i ia nɪkaren: Riti mə, “Iərimənu ruvəukurən raka mə nərmama əfo me nəha səvənhi.” Nənə riti mwi mə, “Pwəh nərmama pam səməme kəmhəni nɪpərhienien ia nəghi Iərimənu həpwəh noien ərəha.”

²⁰ Ia nəkwai nɪmwə asori riti nəri kəməni pen nari me irə səpəmsəpə. Ripko mhə səməme nəha əpa kino ia aean mi nəha kol mine silva, mətə nepwɪn mwi nəha ikin kɪnərəi ia nɪpəri nei, nepwɪn mwi kino ia nise tɪprənə rərpwu muvehe miskai. Nepwɪn kəməni nari irə ia nəpɪn ikinan me. Nepwɪn kəməni nari irə ia nəpɪn auər a me. ²¹ Ro iamɪnhi irə trɪni mɪnuə iərmama riti rəpwəh noien ərəha me, məpərhi in, in truvehe məmwhen ia nəri kəməni pen nari irə sə kɪnəmri əpə mə səvəi nəpɪn ikinan me. Kɪnəpnəpenə raka irə mə iəmə asori səvəi nɪmwə nə rukurən nuvehien mo noien amasan me pam irə.

²² Mətə noien ərəha me ntəmaruə me hokeikei pɪk, ik tikaraka məpwəh nevənien ipaka ti nɪrəha. Ia nəpɪn me pam tikaməkeikei mamə noien atukwatukw, mamahatətə ia Kumwesən, maməkeikei nərmama, mamarə ia nəmərɪnuien. Tikamarə mamə noien me nəha kɪmiaha nərmama me nəha səməme kəmhəkwein Iərimənu ia rerɪnrəha sə ratukwatukw məmher. ²³ Tikərər isipwɪn ti nəresien me nəha nərmama həreirei nari kəmhəni. Ikukurən mə nəresien me nəha kəmhəvi pehe nəvisəien me. ²⁴ Mətə noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari m Iərimənu traməkeikei mopə. Ripko mhə in iərmama səvəi nəvisəien, mətə in iərmama sə ramasan ti nərmama pam. In iərmama sə rukurən nahatənien nərmama, nənə niemaha rɪpkəpi akwauakw mhə in. ²⁵ In iərmama sə raməgkiari məru ti nəmri atukwatukwien nərmama səməme haməmwəki in, pwəh Kumwesən rəsəni irəha hərərig ia noien

2:16: 1Tim 4:7   **2:17:** 1Tim 1:20   **2:19:** Nam 16:5,26, Jon 10:14, 1Kor 8:3, Aes 52:11   **2:20:** 1Kor 3:12   **2:21:** 2Tim 3:17   **2:22:** 1Tim 6:11   **2:23:** 1Tim 4:7   **2:24:** 1Tim 3:3, Taet 1:7   **2:25:** 1Tim 2:4

ərəha, mhəuvehe mhəukurən nəgkiariien pərhiēn. ²⁶ Ia noien nəha irəha ko həier irapw ia kwənkru səvəi Setan in rīməuvehi irəha irə mamō irəha hamō nəkwān.

3

Tramevən ipaka ti nəpīn sampam

¹ Mətə tikaməkeikei mukurən nəri. Tramevən ipaka ti nəpīn sampam narəien ia tiprənə i truvehe məknekin. ² Nərmama tuhokeikei atukw a irəha me, nənə mhokeikei pik mane. Irəha tuhəfiutə atukw irəha me, nənə mhərpwi pik irəha me. Irəha tuhəni nəgkiariien ərəha mhəuəsi nərmama me i. Irəha tuhərui nəkwai tata mine mama səvənraha. Nəpīn tukuvei pen nari amasan riti minraha, irəha tuhəpkini mhə tanak tukwe. Irəha tuhəpko mhə nəkur ikinan me ia nirəha. ³ Irəha tuhəpkapi mhə ti nərmama, mətə tuhərpwin a tai nərəhaiēn səvənraha. Irəha tuhəni nikare nərmama. Irəha tuhəreirei nari, mamho pen a nari ia nəpīn me, mhəpkokeikei mhə noien amasan. ⁴ Irəha tuhəuvsini təkutanraha m piəvnraha me, mho akwauakw noien ərəha, mhəpkətərig mhə ti noien səvənraha mine nəfe kamho. Irəha rerinraha trukue ia nəgnəginiiēn atukw irəha me, mhokeikei pik narimnari me nīpwrānraha ramregi ramasan irə, nənə, mhəpkokeikei mhə Kumwesən. ⁵ Ia nəmri nərmama tukətoni irəha hāmwhēn ia nəkur əfwaki me, mətə nəgse Nənimwin səvəi nəfwakiēn riwən ia nirəha. Nənə ik tikaməkeikei mərer isipwin ti nərmama səməme hamō iamīnhi irə.

⁶ Irəha me nəpwin kamhəuəvnimwə ia nəkwai nimwə me mamheikuə ia nīpran me. Nīpran me nəha nəgsenraha riwən, həuəpəmpəm ia noien ərəha me, nənə narimnari ərəha me səpəmsəpə hokeikei pik ramiri irəha. ⁷ Kamahatən irəha ia nukurəniēn ia nəpīn me, mətə ko irəha həkukurən amasan mhə nəgkiariien pərhiēn ia nəpīn riti. ⁸ Ikukurən klepa mi nəha Janes mine Jampres sə krauni ərəha Moses fwe kupwən. Nərmama me i iakani, irəha hāmwhēn ia nirau, mamhəni ərəha nəgkiariien pərhiēn. Irəha nərmama me nətərigiēn səvənraha rikou, həkahatətə pərhiēn mhə ia Kumwesən. ⁹ Mətə irəha tuhəpkarə əpwəmwis mhə. Nərmama me pam tuhətə sas noien ikou me səvənraha rəmwhēn ia nərmama me hənətə sas noien ikou səvəi Janes mine Jampres fwe kupwən.

Nəvəhagiēn sampam

¹⁰ Mətə ik, Timoti, nəpīn ikinakurirə ia nirak fwe kupwən, ikuvəregi raka nahatəniēn səiou, minətə raka noien səiou sə iakamarə mamō. Ikinətə raka nəfe iakaməmwur tukwe ia nimiruiēn səiou. Ikinətə raka nahatətəiēn səiou, mine

nətərigien səiou sə iakaməfo mo raməpwəmwis. Ikinətə raka nokeikeien səiou, mukurən mwi nərierien səiou sə iakamərer əknekīn irə ia nəpīn me. ¹¹ Ikinətə raka nometāien me mine nəmisiāien me kino ia nirak fwe ia taon me nəha Antiok mine Ikoniam mine Listra. Kinamometə iou iamīnhi irə, mətə Iərimənu səkitaha ruvehi raka iou ti nəmisiāien me pam nəha. ¹² Nipərhienien, nərmama me pam səməme hokeikei mə tuhəuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo, nənə mamharə ia narāien sə Kumwesən rokeikei, tukaməkeikei kometə irəha. ¹³ Mətə nərmama ərəha me mine nərmama eikuə me narāien səvənraha sə rīnərəha raka tripkuvehe mərəha mwi. Irəha tuhameikuə ia nərmama me, nənə mamheikuə atukw a mwi ia nirəha. ¹⁴ Mətə ik tikaməkeikei məkwətəmhiri əknekīn nəgkiariien sə kinahātən raka ik irə. Ikuvəni raka nipərhienien ia nəgkiariien nəha, mamahātətə əknekīn irə, mukurən amasan nərmama səməme hənahātən ik irə. ¹⁵ Fwe ia nouihienien səim ikuvəukurən raka nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan. Nəgkiariien me nəha kamhəuvei pehe nukurənien mik. Nukurənien nəha ramiri pen ik ikəvən mahātətə ia Iesu Kristo mə Kumwesən truvehimiru ik. ¹⁶ Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan haməuku pen ti Nənimwīn səvəi Kumwesən.^a Nəgkiariien me nəha hama-situ ia kitaha. Kitaha səukurən nīnīien nəgkiariien me nəha mhahātən nərmama, mhəni pui noien ərəha me səvənraha, mhəkoui atukwatukw irəha, mhəvəhag mīnraha ia noien atukwatukw. ¹⁷ Nəpīn samo iamīnha irə tro iərmama səvəi Kumwesən ruvehe məmwhen ti noien wok amasan me pam.

4

Timoti traməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan

¹ Timoti, təkwtəkwwuni iakaməgkiari pehe mik rəmwhen krau krouərer ia nəmri Kumwesən mine Iesu Kristo. Ikuurən Iesu Kristo in iərmama sə trəkiri nərmama me pam ti noien me səvənraha, nərmama səməme kamhəmīru mine səməme həuvəmhə raka. In trier pehe mwi mərimənu ia nitətə səvənhi. Ti nəri nə mə tro iamīnhi irə, ro pen iakani pehe tukw ik i mə ² tikaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien səvənhi, mamərer mwatuk tukwe ia nəpīn me pam, nəpīn nərmama hokeikei mə tuhəregi mine nəpīn nərmama həpwəh nokeikeien mə tuhəregi. Tikini pui noien ərəha me səvənraha, mīnise pen əknekīn ti nirəha mə tuhəpwəh, muvei pen nəgkiariien sə trasitu ia nirəha,

3:11: Wok Me 13:50, Wok Me 14:5,19, Sam 34:19   **3:12:** Mat 16:24, Jon 15:20, Wok Me 14:22   **3:14:** 2Tim 2:2   **3:15:** Jon 5:39, 2Pit 1:20-21   **3:16:** Rom 15:4, 2Tim 2:21   ^a **3:16:** Suatuk riti mwi ti nīnīien nəgkiariien i ia vas 16 ro iamīnhi irə: Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan Kumwesən rīneiahag pehe irə.   **4:1:** Wok Me 10:42, Rom 14:9-10   **4:2:** Wok Me 20:20,31

mo iam̄nhi ir̄a s̄aim n̄at̄ar̄igien r̄əpw̄əmwis, n̄ənə, mahat̄ən amasan ir̄əha. ³ Tikam̄əkeikei mamō iam̄nhi ir̄a t̄i n̄əri n̄ə m̄ə n̄əp̄in riti tr̄ipkuvehe n̄ərmama me tuh̄əpk̄ət̄ar̄ig mh̄ə n̄əgkiariien s̄ə ro n̄ip̄ər̄hienien, m̄ət̄ə ir̄əha tuh̄əsi pen n̄at̄ar̄igien atukw s̄əv̄ənraha, n̄ənə mh̄ət̄ui nahat̄ən me s̄əm̄əme tuh̄əni n̄əgkiariien s̄ə n̄əkw̄əreḡinraha r̄əfīəfīə t̄i n̄ireḡiien. ⁴ Ir̄əha tuh̄əpw̄əh n̄əgkiariien s̄ə ro n̄ip̄ər̄hienien, n̄ənə mh̄əuv̄ən mh̄əkurir̄ə kw̄ənagei eikūə me. ⁵ M̄ət̄ə ik, tikam̄əkeikei mo n̄at̄ar̄igien s̄aim pw̄əh ram̄əmak amasan ia n̄əp̄in me. Tik̄ərer̄ əkn̄ekin ia n̄əmis̄əien me s̄ə kamo ia n̄iram, n̄ənə mo wok i s̄əv̄əi n̄əvis̄aiien n̄əgkiariien amasan, n̄ənə mo pam wok s̄aim s̄ə Kumwes̄ən ruvei pehe mik m̄ə tiko.

⁶ Iakani iam̄nhi ir̄a t̄i n̄əri n̄ə m̄ə tr̄ipko mh̄ə tui n̄itek raiu r̄əmwh̄en ia waen i k̄ət̄əgi pen ia t̄əkure n̄ifat̄ə kuvei pen m Kumwes̄ən. S̄əiou n̄əp̄in takier ir̄ə ruv̄əuvehe ipaka. ⁷ Ia n̄im̄ir̄uiien s̄əiou r̄əmwh̄en m̄ə iakamaruaḡən ia n̄aruaḡəniien amasan riti. R̄əmwh̄en m̄ə iakamaiu ia n̄aiuien əkn̄ekin riti. N̄ənə t̄əkw̄t̄əkw̄uni iakino sampam ir̄ə, n̄ənə iakamahat̄ət̄ə ihi. ⁸ T̄əkw̄t̄əkw̄uni kin̄əpn̄əpen̄ə k̄əf̄əfau riti fwe s̄əiou kam̄əf̄əfau pen ia n̄əm̄ə atukwatukw me. Īərim̄ənu s̄ək̄it̄aha ram̄əkiri atukwatukw nari in truvei pehe k̄əf̄əfau n̄əha miou ia n̄əp̄in s̄əv̄ənhi. Tr̄ipkuvei pehe əpa mh̄ə miou, m̄ət̄ə truvei pen mwi m n̄ərmama me pam s̄əm̄əme hokeikei in n̄ənə mam̄heitenhi in m̄ə truvehe mwi.

Pol rokeikei m̄ə Timoti trev̄ən m̄ətoni in

⁹ Tikam̄əmwur muvehe m̄ət̄ə akwauakw iou, ¹⁰ t̄i n̄əri n̄ə m̄ə Temas rokeikei p̄ik anan n̄ar̄əien ipwet m̄inə s̄əv̄əi tipr̄ənə i, n̄ənə m̄in̄əpw̄əh iou, muvav̄ən fwe Tesalonaeka. Kresens ruvav̄ən fwe Kalesia, n̄ənə Taetas ruvav̄ən fwe Talmesia. ¹¹ T̄əkw̄t̄əkw̄uni Luk əpa ramar̄ə kimrau min. N̄əp̄in tikauvehe ir̄ə tikiri Mak kimrau min, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə in rukur̄ən nasi-tuien mo tukwini nari miou. ¹² Iakin̄ər̄hi pen Tikikas ruvav̄ən fwe Efesas. ¹³ N̄ənə n̄əp̄in tikauvehe ir̄ə, tikuvehi karkahu s̄əiou s̄əv̄əi n̄əkw̄ieiiien iakin̄əpw̄əh ram̄əmak ia nimw̄ə s̄əv̄əi Karpas fwe Troas. Tikuvehi mwi n̄əkukūə me. Iakokeikei p̄ik m̄ə tikuvehi s̄əm̄əme n̄əha kim̄ərai pen ia teki n̄əni.

¹⁴ Fwe kupw̄ən, Aleksanta, īəm̄ə s̄ə ramo nari ia aean, ro p̄ik n̄əmis̄əien miou. Īərim̄ənu tr̄ərpw̄in noien ər̄əha me n̄əha r̄ino miou. ¹⁵ N̄ənə ik mwi tikam̄əkeikei m̄əsiari in, t̄i n̄əri n̄ə m̄ə fwe kupw̄ən in ram̄əmwur m̄ə tr̄inise n̄əgkiariien s̄ək̄it̄aha.

¹⁶ N̄əp̄in iakin̄ərer̄ vi ia n̄əm̄ri īəm̄ə asori ia kwopun i m̄ə takini irapw n̄əgkiariien s̄əiou ia n̄ikaren s̄əv̄əi n̄əgkiariien

me nəha kamini ərəha iou irə, iərmama riti riwən ruvehe mərer ia nıkarek mə trasitu. Mətə irəha pam hap raka ia nirak. (Iakəfwaki mə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien nəha minraha.) ¹⁷ Mətə ia nəpın nəha İərimənu səkitaha ramərer ipaka tukw iou, mauvei pehe nıskaiien miou, mə iou iakukurən nəvisau irəpwien nəgkiariien me pam səvənhi, nənə nərmama me pam səməme həreirei Kumwesən həukurən niregiien. Nənə in ruvehi raka iou ia nəərəhaien nəha rəmwhen mə ruvehi raka iou ia nəkwai laeon. ¹⁸ İərimənu səkitaha truvehi raka iou ia noien ərəha me pam nərmama hənuə tuho ia nirak. In trətə amasan iou meste in ruvehi iou mevən fwe ia nitətə sə in ramərimənu irə fwe ia neiai. Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iaminhi.

Nəgkiariien sampam

¹⁹ Tikini pen ti Prisila mine Akwila mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas mə iakini ramasan ti nırəha i.

²⁰ Erastas rıpkukurirə mhə iou. In ramarə a fwe Korin. Nənə iakinəpwəh Trofimas fwe Maelitas, ti nəri nə mə in ramemhə.

²¹ Tikaməmwur muvehe akwauakw tukw iou kurirə nəpın səvəi nəkwieiiien ruvehe.

Iupulas, Putens, Linus, Klautia mine piəvtaha me pam ia kwopun i həni ramasan tukw ik.

²² Pwəh İərimənu səkitaha tramarə ia rerim, məriari pehe namasanien m kimiaha pam.

Taetas

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Taetas in riti nəha Pol. Iasitu riti səvəi Pol. Nəpɪn nepwɪn in ramavən irau Pol. Nakalasia me fwe tənə əmweris riti kani mə Krit, Taetas in iəmə asori riti səvənraha. Nəkukuə i rəmwhen ia nəkukuə mi səvəi Timoti. Nakalasia me fwe Krit həpkukurən amasan mhə noien səvəi nəfwakiien ti nəri nə mə irəha həpkuvehe vi a mhahatətə ia Kristo. Ro pen iərmama traməkeikei mevən masitu ia nirəha. Pol rini pen ti Taetas mine nakalasia me fwe ikin mə tuhəfarə irə. Pol rini pen ti Taetas mə trahatən irəha ia nɪpərhiēnien. In rahatən mwi Taetas ia niriiēn nakalasia me.

Pol ramrai nəkukuə i m Taetas

¹ Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən, nənə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. In rərhi pen iou mə takasitu ia nərmama me səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha. In rokeikei mə takasitu ia nirəha ia nahatətəien səvənraha, nənə masitu mwi ia nirəha mə tuhəukurən nəgkiariien pərhiēn sə ramahatən noien me Kumwesən rokeikei. ² In rərhi pen iou mə takasitu ia nirəha pwəh həmri pen əknekɪn nətərɪgɪēn səvənraha ia nɪmɪruēn rerin. Fwe tui, nəpɪn tɪprənə ramiwən ihi, Kumwesən sə rɪpkeikuə mhə ruvəni raka mə truvei pen nɪmɪruēn rerin nəha mɪnrəha, ³ nənə ia nəpɪn atukwatukw səvənhi in ro pui nɪmɪruēn nəha ia nəgkiariien səvənhi. Kumwesən sə rauvehimɪru kitaha rəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgɪk mɪni nəkwan mə takəvisau irapw irə.

⁴ Nəkukuə i rauvehe tukw ik Taetas. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhiēn. Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo sə rauvehimɪru kitaha trouəriari pehe namasianien mine nəmərinuēn mik.

Wok sə Taetas ramo ia tənə Krit

⁵ Iakinəpwəh ik ia tənə Krit mə tikəmri atukwatukw narimnari me səməme krau kɪpko mhə sampam irə. Rəmwhen iakiməni pehe tukw ik i, tikaməkeikei mevən ia rukwənu me pam muvehi utə elta me səvəi nəfwakiien. ⁶ Ikukurən nuvehi utəien iərmama riti trɪni mɪnuə noien səvənhi ratukwatukw pam, səvənhi pran kuatia, nɪpwnətɪn me kamhəni nɪpərhiēnien ia Iesu, kɪpkɪni mhə irəha mə kənkəpwənraha riskai, uə həpwəh nɪsiaiiēn tata mine mama səvənraha. ⁷ Iəmə asori sə ramətui ti nakalasia me ramo

tukwini nari m Kumwesən, ro iam̄nhi irə noien səvənhi traməkeikei matukwatukw pam. Rəṛəha mə kənkəpwə riskai, uə niemaha raməpi akwauakw in, uə ramən̄imwi pik, uə ramosi iərmama, uə ramo noien ikou mauvehi mane irə. ⁸ Mətə iərmama sə rauvehi wok i traməkeikei mo iam̄nhi irə: In raməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmama pw̄ispw̄is me. In rokeikei noien amasan, nənə mukurən nari. In ramo noien atukwatukw mine noien sə rəmher mo ikinan i. In ramatukəm amasan. ⁹ In traməkeikei məkw̄təm̄hiri əknek̄in nəgkiariien pər̄hien sə kinahatən in irə. Ia noien nəha in rukurən nasituien ia nərmama, mahatən irəha ia nəgkiariien atukwatukw, mukurən mwi nəmri atukwatukwien nərmama səməme kəmhəni nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien nəha.

¹⁰ Iakani iam̄nhi irə ti nəri nə mə nərmama həpik kənkəpwənraha riskai. Irəha kəmhəni nəgkiariien me nepw̄in n̄ipwran riwən, mamheikuə ia nərmama. Pər̄hien nəkur Isrel me nepw̄in nəha irəha kəmhə iam̄nhi irə mhəpi raka nərmama me nepw̄in. Irəha kəmhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama ti nahatən penien mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. ¹¹ Tikəṛəpinhə rə ia nəgkiariien səvənraha, ti nəri nə mə irəha kəmhəraha nərmama pam ia nəkwai nimwə nepw̄in, mamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ripkatukwatukw mhə mə tukahatən. Irəha kəmhə mə tuhəuvehi mane irə, mhəpwəh naurisien i. ¹² Iəmə Krit riti kupwən in profet riti səvənraha, in mwi riməni iam̄nhi mə, “Nəkur Krit irəha nərmama səvəi neikuəien ia nəpin me pam. Irəha həmwhen ia nəri əp̄rm̄in me. Irəha rəpaha me. Nəpin me irəha hokeikei mə tuhamani a nari.” ¹³ Nəgkiariien səvəi profet nəha ro a n̄ipər̄hienien. Ro iam̄nhi irə tikəgkiari skai m̄inraha pwəh irəha həuvehe mhahatətə ia nəgkiariien sə ratukwatukw, ¹⁴ mhəpwəh nesi penien kwənəgei me səvəi nəkur Isrel mine natuakəmien me səvəi nərmama me səməme hənəpwəh nəgkiariien pər̄hien. ¹⁵ Nərmama səməme həmher ia nəmri Kumwesən nari riti riwən sə tro irəha həuvehe mhəm̄kemik. Mətə nərmama səməme həm̄kemik ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə həpwəh n̄iniien n̄ipər̄hienien ia Iesu, nənə noien riti riwən sə tro irəha həmher. Ro iam̄nhi irə nətərigien səvənraha ramevən əpa ti nərəhəien, hərəirei nəkiriien noien me. ¹⁶ Irəha həni mə həukurən Kumwesən, mətə noien səvənraha ramahatən pen mə rekəm irəha hərəirei in. Nərmama me nəha hərəha anan, mamhəru i nəkwai Kumwesən. Irəha ko həpko mhə nari amasan riti.

1:9: 2Tim 4:3, Taet 2:1   **1:10:** 1Tim 4:7   **1:11:** Jon 10:12, 1Tes 5:2, 2Tim 3:6
1:13: 2Tim 4:2   **1:14:** 1Tim 4:7   **1:15:** Mat 15:11, Rom 14:20   **1:16:** 2Tim 3:5, 1Jon 1:6, 2:4

2

Taetas tramækeikei mahatən nægkiariien sə ratukwatukw

¹ Mətə ik Taetas nægkiariien səim tramækeikei mesi pen nægkiariien kamahatən nərmama irə sə ratukwatukw.

² Tikahatən nərgharə me mə rərəha irəha nərmama səvəi nənimwiien. Irəha tuhamækeikei mhəukurən nari, pwəh nərmama həsiai irəha. Irəha tuhamækeikei mamhahatətə pərhiien, mamhokeikei nərmama, mamhərer əknekən ia nəpən me.

³ Ia noien kuation a, tikahatən nīprənemə me mə irəha tuhamækeikei mho noien sə ro ikinan i rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Rərəha mə irəha kamhəni nīkare nərmama, uə kamhənimwi pik nənimwien skai rəmwhen ia waen. Irəha tuhamækeikei mhahatən nægkiariien sə ramasan,

⁴ mamhəvəhag m nīpran me səməme harə vi a irəha nərman mə irəha tuhamækeikei mhokeikei səvənraha me nərman me mine nīpwnətınraha me.

⁵ Irəha tuhamækeikei mhəvəhag m nīpran me i mə irəha tuhəuvehe mho irəha nīpran me səməme həukurən nari, mhəmher, mamhətui amasan ti narimnari me fwe ia rukwənu, nənə mamhəsiai nərman me səvənraha. Nəpən kamho noien sə ro iamīnhi, nənə, tuhəəpīnhə ia nərmama me mə tuhəpwəh nīni ərəhaien nægkiariien səvəi Kumwesən.

⁶ Ia noien kuation a mwi, tikægkiari amasan m ntəmaruə me mə irəha tuhamækeikei mho narimnari me sə ramahatən pen mə irəha həukurən nari.

⁷ Nənə ik, ia narimnari me pam, tikamo a noien sə ramasan pwəh irəha hesi pen nəfe ikamo. Nəpən tikahatən, nīmīruien səim tramækeikei matukwatukw mo nægkiariien səim rīpam mo nərmama həsiai irə.

⁸ Tikamækeikei mamīni a nægkiariien pərhiien mə nərmama tuhəpwəh nətoniien təkutai nægkiariien səim mhəni ərəha. Pwəh in tro nərmama səməme haməmwəki ik tuhauris tukwe ti nəri nə mə irəha həpkətoni mhə noien ərəha riti səim, nənə, mhəpwəh nīni ərəhaien kitaha.

⁹ Tikahatən slef me mə irəha tuhamækeikei mho nəkwai nəmə asori me səvənraha ia narimnari me pam pwəh rerınraha ragien ti wok səvənraha. Slef me tuhəpwəh nīniien tai nægkiariien səvəi nəmə asori me səvənraha,

¹⁰ nənə, mhəpwəh nakresien mīnraha. Mətə nəpən me pam irəha tuhamækeikei mho amasan nari pwəh nəmə asori me səvənraha tuhəni nīpərhiienien ia wok səvənraha. Noien me nəha tuho ia narimnari me pam rəmwhen mə kaməkwani pen tihinari me ia nægkiariien səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehimīru kitaha.

¹¹ Krau kraukurən mə namasanien səvəi Kumwesən ruvəier pehe raka ti nərmama me pam. In nəha namasanien sə rauvehimiru nərmama irə. ¹² Namasanien nəha raməvəhag m kitaha mə tsəni rekəm ia noien me səməme Kumwesən raməmwəki mine noien ərəha me səvəi tiprənə i nərmama hokeikei pik. Ia nitətə i ipwet mine kitaha tsaməkeikei mharə, mamhəukurən nari, mamho noien atukwatukw mine noien me səməme Kumwesən rokeikei, ¹³ nənə, mamhəfwini nəpən amasan nəha kitaha saməmri pen əknekən nətərigien səkitaha irə. Nəpən amasan nəha in nə nəpən sə Iesu Kristo trier pehe irə irau niskaiien səvənhi. Iesu nə in Kumwesən asori səkitaha rauvehimiru kitaha. ¹⁴ In rinəsəni nimiruien səvənhi memhə tukutaha mə truvehi raka kitaha ia noien ərəha me pam, nənə, məpərhi kitaha səmher mhəuvehe mho kitaha nərmama səvənhi əpa səskai ti noien amasan me.

¹⁵ Narimnari me i ik tikamahatən nərmama me irə. Tikuvehi utə nətərigien səvənraha, məgkiari minraha ti niniseien noien ərəha me səvənraha. İkauvehi nasoriien ti noien nəri i. Pwəh iərmama riti ripko mhə nəri auər a ia niram, məpwəh mwi nətəien təkutam.

3

Noien amasan me səməme Taetas traməkeikei məvəhag m nakalasia me irə

¹ Taetas. Tiko a pwəh rerinraha ramrhi mə tuhəsiai nəmə asori me mine nərmama səməme kamhərimənu ia nirəha. Tuhaməkeikei mho nəkwanraha, nənə mhərer mwatuk ia nəpən me ti noien amasan me pam. ² Irəha tuhəpwəh nini ərəhaien iərmama riti. Ia nəpən me tuhaməkeikei mharə ia nəmərinuien, mhəpwəh nəvisəien, nənə mheiwaiu mhasitu ia nərmama me pam.

³ Irəha tuhaməkeikei mho iamənhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən kitaha mwi səreirei nari, mamhəruı nəkwai Kumwesən. Kameikuə ia kitaha səpwəh nətəien suatuk atukwatukw. Noien ərəha me nepwən sokeikei pik mhəregi ramasan irə kamhərimənu ia kitaha. Ia narəien səkitaha samo pik nərəhaien. Reritaha ramakres narimnari me səvəi nərmama. Kaməmwəki kitaha nənə kitaha saməmwəki kitaha me. Fwe kupwən noien səkitaha ro iamənha irə, ⁴ mətə Kumwesən sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha rərhi pehe namasanien mine nokeikeiien səvənhi rier pehe tukutaha. ⁵ Ia nəpən nəha Kumwesən ruvehimiru kitaha. Mətə in ripkuvehimiru mhə kitaha ti nəri nə mə samo noien amasan me, rekəm. In ruvehimiru kitaha ti nəri nə mə

2:12: 1Jon 2:16, Efes 1:4   **2:13:** 1Kor 1:7, Fil 3:20   **2:14:** Kal 1:4, Eks 19:5, Dut 7:6, Sam 130:8, Esik 37:23, 1Tes 2:9   **2:15:** 1Tim 4:12   **3:1:** Rom 13:1-7, 1Tes 2:13-14   **3:2:** Fil 4:5   **3:3:** 1Kor 6:11, Efes 2:2, 5:8   **3:4:** Taet 1:3   **3:5:** 2Tim 1:9, Efes 5:26, Jon 3:5

rapi kitaha. In ruvehimiru kitaha nāpin Nānimwin Ikinan raikuas raka noien ərəha me səkitaha, sətui mwi, mhəuvehe mhərməvi mwi. ⁶ Kumwesən rətəgi irapw Nānimwin nəha ruvehe mukuər ia kitaha muku pen ti Iesu Kristo. Iesu nəha in iərmama sə rauvei pehe nimiruien vi m kitaha. ⁷ In rasitu ia kitaha ia namasanien səvənhi, mo kitaha satuk-watukw ia nəmri Kumwesən mə kitaha tsəuvehi nimiruien rerin sə sənəmri pen əknekın raka nətərigien səkitaha irə. ⁸ Nəgkiariien i in nəgkiariien pərhiēn. Nənə iakokeikei mə tikahātən amasan nərmama me ia narimnari me i. Pwəh nərmama səməme hāməni nīpərhiēnien ia Kumwesən tuhamarə mamho noien amasan me. Narimnari me i hamasan pik mamhasitu ia nərmama.

⁹ Mətə nərəsien me nərmama hərəirei nari kāmhəni, mine nəgkiariien me kāmhəni ia kwənəkwws səvəi kaha kupwən me, mine nəvisəien me kāmhəvisə mınraha me ti nīpwrai Loa səvəi Moses, tikaməkeikei mərəer isipwın ti nırəha, ti nəri nə mə ko həpkasitu mhə, namasanien səvənraha riwən. ¹⁰ Trini minuə iərmama riti rini nəgkiariien iamınhi meitehi kimiaha irə, tikevən minise. Mə ro mwi iamınhi, nənə, tikevən minise mwi. Trini minuə ikınise m kəru, mətə raməkeikei ia noien səvənhi, nənə, tikərəer pen isipwın tukwe, məpwəh. ¹¹ Ikukurən mə iərmama sə ramo iamınhi irə, in iəmə rərəha, mamho noien ərəha. Noien səvənhi ramo pui atukw a in mə in iərmama riti Kumwesən trərpwın noien ərəha səvənhi.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

¹² Takərhi pehe iərman mi i riti Atemas uə Tikikas truvehe mətōni ik. Nəpin truvehe irə, tikaməkeikei mətōni akwauakw a suatuk mə tikuvehe mətōni iou fwe taon nəha Nikopolis, ti nəri nə mə iou iakokeikei mə takevən marə fwe ikın ia nəpin səvəi nəkwieiiēn. ¹³ Iərmama mi kəru nəghınrau nə Apolos mine Sinas, Sinas in iərmama riti sə ramowok ia nikaren səvəi loa səvəi nəkur Rom, irau krauavən ia navənien səvənrau, mətə tikasitu ia nırau mə nari riti trəpwəh niwən təniiēn ia nırau. ¹⁴ Ramasan mə ikahātən nərmama me səkitaha mə irəha tuharə mamhəmwur mamho noien amasan me mamhasitu ia nərmama nepwın səməme narimnari me səvənraha ripkəmwhen mhə. Rərəha mə nərmama me səkitaha tuhamarə auər a.

¹⁵ Nərmama me pam səməme kāmharə kimaha mınraha hənı ramasan tukw ik. Nənə ik tikini tukwini ramasan səkimaha revən ti nərmama me səməme hokeikei kimaha mamhahātətə ia Iesu.

Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

Filimon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Filimon in iəmə ašori riti səvəi nakalasia me fwe Kolosi. In riti nəha Pol. Onesimas, in slef riti səvəi Filimon. In rakres mane səvəi Filimon nənə map mevən fwe Rom. Nəpın in ramarə fwe Rom, in rətoni Pol, mını nıpərhiendien ia nəgkiariien səvəi Iesu Kristo. Pol rərhi pen Onesimas ruvehi nəkukuə i mevən muvei pen m Filimon. Pol rəres skai m Filimon mə trəpwəh nərpwiniien noien ərəha səvəi Onesimas nənə mo in rəmwhen ia piəvni. Nəkukuə i rukwakwa. Filimon, Efesas, Kolosi, mine Filipae kani mə nəkukuə me səvəi kalapus ti nəri nə mə Pol ramarə ia kalapus fwe Rom ia nuk 59-61 mirai nəkukuə me i.

¹ Iou Pol iakamarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo. Kimrau piəvtaha Timoti iarouni ramasan tukw ik Filimon. Ik iərmama i kitahar mik samaro pəri wok. Kimrau iarouokeikei ik. ² Nənə iarouni mwi ramasan ti kitirimətaha Apia, mine piəvtaha Akipas, iəmə sə kitaha min səmwhen ia naruagən me. Iarouni ramasan ti nakalasia me pam nəha səməme kamhousəsimwın irəha me ia nəkwai nimwə səim. ³ Iarouəfwaki mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien pwəh irau krauarə tukumiaha.

Pol raməkwein amasan ia Filimon

⁴ Filimon. Ia nəpın me, nəpın rerik ramrhi ik ia nəfwakiiien me səiou, iakani vivi Kumwesən, ⁵ ti nəri nə mə iakamregi kamini nokeikeiien səim sə ikamo m nərmama me pam səvənhi mine nahatətəien səim ikauvehi ia Iesu Iərimənu səkitaha. ⁶ Iakamregi mwi mə ikaməriari ia rerim pam ti nəri nə mə ikamahatətə. Iakəfwaki mə noien nəha trasitu ia niram mo ikukurən amasan mwi narimnari amasan me pam kauvei pehe səməuvehi rauku pen ti Kristo. ⁷ Piak, iakaməfwaki iamınhi irə ti nəri nə mə nokeikeiien səim ro nərmama me səvəi Kumwesən rerinraha ragien. Nənə nəpın iakregi, iou mwi rerik ragien. Ruvehi utə mwi nətərigien səiou.

Nəresien səvəi Pol

⁸ Filimon, iakuə takəres nari riti mik. Iakukurən niniien nəkwak tukw ik ia nəghi Kristo mə nəfe tikaməkeikei mo, ⁹ mətə nokeikeiien səkrau, ko iapko mhə iamınhi. Iakuə takəres a ik. Təkwətəkwuni iou Pol iakinərgharə, nənə rəmwhen iakuvəni raka iakamarə ia kalapus ti Iesu Kristo,

¹⁰ iakaməres nari riti mik ia nɪkaren səvəi Onesimas,^a in i səim sɫef. In ruvehe mətoni iou ia kalapus, nənə iakuvehe məmwhen ia tata səvənhi, in ruvehe nərik. ¹¹ (Fwe kupwən in rɪpkasitu mhə ia niram, mətə təkwtəkwni nəha in rukurən nasituien ia krau pəri.)

¹² Təkwtəkwni iakamərhi pehe iəmə i, iəmə sə iakokeikei pɪk, rɪrəriɡ muvehe tukw ik. ¹³ Iakokeikei mə takəkwtəmhirɪ əknekɪn ramarə kɪmrau min mə truvehi təmwhəkɪm, mamə tukwini nari miou nəpɪn iakamarə ia kalapus tɪ nəɡkiariien amasan. ¹⁴ Mətə iapkoikei mhə mə tako nari riti sə ipkəsəni mhə irə. Trini mɪnuə ikamə nəri amasan iakokeikei mə truku pen ia rerɪm ɡien, mətə rɪpkə mhə nəri iakaməikei mik tukwe mə tiko. ¹⁵ Rosi Onesimas rɪnap məpwəh ik nəpɪn ouihɪ a mə tikuvehi mwɪ rouarə rerɪn kɪmirau min. ¹⁶ Nənə təkwtəkwni in rɪpkə mhə sɫef əpa riti səim, mətə in rəpi raka sɫef. In piəvtaha keikei riti. Iou iakokeikei pɪk in, mətə ik tikokeikei pɪk in rəpi raka tɪ nəri nə mə in sɫef səim, mətə irənhə mwɪ irə in piəm, tɪ nəri nə mə in ruvəuvehe mamahətətə ia Iərimənu səkitaha.

¹⁷ Ro pen trini mɪnuə ikamətə iou rəmwhen ia ik riti sə krauo pəri wok, tikuvehi in ia rerɪm pam rəmwhen a mə ikauvehi iou. ¹⁸ Trini mɪnuə rɪno nari riti rərəha ia niram, uə rɪməuvehi nari riti mɪpkuvehi mhə nənimen, tikəmri pen ia kaon səiou. ¹⁹ Iou, Pol, iakamrai nəɡkiariien i ia rəɡik, iou tapkərəku. (Mətə tikəpwəh nenouenouien mə səim kaon rarə tɪ nəri nə mə iou iakɪnasitu ia niram ikuvehi nɪmɪruien vi.) ²⁰ Ouəh, piak, iakokeikei mə tikasitu ia nirak, mo rerɪk ɡien, tɪ nəri nə mə krau pəri krauahətətə ia Kristo Iərimənu səkitaha. ²¹ Iakamrai nəkukuə i mik, mukurən amasan mə tiko nəkwak. Iakukurən mə tiko rəpi raka nəfe nəghɪn iakaməres i.

²² Nənə tikəpnəpenə mwɪ kwopun riti səiou takapri ikɪn. Iakani iamɪnhɪ irə tɪ nəri nə mə iakameitenhi Kumwesən mə trəsəni nəfwakiien me səkimiaha, mo suatuk miou iakrəriɡ pehe tukumiaha.

Nəɡkiariien sampam səvəi Pol

²³ Epafra i iou riti sə kɪmrau min iarouarə ia kalapus tɪ nəghɪ Iesu Kristo in rɪni ramasan tukw ik. ²⁴ Nənə Mak mɪne Aristakas, mɪne Temas, mɪne Luk iou me nepwɪn səməme ia hamə pəri wok, irəha mwɪ hənɪ ramasan tukw ik. ²⁵ Iakəfwaki mə namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha.

1:10: Kol 4:9, 1Kor 4:15   ^a **1:10:** Nɪpwrai nəhag nəha Onesimas in i mə Iəmə sə Ramasitu.   **1:13:** Fil 2:30   **1:14:** 2Kor 9:7, 1Tes 5:2   **1:16:** 1Tim 6:2
1:19: 1Kor 16:21, Kal 6:11   **1:22:** Fil 1:25, 2:24   **1:23:** Kol 1:7   **1:24:** Kol 4:10,14, 1Tim 4:10-11

Hipru

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Səreirei mə sin rımərai nəkukuə i. Iərmama riti rımərai ia nuk 60. Ia nəpin nəha nərmama kamhometə nakalasia me fwe Rom. Kimərai pen nəkukuə i revən ti nəkur Isrel nepwin səməme haməni nıpərhienien ia Iesu. Səpkukurən mhə mə irəha hamarə pəku rosi fwe tənə Isrel uə taon nəha Rom. Kamo nəmisəien mınraha ro pen irəha na tuhəpwəh nahatətəien səvənraha ia Iesu mhərərıg mhesi pen mwi Loa səvəi Moses. Nəkukuə i kani mə Hipru raməgkiari m nəkur Isrel mə nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo ramasan pik məpi raka nahatətəien kupwən səvənraha. Iesu in Tini Kumwesən. In rasori məpi raka nagelo me, Moses, Josua, mine pris me. Iesu in rımamhə m kuatia a rınəmwhen ti nuvehi rakaien noien ərəha. Nemhəien səvənhi rousi raka noien səvəi pris kupwən me səməme haməvi netə ti noien ərəha ia nəpin səvəi Oltestamen. Japta 11 raməgkiari ia nahatətəien səvəi nərmama ia Oltestamen. Nəpin nəkur Isrel səməme haməni nıpərhienien ia Kristo həvsini nəkukuə i, ruvehi utə nətərıgien səvənraha ia nahatətəien səvənraha. Nənə həni nıpərhienien ia Kumwesən ia nəpin səvəi nəmisəien.

¹ Fwe kupwən, nəpin rıpkı mine ia suatuk me səpəmsəpə, Kumwesən rəgkiari m kaha me səkitaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia profet me səvənhi, ² mətə nəpin kurirə rınauvehe ipaka, nənə in rəgkiari m kitaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia Tini sə rımərfi mə trərımənu ia narımnari me pam səvəi Tata səvənhi. Ia Tini, in rıno neiai mine tıprənə mine narımnari me pam. ³ Tini Kumwesən kamətə pen nukuraanien asori səvəi Kumwesən irə, ti nəri nə mə in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi ia narımnari me pam, maməkwtəmhirı narımnari me pam ia nəgkiariien əsanın səvənhi. Nəpin rınaıkuas raka noien ərəha me səvəi nərmama, nənə mevən fwe ia neiai, məkure ia nıkare Kumwesən asori mwatuk.

Tini Kumwesən in rasori məpi raka nagelo me

⁴ Tini Kumwesən ruvehe mınasori raka məpi raka nagelo me rəmwhen mə nəhag Kumwesən rıməuvei pen mın rasori məpi raka nəghınraha. ⁵ Iakani iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən rıpkıni anan mhə ti agelo riti səvənhi mə, “Ik nərik,

təkwtəkwni iakuvəuvehe tata atukwatukw səim.”

Kumwesən rīpkini anan mhə ti agelo riti mə,

“Iou takuvehe tata səim,
nənə ik tikuvehe nərīk.”

⁶ Mətə nəpīn Kumwesən rīnərhi pehe tini sə rīməkupwən
mətui ruvehe ia tīprənə i, nənə mīni mə,
“Pwəh nagelo me pam səiou hənīmwi nukurhunraha, mhəsiai
in.”

⁷ Mətə in rəgkiari ia nagelo me mīni mə,
“In ramo nagelo me səvənhi həmwhen ia nīmətagi me,
mamo səvənhi iotukwininari me həmwhen ia nərami
nəpw me.”

⁸ Mətə rīnaməgkiari ia tini nənə mani mə,
“Kumwesən nərimənuien səim tramarə rerin ia nuk nuk me.
Ik ikamərimənu ia nərmama me səim ia noien atuk-
watukw.”

⁹ Ik ikokeikei a natukwatukwien
nənə məmwəki noien ərəha.
Ro pen Kumwesən, Kumwesən səim, rīnəmri kupwən ik,
nənə ik ikasori ia ik me nepwīn.
Nənə rino pen oel ia kəmkapwə ramahatən pen mə ik kig,
mamo rerim ramagien məpi raka ik me nepwīn.”

¹⁰ Nənə Kumwesən rini pen mwi ti tini mə,
“Iərimənu, fwe nukune narəien ikinəmri tīprənə i,
nənə narimnari me ia nīmagouagou ikino irəha ia rəgim
mī.

¹¹ Narimnari me pam i tuhəpkiwən,
irəha tuhakuas mhəmwhen ia tinari sə rīmərīr,
mətə ik ikamarə rerin a.

¹² Ik tikərfe irəha rəmwhen kamərfe tīnari,
tuko irəha rəmwhen karkahu kuvehi raka karkahu pen səpə,
mətə ik ikamarə a iamīnhi irə mamevən ia nuk nuk me
ko ipkemhə mhə nəpīn riti.”

¹³ Kumwesən rīpkini pen anan mhə ti agelo riti səvənhi mə,
“Əkure ia nīkarek mwatuk
meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpxi utə tīpage nīsum mī ia nīrəha.”

¹⁴ Mətə nagelo me, irəha nəfe? Irəha nənimwīn me kamho
tukwini nari m Kumwesən. In rərhi pehe irəha mə tuhəuvehe
mhasitu ia nərmama səməme in truvehimīru irəha.

2

Kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan ti nəfe səuvəregi raka

¹ Ro iamīnhi irə kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan mwi ti
nəfe səuvəregi raka, kamo kitaha saraka mərməru irə. ² Kitaha
sənətə raka mə nəgkiariien səvəi Loa nagelo me həuvei pen
m kaha kupwən me səkitaha ro nīpərhiēnien. Nərmama

me pam sēmame hāno noien araha uə hānərui nægkiariien naha, kuvei pen nərpwiniēn sə ratukwatukw minraha. ³ Ro pen tsəfo mhap ti nərpwiniēn sə Kumwesən tro m kitaha trini minuə so nəri auər a ia nægkiariien i ramasan pik maməvisau suatuk sə in rauvehimiru nərmana irə? Iərimənu səkitaha riməkupwən mini irapw nægkiariien naha. Kurirə irə nərmana me i sēmame hāməregi, iraha hahatən kitaha ia nægkiariien naha mə ro nipərhiēnien. ⁴ Kumwesən in mwi ro kitaha sətōni mə nægkiariien naha ro nipərhiēnien i. In ro nīmətēn me mine narimnari me nərmana hətōni nanimenraha rier tukwe, nənə muvei pen niskaiien me səvəi Nənimwin Ikinan m nərmana resi pen nətərighien səvənhi.

Iesu riməuvehe iərmama nipwran rəmwhen ia nipwrataha

⁵ Ripko mhə nagelo me Kumwesən riməuvehi utə iraha mə tuhərimənu ia tiprənə vi sə tripkuvehe, tiprənə naha saməgkiari irə. ⁶ Nægkiariien riti sə raməmak ia Nəkukua Ikinan rani mə,

“Iərmama in nəri auər a,
mətə rerim tramrhi in,
tikəpwəh nenouenouien irə,

nənə ik ikamətui amasan ti iəməti iərmama.

⁷ Ia nəpin kwakwa a ik ikiməuvehi irapw in reiwaiu inhəripw anan ia nagelo me,

nənə məfəfau pen nasorien mine nisaiēn ia kənkəpwə,

⁸ məmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage nisun mi.”

Nægkiariien i sə rani mə Kumwesən rəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage nisui iərmama nipwran mə Kumwesən ripkəpwəh mhə kuatia mə iərmama trəpwəh nərīmənuiēn irə. Mətə kitaha səpkətōni mhə ihi iərmama ramərimənu ia narimnari me pam. ⁹ Mətə nari kuatia sənətōni in i Iesu sə Kumwesən riməuvehi irapw in reiwaiu anan ia nagelo me səvəi nəpin kwakwa a. Nənə təkwtəkwi naha kinəfəfau pen nasorien mine nisaiēn ia kənkəpwə ti nəri nə mə riməuvehi nəmisəien memhə. Ouəh, ia namasanien səvəi Kumwesən in remhə muvehi təmwki nərmana pam.

¹⁰ Kumwesən sə rino narimnari me pam mə narimnari me naha səvənhi, in ro noien riti ramasan pik in i ro Iesu rirēgi nəmisəien me. Nəmisəien me naha hāno Iesu ruvehe matukwatukw məmwhen. In iərmama sə rukupwən mousi əmwesi nəkwus ti nuvehimiriēn nipwnəti Kumwesən me həpik. Kumwesən truvehi utə iraha tuhəvən mharə ia kwopun ramser. ¹¹ Iesu ramo nərmana me səvənhi həuvehe

mho nækur ikinan me mæ iræha nærmama me sævæi Kumwesæn noien æræha sævænraha riwæn. Nænæ Iesu mine nærmama me sævænhi sævænraha tata kuatia a. Ro pen Iesu ripkauris mhæ mæ trækwein iræha mæ piævni me ¹² næþin ramægkiari iamînhi iræ minuæ,

“Iou takîni irapw næghim ti piak me.

    Ia nimwrhenhi nousæsîmwînien sævænraha takægnægini ik.”

¹³ In rani mwi mæ,

“Iou takæmri pen nahatætæien sæiou ia Kumwesæn.”

Nænæ mani mwi mæ,

“Ëtæ ro. Iou i kimaha nækwærhækwærha me sëmæme Kumwesæn rimæuvei pehe iræha miou.”

¹⁴ Ti næri næ mæ nækwærhækwærha me næha nusanraha mine nitenraha raræ, ro pen Iesu in mwi ruvehe mo in iærmama ræmwhen a ia niræha nusan mine niten raræ. In ro iamînha iræ mæ tremhæ, nænæ ia nemhæien sævænhi trouraha iæremhæ sæ rauvehi niskaiien sævæi noien iærmama remhæ. Iæremhæ næha Setan. ¹⁵ Ti næri næ mæ nærmama hamæhekir nemhæien, nehekirien sævænraha ramækwætæmhiri tæriini iræha næþin me pam ia nimiruien sævænraha. Ræmwhen a mæ iræha slef me. Mætæ Iesu rimamhæ mæ truvei raka iræha, tuhæpwæh mwi noien iræha slef me. In ruvæfi næri ia niræha. ¹⁶ Rino nukurænien iræ mæ Iesu ripkasitu mhæ ia nagelo me, mætæ rinasitu ia kwænækwus me sævæi Epraham. ¹⁷ Ro pen in rimæuvehe mæmwhen a ia piævni me ia noien me pam, mæ ia nikaren sævæi wok sævæi Kumwesæn, in rukuræn nuveheien pris asori anan riti sæ trapi ti nærmama me sævænhi, nænæ iræha hæukuræn nætigiteien iræ traikuas raka noien æræha me sævænraha. ¹⁸ Ti næri næ mæ in ruværegi raka næmisæien ia næþin næha kinameipweipwi in ia noien æræha ro pen in rukuræn nasituien ia sëmæme kameipweipwi iræha ia noien æræha ipwet mine.

3

Iesu in rasori mæpi raka Moses

¹ Ro pen, piak ikinan me, nærmama me Kumwesæn ia neiai rinækwein pæri ia kitaha m kimiaha, hætærig ro ia Iesu, aposol mine pris asori anan sævæi nægkiariien sækitaha sæ samæni irapw. ² Kumwesæn rimæuvehi utæ in mæ tro wok i, nænæ in ro nækwai Kumwesæn ia narimnari me pam, ræmwhen ia Moses fwe kupwæn in rino nækwai Kumwesæn ia wok me pam sævænhi ia nækwai nimwæ sævæi Kumwesæn. ³ Mætæ Iesu in rasori mæpi raka Moses ræmwhen iæmæ sæ ruvrhækin nimwæ riti in rasori mæpi raka nimwæ næha. ⁴ Ouæh niþærhienien, nimwæ

me pam kuatia kuatia iərmama ruvrhəkin, mətə ləmə sə rīməuvrhəkin narimnari me pam in nəha Kumwesən. ⁵ Moses in iotukwininari riti sə ro nəkwai Kumwesən ia wok me pam səvənhi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mukupwən mini irapw narimnari me səməme Kumwesən trəgkiari mwi irə kurirə ikin. ⁶ Kristo, in mwi ro nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam. Mətə ripko mhə in iotukwininari a riti ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən rəmwhen ia Moses. In Tini Kumwesən sə ramərīmənū ia nimwə nəha. Nənə trini minuə kitaha saməkwtəmhiri noien i samo, noien sə samahatətə əknekīn ia Kumwesən, mamhəmri pen əknekīn nətərigien səkitaha irə, in i rahatən pen mə kitaha nimwə səvənhi.

Tihəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai

- ⁷ Ro pen rəmwhen ia Nənimwīn Ikinan rani,
 “Ipwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,
⁸ hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai,
 rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui
 nəkwai Kumwesən,
 nəpīn irəha hameipweipwi in fwe ia kwopun akwesak-
 wes.
⁹ Kwopun nəha, ia nəpīn me meste nuk foti, kaha kupwən
 me səkimiaha hamətōni narimnari me səməme iakamo
 minraha,
 mətə irəha hameipweipwi iou, mamhokeikei mə tuhətōni
 mwi niskaiien səiou.
¹⁰ Ro pen niemaha rəpi iou ti nərmama me nəha,
 nənə iakini mə, ‘Ia nəpīn me pam irəha kamhəuvən
 mamharikou ia rerinraha.
 Irəha həpkesi pen mhə suatuk me səiou.’
¹¹ Niemaha rəpi pik iou, iakuvehi kwəsuaahi mini mə,
 ‘Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpīn riti mhəuvehi
 napwisien səiou.’ ”

¹² Piak me, tihətui amasan, kamo kimiaha riti rerin ruvehe mərəha, məpwəh niniiēn nīpərhienien ia nəgkiariien pərhien, miri pen in mə trəpwəh Kumwesən sə ramiru, mevən isipwīn tukwe. ¹³ Mətə nəgkiariien nəha Nənimwīn Ikinan rīmāni mə “ipwet” ramarə ihi, ramasan mə kimiaha tihaməkeikei mamhəgkiari m kimiaha me mamhərpwi əknekīn kimiaha me ia nəpīn me, mə noien ərəha trəpwəh neikuəien ia kimiaha riti mo kənkəpwə riskai. ¹⁴ Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə kitaha tsaməkeikei mhahatətə əknekīn ia Kristo rəmwhen səno fwe kupwən nəpīn səuvehe vi a mhahatətə irə. Trini minuə səkwətəmhiri noien nəha səkitaha meste nimiruiēn səkitaha ro sampam, rahatən pen mə nīpərhienien kitaha nərmama me səvəi Kristo, saməuvehi pəri narimnari me

kitaha min. ¹⁵ Nægkiariien sávai Nækukuæ Ikinan rani iamínhi iræ:

“Ipwet, trini minuæ hiæregi reri Kumwesæn, hïpwæh noien këmkapwæmiaha riskai, ræmwhen ia kaha kupwæn me sækimiahaha hænamo mamhæruï nækwai Kumwesæn.”

¹⁶ Nisimæ me næha hëmæregi reri Kumwesæn mætæ hëpwæh noien nækwan? Iræha pam sëmæme Moses rimæiri irapw iræha fwe tånæ Ijip uæ rekäm? Ouæh, iræha næha. ¹⁷ Nisimæ me næha hæno Kumwesæn niemaha ræpi nuk foti? Iræha sëmæme hæno noien æræha, nænæ nipwranraha rimwei pen ia kwopun akwesakwes hemhæ uæ rekäm? Ouæh, iræha næha. ¹⁸ Nisimæ me næha Kumwesæn ramægkiari minraha mauvehi kwæsuahi mæ iræha tuhæpkuvnimwæ mhæ ia næpin riti mhæuvehi napwisien sævænhï? In ramægkiari m nærmama sëmæme hænæruï nækwan. ¹⁹ Ro iamínhi iræ sætoni mæ kinise iræha hæpkuvnimwæ mhæ ti næri næ mæ iræha hæpkini mhæ nipærhienien ia Kumwesæn.

4

Napwisien riti næha ikin nærmama me sávai Kumwesæn hæukuræn nuvehïien ipwet

¹ Mætæ kitaha i, Kumwesæn ruvæni raka tukutaha mæ kitaha sæukuræn nuvnmwæien mhæuvehi napwisien sævænhï, nænæ nægkiariien næha ramærer mamæsevæ r tukutaha. Ro pen pwæh sæhekir. Ræræha mæ tukækiri kimiahaha riti kætæ mæ ræpwæh nesteien napwisien næha. ² Kitaha sæuværegi raka nægkiariien amasan riti ræmwhen nærmama me næha fwe kupwæn hëmæregi. Mætæ nægkiariien næha iræha hëmæregi ripkasitu mhæ ia niræha, ti næri næ mæ iræha hëmæregi a mætæ hëpwæh nahatætæien iræ. ³ Mætæ kitaha sëmæme sæuvæni raka nipærhienien ia nægkiariien næha samæuvnimwæ mamhæuvehi napwisien næha Kumwesæn ramægkiari iræ mamini mæ,

“Niemaha ræpi pik iou, iakuvehi kwæsuahi, minni mæ, ‘Iræha tuhæpkuvnimwæ mhæ ia næpin riti mhæuvehi napwisien sæiou.’”

In rini iamínhi iræ næri auær a mæ rino pam wok me sævænhï ia næpin rinæmri tiprænæ iræ. ⁴ Kitaha sæukuræn mæ rino pam raka wok me næha iamínha iræ ti næri næ mæ Nækukuæ Ikinan ramægkiari ia næpin sæ ro sefen iræ, mani mæ, “Ia næpin særo sefen, Kumwesæn rapwis ia wok me pam sævænhï.” ⁵ Nænæ rani mwi ia kwopun i mæ, “Iræha tihæpkuvnimwæ mhæ ia næpin riti mhæuvehi napwisien sæiou.”

⁶ Nærmama sëmæme hamækupwæn mhæregi nægkiariien amasan, iræha hæpkuvnimwæ mhæ mhæpkuvehi mhæ

napwisien naha ti nari na ma iraha hanarui nakwai Kumwesan. Metə napwisien naha ramamak ihi ma narmama nepwin mwi iraha haukurən nuvniwəien mhəuvehi. ⁷ Ro nukurənien i ma ro iaminha irə ti nari na ma nuk ripik rukurau nənə Kumwesən rəmri mwi nəpin riti mwi kani ma “Ipwet.” Kig Tevit riməni irapw nari naha ia nəgkiariien i iakuvəni raka, rani ma,

“Ipwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,
hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai.”

⁸ Fwe kupwən, Josua ripkuvei pen mhə napwisien minraha ia tənə Kenan. Ko ruvei pen minraha Kumwesən ko ripkini mhə mwi nəpin əpə riti mwi kurirə. ⁹ Metə Kumwesən rini nəpin əpə riti mwi. Ro iaminhi irə napwisien riti naha ikin ramamak ihi narmama me səvəi Kumwesən haukurən nuvniwəien mhəuvehi. Napwisien naha rəmwhen ia sapat, ¹⁰ ti nari na ma iərmama sə truvniwə muvehi napwisien naha səvəi Kumwesən, in mwi trapwis ia wok səvənhi rəmwhen ia Kumwesən rinapwis ia wok səvənhi fwe kupwən. ¹¹ Ro pen pwəh kitaha sousari əknekin ma tsəuvniwə mhəuvehi napwisien naha. Rərəha ma kitaha riti tresi pen noien səvəi nəkur kupwən me səməme hanarui nakwai Kumwesən mhəmwei.

¹² Iakani iaminhi irə ti nari na ma Nəgkiariien səvəi Kumwesən ramiru mamə nipwran, məhia məpi raka nau səvəi naruagənien sə rəhia ia nikaren pəri mi, mamərai ərori iərmama meste fwe imwə anan ia kwopun nimiruien mine nənimwin krauarə ikin, meste kwopun nikəkrin me həripin ikin mine nui fwe imwə ia nikəkrin me, maməkiri nətərigien me mine noien afafa me ia reri iərmama. ¹³ Nari riti riwən sə Kumwesən rino ko rərkwafə ia nənimen, metə in ramətə pam iraha. Nənə in naha trəres kitaha ma sənəfarə irə ia nimiruien səkitaha.

Iesu in pris asori anan riti

¹⁴ Ro pen pwəh səkwətəmhiri əknekin nəgkiariien səkitaha sə saməni irapw ti nari na ma səuvəuvehi pris asori anan riti səkitaha in rasori. In i Iesu, Tini Kumwesən sə rutə məpi raka nimagouagou mevən fwe ia neiai. ¹⁵ Pris asori anan naha səkitaha rukurən amasan ma niskaiien səkitaha riwən, nənə ramapi tukutaha, ti nari na ma narimnari me pam hənəipweipwi raka in. Metə nari kuatia in ripko mhə noien ərəha. ¹⁶ Ro pen pwəh səpwəh nehekiriien. Pwəh səuvən ipaka ti jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, jea sə namasanien raku pen ikin. Ia kwopun naha in trapi kitaha,

muvei pehe namasanien m kitaha nəpɪn samətui in mə trasitu ia kitaha.

5

¹ Kitaha səukurən mə ia narəien səvəi nəkur Isrel nəpɪn me pam Kumwesən rarfi iərmama riti ia reri nərmama mauvehi utə in mə truvehe mo in pris asori anan. Pris asori anan nəha tro suatuk səvəi nərmama həuvən ti Kumwesən. In rauvei pen tukwini narimnari me səvənraha m Kumwesən ia təkure nifatə, nənə mavi netə ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvənraha. ² Nərmama səməme hamreirei nari mamhəuvən ia mour, pris asori anan nəha rukurən noien rıməru ti nırəha ti nəri nə mə in mwi rɪpkiskai mhə mamə noien ərəha nəpɪn rɪpik. ³ Ro iamɪnhi irə in traməkeikei muvi netə ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvənhi, nənə marə mo mwi səvəi nərmama.

⁴ Nənə iərmama riti ko rɪpkuvehi utə atukw mhə in mə tro wok səvəi pris asori anan, mətə Kumwesən rəkwein in mə tro rəmwhen rɪnəkwein ia Eron fwe kupwən. ⁵ Rəmwhen a mwi Kristo rɪpkuvehi utə atukw mhə in mə in pris asori anan, mətə Kumwesən rımərfi, nənə mɪni pen tukwe in mə, “Ik nərɪk.

Təkwtəkɰuni iakuvehe tata atukwatukw səim.”

⁶ Nənə ia kwopun riti mwi ia Nəkukuə Ikinan in rani mə, “Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən, tikauvehi wok i ia nəpɪn me mɪne ia nuk nuk me.”

⁷ Ia nɪmɪruien səvənhi ia təkure tɪprənə i Iesu raməfwaki m Kumwesən maməres nari, maməsək əpwəmwis nise nənimem ramaiu. Kumwesən rauvehi nɪskaiien ti nuvehimɪruien in mə trəpwəh nemhəien. Nənə in ramsiai Kumwesən mamə nəkwən, ro pen Kumwesən rɪregi in.

⁸ Nɪpərhiien Iesu in Tini Kumwesən, mətə rıməregi nəmɪsəien. Ro pen nəmɪsəien səvənhi ro in rukurən amasan nɪpwrai noien nəkwai Kumwesən. ⁹ Nənə nəpɪn ruvehe mɪnatukwatukw pam, in ruvehe nukune nɪmɪruien rerin kauvehimɪru nərmama me pam irə səməme kamho nəkwən.

¹⁰ Nənə Kumwesən ruvei pen nahag i mɪn mə in pris asori anan rəmwhen ia pris nəha Melkisetek fwe kupwən.

Nəgkiariien kani kaməsəpwiri irəha irə

¹¹ Kɪmaha iahaməuvehi nəgkiariien rɪpik mə tahəni mhəgkiari ia nəri nəha, mətə rəknekɪn ti nɪni amasan pamien tukumiaha, ti nəri nə mə kɪmiaha hiarpaha nɪregiien nari riti nənə mhəukurən. ¹² Kɪnahatən raka kɪmiaha tui ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Təkwtəkɰuni ratukwatukw

a mə kımiaha tihahatən nərmmama me irə, mətə kımiaha ko hiəpkə məhə. Təkwtəkwni nəha tukaməkeikei kahatən mwı kımiaha ia nukune nəgkiariien səvəi Kumwesən. Kımiaha hiamesis a ko hiəpkani məhə nəveginien skai. ¹³ Mətə iərmama sə ramesis ihi iamınha irə trəfo mukurən nəgkiariien səvəi natukwatukwien? Rəknəkın tı nəri nə mə in iəkunouihi. ¹⁴ Mətə nəveginien sikai sənəi nəkur həuvəmruə raka səməme kamhəkiri noien me ia nəpın me, nətərigien səvənraha ruvəuvehe muvəukurən sə ramasan mine sə rərəha.

6

¹ Ro pen ramasan mə tsəpkahatən məhə mwı nukune nahatənien səvəi nahatətəien ia Kristo, mətə pwəh səuvən atukwatukw tı nəgkiariien me səməme ho kitaha səuvehe məhmruə. Kitaha səuvərərig raka ia noien emhə me, mənahatətə raka ia Kumwesən. Rəmwhen a mə sənəpərhi raka təmwki nimwə. Nəpın nəha təkwtəkwni səvəi niriəpesuien nimwə. ² Kitaha səuvəukurən raka nahatənien me səvəi noien me səpəmsəpə səvəi paptəes, nənə məhəuvəukurən raka noien səvəi nəmri penien rəgi iərmama ia kənkapwə iərmama məfwaki tukwe. Nənə kitaha səuvəukurən raka mə nərmmama tuhətui mwı ia nemhəien, nənə məhəuvəukurən mwı mə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmmama, nənə muvei pen nərpwinien rerin m nərmmama səməme kamho noien ərəha. Narimnari me i, sənəgkiari raka irə. Ripkamasan məhə mə tsəsmwatuk mwı ia nəgkiariien kuatia me ia nəpın me. ³ Ro iamınhi irə trini minuə Kumwesən rəsni kitaha, nənə kitaha tsəuvehe kitaha nərmmama səməme səuvəmruə raka.

⁴ Hiəukurən mə nərmmama nəpwın nəha irəha həuvəuvehe raka ia nukuraanien, məhənənimwi əghan raka namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a raku pen ia neiai, həuvəuvehi pəri raka Nənimwin İkinan kitaha minraha, ⁵ məhənənimwi əghan raka nəgkiariien səvəi Kumwesən mə ramasan, məhəvəregi raka niskaiien səvəi nitətə sə tripko məhə tui ruvehe, ⁶ mətə təkwtəkwni hənəpwəh nahatətəien səvənraha məhəvərərig. Irəha tuhəfo məhərərig mwı ia noien ərəha səvənraha məhəuvehe mwı tı Kumwesən? Suatuk riti mwı riwən. Rəmwhen a mə irəha hənərui tərini pen mwı Tini Kumwesən ia nei kamarkuauı, məhəuvehi utə mwı in, mho auris in ia nəmri nərmmama.

⁷ Tiprənə sə rauvehi amasan nui səvəi nesən sə rətəgətəg irapw irə nəpın ripik, mukuə narimnari me sə trasitu ia nərmmama səməme haməmhə irə, Kumwesən trəkwein amasan irə. ⁸ Mətə mə tiprənə nəha rukuə nurhi ərəha me

sə ro rirevɪn, rɪpkamasan mhə mwi ti nari riti, rɪnamevən a tukəkweɪn ərəha irə. Ia nəpɪn sampam səvənhi napw trahi əmwesi pam narimnari səməme kamharə irə.

⁹ Nərmama keikei me, kimaha iahaməgkiari iamɪnhi irə, mətə iahəukurən amasan ia kimiaha mə noien səkimiaha ramasan mwi məpi raka tɪprənə ərəha nəha. Kimiaha hiamo narimnari me səməme kamhahatən pen mə Kumwesən ruvəuvehimiru pərhien kimiaha. ¹⁰ Kumwesən ko rɪpkenouenou mhə narimnari me səməme hiəno ti nəri nə mə noien səvənhi ratukwatukw a ia nəpɪn me pam. Nənə in ko rɪpko mhə nəri auər a ia noien amasan səvəi nokeikeien sə hiəno min, nənə mamho ihi, nəpɪn hiənasitu ia nərmama me səvənhi. ¹¹ Nənə kimaha iahokeikei mə kimiaha kuatia kuatia rerɪmiaha tragien ti noien iamɪnha irə mamhəuvən meste tihəuvehi nəfe hiaməmri pen əknekɪn nətərigien səkimiaha irə. ¹² Kimaha iahəpwəh nokeikeien mə tiharpaha, mətə iahokeikei mə tihəmwhen ia nərmama səməme hamahatətə, nənə nətərigien səvənraha rəpwəmwiś, nənə həukurən nuvehien narimnari me səməme Kumwesən rɪno promes mə truvei pen mɪnraha.

Promes səvəi Kumwesən traməkeikei muvehe mukuə

¹³ Nəpɪn Kumwesən rɪno promes m Epraham fwe kupwən, nahag riti mwi riwən mə in truvehi mo nəgkiariien səvənhi rɪpam, ti nəri nə mə nəghi Kumwesən rasori məpi raka nahag me pam. Ro pen Kumwesən ruvehi atukw a kwəsuaɪi ia nəghɪn, ¹⁴ mani mə, “Iakani nɪpərɪhienien mə iou takəkweɪn amasan ia niram, mo nərmama ia kwənəkʷus səim tuhəpɪk.” ¹⁵ Ti nəri nə mə nətərigien səvəi Epraham rəpwəmwiś, in reitenhi meste ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rɪno promes mə truvei pen min.

¹⁶ Nəpɪn iərmama ruvehi kwəsuaɪi ia nəghi iəmə asori riti səvənhi, nənə kwəsuaɪi nəha səvənhi rərihi nəgkiariien səvənhi rɪpam. Nənə nərmama tuhaməkeikei mhəni nɪpərɪhienien ia nəgkiariien səvənhi, ko həpkəvisə mhə mwi tukwe. ¹⁷ Kumwesən rɪməuvehi kwəsuaɪi ia nəghɪn iamɪnhi irə, ti nəri nə mə in rokeikei mə tro nərmama me i səməme tuhəuvehi nəfe in rɪno promes həukurən amasan mə nətərigien səvənhi ko kɪpkuvsini mhə nəpɪn riti. ¹⁸ Nəgkiariien mi nəha promes mɪne kwəsuaɪi ko kɪpkuvsini mhə ia nəpɪn riti. Ia nəgkiariien mi nəha Kumwesən ko rɪpkeikuə mhə. Kitaha nərmama me i sənəp raka mhəuvən mamhərkwafə ipaka ti Kumwesən, nəgkiariien mi nəha krouasitu asori ia kitaha, rauo mə kitaha tsəkwtəmɪhiri əknekɪn noien i samo, noien sə sameitenhi nəri amasan i

Kumwesən rīnəmri kupwən ia kitaha. ¹⁹ Nəri amasan naha sameitenhi raməkwtəmhiri nīmīruien səkitaha rəmwhen ia aean sə ravi tərini nitətə. Kitaha sameitenhi nəri amasan naha rəmwhen mə kitaha səuvəuvnimwə raka ia kwopun ikinan anan sə tinari ramo tukuahag fwe ia neiai ia nimwə səvəi Kumwesən. ²⁰ Iesu ruvəuvnimwə raka ia kwopun naha. In ruvnimwə tukwini səkitaha mə trəsevər ia suatuk səkitaha. In ruvəuvehe raka mino pris asori anan irə rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən, nənə in trauvehi ia nəpīn me ia nuk nuk me.

7

Pris asori anan naha Melkisetek

¹ Fwe kupwən, iəmə i Melkisetek, in kig səvəi Salem, nənə in pris səvəi Kumwesən i in rasori pik anan. Nəpīn Epraham rīmavən ia naruagənien irəha kig me, nənə in ruvehi irapw irəha, nənə in rīrərig mīnauvehe, Melkisetek ramevən mətōni ia suatuk, nənə rəfwaki mares Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham. ² Nənə Epraham roueite nautə me pam ia kusen ten nənə muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. Nahag i Melkisetek nīpwran i mə Kig səvəi Natukwatukwien. Nənə nəghīn riti mwi kaməkwein in irə mə kig səvəi Salem. Nīpwran mə Kig səvəi Nəmərīnuien. ³ Nəkukuə İkinan rīpkəgkiari mhə ia tata səvənhi mīne mama səvənhi mīne kwənəkwus me səvənhi, nənə mīpkīni mhə nəpīn rīnətui irə mīne nəpīn rīmamhə irə. Rəmwhen mə in rīpkemhə mhə, in ramo ihi wok səvəi pris. Ro iamīnhi irə ikətōni mə in rəmwhen ia Tīni Kumwesən, in pris rerīn riti.

⁴ Rerīmīaha trīrhi ro Melkisetek mə in nəfe iəmə asori. Epraham kaha kupwən səkitaha rīnoeite nautə me səvəi kig me səməme rīməuvehi irapw irəha ia naruagənien, muai ia kusen ten muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. ⁵ Kitaha səukurən mə ia nuk me pam nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuai nautə me səvənraha ia kusen ten mhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvəi Livae səməme irəha pris me rəmwhen ia Loa səvəi Kumwesən rani. Nəri auər a mə pris me naha irəha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə piəvnraha me tuhaməkeikei mhəuvei pen nautə me naha mīnraha. ⁶ Melkisetek, rīpko mhə in kwənəkwus riti səvəi Livae, mətə Epraham rīməuai nautə me naha ia kusen ten muvei pen kuatia min. Nənə Melkisetek rəfwaki m Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham i Kumwesən rīno promes me min. ⁷ Nənə nərmama pam həukurən. İərmama sə rauvehi nahag asori trəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia iərmama sə in inhəripw irə. ⁸ Nənə pris me i ipwet mīne səməme kauai nautə

me kusen ten kauvei pen kuatia minraha, irəha nərmama me a səməme tuhəpkemhə. Mətə Melkisetek i kuai nautə me kusen ten kuvei pen kuatia min, Nəkukuə Ikinan rani mə in ramiru. ⁹ Rosi kitaha səukurən niniien mə Livae, iamə i nəkur Isrel ipwet mine kamhəuai nautə me səvənraha kusen ten mamhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkwus me səvənhi, rəmwhen mə Livae atukwatukw nəha fwe kupwən riməuai nautə nəha səvəi Epraham kusen ten muvei pen m Melkisetek. ¹⁰ Iakani iaminha irə ti nəri nə mə nīpərhiienien Livae rinəpwəh ihi nətuiien ia nəpīn nəha Melkisetek rinətoni Epraham ia suatuk, mətə in rinəmak raka ia nite^a kaha nəha səvənhi Epraham.

Iesu Kristo in rəmwhen ia Melkisetek

¹¹ Wok səvəi pris me nəha kamhəuku pen ia kwənəkwus səvəi Livae in nukune Loa sə Kumwesən riməuvei pen m nəkur Isrel. Mətə wok səvəi pris me nəha rəpwəh nəmwhenien, ko irəha həpkəmri atukwatukw pam mhə nari. Ro pen pris əpə riti traməkeikei muvehe, mīpkəmwhen mhə ia Eron, mətə in rəmwhen ia Melkisetek. ¹² Nənə hiəukurən nəpīn kuvsini noien səvəi nīrfiiien pris, nənə tukaməkeikei kuvsini mwi Loa. ¹³ Traməkeikei mo iamīnhi irə ti nəri nə mə kitaha saməgkiari ia Iərimənu səkitaha sə riməuku pen ia kwənəkwus əpə riti. Iərmama riti riwən ia kwənəkwus nəha rino raka wok səvəi pris ia nifata. ¹⁴ Nərmama həvəukurən raka mə in riməuku pen ia kwənəkwus səvəi Juta. Nəpīn Loa səvəi Moses raməgkiari ia wok səvəi pris me, rīpkəgkiari anan mhə ia kwənəkwus nəha. ¹⁵ Ruvehe mo mwi nukurənien irə mə kuvsini noien səvəi nīrfiiien pris ti nəri nə mə pris riti mwi ruvəuvehe raka in rəmwhen ia Melkisetek. ¹⁶ In riməuvehe pris mīpkesi pen mhə loa nəha sə rani kwənəkwus səvəi pris me, mətə resi pen nīskaiien səvəi nīmīruvien i ko rīpkiwən mhə ia nəpīn riti. ¹⁷ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamīni mə,

“Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən,

nənə tiko wok səvəi pris ia nəpīn me ia nuk nuk me.”

¹⁸ Nəgkiariien nəha rinəmri karen loa kupwən, ti nəri nə mə nīskaiien səvənhi riwən, in rīpkasitu mhə, ko rīpko mhə nari riti. ¹⁹ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Loa səvəi Moses rīreirei nəmri atukwatukwien nari riti. Nənə təkwtəkwuni nəha, noien əpə riti sə in ramasan məpi raka ruvəuvehi təmwhekin mə kitaha tsəmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. Noien nəha in suatuk səkitaha ti nevənien ipaka ti Kumwesən.

²⁰ Nari riti mwi Kumwesən riməuvehi kwəsuaahi muvehi utə noien nəha. Nəpīn nərmama me nəha fwe kupwən həvəuvehe

^a 7:10: Uə “in fwe ia nīpwrai kaha səvənhi”

7:14: Jen 49:10, Aes 11:1, Mat 2:6,

Rev 5:5

7:17: Hip 5:6

7:19: Hip 9:9

mho irəha pris me, nuvehien kwəsuahi riwən. ²¹ Mətə nəp̄in Iesu r̄iməuwehe mo in pris, Kumwesən r̄iməuwehi kwəsuahi m̄ini m̄ə:

“Iər̄imənu r̄iməuwehi kwəsuahi riti,
nənə ko r̄ipkərari mhə mwi ia nətərigien səvənhi.
Ik tiko wok səv̄ai pris ia nəp̄in me ia nuk nuk me.”

²² Kumwesən r̄iməuwehi kwəsuahi iam̄inhi irə, mo Iesu ruvehe iərmama sə rəmri nəgkiariien i kinərihi tərini əknek̄in irə ramasan m̄əpi raka.

²³ Nari riti mwi, pris kupwən me həp̄ik, t̄i nəri nə m̄ə kuatia tro wok mamevən memhə nənə riti ruvehi təmwhēkin. Irəha həpkuvehi mhə wok rəpwəmwis. ²⁴ Mətə Iesu, in truvehi wok səv̄ai pris ia nuk nuk me m̄ipko mhə sampam, t̄i nəri nə m̄ə in ramarə rer̄in. ²⁵ Ro iam̄inhi irə in rukurən nuvehim̄iruien nərmama me səməme kamhəuvən t̄i Kumwesən ia suatuk sə in r̄ino. In rukurən nuvehim̄iruien irəha ia nuk nuk me m̄ipko mhə sampam t̄i nəri nə m̄ə in ramarə rer̄in, maməgkiari tukwini səvənraha m̄ Kumwesən.

²⁶ Pris asori anan riti sə ro iam̄inhi in rəmwhen t̄i nasituien ia kitaha t̄i nəri nə m̄ə in iəm̄ə ikinan, in r̄ipko mhə noien ərəha uə noien əmkem̄ik. In ropə ia nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə kiməuwehi utə in, in rasori m̄əpi raka irəha fwe ia neiai. ²⁷ In ropə ia pris asori anan me nəha. Nəp̄in me pam irəha tuhaməkeikei mhəkupwən mhəvi netə t̄i naikuas rakaien ia noien ərəha me səvənraha kurirə həpko səv̄ai nərmama t̄i naikuas rakaien noien ərəha me səvənraha. Mətə Iesu r̄iməvi netə m̄ kuatia a r̄inəmwhen ko r̄ipko mhə mwi ia nəp̄in riti mwi. In r̄ino noien nəha nəp̄in r̄inəsēni n̄im̄iruien səvənhi memhə. ²⁸ Loa rauvehi utə pris asori anan me səməme həpkiskai mhə. Mətə kwəsuahi səv̄ai Kumwesən, sə rukurirə ia Loa, in ruvehi utə T̄ini sə ramasan məmwhen t̄i noien wok nəha ia nuk nuk me m̄ipko mhə sampam.

8

Iesu in pris asori anan sək̄itaha

¹ Kimaha iahaməgkiari ia nəri i, mətə nukunen ro iam̄inhi irə. Sək̄itaha riti pris asori anan rəmwhen a ia sə i iahaməni. In fwe ia neiai. Jea nəha Kumwesən asori raməkure irə mamər̄imənu, pris asori anan nəha sək̄itaha r̄inəkure ia n̄ikare jea nəha mwatuk. ² In ramo wok ia nəkwai kwopun ikinan, in i nimwə tapolen pər̄hien sə Kumwesən r̄iməvi fwe ia neiai. R̄ipko mhə iərmama r̄iməvi nimwə tapolen nəha.

³ Pris asori anan me pam səməme Loa r̄iməuwehi utə irəha wok səvənraha fwe ikin. Irəha haməuvei pen narimnari me m

7:21: Hip 5:6

7:22: Hip 8:6, 12:24

7:25: Rom 8:34

7:26: Hip 3:1

7:27: Hip 5:3

7:28: Hip 5:1-2

8:1: Hip 1:3, 3:1, Hip 10:12, 12:2

Kumwesən, mamhəvi netə ia nifatə səvənhi. Ia suatuk kuatia a, pris asori anan səkitaha, in mwi traməkeikei muvei pen nari riti m Kumwesən. ⁴ Trini minuə in ramarə ihi ia tīprənə i, ko ripkuvehe mhə mo in pris riti, ti nəri nə mə pris me hənarə raka mə tuhəuvei pen narimnari m Kumwesən rəmwhen Loa rani. ⁵ Pris me nəha, irəha kamho wok səvənraha ia nəkwai nimwə sə rauvni a narimnari me səməme kamharə ia neiai. Ro pen nəpīn Kumwesən rīmāni pen ti Moses fwe kupwən mə trivi nimwə tapolen, mini mə,

“Tikaməkeikei mətui amasan mə tiko narimnari me i səvəi nimwə tapolen

resi pen atukwatukw nəfe iakinahatən raka ik irə fwe ia təkua.”

⁶ Mətə təkwtəkwuni Kristo rīməuvehi wok səvəi pris sə ramasan məpi raka wok səvəi pris kupwən me. Rəmwhen a mwi nəgkiariien sə in rīnərihi tərini əknekīn ramasan məpi raka nəgkiariien kupwən, ti nəri nə mə ramərer utə ia promes me səməme hamasan mhəpi raka.

⁷ Nəgkiariien sə kiməkupwən kərihi tərini əknekīn ripkatukwatukw pam mhə. Ko ratukwatukw pam tukərihi tərini əknekīn nəgkiariien vi riti ti nəfe? ⁸ Mətə Kumwesən rīnətoni mə irəha həkpatukwatukw mhə nəpīn rani mə,

“Nəpīn nəha ikin rauvehe

sə takərihi tərini əknekīn nəgkiariien vi riti

nəkur Isrel mine nəkur Juta tuharə irə.

⁹ Nəgkiariien nəha ripkəmhwen mhə ia nəgkiariien nəha iakinərihi tərini əknekīn mə kaha me səvənraha tuharə irə, ia nəpīn nəha iakiməuvehi rəgīnraha miri irapw irəha fwe tənə Ijip.

Irəha həkəkwtəmhiri mhə nəgkiariien səiou,

nənə ro pen iakenouenou irəha. Iou Iərimənu iakani iamīnha irə.

¹⁰ Nənə iou Iərimənu iakani mə nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekīn ia nəpīn sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamīnhi irə:

Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha,

nənə mirai pen ia rerīnraha.

Iou takuvehe mo iou Kumwesən səvənraha,

nənə irəha tuhəuvehe mhə irəha nərmama me səiou.

¹¹ Ko irəha riti ripkevən mhə mahatən nəkur imwəni me uə piəvni mə, ‘Ik tikaməkeikei mukurən Iərimənu i.’

Ko ripkahatən mhə irəha iamīnhi ti nəri nə mə irəha pam tuhəukurən iou,

iaŕmama sə in inhəriþw anan ia nirəha, mevən meste
iaŕmama sə in rasori ia nirəha.

12 Iou takapi irəha ti noien me səvənraha səməme
həpkatukwatukw mhə,
nənə rerik triþkrhi mhə mwi noien ərəha me səvənraha ia
nəþin riti.”

13 Nəþin Kumwesən raməgkiari ia nəgkiariien nəha in
trərihi tərini əknekin mə in nəgkiariien vi, niþwran i mə
nəgkiariien riṁəkupwən mərihi tərini əknekin riṁakuas.
Nənə nəri sə riṁakuas, riṁəpwəh nəmwhenien, nənə triþko
mhə tui riwən.

9

Nimwə tapolen kaməfwaki irə ia tiþrənə i

1 Nəgkiariien nəha Kumwesən riṁəkupwən mərihi tərini
əknekin fwe kupwən səvənhi me fwe ikin loa kamhahatən mə
tukəfwaki irə, nənə səvənhi riti nimwə tapolen kaməfwaki irə
ia tiþrənə i. 2 Nimwə tapolen nəha kiməvi kərpifi nəkwən kəru.
Nəkwən sə kukupwən kuvnimwə ikin kani mə Kwopun Iki-
nan. Ia kwopun nəha nəri kamhiai pen napw irə raməhiarw
mine tepol kaməmri utə bred ikinan irə. 3 Nəkwən sə ro
kəru irə, kiməvi tukuahag tinari irə, kani mə Kwopun ikinan
anan. 4 Kwopun nəha, nifatə riti fwe ikin kino ia kol, kauvani
nimwəkmwəki nari nipekən rapein amasan ia təkuren. Pokis
riti fwe ikin kiməvegi nikarkaren me ia kol. Ia nəkwai pokis
nəha tikinari riti kino ia kol nəveginien nəha kani mə mana
rukuər irə. Rigi nei nəha riṁo tihin mahatən pen Eron mə in
pris, in mwi ia nəkwai pokis nəha. Kəruətərei mi kəru nəha
kimərai pen loa me ten ia nirau irau mwi fwe ikin.

5 Ia təkure pokis nəha nənimwi Jerupim kəru nəha ikin
səməmi krouahatən pen mə Kumwesən raməmak fwe ikin.
Təraginrau krouvi atukw i rəuiui kwopun nəha Kumwesən
rauveh i raka noien ərəha me səvəi nərmama ikin. Mətə
təktwəkwuni nəha nəþin riwən ti niniien narimnari me i
mərai kwərhakwəra. 6 Nəþin hənəmri amasan pam narim-
nari me nəha, ia nəþin me pam pris me kamhəuvnimwə
mamhəier ia kwopun ikinan, mamho wok səvənraha. 7 Mətə
kwopun ikinan anan, pris asori anan in əpa rauvnimwə ikin.
Mətə ko riþkevən mhə ia nəþin me. In rauvnimwə ia kwopun
nəha nəþin kuatia ia nuk me. Nənə nəþin in rauvnimwə
traməkeikei muvehi netə, mevən muvei pen m Kumwesən ti
noien ərəha səvənhi mine noien ərəha səvəi nərmama hənə

8:12: Hip 10:17 9:1: Eks 26:1-30 9:2: Eks 25:23-40 9:3: Eks 26:31-33
9:4: Eks 16:33, Eks 25:10-16, Eks 30:1-6, Nam 17:8-11, Dut 10:3-5 9:5: Eks
25:18-22 9:6: Nam 18:2-6 9:7: Eks 16:2-34

mhæreirei. ⁸ Ia narimnari me naha, Nanimwin Ikinan ramahatən mə suatuk ti nuvniwəien ia kwopun ikinan anan ripkasevər mhə ihi nəpin nimwə tapolen rinamərer ihi fwe kupwən. ⁹ In rəmwhen ia nanimwi nari riti sə ramahatən pen nəpin i samarə irə təkwtəkwuni. Nipwran mə narimnari me səməme pris me kamhəuvei pen m Kumwesən mine nərimitru me səməme kamhousi əpune irəha kavi nitenraha ti noien ərəha hæreirei nəmri atukwatukwien nətərigien səvəi nərmama səməme kamhəuvehe ti nəfwakien. ¹⁰ Ro iaminihə irə ti nəri nə mə noien səvəi narimnari me naha raməgkiari a ia nəveginien mine nanimwien mine naikuasien me səpəmsəpə. Narimnari me naha səvəi nipwrai iərmama a. Kinəmri narimnari me naha mə tuharə mheste Kumwesən tro narimnari me pam həuvehe mhərməvi mwī.

Nite Iesu Kristo

¹¹ Mətə təkwtəkwuni naha Kristo ruvəuvehe raka. In pris asori anan sə riməpeki narimnari amasan me muvehe. In riməuvnimwə ia nimwə tapolen sə ramasan anan mwī məpi raka sə kupwən. Nimwə tapolen naha ripko mhə nari riti sə nərmama həno ia rəginraha, nənə ripko mhə nari riti səvəi tīprənə i sə Kumwesən rino. ¹² Nəpin Kristo riməuvnimwə ia kwopun ikinan anan, in rino m kuatia a nəmwhen ko ripkuvnimwə mhə mwī, ti nəri nə mə in ripkuvehi mhə nite nani mine nite kwəti kau muvniwə, mətə in riməuvehi atukw a niten muvniwə, mə suatuk ti nifi rakaien kitaha ia noien ərəha me səkitaha, nənə suatuk naha trarə rerin. ¹³ Kimiaha hiəukurən. Nite nani mine nite kau mine nimwrakw ia kwəti kau kiməuvani əmwesi ia nifata, trini minuə pris riti ruvi rərəgi pen ia iərmama sə riməuvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən, nənə ia noien naha in ruvehe məmher mwī. ¹⁴ Mə ro nipərhiendien i rəfo ia nite Kristo? In rukurən noien məpi raka. Ia niskaiien səvəi Nanimwin sə ramarə rerin, Kristo riməuvei pen atukw a in m Kumwesən rəmwhen ia nərimitru nərəhaien riwən irə kousi əpune kuvei pen m Kumwesən. Nite Kristo traikuas ia rerimaha ti noien emhə me mə kimiaha hiəukurən no tukwiniien nari m Kumwesən sə ramiru.

¹⁵ Ro pen Kristo in iəmə sə ravi simwin nərmama mine Kumwesən ia nəgkiariien vi sə kinərihi tərini əknekən. In ravi simwin irəha iaminiha irə mə səməme Kumwesən raməkwein ia nirəha həukurən nuvehien narimnari me naha tuhəpkiwən mhə səməme Kumwesən ruvəni raka mə truvei pen m nərmama me səvənhi. Ti nəri nə mə Kristo rimamhə, ro pen nemhəien səvənhi rineivinari ia nirəha,

9:8: Hip 10:19   **9:9:** Hip 10:1-2   **9:10:** Lev 11:2,25, Lev 15:18, Nam 19:11-13

9:11: Hip 3:1, 10:1   **9:13:** Lev 16:3,14-16, Hip 10:4, Nam 19:9,17-19   **9:14:**

1Pit 1:18-19, 1Jon 1:7, Hip 6:1   **9:15:** 1Tim 2:5, Hip 8:6

tukəpwəh nərpwɪnien noien ərəha me səməme həno nəpɪn nəgkiariien kɪməkupwən kərihi tərini əknekɪn fwe kupwən raiui ihi irəha.

¹⁶ Kɪmiaha hiəukurən. Trini minuə iərmama riti rərihi tərini əknekɪn nəgkiariien riti mə tukəfuai nautə me səvənhi nəpɪn tremhə irə, iərmama nəha traməkeikei mukupwən memhə kurirə irə ko nəgkiariien sə rɪnərihi tərini əknekɪn. ¹⁷ Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə ro iamɪnhi ro nəri auər a irə nəpɪn iərmama nəha ramiru ihi. ¹⁸ Rəmwhen a mwi nəgkiariien sə Kumwesən rɪməkupwən mərihi tərini əknekɪn ruvehe mo nəgkiariien riti tukaməkeikei ko, mətə mə netə rɪpkaiu mhə nəgkiariien nəha ro nəri auər a irə. ¹⁹ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn Moses rɪni irapw pam raka nəgkiariien me səvəi Loa m nərmama, nənə kurirə irə in ruvehi nɪmwheri sipsip sə kɪno rərueɾəv mɪne rɪgi nei nəha hisop, meitesi pen ia nite kwəti kau mɪne nite nəni sə rɪnəɾapi ia nui, nənə mɪvi rərəgi pen netə ia nəkukuə səvəi Loa mɪne ia nərmama me pam, ²⁰ nənə mɪni pen ti nɪrəha mə, “In i netə trərihi tərini əknekɪn nəgkiariien i Kumwesən rɪməni pehe tukumiaha i mə tiho.” ²¹ Ia noien a mwi nəha Moses ruvi rərəgi pen netə ia nɪmwə tapolen mɪne narɪmnari me pam ikin səvəi nəfwakiien. ²² Nɪpərhiienien i, ia noien səvəi Loa nəha, ipaka nari m nari me pam netə rəpərhi irəha həuvehe mhəmher. Nənə trini minuə netə rəpwəh naiuien, Kumwesən ko rɪpkenouenou mhə noien ərəha me.

²³ Ro pen netə raiu ti nəpərhiien narɪmnari me nəha həuvehe mhəmher. Mətə nɪmwə tapolen nəha mɪne narɪmnari me səvənhi irəha həuvnhi a narɪmnari me fwe ia neiai. Mətə narɪmnari me səvəi nəfwakiien fwe ia neiai, nite nərimiru riti rɪpkəmwhen mhə ti nəpərhiien irəha həuvehe mhəmher. Tukaməkeikei kuvehi netə riti sə ramasan məpi raka. ²⁴ Kristo rɪpkuvnimwə mhə ia nɪmwə tapolen ia tɪprənə i sə nərmama həno ia rəginraha mhəuvnhi a nɪmwə tapolen pərhiien irə, mətə Kristo ruvnimwə atukwatukw ia neiai, nənə təkwtəkwuni nəha in raməɾer ia nəmri Kumwesən maməgkiari tukwini səkitaha. ²⁵ Pris asori anan səvəi nəkur Isrel rauvnimwə ia kwopun ikinan anan ia nuk me pam mauvehi nite nərimiru me, mətə Iesu rɪpko mhə iamɪnha irə. In ruvnimwə m kuatia a muvei pen nɪmɪruien səvənhi m Kumwesən. ²⁶ Ko rauvnimwə nəpɪn me nɪpwrən mə in trauvehi nəmisəien ia nei kamarkuau i nəpɪn me fwe kɪnəmri vi a tɪprənə muvehe meste pehe təkwtəkwuni. Mətə təkwtəkwuni nəha, tɪpko mhə tui tɪprənə i ro sampam, in

rier pehe m kuation a muvei pen nimiruien sávənhi ti nuvehi rakaien noien ərəha, nənə ko rīpkuvei pen mhə mwi ia nəpīn riti. ²⁷ Kumwesən rīnəmri raka mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə m kuation a, nənə kurirə irə in trəkiri irəha ti noien me sávənraha. ²⁸ Ia noien a mwi nəha, Kristo rīməuvei pen nimiruien sávənhi m kuation a ti nuvehi rakaien noien ərəha sávəi nərmama həpīk. Nənə in trier pehe mwi ia nuveheien sə ro kəru irə, rīpko mhə ti nuvehi rakaien noien ərəha, mətə in truvehe mwi ti nuvehi miruien nərmama səməme hameitenhi in.

10

¹ Narimnari me sávəi Loa həmwhen a ia nənimwi nari m nari amasan me səməme rīpko mhə tui həuvehe, rīpko mhə nīpwrai narimnari me. Ia nuk me pam pris me nəha sávəi nəkur Isrel kamho a nari kuation, mamhəvi netə ti noien ərəha. Mətə nite nərimīru me nəha rīreirei noien nərmama səməme kamhəuvehe ti Kumwesən hatukwatukw ia nənimen. ² Ko ro nərmama me i səməme kamhəfwaki həuvehe mhatukwatukw pərhiēn, tukaikuas irəha m kuation a ia netə nəha, nənə kurirə irə irəha tuhəpkregi mhə mwi mə noien ərəha raməmak ia nīrəha, nənə tukousi əpune mwi nərimīru me kuvi nītenraha ti nəfe. Kukurən nəpwəhiēn noien nəha. ³ Ro iamīnhi irə, ia nuk me pam, irəha kamhəvi auər a netə, mətə ko həkənouenou mhə noien ərəha me sávənraha, ⁴ ti nəri nə mə nite nəni mīne kau ko rīpkuvehi raka anan mhə noien ərəha.

⁵ Ro pen, nəpīn Kristo rīnəuvehe ia tīprənə i, rīni pen ti Kumwesən mə,

“Ik ikəpwəh nokeikeiēn noien nəha kamousi əpune nərimīru me kauvei pehe mik,

uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwīn mwi mik, mətə ikīnəpnəpənə ia nīpwrak.

⁶ Nərimīru me nəha kauvani əmwesi nīpwranraha pam ia təkure nīfatə

mīne nərimīru me nəha kavi nītenraha ti noien ərəha, ik rerīm rīpkagien mhə ti nīrəha.

⁷ Nənə iakīni mə, ‘Kumwesən, ətə ro, iou iakəuvehe mə tako nəkwam

rəmwhen atukwatukw ia nəgkiariēn kīmərāi pen ia nəkukuə sávəi Loa səim sə raməgkiari ia nīrak.’ ”

⁸ Ia nəgkiariēn nəha irənhə, Kristo rīməkupwən mīni mə, “Ik ikəpwəh nokeikeiēn noien nəha kamousi əpune nərimīru me kauvei pehe mik, uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwīn mwi mik. Nərimīru me nəha kauvani əmwesi nīpwranraha pam ia təkure nīfatə, mīne nərimīru me nəha kavi nītenraha ti noien ərəha, ik rerīm rīpkagien mhə ti

nirəha.” (In rini nəgkiariien nəha nəri auər a mə nuvei penien narimnari me nəha m Kumwesən ramesi pen nəfe Loa rani.) ⁹ Mətə Kristo rani mwi mə, “Kumwesən, atə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam.” Ia nəgkiariien nəha səvənhi ramosi raka nəkwai Kumwesən sə kupwən, mə in trəmri nəkwai Kumwesən sə kurirə. ¹⁰ Nənə nəkwai Kumwesən sə nəha sə kurirə rinaikuas raka noien ərəha me səkitaha nəpın Iesu Kristo rıməuvei pen nıpwrان m Kumwesən m kuation a, nənə ko rıpkuvei pen mhə mwi nəpın riti mwi.

¹¹ Nəpın me pam pris me kamhərer mamho wok səvənraha, mamho a nəri kuation ia nəpın me, mamhəvi nite nərimiru me, netə sə rıreirei naikuas rakaien noien ərəha me ia nəpın riti.

¹² Mətə Kristo rınəsəni nimiruien səvənhi memhə m kuation a ti naikuas rakaien noien ərəha me səvəi nərmama ia nuk nuk me nıpko mhə sampam, nənə kurirə irə in revən məkure ia nikare Kumwesən mwatuk. ¹³ Ia kwopun nəha in treit-enhi meste Kumwesən tro nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in trərpwi utə tıpage nisun mi ia nirəha. ¹⁴ Iakani iamınhi irə mine ti nəri nə mə Kristo niten rınaiu m kuation a mo nərmama me səvənhi hatukwatukw ia nənimen ia nuk nuk me. Nərmama me nəha irəha nəha rino irəha ho ikinan.

¹⁵ Nənə Nənimwin Ikinan mwi rani pehe tukutaha mə nəri nəha ro nıpərhiēnien. Rani mə,

¹⁶ “Iərimənu rani mə, ‘Nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekın ia nəpın sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamınhi irə: Takəmri pen loa me səiou ia nətəriēgien səvənraha, nənə mirai pen ia rerınraha.’ ”

¹⁷ Nənə in rani mwi mə,

“Iou rerik trıpkrihi mhə mwi ia nəpın riti

noien ərəha me mine noien ourour me səvənraha.”

¹⁸ Mə Kumwesən rınənouenou raka nərəhaien me nəha, nənə tukvi mwi netə ti noien ərəha ti nəfe. Tukəpwəh a noien nəha.

¹⁹ Piak me, təkwtəkwuni nəha ia nite Iesu kitaha səukurən nuvnimwəien ia kwopun ikinan anan mhəpwəh nehekriēn,

²⁰ mhəsi pen suatuk vi sə ramiru Iesu rınəsevər irə tukutaha ia nıpwrان mə tsəukurau ia tinari nəha raməgher tukuahag kwopun ikinan anan. ²¹ Kitaha səuvəuvehi pris riti səkitaha in rasori mamərimənu ia nimwə səvəi Kumwesən. ²² Narimnari me nəha ho nıpərhiēnien. Ro pen pwəh səuvən ipaka ti Kumwesən mhəpwəh nərkwafəien neikuəien ia rerıtaha,

mhahatətə əknekın irə, nənə rerıtaha sə fwe kupwən ramrhi noien ərəha me səkitaha ruvehe məmher ia nite Kristo, nənə nıpwrataha mwi rəmher, ti nəri nə mə sənaru raka ia nui əmher. ²³ Pwəh səkwtəmhirı əknekın nini irapwien nəri

amasan sə sameitenhi, mhəpwəh nikiukiuien, ti nəri nə mə Kumwesən sə rıməni mə truvei pehe nəri amasan nəha m kitaha ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpın me. ²⁴ Pwəh sətərig mə tsəfo mhasitu ia kitaha me mho nokeikeiien mine noien amasan me. ²⁵ Ripkamasan mhə mə tsəpwəh noien səvəi nousəsımwinien kitaha me rəmwhen ia nərmama nepwın kamho, mətə pwəh sərpwi əknekın kitaha me, mamho ia nəpın me ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nuveheien səvəi Iesu ruvəuvehe ipaka.

²⁶ Iakani iamınha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka nıpərhiienien. Trini minuə samo nəri auər a irə, mamhəmwur pen ia noien ərəha, nənə netə riti mwi riwən anan mə traiu maikuas raka noien ərəha səkitaha. ²⁷ Trini minuə kitaha saməmwur pen ia noien ərəha, nəri kuation a tsaməti pen i mamheitenhi. Nəri nəha ro nehekiriien i. In nə nəpın Kumwesən trərpwın noien ərəha me irə mine napw i raməpnəpan pik trahi nərmama səməme haməmwəki in. ²⁸ Kimiaha hiəukurən. Trini minuə iərmama riti ramərui Loa səvəi Moses, nənə iərmama kəru uə kahar tuharni irapw in, nənə in traməkeikei memhə. Ko kıpkapı mhə tukwe. ²⁹ Mətə rəfo ia iərmama sə ramavən avən ia Tini Kumwesən? Kumwesən ruvəni raka nəgkiariien vi səvənhi tukutaha, nənə nite Tini rərihi tərini əknekın nəgkiariien nəha. Mətə rəfo ia iərmama sə ro nəri auər a ia netə nəha sə rino in ruvehe məmher mo ikinan i? Nənimwın Ikinan rauai namasanien səvənhi m nərmama, mətə rəfo ia iərmama sə rani ərəha Nənimwın nəha? Iərmama nəha nərpwınien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi triskai məpi raka nərpwınien səvəi iərmama sə ramərui Loa səvəi Moses. ³⁰ Iakani iamınha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka mə Kumwesən rıməni mə, “Iou takərpwın noien ərəha səvəi nərmama, nıpərhiienien iou tako.” Nənə in rıməni mwi mə “Iərimənu in trəkiri noien me səvəi nərmama me səvənhi.” ³¹ Kumwesən in ramıru. Trini minuə saməmak ia rəgin mə in trərpwın noien ərəha me səkitaha, nari nəha in nari riti səvəi nehekiriien.

³² Mətə rerimiaha tramrhi nəpın kupwən, nəpın hiəpkuvehe vi a ia nukuraanien. Nəpın nəha nəpın skai. Kamo nəmisəien me m kimiaha, mətə hiəpwəh nımweiiien. ³³ Nəpın me nepwın nərmama kamhəni ərəha kimiaha ia nəmri nərmama, nənə mamho rərəha ia kimiaha. Nəpın me nepwın kimiaha hiamərer kimiaha nərmama səməme kamho rərəha ia nırəha iamınhi irə. ³⁴ Kimiaha hiaməuvehi pəri nəmisəien kimiaha nərmama səməme hamarə ia kalapus. Nəpın nərmama hənəkres narimnari me səkimiaha, mətə rerimiaha ragien a tukwe, ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka mə narimnari nepwın

nəha ikin səkimiaha, səməme hamasan mhəpi raka, nənə narimnari me nəha tuharə rerin.

³⁵ Ro iamini irə tihaməkeikei mhərer əknekin, ti nəri nə mə nəəkuien fwe ikin səkimiaha ramarə sə tihəuvehi. ³⁶ Tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis mə tiho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei. Nənə tihəpkuvehi nəfe in ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha. ³⁷ Ro iamini irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə trijko mhə tui,

“Iərmama i kamini mə truvehe, truvehe, in trijko mhə tipwə.

³⁸ Mətə iərmama atukwatukw səiou trimiru ia nahatətəien səvəhi,

nənə trini minuə ramavən rərig rərig,

nənə rerik trijkagien mhə tukwe.”

³⁹ Mətə kitaha i səpko mhə iaminha irə. Ko səpkavən rərig rərig mhə mə Kumwesən trouraha kitaha, rekəm. Kitaha nərmama səvəi nahatətəien ia Kumwesən tsəuvehi nimiruien.

11

Kaha kupwən me hənahatətə ia Kumwesən

¹ Nahatətəien ia Kumwesən ikukurən amasan mə tikuvehi narimnari amasan me ikameitenhi, mani nipiərhienien ia narimnari me ipkətə mhə ia nənimem. ² Nahatətəien iamini in nəha nəfe kaha kupwən me həno ro Kumwesən rəgnəgini irəha.

³ Nahatətəien ro kitaha səukurən amasan mə Kumwesən rino neiai mine tiprənə mine narimnari me pam ia nəgkiariien səvəhi, mo narimnari me nəha kamətoni həuku pen ia narimnari me kipiətoni mhə. ⁴ Epel in rinahatətə ia Kumwesən, ro pen ruvei pen nari riti m Kumwesən sə ramasan məpi raka səvəi Ken. Nənə ti nəri nə mə in rinahatətə ia Kumwesən iamini irə, nənə Kumwesən rini irapw mə in iəmə atukwatukw riti, nənə rerin ragien ti nuvehien narimnari me səvəhi. Nipiərhienien iəmə nəha ruvamhə raka, mətə noien səvəi nahatətəien səvəhi raməgkiari ihi m kitaha.

⁵ Inok rinahatətə ia Kumwesən, ro pen kuvehi utə in mə tripkemhə mhə, nənə kipiətoni mhə mwi in ti nəri nə mə Kumwesən riməuvehi raka in ia tiprənə i revən fwe ia neiai. Mətə nəpin kipiəuvehi raka mhə ihi in, Nəkukuə Ikinan rani mə Kumwesən rerin ragien tukwe. ⁶ Mətə trini minuə iərmama rijkahatətə mhə ia Kumwesən, in trəfo mo Kumwesən rerin ragien tukwe? In rireirei anan noien, ti nəri nə mə iərmama riti rokeikei mə truvehe ti Kumwesən, in traməkeikei mini

nipərhienien mə Kumwesən ramarə nənə mamō ramanan m nərmmama səməmə haməmwur mə tuhətoni in.

⁷ Noa rīnahatətə ia Kumwesən. Ro iamīnhi irə nəpīn Kumwesən rīnani pen narimnari me min fwe kupwən səməmə nərmmama həpwəh ihi nətoniien, Noa ramsiai, mamō nəkwān, nənə muvrhəkin nītətə asori riti mə truvehimīru nərmmama səməmə kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi. Ia noien i, Noa ramo pui noien ərəha me səvəi nərmmama ia tiprənə, nənə muvehe iərmama riti sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə ramahatətə irə.

⁸ Epraham rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn Kumwesən rəkwein in mə trevən ia tənə əpə riti tukuvei pen min, ro nəkwān, mier, mireirei mə rauəku. ⁹ In rīnahatətə ia Kumwesən ro pen in rarə ia tənə nəha Kumwesən rīno promes mə truvei pen min. Mətə rīnamarə ia kwopun nəha ia nimwə tapolen rəmwhen a iəpwispwis riti. Nənə Aesak mine Jekop irau nəha Kumwesən rīno promes mīnrahar pəri, irau mwi krauarə a ia nimwə tapolen. ¹⁰ Epraham rīno iamīnha irə ti nəri nə mə in rameitenhi mə trevən ia taon riti sə ramərer ia təkure nəri skai riti. Taon nəha, Kumwesən rīno mak irə, nənə mīno raka ramarə.

¹¹ Sera rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen Kumwesən ruvei pen niskaiien min mə tro tipwīn. Nəri auər a mə Sera in rīnəprənemə anan, mətə rərəhi tīni ti nəri nə mə in rīnətīgite ia Kumwesən sə rīno promes min. ¹² Ro pen sətoni mə iərmama kuatia a i Epraham rīnərgarə ipaka remhə, mətə rərəhi iəkunouihi riti, nənə nərmmama ia kwənəkwus səvənhi həuvehe mhəpīk mhəmwhen ia kəməhau me ia kəpuapen uə nipəkīr ia nīkare təsi ko kīpkəvsini pam mhə irəha.

¹³ Nərmmama me i irəha pam kamhahatətə ia Kumwesən. Mətə nəpīn irəha hemhə, irəha həpwəh ihi nuvehiiien narimnari me nəha səməmə Kumwesən rīno promes mə truvei pen mīnraha. Irəha hamətoni mə narimnari me nəha haməmak isipwīn ihi ti nīrəha, mətə rerīnraha ramagien pīk mə tuhətoni. Nənə irəha haməni irapw mə hamarə ia tiprənə i mətə irəha həmwhen a iəpwispwis me. Tiprənə i rīpko mhə imwənraha pərhiēn. ¹⁴ Nəpīn nərmmama haməgkiari iamīnha irə ramahatən pen mə irəha hamətui imwənraha atukwatukw. ¹⁵ Kamo rerīnraha ramrhi tənə nəha həməier irə mə in nəha imwənraha atukwatukw ko hərərig mwi. ¹⁶ Mətə irəha həpkrərig mhə ti nəri nə mə hokeikei tənə əpə riti sə ramanan məpi raka, in nəha fwe ia neiai. Ro pen Kumwesən rīpkauris mhə mə irəha tuhəkwein in mə

11:7: Jen 6:13-22, Jen 7:1, 1Pit 3:20, Rom 3:22, 4:13   **11:8:** Jen 12:1-5, Wok Me 7:2-4   **11:9:** Jen 26:3, Jen 35:12,17   **11:11:** Jen 18:11-14, Jen 21:2   **11:12:** Rom 4:19, Jen 15:5, 22:17, Dut 10:22   **11:13:** Jen 23:4, 1Kron 29:15, Sam 39:12, 1Tes 2:11   **11:16:** Eks 3:6,15, Mak 12:26

Kumwesən səvənraha, ti nəri nə mə in rinəpnəpenə raka ia taon riti səvənraha.

¹⁷ Epraham rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpın Kumwesən raməkiri nahatətəien səvənhi, rəmrutə Aesak ia təkure nifatə. Ia nəpın nəha Epraham i Kumwesən rino promes me min ramərer mwatuk mə trousi əpune tini anan kuatia. ¹⁸ Kumwesən ruvəni raka tukwe mə, “Epraham, nımwipwım me səməme tuhəuku pen ia Aesak irəha nə takəvsini irəha mə kwənəkwus me səim.” ¹⁹ Mətə Epraham ramərer mwatuk mə trousi əpune tini, ti nəri nə mə rerin rarhi mə Kumwesən rukurən noien iərmama rətui mwi ia nemhəien. Ro pen nəpın ruvehi raka tini ia nifatə rəmwhen mə in rinətui mwi ia nemhəien.

²⁰ Aesak rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia Jekop mine Isau, mamini irapw narimnari me səməme tuhəpkuvehe ia nəpın riti.

²¹ Jekop rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpın ipaka remhə, in rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia tini Josef mi. In rinərpwi kaskin mərəer əmakəmak, nənə maməgnəgini Kumwesən.

²² Josef rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpın ipaka remhə, in rəgkiari ia nəpın nəha sə kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel tuhəier fwe tənə Ijip, mini mə tuhəfo ia nikəkrin me.

²³ Tata mine mama səvəi Moses krinouahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpın Moses rətui, irau krouətoni mə in iəkunouihi amasan riti, nənə krouərkwafə i roueste məkwə kahar. Nənə irau kroupkhekır mhə nəruien nəgkiariien səvəi kig.

²⁴ Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpın in rupwinari, rəpwəh nəsenien mə tukəkwein in tini prən ouihi səvəi Fero, kig səvəi nəkur Ijip. ²⁵ In revən marə irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi pəri nəmisəien irəha minraha. In rokeikei sə nəha məpi raka mə in tramregi ramasan ia nəgienien i kamregi ramasan irə nəpın ouihi a, nəgienien səvəi noien ərəha. ²⁶ Ia nətəien səvənhi, kamo naurisien min ti Kristo sə tripkuvehe ramasan məpi raka nautə me pam ia tənə Ijip. Nətəien səvənhi ro iamınha irə ti nəri nə mə in raməti pen ia nərəkuien sə Kumwesən truvei pen min. ²⁷ Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen in rier ia tənə Ijip məpwəh nehekiriien ia kig nəha sə niemaha raməpi pik. In ripkəti ərari mhə mə trirərig, mətə ramərer əknekin rəmwhen mə in ramətoni Kumwesən i iərmama ripkətoni mhə ia nənimen. ²⁸ In rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəmri

11:19: Rom 4:17   **11:20:** Jen 27:27-29, Jen 27:39-40   **11:21:** Jen 48:15-16

11:22: Jen 50:24-25, Eks 13:19   **11:23:** Eks 1:22, 2:2   **11:24:** Eks 2:10-12

11:26: Hip 10:34-35   **11:27:** Eks 12:51, Eks 14:13,14, Rom 1:20, 1Tim 1:17, Hip

11:1   **11:28:** Eks 12:21-30

naveginien asori naha Pasova, mamri mwi noien i nakur Isrel ho pen netā ia tāpinhā ia nimwā me sāvānraha kamo agelo sā trouaha nāmritaik me rīrāpi irāha hemhā.

²⁹ Nākur Isrel me naha hānahatātā ia Kumwesān, ro pen irāha hāpi simwīn ia tāsī āruerāv. Irāha hānavān mhāpi simwīn rāmwhēn hamavān ia tīprānā āvāhak. Mātā nāpin nākur Ijip hamāmwur mā tuhākūrirā irāha, tāsī rīrārig muvehe mousāman irāha hāmwhēnimw.

³⁰ Nākur Isrel hānahatātā ia Kumwesān, ro pen havān mhākūraukūrau ia nāpai sāvāi taon Jeriko meste nāpin sēfen, nānā nāpai naha rārkwāpīr māsas.

³¹ Rehap pran sāvāi suatuk in rīnahatātā ia Kumwesān, ro pen in rīpkemhā mhā irāha nākur Jeriko sāmāme hānāruī nākwai Kumwesān. Nākur Isrel hāpwāh nousi āpūneien prān naha tī nāri nā mā rerīn ragien mā truvehi iāmā Isrel mi naha sāmāmi krīmāuvehe mā trouātōni afafa taon naha. Irau krauevān fwe ia nimwā sāvānhi.

³² Mātā ko iapkāgkiari mhā mwi rāpwāmwis. Sāiou nāpin rīwān mā takāgkiari ia Kiteon, Parak, Samson, Jefta, Kig Tevit, Samuel, mīne profet me. ³³ Nārmama kupwān me naha hamahatātā ia Kumwesān, nānā ro pen hāuvehi irāpw kig me ia naruagānien, mho noien atukwatukw me, mhāuvehi nāfe Kumwesān rīno promes mīnraha, mhāsisāg ia tārhuī laeon me, ³⁴ mhousi āfi nāpw asori sā rauāk, mhāp mhāvtānhi nārmama sāmāme hānuā tuhārai āpūne irāha ia nau sāvāi naruagānien. Irāha nārmama nīskaiien sāvānraha rīwān, mātā Kumwesān ruvei pen nīskaiien mīnraha, nānā irāha hāuvehe mhāskai tī naruagānien, mho naruagān me sāvāi tānā āpā me hap. ³⁵ Nīprān nepwīn naha ikīn sāmāme hānahatātā ia Kumwesān, Kumwesān ro nīpwnātīnraha me hātui mwi ia nemhāien. Nārmama nepwīn mwi sāmāme hānahatātā ia Kumwesān, irāha hānāsēni nārmama sāmāme hamāmwāki irāha ho nāmīsāien asori ia nīpwrānraha. Irāha hāpkāpwāh mhā nahatātāien sāvānraha mā nārmama sāmāme hamāmwāki irāha heivī nari ia nīrāha. Irāha hamahatātā ia Kumwesān mā in tro irāha hātui mwi ia nemhāien sāvānraha ia nīmīruīen rīti sā ramasan māpi raka. ³⁶ Nānā irāha me nepwīn, nārmama hamāfkāmanā ia nīrāha, mamhārisi irāha. Nānā irāha me nepwīn, nārmama hārihi irāha ia jen, nānā mhāuvehi puvnīmwā irāha ia kalapus. ³⁷ Irāha me nepwīn kīnākwi āpūne irāha ia kāruātērei. Nānā kārai āmwesi irāha nepwīn ia so ro nīpārīn kāru. Nānā irāha me nepwīn, kīnārai āpūne irāha ia nau sāvāi naruagānien. Nānā irāha

11:29: Eks 14:21-31   **11:30:** Jos 6:12-21   **11:31:** Jos 2:1-21, Jos 6:21-25, Jem 2:25   **11:33:** Dan 6:22   **11:34:** Dan 3:23-27   **11:35:** 1King 17:17-24, 2King 4:18-37   **11:36:** 1King 22:24-27, Jer 20:2, 37:15, Jer 38:6   **11:37:** 2Kron 24:21

me nepwɪn hənamarə mamharkahu ia teki nəni mine sipsip, nautə səvənraha riwən anan. Nəpɪn me nərmama hamouraha irəha, mamho rərəha anan ia nirəha. ³⁸ Irəha nərmama amasan me. Tiprənə i ripkəmhwen mhə mə irəha tuharə ikin. Irəha hamarə əpnəpen a fwe ia kwopun akwesakwes ikin, mine ia təkuer me, mine ia nipəgi kəpwier me, mine ia nipəgi tənə me.

³⁹ Nipərhiēnien i nərmama kupwən me nəha, irəha pam kani amasan nəghinraha ipwet mine ti nahatətəien səvənraha, mətə nəpɪn hənamarə irə həkpuvehi mhə nəfe kino promes irə, ⁴⁰ ti nəri nə mə Kumwesən rinətə raka fwe kupwən nəfe tro m kitaha ramasan məpi raka. Nənə ia nətərigien səvənhi, in rokeikei mə trukupwən mo kitaha minraha səuvehe mho kuatia. Ia noien nəha in rukurən noien kitaha minraha səuvehe mhatukwatukw pam.

12

Kumwesən raməkoui atukwatukw nipwnətɪn me

¹ Nərmama me nəha hənahatətə ia Kumwesən irəha həmwhen ia iərmama riti sə rani irapw nəfe rinətəni ia nənimen mə kitaha səukurən ninien nipərhiēnien irə. Irəha həkik kamhərer kuraukurau ia kitaha. Ro iamɪnhi irə pwəh səfraka nari pəmpəm me pam, mine noien ərəha sə raməkwtəmhiri əknekɪn kitaha, nənə mhaiu ia naiuēn nəha Kumwesən rinəmri kupwən ia kitaha məpwəh nəpouien. ² Ia nəpɪn me tsaməti pen a ia Iesu nəha in nukune nahatətəien səkitaha fwe nukunen meste nəkrəkwerɪn. In rəti ərgarig pen ia nei kamarkuau i mətəni nagienien sə in tragien irə kurirə. Ro iamɪnhi irə in revən ia nei kamarkuau mo nəri auər a ia naurisien tuko min. Nənə təkwtəkwni nəha in raməkure ia nikare jea mwatuk sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu.

³ Ramasan mə reriməiaha tramrhi Iesu mə rinəfərer əknekɪn nəpɪn nərmama ərəha me kamhəmwəki in, mamho noien ərəha irə, kamo kimiaha hiəregi hiənəpou ia nimiruēn səkimiaha mhəpwəh. ⁴ Nərmama me səməme kamho noien ərəha kamho nəmisəien m kimiaha. Rəmwhen mə hiamərer ia naruagənien riti. Mətə kimiaha riti ripkəmhə mhə ihi ia naruagənien nəha. ⁵ Kimiaha tihəpwəh nenouenouien nəgkariēn i raməkwein tɪni ia kimiaha. Rani mə,

“Nərik, nəpɪn Iərimənu raməkoui atukwatukw ik, tikəpwəh noien nəri auər a irə.

Rerim trəpwəh nəpouien nəpɪn ranise skai noien ərəha səim.

⁶ Trini minuə Iərimənu rokeikei pik iərmama riti, nənə traməkeikei məkoui atukwatukw.

Nənə in traməkeikei mo nəmisəien m iərmama sə raməkwein i mə tīni mə trəpwəh noien ərəha səvənhi.”

⁷ Ro pen tihərer əknekin ia nəpīn sīkai me. Kumwesən rauvei pehe nəpīn sīkai me nəha ti nəkoui atukwatukwien kimiaha. Noien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ramo kimiaha rəmwhen mə kimiaha nīpwnətīn me. Iəkunouihi riti riwən sə tata səvənhi rīpkəkoui atukwatukw mhə in. ⁸ Kumwesən raməkoui atukwatukw pam nīpwnətīn atukwatukw me. Trīni mīnuə Kumwesən rəpwəh noien iamīnha irə ia kimiaha nənə nīpwrān nə mə rīpko mhə nīpwnətīn atukwatukw me nə kimiaha. ⁹ Ia nīkaren səkitaha nərmama, səkitaha me fwe tata me hənəkoui atukwatukw kitaha fwe kupwən, nənə səsiai irəha. Mətə rəfo ia Tata səvəi nənīmwtaha? Ramasan mə kitaha tseiwaiu mhəsiai mwi in mhəpī raka nənə mhəmīru. ¹⁰ Tata me səkitaha fwe kupwən hənəkoui atukwatukw kitaha nəpīn kwakwa a ia nətərigien a səvənraha. Mətə Kumwesən raməkoui atukwatukw kitaha mə trasitu ia kitaha, mo kitaha səuvehe mho nəkur ikinan me rəmwhen irə. ¹¹ Kimiaha hiəkūrən. Noien i nəkoui atukwatukwien iərmama nəpīn kamo ro nəmisəien i. Rīpko mhə nari riti kamregi ramasan irə, mətə kurirə irə trukua kwənkwan ia nīmīruien səvəi nərmama səməme kinəkoui irəha irə mheste həpwinari. Kwənkwan nə in i nəmərinuien mīne natukwatukwien.

¹² Ro iamīnhi irə kimiaha hiənəpou rəgimīaha remhə tihaməkeikei mhəuvehi utə rəgimīaha. Mə nukurhumīaha rīnəpou həvi atukw i pwəh riskai. ¹³ Tiho suatuk atukwatukw me nīsūmīaha travən irə mə sin ia kimiaha nīsūn rərəha nīsūn ko rīpkərəha anan mhə mier raka mətə trīpkamasan mwi.

Tihaməsiari kamo hiameikuə a niregīien Kumwesən raməgkiari

¹⁴ Tihəmwur mə tiharə amasan ia nəmərinuien kimiaha nərmama me pam, nənə mhəmwur mə tiho nīmīruien səkimīaha ro ikinan. Iərmama sə rīpko mhə ikinan, ko rīpkətōni mhə nəmri lərimənu nəpīn riti. ¹⁵ Tihətui amasan kamo kimiaha riti rarfai ia namasanien səvəi Kumwesən. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ruvehe məmwhen ia nuai nei akonə riti sə rukwəsər mutə mukua kwənkwan rərəha. Iərmama sə ro iamīnha irə tro nərmama həpīk həuvehe mhəmkemīk ia noien ərəha. ¹⁶ Tihətui amasan kamo kimiaha nərman mīne nīpran hiəiri əpnāpen kimiaha me. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ro nəri auər a ia narīmīnari ikinan me rəmwhen Isau rīno. In rəmri pen nəmri nari ia nasorīien səvəi nəmritāik kuvehi nənimen ia nəvegīnien plet kuatia. ¹⁷ Kimiaha hiəkūrən mə kurirə in rokeikei mə truvehi mwi

nasorieren naha, nane markut pik ma tata savanhi trakwein amasan ira, mata rekam. Nari auar a ma Isau rinasak pik tukwe, mata ko ripkrarig mha ia noien naha sa rino.

¹⁸ Kimiaha hiapkuvehe mha ia takuar riti ramwhen takuar Sinae. Fwe kupwan nakur Isrel havan ia takuar naha, mharoni napw rauak. Napitavien reiwaiu mahakwi nari. Haregi nimotagi asori, ¹⁹ mine nasakien savai kisipw. Haregi mwi reri Kumwesan ramagkiari minraha. Napin haregi nagkiariien savanhi, hani ma iraha hapwah nokeikeien ma tuharegi mwi nagkiariien naha. ²⁰ Iraha hahikir matamnimwin ti nagkiariien naha rimani ma,

“Trini minu a nari riti rirapi takuar i, nari auar ma narimiru a riti,

mata tukamakeikei kakwi apune ia karuateri.”

²¹ Napin Moses ratoni narimnari me naha, in mwi riregi raraha nane mini ma, “Iou iakinehekir iakinehekir, minamatamnimwin.”

²² Mata kimiaha hiavavehe ia takuar i Saeon, mine taon i imwei Kumwesan sa ramiru. In i Jerusalem vi fwe ia neiai, kwopun nagelo me hapik hamousasimwin iraha me ikin mamhagien ia napin me. ²³ Hiavavehe ia nousasimwinien asori savai narmama me savai Kumwesan samame hamwhen ia namritaik me savanhi, kimarai pen naghinraha fwe ia neiai. Hiavavehe ti Kumwesan sa tripkaki noien savai narmama me pam. Hiavavehe ti nanimwi narmama amasan me kino havehe mhatukwatukw pam. ²⁴ Hiavavehe ti Iesu sa ravi simwin narmama mine Kumwesan ia nagkiariien vi kinarihi tarini aknekin. Nane hiavavehe ti nete sa kimavi ti noien araha ramagkiari mani nari amasan mapi raka nefe nite Epel rani.

²⁵ Ro iamnhi ira kimiaha tihamakeikei mhauti amasan kamo hielku a niregien Kumwesan naha ramagkiari m kimiaha. Nakur kupwan me naha samame heiku a niregien nagkiariien savanhi sa iarmama ia takure tiprane rani ti nasuapwirien iraha, mata ko hapkap mha napin Kumwesan rapwin noien araha savanraha. Nane trini minu kitaha seiku a niregien nagkiariien savai Kumwesan sa ruku pen fwe ia neiai muvehe ma trasuapwiri kitaha, tsafo map napin trapwin noien araha sakitaha? ²⁶ Ia napin naha fwe kupwan reri Kumwesan rimakiuku ia tiprane, mata takwtakwuni naha in ragkiari m kitaha mini ma, “Napin riti mwi naha ikin, iou takikiuku mwi ia tiprane. Ia napin naha ripko mha tiprane apa trikiuku, neiai mwi trikiuku.” ²⁷ Nagkiariien

12:18: Eks 19:16-20, Dut 4:11-12   **12:19:** Eks 20:18-21, Dut 5:22-27   **12:20:** Eks 19:12-13   **12:21:** Dut 9:19   **12:22:** Kal 4:26, Rev 5:11   **12:23:** Luk 10:20   **12:24:** Hip 8:6, 10:22, 1Tes 1:2, Jen 4:10   **12:25:** Hip 2:1-3, Hip 10:26-29
12:26: Eks 19:18, Sam 68:8, Hag 2:6

nəha Kumwesən rīmāni mə, “Nəpīn riti mwī,” nīpwrān i mə in trīkiukiū ia narimnari me ia tīprənə i sēməme in rīno mə truvehi raka irəha. Mətə narimnari me sēməme həpwəh nīkiukiuien irəha tuharə rerin.

²⁸ Ro pen pwəh səni tanak ti Kumwesən. Nari riti riwən ko rīkiukiū ia nītətə sə in ramərīmānu irə. Nənə in ruvəuvei pehe raka nītətə nəha m kitaha. Ramasan mə tsəfwaki min ia noien sə rerin ragien tukwe ia nisaiien mīne nehekīrien, ²⁹ ti nəri nə mə “Kumwesən səkitaha rəmwhen ia napw asori riti sə ramahi əmwesi narimnari me pam.”

13

Nəvəhagian sampam

¹ Nokeikeien i hiamokeikei piəvtaha me irə pwəh ramo a iamīnhi irə. ² Tihəpwəh nenouenouiēn mə tihətoni amasan ti iəpwispwis me sēməme haməuvehe imwəmiaha. Nərmama nepwīn fwe kupwən hənə noien nəha, mhəuvehi puvnimwə nagelo me nepwīn ia nəkwai nimwə me səvənraha, mətə hərəirei anan mə irəha nagelo me. ³ Rerīmiaha tramrhi nərmama sēməme hamarə ia kalapus rəmwhen mə kīmiaha mwī hiamarə ia kalapus kīmiaha mīnraha. Rerīmiaha tramrhi nərmama sēməme nərmama əpə me hamo irəha hərəgi rərəha anan ia nīpwrānraha. Rerīmiaha tramrhi irəha ti nəri nə mə kīmiaha mwī hiamregi rərəha ia nīpwrāmīaha rəmwhen ia nīrəha.

⁴ Pwəh nərmama pam həsiai narəien səvəi pran mīne iərman sēməmi krouarə pəri. Iərman mīne pran sēməmi krauarə pəri irau trousiai napri pəriien səvənrau ia nəpīn me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvəi nərmān mīne nīpran sēməme kamhəiri əpnāpen irəha me uə sēməme kamhakres irəha me. ⁵ Tīhamarə mhəpwəh nokeikei pikien mane. Rerīmiaha traməkeikei magien a ti narimnari me nəha hiaməuvehi rəmwhen ti nəri nə mə Kumwesən ruvəni raka mə,
“Ko iapkəpwəh mhə ik,

məpwəh nap rakaien ia nīram nəpīn riti.”

⁶ Ro iamīnhi irə kitaha səukurən nīniien nəgkīariien i, mhəpwəh nəmkīəmkiien mə,

“Iərīmānu in iasitu səiou,

ro pen iou iakəpwəh nehekīrien.

Nəfe iərmana rukurən noien miou?”

⁷ Rerīmiaha tramrhi nəmə asori me səkīmiaha sēməme haməkupwən mhahatən kīmiaha ia nəgkīariien səvəi

Kumwesən. Hətərig ro mə hənəfarə irə mheste hemhə. Hətərig irə nənə mhəuvnhi nahatətəien səvənraha. ⁸ Iesu Kristo in ramo a iamīnhi irə mīne ia nərīneiv, ipwet, nənə tramarə a iamīnhi irə mīne ia nuk nuk me mīpko mhə sampam.

⁹ Tihəpwəh nəsenien nahatənien vi me səpəmsəpə həvi raka kimiaha ia suatuk atukwatukw. Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə ramasan mə reri iərmama fwe imwə namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a trasitu irə mo ruvehe mīskai. Rərəha mə truvehe mīskai ia natuakəmien me səvəi nəveginien. Natuakəmien me nəha həreirei nasituien ia nərmama səməme kamhesi pen. ¹⁰ Nifatə səkitaha rarə. Mətə pris me səməme kamho wok səvənraha fwe imwə ia nimwə tapolen, kīpkəsēni mhə irəha mə tuhani nəveginien riti ia nifatə nəha səkitaha.

¹¹ Ia noien səvəi pris asori anan səvəi nəkur Isrel, nəpīn rousi əpune raka nərimīru, nənə muvehi niten, muvniwə fwe kwopun ikinan anan, nənə muvei pen m Kumwesən ti naikuas rakaien noien ərəha səvəi nərmama. Mətə kurirə irə həuvehi raka nīpwrai nərimīru nəha mhəuvehi mhəuvani əmwesi fwe iruə kwopun nərmama həpkarə mhə ikin. ¹² Ia noien a mwi nəha, Iesu rīməregi nəmisəien ia taon fwe iruə, mə ia niten atukwatukw in trəpərhi nərmama me səvənhi, mo irəha nəkur ikinan me. ¹³ Ro iamīnhi irə pwəh kitaha səuvən mhətoni in ia kwopun nəha fwe iruə, mhəregi rərəha kitaha min ia noien i nərmama həno auris in. ¹⁴ Kimiaha hiəukurən. Ia təkure tiprənə i taon atukwatukw riti səkitaha riwən sə tramarə rerin. Mətə kitaha samətui ia taon səkitaha sə trīpkuvehe.

¹⁵ Ro iamīnhi irə ia nəpīn me pam pwəh kitaha saməni irapw nəghi Iesu mə in Iərimənu səkitaha. Noien nəha rəmwhen ia nimwək mwəki nari kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən ti nəgnəginiiēn in. ¹⁶ Tihəpwəh nenouenouien mə tiho noien amasan, nənə mhəriari səkimiaha me narimnari. Noien nəha mwi rəmwhen ia nimwəkmwəki nari kauvani ia təkure nifatə nipekin rapein amasan kauvei pen m Kumwesən rerin ramagien tukwe. ¹⁷ Tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha nənə mhəsiai irəha. Irəha nəha hamətui amasan ti nimīruien səkimiaha mhəpwəh napwisien, ti nəri nə mə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw ti Kumwesən mə haməuvehi wok nəha mhəfo irə. Tihaməkeikei mho rerinraha ragien ti wok nəha. Trīni mīnuə hiəpwəh noien rerinraha ragien ti wok nəha, noien nəha ko rīpkasitu anan mhə ia kimiaha.

13:8: Efes 4:14   **13:9:** Rom 14:17   **13:11:** Lev 16:27   **13:12:** Mat 21:39,
Jon 19:17   **13:13:** Hip 11:26, 12:2   **13:14:** Hip 11:10,16, Hip 12:22   **13:15:**
2Kron 29:31, Sam 50:14,23, Hos 14:2   **13:16:** Fil 4:18   **13:17:** Esik 3:17, 1Tes
5:12

¹⁸ Tihaməkeikei mhəfwaki tukumaha. Kimaha iahəukurən amasan mə noien səkimaha ratukwatukw a, nənə iahokeikei anan mə tahamo a noien amasan ia nəpın me. ¹⁹ Iou iakokeikei anan mə tihaməkeikei mhəres Kumwesən mə iou takrərig pehe akwauakw a tukumiaha.

²⁰ Kumwesən in nukune nəməriniuen. In rino İərimənu səkitaha İesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. İesu in iəmə asori sə ramətui amasan ti sipsip me səvənhi. Niten kinərihi tərini əknekın nəgkiariien irə, nəgkiariien i tramarə rerin. ²¹ Təkwtəkwuni iakaməfwaki m Kumwesən mə truvei pehe narimnari amasan me pam m kimiaha səməme tuho kimiaha hiəmwhen ti noien nəkwən. İakaməres in mə ia nasituien səvəi İesu Kristo in tramo wok ia reritaha mamə nəfe noien ramasan ia nənimen. Pwəh nəgnəginiiien ramevən ti İesu ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iamınhi.

²² Piak me, iakaməres kimiaha mə tihəpwəh nəpou akwauakwien ti niregiiien nəgkiariien səiou iakamərpwi əknekın kimiaha irə, nəkukuə i iakimərai m kimiaha rəpwəh nəpwəmwisien.

²³ İakokeikei mə tihəukurən mə piəvtaha nəha Timoti, irəha hənəsəni raka in rier ia kalapus. Trini minuə in truvehe akwauakw nənə kimrau min tarouvehe.

²⁴ Kimiaha tihəni tukwini ramasan səkimaha revən ti nəmə asori me pam səkimiaha mine nərmama me pam səvəi Kumwesən nə imwəmiaha. Piəvtaha me ia tənə Itali haməni ramasan tukumiaha.

²⁵ Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

Jemes

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

İa nuk 48 Jemes rıməkupwən mırari nəkukuə i ia nəkukuə me pam ia Niutestamen. Jemes in piəvi İesu. In iəmə asori riti ia nəmə asori me səvəi nakalasia me fwe Jerusalem. Nəkukuə səvənhi revən ti nakalasia me pam rıpkəvən mhə ti nousəsımwınien səvənraha kuatia. Jemes rımərai nəkukuə i mə trahatən nakalasia me ia noien səvəi nərmama səməme kamhahatətə ia Kristo. In rini mə trini minuə nahatətəien səvəi iərmama riti ro nıperhienien, tukətoni ia noien səvənhi. Jemes ramahatən nərmama ia narimnari me mını mə niemaha trəpwəh nəpiien irəha. Irəha tuhəpwəh nini ərəhəien irəha me. Irəha tuho rəmnəmwhen a ia nırəha me. Irəha tuhətui amasan ti nəfe nəramınraha rani. Irəha tuhəpwəh nəfiəutəien irəha. Irəha tuho nətəriğien səvənraha rəpwəmwis nənə mhəfwaki.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ İou Jemes. İou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən mine İesu Kristo İərimənu səkitaha. İakamərhi pehe nəkukuə i rauvehe tukumiaha kwənəkwus twelef səvəi nəkur İsrel hiamarə kirkiri ia tənəmtənə me. İakani ramasan tukumiaha.

Nahatətəien mine nukurənien

² Piak me, narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kimiaha. Nəpin tihətoni, rerimiaha traməkeikei magien. ³ Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpin nəmisəien ruvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiaha, noien nəha tro hiəuvehe mhəskai mwi ti nərer əknekinien ia nahatətəien səkimiaha. ⁴ Nənə kimiaha tihəməkeikei mhərer əknekinien ia nahatətəien səkimiaha ia nəpin me mheste per nəpin sə tihəuvehe mhatukwatukw mhəmwhen, nari riti mwi ko rıpkıwən təni mhə kimiaha. ⁵ Trini minuə kimiaha riti nukurənien səvənhi rəpwəh nəmwhenien, ramasan mə in trəres Kumwesən sə rauvei pen auər a narimnari me m nərmama me pam mıpkətə ərəha mhə irəha. Nənə Kumwesən trasitu irə, mo nukurənien səvənhi ruvehe məpwəmwis mwi. ⁶ Mətə nəpin iərmama nəha trəres i, in traməkeikei mahatətə ia Kumwesən, məpwəh nəmkiəmkiien, ti nəri nə mə iərmama sə raməmkiəmki nari rəmwhen ia peiau ia təsi nımətaği raməpwı raməsəsau əpnəpen. ⁷ İərmama iamınhi ko rəpwəh nətəien mə truvehi nari riti ruku pen ti İərimənu, ⁸ ti nəri nə

mə nətərigien səvənhi ro kəru ko rīpkərer mhə ia nari kuatia ia noien me sə in ramo.

Iərmama auər a mine iərmama sə nautə səvənhi rasori

⁹ Trīni minuə piəvtaha riti nautə səvənhi riwən, ramasan mə rerin tragien nəpīn Kumwesən truvehi utə in. ¹⁰ Rəmwhen a mwi trīni minuə piəvitaha riti nautə səvənhi rasori, ramasan mə rerin tragien nəpīn Kumwesən truvehi irapw in. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama nautə səvənhi rasori traukei məmwhen ia tihī nurhi. ¹¹ Nəpīn meri rutə məpnəpan pik mənhi nurhi, nurhi trīmhiə, tihīn traukei məsas, namasanien səvənhi triwən. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama nautə səvənhi rasori. Nəpīn ramavən mamowok səvənhi, in tremhə, nautə səvənhi triwən.

Kumwesən ko rīpko mhə iərmama rīmwei ia nərəhaien

¹² Nəpīn nəmisəien truvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səvəi iərmama riti, trīni minuə iərmama nəha ramərer əknekīn ia nahatətəien səvənhi, rerin tragien. Nəpīn nəmisəien nəha traraka irə, Kumwesən truvei pen nīmīruien rerin min rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien m iərmama riti. In rino raka promes mə truvei pen nīmīruien rerin nəha m nərmama me səməme hokeikei in. ¹³ Trīni minuə iərmama riti riregi noien ərəha ravi nətərigien səvənhi, iərmama nəha trəpwəh nīniien mə, “Kumwesən rərhi pehe nəri i, mavi nətərigien səiou irə mə takīmwei.” In trəpwəh nīniien nəgkiariien nəha ti nəri nə mə noien ərəha ko rīpkivi mhə nətərigien səvəi Kumwesən, nənə rīpko mhə noien səvəi Kumwesən mə trivi nətərigien səvəi iərmama irə. ¹⁴ Mətə iərmama triregi noien ərəha ravi nətərigien səvənhi nəpīn rerin atukw ramrhi noien ərəha sə in rokeikei mə tro. In nə ravi nətərigien səvənhi mamiri raka in. ¹⁵ Nəpīn iərmama rerin rīnamrhi noien ərəha sə in rokeikei pik mə tro, noien ərəha nəha truvi nətərigien səvənhi mo in rīmwei. Nənə noien ərəha truvehe masori ia nīmīruien səvənhi mukuə kwənkwan nə iərmama nəha tremhə. ¹⁶ Piak keikei me. Kīmīaha tihəpwəh nəseniien iərmama riti reikuə ia kīmīaha. ¹⁷ Narimnari me pam səməme hamasan mhatukwatukw kauvei pehe m kitaha kamhəuku pen fwe ia neiai. Kumwesən ramərhi irapw pehe narimnari me nəha. In rino meri, mine məkwa, mine kəməhau me ia nīmagouagou. Noien səvənhi ko rəpwəh nərariien, uə in ko rəpwəh nərariien muvei pehe təkutan m kitaha, məpwəh kitaha samarə ia nəpitəvien. ¹⁸ Ti nəri nə mə Kumwesən rokeikei in rərhi pehe nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. Nəgkiariien nəha ro kitaha səuvehe mhəno nəkwərhakwərha me səvənhi. Kumwesən ro iamīnhi irə mə

ia narimnari me pam in rino kitaha tsəmwhen ia kwənkwai nei me sə vi tukukupwən kesi.

Kimiaha tihaməkeikei mhətərig ia nəgkiariien səvəi Kumwesən mho nəfe rani.

¹⁹ Piak keikei me, rerimiaha tramrhi nəgkiariien i. Nəpɪn kimiaha hiaməgkiari, tihaməkeikei mhətərig amasan, mhəpwəh nəgkiari akwauakwien. Kimiaha tihəpwəh nəseniien niemaha rəpi akwauakw kimiaha, ²⁰ ti nəri nə mə niemaha səvəi iərmama ko rɪpkukuə pehe mhə nukwan sə ratukwatukw rəmwhen Kumwesən rokeikei. ²¹ Kimiaha tihaməkeikei mhərarki raka noien me pam səməme həkemik mine noien ərəha me nəha həpik ia nimiruien səkimiaha. Tiheiwaiu mhətərig amasan ti nəgkiariien nəha kinəpwei rəmwhen ia nuni nari ia rerimiaha. Nəgkiariien nəha rukurən nuvehimiruien kimiaha. ²² Mətə tihaməkeikei mho nəfe nəgkiariien nəha rani. Trini minuə kimiaha hiamətərig a irə, hiameikuə atukw a ia kimiaha. ²³ Trini minuə iərmama riti ramətərig a ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, mətə rəpwəh noien nəfe rani, in rəmwhen ia iərmama sə ramətə nənimen ia klas. ²⁴ Nənə nəpɪn rətə raka nənimen, məpwəh mevən, təkwtəkwuni a mwi renouenou mə nənimen rinəfo irə. ²⁵ Mətə iərmama sə raməti pen ia loa atukwatukw nəha sə rameivinari ia nərmama, nənə raməti pen mamətə ia nəpɪn me, mɪpko mhə in iərmama sə ramətərig a nənə menouenou i, mətə in ramo nəfe loa nəha rani, iərmama sə ramo iamɪnhi Kumwesən trəkwein amasan irə ia nəfe wok səvənhi ramo. ²⁶ Trini minuə iərmama riti rerin ramrhi mə in iərmama səvəi nəfwakiiien, mətə rɪpkətə amasan mhə ti nəfe nəramɪn ramini, in rameikuə atukw a irə. Nəfe nari in ramo mamsiai Kumwesən irə ramo auər a. ²⁷ Kumwesən in Tata səkitaha. Noien i nəkur əfwaki me tuho mhəsiai in irə sə ratukwatukw məmher ia nənimen, in i irəha tuhaməkeikei mhasitu ia nɪpran me səməme nəрман me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha, mhasitu ia nəkwərhakwərha kemhə tani irəha, nənə mhətui amasan mwi ti nimiruien səvənraha mə noien ərəha me səvəi tɪprənə i tuhəpwəh noien irəha həuvehe mhəkemik.

2

Kimiaha tiho rəmnəmwhen a ia kimiaha me

¹ Piak me, kimiaha hiənahatətə raka ia Iərimənu asori səkitaha Iesu Kristo. Ro pen kimiaha tihəpkopəiti mhə ia kimiaha me, mətə tiho rəmnəmwhen a. ² Trini minuə kimiaha hiouəsəsimwɪn kimiaha me, nənə iəmə kəru krouuvnimwə pehe, riti tinari səvənhi ramasan, ruvei pen rig kino ia kol,

riti nautə səvənhi riwən, tɪnari səvənhi rəpəruəpəruə, kimiaha tihaməkeikei mho rəmnəmwhen a ia niraui. ³ Rərəha mə hiəsiai iəmə tɪnari səvənhi ramasan, mhəni pen tukwe in mə, “Uvehe, məkure i ia kwopun amasan ikin,” mhəni ərəha iəmə i nautə səvənhi riwən mə, “Ərer pen fwe,” uə “Əkurei irapw ia nisuk.” ⁴ Nəpɪn kimiaha hiamo noien me iamɪnhi, hiətoni mə kimiaha nepwɪn hiasori mhəpi raka kimiaha nepwɪn. Nənə hiaməkiri nərmama ia nətərigien ərəha səkimiaha. ⁵ Piak keikei me, hətərig ro. Kumwesən ruvərɪ raka nərmama nautə səvənraha riwən ia təkure tɪprənə i mə nahatətəien səvənraha triskai. In ruvərɪ raka mwɪ irəha mə tuhəuvnimwə pen ia nitətə sə in ramərimənu irə. Nitətə nəha Kumwesən riməni mə nərmama səməme hokeikei in tuhəuvnimwə pen irə. ⁶ Mətə kimiaha hiamətə ərəha a nərmama me nəha nautə səvənraha riwən. Mətə nisimə nəha kamho nəmisəien m kimiaha? Nisimə nəha kamhəvi irapw kimiaha ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin? Kwa nərmama me nəha nautə səvənraha rasori kamho iamɪnhi irə. ⁷ Irəha nəha kamhəni ərəha nahag asori səvəi Iesu, nəhag sə Kumwesən rinəkwein kimiaha irə. ⁸ Mətə loa asori səvəi lərimənu səkitaha raməmək ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw ik.” Trini mɪnuə kimiaha hiamesi pen pərhiən nəgkiariien nəha, hiamo noien amasan. ⁹ Mətə trini mɪnuə hiamopəiti ia nərmama nepwɪn, hiamo noien ərəha, nənə loa nəha tro pui kimiaha, mɪni mə kimiaha nərmama sə hiamərui Loa. ¹⁰ Trini mɪnuə iərmama riti ramarkut mə tresi pen pam nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə rapəti ia nəgkiariien kuatia a, rəmwhen mə in rinərui nəgkiariien me pam ia Loa nəha. ¹¹ Kumwesən nəha sə riməni mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” Kumwesən nəha in nəha riməni mwɪ mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama.” Trini mɪnuə ikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamousi əpune iərmama, ik iərmama ikamərui ihi Loa səvəi Kumwesən. ¹² Nəgkiariien me səkimiaha mɪne noien me səkimiaha tuhaməkeikei mhəsi pen loa sə rameivinari ia kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mho iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə Kumwesən trəkiri kimiaha ia loa nəha. ¹³ Trini mɪnuə iərmama riti rəpwəh napiien nərmama nəpɪn raməkiri irəha tɪ noien me səvənraha, Kumwesən trəpwəh napiien in nəpɪn trəkiri in tɪ noien me səvənhi. Napiien tɪ iərmama ramasan məpi raka nəkiriien in tɪ noien me səvənhi.

Nahatətəien sə rɪpko mhə nari riti ro nəri auər a i

14 Piak me, trəfo masitu ia iərmama riti trīni minuə rani mā ramahatətə ia Iesu Kristo mətə in rīpko mhə nari riti, kə nahatətəien sə ro iamīnhi irə ruvehimīru in? Rekəm! 15 Trīni minuə piəvtaha riti uə kītirimətaha riti ramarə ərəha tīnari səvənhi riwən nəveginien sənəni rəpwəh nəmwhenien, 16 tihaməkeikei mhəuvei pen tīnari uə nəveginien min. Trīni minuə hiəpwəh nuvehi penien nari riti min, mhəni pen a tukwe in mā, “Evən ia nəmərīnuien, məpwəh nəkwieien, mənī amasan nari,” nəgkiariien nəha trəfasitu irə? Ro nəri auər a i. 17 Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa trīni minuə rīpko mhə nari riti remhə. 18 Mətə iərmama riti trəgkiari iamīnhi irə mīni mā, “Ik səim nə nahatətəien, mətə iou səiou nə noien me.” Itə. Ko iko ro iakətoni nahatətəien səim mətə ipko mhə nari riti? Rəknekīn. Mətə iou iakukurən noien ikətoni ia noien me səiou mā iakamahatətə pərhiēn. 19 Ik ikani nīpərhiēnien ia Kumwesən mā in kuation a. Ramasan. Nəremhə me irəha mwi kamhəni nīpərhiēnien irə, nənə kamhəhekīr mamhətəmni mwīn. 20 Ik iərmama ikreirei nari. Nahatətəien sə rīpko mhə nari riti ro nəri auər a i. Ikokeikei mā tako ikətoni mā nəri nəha ro nīpərhiēnien i? 21 Rerīm trīrhi ro kaha kupwən səkītaha Epraham. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən rīmāni mā in ratukwatukw ia nənimen nəpīn rīnaməmrutə tīni, Aesak, ia təkure nīfatə. 22 Ikətoni mā nahatətəien səvəi Epraham mīne noien me səvənhi krauo nari kuation. Noien me səvənhi hənə nahatətəien səvənhi ruvehe matukwatukw məmwhen. 23 Nənə nəgkiariien i səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə. Rīni mā, “Epraham rīni nīpərhiēnien ia Kumwesən. Nənə tī nəri nə mā in rahatətə iamīnhi, Kumwesən rətə in mā in ratukwatukw ia nənimen.” Kurirə irə kəkwein Epraham mā in riti nə Kumwesən. 24 Ro iamīnhi irə hiāmətoni mā iərmama in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me, rīpko mhə ia nahatətəien əpa.

25 Rəmwhen a mwi rerīmīaha trīrhi ro prən nəha Rehap, pran səvəi suatuk. In ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səvənhi uə rekəm? Ouəh, Kumwesən rīmāni mā in ratukwatukw ia nənimen nəpīn prən nəha rīnəsevər ia nīmwə səvənhi tī iəmə kəru sə kīnərhi pen irau krouevən rouətə afafa Jeriko. Nənə kurirə irə rərhi pen irau krauesi pen suatuk əpə iti rauevən. 26 Nīpwrai iərmama neiahagien riwən irə ruvəmhə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa sə rīpko mhə nari riti remhə.

3

Ik tikətui amasan ti nəfe nəramim rani

¹ Piak me, rərəha mə kimiaha hiəpik hiəuvehe mho nahatən me ia kimiaha. Kimiaha hiəukurən mə nəpin Kumwesən trəkiri kimaha nahatən me tro riskai mwi m kimaha məpi raka nərmama me nepwin. ² Nəpin ripik kitaha pam samapəti, mətə iərmama sə rəpwəh nəfwəkourien ia nəgkiariien səvənhi in iəmə atukwatukw pərhien. Iərmama sə raməkoui amasan nəramin riməru tukwe in ti nəkouiiien mwi nipwran me pam. ³ Kitaha saməuvei pen fraetel ia nəkwai hos me mə tuho nəkwataha. Ia noien nəha saməkoui nipwrai hos me pam. ⁴ Hətə ro mwi nitətə me. Nipwranraha rasori. Nimətaqi asori me kamhəpwi irapw irəha. Mətə nəri sə raməkəkini irəha irə rouihi a. Kamhəuvən ia kwopun pəku iəmə sə raməkəkini nitətə rokeikei. ⁵ Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəramitaha rouihi ia nipwrataha, mətə raməfiutə pik nari. Rerimiahaha tramrhi nəri. Nukumheəv ouihi rukurən nurkwumenien napw asori sə ramahi əmwesi nei mhiə me ripik. ⁶ Nənə nəramitaha rəmwhen ia napw. Rərəha anan ia nipwrataha me pam, mamə nipwrataha me pam ruvehe məmkekik. Kwopun napw asori rauək ikin ramhiai pehe napw ia nəramitaha. Nənə nəramitaha ramhiai pen napw ia nimiruien pam səkitaha. ⁷ Nəri əprmin me pam həkukurən nuveheien mhəmweimwei. Nərmama me həno raka noien nəha ia nirəha me pam, menu me, uə snek me, uə nəmu me. ⁸ Mətə iərmama riti riwən ko ro nəramin ruvehe mīmweimwei. Nərami iərmama nəri ərəha riti ko ripkarwis mhə. Rukuər ia nəri akonə sə ramousi əpune iərmama. ⁹ Ia nəramitaha saməgnəgini Kumwesən Tata səkitaha.^a Nənə ia nəramitaha mwi saməkwein ərəha ia nərmama Kumwesən rino irəha həmwhen irə. ¹⁰ Nəkwataha kuatia, krouəgnəgini Kumwesən irə, nənə krouarə rouəkwein ərəha mwi ia nərmama. Piak me, noien me nəha mə tripko mhə iaminihi. ¹¹ Rəfo, ia nəmri nui kuatia ko nui mine təsi irau pəri krouapour? ¹² Rəfo, piak me, ko niemis rukuə nukwai olif, uə nei nəha krep rukuə nukwai niemis? Rekəm! Rəmwhen mwi kwopun kakwəhi təsi ikin ko kipkukwəhi mhə mwi nui ikin.

Nukurəniien sə ruku pen ia neiai

¹³ Sin ia kimiaha rukurən nari, uə nukurəniien səvənhi rəpwəmwis? Iərmama nəha traməkəikei mo noien amasan, məpwəh nəfiutəien in. Noien nəha trahatən pen mə in rukurən pərhien nari. ¹⁴ Mətə trini minuə rerimiahaha ramrhi ərəha kimiaha me uə hiamətərig atukw a ia kimiaha me

3:1: Luk 12:47   **3:6:** Mat 12:36-37, Mat 15:11,18-19   **3:8:** Rom 3:13   **3:9:** 1Kor 11:7   ^a **3:9:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən rini iaminihi irə minuə 'Iərimənu Tata səkitaha.'

mə tihəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwɪn, kimiaha tihəpwəh nəfiəutəien ia kimiaha me mə hiəukurən nari, ti nəri nə mə ia noien nəha hiameikuə a mhəpwəh niniien nɪpərhiēien. ¹⁵ Iərmama sə ramo noien nəha rɪpkuvehi mhə nukurənien sə ruku pen ia neiai, mətə in ruvehi nukurənien sə ruku pen ia tɪprənə i. Nənɪmwɪn Ikinan rɪpkuvei pen mhə nukurənien nəha min, mətə ruku pen ia nəremhə me. ¹⁶ Nəpɪn nərmama rerɪnrəha ramrhi ərəha irəha me uə irəha kamhətərig atukw a ia nirəha mə tuhəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwɪn, ia kwopun kamharə ikɪn tihətəni kamho pɪpɪri ia narɪmnari me, mamho mwi noien ərəha me pam. ¹⁷ Mətə iərmama sə ruvehi nukurənien nəha ruku pen ia neiai noien səvənhi ropə. Nəri sə rakupwən nətərigien səvənhi rəmher. In iərmama sə raməmri nəmərɪnuien. Noien səvənhi ramasan məpou. In ramsiai nətərigien səvəi nərmama me səpəmsəpə. In ramapi pɪk ti nərmama. Nukurənien səvəi iərmama nəha rukuə nukwan rɪpɪk sə ramasan ia nɪmɪruien səvənhi. In ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam, məpwəh neikuəien. ¹⁸ Nəpɪn nərmama səməme kamhəmri nəmərɪnuien kamharə ia nəmərɪnuien rəmwhen mə kamhəpwei nuni nari riti. Nuni nari nəha trutə mukuə kwənkwan nə narəien sə ratukwatukw.

4

Iərmama sə rokeikei pɪk noien səvəi tɪprənə i

¹ Nəfe nəha nukune naruagənien me mine nukune nəvisəien me səkimiaha? Rosi in i uə rekəm? Ia rerɪmiaha kimiaha hiəkeikei pɪk mə tihəregi ramasan ia narɪmnari me pam, nənə noien nəha ramo kimiaha hiaməvisə ia nəpɪn me. ² Hiəkeikei nari riti, mətə rəknekɪn ti nuvehien, ro pen hiəusi əpune iərmama tukwe. Rerɪmiaha rakres nari riti səvəi iərməpə, mətə rəknekɪn ti nuvehien, ro pen hiəvisə, mamharuagən tukwe. Kimiaha hiəpwəh nuvehien nəfe hiəkeikei, ti nəri nə mə hiəpkəres pen mhə Kumwesən i. ³ Trɪni mɪnuə kimiaha hiəres pen i, hiəpwəh nuvehien, ti nəri nə mə hiaməres, mətə nətərigien səkimiaha rɪpkatukwatukw mhə. Narɪmnari me nəha hiaməres pen Kumwesən mə truvei pehe m kimiaha, hiəkeikei mə tihəuvehi nənə mhəuvehi nəmri nari sə nətərigien ərəha səkimiaha rokeikei. ⁴ Kimiaha hiəmwhen prən i sə raməpwəh səvənhi iərman mamesi pen iərman əpə. Rəfo? Rosi kimiaha hiəreirei mə iərmama sə rokeikei pɪk noien me səvəi tɪprənə i truvehe iərmama sə raməmwəki Kumwesən? Ro iamɪnhi irə trɪni mɪnuə iərmama riti ia kimiaha rɪnuə trokeikei pɪk noien me səvəi tɪprənə

i in trəmwəki Kumwesən. ⁵ Rəfo? Rosi kímiaha hiəreirei nəgkiariien i raməmak ia Nəkukuə Ikinan? Rani mə, “Nənimwin nəha Kumwesən rinəmri raməmak ia reritaha rokeikei pik

mə kitaha səvəi Kumwesən əpa.”

Nənə nəgkiariien nəha ripko mhə nəri auər a i. ⁶ Mətə Kumwesən raməriari pehe namasanien m kitaha rasori pik. Ro pen Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən rerin ripkagien mhə ti nərmama səməme kəmhəfiutə ia nirəha,

mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kəmhəuvehi irapw irəha.”

⁷ Ro iaminihi irə kímiaha tihaməkeikei mheiwaiu, mharə tegin Kumwesən, mhəni rekəm ti Setan, nənə in trəpwəh kímiaha map. ⁸ Kímiaha tihəuvehe ipaka ti Kumwesən, nənə in truvehe ipaka tukumiaha. Kímiaha nəkur ərəha me tihaməkeikei mhərkwərig. Kímiaha nətərigien səkímiaha ro kəru tihaməkeikei mho rerimíiaha rəmher. ⁹ Ramasan mə tihəregi rərəha, mhasək, mhəkwein əpwəmwis. Pwəh narisien səkímiaha ruvehe mo nasəkien irə. Pwəh nagienien səkímiaha ruvehe mo nəpouien irə. ¹⁰ Kímiaha tihaməkeikei mheiwaiu mhənimwi nukurhumiaha ia nəmri Kumwesən, nənə in truvehi utə kímiaha.

Kímiaha tihəpwəh nini ərəhaien kímiaha me

¹¹ Piak me, kímiaha tihəpwəh nini ərəhaien kímiaha me. Iərmama sə rani ərəha piəvni uə rani piəvni mə ramo noien ərəha, iərmama nəha ramini ərəha Loa səvəi Kumwesən, mamini mə Loa nəha rəpwəh nəmwhenien. Mətə nəpin ikani loa nəha mə rəpwəh nəmwhenien, ikəpwəh noien nəfe Loa nəha rani, mətə ikamo ik iəmə sə ikasori ia Loa nəha. ¹² Iərmama kuatia in əpa rauvehi nasoriien mə trəmri Loa, məkiri noien me səvəi nərmama, nənə mərpwin tai noien me səvənraha. Iərmama nəha in nəha rauvehimiru nərmama, mamouraha mwi irəha. Mətə ik sin i? Rəfo ikaməkiri noien me səvəi piam?

Ik tikətigite ia Kumwesən ia nəfe tiko trakwakwi tineis mine

¹³ Tihətərig ia nirak kímiaha səməme hiaməni mə, “Ipwet uə trakwakwi tsəuvən ia taon i uə taon nəha, mharə nuk kuatia, mho pisnes fwe ikin, mhəuvehi mane.” ¹⁴ Kímiaha tihəfukurən nəfe trimwei irapw trakwakwi? Nəfe nəha nimiruien səkímiaha? Kímiaha hiəmwhen ia nise napw sə ruvehe nəpin ouihi a nənə marə miwən mwi. ¹⁵ Mətə nəgkiariien sə ratukwatukw mə kímiaha tihəni ro iaminihi irə,

“Trini minuə nəkwai Kumwesən pərhiēn, tsarə mho narimnari me i uə narimnari me nəha.” ¹⁶ Mətə ipwet mine kimiaha hiaməgkiari mamhəfiəutə ia kimiaha. Nəgkiariēn sə raməfiəutə nərmama iaminihi rərəha. ¹⁷ Iərmama sə rukurən nəfe noien ratukwatukw mə tro, mətə in rəpwəh noien, in ramo nərəhaien.

5

Nəvəhagien ramevən ti nərmama nautə səvənraha rasori

¹ Kimiaha nərmama nautə səkimiaha rasori tihətərig ia nirak. Ramasan mə kimiaha tihəsək mhəkwein əpwəmwis ti nəmisəien me nəha səməme kamhəuvehe tuheste kimiaha. ² Nautə səkimiaha ruvəmərir. Uvnə me hənani raka tinari me səkimiaha. ³ Kol mine silva səkimiaha rinopwei raka. Nopweiēn nəha səvənraha trahātən pen mə nīpərhiēnien kimiaha hiəno noien ərəha, nənə trahi nīpwramiaha rəmwhen ia napw. Ipaka nəpīn sampam i, mətə kimiaha hiamoeite ihi nautə me səkimiaha. ⁴ Hətə ro! Nərmama me səməme kamhowok hənə raka wok fwe ia nəmhiēn me səkimiaha, mətə kimiaha hiəpwəh nərəkuiēn irəha. Nərəkuiēn nəha səvənraha ramasək mani mə kimiaha hiəno noien ərəha. Iərimənu sə rauvehi niskaiēn me pam ruvəregi raka ia nəkwəregin nasəkien səvəi nərmama səməme kamhesi nəveginien sə ruvəmruə fwe ia nəmhiēn me səkimiaha. ⁵ Ia tiprənə i kimiaha hiəpwəh niseseien. Nəfe nautə me kimiaha hiəkeikei mə tihəuvehi hiaməuvehi. Hiaməkwməni atukw a kimiaha hiaməsisī mhəmwhen ia kau me səməme ripko mhə tui kousi əpune irəha. ⁶ Kimiaha hiaməkiri nəmə atukwatukw me mə tuhaməkeikei mhəmhə. Hiamousi əpune irəha, nənə həpwəh nəsisəgien kimiaha.

Nətərigien səkimiaha trəpwəmwis

⁷ Piak me, kimiaha tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, mamheitenhi mheste nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha. Hətoni ro iərmama sə raməmhu raməfo mamə nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi nəveginien amasan sə rutə pehe ia tiprənə. Ko ripkesi akwauakw mhə, mətə tro nətərigien səvənhi rəpwəmwis meste nesən kupwən rauər nənə məkwə me nepwīn həuvehe mhəkurau nənə nesən sə ro kəru irə rauər mwī. ⁸ Kimiaha mwī tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis miskai ti nəri nə mə nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha ruvəuvehe ipaka. ⁹ Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərəhaiēn kimiaha me kamo Kumwesən rərpwīn noien ərəha me səkimiaha. Hətə ro! Iəmə sə trərpwīn

4:17: Luk 12:47   **5:1:** Luk 6:24   **5:2:** Mat 6:19   **5:4:** Dut 24:14-15, Mal 3:5   **5:5:** Luk 16:25, Jer 12:3, 25:34   **5:7:** Luk 21:19, Dut 11:14, Jer 5:24, Joel 2:23   **5:8:** Rom 13:11-12, Hip 10:25, 1Tes 4:7   **5:9:** Mat 24:33

noien ərəha me səvəi nərmama ruvəuvehe ipaka. Ramərer a ia kwəruə. ¹⁰ Piak me, rerimīaha tramrhi profet me nəha fwe kupwən haməgkiari ia nəghi Iərimənu. Nəpīn kamo nəmisəien minraha, ho nətərigien səvənraha rəpwəmwis. ¹¹ Ia nətəien səkitaha nərmama səməme kamhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha ia nəpīn me Kumwesən ramo irəha hamagien. Kimīaha hiəuvəregi raka noien səvəi Jop. Nəpīn ramarə ia nəmisəien me ripik, rərer əknekin ia nahatətəien səvənhi. Nənə hiənətə raka nəfe Iərimənu rino min kurirə ikin. Iərimənu rerin raməkwəpīr pik ti nərmama. In ramapi ti nirəha.

Kimīaha tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien me

¹² Mətə piak me, irənhə ia narimnari me pam, trīni minuə kimīaha hiəni promes riti tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien səkimīaha mə tiho nərmama hətoni kimīaha hiaməni pərhien. Tihəpwəh ninīien nitətə ia neiai uə tiprənə i uə nari riti mwi mə tiho noien nəha. Mətə trīni minuə hiəsəni nari riti, tihəni a mhəsəni mə “Ouəh.” Trīni minuə hiəpkəsəni mhə nari riti, tihəni a mə “Rekəm.” Mə kimīaha hiaməgkiari əpnəpən, Kumwesən trərpwīn noien ərəha səkimīaha.

Nəfwakīien sə ramo nīpwran

¹³ Rəfo? Riti ia kimīaha raməmisə? Ramasan mə rəfwaki. Riti ia kimīaha rerin ramagien? Ramasan mə rəni nīpu, məgnəgini Kumwesən. ¹⁴ Riti ia kimīaha raməmhə? Ramasan mə rəkwein elta me səvəi nəfwakīien pwəh irəha hətəgi pen oel irə ia nəghi Iərimənu mhəfwaki tukwe. ¹⁵ Nənə nəfwakīien səvəi nərmama səməme kamhahatətə ia Kumwesən truvehimīru iərmama sə raməmhə. Iərimənu tromasan iərmama nəha. Trīni minuə iərmama nəha rino noien ərəha me, Iərimənu trenouenou noien ərəha me nəha məpwəh nərpwīnien. ¹⁶ Ro iamīnhi irə kimīaha tihəni pen tukumīaha me i noien ərəha me səməme hiəno, nənə mhəfwaki tukumīaha me mə Kumwesən tro kimīaha hiəuvehe mhəsənin. Nəpīn iərmama sə ramo noien atukwatukw raməfwaki, nəfwakīien səvənhi nəgsen rasori mamə nīpwran. ¹⁷ Profet Eləja in iərmama rəmwhən a ia kitaha. Rəfwaki skai mə nesən trəpwəh nauərien. Nənə nesən ripkauər mhə ia tənə nəha nuk kahar məkwə sikis. ¹⁸ Nənə kurirə ikin rəfwaki mwi, nənə nesən rukrutə ia nīmagouagou, kwənkwaī narimnari me həutə mwi ia tiprənə.

Iərmama sə rəruēi

¹⁹ Piak me, trīni minuə kimīaha riti rəpwəh nəgkiariien sə ro nīpərhienien mərəuei, nənə kimīaha riti mwi riri in mīrərig,

²⁰ jakokeikei mə rerimiahā tramrhi nəri i. Iərmama sə ramiri raka iəmə ərəha ia suatuk sə raməruei irə mīrəriḡ, in rauvehimīru iəmə ərəha nəha mə trəpwəh nemhəien. Kumwesən trenouenou noien ərəha me həpik səvəi iəmə ərəha nəha, məpwəh nəriḡwinien.

Fas Pita

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Pita rımərai. Pita in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. In rımərai nəkukuə i mərhi pen i revən ti nakalasia me səməme kamharə parei fwe profens riti səvəi Rom kani mə Esia Maenor. Pita rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvənraha ti nəri nə mə nərmama me nepwın kamhometə irəha ti nahatətəien səvənraha. Pita rokeikei mə rerınraha tramrhi mə Iesu rokeikei pik irəha, nənə muvehi nəmisəien ti nirəha. Irəha tuhəkuriə noien səvəi Iesu. Irəha tuho iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən rımərfi irəha mə irəha nərmama me səvənhi nənə Iesu remhə ti nirəha. Pita rini pen ti nirəha mə tuhaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan. In rini pen mwi ti nirəha mə ia tiprənə i nərhəien rasori, mətə tuhaməkeikei mhərer əknekın, mho nətərigien səvənraha rəpwəmwis, mhəmri pen əknekın nətərigien səvənraha ia Kumwesən, nənə mheitənhi narimnari amasan me səməme tuhəpkuvehe kurirə.

¹ Iou Pita, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo.

Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama pwispwis me səməme hiamarə kirkiri ia profens me i Pontas, mine Kalesia, mine Kapatosia, mine Esia, mine Pitinia.

² Kimiaha i nərmama Kumwesən rımərfi kimiaha resi pen nətərigien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe kupwən. In rımərfi kimiaha mə Nənimwın səvənhi tro kimiaha hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə, tihəuvehe mho nəkwai Iesu Kristo, tukəfwıəfwi kimiaha ia niten.

Nəfwakiien səiou mə Kumwesən trəriari pehe namasanien mine nəmərınuien rasori mwi m kimiaha.

Pwəh səgnəgini Kumwesən ti nimiruien vi

³ Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo! Napiiən səvənhi rasori tukutaha. In ro kitaha sətui mwi ia nimiruien vi, nənə, mo kitaha səmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə. In ro iamınha irə nəpın ro Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁴ Kumwesən ro kitaha sətui mwi mə tsəuvehi nautə amasan me in truvei pen m nərmama me səvənhi. Nautə amasan me nəha ko həpkimərır mhə, mhəpkəmkemik mhə, nənə nukuraanien səvənraha ko rıpkıwən mhə. Kınəmri amasan nautə me nəha fwe ia neiai tukuvei pehe m kimiaha.

⁵ Kimiaha nərmama səməme Kumwesən ro tukuahag kimiaha ia niskaiien səvənhi ti nəri nə mə hiamahatətə irə. In

1:1: Jem 1:1, 2Tim 1:15   **1:2:** Rom 8:29, 2Tes 2:13, Hip 12:24   **1:3:** 2Kor 1:3

1:4: Kol 1:12   **1:5:** Jon 10:28, 17:11

trətui amasan tukumiaha meste tihəuvehi nimiruien vi sə kinəpnəpenə raka irə tukətoni rier pehe ia nəpın sampam. ⁶ Ramasan mə rerimiahaha ragien ti narimnari me i. Mətə təkwtəkwuni rosi narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kimiaha ia nəpın ouihi a. ⁷ Narimnari me i kamhəuvehe trahatən pen mə kimiaha hiamahatətə pərhien. Aean i kol, nəri auər a mə trəpkiwən mwi nəpın riti, mətə nərmama tuhaməkeikei mhəuvani ia napw ti nətə sasien mə in kol pərhien uə rekəm. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien səkimiaha sə ramasan məpi raka kol, tukaməkeikei ko kimiaha həregi nəmisəien me ti nətə sasien mə hiamahatətə pərhien uə rekəm. Nənə mə hiamahatətə pərhien, nəpın tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə, Kumwesən trəgnəgin kimiaha, muvehi utə nəghimiahaha, nənə, muvei pehe nisaiien m kimiaha. ⁸ Nəri auər a mə hiəpkətoni mhə Iesu Kristo, mətə hiəkeikei in. Nənə nəri auər a hiəpkətoni mhə nəha təkwtəkwuni, mətə hiaməni nīpərhienien irə, nənə, mamhagien. Nagienien nəha hiamregi rasori pik anan iərmama riti ko ripkini mhə ia nəgkiariien. ⁹ Rerimiahaha ramagien iamınha irə ti nəri nə mə hiaməuvehi nəri i sə hiamahatətə irə, in i mə Kumwesən truvehimiru kimiaha.

¹⁰ Profet kupwən me hamətui ia suatuk i Kumwesən truvehimiru nərmama irə, nənə mamhəres mə tukəfo irə. Ia nəgkiariien sə Kumwesən rīməuvei pen mınraha, irəha həni irapw mə Kumwesən trasitu ia kimiaha ia namasanien səvəhi. ¹¹ Nəpın Nənımwın səvəi Kristo sə ramarə ia nırəha rīməkupwən mını irapw nəmisəien me səməme Kristo trıregi ia nīpwrən mine nasoriien sə tukuvei pen min truvehe kurirə, profet me haməmwur mə tuhəukurən mə nəfe suatuk mine nəfe nəpın narimnari me nəha tuhəier pehe. ¹² Kumwesən rino pui pen m profet me nəha mə nəgkiariien me səməme irəha kamhəni həpkəgkiari mhə ia nəpın səvənraha mə trasitu ia nırəha, mətə haməgkiari ia nəpın səkimiaha trasitu ia kimiaha. Narimnari me i profet kupwən me hāməni təkwtəkwuni hiəuvəregi raka rīməuku pen ia tərhuı nərmama səməme hənəvisau nəgkiariien amasan səvəi Kristo m kimaha. Nəgkiariien səvənraha rīməuku pen ia Nənımwın Ikinan sə Kumwesən rərhi pehe i. Narimnari me i nagelo me irəha mwi hokeikei mə tuhətoni mhəukurən.

Kumwesən sə rınəkwein kimiaha in iəmə ikinan, in rəmher

¹³ Ro pen tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rərer mwatuk ti noien wok, mho nətərigien səkimiaha pwəh

1:6: 1Tes 5:10, Jem 1:2   **1:7:** Job 23:10, Prov 17:3, Aes 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Jem 1:3   **1:8:** Jon 20:29, 2Kor 5:7   **1:9:** Rom 6:22   **1:10:** Mat 13:16-17
1:11: Sam 22, Aes 53, Luk 24:26-27   **1:12:** Efes 3:10

rukurən amasan. Tihəmri pen əknekın nətərigien səkimiaha ia namasanien sə Kumwesən truvei pehe m kimiaha nəpın tukətoni Iesu Kristo rier pehe. ¹⁴ Tiho nəkwai Kumwesən rəmwhen ia nəkwərhakwərha me səməme kamho nəkwai tata me. Fwe kupwən kimiaha hiəreirei nari, nənə mamho noien ərəha me səməme rerimiaha rokeikei pik. Mətə təkwtəkwuni tihəpwəh nəsenien ia nətərigien me nəha ravi raka mwi kimiaha. ¹⁵ Kumwesən sə rinəkwein ia kimiaha in Iəmə ikinan, in rəmher. Ro iamınhi irə kimiaha mwi tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher ia narimnari me pam səməme hiamo. ¹⁶ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher, ti nəri nə mə iou Iəmə ikinan iakəmher.”

¹⁷ Kimiaha hiaməkwein Kumwesən mə “Tata.” Mətə in Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmana me pam. Trərpwin noien me səvənraha tresi pen atukwatukw nəfe irəha həno. Ro iamınhi irə mine, nəpın kimiaha hiamarə ihi ia təkure tiprənə i, tihaməkeikei mhehekır in, mamho noien sə ramasan. ¹⁸ Kimiaha hiəukurən mə kinəivinari ia kimiaha hiəuvəler raka ia narəien ərəha nəha kaha kupwən me səkimiaha həməuvei pehe m kimiaha. Mətə kipkərəku raka mhə kimiaha ia nari riti sə truvehe mərəha məmwhen ia kol mine silva, ¹⁹ rekəm. Mətə kinərəku raka kimiaha ia nite Kristo in nəri keikei ramasan pik. Kristo in rəmwhen ia kwəti sipsip sə ratukwatukw pam, nemhəien uə nərəhaien riwən anan irə. ²⁰ Kumwesən ruvərfi raka in fwe tui nəpın tiprənə ramiwən ihi, nənə təkwtəkwuni ripko mhə tui nəpın sampam ruvehe kətoni in rier pehe masitu ia kimiaha. ²¹ Ia Kristo kimiaha hiaməni nipərhiendien ia Kumwesən sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi nənə muvei pen nasorien min. Ro iamınhi irə Iəmə sə hiamahatətə irə, mamhəmri pen əknekın nətərigien səkimiaha irə, in i Kumwesən.

²² Kimiaha hiamesi pen nəgkiariien sə ro nipərhiendien mamhokeikei pərhiien piəvtaha me. Ia noien nəha hiənəpərhi raka nimiruien me səkimiaha həmher. Mətə kimiaha tihaməkeikei mhərıpın mamhokeikei pərhiien kimiaha me ia rerimiaha pam. ²³ Kimiaha hiənətui mwi rəmwhen nəkwərhakwərha me, nənə, nimiruien vi sə hiənətui mwi irə ripkuku pen mhə ti tata riti sə tremhə, mətə ruku pen ti Tata riti sə tripkemhə mhə. Nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ramiru mamarə rerin rino kimiaha hiətui mwi. ²⁴ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

1:14: Rom 12:2, Efes 2:3, 4:17-18   **1:16:** Lev 11:44-45, Mat 5:48   **1:17:** Mat 6:9, Rom 2:11, 2Tim 4:14, Rev 2:23   **1:18:** 1Kor 6:20   **1:19:** Wok Me 20:28, Hip 9:12-14, 1Tes 1:2   **1:20:** Wok Me 2:23, Efes 1:4   **1:21:** Jon 14:6, Rom 4:24, 5:1-2, Rom 10:9   **1:22:** Jon 13:34, Rom 12:10   **1:23:** Jon 1:13, Hip 4:12   **1:24:** Jem 1:10-11

“Nərmama me pam həmwəhen ia nurhi,
 nənə namasanien səvənraha rəmwəhen ia tihī nurhi.
 Nurhi nəha ramaukei, nənə tihīn me kamhəsas,
²⁵ mətə Nəgkiariien səvəi İərimənu ramarə ia nuk nuk
 me.”
 Nənə in i nəgkiariien sə kinəvisau m kimiaha.

2

¹ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me pam. Tihəpwəh mwi neikuəien, mhəpwəh mwi noien nətərigien səkimiaha ro kəru. Tihəpwəh mwi nəmwəkien ia kimiaha me, mhəpwəh mwi niniien nikaremiaha me. ² Kimiaha tihaməkeikei mhəuwehe mhokeikei pik nəgkiariien səvəi Kumwesən sə rəmher mhəmwəhen iəkunouihī əmtəmetə me i kamhasək mə tuhesis. Nəgkiariien i tro kimiaha hiəuwehe mhəpwinari, nənə, Kumwesən ruvehimiru kimiaha. ³ Nəkukuə İkinan rani mə, “Kimiaha hiənani əghan namasanien səvəi İərimənu mhətoni mə ramasan pik anan.”

Kristo in kəruətərei miru

⁴ Həuwehe ti Kristo. In nəha kəruətərei miru nəha nərmama me həni mə rərəha, mhəpwəh, mətə ia nəmri Kumwesən in kəruətərei keikei anan sə in rīmərfi. ⁵ Kimiaha mwi hiəmwhən ia kəruətərei miru me kauvrhəkin nimwə ia nirəha, nimwə sə Nənimwīn ramarə irə. Ia nimwə nəha, kimiaha hiəmwhən ia pris İkinan me kamhousi əpune nərimiru me mamhəuvei pen m Kumwesən. Mətə narimnari me səməme kimiaha hiaməuvei pen ripko mhə nipwrai nari mətə kwa nənimwīn. Nənə Kumwesən raməkwein amasan ia narimnari me nəha hiaməuvei pen min ti nəri nə mə hiaməuvei pen ia nəghi İesu Kristo. ⁶ Rəmwəhen ia Nəkukuə İkinan rani mə,

“Hətoni ro. İakaməmri kəruətərei riti fwe Saeon,^a
 in kəruətərei keikei anan sə iou iakimərfi, kəruətərei nəha
 tukostat kuvrhəkin nimwə irə,
 nənə İərmama sə trini nipərhiənen irə, in tripkauris mhə.”

⁷ Ro İamīnhi irə, kəruətərei nəha in nəri keikei tukumiaha nərmama səməme hiaməni nipərhiənen irə, mətə nərmama səməme həkini mhə nipərhiənen irə, kəruətərei nəha rəmwəhen ia nəgkiariien i ia Nəkukuə İkinan rani mə,

“Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrhəkin nimwə hənuə rərəha,
 mhəpwəh,
 təkwtəkwuni nəha ruvəuwehe mīno kəruətərei sə rəpi
 raka pam kəruətərei me, məkwtəmhirī əknekīn pam
 nimwə.”

⁸ Nənə Nəkukuə İkinan rani mwi mə,

2:1: Efes 4:22, Jem 1:21   **2:2:** Mat 18:3, 1Kor 3:2   **2:3:** Sam 34:8   **2:4:** Mat 21:42, Aes 28:16   **2:5:** Efes 2:21-22, Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, Rom 12:1
2:6: Rom 9:33, Efes 2:20   ^a **2:6:** Seacon in Jerusalem   **2:7:** Mat 21:42   **2:8:** Rom 9:33

“In i kəruətərei riti sə nərmama tuhapəti irə,
mine kəpwier sə tro irəha həmwēi”

Irəha kamhapəti irə ti nəri nə mə kamhərui nəgkiariien səvəi Kumwesən mamhesi pen a nəfe Kumwesən ruvəukurən raka fwe kupwən məmri mə tuho.

⁹ Mətə kimiaha nərmama ia kwənəkwas i Kumwesən rīmərfi kimiaha, kimiaha pris me səvəi kig, kimiaha nərmama ikinan me ia kusen kuatia, kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən əpa. Kino kimiaha iaminha irə mə kimiaha hiəukurən nini irapwien narimnari amasan me Kumwesən rino. In rinəkwein ia kimiaha mə tiharaka ia nəpitəvien mhəuvehe ia nukuraanien amasan səvənhi. ¹⁰ Fwe kupwən, kimiaha nərmama auər a me, mətə təkwtəkwiuni kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən, kimiaha nərmama napiien səvəi Kumwesən riwən tukumiaha, mətə təkwtəkwiuni kimiaha nərmama napiien səvənhi ramarə tukumiaha.

¹¹ Nərmama keikei me, kimiaha hiəmwhen iəpwispwis me mine nərmama imwənraha riwən ia tīprənə i. Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəseniien noien ərəha me nəha nīpwramiaha rokeikei pik səməme kamharuagən ia nəpin me mə tuhouraha nimiruien səkimiaha. ¹² Təkwtəkwiuni nərmama səməme həreirei lərimənu kamhəni ərəha kimiaha mə kimiaha nəkur ərəha me. Ro iamınhi irə narəien səkimiaha hiamarə irə ia nənimenraha traməkeikei matukwatukw, pwəh irəha hətoni noien amasan me səkimiaha, nənə mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəpin nəha in truvehe irə.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu

¹³ Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi lərimənu səkitaha, tihaməkeikei mhəsiai nərmama me pam səməme haməuvehi nasoriiien mamhərimənu. Tihəsiai ia kig sə in rasori anan, ¹⁴ mhəsiai mwi ia nəmə asori me səməme in ramərhi irapw irəha kamhərimənu ia nəghin. Nəmə asori me nəha, kig ramərhi irapw irəha mə tuho nəmisəien m nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə mhəgnəgini səməme kamho noien amasan. ¹⁵ Kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nəmə asori me pam ti nəri nə mə Kumwesən rokeikei mə noien amasan me səkimiaha trəsisəg tərhui nərmama me i həreirei nari. Pwəh irəha həpwəh mwi niniien nəgkiariien arməri me. ¹⁶ Ramasan mə hiamarə mhəmwhen ia nərmama kineivinari ia nīrəha, mətə tihəpwəh niniien mə, “Eh, kineivinari ia nīrak. Iakukurən noien nəfe noien ərəha iakokeikei.” Kimiaha tihaməkeikei mamharə mhəmwhen ia iotukwininari me səvəi

Kumwesən. ¹⁷ Tihəšiai nərmama me pam. Tihokeikei piəvtaha me, nənə tihəhekir mhəšiai Kumwesən, nənə tihəšiai kig sə ramərimənu.

¹⁸ Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha, nənə mhəuvei pen nisaien minraha. Tiho iamihni irə minraha pam, nəmə asori me səməme kamho riməru mamasan m kimiaha mine nəmə asori me səməme kamho noien skai me m kimiaha. ¹⁹ Rəfo hiamo a narimnari me səməme hatukwatukw mətə nəmə asori me səkimiaha kamho rərəha ia kimiaha? Trini minuə hiəukurau ia nəpin skai me nəha, mamhəti pen a m Kumwesən, Kumwesən trəkwein amasan ia kimiaha. ²⁰ Trini minuə hiamo noien ərəha, kamo nəmisəien m kimiaha tukwe, hiamo nətərigien səkimiaha rəpwəmwis ti nuvehien nəmisəien nəha, noien nəha ko kəpwəh nəgnəginien kimiaha tukwe. Mətə mə kimiaha hiamo a noien amasan, nənə kamo nəmisəien m kimiaha tukwe, Kumwesən trəkwein amasan ia kimiaha trini minuə hio nətərigien səkimiaha rəpwəmwis ti nuvehien nəmisəien nəha. ²¹ Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə tihəuvehi nəmisəien, ti nəri nə mə Kristo in mwi riməuvehi nəmisəien tukumiaha. In riməkupwən mahatən noien atukwatukw nəha mə kimiaha tihesi pen a təmwheki nisun.

²² Nəkukuə Ikinan rani mə,

“In ripko mhə noien ərəha riti,

kipkreği mhə neikuəien riti ia tərhun.”

²³ Nəpin nərmama həni nəgkiariien ərəha irə, mətə in ripkaski mhə irəha. Nəpin in rireği nəmisəien ia nipwran, mətə in ripkini mhə mə trərpwin tai nərəhaien. Mətə rinəmri pen narimnari me pam ia rəği Kumwesən sə raməkiri atukwatukw nari. ²⁴ In riməuvehi noien ərəha me səkitaha ia nipwran ia nei kamarkuau i mə ia nikaren səvəi noien ərəha kitaha tsemhə nənə ia nimiruien səkitaha tsamo noien atukwatukw. Nəmisəien me səvənhi riməregi ia nipwran rino kimiaha hiəuvehe mhəsanin. ²⁵ Fwe kupwən kimiaha hiəmwhen ia sipsip me səməme hənəruei, mətə təkwtəkwuni kərari ia kimiaha hiəvərig mhəuvəuvehe ti İərmama ramətui ti sipsip me, in i İərmama ramətui ti nimiruien səkimiaha.

3

Nipran mine nərman me səvənraha

¹ Ia noien a mwi nəha, kimiaha nipran me tihaməkeikei mhəšiai nərman me səkimiaha. Nənə trini minuə irəha

2:17: Rom 12:10, Prov 24:21, Mat 22:21   **2:18:** Efes 6:5   **2:20:** 1Pit 3:14,17, 1Tes 4:14   **2:21:** Mat 16:24, Jon 13:15   **2:22:** Jon 8:46   **2:23:** Aes 53:7, 1Tes 3:9   **2:24:** Hip 9:28, Rom 6:2,11, Aes 53:5   **2:25:** Aes 53:6, Esik 34:5-6, Mat 9:36, Jon 10:14   **3:1:** Taet 2:5

nepwin hāpkini mhā nīpārhiēnien ia nāgkiariien sāvai Kumwesān, mātā noien a sākimiāha truvi irāha hāuvehe mhahatātā. Noien sākimiāha rāmwhēn māpi raka mā hiāgkiari minraha. ² Nāpin irāha hātōni mā noien sākimāha rāmher, hiamāsiai irāha, nānā noien nāha truvi irāha hāuvehe mahatātā. ³ Rārāha mā hiamasan pen ia nīpwrāmīāha iruā ia noien nāha sē hiamārāri nīmwai nukwānemīāha, mamhāuvei pen marāmarā me kīno ia kol mīne tīnari amasan me. ⁴ Mātā tihamasan pen imwā ia rerimīāha sē kīpkātōni mhā. Ramasan mā tihāuvehe mho nīpran sāmāme nātārigien sākimiāha rāpou mafafa. Noien iamīnha irā ramasan anan ia nāmri Kumwesān mīpkīwān mhā. ⁵ In i noien sāvai nīpran ikinan me fwe kupwān sāmāme hānāmri pen āknekīn nātārigien sāvānraha ia Kumwesān. Irāha hānamāsiai nārman me sāvānraha, nānā ia noien nāha hānamamasan pen ia rerīnraha. ⁶ Rāmwhēn ia Sera, in rīno nākawai Epraham, nānā mamākwein in mā iāmā asori sāvānhi. Nānā kīmiāha nīpwnāti Sera me trīni mīnuā hīamo noien amasan, mhāpkehekīr mhā nari riti sē ramo nehekīrien.

⁷ Ia noien a mwi nāha, kīmiāha nārman me tihamākeikei mharā kīmiāha nīkare rāgimīāha me, mhāukurān mā irāha pran nīskaiien sāvānraha rīpkīskai pīk mhā rāmwhēn ia iārman. Kīmiāha tihamākeikei mhāuvei pen nīsiāiien mīnraha, tī nārī nā mā kīmiāha mīnraha tihāuvehi pāri nārī amasan i nīmīruien rerīn. Tiho iamīnha irā pwāh nari riti trāpwāh nāsīsāgien nāfwakiien me sākimiāha

Nāmīsāien kamregi tī noien amasan

⁸ Nāgkiariien sampam. Kīmiāha pam tihamākeikei mho nātārigien sākimiāha ruvehe mo kuatia, tihāpi kīmiāha me, mhōkeikei kīmiāha me, mho rerimīāha rīmāru tukumīāha me, mhāuvehi irāpw nātārigien sākimiāha. ⁹ Trīni mīnuā nārmanā kamhō rārāha ia kīmiāha, mātā tihāpwāh nārpwīnien tai nārāhāien. Trīni mīnuā nārmanā hai m kīmiāha, mātā tihāpwāh nārpwīnien. Mātā tihākwein amasan a ia nīrāha. Tiho iamīnhi irā tī nārī nā mā Kumwesān rīnākwein kīmiāha mā tiho noien nāha, mā hīāuvehi nāmasānien sāvānhi. ¹⁰ Nākukuā Ikinan rani mā,
 “Iārmanā sē rokeikei nīmīruien amasan,
 nānā mōkeikei mā trīregi ramasan ia nāpin me pam,
 in tramākeikei māpwāh nīnīien mwi nāgkiariien ārāha me ia
 nārāmīn,
 māpwāh mwi neikuāien ia tārhun.

¹¹ In tramākeikei mīrārig ia noien ārāha me sāvānhi, nānā mō a narīmīnari amasan me.

In tramækeikei mətui suatuk səvəi nəməriniuen, nənə mukurirə i.

12 In tramækeikei mo iamīnhi irə ti nəri nə mə Iərimənu ramətoni amasan nərmama səməme hatukwatukw, nənə mamətərig amasan ia nəfwakiien səvənraha, mətə in raməmwəki səməme kamho noien əraha.”

13 Trini minuə hiəskai pik ti noien amasan me, sin trouraha kimiaha? Iərmama riti riwən! 14 Mətə trini minuə nəpīn me nepwīn nərmama kamho kimiaha hiamregi rərəha ia nīpwramiaha ti noien atukwatukw səkimiaha, mətə ia nətərigien səkimiaha, kimiaha tihəregi ramasan. Tihəpwəh nehekiriien ia nīrəha, mhəpwəh nətərig pikien. 15 Mətə ia rerimiaha tihəsiai Kristo mə in Iərimənu səkimiaha. Tihərər mwatuk ia nəpīn me pam ti nīripwenien nəgkiariien səvəi nisəməme nəha nərmama səməme tuhəres ia kimiaha mə rəfo hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiaha ia Iesu.

16 Mətə tihəgkiari məru mīnraha ia nisaiien, mhəpwəh noien nari riti sə tro hiəregi fwe ia rerimiaha mə hiəno nərəhaien. Tiho əpa noien amasan me ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Kristo. Trini minuə hiamo iamīnhi irə nərmama me i kamhəni nikaremiaha mə noien səkimiaha rərəha tuhauris ti nəgkiariien əraha me səvənraha. 17 Trini minuə ia nətərigien səvəi Kumwesən mə hiaməuvehi nəmīsaien ti noien amasan me səkimiaha, ramasan pik anan mwi məpi raka mə hiaməuvehi nəmīsaien ti noien əraha me səkimiaha. 18 Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Kristo rimamhə ti noien əraha me. Rimamhə nəpīn kuatia a rinəmwhen. Ko ripkemhə mhə mwi ia nəpīn riti. In iərmama atukwatukw anan, mətə rimamhə ti nərmama həpkatukwatukw mhə mə truvehi kimiaha hiəuvən ti Kumwesən. Hənousi əpune in nənə nīpwran remhə, mətə Nənīmwin ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, 19 nənə ia niskaiien səvəi Nənīmwin nəha in revən mīni irapw nəgkiariien riti ti nənīmwin me i ia kalapus, 20 səməme hənəmərui nəkwai Kumwesən fwe kupwən anan nəpīn Kumwesən ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi ia nəpīn Noa rīnauvrhəkin nitətə. Nərmama eit a, irəha kamhəmak ia nəkwai nitətə, Kumwesən rīməuehimīru irəha ia nui. 21 Nui nəha, in nə nənīmwi paptas sə rauvehimīru kimiaha nəha təkwtəkwuni. Paptas i ripko mhə nīpwran i mə rīnaukuas raka nəmtiğei ia nīpwrai iərmama, mətə nīpwran mə hiəres Kumwesən mə rerimiaha truvehe mamasan məmher. Paptas nəha rukurən nuvehimīruien kimiaha iamīnha irə ti nəri nə mə Iesu Kristo rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. 22 Iesu nəha, in ruvavən raka fwe ia neiai, maməkure ia nikare Kumwesən

mwatuk, nagelo me, mine nānimwīn me sāmame kamhāuvehi nasorien mine nīskaiien kamhāsiai in, mamho nākwān.

4

Narāien kamarā irā kamesi pen nākwai Kumwesān

¹ Nāpin Kristo ramarā ia tīprānā i, in rīregi nāmīsāien ia nīpwrān. Ro pen kīmiaha mwi tihāmākeikei mhāuvehi nātārigien rāmwhēn ia sāvānhi mā tro kīmiaha hīskai, tī nāri nā mā nārmama sāmame kamhāregi nāmīsāien ia nīpwrānraha rāmwhēn ia Kristo, irāha hāpwāh mwi noien noien ārāha. ² Ro pen nāpin hīamarā ia tīprānā i, tihāpwāh nesi penien noien ārāha me sāmame rerīmīahā rokeikei, mātā tihēsi pen suatuk sāvāi noien nākwai Kumwesān. ³ Nāpin sē ruvāuvehe muvāukurau raka hīānarā irā rīnāpwāmwis mīnāmwhēn. Ia nāpin nāha kīmiaha hīānamo noien ārāha me sāmame nārmama hāreirei Kumwesān hokeikei pīk. Hīāmāiri āpnāpen kīmiaha me, mamho noien ārāha me nīpwrāmīahā rokeikei, mamhānīmwi nānimwīien skai mamhākonā irā, mamhātui pīk nārāhāien, mamho lafet ārāha me, nānā mamhāfwāki m nānimwī nari me noien i in noien ārāha anān. ⁴ Ipwet mīne nārmama me nāha hāreirei Kumwesān nānīmenraha ramier tī nāri nā mā kīmiaha tihāpkāiu mhā mhāuvān kīmiaha mīnraha, mhāpko mhā noien ārāha me sē rasori pīk anān. Nānā irāha kamhāni ārāha kīmiaha tukwe. ⁵ Mātā irāha tuhamākeikei mhāni irāpw tī Kumwesān mā hānāfarā irā. In ramārer mwatuk mā trākiri nārmama hāuvāmhā mīne sāmame kamhāmīru. ⁶ Ro pen kīnāvisāu raka mwi nāgkiariien amasan sāvāi Kristo m nārmama sāmame hāuvāmhā, mā nāri auēr a hamāuvehi nārpwīnien ia nīpwrānraha mhēmhā rāmwhēn ia nārmama pam, mātā ia nānimwīnraha kamharā mamhēsi pen nākwai Kumwesān.

⁷ Nāpin sē narīmīnari me pam tuhāiwān irā ruvāuvehe ipaka. Ro pen tihāpwāh nakonāien ia nānimwīien skai. Nātārigien sākīmīahā tramākeikei māmāk amasan mā hīāukurān nāfwākiien. ⁸ Nāri sē tihākupwān mhō in i tihāmākeikei mhokeikei kīmiaha me ia rerīmīahā pam tī nāri nā mā nokeikeiien rāmōsāman noien ārāha me hāpīk hīāpkātoni mhā. ⁹ Ramasan mā tihāsevār ia rukwānu me sākīmīahā tukumīahā me, mhāpwāh nāgkiari āgkiari pīkien tukwe. ¹⁰ Kīmiaha kuatia kuatia hīāmāuvehi nari riti sē Kumwesān rīmāuvei pehe m kīmiaha ramo hīāmskai tī noien wok sāvānhi. Ro iamīnhi irā tihāmākeikei mhō rāmwhēn ia iotukwīnīnari sē ramātui amasan tī nautā sāvāi iāmē

4:1: Rom 6:2,7   **4:2:** 1Jon 2:16   **4:3:** Efes 2:2-3   **4:5:** Wok Me 10:42

4:6: Rom 8:10, 1Kor 5:5   **4:7:** Rom 13:11-12, 1Kor 10:11, 1Jon 2:18   **4:8:**

1Pit 1:22, Jem 5:20   **4:9:** Hip 13:2   **4:10:** Rom 12:6-8

asori sɔvɛnhi, nɛnɛ, mhɔuvehi namasanien me i sɔpɛmsɔpɛ Kumwesɛn rɛnɛriari pehe, mhasitu ia kimiaha me irɛ. ¹¹ Trini minuɛ kimiaha riti in iɛrmama sɔvɛi nɛvisauien, ramasan mɛ in trɛvisau mini irapw nɛgkiariien sɔvɛi Kumwesɛn. Trini minuɛ kimiaha riti in iɛrmama sɔvɛi nasituien, ramasan mɛ in trasitu, mo ia nɛsaninien sɔ Kumwesɛn rauvei pen min. Mɛ kimiaha hio iamɛnha irɛ, nɛrmama tuhɛtɛ narimnari me hiamo nɛnɛ mhɛgnɛgini Kumwesɛn ti Iesu Kristo. Pwɛh nasoriien mine nɛrimɛnuien krauevɛn tukwe in ia nuk nuk me. Ouɛh, pwɛh ro iamɛnhi.

Nɛmisɛien kamo m nɛrmama me sɔvɛi Iesu Kristo

¹² Nɛrmama keikei me. Rɛrɛha mɛ hiamɛrkɛrinari ia nɛmisɛien i rɛmwhen ia napw sɔ rauvehe tukumiaha nɛha tɛkwɛtɛkwuni mɛ tro mɛtɛ sas ia nahatɛtɛien sɛkimiaha. Hiɛukurɛn mɛ ripko mhɛ kimiaha ɔpa hiamregi nɛmisɛien me iamɛnha irɛ. ¹³ Mɛtɛ ramasan mɛ rerimɛiaha tragien ti nɛri nɛ mɛ nɛmisɛien me i hiamregi hɛmwhen a ia sɛmɛme Kristo rimɛregi. Trini minuɛ hiamo iamɛnhi irɛ, nɛnɛ rerimɛiaha tragien pik anan nɛpɛn tukɛtoni in rier pehe ia nɛskaiien sɔvɛnhi. ¹⁴ Trini minuɛ nɛrmama kamhɛni ɛrɛha kimiaha ti nɛghi Kristo, nɛnɛ, rerimɛiaha tragien, ti nɛri nɛ mɛ Nɛnimwɛin asori sɔvɛi Kumwesɛn ramarɛ ia kimiaha. ¹⁵ Mɛtɛ rɛrɛha mɛ kimiaha riti rousi ɛpune iɛrmama, uɛ rakres, uɛ rɛrui loa, uɛ rani neikuɛien mamouraha nɛghi iɛrmama irɛ. Trini minuɛ kimiaha riti ro iamɛnhi irɛ, ratukwatukw a mɛ tuko nɛmisɛien min. ¹⁶ Mɛtɛ trini minuɛ kamo nɛmisɛien m kimiaha riti ti nɛri nɛ mɛ in iɛrmama riti sɔvɛi Kristo, ramasan mɛ iɛrmama nɛha trɛpwɛh naurisien, mɛtɛ pwɛh in rini nɛghi Kristo muvehi utɛ Kumwesɛn irɛ. ¹⁷ Iakani iamɛnhi irɛ ti nɛri nɛ mɛ nɛpɛn sɔ Kumwesɛn trɛkiri noien me sɔvɛi nɛrmama irɛ ruvɛuvehe nɛha tɛkwɛtɛkwuni, nɛnɛ in trukupwɛn mɛkiri noien me sɛkitaha nɛrmama sɛmɛme samarɛ ia nɛkwai nimwɛ sɔvɛnhi. Trini minuɛ rukupwɛn ia kitaha, nɛnɛ trɛfo ia nɛrmama sɛmɛme kamhɛrui nɛgkiariien amasan sɔvɛnhi? In trɛkiri noien me sɔvɛnrɛha kurirɛ ikin, mo riskai mwi minrɛha mɛpi raka. ¹⁸ Nɛkukuɛ Ikinan rani mɛ,

“Trini minuɛ rɛknekɛn ti nɛrmama atukwatukw me mɛ tuhɛuvehi nimɛruien,
nɛnɛ rɛfo ia nɛrmama sɛmɛme hɛpkisiai mhɛ Kumwesɛn mamho noien ɛrɛha, irɛha tuhɛfa mhɛuvehi nimɛruien?”

¹⁹ Ro iamɛnhi irɛ nɛrmama sɛmɛme kamhɛregi nɛmisɛien, mɛtɛ ti nɛri nɛ mɛ nɛtɛrigien sɔvɛi Kumwesɛn, ramasan mɛ irɛha tuhamɛmwur pen ia noien amasan, nɛnɛ, mhɛmri pen

nimiruien səvənraha ia rəgi Kumwesən mə trətui amasan tukwe. Irəha həukurən nətigiteien irə. In Kumwesən rino neiai mine tıprənə mine narimnari me pam.

5

Nəvəhagien revən ti elta me səvəi nəfwakiien mine ntəmaruə me

¹ Nənə iakokeikei mə takəgkiari kwopti m kimiaha elta me səvəi nəfwakiien. Iou elta riti səvəi nəfwakiien iakəmwhen a ia kimiaha. Iakinətoni Kristo ia nənimek nəpın rıregi nəmisəien me ia nıpwran. Narimnari asori me i rıpkə mhə tui həier pehe iou mwi takətoni. ² Kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan ti nərmama me səvəi Kumwesən səməme in rınəmri irəha ia rəgimiaha. Irəha həmwhen ia sipsip me səvənhi. Rərəha mə tihətui amasan ti nırəha rerimiaha rəpwəh nəgienien, mətə tihətui amasan ti nırəha rerimiaha rəgien rəmwhen Kumwesən rokeikei. Nənə rerimiaha trəpwəh nırhiien mə tihəuvehi mane irə. Mətə tihətui amasan a ti nırəha ti nəri nə mə rerimiaha raməgien mə tihəsi. ³ Nənə rərəha mə tihəfiəutə kimiaha me, mamhərımənu ia sipsip me i səməme Kumwesən rınəmri irəha ia rəgimiaha, mətə tiho noien sə ratukwatukw mamasan mə irəha həukurən nətoniien mhesi pen noien səkimiaha. ⁴ İəmə sə rasori anan ia nərmama səməme kamhətui ti sipsip me trier pehe, nənə nəpın nəha in trəgnəgini kimiaha muvei pehe nasoriien m kimiaha sə trıpkıwən mhə.

⁵ İa noien a mwi nəha kimiaha ntəmaruə me tihaməkeikei mhəsiəi elta me səvəi nəfwakiien. Kimiaha pam anan tihəuvehi irəpw nətərigien səkimiaha reiwaiu mhasitu ia kimiaha me, ti nəri nə mə Nəkukuə İkinan rani mə,

“Kumwesən rerin rıpkəgien mhə ti nərmama səməme kamhəfiəutə ia nırəha,

mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irəpw irəha.”

⁶ Ro pen kimiaha tihəuvehi irəpw atukw kimiaha, mharə tegin rəgi Kumwesən əsanin, mə in truvehi utə kimiaha ia nəpın atukwatukw səvənhi. ⁷ Nənə tihəuvehi pam katıpə pəmpəm me səkimiaha mhəuvehe mhəmri pen m Kumwesən ti nəri nə mə nəpın me rerin ramrhi kimiaha.

⁸ Hətui mhətui amasan ti nəri nə mə iəremhə asori Setan raməmwəki kimiaha. In rəmwhen ia laeon riti sə raməkri asori maməvən mamətui iərmama mə trəni. ⁹ Tihərer əknekın ia nahatətəien səkimiaha mhəpwəh nəseniien in, ti nəri nə mə hiəukurən mə ia kwopun me pam ia tıprənə i kamo nəmisəien

5:1: Rom 8:17   5:2: Jon 21:15-17, Wok Me 20:28, Flm 14, Taet 1:11   5:3: 2Kor 1:24, Fil 3:17, Taet 2:7   5:4: Hip 13:20, 1Kor 9:25   5:5: Efes 5:21, Jem 4:6   5:6: Mat 23:12, Jem 4:10   5:7: Sam 55:22, Mat 6:25-30   5:8: 1Tes 5:6
5:9: Efes 6:11-13, Jem 4:7

m piəvtaha me ti nəghi Iesu rəmwhen a ia nəmisəien me i kamo m kímiaha.

¹⁰ Kumwesən in nukune namasanien me pam. In rinəkwein ia kímiaha hiəuvehe mho kuatia kímiaha Kristo mə tiharə kímiaha min ia nasorien səvənhi sə tripkwən mhə. Kurirə ia nəmisəien kwakwa nəha hiamregi, in tromasan kímiaha, məmri əknekín kímiaha hiəuvehe mhəskai mhəpwəh nikiukiuien. ¹¹ Pwəh in rərimənu ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamínhi.

Nəgkariien sampam

¹² Saelas i kímrau min, iakamətoni mə in piəvtaha riti iakukurən nətigiteien irə, in rinasitu ia nirak mīrai pen nəgkariien səiou ia nəkukuə i. Iakamərhi pehe nəkukuə i tukumiaha, mamərpwi əknekín kímiaha, mani irapw mə in i namasanien pərhién səvəi Kumwesən tihərer əknekín irə.

¹³ Pran sə ramarə ia Papilon^a Kumwesən rimərfi kímiaha min, in rani ramasan tukumiaha, nənə nərik Mak, in mwi rani ramasan tukumiaha. ¹⁴ Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kímiaha me ia nakeiien sə rahatən nokeikeiien. Pwəh nəməriniuén tramarə tukumiaha pam nərmama me səvəi Kristo.

5:10: 1Tes 2:12, 1Tes 1:6   **5:13:** 2Tim 4:11   **a 5:13:** Ia vas 13 Pita rini nəgkariien i mə, “Pran sə ramarə ia Papilon.” Ripko mhə Papilon taon asori nəha Oltestamen raməgkiari irə, mətə rosi Pita rani Papilon in taon nəha Rom. Pran sə ramarə fwe ikín in nəha nakalasia me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha.   **5:14:** 1Kor 16:20

Seken Pita

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəpɪn riti ipaka ti nuk 66, Pita rirai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nakalasia me fwe profens nəha kani mə Esia Maenor. Nəmisəien sə kinamo ia nakalasia me nəha fwe Esia Maenor rino sampam. Mətə nahatən eikuə me həuvehe mwi ti nirəha. Pita rini pen ti nakalasia me mə irəha tuhəukurən amasan nari nənə mhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha. Noien nəha trəkoui raka nahatən eikuə me ti nirəha. Pita rini pen mə Kumwesən trouraha nahatən eikuə me. Ti nəri nə mə İesu Kristo truvehe mwi, Pita rini pen ti nakalasia me mə tuharə ia narəien sə ro ikinan.

¹ Iou Saemon Pita, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m İesu Kristo, nənə, iou aposol riti səvənhi.

Iakamrai nəkukuə i m kimiaha nərmama me səməme hiaməuvehi nahatətəien riti sə krouamasan pik rouəmnəmwhen a ia nahatətəien səkimaha. Hiaməuvehi nahatətəien ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən mine iərmama sə rauvehimiru kitaha İesu Kristo.

² Pwəh namasanien mine nəmərinuien krouvehe rouasori mwi tukumiaha ti nəri nə mə hiəukurən Kumwesən mine İesu İərimənu səkitaha.

Noien me nərmama tuho trahatən pen mə irəha həukurən amasan İesu Kristo

³ Ia niskaiien səvəi Kumwesən, in ruvei pehe m kitaha narimnari me pam səməme tsaməkeikei mhəuvehi səvəi nimiruien mine noien me səməme hatukwatukw nənə rerin ragien tukwe. Narimnari me nəha həməier pehe tukutaha ti nəri nə mə kitaha səukurən Kumwesən sə in rinəkwein kitaha mə tsəuvehi pəri nasoriien səvənhi mine namasanien səvənhi.

⁴ Ia narimnari me nəha, in riməuvei pehe m kitaha promes keikei me səvənhi hasori pik. In riməuvei pehe promes me i mə tihəuvehi pwəh hasitu ia kimiaha hiaraka ia noien ərəha me səvəi tiprənə i səməme kamhouraha nərmama ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mə tuho, nənə hiəukurən nuveheien mho kuatia ia nimiruien səvəi Kumwesən.

⁵ Ro iaminha irə kimiaha tihaməkeikei mhousari mhakutan pen noien me i ia nahatətəien səkimiaha. Tihəkupwən mhakutan pen noien amasan, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nukurənien, ⁶ nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi noien i sə hiaməkoui atukw kimiaha, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nərerien sə hiamərer əknekin irə ia nəpɪn me, nənə, nəpɪn hiənakutan pen raka i, hiakutan

pen mwi noien i sə hiamō narimnari me sāmame Kumwesən rokeikei, ⁷ nənə, nəp̄in hiānakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei piəvtaha me irə, nənə, nəp̄in hiānakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei nərmama me pam irə. ⁸ Ramasan mə tiho noien me nəha. Nəp̄in noien me nəha rasori pik ia nimiruien səkimiāha, ro kimiāha hiəpkarə auər a mhə, mətə kimiāha tihəukurən amasan Iesu Kristo Iərimənu səkītaha, nənə nimiruien səkimiāha trukua mo kwənkwan. ⁹ Mətə iərmama sə ripko mhə noien me nəha in rəmwhen iərmama sə nənimen rifwə ko ripkəti pen mhə isipw̄in, nənə in rinenouenou mə Iesu rinaikuas raka noien ərəha me səvənhi sāmame in rino fwe kupwən.

¹⁰ Ro iam̄inhi irə piak me tihaməkeikei mhousari əknek̄in mə tiho noien me nəha, nənə ramahatən pen mə Kumwesən rimər̄fi pər̄hien kimiāha, məkwein kimiāha mə kimiāha nərmama me səvənhi. Ro pen trini minuə hiamō noien me nəha ko hiəpkimwei mhə nəp̄in riti. ¹¹ Nənə nəp̄in Iesu Kristo Iərimənu səkītaha truvehe irə, in truehim̄iru kimiāha, nənə, məseni kimiāha hiəuvnimwə ia nitətə səvənhi sə in trərimənu irə ia nuk nuk me.

Nəgkariien səvəi profet me ia Nəkukua Ikinan

¹² Ro pen nəp̄in me pam takaməkeikei mo a pwəh rerimiāha ramr̄hi narimnari me i, nəri auər a mə hiəukurən nənə mamhərer əknek̄in ia n̄ipər̄hienien sə hiəuvəuvehi raka. ¹³ Nəp̄in iakam̄iru ihi ia n̄ipwrak i, rerik ramr̄hi mə ratukwatukw mə takini nəgkariien i məsuəpwiri kimiāha irə pwəh rerimiāha ramr̄hi, ¹⁴ ti nəri nə mə iakukurən mə tripko mhə tui iakemhə, məpwəh n̄ipwrak i rəmwhen ia Iesu Kristo Iərimənu səkītaha ruvəni pehe raka tukw iou i. ¹⁵ Nənə takaməkeikei məmwur nəha təkwtəkwuni mə tihəpwəh nenouenouien ia narimnari me i nəp̄in iakuvamhə raka mier ia t̄iprənə i.

¹⁶ Nəp̄in iahaməni irapw tukumiāha mə Iesu Kristo truvehe mwi ia n̄iskaiien, iahəpkini mhə kwənagei me irə sāmame iərmama rani a ia nətərigien səvənhi, mətə kimrahar ia harənətoni atukwatukw ia nənimemrahar n̄iskaiien mine nukuraanien asori səvənhi. ¹⁷⁻¹⁸ Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən, kimrahar^a iahamaravən ia təkuaer ikinan kimiāha Iesu. Ia nəp̄in nəha Tata Kumwesən ruvei pen n̄isiaien m̄ Iesu, nənə mo nukuraanien rəhiapw mier ia n̄ipwran, nənə reri Kumwesən rini mə, “In i nərik keikei, rerik ragien pik tukwe.” Kimrahar iaharregi nəgkariien nəha ruku pen fwe ia neiai muvehe.

19 Kitaha səukurən mwi mə nəgkiariien səvəi profet kupwən me ro nīpərhienien. Ramasan mə kīmiaha tihətərig amasan irə ti nəri nə mə nəgkiariien səvəi profet kupwən me rəmwhen ia laet sə raməhiapw ia nəpitəvien. Laet nəha traməhiapw iamīnha irə meste ruvəran pen ia nəpīn asori nəha nənə koufətəteia rutə ia rerīmiaha. 20 Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iamīnhi irə. Nəgkiariien me pam səvəi profet me ia Nəkukuə Ikinan riti riwən in nəgkiariien atukw səvəi profet riti. 21 Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə profet me hənəpkīni irapw mhə nətərigien atukw səvənraha, mətə irəha nərmama səməme Nənīmwin Ikinan riri irəha mo irəha hənī irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Kumwesən.

2

Nahatən eikuə me Kumwesən trouraha irəha

1 Mətə fwe kupwən profet eikuə me nəha ikin ia reri nəkur Isrel. Ia noien a mwi nəha kīmiaha tihətoni nahatən eikuə me ia rerīmiaha. Irəha tuhəuvehe afafa, mhahatən kīmiaha ia neikuəien me səməme tuhouraha nari. Irəha tuhəni mə rekəm rīpkō mhə Iesu in iəmə asori sə rīnərəku raka irəha meivnari ia nīrəha. Ti noien nəha kamho Kumwesən trouraha akwauakw irəha. 2 Nərmama həpik tuhəkurirə pen nahatən eikuə me nəha ia noien ərəha sə irəha kamho ramo naurisien. Ro iamīnhi irə nərmama nepwin mwi tuhəni ərəha suatuk səvəi nīpərhienien. 3 Ti nəri nə mə nahatən eikuə me nəha hokeikei pik mane, irəha tuhəni neikuəien me m kīmiaha mə tihəuvei pen mane mīnraha. Kumwesən ruvəni raka tui ia Nəkukuə Ikinan mə trərpwin noien ərəha me səvənraha, nənə, mīnərər mwatuk mə trouraha irəha məpwəh napriien.

4 Kīmiaha hiəukurən. Fwe kupwən, nəpīn nagelo me nepwin həno noien ərəha, Kumwesən rīpkəkwtəmhiri mhə nərpwinien səvənraha, mətə rīnərihi irəha ia jen, mərarki pen irəha ia kwopun riti fwe inhəripw^a mə tuhamarə ikin ia nəpitəvien meste nəpīn in trərpwin noien ərəha me irə. 5 Nənə Kumwesən rīpkəkwtəmhiri mhə nərpwinien səvəi nərmama kupwən me səməme kamhərui nəkwən ia nəpīn səvəi Noa, mətə rīnouraha irəha ia nui asori. Mətə Noa rīməni irapw nəgkiariien səvəi noien atukwatukw, nənə Kumwesən ruvehimīru in mīne nərmama me səvənhi irəha pam sefen. 6 Nənə Kumwesən rīno nərpwinien ti nərəhaien səvəi nəkur Sotom mīne Komora, rīməuvani taon mi nəha ia napw

1:21: 2Tim 3:16, 1Pit 1:11   2:1: Mat 24:11, Jut 4   2:3: Rom 16:18, 1Tes 2:5   2:4: Jut 6   a 2:4: Ia nəgkiariien Krik, kwopun nəha inhəripw sə Pita rani nəghīn nə Tartaros. Nəkur Kris həməni kwopun nəha mə kwopun kamərpwin noien ərəha me ikin səvəi nənimwin ərəha me mīne nərmama me səməme hənərui nəkwai Kumwesən.   2:5: Jen 6-8, 8:18, 2Tes 3:6   2:6: Jen 19:24, Jut 7

krouo nimwra kw ia nirau. In ro iaminha irə mə trahatən nəfe tro m nərmama səməme kamhəruj nəkwan. ⁷ Mətə in riməuvehimiru Lot. Iəmə nəha in iəmə atukwatukw, nənə rerin raməmisə ti noien ərəha sə ramo naurisien səvai nəkur ərəha me nəha ikin. ⁸ In ramarə irəha minraha, mamətoni noien ərəha me nəha kamho, mamregi nəgkiariien ərəha me nəha kamhəni, ia nəpin me pam rerin sə ratukwatukw raməmisə pik tukwe. ⁹ Narimnari me nəha ramahatən mə Iərimənu rukurən nuvehimiruien nərmama me səməme kamhəsi ai in, mamho noien me sə in rokeikei, nənə rukurən nipeki rakaien irəha ia nərəhaien sə kamharə irə. Mətə nərmama səməme həpkatukwatukw mhə Kumwesən rukurən nərpwinien noien ərəha me səvənraha təkwtəkwuni, marə mo tukuahag mwi irəha rəmwhen ia nərmama ia kalapus, mamevən neste in truvei pen nərpwinien sampam minraha ia nəpin kurirə. ¹⁰ Kumwesən truvei pen nərpwinien m nərmama ərəha me pam, mətə truvei pen nərpwinien asori minraha nəha səməme kamhesi pen noien əmkemik me nipwranraha rokeikei pik, mamhətə ərəha nasorien sə kauvehi kamərimənu irə.

Nahatən eikuə me nəha səməme iakaməgkiari ia nirəha, irəha kamhərpwi irəha, mamho kənkəpwənraha, mamhəni nəgkiariien ərəha me ia nagelo me ia neiai mhəpwəh nehekiriien. ¹¹ Nəri auər a mə nagelo me nəha irəha həkai nənə nəgsənraha rasori məpi raka nərmama me nəha, mətə irəha həpkini ərəha mhə irəha riti ia nəmri Iərimənu. ¹² Mətə nahatən eikuə me nəha kamhəni ərəha narimnari me səməme irəha həpkukurən mhə. Irəha həmwhen ia nəri əprmin me nətərigien səvənraha riwən, mətə kamho a nari sə hokeikei. Nəri əprmin me nəha kiməkwəhi irəha mə kwənkru trousi tərini irəha, kousi əpune irəha. Kumwesən trouraha mwi nahatən eikuə me nəha rəmwhen ia nəri əprmin me nəha.

¹³ In trərəku irəha ia nərəhaien ti nəri nə mə irəha hənə nərəhaien m nərmama. Ia nətəien səvənraha noien i ramasan pik mə ia rukwəsikər tuhani pik nari mhənimwi pik. Irəha həmwhen ia tinari əmkemik, uə təmwki nimwapw sə ramo auris kimiaha. Irəha həuvehe mhəni nari kimiaha minraha, mətə kamheikuə ia kimiaha rerinraha ragien a. ¹⁴ Ia nəmrinraha kamhətə pik nipran me, mamhakres irəha, mhəpkəpwis mhə ia noien ərəha. Irəha kamhəvi nərmama səməme nətərigien səvənraha ripkiskai mhə mə tuhəvən mho noien ərəha. Rerinraha rokeikei pik mane. Kinahatən amasan irəha irə. Irəha nipwnəti nərəhaien Kumwesən raməkwein ərəha ia nirəha! ¹⁵ Irəha hənəpwəh suatuk sə ratukwatukw, nənə mhəikou mamhesi pen suatuk səvai

Palam tini Peor, iarmama sə rokeikei pik nuvehien mane ia noien ərəha. ¹⁶ Mətə togki riti rinəski ti noien ərəha me səvəhi. Kitaha səukurən mə togki ripkəgkiari mhə, mətə Kumwesən rino togki rəgkiari ia reri iarmama mə trinise noien ikou səvəi profet nəha.

¹⁷ Nahatən eikuə me nəha həmwəhen ia nəmri nui me səməme hənamə, uə nəpuə sə nimətagi riməpeki raka nənə nesən riwən irə. Kumwesən rinəpnəpenə raka ia nəpitəvien asori mə səvənraha. ¹⁸ Irəha kamhəfiütə ia nirəha me, mamhəni nəgkiariien arməri me, mamhəvi nəmə me səməme həpkaraka a i ia nəkur kamharə ia nəpitəvien mə tuhəuvehe mhə noien ərəha me sə ramo naurisien nipwranraha rokeikei pik. ¹⁹ Irəha kamhəni pen ti nəmə me nəha mə tukeivinari ia nirəha, mətə nahatən eikuə me nəha irəha slef me səvəi noien sə ramouraha nərmama. Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iarmama riti in slef səvəi nəfe noien sə ramərimənu irə. ²⁰ Iesu Kristo in Iərimənu səkitaha, nənə, in mwī Iərmama sə rauvehimiru kitaha. Nərmama səməme həukurən in həukurən narakaien ia noien əmkemik me səvəi tīprənə i. Mətə mə hərərig pen mwī kurirə ikin, noien me nəha hərkwī mwī irəha, mamhəuvehi irapw niskaiien səvənraha, tuharə ia narəien sə rərəha məpi raka narəien sə kupwən. ²¹ Trini minuə irəha hamreirei anan suatuk səvəi natukwatukwien, ramasan pik məpi raka mə irəha həuvəukurən suatuk nəha nənə kurirə irə həuvsini pen təkutanraha ia nəgkiariien ikinan sə Kumwesən riməuvei pen minraha. ²² Noien səvəi nərmama me nəha ramahatən mə nəgkiariien i kamini rerin ro nipərhiienien: “Kuri reuə mirərig pen maməni newəien səvəhi. Kinəvərui raka pikə revən mamaru mwī ia nəmtigei.”

3

Nəpin nəha kani mə nəpin səvəi Iərimənu

¹ Nərmama keikei me, in i nəkukuə səiou sə ro kəru irə rauvehe tukumiaha. Iakimərai irau pəri mə takəsüəpwiri nətərigien atukwatukw səkimiaha ia nirau, pwəh rerimiaha ramrhi ² nəfe profet ikinan me fwe kupwən haməkupwən mhəni irapw mə tuhəier pehe mine nəgkiariien i Iərimənu sə rauvehimiru kitaha riməni pehe tukumiaha ia tərhuī aposol me səkimiaha.

³ Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iamihhi irə. Tramevən ipaka ti nəpin sampam nərmama nepwin tuhəuvehe irəha tuhamesi pen nəfe noien ərəha me nətərigien səvənraha rokeikei. Irəha tuharis ia Kumwesən, ⁴ mhəni mə, “Rəfo?

2:16: Nam 22:28-35   **2:17:** Jut 12:13   **2:18:** Jut 16   **2:19:** Jon 8:34   **2:20:** Mat 12:45   **2:21:** Luk 12:47-48   **2:22:** Prov 26:11   **3:1:** 2Pit 1:13   **3:2:** Jut 17   **3:3:** 1Tim 4:1, Jut 18   **3:4:** Aes 5:19, Esik 12:22, Mat 24:48

Rimāni mā truvehe mwi, mətə in pəku? Nəpīn kaha me səkītaha hāmamhə meste pehe nəha təkwtəkwuni narimnari me pam həpkopəiti mhə kamho a iamīnhi irə. Fwe kupwən anan, nəpīn kīno tīprənə meste pehe təkwtəkwuni, narimnari me pam kamho a nari kuatia.” ⁵ Kamhəni iamīnha irə mətə irəha həpkokeikei mhə mə tuhətərig fwe tui anan ia nəgkiariien səvənhi Kumwesən ro neiai mine tīprənə, nənə mo tīprənə rutə ia kurkwai nui, muvehi nui mo kwopun me pam ia təkure tīprənə irə, ⁶ nənə marə makiətənimw mwi tīprənə kupwən, mouraha ia nui nəha. ⁷ Nəgkiariien nəha səvəi Kumwesən raməkwtəmhiri neiai mine tīprənə krauarə təkwtəkwuni. Irau trouarə roueste nəpīn in truvani irau ia napw ia nəpīn sə in trərpwīn noien ərəha me irə səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwān, mouraha irəha.

⁸ Mətə nərmama keikei me, tihəpwəh nenouenouien nari kuatia i mə ia nətərigien səvəi Iərimənu nəpīn kuatia rəmwhen ia nuk wan-taosen, nənə nuk wan-taosen rəmwhen ia nəpīn kuatia. ⁹ Nərmama nepwīn rerīnraha rīrhi mə Iərimənu ramo tīpwə ti noien nəgkiariien səvənhi ruvehe mukuə, mətə rīpko mhə iamīnhi irə. In ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mə trameitenhi kīmiaha. In rəpwəh nokeikeien mə iərmama riti tremhə kouraha in, mətə rokeikei mə nərmama pam tuhətərig ia noien ərəha me səvənraha mhəuvehe tukwe.

¹⁰ Mətə nəpīn i kani mə nəpīn səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres. Ia nəpīn nəha, tsəregi nurigrigien asori. Kəpuapen triwən. Napw trahi meri mine məkwə mine kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. Nənə nəpnəpanien tro tīprənə mine narimnari me pam kamharə irə tuhəiwən.

¹¹ Tī nəri nə mə Kumwesən trouaha pam narimnari me nəha ia noien nəha, hiəkurən mə tihəfarə irə. Kīmiaha tihəməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan i, mamho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei, ¹² mamheitenhi nəpīn i kani mə nəpīn səvəi Kumwesən, nənə, mamhəmwur ia noien wok sə tro nəpīn nəha truvehe akwauakw. Ia nəpīn nəha nəpnəpanien tro kəpuapen mouraha narimnari me pam irə. Nənə napw trahi meri mine məkwə mine kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. ¹³ Mətə kitaha sameitenhi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə truvehe mukuə. In rimāni mə tro neiai vi mine tīprənə vi, kwopun riti sə narimnari me hatukwatukw a tuhamarə ikin.

¹⁴ Ro pen nərmama keikei me, tī nəri nə mə hiameitenhi narimnari me i tihousari əknekīn mə Kumwesən trəpwəh nətoniien nəmkemikien riti ia nīmīruien səkīmiaha, uə noien

ərəha riti triwən ia nimiruien səkimiaha, nənə tiharə ia nəməriniuieŋ kımiaha min. ¹⁵ Tihaməkeikei mhəukurən mə nətəriŋien səvəi Iərimənu səkitaha rəpwəmwiŋs ti neitenhi-ien kitaha. In ramo mə truvehimiru nərmama nepwın mwi. Rəmwhen ia nəŋkiariien sə piəvtaha keikei Pol rımərai m kımiaha mesi pen nukurənieŋ sə Kumwesən rıməuvei pen min. ¹⁶ Ia nəkukuə me pam səvənhi raməŋkiari ia narimnari me nəha. Ia nəkukuə me nəha, narimnari me nepwın nəha ikın həknekın ti nukurənieŋ. Nərmama səməme həreirei nari nətəriŋien səvənraha ramaiuaiu, irəha kamhəuvsini nəŋkiariien me səvəi Pol, ia noien a mwi nəha irəha kamhəuvsini mwi nəŋkiariien me nepwın ia Nəkukuə Ikinan. Nənə Kumwesən trouaha irəha tukwe.

¹⁷ Ro iamınhi irə, nərmama keikei me, ti nəri nə mə kımiaha hiəuvəukurən raka nəri i kurirə rier pehe, tihaməkeikei mhəsiari kamo nəŋkiariien ərəha me səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən həvi raka kımiaha ia kwopun səkimiaha hiamərəer əknekın ikın, nənə, hiəmwei. ¹⁸ Mətə tihəuverə ia namasanien mine nukurənieŋ səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. In nəha iərmama sə rauvehimiru kitaha.

Pwəh nasoriien revən tukwe in ipwet mine ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi!

Fas Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti sə Iesu rokeikei pik. In rirai nəkukuə me i Jon, Fas Jon, Seken Jon, mine Namba Tri Jon. In rirai nəkukuə me nəha ipaka ti nuk 90. Fas Jon rəvəhag m nakalasia me mini mə irəha tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən eikuə me kamo nahatən eikuə me həkou i irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha kamhəni mə Iesu ripko mhə in Kristo, Tini Kumwesən. Həni mə Kumwesən ripkuvehe mhə mo in iərmama rəmwhen ia kitaha. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Iesu in Kumwesən mine in mwi iərmama. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me pwəh hərer əknekən ia nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo mamho nokeikeien. In rini mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me, mamhəsi ai nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Trini minuə samo iaminha irə, səukurən mə kitaha nipwnəti Kumwesən me.

Nægkiariien səvəi Nimiruien

¹ Nægkiariien i səkimaha raməvisau Nægkiariien sə rinərə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi. Kimaha iahəuvəregi raka Nægkiariien nəha, mhətoni ia nənimemaha, mhəspau irə, mhərap i rəgimaha. Nægkiariien nəha in Nimiruien. ² Nimiruien i riməier pehe tukumaha. Kimaha iahənətoni mhəukurən mə in nipərhiēnien. Nənə təkwtəkwuni iahaməni irapw Nimiruien Rer in i tukumiaha. Fwe kupwən in rinamarə irau Tata Kumwesən, nənə marə mier pehe tukumaha. ³ Iahaməni irapw tukumiaha narimnari me i iahənətoni mhəregi mə kimiaha tihəuvehe mho pəri nari kitaha m kimiaha. Pərhiēn kimaha iahamo pəri nari kimaha Tata Kumwesən mine Tini, Iesu Kristo. ⁴ Nægkiariien me i iahamrai rauvehe tukumiaha mə tro rerimaha ragien.

Navəniēn ia nukuraanien

⁵ Nægkiariien i kimaha iahəregi in riməni pehe tukumaha, nənə iahaməni pehe tukumiaha, mə Kumwesən in nukuraanien nəpitəvien riwən anan irə. ⁶ Trini minuə kitaha səni mə samo pəri nari kitaha min, mətə ia navəniēn səkitaha samavən ia nəpitəvien, nənə sameikuə. Noien səkitaha ripkesi pen mhə nəgkiariien sə ro nipərhiēnien. ⁷ Mətə trini minuə ia navəniēn səkitaha samavən ia nukuraanien rəmwhen in ramarə ia nukuraanien, nənə kitaha samo pəri nari, nite

Tini, Iesu, ramaikuas raka noien ərəha me pam səkitaha, mo kitaha səmher. ⁸ Trini minuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, sameikuə atukw a ia kitaha me, nənə nəgkiariien sə ro nıpərhiendien riwən ia kitaha. ⁹ Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Kumwesən, noien səvənhi ratukwatukw. Ro iamınhi irə, trini minuə səni irapw noien ərəha me səkitaha min, nənə in trenouenou noien ərəha me səkitaha, maikuas raka noien me pam i səno həkpatukwatukw mhə, mo kitaha səmher. ¹⁰ Trini minuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, samo Kumwesən mə in ieikuə riti, nənə nəgkiariien səvənhi riwən ia kitaha.

2

¹ Nıpwnətik me. Iakamrai nəgkiariien me i tukumiaha mamınise kımiaha mə tihəpwəh noien ərəha. Mətə trini minuə iərmama riti ro noien ərəha, iərmama riti nəha ikın trasiu ia kitaha, məkkiari tukwini səkitaha m Tata Kumwesən. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo, in iəmə atukwatukw. ² In remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkitaha. In rıpkemhə mhə mə niten traikuas raka əpa noien ərəha me səkitaha, mətə in remhə mwi mə niten traikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tənəmtənə me pam.

³ Kitaha səfukurən mə səuvəuvehe mhəuvəukurən pərhiendien Kumwesən? Trini minuə samo nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen. ⁴ Iərmama sə rani mə in rukurən Kumwesən mətə rıpkə mhə nəgkiariien me səvənhi, in ieikuə, nənə nəgkiariien sə ro nıpərhiendien riwən irə. ⁵ Mətə trini minuə iərmama riti ramo nəgkiariien səvəi Kumwesən, in pərhiendien iərmama i ramokeikei Kumwesən ia noien sə ratukwatukw pam. Kitaha səfukurən mə səpwit əknekın ia Kumwesən? Noien i sə takini ramahatən pen. ⁶ Iərmama sə rani mə in rəpwit əknekın ia Kumwesən traməkeikei mavən ia navənien kuatia nəha Iesu rınavən irə.

Nəgkiariien vi

⁷ Nıpwnətik keikei me. Nəgkiariien i iakamrai m kımiaha rıpkə mhə nəgkiariien vi riti, mətə in nəgkiariien akuas sə hiəuvəregi raka kınani fwe nukunen. Nəgkiariien akuas i in nəgkiariien i sə hiəuvəregi raka. ⁸ Mətə ia nətoniien riti mwi, nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha, in nəgkiariien vi. Kınətoni ia suatuk vi riti ia nımıruien səvəi Iesu mine səkımiaha ti nəri nə mə nəpıtəvien rınakurau mamevən, nukuraanien pərhiendien ruvəuvehe maməhiapw.

1:8: Sam 32:5, Prov 28:13   **2:1:** Hip 7:25, 9:24   **2:2:** Jon 1:29, 11:52, Kol 1:20, 1Jon 4:10,14   **2:4:** 1Jon 1:6,8   **2:7:** 2Jon 5-6, 1Jon 2:24, 3:11   **2:8:** Jon 13:34, Rom 13:12, Jon 1:9

⁹ Iærmama sæ rani mæ in ramaræ ia nukuraanien mætə raməmwæki piəvni, in ramaræ ihi ia næpitəvien. ¹⁰ Iærmama sæ ramokeikei piəvni in ramaræ ia nukuraanien, nənə nari riti riwən ia narəien səvənhi tro in rapəti mimwei. ¹¹ Mætə iærmama sæ raməmwæki piəvni in ramaræ ia næpitəvien, māvən ia næpitəvien, mīreirei kwopun ramevən ikin, ti næri nə mæ næpitəvien rəuiui nənimen.

¹² Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ Kumwesən rinenouenou raka noien ərəha me səkimiaha ti næri Iesu rino.

¹³ Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ kimiaha hiəuvəukurən raka Iærmama sæ rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ kimiaha hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

¹⁴ Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ kimiaha hiəuvəukurən raka Tata Kumwesən.

Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ kimiaha hiəuvəukurən raka Iærmama sæ rinarə raka fwe tui nəpin tiprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha,
ti næri nə mæ kimiaha hiəskai,
nəgkiariien səvəi Kumwesən ramarə ia rerimiahə,
nənə hiəuvəuvehi irapw raka niskaiien səvəi iəremhə ərəha Setan.

Ti prənə i mine noien me kamo ia ti prənə i

¹⁵ Tihəpwəh nokeikeiien noien me səvəi ti prənə i uə narimnari me səvəi ti prənə i. Trini minuə iærmama riti rokeikei noien me səvəi ti prənə i, in ripkokeikei pərhiən mhə Tata Kumwesən. ¹⁶ Iakani iaminihi irə ti næri nə mæ nəpin me pam nærmama me səvəi ti prənə i kamho nəfe noien ərəha nipwranraha rokeikei. Nəpin me pam rerinraha ramevən ia nəfe nənimenraha rətoni hokeikei mæ tuhəuvehi. Irəha kamhərpwi irəha ti nautə me səvənraha. Noien me pam nəha həkuku pen mhə ti Tata Kumwesən, mætə kamhəuku pen ti ti prənə i. ¹⁷ Noien me səvəi ti prənə i mine narimnari me nærmama səvəi ti prənə i hokeikei hənəməuvehe tuhəiwən, mætə iærmama sæ ramo nəkwai Tata Kumwesən ramarə rerin.

Profet eikuə me

18 Nipwnätik me. Nəpɪn sampam i samarə irə. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama riti truvehe məmwəki pɪk Kristo. Təkwtəkʷuni mine nəha nərmama həpɪk səməme kamhəmwəki pɪk Kristo həuvəuvehe raka. Noien i ro nukurəniēn i tukutaha səukurən mə pərhien nəpɪn sampam i samarə irə. 19 Nərmama me nəha hənəpwəh kitaha mhəier, ti nəri nə mə rɪpko mhə irəha nərmama me pərhien səkitaha. Trini minuə irəha nərmama pərhien me səkitaha ko kamhəripiŋ, mamharə kitaha minraha. Mətə irəha hənəpwəh kitaha mhəier, mho nukurəniēn i mə rɪpko mhə irəha nərmama me pərhien səkitaha.

20 Mətə kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwɪn i Kristo Ikinan rinətəgi pen ia kimiaha, ro pen kimiaha pam hiəuvəukurən nari. 21 Rɪpko mhə iakamrai nəgkiariēn i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəreirei nəgkiariēn sə ro nipərhienien, rekəm. Mətə iakamrai nəgkiariēn i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka nəgkiariēn sə ro nipərhienien, nənə hiəukurən mwi mə neikuəien riti ko rɪpkuku pen mhə irə. 22 Sin in ieikuə? Iərmama sə rani mə rɪpko mhə Iesu in Kristo in ieikuə. Iərmama iamɪnha irə in raməmwəki pɪk Kristo, mani neikuəien ia Tata Kumwesən mine Tini. 23 Iərmama sə rani neikuəien ia Tini Kumwesən, Tata Kumwesən rɪpkarə mhə tukwe. Mətə iərmama sə rani irapw Tini Kumwesən, Tata Kumwesən in mwi ramarə tukwe.

24 Nəgkiariēn nəha kimiaha hiəməregi kɪnani fwe nukunen tihətui amasan tukwe pwəh rəpwit əknekɪn ia rerimɪaha ia nəpɪn me. Trini minuə nəgkiariēn nəha hiəməregi kɪnani fwe nukunen rəpwit əknekɪn ia rerimɪaha nəpɪn me, kimiaha mwi tihəpwit əknekɪn ia Tini Kumwesən mine Tata səvənhi. 25 Nənə in i nəri Kumwesən riməni mə traməkeikei muvei pehe m kitaha: nimiruiēn rerin.

26 Iakamrai nəgkiariēn i rauvehe tukumiaha, maməgkiari ia nərmama me nəha səməme kamhəmwur mə tuheikuə ia kimiaha. 27 Kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənimwɪn sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha. Nənimwɪn nəha rinarə raka ia kimiaha ro pen hiəpkətui mhə mwi iərmama riti mə trahatən kimiaha. Mətə nənimwɪn sə Kristo rinətəgi pen ia kimiaha ramahatən kimiaha ia narimnari me pam. Nənə narimnari me nəha ramahatən kimiaha irə ro nipərhienien rɪpko mhə neikuəien. Ro iamɪnhi irə tihəpwit əknekɪn ia Kristo rəmwhen ia Nənimwɪn nəha rinahatən kimiaha irə.

Nipwnəti Kumwesən me

²⁸ Ouäh nīpwnätik me. Tihəpwit əknekin ia Kristo mə nəpīn in trier pehe irə kitaha tsəpwəh nehekərien, ia nuveheien səvənhi kitaha tsəpwəh naurisien ia nənimen. ²⁹ Kimiaha hiəuvəukurən raka mə noien səvəi Kumwesən ratukwatukw. Ro iamīnhi irə hiəuvəukurən mwi mə nərmama səməme kamho noien atukwatukw irəha nīpwnätin me.

3

Kumwesən rokeikei pik kitaha

¹ Hətoni ro Kumwesən rokeikei pik kitaha! Nokeikeien səvənhi rasori pik tukutaha ro pen in raməkwein kitaha mə nīpwnätin me. Pərhien kitaha nīpwnätin me. Nərmama səvəi tiprənə i həreirei kitaha ti nəri nə mə həreirei Kumwesən. ² Nīpwnätik keikei me. Təkwtəkwuni nəha kitaha səuvəuvehe raka mhəno nīpwnəti Kumwesən me ia kitaha, mətə rəpwəh ihi noien nukurənien i mə tsəuvehe mhəfo irə. Mətə nari kuatia kitaha səukurən. Nəpīn Kristo trier pehe irə, kitaha tsəuvehe mhəmwhen irə, ti nəri nə mə nəpīn nəha kitaha tsətoni in ia nənimetaha. ³ Nərmama me pam səməme kamhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia Kristo mə tuhəuvehe mhəmwhen irə kamho noien səvənraha rəmher rəmwhen ia noien səvənhi rəmher.

⁴ Iərmama sə ramo noien ərəha in ramərui Loa səvəi Kumwesən. Iakani iamīnhi ti nəri nə mə nəgkiariien i “noien ərəha” nīpwrən i nəruien Loa səvəi Kumwesən. ⁵ Nənə kimiaha hiəukurən mə Kristo rīməier pehe mə truvehi raka noien ərəha me. Hiəukurən mə noien ərəha riwən irə. ⁶ Ro iamīnhi irə iərmama sə rəpwit əknekin ia Kristo ko rīpkəmwur pen mhə ia noien ərəha. Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha rīpkətə raka mhə Kristo mīpkukurən raka mhə mwi in.

⁷ Nīpwnätik me. Tihəpwəh nəsenien iərmama riti reikuə ia kimiaha. Iərmama sə ramo noien atukwatukw, in iəmə atukwatukw rəmwhen ia Kristo in iəmə atukwatukw.

⁸ Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha, in tini Setan, ti nəri nə mə fwe ia nukune narəien mauvehe Setan ramo noien ərəha. Nəri i in i Tini Kumwesən rīməier pehe tukwe mə trouaha noien me Setan ramo. ⁹ Iərmama sə in tini Kumwesən ko rīpkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə mə nīmīruien səvəi Kumwesən ruvəuvehe mīno raka kuatia irau nīmīruien səvənhi. In trīpkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə Kumwesən in Tata səvənhi. ¹⁰ Kitaha səfukurən mə nisimə nəha nīpwnəti Setan, nisimə nəha nīpwnəti Kumwesən? Noien i ramahatən pen. Iərmama

sə ripko mhə noien atukwatukw, məpwəh nokeikeiien piəvni ripko mhə in tɪni Kumwesən. In tɪni Setan.

Sokeikei kitaha me

¹¹ Nəgkiariien i in i kimiaha hiəuvəregi raka kinani fwe nukunen mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. ¹² Kitaha tsəpwəh nəmwhenien ia Ken. In iərmama səvəi Setan. In rousi əpune piəvni anan. Ken rousi əpune piəvni ti nəfe? In rousi əpune ti nəri nə mə noien sə piəvni ramo ramasan, mətə noien sə in ramo rərəha. ¹³ Piak me, nənimemiaha trəpwəh nierien nəpɪn tihətoni nərmama səvəi tiprənə i kamhəmwəki kimiaha. ¹⁴ Kitaha səukurən mə səuvəier raka ia nemhəien mhəuvehe ia nimiruien. Səukurən nəri i ti nəri nə mə samokeikei piəvtaha me. Iərmama sə nokeikeiien riwən irə in ramərə ihə ia nemhəien. ¹⁵ Iərmama sə raməmwəki piəvni in rəmwhen ia iərmama sə ramousi əpune iərmama. Nənə kimiaha hiəukurən mə iərmama sə ramousi əpune iərmama nimiruien rerin riwən irə.

¹⁶ Kitaha səfukurən nəri nokeikeiien? Iesu Kristo rinahatən kitaha irə nəpɪn rinəsəni pehe nimiruien səvənhi tukutaha. Nənə ratukwatukw mwi mə kitaha tsəsəni pen nimiruien səkitaha ti piəvtaha me. ¹⁷ Trini minuə iərmama riti səvənhi narimnari me səvəi tiprənə i rasori rətə piəvni riti nari riwən tukwe, mətə in ramo nəri auər a irə, nokeikeiien səvəi Kumwesən trəfo marə irə? ¹⁸ Nipwnətik me. Rərəha mə samokeikei nərmama ia tərhutaha a. Kitaha tsaməkeikei mhokeikei pərhien irəha, mhə narimnari me trasitu ia nirəha. ¹⁹ Trini minuə samo iamɪnha irə, kitaha səukurən mə kitaha nərmama səvəi nipərhienien. Nənə səukurən nuveheien ia nəmri Kumwesən reritaha fwe imwə rəpwəh nehekiriien. ²⁰ Nəri auər a mə səregi ia reritaha mə səno noien riti rərəha, mətə tsəpwəh nehekiriien ti nəri nə mə Kumwesən in rasori məpi raka reritaha, nənə mukurən pam narimnari.

²¹ Nipwnətik keikei me. Trini minuə kitaha səregi ia reritaha mə səpko mhə noien riti rərəha, tsəpwəh nehekiriien ia nəmri Kumwesən. ²² Nənə nəfe nəghin kitaha tsəres, in truvehi pehe m kitaha, ti nəri nə mə samo nəgkiariien me səvənhi mine nəfe rerin ramagien tukwe. ²³ Nənə in i nəgkiariien səvənhi sə in riməni mə tso. Kitaha tsaməkeikei mhəni nipərhienien ia nəghi Tini, Iesu Kristo, nənə mamhokeikei kitaha me rəmwhen in ruvəni raka tukutaha i. ²⁴ Iərmama sə ramo nəgkiariien me səvənhi rəpwit əknekin ia Kumwesən, nənə Kumwesən rəpwit əknekin irə. Kitaha səfukurən mə

3:11: Jon 13:34   **3:12:** Jen 4:8   **3:13:** Mat 5:11-12, Jon 5:18-19   **3:14:** Jon 5:24, 1Jon 2:11, Mat 5:21-22   **3:15:** Rev 21:8   **3:16:** Jon 13:1, Kal 1:4, 1Tes 2:8
3:17: Dut 15:7   **3:18:** Jem 2:15-16   **3:21:** Hip 4:16   **3:22:** Mat 21:22
3:23: Jon 6:29, 13:34   **3:24:** Rom 8:9, 1Jon 4:13

Kumwesən rəpwit əknekin ia kitaha? Nənimwın sə in riməuvei pehe m kitaha ramo kitaha səukurən.

4

Nətə sasien ia nənimwın me

¹ Nipwnətik keikei me. Tihəpwəh niniien nipərhiendien ia profet me pam, mətə tihəkupwən mhətə sas raka ia nirəha mə nənimwın sə ramarə ia nirəha ruku pen pərhiien ti Kumwesən uə rekəm. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə profet eikuə me həpik həuvavən pam ia tənəmtənə me. ² Noien nəha sə tro kimiaha hiəregi sas mə nənimwın səvəi Kumwesən ramarə ia iərmama ro iamınhi irə. Trini minuə iərmama rani mə nəpın Iesu Kristo riməuvehe ia tiprənə i nipwran rəmwhen ia nipwrai iərmama, iərmama nəha Nənimwın sə raku pen ti Kumwesən ramarə irə. ³ Mətə nərmama me pam səməme həpwəh nini irapwien Iesu Nənimwın səvəi Kumwesən ripkarə mhə ia nirəha. Nənimwın sə ramarə ia nirəha nənimwın səvəi iərmama sə raməmwəki pik Kristo. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama nəha truvehe, mətə təkwtəkwuni nəha nənimwın səvənhi ruvəuvehe raka ia tiprənə i.

⁴ Nipwnətik me. Kimiaha nə nərmama me səvəi Kumwesən. Hiəuvəvehi irapw raka niskaiien səvəi profet eikuə me nəha ti nəri nə mə Nənimwın sə ramarə ia kimiaha niskaiien səvənhi rasori məpi raka nənimwın sə ramarə ia tiprənə i. ⁵ Irəha nərmama səvəi tiprənə, ro pen nəgkiariien səvənraha səvəi tiprənə, nənə nərmama səvəi tiprənə kamhətərig ia nirəha. ⁶ Mətə kitaha nərmama me səvəi Kumwesən. Ro iamınhi irə iərmama sə rukurən Kumwesən ramətərig ia kitaha, mətə iərmama ripko mhə in iərmama səvəi Kumwesən in rəpwəh nətərigien ia kitaha. Noien i ro kitaha sətə sas Nənimwın sə rani nipərhiendien mine nənimwın sə rameikuə.

Kumwesən riməkupwən mokeikei kitaha

⁷ Nipwnətik keikei me. Pwəh kitaha sokeikei kitaha me ti nəri nə mə nokeikeiien raku pen ti Kumwesən. Iərmama sə ramo nokeikeiien in tini Kumwesən in rukurən Kumwesən. ⁸ Iərmama sə nokeikeiien səvənhi riwən in riərei Kumwesən ti nəri nə mə Kumwesən in nukune nokeikeiien. ⁹ Kumwesən rinəfo mo kitaha sətəni nokeikeiien səvənhi? In rinərhi pehe Tini anan kuatia ruvehe ia tiprənə i mo suatuk m kitaha səuvehi nimiruien irə. ¹⁰ Nəri i in nokeikeiien pərhiien. Ripko mhə kitaha sənokeikei Kumwesən, mətə Kumwesən rinokeikei kitaha, mərhi pehe Tini remhə niten raikuas

raka noien ərəha me səkitaha. ¹¹ Nipwnətik keikei me. Kumwesən rokeikei pik kitaha ro iamınhi irə kitaha mwi tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. ¹² İərmama riti ripkətoni raka mhə Kumwesən. Mətə mə kitaha samokeikei kitaha me, Kumwesən rəpwit əknekin ia kitaha, nənə nokeikeiien səvənhi ruvehe matukwatukw pam ia kitaha.

¹³ Kitaha səfukurən mə səpwit əknekin ia Kumwesən in rəpwit əknekin ia kitaha? Kitaha səukurən ti nəri nə mə in rıməuvei pehe Nənimwin səvənhi m kitaha. ¹⁴ Nənə kimaha iahənətoni raka mamhəni irapw mə nipərhiēnien Tata Kumwesən rınərhi pehe Tini ruvehe mə truvehimiru nərmama ia tiprənə. ¹⁵ İərmama sə rani irapw mə İesu in Tini Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekin irə, nənə in mwi rəpwit əknekin ia Kumwesən. ¹⁶ Kitaha səuvəukurən raka nokeikeiien i Kumwesən ramo m kitaha, səuvəuvehe raka mhəni nipərhiēnien irə. Kumwesən in nukune nokeikeiien. Ro iamınhi irə iərmama sə ramarə ia nokeikeiien in rəpwit əknekin ia Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekin irə. ¹⁷ Nəpin nokeikeiien ruvehe matukwatukw pam ia kitaha, noien i tro kitaha səpwəh nehekiriēn ia nəpin Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə səvəi nərmama. Kitaha tsəpwəh nehekiriēn nəpin nəha, ti nəri nə mə ia tiprənə i noien səkitaha rəmwhen ia noien səvəi Kristo. ¹⁸ İərmama sə ramokeikei Kumwesən ko ripkhekir mhə in. Nəpin kitaha səukurən amasan mə Kumwesən ramokeikei kitaha, kitaha tsəpwəh nehekiriēn. İərmama ramhekir ti nəri nə mə rerin ramrhi nərpwinien nəha Kumwesən tro, mətə iərmama sə ramhekir iamınhi irə ripkukurən amasan mhə ihi mə Kumwesən ramokeikei in.

¹⁹ Kitaha samokeikei kitaha me ti nəri nə mə Kumwesən rıməkupwən mokeikei kitaha. ²⁰ Trini minuə iərmama riti rini mə ramokeikei Kumwesən, mətə raməmwəki ihi piəvni, in ieikuə riti. İərmama sə rəpwəh nokeikeiien piəvni sə ramətoni ia nənimen in ko ripkokeikei mhə Kumwesən sə ripkətoni mhə. ²¹ Nənə nəgkiariēn i in i İesu rıməuvei pehe m kitaha. İərmama sə ramokeikei Kumwesən traməkeikei mokeikei mwi piəvni.

5

İərmama sə rani nipərhiēnien ia İesu Kristo

¹ Nərmama me pam səməme kamhəni nipərhiēnien ia İesu mə in Kristo sə Kumwesən rıməni mə trərhi pehe i, irəha nipwnəti Kumwesən me. Nənə kimiaha hiəukurən mə iərmama sə ramokeikei tata riti in ramokeikei mwi nipwnətın

4:11: Mat 18:33

4:12: Jon 1:18, 1Jon 2:5-6

4:13: 2Kor 1:22, 1Jon 3:24

4:14: Jon 3:17

4:15: 1Jon 5:5

4:16: 1Jon 4:8

4:17: 1Jon 2:28

4:21:

Mat 5:44-45, Mak 12:29-31

5:1: 1Jon 4:15

me. ² Kitaha tsəfukurən mə samokeikei pərhiən nīpwnəti Kumwesən me? Trīni mīnuə samokeikei Kumwesən, nənə mamho nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen mə kitaha samokeikei pərhiən irəha. ³ Trīni mīnuə samokeikei Kumwesən nīpwrən i tsamo nəgkiariien me səvənhi. Nənə nəgkiariien me səvənhi həpkīpam mhə tukutaha, ⁴ ti nəri nə mə kitaha pam nīpwnəti Kumwesən me saməuvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i. Nəri sə saməskai irə rauvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i in i nahatətəien səkitaha. ⁵ Sin ko ruvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i? Iərmama sə rani nīpərhiənien mə Iesu in Tīni Kumwesən, iərmama nəha in əpa ko ruvehi irapw nīskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tīprənə i.

⁶ Iesu Kristo in iərmama sə rīməuvehe ko paptas irə ia nui marə memhə mwi niten raiu. Rīpko mhə in iərmama sə rīməuvehe ko paptas əpa irə ia nui, rekəm. Mətə in iərmama sə rīməuvehe ko paptas irə ia nui marə memhə mwi niten raiu. Nənīmwin İkinan rani irapw mə nəri nəha ro nīpərhiənien, ti nəri nə mə Nənīmwin İkinan in nukune nīpərhiənien. ⁷ Nəri kahar hamarni irapw nəri nəha mə ro nīpərhiənien, ⁸ Nənīmwin İkinan mīne nui mīne netə. Nənə nəgkiariien səvənrahar kwatia. ⁹ Nəpīn me kitaha saməni nīpərhiənien ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ro nəgsen məpi raka, ti nəri nə mə nəgkiariien nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə in ruvəuvei pehe raka nəgkiariien səvənhi raməgkiari ia Tīni. ¹⁰ Iərmama sə rani nīpərhiənien ia Tīni Kumwesən rauvehi nəgkiariien nəha ia rerīn. Mətə iərmama sə rīpkini mhə nīpərhiənien ia Kumwesən, in rani Kumwesən mə ieikuə riti, ti nəri nə mə in rīpkini mhə nīpərhiənien ia nəgkiariien sə Kumwesən ruvəuvei pehe raka raməgkiari ia Tīni. ¹¹ Nəfe nəha nəgkiariien? Nəgkiariien i in i. Kumwesən rīməuvei pehe nīmīruien rerīn m kitaha, nənə nīmīruien nəha saməuvehi ruku pen ti Tīni. ¹² Iərmama sə rauvehi Tīni Kumwesən rauvehi mwi nīmīruien, mətə iərmama sə rīpkuvehi mhə Tīni Kumwesən rīpkuvehi mhə nīmīruien.

Nīmīruien rerīn

¹³ İakamrai nəgkiariien me i rauvehe tukumiaha. Kīmīaha nərmama səməme hiaməni nīpərhiənien ia nəghi Tīni Kumwesən. İakokeikei mə kīmīaha tihəukurən mə hiəuvəuvehi raka nīmīruien rerīn. ¹⁴ Nənə təkwtəkwni,

5:3: Jon 14:15,23-24, 2Jon 6, Mat 11:30   **5:4:** Jon 16:33   **5:5:** Rom 8:37, 1Jon 4:4   **5:6:** Jon 1:29-34; 19:34   **5:8:** Jon 15:26   **5:9:** Jon 5:32-37; 8:18
5:10: Kal 4:6   **5:12:** Jon 3:36   **5:13:** Jon 20:31   **5:14:** Jon 14:13, 16:23, 1Jon 3:21-22

trini minua kitaha səfwaki m Kumwesən, nari riti nəha ikin ramasitu ia kitaha mə tsəpwəh nehekirien. Nəri nəha in i Kumwesən ruvəni raka mə triregi nəfwakiien səkitaha, mətə nəfwakiien səkitaha traməkeikei mhesi pen atukwatukw nətərigien səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro. ¹⁵Trini minua səukurən mə in triregi nəfwakiien səkitaha, nəfe nəghin tsəres in i, nənə səuvəukurən raka mə tsəuvehi.

¹⁶Trini minua kimiaha riti rətoni piəvni riti ramo noien ərəha mətə rīpko mhə noien ərəha sə ramiri pen in mə tremhə, kimiaha tihəfwaki tukwe pwəh Kumwesən ruvei pen nimiruien min. Mətə noien ərəha riti nəha ikin sə ramiri pen iərmama mə tremhə. Nənə iou iapkini mhə mə tihəfwaki ti nərmama səməme kamho noien ərəha nəha. ¹⁷Nərmama me pam səməme kamho noien sə rīpkatukwatukw mhə kamho noien ərəha, mətə noien ərəha me nepwin nəha ikin səməme həpkiri pen mhə irəha mə tuhemhə.

¹⁸Kitaha səukurən mə iərmama sə in tini Kumwesən, Tini Kumwesən atukwatukw rauvehi amasan in. Ro iamīnhi irə iərmama nəha ko rīpkəmwur pen mhə ia noien ərəha, iəremhə ərəha Setan rīreirei nīrapiien in. ¹⁹Kitaha səukurən mə kitaha nīpwnəti Kumwesən me, mətə nərmama səvəi tīprənə irəha pam kamharə ia rəgi iəremhə ərəha Setan. ²⁰Kitaha səukurən mwi mə Tini Kumwesən rīməuvehe, muvei pehe nukurəniēn m kitaha mə tsəukurən Kumwesən i Kumwesən pərhien. Nənə kitaha səuvəuvehe raka mhəpwit əknekin ia Kumwesən nəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə səpwit əknekin ia Tini, Iesu Kristo. In nə Kumwesən pərhien. In nə nimiruien rerin.

²¹Nīpwnətik me. Tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh nəfwakiien m nənimwi nari me.

Seken Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Seken Jon revən ti pran sə Kumwesən rimərfi mine nīpwnətīn me. Səreirei mə rirai nəkukuə i revən ti pran əfwaki riti mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi uə nəfwakiien riti mine nakalasia me səvənhi. Nəkukuə i raməgkiari ia nokeikeiien sə nakalasia me tuho minraha me. Jon rini mə nəpīn iko nokeikeiien ikamo nəkwai Kumwesən. Nənə nəgkiariien səvəi Kumwesən rani mə tsarə ia nokeikeiien. Jon ramahatən mwi mə Iesu in Tini Kumwesən in iərmama in Kumwesən. Nakalasia me tuharaka ia nərmama me səməme kamhəni mə Iesu in iərmama a, ripko mhə in Kumwesən.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹ Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik pran asori sə Kumwesən ruvərfi raka ik. Rauvehe mwi ti nīpwnətīn me. Iakoikei pərhien kīmiaha. Nənə ripko mhə iou əpa, mətə nərmama me pam səməme həukurən nəgkiariien pərhien, irəha mwi hokeikei kīmiaha. ² Kīmiaha iahokeikei kīmiaha iamīnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien pərhien ramarə ia reritaha, nənə trarə rerin tukutaha. ³ Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Tini, Iesu Kristo, trouəriari pehe namasanien, mine napiien, mine nəmərinuien m kitaha. Pwəh irəhar hararə tukutaha ia nīpərhienien mine nokeikeiien.

Kitaha tsokeikei kitaha me

⁴ Iou iakamağien asori, ti nəri nə mə iakətoni nīpwnətīn me nepwin kamhesi pen nəgkiariien pərhien rəmwhen ia Tata səkitaha riməni pehe tukutaha i mə tsaməkeikei mho. ⁵ Nənə təkwtəkwuni kitirimak iakani pehe tukw ik mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Nəgkiariien i iakamrai mik ripko mhə nəgkiariien ro sə vi tukutaha, rekəm. Səuvəregi raka nəgkiariien i fwe kupwən. ⁶ Kitaha tsəfo mho nərmama hətoni mhəukurən mə kitaha samarə pərhien ia nokeikeiien i sə iakaməgkiari irə? Kitaha tsaməkeikei mho nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Nənə in i nəgkiariien səvənhi rəmwhen kīmiaha hiəuvəregi raka fwe kupwən. Kitaha tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien.

Kīmiaha tihaməsiari ti nahatən eikuə me

⁷ Nahatən eikuə me həpik həuvəier raka mamhəuvən ia kwopun me ia tīprənə i. Nahatən me i həpkīni mhə

nipərhienien mə nəp̄in İesu Kristo rıməuvehe nipwran rəmwhen ia nipwrai iərmama pərhiēn. İərmama iam̄inhi in iərmama sə rameikuə raməmwəki p̄ik Kristo. ⁸ Kimiaha tihətə amasan kimiaha me mhəpwəh nəsenien irəha heikuə ia kimiaha, kamo kimiaha hiarfai ia nəfe kitaha sənəmwur tukwe. Ramasan mə kimiaha tihəuvehi nəəkuiēn pam səkimiaha. ⁹ İərmama sə rəpi raka nəgkiariēn me sə Kristo rinahatən nərmama me səvənhi irə, mamrip̄in nəgkiariēn me nepw̄in mw̄i sə raku pen ia nətərigien atukw səvənhi, Kumwesən riwən tukwe. Mətə iərmama sə ramesi pen amasan nahatənien me səvəi Kristo, Tata Kumwesən mine T̄ini, irau p̄əri krauarə tukwe. ¹⁰ Tr̄ini m̄inuə iərmama riti ruvehe tukumiaha, mətə nəgkiariēn sə ramahatən nərmama irə ropə ia nəgkiariēn i, tihəpwəh nuvehien in ruv̄nimwə ia nimwə me səkimiaha. Kimiaha tihəpwəh n̄iniēn ramasan tukwe, ¹¹ ti nəri nə mə iərmama sə ram̄ini ramasan t̄i iərmama iam̄inhi, rəmwhen a in mw̄i ramasitu ia noien ərəha me səvənhi.

Nəgkiariēn sampam

¹² Nəgkiariēn me i rip̄ik iakuə takrai m̄ini pehe tukumi-aha, mətə iakəpwəh nokeikeiēn mə takrai pen ia nimwai nəkukuə. Rerik ramr̄hi mə takaməkeikei muvehe tukumiaha, nənə kitaha sətə nəmr̄itaha me mhəgkiari. Tako iam̄inhi mə reritaha pam tragien. ¹³ Piam i sə Kumwesən ruvər̄fi raka in, nipwnət̄in me həni ramasan tukw ik.

Nampa Tri Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Nampa Tri Jon revən ti in riti nəghin nə Kaius. Kaius in iəmə asori riti səvəi nakalasia me. Ia nousəsimwiniien səvəi nakalasia me fwe imwei Kaius iərman riti nəghin nə Tiotrefes. In rəpwəh nokeikeiien mə nakalasia me tuhəsevər ia rukwənu səvənraha ti nərmama səməme haməvisau nəgkiariien səvəi Kumwesən ia kwopun me. Jon rirai nəkukuə i mə trəgnəgini Kaius mini tanak tukwe ti nasituien səvənhi. In rirai mwi nəkukuə i mə trəgkiari skai m Tiotrefes mə in rīpkasitu mhə. Jon rini mə traməkeikei mevən akwauakw fwe ikin masitu ia nirəha.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik Kaius keikei. Iakokeikei pərhiien ik. ² Piak keikei. Iakəfwaki maməres mə tikamarə amasan ia narimnari me pam. Iakaməres mwi mə tikəsanin a nemhəien riti trīpkuvehi mhə ik rəmwhen ikamarə amasan ia nimiruien səim.

Jon rerin ragien ti noien amasan səvəi Kaius

³ Rerik ragien nəpīn iakregi piəvtaha me nepwīn həuvehe mhəni irapw nīpərhiienien səim. Irəha həni mə ia nəpīn me ikamesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. ⁴ Nəpīn iakregi mə nīpwnətik me kamhesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien rerik ragien pik məpi raka nəpīn rerik ragien ti narimnari me nepwīn. ⁵ Piak keikei. Ia nəpīn me pam ikamo noien amasan, mamasitu ia piəvtaha me səməme həuvehe tukw ik nəri auər a mə ikreirei irəha. ⁶ Irəha həuvəni irapw raka nokeikeiien səim ia nəmri nakalasia me ia kwopun i. Trini minuə nepwīn mwi həuvehi suatuk səvənraha mhəuvehe tukw ik, raman mə tikamasitu mwi ia nirəha ia noien sə Kumwesən rokeikei. ⁷ Tiko iamīnhi irə ti nəri nə mə irəha həuvəier imwənraha mə tuhəvən mhəvisau irapw nəghi Iesu Kristo. Nənə ia suatuk səvənraha irəha həpkuvehi mhə nasituien riti ruku pen ti nərmama səməme həreirei Kumwesən. ⁸ Kitaha tsaməkeikei mhasitu ia nərmama me ho iamīnhi mə kitaha tsəuvehi rəgitaha me mho kuatia ti nini irapwien nəgkiariien sə ro nīpərhiienien.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ Iakuvərai raka nəkukuə riti ruvehe ti nakalasia me nə imwam. Mətə Tiotrefes, iəmə sə rokeikei mə trakupwən ia nirəha, rīpkətərig mhə nəgkiariien səiou. In rīpkətərig

mhə irə ti nəri nə mə in ramo nəri auər a ia nasorijen səkimaha. ¹⁰ Trini minuə iakuvehe, takini irapw narimnari me sə in ramo. Takini irapw nəgkiariien ərəha me sə in ramini mauəsi kimaha irə. Ripko mhə in a nə in ramo. Mətə nəpɪn piəvtaha me həuvehe, in ripkəsevər mhə ia nimwə səvənhi ti nirəha, nənə mamɪnise mwi nərmama səməme hokeikei mə tuho, mamərhi irapw irəha ia nəmri nakalasia me. ¹¹ Piak keikei. Tikəpwəh nesi penien noien ərəha, mətə tikesi pen noien amasan. Iərmama sə ramo noien amasan in səvəi Kumwesən. Iərmama sə ramo noien ərəha in rɪreirei Kumwesən. ¹² Mətə nərmama pam kamhəni amasan Temetrius. Noien səvənhi ramahatən pen mə in ramesi pen nəgkiariien sə ro nɪpərhiēnien. Kimaha mwi iahaməni mə in iəmə amasan riti. Nənə kimiaha hiəukurən mə nəfe kimaha iahaməni ro nɪpərhiēnien.

Nəgkiariien sampam

¹³ Nəgkiariien me i ripik iakuə takrai mini pehe tukw ik, mətə iakəpwəh nokeikeien mə takrai pen ia nimwai nəkukuə. ¹⁴ Rerik ramrhi mə tripkə mhə tui iakuvehe tukw ik, nənə krau krouətə nəmrirau me rouəgkiari. ¹⁵ Iakəfwaki mə nəmərɪnuiēn tramarə tukw ik. Nənə ik me nepwɪn ia kwopun i həni pehe ramasan tukw ik. Tikini tukwini ramasan səkimaha revən ti piəvtaha me nepwɪn nə kimiaha minraha.

Jut

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jut rəmwhen ia Jemes, in piəvi Iesu. In rirai nəkukuə i mægkiari ia nahatən eikuə me səməme Pita ramægkiari ia nirəha ia nəkukuə səvənhi sə ro kəru irə. Jut in mwi rini mə nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiari kamo nahatən eikuə me nəha həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha haməni mə Iesu ripko mhə in Tini Kumwesən. Irəha kəmhəiri pen nərmama ia noien ərəha. Jut rini mə Kumwesən trərpwin noien ərəha səvəi nahatən eikuə me mouraha irəha. Rəmwhen in rinərpwin raka noien ərəha səvəi nagelo ərəha me mine nərmama ərəha me ia nəpən səvəi Oltestamen.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ Iou Jut. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Piak nə Jemes. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me i Tata Kumwesən rinokeikei kimiaha, məkwein ia kimiaha. Iesu Kristo in ramətui amasan tukumiaha. ² Pwəh Kumwesən trəriari pehe napiien, nəmərinuien, mine nokeikeiien m kimiaha. Pwəh irəhar harasori mwi tukumiaha.

Nəkur ərəha me mine nərpwinien sə Kumwesən tro minraha

³ Piak keikei me. Fwe kupwən iakokeikei pik mə takrai nəkukuə i m kimiaha, mægkiari ia suatuk səkitaha pəri Kumwesən rauvehimiru kitaha irə. Mətə təkwtəkwuni iakregi mə takaməkeikei mirai nəgkiariien i, mini pehe tukumiaha mə tihaməkeikei mhousari mhəkwtəmhiri əknekən nəgkiariien i kitaha samahatətə irə. In i nəgkiariien pərhiən sə Kumwesən rīməuvei pen m nərmama me səvənhi, nənə trīpkuvei pen mhə mwi ia nəpən riti mwi. ⁴ Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə nərmama nepwin həuvəuvehe afafa raka ia nousəsimwinien səkimiaha. Irəha nəkur ərəha me. Kəmhəkoui namasanien i Kumwesən rauvehimiru kitaha irə ruvehe mo nari riti sə raməsəni irəha həukurən noien nəfe nəghin nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. Irəha kəmhəuvsini təkutanraha m Iesu Kristo, mətə in əpa nəha Iəmə asori mine Iərimənu səkitaha. Kuvərai pen raka tui ia Nəkukuə Ikinan nəfe nərpwinien Kumwesən truvei pen minraha.

⁵ Iakuə tako rerimiaha rirhi nari m nari me nepwin səməme hiəuvəukurən raka. Fwe tui Iərimənu rīməuvehimiru nəkur Isrel, miri raka irəha ia tənə Ijip, mətə kurirə rousi əpune

irəha nəha səməme həpkini mhə nīpərhiēnien ia nəgkiariien sāvənhī. ⁶ Nənə rerimīaha trīrhi ro nagelo me nəha fwe kupwən səməme həpkəkwtəmhirī mhə nasoriien sə kauvei pen mīnraha, mətə haraka irə, mhəpwəh kwopun atukwatukw sāvənraha. Kumwesən rīnərihi irəha ia jen me səməme tuhəpkīwən mhə, məmri pen irəha fwe inhəripw ia kwopun rīpitəv ikin. Tuhamarə ikin meste nəpīn asori sə Kumwesən trərpwīn noien ərəha irə. ⁷ Nənə tihəpwəh nenouenouien taon mi nəha Sotom mīne Komora mīne rukwənu me ipaka fwe kupwən. Napw rahi pam nərmama me ikin ti nəri nə mə nərman mīne nīpran kamhəri əpnāpen irəha me, nərman me kamhəri atukw a irəha me. Nərmama me nəha hāmwhēn ia nahatən penien riti sə ramahatən pen nərmama səməme Kumwesən trərpwīn noien ərəha me sāvənraha ia napw sə rauək rerīn.

⁸ Ia noien me nəha rəmwhēn a mwi nərmama me i iakaməgkiari ia nīrəha kamhəkūrirə nəməkrahien me sāvənraha, mamho noien əmkemik ia nīpwranraha, mamhəni mə lərimənu in rīpkasori mhə ia nīrəha, nənə mamhəni ərəha mwi nagelo me fwe ia neiai. ⁹ Mətə Mikael i, agelo sə rasori ia nagelo me pam, in rīpko mhə iamīnhi. Fwe kupwən, nəpīn krouəvisə irau Setan mə sin truvehi nīpwrai Moses mīnimwi, in rīpkuvehi utə mhə in mīni nəgkiariien ərəha riti muəsi Setan i. Mətə in rīni a mə, “Pwəh lərimənu trinise ik.” ¹⁰ Mətə nərmama me i, trīni mīnuə hərəirei nīpwrai nari riti, tuhaməkeikei mhəni ərəha. Irəha hāmwhēn ia nəri əprrmīn me sāvənraha nətəriēn rīwən. Hamo a nəfe narimnari me rerīnraha rokeikei, nənə noien nəha ramouraha a irəha.

¹¹ Aueh, trərəha anan ti nīrəha! Irəha kamhesi pen suatuk nə Ken rīnesi pen. Irəha hokeikei pik mane mamhəmwei ia nərəhaien nəha Palam rīno. Irəha atukw a kamhouraha irəha ti nəri nə mə kamhərer mamhəni ərəha Kumwesən rəmwhēn ia Kora rīno.

¹² Irəha hāmwhēn ia nīpitəvpitəvien me ia kurkwamīaha. Nəpīn hīamousəsīmwīn kīmiāha me ia nokeikeien, mamhəni pəri nari, irəha həpkehekīr mhə, mamhətəriēn atukw a ti nīrəha. Irəha hāmwhēn ia nəpuə me nīmətāgi rameikwi pehe irəha, mətə nesən rīwən. Irəha hāmwhēn ia nei me həpkukūə mhə ia nəpīn sə nei raukūə irə. Ro iamīnhi irə tukeivi utə irəha irəha ruēnhīnraha me nənə tuhemhə anan. ¹³ Irəha hāmwhēn ia peiau peiau asori me ia təsi. Noien sāvəi naurīsien sāvənraha rameiai rəmwhēn ia nīsəkwaī təsi.

1:6: 2Tes 2:4,9   **1:7:** Jen 19:1-25, 2Tes 2:6,10   **1:8:** 2Tes 2:10   **1:9:** Dan 10:13,21, Dan 12:1, 2Tes 2:11, Rev 12:7, Sek 3:2
1:10: 2Tes 2:12   **1:11:** 1Jon 3:12, 2Tes 2:15, Nam 16:1-35   **1:11:** Jen 4:3-8   **1:11:** Nam 31:16   **1:12:** 2Tes 2:13,17, Esik 34:8   **1:13:** 2Tes 2:17, Aes 57:20

Irəha hāmwhen ia kāməhau sāməme kamhəivə. Kumwesən rinəpnəpenə raka kwopun pitəv anan riti səvənraha tuharə rerin ikin.

¹⁴ Inok, iərmama sə ro sefen ruku pen ia kwənəkʷus səvəi Atam, rini irapw nəgkiariien sə Kumwesən ruvei pen min, mukupwən məgkiari ia nərmama me i, mini mə, “Hətə ro! Iərimənu rauvehe irəha nagelo ikinan me səvənhi irəha taosen m taosen.

¹⁵ In rauvehe mə trərpwīn noien ərəha səvəi nərmama me pam.

Nəfe noien ərəha me irəha həno ia suatuk sə rəpwəh nəmwhenien ia nənimen, uə nəfe nəgkiariien skai me nəkur ərəha me sāməme kamho noien ərəha hāməni irə, in tro pui pam, muvei pen nərpwīnien minraha.”

¹⁶ Nərmama me i kamho nəgkiariien me ti nini ərəhaien nari. Ko irəha həpkafafa mhə. Kamhesi pen nəfe noien ərəha nətərigien səvənraha rokeikei. Kamhəfiətə atukw a ia nirəha me. Kamhəgnəgini nərmama, mətə ho a mə nərmama tuhasitu ia nirəha.

Rerimaha tramrhi nəgkiariien səvəi aposol me

¹⁷ Mətə piak keikei me, rerimaha traməkeikei mirhi nəfe aposol me səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha həuvəni raka fwe kupwən mə trier irapw. ¹⁸ Həməni pehe tukumiaha i mə, “Tramevən ipaka ti nəpin sampam nərmama nepwīn tuhəuvehe. Irəha tuharis ia kimiaha, mamhesi pen nəfe noien ərəha nətərigien səvənraha rokeikei, mamho narimnari me həpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən.” ¹⁹ Nərmama me i tuhəvisə mheitehi kusen səkimiaha. Irəha nərmama me səvəi tiprənə i. Nənimwīn Ikinan riwən ia nirəha.

²⁰ Mətə piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mhərpwi əknekīn kimiaha me, mho nahatətəien səkimiaha riskai. Nahatətəien nəha ruku pen ti Kumwesən, nənə ro ikinan i. Nəpin me tihaməkeikei mhəfwaki ia niskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan, ²¹ mhəpwəh narakaien ia nokeikeiien səvəi Kumwesən. Tiho iamīnhi mamheitenhi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In truvehe mapi kimiaha, nənə muvei pehe nimiruien rerin m kimiaha.

²² Nərmama sāməme nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə, kimiaha tihaməkeikei mhapi irəha. ²³ Nərmama sāməme kamho noien ərəha me, tihaməkeikei mhəuvehi raka irəha ia noien ərəha me səvənraha. Tihəuehimiru irəha pwəh həpwəh nevənien fwe ia napw. Nərmama nepwīn mwi tihaməkeikei mhapi irəha, mhehekir mwi irəha. Nəri auər a mə

tinari sǝvǝnraha, mǝtǝ tihǝhekir i, mhǝpwǝh nirapiien, ti nǝri nǝ mǝ rǝmkemik ia nǝrǝhaien sǝvǝnraha.

Nǝgkiariien sampam

²⁴ Kumwesǝn in ǝpa trǝkwtǝmhiri kimiaha mǝ tihǝpwǝh nimweiiien. In ǝpa tro hiǝuvǝn mhǝrer ia nǝnimen ia kwopun sǝvǝnhi sǝ ramǝhiapw, kimiaha tihatukwatukw pam, mamhagien asori. ²⁵ Kumwesǝn i sǝ rauvehimiru kitaha ia nǝghi Iesu Kristo Iǝrimǝnu sǝkitaha in ǝpa Kumwesǝn. Pwǝh nǝgnǝginiiien, mine nǝrimǝnuiien, mine niskaiien, mine nǝsoriien hǝuvǝn ǝpa tukwe fwe tui nǝpǝn tiprǝnǝ ramiwǝn ihi, ipwet mine, mamevǝn meste nuk nuk me. Ouǝh, pwǝh ro iamǝnhi.

Revelesen

Nægkiariien sã rani mã nãfe i nãkukuã

Jon in aposol riti sãvãi Iesu Kristo. Nãpĩn kinãrhi irapw in revãn fwe tãnã ãmweris riti nãghĩn nã Patmos nãnã mirãi nãkukuã i Revelesen. Jon rokeikei mã truvehi utã natãrigien sãvãi nakalasia me sãmãme kamo nãmisiãien minraha ti nahatãtãien sãvãnraha ia Iesu Kristo. Jon rokeikei mã nakalasia me tuhãukurãn mã Kumwesãn ramãrimãnu ia nãfe kamo ia tiprãnã i. Ia nãkukuã i Nãnĩmwĩn ramãgkiari mamã sãukurãn mã Iesu Kristo in Iãrimãnu. In ramãrimãnu ia nãrmama me pam mãne narimnari me pam, mamãrimãnu mwi ia nãrmama sãmãme hamãuvehi nĩskaiien asori ia tiprãnã i. Kumwesãn trãrpwĩn noien ãrãha me sãvãi nãrmama mãne Setan ia kwopun napw rauãk ikĩn. Kumwesãn tro nitãtã sã in ramãrimãnu irã trier irapw. In tro mwi neiai vi riti mãne tiprãnã vi riti.

Nægkiariien sã rakupwãn

¹ Nãkukuã i ramãgkiari ia nari m nari me sãmãme Iesu Kristo rino pui. Kumwesãn rimãuvei pen narimnari me i min mã in trahatãn sãvãnhi iotukwininari me irã pwãh irãha hãtoni mhãukurãn narimnari me nãha rĩpko mhã tui tuhamãekeikei mhãier pehe. Iesu rãrhi pen agelo sãvãnhi revãn mãvisau pen narimnari me i m sãvãnhi iotukwininari riti nãghĩn nã Jon. ² Jon nã rĩrai pen ia nãkukuã i narimnari me pam sã in rĩnãtoni. In i nægkiariien sãvãi Kumwesãn mãne nægkiariien sã Iesu Kristo rini mã ro nĩpãrhienien. ³ Pwãh Kumwesãn rãkwein amasan ia iãrmama sã trãvsini irapw nægkiariien me ia nãkukuã i. Pwãh in rãkwein amasan mwi ia sãmãme tuhãregi mhesi pen nãfe kãmãrai pen ia nãkukuã i. Iakani iamĩnhi irã ti nãri nã mã nãpĩn sã narimnari me i tuhãier pehe irã ruvãuvehe ipaka.

Jon rĩrai nãkukuã i revãn ti nakalasia me ia taon me nãha sãfen ia profens Esia

⁴ Iou Jon iakamrai nãkukuã i rauvehe tukumiaha nakalasia me ia taon me nãha sãfen ia profens Esia. Iakãfwaki mã Kumwesãn sã rĩnarã fwe kupwãn, mãrã ipwet mãne, mamevãn meste tripikwãn mhã, in truvei pehe namasanien mãne nãmãrinuian m kãmiaha. Iakãfwaki mã nãnĩmwĩn me nãha sãfen kupwãn ia jea sã in ramãkure irã mamãrimãnu, ⁵ mãne Iesu Kristo irãha mwi tuho iamĩnhi irã. Iesu Kristo

in iærmama i rīmāni irapw næfe in rīnətoni mīregi nærmama hækurən nətīgiteien ia nægkiariien səvənhi. In iærmama i rīmækupwən mətui ia nærmama me səməme həuvamhə. In iærmama i ramərimənu ia kīg me səvəi tīprənə i. In ramokeikei kitaha, muvi niten meivinari ia kitaha irə mə noien ərəha me səkītaha ko həpkəkwtəmhiri mhə mwi kitaha. ⁶ In ro kitaha səmwhen ia kīg me mīne pris me ia nəmri Tata Kumwesən səvənhi. Pwəh nasoriien mīne nərimənuien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iamīnhi.

⁷ Hətə ro. In rauvehe ia reri nəpuə me.

Nærmama me pam tuhətoni in ia nənimenraha.

Irəha səməme hənəpi in ia nitei,

mīne nærmama ia kwənəkwws me pam ia təkure tīprənə i
tuhətoni,

rerīnraha rəpou hasək tukwe.

Ouəh pwəh ro iamīnhi.

⁸ Kumwesən səkītaha rani iamīnhi irə mə, “Iou i Alfa mīne Omeka.^a Iakinərə fwe kupwən, marə ipwet mīne, mamevən meste tapkiwən mhə. Iakauvehi nīskaiien me pam.”

Jon rətoni Iəməti Iærmama

⁹ Iou Jon piəvmiaha riti. Kitaha miou samarə pəri ia nəkwai nitətə Iesu ramərimənu irə. Iakamərer əknekīn kitaha m kīmiaha ia nəmīsəien me səməme kamo m kitaha ti nəghīn. Nəpīn riti fwe kupwən kəmri pen iou iakarə ia tənə əmweris riti nəghīn nə Patmos.^b Irəha həmri pen iou fwe ikīn ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nægkiariien səvəi Kumwesən mīne nægkiariien sə Iesu rīni mə ro nīpərhienien. ¹⁰ Ia nəpīn səvəi Iərimənu səkītaha iakətoni vison riti Nənīmwin rəriari miou. Ia vison nəha iakregi iærmama riti raməgkiari ia təkutak rerīn rasori rəmwhen ia kisīpw, ¹¹ mīni mə, “Rai pen ia nəkukuə næfe ikamətoni, nənə mərhi pen nəkukuə nəha revən ti nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nəghi taon me nəha Efesas mīne Smāna mīne Pekamam mīne Tuatira mīne Satis mīne Filatelfia mīne Laotisia.”

¹² Iakuvsiini iou mə takətoni mə sin nəha raməgkiari pehe miou. Nəpīn ikuvsiini iou mətōni nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kīno ia kol. ¹³ Ia kurkwānraha iærmama riti rəmwhen ia iəməti iærmama riti. Tīnari səvənhi rəpwəmwīs. Rəkwanī nari kīno ia kol rukurau ia kwənpwenhīn. ¹⁴ Nīmwai nukwənen rəpsan rəmwhen ia nīmwheri sīpsīp. Rəpsan pīk

1:6: 1Tes 2:5,9, Rev 5:10, 20:6   **1:7:** Mat 24:30, Jon 19:34-37   **1:8:** Rev 1:4, 15:3, Rev 21:6, 22:13   ^a **1:8:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kaməkwein Kumwesən irə nīpwran mə in nukunen mīne nəkrəkwerīn. Əvsini mwi Rev 21:6, 22:13.   **1:9:** Rev 6:9   ^b **1:9:** Patmos in tənə əmweris riti kəmri pen Jon fwe ikīn rəmwhen mə in ramarə ia kalapus.   **1:13:** Dan 7:13, 10:5   **1:14:** Dan 7:9, 10:6, Rev 2:18, 19:12, Rev 14:2

rəmwhen ia nisəkwai təsi.^C Nənimen mi krouəmwhen ia nərāmi napw. ¹⁵ Nisun mi krauser rouəmwhen ia aean nəha prons sə kuvani ia napw mə sə rərəha traiu raka. Rerin rəmwhen ia nui asori sə ramivə mamierig. ¹⁶ In rauvehi kəməhau me sefen ia rəgin mwatuk. Nau səvəi naruagənien rəhia ia nikaren mi ruku pen ia nipəgi nəkwān mier. Nənimen rəmwhen ia meri sə raməhiapw ia rukwəsikər.

¹⁷ Nəpin iakətoni iamə nəha iakmwei irapw ia nisun mi rəmwhen iakemhə. Mətə in rəmri pehe rəgin mwatuk ia nirak, mini mə, “Tikəpwəh nehekirien. Iou iərmama i iakinərə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə. ¹⁸ Iou iərmama i iakamiru. Fwe kupwən iakimamhə, mətə ətə ro təkwtəkwuni iakuvəmiru takimiru ia nuk nuk me. Iou iakasori ia Noien Iərmama Remhə, masori mwi ia Imwei Nəkur Həuvamhə.^d

¹⁹ Ro pen tikaməkeikei mirai pen ia nəkukuə narimnari me i ikamətoni, səməme kamo ipwet mine, mine səməme tuhəuvehe kurirə. ²⁰ Takini pehe tukw ik i nipwrai kəməhau me i irəha pam sefen ikamətə ia rəgik mwatuk mine nipwrai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol. Kəməhau me nəha sefen irəha nəha nagelo me səvəi nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nənə nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol irəha nəha nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen.”

2

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Efesas

¹ “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Efesas, mini pen minuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi kəməhau sefen ia rəgin mwatuk, nənə, mamavən ia kurkwai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen kino ia kol. ² Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən mə hiaməmwur pik mamhərer əknekīn ia nəpin me. Iakukurən mə hiamərapinhə ia nəkur ərəha. Hiənəkiri noien səvəi nərmama me nəha kamhəni mə irəha aposol me mətə ripko mhə irəha pərhiēn, nənə, hiənətoni raka mə irəha kamheikuə. ³ Iakukurən mə ia nəpin me kamo nəmisəien m kimiaha ti nəghik, mətə hiamərer əknekīn ia nahatətəien səkimiaha mhəpwəh nəpouien.

^C **1:14:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramini iamīnhi irə minuə “Rəpsan pik rəmwhen ia sno.” **1:16:** Hip 4:12, Rev 1:20, Rev 2:12,16, Rev 19:15,21 **1:18:**

Aes 44:6, 48:12, Rev 2:8, 22:13 ^d **1:18:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ramini iamīnhi irə minuə “Iou iakauvehi ki me səvəi Noien Iərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə.” **1:19:** Rev 1:1 **1:20:** Rev 1:16, 2:1, Rev 3:1 **2:1:** Rev 1:16; 20 **2:2:** Rev 2:19, Rev 3:1,8,15, 1Jon 4:1

⁴ Mætə nari riti nəha ikın hiamo rıpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kımiaha hiənəpwəh nokeikeien kupwən səkimiaha. ⁵ Ro iamınhi irə rerımiaha tramrhi nərerien sə hiənərer irə fwe kupwən kurirə hiəmwei. Tihərərıg ia noien ərəha me səkimiaha, mhə narımnari me nəha sə hiənamo fwe kupwən. Trını mınuə hiəpwəh nıərərıgien ia noien ərəha me səkimiaha, nənə takuvehe tukumiaha muvehi raka səkimiaha nəri laet raməkure utə irə ia təmwhəkın. ⁶ Mætə nari kuation nəha ikın hiamo ramasan. Kımiaha hiəmwəki noien me nəha nərmama səvəi Nikolas kamho rəmwhen iou mwı iakəmwəki.

⁷ İərmama sə nəkwəregın rarə traməkeikei mətərıg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwın İkinan rani pen ti nakalasia me. İərmama sə triskai meste naruağənien rukurau, iou takəsəni in rəni nukwai nei kauvehi nımıruien irə ramərer ia kwopun nəha Parataes səvəi Kumwesən.”

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Smana

⁸ “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Smana, mını pen mınuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rınarə raka kupwən, nənə trarə mwı kurirə. In remhə mətui mwı. ⁹ İou iakukurən nəmisəien səkimiaha. İakukurən mə səkimiaha nautə riwən. (Mætə ia nənimek nautə səkimiaha rasori anan.) İakukurən nəgkiariien ərəha me nəha nərmama nepwın kamhəni ia kımiaha. İrəha kamhəni mə irəha nəkur İsrəl, mətə rekəm. Nousəsimwınien səvənraha səvəi Setan. ¹⁰ Tihəpwəh nehekırıen nəmisəien i trıpkə mhə tui reste kımiaha. Həregi ro. Setan trıpkəsə pen kımiaha nepwın ia kalapus mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiaha. Tihəregi nəmisəien ia nəpın me i irəha pam ten. Kımiaha tihaməkeikei mhərer əknekın nəri auər a trını mınuə kousi əpune kımiaha, nənə iou takuvei pehe nımıruien m kımiaha rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau amasan ia kənkapwə iərmama sə rəvtənhi nərmama ia naiuien.

¹¹ İərmama sə nəkwəregın rarə traməkeikei mətərıg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwın İkinan rani pen ti nakalasia me. İərmama sə triskai meste naruağənien rukurau in trəpwəh nemhəien ia nemhəien sə ro kəru irə.”

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Pekamam

¹² “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Pekamam, mını pen mınuə:

Nægkiariien i sǽvǽi iǽrmama sǽ rauvehi nau sǽvǽi naruagǽnien rǽhiǽ ia nǽkaren pǽri mi. ¹³ Iou iakukurǽn kwopun hiamarǽ ikin. Jea sǽ Setan ramǽkure irǽ mamǽrimǽnu in nǽha ia kwopun nǽha, mǽtǽ kimiaha hiamuvehi ǽknekǽn nǽghik ia nǽpǽn me, mhǽpwǽh nǽrkwafǽien i mǽ hiamahatǽtǽ ia nirak. Pǽrhien hiǽpwǽh mwi nǽrkwafǽien i fwe kupwǽn nǽpǽn Antipas ramarǽ ihi. In iǽrmama riti sǽiou iakukurǽn nǽtigiteien irǽ. Rinǽrer irapw mǽgkiari ia nirak kousi ǽpune in ia taon sǽkimiaha, kwopun Setan ramarǽ ikin. ¹⁴ Mǽtǽ narimnari me nepwǽn nǽha ikin hiamo hǽpkatukwatukw mhǽ ia nǽnimek. Kimiaha me nepwǽn kamhǽkurirǽ nahatǽnien sǽvǽi Palam. Palam nǽha in rinahatǽn Kig Palak mǽ in trǽrhiǽrhi nǽkur Isrel pwǽh irǽha ho noien ǽrǽha, mhani nǽveginien sǽ kimǽuvei pen m nǽnimwi nari me sǽ kamǽfwaki pen minraha, nǽnǽ, mhǽiri ǽpnapien irǽha me. ¹⁵ Ia noien nǽha kimiaha nepwǽn mwi kamhǽkurirǽ nahatǽnien sǽvǽi nǽrmama me sǽvǽi Nikolas. ¹⁶ Ro iamǽnhi irǽ tihǽrǽrig ia noien ǽrǽha me sǽkimiaha. Mǽ hiǽpwǽh, tripkǽ mhǽ tui iakuvehe tukumiaha, mousi nǽrmama me nǽha, mǽrai irǽha ia nau sǽvǽi naruagǽnien sǽ ruku pen ia nǽpǽgi nǽkwak mier.

¹⁷ Iǽrmama sǽ nǽkwǽregǽn rarǽ tramǽkeikei mǽtǽrig amasan ia nǽgkiariien me sǽmǽme Nǽnimwǽn Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iǽrmama sǽ triskai meste naruagǽnien rukurau takuvehi nǽveginien i ramǽrkwafǽ, nǽghǽn nǽ mana, muvehi muvei pen min. Nǽnǽ takuvei pen mwi kǽpwier ǽpsan riti min sǽ kimǽrai pen nǽhag vi irǽ. Nǽhag vi nǽha nǽrmama hǽreirei. Iǽrmama sǽ truvehi kǽpwier nǽha in ǽpa trukurǽn.”

Nǽgkiariien ramevǽn ti nakalasia me ia Tuatira

¹⁸ “Rai nǽkukuǽ riti revǽn ti agelo sǽvǽi nakalasia me ia taon nǽha Tuatira, mǽni pen minuǽ:

Nǽgkiariien i nǽgkiariien sǽvǽi Tini Kumwesǽn sǽ nǽnimen mi krauǽhiapw rǽmwhen ia napw, nǽnǽ nisun mi krouǽmwhen ia aean i pras sǽ kinahakwi kahakwi amasan. ¹⁹ Iou iakukurǽn noien me sǽkimiaha. Iakukurǽn noikeikeien sǽkimiaha, mine nahatǽtǽien sǽkimiaha, mine nasituien sǽ hiamo m nǽrmama. Iakukurǽn mǽ hiamǽrer ǽknekǽn ia nǽpǽn me. Iakukurǽn mǽ noien amasan me hiamo ipwet mine irǽha hǽpik mhǽpi raka noien amasan me hǽnamo fwe kupwǽn.

²⁰ Mətə nari riti nəha ikin hiamō rīpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kīmīaha hiaməsēni noien səvəi pran nəha Jesepel. In rani mə in profet riti, mətə nahatənien səvənhi rameikuə ia iotukwininari me səiou, mamō irəha nərman mīne nīpran kamhəiri əpnāpen irəha me, nənə mamhani nəvegīnien sə kīməuvei pen m nənīmwi nari me səməme kaməfwaki pen mīnraha. ²¹ Iakeitenhi pran nəha mə in trīrərig ia noien ərəha səvənhi, mətə in rəpwəh nokeikeien mə tro iamīnha irə. ²² Ro pen, hətōni ro, takuvei pen nemhəien skai riti min, mərarki irapw in raməmīsə a ia nīməhan səvənhi. Nərmama me nəha kamho əpnāpen nari irəha min takərarki pen irəha ia nəmīsəien asori. Tako iamīnha irə trīni mīnuə irəha həpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvəi pran nəha. ²³ Nənə nīpwnəti prən nəha takousi əpune irəha. Ro iamīnhi irə nakalasia me pam tuhəukurən mə iou i iərmama iakamətə pui nətərigien səvəi nərmama mīne rerīnraha me, nənə takərpwīn pehe nərəkuien m kīmīaha kuatia kuatia resi pen a noien me səkīmīaha. ²⁴ Mətə iakukurən mə kīmīaha me nepwīn fwe Tuatira hiəpkukurirə mhə nəgkiariien səvəi Jesepel. Hiəreirei nəgkiariien me nəha kamīni mə, ‘Nəgkiariien anan me səvəi Setan in ramərkwafə ia təkutan.’ Iakani pehe tukumīaha i mə nari pam riti mwi riwən sə takəmri pehe ia kīmīaha mə tiho, ²⁵ mətə tihaməkeikei mhəkwtəmhirī əknekīn nəri sə hiəuvəuvehi raka meste takuvehe.

²⁶ Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau, mamō mwi nəfe iakīmāni mə tro mevən meste nəpīn sampam, iərmama nəha takuvei pen nasoriien min, in trasori ia nərmama ia tənəmtənə me.

²⁷ ‘In truvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kīg. In tramərimənu ia nīrəha, mamətəftēfi irəha rəmwhen kamousi testesi tekinari me i kino ia nise tīprənə.’

²⁸ Nīpərhienien iou takuvei pen nasoriien min rəmwhen Tata səiou rīməuvei pehe miou. Nənə takuvei pen mwi kəməhau i kofətəteia min. ²⁹ Iərmama sə nəkwəregīn rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariien me səməme Nənīmwi in Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

3

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Satis

¹ “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Satis, mīni pen mīnuə:

2:20: 1King 16:31, 2King 9:22, Rev 2:14

2:23: Sam 7:9, Jer 11:20, Jer 17:10,

2Tim 4:14, Rev 20:12-13 **2:25:** Rev 3:11

2:27: Rev 12:5

2:28: Rev 22:16

3:1: Rev 1:4,16, 2:2

Nægkiariien i sǝvǝi iǝrmama sǝ rauvehi nǝnimwǝn me sǝvǝi Kumwesǝn irǝha pam sefen, nǝnǝ mauvehi mwi kǝmǝhau me irǝha pam sefen. Iou iakukurǝn noien me sǝkimiaha. Iakukurǝn mǝ kani nǝghimiaha mǝ kimiaha hiamǝmiru, mǝtǝ rekǝm. Kimiaha hiǝuvamhǝ raka. ² Hǝtui rǝ! Tripko mhǝ tui noien amasan me sǝkimiaha hiǝnamo fwe kupwǝn tuhǝiwǝn anan. Mǝtǝ tihamǝkeikei mhousari mǝ tihǝuvehi utǝ mwi noien me sǝkimiaha mhǝ hǝuvehe mhǝskai, ti nǝri nǝ mǝ iakǝpwǝh ihi nǝtoniien noien amasan riti sǝ hiǝno mhǝuvǝn mhǝ sampam irǝ nǝnǝ ratukwatukw ia nǝmri Kumwesǝn sǝiou. ³ Ro pen rerimiaha tramrhi nǝgkiariien sǝ hiǝuvǝuvehi raka mhǝregi kinahatǝn kimiaha irǝ fwe kupwǝn. Tiho nǝgkiariien nǝha, mhǝrǝrig ia noien ǝrǝha me sǝkimiaha. Trini minuǝ hiǝpwǝh nǝtuiien, takuvehe tukumiaha rǝmwhen ia rakres, nǝnǝ tihǝreirei nǝfe nǝpǝn takuvehe tukumiaha irǝ.

⁴ Mǝtǝ kimiaha nepwǝn a nǝ ia Satis tinari sǝvǝnraha ripkǝmkemik mhǝ ia noien ǝrǝha. Irǝha tuhavǝn irǝha miou ia tinari ǝpsan ti nǝri nǝ mǝ irǝha hatukwatukw. ⁵ Iǝrmama sǝ triskai meste naruagǝnien rukurau in trarkahu ia tinari ǝpsan, nǝnǝ ko iapkuvehi raka mhǝ nǝghin ia nǝkukuǝ sǝvǝi nimiruien. Ia nǝmri Tata sǝiou mine nǝmri nagelo me takini irapw nǝghin mǝ in iǝrmama riti sǝiou. ⁶ Iǝrmama sǝ nǝkwǝregin rarǝ tramǝkeikei mǝtǝrig amasan ia nǝgkiariien me sǝmǝme Nǝnimwǝn Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

Nǝgkiariien ramevǝn ti nakalasia me fwe Filatelfia

⁷ “Rai nǝkukuǝ riti revǝn ti agelo sǝvǝi nakalasia me ia taon nǝha Filatelfia, mini pen minuǝ:

Nǝgkiariien me i sǝvǝi Iǝmǝ Ikinan, Iǝmǝ sǝ rani nǝpǝrhienien. In rauvehi ki sǝvǝi Kig Tevit. Trini minuǝ rǝsevǝr ia tǝpinhǝ riti, iǝrmama riti ko ripkǝrǝpinhǝ mhǝ. Nǝnǝ trini minuǝ in rǝrǝpinhǝ ia tǝpinhǝ riti, iǝrmama riti ko ripkǝsevǝr mhǝ. ⁸ Iou iakukurǝn noien me sǝkimiaha. Hǝtoni ro. Iakinǝsevǝr ia tǝpinhǝ riti tukumiaha, tǝpinhǝ i iǝrmama riti ko ripkǝrǝpinhǝ mhǝ. Iakukurǝn mǝ nǝskaiien sǝkimiaha rouihi a, mǝtǝ hiamǝkwtǝmhiri nǝgkiariien sǝiou, mhǝpwǝh nǝrkwafǝien mǝ kimiaha nǝrmama me sǝiou. ⁹ Hǝregi ro. Nǝrmama me nǝha ia nousǝnimwǝnien sǝvǝi Setan hǝni mǝ irǝha nǝkur Isrel (mǝtǝ rekǝm irǝha iekuǝ me) iou tako irǝha hǝuvehe mhǝnimwi nukurhunraha ia nisumiaha, mhǝsiai kimiaha, nǝnǝ mhǝukurǝn mǝ iou iakokeikei kimiaha. ¹⁰ Nǝnǝ ti nǝri nǝ mǝ kimiaha hiamǝkwtǝmhiri nǝgkiariien sǝiou, mamhǝrer

əknekin ia nəpin me, iou mwi takəkwtəmhiri kimiaha, mamara tukumiaha ia nəpin sə ripko mhə tui ruvehe narmama me pam ia takure tiprənə tuhəregi nəmisəien irə mə trətə sas ia nahatətəien səvənraha.^a

¹¹ Tripko mhə tui iakuvehe. Tihəkwtəmhiri əknekin narimnari me səməme hiəuvəuvehi raka mə iərmama riti trəpwəh nakresien nərəkuien səkimiaha sə hiamaui tukwe. ¹² Iərmama sə triskai meste naruagəniēn rukurau, iou tako in rəmwhen ia nei skai riti kripesu nimwə səvəi Kumwesən səiou irə. Nənə in tripkier mhə ia nimwə nəha ia nəpin riti. Nənə takrai pen nəghi Kumwesən səiou irə, mīne nəghi taon səvəi Kumwesən səiou irə. Taon nəha in Jerusalem vi sə truku pen ia neiai meiwaiu pehe. Nənə takrai pen mwi nəghik vi ia iərmama nəha. ¹³ Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariēn me səməme Nənimwin Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

Nəgkiariēn ramevən ti nakalasia me fwe Laotisia

¹⁴ “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Laotisia, mīni pen mīnuə:

Nəgkiariēn i səvəi iərmama i kani nīpərhiēniēn irə. In iərmama sə rīməni irapw nəfe in rīnətōni mīregi narmama həukurən nətigiteiēn ia nəgkiariēn səvənhi mə ro nīpərhiēniēn, nənə in nukune narimnari me pam səməme Kumwesən rino. ¹⁵ Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən mə kimiaha hiəmwhen ia nui əreuən. Hiəpwəh nəkwieiiēn mhəpwəh nəpnəpaniēn. Iakuə ko hiəkwie i uə hiəpnəpan ramasan. ¹⁶ Mətə kimiaha hiəreuən a, mhəpwəh nəpnəpaniēn, mhəpwəh nəkwieiiēn. Ro pen takərgavəs raka ia kimiaha, ¹⁷ ti nəri nə mə hiəməni mə nautə səkimiaha rasori, narimnari me pam rarə tukumiaha, tihətui nari riti mwi ti nəfe. Mətə hiəreirei mə ia nənimek kimiaha nautə səvənraha riwən, nənimemiaha rīfwə, tinari riwən ia nīpwrāmiaha, nīmapwmapw me ro kimiaha, narmama hətoni kimiaha rerinraha raməpou. ¹⁸ Ro iamīnhi irə iakaməvəhag m kimiaha mə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri aean i kol tukw iou, kol i kosə pen ia napw rahi raka sə rərəha məpwəh sə rəmher. Tiho iamīnhi irə mə nautə səkimiaha trasori. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri tinari əpsan me tukw iou, mharkahu irə, pwəh ruvegi

a 3:10: Suatuk riti mwi ti nīniēn nəgkiariēn ia vas ten rini iamīnhi irə mīnuə: “Nənə ti nəri nə mə kimiaha hiəməkwtəmhiri nəgkiariēn səiou, mamhərer əknekin ia nəpin me, iou mwi takəkwtəmhiri kimiaha, məpwəh nəseniēn hiətoni nəpin sə ripko mhə tui ruvehe narmama me pam ia takure tiprənə tuhəregi nəmisəien irə mə trətə sas ia nahatətəien səvənraha.” **3:11:** Rev 2:10,16 **3:12:** Aes 62:2, 65:15, Esik 48:35, Rev 14:1, 21:2 **3:14:** Rev 1:5, 19:11, Kol 1:15 **3:15:** Rom 12:11, Rev 2:2 **3:17:** Hos 12:8, 1Kor 4:8, Luk 12:21 **3:18:** Aes 55:1, Jem 2:5, Rev 3:5, 4:4, Rev 16:15

nipwramiaha sə ramo naurisien ia nəmri nərmama. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi mwi nəmri nari i ramomasan nəkawai nəmri iərmama, mahakwi nəmrimiaha irə, pwəh nəmrimiaha rətui hiətoni amasan nari.

¹⁹ Nərmama səməme iakokeikei irəha, iakaməgkiari skai minraha, mamərpwi atukwatukw irəha. Ro iaminih i rə tiho rerimiahaha pwəh ruvehe məpnəpan, mapwor, nənə mhərərīg ia noien ərəha me səkimiaha. ²⁰ Həregi ro! Iakamərer ia kwəruə, makunkun təpinhə ti nuvnimwəien. Trini minuə iərmama riti riregi rerik, nənə məsevər ia təpinhə, iou takuvnimwə pehe kimrau min trouəni pəri nari.

²¹ Iərmama sə triskai meste naruagəniien rukurau, takəsəni in rəkure kimrau min ia jea səiou rouərimənu. Tako irə rəmwhen kino ia nirak. Iakuvəskai raka ia naruagəniien meste rukurau, nənə təkwtəkwuni iakaməkure kimrau səiou Tata ia jea səvənhi rouərimənu.

²² Iərmama sə nəkwaregin rarə traməkeikei mətərīg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwīn Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

4

Jea riti fwe ia neiai Kumwesən raməkure irə mamərimənu

¹ Iakinətə pam narimnari me i, nənə məti pen mətoni təpinhə riti ia neiai raməkwaq. Nənə iərmama nəha iakuvəregi raka rerin fwe kupwən rəgkiari pehe mwi miou, rerin rupwinari rəmwhen ia reri kisipw, mini mə, “Utə pehe ia kwopun i. Iakuə takahatən narimnari me səməme tuhəuvehe kurirə pwəh ikətoni.” ² Təkwtəkwuni mwi iakətoni vison riti Nənimwīn rəriari miou. Jea riti kərpwi ramərer ia neiai, Iəmə iti raməkure irə mamərimənu. ³ Iəmə nəha raməkure irə ramser rəmwhen ia kəpwier amasan mi kəru jaspə mine kanilian. Nənə mərarən riti rukuraukurau ia jea səvənhi makuraan rəmwhen ia kəpwier amasan riti emeral. ⁴ Jea me nepwīn mwi irəha pam twenti-fo hərəer kuraukurau jea nəha. Nəmə asori me irəha pam twenti-fo kəmhəkure ia jea me nəha. Tinari me səvənraha həpsan. Ia kənkapwənraha kəfəfau me səvəi nisiiien kino ia kol. ⁵ Iəmə nəha raməkure ia kurkwan mamərimənu, nouapiriien mine karuəruə mine nəkərikiien kəmhəruku pen ia jea səvənhi. Kupwən ia jea səvənhi nərami napw irəha pam sefen kəmhəuək. Nərami napw me nəha irəha nənimwīn me səvəi Kumwesən irəha pam sefen. ⁶ Nənə kupwən ia jea səvənhi nari riti mwi fwe

3:19: 1Kor 11:32, Rev 2:5   **3:20:** Jon 14:23, 1Jon 2:24   **3:21:** Mat 19:28
4:1: Rev 1:1,10   **4:2:** Sam 47:8, Aes 6:1, Rev 4:9   **4:3:** Esik 1:28   **4:4:** Aes
 24:23, Rev 3:18, 6:11   **4:5:** Esik 1:13, Rev 1:4, 8:5, Rev 11:19, 16:18   **4:6:** Esik
 1:5-10,22, Esik 10:14

ikin rəmwhen ia təsi, mətə rəmwhen ia klas sə rəriri məmher. Nərimiru me nepwın irəha pam kefə kamhərer kuraukurau jea səvənhi nukwai nənimenraha həpik ia nıpwranraha kupwən mine kurirə. ⁷ Nərimiru me nəha sə kupwən irə rəmwhen ia laeon, sə ro kəru irə rəmwhen ia kau, sə ro kahar irə kənkəpwə rəmwhen ia kənkəpwə iərmama, nənə sə ro kefə irə rəmwhen ia mırup sə ramivə. ⁸ Nərimiru me nəha kefə kuation kuation tərəginraha me sikis, nənə ia reri tərəginraha me mine təkurenraha nukwai nənimenraha həpik. Nəpin me pam, ia nəpin mine ia ran, irəha həpkəpwis mhə ti noskafəien i mə,

“Iəmə ikinan, Iəmə ikinan, Iəmə ikinan,

Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam!

In rinarə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən meste tripkiwən mhə.”

⁹ Ia nıpu nəha, nərimiru me nəha kamhəgnəgin i Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai in, mamhəni vivi Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me. Nəpin irəha kamho iamınhi irə, ¹⁰ nənə nəmə asori me nəha twenti-fo hei-waiu mhənımwı nukurhunraha ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me, mamhərki pen səvənraha kəfəfau me səvai nisaiien kupwən ia jea səvənhi, mamhoskafə iamınhi irə mə, ¹¹ “Iərimənu mine Kumwesən səkimaha ikamasan pik.

Ikino narımnari me pam,

mesi pen nətərigien səim mo irəha kamharə.

Pwəh nəgnəginiiien mine nisaiien mine niskaiien haruvehe tukw ik ia nəpin me.”

5

Kwəti sipsip mine nımwai nəkukuə kınərfe

¹ Nənə iakətoni Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in rauvehi nımwai nəkukuə riti ia rəgin mwatuk. Nımwai nəkukuə nəha kımərai pen nari ia nıkaren pəri mi, nənə kərfe kuvi tərini m sefen. ² Nənə iakətoni agelo riti nəgsen rasori raməgkiari asori mamıni irapw mə, “Sin ratukwatukw mə treitehi raka nəri me nəha sefen kıməvi tərini nımwai nəkukuə irə nənə məsevər ia nımwai nəkukuə?” ³ Mətə iərmama riti riwən ia neiai, uə ia tiprənə, uə ia reri tiprənə, in ratukwatukw mə ko rəsevər ia nımwai nəkukuə i kınərfe məti pen irə. ⁴ Nənə rerik rərkwəpir iakasək ti nəri nə mə kıpəkətoni mhə iərmama riti ratukwatukw mə ko rəsevər ia nımwai nəkukuə kınərfe məti pen irə. ⁵ Miregi nəmə asori

4:8: Aes 6:2,3, Esik 1:18, 10:12, Rev 1:4,8   **4:9:** Dan 4:34, 6:26, Dan 12:7, Rev 4:2,10   **4:10:** Rev 4:9, Rev 5:1,7,13, Rev 6:16, Rev 7:10,15, Rev 19:4, 21:5   **5:1:** Rev 4:2,10, Aes 29:11, Esik 2:9-10   **5:5:** Jen 49:9, Aes 11:1,10, Rev 22:16

me naha iraha riti rini pehe tukw iou ma, “Əpwəh nasəkien. Mətoni ro. İərmama sə rıməkupwən ia kwənəkwws səvəi Kig Tevit, kani nəghin mə ‘Laeon səvəi Juta,’ in ruvəskai raka meste naruagənien rukurau. Ro pen in rukurən nuvehien nımwai nəkukuə nəha kinərfe kuvi tərini m sefen məsevər irə.”

⁶ Nənə iakəti pen mətoni kwəti sipsip riti ramərer ipaka ti jea səvəi İəmə nəha raməkure mamərimənu ia kurkwai nərimiru me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo. Kwəti sipsip nəha iakətə rəmwhen mə kinousi əpune raka. Kənkəpati sefen, nənə, nukwai nənimen sefen. Nukwai nənimen me nəha irəha nəha nənimwin me nəha sefen səvəi Kumwesən in rinərhi pen irəha həuvən ia kwopun me ia təkure tiprənə.

⁷ Nənə kwəti sipsip nəha revən ti İəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, muvehi raka nımwai nəkukuə nəha kinərfe ia rəgin mwatuk. ⁸ Nəpin ruvehi nımwai nəkukuə nəha kinərfe, nənə nərimiru me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo hənimwi nukurhundraha mheiwai ia nəmri kwəti sipsip. İrəha pam kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nıpu irə, mamhəuvehi mwi pesin me kino ia kol. Pesin me nəha kamhəuvehi həkuər ia nımwəkmwəki nari kauvani nıpekin rapein amasan. Nise napw irə rəmwhen ia nəfwakien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən. ⁹ İrəha kamhoskafə ia nıpu vi riti, mamhəni mə,

“Ratukwatukw mə ik tikuvehi nımwai nəkukuə i kinərfe, nənə məsevər irə.

İk ikəmwhen ti nəri nə mə kinousi əpune ik,

nənə nitem sə rinaiu ikuvehi nəmri nərmama me irə, irəha səvəi Kumwesən.

İrəha nərmama səməme haməuku pen ia kwənəkwws me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam, mine tənəmtənə me pam.

¹⁰ İk ikino irəha həuvehe mhəmwhen ia kig me mine pris me ia nəmri Kumwesən səkimaha, nənə irəha tuhərimənu ia tiprənə.”

¹¹ Nənə iakəti pen miregi reri nagelo me həpik həpik. İrəha kamhərer kuraukurau ia İəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mine nərimiru me, mine nəmə asori me. Nagelo me nəha irəha taosen m taosen uə ten-taosen m ten-taosen, ¹² kamhoskafə əpwəmwis, mamhəni mə,

“Kwəti sipsip sə kinousi əpune, in ramasan pik.

Pwəh niskaiien, mine nautə, mine nukurənien, mine nərimənuien, mine nisaiien, mine nasoriien, mine nəgnəginiiien həuvən tukwe in ia nəpin me.”

¹³ Nənə iakregi narimnari me pam səməme Kumwesən rino ia neiai, ia təkure tīprənə, ia reri tīprənə, ia reri təsi, iakregi narimnari me pam səməme kamharə ia kwopun me nəha kamhoskafə, mamhani nīpu mə,

“Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine kwəti sipsip,

pwəh nəgnəginiiēn, mine nisaiiēn, mine nasoriiēn, mine niskaiiēn, həuvən ti nirau ia nuk nuk me.”

¹⁴ Nənə nərimiru me nəha kefə həni mə, “Pwəh ro iamīnhi!” Nənə nəmə asori me hənimwi nukurhunraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiiēn səvənraha mīnrau.

6

Kwəti sipsip rəsevər ia nīmwai nəkukuə sə kinərfe

¹ Ia nəpin nəha iakəti pen mətoni kwəti sipsip reitehi raka nəri nəha riti sə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə riti rəgkiari rerin rupwinari rəmwhen ia karuəruə mīni mə, “Uvehe!”

² Nənə iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə rauvehi nifagə. Kuvei pen kəfəfau səvəi nisaiiēn min. In rier mamevən rəmwhen iərmama riti sə rinaruagən pam, nənə traruagən mwi muvehi irapw niskaiiēn səvəi nərməpə.

³ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kəru irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kəru irə rini mə, “Uvehe!” ⁴ Nənə hos riti mwi ruvehe hos əruerəv. Iərmama sə raməkure irə kuvei pen nau asori riti səvəi naruagənien min. Kinəsēni in mə trevən mo nərmama ia təkure tīprənə haruagən mhousi əpune irəha me.

⁵ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kahar irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kahar irə rini mə, “Uvehe!” Nənə iakəti pen mətoni hos pitəv riti. Iərmama sə raməkure irə rauvehi nəri sə kaməkiri nari irə. ⁶ Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia kurkwai nərimiru me nəha kefə, mamīni mə, “Evən. Kinəsēni ik mə tiko nukumhə ravən ia tənəmtənə me. Nərmama tuhərarki mane asori ti nuvehiiēn nəveginien rouihi a. Mətə tikəpwəh nourahaiēn nukune nei me nəha olif kamo oel ia nukwan mine nukune nəkwus me nəha krep kamo waen irə.”

⁷ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kefə irə kiməvi tərini nīmwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kefə irə rini mə, “Uvehe!” ⁸ Nənə iakəti pen mətoni hos əmrakw riti. Iərmama sə raməkure

irə nəghin nə Noien Iərmama Remhə. In riti nəghin nə Imwei Nəkur Həuvamhə rakurirə irə rauevən. Kinəseni pen nərmama pam ia təkure tiprənə ia rəginrau. Irau troueven rouəvsini irəha kefə kefə, rouo kuatia remhə rouəpwəh kahar kamharimuru. Nepwin tuhemhə ia naruagəniēn. Nepwin nəveginiēn triwən ti nirəha hemhə. Nepwin nemhəien tru-vehi irəha hemhə. Nepwin nəri əprmin me tuhahi əpune irəha.

⁹ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro krirum irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen fwe nisui nifatə pirapw mətoni nərmama səməme kinousi əpune irəha ti nəri nə mə kamhəni irapw nəgkariien səvəi Kumwesən, mamhəni mə in ro nipərhiēniēn. ¹⁰ Irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Iərimənu asori. Ik Iəmə iki-nan. Ik nipərhiēniēn. Nərmama ia təkure tiprənə hənousi əpune kimaha. Ikafwini mə tinesən ikərpwin pen noien ərəha səvənraha?” ¹¹ Irəha həni iaminha irə, nənə kuvei pen tinari əpsan minraha kuatia kuatia, kini pen ti nirəha i mə tuhapwis ouihi a mwi meste tukukupwən kousi əpune pam piəvnraha me nepwin mwi səməme hənəmo tukwini pəri nari irəha minraha fwe kupwən.

¹² Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sikis irə kiməvi tərini nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen mətoni nimwnimwien asori riti ravən. Meri ruvehe mipitəv mipitəv. Məkwə ruvehe məruerəv rəmwhen ia netə. ¹³ Nənə kəmhəu me fwe irənhə ia neiāi həsas mheiwaiu ia tiprənə rəmwhen ia nei riti nimətagi asori rikiukiu irə nukwan me həsas. ¹⁴ Kəpuapen ruvehe miwən məmwhen ia nimwai nəkukuə iərmama ruvehi mərfe raka i. Nənə təkue me mine tənə əmweris me haraka ia təmwhekınraha me.

¹⁵ Nənə kig me ia tiprənə, mine iēni me, mine nəmə asori me səvəi naruagən me, mine nərmama nautə səvənraha rasori, mine nərmama nəgsenraha rasori, irəha mine nərmama pam nəri auər a mə irəha slef uə həkko mhə irəha slef, həuvən ia təkue me mhərkwafə ia nipəgi kəpwier me mine reri kəpwier me, ¹⁶ mamhəkwein pen təkue me mine kəpwier me mamhəni mə, “Tiho mhəsas mhəkure tərini kimaha, mhərkwafə kimaha, pwəh iəmə nəha raməkure ia jea səvənhi mamərimənu rəpwəh nətoniēn kimaha, pwəh niemaha səvəi kwəti sipsip rəpwəh nesteien kimaha. ¹⁷ Kwa nəpin asori səvəi niemaha səvənrau ruvəuvehe. Sin nəghin ko rərər irapw?”

6:10: Rev 16:7, Dut 32:43, Sam 79:10   **6:11:** Rev 3:18, 7:9,13, Rev 19:14   **6:12:** Mat 24:29, Wok Me 2:20, Rev 8:12   **6:13:** Aes 34:4   **6:14:** Aes 34:4, Rev 16:20
6:15: Aes 2:10,19,21   **6:16:** Luk 23:30, Rev 4:2,10   **6:17:** Joel 2:11, Neham 1:6, Mal 3:2

7

Agelo rəmri pen mak səvəi Kumwesən ia nəkur Isrel irəha pam 144,000

¹ Kurirə ia narimnari me i iakətoni nagelo me kefə kamhərer ia təkure tiprənə i riti ia nīkaren pesu, riti ia nīkaren parei, riti ia nīkaren prehi, riti ia nīkaren peraha. Irəha kamhəkwtəmhiri nimətagi me pam nəha kefə mə nimətagi triwən ia təkure tiprənə mine təsi mine nei me. ² Nənə iakəti pen mətoni agelo riti mwi ruku peraha mauvehi nari riti tromak ia nərmama irə trahatən pen mə Kumwesən sə ramiru səvənhi me nərmama me nə irəha. Agelo i rəkwein əpwəmwis nagelo me nəha kefə səməme kinəsəni irəha mə tuhouraha tiprənə mine təsi. ³ In rini pen ti nirəha i mə, “Həpəpim narakaien nimətagi pwəh rəpwəh nourahaien tiprənə mine təsi mine nei me. Pwəh iako pen raka mak səvəi Kumwesən səkitahta ia nīpwənai iotukwininari me səvənhi me.” ⁴ Nənə iakregi kini nərmama me nəha səməme həuvehi mak səvəi Kumwesən irəha pam wan-hantret-foti-fo-taosən. Nərmama me nəha komak ia nirəha həuku pen pam ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel.

⁵ Ia kwənəkwus səvəi Juta, nərmama irəha pam twelef-taosən. Ia kwənəkwus səvəi Rupen, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Ia kwənəkwus səvəi Kat, nərmama irəha pam twelef-taosən.

⁶ Ia kwənəkwus səvəi Aser, nərmama irəha pam twelef-taosən. Ia kwənəkwus səvəi Naftali, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Ia kwənəkwus səvəi Manase, nərmama irəha pam twelef-taosən.

⁷ Ia kwənəkwus səvəi Simeon, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Ia kwənəkwus səvəi Livae, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Ia kwənəkwus səvəi Isakar, nərmama irəha pam twelef-taosən.

⁸ Ia kwənəkwus səvəi Sepulun, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Ia kwənəkwus səvəi Josef, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Nənə, ia kwənəkwus səvəi Penjamin, nərmama irəha pam twelef-taosən.

Nərmama həpik tinari səvənraha rəpsan

⁹ Kurirə ia narimnari me i iakəti pen mətoni nərmama həpik ko kīpkəvsini pam mhə irəha. Irəha haməuku pen ia tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkariien me pam. Kamhərer ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu

mine ia nāmri kwāti sipsip. Irəha kamharkahu tinari əpsan me, mamhəuvehi nīmwai nāmwiir me ia rəginraha,
¹⁰ mamhəkwein əpwəmwis mamhəni mə,

“Kumwesən səkimaha sə raməkure ia jea səvənhi
 mamərimənu

irau kwāti sipsip, irau nəha krino suatuk ti nuvehimiruien
 kitaha!”

¹¹ Nagelo me pam hərəer kuraukurau ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, nənə, mhərəer kuraukurau mwi ia nəmə asori me, mine nərimiru me nəha kefə. Nənə irəha hənimwi nukurhunraha kupwən ia jea səvəi Kumwesən, mheiwaiu nənimenraha rirapi tivrənə, nənə, mamhəsiai in,
¹² mamhəni mə,

“Pwəh ro iamihni!

Pwəh nini viviiien, mine nəgnəginiiien,
 mine nukurəniien, mine tanak, mine nisaiiien,
 mine nərimənuuien, mine niskaiien,
 həuvən ti Kumwesən səkitaha ia nuk nuk me.
 Pwəh ro iamihni!”

¹³ Nənə nəmə asori me nəha riti ia nirəha rəres iou mə, “Nisimə nəha kamharkahu ia tinari əpsan me? Irəha haməuku pəku?”

¹⁴ Miregi iakini mə, “Iəmə asori. Ik a ikukurən.”

Miregi rini mə, “Irəha nərmama me nəha səməme kamhəier ia nəpən nəha kiməni mə truvehe nərmama tuhəregi nəmisəien irə rasori pik anan. Irəha hənaikuas ia tinari me səvənraha mho həpsan ia nite kwāti sipsip. ¹⁵ Ro pen irəha kamhərəer ia nāmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha həmwhen ia pris me səməme kamho tukwini pen nari min ia nəpən mine ia ran ia nəkwai nīmwə səvənhi. Nənə Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in trəuiui irəha nəpən me pam.

¹⁶ Nukumhə tripkahi mhə mwi irəha.

Irəha tuhəpkəkəkwa mə mwi.

Nukwəsikər tripkənhi mhə irəha,

uə nəpnəpanien asori səvəi meri tripkənhi mhə irəha,

¹⁷ ti nəri nə mə kwāti sipsip nəha ia kurkwai jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu in trətui amasan ti nirəha rəmwhen iərmama riti sə ramətui amasan ti sipsip me səvənhi.

In triri irəha mhəuvən ti nāmri nuimiru me.

Nənə Kumwesən trirai raka pam nise nāmriinraha.’ ”

7:10: Rev 4:2,10

7:12: Rev 5:12, 11:17

7:13: Rev 3:18

7:14: Mat 24:21

7:15: Rev 4:2,10

7:16: Aes 49:10

7:17: Sam 23:2, Aes 25:8, Jon 10:11, Rev

5:6, 21:4

8

*Kwæti sipsip reitehi raka næri sæ ro sefen iræ kimævi tæri
nimwai nækukuæ iræ*

¹ Næpin kwæti sipsip reitehi raka næri sæ ro sefen iræ kimævi tæri nimwai nækukuæ iræ, nænæ kwænamrig fwe ia neiai meste nipæri aoa riti.

² Nænæ iakætoni nagelo me næha sefen sæmæme kamhærer ia næmri Kumwesæn ia næpin me kimæpeki pen kisipw kuatia kuatia minraha.

³⁻⁴ Agelo riti mwi næha ikin rauvehi nari riti kino ia kol. Næri næha rukuær ia nimwækmwæki nari kauvani nipekin rapein amasan. Kuvei pen nimwækmwæki nari næha min mæ truvani ia tækure nifatæ næha kino ia kol ramærer kupwæn ia jea sæ Kumwesæn ramækure iræ mamærimænu pwæh nise napw iræ rousæsimwîn iræha næfwakiiën me sævæi nærmama me pam sævæhi. Ro iamînhi iræ agelo næha ruvehe mærer pen ia nifatæ næha, muvani nimwækmwæki nari næha ripik, nænæ nise napw iræ rousæsimwîn iræha næfwakiiën me sævæi nærmama me sævæi Kumwesæn, hæutæ ia næmri Kumwesæn. ⁵ Nænæ agelo næha ruvehi nukumheæv rauæk ia tækure nifatæ, mæarki pen i ia næri næha in rauvehi rukuær, mæranki irapw ia tækure tiprænæ i, nænæ nouapirien ræhiapw, karuæruæ rærkwæpahar, kregi nærkærikien, nimwnimwien ravæn.

Kisipw me iræha pam sefen

⁶ Nænæ nagelo me næha sefen sæmæme kamhæuvehi kisipw kamhæpnæpenæ ti næseien kisipw. ⁷ Nagelo me næha sæ kupwæn ræse kisipw sævæhi, nænæ aes mine napw mine netæ ho a kærapi iræ kætægi irapw ia tiprænæ i. Ruæk mahi nipæri tiprænæ, mæpwæh nipærin kæru, nænæ mahi nei me nipærinraha kuatia, mæpwæh nipærinraha kæru, nænæ mahi pam nurhi meræ me.

⁸ Agelo sæ ro kæru iræ ræse kisipw sævæhi, nænæ nari riti ræmwhen ia tækuær asori rauæk kærarki pen ia tæmwei tæsi. Nænæ nipæri tæsi kwatia ruvehe mo netæ iræ, nipærin kæru krouamasan. ⁹ Nærimiru me ia tæmwei tæsi nipærinraha kuatia hemhæ, nipærinraha kæru kamhæmiru, nænæ nitætæ me sæmæme kamhæiu ia tæsi ko koeite iræha pam kuai iræha ia kusen kahar haræmnæmwhen a kusen kuatia ruvehe mæreha kæru krouamasan.

¹⁰ Agelo sæ ro kahar iræ ræse kisipw sævæhi, nænæ kæmæhau asori riti rauæk ræmwhen ia kwænhia rier raka ia neiai, meiwæiu mæsas pen ia nui aris me mine næmri nui me, mouraha nipærin riti mæpwæh kæru krouamasan a. ¹¹ Kæmæhau næha

nəghin nə Nəfiäien. Nui me nəha reste irəha həuvehe mhəfiä. Nənə nərmama həpik hemhə ti nəri nə mə hənimwi nui əfiä.

¹² Agelo sə ro kefə irə rəse kisipw səvənhi, nənə nari riti ro meri mine məkwə mine kəməhau me ro pen həpwəh nuəkien ia nəpin pekin. Ia ran meri rauək ia nipərin kəru, məpwəh nuəkien ia nipərin kuatia. Ia nəpin məkwə mine kəməhau me kəmhəuək ia nipərin kəru, məpwəh nuəkien ia nipərin kuatia.

¹³ Nənə iakəti pen mətoni mirup riti ramivə irənhə ia nimagouagou. Iakregi ramasək əpwəmwis, mamini mə, “Aueh! Aueh! Aueh! Nagelo mirəhar nəha na tuharəse kisipw me səvənrahar. Trərəha anan tukumiaha nərmama səməme hiamarə ia təkure tiprənə.”

9

¹ Agelo sə ro krirum irə raməse kisipw səvənhi, nənə iakətoni kəməhau riti rukrutə ia neiai mimwei irapw ia təkure tiprənə. Kiməuvei pen ki riti min. Ki nəha səvəi nəsevərien ia nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən. ² Kəməhau nəha rəsevər ia nipəg nəha nənə nise napw ruku pen fwe ikin mutə rəmwhen ia nise napw sə rasori pik anan. Meri mine nimagouagou kroupitəv ia nise napw sə ruku pen ia nipəg nəha. ³ Nənə kəmnhəvt me həier raka ia nise napw nəha mheiwaiu ia tiprənə. Kiməuvei pen niskaiien minraha mə tuhəpi nərmama ia nipikinraha, mho nəmisəien minraha rəmwhen ia mimi nəha skopion sə ramərkou ia tiprənə. ⁴ Kiməni pen ti kəmnhəvt me i minuə tuhəpwəh nourahaien nurhi mine nei me mine narimnari me səməme kəmhəuverə ia təkure tiprənə, mətə tuhouraha əpa nərmama me nəha səməme mak səvəi Kumwesən riwən ia nipwənanraha. ⁵ Kinəsəni irəha mə tuhəpi nərmama mho nəmisəien minraha meste məkwə krirum, mətə tuhəpwəh nəpi əpuneien irəha. Nəmisəien nəha tuhəregi rərəha irə rəmwhen ia nəmisəien səvəi mimi nəha skopion nəpin rəpi iərmama riti. ⁶ Ia nəpin me nəha nərmama tuhətui suatuk ti nemhəien, mətə ko həpkətoni mhə. Tuhokeikei mə tuhemhə, mətə ko həpkəmhə mhə.

⁷ Kəmnhəvt me nəha, iakətə irəha həmwhen ia hos me kəmhərer mwatuk ti naruagəniien. Ia nukwənenraha kəfəfau me həmwhen ia kəfəfau səvəi nisaiien kino ia kol. Nənimenraha rəmwhen ia nəmri nərmama. ⁸ Nukwənenraha rəpwəmwis rəmwhen ia nukwəne pran. Revinraha rəhiə rəmwhen ia revi laeon. ⁹ Səvənraha karkahu kino ia aean kəmhəvegi kwənpwenhinraha irə səvəi naruagəniien. Tərəginraha kəmhəpuk pik rəmwhen hos me səməme

kamhəvkəkini kat me mamhaiu mamhəuvən ti naruagəniēn.
¹⁰ Nipikinraha ro revin irə rəmwhen ia nipiki mimi naha skopion. Niskaiien səvənraha tuho nəmisəien m nərmama irə meste məkwə krirum raməmak ia nipikinraha. ¹¹ Səvənraha riti naha ikin iəmə asori ramərimənu ia nirəha. In nə agelo səvəi nipəg sə rameiwaiu nukunen riwən. Ia nəgkiariien Hipru nəghi agelo naha Apoton. Ia nəgkiariien Krik nəghin nə Apolion (nipwran mə Kərietaha).

¹² Aueh! Nərəhaien kupwən ruvehe muvavən. Mətə aueh, aueh, hətə ro! Nərəhaien kəru mi naha ikin troupkuvehe mwi.

¹³ Agelo sə ro sikis irə rəse kisipw səvənhi, nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nipəsegi nifatə naha kefə sə kino ia kol ramərer kupwən ia Kumwesən. ¹⁴ Reri iərmama naha rəgkiari m agelo i ro sikis irə sə rauvehi kisipw naha, mīni pen tukwe in mə, “Fi nari ia nagelo me naha kefə səməme kinərihi irəha fwe kupwən kamharə fwe nui aris asori naha Iufretes.”
¹⁵ Ro iamīnhi irə kifi nari ia nagelo me naha kefə. Kinəpnəpenə raka ia nagelo me naha kamheitenhi aoa naha, nəpin naha, məkwə naha, mine nuk naha, mə tukifi nari ia nirəha həuvən mhəvsini pam nərmama ia təkure tiprənə, mhəuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a, mhousi əpune riti mhəpwəh kəru. ¹⁶ Nənə iakregi kini mə naruagən me səvənraha səməme kamhəkure ia hos irəha pam tu-hantret-milian.

¹⁷ Ia vison səiou iakətoni hos me naha mine nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Irəha harkahu ia tinari səvəi naruagəniēn kino ia aean, mhəvegi kwənpwenhinraha irə. Tinari me naha rəruev, mo plu, makwes. Kənkəpwə hos me naha həmwhen ia kənkəpwə laeon me. Napw mine nise napw mine təpisi ərəha kamharuku pen ia nipəgi nəkwanraha mamharier ¹⁸ mharousi əpune pam nərmama ia tənəmtənə me ia kusen kuatia mharəpwəh kusen kəru. ¹⁹ Niskaiien səvəi hos me naha in naha ia nipəgi nəkwanraha mine nipikinraha, ti nəri nə mə nipikinraha rəmwhen ia snek sə ro kənkəpwə ia nusvenhin. Ia nipikinraha me ho nəmisəien m nərmama.

²⁰ Mətə nərmama me i səməme nərpwinien mirəhar naha harəpwəh nousi əpuneien irəha, irəha həpkəpwəh mhə kumwesən eikuə me naha həno ia rəginraha. Irəha kamhəmwur pen a mamhəfwaki pen m nəremhə me mine nənimwi nari me səməme kino ia kəruətərei mine nei, kino mwi ia aean me i kol, silva, mine pras. Irəha nənimwi nari me a. Həpkətoni mhə nari, mhəpkregi mhə nari, mhəpkəvən mhə. ²¹ Nərmama me i həpkəpwəh mhə noien ərəha me nepwin mwi səvənraha. Mətə kamhəmwur pen a mamhousi

əpune nərmama, mamho nahak mine noien səvəi klepa, mamhakres, irəha nərman mine nīpran kamhəiri əpnapen irəha me.

10

Agelo sə rauvehi kwəti nīmwai nəkukuə riti kinərfe

¹ Nənə iakətoni agelo riti mwi nəgsen rasori rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Nəpuə riti ruvegi nīpwrān. Mərarən riti rukuraukurau ia kənkəpwə. Nənimen raməhiapw rəmwhen ia meri. Nisun mi krouəmwhen ia pos asori mi krauuək. ² Kwəti nīmwai nəkukuə riti sə kinərfe raməmāk ia rəgin. In ruvi atukw i, mərpwi pəri nisun mi mwatuk ia təsi nənə nīkaren mour ia tīprənə, ³ mərə məkweīn əpwəmwis, rerīn rəmwhen ia laeon sə ramasək asori. Nəpīn rəkweīn iamīnhi, karuəruə rərkwəpahar m sefen. ⁴ Karuəruə rərkwəpahar raka m sefen, iakəpnəpenə mə takrai pen ia nəkukuə nəgkiariien sə rani, mətə iakregi reri iərmama riti rukrutə ia neiai mamini mə, “Ərkwafə ia nəgkiariien i karuəruə rani, məpwəh nīrai penien ia nəkukuə.”

⁵ Nənə agelo sə iakətoni ramərer pen ia təsi mine tīprənə ruvehi utə rəgin mwatuk mahatən pen fwe ia neiai, ⁶ mīni mə, “Kumwesən ramarə ia nuk nuk me. In rīno neiai, tīprənə, təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nīrəhar. Iakani kwəsuaḥi ia nəghīn mə nəpīn ruvəkkwakwa. Kumwesən ko rīpkəfwīni mhə mwi, ⁷ mətə nəpīn agelo sə ro sefen irə trəse kisīpw səvənhi, nəgkiariien nəha Kumwesən rīnərkwafə nīpwrān truvehē mukuə rosi in rīmāni pen ti iotukwininari me səvənhi profet kupwən me.”

⁸ Nənə iakregi mwi reri iərmama nəha ruku pen ia neiai mani pehe tukw iou i mə, “Evən muvehi nīmwai nəkukuə nəha sə kinərfe raməmāk ia rəgi agelo nəha ramərer pen ia təsi mine tīprənə.”

⁹ Ro iamīnhi irə iakevən məres pen agelo nəha mə truvei pehe miou nīmwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe. In rīni pehe tukw iou i mə, “Tikuvehi māni. Trouaha tīpwīm, mətə ia nəkwam tikregi rəsien rəmwhen ia sukapak.” ¹⁰ Nənə iakuvehi raka nīmwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe ia rəgi agelo, māni. Iakamāni mīregi ia nəkwak rəsien rəmwhen ia sukapak, mətə nəpīn iakətīgai pam, nənə iakregi tīpwīk ruvehē mərəha. ¹¹ Nənə kīni pehe tukw iou i mə, “Tikaməkeikei məgkiari mwi rəmwhen ia profet, mīni irapw nəfe treste nərmama həpīk, nərmama ia teki nərmama səpəmsəpə, mine

kwənəkwus me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kig me.”

11

Iəmə mi kəru krouərer irapw ti nəgkiariien pərhien

¹ Ia nəpīn nəha kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia nig kauvehi mak səvəi nari irə, nənə kīni pehe tukw iou i mā, “Evən muvehi mak səvəi nimwə səvəi Kumwesən mine nifatə səvənhi, məvsini nərmama səməme kamhəfwaki fwe ikin. ² Mətə tikəpwəh nuvehiiien mak ia nīkare nimwə nəha iruə. Tikəpwəh nuvehiiien mak səvənhi, ti nəri nə mā kuvəuvei pen raka kwopun nəha m nərmama həreirei Kumwesən,^a nənə irəha tuheivə testesi taon ikinan səvənhi meste məkwə fotitu.” ³ Iou takərhi pen iərman mi kəru səiou səməmi krouərer irapw tukw iou. Iəmə mi nəha trouarkahu tīnari sə rahatən pen mə krauasək ti nərəhaien, nənə rouarə rouəvisau irapw nəgkiariien sə takuvei pen mīnrau meste nəpīn irəha pam wan-taosen tu-hantret-sikisti. ⁴ Irau nəha nukune nei mi olif, mine nəri mi laet raməkure utə ia nirau səməmi krouərer ia nəmri Kumwesən Iərimənu səvəi tīprənə. ⁵ Trīni mīnuə iərmama riti raməmwur mə trouaha irau, nənə nərami napw truku pen ia nīpəgi nəkwanrau mier mahi əpune nərmama səməme haməmwəki irau. Iərmama sə raməmwur mə trouaha irau traməkeikei memhə iamīnha irə. ⁶ Iəmə mi nəha krauvehi nīskaiien ti nəsisəgien ia nəpuə mə nesən trəpwəh nauərien nəpīn irau krauni irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Irau krauvehi mwi nīskaiien ti nuvsiniien nui me həuvehe mhə netə ia nīrəha, nənə rouukurən mwi nuvehi peheien nemhəien me səpəmsəpə həuvehe mhouraha nərmama ia təkure tīprənə i. Irau krouukurən noien narimnari me nəha ia nəpīn me a rəmwhen mə irau kraoukeikei.

⁷ Nəpīn irau krouni irapw pam raka nəgkiariien səvənrau, nənə nərimīru fwe ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən, in trukrirapw mutə maruagən mīnrau, muvehi irapw nīskaiien səvənrau, mousi əpune irau. ⁸ Nīpwrənrau mi trouəmak ia suatuk səvəi taon asori nəha, kwopun nəha kīnərui tərini pen Iərimənu səvənrau ia nei kamarkuau ikin. Kīməuvsini nəghi taon nəha kīni mə “Sotom” uə “Ijip” ramahatən pen nərəhaien ia kwopun nəha. ⁹ Nənə nərmama səməme haməuku pen ia teki nərmama me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, tuhəspau ia

11:1: Esik 40:3, Sek 2:1-2   **11:2:** Luk 21:24, Rev 12:6, 13:5   **a 11:2:** Nərmama həreirei Kumwesən. Suatuk riti mwi ti nīniien nəgkiariien nəha in i mā “Nərmama ia tənəmtənə me” uə “Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.”   **11:4:** Sek 4:3,11-14   **11:5:** 2Saml 22:9, 2King 1:10, Sam 97:3, Jer 5:14   **11:6:** 1King 17:1, Eks 7:17-20, 1Saml 4:8   **11:7:** Dan 7:21, Rev 12:17, Rev 13:1,7, 17:8   **11:8:** Luk 13:34

nipwranrau meste næþin kahar mine nipærin, nænə, kipkæseni mhə nipwranrau mə tukinimwi. ¹⁰ Nærmama me ia təkure tiprənə tuhagien pəri, mho lafet, mhəriari pen narimnari amasan me minraha me, ti næri nə mə profet kəru nəha səmami krino nəmisəien asori m nærmama ia təkure tiprənə krouvamhə.

¹¹ Mətə næþin kahar mine nipærin ruvehe mukurau, nænə iakətoni Kumwesən ruvei pen nimiruien minrau kroueiahag mwi rouærer ia nisunrau. Nænə nærmama me pam səmame hətəni irau həhekir asori. ¹² Nænə irəha həregi reri iærmama riti rupwinari ruku pen ia neiai mini pen ti nirau i mə, “Rouutə pehe i.” Nænə næpuə riti ruvehi irau mutə mevən ia neiai. Nærmama səmame kamhəmwəki irau kamhərer mamhətəni irau krauutə.

¹³ Ia næþin nəha təkwtəkwiuni a mwi nimwnimwien asori riti ravən, makie fifi nari ia kwopun kuatia ia taon nəha, mæpwəh kwopun naen hamasan. Nimwnimwien ravən nærmama sefen taosen hemhə. Nærmama me pam səmame həpkemhə mhə həhekir mhətəmnimwin, mhəuvehi utə næghi Kumwesən sə ramarə ia neiai.

¹⁴ Aueh, nærəhaien sə ro kəru irə ruvehe muvavən! Mətə aueh, hətə ro, nærəhaien sə ro kahar irə triþko mhə tui ruvehe!

Agelo sə ro sefen irə rəse kisipw səvənhi

¹⁵ Agelo sə ro sefen irə rəse kisipw səvənhi, nænə iakregi nærmama nepwin fwe ia neiai kamhəgkiari rerinraha rupwinari mamhəni mə,

“Nærimənuen kamərimənu irə ia təkure tiprənə i təkwtəkwiuni ruvehe məmak ia rəgi Kumwesən səkitaaha mine Kristo səvənhi.

Nænə in trərimənu ia nuk nuk me.”

¹⁶ Nænə nəmə asori me nəha twenti-fə səmame kamhəkure ia jea me səvənraha ia nəmri Kumwesən hənimwi nukurhundraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiien səvənraha revən tukwe, ¹⁷ mamhəni mə,

“Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.

Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mine.

Kimaha iahaməni tanak tukw ik,

ti næri nə mə ikiməuvehi niskaiien asori səim,

nænə minamərimənu nəha təkwtəkwiuni.

¹⁸ Nærmama ia tənəmtənə me niemaha rəpi þik irəha,

mətə niemaha asori səim ruvəuvehe.

Rino næþin səim tikəkiri nærmama səmame həuvamhə,

mərəku pen səim iotukwininari me, profet me mine
 nəkur ikinan me, mine nərmama me pam səməme
 kamhəšiai nəghim,
 nəri auər a mə irəha kamhəuvehi nasoriien uə həpkuvehi
 mhə nasoriien.

Nənə rino nəpin səim tikouraha nərmama me nəha səməme
 kamhouraha nari ia təkure tiprənə.”

¹⁹ Ia nəpin nəha kəsevər ia nimwə səvəi Kumwesən
 fwe irənhə ia neiai. Ia nəkwai nimwə nəha kətoni pokis
 səvəi nəgkariien i Kumwesən rinərihi tərini əknekən.
 Nənə nouapərien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi
 nərkərikien, nimwnimwien ravən, aes rəsas rəmwhen ia
 nesən asori.

12

Pran riti mine snek asori riti

¹ Nənə kətoni nımtətien asori riti rier irapw fwe ia
 nımagouagou. Pran riti rarkahu ia meri rəmwhen ia tınari
 səvənhi, mərpwi utə nisun mi ia məkwə, nənə məfəfau ia
 kəfəfau riti səvəi nisaiien kino pen kəməhau twelef irə. ² Prən
 nəha ramregi nəmisəien mamasək əpwəmwis ti nəri nə mə
 rino tipwin na trərəhi tini. ³ Nənə nımtətien riti mwi rier irapw
 ia nımagouagou. Iakətə snek asori riti rəruev. Kənkəpwə
 irəha pam sefen. Kənkəpati irəha pam ten. Nənə kəfəfau pen
 kəfəfau səvəi nisaiien ia kənkəpwə me. ⁴ Nıpikin reiesi raka
 kuse kəməhau riti məpwəh kusen kəru. Səməme nəha nıpikin
 reiesi raka irəha həsas ia təkure tiprənə. Nənə snek asori
 nəha revən mərəer kupwən ia pran nəha na trərəhi iəkunouihi
 mə nəpin tini trətui snek asori nəha trəni. ⁵ Prən nəha rərəhi
 tini iərman. In iərman sə truvehi nəri skai rəmwhen ia nep
 ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu
 ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Nəpin tini prən nəha
 rinətui raka, nənə Kumwesən ruvehi in, muvehi utə irənhə
 ia jea səvənhi mə trərimənu. ⁶ Nənə prən nəha rap mevən
 fwe kwopun akwesakwes. Kwopun riti fwe ikin Kumwesən
 rinəpnəpenə raka ti prən nəha mə trarə ikin. Tukətui amasan
 tukwe ia kwopun nəha keste nəpin wan-taosen tu-hantret-
 sikisti.

⁷ Nənə naruagəniien riti riskəmter fwe ia neiai. Mikael
 mine nagelo me səvənhi kənamhousi snek asori, nənə snek
 asori mine nagelo me səvənhi kənamhousi mwi irəha. ⁸ Mətə
 Mikael mine nagelo me səvənhi həuvehi irapw nıskaiien səvəi
 snek asori. Kwopun riti səvənraha riwən mwi fwe ia neiai.

⁹ Kuvehi snek asori naha kærarki irapw pehe ia tækure tiprænə. In snek tui kani mə İaremha uə Setan sə rameikuə ia nærmama ia tənəmtənə me pam. Kærarki irapw in irəha nagelo me səvənhi heiwaiu ia tækure tiprænə.

¹⁰ Nənə iakregi iærmama riti fwe ia neiai rerin rupwinari, mini mə,

“Təkwtəkwwuni naha Kumwesən səkitaha truvehimiru kitaha! Təkwtəkwwuni naha in tro sətōni mə in rauvehi niskaiien, nənə, təkwtəkwwuni naha in ramərimənu!

Nənə təkwtəkwwuni naha Kristo səvənhi tro sətōni mə in rasori ia narimnari me pam!

Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Setan sə rani ərəha piəvtaha me ia nəpin mine ia ran ia nəmri Kumwesən, kinærarki irapw in ia neiai.

¹¹ Piəvtaha me hənaruagən raka irəha min, mhəuvehi irapw niskaiien səvənhi ia nite kwəti sipsip, mhəuvehi irapw mwi niskaiien səvənhi ti nəri nə mə hənı irapw nəgkiariien pərhiien.

Irəha həpkokeikei pik mhə nimiruien səvənraha, mətə hənərer mwatuk a ti nemhəien.

¹² Ro iamınhi irə, ik neiai mine nærmama səməme kamharə ia niram tiho mhagian!

Mətə aueh ik tiprænə mine təsi! Tirouregi rərəha anan ti nəri nə mə Setan rineiwaiu pehe tukumirau!

Niemaha raməpi pik in ti nəri nə mə rukurən mə nəpin səvənhi ruvəkwwakwa.”

¹³ Nəpin snek asori naha rətōni mə kinærarki irapw in ia tækure tiprænə, nənə rinariipwi prən naha sə rinərəhi tini iærman. ¹⁴ Mətə kuvei pen tərəgi mirup kəru m prən naha mə trivə irə mevən fwe imwəni ia kwopun akwesakwes. Tukamətui amasan tukwe ia kwopun naha keste nuk kahar mine nipərin mə snek asori trəpwəh nourahaiien in.

¹⁵ Snek asori naha riruai nui asori riti ia tərhun rəmwhen ia iapiwən mə trukurirə pen prən naha, muvehi map. ¹⁶ Mətə tiprænə rasitu ia pran naha, meitehi, mətigai pam nui sə snek asori ruvəruai irə ia tərhun.

¹⁷ Ro pen snek asori niemaha rəpi anan ti pran naha. In rəpwəh in mevən mə traruagən irəha kwənəkwus me nepwin səvənhi. Irəha naha nærmama səməme kamho nəgkiariien me səvəi Kumwesən mine nəgkiariien İesu riməni irapw mə ro nipərhiienien. ¹⁸ In revən mərəer ia nikare təsi.

13

Nərimiru riti sə rukrirapw ia reri təsi mutə

¹ Iakətoni nərımıru riti rukrirapw ia reri təsi mutə. Kənkəpati me irəha pam ten. Kənkəpwə me irəha pam sefen. Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien ia kənkəpati me. Kimərai pen nəhag me ia kənkəpwə me kuatia kuatia, nəhag me səməme kamhəni ərəha Kumwesən. ² Nərımıru nəha rəmwhen ia pusi asori nəha kani mə lepet. Nisun me həmwhen ia nərımıru nəha kani mə pea. Nipəgi nəkwən rəmwhen ia nipəgi nəkwai laeon. Nənə snek asori nəha ruvei pen niskaiien səvənhi min. In ruvei pen mwı jea sə in raməkure irə mamərimənu mine nasoriien sə rasori m nərımıru nəha. ³ Kənkəpwə nərımıru nəha riti iakətoni mə kinəpi əpune raka, mətə rarə mımıru mwı təmwki nau ruvehe minamə. Nərmama me pam ia təkure tiprənə nənimenraha rier tukwe, nənə həkurirə nərımıru nəha. ⁴ Irəha pam hənimwi nukurhunraha ia nəmri snek asori, mhəsiəi in, ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien səvənhi m nərımıru nəha. Irəha hənimwi mwı nukurhunraha ia nəmri nərımıru nəha, mhəsiəi in, mhəni mə, “Sin rəmwhen ia nərımıru nəha? Sin rukurən naruagənien irau min?”

⁵ Kinəsəni nərımıru nəha minuə trəgkiari ərpwi mini ərəha Kumwesən. Kiməuvei pen nasoriien min in rukurən noien nəfe nəghin in rokeikei mə tro meste məkwə foti-tu. ⁶ In rani ərəha pik Kumwesən, mine nəghin, mine imwəni fwe ia neiai, mine nərmama səməme kamharə ikin. ⁷ Kinəsəni in mə traruagən irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi irapw niskaiien səvənraha. Nənə kiməuvei pen mwı nasoriien min mə trərimənu ia nərmama me pam, nərmama səvəi kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam, mine tənəmtənə me pam.

⁸ Nərmama me pam ia təkure tiprənə səməme nəghinraha riwən ia nəkukuə səvəi nimiruien tuhənimwi nukurhunraha ia nəmri nərımıru nəha mhəsiəi in. Fwe tui nəpın tiprənə ramiwən ihi kuvərai pen raka nəghi nərmama ia nəkukuə nəha səvəi kwəti sipsip sə kinousi əpune.

⁹ Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan.

¹⁰ Iərmama sə kimərfi mə trevən ia kalapus

traməkeikei mevən.

Iərmama sə kimərfi mə tukərai əpune ia nau səvəi naruagənien,

tukaməkeikei kərai əpune.

Ti nəri nə mə tro iamınhi irə mine ro pen nərmama me səvəi Kumwesən tuhaməkeikei mhərer əknekın ia nahatətəien səvənraha ia nəpın me.

Nərimiru riti sə rukrirapw ia reri tiprənə mutə

¹¹ Nənə iakətoni mwi nərimiru riti mwi rukrirapw ia reri tiprənə mutə. Kənkəpati kəru krouəmwhen ia kwəti sipsip riti. Rəgkiari rerin rəmwhen ia snek asori riti. ¹² Nərimiru sə riməkupwən muvehe ruvei pen nasorijen me pam səvənhi min. Ramərer ia nəmri nərimiru sə riməkupwən muvehe, maməkeikei m nərmama me pam ia təkure tiprənə mə tuhənimwi nukurhunraha ia nənimen mhəsiai nərimiru sə riməkupwən muvehe kinəpi əpune kənkəpwə riti mətə rarə mimiuru mwi təmwki nau ruvehe minamə. ¹³ Nərimiru sə riməkurirə muvehe ramo nimtətien asori me, mini napw rukrutə ia neiai meiwaiu pehe ia tiprənə ia nəmri nərmama. ¹⁴ In ramərer ia nəmri nərimiru sə riməkupwən muvehe mamə nimtətien me kinəsəni pen in mə tro. Ia noien nəha in reikuə ia nərmama me səməme kamharə ia təkure tiprənə mamini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəuvrhəkin nari riti mhəuvnhi nərimiru sə kinəpi əpune in ia nau mətə rarə mimiuru mwi. ¹⁵ Nənə nəri nəha kiməuvnhi nərimiru nəha irə kəsəni nərimiru sə riməkurirə muvehe mə treiahag pen irə pwəh rəgkiari. Nənə nənimwi nari nəha rəgkiari skai mini mə tukaməkeikei kousi əpune nərmama me pam səməme həpkinimwi mhə nukurhunraha ia nənimen mhəsiai in. ¹⁶ Nənə in raməkeikei m nərmama me pam, nərmama kamhəuvehi nasorijen mine nərmama həpkuvehi mhə nasorijen, nərmama nautə səvənraha rasori mine nərmama nautə səvənraha riwən, nərmama kamoslef ia nirəha mine nərmama kipko mhə slef ia nirəha. In raməkeikei minraha mə tuhəuvehi mak riti ia rəginraha mwatuk uə ia nipwənanraha. ¹⁷ Mak nəha in nəha nəghi nərimiru nəha uə nampa sə ramahatən nəghin. Trini minuə iərmama riti mak nəha riwən irə, ko ripkuvehi mhə nəmri nari riti, məpwəh nəmri penien nəmri nari ia nari riti.

¹⁸ Ro iamini irə tikaməkeikei mo nukurənien səim rəpwəmwis mwi ti nukurənien nampa səvəi nərimiru nəha. Nənə trini minuə nukurənien səim rəmwhen tikukurən niniien nipwran. Nampa nəha sikis-hantret-sikisti-sikis, ramahatən iərmama riti.

14*Kwəti sipsip mine səvənhi nərmama me irəha pam 144,000*

¹ Nənə iakəti pen fwe ia təkuear Saeon, mətoni kwəti sipsip ramərer ia təkuren, nərmama wan-hantret-foti-fo-taosen kamhərer irəha min. Kimərai pen nəghi kwəti sipsip mine Tata səvənhi ia nipwənanraha. ² Nənə iakregi reri iərmama

riti fwe ia neiai ramægkiari, rerin rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, məmwhen mwi ia karuəruə ramərkwəpahar asori. Reri iərmama nəha iakregi rəmwhen ia nərmama me i kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni nīpu irə. ³ Irəha kamhərer kupwən ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu ipaka ti nərimiru me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo, mamhani nīpu vi riti. Iərmama riti ripkukurən mhə nīpu nəha, nərmama me a nəha irəha wan-hantret-foti-fo-taosen səməme Kumwesən rifi nari ia nirəha mipeki raka irəha ia təkure tiprənə, irəha həkurən. ⁴ Irəha i nərmama me i səməme hənatuakəm amasan, mhəmher, ti nəri nə mə həkiri raka mhə pran. Irəha nərmama vi a. Irəha kamhəkurirə kwəti sipsip mamhəuvən ia kwopun me pam in ramevən ikin. Nərmama me pam, mətə kifi nari ia nirəha i, kipeki raka irəha həmwhen ia kwənkwai nei kukupwən kesi kuvehi pen m Kumwesən mine kwəti sipsip. ⁵ Nənə ia tərhunraha kīpkətə mhə neikuəien riti ti nəri nə mə irəha hatukwatukw pam.

Nagelo me kahar

⁶ Nənə iakətoni mwi agelo riti mwi ramivə irənhə ia nimagouagou mauvehi nəgkiariien amasan riti sə ramarə rerin trəvisau irapw i m nərmama səməme kamharə ia təkure tiprənə, nərmama səvəi tənəmtənə me pam, mine kwənəkwus me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam. ⁷ In rægkiari rerin rupwinari mīni mə, “Həsiəi Kumwesən, mhəgnəgini in, ti nəri nə mə nəpīn atukwatukw səvənhi ruvəuvehe mə trərpwīn noien me səvəi nərmama. In rino neiai mine tiprənə mine təsi mine nəmri nui me. Kimiaha tihaməkeikei mhənīmwi nukurhumiaha me ia nənimen mhəsiəi in.”

⁸ Agelo riti sə ro kəru irə rukurirə mwi agelo nəha, muvehe, mamini mə, “In ruvəmwei! Taon asori nəha Papilon ruvəmwei! Taon nəha rəmwhen ia pran riti səvəi suatuk rivi nərmama ia tənəmtənə me pam həuvehe mhənīmwi waen irəha min. Waen nəha sənmwīn in nə noien ərəha sə nərman me kamho irəha min.”

⁹ Nənə agelo riti mwi sə ro kahar irə, rukurirə pen mwi irau, rini nəgkiariien i rerin rupwinari mə, “Trīni mīnuə iərmama riti rīnimwi nukurhun mi ia nəmri nərimiru mine nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, mīsiəi in, muvehi mak səvənhi ia nīpwənan uə rəgin, ¹⁰ niemaha səvəi Kumwesən treste in. Niemaha nəha rəmwhen ia waen riti sə rīskai pīk Kumwesən ruvi pen ia kap səvənhi muvehi pen m iərmama

14:3: Sam 149:1, Aes 42:10, Rev 5:9, 7:4   **14:4:** Efes 5:27   **14:5:** Sam 32:2, Sef 3:13   **14:7:** Rev 10:6   **14:8:** Aes 21:9, Jer 51:7,8, Rev 17:2, 18:2,3   **14:9:** Rev 13:12-17   **14:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, 75:8, Aes 51:17,22, Jer 25:15, Esik 38:22, Rev 15:7, 16:19, Rev 19:20, 20:10, Rev 21:8

nəha rənimwi. Nənə in triregi nəmisəien ia napw mine təpisi ərəha, trouahi in ia nəmri nagelo ikinan me mine kwəti sipsip. ¹¹ Nise napw sə ramo nəmisəien minraha rautə ia nuk nuk me. Nərmama me i səməme hənimwi nukurhunraha ia nəmri nərimiru, mhənimwi mwi nukurhunraha ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, mhəsiai in, uə sin nəghin ruvehi mak sə rahatən nəghi nərimiru, irəha tuhəregi nəmisəien ia nəpın mine ia ran mhəpwəh napwisien.” ¹² Ti nəri nə mə tro iamınhi irə mine ro pen nərmama me i səvəi Kumwesən kamho nəgkiariien me səvənhi, nənə mamhahatətə ia Iesu, tuhaməkeikei mhərer əknekın ia nəpın me.

¹³ Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia neiai mını mə, “Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə: Ipwet mine mamevən trini minuə nərmama me səvəi Iərimənu hemhə rerinraha tragien.”

Nənə Nənimwin Ikinan rini mə, “Ouəh pərhien. Irəha tuhapwis mhəpwəh mwi nəmwurien ti nəri nə mə noien amasan me səvənraha tuhəkurirə pen irəha.”

Kumwesən treivə testesi nərmama rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei

¹⁴ Iakəti pen mətoni mwi nəpuə riti rəpsan nənə iərmama riti raməkure utə ia nəpuə nəha. Iərmama nəha rəmwhen ia iəməti iərmama riti. In raməfəfau ia kəfəfau səvəi nisaiien kino ia kol, mauvehi nau ikou riti rəhia. ¹⁵ Nənə agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən, maməkwein əpwəmwis iərmama nəha raməkure utə ia nəpuə mamini mə, “Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə. Nəpın tukərai raka irəha irə ruvəuvehe ti nəri nə mə irəha həmwhen ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien.” ¹⁶ Ro iamınhi irə iərmama sə raməkure utə ia nəpuə ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien. ¹⁷ Agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən fwe ia neiai, mauvehi mwi nau ikou riti səvənhi rəhia. ¹⁸ Nənə agelo riti mwi rier, in agelo sə ramətui ti napw ia təkure nifata. In rier məkwein əpwəmwis agelo sə rauvehi nau ikou mını mə, “Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei.” ¹⁹ Ro iamınhi irə agelo nəha ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei, nənə mərarki pen irəha ia kwopun asori riti. Tukeivə testesi irəha ikin rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rimarei mə nisen traris. Kwopun nəha iruə ia taon, kwopun sə Kumwesən truvehi irapw niemaha səvənhi ikin. ²⁰ Nənə

keivə testesi nərmama me nəha rəmwhen kamo ia tipwe krep sə rımarei mə nisen traris. Nitenraha rier ia kwopun nəha maiu meste nari fwe tri-hantret kilometa. Ko hos ravən irə netə nəha rutə meste tərhun.

15

Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpinien irəha sefen

¹ Iakəti pen fwe ia neiai mətoni mwi nımtətien riti mwi rasori iakərkərinari irə. Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpinien me irəha sefen. Nərpinien me nəha irəha sampam ti nəri nə mə nəpin tuhəier pam nənə niemaha səvəi Kumwesən riwən. ² Nənə iakətoni nari riti rəmwhen ia təsi kino ia klas ko kərapi irə irau napw. Iakətoni mwi nərmama nepwin kamhərer ia nikarkare təsi nəha. Nərmama me nəha hənəpwəh nəseniien nərımıru mine nəri kuvrhəkin kuvnhi nərımıru irə mine nampa sə ramahatən nəghin mə trasori ia nirəha. Irəha kamhərer ia nikarkare təsi kino ia klas. Ia rəginraha kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nıpu irə Kumwesən rıməuvei pen mınraha. ³ Irəha kamhani nıpu səvəi Moses iərmama sə ro tukwini nari m Kumwesən, mine nıpu səvəi kwəti sipsip, mamhani mə,

“Iərimənu Kumwesən sə ikauehi niskaiien me pam,
narımnari me səməme ikamo hasori kətoni
kamərkərinari irə!

Ik kig sə ikamərimənu ia tənəmtənə me,
suatuk me səim ikamesi pen suatuk me səvəi natuk-
watukwien mine nıpərhienien!

⁴ Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəsiai ik, mhəuvehi utə
nəghim,

ti nəri nə mə ik əpa Iəmə ikinan.

Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhənimwi
nukurhunraha ia nənimem mhəsiai ik

ti nəri nə mə ikino raka noien atukwatukw me səim
nərmama hənətoni.”

⁵ Irəha hani raka nıpu nəha, nənə iakəti pen mətoni kəsevər
ia kwopun ikinan anan ia nəkwai nimwə tapolen fwe ia neiai.

⁶ Nagelo me nəha irəha sefen həier ia nimwə tapolen nəha,
mamhəpeki nərpinien me nəha sefen. Tinari səvənraha
kino ia linen sə rəpsan mamser. Həkwani nari kino ia kol
rukurau ia kwənpwenhinraha. ⁷ Nənə nərımıru me nəha kefə
riti rıpeki pen pesin me səməme kino ia kol muvei pen kuatia
kuatia m nagelo me nəha sefen. Pesin me nəha həukuər ia
niemaha səvəi Kumwesən, Kumwesən sə ramarə ia nuk nuk
me. ⁸ Ia nəpin nəha nimwə tapolen ruvehe mukuər ia nise

15:1: Lev 26:21, Rev 15:6-7   **15:2:** Rev 4:6, 5:8   **15:3:** Eks 15:1, Rev 11:17,
16:7, Sam 92:5, Sam 139:14, Sam 145:17   **15:4:** Jer 10:6-7, Sam 86:9   **15:5:**
Eks 38:21   **15:6:** Rev 15:1   **15:7:** Rev 14:10   **15:8:** 1King 8:10-11, Aes 6:4,
Esik 44:4

napw, ti nəri nə mə Kumwesən ramarə ikin, mamser, mamō nəgsen. Iərmama riti ko rīpkuvnimwə mhə ia nimwə nəha meste nərpwīnien me sefen səməme nagelo sefen kamhəpeki tuho sampam irə.

16

Pesin me irəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən

¹ Nənə iakregi reri iərmama riti raməgkiari asori fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamini pen ti nagelo me nəha sefen mə, “Həuvən mətəgi irapw ia təkure tīprənə pesin me nəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən.” ² Agelo sə rakupwən revən mətəgi irapw pesin səvənhi ia təkure tīprənə. Nənə nərmama me nəha səməme mak səvəi nərīmīru ramarə ia nīrəha, mīne səməme kamhənīmwi nukurhunraha ia nəmri nəri kīməuvrhəkīn kuvnhi nərīmīru irə, mamhəsiai in, nīpwrānraha ruvehe mukuər ia nīmwapw me. Nīmwapw me nəha hərəha mamho nəmīsəien mīnraha.

³ Agelo sə rō kəru irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia təsi, nənə təsi ruvehe mo netə irə rəmwhen ia nite iərmama ruvamhə, narimnari me kamhəmīru ia reri təsi hemhə pam.

⁴ Agelo sə rō kahar irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris me mīne nəmri nui me, nənə irəha həuvehe mho netə ia nīrəha. ⁵⁻⁶ Nənə iakregi agelo sə ramərimənu ia nui me rīni mə, “Kumwesən Ikinan. Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mīne.

Təkwtəkwuni ikamo noien atukwatukw,
mamərpwīn noien ərəha me i,
mauvei pen netə mīnraha hamənīmwi.

In i nərəkuien atukwatukw səvənraha,
ti nəri nə mə irəha hənousi əpune nərmama me səim mīne
profet me səim nitenraha raii.”

⁷ Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nifatə ramini mə,
“Ouəh pərhiēn Iərimənu Kumwesən sə ikauvehi niskaiien me
pam,

nəkiriien me səim hatukwatukw mho nīpərhiēnien!”

⁸ Nənə agelo sə rō kefə irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia meri, nənə Kumwesən rəsēni nukwəsikər mə trənhi nərmama rəmwhen ia napw. ⁹ Nəpnəpanien səvəi nukwəsikər rahi irəha, nənə irəha hənī ərəha nəghi Kumwesən sə ramərimənu ia nərpwīnien me nəha. Irəha həpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha, mhəpwəh nuvehi utəien nəghin.

16:1: Aes 66:6, Rev 16:17, Sam 69:24, Jer 10:25, Sef 3:8   **16:2:** Eks 9:10, Dut 28:35, Rev 13:12-17   **16:3:** Eks 7:17-21   **16:4:** Sam 78:44   **16:5-6:** Sam 79:3, Sam 119:137, Aes 49:26, Rev 1:4   **16:7:** Sam 19:9, Rev 15:3, 16:14, Rev 19:2
16:9: Rev 9:20-21, Rev 16:21

¹⁰ Agelo sə ro krirum irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia jea sə nərimiru raməkure irə mamərimənu, nənə kwopun me pam ia nəkwai nitətə sə nərimiru ramərimənu irə həuvehe mhəpitəv pam. Nərmama kamhəregi nəmisəien, mamhahi nəraminraha tukwe. ¹¹ Irəha kamhəni ərəha Kumwesən fwe ia neiai ti nəmisəien me mine nimwapw me səvənraha, mhəpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha.

¹² Nənə agelo sə ro sikis irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris asori nəha nəghin nə Iufretes, nənə nui aris nəha ramə, mo suatuk səvəi kig me havən irə mhəuku peraha. ¹³ Ia nəpīn nəha iakətoni nənīmwin əmkemik kahar harəmwhen ia frok. Riti rier ia nīpəgi nəkwai snek asori, riti rier ia nīpəgi nəkwai nərimiru, nənə riti rier ia nīpəgi nəkwai profet eikuə. ¹⁴ Nənīmwin mirəhar nəha irəhar nəremhə me kamharo nīmtətien me. Irəhar harier, mhərevən ti kig me ia tənəmtənə me pam, mharousəsimwin irəha mə tuharuagən ia nəpīn asori səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehi nīskaiien me pam.

¹⁵ “Həregi ro! Iou iakauvehe rəmwhen ia rakres! Iərmama sə ramətui a məpwəh napriien rerin tragien. Rərəha in ripeki raka tinari səvənhi ti napriien kətoni in ramavən auər a nənə in rauris tukwe.”

¹⁶ Nəremhə mirəhar nəha harousəsimwin pen kig me nəha ia kwopun riti nəgkiariien Hipru rani mə, “Amaketon.”

¹⁷ Agelo sə ro sefen irə rətəgi pen pesin səvənhi ia nīmagouagou, nənə iakregi Kumwesən raməgkiari fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Rerīn ruku pen ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, mamini mə, “In i sampam!”

¹⁸ Nənə nouapirien rəhiarpw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərkərikien, nīmwnīmwien asori riti ravən. Nīmwnīmwien nəha rasori pik anan. Fwe Kumwesən rino iərmama ia təkure tīprənə meste pehe nəpīn nəha kīpkətoni raka mhə nīmwnīmwien riti ro iamīnhi irə ia nəpīn riti.

¹⁹ Nīmwnīmwien nəha ravən meitehi taon asori nīpərin kahar, nənə taon me ia tənəmtənə me həsas pam. Kumwesən rerin rirhi taon asori nəha Papilon, nənə in ruvehi pen kap riti rukuər ia waen maməkeikei min mə trənīmwi pam. Waen nəha in niemaha səvəi Kumwesən rəpi pik in ti taon nəha.

²⁰ Tənə əmweris me pam hap mhəiwən. Kīpkətoni mhə mwi təkue me. ²¹ Aes me səməme həmwhen ia kəpwier asori həukrutə ia nīmagouagou mhəsas pen ia nərmama. Ko kəkiri kəpwier me nəha kuatia kuatia nīpamien səvənhi rəmwhen

---

16:10: Eks 10:22, Aes 8:22   **16:11:** Rev 9:20-21, Rev 16:21   **16:12:** Aes 11:15, Jer 50:38   **16:14:** Rev 16:7, Rev 19:6,15,19   **16:15:** Rev 3:3,18   **16:16:** Jaj 5:19, Sek 12:11   **16:17:** Rev 16:1   **16:18:** Rev 4:5   **16:19:** Rev 14:10
16:20: Rev 6:14   **16:21:** Eks 9:24, Rev 11:19, Rev 16:9,11

ia fifti kilo. Nəpın nərmama hətoni aes me nəha kamhəsas pen ia nirəha iamınhi irə, irəha həni ərəha Kumwesən, ti nəri nə mə nərpwınien nəha in ramo mınraha riskai pik anan.

17

Taon asori Papilon rəmwhen ia pran səvəi suatuk

¹ Nənə nagelo me nəha sefen kamhəuvehi pesin me nəha sefen riti ia nirəha ruvehe mını pehe tukw iou i mə, “Uvehe ro. Prən asori fwe raməkure ia nui me həpik, iakuə takahatən nərpwınien səvənhi pwəh ikətoni. Prən nəha in pran səvəi suatuk. ² Kig me ia təkure tıprənə həno əpnəpen raka nari irəha min. Noien ərəha sə prən nəha ramo irəha nərman me rəmwhen ia waen riti. Nərmama ia təkure tıprənə hənənimwi raka waen nəha mamhakonə irə.”

³ Nənə ia vison nəha Nənımwin rəriari miou, iakətə agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Ia kwopun nəha iakətoni pran riti raməkure utə ia nərimıru riti. Nərimıru nəha rərüerəv pik kirai pen nəhag me ia nıpwran me pam. Nəhag me nəha kamhəni ərəha Kumwesən. Nərimıru nəha kənkəpwə sefen, kənkəpati ten. ⁴ Pran nəha tinari səvənhi rəmwhen ia tihi natis, məruerəv pik. In ramo pen marəmarə me ia nıpwran, marəmarə me nənimen rutə pik kino ia kol mine kəpwier amasan me mine perel me. In rauvehi kap riti ia rəgin kino ia kol. Kap nəha rukuər ia noien me nərman me kamho irəha min hərəha pik mhəmkemik ia nəmri Kumwesən. ⁵ Ia nıpwənan kirai pen nəghın riti sə nıpwran rəkwafə. Rani mə,

TAON ASORI PAPIILON

MAMA SƏVƏI NİPRAN ME PAM SƏVƏI SUATUK

NUKUNE NOIEN ME PAM SƏMƏME HƏRƏHA PİK IA TƏKURE TİPRƏNƏ

⁶ Nənə iakətoni mə prən nəha rınousi əpune nərmama me səvəi Kumwesən mine irəha səməme həməni irapw İesu. Rəmwhen in rınənimwi nıtenraha mamakonə irə. Nəpın iakətoni prən nəha iakərkəri asori nari irə. ⁷ Mətə agelo rini pehe tukw iou i mə, “İkamərkərinari iamınhi irə ti nəfe? İou takəusiəre pui pehe nıpwrai nəri nəha ikamətoni, mo nukurənien i mə sin nəha prən nəha mine nəfe nəha nərimıru nəha in raməkure irə kənkəpwə sefen kənkəpati ten. ⁸ Nərimıru nəha ikətoni ramıru fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni ruvəmhə, tıpkə mhə tui rukrirapw ia nıpəg sə rameiwaiu nukunen riwən mutə mier mevən kousi əpune. Nərmama kamharə ia təkure tıprənə səməme kıpkray pen

17:1: Jer 51:12-13, Rev 17:15

17:2: Aes 23:17, Rev 14:8

17:3: Rev 13:1

17:4: Jer 51:7, Rev 18:16

17:5: Rev 14:8

17:6: Rev 18:24, 19:2

17:7:

Rev 13:1

17:8: Dan 12:1, Rev 11:7, 13:8

raka mhə nəghinraha fwe tui nəp̄in t̄iprənə ramiwən ihi ia nəkukuə səvəi n̄im̄iruien, irəha tuhətoni nərim̄iru nəha, nənə həkərinari irə ti nəri nə mə ram̄iru fwe kupwən, mətə təkwtək̄wuni ruvamhə, nənə tripkuvehe mwi. ⁹ Iərmama traməkeikei mukurən nari ti nukurənien n̄ipwrai nəgkariien i. Kənkəpwə nərim̄iru nəha irəha sefen irəha nə tək̄uər me səməme pran nəha raməkure utə ia nirəha. Irəha mwi kig me. ¹⁰ Kig me irəha krirum həuvəmwei raka, kuation ram̄iru nəha təkwtək̄wuni mine, nənə riti mwi rəpwəh ihi nuveheien. Nəp̄in truvehe traməkeikei marə ouihi a. ¹¹ Nərim̄iru i sə ram̄iru fwe kupwən, mətə təkwtək̄wuni ruvamhə, in mwi in kig riti sə ramo eit irə, mətə in mwi in kig riti səvəi kig me nəha sefen. In trevən kousi əpune in. ¹² Kənkəpati me nəha ten ikətoni, irəha kig me ten həpwəh ihi nərim̄ənuien, mətə irəha tuhəpkuvehi nasoriien mhərimənu ia nəp̄in ouihi a irəha nərim̄iru nəha. ¹³ Nətərigien səvənraha kuation, nənə irəha tuhəuvei pen n̄iskaiien səvənraha mine nasoriien səvənraha m̄ nərim̄iru nəha. ¹⁴ Irəha tuharuagən irəha kwəti sipsip, mətə kwəti sipsip truvehi irapw n̄iskaiien səvənraha ti nəri nə mə in Iərimənu sə rasori ia nərim̄ənu me pam, nənə, in Kig sə rasori ia kig me pam. Nərmama me nəha kəmhərer irəha min irəha nəha nərmama səməme in r̄inək̄wein irəha, mərpwi rəgin ia nirəha, nərmama səməme in rukurən nətigiteien ia nirəha.”

¹⁵ Nənə agelo rini pehe mwi tukw iou i mə, “Ikətoni nui me nəha pran səvəi suatuk raməkure ia nirəha. Nui me nəha irəha nərmama həp̄ik tek̄inraha səpəmsəpə, nəgkariien me səvənraha səpəmsəpə, həuku pen ia kwənək̄wus me səpəmsəpə. ¹⁶ Nərim̄iru nəha mine kənkəpati me nəha ten səməme ikətoni, irəha tuhəmwəki pran səvəi suatuk, mhəpeki raka pam narimnari me səvənhi, mhəpwəh in ramaiu auər a. Irəha tuhani nusan mhəuvani əmwesi in ia napw. ¹⁷ Irəha tuho iam̄inhi irə ti nəri nə mə Kumwesən r̄inəm̄ri ia nətərigien səvənraha mə tuho rəmwhen sə in rokeikei. Nətərigien səvənraha truvehe mo kuation i, nənə irəha tuhəuvei pen n̄iskaiien səvənraha m̄ nərim̄iru mə trərim̄ənu meste nəgkariien səvəi Kumwesən ruvehe mukuə. ¹⁸ Prən nəha ikətoni in taon asori nəha sə ramərimənu ia kig me pam ia təkure t̄iprənə.”

18

¹ Kurirə ia narimnari me i, iakətoni agelo riti mwi rukrutə ia neiai mameiwaiu pehe. In rauvehi nasoriien sə rasori. Nuku-
raanien sə ruku pen irə raməhiəpw̄in pam t̄iprənə. ² Rək̄wein
əpwəmwis mini mə,

“In ruvəmwei! Taon asori nə Pabilon ruvəmwei!

Təkwtəkwni nəha nəremhə me kamharə ikin.

In kwopun nənimwīn ərəha me mine menu me səməme
həmkekik kaməmwəki irəha kamhərkwafə ikin.

³ Taon nəha rəmwhen ia pran riti səvəi suatuk.

Nərmama me pam ia tənəmtənə me hənənimwi raka waen
sənmwīn.

Waen nəha in noien ərəha sə nəрман me kamho irəha
min.

Kig me ia təkure tīprənə həno əpnəpen raka nari irəha prən
nəha.

Nərmama ia təkure tīprənə səməme kamhəmri pen nəmri
nari ia narimnari

irəha nautə səvənraha ruvəuvehe minasori ruku pen ti
noien ərəha me səvəi prən nəha.”

⁴ Nənə iakregi mwi reri iərmama riti fwe ia neiai rini mə,

“Həier irə nərmama me səiou

minuə noien ərəha səvənhi trəpwəh nuvehi pekinien
kimiaha,

nənə kimiaha tihəpwəh nuvehien nərpwīnien riti
səvənhi.

⁵ Noien ərəha me səvənhi rasori rutə ipaka rirəpi neiai,

ro pen Kumwesən rəpwəh nenouenouien nərəhaien me
səvənhi.

⁶ Kimiaha tiho irə rəmwhen rino ia kimiaha.

Narimnari me səməme in rino ia kimiaha,

kimiaha tihəməkeikei mhərpwīn pen m kəru min.

In rīməvi pen nənimwiien skai kuatia ia kap səkimiaha,

kimiaha tihəməkeikei mhəvi pen nənimwien skai ia kap
səvənhi m kəru.

⁷ Taon nəha rəmwhen ia pran riti sə rauvehi utə atukw a in,

mamarə ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me.

Ro iamīnhi irə kimiaha tihəməkeikei mhəuvei pen nəmisəien
mine nasəkien min rəmwhen irə.

In rani ia rerin mə,

‘Iou prən asori iakaməkure ia kwopun i mamərimənu.

Ripko mhə iou pran sə iərman səvənhi ruvamhə.

Ko iapkasək mhə ia nəpīn riti.’

⁸ Prən nəha ramərpwi atukw a in iamīnhi irə ro pen

nərpwīnien me səvənhi tuhəuvehe ia nəpīn kuatia a:

nəmhəien, nasəkien, mine nukumhə.

Nəpw trahi prən nəha,

ti nəri nə mə Iərimənu Kumwesən sə rauvei pen

nərpwīnien min niskaiien səvənhi rasori.”

⁹ Nəpɪn kɪg me səvəi tɪprənə səməme həno əpnəpen raka nari irəha prən nəha nənə mharə irəha min ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me tuhətoni nise napw sə ramahi in, nənə rerinraha trəpou hasək tukwe. ¹⁰ Nəmisəien səvənhi tro irəha həhekɪr, nənə mhərer pen a isipwɪn mə,

“Aueh taon asori!

Aueh Pəpilon taon sə nəgsem rasori!

Nərpwɪnien səim ruvəuvehe ia aoa kuatia a.”

¹¹ Nərmama me ia təkure tɪprənə kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari tuhasək tɪ prən nəha tɪ nəri nə mə iərmama riti mwɪ riwən truvehi nəmri narimnari me səvənraha.

¹² Narimnari me səvənraha rəmwhən ia aean mi nəha kol mine silva, mine kəpwier amasan me, mine perel me, mine tinari amasan nəha linen, mine tinari sə ro tihi natis irə, mine tinari nəha silik, mine tinari sə rəruevəv pɪk, mine nei me səpəmsəpə nɪpekɪnraha rapein amasan, mine narimnari me səpəmsəpə kino ia kənkəpati elefen, mine narimnari me səpəmsəpə kino ia nei nənimen rutə pɪk, mine aean me nepwɪn rəmwhən ia prons, mine kəpwier amasan nəha mapil, ¹³ mine teki nei sinamon, mine nɪmwai nari kavi rərəgi pen ia nəveginien, mine nɪmwəkmwəki nari kuvani nɪpekɪn rapein amasan, mine nise nei mi nəha fragkinsens mine mɪr, mine waen, mine oel, mine flaoa, mine kwənuni wit, mine kau me mine sipsip me, mine hos me mine kat me hos me kamhəvi, mine slef me, slef me nə irəha nərmama.

¹⁴ “Narimnari amasan me pam səməme nətərigien səim

ramevən ia nirəha,

hənəpwəh ik mhəuvəvən.

Nautə me pam səim mine marəmarə me pam səim ikinətə wau

raka ia nirəha,

nənə ko ipkətoni mhə mwɪ irəha ia nəpɪn riti.”

¹⁵ Nərmama me nəha səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me nəha həpeki nautə rɪpɪk ruku pen tɪ prən nəha. Irəha tuhəhekɪr nəmisəien səvəi prən nəha, mhərer pen a isipwɪn tukwe in, mamhasək əpwəmwis ¹⁶ mə,

“Aueh! Aueh taon asori!

In rəmwhən ia pran ramarkahu ia tinari amasan i kani mə

linen

sə ro tihi natis irə raməruevəv pɪk.

In ramo pen marəmarə me ia nɪpwrən,

marəmarə me nənimen rutə pɪk kino ia kol, mine kəpwier amasan me, mine perel me.

¹⁷⁻¹⁸ Mətə kouraha pam nautə me səvənhi ia aoa kuatia a.”

18:9: Rev 17:2, Esik 27:30-35   **18:10:** Esik 26:17, Dan 4:30   **18:11:** Esik 27:36   **18:12:** Esik 27:12,13,22   **18:15:** Esik 27:31,36   **18:16:** Rev 17:4
18:17-18: Esik 27:27-29,32

Nənə nəmə səməme kamhəkəkini nitətə ia təsi, mine nərmama səməme kamhərəku nitətə mamhəputə, mine nəmə səməme kamhowok ia nəkwai nitətə, mine nərmama səməme nitətə rapeki narimnari səvənraha muvehe mipeki parei kamhəmri pen nəmri nari ia nirəha, mamhəuvehi mane irə, irəha pam hətoni nise napw sə ramahi prən nəha, mhərər pen a isipw in tukwe in, mamhasək əpwəmwis, mamhəni mə,
 “Taon asori riti riwən rəmwhen ia taon nəha!”

¹⁹ Irəha hərki pen niməkwrur ia kənkəpwənraha, rerinraha rəpou, kamhasək, mamhəni mə,

“Aueh! Aueh taon asori!

Nərmama me pam səməme nitətə səvənraha ramaiu ia təsi, irəha nautə səvənraha ruvehe masori ia narimnari me səim!

Mətə kouraha pam narimnari me səim ia aoa kuatia a.”

²⁰ Mətə nīpu riti mwi rani iamīnhi irə mīnuə,
 “Kīmīaha ia nitətə ia neiai, kīmīaha nərmama me səvəi Kumwesən, mine aposol me mine profet me, rerimīaha traməkeikei magien, ti nəri nə mə Kumwesən rinərpw in noien ərəha prən nəha rino ia kīmīaha!”

²¹ Nənə agelo riti nəgsen rasori ruvehi kəruətərei asori riti mərarki pen i ia nəkwai təsi mīni mə,

“Tukəraki irapw akwauakw taon asori nəha Papilon iamīnhi irə,
 nənə tukəpwəh nətoniien mwi in ia nəp in riti.

²² Ia niram taon Papilon tipkregi mhə mwi nərmama səməme kamhəuəsi nəri kauəsi kaməni nīpu irə,
 uə nərmama səməme kamhəse tərhe nau mine kisipw.

Ia niram tipkətoni mhə mwi iərmama sə ramarpəkau amasan narimnari me.

Tipkregi mhə mwi kəpwier ramərari maməkwaī ətəstəsi kwənuni wit kamo flaoa i.

²³ Nukuraanien səvəi laet tripkəhiapw mhə mwi ia niram,
 nənə tipkregi mhə mwi reri iərman mine pran səməmi krauni simw in ti narəien vi səvənrau.

Tro iamīnhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən nərmama me səim səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari irəha kamhəuvehi nasoriien ia təkure tiprənə.

Nərmama ia tənəmtənə me pam hətoni nīmtətien me nəha ikino ia niskaiien səvəi iəremhə reikuə ia nirəha.

²⁴ Ia taon nəha Papilon Kumwesən rətoni nite profet me mine nərmama me səvənhi.

Nərmama me pam ia təkure tiprənə səməme kinousi əpune irəha Kumwesən rətoni nitenraha ia taon nəha.”

19

Nərmama fwe ia neiai həgnəgini Kumwesən

¹ Kurirə ia narimnari me i iakregi reri nari riti rəmwhen ia nərmama həpik fwe ia neiai, kamhəgkiari rerinraha rupwinari mamhəni mə,

“Pwəh səgnəgini İərimənu Kumwesən səkitaha!

In rauvehimiru kitaha. Nasoriien mine niskaiien səvənhi əpa.

² Nəkiriiien me səvənhi ho nıpərhienien, mhatukwatukw.

In rinərpwin raka noien ərəha səvəi taon asori nəha Papilon, ti nəri nə mə taon nəha rəmwhen ia pran səvəi suatuk rouraha nərmama ia təkure tiprənə i ia noien ərəha səvənhi.

Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwinien min,

ti nəri nə mə kousi əpune səvənhi iotukwininari me ia taon nəha.”

³ Nənə irəha həgkiari asori mwi mə,

“Pwəh səgnəgini İərimənu!

Nise napw sə ramahi taon nəha rautə ia nuk nuk me ko rıpkıwən mhə.”

⁴ Ia nəpın nəha nəmə asori me nəha twenti-fo mine nərimiru me nəha kefə hənımwı nukurhunraha ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mhəsiai in, mhəni mə, “Ouəh! Pwəh səgnəgini İərimənu!”

⁵ Nənə reri iərmama riti ruku pen ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mini mə,

“Kımiaha nərmama hıamo tukwini nari m Kumwesən, mamhəsiai in, nəri auər a mə hıaməuvehi nasoriien uə hıəpkuvehi mhə nasoriien, kımiaha pam tıhaməkeikei mhəgnəgini Kumwesən səkitaha!”

⁶ Nənə iakregi nari riti rəmwhen ia nərmama həpik kamhəgkiari, rerinraha rəmwhen ia nui sə ramıvə mamierig, mine karuəruə ramərkwəpahar. Irəha həni mə,

“Pwəh səgnəgini İərimənu Kumwesən səkitaha

ti nəri nə mə in rauvehi niskaiien me pam, mamərimənu!

⁷ Pwəh sagien, mhagian pık, mhəuvehi utə nəghın,

ti nəri nə mə nəpın ruvəuvehe tukiri pen vi a pran m kwəti sipsip!

Pran səvənhi rinəpnəpenə pam raka,

⁸ mamarkahu ia tınari amasan nəha linen kuvei pen min rəpsan məmher.”

(Tinari amasan naha linen ramahatən pen noien atukwatukw me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən.)

⁹ Nənə agelo naha rini pehe tukw iou i mə, “Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə. ‘Nərmama səməme kinəkwein ia nirəha minuə tuhəuvən ia nəveginien asori səvəi kwəti sipsip irəha rerinraha tragien.’” Nənə agelo naha rarə mini mwī tukw iou i mə, “Nəgkiariien me i nəgkiariien pərhiēn səvəi Kumwesən.” ¹⁰ In rini iamīnhi irə, nənə iakinimwi nukurhuk mi ia nisun mə takisiai in, mətə in rini pehe tukw iou mə, “Tikəpwəh noien iamīnhi irə! Krau iotukwininari mi a, kitaha piam me səməme kamhəuvehi nəgkiariien i Iesu rini mə ro nīpərhiēnien. Tikaməkeikei minimwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən əpa, misiai in, ti nəri nə mə nəgkiariien i Iesu rini mə ro nīpərhiēnien in nukune nəgkiariien me səvəi profet me.”

Iərmama sə raməkure ia hos əpsan

¹¹ Nənə iakətōni kəsevər ia neiai. Iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə nəghin nə “Iəmə sə Kamətigite Irə. In rani nīpərhiēnien.” Nəpīn in rəkiri nərmama uə raruagən, mətə in ramo ia noien sə ratukwatukw a. ¹² Nənimen mi krouəmwhen ia nərāmi napw. Ia təkure kənkəpwə kəfəfau səvəi nisaiien me həpik. Kirai pen nəhag riti irə, mətə iərmama riti rīpkukurən mhə nahag naha, in əpa in rukurən. ¹³ In ramarkahu ia tinari riti kineitesi ia netə. Nəghin sə kaməkwein in irə in nə “Nəgkiariien səvəi Kumwesən.” ¹⁴ Naruagən me ia neiai kamhəkure ia hos əpsan me mamhəkurirə in, mamharkahu ia tinari amasan naha linen rəpsan məmher. ¹⁵ Iərmama naha nau riti səvəi naruagənien rəhiə ruku pen ia nīpəgi nəkwān mamier. Ia nau naha in truvehi irapw niskaiien səvəi nərmama ia tənəmtənə me, nənə muvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nirəha. In tro riskai anan ia nirəha rəmwhen kamo ia tīpwei krep sə rimareī nərmama kamheivə testesi mə nisenraha traris. Noien naha in naha Kumwesən i rauvehi niskaiien me pam truvehi irapw niemaha asori səvənhi irə. ¹⁶ Kimərai pen nəghin ia tinari səvənhi mine nuvan mə:

KIG SƏ RASORI IA KIG ME. IƏRİMƏNU SƏ RASORI IA NƏRİMƏNU ME.

¹⁷ Nənə iakəti pen mətoni agelo riti ramərer pen ia meri. In raməkwein əpwəmwis mani pen ti menu me səməme kamhəivə ia nīmagouagou mə, “Həuvehe mhousəsimwīn

kimiaha me ti nāveginiēn asori sāvai Kumwesān. ¹⁸ Hāuvehe mhani nīpwrai kig me, mine nāmā asori me sāvai naruagān me, mine nārmama nāgsenraha rasori, mine hos me, mine nārmama sāmāme kamhākure ia hos me. Hāuvehe mhani nīpwrai nārmama me pam: irāha sāmāme ko slef ia nīrāha mine sāmāme kīpko mhā slef ia nīrāha, irāha sāmāme kamhāuvehi nasoriēn mine sāmāme hāpkuvehi mhā nasoriēn.”

¹⁹ Nānā iakātoni nārimīru nāha, mine kig me sāvai tīprānā, mine naruagān me sāvānraha housāsīmwiēn irāha me mā tuharuagān irāha Iāmā sā ramākure ia hos mine naruagān me sāvānhi. ²⁰ Nānā naruagān me sāvai Iāmā nāha hāuvān mhākwātāmhirī nārimīru nāha, mine profet eikuā nāha sā rinamo nīmtātien me fwe kupwān nāpīn rinamārer irau nārimīru nāha. (In rinamo nīmtātien me nāha, mameikuā ia nārmama sāmāme kamhāuvehi mak sāvai nārimīru nāha, mine sāmāme kamhānimwi nukurhunraha ia nāmri nāri kuvrhākīn kuvnhi nārimīru irā mhāsiai in.) Irāha hākwātāmhirī irau, mhārarki pen mīru a irau ia kwopun āmwhēnimw nāha napw mine tāpisi ārāha krauuāk ikīn. ²¹ Nānā kig me mine naruagān me sāvānraha, Iāmā sā ramākure ia hos rārai āpune irāha ia nau sāvai naruagāniēn sā ruku pen ia nīpāgi nākwan mamier. Nānā menu me pam hani nīpwrānraha tīpwīnraha rāsisi amasan.

20

Nuk wan-taosēn

¹ Nānā iakātoni āgelo riti rukrutā ia neiāi mameiwaiu pehe, mauvehi ki riti ia rāgin, ki sāvai nīpāg sā rameiwaiu nukunen riwān. In rauvehi mwi jen asori riti. ² In rākwātāmhirī snek asori, snek sā rīnarā raka tui nāghīn nā Iāremhā uā Setan. Agelo nāha rākwātāmhirī, mārihi sāvai nuk wan-taosēn, ³ mārarki pen ia nīpāg sā rameiwaiu nukunen riwān, nānā māsisāg āknekīn irā mīnuā snek asori nāha trāpwāh mwi neikuāiēn ia nārmama ia tēnāmtānā me meste nuk wan-taosēn ro sampam. Nāpīn nuk wan-taosēn ro sampam, tukamākeikei kifi nari irā sāvai nāpīn ouihi a.

⁴ Nānā iakātoni jea me nepwīn sāvai nāmā asori me. Nāmā asori me sāmāme kamhākure ia jea me nāha, kuveī pen nasoriēn mīnraha tuhamākiri noiēn me mamhārpwīn. Nānā iakātoni nānimwi nārmama sāmāme kīnārai āmwesi kānkapwānraha ti nāri nā mā irāha kamhārer irapw ti nīnī irapwīēn nāgkiariēn amasan sāvai Iesu mine nāgkiariēn sāvai Kumwesān. Irāha hāpwāh nīnimwiēn nukurhunraha

ia nisaiien ia nāmri nārimīru uə ia nāmri nāri kuvrhəkin kuvnhi nārimīru irə, mhəpwəh nuvehien mak səvənhi ia nīpwənanraha mine rəginraha. Iakətoni irəha həuvehe mhəmīru mwi, nənə mamhərimənu irəha Kristo meste nuk wan-taosən. ⁵ In i nəpīn sə Kumwesən rīməkupwən mo nərmama irə hətui mwi ia nemhəien. Mətə nərmama həuvamhə səməme in rīpko mhə irəha hətui mwi ia nəpīn nəha tuhəpkətui mhə mwi ia nemhəien meste nuk wan-taosən ro sampam. ⁶ Nərmama me i səməme Kumwesən rīməkupwən mo irəha hətui mwi ia nemhəien, irəha rerīnraha tragien, ti nāri nə mə irəha nəkur ikinan me səvənhi. Irəha tuhəpkemhə mhə mwi ia nemhəien sə ro kəru i, mətə irəha tuho pris me ia nīrəha, pris me səvəi Kumwesən mine Kristo, nənə mhərimənu irəha min ia nuk wan-taosən.

Setan trevən ia napw

⁷ Nənə nəpīn nuk wan-taosən ro sampam, tukifi nari ia Setan rier irapw ia kwopun kinəsisəg əknekīn in ikin. ⁸ In trier irapw, mevən meikuə ia kwənəkwus me nəha səməme kamharə ia nīkare təkure tīprənə i kefə, nəghīnraha Kauk mine Makauk, nənə mousəsīmwin irəha mə tuharuagən. Nərmama me nəha tuhəpik məmwhen ia nīpəkīr ia təsi. ⁹ Iakətoni mə irəha həuvən ia kwopun me pam ia tīprənə, mhərer kuraukurau kwopun nərmama me səvəi Kumwesən kamharə ikin mine taon sə Kumwesən rokeikei pīk. Mətə napw riti rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mahi irəha. ¹⁰ Nənə kuvehi Setan, iəremhə sə rīneikuə ia nīrəha, kuvehi, kərarki pen ia kwopun əmwhenimw nəha napw mine təpisi ərəha krauuək ikin. In nəha kwopun nəha kinərarki pen raka nārimīru ikin mine profet eikuə. Nənə tuko nəmīsīen mīnrahar ia nəpīn mine ia ran ia nuk nuk me.

Kumwesən rəkiri nərmama səməme həuvamhə, mərpwin noien me səvənraha

¹¹ Ia nəpīn nəha iakətoni jea asori riti rəpsan mine Iəmə sə raməkure irə mamərimənu. Tīprənə mine neiai krouap ti nənimen kīpkətoni mhə mwi irau. ¹² Nənə iakətoni nərmama həuvamhə səməme fwe kupwən kamhəuvehi nasoriien mine səməme həkuvehi mhə nasoriien, irəha pam kamhərer ia nāmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Nənə kripwegi nəkukuə me nepwin. Kripwegi mwi nəkukuə riti mwi, nəkukuə səvəi nīmīruien. Nənə Iəmə nəha rəkiri nərmama həuvamhə mesi pen nəgkiariien kimərai pen ia nəkukuə me nəha, mərpwin atukwatukw noien me irəha

20:6: Rev 1:6   **20:8:** Esik 38:2,9, Esik 38:15-16   **20:9:** 2King 1:10, Esik 39:6

20:10: Jen 19:24, Sam 11:6, Rev 19:20, 21:8   **20:12:** Dan 7:9-10, Mat 25:31-46,

Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Rev 13:8

həno fwe kupwən. ¹³ Təsi raraka ia nərmmama həuvamhə səməme kamharə irə. Noien İərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə irau mwī krouaraka ia nərmmama səməme kamharə ia nirau. Irəha pam hətui mwī ia nemhəien səvənraha, nənə İəmə nəha rəkiri irəha kuatia kuatia, mərpwīn atukwatukw noien me irəha həno fwe kupwən. ¹⁴ Nənə kuvehi Noien İərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə kərarki pen irau ia kwopun əmwhenimw nəha napw rauək ikin. Nəri nəha in nəha nemhəien sə ro kəru i. ¹⁵ Nərmmama me pam səməme kīpkətoni mhə nəghinraha ia nəkukuə səvəi nimiruien kərarki pen irəha ia kwopun əmwhenimw nəha napw rauək ikin.

21

Jerusalem vi

¹ Nənə iakətoni neiai vi mine tīprənə vi, ti nəri nə mə neiai akuas mine tīprənə akuas krouvehe rouiwən. Nənə təsi riwən mwī. ² Nənə iakətoni taon ikinan səvəi Kumwesən, in nə Jerusalem vi, rukrutə ti Kumwesən ia neiai mameiwaiu pehe. Taon ikinan nəha ramser rəmwhen ia tīnari sə pran rarkahu irə ia nəpīn tukiri pen vi a in kuvei pen m İərman səvənhi. ³ Nənə iakregi reri İərmama riti rupwinari ruku pen ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, rini mə, “Hətə ro! Təkwtəkwuni nəha Kumwesən rino rukwənu səvənhi irəha nərmmama. In tramarə irəha mīnraha, nənə irəha tuhəuvehe nərmmama me səvənhi. Kumwesən in tramarə ti nirəha, nənə muvehe Kumwesən səvənraha. ⁴ In trīrai raka pam nise nənimenraha. Noien İərmama remhə mine nasəkien mine nəmisəien triwən, ti nəri nə mə narimnari tui me həuvehe mhəuvəiwən.”

⁵ Nənə İəmə sə raməkure ia jea mamərimənu rini mə, “Hətə ro! İakamo narimnari me pam həuvehe mhərməvi.” Nənə in rarə mīni mwī mə, “Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə, ti nəri nə mə nəgkiariien me i ho nīpərhiēnien nərmmama həukurən nətīgiteien ia nirəha.”

⁶ Nənə in rərari mīni pehe tukw iou i mə, “Təkwtəkwuni nəha kīno sampam ia narimnari me pam! Iou i Alfa mine Omeka,^a nukunen mine nəkrəkwerin. Nərmmama səməme həkwakwa iou takuvei pen nui mīnraha. Nui nəha kīpkuvehi mhə nənimen. Nəmri nui nəha rauvei pehe nui kauvehi

20:13: Rom 2:6, 1Pit 1:17, Rev 2:23, 22:12   **20:14:** 1Kor 15:26,55   **20:15:** Rev 13:8, 19:20   **21:1:** 2Tes 3:13   **21:2:** Aes 52:1, 61:10, Hip 11:16, 12:22, Rev 3:12   **21:3:** 2Kron 6:18, Sek 2:10, 2Kor 6:16, Rev 7:17   **21:4:** Aes 35:10, Aes 65:19   **21:5:** 2Kor 5:17, Rev 4:2,10   **21:6:** Sam 36:9, Jer 2:13, Jon 7:37, Rev 1:8,17; 22:17   ^a **21:6:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nəhag i kaməkwein Kumwesən irə nīpwrən mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwī Rev 21:6; 22:13.

nimiriuien irā. ⁷ Iārmama sē triskai meste naruagānien ruku-
rau, iou takuvei pen narimnari me sāmame iakuvāni pen
raka tukwe in. Iou takuvehe Kumwesān sāvānhi, nānā in
truvehe nārik. ⁸ Mētā nārmama sāmame kamhāhekir ia
nārmama, mhāpwāh nahatātāien, mamho noien āmkemik,
mamhousi āpune nārmama, mamhakres pran, mamho klepa,
mamhāuvehi nahak, mamhāfwaki m nānimwi nari me, mine
ieikuā me pam, imwānraha atukwatukw fwe ia kwopun
āmwhenimw nāha napw mine tāpisi ārāha krauuāk ikin. Nāri
nāha in nemhāien sē ro kēru irā.”

⁹ Nānā nagelo me nāha sefen kamhāpeki pesin me nāha
sefen hāukuār ia nārpwīnien irāha sefen (nānā nārpwīnien me
nāha irāha nārpwīnien sampam Kumwesān tro m nārmama),
riti ia nagelo me nāha rini pehe tukw iou i mā, “Uvehe
ro. Iakuā takahātān prān nāha, in pran sāvāi kwāti sip-
sip, pwāh ikātoni.” ¹⁰ Nānā ia vison nāha Nānimwīn rāriari
miou iakātoni agelo nāha ruvehi iou iarouevān fwe ia tākuār
riti rasori māpwāmwis. Nānā in rahatān taon ikinan nāha
Jerusalem iakātoni ruku pen ti Kumwesān ia neiāi mamei-
wāiu pehe. ¹¹ Taon ikinan nāha rukuraan ia nukuraanien
sāvāi Kumwesān. Ramserser rāmwhēn ia kēpwier amasan
riti kani mā tiaspa rāmher rāmwhēn ia klas. ¹² Nāpai riti
rasori māpwāmwis rukuraukurau irā. Ia nāpai nāha kwāruā
me irāha twelef. Nagelo me twelef kamhārer ia kwāruā me
nāha. Ia kwāruā me nāha kimārai pen nāghi kwānākwus me
sāvāi nākur Isrel irāha twelef. ¹³ Kwāruā me nāha kahar ia
nikare taon nāha peraha, kahar mwi ia nikaren prehi, kahar
ia nikaren pesu, nānā kahar ia nikaren parei. ¹⁴ Kēpwier asori
me irāha twelef kamhākwātāmhiri āknekīn nukune nāpai nāha
sāvāi taon nāha. Nānā kimārai pen nāghi aposol me twelef
sāvāi kwāti sipsip ia kēpwier me nāha.

¹⁵ Agelo sē ramāgkiari miou rauvehi nari riti kīno ia kol
truvehi mak sāvāi taon irā mine nāpai sāvānhi mine kwāruā
me ia nāpai nāha. ¹⁶ Nikare taon nāha irāha kefā. Nasori-
ien sāvāi nikarkaren me mine nāpwāmwisien sāvānraha rutā
hāmnamwhēn a. Agelo nāha ruvehi nāri nāha rauvehi ia
rāgin, muvehi mak sāvāi nikarkaren me, mātōni irāha kuatia
kuatia nasoriien sāvānhi mine nāpwāmwisien sāvānhi rutā tu-
taosen-fo-hantret kilometa. ¹⁷ In ruvehi mwi nikimkimien
sāvāi nāpai nāha mātōni rāmwhēn ia sikisti-sikis mita. Mita
nāha sē agelo nāha rauvehi mak sāvāi nari irā rāmwhēn a
mwi ia mita nāha nārmama kamhāuvehi mak sāvāi nari irā.
¹⁸ Nāpai nāha kīno ia kēpwier amasan i tiaspa, nānā ku-
vrhākīn taon ia kol atukwatukw, kol sē rāmher māmwhēn ia

21:7: 2Saml 7:14   **21:8:** Mat 25:41, Hip 10:38-39, Rev 19:20; 21:27; 22:15

21:9: Rev 15:1   **21:10:** Esik 40:2, Rev 21:2   **21:11:** Aes 60:1-2,19   **21:12:**

Esik 48:30-35   **21:15:** Rev 11:1

klas. ¹⁹ Kəpwier asori me səməme kamhəkwtəmhiri əknekɪn nukune nəpai səvəi taon nəha kəfəri pen irəha ia kəpwier amasan me səpəmsəpə. Kıməkupwən kəmri pen kəpwier amasan i tiaspa, sə ro kəru irə kəmri pen kəpwier amasan i safaiia, sə ro kahar irə kəmri pen kəpwier amasan i akat, sə ro kefə irə kəmri pen kəpwier amasan i emeral, ²⁰ sə ro krirum irə kəmri pen kəpwier amasan i onikis, sə ro sikis irə kəmri pen kəpwier amasan i kanilian, sə ro sefen irə kəmri pen kəpwier amasan i krisolaet, sə ro eit irə kəmri pen kəpwier amasan i malakait, sə ro naen irə kəmri pen kəpwier amasan i topas, sə ro ten irə kəmri pen kəpwier amasan i kalsetoni, sə ro eleven irə kəmri pen kəpwier amasan i takwoes, nənə sə ro twelef irə kəmri pen kəpwier amasan i ametis. ²¹ Kwəruə me nəha twelef təpinhə me səvənraha kɪno ia perel irəha twelef. Təpinhə kwatia kwatia ko ia perel kwatia kwatia. Nənə suatuk me fwe imwə ia taon nəha kɪno ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas.

²² Nənə iapkətoni mhə nimwə riti kaməfwaki ikɪn ia nəkwai taon nəha, ti nəri nə mə nimwəfwaki səvənhi in nə Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam mine kwəti sip-sip. ²³ Ia taon nəha irəha tuhəpkətui mhə mwi meri mine məkwə mə trouəhiəpwin irəha ti nəri nə mə nukuraanien səvəi Kumwesən raməhiəpwin pam taon nəha, nənə kwəti sipsip in nə laet səvənhi. ²⁴ Nərmama ia tənəmtənə me tuhavən ia nukuraanien səvənhi, nənə kig me ia təkure tiprənə tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁵ Kwəruə me səvəi taon nəha tukəpwəh nəpəpinhəien irəha ia nəpɪn riti, ti nəri nə mə nəpɪn ia nəpɪn triwən ia kwopun nəha. ²⁶ Nərmama ia tənəmtənə me tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mine narimnari me nərmama həməuvei pen mɪnrəha ia nisaiien, nənə mhəpeki mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁷ Narimnari me səməme həkemik ia nəmri Kumwesən, mine nərmama səməme kamho narimnari səvəi naurisien, mine nərmama səməme kamheikuə, irəha tuhəpwəh nuvnimwəien ia taon nəha ia nəpɪn riti. Mətə nərmama me a i səməme kımərai pen nəghɪnrəha ia nəkukuə səvəi nɪmɪruien sə kwəti sipsip rauvehi irəha əpa nəha tuhəuvnimwə ia taon nəha.

22

Nui aris kauvehi nimiruien irə

¹ Nənə agelo rarə mahatən mwi nui aris riti iakətoni. Nui ia nui aris nəha nui kauvehi nimiruien irə. Nui nəha rəmher

21:19: Aes 54:11-12   **21:22:** Rev 15:3   **21:23:** Aes 60:19-20, Rev 22:5

21:24: Aes 60:3,5   **21:25:** Aes 60:11   **21:26:** Sek 14:7, Rev 22:5   **21:27:**

Aes 52:1, 1Kor 6:9-10, Rev 13:8, 21:8   **22:1:** Esik 47:1

rəmwhen ia klas, raiu maku pen fwe ia jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu, ² mamesi pen suatuk ia kurkwai taon nəha. Nənə iakətoni nei kauvehi nimiruien irə ramərer ia nikarkare nui nəha, maukuə m twelef ia nuk me pam ia məkwə me pam. Nənə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhətimwi nīmwan ti nomasanien nemhəien me. ³ Ia nəkwai taon nəha tukəpwəh mwi nətoniien nari riti sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu trərer ikin. Nənə iotukwininari me səvənhi tuhamo nəkwān. ⁴ Irəha tuhətoni nənimen, nənə tukrai pen nəghin ia nīpwənanraha. ⁵ Nəpīn ia nəpīn triwən. Irəha tuhəpkətui mhə meri uə nari riti mwi truvei pen nukuraanien mīnraha, ti nəri nə mə Iərimənu Kumwesən səvənraha in trukuraan muvei pen nukuraanien mīnraha, nənə irəha tuhərimənu ia nuk nuk me. ⁶ Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, “Nəgkiariien me i ho nīpərhienien nərmama həukurən nətigiteien ia nīrəha. Iərimənu Kumwesən səvəi nənīmwi profet kupwən me rīnərhi pehe iou agelo səvənhi mə takuvehe mahatən narimnari me tripkō mhə tui həier pehe pwəh səvənhi iotukwininari me hətōni.”

Tripkō mhə tui Iesu ruvehe

⁷ “Həregi ro! Tripkō mhə tui iakuvehe. Iərmama sə ramo nəgkiariien me səməme Kumwesən ruvei pehe, kamhəmak ia nəkukuə i, in rerin tragien.”

⁸ Iou Jon, iou iakiməregi mətoni narimnari me i. Nəpīn iakregi mətoni raka narimnari me i, nənə iakinimwi nukurhuk mi ia nəmri agelo sə rahatən iou irə mə takisiai in. ⁹ Mətə in rini pehe tukw iou i mə, “Əpwəh noien iamīnha irə! Krau iotukwininari mi a səvəi Kumwesən kitaha piam me i profet me mine nərmama me səməme kamho nəgkiariien me ia nəkukuə i. Nīmwi nukurhum mi ia nəmri Kumwesən, misiai in!”

¹⁰ Nənə in rarə mīni mwi tukw iou i mə, “Tikəpwəh nərkwafəien ia nəgkiariien me i Kumwesən ruvei pehe mik kamhəmak ia nəkukuə i ti nəri nə mə narimnari me i tripkō mhə tui həier pehe. ¹¹ Nərmama səməme kamho noien ərəha pwəh kamhəmwur pen ia noien ərəha. Nərmama səməme kamho noien əmkemik pwəh kamhəmwur pen ia noien əmkemik. Nərmama səməme kamho noien atukwatukw pwəh kamhəmwur pen ia noien atukwatukw. Nərmama səməme kamho noien əmher pwəh kamhəmwur pen ia noien əmher.

22:2: Joel 3:18, Sek 14:8, Jen 2:9, Esik 47:12, Rev 22:14,19   **22:4:** Sam 42:2, Mat 5:8, Rev 3:12   **22:5:** Dan 7:18,27, Rev 5:10, 20:6, Rev 21:23,25   **22:6:** Rev 1:1
22:7: Rev 1:3, 2:16   **22:8:** Rev 19:10   **22:10:** Rev 1:3, 10:4   **22:11:** Dan 12:10

¹² Hæregi ro! Triþko mhæ tui iakuvehe! Takuvehi nærækuien sæiou, muvehe, muvei pen m nærmama me pam resi pen narimnari me iræha hæno. ¹³ Iou i Alfa mine Omeka,^a nukunen mine nækrækwerin. Iakinaræ raka kupwæn, nænæ takaræ mwi kuriræ.

¹⁴ Nærmama sëmæme haikuas tinari sævænraha ræpsan, iræha rerinraha tragien. Takæsani iræha hani nukwai nei kauvehi nimiruien iræ, nænæ mhæukurau ia kwæruæ me sævæi taon næha mhæuvmiwæ. ¹⁵ Mætæ nærmama nepwin næha ikin ko hæpkuvnimwæ mhæ. Iræha næha nærmama sëmæme hæmkemik ræmwhen ia kuri me, mamho klepa, mamho nahak. Nærman mine niþran sëmæme kamhæiri æpnæpen iræha me iræha næha ko hæpkuvnimwæ mhæ. Nærmama me pam sëmæme kamhousi æpune nærmama, mamhæfwaki m nænimwi nari me, mamhokeikei pik noien sævæi neikuæien tuharæ fwe iruæ.

¹⁶ Iou, Iesu, iakinærhi pehe agelo sæiou mæ truvehe mini irapw narimnari me i tukumiaha nakalasia me. Iou i kig sæ iakimæuku pen ia kwænækwus sævæi Kig Tevit. Iou iakæmwhen ia kæmæhau kofætæteia sæ rukuraan.”

¹⁷ Nænimwin Ikinan mine pran sævæi kwæti sipsip krauni mæ, “Uvehe!” Nænæ pwæh iærmama sæ ramregi nægkiariien i, in mwi rini mæ, “Uvehe!” Nænæ pwæh iærmama sæ rækwakwa ruvehe. Iærmama sæ rokeikei pwæh in rænimwi auær a nui sæ kauvehi nimiruien iræ.

¹⁸ Iou, Jon, iakamægkiari skai m nærmama sëmæme kamhæregi nægkiariien me Kumwesæn ruvei pehe miou kamhæmak ia nækukuæ i. Trini minuæ iærmama riti rakutan pen atukw nægkiariien riti sævænhi ia nægkiariien me i, Kumwesæn truvei pen min nærpwinien me i nækukuæ i ramægkiari iræ makutan pen mwi. ¹⁹ Trini minuæ iærmama riti ripeki raka nægkiariien me nepwin ia nækukuæ i, Kumwesæn tripeki raka namasanien me i nækukuæ i ramægkiari iræ iærmama næha triþkuvehi mhæ riti. Namasanien me næha nukwai nei kauvehi nimiruien iræ mine kwopun riti ia taon ikinan næha.

²⁰ Iærmama sæ rani irapw narimnari me i rini mæ, “Pærhien triþko mhæ tui iakuvehe!”

Ouæh, pwæh ro iaminihi! Uvehe ræ Iærimænu Iesu!

²¹ Pwæh namasanien sævæi Iærimænu sækitaha Iesu tramaræ ti nærmama me pam. Ouæh, pwæh ro iaminihi!

22:12: Aes 40:10, 2Kor 11:15, Rev 2:16,23   **22:13:** Rev 1:8,17; 21:6   **a 22:13:** Alfa in leta sæ rukupwæn ia alfapet sævæi nækur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kamækwein Kumwesæn iræ niþwran mæ in nukunen mine nækrækwerin. Ævsini mwi Rev 21:6; 22:13.   **22:14:** Rev 22:2   **22:15:** Rev 21:17   **22:16:** Nam 24:17, Rom 1:3, Rev 2:28, 5:5   **22:17:** Sing 8:14, Rev 21:6   **22:18:** Dut 4:2, 12:32, Rev 15:1,6   **22:19:** Rev 22:2   **22:20:** Rev 2:16